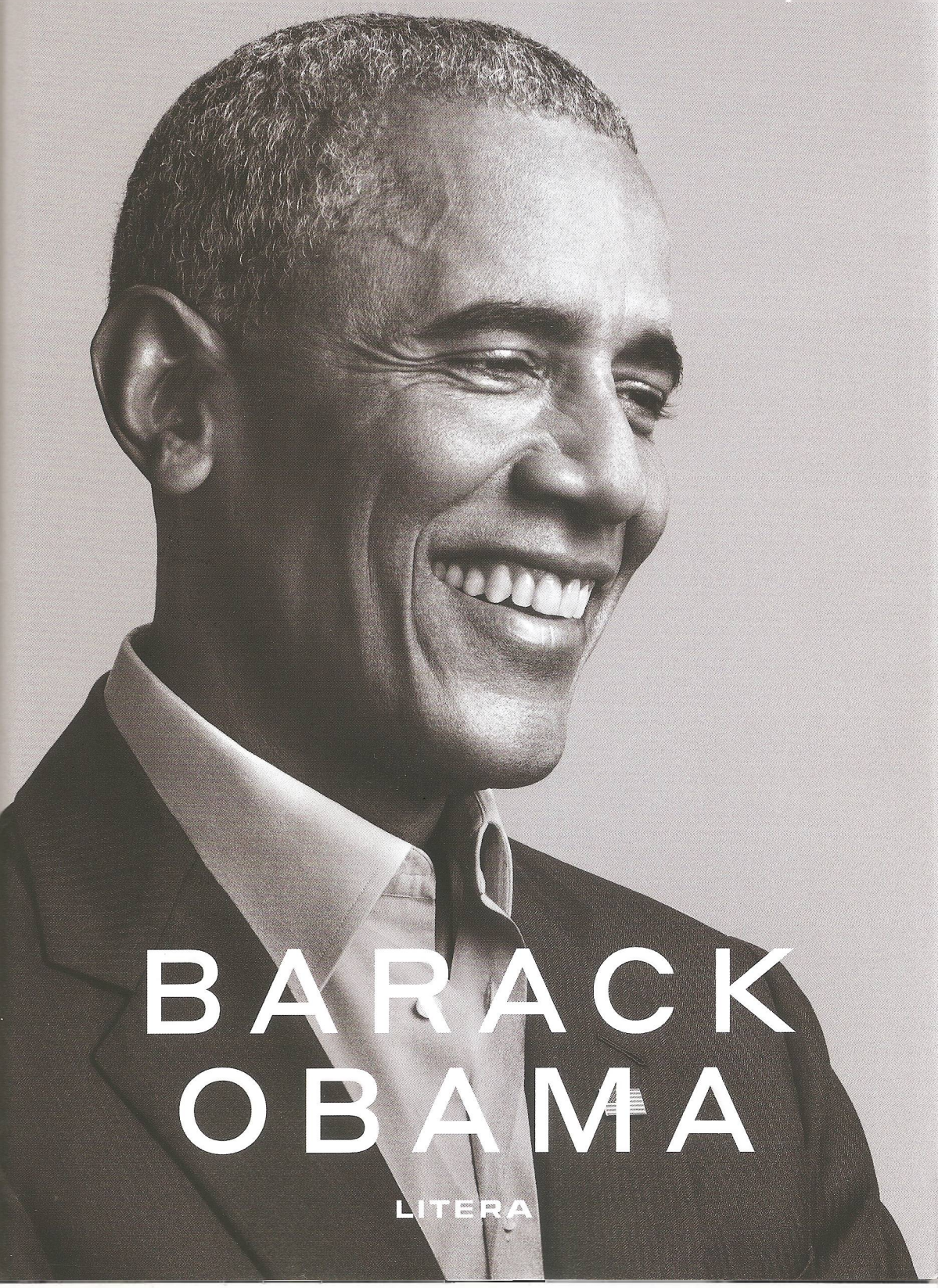
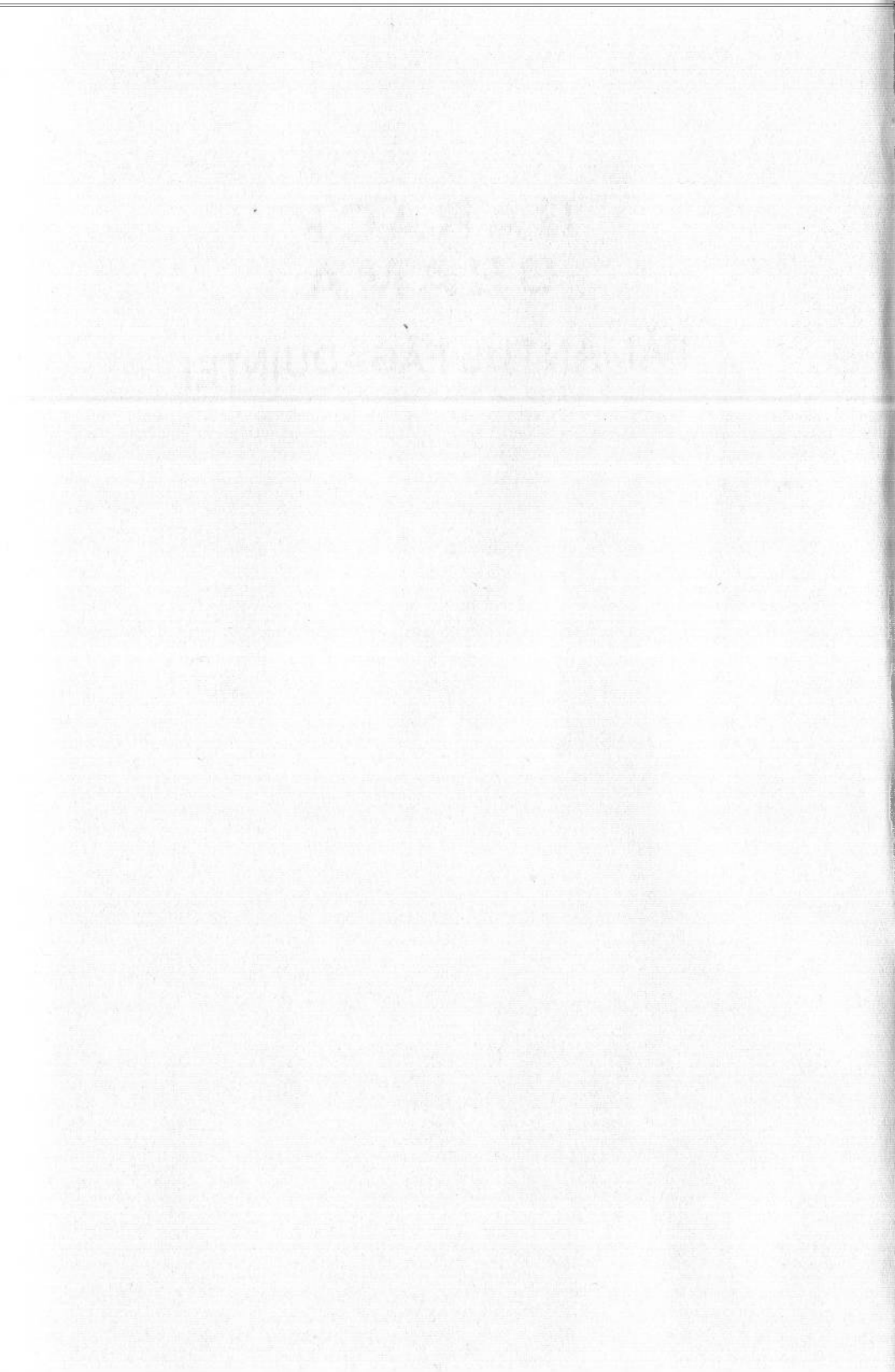

PĂMÂNTUL FĂGĂDUINȚEI

BARACK
OBAMA

LITERA

BARACK OBAMA

PĂMÂNTUL FĂGĂDUINȚEI

Traducere din limba engleză
DIANA POPESCU MARIN

LITERA

București
2020

A Promised Land

Barack Obama

Copyright © 2020 Barack Obama

Toate drepturile rezervate

Ediție publicată prin înțelegere cu Crown Publishing Group,

o divizie a Penguin Random House LLC

Fotografie supracopertă față: Pari Dukovic

Design supracopertă: Christopher Brand

Fotografie supracopertă spate: Dan Winters

Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România

tel.: 021 319 63 90; 031 425 16 19; 0752 548 372

e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe

Pământul făgăduinței

Barack Obama

Copyright © 2020 Grup Media Litera

pentru versiunea în limba română

Toate drepturile rezervate

Traducere din limba engleză:

Diana Popescu Marin

Editor: Vidrașcu și fiii

Redactori: Aloma Ciomâzga-Mărgărit, Georgiana Harghel

Corector: Olimpia Băloi

Copertă: Ana-Maria Gordin Marinescu

Tehnoredactare și prepress: Ana Vărtosu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

OBAMA, BARACK

Pământul făgăduinței / Barack Obama; trad. din lb.

engleză Diana Popescu Marin. – București: Litera, 2020

ISBN 978-606-33-6679-6

I. Popescu Marin, Diana (trad.)

821.111

*Lui Michelle – adevărata mea dragoste
și partenera mea de viață
și
Maliei și Sashei – a căror strălucire
face totul să pară mai luminos*

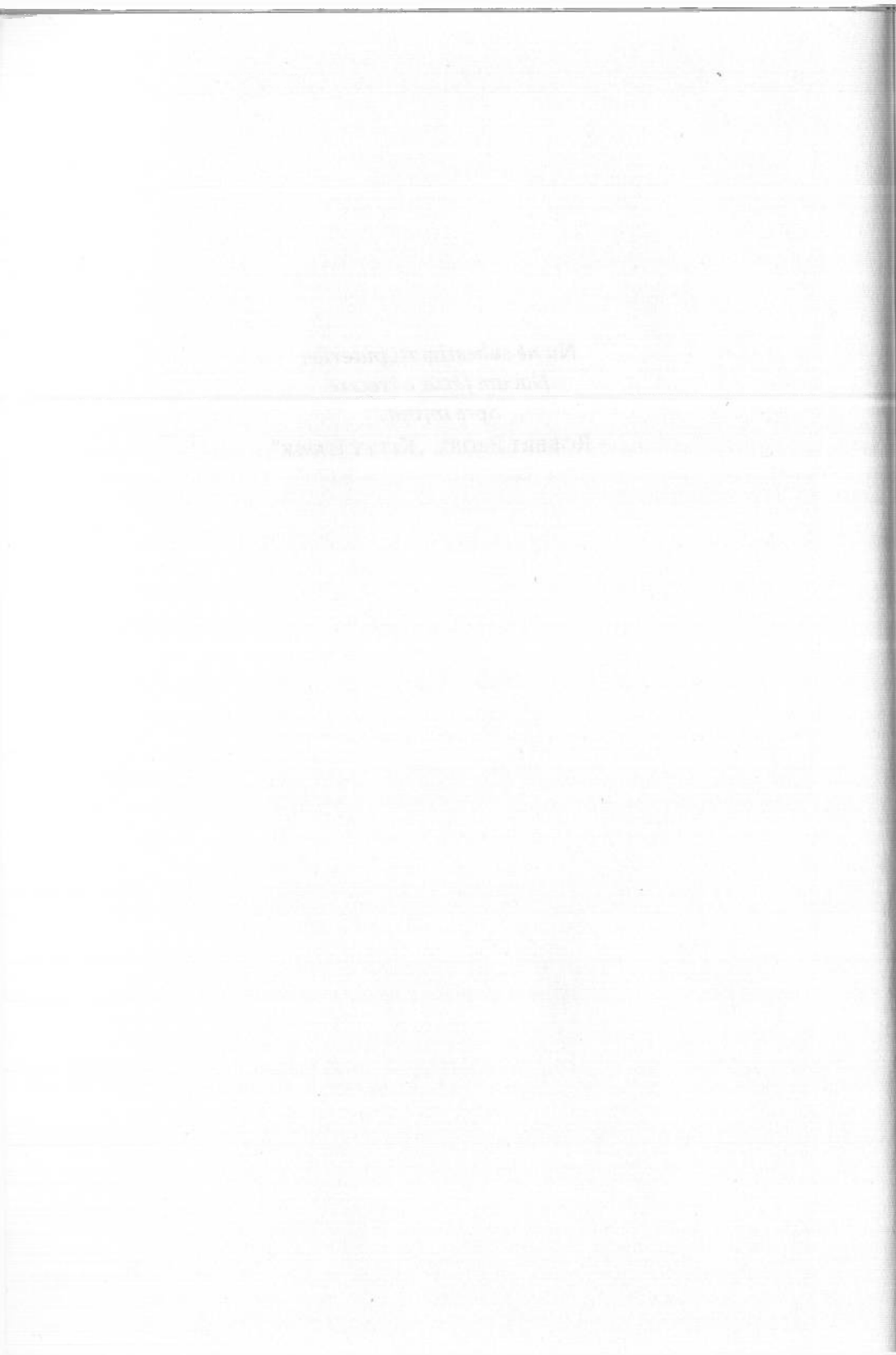
*O, înalță-te fără a istovi,
Înalță-te fără a istovi,
Înalță-te fără a istovi,
Aduna-ne-vom cu toții pe Pământul Făgăduinței.*

– DINTR-UN CÂNTEC RELIGIOS
AFRO-AMERICAN

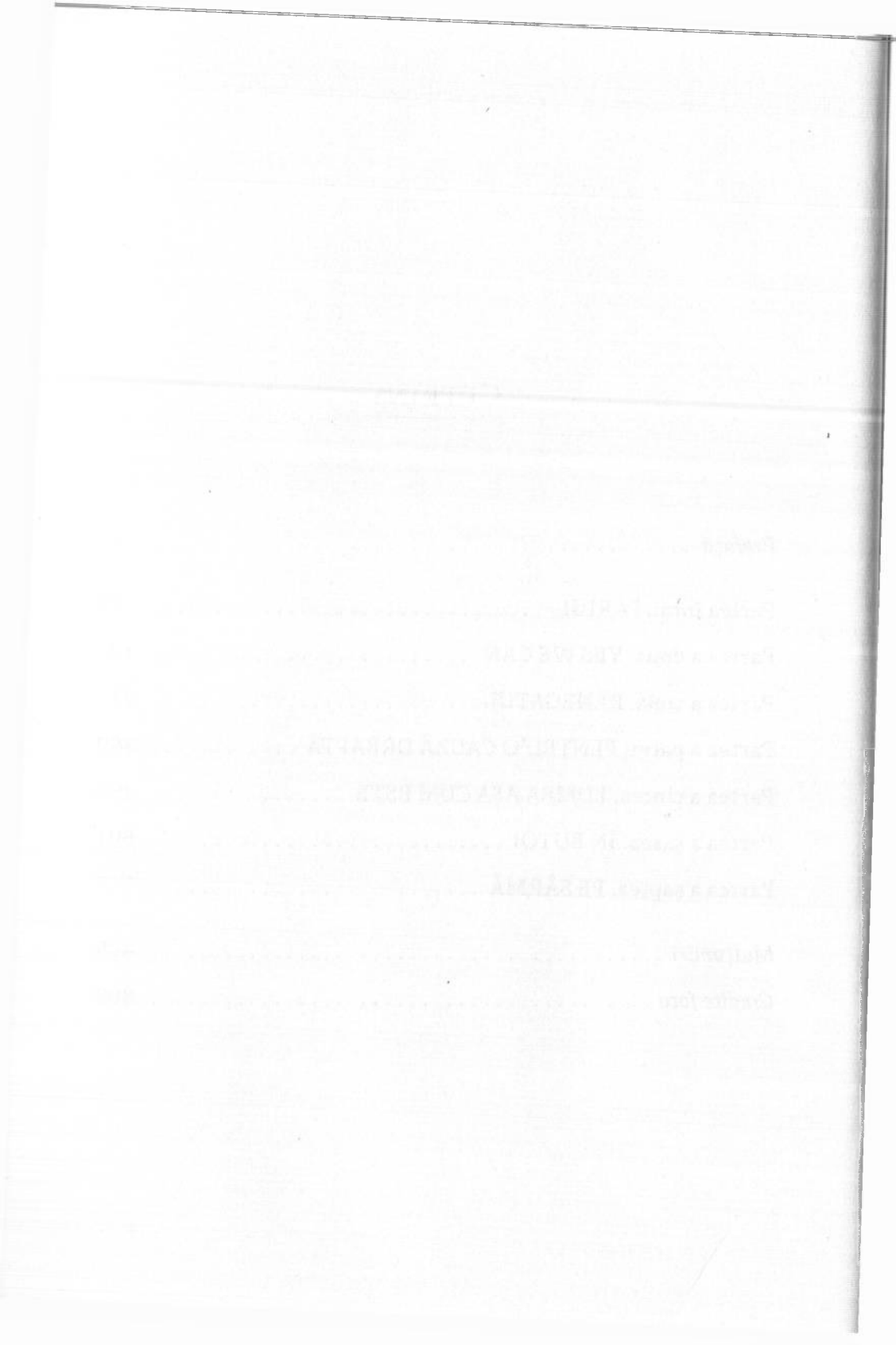
*Nu ne subestimați puterile;
Noi am făcut o trecere
Spre infinit.*

– ROBERT FROST, „KITTY HAWK“

CUPRINS

<i>Prefață</i>	13
Partea întâi. PARIUL	19
Partea a doua. YES WE CAN	107
Partea a treia. RENEGATUL	245
Partea a patra. PENTRU O CAUZĂ DREAPTĂ	389
Partea a cincea. LUMEA AȘA CUM ESTE	499
Partea a șasea. ÎN BUTOI	601
Partea a șaptea. PE SÂRMĂ	715
<i>Mulțumiri</i>	805
<i>Credite foto</i>	809

PREFAȚĂ

Am început să scriu această carte la scurt timp după încheierea mandatului meu de președinte – după ce am pășit, împreună cu Michelle, la bordul aeronavei Air Force One pentru ultima oară și am plecat în vest, pentru o pauză prea mult timp amânată. Starea de spirit în avion a fost una dulce-amăruie. Amândoi eram extenuați fizic și emoțional, nu numai din pricina muncii noastre din ultimii opt ani, dar și din cauza rezultatelor neașteptate ale unor alegeri electorale în urma cărora o persoană diametral opusă față de tot ceea ce am reprezentat noi fusese aleasă în funcția de președinte pentru mandatul următor. Totuși, după ce am parcurs întreaga cursă, am găsit satisfacție în faptul că am luptat cât am putut de bine – și că, în pofida prestației mele care nu s-a ridicat la înălțimea așteptărilor, în pofida eșecurilor unor proiecte, țara era într-o situație mai bună decât fusese când am devenit președinte. Timp de o lună de zile după aceea, Michelle și cu mine am dormit mai mult, ne-am bucurat de cine relaxate, am făcut plimbări lungi, am înotat în ocean, am făcut un bilanț, ne-am apropiat din nou și mai mult, ne-am redescoperit dragostea unul față de celălalt și am început să plănuim un al doilea act al vieții noastre, poate nu la fel de agitat, dar cel puțin la fel de plin de satisfacții. În clipa în care am știut că sunt gata să mă apuc de lucru și am pus mâna pe stilou și pe carnetul cu foi galbene (îmi place și acum să scriu de mână, găsesc că un computer împrumută chiar și celor mai neșlefuite ciorne un luciu prea delicat și dă impresia de ordine aparentă gândurilor încă neduse până la capăt), aveam în minte o structură clară a cărții.

Înainte de orice, am sperat să redau o reprezentare sinceră a perioadei în care am fost președinte – nu numai o consemnare

istorică a evenimentelor-cheie petrecute în mandatul meu și a personalităților de seamă cu care am interacționat, dar și o descriere a tendințelor politice, economice și culturale atipice, care au contribuit la identificarea provocărilor cu care administrația mea s-a confruntat și a alegerilor pe care eu și echipa mea le-am făcut ca urmare a acestor provocări. Acolo unde a fost posibil, am dorit să ofer cititorilor o imagine reală a ceea ce înseamnă *să fii* președinte al Statelor Unite; am încercat să trag puțin cortina și să le reamintesc oamenilor că președinția, cu toată puterea și fastul pe care le presupune, este totuși doar un loc de muncă și că guvernul nostru federal este o întreprindere umană la fel ca oricare alta, iar bărbații și femeile de la Casa Albă trăiesc aceleași sentimente de satisfacție, dezamăgire, nemulțumire, neîmplinire sau victorie pe care le trăiește orice cetățean. În sfârșit, am dorit să relatez o poveste mult mai personală care să-i inspire pe tineri să aleagă o carieră în serviciul public – o poveste despre felul în care cariera mea politică a început prin căutarea unui loc potrivit mie, a unei modalități de a explica diferitele ramuri ale descendenței mele mixte, despre faptul că numai urmărind un țel mai important decât propriul confort am putut să descopăr o comunitate și un scop în viață.

Am apreciat că pot face asta în aproximativ 500 de pagini. Și m-am așteptat să termin în maximum un an de zile.

Trebuie să recunosc că procesul scrierii cărții nu a fost întocmai așa cum am plănuit. Cu toate bunele mele intenții, cartea a continuat să crească, atât în dimensiuni, cât și în anvergură, motiv pentru care până la urmă am hotărât să o împart în două volume. Sunt perfect conștient de faptul că un scriitor mult mai talentat ar fi putut spune aceeași poveste în mai puține cuvinte (în fond, biroul meu de la Casa Albă se afla exact lângă dormitorul Lincoln, unde există expus, sub un panou de sticlă, un exemplar semnat al Discursului de la Gettysburg, care conține 272 de cuvinte). Numai că de fiecare dată când mă apucam de scris – fie despre primele etape ale campaniei electorale sau despre felul în care administrația mea a gestionat criza financiară, fie despre negocierile cu rușii privind controlul armelor nucleare sau despre elementele premergătoare Primăverii Arabe – mintea mea nu putea urma o narațiune simplă, liniară. Deseori m-am simțit obligat să elaborez pe marginea contextului unor decizii pe care le-am luat, atât eu cât și cei implicați, și n-am dorit să reduc un anumit detaliu la o notă de subsol sau la o mențiune din lista de note explicative (urăsc notele de subsol și notele explicative). Am descoperit că nu am putut de

fiecare dată să explic motivațiile mele doar referindu-mă la un munte de date economice sau relatând o ședință exhaustivă din Biroul Oval, dat fiind că acestea au fost rezultatul unor conversații pe care le-am avut cu un necunoscut în timpul turneului electoral, sau al unei vizite la un spital militar, sau ecoul unei lecții primite în copilărie de la mama mea. Amintirile mele scoteau la iveală în mod repetat detalii aparent neesențiale (cum ar fi un loc discret unde puteam să fumez o țigară seara sau jocul de cărți cu stafful meu și râsetele de la bordul Air Force One), detalii care au surprins, într-un fel inaccesibil relatărilor publice, experiențele pe care le-am trăit în cei opt ani petrecuți la Casa Albă.

Pe lângă efortul chinuitor de a așterne cuvintele pe hârtie, a intervenit și evoluția evenimentelor petrecute în cei trei ani și jumătate care au trecut de la acel ultim zbor cu Air Force One, evoluție pe care nu aveam cum s-o anticipez la adevăratele proporții. Chiar în timp ce scriu aceste rânduri, țara noastră este prinsă în strânsoarea unei pandemii și a crizei economice intervenite pe parcurs, 178 000 de americani au murit, multe afaceri au fost falimentate și milioane de oameni au rămas fără locuri de muncă. În toată țara, oameni din toate categoriile sociale au ieșit pe străzi pentru a protesta în urma uciderii de către poliție a unor bărbați și femei de culoare, neînarmați. Cel mai îngrijorător aspect este probabil acela că democrația noastră pare a fi pe marginea prăpastiei, a unei crize provocate de un conflict fundamental între două viziuni opuse despre ceea ce este și ce ar trebui să fie America; o criză care a avut drept consecință dezbinarea, furia și neîncrederea organismului politic și a permis o încălcare permanentă a normelor instituționale, a garanțiilor procedurale, a adeziunii la elementele de bază pe care atât republicanii, cât și democrații le-au considerat la un moment dat ca fiind de la sine înțelese.

Această luptă nu este una nouă, de bună seamă. În multe privințe ea este definitorie pentru experiența americană. Este integrată în documentele fondatoare care au proclamat faptul că toți oamenii sunt egali, în timp ce defineau sclavul ca reprezentând trei cincimi dintr-un om. Ea își găsește expresia în hotărârile judecătorești timpurii, ca în cazul rezoluției pe care un judecător de la Înalta Curte de Justiție a dat-o unui trib de amerindieni, explicându-le fără drept de apel că nu-și pot exercita dreptul de a transmite mai departe proprietatea asupra unui teren, dat fiind că instanța cuceritorului nu poate recunoaște pretențiile justificate ale părții cucerite. Această luptă a fost dată pe câmpurile de

la Gettysburg și Appomattox, dar și între zidurile Congresului, sau pe un pod din Selma, în viile din California și pe străzile din New York; a fost o luptă dusă de soldați și mai ales de organizatorii de syndicate, de sufragete, de hamali, de liderii organizațiilor studentești, de valurile de imigranți, de activiștii LGBTQ, înarmați doar cu pancarte, pliante și o pereche de ghete pentru a mărsălui. La baza acestei lupte prelungite a stat o întrebare simplă: Suntem hotărâți să aducem realitatea americană la nivelul idealurilor noastre? Și dacă da, credem cu adevărat că noțiunile de autoguvernare și libertate individuală, de oportunități echitabile și egalitate în fața legii se aplică tuturor cetățenilor? Sau suntem mai degrabă înclinați, în practică dacă nu prin lege, să rezervăm aceste drepturi numai pentru cei câțiva privilegiați?

Recunosc că există oameni care cred sincer că a venit momentul să spulberăm mitul conform căruia o atentă examinare a trecutului Americii și o privire de ansamblu asupra titlurilor actuale demonstrează faptul că idealurile acestei națiuni s-au situat dintotdeauna pe un loc secundar după cel al cuceririi și subjugării, într-un sistem rasial de caste și un capitalism rapace, iar a pretinde contrariul înseamnă a fi complice într-un joc aranjat de la bun început. Mărturisesc că au existat momente pe parcursul scrierii acestei cărți când, reflectând asupra mandatului meu de președinte și a tuturor evenimentelor petrecute în ultimii ani, m-am întrebat dacă nu sunt prea temperat în rostirea adevărului așa cum îl văd eu, prea precaut în exprimare și fapte, din pricina convingerii pe care o am că, dacă apelăm la îngerii conștiinței noastre, așa cum s-a exprimat Lincoln, avem o șansă mai mare de a ne îndrepta în direcția Americii care ne-a fost promisă.

Știu și eu...? Ce pot spune cu siguranță este că nu sunt pregătit să abandonez speranța legată de o Americă mai bună – nu numai de dragul generațiilor viitoare de americani, dar și de dragul întregii omeniri. Pentru că sunt convins că pandemia prin care trecem la ora actuală este deopotrivă o manifestare, dar și o simplă întrerupere a marșului neobosit în direcția unei lumi interconectate, a unei lumi în care oamenii și culturile se ciocnesc inevitabil. În această lume – de rețele globale de distribuție, transferuri de capital imediate, de rețele de socializare, de structuri teroriste transnaționale, de schimbări climatice, migrări în masă și de o complexitate mereu în creștere – vom învăța să trăim împreună, să cooperăm, să recunoaștem dreptul celuilalt la demnitate, altfel vom pieri. Lumea privește atent spre America – singura

mare putere din istorie alcătuită din oameni din toate colțurile planetei, care adună laolaltă toate rasele, religiile și practicile culturale – ca să vadă dacă experimentul numit democrație funcționează. Să vadă dacă putem realiza ceea ce nici o altă națiune nu a realizat. Să vadă dacă suntem cu adevărat capabili să ne ridicăm la înălțimea sensului crezului nostru.

Juriul încă deliberează. La momentul la care acest volum va apărea în librării, alegerile din Statele Unite vor fi avut loc deja și, cu toate că sunt convins că miza este mai mare ca niciodată, știu și că lucrurile nu pot fi rezolvate doar printr-un scrutin. Rămân totuși optimist pentru că am învățat să-mi pun nădejdea în cetățenii americani, în special în cei tineri, pentru care încrederea într-o lume egală pentru toți oamenii este o a doua natură, și care insistă să pună în practică acele principii învățate de la părinții și educatorii lor, principii în care – culmea! – tocmai aceștia din urmă nu au crezut pe deplin. Înainte de toate, le dedic această carte acestor tineri și îi invit să reconstruiască, încă o dată, lumea, și să creeze prin muncă susținută, voință și multă imaginație, o țară care să oglindească în sfârșit tot ceea ce este mai bun în noi.

AUGUST 2020

PARTEA ÎNTÂI

PARIUL

CAPITOLUL I

Dintre toate elementele care compun Casa Albă – încăperi, coridoare sau puncte de referință – cel mai mult am îndrăgit Colonada Vestică.

Vreme de opt ani, fiecare zi a mea a început și s-a sfârșit cu o „navetă” în aer liber, timp de un minut, cât traversam Colonada de acasă până la birou și înapoi. Acolo, iarna, simțeam prima suflare aspră a gerului, iar, vara, prima mângâiere a arșiței; era locul în care îmi puneam ordine în gânduri, treceam în revistă întâlnirile la care urma să particip, stabilindu-mi argumentele pentru membrii mai sceptici ai Congresului sau pentru alegătorii nerăbdători, sau mă pregăteam sufletește pentru vreo decizie anume ori vreo criză în desfășurare.

La începuturile sale, Casa Albă reunea în aceeași clădire birourile demnitarilor și reședința familiei prezidențiale, iar Colonada Vestică era o simplă alee care ducea spre grajdurile cailor. Dar când Teddy Roosevelt a devenit președinte, a decis că o singură clădire nu era suficient de încăpătoare pentru personalul său, cei șase copii neastâmpărați și sănătatea lui mintală. El a cerut să fie construită ceea ce avea să devină Aripa de Vest și Biroul Oval, iar în decadele care s-au scurs de atunci și sub administrațiile care s-au succedat, s-a conturat configurația actuală a Colonadei: o acoladă deschisă spre Rose Garden (Grădina cu Trandafiri), de la nord la vest – cu un zid masiv, sobru, în partea de nord, decorat doar cu ferestre în formă de semilună; iar la vest, coloane albe impunătoare, ca într-o gardă de onoare care străjuiește culoarul de trecere.

În general, merg încet – cu pasul unui hawaiian autentic, cum îi place lui Michelle să spună, uneori marcat de un strop de nerăbdare.

Totuși, când traversam Colonada mergeam diferit, conștient de încărcătura istorică a locului și de a celor dinaintea mea. Pasul mi se mărea parcă, iar ritmul se înviora, în zgomotul pantofilor mei călcând pe piatră, însoțit de ecoul pașilor gărzii de corp care mă urma la câțiva metri. Când ajungeam pe rampa de la capătul vestic al Colonadei (o moștenire rămasă de pe vremea lui FDR și al scaunului său cu roțile – mi-l și imaginez zâmbind, cu bărbia înainte, cu țigaretul între dinți, făcând eforturi să urce rampa), îi făceam semn cu mâna agentului de pază în uniformă aflat dincolo de ușa de sticlă. Uneori agentul de pază trebuia să tempereze entuziasmul vreunui grup de vizitatori luați prin surprindere de apariția mea. Dacă aveam timp, mă opream să le strâng mâna și să îi întreb de unde sunt. De obicei însă, făceam stânga pe lângă peretele exterior al Biroului Cabinetului și mă strecuram prin ușa laterală a Biroului Oval, ca să îmi salut stafful personal, să îmi iau agenda cu programul zilei și o ceașcă cu ceai fierbinte, pentru ca apoi să mă apuc de lucru.

De câteva ori pe săptămână, ieșeam pe colonadă și îi vedeam pe îngrijitori, toți angajați ai National Park Service (Administrația Națională a Parcurilor), care lucrau în Rose Garden. În general erau bărbați mai în vârstă, îmbrăcați în uniforme kaki, purtând uneori șepci asortate pentru a se feri de soare sau, dacă era frig, pufoaice groase. Dacă nu eram în întârziere, mă opream să îi laud pentru plantele recent plantate sau să întreb de pagubele provocate de furtuna iscată în noaptea precedentă, iar ei îmi povesteau despre munca lor cu mândrie discretă. Oamenii aceștia vorbeau foarte puțin; chiar și între ei comunicau doar prin gesturi sau mișcări ale capului, fiecare păstrându-și concentrarea asupra a ceea ce avea de făcut, dar mișcându-se împreună cu ceilalți într-un fel de grație sincronizată. Unul dintre cei mai în vârstă, un bărbat de culoare, înalt, cu obraji supti și pe care îl chema Ed Thomas, lucra deja de 40 de ani la Casa Albă. Când l-am întâlnit prima oară, a scos din buzunarul de la piept o cârpă cu care s-a șters de pământ înainte de a-mi strânge mâna. Mâna lui, acoperită de vene groase și noduri precum rădăcinile unui copac, a cuprins-o pe a mea. L-am întrebat cât intenționa să mai lucreze la Casa Albă și când avea de gând să se pensioneze.

„Nu știu, domnule președinte“, mi-a răspuns. „Îmi place să muncesc. Mă cam dor încheieturile. Dar cred că o să mai rămân cât sunteți dumneavoastră aici. Să fiu sigur că grădina arată cum se cuvine.“

Doamne, cum arăta grădina aceea! Magnolii umbroase în fiecare colț; garduri vii bogate și de un verde aprins; meri cu coroana perfect

tunsă. Florile, sădite în serele aflate la câteva mile depărtare, erau într-o permanentă explozie de culori – în nu ane de roșu, și galben, și roz, și violet; primăvara, lalelele creșteau înghesuindu-se în mănunchiuri, cu capetele îndreptate spre soare; vara, vanilia sălbatică de culoarea lavandei, și mușcatele, și crinii; toamna, crizantemele, margaretele și florile de câmp. Însă întotdeauna, ici și colo, puteai vedea trandafiri, de obicei roșii, uneori galbeni sau albi, toți înfloriți.

De fiecare dată când traversam colonada sau mă uitam pe fereastra Biroului Oval vedeam rezultatul străduinței bărbaților și femeilor care lucrau în spațiul exterior. Ei îmi aminteau de micul tablou al pictorului Norman Rockwell, pe care îl țineam pe perete lângă portretul lui George Washington, chiar deasupra unui bust înfățișându-l pe Dr. King: cinci siluete minuscule, fiecare cu pielea de altă culoare, lucrători în salopete și combinezoane, toți atârând de frânghii, pe fundalul unui cer de un albastru de cristal, lustruind lampa Statuiei Libertății. Oamenii din tablou, lucrătorii din grădină – toți erau niște gardieni, mă gândeam, monahi tăcuți ai unui ordin discret și solemn. Îmi spuneam că trebuie să muncesc la fel de mult și să fiu la fel de atent în activitatea mea ca oamenii aceia.

Odată cu trecerea timpului, ieșirile mele de-a lungul Colonadei se încărcau cu amintiri. Mă refer, desigur, la evenimentele publice de amploare – declarații făcute în fața unui regiment de reporteri, conferințe de presă alături de alți președinți de state. Dar și la momentele la care foarte puțini oameni erau martori – Malia și Sasha întrecându-se în fugă spre a mă întâmpina în vizitele lor neanunțate de după-amiază, sau câinii noștri, Bo și Sunny, țopăind și afundându-se atât de mult în zăpadă, încât blana de sub bot li se umplea de țurțuri; un meci de fotbal într-o zi însorită de toamnă sau o discuție de îmbărbătare cu vreun angajat care avea o problemă personală.

Astfel de imagini îmi reveneau în minte din când în când, întrerupând șirul anumitor calcule sau gânduri care mă preocupau. Îmi reaminteau de trecerea timpului, așa încât uneori mă năpădea sentimentul de dor și tânjeam să pot da timpul înapoi și să o iau de la capăt. Acest lucru nu era posibil în timpul plimbării mele de dimineață spre birou. La momentul respectiv acele ceasornicului nu se roteau decât înainte; sarcinile zilei mă așteptau, iar eu nu mă puteam gândi la nimic altceva.

Noaptea însă totul căpăta alte nuanțe. În drumul meu de seară spre reședință, ținând în mână o mapă plină cu documente importante, încercam să încetinesc ritmul, iar uneori chiar mă opream. Trăgeam în piept aerul impregnat cu mirosul pământului, al ierbii

proaspăt tunse și al polenului, ascultam vântul sau ritmul ploii. Alteori priveam coloanele și statura impunătoare a Casei Albe, puternic luminată și cu drapelul fluturând pe acoperiș sau contemplam de la distanță Monumentul Washington, care străpungea cerul încărcat de stele și luminat de lună, străbătut din când în când de luminițele de avertizare ale vreunui avion cu reacție.

În astfel de clipe priveam în jur și mă gândeam la drumul neobișnuit și la ideea care mă aduseseră în acest loc. Nu provin dintr-o familie de politicieni. Bunicii mei materni veneau din Vestul Mijlociu, din strămoși cu sânge scoțian și irlandez. Se poate spune că erau liberali, dacă e să judecăm după standardele perioadei de recesiune din orașele din Kansas în care s-au născut, mereu la zi cu tot ceea ce apărea în presă. „Asta înseamnă să fii un cetățean bine informat“, îmi spunea bunica, alintată de toți Toot (prescurtare de la Tutu, cuvânt care înseamnă „bunică“ în Hawaii), privindu-mă pe deasupra ziarului ei de dimineață *Honolulu Advertiser*. Nici ea, nici bunicul meu nu aveau anume înclinații ideologice sau partizane, dincolo de ceea ce considerau ei a fi bun-simț. Erau preocupați de muncă – bunica mea era vicepreședinte al diviziei de garanții pentru împrumuturi la o bancă locală, iar bunicul era comis-voiajor și se ocupa cu vânzarea de asigurări de viață, de achitarea facturilor și de micile distracții pe care viața le oferea.

Trăiau în Oahu, o insulă unde nimic nu părea a fi urgent. După ani de zile petrecuți fie prin Oklahoma, fie prin Texas sau prin Washington, s-au mutat în Hawaii, în 1960, la un an după ce acesta a fost declarat stat american. De-acum, între ei și manifestațiile și protestele de pe continent se întindea un ocean. Îmi amintesc că singura conversație pe teme politice pe care bunicii mei au avut-o când încă eram copil a avut legătură cu un bar de pe plajă: primarul orașului Honolulu dă rămase taverna preferată a bunicului meu pentru a reface plaja de la celălalt capăt al cartierului Waikiki.

Bunicul nu l-a iertat niciodată pentru asta.

Mama mea, Ann Dunham, nu le-a semănat bunicilor, a fost un om cu păreri ferme. Singurul copil la părinți, mama s-a răzvrătit împotriva convențiilor impuse în liceu – citea poeți francezi boemi și autori francezi existențialiști, și dispărea cu zilele de-acasă fără să spună nimănui unde era, călătorind împreună cu o prietenă în San Francisco. În copilărie o auzeam vorbind despre marșuri pentru drepturile civile, despre cum vedea ea Războiul din Vietnam ca pe un demers nechibzuit și dezastruos; și mai vorbea despre mișcarea de emancipare a femeilor (fiind de acord cu

salarii egale pentru femei și bărbați, dar nu neapărat o adeptă a epilatului) și despre războiul declarat sărăciei. Când aveam șase ani și ne-am mutat în Indonezia în casa tatălui meu vitreg, n-a ezitat să-și exprime părerile despre corupția din rândul guvernului („Este furt pe față, Barry“), deși era o practică generală. Peste ani, în vara în care am împlinit 12 ani, am plecat într-o vacanță de o lună, să facem turul Statelor Unite, ocazie cu care a insistat să ne uităm seară de seară la audierile privind Afacerea Watergate, oferindu-ne propriile comentarii pe subiect („Ce pretenții să ai de la un prozelit al lui McCarthy?“).

Nu se concentra doar asupra titlurilor din ziare. Odată, când a aflat că făceam parte dintr-un grup care batjocorea un coleg de la școală, m-a așezat în fața ei, cu buzele schimonosite de dezamăgire.

„Știi ceva, Barry“, mi-a spus ea (acesta era numele meu de alint pe care mama și bunicii îl foloseau în copilăria mea, deseori prescurtat „Bar“, dar pronunțat „Bear“), „există pe lumea asta oameni care se gândesc numai la ei înșiși. Nu le pasă ce li se întâmplă altora, atâta timp cât ei obțin ce vor. Aștia sunt oamenii care îi umilesc pe ceilalți ca să se simtă ei importanți. Dar există și oameni care procedează exact invers, care sunt capabili să își imagineze cum se simt ceilalți și fac în așa fel încât să nu rănească pe nimeni. Deci“, a continuat ea, privindu-mă drept în ochi. „Ce fel de persoană vrei să fii?“

M-am simțit foarte prost. Așa cum și intenționase ea, iar întrebarea m-a urmărit mult timp de atunci.

Pentru mama lumea era plină de prilejuri de a face educație morală. Dar n-am văzut-o niciodată implicându-se în vreo campanie politică. La fel ca bunicii mei, nu avea încredere în platforme, doctrine, noțiuni absolute, preferând să-și exprime valorile într-o formă mai modestă. „Lumea e complicată, Bar. Tocmai de aceea e interesantă.“ Consternată de războiul din Asia de Sud-Est, avea să-și petreacă aproape toată viața acolo, învățând limba și cultura, dezvoltând programe de microîmprumuturi pentru oamenii nevoiași, cu mult timp înainte ca microcreditul să ajungă la modă în dezvoltarea internațională. Oripilată de rasism, a fost căsătorită nu o dată, ci de două ori, cu bărbați de rase diferite și și-a copleșit ambii copii – amândoi de culoare – cu ceea ce a fost o dragoste nepuizabilă. Exasperată de constrângerile impuse femeilor de către societate, a divorțat pe rând de cei doi bărbați când aceștia au devenit autoritari sau au dezamăgit-o și și-a clădit propria carieră, crescându-și copiii potrivit propriilor standarde de decență și trăindu-și viața exact așa cum și-a dorit.

Pentru mama, aspectul personal era cu adevărat politic – deși nu a făcut un motto din asta.

Asta nu înseamnă că nu avea ambiții în privința fiului ei. Dimpotrivă. În ciuda dificultăților financiare, mama și bunicii m-au înscris la Punahou, cel mai bun liceu din Hawaii. Și nu le-a trecut niciodată prin cap că nu voi merge mai departe, la facultate. Dar nimeni din familie nu mi-a sugerat vreodată că aș putea deține cândva o funcție publică. Dacă ar fi fost după mama, probabil că i-ar fi plăcut să mă vadă în fruntea vreunei instituții filantropice, cum este, de pildă, Fundația Ford. Bunicilor mei le-ar fi plăcut să devin judecător sau un avocat celebru de talia lui Perry Mason.

„Ar face bine să-și folosească inteligența cum se cuvine“, obișnuia să spună bunicul.

Și fiindcă nu mi-am cunoscut tatăl, nici nu se punea problema ca el să aibă vreun cuvânt de spus. Am înțeles că lucrase pentru guvernul kenyan o vreme, iar când am împlinit zece ani a venit din Kenya să petreacă o lună cu noi în Honolulu. A fost prima și ultima oară când l-am văzut; după aceea, singurele vești de la el soseau sub forma unor scrisori, așternute pe hârtie subțire de culoare albastru-deschis, frumos împăturită, dar fără plic. „Aud de la mama ta că ți-ar plăcea să studiezi arhitectura“, scria într-una dintre scrisori. „Găsesc că e o profesie convenabilă, una pe care o poți practica oriunde în lume.“

Nimic care să mă inspire în mod deosebit.

Cât despre lumea din afara familiei mele – ei bine, pentru ceilalți eram un adolescent departe de a fi un lider în devenire, mai degrabă un student apatic, un jucător de baschet pasionat, dar fără vreun talent deosebit, și un veritabil și neobosit petrecăreț. Nu îmi plăceau simulările politice studentești; n-aveam stofă de cercetaș, deci nu mă interesa programul Eagle Scouts și nici nu m-am înghesuit să fac practică prin birourile vreunui congressman local. În liceu n-am făcut altceva decât să discut cu prietenii despre sport, fete, muzică și cum să mai facem rost de băutură.

Trei dintre acești băieți – Bobby Titcomb, Greg Orme și Mike Ramos – mi-au rămas în continuare printre cei mai apropiați prieteni. Chiar și acum râdem ore întregi rememorând întâmplări din tinerețea noastră irosită. Peste ani, aveau să se implice în campaniile mele electorale cu un devotament pentru care le voi fi veșnic recunoscător și devenind cel puțin la fel de pricepuți ca oricare membru din echipa MSNBC când era cazul să-mi protejeze reputația.

Au existat situații în timpul mandatelor mele – după ce mă urmăreau vorbind unui public numeros, de pildă, sau primind salutul însuflețit al tinerilor pușcași marini în timpul vreunei vizite la o bază militară – când am citit pe chipurile lor uimire în timp ce încercau să suprapună imaginea de acum a bărbatului grizonant, la costum și cravată, cu cea a adolescentului imberb pe care îl cunoscuseră cândva.

„Chiar el să fie?“, își spuneau probabil în sinea lor. „Cum naiba a ajuns aici?“

Îmi amintesc că eram în liceu când am început să pun întrebări – despre absența tatălui meu și despre alegerile mamei mele; despre faptul că trăiam într-un loc în care prea puțini oameni arătau ca mine. Multe din întrebările mele erau legate de rasă: De ce jucau negrii baschet, dar nu antrenau? Ce a vrut să spună o colegă de școală când mi-a spus că nu mă privea ca pe un negru? De ce erau toți negrii din filmele din seria Dirty Harry niște cuțitari smintiți, cu excepția unuia – partenerul, evident – care sfârșea mereu prin a fi ucis?

Nu eram însă preocupat doar de aspectele legate de rasă. Am crescut în Indonezia și am fost martor la prăpastia dintre elitele bogate și masele care trăiau în sărăcie lucie, deci am avut conștiința nativă a tensiunilor tribale din țara tatălui meu – a urii dintre cei care la suprafață par să semene. Am asistat zi de zi la cât de strâmtorată era existența bunicilor mei, care-și alinau dezamăgirile fie în fața televizorului, cu un pahar de tărie, fie cum-părându-și vreun aparat electrocasnic ori o mașină nouă. Mama și-a plătit din plin libertatea intelectuală luptându-se constant cu neajunsuri financiare și, din când în când, cu haosul din viața ei personală. Aveam ochiul format în ce privește ierarhiile deloc subtile dintre colegii mei de liceu, stabilite în principal în funcție de cât de consistente erau averile părinților lor. Și mai exista și dovada grăitoare și îngrijorătoare a faptului că, în ciuda teoriilor pe care mi le ținea mama, bătașii, trișorii și lăudăroșii păreau să se descurce destul de bine, în timp ce oamenii pe care ea îi considera cumsecade și decenti păreau a fi păcăliți de prea multe ori.

Toate acestea au creat în mine o mare confuzie. Era ca și cum, datorită bizareriei descendenței mele și a lumilor în care trăiam, aș fi venit de pretutindeni și de nicăieri în același timp, ca într-o combinație nereușită de piese, ca un ornitorinc sau vreo creatură imaginară, izolat într-un habitat fragil și cu o apartenență îndoielnică.

Simțeam, fără să înțeleg de ce sau cum, că dacă nu mă adun și nu îmi stabilesc o anumită traiectorie în viață, voi ajunge să trăiesc singur.

Nu am vorbit cu nimeni despre asta, nici cu prietenii, nici cu familia. Nu am vrut să îi rănesc sau să ies în evidență mai mult decât o făcusem deja.

Dar mi-am găsit refugiul în cărți. Mama mi-a transmis de când eram foarte mic dragostea pentru lectură – soluția la care apela de câte ori mă văitam că mă plictisesc sau când nu și-a putut permite să mă înscrie la Școala Internațională din Indonezia sau chiar și când mergeam cu ea la birou pentru că nu-și permitea să plătească o bonă.

„Du-te și citește o carte“, îmi spunea. „Pe urmă vino și povestește-mi ce ai învățat.“

Au fost câțiva ani în care am locuit cu bunicii mei în Hawaii, în timp ce mama și-a continuat activitatea în Indonezia și s-a ocupat de educația surorii mele mai mici, Maya. Fără cicăleala ei, nu prea mi-am dat silința la școală, după cum o dovedesc și notele mele. Apoi, prin clasa a zecea, situația s-a schimbat. Îmi amintesc că m-am dus cu bunicii mei într-o piață de vechituri de pe lângă Central Union Church, vizavi de apartamentul în care locuiam și m-am oprit în fața unui coș plin cu cărți vechi. Și am început să iau de acolo titluri care mi se păreau atrăgătoare sau îmi sunau cunoscute – cărți de Ralph Ellison și Langston Hughes, Robert Penn Warren și Dostoievski, D.H. Lawrence și Ralph Waldo Emerson. Bunicul, care pusese ochii pe un set de crose de golf uzate, s-a uitat nedumerit la mine când am apărut lângă el cu o cutie plină cu cărți.

„Ai de gând să-ți deschizi o librărie?“

Bunica l-a apostrofat, considerând interesul meu brusc pentru literatură absolut admirabil. Cu eternul ei simț practic, mi-a sugerat să-mi termin mai întâi temele pentru acasă și abia apoi să mă apuc de citit *Crimă și pedeapsă*.

Am citit toate acele cărți, uneori târziu, după ce mă întorceam de la antrenamentele de baschet și dădeam pe gât un bax de bere cu prietenii mei, sau după ce făceam *bodysurfing* sâmbăta după-amiaza și mă strecuram în rabla bunicului meu, un Ford Granada, înfășurat la mijloc cu un prosop, ca să nu ud tapițeria. Când am terminat primul set de cărți, m-am dus prin alte târguri de vechituri, în căutarea altor titluri. Înțelegeam foarte puțin din ceea ce citeam; încercuiam cu creionul cuvintele necunoscute ca să le pot căuta apoi în dicționar, dar eram mai puțin preocupat de aspectul fonetic – trecusem de 20 de ani și cunoșteam înțelesul multor cuvinte pe care nu știam totuși să le pronunț. Nu aveam

un sistem anume, nici un tipar sau un ritm pe care să le urmez. Eram ca un tânăr tinichigiu în garajul părinților săi, punând laolaltă tuburi catodice vechi, și șuruburi, și cabluri desfăcute, fără să mă gândesc prea mult la ceea ce voi face cu ele, convins totuși că îmi voi dovedi îndemânarea odată ce îmi voi lămuri chemarea.

Interesul meu față de cărți explică probabil de ce nu numai că am supraviețuit liceului, dar am intrat la Occidental College în 1979 cu un bagaj subțire, dar consistent de cunoștințe politice și cu o serie de păreri necoapte pe care le împărtășeam colegilor de cămin seara târziu.

Privind în urmă, îmi dau seama cât de stânjenitor e să recunosc faptul că, în primii doi ani de facultate, curiozitatea mea intelectuală s-a suprapus cu interesul față de anumite femei pe care încercam să le agăț; citeam Marx și Marcuse ca să am ce discuta cu socialista cu picioare interminabile care locuia în căminul meu; Fanon și Gwendolyn Brooks ca s-o impresionez pe studenta de la sociologie cu pielea catifelată care nici nu mă băga în seamă; Foucault și Virginia Woolf pentru bisexuala grațioasă care se îmbrăca aproape întotdeauna în negru. Numai că pseudo-intelectualismul meu s-a dovedit inutil ca strategie de cucerire a fetelor; am avut parte de câteva prietenii pline de afecțiune, dar platonice.

Chiar și așa, acele eforturi împiedicate au servit la ceva. În mintea mea începuse să se contureze ceva ce semăna cu o anume viziune asupra lumii. De mare ajutor mi-au fost câțiva profesori care mi-au tolerat stilul îndoielnic de a studia și pretențiile de june necopt. M-au ajutat foarte mult câțiva studenți din anii mai mari – copii de culoare din centrul orașului, copii albi veniți din orașele de provincie, care munciseră din greu să ajungă la facultate, tineri din prima generație de hispano-americani, studenți din Pakistan și India sau din țări africane aflate în pragul haosului. Ei știau ce vor de la viață; când luau cuvântul la vreun curs, părerile lor se bazau pe realitățile din comunitățile din care proveneau și pe conflicte reale. „Iată ce înseamnă reducerile bugetare din comunitatea mea.“ „Să vă spun câte ceva despre școala mea înainte ca voi să vă plângeți de acțiune asertivă.“ „Primul Amendament este grozav, dar de ce nu spune guvernul Statelor Unite nimic despre deținuții politici din țara mea?“

Cei doi ani petrecuți la Occidental au reprezentat zorii deșteptării mele politice. Dar asta nu însemna că eu chiar credeam în politică. Cu câteva excepții, tot ceea ce vedeam la politicieni mi se părea

dubios: părul spilkuit, aranjat cu uscătorul, rânjete de hiene – niște personaje anoste care se autopromovau pe la televizor în timp ce, în spatele ușilor închise, acceptau favoruri din partea corporațiilor și tot felul de alte stimulente financiare. Erau actori într-un joc aranjat, îmi spuneam, și nu voiam să fac parte din lumea lor.

Ceea ce mi-a atras atenția a fost un lucru mai complex și mai puțin convențional – nu campaniile politice, ci mișcările sociale, unde oamenii se uneau pentru a obține o schimbare. Am studiat mișcarea sufragetelor și organizarea timpurie a muncii, am învățat despre Gandhi și Lech Walesa și despre Congresul Național African. Cel mai mult m-au impresionat liderii tineri ai mișcărilor pentru drepturile civile – nu doar Martin Luther King, dar și John Lewis și Bob Moses, Fannie Lou Hammer și Diane Nash. Am văzut în eforturile lor eroice – mersul din ușă în ușă pentru a aduna semnăturile alegătorilor, conversațiile de la om la om la cantinele sociale, marșurile în ritm de imnuri închinată libertății – am văzut în acestea posibilitatea de a pune în practică valorile pe care le-am învățat de la mama; și anume cum poți consolida puterea, nu prin umilirea oamenilor, ci prin încurajarea acestora. Aceasta era adevărata democrație în acțiune – democrația nu ca un dar primit de sus sau ca împărțire a prăzii între grupuri de interese, ci democrația ca drept câștigat, într-un efort comun. Rezultatul nu a fost doar o schimbare a condițiilor materiale, dar și adoptarea unui sentiment de demnitate de către oameni și comunități, o legătură între cei ce fuseseră cândva dezbinați.

Am decis că acesta era un ideal demn de urmat. Trebuia doar să mă concentrez. După anul doi de facultate m-am transferat la Universitatea Columbia, sperând într-un nou început. În cei trei ani petrecuți la New York am fost practic captiv în apartamente dărăpănate, departe de vechii mei prieteni și de obiceiurile proaste, am trăit ca un călugăr – am citit, am scris, am umplut jurnale întregi și rareori mai ieșeam la câte o petrecere sau aveam parte de o cină caldă. M-am pierdut în propriul univers, frământat de întrebări care se înlănțuiau în sfera preocupărilor mele. De ce anumite mișcări aveau succes în timp ce altele eșuau? Să fi fost oare un semn al succesului faptul că fragmente dintr-o cauză erau asimilate de politicile convenționale sau era acesta un semnal că respectivele cauze fuseseră furate de la cei ce le inițiaseră? Când devenea acceptabil compromisul și când devenea acesta sinonim cu trădarea, dar mai ales cum să faci diferența între cele două ipostaze?

Ah, cât eram de onest atunci – cât de neînfricat și de lipsit de simțul umorului! Când citesc jurnalele din acea perioadă simt o

mare afecțiune pentru tânărul de-atunci, care dorea cu înfrigurare să-și pună amprenta asupra lumii, să fie parte a unei schimbări grandioase și idealiste, care, așa cum a demonstrat-o realitatea, a fost de neatins. La urma urmei, așa arăta America la începutul anilor 1980. Mișcările sociale din deceniul precedent își pierduseră din vigoare. Se năștea un nou tip de conservatorism. Ronald Reagan tocmai fusese ales președinte; economia era în pragul recesiunii; Războiul Rece era în plină desfășurare.

Dacă aș putea călători înapoi în timp, l-aș sfătui pe tânărul de atunci să lase cărțile deoparte pentru un minut, să deschidă ferestrele și să lase aerul proaspăt să intre în încăpere (pe-atunci fumam foarte mult). I-aș spune să se relaxeze, să iasă cu prietenii, să se bucure de plăcerile pe care viața le oferă tinerilor de 20 de ani. Cei câțiva prieteni pe care îi aveam în New York au încercat să-mi dea același sfat.

„Ar fi cazul să te relaxezi, Barack.“

„Ai nevoie de o femeie.“

„Ești prea idealist. Foarte frumos, dar nu știu dacă ceea ce spui tu e posibil.“

Nu m-am lăsat influențat de vocile lor. Le-am opus rezistență tocmai pentru că știam că au dreptate. Nimic din ceea ce clocea mintea mea în orele acelea petrecute în singurătate, nici unul dintre idealurile pentru o lume mai bună încolțite în sera minții mele tinere nu era suficient de viabil pentru a fi argumentat într-o conversație. În lumina lăptoasă a iernii în Manhattan, împotriva cinismului apăsător al vremurilor, ideile mele, rostite cu voce tare la curs sau la o cafea cu prietenii, păreau simple fantezii de necrezut. Iar eu știam asta prea bine. De fapt, este unul din lucrurile care m-a salvat din a deveni un excentric nesuferit înainte de a împlini 22 de ani; înțelegeam, într-o oarecare măsură, absurditatea viziunii mele, cât de mare era prăpastia dintre ambițiile mele grandioase și ceea ce făceam, de fapt, cu viața mea. Eram un fel de Walter Mitty în tinerețe; un Don Quijote fără al său Sancho Panza.

Și aceste lucruri pot fi găsite în jurnalele mele de atunci, o cronică destul de fidelă a defectelor mele. Preferam să mă uit pe pereți, mai degrabă decât să mă implic în vreo activitate. Manifestam o oarecare rețineră, i-aș spune chiar timiditate, reminiscență a educației primite în Indonezia și Hawaii, dar și o consecință a unei accentuate conștiințe de sine. Nu reacționez bine la refuz și nu-mi plăcea să par ridicol. În plus, dădeam dovadă de o lene pofundă.

Mi-am propus să trec peste aceste slăbiciuni printr-un regim de autoperfecționare de care nu m-am dezbrătat niciodată. (Michelle și fetele îmi atrag atenția și azi că nu sunt în stare să intru într-o piscină sau să înot în ocean fără să mă simt obligat să fac câteva ture de înot în forță. „De ce nu te bălăcești, pur și simplu?” mă întreabă ele chicotind. „E distractiv. Uite... hai să-ți arătăm.”) Am făcut liste. Am început să fac fitness, să alerg în jurul lacului din Central Park sau pe malul de est al fluviului Hudson, am mâncat o mulțime de conserve de ton și de ouă fierte tari pentru a căpăta energie. M-am debarasat de tot ceea ce nu-mi mai era necesar – cine are nevoie de mai mult de cinci cămăși?

Pentru ce competiție mă pregăteam? Oricare ar fi fost aceasta, știam că nu eram suficient de bine antrenat. Acea nesiguranță, acea îndoială asupra sinelui m-au ferit de acceptarea fără cum-pănire a răspunsurilor simple. Am căpătat obiceiul de a pune la îndoială propriile supoziții, lucru care, în cele din urmă, mi-a fost de folos, nu numai pentru că m-a ferit să devin insuportabil, dar și pentru că m-a imunizat în fața formulelor revoluționare îmbrățișate de o groază de oameni de stânga la începutul erei Reagan.

Sigur că acest lucru a fost valabil când venea vorba despre chestiunile legate de rasă. Am avut și eu parte în viață de episoade de discriminare rasială și vedeam prea bine urmările sclaviei și ale legilor Jim Crow¹ ori de câte ori treceam prin Harlem sau prin anumite zone din Bronx. Dar în virtutea rădăcinilor mele, am învățat să nu mă victimizez ușor și am rezistat tentației de a generaliza ideea că toți albi sunt iremediabil rasiști, așa cum fac unii oameni de culoare.

Convingerea mea că rasismul nu a fost inevitabil explică poate disponibilitatea mea de a apăra esența americană: ce a fost această țară și ce putea să devină.

Mama și bunicii mei nu și-au manifestat niciodată patriotismul într-o manieră vocală. Rostirea Jurământului de Credință, fluturarea stegulețelor pe 4 iulie – toate acestea au fost tratate ca niște ritua-luri plăcute, nu ca niște datorii sacre (iar felul în care priveau Paștele și Crăciunul era similar). Până și faptul că bunicul meu luptase în cel de-al Doilea Război Mondial a fost tratat cu discreție; mi-a povestit

¹ Legile Jim Crow au reprezentat un set de legi la nivel local și statal care au legalizat segregarea rasială și au fost instituite în 1865, imediat după ratificarea celui de-al 13-lea amendament din Constituția Statelor Unite, prin care era abolită sclavia. (n.tr.)

mai multe despre rațiile de mâncare de pe front – „Oribile!“ – decât despre onoarea de-a fi mărsăluit în armata generalului Patton.

Și totuși, mândria de a fi american, ideea că America este cea mai puternică națiune de pe pământ – toate au fost mereu de la sine înțelese. Când eram tânăr, mă iritau cărțile care desființau caracterul excepțional al Americii; mă lansam în lungi polemici cu prietenii care insistau că hegemonia americană este sursa opri-mării din întreaga lume. Trăisem în străinătate; știam prea multe. Dar eram de acord cu faptul că America dovedea un perpetuu eșec în atingerea propriilor idealuri. Versiunea istoriei americane pre-date în școli, prin manuale în care se trece ușor peste epoca sclaviei și aproape că se omite orice referire la măcelărirea nativilor americani – pentru asta nu aveam argumente. Exercitarea puterii militare vecină cu amatorismul, rapacitatea companiilor multina-ționale – da, da, sunt la curent cu toate aceste lucruri.

Dar *conceptul* de America, *promisiunea* Americii – acestea sunt elemente de care m-am agățat cu o încăpățănare care m-a uimit până și pe mine. „Considerăm aceste adevăruri de la sine înțelese, toți oamenii se nasc egali“ – *aceasta* era America mea. America despre care scrisese Tocqueville, peisajele rustice descrise de Whitman și Thoreau, în care nici un om nu era mai prejos sau mai presus de semenii săi; America pionierilor care au luat cu asalt Vestul în cău-tarea unei vieți mai bune sau a imigranților care au pășit pe Ellis Island, însuflețiți de dorința de libertate.

Era America lui Thomas Edison și a fraților Wright, în care visu-rile prindeau viață, iar Jackie Robinson se detașa categoric. Ame-rica lui Chuck Berry și a lui Bob Dylan, a lui Billie Holiday la Village Vanguard și a lui Johnny Cash la Penitenciarul Folsom – toți acești inadaptați care au profitat de ceea ce alții au ignorat sau au aruncat la gunoi și au adus frumusețe acolo unde nimeni nu se aștepta.

Era America lui Lincoln la Gettysburg, a lui Jane Addams care a trudit pentru crearea serviciului de asistență socială, America soldaților care au debarcat, epuizați, în Normandia, America lui Martin Luther King care, în Parcul National Mall, le-a insuflat curaj altora și chiar lui însuși.

Erau Constituția și Declarația Drepturilor Omului, redactate de gânditori iscusiti și totuși imperfecti, care și-au croit drum într-un sistem care a devenit peste noapte robust și capabil de schimbare.

Era acea Americă în stare să explice prezența mea.

„Continuă să visezi, Barack“, așa se terminau, de obicei, discuțiile în contradictoriu cu prietenii mei din facultate, în timp ce

vreun idiot încrezut îmi arunca în față un ziar în care citeam că Statele Unite au invadat Grenada sau că bugetul pentru prânzurile gratuite pentru elevi a fost tăiat sau vreo altă știre care te arunca în deznădejde. „Regret să-ți spun că asta e America ta.“

Aceasta era starea mea de spirit când am absolvit facultatea în 1983; eram animat de idei mărețe și nu știam încotro s-o apuc. Nu existau mișcări cărora să mă alătur, nici vreun lider dezinteresat pe care să-l urmez. Singura activitate care se apropia cât de cât de idealurile mele a fost ceea ce s-a numit „organizare comunitară“ – activități restrânse care adunau oamenii în jurul problemelor de interes local. După câteva experiențe în New York cu locuri de muncă nepotrivite pentru mine, am aflat despre o poziție în Chicago, care presupunea lucrul cu un grup de biserici care încercau să contribuie la menținerea echilibrului în comunitățile devastate de eșecul industriei de prelucrare a oțelului. Nimic grandios, dar era un început.

Am consemnat în altă parte anii petrecuți în Chicago. Victoriile erau neînsemnate și efemere în comunitățile de muncitori formate în majoritate din negri, unde îmi petreceam timpul; organizația pentru care lucram era un jucător secundar în abordarea schimbărilor care aveau loc nu numai în Chicago, dar și în alte orașe din țară – declinul producției, strămutarea populației albe, ascensiunea unei subclase discrete și izolate în timp ce noua clasă de populație educată începuse să finanțeze reabilitarea centrului orașului.

Sigur că impactul activității mele asupra orașului Chicago a fost unul neînsemnat, în schimb orașul acesta mi-a schimbat cursul vieții.

În primul rând, m-a ajutat să-mi ajustez modul de a gândi. Am fost obligat să ascult ceea ce conta cu adevărat pentru oameni, dincolo de teoriile pe care le țineam despre acest aspect. Am fost obligat să-i rog pe niște necunoscuți să mi se alătore și să se unească pentru proiecte destinate vieții de zi cu zi – renovarea unui parc, îndepărtarea azbestului din proiectele de construcții de locuințe sau lansarea unui program extrașcolar. M-am lovit de eșecuri și am învățat să mă regroupez, astfel încât să-i țin aproape pe cei care investiseră încredere în mine. Am avut de-a face cu refuzuri și insulte suficient de des încât să învăț să nu mă mai tem de ele.

Cu alte cuvinte, m-am maturizat – și mi-am recăpătat simțul umorului.

M-am atașat foarte mult de oamenii cu care am lucrat: de femeia care își creștea singură cei patru copii într-un cartier modest și care totuși a reușit cumva să-i trimită pe toți patru la facultate; de preotul irlandez care deschidea seară de seară ușile bisericii

pentru ca tinerii să aibă și altă opțiune decât aceea de a se înhăita cu vreo bandă de delincvenți; de oțelarul concediat și nevoit să se întoarcă la școală pentru a deveni asistent social. Poveștile lor încărcate de greutate și micile lor victorii au venit să-mi confirme de fiecare dată latura fundamental decentă a oamenilor. Datorită lor am fost martor al schimbărilor care se petreceau ori de câte ori cetățenii le cereau socoteală liderilor și instituțiilor în cauză, chiar și când era vorba de simpla instalare a unui semn de circulație într-o intersecție aglomerată sau de obținerea unui număr mai mare de patrulare de poliție. Am văzut cum oamenii renunțau puțin câte puțin la atitudinea supusă, cum începeau să se privească altfel pe ei înșiși, cum înțelegeau că părerile lor contează.

Datorită lor, mi-am lămurit chestiunea săcâitoare a identității mele rasiale. Mi-am dat seama că a fi negru nu era o șampilă pusă asupra unui om; era suficient să încerc să fiu un om cumsecade.

Datorită lor am descoperit o comunitate de credință – și că era firesc să ai îndoieli, să pui întrebări și să tinzi către ceva aflat dincolo de spațiul și de momentul prezent.

Și pentru că în biserici improvizate în demisoluri sau pe verandele unor căsuțe am învățat despre aceleași valori pe care le moștenisem de la mama și de la bunicii mei – adică onestitate, trudă și empatie –, am ajuns să am încredere în legătura invizibilă care exista între oameni.

Uneori mă întreb fără să vreau ce s-ar fi întâmplat dacă aș fi rămas în domeniul organizatoric sau într-un alt domeniu asemănător. Poate că, la fel ca nenumărații eroi locali pe care i-am cunoscut de-a lungul timpului, aș fi reușit să ridic o instituție care să reconfigureze o comunitate sau o parte dintr-un oraș. Ancorat adânc într-o comunitate, poate că aș fi investit bani și imaginație nu pentru a schimba lumea, ci doar *un singur* loc sau un singur grup de copii, implicându-mă în activități care ar fi influențat viețile vecinilor și ale prietenilor într-un mod folositor, dar limitat.

Numai că nu am rămas pe loc. Am plecat să studiez Dreptul la Harvard. În acei ani de facultate, povestea devine mai tulburătoare în mintea mea, iar motivațiile mele se deschid interpretărilor.

Atunci mi-am spus – așa cum îmi place să-mi spun și acum – că am părăsit domeniul organizatoric pentru că am considerat că e o activitate prea greoaie, prea limitată, sub așteptările nevoilor oamenilor pe care speram să-i slujesc. Un centru de pregătire local nu putea compensa tăierea a mii de locuri de muncă după închiderea combinatului de prelucrare a oțelului. Un program de activități extrașcolare

nu putea compensa lipsa acută de fonduri pentru școli sau faptul că mulți copii erau lăsați în grija bunicilor pentru că părinții se aflau la închisoare. Oricare ar fi fost problema, ne loveam de câte un politician, un birocrat sau vreun director executiv invizibil care avea puterea de a îmbunătăți situația, dar nu o făcea. Iar atunci când tot ei ne făceau anumite concesii, era mult prea puțin, mult prea târziu. Aveam nevoie de puterea de a stabili bugete și de a elabora politici de îndrumare, ori această putere se afla în alte mâini.

Mai mult decât atât, am aflat că, numai cu doi ani înainte de sosirea mea la Chicago, acolo fusese organizată o mișcare pentru schimbare, o mișcare deopotrivă socială și politică – un curent rapid și profund pe care nu am fost în stare să-l apreciez la justa valoare pentru că nu se potriveau teoriilor mele. E(ra) vorba de campania de alegere a primului primar de culoare al orașului Chicago, Harold Washington.

Apăruse parcă de nicăieri, punând la cale o campanie politică la nivel local cum nu se prea mai văzuseră în politica modernă. Un grup restrâns de activiști și de oameni de afaceri de culoare, sătui de vechile partizanate și de inegalitățile celei mai segregate metropole din America, au decis să înregistreze un număr record de electori și apoi l-au cooptat pe kongresmanul corpolent cu un talent remarcabil, dar cu ambiții limitate, să candideze pentru o funcție care părea intangibilă.

Nimeni nu i-a dat vreo șansă; până și Harold era sceptic. Campania se derula cu mijloace reduse, iar stafful era alcătuit în majoritate din voluntari lipsiți de experiență. Dar apoi s-a întâmplat minunea, acea combustie spontană. Oameni care nu dădeau doi bani pe politică, oameni care nici măcar nu votaseră până atunci s-au trezit luați de val. Cetățeni în vârstă și copii de școală deopotrivă au început să poarte insignele albastre ale campaniei. Era o manifestare a unui refuz colectiv de a mai asista cu brațele încrucișate la acumulări constante de nedreptăți și umilințe – la praful în ochi aruncat prin semne-fantomă de circulație și manuale de mână a doua; un „nu” spus tuturor momentelor în care negrii treceau pe lângă stadionul din Park District prin nordul construcției și își dădeau seama cât de plăcută era zona comparativ cu cartierul în care ei trăiau; un „nu” spus tuturor situațiilor în care li se refuzase promovarea la locul de muncă sau un împrumut bancar – s-au strâns laolaltă cu puterea unui ciclon și au luat cu asalt primăria orașului.

La momentul la care eu am ajuns la Chicago, Harold se afla deja la jumătatea mandatului său. Consiliul municipal, cândva plin de

simplici executanți ai venerabilului Daley, era de-acum împărțit în tabere rasiale, iar majoritatea consilierilor albi blocau orice reformă propusă de Harold. A încercat să cadă la pace cu ei și să facă anumite înțelegeri, dar aceștia erau de neclintit. Pentru televiziuni, subiectul era captivant, de natură primitivă și neprehensibilă, dar Harold era îngrădit în ceea ce le putea oferi votanților săi. A fost nevoie de o instanță federală pentru retrasarea unei hărți rasiale altfel falsificată de consilieri pentru mașinațiunile lor electorale pentru ca Harold să obțină în sfârșit majoritatea și să înlăture acel blocaj. Dar, înainte să poată duce la îndeplinire multe dintre schimbările promise, a murit în urma unui atac de cord. Rich Daley, tributar vechii ordini, și-a recâștigat în ultimă instanță tronul.

Departate de nucleul acțiunii, priveam derularea acestei drame și încercam să îi deslușesc învățămintele. Am observat că energia formidabilă a acestei mișcări nu putea fi susținută fără o structură, o organizare și calități în guvernare. Am văzut cum o campanie politică bazată pe reparații rasiale putea genera teamă și consecințe nedorite, în ciuda legitimității sale, blocând în ultimă instanță progresul. Prăbușirea rapidă a coaliției lui Harold după decesul său mi-a arătat cât de periculos este să susții schimbarea bazându-te numai pe prezența unui lider charismatic.

Și totuși, ce forță a reprezentat acest om pe parcursul acelor cinci ani! În ciuda obstacolelor, sub conducerea lui, orașul Chicago s-a schimbat. Serviciile comunitare, de la cosmetizarea copacilor până la operațiunile de dezzăpezire sau repararea drumurilor, au căpătat o întindere uniformă peste toate districtele. În cartierele sărace s-au construit școli noi. Locurile de muncă nu mai depindeau exclusiv de patronat, iar comunitatea oamenilor de afaceri a început, în sfârșit, să acorde atenție lipsei de diversitate la toate nivelurile.

Mai mult decât atât, Harold le-a insuflat oamenilor speranța. Felul în care negrii din Chicago vorbeau pe-atunci despre el îmi amintea de felul în care o anumită generație de albi progresiști vorbea despre Bobby Kennedy – era vorba nu neapărat despre ceea ce îndeplinea el, ci mai degrabă despre felul în care îi făcea pe oameni să se simtă. Ca și cum nimic nu ar fi fost imposibil. Ca și cum lumea ar fi fost la dispoziția ta, ca tu s-o remodelezi.

Pentru mine, ideea încolțise deja. Atunci m-am gândit pentru prima oară că aș putea candida pentru o funcție publică. (Și nu am fost singurul care s-a simțit inspirat în felul acesta – la scurt timp după alegerea lui Harold, Jesse Jackson și-a anunțat candidatura la președinție). Nu migrase oare energia mișcărilor pentru drepturile

civile în direcția politicilor electorale? John Lewis, Andrew Young, Julian Bond – nu au candidat toți trei pentru funcții politice după ce au decis că aceasta era arena în care își puteau face cel mai bine auzite vocile? Știu că au existat și capcane – compromisuri, eterna goană după fonduri, derapaje de la idealurile inițiale și cursa neabătută pentru victorie.

Poate că exista totuși o altă cale. Poate că eram capabil să generez același tip de energie, același sentiment de utilitate, nu numai în comunitatea oamenilor de culoare, ci și pe cuprinsul întregului spectru rasial. Poate că având suficientă pregătire, un *know-how* politic și calități manageriale, aș fi putut evita unele din greșelile făcute de Harold. Poate principiile organizatorice ar putea fi implementate nu doar pentru a conduce o campanie, ci și pentru a guverna – pentru a încuraja participarea activă a spiritului civic, deschizând astfel calea celor ce fuseseră dați la o parte. Poporul putea învăța astfel nu numai să aibă încredere în conducătorii aleși, dar să aibă încredere unii în alții și, toți, în ei înșiși.

Asta-mi spuneam mereu. Dar nu numai asta. Mă luptam de asemenea cu întrebări mai restrânse legate de propriile ambiții. În ciuda faptului că aveam experiență organizatorică, nu aveam rezultate reale pe care să le prezint ca pe niște realizări concrete. Până și mama, o femeie prin excelență independentă, își făcea griji pentru mine.

„Nu știi ce să spun, Bar“, mi-a mărturisit ea într-o zi de Crăciun. „Poți să-ți petreci toată viața lucrând în afara instituțiilor. Dar poți realiza mult mai mult încercând să schimbi instituțiile din interior. Și-apoi“, mai spunea ea cu un zâmbet trist pe chip, „nu mai e nici o scofală să fii rupt în fund.“

Așa încât, în toamna anului 1988, mi-am transferat ambițiile într-un loc în care ambițiile și ambițioșii nu prea se făceau remarcați. Șefi de promoție, președinți ai asociațiilor studentești, cunoscători ai limbii latine, campioni ai întrecerilor de dezbatere – oamenii pe care i-am întâlnit la Facultatea de Drept de la Harvard erau, în general, tineri impresionanți, deopotrivă bărbați și femei, și care spre deosebire de mine crescuseră cu convingerea de altfel justificată că veniseră pe lume cu un destin măreț. Atribui performanțele mele de la Harvard în mare măsură faptului că eram cu câțiva ani mai mare decât restul colegilor mei. În timp ce pentru mulți dintre ei studiul era copleșitor, pentru mine zilele petrecute la bibliotecă – sau, chiar mai bine, întins pe canapeaua din apartamentul închiriat în afara campusului și privind

la televizor un meci de fotbal, fără sunet – erau un lux absolut după trei ani petrecuți organizând întruniri locale și bătând pe la ușile oamenilor, înfrigurat la propriu.

Și mai exista un aspect: să studiez dreptul, după cum avea să se dovedească, nu mi se părea atât de diferit față de ceea ce făcusem în anii mei de singurătate, meditănd la chestiuni civice. Ce principii ar trebui să guverneze relația dintre individ și societate și cât de mari erau obligațiile noastre față de ceilalți? Cât de mare era rolul guvernului în reglementarea pieței? Cum se petrec schimbările sociale și cum pot fi create regulile astfel încât orice om să se poată face auzit?

Nu mă săturam niciodată de aceste teme. Îmi plăceau polemicele, mai ales cu studenții mai conservatori care, în ciuda diferențelor noastre de opinie, păreau să aprecieze faptul că tratam lucrurile cu seriozitate. În dezbaterile de la curs, ridicam întruna mâna, ceea ce îi făcea pe mulți să-și dea ochii peste cap, pe bună dreptate. Nu mă puteam abține; mă simțeam ca un jongler sau ca un fachir care, după ani în șir în care s-a gândit obsesiv la numărul lui, se afla acum într-o academie de circ.

Entuziasmul vine să compenseze o sumă întreagă de defecte, le spun fiicelor mele – cel puțin așa au stat lucrurile în cazul meu în anii de la Harvard. În anul doi am fost ales primul redactor-șef de culoare al revistei *Law Review*, ceea ce a generat puțină vâlvă în presa națională. Am semnat un contract să scriu o carte. Ofertele de angajare veneau din toate părțile și lumea credea că îmi alesesem deja calea, așa cum se întâmplase și cu predecesorii mei de la *Law Review*; probabil că aveam să devin șef de cabinet pe lângă vreun judecător de la Curtea Supremă sau aveam să lucrez pentru o prestigioasă firmă de avocatură sau puteam chiar să ajung procuror general al Statelor Unite și, atunci când momentul avea să fie favorabil, mi-aș fi putut testa calitățile de politician, dacă doream.

Erau niște perspective îmbătătoare. Numai că tot eu eram singurul care pune la îndoială o ascensiune atât de lină. Mi se părea că totul se întâmpla mult prea repede. Salariile mari care mi se ofereau, atenția primită – mă simțeam prins într-o capcană.

Din fericire am avut răgaz suficient să-mi calculez următoarea mișcare. Și, în orice caz, cea mai importantă decizie pe care urma să o iau s-a dovedit a nu avea nici o legătură cu dreptul.

CAPITOLUL 2

Când ne-am cunoscut, Michelle LaVaughn Robinson practica deja avocatura. Avea 25 de ani și era asociată a firmei Sidley & Austin din Chicago, unde am lucrat în vara de după primul an de drept. Era înaltă, frumoasă, amuzantă, sociabilă, generoasă și teribil de isteată – iar eu am fost cucerit din prima secundă în care am văzut-o. Firma o desemnase îndrumătoarea mea, așa că trebuia să aibă grijă să-mi arate unde este fotocopiatorul și să mă simt primit cum se cuvine. Asta însemna și că ieșeam să luăm prânzul împreună, iar asta ne dădea ocazia să stăm de vorbă – la început despre activitățile noastre și, în cele din urmă, despre orice altceva.

În următorii doi ani, în timpul vacanțelor studențești sau când Michelle vizita Harvardul cu echipa de recrutare de la Sidley, am început să ieșim împreună la cină și să facem lungi plimbări de-a lungul râului Charles, povestind despre filme, și familie, și locuri din lume pe care ne-ar fi plăcut să le vizităm. Când tatăl ei a murit pe neașteptate, ca urmare a unor complicații cauzate de scleroza în plăci de care suferea, m-am urcat în primul avion să-i fiu alături, iar ea, la rândul ei, mi-a alinat durerea când am aflat că bunicul meu fusese diagnosticat cu un cancer avansat de prostată.

Altfel spus, am devenit prieteni și iubiți și, pe măsură ce mă apropiam de momentul absolvirii, am început să ne gândim foarte serios la posibilitatea unei vieți împreună. Odată am invitat-o la un workshop pe care îl coordonam, mai mult ca un serviciu făcut unui prieten care se ocupa de un centru comunitar în partea de sud a orașului. Au participat mai multe mame singure, care trăiau din ajutorul social, puține dintre ele cu calitățile necesare pentru obținerea unui loc de muncă. Le-am rugat să-mi descrie lumea din

care făceau parte așa cum era ea și așa cum și-o doreau ele. Era un exercițiu simplu pe care l-am făcut de multe ori, un mod de a ajuta oamenii să poată face o conexiune între realitățile comunităților în care trăiau și felul în care ei ar fi putut contribui la o schimbare. La final, în timp ce ne îndreptam spre mașină, Michelle și-a strecurat mâna pe după brațul meu și mi-a spus că fusese impresionată de ușurința cu care relaționasem cu acele femei.

„Le-ai dat speranță.“

„Au nevoie de mai mult decât speranță“, am răspuns. Am încercat să-i explic conflictul dinlăuntrul meu – eram măcinat între munca mea destinată schimbării din interiorul sistemului și nevoia de a respinge acest sistem; sfâșiat între dorința de a conduce și năzuința de a conferi oamenilor puterea de a face ei înșiși o schimbare; voiam să ajung în politică, dar nu să mă identific cu ea.

Michelle m-a privit.

„Lumea așa cum e și lumea așa cum ar trebui să fie“, a spus ea încet.

„Cam așa ceva.“

Michelle era cu totul specială; nu mai cunoscusem pe nimeni ca ea. Și cu toate că pasul era încă departe de a fi făcut, am început să mă gândesc s-o cer în căsătorie. Pentru Michelle, căsătoria era de la sine înțeleasă – următorul pas firesc într-o relație atât de serioasă cum era cea dintre noi. Pentru mine, un om care crescuse cu o mamă ale cărei mariaje se destrămaseră, nevoia de a oficializa o relație nu fusese niciodată una presantă. Mai mult decât atât, în primii ani în care i-am făcut curte, discuțiile dintre noi erau teribil de aprinse. Și oricât de tare aș fi rămas pe poziție, nici ea nu ceda niciodată. Fratele ei, Craig, un jucător de baschet cu faimă la Princeton și care jucase în liga profesionistă peste hotare, ulterior angajat al unei bănci de investiții pentru ca, într-un final, să devină antrenor, obișnuia să glumească pe seama faptului că familia lui nu spera ca Michelle să se mărite vreodată, pentru că era prea dură – și pentru că nici un bărbat nu i-ar fi putut face față. Culmea era că tocmai acest lucru îmi plăcea la ea: mă provoca în permanență și mă forța să rămân onest.

Oare ce-o fi gândit Michelle? Mi-o imaginez așa cum trebuie să fi fost înainte s-o cunosc, o tânără avocată, pusă la punct și aranjată, concentrată asupra carierei, făcând lucrurile așa cum trebuia să fie făcute, fără să-și piardă vremea cu prostii. Și uite că apare în viața ei tânărul acesta ciudat, din Hawaii, cu o garderobă neîngrijită și cu visuri nebunești. Asta făcea parte din farmecul meu, îmi spunea ea,

și faptul că eram total diferit de băieții cu care crescuse și de bărbații cu care ieșise. Eram diferit și de tatăl ei pe care ea îl adora – un bărbat care nu-și terminase studiile și care fusese diagnosticat cu scleroză în plăci la vârsta de 30 de ani, dar care nu s-a plâns nicio dată și a mers cu sfințenie la muncă, a fost mereu prezent la toate spectacolele de dans ale lui Michelle, la toate meciurile de baschet ale lui Craig, mereu alături de familia lui, mândria și bucuria lui.

Viața alături de mine promitea să îi ofere lui Michelle altceva, acele lucruri care îi lipsiseră când era copil. Aventură. Călătorii. O eliberare de constrângeri. Așa după cum pentru mine rădăcinile ei din Chicago – familia ei numeroasă, bunul-simț care o caracteriza, dorința ei de a fi o mamă bună mai presus de orice – promiteau a fi o ancoră ce îmi lipsise mare parte din copilăria mea. Nu numai că ne iubeam, și râdeam împreună și împărtășeam aceleași valori fundamentale – dar exista în relația noastră o simetrie, ne completam reciproc. Ne sprijineam și ne protejam unul celuilalt punctele sensibile. Puteam fi o echipă.

Sigur că ăsta era un alt mod de a spune că eram foarte diferiți, atât ca experiență, cât și ca temperament. Pentru Michelle, drumul spre o viață îndestulată era îngust și plin de neprevăzut. Familia era singurul sprijin adevărat, nu-și asuma cu ușurință riscuri, iar succesul dobândit – materializat printr-un loc de muncă bun și o casă frumoasă – nu trebuia lăsat să îți taie din elan, pentru că eșecul și neajunsurile erau pretutindeni, la distanță de o concediere sau de o lovitură. Michelle nu-și făcea griji legat de compromisuri, copilăria petrecută în South Side însemna pentru ea că orice ai face, în anumite privințe, rămâi tot un intrus. În mintea ei, obstacolele în calea reușitei erau foarte clare; acestea nu trebuiau căutate. Îndoielile se nașteau din faptul că, oricât de bun erai, trebuia să dovedești că aparții unui anumit mediu, să dovedești asta nu numai celor care se îndoiesc de tine, dar și ție însuși.

Eram aproape de terminarea facultății când i-am dezvăluit lui Michelle planul meu. Nu aveam de gând să devin un funcționar. Voiam să mă întorc la Chicago unde puteam să păstrez contactul cu activitatea în slujba comunității, practicând în același timp avocatura într-o firmă mică, specializată în drepturi civile. Dacă avea să se ivească ocazia potrivită, i-am mai spus, mă vedeam candidând pentru o funcție publică.

Nimic din toate acestea nu a luat-o prin surprindere. Mi-a spus că avea încredere că voi face ceea ce voi considera a fi corect.

„Trebuie totuși să-ți spun, Barack, că ai de dus o luptă foarte grea“, mi-a spus ea. „Mi-ar plăcea să am optimismul tău. Uneori poate că îl am. Dar oamenii sunt egoiști și de-a dreptul ignorați. Cred că mulți nici nu vor să-și bată capul cu anumite lucruri. Iar politica e plină de oameni care ar face orice pentru putere, care se gândesc doar la ei înșiși. În special în Chicago. Nu sunt sigură că vei putea schimba asta vreodată.“

„Dar pot încerca, nu-i așa?“ am spus zâmbind. „Ce rost are să obții o licență în drept dacă nu îți asumi unele riscuri? Dacă nu merge, nu merge. O să fiu bine. O să fim bine.“

Mi-a cuprins fața în palme.

„Te-ai gândit vreodată că între calea anevoioasă și cea ușoară, tu o alegi de fiecare dată pe cea anevoioasă? De ce crezi că faci asta?“

Am râs amândoi. Dar mi-am dat seama că Michelle simțise ceva. Era genul acela de intuiție care avea implicații pentru amândoi.

După ce am ieșit împreună câțiva ani, m-am căsătorit cu Michelle la Trinity United Church of Christ pe 3 octombrie 1992, iar la ceremonia religioasă au asistat peste 300 de prieteni, colegi și membri ai familiilor noastre, înghesuiți cu bucurie pe băncile din biserică. Slujba a fost oficiată de pastorul locașului Jeremiah A. Wright, pe care ajunsesem să-l cunosc bine și să îl admir încă din perioada în care lucrasem ca organizator de comunitate. Eram fericiți. Făcusem pasul oficial către viitoarea noastră viață împreună.

Luasem deja examenul de barou și mi-am amânat activitatea ca avocat timp de un an pentru a mă ocupa de Project VOTE! (Proiectul VOTEAZĂ!) înaintea cursei pentru președinție din 1992 – una dintre cele mai mari campanii de înregistrare a alegătorilor din istoria statului Illinois. După luna de miere petrecută pe coasta Californiei, am predat la Facultatea de Drept a Universității din Chicago, am terminat de scris cartea și m-am alăturat oficial firmei Davis, Miner, Barnhill & Galland, un mic birou de avocatură specializat în drept civil, cazuri de discriminare la locul de muncă și tranzacții imobiliare pentru ansambluri rezidențiale la prețuri accesibile. Între timp, Michelle ajunsese la concluzia că muncise destul pentru corporații și s-a mutat la Departamentul de Planificare și Dezvoltare al orașului Chicago, unde a lucrat timp de un an și jumătate înainte de a accepta să preia conducerea unui program nonprofit de *leadership* pentru tineri, numit Public Allies¹.

¹ Alianți publici (n.tr.)

Eram amândoi mulțumiți de locurile noastre de muncă și de oamenii cu care lucram, așa că am început să ne implicăm în diverse activități cu caracter civic și filantropic. Mergeam la meciuri de baschet și la concerte, ieșeam la cină cu prietenii, al căror număr creștea mereu. Am reușit să cumpărăm un apartament modest, dar primitiv, în Hyde Park, exact vizavi de lacul Michigan și Promontory Point, câteva case mai jos de casa în care locuia Craig cu tânăra sa familie. Mama lui Michelle, Marian, locuia încă în casa părintească din South Shore; făceam cam 15 minute până la ea și o vizitam des, savurând puiul prăjit cu legume și tortul Red Velvet pe care le pregătea, dar și grătarul încins de unchiul lui Michelle, Pete. După ce mâncam pe săturate, ne găseam câte un loc în bucătărie unde ascultam povești din copilăria unchiului Pete, răsând din ce în ce mai cu poftă pe măsură ce se înnopta, în timp ce verii și nepoții săreau pe canapele până când erau trimiși să se joace în curte.

Pe drumul spre casă, la asfințit, vorbeam uneori cu Michelle despre dorința noastră de a avea copii – despre cum vor fi aceștia, despre câți vor fi – și poate și un câine? – imaginându-ne toate lucrurile pe care aveam să le facem împreună, în familie.

O viață normală. O viață împlinită, fericită. Ar fi trebuit să fie de ajuns.

Dar, în vara anului 1995, o oportunitate politică s-a ivit pe neașteptate, printr-un ciudat concurs de împrejurări. Congresmanul în exercițiu al celui de-al Doilea District din Illinois, Mel Reynolds, fusese pus sub acuzare pentru multiple infracțiuni, inclusiv pentru că era bănuțat că ar fi avut relații sexuale cu o adolescentă de 16 ani care făcea voluntariat în campania lui. În cazul unei condamnări, urmau să se organizeze alegeri speciale pentru înlocuirea sa.

Nu locuisem în districtul respectiv și nici nu aveam expunerea sau baza de sprijin necesară pentru a mă lansa într-o cursă pentru Congres. Senatoarea din zona noastră, Alice Palmer, era eligibilă pentru ocuparea acestui loc și, cu puțin timp înainte de condamnarea congresmanului în luna august, și-a anunțat candidatura. Palmer, o fostă profesoară afro-americană cu rădăcini adânci în comunitate, avea un dosar consistent, chiar dacă nu se remarcă prin nimic special, și era foarte simpatizată de progresiști și de unii activiști de culoare mai în vârstă care îl ajutaseră și pe Harold să câștige alegerile; cu toate că nu o cunoșteam, aveam prieteni comuni. Datorită activității mele pentru Project VOTE! am fost chemat să o ajut să-și pună pe picioare campania și, după câteva săptămâni, nu

puțini au fost aceia care m-au încurajat să îmi depun candidatura pentru locul lui Alice din Senat, care avea să devină vacant curând.

Înainte de a discuta cu Michelle, mi-am alcătuit o listă de argumente pro și contra. Postul de senator nu era o poziție atrăgătoare – majoritatea cetățenilor habar nu aveau cine erau membrii organului legislativ –, iar Springfield, capitala statului, era notoriu pentru grupurile de interese, schimburile de favoruri, practica mitei și alte ticăloșii politice. Pe de altă parte, trebuia să încep de undeva. Totodată, corpul legislativ al statului Illinois era în sesiune doar câteva săptămâni pe an, ceea ce însemna că îmi puteam continua activitatea la catedră și la firma de avocatură.

Cel mai îmbucurător a fost faptul că Alice Palmer s-a arătat dispusă să mă susțină. Dat fiind că procesul lui Reynolds nu începuse încă, era greu de anticipat felul în care timpul avea să lucreze sau nu în favoarea noastră. Teoretic, Alice putea candida pentru Congres și-și putea păstra locul în Senat în cazul în care ar fi pierdut cursa, dar îmi spunea că era sătulă de activitatea din Senat și voia o schimbare. Dată fiind oferta de sprijin din partea consilierului nostru local, Toni Preckwinkle, care conducea cea mai bună organizație din zonă, șansele mele erau și mai mari.

M-am dus la Michelle și i-am spus ce aveau de gând să fac.

„Gândește-te la asta ca la o cursă de încercare“, i-am spus.

„Hmm...“

„Încercăm marea cu degetul?“

„Exact.“

„Deci, ce părere ai?“

M-a ciupit de obraz.

„Cred că dacă asta îți dorești atunci trebuie să încerci. Promite-mi doar că nu va trebui să petrec timp în Springfield.“

Mai exista o singură persoană cu care trebuia să mă sfătuiesc înainte de a face marele pas. La începutul anului, starea de sănătate a mamei mele se înrăutățise după ce fusese diagnosticată cu cancer uterin.

Prognosticul nu era bun. În fiecare zi, gândul că aș putea s-o pierd îmi strângea inima. Imediat după ce am aflat vestea am luat avionul spre Hawaii și, odată ajuns acolo, am răsuflat ușurat dat fiind că arăta foarte bine și era într-o dispoziție de zile mari. Mi-a mărturisit că era speriată, dar că voia să se supună tratamentului oricât de agresiv ar fi fost acesta.

„Până nu-mi văd nepoții n-am de gând să plec nicăieri“, mi-a spus.

A primit vestea posibilei mele candidaturi pentru Senat cu entuziasmul ei obișnuit, rugându-mă să-i povestesc totul de-a fir

a păr. A înțeles că aveam mult de muncit, dar mama nu a fost niciodată genul care să se plângă de muncă grea.

„Ai grijă să fie și Michelle de acord“, m-a sfătuit. „Nu c-aș fi vreo expertă în căsnicie. Și să nu cumva să renunți din cauza mea. Am destule pe cap, nu mă pot lupta și cu gândul că oamenii își pun viața între paranteze pentru mine. Mi s-ar părea de-a dreptul morbid, înțelegi?“

„Am înțeles.“

La șapte luni după ce i s-a stabilit diagnosticul, starea mamei a început să se înrăutățească. În septembrie, Michelle și cu mine am zburat la New York, unde le-am însoțit pe Maya și pe mama mea la o consultație la cabinetul unui specialist de la spitalul oncologic Memorial Sloan Kettering. Mama, care se afla la jumătatea ședințelor de chimioterapie, era transformată fizic. Părul ei, cândva lung și negru, îi căzuse; ochii păreau afundați în orbite. Și mai rău, specialistul a concluzionat că era un cancer în stadiul patru cu posibilități limitate de tratament. Am încercat din răspuțeri să afișez o mină curajoasă, privind-o pe mama cum suga câteva cuburi de gheață pentru că glandele ei salivare nu mai funcționau. I-am spus câteva povești de la serviciu și apoi i-am povestit ultimul film pe care îl văzusem. Am râs atunci când Maya – cu nouă ani mai mică decât mine și studentă pe-atunci la Universitatea din New York – mi-a reamintit cât de autoritar eram ca frate mai mare. I-am ținut mâna mamei în palmele mele și m-am asigurat că avea o poziție confortabilă pe pat. Apoi m-am întors la hotel și am început să plâng.

Cu ocazia acelei călătorii la New York mi-a venit ideea de a o invita pe mama să se mute la Chicago cu noi; bunica mea era mult prea în vârstă să o poată îngriji zi de zi. Dar mama, arhitectă a propriului destin cum fusese toată viața, a refuzat.

„Prefer să fiu într-un loc cunoscut și călduros“, mi-a spus, luând un cub de gheață și privind pe fereastră. Stăteam acolo, complet neputincios, gândindu-mă la drumul lung pe care ea îl străbătuse în viață, la cât de neprevăzut fusese totul pentru ea, la cât de plină de coincidențe fericite fusese existența ei. Nu știu s-o fi văzut vreodată gândindu-se prea mult la dezamăgiri. Găsea în orice un motiv de bucurie.

Până atunci.

„Ciudată e viața, așa-i?“ mi-a șoptit ea.

Așa era.

Urmând sfatul mamei mele, m-am concentrat asupra primei mele campanii politice. Îmi vine să și râd când mă gândesc la mijloacele

reduse pe care le-am avut – era mai degrabă asemănătoare campaniei pentru consiliul studentesc. N-am avut pe nimeni care să facă sondaje de opinie, documentare, nu am avut expunere media și nici minute la radio. Anunțul oficial a fost făcut pe 19 septembrie 1995, la Hotelul Ramada Inn din Hyde Park, unde s-au servit covrigei și chipsuri și unde au fost prezenți aproximativ 200 de susținători – un sfert din ei mai mult ca sigur rude de-ale lui Michelle. Broșurile noastre de campanie erau de fapt niște mici pliante de 20 pe 10 centimetri, cu fotografia mea care părea a fi de pașaport, câteva note biografice și patru sau cinci idei principale pe care le așternusem cu ajutorul computerului meu. Am tipărit aceste postere prin serviciul Kinko.

Am ținut neapărat să angajez doi veterani politici pe care îi întâlnisem când lucrasem la Poject VOTE! Carol Anne Harwell, directorul meu de campanie, o tipă înaltă și îndrăzneță, de vreo 40 și un pic de ani, pe care o „împrumutasem“ de la serviciul de magistratură din West Side. Cu toate că mi s-a părut cam prea jovială, Carol știa foarte bine mersul politic din Chicago. Ron Davis, un munte de om, era directorul nostru din teren și expert în strângerea de semnături. Își purta părul grizonant în stil afro, avea o barbă neîngrijită și ochelari cu rame metalice groase, iar burta îi era ascunsă sub o cămașă neagră pe care o purta mereu peste pantaloni și pe care părea că nu o schimbă nici odată.

Ron s-a dovedit indispensabil – statul Illinois avea reguli stricte privind accesul la vot, menite să îngreuneze efortul candidaților care nu aveau sprijin din partea partidelor. Pentru a fi acceptat în cursă, un candidat avea nevoie de semnăturile a cel puțin 700 de votanți înregistrați, cu domiciliul în districtul respectiv, semnături strânse cu ajutorul unei petiții care circula și era avizată de cineva care locuia în district. O semnătură „valabilă“ trebuia să fie lizibilă, să corespundă întru totul adresei și să aparțină unui votant înregistrat. Încă îmi amintesc prima dată când ne-am strâns în jurul mesei din sufragerie; Ron tuna și fulgera în timp ce ne-a dat câte o mapă cu petițiile atașate, împreună cu datele alegătorilor și cu o listă de instrucțiuni. Am propus ca înainte să discutăm despre petiții să organizăm niște reuniuni de tipul „întâlniri cu candidatul“ și să redactăm chiar și niște documente privind poziția noastră. Carol și Ron s-au uitat unul la celălalt și au început să râdă.

„Șefu', hai să-ți spun ceva“, mi-a zis Carol. „Păstrează pentru după alegeri tot deranjul ăsta cu Liga Femeilor cu drept de vot. Acum contează doar petițiile astea. Contracandidații tăi o să se

uite cu lupa la ele ca să vadă dacă toate semnăturile sunt autentice. Și dacă nu sunt, poți să-ți iei adio de la tot. Îți garantez că oricât de atent ai fi, jumătate din semnături nu sunt valabile, d-aia trebuie să obținem cel puțin dublu față de cât e necesar.”

„De patru ori mai multe“, a corectat-o Ron, înmânându-mi o mapă.

Dojenit astfel, m-am dus cu mașina într-unul din cartierele pe care Ron le alesese pentru strângerea de semnături. Mă simțeam ca în primele mele zile de organizator de comunitate, bătând din ușă-n ușă, și fie nu era nimeni acasă, fie oamenii nu doreau să deschidă; dincolo de uși, femei cu bigudiuri în cap și copii încurcându-li-se printre picioare, bărbați care lucrau prin curte; ici-colo câte un tânăr în tricou și legat la cap cu o bandană, mirosind a alcool și cercetând cu privirea strada. Am întâlnit și din aceia care doreau să vorbească cu mine despre problemele de la școala locală sau despre folosirea armelor într-o comunitate care fusese cândva stabilă și plină de oameni muncitori. În general, oamenii luau *clipboard*-ul, semnau și se grăbeau să se întoarcă la treburile lor.

Dacă mersul din ușă-n ușă era ceva obișnuit pentru mine, nu același lucru se putea spune despre Michelle, care își rupea câte puțin din timpul ei să mă ajute. Și cu toate că strângea mult mai multe semnături decât mine – cu zâmbetul ei cuceritor și poveștile despre copilăria petrecută „câteva străduțe mai încolo“ – două ore mai târziu, în mașină, în drum spre casă, zâmbetul dispărea.

„Se vede treaba că te iubesc foarte mult de am ajuns să-mi petrec sâmbata dimineața în felul ăsta, atâta-ți spun“, mi-a zis ea la un moment dat.

Pe parcursul câtorva luni am reușit să strângem de patru ori mai multe semnături decât era necesar. Când nu eram la firmă sau la catedră, vizitam cluburile de cartier, comitetele întrunite pe la biserici, azilurile de bătrâni, prezentându-mi programul în fața alegătorilor. Discursul meu era neșlefuit și rigid, încărcat de date și termeni politici, lipsit de inspirație și umor. Mi se părea, de asemenea, foarte bizar să vorbesc despre mine însămi. Ca organizator eram pregătit să rămân mereu în umbră.

Mi-am îmbunătățit totuși modul în care mă raportam la oameni, am devenit mai relaxat și încet-încet rândurile susținătorilor mei au început să se îngroașe. Am obținut sprijin de la demnitarii locali, pastori, și de la câteva organizații progresiste; am reușit chiar să redactez câteva programe de orientare. Și mi-ar plăcea să pot spune că așa s-a terminat prima mea campanie electorală – curajosul

tânăr candidat și soția sa, o femeie realizată, frumoasă și îngăduitoare, înconjurați de câțiva prieteni la masa din sufragerie, gata să-i cheme pe oameni să se alăture unui nou mod de-a face politică.

Dar lucrurile nu au stat așa. În august 1995, kongresmanul nostru căzut în dizgrație a fost găsit vinovat și condamnat la închisoare; s-au anunțat alegeri extraordinare pentru sfârșitul lunii noiembrie. Locul lui devenise vacant, programul era deja stabilit și, pe lângă Alice Palmer, au fost și alții care s-au înscris în cursa pentru Congres, printre aceștia Jesse Jackson Jr. care atrăsese atenția întregii națiuni prin prezentarea înflăcărată pe care i-o făcuse tatălui său la Convenția Națională Democrată din 1988. Atât Michelle, cât și eu, îl cunoșteam pe Jesse Jackson Jr. și îl simpatizam. Sora lui, Santita, era cea mai bună prietenă din liceu a lui Michelle și fusese domnișoară de onoare la nunta noastră. Popularitatea lui a fost îndeajuns ca anunțul candidaturii sale să schimbe imediat dinamica cursei electorale, plasând-o pe Alice într-o poziție cât se poate de dezavantajată.

Și pentru că alegerile legislative extraordinare urmau să fie ținute cu câteva săptămâni înainte de depunerea semnăturilor strânse de Alice pentru cursa din Senat, echipa mea a început să dea semne de îngrijorare.

„Ar trebui să te asiguri că Alice n-o să-ți facă mizerii dacă pierde în fața lui Jesse Jr.“, mi-a spus Ron.

Am clătinat din cap.

„Mi-a promis că nu va mai candida. Mi-a dat cuvântul ei de onoare. A afirmat public acest lucru. A dat chiar și declarații în presă.“

„Foarte bine, Barack. Dar mai poți să te asiguri o dată, te rog?“

M-am conformat și i-am telefonat lui Alice care m-a asigurat încă o dată că indiferent ce avea să se întâmple în cursa pentru Congres, avea de gând să renunțe la politica la nivel de stat.

Dar când Jesse Jr. a câștigat detașat alegerile extraordinare, iar Alice s-a poziționat pe locul trei, ceva s-a schimbat radical. Au început să apară în presa locală articole despre o așa-numită campanie „Proiectul Alice Palmer“. Câțiva dintre vechii ei susținători au cerut să se întâlnească cu mine, iar când ne-am văzut, m-au sfătuit să renunț la cursă. Comunitatea nu își putea permite să ignore faptul că Alice avea vechime, spuneau ei. Mi-au mai sugerat să am răbdare, că va veni și rândul meu. Dar nu am cedat – aveam în jurul meu voluntari, existau, la urma urmei, oameni care făcuseră donații și investiseră foarte mult în campania mea; iar eu îi rămăsesem alături lui Alice, chiar și când Jesse Jr. se înscrisese în

cursa pentru alegeri –, dar oamenii cu care discutam la momentul acela erau de neclintit. Până să iau legătura cu Alice, mi-a devenit clară direcția în care se îndreptau lucrurile. În săptămâna care a urmat, a ținut o conferință de presă în Springfield, unde a anunțat că a depus în ultimul moment lista de semnături pentru candidatura și reluarea locului ei în Senat.

„Eu te-am avertizat“, mi-a spus Carol, trăgând cu sete din țigară și apoi suflând o șuviță subțire de fum spre tavan.

Mă simțeam descurajat și trădat, dar m-am gândit că nu era totul pierdut. În ultimele luni construisem o organizație puternică și aproape toți demnitarii aleși care mă susțineau mi-au spus că rămâneau alături de echipa noastră. Ron și Carol s-au mai împlânzit puțin.

„Îmi pare rău să-ți spun, șefu', dar majoritatea oamenilor habar nu au cine ești. La naiba, nici pe ea n-o cunosc, dar – și să nu te superi – «Alice Palmer» sună mai bine pe buletinul de vot decât «Barack Obama».“

Am înțeles punctul ei de vedere, dar le-am spus că vom duce lucrurile până la capăt, exact în timp ce anumiți oficiali de marcă din Chicago începuseră brusc să mă roage să renunț la candidatură. Dar, într-o după-amiază, Ron și Carol au venit la mine acasă, găfâind și cu niște fețe de parcă ar fi câștigat la loto.

„Petițiile lui Alice“, a spus Ron, sunt groaznice. „N-am văzut ceva mai prost în viața mea. Toți negroteii ăia care au încercat să te scoată din cursă nici măcar nu s-au sinchisit să-și facă treaba ca lumea. Asta ar putea s-o scoată din cursă.“

M-am uitat peste cifrele neoficiale pe care Ron și voluntarii campaniei mele le puseseră cap la cap. Era adevărat. Listele depuse de Alice păreau pline de semnături necorespunzătoare: oameni ale căror adrese se aflau în afara districtului, semnături multiple cu nume diferite, dar identice din punct de vedere grafo-logic. M-am scărpinat în creștet, gânditor.

„Nu știu ce să spun...“

„Cum adică nu știi ce să spui?“ m-a întrebat Carol.

„Nu știu dacă vreau să câștig în felul acesta. Adică... da. Mă enervează la culme ce se întâmplă. Dar normele astea privind scrutinul nu prea au logică. Prefer o victorie reală.“

Carol a făcut un pas înapoi și am văzut cum i se înclăștează maxilarul.

„Femeia asta ți-a dat *cuvântul ei de onoare*, Barack!“ a zis ea. „Ne-am rupt cărca până acum bazându-ne pe promisiunea ei. Iar acum, când încearcă să ți-o tragă de-a dreptul, și nu e în stare să

facă nici măcar *asta* ca lumea, vrei s-o lași să scape basma curată? Sau crezi că nu te-ar elimina din cursă într-o secundă dacă ar avea cum?" A dat din cap. „Nuuu, Barack. Ești un tip cumsecade... de-aia credem în tine. Dar dacă lași lucrurile așa, poți să te întorci de-acum la catedră sau unde-oi ști, că politica nu-i de tine. Or să te mănânce aștia de viu și nu îi faci nimănui absolut nici un serviciu."

M-am întors spre Ron care mi-a spus calm:

„Carol are dreptate."

M-am sprijinit pe spătarul scaunului și mi-am aprins o țigară. Timpul parcă se oprise în loc și încercam să înțeleg ce anume îmi dicta intuiția. Cât de mult îmi doream *asta*? Mi-am repetat ce credeam că pot realiza ca demnitar, cât de mult eram dispus să muncesc dacă mi se oferea această șansă.

„Bine", am spus într-un târziu.

„Bine!" a repetat și Carol recăpătându-și zâmbetul. Ron și-a strâns hârtiile și le-a pus în mapă.

Aveau să mai treacă două luni de zile până la definitivarea procesului, dar, odată ce am luat decizia în ziua aceea, pentru mine cursa era ca și terminată. Am depus contestația la Comisia Electorală din Chicago și, când și-a dat seama că decizia va fi în favoarea mea, Alice s-a retras din cursă. Fără un contracandidat din partea democraților și cu o caricatură de opoziție din partea republicanilor, iată-mă gata să-mi iau locul în Senat.

Oricare va fi fost viziunea mea despre o modalitate mai nobilă de a face politică, aceasta mai avea de așteptat.

Cred că am învățat multe lecții utile din această primă campanie. Am învățat să respect mecanismul politicii, am învățat că era nevoie de multă atenție la orice detaliu și că frecușurile zilnice puteau face diferența dintre victorie și eșec. Mi s-a confirmat, de asemenea, ceea ce știam oricum deja despre mine: că dincolo de dorința mea de fairplay, nu îmi plăcea deloc să pierd.

Însă lecția care mi-a rămas în minte nu avea nimic de-a face cu mecanismul campaniei electorale sau cu politica lipsită de scrupule. Avea legătură cu telefonul pe care l-am primit din Hawaii, de la Maya, pe la începutul lui noiembrie, cu mult timp înainte să aflu rezultatele alegerilor.

„Starea i s-a înrăutățit, Bar", mi-a spus Maya.

„Cât de rău e?"

„Cred că ar trebui să vii."

Știam deja că starea mamei mele se deteriorase, vorbisem cu ea în urmă cu câteva zile. Am simțit atunci în vocea ei o durere

mai intensă și resemnare, așa că îmi rezervasem deja biletul pentru Hawaii cu intenția de a zbura în săptămâna care urma.

„Poate să vorbească?” am întrebat-o pe Maya.

„Nu cred. Se stinge încet-încet.”

Am închis telefonul, după care am sunat la agenție să iau primul avion a doua zi dimineată. Am sunat-o pe Carol să anuleze niște evenimente de campanie și să se ocupe de prăvălie în absența mea. Câteva ore mai târziu, Maya m-a sunat din nou.

„Îmi pare rău, dragul meu. Mama s-a stins.”

Sora mea mi-a povestit că mama nu și-a mai recăpătat cunoștința; Maya a vegheat lângă patul ei de spital, citindu-i cu voce tare dintr-o carte de povești în timp ce mama se stinge ușor-ușor.

În săptămâna aceea am organizat o ceremonie funerară în Grădina Japoneză din spatele East-West Center al Universității din Hawaii. Îmi aminteam că obișnuiam să mă joc acolo când eram copil, vegheat de mama care stătea la soare în timp ce eu făceam tumburi prin iarbă, tropăiam pe treptele de piatră și prindeam mormoloci din izvorul care traversa părculețul. După ceremonie m-am dus cu Maya până aproape de promenada de lângă Koko Head și i-am împrăștiat cenușa în ocean, privind cum valurile se sparg de stânci. În tot acest timp mă gândeam la faptul că mama și sora mea fuseseră singure în camera aceea de spital, iar eu lipsisem, prea absorbit de preocupările mele. Știam că nu voi mai putea recupera niciodată acel moment. Pe lângă durerea profundă, simțeam și multă rușine.

Dacă nu locuiești în partea de sud a orașului Chicago, cel mai rapid drum spre Springfield este pe autostrada I-55. În timpul orelor de vârf, traficul dinspre centrul orașului și traversarea suburbiilor din vest este precum târâșul șarpelui; odată ce treci de Joliet, lucrurile se schimbă, intri pe o șosea netedă ca-n palmă care duce prin sud-vest până la Bloomington („patria” agenției de asigurări State Farm și a companiei Beer Nuts) și Lincoln (orașel numit astfel după președintele american, când acesta era încă un simplu avocat); apoi încep lanurile de porumb, care se întind pe kilometri întregi.

Am făcut acest drum timp de opt ani, de obicei singur, cam în trei ore și jumătate, până la Springfield și înapoi, timp de câteva săptămâni toamna și apoi cam pe tot timpul iernii și până la începutul primăverii, când corpul legislativ al statului Illinois își desfășura mare parte din activitatea sa. Ajungeam acolo marți seară după cină și mă întorceam acasă joi seară sau vineri dimineată. Pierdeam semnalul telefonului mobil cam la o oră după ce ieșeam din Chicago

și singurele frecvențe pe care le mai prindeam apoi erau posturile care transmiteau talk-show-uri sau muzică religioasă creștină. Ca să nu adorm la volan ascultam cărți audio. Cu cât erau mai lungi, cu atât mai bine – în general, romane (autorii mei preferați erau John Le Carré și Toni Morrison), dar și tratate de istorie despre Războiul Civil, despre epoca victoriană sau despre căderea Imperiului Roman.

Când eram întrebat, le povesteam prietenilor sceptici despre cât de multe lucruri învățam la Springfield și, timp de câțiva ani, asta a fost purul adevăr. Dintre cele 50 de state, Illinois reprezintă cel mai fidel dinamica demografică a națiunii. Aici se află o metropolă ca un furnicar, suburbii cât vezi cu ochi, ferme, orașele muncitorești și o regiune în sudul statului, care e considerată aparținând mai mult Sudului istoric decât Nordului. În orice zi, sub cupola înaltă a Capitoliului, ți se înfățișa o secțiune transversală a Americii în toată splendoarea ei, ca un poem de Carl Sandburg trezit la viață. Copii de oraș îmbrâncindu-se în timpul vreunei ieșiri cu clasa, bancheri spilcuiți care vorbeau la telefoanele mobile, fermieri cu capetele acoperite de șepci și căutând să extindă accesul barjelor industriale care le transportau marfa către piețe. Mămici de origine latino-americană agitându-se să strângă fonduri pentru o nouă grădiniță, și grupuri de motocicliști de vârstă mijlocie, cu perciuni stufoși și îmbrăcați în haine de piele, încercând a nu știu câta oară să zădărnicească un nou efort legislativ menit să îi oblige să poarte căști de protecție.

În primele luni am preferat să fiu discret. Unii dintre colegi priveau cu suspiciune numele meu ciudat și educația pe care o primisem la Harvard, dar mi-am făcut bine treaba de fiecare dată și am contribuit la strângerea de fonduri pentru campaniile altor senatori. Mi-am cunoscut colegii din corpul legislativ și pe membrii echipelor lor, întâlnindu-mă cu ei nu numai în Senat, dar și pe terenul de baschet sau la câte o partidă de golf, ori în timpul partidelor săptămânale de poker cu membrii din ambele partide, pornind de la o miză de doi dolari, cu posibilitatea de a plusa de trei ori, într-o cameră înecată în fum de țigară, unde se vorbea ca pe maidan și unde se auzea din când în când zgomotul produs de deschiderea unei doze de bere.

Nu mi-a stricat nici faptul că îl cunoșteam deja pe liderul minorității din Senat, un bărbat solid, cu pielea închisă la culoare, trecut de 60 de ani, pe nume Emil Jones. Ajunsese în poziția în care se afla trecând prin toate nivelurile unei organizații districtuale tradiționale sub conducerea lui Daley, iar acum reprezenta

districtul în care lucrasem cândva ca organizator de comunitate. Așa ne și cunoscuserăm de altfel, în timp ce eu consiliam un grup de părinți, în numele cărora am solicitat o audiență pentru obținerea unui program gratuit de pregătire pentru admiterea la facultate pentru tinerii din zonă. Nu ne-a ignorat, dimpotrivă, ne-a primit în biroul lui.

„Poate nu știți“, a început el, „dar vă așteptam!“ A început să ne vorbească despre faptul că el nu avusese șansa de a absolvi facultatea și că își dorea să facă tot ce se putea pentru ca statul să aloce mai mulți bani comunităților de negri neglijate. „Te las pe tine să decizi ce avem nevoie“, mi-a spus, bătându-mă pe spate, în timp ce grupul cu care venisem părăsea biroul. „Lasă în seama mea detaliile politice.“

Desigur, Emil a găsit finanțare pentru acest program, iar prioritatea noastră s-a consolidat în timp până am devenit colegi la Senat. Era mândru de mine, într-un fel bizar, și a devenit aproape protector cu metodele mele reformatoare. Chiar și când avea mare nevoie de un vot pentru un proiect pe care îl puneam la cale (avea o obsesie anume să obțină autorizația pentru cazinourile plutitoare în Chicago), nu îmi forța mâna dacă îi spuneam că nu îl pot ajuta, dar avea grijă să îmi adreseze câteva înjurături bine alese înainte de a se duce să își încerce norocul cu un alt coleg.

„Barack e din altă stofă“, i-a spus el la un moment dat unui jurnalist. „O să ajungă departe.“

În ciuda perseverenței mele și a bunăvoinței lui Emil, nici unul dintre noi nu putea schimba un adevăr dezolant: făceam parte dintr-un partid minoritar. Republicanii din Senatul din Illinois adoptaseră aceeași abordare rigidă pe care Newt Gingrich o folosisese pentru a-i neutraliza pe democrați în Congres. Partidul Republican¹ exercita controlul absolut asupra proiectelor de lege înainte de a ajunge la comisie și asupra amendamentelor potrivite. În Springfield, membrii tineri aflați în minoritate, așa cum eram eu, aveau o poreclă specială – „ciuperci“, pentru că „erai hrănit cu mizerii și erai ținut la întuneric“.

Se întâmpla, uneori, să reușesc să conturez o lege importantă. Am contribuit la redactarea versiunii din Illinois a proiectului de lege privind ajutorul social la nivel național, semnat de Bill Clinton, și am făcut tot posibilul să mă asigur că acest proiect oferea sprijin celor aflați în căutarea unui loc de muncă.

¹ Sau GOP – Great Old Party (n.tr.)

Ca urmare a unuia din eternele scandaluri din Springfield, Emil m-a desemnat să reprezint grupul parlamentar în comisia de revizuire a legilor privind deontologia. Nimeni n-a vrut să preia această activitate, considerând că este o cauză pierdută, dar datorită unei bune relații cu Kirk Dillard, omologul meu republican, am reușit să ratificăm legea care a mai redus din practicile rușinoase – făcând imposibilă, de pildă, folosirea banilor destinați campaniilor în scopuri personale, gen îmbunătățiri ale locuinței sau achiziționarea unei haine de blană. (Au existat și senatori care nu ne-au mai salutat săptămâni întregi după aceea.)

Și mai reprezentativ a fost un alt moment, spre sfârșitul sesiunii, când mi-am exprimat opoziția față de o scutire de taxe flagrantă acordată unei anumite ramuri industriale în timp ce statul tăia serviciile pentru populația săracă. Mi-am pregătit lista de argumente cu precizia unui avocat gata să pledeze în fața unui judecător; am atras atenția asupra faptului că astfel de favoruri fiscale nejustificate violau principiile pieței conservatoare în care, aparent, republicanii credeau cu sfințenie. Când m-am așezat, președintele Senatului, Pate Philip – un fost pușcaș marin, corpulent și grizonant, cunoscut pentru faptul că insulta minoritățile și femeile cu o frecvență și o lejeritate remarcabile – s-a apropiat de pupitrul meu.

„Ai ținut un discurs al naibii de bun“, mi-a spus, mestecând capătul unui trabuc neaprinș. „Ai ridicat câteva aspecte foarte interesante.“

„Mulțumesc.“

„E posibil să-i fi pus pe unii pe gânduri“, a mai spus el. „Dar n-ai influențat nici un vot.“ Apoi i-a făcut semn președintelui de ședință și a privit cu satisfacție cum luminițele verzi ce reprezentau voturile pro s-au aprins pe panou în favoarea scutirii de taxe respective.

Așa se făcea politică în Springfield – o serie de înțelegeri încheiate în principal în spatele ușilor închise, legiuitori care puneau în balanță presiunea diverselor interese concurente cu o detașare demnă de negustorii din bazar, dar care nu scăpau din vedere subiectele ideologice fierbinți – armele, avortul, taxele – ce ar fi putut genera nemulțumiri în circumscripțiile lor.

Nu era ca și cum oamenii nu puteau face diferența între o politică bună și una deficitară. Pur și simplu, nu conta. Ceea ce știau cei din Springfield era că 90% din timp votanții de acasă nu erau atenți. Un compromis complicat, dar notabil, sau împotrivirea față de conformismul de partid pentru a susține o idee inovatoare – toate te

puteau costa scump, puteai pierde un sprijin esențial, sau un sprijin financiar important, un post de conducere sau chiar alegerile.

Era posibil să obții atenția alegătorilor? Am încercat și asta. Întors în district, am acceptat aproape orice invitație care mi se făcea. Am început să scriu o rubrică periodică pentru *Hyde Park Herald*, un săptămânal cu mai puțin de 5 000 de cititori. Organizam întâlniri publice, cu gustări și răcoritoare, dar și vrafuri de actualizări legislative, apoi așteptam alături de singurul meu asistent, uitându-mă la ceas și sperând că o să apară cineva.

Nu i-am condamnat pe oameni că nu veneau la aceste întruniri. Erau ocupați, aveau familii și cu siguranță majoritatea debaterilor din Springfield li se păreau mult prea inaccesibile. Oricum, în privința anumitor subiecte de maxim interes, alegătorii mei probabil că erau deja de acord cu mine, dat fiind că districtul meu – ca mai toate districtele din Illinois – fusese conceput cu precizie de chirurg să asigure dominația unui singur partid. Dacă voiam mai multă finanțare pentru școlile din cartierele sărace, dacă voiam acces mai ușor la asistența medicală de bază sau la cursurile de reconversie profesională pentru șomeri, nu trebuia să conving alegătorii. Oamenii cărora trebuia să le atrag atenția și pe care trebuia să îi conving locuiau în altă parte.

La sfârșitul celei de-a doua sesiuni, am simțit parcă atmosfera din Capitoliu – inutilitatea izvorâtă din plasarea în minoritate, cinismul ridicat de colegii mei la rang de glorie – toate acestea deveniseră apăsătoare pentru mine. Și cu siguranță acest lucru se vedea cu ușurință. Într-o zi, în timp ce stăteam în rotunda Capitolului după ce un proiect de lege propus de mine fusese respins, un lobbyist bine intenționat s-a apropiat de mine și m-a luat pe după umeri.

„Trebuie să încerci să te detașezi, Barack“, mi-a spus el. „Cheia supraviețuirii în acest loc este să înțelegi că și asta este tot o afacere. Cum e vânzarea de mașini. Sau curățătoria din capătul străzii. Dacă începi să sapi mai adânc, o să înnebunești.“

Unii experți în politică susțin că ceea ce am spus despre Springfield descrie exact felul în care ar trebui să funcționeze pluralismul; și că negocierile politice dintre grupurile de interes nu sunt stimulative, dar mențin confuzia din democrație. Și poate că acest raționament ar fi fost mult mai acceptabil pentru mine dacă nu duceam dorul vieții mele de familie.

Totul a mers bine în primii doi ani de cameră legislativă – Michelle era ocupată cu activitățile ei și, pentru că își respecta

promisiunea de a nu va veni la Capitoliu decât pentru depunerea jurământului meu, continuam să vorbim mult la telefon în nopțile în care nu eram acasă. Și într-o bună zi, în toamna anului 1997, mi-a telefonat la cabinet, cu vocea tremurând de emoție.

„Gata, s-a întâmplat.“

„Ce s-a întâmplat?“

„O să fii tătic.“

Urma să fiu tătic. Cât de fericite au fost lunile care au urmat! Eram întruchiparea vie a tuturor clișeelelor care circulau despre bărbații care urmau să devină tați: mergeam la cursurile Lamaze, mă străduiam să învăț cum se assemblează un pătuț, citeam cartea *La ce să te aștepți când ești însărcinată*, cu pixul în mână pentru a sublinia pasajele-cheie. În jurul orei șase dimineța, pe 4 iulie, Michelle m-a trezit și mi-a spus că era timpul să mergem la spital. Am băjbăit prin casă și am pus mâna pe geanta pentru spital pe care o așezasem lângă ușă. Șapte ore mai târziu făceam cunoștință cu Malia Ann Obama, un boț de patru kilograme întruchipând perfecțiunea.

Grație nenumăratelor sale calități, fetița noastră știuse să aleagă perfect momentul venirii ei pe lume: sesiunea se încheiase, nu aveam cursuri și nici cazuri importante de susținut, deci puteam să-mi petrec tot restul verii în vacanță. Fiind o pasăre de noapte din fire, am preluat cu ușurință tura de noapte, pentru ca Michelle să se poată odihni; o țineam pe Malia pe picioare și-i citeam în timp ce ea mă privea cu ochii mari și curioși, așipeam cu ea lipită de pieptul meu – după un schimb de scutec și o râgâială după masă –, atât de caldă și de liniștită. Mă gândeam la generațiile de bărbați care nu se bucuraseră de astfel de momente, mă gândeam la tatăl meu, a cărui absență a contribuit mai mult la formarea mea decât scurta perioadă petrecută alături de el, și mi-am dat seama că nu voiam să fiu decât acolo și atunci.

Însă tensiunile care se acumulează când ești proaspăt părinte și-au spus și în cazul nostru cuvântul. După câteva luni binecuvântate, Michelle s-a întors la lucru, iar eu mi-am reluat cele trei slujbe cu care jonglam. Din fericire am găsit o bonă minunată care avea grijă de Malia în timpul zilei, însă acest nou aranjament ne-a afectat simțitor bugetul.

Michelle a dus greul acelei perioade, împărțindu-se între muncă și copil, nefiind convinsă că excelează în vreuna dintre aceste îndatoriri. La sfârșitul zilei, după ce hrănea bebelușul, îi făcea baie de seară și îi citea povești, apoi făcea ordine prin apartament și încerca să-și amintească dacă luase lucrurile de la curățătorie, după care

scrisa un bilet pentru ea însăși ca să nu uite să facă programare la pediatru și se prăbușea în patul deseori gol, conștientă fiind de faptul că în doar câteva ore aceeași rutină avea să se repete, în timp ce soțul ei era plecat să facă „lucruri importante“.

Am început să ne certăm mai des, de obicei noaptea târziu, când amândoi eram deja storși de energie. „Nu asta mi-am dorit, Barack“, mi-a spus Michelle la un moment dat. „Am senzația că trag singură la căruța asta.“

M-au rănit foarte tare cuvintele ei. Când nu lucram, eram acasă –, iar dacă eram acasă și uitam să curăț în bucătărie după cină era pentru că trebuia să lucrez în continuare, să corectez teze sau să revizuiesc o pledoarie. Dar, chiar și când încercam să mă apăr, știam că dădusem greș. Furia lui Michelle ascundea un adevăr dureros. Încercam să fac prea multe pentru foarte mulți oameni. Alesesem calea cea grea, exact așa cum anticipase ea cândva, când aveam cu mult mai puține responsabilități. Mă gândeam de-acum la promisiunea pe care mi-o făcusem mie însumi după nașterea Maliei; copii mei *mă vor cunoaște*, vor crește știind cât de mult îi iubesc și simțind că ei sunt pe primul plan întotdeauna.

În lumina difuză din sufrageria noastră, Michelle nu mai părea furioasă, ci doar tristă.

„Oare merită toate astea?“ m-a întrebat ea.

Nu-mi amintesc ce i-am răspuns. Știu doar că nu puteam să recunosc faptul că nu mai eram sigur de nimic.

Privind în urmă, e greu de înțeles de ce ai făcut o anume greșeală. Și nu mă refer la ceva neînsemnat, cum ar fi să-ți pătezi cravata preferată pentru că ai încercat să mănânci supa în mașină, sau să rămâi înțepenit de spate pentru că cineva te-a convins să joci fotbal de Ziua Recunoștinței. Mă refer la alegeri proaste făcute în urma unor deliberări considerabile – la acele momente când identifici o problemă serioasă în viața ta, o analizezi și apoi, cu o încredere nemaipomenită, alegi soluția cea mai nepotrivită.

Mă refer la decizia mea de a candida pentru Congres. După nenumărate discuții, a trebuit să recunosc că Michelle avusese dreptate când se întrebase dacă activitatea mea din Springfield justifica pe deplin sacrificiul nostru. Dar în loc să mă eliberez, am luat-o exact în direcția opusă, hotărât să accelerez ritmul și să-mi consolidez poziția. Cam în aceeași perioadă, venerabilul congressman Bobby Rush, fost membru al Partidului Black Panther (BPP), și-a anunțat candidatura împotriva primarului Daley la alegerile

din 1999 și a suferit o înfrângere umilitoare, fiind votat de foarte puțini alegători chiar și în propriul district.

Mi s-a părut neinspirată campania lui Rush, lipsită de orice logică, în afară poate de vaga promisiune de a duce mai departe moștenirea lui Harold Washington. Dacă așa proceda el în Congres, m-am gândit că eu aș putea realiza mult mai multe. După ce am discutat cu unii consilieri de încredere, am cerut un sondaj pentru a vedea dacă o cursă împotriva lui Rush era viabilă. Cifrele neoficiale arătau că aveam șanse. Rezultatele m-au ajutat să conving câțiva prieteni apropiați să îmi finanțeze campania. Apoi, în ciuda avertismentelor din partea politicianilor cu vechime, care spuneau că Rush era mai puternic decât o arăta, și în pofida stupefacției lui Michelle, căreia nu-i venea să creadă că eu îmi închipuam că avea să fie mai mulțumită cu mine la Washington decât la Springfield, mi-am anunțat candidatura pentru Congres, din partea întâiului district electoral.

Chiar de la început, campania a fost un dezastru. La câteva săptămâni după lansare, au apărut vociferările din echipa lui Rush: „Obama este un intrus“, „Este susținut de albi“, „E un elitist de la Harvard“, „Și ce nume e ăsta, Obama?“, „Chiar e negru?“.

Dat fiind că strânsesem suficiente fonduri cât să îmi permit un sondaj decent, am descoperit că Bobby era cunoscut după nume în proporție de 90 la sută, iar șansele lui de câștig erau de 70 la sută, în timp ce doar 11 la sută dintre alegători știau cine sunt eu. La scurt timp după aceea, fiul lui Bobby a fost împușcat și a murit, ceea ce i-a atras bătrânului un uriaș val de compasiune. Mi-am suspendat campania timp de o lună și am urmărit la televizor transmisiunile de la funerariile ținute la biserica la care mă duceam în mod regulat, slujba fiind oficiată de pastorul Wright. Acasă atmosfera era deja tensionată, așa că mi-am luat familia și-am plecat în Hawaii pentru o scurtă vacanță de Crăciun. În tot acest timp, guvernatorul a convocat o sesiune extraordinară pentru votarea unei măsuri de control a armelor de foc pe care o susțineam. Dar fiindcă Malia, în vârstă de un an și jumătate pe atunci, s-a îmbolnăvit, am ratat sesiunea, iar presa din Chicago m-a taxat fără menajamente.

Am pierdut cu o diferență de 30 de procente.

Când le vorbesc tinerilor despre politică, le povestesc uneori această întâmplare ca pe o temă de studiu privind ceea ce nu trebuie să faci. De obicei, adaug și un post-scriptum, în care descriu cum, la câteva luni după înfrângerea mea, un prieten – îngrijorat

de starea mea de spirit – a insistat să-l însoțesc la Convenția Națională Democrată organizată la Los Angeles în anul 2000. („Trebuie să reintri în joc”, mi-a spus el.) Dar când am aterizat pe aeroportul LAX și am încercat să închiriez o mașină, am fost refuzat pentru că depășisem limita de credit pe cardul American Express. Am reușit să ajung cumva la Staples Center, ca să aflu că acreditarea pe care prietenul meu o obținuse pentru mine nu îmi oferea acces la etajul la care se ținea convenția, așa că nu mi-a rămas de făcut decât să mă plimb de colo-colo, simțindu-mă mizerabil și urmărind festivitățile pe ecranele montate în incintă. În cele din urmă, după un alt episod penibil care a avut loc în acea seară, când prietenul meu nu m-a putut introduce la petrecerea la care fusese invitat, am luat un taxi până la hotel, am dormit pe canapeaua din apartamentul lui și dimineață am zburat spre Chicago, în intervalul în care Al Gore accepta nominalizarea.

Este o poveste amuzantă, dacă privim lucrurile din perspectiva destinației pe care am atins-o. E dovada naturii imprevizibile a politicii, obișnuiesc să spun, și a importanței hotărârii de a merge până la capăt.

Omit să povestesc și despre dispoziția mea jalnică pe tot parcursul zborului înapoi spre casă. Aveam aproape 40 de ani, eram falit, tocmai suferisem o înfrângere umilitoare, iar căsnicia mea era în pericol. Am simțit, poate pentru prima oară în viață, că o apucasem într-o direcție greșită; că rezervele mele de energie și optimism și potențialul pe care mă bazasem dintotdeauna fuseseră irosite într-o cursă după cai verzi pe pereți. Și mai rău, mi-am dat seama că decizia mea de a candida pentru Congres nu avea nici o legătură cu vreo dorință de a schimba lumea, ci mai degrabă cu nevoia mea de a justifica alegerile pe care le făcusem deja sau pentru a-mi satisface orgoliul sau pentru a-mi reprimă invidia față de cei care realizaseră ceea ce eu nu reușisem încă.

Cu alte cuvinte, devenisem ceea ce, în tinerețe, jurasem să evit cu orice preț. Devenisem politician – și unul destul de netaalentat.

CAPITOLUL 3

După ce am fost, pur și simplu, spulberat de Bobby Rush, mi-am luat câteva luni de pauză, ca să-mi ling rănilor înainte de a-mi reconfigura prioritățile și de a-mi relua activitatea. I-am spus lui Michelle că îmi doream să fiu un soț mai bun pentru ea. Așteptam al doilea copil și, cu toate că eram plecat de-acasă mai mult decât i-ar fi plăcut, a apreciat totuși efortul pe care îl făceam. Mi-am programat întâlnirile din Springfield în așa fel încât să fiu acasă la ora cinei, cât de des puteam. Am încercat să fiu mai punctual și mai prezent. Pe 10 iunie 2001, la nici trei ani de la nașterea Maliei, am re trăit aceeași bucurie imensă – și aceeași uimire deplină – când a venit pe lume Sasha, dolofană și adorabilă cum fusese și sora ei, cu niște cărlionți negri absolut irezistibili.

Următorii doi ani din viața mea s-au scurs mai lin, am avut nenumărate mici satisfacții și eram mulțumit de echilibrul la care părea că ajunsesem. Am savurat momentele în care a trebuit s-o ajut pe Malia să îmbrace primele ei dresuri de balet sau cele în care îi strângeam mânuța în timpul plimbărilor prin parc; m-am bucurat de gângurelile Sashei atunci când mă prefăceam că îi mănânc piciorușele, de sunetul respirației lui Michelle, atunci când adormea pe la jumătatea vreunui film vechi, cu capul sprijinit de umărul meu. M-am reîntors la activitatea mea de senator și m-am bucurat din plin de timpul petrecut cu studenții mei de la drept. Mi-am analizat la sânge situația financiară și am pus la punct un plan de achitare a tuturor datoriilor noastre. Stimulat de ritmul domol al muncii mele și al bucuriei de a fi tată, am început să mă gândesc la ce opțiuni aveam dacă renunțam

la politică – poate profesor sau scriitor, poate avocat, sau poate o fundație caritabilă locală, așa cum visase cândva mama mea.

Cu alte cuvinte, după eșecul candidaturii mele pentru Congres, am avut o perioadă de delăsare – nu atât în ceea ce privește dorința mea de a schimba lumea, ci mai degrabă în privința ideii de a face asta la scară mare. Ceea ce s-a instalat ca un sentiment de resemnare față de limitările impuse de soartă asupra vieții mele s-a transformat treptat într-un sentiment de recunoștință pentru bucuriile de care avusesem parte.

Au existat totuși două aspecte care m-au împiedicat să mă rup total de politică. În primul rând, democrații din Illinois câștigaseră dreptul de a superviza reactualizarea hărților districtelor statului pentru a reflecta noile cifre rezultate din recensământul anului 2000, asta datorită unui artificiu din constituția statului care impunea ca disputele dintre Camera controlată de democrați și Senatul controlat de republicani să fie mediate prin extragerea unui nume din vechiul joben al lui Abraham Lincoln. Cu acest as în mânecă, democrații puteau răsturna mașinațiunile electorale ale republicanilor din deceniul precedent și să îmbunătățească astfel șansele democraților din Senat de a obține majoritatea după alegerile din 2002. Știam că, dacă mai obțin un mandat, aveam șansa de a vedea câteva proiecte de lege ratificate și puteam să ofer ceva concret oamenilor pe care îi reprezentam – reușind astfel să-mi închei cu brio cariera politică de-acum și fonată.

Al doilea aspect a ținut mai mult de instinct decât de un eveniment anume. Încă de când fusesem ales prima oară, am încercat să petrec câteva zile în fiecare vară vizitând diverși colegi în districtele lor din Illinois. De obicei, eram însoțit de consilierul meu șef, Dan Shomon – fost reporter UPI (United Press International), un tip cu ochelari cu lentile groase, cu o energie inepuizabilă și o voce pătrunzătoare, ca de sirenă de ceață. Aruncam crosele de golf, o hartă și niște haine de schimb în portbagajul jeepului meu și o luam spre sud sau vest, spre Rock Island sau Pinckneyville, Alton sau Carbondale.

Dan era principalul meu consilier politic, bun prieten și partenerul ideal de călătorie; comunicam ușor cu el, nu-l deranjau pauzele de liniște, și, la fel ca mine, fuma în mașină. Avea, de asemenea, cunoștințe enciclopedice despre politicile de stat. Prima oară când am călătorit împreună mi-am dat seama că era puțin îngrijorat de felul în care cei din sud ar fi putut reacționa față de un avocat de culoare din Chicago, cu nume care părea de arab.

„Nu-ți lua cămăși prea elegante“, m-a înstruit el înainte de-a pleca.

„Nu am cămăși elegante“, i-am spus.

„Bine, atunci tricouri și pantaloni sport.“

„Am înțeles.“

În ciuda îngrijorării lui Dan legată de faptul că aș fi putut fi privit ca „ieșit din comun“, ceea ce m-a frapat în timpul călătoriilor noastre a fost familiaritatea de care eram înconjurat – fie că participam la vreun târg al fermierilor, la o reuniune sau fie că discutam pe veranda vreunui fermier. Era ceva categoric familiar în felul în care oamenii își descriau familiile sau locurile de muncă, în modestia și ospitalitatea lor. În entuziasmul lor când venea vorba despre echipele de baschet din liceu. În mâncarea pe care o serveau, în puiul fript cu fasole coaptă și în budincile în forme atrăgătoare. În ei auzeam ecoul vocilor bunicilor mei și mamei mele, al părinților lui Michelle. Vedeam aceleași valori. Aceleași speranțe și visuri.

După ce s-au născut fetițele mele, aceste excursii au devenit mai rare. Dar perspectiva simplă pe care acestea mi-o ofereau, în mod repetat, a rămas aproape de sufletul meu. Mi-am dat seama că atâta timp cât locuitorii din districtul meu din Chicago și cei din districtele din sud rămâneau străini unii față de alții, politica noastră nu avea să se schimbe niciodată cu adevărat. Era prea ușor pentru politicieni să alimenteze stereotipurile care poziționau albi împotriva negrilor, imigranții împotriva nativilor, interesele rurale contra intereselor orașenilor.

Dacă, pe de altă parte, ar fi existat o campanie care să zdruncine convingerile clasei politice conducătoare din America privind coeziunea acesteia, poate că s-ar fi putut crea o nouă alianță între cetățeni. Cei privilegiați nu ar mai fi dezbinat diverse categorii de oameni. Corpul legislativ ar fi scăpat de obligativitatea de a defini în mod atât de îngust interesele alegătorilor, dar și interesele proprii. Presa ar fi fost mult mai atentă și ar fi abordat diferite subiecte bazându-se nu pe cine a pierdut sau a câștigat, ci gândindu-se dacă scopurile comune au fost atinse.

În fond, nu asta urmăream? O politică menită să acopere prăpastia dintre comunitățile rasiale, etnice și religioase din America și, în aceeași măsură, disensiunile din propria viață? Poate nu eram realist: poate aceste divizări erau mult prea adânc înrădăcinate. Însă oricât aș fi încercat să mă conving de contrariu, nu puteam scăpa de acel sentiment că era prea devreme să renunț la cele mai profunde convingeri. Oricât de mult mi-aș fi spus că

terminasem definitiv, sau aproape definitiv, cu viața politică, știam în adâncul sufletului că nu eram gata să renunț.

Cu cât mă gândeam mai mult la viitor, cu atât îmi devenea mai clar un aspect. Politica de coeziune pe care mi-o imaginam nu era potrivită pentru o campanie pentru Congres. Problema era structurală, o chestiune de delimitare a districtelor. Într-un district cu populație preponderent de culoare, ca acela în care locuiam eu, într-o comunitate care fusese mult timp victima discriminării și a neglijenței, piatra de încercare a politicienilor era nu o dată definită în termeni rasiali, așa cum era cazul în multe districte rurale, locuite de albi, pe care le lăsasem în urmă. „Cât de vehement vei fi în fața celor care nu sunt ca noi“, m-au întrebat alegătorii, „în fața celor care au profitat de noi și care ne-au privit de sus?“

Pornind de la o bază politică atât de îngustă, poți aduce o schimbare; cu ceva vechime, poți asigura servicii mai bune pentru alegătorii tăi, poți atrage un proiect sau chiar două în districtul tău și, lucrând cu aliați, poți influența dezbaterile la nivel național. Dar tot n-ar fi de ajuns pentru desființarea constrângerilor politice care au îngreunat asistența medicală acolo unde era mai mare nevoie de ea, construirea de școli mai bune pentru copiii nevoiași, crearea de locuri de muncă acolo unde acestea aproape nu există, adică aceleași constrângeri cu care Bobby Rush se luptase zi de zi.

Am înțeles că pentru a schimba sistemul din temelie trebuia să vorbesc în fața și în numele unui public cât mai larg. Și cel mai bun mod de a face asta era să candidez pentru o poziție la nivel național – adică pentru un fotoliu în Senatul Statelor Unite.

Când mă gândesc acum la îndrăzneala – la impertinența crasă! – pe care am dovedit-o când m-am gândit să mă lansez în cursa pentru Senatul SUA, după ce tocmai suferisem o înfrângere răsunătoare, e greu să nu iau în considerare posibilitatea că îmi doream cu disperare o a doua șansă, așa cum un alcoolic explică de ce își mai dorește un ultim pahar. Numai că nu era vorba de disperare. Dimpotrivă, tot frământând ideea în mintea mea, am căpătat claritate – nu mă gândeam că *voi* câștiga, ci că *aș putea* câștiga și, în cazul în care *aș* câștiga, *aș putea* avea un impact uriaș. Vedeam asta, simțeam asta, exact așa cum un fundaș vede din alergare o breșă în linia de apărare și știe că dacă ajunge la timp la fisura aceea, dincolo de ea nu mai este decât un câmp deschis între el și linia de marcare. Odată cu această limpezire a gândurilor am avut și o revelație: dacă n-o scotem la capăt, era timpul să ies din

politică – și puteam face asta fără nici un fel de regret, dar numai după ce mă convingeam că făcusem tot ce fusese posibil.

Cu multă discreție, pe parcursul anului 2002 am început să testez propunerea. Studiind peisajul politic din Illinois mi-am dat seama că ideea de a avea un reprezentant de culoare puțin cunoscut în Senatul american nu era tocmai deplasată. Înaintea mea, un număr însemnat de afro-americani obținuseră fotolii la nivel național, inclusiv Carol Moseley Braun, fost senator al Statelor Unite, o femeie-politician talentată, dar imprevizibilă, a cărei victorie a însuflețit întreaga țară înainte să se trezească „șifonată” de o serie de șocuri autoprovocate care au avut de-a face cu etica financiară. A pierdut în fața republicanului Peter Fitzgerald, un bancher putred de bogat ale cărui idei profund conservatoare l-au făcut antipatic publicului din statul care devenea preponderent democrat.

Am început prin a mă consulta cu colegii mei din Senat care mi-erău parteneri de poker – democrații Terry Link, Denny Jacobs și Larry Walsh – ca să văd dacă ei îmi dădeau șanse în enclavele de muncitori albi și de fermieri pe care le reprezentau. Din ceea ce observaseră în urma vizitelor mele, părerea lor era că aveam șanse și toți mi-au promis că mă vor sprijini dacă voi candida. Aceeași promisiune am obținut-o de la câțiva demnitari aleși, albi cu vederi progresiste din districtul Lakefront din Chicago, precum și de la câțiva membri independenți latino-americani din legislativ. L-am întrebat pe Jesse Jr. dacă intenționează să candideze, mi-a spus că nu și a adăugat că e gata să-mi ofere sprijinul său. Am obținut, de asemenea, susținerea lui Danny Davis, cel de-al treilea congressman de culoare din delegația Illinois, un tip genial. (Nu-l puteam condamna pe Bobby Rush că își pierduse din entuziasm.)

Cel mai important sprijin era cel al lui Emil Jones, pregătit să preia președinția Senatului statului Illinois, una din cele mai puternice trei poziții politice din stat. La una dintre întâlnirile desfășurate în biroul lui, am punctat faptul că nu exista nici un senator afro-american în Senatul Statelor Unite și că politicile pentru care luptaserăm împreună în Springfield ar avea nevoie de un reprezentant la Washington. Am adăugat că ajutorul lui în alegerea unui reprezentant de culoare în Senatul american ar fi fost o provocare la adresa unor republicani albi din vechea gardă de la Springfield care îl subapreciaseră mereu, argument care l-a convins în mod deosebit.

Cu David Axelrod am adoptat altă tactică. Axe era consultant de presă, fost jurnalist, iar printre clienții lui se numărau Harold Washington, fostul membru în Senatul american și primarul

Richard Daley. Își clădise reputația unui tip deștept, dur și cu succes în campanii. Îi admiram munca și știam că dacă l-aș fi putut coopta în echipa mea, campania mea avea să capete credibilitate nu numai la nivel de stat, dar și la nivel de contributory și experți.

Știam, de asemenea, că va fi greu de convins. „E un risc“, mi-a spus în ziua când ne-am întâlnit să luăm prânzul împreună într-un bistro din cartierul River North. Axelrod fusese unul dintre cei care mă avertizaseră înaintea cursei împotriva lui Bobby Rush. Între două îmbucături zdrene din sendvișul său, mi-a spus că nu-mi puteam permite un al doilea eșec. Se îndoia că un candidat al cărui nume rima cu „Osama“ ar fi putut obține voturile populației din sudul statului. Și-apoi, fusese deja contactat de cel puțin doi potențiali senatori din stat – Dan Hynes, inspector la nivel național, și Blair Hull, multimilionar și administrator al unui fond de investiții – ambii, aparent, în poziții mult mai favorabile, așa încât dacă m-ar fi acceptat de client, firma lui ar fi pierdut o sumă considerabilă.

„Așteaptă să se pensioneze Rich Daley, apoi candidează la primărie“, a concluzionat el, ștergându-și muștarul de pe muștață. „Ai mai multe șanse.“

Sigur că avea dreptate. Dar pariul meu nu era unul convențional. Și, dincolo de cifrele din sondaje și de memoriile de strategii și subiectele de dezbatere care constituiau uneltele profesiei sale, în Axelrod am văzut un profesionist care se considera mai mult decât un mercenar, un tip al cărui spirit era înrudit cu al meu. În loc să mă concentrez asupra strategiilor de campanie, am încercat să apelez la coarda lui sensibilă.

„Te-ai întrebat vreodată cum au reușit JFK și Bobby Kennedy să trezească ce e mai bun în oameni?“ l-am întrebat. „Te-ai întrebat cum s-au simțit cei care l-au ajutat pe Lyndon B. Johnson să promulge Legea privind drepturile la vot, sau pe Franklin Delano Roosevelt să treacă Legea Ajutorului Social, știind că au îmbunătățit milioane de vieți? Politica nu trebuie să fie ceea ce cred oamenii că este. Politica poate fi mai mult de-atât.“

Sprâncenele stufoase ale lui Axe s-au ridicat în timp ce îmi studia chipul. Era limpede că nu voiam doar să-l conving pe el, ci voiam să mă conving și pe mine însumi în același timp. După câteva săptămâni, m-a sunat să-mi spună că se consultase cu partenerii de afaceri și cu soția lui, Susan, și că decisese să mă accepte ca client. Înainte să apuc să-i mulțumesc, a adăugat o condiție.

„Idealismul tău este provocator, Barack... dar dacă nu strângi cinci milioane de dolari să cumperi spațiu TV ca să te vadă oamenii, nu ai nici o șansă.“

Mă simțeam în sfârșit pregătit să testez terenul în ceea ce o privea pe Michelle. Lucra acum ca director executiv al afacerilor comunitare din centrul medical al Universității din Chicago, o slujbă care îi oferea mai multă flexibilitate, dar care pentru ea însemna să se împartă în continuare între uriașele responsabilități profesionale și programul fetelor, care trebuiau duse și luate de la școală sau de la prietene și multe altele. Așa că m-a luat un pic prin surprindere când, în loc să spună „Nici în ruptul capului, Barack!”, mi-a sugerat să mă sfătuiesc cu câțiva prieteni apropiați, printre care Marty Nesbitt, un afacerist de succes a cărui soție, dr. Anita Blanchard, le adusese pe lume pe cele două fetițe ale noastre, și Valerie Jarrett, o avocată strălucită și cu multe relații, care fusese șefa lui Michelle la Departamentul de Planificare al primăriei și care devenise între timp aproape ca o soră mai mare pentru noi doi. Ceea ce nu știam la momentul respectiv era că Michelle vorbise deja cu Marty și Valerie și îi rugase să mă convingă să renunț la nebunia aceasta.

Ne-am întâlnit în apartamentul lui Valerie din Hyde Park și, în timpul brunch-ului prelungit, le-am explicat raționamentul meu, făcând scenarii legate de nominalizarea din partea democraților și răspunzând întrebărilor referitoare la ce anume mă făcea să cred că această cursă avea să fie diferită de precedentă. Față de Michelle n-am ascuns faptul că voi lipsi mult de-acasă. Dar i-am promis că asta era ultima încercare; dacă pierdeam și de data aceasta, mă rețineam definitiv din politică.

În cele din urmă, am reușit să-i conving și pe Valerie și pe Marty, spre disperarea lui Michelle. Pentru ea nu era o chestiune de strategie, ca să nu mai vorbesc de faptul că gândul la o nouă campanie îi surâdea la fel de mult ca o durere de măsea. Era foarte îngrijorată de consecințele asupra situației noastre financiare care era încă destul de precară. Mi-a reamintit faptul că încă nu terminasem de achitat împrumuturile pentru studii, aveam un împrumut ipotecar și dobânzi la cărțile de credit la care trebuia să ne gândim. Nici măcar nu începuserăm să punem bani deoparte pentru studiile fetelor și, colac peste pupăză, pentru a evita conflictul de interese, trebuia să renunț la activitatea de avocat înainte de a mă lansa în cursa pentru Senat, ceea ce avea să ne diminueze și mai drastic veniturile.

„Dacă pierzi, o să ne afundăm și mai mult în datorii”, a spus ea. „Și ce se întâmplă dacă câștigi? Cum vom putea întreține două case, și la Washington și la Chicago, când abia putem face față cu una?”

Anticipasem și asta.

„Iubito, dacă voi câștiga, voi atrage atenția întregii națiuni. Voi fi singurul afro-american din Senat. Cu un profil mai vizibil, pot scrie încă o carte, o să se vândă ca pâinea caldă și ne vom acoperi toate cheltuielile.“

Michelle a început să râdă. Sigur că luasem ceva bănuți pentru prima mea carte, dar nu o sumă care să acopere cheltuielile la care urma să mă înham. Din punctul de vedere al soției mele – al oricui altcuiva, bănuiesc – o carte nescrisă era departe de a reprezenta un plan financiar.

„Cu alte cuvinte, ai niște fasole fermecată în buzunar“, mi-a spus ea. „Asta e argumentul tău. Ai niște boabe de fasole fermecată pe care o să le sădești și peste noapte o să răsară un vrej uriaș care o să se înalțe până la cer și tu o să te urci pe vrej, o să uciți câpcăunul care trăiește în nori și pe urmă o să vii acasă cu găscă aia care face ouă de aur. Cam asta ar fi, nu?“

„Cam așa ceva“, i-am răspuns.

Michelle a clătinat din cap și s-a uitat pe fereastră. Știam amândoi ce ne aștepta. Încă o perturbare a vieții noastre. Încă un pariu. Încă un pas în direcția a ceea ce eu îmi doream, iar ea nu.

„Asta e, Barack“, a spus Michelle. „O ultimă dată. Dar să nu te aștepți să mă implic în campanie. De fapt, nici să nu te bazezi pe votul meu.“

Copil fiind, îl urmăream uneori seara pe bunicul meu cum încerca să vândă prin telefon, din apartamentul nostru de la etajul zece al unui zgârie-nori din Honolulu, polițe de asigurare de viață, cu chipul vizibil marcat de suferința pe care i-o produceau convorbirile neproductive. În primele luni ale anului 2003, m-am trezit gândindu-mă des la el din spatele biroului meu amenajat în sediul sărăcăcios mobilat al campaniei mele recent lansate pentru Senat. Pe peretele din spatele meu, un afiș cu un Muhammad Ali care poza triumfător peste boxerul înfrânt Sonny Liston. Încercam să-mi fac singur curaj să mai dau un telefon pentru strângerea de fonduri.

În afară de Dan Shomon și de Jim Cauley, un manager de campanie sarcastic originar din Kentucky, stafful nostru era alcătuit în majoritate din tineri de 20 și ceva de ani, doi dintre ei încă studenți; numai jumătate dintre aceștia remunerați. Cel mai rău îmi părea pentru cel care se ocupa singur de strângerea de fonduri și care era nevoit să tragă de mine ca să pun mâna pe telefon și să cer donații.

Nu știu dacă eram mai bine pregătit ca politician. La primul forum al candidaților din februarie 2003 am fost rigid și

ineficient, incapabil să-mi controlez creierul să funcționeze după frazele cerute de acest format. Dar înfrângerea pe care o suferisem în fața lui Bobby Rush mă ajutase să conturez o schiță a neajunsurilor mele: trebuia să interacționez mai eficient cu presa și să învăț să mă fac auzit prin mesaje concise. Trebuia să construiesc o campanie care să se concentreze mai puțin pe hârțogăraie și mai mult pe interacțiunea unu-la-unu cu alegătorii. Și trebuia să strâng fonduri – enorm de multe fonduri. Cerusem deja nenumărate sondaje care confirmaseră că aveam șanse de câștig, dar numai dacă reușeam să-mi sporesc vizibilitatea, prin spoturi TV costisitoare.

Dar, pe cât de nereușită fusese cursa mea pentru Congres, campania aceasta părea cu adevărat „fermecată”. În luna aprilie, Peter Fitzgerald a decis să nu mai candideze pentru un nou mandat. Carol Moseley Braun, care ar fi blocat probabil nominalizarea din partea democraților pentru vechiul ei fotoliu, a ales, în mod inexplicabil, să candideze la președinție, lăsând loc liber. La alegerile primare, la care am avut șase contracandidați democrați, am obținut sprijin de la sindicate și membrii simpatizanți din delegația noastră la congres, asigurându-mi astfel o bază în sudul statului și printre liberali. Cu ajutorul lui Emil și al majorității democrate din senatul de stat, am fost vârful de lance în promulgarea unui număr apreciabil de legi, de la cea privind necesitatea înregistrării video a interogatoriilor în cazul proceselor cu pedeapsă capitală până la extinderea plafonului rambursabil al impozitului pe venit pentru angajații cu venituri mici și medii, consolidându-mi reputația de legiuitor eficient.

Climatul politic la nivel național înclina, de asemenea, în favoarea mea. În octombrie 2002, înainte de a-mi anunța candidatura, fuseseam invitat să vorbesc împotriva inevitabilei invazii a Statelor Unite în Irak, și m-am adresat celor care protestau împotriva războiului în centrul orașului Chicago. Pentru un viitor candidat la fotoliul de senator al Statelor Unite, politica era un teren moșirlos. Atât Axe, cât și Dan, au considerat că o poziție clară, fără echivoc împotriva războiului mă va ajuta în alegerile primare din cadrul Partidului Democrat; alții m-au avertizat că, date fiind atmosfera de după 11 septembrie (la momentul respectiv sondajele naționale arătau că 67% dintre americani erau în favoarea unei acțiuni militare împotriva Irakului), probabilitatea unui succes militar, cel puțin pe termen scurt, numele și descendența mea deja contestate și poziția împotriva intervenției militare mi-ar fi putut afecta serios candidatura până la momentul alegerilor.

„Americii îi place să-și arate mușchii“, m-a avertizat un prieten.

Am reflectat o zi întreagă și am decis că acesta va fi primul meu test: Voi conduce genul de campanie pe care mi-am promis-o mie însumi? Am lucrat la mașina de scris un scurt discurs, de cinci-șase minute, și – mulțumit de faptul că reflecta convingerile mele oneste – m-am dus la culcare fără să-l trimit echipei mele pentru o evaluare. În ziua protestului, în Daley Plaza s-au strâns peste 1 000 de oameni, în frunte cu Jesse Jackson. Era frig și bătea un vânt pătrunzător. Când s-a rostit numele meu și am fost invitat la microfon, s-au auzit câteva aplauze anemice, înăbușite de mânuși.

„Dați-mi voie să încep prin a spune că, deși acest protest a fost catalogat ca unul împotriva războiului, mă aflu aici ca un cetățean care nu se opune războiului indiferent de circumstanțe.“

S-a lăsat liniștea; oamenii nu înțelegeau ce voiam să transmit. Am vorbit despre sângele vărsat pentru păstrarea Uniunii și dobândirea unui nou tip de libertate; despre cât de mândru eram de bunicul meu care se înrolase pentru a lupta la Pearl Harbor; despre susținerea mea vizavi de intervențiile militare din Afghanistan și despre propria disponibilitate de a lupta cu arma în mână pentru a preveni un alt 11 septembrie.

„Nu mă opun tuturor războaielor“, am spus. „Mă opun *doar* unui război necugetat.“ Am continuat prin a susține faptul că Saddam Hussein nu reprezenta o amenințare imediată la adresa Statelor Unite și a vecinilor săi și că „până și o izbândă militară împotriva Irakului va necesita ocuparea pe termen nelimitat a acestuia de către Statele Unite, care vor suporta costuri și consecințe imposibil de anticipat“. Am încheiat cu propunerea adresată președintelui Bush, căruia i-am sugerat, dacă dorea o luptă, să ducă până la capăt acțiunea împotriva al-Qaeda, să înceteze să mai sprijine regimurile represive și să facă așa încât America să nu mai depindă de petrolul din Orientul Mijlociu.

Mi-am reluat locul pe scaun. Mulțimea a început să ovaționeze. În timp ce păraseam piața, m-am gândit că remarcile mele vor rămâne în memoria oamenilor drept ceva mai mult decât o notă de subsol. Programele de știri abia dacă au amintit de prezența mea la acea întrunire.

La numai câteva luni după ce coaliția militară condusă de SUA a început bombardarea Bagdadului, democrații au început să își manifeste poziția împotriva războiului din Irak. Pe măsură ce numărul victimelor sporea și haosul se instala peste tot, presa

a început să pună întrebări care ar fi trebuit ridicate încă de la început. Un val de proteste organizate de activiștii locali l-au adus în atenția publică pe Howard Dean, mai puțin cunoscutul guvernator al statului Vermont, care s-a înscris în cursa prezidențială împotriva unor candidați de talia lui John Kerry, care votase în favoarea războiului. Cele câteva fraze ale discursului pe care îl rostisem la protestul antirăzboi au căpătat de odată nuanțe profetice și au început să circule pe internet. Tinerii mei agenți electorali s-au văzut nevoiți să-mi explice legătura dintre sintagme precum „blog” sau „MySpace” cu valul de noi voluntari și donațiile locale pe care am început să le primesc brusc.

În calitate de candidat, savuram tot ce se întâmpla. La Chicago, îmi petreceam sâmbetele vizitând cartierele locuite în majoritate de comunități etnice – mexicani, italieni, indieni, polonezi, greci – mâncând și dansând cu ei, luând parte la paradele lor, pupând bebeluși și îmbrățișând bunicuțe. Duminica mă duceam la bisericile frecventate de negri, unele dintre ele înghesuite între saloane de manichiură și restaurante tip fast-food; altele, niște clădiri impunătoare, dotate cu spații de parcare de mărimea unui stadion. Săream de la o suburbie la alta, din North Shore, o zonă plină de verdeață și case tip conac, până la orașele din sudul și vestul orașului, unde sărăcia și clădirile abandonate erau copia fidelă a celor mai rău famate cartiere din Chicago. O dată la două săptămâni, mă duceam în sud – uneori singur, alteori însoțit de Jeremiah Posedel sau Anita Decker, cei doi membri talentați care conduceau campania mea de acolo.

În primele zile în care am început să vorbesc direct cu alegătorii, aveam tendința de a aborda teme care făceau obiectul campaniei mele – eliminarea scutirilor de taxe pentru companiile care angajau forță de muncă din afara țării sau promovarea energiei reutilizabile sau acordarea de facilități pentru copii care voiau să meargă la facultate. Le explicam de ce mă opuneam războiului din Irak, recunoscând în același timp serviciile remarcabile aduse de soldații noștri, dar punând sub semnul întrebării motivațiile unui nou război în condițiile în care încă ne luptam în Afghanistan în timp ce Osama bin Laden era liber ca pasărea cerului.

Cu timpul însă, am învățat să ascult mai mult. Și cu cât ascultam mai mult, cu atât mai deschiși deveneau oamenii. Îmi povesteau cum rămăseseră fără slujbe după o viață de muncă sau cum se luptau cu băncile pentru casele sau fermele lor, moștenite din generație în generație. Îmi spuneau că nu-și puteau permite

o asigurare medicală și că uneori își înjumătățeau pastilele prescrise de doctor în speranța că vor putea prelungi tratamentul. Îmi povesteau despre copiii lor care plecau departe de casă pentru că în orașul lor nu mai găseau locuri de muncă bune; unii fuseseră nevoiți să renunțe la studii cu puțin timp înainte de absolvire pentru că nu își mai putuseră plăti taxele școlare.

Discursul meu rudimentar s-a transformat dintr-o listă de opinii într-o cronică a acestor povești disparate, care alcătuiau un cor de voci americane din toate colțurile statului.

„Uitați cum stă treaba“, le spuneam. „Majoritatea oamenilor, de oriunde ar fi ei, indiferent cum ar arăta, doresc același lucru. Nimeni nu vrea să se îmbogățească. Nu așteaptă ca alții să facă treaba în locul lor. *Dar*, dacă vor să muncească, se așteaptă să li se ofere posibilitatea de a găsi o slujbă care să-i ajute să-și întrețină familiile. Nu vor să ajungă la sapă de lemn doar pentru că se îmbolnăvesc. Ei se așteaptă să poată avea acces la o educație bună pentru copiii lor, una care să-i pregătească pentru noul tip de economie, și ar trebui ca acești copii să-și poată permite să meargă mai departe la facultate dacă învață suficient de bine. Oamenii vor să ducă o viață liniștită, nu sub amenințarea criminalilor și a teroristilor. Oamenii vor ca după o viață de muncă să poată ieși la pensie și să aibă parte de demnitate și de respect. Despre asta este vorba. Nu e mare filosofie. Și, chiar dacă nu așteaptă să le rezolve guvernul problemele, oamenii știu în adâncul sufletului că guvernul îi poate ajuta dacă își ajustează puțin prioritățile.“

După aceste cuvinte, se lăsa liniștea în sală; apoi îi invitam pe oameni să îmi pună întrebări. La finalul întâlnirilor, oamenii veneau să-mi strângă mâna, luau cu ei câteva broșuri, sau vorbeau cu Jeremiah, sau cu Anita, sau cu vreun voluntar din echipa mea de campanie despre cum își puteau aduce și ei contribuția. Porneam la drum spre următorul oraș, mulțumit că vorbele mele erau sincere, convins că această campanie nu mai era despre mine și că devenisem un simplu vehicul prin care oamenii puteau recunoaște valoarea propriilor povești de viață, valoarea lor ca oameni, pentru ca apoi să împărtășească aceste lucruri cu semenii lor.

Fie că e vorba despre sport sau despre politică, momentul potrivit este greu de anticipat. Totuși, la începutul anului 2004, știam că eram pe calea cea bună. Axe a aranjat să filmăm două clipuri electorale pentru televiziune: primul dintre ele mă înfățișa doar pe mine, vorbind în timp ce priveam direct în cameră,

adresând în încheiere mesajul: „Da, noi putem“ (Mi s-a părut banal, dar Axe a apelat imediat la autoritatea supremă, adică i-a arătat spotul lui Michelle, căreia nu i s-a părut „deloc banal“.) Cel de-al doilea clip o înfățișa pe Sheila Simon, fiica răposatului senator Paul Simon, care murise în urma unor complicații după o operație pe cord la câteva zile după ce îmi spusese că intenționa să își exprime public sprijinul său pentru mine.

Cu patru săptămâni înainte de alegerile primare, numărul susținătorilor mei aproape că se dublase. Iar când cele mai mari cinci ziare din America și-au arătat susținerea față de mine, Axe a editat clipurile, explicând cum candidații de culoare păreau să aibă parte de mai multă validare decât candidații albi. Cam tot în această perioadă, celui mai periculos rival al meu i-a fugit pământul de sub picioare după ce presa a publicat detalii ale unor documente ce fuseseră inițial secretizate de instanță și care arătau că fosta sa soție îl acuzase de violență domestică. Pe 16 martie 2004, în ziua alegerilor primare ale democraților, am câștigat aproape 53 la sută din voturi într-o cursă cu șapte candidați – depășind nu numai totalul voturilor obținute de toți ceilalți candidați împreună, dar și voturile exprimate de republicani pe tot teritoriul statului în alegerile primare organizate de ei.

Nu-mi amintesc decât două momente din acea seară: țipetele de bucurie ale fetelor (poate, în cazul Sashei, care pe-atunci avea doi ani, strigătul să fi avut și ceva urme de teamă în el) când s-a declanșat tunul de confetti la petrecerea organizată în cinstea victoriei, și exuberanța lui Axelrod când m-a anunțat că am câștigat în mai toate districtele majoritar albe din Chicago, cu excepția unuia singur care funcționase cândva drept epicentru al rezistenței rasiale față de Harold Washington. („Harold ne zâmbește de undeva de sus în seara asta“, mi-a spus el.)

Îmi amintesc și dimineața următoare, când, după o noapte aproape albă, m-am dus la Central Station să dau mâna cu naveții care se pregăteau să meargă la serviciu. Începuse să ningă liniștit, cu fulgi de mărimea petalelor de flori și, pe măsură ce oamenii mă recunoșteau și îmi strângeau mâna, am început să remarc pe chipurile lor același zâmbet – de parcă împreună am fi făcut ceva surprinzător.

Axe a descris lunile care au urmat spunând că fusesem „propulsat pe firmament“, și chiar așa mă și simțeam. Peste noapte, campania noastră a devenit de interes național, posturile de

televiziune mă contactau pentru interviuri, iar demnitarii aleși din toată țara mă sunau să mă felicite. Observatorii nu au fost impresionați doar de faptul că obținusem victoria, sau de marja neașteptată de mare cu care câștigasem, ci mai ales de felul în care câștigasem, prin voturi din tot spectrul demografic, inclusiv din ținuturile sudice și rurale unde albi erau majoritari. Analistii politici speculau pe marginea mesajului transmis de campania mea privind stadiul actual al relațiilor dintre rase în America, dar și pe marginea direcției în care se îndrepta de-acum Partidul Democrat, dată fiind opoziția mea inițială față de războiul din Irak.

Echipa mea de campanie nu și-a permis luxul de a sărbători; abia dacă reușeam să ne menținem pe linia de plutire. Am suplimentat echipa cu oameni care aveau mai multă experiență, printre care și Robert Gibbs, director de comunicare, un tip dur, perspicace, originar din Alabama și care lucrase pentru campania lui Kerry. Deși sondajele indicau un avans de 21 de procente pentru mine față de contracandidatul republican Jack Ryan, CV-ul acestuia mi-a atras atenția asupra faptului că nu aveam voie să mă culc pe o ureche – tipul lucrase pentru grupul Goldman Sachs, însă renunțase la domeniul bancar pentru a preda într-o școală parohială pentru copii defavorizați, și a cărui înfățișare de idol dintr-un spectacol de matineu îl făcea mai plăcut, în ciuda structurii sale republicane profund convenționale.

Din fericire pentru noi, nici una din aceste calități nu s-a reflectat în turneul electoral. Ryan a fost sfâșiat de presă când – într-o încercare de a mă ataca numindu-mă un liberal risipitor care se folosea de banii contribuabililor – a folosit o serie de grafice care arătau cifre categoric greșite, evident scoase din burtă. Mai târziu a fost pus la zid pentru că trimisese un tânăr din echipa lui să-mi urmărească orice mișcare cu o cameră de filmat portabilă; angajatul lui m-a urmărit cu agresivitate până și la toaletă, fiind mereu prezent în preajma mea, chiar și când încercam să vorbesc cu Michelle și cu fetele, veșnic la pândă și gata să mă prindă făcând vreo gafă. Lovitura finală a venit când presa a pus mâna pe câteva dosare secretizate din procesul de divorț al lui Ryan, din care reieșea că fosta soție îl acuza că o obligase să îl însoțească în sex-cluburi și că ar fi încercat s-o convingă să aibă relații sexuale cu el în fața străinilor. În interval de numai o săptămână, Ryan s-a retras din cursă.

Cu doar cinci luni înaintea alegerilor generale, am constatat că nu aveam nici un rival.

„Tot ce știu“, a anunțat Gibbs, „e că, după ce se termină tot deranjul ăsta, mergem toți la Vegas.“

Hotărât să nu mă las dus de val, am menținut același ritm istovitor, încheindu-mi deseori ziua de lucru în Springfield și continuând apoi să particip la evenimente de campanie organizate în orașelele din apropiere. Într-o seară, când mă întorceam de la un astfel de eveniment, am primit un telefon de la un angajat din echipa lui John Kerry cu invitația de a ține discursul de deschidere la Convenția Națională Democrată, care urma să aibă loc la Boston la sfârșitul lunii iulie. Faptul că nu mă simțeam nici neliniștit, nici emoționat era rezultatul evenimentelor incredibile din ultimul an. Eram pregătit și pentru asta. Știam că aveam un cuvânt de spus. Axelrod s-a oferit să angajeze echipa care urma să-mi redacteze discursul, dar l-am refuzat.

„Lasă-mă să fac asta singur“, l-am rugat. „Știu ce vreau să transmit lumii.“

Mi-am scris discursul pe parcursul următoarelor zile, mai mult seara, lungit în patul meu de la hotelul Renaissance din Springfield, cu zgomotul vreunui meci în surdină, umplând pagini întregi dintr-un carnețel galben în care obișnuiam să-mi aștern ideile. Cuvintele îmi veneau cu ușurință, ca o pledoarie pentru tipul de politică la care aspiram încă din studenție, în care am inserat și eforturile depuse pentru a ajunge unde mă aflam. Aveam în minte vocea mamei, vocile bunicilor, vocea tatălui meu, vocile oamenilor cu care lucrasem ca organizator și cele ale oamenilor pe care îi întâlnisem în turneele electorale. Mă gândeam la toți cei pe care îi cunoscusem, care avuseseră toate motivele să mă privească cu înverșunare și cinism, dar care refuzaseră să aleagă acea cale, căutând mereu ceva mai nobil și ajutându-se reciproc. La un moment dat mi-am amintit o expresie pe care o auzisem cândva în timpul unei predici ținute de pastorul Jeremiah Wright, o expresie care era încununarea acestui spirit.

Îndrăzneala speranței.

Axe și Gibbs și-au împărtășit mai târziu întâmplări despre răsturnările de situații care împreună duseseră la discursul pe care l-am ținut la Convenție. Își aminteau despre cum a trebuit să negociem timpul alocat (inițial opt minute, în cele din urmă am obținut 17). Paragrafe întregi tăiate din discursul meu original de Axe și de partenerul lui iscusit John Kupper, demers care a condus la crearea unui produs mult mai bun. Un zbor spre Boston amânat multe ore pentru că sesiunea legislativă din Springfield se prelungise până

târziu în noapte. Primele probe pentru a mă obișnui cu teleprompterul, cu Michael Sheenan care mi-a explicat că microfoanele sunt foarte sensibile, deci „nu trebuie să vorbești tare”. Furia pe care am simțit-o când un tânăr angajat din echipa lui Kerry ne-a anunțat că trebuie să tai una din frazele mele preferate – candidatul nominalizat intenționa să o folosească în propriul discurs („Ești senator de stat”, mi-a reamintit Axe prevenitor, „și ți s-a pus la dispoziție o platformă națională... nu cred că îți cer prea mult.”) În culise, Michelle, superbă într-o ținută albă, m-a strâns de mână, m-a privit în ochi cu multă dragoste și mi-a spus „Să n-o dai în bară, prietene!” Am râs amândoi ca de o năzdrăvănie, așa cum făceam mereu când știam că ne putem baza unul pe dragostea celuilalt, apoi am auzit prezentarea pe care mi-a făcut-o decanul Senatului din Illinois, Dick Durbin: „Să vă spun acum câte ceva despre acest Barack Obama...”.

Am văzut o singură dată cap-coadă discursul meu de la convenția din 2004. L-am urmărit singur, mult după încheierea alegerilor, încercând să înțeleg ce se întâmplase în sală în acea noapte. Datorită machiajului, arătam extraordinar de tânăr și am putut observa o ușoară stare de nervozitate la început, am remarcat unde vorbisem prea rapid sau prea încet, mi-am studiat gesturile, cam stinthere, care îmi trădau lipsa de experiență.

Apoi a apărut acel moment în timpul discursului în care mi-am găsit ritmul. În public s-a așternut tăcerea deplină, lipsită de zgomotul acela de fond permanent. Era genul de moment pe care am ajuns să-l recunosc în următorii ani, în anumite seri magice. Simți totul la nivel aproape fizic, un șuvoi de emoție se instalează între tine și public, ca și cum viețile tuturor ar fuziona, vezi totul ca pe o secvență cinematografică derulată înainte și înapoi; vocea capătă volum până la punctul în care devine aproape spartă, pentru că, preț de-o clipă, simți mulțimea în profunzime, o vezi ca pe un întreg. Reușești să pătrunzi într-un soi de spirit colectiv, un lucru pe care toți îl cunoaștem și pe care toți ni-l dorim – un sentiment de comuniune care trece dincolo de divergențe și le înlocuiește cu un uriaș val de potențial – și apoi, exact ca orice lucru de mare însemnătate, clipa trece și vraja se rupe.

Până în acea seară, crezusem că știu ce putere are presa. Văzusem cum spoturile lui Axelrod mă catapultaseră în poziția fruntașă în alegerile primare; cum oameni străini începuseră să mă claxoneze și să-mi facă semn cu mâna din mașină, sau cum alergau spre mine copiii pe stradă și, pe un ton foarte serios, îmi spuneau „te-am văzut la televizor”.

Acum însă aveam parte de expunere la un cu totul alt nivel. O transmisiune în direct, nefiltrată, urmărită de milioane de oameni, cu secvențe accesibile altor milioane de oameni datorită jurnalelor de știri difuzate prin cablu și pe internet. În momentul în care am părăsit scena, am știut că discursul fusese bun și n-am fost chiar surprins de mulțimea de oameni ce ne salutau a doua zi pe la diverse evenimente organizate de Convenție. Dar, în pofida satisfacției pe care am simțit-o la Boston, am presupus că atenția de care mă bucurasem ținea doar de conjunctură. Credeam că era vorba de un fel de „dependență” de activitatea politică, de oameni care urmăreau viața politică minut cu minut.

Imediat după Convenție, însă, le-am luat pe Michelle și pe fete, pentru o săptămână, într-o călătorie cu rulota prin sudul statului Illinois, pentru a demonstra alegătorilor că atenția mea se concentra în continuare asupra acestui stat și că nu mă trezisem peste noapte prea important ca să mai fac asta. Mai aveam câteva minute până la prima destinație, ne aflam pe autostradă, când Jeremiah, directorul echipei mele din sudul Illinoisului, a primit un telefon de la personalul de promovare.

„Bine... bine... o să vorbesc cu șoferul.”

„Ce s-a întâmplat?” l-am întrebat, epuizat deja din cauza lipsei de somn și a programului infernal.

„Anticipam în jur de 100 de oameni la întâlnirea din parc”, mi-a spus Jeremiah, „dar acum s-au strâns deja cel puțin 500. Ne-au rugat să nu ne grăbim ca să aibă timp să gestioneze situația, dat fiind că au venit mult mai mulți oameni.”

Douăzeci de minute mai târziu am parcat rulota și am văzut practic ceea ce părea a fi întreaga populație a micului orașel îngheșuită în parc. Părinți cu copii pe umeri, bătrâni pe scaune pliante fluturând stegulețe, bărbați în cămăși ecosez și cu șepci pe cap, mulți dintre ei mai degrabă curioși, de bună seamă, toți veniți acolo să vadă de unde tot tam-tam-ul cu mine, unii așteptând răbdători evenimentul. Malia se uita pe fereastră, ignorând eforturile Sashei care voia și ea să se uite.

„Ce fac toți oamenii ăștia în parc?” a întrebat Malia.

„Au venit să-l vadă pe tati”, i-a spus Michelle.

„De ce?”

M-am întors spre Gibbs care a ridicat din umeri și a spus doar: „Va trebui să-ți iei o barcă mai mare”.

La fiecare oprire după aceea, am fost întâmpinați de mulțimi de oameni, de patru sau cinci ori mai numeroase decât tot ceea ce

întâlnisem până atunci. Și oricât de des ne repetam că interesul va scădea și că „balonul se va dezumfla“, oricât de precauți eram să nu cădem în delăsare, alegerile propriu-zise au devenit aproape o preocupare secundară. Era deja august și republicanii nu reușiseră să găsească un reprezentant local pregătit să candideze (cu toate că fostul antrenor al echipei Chicago Bears, Mike Ditka, cochetase public cu ideea). În cele din urmă – stupoare! – l-au recrutat pe Alan Keyes, un adevărat instigator conservator. („Vezi“, mi-a spus Gibbs cu un zâmbet ca un rictus, „au și ei candidatul lor de culoare!“) Pe lângă faptul că locuia în Maryland, atitudinea lui dură, moralizatoare, pe teme ca avortul și homosexualitatea nu era pe placul locuitorilor din Illinois.

„Nici măcar Iisus Hristos n-ar vota pentru Ba-rack Oba-ma!“, declara răspicat Keyes, pronunțându-mi greșit numele, în mod intenționat.

L-am învins cu un avans de peste 40 de procente – cea mai detașată victorie în cursa pentru Senat din istoria statului Illinois.

În noaptea alegerilor, starea noastră de spirit a fost mult mai calmă, nu numai că lupta avea deja un final anunțat, dar rezultatele naționale erau concludente. Kerry pierduse în fața lui Bush; republicanii dețineau în continuare controlul atât în Camera Reprezentanților, cât și în Senat; până și liderul democrat minoritar din Senat, Tom Daschle din Dakota de Sud, fusese afectat. Karl Rove, eminența politică din spatele lui George Bush, se lăuda peste tot cu visul lui de a instala o majoritate republicană permanentă.

Și eu, și Michelle ajunsesem la epuizare. Echipa mea calculase că în ultimele 18 luni avusesem exact șapte zile libere. Am profitat de cele șase săptămâni rămase până la depunerea jurământului ca senator al Statelor Unite și ne-am ocupat de detalii obișnuite ce țineau de gospodărirea casei noastre și pe care le neglijasem până atunci. Am zburat la Washington pentru o întâlnire cu viitorii mei colegi, am ținut interviuri cu potențialii angajați ai staff-ului meu și am căutat cel mai ieftin apartament. Michelle luase deja hotărârea de a rămâne la Chicago cu copiii, acolo unde avea deja un sistem de sprijin alcătuit din familie și prieteni, plus o slujbă care îi plăcea foarte mult. Nu puteam s-o contrazic, cu toate că gândul de a fi departe unul de altul trei zile pe săptămână mă întrista profund.

N-am mai acordat prea multă atenție celor întâmplute. Am petrecut Crăciunul cu Maya și Toot. Am cântat colinde, am construit castele de nisip și ne-am bucurat privindu-le pe fete cum își deschideau cadourile. Am aruncat o cunună de flori în ocean

în locul în care împrăştiasem mai demult cenuşa mamei mele şi am depus o altă la cimitirul din Pacific National Memorial unde fusese înhumat bunicul meu. După Anul Nou, toată familia a zburat la Washington. Cu o noapte înainte de depunerea jurământului, Michelle se afla în dormitorul apartamentului nostru de la hotel şi se pregătea pentru cina organizată în cinstea noilor membri ai Senatului, când am primit un telefon de la editorul cărţii mele. Discursul pe care îl ţinusem la Convenţie repoziţionase cartea mea, reeditată între timp, aducând-o pe lista celor mai bine vândute cărţi. Editorul voia să mă felicite şi să-mi amintească de acordul pe care îl făcusem în legătură cu o a doua carte, pentru care îmi propunea un avans impresionant.

I-am mulţumit şi am închis telefonul exact în clipa în care Michelle ieşea din dormitor, într-o rochie de gală strălucitoare.

„Eşti aşa de frumoasă, mămico“, i-a spus Sasha. Michelle a făcut o piruetă pentru fete.

„Bun, fetelor, să fiţi cuminţi“, le-am spus şi le-am sărutat înainte să-mi iau rămas-bun de la mama lui Michelle, care urma să rămână cu fetele în noaptea aceea. Străbăteam holul spre lift, când, deodată, Michelle s-a oprit.

„Ai uitat ceva?“ am întrebat-o.

M-a privit şi a dat din cap uluită.

„Nu-mi vine să cred că ai realizat toate astea. Campania. Cartea. Tot.“

Am încuviinţat din cap şi am sărutat-o pe frunte.

„Fasolea fermecată, iubito. Fasolea fermecată.“

De regulă, cea mai mare provocare pentru un proaspăt senator la Washington este aceea de a atrage atenţia oamenilor asupra activităţii sale, numai că eu am avut de a face exact cu opusul acestei situaţii. În comparaţie cu statutul meu de viitor senator, agitaţia care se crease în jurul meu devenise deja amuzantă. Reporterii mă presau cu religiozitate cu întrebări legate de planurile mele şi de cele mai multe ori doreau să afle dacă intenţionam să candidez pentru preşedinţie. În ziua în care am depus jurământul, un reporter m-a întrebat: „Ce loc consideraţi că ocupaţi în istorie?“ Am râs şi i-am explicat că abia ajunseseam la Washington, că din punct de vedere al vechimii ocupam locul 99, că încă nu-mi preluasem atribuţiile de senator şi habar nu aveam unde se aflau toaletele din clădirea Capitoliului.

Nu voiam să fiu luat drept un tip timid. Cursa pentru Senat fusese un risc uriaș. Eram fericit că mă aflu acolo și nerăbdător să încep munca. Pentru a contracara orice fel de așteptări exagerate, atât eu cât și echipa mea am urmat exemplul lui Hillary Clinton, care ajunsese în Senat cu patru ani în urmă după o campanie mult trâmbițată și reușise să-și construiască o reputație de senator harnic, implicat și atent la alegători. Trebuia să devin un cal de povară, nu un cal de paradă – acesta era țelul meu.

Din punct de vedere temperamental, nimeni nu era mai potrivit să pună în practică această strategie decât șeful meu de cabinet, Pete Rouse. Pete, un tip cărunț, în vârstă de aproape 60 de ani și având constituția unui panda, lucra pe Capitol Hill de aproape 30 de ani. Experiența lui, care includea funcția de șef de cabinet pentru Tom Daschle, și relațiile lui în tot orașul au făcut ca oamenii să se refere la el cu afecțiune, numindu-l cel de-al 101-lea senator. Contrar stereotipului de politician de la Washington, Pete era alergic la manifestările de atenție și – dincolo de aerul său morocănos și caraghios, era aproape un timid, ceea ce explică cumva de ce rămăsese burlac și de ce își îndrepta toată afecțiunea spre pisicile lui.

A fost nevoie de un efort considerabil pentru a-l convinge pe Pete să preia sarcina de a organiza cabinetul meu de „boboc”. Era mai puțin îngrijorat de pasul înapoi pe care l-ar fi făcut în carieră, dar îl preocupa enorm faptul că nu ar mai fi avut suficient timp la dispoziție pentru a găsi joburi pentru toți juniorii din echipă, care, în urma înfrângerii lui Daschle, rămăseseră șomeri.

Tocmai datorită decenței și verticalității lui, dar și datorită cunoștințelor sale, Pete a fost ca un dar picat din ceruri. Grație reputației sale, am reușit să recrutez oameni de primă mână pentru cabinetul meu. Robert Gibbs era directorul meu pe probleme de comunicare, Chris Lu, veteran al politicii, directorul meu pe probleme legislative; Mark Lippert, un tânăr scriitor, ofițer de marină în rezervă, a devenit membru al cabinetului meu pentru probleme de politică externă; iar Alyssa Mastromonaco, „locotenent” de marcă în campania prezidențială a lui Kerry – o femeie minionă cu chip de copil, dar a cărei înfățișare ascundea un talent inegalabil pentru gestionarea și organizarea evenimentelor – a devenit responsabilă cu agenda mea. Nu în ultimul rând, am completat echipa cu Jon Favreau, un tânăr arătos de 23 de ani, cu o mină reflexivă. Favs, așa cum l-a cunoscut toată lumea, lucrase și el pentru campania lui Kerry și atât Gibb cât și Pete l-au considerat cea mai bună alegere ca redactor de discursuri.

„Nu l-am mai întâlnit cumva?” l-am întrebat pe Gibb înaintea interviului.

„Ba da... e puștiul care te-a avertizat la Convenție că Kerry și-a însușit una din frazele tale.”

L-am angajat.

Sub supravegherea lui Pete, echipa și-a organizat birourile din Washington, Chicago și alte câteva sedii din sudul statului. Pentru a reitera că vom continua să ne concentrăm asupra alegătorilor de acasă, Alyssa a pus la punct un program ambițios de întâlniri la primăriile din Illinois – 39 în primul an. Am instituit o politică strictă de evitare a presei naționale și a programelor difuzate duminica dimineața, concentrându-ne atenția asupra ziarelor din Illinois și posturilor tv afiliate statului. Și mai important, Pete a conceput un sistem elaborat de gestionare a corespondenței și a cererilor alegătorilor și a petrecut ore întregi cu tinerii angajați și stagiarii care lucrau la biroul de corespondență, editând obsesiv răspunsurile lor și asigurându-se că aceștia cunoșteau bine toate agențiile federale ce se ocupau cu cecurile rătăcite dinspre asigurările sociale, cu întreruperea beneficiilor pentru veteranii de război și cu împrumuturile acordate de Administrația întreprinderilor mici.

„Poate că oamenii nu sunt mereu de acord cu votul tău”, mi-a spus Pete, „dar nimeni nu te poate acuza vreodată că nu răspunzi la toate scrisorile!”

Odată organizat cabinetul, îmi puteam dedica majoritatea timpului studierii problemelor la ordinea zilei și puteam să-mi cunosc mai bine colegii senatori. Munca mea a fost mult mai ușoară datorită generozității decanului Senatului din Illinois, Dick Durbin, prieten și discipol al lui Paul Simon, unul din cei mai talentați oratori din Senat. Într-un mediu ticsit de orgolii uriașe, în care senatorii nu-i priveau cu ochi buni pe colegii mai tineri ce aveau mai multă vizibilitate în presă, Dick a fost de un real ajutor. M-a prezentat colegilor din camerele Senatului, a insistat ca membrii echipei sale să împartă succesul cu noi în diferite proiecte din Illinois și și-a păstrat umorul și răbdarea de fiecare dată când, la micul dejun găzduit de noi pentru alegători în fiecare marți dimineață, vizitatorii își petreceau mare parte din timpul alocat rugându-mă să fac poze cu ei și să le dau autografe.

Același lucru se putea spune despre Harry Reid, noul lider democrat. Traseul lui Harry spre Senat fusese cel puțin la fel de atipic ca și al meu. S-a născut într-o familie săracă, în orașelul Searchlight din Nevada; tatăl lui era miner, mama spălătoreasă.

Și-a petrecut copilăria într-o magherniță fără apă curentă sau telefon. A reușit cumva să intre la colegiu și ulterior la Facultatea de Drept a Universității George Washington, lucrând între timp ca polițist în uniformă pentru United States Capitol Police pentru a-și plăti studiile. El era mereu primul care recunoștea că nu se putea relaxa niciodată, resimțind în continuare povara.

„Știi, Barack, în tinerețe am practicat boxul“, mi-a spus el aproape șoptit prima oară când ne-am întâlnit. „N-am fost un sportiv prea bun. Nu eram nici solid, nici n-aveam forța necesară. Dar aveam două mari calități. Știam să primesc pumni. Și n-am abandonat niciodată.“

Poate că acel sentiment că am depășit bariere imposibile ne-a apropiat pe Harry și pe mine, în ciuda diferenței de vârstă și de experiență. Nu era un tip sentimental, de fapt, avea obiceiul derutant de a trece peste amabilități în orice conversație, în special la telefon. Te trezeai în mijlocul conversației că vorbeai singur, că el deja închisese telefonul. Și Emil Jones mă ajutase enorm în legislativul de stat, dar Harry a făcut imposibilul pentru a mă ocroti atunci când venea vorba despre însărcinări din partea comisiei, ținându-mă la curent cu afacerile Senatului, în ciuda rangului meu modest.

În realitate, genul acesta de camaraderie părea a fi la ordinea zilei. Vechii masculi alfa ai Senatului – Ted Kennedy și Orrin Hatch, John Warner și Robert Byrd, Dan Inouye și Ted Stevens – își păstraseră prietenii dincolo de tabăra în care se situau, acționând cu un fel de apropiere lejeră pe care o găseam specifică Generației Veteranilor. Senatorii tineri socializau mai puțin și transmiteau acea rigiditate ideologică atât de tipică Camerei Reprezentanților după era Gingrich. Dar chiar și în dialogurile mele cu cei mai conservatori membri reușeam deseori să găsesc un teren comun: Tom Coburn, senator reprezentând Oklahoma, un creștin practicant și un sceptic de neclintit când era vorba de cheltuielile guvernului, mi-a devenit prieten, sincer și prevenitor, iar echipele noastre colaborau în vederea măsurilor menite să crească transparența și să reducă cheltuielile inutile cu contractele guvernului.

În multe privințe, primul meu an în Senat a semănat mai mult cu primii mei ani din legislativul statului Illinois, cu toate că miza era acum mult mai mare, vizibilitatea mea crescuse și ea, iar lobbyiștii erau mult mai iscusiți în a împacheta interesele clienților lor în ambalajul principiilor nobile. Spre deosebire de legislativul statal, unde mulți membri preferau să țină capul jos, de multe ori total absenți la ceea ce se întâmpla în jurul lor, noii mei colegi

erau bine informați și nu se sfiau să-și exprime părerile, motiv pentru care întâlnirile comisiei se prelungeau inadmisibil și așa mi-am dat și eu seama ce simțiseră cei care căzuseră victime logoreei mele în timpul facultății și la Springfield.

Aflați în minoritate, colegii mei democrați și cu mine nu aveam un cuvânt prea greu de spus legat de proiectele de lege care veneau de la comisie și trebuiau votate în Senat. Priveam cum republicanii propuneau bugete care nu erau suficiente pentru educație sau care ignorau normele de mediu, ne simțeam inutili, singurele noastre mijloace fiind discursurile înaintea unei Camere aproape goale și a obiectivului televiziunii C-SPAN¹. Agonizam adesea asupra voturilor care nu ar fi promovat o anumite politică, ci ar fi subminat doar autoritatea democraților și ar fi furnizat material de exploatat în viitoarele campanii. Așa cum procedasem și în Illinois, am încercat să fac tot posibilul pentru a influența politica dinspre margini, propunând măsuri modeste, nepartizane – fonduri pentru măsuri de protecție în caz de pandemie sau reacordarea beneficiilor unui grup de veterani din Illinois.

În pofida anumitor aspecte frustrante din activitatea Senatului, ritmul lent nu mă deranja deloc. Mă număram printre cei mai tineri membri și în Illinois aveam o rată de aprobare de 70%, deci îmi puteam permite să am răbdare. La un moment dat, m-am gândit să candidez la funcția de guvernator sau, da, chiar la președinție, mânat de convingerea că o poziție executivă mi-ar fi asigurat șanse mai mari de a stabili prioritățile. Deocamdată însă, la 43 de ani și abia ajuns pe scena națională, consideram că aveam tot timpul din lume la dispoziție.

Totodată, starea mea de spirit era mult mai bună datorită situației bune de acasă. Cu excepția vremii rele, naveta de la Washington la Chicago nu îmi lua mai mult decât cea de la Springfield și înapoi. Odată ajuns acasă, nu mai eram la fel de ocupat sau preocupat cum fusesem în campanie sau când jonglasem între trei slujbe. Aveam mai mult timp la dispoziție s-o duc pe Sasha la orele de dans sâmbăta sau să-i citesc Maliei câte un capitol din *Harry Potter* înainte de culcare.

Situația noastră financiară se ameliorase simțitor, ceea ce ne-a ajutat să ne relaxăm. Am cumpărat în Kenwood o casă nouă,

¹ Cable Satellite Public Affairs Network – Rețeaua de Cablu prin Satelit a Afacerilor Publice – creată în SUA în 1979 de industria televiziunii prin cablu ca un serviciu public nonprofit (n.tr.)

mare, în stil georgian, vizavi de o sinagogă. Pentru un salariu modest, un tânăr prieten de familie și care spera să devină chef, pe nume Sam Kass, a acceptat să ne facă cumpărăturile și să ne pregătească feluri de mâncare sănătoase care să ne ajungă pentru câte o săptămână. Mike Signator – fost director la compania de electricitate Commonwealth Edison și care făcuse voluntariat în timpul campaniei mele – a ales să rămână șoferul meu cu jumătate de normă, devenind practic un membru al familiei noastre.

Dar ceea ce era mai important, cu sprijinul financiar pe care îl puteam oferi de-acum, soacra mea, Marian, a acceptat să lucreze mai puțin și să ne ajute cu fetele. Înțeleaptă, amuzantă, încă destul de tânără cât să facă față unor fetițe de șapte și patru ani, ne-a făcut tuturor viața mult mai ușoară. Își iubea ginerele și sărea în apărarea mea atunci când mai întârziam, când eram dezordonat sau nu mă ridicam la înălțimea așteptărilor.

Ajutorul primit ne-a dat voie mie și lui Michelle să petrecem mai mult timp împreună. Râdeam mai mult, conștienți fiind că eram unul pentru celălalt cel mai bun prieten. Dar, dincolo de toate acestea, ceea ce ne-a surprins cel mai mult a fost faptul că noile circumstanțe nu ne schimbaseră aproape deloc. Am continuat să ne petrecem mult timp acasă, evitând petrecerile luxoase și seratele care erau niște instrumente de avansare în carieră. Nu voiam să ne petrecem serile departe de fete, ne simțeam ridicoli dacă trebuia să ne punem prea des la patru ace, iar Michelle, matinală de când o știu, era doborâtă de oboseală după zece seara. Așa că ne petreceam weekendurile așa cum o făcusem mereu: eu pe terenul de baschet sau la piscină cu fetele, Michelle ocupându-se de comisiunile la Target și organizând programul de joacă al copiilor. Luam cina sau făceam câte un grătar în familie, alături de cercul nostru strâns de prieteni – mai cu seamă împreună cu Valerie, Marty, Anita, Eric și Cheryl Whitaker (un cuplu de medici care aveau copii de vârsta fetelor noastre), Kaye și Wellington Wilson, un cuplu mai în vârstă (el ieșise la pensie după ce lucrase ca administrator al colegiului comunitar, iar ea era coordonator de programe al unei fundații locale și o bucătăreasă excelentă) pe care îl cunoscusem de pe vremea când lucram și eu ca organizator, oameni care se considerau deja un fel de părinți surogat ai mei, din Chicago.

Asta nu înseamnă că n-a fost nevoie ca eu și Michelle să ne adaptăm cumva situației. Oamenii ne recunoșteau pe stradă și, cu toate că erau destul de amabili în general, am descoperit cu îngrijorare că ieșisem din anonimat. Într-o seară, la scurt timp după

alegeri, m-am dus cu Michelle la film, am vrut să vedem filmul biografic *Ray* cu Jamie Foxx și am fost profund uimiți când ceilalți spectatori au început să aplaude la intrarea noastră în sală. Uneori, când luam cina la restaurant, oamenii de la mesele din jur doreau să se angajeze în lungi conversații cu noi sau încetau să mai vorbească, făcând eforturi deloc subtile de a surprinde fragmente din conversația noastră.

Și fetele au observat acest lucru. Într-o zi, în prima vară după ce obținusem fotoliul de senator, am hotărât să mă duc cu Malia și Sasha la Grădina Zoologică din Lincoln Park. Mike Signator m-a avertizat că într-o după-amiază frumoasă de duminică mulțimea poate fi copleșitoare, dar am insistat să mergem, convins că ochelarii de soare și șapca de baseball mă vor feri de atenția nedorită. În prima jumătate de oră după ce am ajuns, lucrurile păreau a decurge conform planului. Am vizitat Țarcul leilor, care pândeau curioși dincolo de ecranul de sticlă din secția felinelor. Ne-am strâmbat nestîngerii la gorile. Apoi, când ne-am oprit să studiem ghidul zoo ca să vedem unde erau leii de mare, am auzit strigătul unui bărbat.

„Obama! Hei, priviți... e Obama! Hei, Obama, pot să fac o poză cu tine?”

În clipa următoare eram înconjurați de nenumărate familii, oamenii încercau să-mi strângă mâna sau să-mi ceară un autograf, părinții își așezau copiii lângă mine ca să ne facă poze. I-am făcut semn lui Mike să le ducă pe fete să vadă leii de mare fără mine. Timp de 15 minute după aceea mi-am concentrat atenția asupra alegătorilor mei, mulțumindu-le pentru cuvintele de încurajare, spunându-mi în sinea mea că și asta făcea parte din poziția în care ajunsese, dar simțind în același timp că mi se strânge inima la gândul că fetițele mele nu înțelegeau ce se întâmplă cu tatăl lor.

Într-un târziu m-am alăturat copiilor mei, iar Mike mi-a sugerat să plecăm și să căutăm un loc liniștit unde să putem mânca o înghețată.

Pe drum, Mike n-a scos un cuvânt, fetele, în schimb, au început să vorbească.

„Cred că ai nevoie de un *alias*”, a concluzionat Malia de pe bancheta din spate.

„Ce e aia *alias*?” a întrebat Sasha.

„E un nume fals pe care îl folosești când nu vrei să știe lumea cine ești”, i-a explicat Malia. „Cum ar fi Johnny McJohn John.”

Sasha a început să chicotească.

„Da, tati... o să fii Johnny McJohn John!”

„Și trebuie să-ți schimbi vocea“, a mai spus Malia. „Încearcă.“ Și cu cea mai stridentă voce posibilă, a început: „Salut! Sunt Johnny McJohn John!“

Mike nu s-a mai putut stăpâni și a pufnit în râs. Mai târziu, după ce am ajuns acasă, Malia i-a explicat mândră planul ei lui Michelle, care a mângâiat-o ușor pe cap.

„Grozavă idee, scumpo“, i-a spus Michelle, „dar singura posibilitate ca tati să se poată deghiza ar fi să-și facă operație la urechi, ca să și le lipească de cap.“

Ceea ce îmi plăcea nespus în Senat era capacitatea pe care mi-o conferea de a influența politica externă, un aspect inexistent în legislativul statal. Încă din vremea studenției, fusesem interesat de problemele nucleare, așa încât chiar înainte de depunerea jurământului i-am scris lui Dick Lugar – președintele Comisiei pentru Relații Externe, a cărui principală preocupare era neproliferarea armelor nucleare – exprimându-mi dorința de a colabora cu domnia sa.

Răspunsul lui Dick a fost plin de entuziasm. Era un republican din Indiana, de 28 de ani senator al Statelor Unite, conservator înrăit în privința taxelor și avortului, dar prudent și respectând linia internaționalistă din politica externă ce-i călăuzise multă vreme pe republicanii de marcă de talia lui George H.W. Bush. În 1991, la scurt timp după destrămarea Uniunii Sovietice, Dick a făcut echipă cu democratul Sam Nunn pentru a elabora și a promova un pachet legislativ care să permită Statelor Unite să ajute Rusia și fostele state sovietice să securizeze și să dezactiveze armele de distrugere în masă. Legea Nunn-Lugar, cum avea să fie cunoscută, s-a dovedit a fi un demers ambițios și durabil – în următoarele două decenii, peste 7 500 de focoaase nucleare au fost dezactivate –, iar implementarea acesteia a contribuit la ameliorarea relațiilor dintre oficialii americani și ruși pe probleme de securitate națională, relații esențiale în gestionare unei tranziții primejdioase.

În 2005, rapoartele serviciului de contrainformații indicau că grupurile extremiste gen al-Qaeda cercetau avanposturile slab păzite de pe întreg teritoriul fostului bloc sovietic, în căutarea de resturi de materiale nucleare, chimice și biologice. Am început să discut cu Dick despre posibilitatea de a extinde cadrul legii Nunn-Lugar cu scopul de a ne proteja și mai bine împotriva unor astfel de amenințări. Așa se face că, în luna august a aceluiași an, m-am urcat împreună cu Dick la bordul unui avion militar și am pornit într-un turneu de o săptămână cu destinația Rusia, Ucraina

și Azerbaidjan. Astfel de turnee deveniseră o rutină pentru Dick, datorită faptului că trebuia să monitorizeze stadiul aplicării legii Nunn-Lugar, dar pentru mine era prima călătorie înstrăinătate în calitate oficială; auzisem de-a lungul anilor povești despre aceste vizite pe banii contribuabililor – despre programul lejer, despre dineele fabuloase și despre cumpărăturile costisitoare. Dick nu făcea parte din această categorie de demnitari. Cu toate că împlinise 70 de ani, continua să lucreze într-un ritm necrușător. După o zi plină de întâlniri cu demnitarii ruși de la Moscova, am zburat două ore până în sud-est, la Saratov, apoi am mers cu mașina încă o oră pentru a vizita un depozit nuclear secret la care fondurile americane ajutaseră la modernizarea sistemului de securitate și pază din jurul rachetelor rusești. (Am avut parte și de o cină cu borș și un fel de piftie de pește, pe care Dick le-a mâncat fără să comenteze, în timp ce eu am plimbat mâncarea în farfurie ca un copil de șase ani.)

În timp ce vizitam orașul Perm de lângă Urali, am ajuns și la un cimitir de proiectile SS-24 și SS-25 goale, rămășițe ale focoselor nucleare tactice care fuseseră cândva îndreptate în direcția Europei. La Donețk, în estul Ucrainei, am făcut turul unei instalații unde fuseseră aduse cantități uriașe de arme convenționale – muniție, explozibili de calitate superioară, rachete sol-aer, chiar și bombe minuscule ascunse în jucării – din toate colțurile țării, urmând a fi distruse. La Kiev, gazdele ne-au condus la un complex de trei etaje în centrul orașului, degradat și nesupravegheat, unde Legea Nunn-Lugar facilita finanțarea instalării unor noi sisteme de depozitare pentru mostrele rămase de pe vremea cercetărilor în domeniul armelor biologice din timpul Războiului Rece, inclusiv culturi de antrax și ciumă bubonică. Era tulburător tot ceea ce vedeam, o dovadă a capacității umane de a-și folosi ingeniozitatea cu scopul de a face rău. Pentru mine, după atâția ani petrecuți în slujba problemelor interne, călătoria a fost totuși revigorantă – mi-a dovedit încă o dată cât de mare era lumea și ce consecințe profunde aveau deciziile luate la Washington.

Felul în care funcționa Dick a avut un efect durabil asupra mea. Cu figura sa bonomă, afișând mereu un zâmbet placid, îmi răspundea neobosit la toate întrebările. Am fost de-a dreptul impresionat de grija, precizia și iscusința cu care își argumenta discursul când se întâlnea cu omologii săi străini. Am observat capacitatea lui de a îndura întârzieri inevitabile în timpul turneului, dar și stoicismul cu care asculta poveștile interminabile și cu care făcea față părălărilor de vodcă pe care era invitat să le

bea în miezul zilei, conștient de respectarea cutumelor și de faptul că politețea trecea dincolo de barierele culturale, ajungând să facă diferența în promovarea intereselor americane. Pentru mine, a fost o lecție bine-venită despre diplomatie, un exemplu despre impactul real pe care un senator îl poate avea.

Apoi, s-a iscat furtuna și totul s-a schimbat.

În timpul turneului de o săptămână alături de Dick, un front tropical care se formase deasupra Insulelor Bahamas a traversat Florida și a atins Golful Mexic, căpătând și mai multă forță deasupra apelor mai calde și îndreptându-se amenințător spre coasta de sud a Statelor Unite. Când delegația noastră a aterizat la Londra pentru întâlnirea cu primul-ministru Tony Blair, o catastrofă de proporții biblice se pregătea să lovească. Cu o viteză de 200 km/h, uraganul Katrina a pus la pământ comunități întregi de-a lungul Coastei Golfului, și aproape tot orașul New Orleans a fost înghițit de ape.

Am stat treaz până târziu în noapte și am urmărit reportajele, îngrozit de coșmarul care mi se înfățișa pe ecranul televizorului. Cadavre care pluteau pe apă, pacienți vârstnici rămași captivi în spitale, focuri de armă și jafuri, o mulțime de sinistrați deznădăjduiți. Am fost foarte afectat de toată acea suferință și mi-a fost rușine văzând reacția greoaie a guvernului și înțelegând cât de vulnerabili erau cei săraci, din clasa muncitoare.

La câteva zile după aceea, i-am însoțit pe George H.W. Bush și pe Barbara Bush, împreună cu Bill și Hillary Clinton, într-o vizită la Houston, unde mii de oameni refugiați din fața uraganului fuseseră înghesuiți în adăposturi mobile în incinta complexului pentru convenții Astrodome. Împreună cu Crucea Roșie și cu FEMA¹, autoritățile au lucrat fără pauză pentru a le asigura minimul necesar, dar ceea ce m-a frapat a fost faptul că mulți dintre acei oameni, majoritatea dintre ei negri, îmi povesteau că fuseseră abandonați cu mult înainte de uragan – își duseseră zilele la periferia orașului, fără economii, fără asigurare medicală. Le-am ascultat poveștile despre cum își pierduseră casele, despre cei dragi lor dispăruți sub ape, despre imposibilitatea de a părăsi orașul pentru că nu aveau mașină sau pentru că aveau în grijă părinți imobilizați la pat, oameni cu nimic diferiți față de cei pentru care lucrasem în Chicago sau față de mătușile și verii lui Michelle. Mi-am dat seama că viața mea se schimbase, în timp ce a lor era departe de asta.

¹ Agenția Federală pentru Managementul Situațiilor de Urgență (n.tr.)

Politica țării era departe de a se schimba. Oamenii uitați de autorități, voci ignorate pretutindeni, suflete abandonate de un guvern care rămânea deseori surd sau indiferent la nevoile lor.

Am perceput greutățile lor ca pe o mustrare personală și, fiind singurul afro-american din Senat, am decis că sosise timpul să pun capăt refuzului meu de a apărea în presă. Am început să accept invitațiile la jurnalele de știri, pentru a explica faptul că, deși nu credeam că rasismul ar fi fost motivul reacției jenante a guvernului în fața catastrofei numite Katrina, aveam totuși dovada lipsei de interes a partidului de la guvernare și a Americii ca națiune în ceea ce privea izolarea oamenilor, sărăcia moștenită din generație în generație și lipsa oportunităților ce apăsa un mare segment al populației din toată țara.

Odată întors la Washington, am conceput alături de colegii mei un plan de reconstrucție a regiunii Golfului, ca parte a programului de Securitate Națională și a Comisiei Afacerilor Guvernamentale. Dar munca la Senat părea deja diferită. De câți ani aveam nevoie ca senator pentru a aduce o schimbare semnificativă în viețile oamenilor pe care îi întâlnisem la Houston? Câte audieri, amendamente respinse și prevederi bugetare negociate cu un președinte recalcitrant erau necesare pentru a compensa acțiunile nechibzuite ale unui singur director FEMA, ale unui funcționar EPA¹ sau ale unui reprezentant din partea Departamentului Muncii?

Sentimentul de nerăbdare și de frustrare s-a amplificat câteva luni mai târziu, când m-am alăturat unei mici delegații a Congresului în Irak. La aproape trei ani de la invazia condusă de trupele americane, administrația nu mai putea nega dezastrul din teatrul de război. Oficialii americani nu făcuseră decât să creeze haos și un pericol permanent când demobilizaseră armata irakiană și permisese majorității šiite să îndepărteze prin violență un mare număr de musulmani suniți din guvernul irakian. Irakul alunecase spre un conflict sângeros între facțiunile religioase, care a culminat cu atentate sinucigașe, explozii în trafic și automobile-capcană care au fost detonate în piețe aglomerate.

Delegația noastră a vizitat bazele militare americane de la Bagdad, Fallujah și Kirkuk. Din elicopterul Black Hawk care ne transporta, întreaga națiune părea epuizată, orașele erau distruse de focul mortierelor, drumurile erau pustii, și întreg peisajul acoperit

¹ The Environmental Protection Agency – Agenția de Protecție a Mediului (n.tr.)

de praf. La fiecare oprire, ne-am întâlnit cu comandanți și soldați inteligenți și curajoși, însuflețiți de convingerea că printr-un sprijin militar adecvat, prin instruire tehnică, prin ungerea unor rotițe, Irakul putea ieși la liman. Dar din conversațiile mele cu jurnaliști și o mână de oficiali irakieni de rang înalt a reieșit altceva. Spirite rele puseseră stăpânire asupra țării, spuneau ei, iar asasinatelor și actele de răzbunare dintre suniți și šiiti făceau ca șansele de reconciliere să fie mult prea îndepărtate, dacă nu cumva imposibil de atins. După toate aparențele, numai miile de soldați americani și pușcași marini detașați în Irak puteau ține lucrurile sub control, deși mulți dintre ei abia terminaseră liceul. Peste 2 000 de soldați fuseseră deja uciși, multe alte mii reprezentând numărul răniților. În mod cât se poate de clar, cu cât se prelungea mai mult războiul, cu atât mai expuse erau trupele noastre în fața unui inamic pe care deseori nu-l puteau vedea și nu-l puteau înțelege.

În timpul zborului înapoi spre casă, nu m-am putut gândi decât la acei copii care plăteau cu viețile lor pentru aroganța unora ca Dick Cheney și Donald Rumsfeld, care ne aruncaseră într-un război pe baza unor informații false și refuzau, încă, să recunoască adevărata dimensiune a consecințelor acțiunilor lor. Faptul că mai mult de jumătate dintre colegii mei democrați votaseră în favoarea acestui fiasco mi-a strecurat în suflet un alt fel de îngrijorare. M-am întrebat ce se va întâmpla cu mine dacă mai rămâneam mult la Washington, mă temeam să nu mă las pradă comodității și delăsării. Știam că acest lucru era posibil – treptat te obișnuiești cu decorul, apoi mai vrei un mandat, participi la dezbateri televizate, și cazi victimă unui adevărat concurs de împejurări care îți amorțește instinctele și îți mănâncă din independență, până când toate valorile în care credeai dispar fără urmă.

Dacă la un moment dat mă simțisem mulțumit de ceea ce fac, potrivit pentru poziția pe care o ocupam, încrezător că fac ceea ce trebuie într-un ritm acceptabil, acest sentiment a dispărut după Katrina și vizita mea în Irak. Trebuia să fac urgent o schimbare – și trebuia să decid ce rol urma să am în această schimbare.

CAPITOLUL 4

Rar mi se întâmplă să treacă o săptămână fără ca vreun prieten, vreun susținător, vreo cunoștință sau un necunoscut să nu-mi spună că au știut că voi ajunge președinte din clipa în care m-au văzut sau m-au auzit vorbind la televizor. Îmi spun asta cu afecțiune, cu convingere, aproape mândri de instinctul lor politic sau de flerul lor în privința talentului meu. Uneori laudele lor capătă dimensiuni religioase. „Dumnezeu a avut un plan în ceea ce te privește“, îmi spun ei. Zâmbesc și le răspund că mi-ar fi plăcut să aud asta când mă gândeam să candidez la președinție pentru că m-ar fi scutit de mult stres și îndoială de sine.

Adevărul este că nu am crezut niciodată prea mult în destin. Mi-e teamă că o astfel de atitudine ar putea părea o justificare pentru resemnarea celor slabi și îi face pe cei puternici să se complacă în anumite situații. Eu cred mai degrabă că planul lui Dumnezeu, oricare ar fi acela, se desfășoară la o scară mult prea mare raportat la necazurile noastre de muritori; cred că accidentele și coincidențele ne influențează viețile mai mult decât ne place să recunoaștem; și mai cred că ar trebui să facem ceea ce considerăm a fi de bun-simț și să încercăm să căutăm un sens în momentele de confuzie, și să dăm dovadă de eleganță și de curaj în orice situație.

În primăvara anului 2006, ideea de a candida la președinție la următoarele alegeri nu mi se mai părea atât de absurdă, cu toate că aveam îndoielile mele. În fiecare zi, cabinetul meu de la Senat era asaltat de cereri din partea jurnaliștilor. Primeam de două ori mai multă corespondență decât ceilalți senatori. Reprezentanții flecărui stat și candidații la alegerile parlamentare din noiembrie mă invitau să fiu cap de afiș la evenimentele pe care le organizau.

Iar dezmințirile privind candidatura mea la președinție nu făceau decât să alimenteze speculațiile.

Într-o după-amiază, Pete a intrat în biroul meu și a închis ușa.
„Aș vrea să te întreb ceva“, mi-a spus.

Am ridicat privirea din mormanul de scrisori pe care le semnam pentru alegători.

„A intervenit vreo schimbare în planurile tale privind anul 2008?“

„Nu știu. Ar trebui?“

Pete a ridicat din umeri.

„Cred și acum că planul tău inițial de a rămâne în afara atenției publice și de a te concentra asupra problemelor din Illinois a fost rezonabil. Dar expunerea ta e din ce în ce mai mare. Dacă ai cea mai mică intenție de a candida, aș vrea să scriu o înștiințare prin care să subliniez că dorim să ne păstrăm opțiunile deschise. Ești de acord?“

M-am lăsat pe spate și am ridicat privirea spre tavan, conștient de implicațiile răspunsului meu.

„Mi se pare logic“, am spus în cele din urmă.

„Deci ești de acord?“ m-a întrebat Pete.

„Da“, am încuviințat din cap și m-am întors la corespondența mea.

„Maestrul înștiințărilor“, așa îl porecliseră oamenii din echipa mea pe Pete. În mâinile lui, o modestă notificare căpăta calitățile unei scrieri literare, eficiente și ciudat de însuflețitoare. Câteva zile mai târziu, Pete le-a transmis consilierilor mei un itinerar revizuit al turneelor mele pentru restul anului în curs, rugându-i să îl studieze. Era nevoie de un orar extins pentru susținerea mai multor candidați democrați la alegerile parlamentare, de întâlniri cu demnitari influenți ai partidului și de finanțatori, precum și de un discurs revizuit.

În lunile care au urmat am respectat acest program, prezentând ideile mele unui public nou, exprimându-mi sprijinul pentru democrații din statele și districtele în care alegătorii erau nehotărâți, călătorind în zone ale țării în care nu mai fusesem până atunci. Începând cu dineul Jefferson-Jackson în Virginia de Vest și terminând cu dineul Morrison-Exon din Nebraska, n-am ratat nici un eveniment pentru strângerea de fonduri, cu săli pline. Ori de câte ori eram întrebat dacă voi candida la președinție, eram evaziv. „Deocamdată mă concentrez să-l aduc pe Ben înapoi în Senat, că avem nevoie de el“, răspundeam.

Încercam oare să-i păcălesc pe ei sau pe mine? Greude spus. Mai degrabă sondam terenul, încercam să fac o estimare corectă asupra a ceea ce vedeam și simțeam în timp ce străbăteam țara și să împac realitatea cu absurditatea lansării unei campanii naționale. Știam și că o candidatură viabilă la președinție nu era o hotărâre de luat peste noapte. Un astfel de demers avea nevoie de o abordare corectă, de strategie, trebuia construit cu mîgală și cu discreție, în timp; era nevoie nu numai de încredere și de convingere, dar și de sume uriașe de bani și de devotament și bunăvoință din partea celor care urmau să mă însoțească timp de doi ani prin toate cele 50 de state ale Americii, în alegerile primare și în cele parlamentare.

Câțiva dintre senatorii democrați – Joe Biden, Chris Dodd, Evan Bayh și, desigur, Hillary Clinton – își pregătiseră deja terenul pentru anunțarea unei posibile candidaturi. Unii dintre ei candidaseră și în trecut; toți se pregătiseră mulți ani de zile și lucrau cu echipe de profesioniști, cunoșteau finanțatori și demnitari la nivel local. Mulți dintre ei dețineau un portofoliu de reușite legislative. Îmi erau toți simpatici. Mă trataseră frumos, îmi împărtășeau părerile și erau mai mult decât capabili să ducă o campanie eficientă și chiar să îndeplinească funcția de președinte al Statelor Unite. Și dacă începeam să mă conving că puteam atrage votanți așa cum cei menționați mai sus nu o puteau face – dacă credeam că o coaliție mult mai largă și un limbaj diferit de al lor ar fi putut schimba Washingtonul și ar fi dat speranță celor nevoiași – înțelegeam totodată și că statutul meu de favorit era parțial o iluzie, fiind rezultatul unei reprezentări pozitive în presă și al unui apetit până atunci neglijat pentru orice noutate. Înlăcărarea se putea transforma într-o clipă, știam asta, pentru că eram un novice pe scena politică, suficient de arrogant să cred ca voi putea conduce o țară când mă aflu abia la jumătatea primului mandat de senator.

Mai bine mai aștept, mi-am spus. Îmi fac datoria, adun puncte, îmi aștept rîndul.

Într-o după-amiază senină de primăvară, Harry Reid m-a rugat să-i fac o vizită la birou. Am urcat pe treptele late de marmură de la Senat până la al doilea etaj, având impresia că sunt urmărit la orice pas de portretele serioase, înșirate pe perete, ale unor personaje cu ochi întunecați, demult răposate. Harry m-a întâmpinat în holul de la recepție și m-a condus în biroul lui, o încăpere cu plafon înalt cu stucaturi și gresie cu modele complicate, cu o vedere de care se bucurau și alți senatori, dar lipsită de suvenirele și fotografiile prezente în alte birouri.

„O să trec direct la subiect“, mi-a spus Harry, ca și cum l-aș fi cunoscut vreodată drept un om căruia să-i placă amabilitățile. „În grupul nostru parlamentar sunt destui care vor să candideze la președinție. Le-am pierdut șirul. Și toți sunt oameni de ispravă, Barack, așa că nu pot să ies public și să mă declar de partea unuia sau a altuia...”

„Ascultă, Harry, ca să știi, nu...”

„Dar“, m-a întrerupt el, „cred că trebuie să candidezi acum. Știu că mi-ai spus că nu o vei face. Și sunt mulți care vor spune că îți trebuie mai multă experiență. Dar dă-mi voie să-ți mai spun ceva, bine? Încă zece ani ca senator nu te vor face un președinte mai bun. Ai darul de a motiva oamenii, în special tinerii, minoritățile, chiar și albi din clasa de mijloc. Și asta face diferența, înțelegi? Oamenii vor altceva. O să fie greu, nimic de zis, dar cred că poți câștiga. La fel crede și Schumer.”

S-a ridicat și s-a îndreptat spre ușă, dându-mi de înțeles că întrevederea se încheiase.

„Asta-i tot ce-am vrut să-ți spun. Așa că gândește-te, bine?”

Am ieșit din biroul lui buimac. Aveam o relație extraordinară cu Harry, dar știam totodată că este un politician cât se poate de pragmatic. Coboram scările și încercam să ghicesc ce se ascundea dincolo de propunerea lui, dacă nu cumva făcea un joc mult prea subtil pe care eu eram prea greu de cap ca să-l înțeleg. Dar, după ce am vorbit cu Chuck Schumer și cu Dick Durbin, am primit același mesaj: țara avea nevoie disperată de o voce proaspătă. Mă aflu în poziția perfectă pentru a candida, iar datorită legăturii pe care o aveam cu tinerii votanți, cu minoritățile și cu independenții mi-aș fi putut extinde electoratul astfel încât să înclin balanța în favoarea democraților.

N-am pomenit nimic despre aceste conversații decât în cercul meu de consilieri și de prieteni apropiați. Mă simțeam ca pe un teren minat, nu puteam face nici o mișcare bruscă. Am întors problema pe toate părțile cu Pete, care mi-a sugerat să mai vorbesc cu încă o persoană înainte de a cântări cu seriozitate ceea ce presupunea candidatura mea.

„Trebuie să vorbești cu Kennedy“, mi-a spus. „El îi cunoaște pe toți «jucătorii». A candidat și el, la rândul lui. O să te ajute să pui lucrurile în perspectivă. Măcar o să-ți spună dacă intenționează să sprijine candidatura altcuiva.”

Moștenitor al celui mai faimos nume din politica americană, Ted Kennedy era pe atunci un fel de legendă vie la Washington. Pe parcursul a peste 40 de ani în Senat, se poziționase în avangarda

celor mai progresiste cauze, de la drepturile civile până la salariul minim pe economie sau asistența medicală. Cu statura lui impunătoare, cu capul uriaș acoperit de păr alb, umplea orice încăpere în care intra și era unul dintre puținii senatori care impunea respect de câte ori se ridica ușor din fotoliul lui din Cameră, căutându-și ochelarii sau notițele în buzunarul costumului, și rostind cu vocea lui baritonală cuvintele introductive, de fiecare dată aceleași: „Mulțumesc, doamnă președinte“. Pe măsură ce vorbea, ridica tonul în crescendo și se înroșea la față, asemenea unui predicator care vorbea despre Înviere, indiferent de cât de neînsemnat ar fi fost subiectul abordat. Apoi, discursul lua sfârșit, cortina cădea, iar el redevenea afabilul Teddy; fie verifica apelul nominal, fie se așeza lângă un coleg, cu mâna pe umărul sau pe brațul acestuia, șoptindu-i ceva la ureche sau izbucnind într-un râs zgomotos, care te făcea să scapi din vedere faptul că poate încerca doar să te perie pentru vreun viitor vot de care avea nevoie.

Biroul lui Teddy se afla la etajul trei al clădirii Russell care adăpostea birourile Senatului și era oglinda „locatarului“ său – încântător și plin de istorie, cu pereți acoperiți de fotografii de familie, de machete de ambarcațiuni și picturi cu peisaje din Cape Cod. Un tablou mi-a atras atenția în mod deosebit, un peisaj cu stânci colțuroase și întunecate care se șteau din valurile cu coamă de spumă albă.

„Am lucrat mult timp la tabloul ăsta“, mi-a spus Teddy, venind lângă mine. „L-am refăcut de trei sau patru ori.“

„A meritat efortul“, i-am răspuns.

Ne-am așezat, în lumina difuză care răzbătea printre storiile trase, iar el a început să povestească – despre ambarcațiuni, despre copiii lui, despre diverse conflicte din Senat. Povești porcoase, povești amuzante. Din când în când mai divaga, apoi se întorcea la subiectul inițial, rostind câte un crâmpei de idee, și în tot acest timp amândoi eram conștienți că asistăm la o scenă – că evitam adevăratul motiv al vizitei mele.

„Carevasăzică...“, a spus el într-un târziu, „aud că vrei să candidezi la președinție.“

I-am spus că era puțin probabil, dar că în orice caz mă interesa sfatul lui.

„Mda, păi cine a fost ăla care a spus că dacă 100 de senatori se privesc în oglindă și se văd președinți, de ce n-aș încerca și eu?“ a chicotit Teddy. „Toți întreabă «am calitățile necesare?». Ca Jack, Bobby, ca mine, demult. Lucrurile n-au mers după cum ne-am așteptat, dar bănuiesc că până la urmă totul se întâmplă așa cum trebuie...“

Vocea lui s-a stins treptat și a căzut pe gânduri. Mă uitam la el și mă întrebam cum își vedea viața, cum vedea viețile fraților săi, și mă gândeam la prețul teribil pe care fiecare l-a plătit în căutarea propriului vis. Brusc, și-a revenit și m-a privit fix cu ochii aceia albaștri care îmi transmiteau că ceea ce urma să-mi spună era foarte serios.

„N-o să mă implic de la început“, mi-a precizat. „Prea mulți dintre ei îmi sunt prieteni. Dar am să-ți spun un lucru, Barack. Puterea de a inspira oamenii este un talent rar. Momente ca acesta sunt rare. Poate crezi că nu ești încă pregătit și vrei să aștepti un moment mai potrivit. Dar nu tu alegi momentul. Momentul te alege pe tine. Fie profiți de șansa asta, care ar putea fi unică, fie accepti că vei trăi știind că ai pierdut ocazia.“

Michelle știa prea bine ce puneam la cale. La început a ales să ignore agitația. Nu s-a mai uitat la reportajele pe teme politice și răspundea evaziv prietenilor și colegilor de serviciu care o întrebau dacă intenționam să candidez. Într-o seară am adus vorba despre conversația pe care o avusesem cu Harry, dar fiindcă ea doar a ridicat din umeri n-am mai continuat discuția.

Spre sfârșitul verii, zvonurile au început să ne afecteze viața de familie. Serile și weekendurile în familie păreau normale atâta timp cât Malia și Sasha erau prin preajmă, dar când eram numai cu Michelle tensiunea plutea în aer. În cele din urmă, într-o seară, după ce fetele s-au dus la culcare, m-am dus în sufragerie, unde ea se uita la televizor, și am tăiat sonorul.

„Tu știi că eu nu am plănuit nimic din toate astea“, i-am spus, așezându-mă lângă ea pe canapea.

Michelle privea fix ecranul televizorului.

„Știu“, a spus ea.

„Sunt conștient că nici măcar n-am avut timp să ne tragem sufletul. Și, până acum câteva luni, ideea de a candida mi se părea nebunie curată.“

„Da.“

„Dar date fiind cele întâmplate, simt că trebuie să ne gândim serios la asta. Am cerut o prezentare despre ce ar presupune. Să văd ce ar însemna un program de campanie. Să înțeleg dacă putem câștiga. Cum ne-ar afecta familia. Adică, dacă vom face vreodată pasul ăsta...“

Michelle m-a întrerupt brusc cu vocea gătuită.

„Cum adică *noi*?“ m-a întrebat. „Poate *tu*, Barack. Nu *noi*. Asta e dorința *ta*. Te-am sprijinit mereu pentru că am crezut în tine,

cu toate că urăsc politica. Și urăsc felul în care familia noastră este expusă. Și tu știi foarte bine asta. Și acum, că ne bucurăm în sfârșit de o oarecare stabilitate... chiar dacă nu e chiar o viață normală, nu e genul de viață pe care l-aș alege eu... acum îmi spui că vrei să candidezi la *președinție*?”

L-am luat mâna în mâna mea.

„N-am spus că o să candidez, iubito. Am spus doar că nu putem ignora această posibilitate. Dar nu iau asta în calcul decât dacă ești de acord.” Am făcut o pauză și am constatat că furia ei nu dispăruse încă. „Dacă tu crezi că n-ar trebui să facem asta, atunci n-o vom face. Simplu ca bună ziua. Tu ai ultimul cuvânt.”

Michelle a ridicat din sprâncene dându-mi de înțeles că nu credea o iotă din ce îi spuneam.

„Dacă chiar crezi ce spui, atunci răspunsul meu e nu”, a zis ea. „Nu vreau să candidezi la *președinție*, cel puțin nu acum.” S-a uitat mânioasă la mine și s-a ridicat de pe canapea. „Dumnezeule, Barack, când o să fii cu adevărat mulțumit?”

Înainte să pot răspunde, s-a dus în dormitor și a închis ușa.

Puteam oare s-o condamna că se simțea în felul acesta? O pusese deja într-o situație imposibilă, prin simplul fapt că pomenisem despre o eventuală candidatură și că discutase cu cei din echipa mea înainte să îi cer ei părerea. Erau ani de zile de când îi tot ceream lui Michelle curaj și răbdare când era vorba de aspirațiile mele politice, iar ea dovedise pe deplin din fiecare, mai cu jumătate de gură, dar întotdeauna cu dragoste. Iar eu de fiecare dată ceream mai mult.

De ce trebuia să treacă prin asta? Era doar orgoliu la mijloc sau ceva mai ascuns – un fel de lăcomie, de ambiție oarbă deghizată în învelișul înșelător al datoriei față de oameni?

Oare încă încercam să mă dovedesc vrednic în fața unui tată care mă abandonase, să mă ridic la înălțimea așteptărilor mamei mele care visase cu ochii deschiși la un viitor strălucit pentru unicul său fiu? Oare doream să pun capăt pentru totdeauna propriilor îndoieli de sine din cauză că eram rezultatul unui amestec de rase? „Parcă ai căuta în permanență să umpli un gol”, mi-a spus Michelle odată, la începutul căsniciei noastre, după o perioadă în care mă văzuse muncind până la epuizare. „De-asta nu vrei să încetinești.”

În realitate, credeam că rezolvasem aceste dileme demult, credeam că găsisem validare în munca mea și siguranță și dragoste în familia mea. Dar acum mă întrebam dacă puteam cu adevărat vindeca acea rană deschisă care mă făcea să îmi doresc mai mult și mai mult.

Poate că e imposibil să deslușești cu adevărat ce anume te motivează. Mi-am amintit o predică ținută de dr. Martin Luther King Jr., intitulată *The Drum Major Instinct*¹. În această predică, dr. King vorbește despre dorința profundă, ascunsă, a oricărui om de a fi primul, de a fi onorat pentru măreția sa; toți ne dorim să „conducem parada”. Tot aici vorbește despre faptul că asemenea impulsuri egoiste pot fi reconciliate prin fuziunea dorinței de măreție cu scopuri mult mai generoase. Poți aspira să fii primul în slujba oamenilor sau să excelezi prin iubire. Pentru mine, era o modalitate satisfăcătoare de a împăca instinctele modeste cu cele mai înalte. Numai că de data aceasta mă confruntam cu adevărul incontestabil că sacrificiul nu era exclusiv al meu. În demersul meu îmi amestecaseam și familia, pe care o expusesem. Poate cauza lui dr. King și talentul său ar fi putut justifica un asemenea sacrificiu. Dar exista oare vreo justificare pentru cauza mea?

Nu știam. Oricare ar fi fost natura credinței mele, nu mă puteam refugia în ideea că Dumnezeu mă chema să candidez la președinție. Nu puteam să pretind, pur și simplu, că răspundeam unui mesaj al universului. Nu puteam pretinde că eram indispensabil cauzei libertății și dreptății, nici nu puteam să neg că eram răspunzător pentru povara pe care o aruncam asupra familiei mele.

Astfel de gânduri îmi afectau starea la momentul la care am început un turneu de 17 zile în Africa, în luna august. În Africa de Sud am călătorit cu barca până la Robben Island și am pășit în mica celulă în care Nelson Mandela și-a petrecut mare parte din cei 27 de ani de închisoare, timp în care nu și-a pierdut încrederea în schimbarea ce avea să vină. M-am întâlnit cu membri ai Curții Supreme Sud-Africane, am vorbit cu medicii de la o clinică pentru pacienți cu HIV, am petrecut un timp cu episcopul Desmond Tutu, un spirit optimist pe care ajunseseam să-l cunosc prea bine de-a lungul vizitelor acestuia la Washington.

„Deci, e adevărat, Barack”, mi-a spus el cu un zâmbet năzdrăvan, „o să fii primul președinte african al Statelor Unite? Vai, cât de mândri vom fi!”

Din Africa de Sud am zburat la Nairobi, unde Michelle și fetele – însoțite de prietena noastră Anita Blanchard și copii ei – mi s-au

¹ Predică rostită pe 4 februarie 1968, din amvonul Bisericii Baptiste Ebenezer, al cărei titlu reprezintă o sintagmă al cărei înțeles este dorința de a ieși în evidență, de a conduce o paradă (n.tr.)

alăturat. Cu ajutorul presei locale, care a relatat în permanență despre vizita mea, reacția la prezența noastră în Kenya a fost incredibilă. O vizită la Kibera, una dintre cele mai sărace comunități din Africa, a atras pe marginea drumurilor acoperite cu praf roșiatic mii de oameni care îmi strigau numele. În timpul călătoriei în provincia Nyanza din vestul Kenyei, locul de baștină al tatălui meu, autostrada era împânzită de o mulțime înșirată pe kilometri întregi, iar când Michelle și cu mine am oprit la o clinică medicală mobilă pentru a face un test HIV și pentru a demonstra public siguranța acestuia, ne-am trezit înconjuți de mii de oameni care au dat corpului de securitate diplomatică mari bătăi de cap. Am scăpat de toată agitația când am plecat în safari și am parcat mașina între lei și antilope.

„Barack, jur că oamenii ăștia cred că ești deja președinte!” a glumit Anita într-o seară. „Te rog să-mi rezervi un loc în Air Force One, bine?”

Nici Michelle, nici eu nu am râs.

Familia mea a plecat înapoi la Chicago, iar eu mi-am continuat turneul și am ajuns la granița dintre Kenya și Somalia unde am avut o sesiune de informări pe tema cooperării dintre Statele Unite și Kenya împotriva grupului terorist al-Shabaab. Am zburat cu elicopterul din Djibouti în Ethiopia, unde personalul militar american participa la operațiunile de salvare după inundațiile ce loviseră țara. Ultima oprire a fost la Ciad unde am vizitat tabăra de refugiați de la Darfur. La fiecare oprire, vedeam bărbați și femei angajați într-o muncă eroică, în condiții imposibile. La fiecare oprire mi se spunea cât de mult putea contribui America la ameliorarea suferinței.

Și la fiecare oprire eram întrebat dacă voi cand ida la președinție.

După câteva zile de la întoarcerea în Statele Unite, am zburat în Iowa pentru a rosti discursul introductiv la convenția în aer liber organizată de senatorul Tom Harkin, o petrecere câmpenească devenită un fel de ritual anual și care căpătase o semnificație în plus în perioada premergătoare alegerilor prezidențiale, dat fiind că Iowa fusese dintotdeauna primul stat care ieșea la vot în alegerile primare. Acceptasem invitația cu multe luni înainte – Tom mă rugase să țin cuvântul introductiv tocmai pentru a evita situația în care ar fi trebuit să alegă între aspiranții la fotoliul prezidențial –, dar de data aceasta prezența mea nu a făcut decât să alimenteze speculațiile. În timp ce ne pregăteam să ieșim din spațiul pieței, după ce mi-am ținut discursul, am fost tras deoparte de Steve Hildebrand, fost director politic pentru Comitetul

de Campanie Senatorială Democrată și vechi ajutor din Iowa, angajat de Pete să mă îndrume.

„E cea mai călduroasă primire făcută vreodată cuiva aici!”, mi-a spus. „O să câștigi lejer în Iowa, Barack. Așa intuiesc eu. Și dacă vei câștiga în Iowa, poți obține nominalizarea.”

Uneori mă simțeam prins într-un vârtej, dus de curentul așteptărilor altor oameni, înainte de a-mi lămuri propriile așteptări. Atmosfera s-a încins și mai mult o lună mai târziu când, cu doar câteva săptămâni înaintea alegerilor parlamentare, mi-am lansat cea de-a doua carte. Lucrasem la ea vreme de un an, în serile petrecute în apartamentul meu din Washington D.C. și în weekenduri, după ce Michelle și fetele se duceau la culcare; chiar și în timpul vizitei din Djibouti, unde mă chinuisem ore întregi încercând să trimit prin fax paginile corectate editorului meu. Nu mi-am propus vreodată să folosesc cartea pe post de manifest de campanie; voiam doar să-mi prezint ideile asupra stării actuale de fapt din politica americană, într-un stil interesant, și să vând destule exemplare cât să justific avansul generos pe care îl promisem.

Numai că presa politică și publicul nu așa au primit cartea. Ca s-o promovez a trebuit să fiu prezent la radio și tv, aproape în permanență; în plus, expunerea mea crescuse și datorită turneelor în care mergeam pentru candidații la posturile din Congres, iar toate acestea nu au făcut decât să mă prezinte ca pe un candidat la președinție.

Am plecat cu mașina din Philadelphia în Washington D.C., unde eram invitat să particip a doua zi la emisiunea *Meet the Press*. În mașină mai erau Gibbs, Axe și partenerul de afaceri al lui Axe, David Plouffe. Toți trei m-au întrebat ce aveam de gând să răspund când, inevitabil, Tim Russert urma să mă întrebe despre planurile mele.

„O să difuzeze vechea înregistrare în care ai declarat categoric că nu vei candida la președinție în 2008”, mi-a explicat Axe.

I-am ascultat câteva minute, timp în care toți trei mi-au prezentat diverse moduri de a evita întrebarea.

„De ce n-aș spune adevărul?” am intervenit. „Nu pot spune, pur și simplu, că acum doi ani n-aveam nici o intenție de a candida, dar că între timp situația s-a schimbat, la fel și modul meu de-a gândi, și că intenționez să mă gândesc serios la asta după alegerile parlamentare?”

Au agreat ideea mea, recunoscând că un astfel de răspuns ar fi considerat o noutate într-o lume politică atât de ciudată, ceea ce însemna mare lucru. Gibbs m-a sfătuit, de asemenea, să o pun în

gardă pe Michelle, anticipând că o referire directă la posibilitatea de a candida va agita și mai mult spiritele în presă.

Și exact așa s-a întâmplat. Declarația mea de la *Meet the Press* a apărut în toate ziarele și a fost dezbătută la știrile de seară. Pe internet s-a lansat o petiție cu sloganul „Recrutați-l pe Obama“, care a strâns mii de semnături. Jurnaliștii de la diverse publicații naționale, inclusiv câțiva dintre cei conservatori, au scris editoriale în care mă îndemnau să candidez, iar revista *Times* a publicat un articol de fond intitulat „De ce Barack Obama ar putea fi noul președinte“.

Cu toate acestea, nu toată lumea a sărit în barca mea. Gibbs mi-a povestit că la un chioșc de ziare de pe bulevardul Michigan, unde se oprise să cumpere un exemplar din *Time*, vânzătorul nativ-american s-a uitat disprețuitor la fotografia mea și a rostit doar „la dracu' cu ăsta“. Am râs copios. Pe măsură ce speculațiile pe marginea candidaturii mele se înteteau, repetam amândoi cuvintele vânzătorului de ziare ca pe o mantra, una care ne ajuta să menținem contactul cu realitatea și să alungăm sentimentul sporit că evenimentele ne scăpau de sub control. Ultima oprire înainte de alegerile parlamentare a fost la o convenție din Iowa City, în sprijinul candidatului democrat la funcția de guvernator. Acolo, mulțimea a fost neobișnuit de gălăgioasă. De pe scenă parcă vedeam cum respirația miilor de oameni se transforma într-o pâclă filtrată de un reflector; mă priveau cu chipuri pline de așteptări, iar ovațiile lor acopereau vocea mea răgușită. Mă simțeam de parcă aș fi urmărit o scenă dintr-un film, iar silueta de pe scenă nu-mi aparținea.

Când am ajuns acasă târziu în acea noapte, casa era adâncită în întuneric, iar Michelle adormise deja. Am făcut un duș, mi-am verificat corespondența, m-am băgat în pat și am simțit cum adorm. În intervalul acela liminal dintre somn și veghe m-am văzut pășind către un portal, un loc luminos și rece, și fără aer, nelocuit și rupt de lume. În spatele meu, din întuneric, am auzit o voce tăioasă și clară, chiar lângă urechea mea, repetând același cuvânt.

„Nu. Nu. Nu.“

Am sărit din pat, cu inima bătându-mi nebunește în piept, așa că m-am dus jos să-mi torn ceva de băut. Am stat singur în întuneric, luând câte o înghițitură de vodcă, cu nervii întinși, în timp gândurile mele goneau prin minte într-un ritm infernal. Mi-am dat seama că îmi era îngrozitor de frică, nu de a mă simți

neînsemnat, ci de a rămâne blocat în Senat sau chiar de a pierde cursa pentru președinție.

Frica mea era provocată de conștientizarea faptului că aş fi putut câştiga.

Pe fondul unui val profund de antipatie față de administrația Bush și de războiul din Irak, democrații au ieșit învingători în aproape toate competițiile electorale importante din noiembrie, obținând controlul atât în Camera Reprezentanților, cât și în Senat. Muncisem mult pentru acest rezultat împreună cu echipa mea, însă nu am avut timp să sărbătorim. În ziua imediat următoare alegerilor am început să schițăm o posibilă traiectorie spre Casa Albă.

Responsabilul nostru cu sondaje de opinie, Paul Harstad, studiasse cifrele și m-a anunțat că eram deja printre favoriți. Am discutat agenda alegerilor primare și a adunării electorale și am ajuns la concluzia că pentru candidatura unui „novice” cum eram eu, totul depindea de câștigarea alegerilor în statele în care se votează mai devreme, în special în Iowa. Am calculat ce ar fi însemnat un buget realist și am trecut în revistă cum puteam strânge sutele de milioane de dolari necesari doar pentru a câștiga nominalizarea din partea democraților. Pete și Alyssa mi-au prezentat planuri de sincronizare a activității mele din Senat cu turneele electorale. Axelrod a redactat o notă privind principalele teme ale unei eventuale campanii și cum va compensa mesajul meu pentru schimbare – dat fiind disprețul vădit al alegătorilor față de guvernul de la Washington – lipsa mea de experiență.

În pofida timpului scurt pe care l-au avut la dispoziție, oamenii mei și-au făcut treaba cu multă grijă și seriozitate. David Plouffe m-a impresionat în mod deosebit. Un tip spre 40 de ani, slăbuț și pătimaș, cu trăsături ascuțite și maniere impecabile, dar în același timp neprotocolare, renunțase la studii pentru a lucra la o serie de campanii ale democraților și fusese totodată în fruntea Comitetului Democratic al Campaniei Congresului înainte de a se alătura firmei de consultanță a lui Axelrod. Am ascultat într-o zi una dintre prezentările lui în care argumenta cum puteam crea un nucleu organizatoric la nivel local, în fiecare stat, folosindu-ne atât de baza noastră de voluntari, cât și de internet, apoi i-am spus lui Pete că, după părerea mea, Plouffe era alegerea cea mai potrivită pentru funcția de director de campanie.

„E un tip excepțional”, a spus Pete. „Dar va fi nevoie de muncă de convingere pentru că are copii mici.”

Ceea ce mi s-a părut cel mai frapant în discuțiile noastre din acea lună a fost faptul că întreaga echipă părea să manifeste aceeași incertitudine ca mine. Nu era vorba numai de riscul imens pe care mi-l asumam – atât Plouffe, cât și Axelrod mi-au spus fără menajamente că pentru a o învinge pe Hillary Clinton, o „marcă națională“, trebuia să ne apropiem de perfecțiune în tot ceea ce aveam de făcut. Era vorba și de o anume precauție, dat fiind că, spre deosebire de mine, știau la primă mână ce însemna o campanie prezidențială. Cunoșteau prea bine natura epuizantă a acestei experiențe. Știau prea bine prețul pe care eu și familia mea, ei și familiile lor aveam să-l plătim.

Urma să fim permanent pe teren. Presa avea să ne urmărească fără milă – „e ca un fel de eternă colonoscopie“, parcă Gibbs a descris astfel procesul. Timp de un an abia aveam să-mi văd soția și copiii – poate chiar doi ani, dacă aveam succes în alegerile primare.

„O să fiu sincer, Barack“, mi-a spus Axe după o întrunire. „Tot demersul ăsta poate părea incitant, dar mare parte din el e presărat cu suferință. E un examen de stres, un EKG al sufletului. Oi fi tu plin de calitate, dar nu știu cum vei face față. Nici tu nu știi asta. Totul e așa o nebulie, așa de lipsit de demnitate și atât de agresiv, încât va trebui să frizezi patologicul pentru a câștiga. Și nu știu dacă ești dotat cu acea lăcomie atât de necesară. Nu cred că o să fie un capăt de lume pentru tine dacă nu ajungi președinte.“

„E adevărat“, am spus.

„Știi că e adevărat“, a răspuns Axe. „Și, pentru un individ oarecare, este un semn de curaj. Dar pentru un candidat este o dovadă de slăbiciune. Poate că ești un pic prea normal, prea echilibrat pentru a candida la președinție. Dar, cu toate că, în calitate de consultant politic mi-ar plăcea să văd asta, în calitate de prieten pot spune că există o părțică din mine care n-ar vrea să candidezi.“

În tot acest timp, Michelle încerca să își pună ordine în gânduri. Asculta cu atenție ce se vorbea la întruniri, din când în când puneă întrebări despre programul campaniei, despre ce așteptări aveau oamenii de la ea și ce implicații existau pentru fete. Încet-încet, a început să accepte ideea candidaturii mele. Poate că a ajutat-o adevărul gol-goluț despre ceea ce presupunea o campanie, iar temerile ei, odată înfruntate, au devenit mai ușor de gestionat. Poate au ajutat-o mult discuțiile avute cu Valerie și Marty, doi dintre cei mai devotați prieteni ai noștri, oameni în a căror judecată se încredea în totalitate. Sau poate a fost imboldul primit

de la fratele ei, Craig – un tip care a avut, la rândul lui, visuri ce păreau de neatins, primul membru al familiei care a jucat baschet în liga profesionistă, pentru ca mai apoi să devină antrenor, cu toate că asta a însemnat să renunțe la cariera de bancher.

„E doar speriată”, mi-a spus el într-o după-amiază la o bere.

Mi-a povestit că Michelle și mama ei obișnuiau să vină la meciurile lui de baschet, dar când scorul părea prea strâns, se ridicau din tribune și așteptau pe culoarul sportivilor, pentru că nu mai rezistau tensiunii. „Nu le plăcea să mă privească pierzând”, a mai spus Craig.

„Nu voiau să mă vadă trist sau dezamăgit. Trebuia să le explic mereu că și asta făcea parte din competiția sportivă.”

Mi-a mai spus că susținea candidatura mea la președinție și că va vorbi cu sora lui despre asta. „Sper s-o pot face să vadă lucrurile în perspectivă”, a mai spus el. „Nu poți da cu piciorul șansei de a-ți încerca puterile la un asemenea nivel.”

Într-o zi din luna decembrie, chiar înainte de vacanța noastră în Hawaii, echipa noastră a avut o ultimă ședință înainte de decizia mea finală. Michelle a asistat răbdătoare la discuția de o oră despre staff și despre logistica pe care o implica un posibil anunț. Apoi a intervenit cu o întrebare esențială:

„Mi-ai spus că există o grămadă de alți democrați care sunt capabili să câștige alegerile și să ajungă la Casa Albă. Mi-ai spus că singurul motiv pentru care candidezi este că ai putea oferi un lucru pe care ceilalți nu-l pot oferi. Că altfel nu merită efortul. Așa-i?”

Am dat din cap aprobator.

„Atunci te întreb și eu, Barack. De ce vrei *tu* să fii președinte?”

Ne-am uitat unii la ceilalți peste masă. Pentru un moment m-am simțit de parcă eram singur în încăpere. Gândul meu s-a întors înapoi cu 17 ani, când o întâlnisem prima oară. Întârziasem la întâlnirea stabilită în biroul ei, și ajunsesem plouat la propriu. Michelle se ridicase de la biroul ei, atrăgătoare și stăpână pe sine, într-o ținută de birou, fustă și bluză. A urmat un șir de ironii. Văzusem în ochii ei rotunzi și negri un soi de vulnerabilitate pe care și-o trăda rareori. Am știut încă de pe atunci că era specială, că voiam să o cunosc mai bine, că era genul de femeie de care mă puteam îndrăgosti. Eram incredibil de norocos.

„Barack?”

M-am trezit din visare.

„Așa”, am răspuns. „De ce *eu*?”

Am enumerat câteva motive pe care le discutasem deja. I-am spus că eram capabil să cultiv un nou tip de politică, să conving tineretul să se implice mai mult și să construiesc punți între tabere opuse într-un mod în care ceilalți candidați nu o puteau face.

„Dar, cine știe?” am adăugat. „N-avem nici o garanție că vom reuși. Dar de un lucru sunt sigur. Știu că din ziua în care va trebui să depun jurământul ca președinte al Statelor Unite lumea va privi cu alți ochi America. Copiii din toată țara – negri, latino-americieni, copii care nu își găsesc locul nicăieri – se vor putea privi diferit, orizonturile lor se vor lărgi, posibilitățile lor se vor extinde. Numai dacă te gândești la asta și tot merită.”

În cameră s-a lăsat tăcerea. Marty a schițat un zâmbet. Valerie avea ochii plini de lacrimi. Am văzut oamenii din echipă imaginându-și scena investirii primului președinte afro-american al Statelor Unite.

Michelle m-a privit un moment care mie mi s-a părut cât o eternitate.

„Dragul meu”, a spus ea într-un târziu, „ai dat un răspuns foarte bun.”

Toată lumea a început să râdă și am trecut la alte subiecte de discuție. În anii care au urmat, cei care fuseseră prezenți în acel moment mi-au reamintit din când în când acea ședință, perfect conștienți de faptul că răspunsul meu pentru Michelle fusese o exprimare spontană a unei credințe comune, punctul de pornire al unei călătorii lungi, dure și cu final greu de anticipat. Își aminteau de asta când vedeau un băiețel în Biroul Oval jucându-se cu părul meu sau când o profesoară de la vreo școală dintr-un cartier sărac declara că elevii ei au început să învețe mai bine după ce am fost ales.

Și acesta era purul adevăr: prin răspunsul pe care i l-am dat lui Michelle, am anticipat felurile în care speram că o campanie credibilă putea să dărâme rămășițele trecutului rasist al Americii. Dar, în adâncul sufletului, știam că reușita mea ar fi fost și rezultatul unui motiv de natură mult mai personală.

Mă gândeam că o victorie ar fi însemnat că nu avusesem doar noroc când câștigasem alegerile pentru Senatul Statelor Unite. O victorie ar fi însemnat că drumul meu spre o carieră politică nu fusese doar o himeră și că America pe care o visam putea fi o realitate, că tipul de democrație la care visam era accesibil.

O victorie ar fi însemnat că nu eram singurul care credea că lumea nu trebuia să fie neapărat un loc rece, necruțător, în care

cei puternici îi dominau pe cei slabi și în care aveam să ajungem inevitabil la practica clanurilor și a triburilor, în care ne luptam cu necunoscutul orbecăind prin întuneric. Dacă aceste convingeri ajungeau să se manifeste, atunci propria viață ar fi căpătat sens și aș fi putut transmite mai departe acea promisiune, acea versiune a lumii, copiilor mei.

Cu mult timp în urmă făcusem un pariu și sosise momentul definitiv. Eram pe cale să pășesc dincolo de o linie invizibilă, una care îmi putea schimba ireversibil viața, în feluri pe care nu puteam încă să mi le imaginez și care îmi puteau fi dezagreabile. Dar nu mă mai puteam răzgândi, nu mă mai puteam întoarce din drum, nu puteam să mă pierd cu firea – pentru mine era inacceptabil. Mai trebuia doar să clarific cum aveam să abordez situația.

PARTEA A DOUA

YES WE CAN

CAPITOLUL 5

Într-o dimineată însorită de februarie în 2007, am urcat pe o scenă din fața clădirii Old State Capitol din Springfield – în același loc în care Abraham Lincoln rostise cuvântarea „House divided” („Casa dezbinată”), pe vremea când făcea parte din legislativul statului Illinois – și mi-am anunțat candidatura la președinție. Data fiind temperatura scăzută, mi-a fost teamă că oamenii nu vor ieși din case, dar, până să preiau microfonul, în piațetă se strânseseră peste 1 500 de oameni, înfodoliți în pufoaice, cu capetele ascunse sub fulare, căciuli și fesuri, mulți dintre ei ținând în mâini pancarte scrise de mână sau oferite de stafful de campanie, pe care scria „OBAMA”, iar respirația lor forma un nor de abur care se ridica spre cer.

Discursul meu, transmis în direct de televiziuni, s-a concentrat asupra celor mai importante teme de campanie: nevoia unei schimbări fundamentale; nevoia soluționării problemelor legate de sănătate și de schimbările climatice; nevoia depășirii prăpastiei partizane de la Washington; nevoia implicării și a stimulării cetățenilor. După ce am terminat, Michelle a urcat pe scenă împreună cu fetele și toți patru am salutat mulțimea extaziată, în timp ce steagurile în culorile Americii fluturau pe clădirile din prejur, asigurând un fundal spectaculos.

De acolo, am zburat cu echipa mea până în Iowa, unde peste 11 luni urmau să se țină primele alegeri pentru nominalizare. Ne bazam pe o victorie timpurie care să ne catapulteze într-o poziție avantajoasă în fața oponentilor cu mai multă vechime. Am participat la o serie de întruniri la diverse primării, unde am fost din nou întâmpinați de mii de susținători, dar și de amatori de

„curiozități“. În culisele unui eveniment din Cedar Rapids, l-am auzit fără să vreau pe un veteran al politicii din Iowa explicându-i unui reporter din cei vreo 50 prezenți acolo că „nu era normal“ ceea ce se întâmpla.

Când revăd înregistrarea acelei zile, e greu să nu mă simt copleșit de nostalgia resimțită și azi de oamenii din fosta mea echipă și de susținători – de acel sentiment că porneam într-o călătorie magică, de emoția stârnită la gândul că în următorii doi ani urma să trecem prin cele mai grele încercări și să descoperim ceea ce era esențial și real în legătură cu America. Cu toate acestea, dincolo de prezența alegătorilor, de bucuria de nedescris și de atenția din partea presei care prevesteau succesul meu în cursa pentru Casa Albă, îmi amintesc mereu că nimic nu mi s-a părut ușor sau predestinat în momentul respectiv, că aveam în permanență sentimentul că vom devia de la curs și că, la început, nu mă arătasem a fi un candidat cu adevărat calificat, nici în ochii mei și nici în ochii celor care mă urmăreau cu atenție.

În multe privințe, problemele mele erau o consecință a agitației pe care chiar noi o generasem și așteptările erau pe măsură. Așa cum îmi explicase Axe, majoritatea campaniilor pentru președinție începeau la scară mică – „un fel de audiere pentru marea scenă de pe Broadway“, acestea au fost cuvintele lui. Campaniile în cauză începeau cu un public restrâns, evenimentele erau relate de stațiile locale de televiziune și de ziarele locale, iar candidații și echipele lor puteau astfel să forțeze limitele, să corecteze din mers greșelile, puteau chiar să și gafeze sau să depășească un moment public stânjenitor fără a atrage prea multă atenție. Noi nu am avut acest privilegiu. Încă din prima zi, ne-am simțit de parcă eram în mijlocul Times Square, sub o mulțime de reflectoare care îmi accentuau lipsa de experiență.

Cea mai mare temere a staffului meu era să nu comit vreo „gafă“, cuvântul preferat al presei pentru a descrie orice stângăcie în discursul unui candidat care ar fi exprimat ignoranță, neglijență, lipsă de concentrare, insensibilitate, rea-voință, falsitate, ipocrizie – cuvânt care denotă, în orice caz, o ieșire în decor suficient de gravă încât să-l expună pe candidat atacurilor. Dacă e să ne luăm după această abordare, majoritatea dintre noi comitem cinci până la zece gafe zilnic, dar ne bazăm pe înțelegerea și pe bunăvoința familiei, a colegilor și a prietenilor care înțeleg printre rânduri ce dorim să spunem, de fapt, și în general văd ce este mai bun în noi, nu ceea ce este mai rău.

Drept urmare, instinctul meu inițial a fost de a respinge unele dintre avertismentele echipei mele. De exemplu, pe drumul spre ultimul popas în Iowa, în ziua anunțului oficial, Axe a ridicat ochii din agenda lui și mi-a spus:

„Să știi că următorul oraș se numește Waterloo.“

„Așa e, am răspuns, Waterloo.“

Axe a dat din cap iritat.

„Nu, se pronunță *Water-loo*. Nu *Water-loo*.“

„Ia mai spune o dată.“

„*Water-loo*“, a repetat Axe ȕuguindu-și buzele.

„Încă o dată.“

„Hai, Barack“, s-a încruntat el. „Treaba e serioasă.“

N-a durat prea mult până să-mi dau seama că din secunda în care îți anunți candidatura la președinție, regulile normale de adresare nu mai sunt aceleași; peste tot există microfoane și fiecare cuvânt pe care îl rostești este înregistrat, amplificat, analizat și disecat. La primăria din Ames, Iowa, în acel prim turneu post-anunț, am început să explic poziția mea împotriva războiului din Irak, dar am făcut greșeala de a spune că decizia neinspirată a administrației Bush avusese drept consecință faptul că viețile a 3 000 de tineri soldați se „irosiseră“¹. În clipa în care am rostit acest cuvânt am regretat. Am avut mereu grijă să fac distincție între părerile mele legate de război și aprecierea față de sacrificiile soldaților noștri și ale familiilor lor. Doar câteva posturi au prins greșeala mea și faptul că mi-am exprimat imediat scuzele a fost suficient pentru a evita orice controversă. Dar atunci mi-am dat seama că dintr-odată cuvintele căpătaseră altă greutate și, gândindu-mă la suferința pe care aș fi putut s-o provoc unei familii îndoliate, am simțit cum mi se strânge inima.

Sunt, prin natura mea, un orator calculat, ceea ce m-a ajutat să mențin numărul gafelor la un nivel relativ scăzut, date fiind standardele pretinse unui candidat la președinție. Dar atenția mea la orice cuvânt a ridicat o altă problemă în timpul turneului electoral: simplificasem prea mult. Când mi se punea o întrebare, aveam tendința de a da răspunsuri ocolite și greoaie, pentru că în mintea mea fiecare aspect era demontat într-o grămadă de componente și subcomponente. Dacă orice polemică are cel puțin două fațete, eu aveam talentul de a prezenta patru. Dacă exista vreo excepție

¹ În limba engleză, „wasted“ are atât sensul de „irosit“, cât și de „beat“ sau „drogat“. (n.tr.)

privind o anumită declarație, nu numai că o puneam pe tapet, dar mai veneam și cu adnotări.

„Nu faci decât să distragi atenția de la subiect!“ țipa Axe după ce mă asculta cum mă lungeam nepermis de mult.

O zi sau două după aceea respectam regula conciziei, pentru ca apoi să mă întorc la explicații de câte zece minute pe marginea nuanțelor din politica economică sau a ritmului în care se topea calota de gheață din Antarctica.

„Ce părere ai?“ îl întrebam, mulțumit de rigurozitatea mea, după ce ieșeam de pe scenă.

„Ai nota zece la test“, îmi răspundea Axe. „Dar... n-ai obținut nici un vot.“

Acestea erau aspecte care puteau fi îmbunătățite cu timpul. Dar, pe măsură ce ne apropiam de primăvară, a devenit mai îngrijorător faptul că mă transformasem într-un arțăgos. Acum îmi dau seama că o explicație era povara celor doi ani de campanie pentru Senat, a unui an petrecut pe la primării, în calitate de senator, și a mai multor luni de turneu în numele altor candidați. Odată ce adrenalina anunțului oficial s-a estompat, m-a lovit din plin adevărata dimensiune a mașinăriei ce aștepta să mă toace.

Și era o adevărată mașinărie. Când nu mă aflam la Washington pentru dezbaterile din Senat, eram în Iowa sau unul din celelalte state care votează primele, lucrând 16 ore pe zi, șase zile și jumătate pe săptămână – cazat pe la vreun motel din rețelele Hampton Inn sau Holiday Inn sau AmericInn sau Super 8. Dormeam cinci-șase ore pe noapte și mă străduiam să strecor în programul zilnic un antrenament sau orice altă posibilitate de mișcare aveam (chiar și o veche bandă de alergat din spatele vreunui salon de bronzat îmi era suficient). Apoi îmi strângeam lucrurile, înfulecam ceva la repezeală, pe post de mic dejun, și mă urcam în microbuzul de campanie, de unde, pe drumul spre prima întâlnire stabilită pentru ziua respectivă, dădeam telefoane pentru strângerea de fonduri. Sau dădeam interviuri pentru ziarele sau stațiile TV locale, mă întâlneam cu șefii locali de partid, mai apucam să mă duc și până la baie sau să mă opresc pe la vreun bistrâu de prin partea locului unde dădeam mâna cu oamenii. Apoi, din nou, înapoi în microbuz, ocupat cu alte telefoane pentru fonduri. Și tot acest ritual se repeta de trei sau patru ori într-o zi, iar eu mai găseam răgaz pentru un sendviș sau o salată, înainte de a mă târî până la alt motel în jurul orei nouă seara, de unde le sunam pe Michelle și pe fete înainte ca ele să se ducă la culcare,

citeam materialele informative pentru a doua zi și adormeam epuizat, lăsând dosarul să-mi alunece din mână.

La toate astea se adăugau periodic zborurile la New York, Los Angeles, Chicago sau Dallas pentru străneri de fonduri. Era o viață modestă și monotonă, iar perspectiva de a petrece 18 luni în felul acesta mi-a afectat starea de spirit. Îmi anunțasem candidatura pentru președinție, am atras după mine o întreagă echipă, am cerut donații de la persoane străine mie și am făcut publică viziunea în care credeam. Dar mi-era dor de soția mea, de copiii mei, de patul meu, de dușul temeinic, de o cină normală la o masă cumsecade. Mi-era dor de vremurile în care nu trebuia să repet exact același lucru, în exact același fel, de cinci, șase sau șapte ori pe zi.

Din fericire, pe lângă Gibbs (care avea structura, experiența și dispoziția afurisită necesare ca să mă mențină concentrat în timpul turneelor), mai aveam încă doi companioni care m-au ajutat să ies din starea de panică inițială. Unul era Marvin Nicholson, un tip pe jumătate canadian, cu charismă și o atitudine imperturbabilă. Marvin avea 30 și ceva de ani, în jur de un metru 80 și, înainte de a fi angajat ca aghiotant al lui John Kerry, avusese mai multe locuri de muncă, de la cărăuș pe terenul de golf la barman într-un club de striptease. Să fii aghiotant poate fi ciudat, ești și asistent personal, și om bun la toate, trebuie să te asiguri că omul care candidează are tot ce îi trebuie pentru a funcționa, fie că e o gustare sau o pastilă pentru dureri de cap, o umbrelă sau un fular, sau, la nevoie, să îi reamintești numele președintelui de district care îl urmărește să-i strângă mâna. Marvin opera cu o asemenea pricepere și finețe, devenise un personaj atât de cunoscut în cercurile politice, încât l-am angajat ca director de turneu. Colabora direct cu Alyssa și echipa din teren pentru a coordona traseul, pentru a se asigura că aveam toate materialele necesare și pentru a mă ajuta să mă încadrez cât de cât în program. Celălalt era Reggie Love, crescut în Carolina de Nord, fiul unui cuplu de culoare din clasa de mijloc. Cu o înălțime de un metru 93 și o constituție athletică, Reggie fusese vedeta echipelor de baschet și de fotbal american la Universitatea Duke înainte ca Pete să-l angajeze ca asistent la cabinetul meu de la Senat. (O remarcă: cu toate că am un metru 85, oamenii se arată deseori surprinși de înălțimea mea și asta din cauza anilor în care m-am fotografiat alături de Reggie și Marvin, pe lângă care par un pigmeu.) Sub îndrumarea lui Marvin, Reggie, un tânăr de 25 de ani la momentul acela, a preluat funcția de aghiotant și, cu toate că i-a fost destul de greu la început – ba îmi uita servieta la Miami, ba îmi

uita costumul la New Hampshire, și asta doar într-o singură săptămână – etica profesională și umorul lui l-au făcut rapid extrem de simpatic printre ceilalți membri ai echipei.

Timp de doi ani, Gibbs, Marvin și Reggie mi-au purtat de grijă, au fost legătura mea permanentă cu normalitatea și o inepuizabilă sursă de amuzament. Jucam împreună cărți și biliard. Aveam discuții aprinse despre sport și făceam schimb de CD-uri. (Reggie m-a ajutat chiar să-mi actualizez un fișier cu muzică hip-hop care rămăsese în faza Public Enemy.) Marvin și Reggie îmi povesteau despre cât de complicat era pentru ei să aibă o viață socială în timpul campaniei și despre aventurile din diverse locații după terminarea activității (în spații precum saloanele de tatuaj sau spa-urile cu jacuzzi). Îl tachinam pe Reggie cu privire la ignoranța lui juvenilă (odată, când am pomenit numele lui Paul Newman, Reggie a spus „ăsta-i tipu’ care a făcut sosul ăla de salată, nu?”) și pe Gibbs cu privire la alegerile lui alimentare (la petrecerea câmpenească din Iowa, Gibbs nu s-a putut decide între Twinkie și Snickers, așa că tipa de la teighea l-a ajutat spunându-i „de ce nu le iei, dragă, pe amândouă?”).

Jucam baschet de câte ori se ivea ocazia. Chiar și în cel mai mic orășel găseai un liceu cu sală de sport și, dacă nu era timp destul pentru un meci în toată regula, și eu și Reggie ne suflecăm mânecile și făceam un unu-la-unu în timp ce așteptam să intru pe scenă. Ca orice sportiv adevărat, era extrem de competitiv. Uneori, după un astfel de joc, abia mai puteam să merg, dar eram prea orgolios să las să se vadă asta. La un moment dat, țin minte că am jucat împotriva unei echipe de pompieri din New Hampshire, de la care încercam să obțin sprijinul. Erau amatori, ceva mai tineri decât mine, dar lipsiți de antrenament. După ce Reggie le-a luat mingea de sub nas de trei ori și a înscris, am cerut pauză.

„Ce faci?” l-am întrebat.

„Cum adică?”

„Tu ai înțeles că vreau să obțin sprijinul lor, da?”

Reggie m-a privit uluit.

„Vrei să pierdem în fața momâilor astea?”

M-am gândit o clipă.

„Nuu”, am spus. „N-aș merge chiar până acolo. Dar hai să menținem scorul suficient de strâns încât să nu-i irităm prea tare.”

Timpul petrecut cu Reggie, Marvin și Gibbs mă ajuta să mă scutur de tensiunea acumulată în campanie. Era micul meu cerc în care nu eram văzut exclusiv ca un candidat, sau ca simbol, sau ca vocea unei generații, în care nu eram tratat ca un șef, ci ca un

om obișnuit. Și, pe parcursul primelor luni, acele momente au fost mult mai valoroase pentru mine decât orice discuție de suflet. Gibbs a încercat această abordare cu mine la un moment dat, când urcam la bordul avionului după una din acele zile interminabile, mai ales că în ziua respectivă nu mă prezentasem prea bine. Mi-a spus că trebuia să zâmbesc mai mult, să-mi amintesc că eram într-o mare aventură și că alegătorilor le plăceau candidații veseli.

„Tu te distrezi cât de cât?” m-a întrebat.

„Nu”, am spus.

„Putem face ceva să schimbăm situația?”

„Nu.”

Reggie stătea pe scaunul din fața noastră și a auzit fără să vrea conversația. S-a întors spre noi și m-a privit cu un zâmbet năstrușnic.

„Dacă te consolează în vreun fel, eu mă distrez grozav.”

Era chiar o consolare, deși la momentul respectiv nu i-am spus asta.

În tot acest timp învățam o sumedenie de lucruri într-un ritm accelerat. Petreceam multe ore studiind cu atenție dosarele informative stufoase pregătite de stafful meu, citeam pe nerăsuflăte cele mai recente studii despre valoarea educației din primii ani de viață ai unui copil, despre progresul din tehnologia acumulatorilor care aveau să facă energia verde mult mai accesibilă și despre cum și-a manipulat China propria monedă pentru a stimula exporturile.

Privind în urmă, îmi dau seama că făceam exact același lucru pe care l-ar face orice om nesigur sau confuz: căutam elementul familiar, ceea ce credeam că era bine pentru mine. Știam politică; știam cum să acumulez și cum să procesez informația. Dar mi-a trebuit o vreme să înțeleg că problema mea nu era lipsa unui plan de priorități. Mai degrabă era vorba de incapacitatea mea de a mă concentra asupra esenței unei probleme, de a prezenta o situație de așa manieră încât cetățenii Americii să poată înțelege o lume din ce în ce mai nesigură și să simtă că puteam să îi ajut în calitate de președinte.

Contraandidații mei mai experimentați știau deja acest lucru. Reușisem să mă fac de râs în fața acestora la un forum pe probleme de sănătate sponsorizat de Sindicatul Internațional al Angajaților din Servicii¹, organizat la Las Vegas, într-o seară de sâmbătă a lunii martie 2007. Plouffe nu fusese de acord să particip. Din punctul

¹ SEIU (în lb.engl., în orig.) (n.tr.)

lui de vedere, asemenea „licitații de vite“, unde candidații apăreau în fața câte unui grup democrat de interese, erau organizate în favoarea cunoscătorilor și consumau din timpul pe care trebuia să-l alocăm contactului direct cu alegătorii. Nu eram de acord. Sănătatea era o problemă extrem de importantă pentru mine – nu numai pentru că auzisem multe povești absolut tragice în timpul campaniei, dar și pentru că nu puteam să uit zilele în care mama mea se lupta să supraviețuiască, făcându-și griji nu numai în privința speranței de viață, dar și legat de măsura în care asigurarea ei de sănătate putea să acopere costurile tratamentului.

Ar fi trebuit să-l ascult pe Plouffe. Îmi exploda capul de atâta informație la care aveam prea puține răspunsuri. M-am împotmolit, m-am bâlbâit, am făcut pauze lungi pe scenă, în fața unui public numeros. Când mi s-au adresat întrebări punctuale, a trebuit să recunosc că nu aveam încă un plan bine conturat pentru a asigura asistența medicală accesibilă. În sală nu se auzea nici musca. Associated Press a publicat un articol în care critica prezența mea la forum – articolul avea să fie imediat preluat de publicații din toată țara – cu titlul „ESTE OBAMA DOAR O FORMĂ FĂRĂ FOND?“

Prestația mea a contrastat puternic cu cele ale lui John Edwards și Hillary Clinton, principalii mei adversari. Edwards, un tip arătos și stilat, fost candidat la vicepreședinție, părăsise Senatul în 2004 pentru a face echipă cu John Kerry, apoi deschisese cu mare pompă un centru pentru săraci, dar în tot acest timp ochii lui rămăseseră pe fotoliul de președinte. Nu-l cunoșteam foarte bine, dar nu mă impresionase niciodată în mod special. În ciuda faptului că provenea dintr-o familie de muncitori, popularitatea lui proaspăt câștigată părea falsă și aproape statistică, echivalentul politic al unei trupe de băieți create de departamentul de marketing al unui studiou de înregistrări. Numai că în Las Vegas mi-am schimbat părerea, după ce l-am urmărit prezentând o propunere foarte articulată pentru asigurare universală, într-o manieră care îl făcuse cândva un avocat de succes din Carolina de Nord.

Hillary a avut o prestație chiar și mai bună. Ca mulți alții, i-am urmărit pe soții Clinton de departe în anii 1990. Admiram talentul extraordinar și strălucirea intelectuală a lui Bill Clinton. Chiar dacă n-am fost mereu de acord cu elementele specifice ale așa-numitei lui triangulații – a semnat legi pentru reformarea domeniului sănătății care nu ofereau protecție specifică șomerilor, a cultivat o retorică agresivă legată de înăsprirea pedepselor, ceea ce a dus la o explozie a populației din închisorile federale –, apreciam

priceperea dovedită în implementarea unei politici progresiste și în readucerea Partidului Democrat în atenția electoratului.

Cât despre fosta Primă Doamnă, o găseam la fel de impunătoare, și chiar mai empatică. Poate pentru că în parcursul lui Hillary am recunoscut experiențe prin care trecuseră mama și bunica mea: toate trei femei inteligente și ambițioase care s-au împotrivit constrângerilor societății și și-au croit drum cu greu într-o lume dominată de orgoliul masculin și de așteptările societății. Faptul că Hillary devenise mai precaută, poate mult prea controlată, nu era deloc de condamnat, mai ales în lumina atacurilor la care fusese supusă. Părerea mea favorabilă despre ea a fost întărită și mai mult de activitatea din Senat, unde ne intersectam. Acolo vedeam o femeie muncitoare, afabilă, impecabil pregătită. Râsul ei zdravăn era contagios, ridicând starea de spirit a tuturor celor din preajma sa.

Faptul că am decis să candidez, cu toate că Hillary se număra printre contracandidații mei, a avut mai puțin de-a face cu defectele ei și mai mult cu sentimentul că, pur și simplu, nu avea cum să scape de resentimentele, dușmănia și judecata aspră rezultate după anii în care Bill Clinton fusese președinte la Casa Albă. Că era sau nu corect, nu puteam să-mi imaginez cum ar fi putut să împace disensiunile politice de pe scena americană, cum ar fi putut schimba felul în care acționa Washingtonul, sau cum ar fi putut asigura Americii acel nou început de care țara avea nevoie.

Dar, după ce am urmărit-o vorbind cu atâta pasiune și cu atâta pricepere despre serviciile medicale pe scena reuniunii SEIU și după ce am văzut cu cât entuziasm a primit publicul discursul ei, m-am întrebat dacă nu cumva o subapreciasem.

Acel forum nu a fost nici pe departe ultimul eveniment la care prestația lui Hillary – precum și a altor candidați din alegerile primare – a fost mult peste nivelul prestației mele. Ajunsesem să mă confrunt cu ea o dată la două sau trei săptămâni. Niciodată nu fusesem prea bun în acest format de dezbateri. Slalomurile printre idei și înclinația spre răspunsuri complicate erau punctul meu slab, în special pe o scenă cu profesioniști experimentați și cu doar un minut la dispoziție pentru a răspunde la o întrebare. În timpul primei noastre dezbateri din luna aprilie, moderatorul a fost nevoit să-mi amintească de două ori că timpul meu se consumase înainte ca eu să termin de vorbit. Întrebat fiind despre cum aş gestiona un multiplu atac terorist, am vorbit despre nevoia de a coordona forțele federale și de a mobiliza oamenii, dar am omis

să aduc în discuție imperativul clar de a declanșa operațiunea de localizare a criminalilor. În minutele care au urmat, Hillary și ceilalți candidați au punctat, pe rând, greșeala mea. Tonul folosit de ei era unul grav, dar sclipirea din ochii lor îmi transmitea: „Ia să te vedem acum, bobocule“.

Axe m-a criticat cu blândețe după aceea.

„Problema ta este că încerci în continuare să răspunzi la întrebare.“

„Nu asta e ideea?“ am întrebat.

„Nu, Barack“, a spus Axe, „*nu* asta e ideea. Ideea e să reușești să-ți transmiți mesajul. Care sunt valorile tale? Care sunt prioritățile tale? Asta vrea lumea să audă. Uite care-i treaba, în cele mai multe cazuri, moderatorul pune întrebări doar ca să te încuie. Sarcina ta este să eviți capcana pe care ei ți-o întind. Oricare ar fi întrebarea, spune o primă frază care să le dea impresia că le răspunzi la întrebare... după care vorbești despre ceea ce vrei *tu* să vorbești.“

„Asta-i o prostie“, am spus.

„Exact“, a răspuns el.

Reacția lui Axe era frustrantă, dar și mai frustrant era felul meu de a mă prezenta. Dar am înțeles că părerea lui era greu de combătut după ce am văzut înregistrarea dezbaterii. Cele mai eficiente răspunsuri erau menite nu să lămurească, ci să stârnească o emoție, să arate cu degetul un inamic sau să dea de înțeles alegătorilor că tu, mai mult decât ceilalți candidați, ești și vei fi mereu de partea lor. La prima vedere, exercițiul părea lipsit de importanță. Pe de altă parte, un președinte nu era nici avocat, nici contabil, nici pilot, nu era însărcinat cu o misiune anume, limitată. Sarcina lui era să mobilizeze opinia publică și să modeleze coaliții de lucru. Fie că-mi plăcea sau nu, oamenii erau mobilizați de emoție, nu de date. Examenul pe care trebuia să-l trec cu bine era acela de a stârni în oameni emoții pozitive, nu negative; de a întări ansamblul laturilor bune ale naturii umane cu ajutorul rațiunii și al unei politici sănătoase; de a acționa și de a spune adevărul în același timp.

În timp ce eu mă străduiam să îmi șlefuiesc discursul, Plouffe coordona activitatea de la cartierul nostru general din Chicago. Nu-l vedeam prea des, dar știam că noi doi aveam multe în comun. Amândoi eram firi analitice și echilibrate, și nu ne dădeam în vânt după protocol și prefăcătorie. Dar, în vreme ce eu eram neant, chiar indiferent la chestiunile de detaliu, incapabil să mențin un sistem ordonat de îndosariere, în timp ce eu uitam frecvent

unde îmi puneam notițele, stilourile și telefoanele care abia îmi fuseseră înmânate, Plouffe era un geniu organizatoric. Încă de la început, s-a concentrat exclusiv pe câștigarea statului Iowa. Chiar și când analiștii politici și unii dintre susținătorii noștri ne numeau idioți pentru îngustimea gândirii, el n-a lăsat pe nimeni să se abată de la strategia pe care o gândise, convins că era singura noastră cale spre victorie. Plouffe a impus o disciplină de fier și a dat tuturor din echipă – de la Axe până la cel mai neexperimentat stagiar – un nivel de autonomie care responsabiliza și chema la aderarea strictă la acest proces. A plafonat salariile ca să evite orice disensiuni între membrii staffului. Tăia în carne vie când era vorba de contracte de consultanță exagerate și de bugetul media, pentru a le oferi organizatorilor noștri din teren ceea ce aveau nevoie. Era obsedat de date, așa că a recrutat o echipă de specialiști IT care să creeze un program digital mult mai avansat în comparație cu cel al altor candidați, dar și în comparație cu programele folosite de corporațiile private.

În șase luni, Plouffe a construit o mașinărie de campanie capabilă să concureze cu cea a lui Clinton. Era o realitate pe care o savura cu discreție. Un alt lucru pe care l-am aflat despre Plouffe este că dincolo de omul discret, cu convingeri de neclintit, se ascundea un soldat. Politica era un sport pentru el și în toate acțiunile lui era cel puțin la fel de competitiv cum era Reggie când venea vorba de baschet. Mai târziu aveam să-l întreb pe Axe dacă anticipase cât de bun era mai tânărul lui asociat ca arhitect de campanie.

„A fost de-a dreptul o revelație“, mi-a mărturisit el.

În politica prezidențială, o strategie perfectă contează prea puțin dacă nu ai resurse pentru a o pune în practică. Acesta a fost cel de-al doilea aspect în favoarea noastră: finanțarea. Dat fiind că soții Clinton cultivaseră timp de aproape trei decenii o rețea națională de donatori, am pornit de la premisa că Hillary va avea un avantaj financiar clar. Dar nevoia acută de schimbare în America era mai puternică decât anticipasem până și noi.

Încă de la început, am urmat tiparul clasic în strângerea de fonduri: marii contributori din metropole semnav și încasau cecuri uriașe. Penny Pritzker, o femeie de afaceri și o veche prietenă din Chicago, a fost numită președinte responsabil cu finanțarea națională al campaniei noastre și a contribuit atât prin experiența ei organizatorică, cât și printr-o vastă rețea de relații. Julianna Smoot, directorul nostru financiar, o femeie dură și competentă, a pus la punct o echipă de experți. Avea talentul de

a mă linguși, de a mă umili și de a mă speria de multe ori, doar pentru a mă convinge să mă implic în jocul nesfârșit al strângerii de fonduri. Avea un zâmbet de milioane, dar o privire de animal de pradă.

M-am obișnuit cu această rutină, în parte de nevoie, în parte pentru că, în timp, donatorii au înțeles și mi-au apreciat condițiile. Voiam să construiesc o țară mai bună, le spuneam, nu căutam să gâdîl orgoliul nimănui și nici să capăt prestigiu. Îi ascultam ori de câte ori aveau de ridicat vreo obiecție, în special dacă erau oameni cu experiență, dar nu renunțam la părerile mele doar pentru a le da satisfacție. Dacă aveam câteva momente la dispoziție, notele de mulțumire și telefoanele de felicitare erau adreseate voluntarilor și tinerilor stagiați din teren, nu donatorilor. Iar dacă aveam să câștig, aceștia din urmă puteau să fie siguri că urma să le măresc impozitele.

Din cauza acestei atitudini am pierdut câțiva finanțatori, dar am reușit să cultivăm, printre susținătorii noștri, ideea că activitatea noastră n-avea nimic de-a face cu avantajele sau cu statutul. În orice caz, cu fiecare lună care se scurgea, structura bazei noastre de donatori se schimba. Au început să curgă donații mici – de câte zece, 20 sau 100 de dolari, majoritatea prin internet, de la studenții care își donau banii pe care i-ar fi cheltuit la Starbucks sau de la bunicuțe care veneau cu banii strânși din lucrul manual. Pentru alegerile primare am strâns milioane de dolari numai din donații modeste și astfel am putut face față competiției în fiecare stat, pentru fiecare vot. Mai mult decât banii în sine, ceea ce a imprimat campaniei un spirit popular a fost generozitatea din spatele contributorilor, implicarea cetățenească evidentă din scrisorile sau mesajele electronice care însoțeau donațiile. Aceste donații transmiteau un mesaj clar – „Nu depinde totul doar de voi. Suntem și noi aici, milioane de oameni din toată țara, și credem în voi. Vă suntem alături.”

Pe lângă strategia de campanie și strângerea de fonduri eficientă din rândurile maselor, a existat și un al treilea element care ne-a menținut campania și starea de spirit la un nivel înalt: munca echipei din Iowa și a liderului acesteia, Paul Tewes.

Paul crescuse în Mountain Lake, un orașel de fermieri din sud-vestul statului Minnesota, un loc unde toată lumea se cunoștea cu toată lumea, unde oamenii aveau grijă unii de alții, unde copiii se întreceau cu bicicletele pe coclauri și unde nimeni nu-și

închiria casa, unde toți elevii practicau sporturi pentru simplu motiv că, pentru a forma o echipă completă, antrenorii nu-și permitau să țină pe nimeni pe tușă.

Mountain Lake era totodată o comunitate conservatoare, ceea ce a făcut ca familia Tewes să iasă un pic în evidență. Mama i-a insuflat lui Paul de mic copil devotamentul față de Partidul Democrat, un devotament întrecut doar de cel față de religia luterană. La vârsta de șase ani, Paul i-a explicat cu răbdare unui coleg că nu trebuie să fie de partea republicanilor „că familia ta n-are lovele”. Patru ani mai târziu, a plâns cu amărăciune din cauză că Jimmy Carter pierduse în fața lui Ronald Reagan. Tatăl său a fost atât de mândru de pasiunea fiului pentru politică încât i-a povestit unui prieten această întâmplare. Prietenul respectiv era profesor de educație civică la liceul din localitate. La rândul său – sperând că interesul unui puști de zece ani pentru afacerile publice îi va inspira pe adolescenții blazați – a împărtășit povestea elevilor săi. În următoarele zile, copiii mai mari l-au persecutat pe Paul fără milă, schimonosindu-și fețele și imitându-i batjocoritor plânsul ori de câte ori îl vedeau pe holurile școlii.

Paul însă a rămas de neclintit. Când a ajuns la liceu, a organizat o petrecere pentru a strânge bani pentru candidații democrați. În facultate, a lucrat ca stagiar pentru un reprezentant local și – ca urmare a acestei „isprăvi” de care a fost cât se poate de mândru – a reușit cumva să ajute la alegerea candidatului său preferat, Jesse Jackson, în una din cele două circumscripții din Mountain Lake pentru alegerile prezidențiale primare din 1988.

Când l-am cunoscut eu, în 2007, Paul lucrase deja pentru aproape toate tipurile de campanie imaginabile: de la cursa pentru primărie la cea pentru Congres. A ocupat funcția de director al adunării electorale din Iowa pentru Al Gore și de director național al operațiunilor din teren pentru Comitetul Senatorial Democrat de Campanie. Avea pe-atunci 38 de ani, dar părea mai în vârstă; era îndesat și avea un început de chelie, o mustață blondă și pielea foarte deschisă. Era un tip fără pretenții; morocănos și purtând haine care nu se asortau niciodată, în special iarna când, ca orice localnic sadea din Minnesota, purta cămăși din flanel, pufoaică și căciulă de ski. Se simțea mult mai confortabil în compania unor fermieri, într-un lan de porumb sau la birtul din colțul străzii, decât printre consultanți politici la patru ace. După ce petreceai mai mult timp în compania lui, ajungeai să descoperi că era foarte bine pregătit. Mai mult decât atât, poveștile lui despre informațiile

tactice, despre istoricul detaliat al voturilor din district, anecdotile lui din lumea politică ascundeau – dacă îl ascultai cu atenție – inima unui băiețel de zece anișori căruia îi păsase destul, care crezuse destul de mult încât să plângă din cauza unor alegeri.

Orice candidat la președinție va spune că nu e deloc ușor să câștigi în Iowa. Este unul dintre statele americane care organizează o adunare electorală în care membrii decid numele candidatului pe care delegații lor îl vor sprijini. Spre deosebire de alegerile primare tradiționale, unde fiecare alegător își exprimă votul individual și după preferințe, o adunare electorală este mai degrabă o întoarcere la democrația de tip municipal, când alegătorii veneau la o oră stabilită, de obicei într-o sală de sport de pe lângă un liceu sau într-o bibliotecă din circumscripția lor, pentru a dezbate meritele fiecărui candidat, ca de la cetățean la cetățean, până când ajungeau la un numitor comun, adică până când se hotărau asupra fruntașului. Acest tip de democrație participativă era lăudabilă, dar consuma mult timp – o adunare electorală se putea întinde preț de trei ceasuri, poate chiar mai mult – și impunea ca participanții să fie bine informați, dispuși să își exprime public votul și îndeajuns de devotați încât să prelungească procesul până târziu în noapte la nevoie. Deloc surprinzător, adunările electorale atrăgeau un segment limitat și static al electoratului din Iowa, alcătuit din alegători mai în vârstă, din funcționari ai partidului, partizani de cursă lungă – oameni care simpatizau, în general, candidații demni de încredere. Asta însemna că adunarea electorală a democrațiilor avea să sprijine, de bună seamă, un candidat de calibrul lui Hillary Clinton, nicidecum pe mine.

De la bun început, Tewes l-a convins pe Plouffe, iar Plouffe m-a convins pe mine că, dacă voiam să câștigăm în Iowa, trebuia să facem lucrurile diferit. Trebuia să muncim mai mult, să avem întâlniri față-n față pentru a convinge cetățenii care participau de regulă la adunările electorale. Și mai important, trebuia să convingem o sumedenie de presupuși susținători Obama – tineri, minorități, independenți – să-și depășească reținerile și obstacolele și să se prezinte pentru prima dată la adunarea electorală. Pentru a face asta, Tewes a insistat să deschidem birouri peste tot, pentru a acoperi toate cele 99 de districte din Iowa, în fiecare birou urmând să angajăm tineri stagiaari, care, contra unui salariu modic și sub îndrumare constantă, urmau să pună la punct abordarea politică la nivel local.

Era vorba de o investiție foarte mare, prematură, dar i-am dat acceptul lui Tewes. A pornit la treabă cu o echipă remarcabilă de

delegați care l-au ajutat să-și pună programul în aplicare: Mitch Stewart, Marygrace Galston, Anne Filipic și Emily Parcell, toți de-o inteligență scilicitoare, cu experiență în numeroase campanii și cu vârste sub 32 de ani.

Am petrecut cel mai mult timp cu Emily, originară din Iowa și fostă angajată a guvernatorului Tom Vilsack. Tewes s-a gândit că ea îmi va fi de mare ajutor ca să înțeleg toate izele politiciii locale. Avea 26 de ani, era printre cele mai tinere din grup, păr închis la culoare, o fată minionă, care se îmbrăca decent și putea fi ușor confundată cu o elevă de liceu. Am descoperit foarte repede că îi cunoștea pe aproape toți democrații din stat și nu ezita să-mi ofere la fiecare pas câte o sugestie concretă, sfătuindu-mă cu cine să vorbesc și care erau cele mai stringente deziderate pentru comunitatea locală. Toate informațiile erau comunicate într-o manieră plată, uniformă, iar înfățișarea ei exprima faptul că nu tolera nechibzuința – o calitate pe care Emily ar fi moștenit-o de la mama ei, care lucrase pentru fabrica Motorola timp de 30 de ani și care reușise, în acest timp, să termine și facultatea.

În decursul orelor petrecute pe drum într-un microbuz închiriat, între două evenimente, mi-am propus s-o fac pe Emily să zâmbească – am spus glume, bancuri, am făcut jocuri de cuvinte, am făcut comentarii deplasate despre dimensiunile capului lui Reggie. Dar șarmul și umorul meu s-au lovit invariabil de răceala ochilor ei care priveau fără să clipească, așa că, în cele din urmă, m-am mulțumit să fac doar ceea ce îmi spusese ea.

Mitch, Marygrace și Anne aveau să descrie mai târziu activitatea lor – care incluseae studiarea atentă a tuturor ideilor bizare pe care Tewes le auzea pe la întruniri.

„Venea cam cu zece idei pe zi“, explica Mitch. „Nouă dintre ele absolut ridicole, una – de geniu.“ Mitch era originar din Dakota de Sud, un tânăr cu alură de golan, care lucrase și înainte în politică, în Iowa, dar nu întâlnise pe nimeni atât de pătimăș și de complex cum era Tewes. „Dacă îmi prezenta de trei ori aceeași idee“, își amintea Mitch, „era clar că merita atenție.“

Cooptarea Normei Lyon a fost o lovitură de geniu. Norma Lyon, supranumită în Iowa „Butter Cow Lady“ („Doamna cu vaca de unt“), participa la fiecare târg anual cu o sculptură în unt sărat a unei vaci în mărime naturală. Am convins-o să înregistreze un mesaj prin care își anunța sprijinul pentru noi, mesaj care a fost ulterior difuzat pe tot cuprinsul statului Iowa. (Mai târziu a

sculptat, tot în unt, un bust de-al meu de 11 kilograme – ideea i-a aparținut tot lui Tewes).

Nu la fel de strălucită a fost ideea de a instala panouri electorale de-a lungul autostrăzilor, cu sloganuri care se derulau secvențial, asemenea vechilor reclame la Burma-Shave („E TIMPUL PENTRU O SCHIMBARE... HAI SĂ SCHIMBĂM MECANISMUL... VOTAȚI PENTRU TIPUL... CU URECHI MARI... OBAMA 08“).

Tewes a promis că-și rade sprâncenele dacă echipa strânge 100 000 de adeziuni – o idee care s-a dovedit de geniu mai târziu în campanie, când echipa chiar a strâns aceste semnături („Mitch și-a ras și el sprâncenele“, povestea Marygrace. „Avem poze. A fost oribil.“)

Tewes a stabilit profilul activităților noastre în Iowa – concentrare asupra maselor, fără ierarhii, fără protocol, în ritm aproape nebunesc. Nimeni – nici măcar personalul superior, donatorii sau demnitarii – nu era scutit de mersul din ușă în ușă. În primele săptămâni a lipit anunțuri pe pereții din toate birourile, cu motoul „RESPECT, RESPONSABILIZARE, IMPLICARE“ – tot ideea lui. Dacă ne doream cu adevărat un nou tip de politică, ne spunea el, trebuia ca aceasta să ia naștere chiar în sediile noastre de campanie, așa că fiecare coordonator trebuia să fie dispus să-i asculte pe oameni, să trateze cu respect ceea ce aveau ei de spus și mai ales să trateze pe toată lumea – inclusiv pe oponenți și pe susținătorii acestora – așa cum doreau să fie tratați ei înșiși. Nu în ultimul rând, Tewes a accentuat cât era de important ca alegătorii să fie încurajați să se implice, în loc să urmărească prezentarea unui candidat ca pe o reclamă la detergent de rufe.

Cei care încălcau aceste valori erau aspru muștrați, uneori chiar retrași de pe teren. La un moment dat, în timpul conferinței video săptămânale a echipei, un coordonator nou angajat a făcut o glumă pe seama motivului care îl convinsese să se alăture campaniei noastre, spunând ceva de genul „urâsc costumele“. Tewes i-a făcut observație ținându-i o predică lungă care să fie auzită de toți coordonatorii. „Nu facem astfel de afirmații“, a spus el, „nici măcar în particular.“

Echipa a luat foarte în serios cuvintele lui, mai cu seamă că Tewes era genul care puneia teoria în practică. În ciuda ieșirilor lui necontrolate uneori, le arăta mereu oamenilor cât de importanți sunt. Când unchiul lui Marygrace a murit, Paul a declarat Ziua Națională Marygrace și i-a rugat pe toți cei din echipă să se îmbrace în roz. M-a rugat, de asemenea, să înregistrez un mesaj prin care să

anunț că în ziua respectivă el era obligat să facă tot ceea ce-i cerea Marygrace. (Sigur că Marygrace, la rândul ei, a fost nevoită să-i suporte, timp de 300 de zile, pe Tewes și pe Mitch mestecând tutun în birou, așadar scorul nu era nici pe departe echilibrat.)

Această camaraderie a cuprins întreaga operațiune din Iowa. Nu numai la sediile principale, dar și cei 200 de coordonatori din teren, trimiși în toate colțurile statului. Una peste alta, urma să petrecem 87 de zile în Iowa în acel an. Am gustat din specialitățile culinare ale fiecărui orașel, am jucat baschet cu elevii de școală pe orice teren îmi ieșea în cale și am fost martor la toate fenomenele meteorologice, de la tornade până la lapoviță. Și, în tot acest timp, tinerii aceia, bărbați și femei, care lucrau ore întregi pentru un salariu de nimic, mi-au fost îndrumători de nădejde. Mare parte dintre ei abia absolviseră facultatea. Mulți participau pentru prima oară la o campanie și erau departe de casă. Unii crescuseră în Iowa sau în zonele centrale rurale și erau familiarizați cu atitudinea și stilul de viață din orașele mijlocii de tipul Sioux City sau Altoona. Dar acestea erau excepții. Coordonatorii noștri erau oameni de toate rasele, italieni din Philadelphia, evrei din Chicago, negri din New York și asiatici din California, copii de imigranți săraci, dar și din familii bogate din suburbii, absolvenți de facultăți tehnice, voluntari care făcuseră parte din Corpul Păcii, veterani din armata americană, dar și oameni care renunțaseră la studii. La prima vedere, cel puțin, experiențele lor variate erau greu de asociat cu oamenii de rând ale căror voturi erau vitale.

Și totuși, între ei s-au creat cumva niște legături. Mergeau din oraș în oraș cu câte o geantă de voiaj sau o mică valiză, erau găzduiți într-un dormitor gol al unei familii oarecare sau în subsolurile caselor susținătorilor locali, petreceau luni întregi pentru a cunoaște oamenii dintr-un anume orașel, vizitau frizeria din partea locului, instalau centre mobile de înscriere în fața aprozarelor și le vorbeau membrilor organizațiilor umanitare. Antrenau echipele de juniori, ajutau organizațiile locale de caritate, își sunau mamele pentru o rețetă de budincă de banane ca să nu apară cu mâna goală la vreo petrecere câmpenească. Au învățat să asculte ceea ce aveau de spus voluntarii locali – majoritatea oameni în vârstă, cu slujbe, și familii, și griji – și s-au perfecționat în activitatea de recrutare de noi voluntari. Munceau zilnic până la epuizare și se luptau cu singurătatea și propriile frici. Lună de lună, au câștigat încrederea oamenilor. Nu mai erau niște necunoscuți.

Copiii aceia din Iowa au fost un adevărat tonic pentru mine. Mi-au insuflat optimism, recunoștință și un sentiment de împlinire. În ei mă vedeam pe mine la 25 de ani, proaspăt ajuns la Chicago, confuz și plin de idealuri. Mi-am amintit de legăturile neprețuite pe care le stabilisem cu familiile din cartierele de sud, de greșelile făcute, de micile victorii, de comunitatea pe care am descoperit-o acolo – un ciclu repetat acum de coordonatorii din teren. Experiențele lor mi-au confirmat motivul pentru care m-am implicat în politică, ideea fundamentală că politica nu trebuia neapărat să însemne putere și funcții, ci legături stabilite la nivel de comunitate.

Poate că voluntarii mei din toate colțurile statului Iowa credeau în mine, mi-am spus. Dar munceau din greu în primul rând datorită acelor tineri coordonatori. Tot așa, acei tineri s-au angajat în campanie datorită unui lucru pe care eu l-am spus sau l-am făcut, dar acum ei aparțineau voluntarilor. Ceea ce îi motiva acum, independent de candidat sau de alte chestiuni, era prietenia care îi lega, devotamentul reciproc și progresul obținut printr-un efort comun. Acestea erau motivațiile lor, împreună cu șeful lor arțăgos aflat în Des Moines, cel care le promisese că-și va rade sprâncenele pentru a marca un eventual succes.

În luna iunie, campania începuse să dea roade. Datorită donațiilor făcute online, fondurile noastre crescuseră mult peste așteptări, îngăduindu-ne să cumpărăm din timp spațiu electoral la televiziunile din Iowa. Începea vacanța de vară, așa că Michelle și fetele m-au putut însoți mai des în turnee. Îmi sună și acum în minte glasurile lor în spatele rulotei, pe drumurile din Iowa; parcă îi văd pe Reggie și pe Marvin jucând campionate de UNO; simt și acum greutatea fetelor mele adormite în poala mea; și-mi amintesc popasurile obligatorii pentru a cumpăra înghețată. Toate acestea mă umpleau de o bucurie care se reflecta în fiecare ieșire de-a mea publică.

Natura acestor apariții a început, de asemenea, să se modifice. După ce entuziasmul anunțului oficial pentru candidatură s-a estompat, am observat că mulțimile cărora mă adresam scăzuseră de la câteva mii la câteva sute de persoane, ceea ce mi-a dat ocazia să cunosc fiecare om în parte și să îi ascult povestea. Soțiile de militari îmi descriau greutățile zilnice și teama permanentă că oricând puteau veni vești rele de pe front. Fermierii îmi vorbeau despre presiunile făcute asupra lor de concernele agroalimentare. Șomerii îmi arătau nenumăratele feluri în care programele de reconversie profesională eșuaseră. Micii întreprinzători îmi

explicau în detaliu sacrificiile pe care trebuiau să le facă pentru a plăti asigurările de sănătate ale angajaților, până într-o zi când unul dintre aceștia s-a îmbolnăvit grav și polițele celorlalți, inclusiv ale angajatorilor, nu au mai avut acoperire.

După aflarea acestor povești de viață, limbajul meu standard a devenit mai puțin abstract, adresându-se mai puțin minților și mai mult inimilor cetățenilor. Oamenii se recunoșteau în aceste povești, înțelegeau că nu erau singurii încercați de greutate și, cunoscând aceste lucruri, din ce în ce mai mulți se înscriau ca voluntari în echipa mea. Campania aceasta la scară mai mică, la un nivel uman, mi-a scos în cale oameni care au dat și mai multă viață demersului nostru.

Așa s-a întâmplat, de pildă, când am vizitat orașul Greenwood din Carolina de Sud, în luna iunie. Deși îmi petreceam majoritatea timpului în Iowa, vizitam periodic și alte state precum New Hampshire, Nevada sau Carolina de Sud, unde alegerile primare și adunările electorale se succedau la scurt timp una după alta. Vizita la Greenwood a fost rezultatul unei promisiuni pripite pe care i-am făcut-o unui legiuitor influent care s-a oferit să mă sprijine, dar numai dacă merg în vizită în orașul lui natal. Vizita mea a picat într-un moment nepotrivit, într-o săptămână foarte grea, cu sondaje pesimiste, articole negative în presă, stări proaste și nopți nedormite. Un alt inconvenient a fost și faptul că Greenwood se afla la distanță de o oră cu mașina de principalul aeroport, ca atare am călătorit printr-o ploaie torențială, iar când am ajuns în sfârșit la clădirea municipală unde urma să aibă loc evenimentul, am găsit doar în jur de 20 de persoane înăuntru – toți, la fel ca mine, uzi până la piele din cauza furtunii.

Mi-am spus în sinea mea că era o zi pierdută, trecând în revistă mental toate activitățile pe care le-aș fi putut face în timpul acela. Am ascultat propunerile, am dat mâna cu oamenii, i-am întrebat cu ce se ocupau, încercând să calculez în gând cât de repede puteam pleca de acolo, când am auzit o voce răsunătoare.

„Suntem pregătiți!”

Și eu, și echipa am tresărit, crezând că e vorba de vreun agitator, dar apoi i-am auzit pe toți cei din sală răspunzând la unison:

„Pregătiți!”

Aceeași voce s-a auzit din nou.

„Suntem pregătiți!”

„Pregătiți!”, a răspuns din nou adunarea.

Neînțelegând ce se întâmplă, m-am uitat în spate și privirea mi s-a oprit asupra sursei agitației: o femeie de culoare, între două vârste, îmbrăcată ca pentru biserică, cu o rochie țipătoare, o pălărie uriașă pe cap și un zâmbet până la urechi care dezvăluia un dinte de aur.

Numele ei era Edith Childs. Lucra pentru Consiliul Orașesc din Greenwood și pentru biroul local al NAACP¹, activând în același timp și ca detectiv particular autorizat. Era deja celebră pentru acest îndemn pe care îl lansa la meciurile de fotbal din Greenwood, la paradele de 4 iulie, la întrunirile cetățenești și ori de câte ori se simțea inspirată de moment.

Preț de câteva minute, nu s-au auzit decât îndemnurile lui Edith și răspunsurile adunării. Am fost derutat la început, dar pe urmă m-am gândit că ar fi nepoliticos din partea mea să fac opinie separată, așa că am început să mă simt și eu destul de „Pregătit!” și am început să strig împreună cu ceilalți. Lumea din jurul meu a început să zâmbească și după ce spiritele s-au liniștit, ne-am așezat pe scaune și am stat de vorbă timp de o oră despre comunitate și despre starea țării și despre ce puteam face ca să îmbunătățim situația. Chiar și după ce am plecat din Greenwood mă trezeam arătând cu degetul spre un angajat sau altul și îl întrebam „Ești pregătit?” În cele din urmă a devenit un fel de îndemn de campanie. Era și asta o fațetă a politicii care mi-a dat mereu o stare de bună dispoziție: acele momente în care nu trebuia să respect un grafic, în care puteam sfida planificările și statistica. Era modul în care o campanie – la fel ca o democrație –, când este eficientă, se dovedește a fi un cor, nu un recital solo.

Tot de la alegători am învățat și o altă lecție prețioasă: aceea că nu erau absolut deloc interesați de perlele mele de înțelepciune repetate la nesfârșit. În primele luni de campanie mi-am făcut griji, cel puțin la nivel subconștient, legate de ce credeau formatorii de opinie de la Washington. Pentru a fi considerat „serios” și pentru a convinge că am stofă de președinte, m-am transformat într-un personaj rigid și precaut și am compromis orice motivație care m-a îndemnat inițial să candidez. Dar, la începutul verii, am revenit la principiile inițiale și am căutat activ ocaziile de a contesta agenda Washingtonului și de a spune lucrurilor pe nume. Înainte de o reuniune a sindicatului profesorilor, am militat pentru

¹ National Association for the Advancement of Colored People – Asociația Națională pentru Promovarea Persoanelor de Culoare (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

mărirea salariilor și o mai mare flexibilitate la catedră, precum și pentru o mai mare responsabilitate a profesorilor – cel din urmă aspect provocând un moment de adâncă tăcere urmat de huidușeli din sală. La Clubul Economic din Detroit le-am spus directorilor de vânzări auto că, dacă voi fi ales președinte, voi depune toate eforturile pentru promovarea unor standarde mai înalte privind economia de combustibil, o declarație care a atras iritarea producătorilor de automobile de la General Motors, Ford Motor Company și Fiat Chrysler Automobiles US, cunoscuți sub denumirea de Big Three. Când un grup numit Cetățenii din Iowa pentru Priorități Judicioase, sponsorizat de fabrica de înghețată Ben and Jerry's, a strâns 10 000 de semnături pentru o adunare electorală care să-l sprijine la președinție pe candidatul care promitea să taie bugetul apărării propus de Pentagon, a trebuit să îi sun pe proprietari – nu mai știu dacă am vorbit cu Ben sau cu Jerry – ca să le explic că, deși eram de acord cu propunerea și îmi doream în același timp sprijinul lor, nu puteam, ca președinte, să mă cantonez într-o astfel de promisiune, dacă era vorba de securitatea națională. (În cele din urmă, grupul în cauză a ales să-l sprijine public pe John Edwards.)

Începeam să mă delimitez de rivalii mei democrați în mai multe privințe. În timpul unei dezbateri de la sfârșitul lunii iulie, mi s-au arătat fotografii ale lui Fidel Castro, ale președintelui iranian Ahmadinejad, ale liderului nord-coreean Kim Jong Il și ale altor câțiva dictatori și am fost întrebat dacă eram pregătit să mă întâlnesc cu oricare dintre ei în primul meu an de mandat. Am spus „da” fără nici o ezitare – și am declarat că m-aș întâlni cu orice alt lider al lumii dacă asta era în concordanță cu interesele Statelor Unite. Toată lumea m-a privit de parcă aș fi afirmat că pământul este plat. După încheierea dezbaterii, Clinton, Edwards și alți candidați m-au atacat, acuzându-mă de naivitate și spunându-mi că o întrevvedere cu președintele american era un privilegiu care trebuia câștigat. O mare parte a presei a fost de acord. Altădată m-aș fi „clătinat”, m-aș fi îndoit de propriile afirmații și aș fi făcut, ulterior, o declarație lămuritoare. Dar acum mă simțeam atârpân pe mine și eram convins că am dreptate, în special în privința ideii potrivit căreia America nu trebuia să se teamă de un dialog cu adversarii ei sau de propunerea unor soluții diplomatice pentru rezolvarea conflictelor. După părerea mea, tocmai această lipsă de considerație față de diplomație i-au determinat pe Hillary și pe toți ceilalți – ca să nu mai vorbesc de presa centrală – să îl urmeze pe Bush pe calea conflictului armat.

Un alt conflict privind politica externă s-a declanșat câteva zile mai târziu, când, în timpul unui discurs, am afirmat că dacă l-aș avea în cătare pe Osama bin Laden pe teritoriul pakistanez, iar guvernul pakistanez ar refuza sau ar fi incapabil să-l captureze și să-l ucidă, l-aș împușca cu mâna mea. Ceea ce n-ar fi trebuit să surprindă pe nimeni în mod deosebit; în 2003, mi-am bazat opoziția față de Războiul din Irak și pe convingerea că ne-ar fi distras atenția de la obiectivul principal, și anume distrugerea grupării al-Qaeda. Numai că o astfel de afirmație contondentă se afla în contradicție cu poziția publică a administrației Bush; guvernul Statelor Unite se încăpățâna să susțină dublul scenariu potrivit căruia Pakistanul era un partener de încredere în războiul contra terorismului, iar America nu încălcase niciodată granițele teritoriale ale Pakistanului în căutarea teroriștilor. Declarația mea a agitat spiritele la Washington: Joe Biden, președintele Comitetului pentru Relații Externe din Senat, și candidatul republican la președinție John McCain au opinat că nu eram pregătit să devin președinte.

În mintea mea, aceste episoade indicau cât de greșită era abordarea *establishmentului* politic american, alegând intervenția militară înainte de a încerca să găsească soluții diplomatice și, pe de altă parte, împiedicându-se de amabilități diplomatice în interesul menținerii unui status-quo exact când era nevoie de acțiune concretă. Aceste episoade mi-au arătat și în ce măsură factorii de decizie de la Washington continuau să dezamăgească poporul american. Ar fi fost aproape imposibil să conving criticii de serviciu că aveam dreptate, dar un curent ciudat a intervenit în sondaje după aceste polemici – alegătorii democrați de la primare erau de acord cu mine.

În urma acestor dezbateri importante m-am simțit oarecum eliberat și mi-am reamintit de ce candidam. Mi-am recăpătat vocea de aspirant la președinție. Această încredere în mine și-a arătat roadele după alte câteva dezbateri, la o întâlnire matinală de la Universitatea Drake din Iowa. Moderatorul, George Stephanopoulos de la postul de televiziune ABC, s-a grăbit să-i ofere lui Joe Biden șansa de a explica de ce nu sunt eu pregătit să fiu președinte. Cinci minute mai târziu, când am avut în sfârșit ocazia să vorbesc, ceilalți candidați prezenți la dezbateri mă atacaseră deja într-un fel sau altul.

„Ei bine, ca să fiu pregătit pentru această dezbateri, a trebuit să mă dau cu mașinuțele bușitoare la bălci“, am spus eu când mi-a venit rândul, folosind o expresie inventată de Axe și referindu-mă la târgul la care fusesem cu Malia și Sasha la începutul săptămânii, un eveniment extrem de mediatizat. Oamenii din public au început

să rădă, și în ora care a urmat m-am contrazis cu mare plăcere cu adversarii mei, sugerând că orice alegător democrat care încerca să înțeleagă care dintre candidați ar fi oferit o adevărată alternativă la politica lui Bush nu trebuia decât să analizeze cu atenție cuvintele celor prezenți pe scenă. Era pentru prima oară de când începuseră dezbaterile când mă simțeam în largul meu, iar după aceea dimineață criticii mei au ajuns la un consens: câștigasem deja.

A fost un rezultat mulțumitor, fie doar și pentru că nu a mai trebuit să suport privirile dezaprobatore din partea echipei.

„Ai fost magistral!” mi-a spus Axe, bătându-mă pe spate.

„Poate ar trebui să avem toate dezbaterile la ora opt dimineața!” a glumit Plouffe.

„Nu e deloc amuzant”, am ripostat eu glumind. (Nu sunt și n-am fost niciodată o persoană matinală.)

Ne-am înghesuit în mașină și ne-am îndreptat spre următoarea destinație. Pe drum, susținătorii noștri, înșirați pe câteva rânduri, puteau fi auziți strigând chiar și după ce nu i-am mai văzut.

„Suntem pregătiți?”

„Pregătiți!”

Unul dintre motivele pentru care m-am bucurat de atâta atenție din partea moderatorilor în timpul dezbaterii de la Universitatea Drake a fost difuzarea unui sondaj de opinie realizat de ABC care mă poziționa pe primul loc în Iowa pentru întâia oară, cu toate că mă despărțea un singur procent atât de Clinton, cât și de Edwards. Cursa era, categoric, foarte strânsă (sondajele ulterioare m-au plasat pe locul trei), dar nu încăpea nici o îndoială că activitatea organizației noastre din Iowa avusese un mare impact, în special printre alegătorii tineri. Se simțea asta în vibrația mulțimii – în numărul votanților, în energia lor și, mult mai important, în numărul de fișe de alegători și de cereri de voluntariat pe care le primeam la fiecare oprire. Mai erau șase luni până să mă prezint în fața adunării electorale, iar eforturile noastre deveneau din ce în ce mai vizibile.

Din nefericire, progresele pe care le făcusem nu se reflectau în sondajele la nivel național. Pentru că ne concentraserăm pe Iowa și într-o măsură mai mică pe New Hampshire, cumpăraserăm foarte puțin spațiu TV și rezervaserăm puține întâlniri în alte părți ale țării, iar în luna septembrie eram cu 20 de procente în urma lui Hillary. Plouffe a făcut tot posibilul să informeze presa privind greutatea sondajelor de opinie la nivel național în acest stadiu, dar în zadar. Începusem să primesc telefoane de la

susținătorii îngrijorați din toată țara, mulți dintre ei oferindu-mi sfaturi privind strategia, alții îmi sugerau sloganuri electorale, unii se plângeau că am neglijat anumite grupuri de interes sau îmi puneau întrebări legate de competențele noastre.

Într-un târziu, direcția în care se derulau evenimentele s-a schimbat semnificativ. Două au fost motivele, unul dintre ele independent de voința noastră. La o dezbatere de la sfârșitul lunii octombrie din Philadelphia, Hillary – care până atunci se prezentase ireproșabil – s-a încurcat în explicații, evitând să răspundă direct la o întrebare referitoare la dreptul lucrătorilor fără rezidență americană de a primi permisul de conducere. Fusesse, cu siguranță, instruită să ocolească răspunsul, dat fiind că această chestiune crease deja disensiuni în tabăra democrată. Justificat sau nu, eforturile ei de a o lua pe după vișin n-au făcut decât să alimenteze impresia deja existentă că era doar un politician de duzină de la Washington și, astfel, s-a situat într-un contrast evident cu mine, exact cum sperasem.

Apoi, la dineul oficial al convenției Jefferson-Jackson din 10 noiembrie, s-a întâmplat ceva ce am urmărit cu bună știință. Potrivit tradiției, acest dineu marca sprintul final dinaintea adunării electorale și oferea un fel de barometru al cursei. Fiecare candidat avea la dispoziție zece minute pentru a se adresa liber unui public format din 8 000 de oameni, potențiali votanți în adunarea electorală, și în același timp telespectatorilor. Era testul decisiv al credibilității mesajului și al priceperii organizatorice dinaintea ultimelor săptămâni.

Am investit tot ce am avut la dispoziție într-o prezentare de succes, am închiriat autocare pentru a aduce susținătorii din toate cele 99 de districte de pe cuprinsul statului Iowa, umilind concurența. Invitatul nostru, John Legend, a dat un concert înaintea dineului, în fața unui public format din 1 000 de persoane, iar când a terminat, Michelle și cu mine am condus întregul alai către arena unde se ținea dineul, acompaniați de fanfara liceului din localitate – Isiserettes – într-un vacarm general care semăna cu marșul victorios al unei armate.

Discursul în sine a fost un real succes. Până atunci, insistasem mereu în cariera mea politică să fiu eu cel care redactează mare parte dintr-un discurs important, dar, fiindcă fusesem în permanență pe drum, nu avusesem timp să aștern pe hârtie propriile observații. A trebuit să mă încred în Favs, îndrumat de Axe și Plouffe, care a scris o ciornă care rezuma eficient toate ideile mele

legate de nominalizare. Favs nu m-a dezamăgit. În acel moment decisiv al campaniei noastre, cu o foarte mică contribuție din partea mea, băiatul ăsta ieșit doar de câțiva ani de pe băncile facultății a scris un discurs răsunător, unul care a făcut diferența dintre mine și adversarii mei, dintre democrați și republicani. Mai mult decât atât, a scos în evidență provocările cu care se confrunta națiunea noastră, începând cu războiul și schimbările climatice și terminând cu asistența medicală accesibilă și nevoia unei conduceri noi și transparente, cu remarca semnificativă că Partidul Democrat a fost mult mai puternic când în fruntea sa s-au aflat lideri care au condus „nu conform sondajelor, ci conform principiilor... nu potrivit unor calcule, ci potrivit convingerilor lor“. Discursul a fost fidel momentului pe care îl trăiam, aspirațiilor mele legate de cariera politică și mai ales fidel, speram eu, aspirațiilor națiunii.

Am memorat discursul pe parcursul mai multor seri, după terminarea activităților de campanie. Iar după ce l-am rostit – norocul meu a fost, poate, și că am vorbit ultimul – am fost la fel de conștins de efectul său cum fusesem după cuvântarea de la Convenția Națională Democrată ținută cu trei ani și jumătate în urmă.

Privind în urmă, noaptea dineului JJ a fost cea în care am fost sigur că vom câștiga în Iowa – și, implicit, că vom câștiga nominalizarea. Nu pentru că aș fi fost cel mai titrat candidat, ci pentru că am transmis cel mai pertinent mesaj la momentul respectiv și pentru că atrăsesem în echipa noastră tineri cu un talent remarcabil de a se implica în cauza noastră. Tewes îmi împărtășea entuziasmul.

„Cred că în seara asta am câștigat Iowa“, i-a spus el lui Mitch. (Mitch, care organizase întregul eveniment și care avea deja nervii cât se poate de întinși – suferea de insomnii și de urticarie și îi căzuse părul din cauza stresului campaniei – a alergat la baie să vomite, a doua oară în ziua respectivă.)

Emily era la fel de optimistă, cu toate că nu lăsa să se vadă. După ce am terminat discursul, Valerie s-a întâlnit în mulțime cu Emily și a întrebat-o, surescitată, cum i s-a părut.

„A fost grozav“, a spus Emily.

„Nu pari prea încântată.“

„Asta e fața mea încântată.“

Echipa Clinton a simțit, se pare, schimbarea. Până atunci, Hillary și echipa ei au evitat să ne atace direct, mulțumindu-se să ne țină departe de orice conflict și să se concentreze asupra avantajului considerabil pe care îl dețineau în sondajele de opinie naționale. Dar, în următoarele câteva săptămâni, au schimbat tactica

și au recurs la atacuri dure. În general s-au axat pe chestiuni standard, ridicând întrebări asupra lipsei mele de experiență și asupra capacității mele de a ține piept republicanilor de la Washington. Din păcate pentru ei, cele două linii de atac care au atras cel mai mult atenția n-au făcut decât să se întoarcă împotriva lor.

Prima linie pe care au mers a fost „instigată” de discursul meu bolovănos în care declarasem că nu candidam pentru că simțeam că merit sau pentru că visasem toată viața să ajung președinte, ci pentru că sosise vremea pentru o schimbare. Echipa Clinton a dat publicității o notă în care cita o afirmație făcută de învățătorii mei din Indonezia, care declaraseră la rândul lor că, la grădiniță fiind, scrisesem o compunere despre visul meu de-a fi președinte – dovadă că idealismul meu declarat era doar un travesti pentru o ambiție fără margini.

Auzind asta am început să râd. Așa cum i-am spus și lui Michelle, ideea că o persoană din afara familiei mele și-ar fi putut aminti ceea ce spuseseam sau făcusem cu 40 de ani în urmă mi se părea o exagerare sfruntată. Ca să nu mai spun că ar fi fost cam greu să împac aparentul meu ideal juvenil de a domina lumea cu notele slăbuțe, consumul de droguri, o performanță obscură pe post de coordonator comunitar și prietenii pe care le-am legat cu tot felul de personaje incomode din punct de vedere politic.

Sigur că în decada care a urmat am descoperit că absurditatea, lipsa de coerență sau de sprijin real nu au atârnat prea greu în diversele teorii abracadabrante care s-au vehiculat despre mine – toate acestea instigate de adversarii mei politici, de sursele de media conservatoare, de biografi critici și alți asemenea detractori. Dar, în decembrie 2007 cel puțin, săpăturile echipei Clinton în ceea ce eu am numit „dosarul de la grădiniță”, au fost privite ca un indicator de panică și, prin urmare, aspru criticate.

Ceva mai puțin amuzant a fost un interviu acordat unui reporter de Billy Shaheen, copreședinte al echipei Clinton din New Hampshire, în care acesta a afirmat că sinceritatea momentului în care recunoscusem consumul de droguri din tinerețe mă va costa scump în confruntarea finală cu candidatul republican nominalizat. N-am considerat indiscrețiile mele juvenile ca fiind atât de ieșite din comun, dar Shaheen a mers mult prea departe, sugerând că aș fi fost și furnizor de droguri. Interviul a creat multă vâlvă, iar Shaheen a demisionat imediat din funcția pe care o avea.

Toate acestea s-au petrecut înaintea dezbaterii finale din Iowa. În dimineața cu pricina, atât Hillary, cât și eu eram la Washington

pentru un vot în Senat. Când am ajuns cu echipa la aeroportul de unde urma să zburăm spre Des Moines, am văzut că avionul închiriat de Hillary era tras chiar lângă al nostru. Înainte de decolare, Huma Abedin, aghiotantul lui Hillary, i-a spus lui Reggie că doamna senator ar fi vrut să-mi vorbească. M-am întâlnit cu Hillary pe pista de decolare. Reggie și Huma au rămas la câțiva pași de noi.

Hillary și-a cerut scuze pentru Shaheen. I-am mulțumit și i-am propus să încercăm amândoi să ne ținem oamenii în frâu. Hillary a devenit agitată, vocea ei a căpătat o notă stridentă pe măsură ce îmi acuza echipa de atacuri sub centură, de prezentarea distorsionată a faptelor și de tactici neortodoxe. Eforturile mele de-a o calma n-au avut nici un rezultat, și conversația s-a terminat brusc, iar ea s-a urcat furioasă la bordul avionului.

În timpul zborului spre Des Moines am încercat să înțeleg frustrarea lui Hillary. O femeie deosebit de inteligentă, Hillary a muncit, s-a sacrificat, a suportat atacuri publice și umilințe, totul de dragul carierei soțului ei, având grijă totodată să-i ofere o educație exemplară fiicei lor. După ce a părăsit Casa Albă, și-a clădit o nouă identitate politică și, cu pricepere și tenacitate, s-a poziționat ca favorit principal pentru președinție. În calitate de candidat, a acționat aproape fără cusur, atentă la orice detaliu, ieșind învingătoare din aproape toate dezbaterile și strângând grămezi de fonduri. Iar acum era angrenată într-o luptă strânsă cu un bărbat cu 14 ani mai tânăr decât ea și care nu avusese în politică aceeași contribuție ca ea, care nu fusese afectat de răni așa cum o făcuse ea și care beneficia de încredere și de șansă. Sincer, ce om n-ar fi fost iritat într-o situație similară?

În plus, Hillary nu exagera prea mult când spunea că echipa mea riposta la același nivel. Raportat la alte campanii prezidențiale din istoria recentă a Statelor Unite, noi aduceam ceva foarte diferit, pentru că insistam asupra mesajului pozitiv și puneam mai mult accent pe ceea ce reprezentam eu decât pe aspectele cu care nu eram de acord. Am cenzurat tonul tuturor celor din echipă, de la mic la mare. Nu o dată am refuzat difuzarea unor spoturi TV care mi s-au părut injuste sau prea dure. S-a întâmplat să ne abatem uneori de la retorica noastră nobilă. De fapt, singurul moment de furie maximă din campanie a fost provocat de divulgarea unei notificări redactate de echipa noastră de documentare în luna iunie, în care criticam sprijinul tacit al lui Hillary pentru subcontractarea unor locuri de muncă spre India sub titlul sarcastic „Hillary Clinton (D-Punjab)”. Echipa mea a încercat să mă convingă că nota nu

fusese niciodată menită să fie dată publicității, dar nu m-a interesat – pretextul dubios și tonul nativist mă scosese ră din minți.

Una peste alta, nu cred că a existat vreo acțiune inițiată de noi care să fi provocat direct reacția lui Hillary de pe pista de aterizare. De fapt, a reacționat astfel pentru că eu eram competitorul ei, iar rivalitatea dintre noi căpătase o intensitate mult prea mare. În cursă rămăseseră încă șase candidați, dar sondajele începeau să arate în mod evident în ce direcție ne îndreptam: bătălia finală avea să se dea între mine și Hillary. Cu dinamica aceasta urma să trăim câteva luni mai departe, zi și nopțe, fie weekend, fie sărbătoare, flancați fiecare de echipele noastre ca de niște armate la scară redusă, cu fiecare membru al acestora îndoctrinat pentru luptă. Era și acesta un aspect al naturii agresive a politicii moderne. Descopeream dificultățile competiției într-un joc fără reguli bine definite, un joc în care adversarul nu încearcă doar să înscrie, dar se luptă totodată să convingă publicul – măcar implicit, dar de cele mai multe ori explicit – că e mult mai bun decât tine în ceea ce privește gândirea, inteligența, valorile și caracterul. Îți spui în sinea ta că nu e nimic personal, dar nu așa percepi lucrurile în momentele acelea. Nici tu, nici familia ta, nici echipa ta, nici susținătorii care iau personal orice lucru neînsemnat, orice insultă, reală sau inventată. Cu cât campania înaintează mai mult, cu atât mai strâns este meciul, cu atât mai mare e miza și devine mult mai ușor să justifici tactica dură. Până când toate acele valori umane care ne guvernează în mod normal viața de zi cu zi – onestitate, empatie, politețe, răbdare, bunăvoință – devin slăbiciuni pe care le atribuim părții adverse.

Nu pot spune că eram preocupat de toate acestea în seara dezbaterii, după confruntarea de pe pista de aterizare. Am perceput iritarea lui Hillary ca pe un semn că eram în avantaj și că trebuia să profit de moment. În timpul dezbaterii, moderatorul m-a întrebat de ce am ales consilieri dintre foștii oficiali ai administrației Clinton dacă eram atât de hotărât să schimb politica externă a Americii.

„Chiar aș dori să aud răspunsul“, a spus Hillary la microfon.

Am făcut o pauză și am așteptat să se oprească chicotelile din sală.

„Hillary, abia aștept să te cooptez și pe tine în echipa mea de consilieri.“

A fost o seară excepțională pentru echipă.

Mai era o lună până la întrunirile electorale. Un sondaj publicat de *Des Moines Register* (un fel de monitor oficial al orașului)

arăta că aveam un avans de trei procente față de Hillary. Intrasem în linie dreaptă, iar candidații ambelor partide băteau statul în lung și-n lat pentru a convinge, în ultimele săptămâni, chiar și ultimul alegător indecis, pentru a-i motiva financiar pe cei care altfel nu s-ar fi prezentat în seara cu pricina. Echipa lui Hillary a împărțit lopeți pentru deszăpezire, în caz de vreme rea, iar Hillary a efectuat un turneu-fulger cu un elicopter închiriat în 16 districte din Iowa (turneu numit de echipa ei „Hill-O-Copter“), o decizie aspru criticată ulterior ca fiind inacceptabil de costisitoare. Între timp, John Edwards făcea tot posibilul să acopere aceași suprafață cu un autocar.

Am avut și noi câteva momente de maximă expunere, inclusiv o serie de mitinguri la care a participat și Oprah Winfrey, care ne devenise prietenă și susținătoare și care a fost la fel de glumeată, amuzantă și elegantă în timpul turneului cum este în realitate. La două dintre mitingurile din Iowa am avut un public de 30 000 de oameni, în New Hampshire, 8 500, și aproape 30 000 în Carolina de Sud. Aceste adunări au fost electrizante și au atras o nouă categorie de votanți de care aveam mare nevoie. (Trebuie să recunosc că mulți oameni din echipa mea au fost fascinați de Oprah, cu excepția lui Emily, lucru deloc surprinzător – singura persoană publică pe care a dorit vreodată s-o cunoască era Tim Russert.)

În ultimă instanță, în memorie nu mi-au rămas neapărat sondajele, sau adunările, sau celebritățile care ni s-au alăturat, ci sentimentul că ne simțeam toți ca într-o familie în acele zile. Sinceritatea și candoarea lui Michelle s-au dovedit un adevărat atu; parcă se născuse pe scenă. Echipa din Iowa a poreclit-o „argumentul decisiv“¹, datorită faptului că mulți oameni își exprimau adeziunea abia după ce o auzeau pe ea vorbind. Sora mea și fratele ei, precum și cei mai apropiați prieteni au venit în Iowa, Craig de la Chicago și Maya din Hawaii, dar și sora mea vitregă din Kenya, Auma. Familiile Nesbitt și Whitaker, Valerie, copiii lor, ca să nu mai vorbesc de alaiul de mătuși, unchi, veri și verișoare ale lui Michelle. Prietenii mei din copilărie din Hawaii, colegi din timpul perioadei mele de organizator, colegi de facultate, foști colegi din senatul statal și mulți dintre contributory au venit în grupuri, fără ca eu să știu măcar că erau acolo. Nimeni n-a dorit o atenție specială, toți au mers mai întâi la birourile din teren unde cineva din echipă le înmâna o hartă și o listă de susținători pe care îi puteau

¹ „The Closer“ (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

contacta, pentru ca, în cele din urmă, să-și petreacă săptămâna dintre Crăciun și Anul Nou cu un clipboard în mână, mergând din ușă-n ușă, pe un ger năprasnic.

Nu mă refer numai la rudele de sânge sau la oamenii pe care îi știam de ani de zile. Chiar și locuitorii din Iowa cu care am petrecut atât de mult timp deveniseră a doua mea familie. Au fost lideri locali de partid, precum procurorul general Tom Miller și trezorerul Mike Fitzgerald, care au pariat pe mine într-un moment în care nu mulți mi-au dat vreo șansă. Voluntari precum Gary Lamb, un fermier cu vederi progresiste din districtul Tama, care ne-a ajutat să ajungem la inimile oamenilor din mediul rural; Leo Peck, care la 82 de ani deschisese mai multe uși decât oricine; Marie Ortiz, o asistentă medicală afro-americană căsătorită cu un latino-american și care locuia într-un oraș cu populație majoritar albă, venea la sediu de trei sau patru ori pe săptămână să ne ajute cu telefoanele, sau să pregătească masa de seară pentru coordonatorul nostru local pentru că avea impresia că e prea slab.

O familie.

Mă refer, desigur, și la coordonatorii din teren. Cu toate că erau foarte ocupați, i-am îndemnat să-și invite părinții la dineul JJ, iar în ziua următoare galei am organizat o recepție pentru ei, doar pentru ca Michelle să le poată mulțumi fiecăruia în parte pentru munca lor și părinților pentru că au crescut niște copii extraordinari.

Aș face orice pentru acei copii, chiar și acum.

În noaptea cea mare, Plouffe și Valerie au decis să ne însoțească pe mine, Reggie și Marvin într-o vizită neanunțată la un liceu din Ankeny, o suburbie de la marginea orașului Des Moines, unde mai multe circumscriptii urmau să țină adunările electorale. Era 3 ianuarie, după șase seara, cu mai puțin de o oră înainte de începerea consiliilor electorale, iar lumea se adunase deja acolo în număr foarte mare. Se vedeau oameni venind din toate direcțiile, ca într-un festival gălăgios. Erau acolo oameni de toate felurile, de toate vârstele, rasele și clasele sociale. Am văzut chiar și un bărbat costumat în Gandalf, personajul din *Stăpânul Inelelor*, acoperit de o mantie albă lungă, cu o barbă albă până-n pământ și un toiag gros din lemn în capătul căruia reușise să monteze un mic monitor video care relua neîncetat un clip cu discursul meu de la gala JJ.

Presa nu fusese invitată și m-am deplasat încet prin mulțime, salutând și mulțumindu-le celor care intenționau să mă sprijine și rugându-i pe cei care aveau alt candidat preferat să mă pună

măcar pe locul doi în preferințele lor. Cățiva m-au întrebat ce părere aveam despre combustibilul pe bază de etanol și ce măsuri urma să iau împotriva traficului de carne vie. Toți îmi repetau că nu mai participaseră la adunări electorale – unii dintre ei nici nu votaseră până atunci – dar că prin campania noastră îi mobilizaserăm să se implice în sfârșit.

„Nu am știut ce mult contăm“, mi-am spus o femeie.

Pe drumul înapoi spre Des Moines n-am prea vorbit, impresionați de fenomenul la care asistaserăm. Mă uitam pe fereastră la luminile mall-urilor și la ferestrele caselor, la lumina difuză împrăștiată de stâlpii de iluminat, și simțeam cum mă cuprinde un sentiment de liniște. Încă mai aveam de așteptat ore bune până să aflăm rezultatele. Dar am câștigat decisiv în Iowa, unde am acoperit toate grupurile demografice, iar victoria noastră s-a datorat unei prezențe la vot fără precedent. Zeci de mii de oameni participau la vot pentru prima dată. Sigur că nu știam încă acest lucru, dar la plecarea din Ankeny, cu 15 minute înainte de începerea întrunirii, am știut că, măcar pentru o clipă, înfăptuisem ceva real și nobil.

Acolo, la acel liceu din mijlocul țării, într-o noapte geroasă, am cunoscut comunitatea pe care o căutasem îndelung, America pe care mi-o imaginasem. Atunci m-am gândit la mama, la cât de fericită ar fi fost să vadă toate acestea, la cât de mândră ar fi fost și mi-am dat seama că îmi lipsește teribil, iar Plouffe și Valerie s-au prefăcut că nu observă când mi-am șters lacrimile de pe obraz.

CAPITOLUL 6

Știrea că aveam un avans de opt procente în Iowa a făcut înconjurul țării. Presa a folosit cuvinte de genul „uluitor” și „zguduitor” pentru a descrie victoria, observând că rezultatele erau devastatoare în mod special pentru Hillary, care trecuse pe locul trei. Chris Dodd și Joe Biden s-au retras imediat din cursă. Oficialii aleși, care până atunci avuseseră o atitudine rezervată, au început să ne caute, gata să ne ofere sprijinul. Analistii politici m-au declarat noul favorit din partea democraților, apreciind că implicarea masivă a alegătorilor din Iowa era semnalul unei dorințe uriașe de schimbare în America.

După ce fusesem un fel de David în anul care trecuse, acum devenisem brusc Goliath – și cu toate că eram mulțumit de victorie, noul meu rol mi se părea bizar. Timp de un an, atât eu, cât și echipa mea evitaserăm să ne poziționăm prea sus sau prea jos, ignorând atât cercul mediatic stârnit de candidatura mea, cât și rapoartele ulterioare despre domolirea spiritelor. Am avut la dispoziție numai cinci zile între alegerile primare din Iowa și cele din New Hampshire pentru a mai tempera așteptările. Lui Axe, relatările înduioșătoare și imaginile cu mine în fața mulțimii înflăcărâte („Obama, idolul”, repeta el, nemulțumit) i se păreau teribil de ineficiente într-un stat ca New Hampshire, unde electoratul – mare parte independenți care preferau să decidă în ultimul moment pentru cine votează la primare – avea o reputație de „Gică-contra”.

Era greu să ignorăm poziția avantajoasă pe care o dețineam. Organizatorii noștri din New Hampshire erau deopotrivă de tenace, iar voluntarii la fel de energici ca echipa din Iowa. La întrunirile noastre se adunau mulțimi entuziaste, iar cozile de la intrarea în

clădirile respective se întindeau până în parcurile din zonă sau înconjurau clădirea. Apoi, în decurs de numai 48 de ore, cursa a luat o turnură neașteptată.

În primul rând, în timpul singurei dezbatere dinaintea alegerilor primare, moderatorul s-a trezit întrebând-o pe Hillary ce credea despre faptul că oamenii o considerau „antipatică”. Astfel de întrebări mă scoteau din sărite. Erau lipsite de bun-simț. Nu aveai cum să oferi un răspuns – ce-ar putea răspunde cineva la o asemenea întrebare? Și era dovada dublului standard pe care Hillary, în mod special, și toate femeile din politică, în general, trebuiau să-l suporte, pentru că li se cerea să fie „drăguțe” în feluri absolut irelevante când era vorba de omologii lor bărbați. În ciuda faptului că Hillary s-a descurcat foarte bine („Sinceră să fiu consider asta o jignire”, a spus ea râzând, „dar voi încerca să continui”), am decis că era cazul să intervin.

„Eu te consider destul de simpatice, Hillary”, am spus pe un ton plat.

Am crezut că publicul va înțelege intenția mea – aceea de a fi amabil cu adversara mea și de a-mi exprima totodată disprețul față de întrebare în sine. Dar, fie pentru că nu mi-am ales cum trebuie cuvintele, fie pentru că afirmația mea a fost greșit interpretată de echipa Clinton, concluzia a fost că dădusem dovadă de condescendență față de Hillary, fiind chiar lipsit de considerație; cu alte cuvinte, tot un bătăran care nu urmărea decât să-și umilească rivala. Adică exact opusul a ceea ce intenționasem.

Nimeni din echipa noastră nu s-a agitat prea mult din pricina remarcii mele, știind că orice încercare de a clarifica declarația nu ar fi făcut decât să pună paie pe foc. Abia se liniștiseră spiritele când presa a explodat din nou, de data aceasta legat de felul în care Hillary fusese percepută după o întâlnire avută cu un grup de alegători indeciși, majoritatea dintre aceștia, femei. Întrebată fiind cum gestiona stresul campaniei, Hillary s-a emoționat și a început să descrie cât de implicată și de pasionată era, cât de mult își dorea să nu asiste la un regres al țării și cum își pusese viața în slujba serviciul public înfruntând „condiții destul de dificile”.

A fost un moment de sensibilitate autentică, rar demonstrată de Hillary, și care era în total contrast cu imaginea ei de femeie dură, atârpă pe orice situație. A fost de ajuns pentru prima pagină a ziarelor și pentru declanșarea unui val de opinii din partea analiștilor politici. Unii au catalogat momentul drept convingător și autentic, o nouă etapă de conexiune între Hillary și publicul american. Alții

au spus că nu a fost decât o reacție calculată sau un semn de slăbiciune care o va costa scump. Ceea ce au omis să recunoască a fost faptul că Hillary ar fi putut deveni prima femeie președinte și – așa cum s-a întâmplat legat de chestiunea originilor mele – candidatura ei a scos la iveală o sumedenie de stereotipuri despre gen și despre așteptările noastre legate de felul în care ar trebui să arate și să se poarte liderii noștri.

Agitația creată în jurul lui Hillary a oscilat până în ziua alegerilor din New Hampshire. Echipa mea nu-și făcea griji dată fiind marja de siguranță: sondajele arătau că aveam un avantaj de zece procente. Dar la întâlnirea anunțată la un colegiu local au venit foarte puțini oameni, iar eu mi-am întrerupt discursul pentru că o studentă a leșinat și a durat o veșnicie până a venit o ambulanță. N-am luat asta ca pe un semn rău...

Abia seara, după închiderea secțiilor de votare, am știut că aveam o problemă. Eram încă în camera de hotel, cu Michelle, și ne pregăteam pentru ceea ce credeam că va fi o petrecere în cinstea victoriei, când am auzit un ciocănit în ușă. Plouffe, Axe și Gibbs stăteau în hol, jenați, ca niște adolescenți care făcuseră un accident cu mașina tatălui lor.

„O să pierdem“, a spus Plouffe.

Au început să treacă în revistă cam tot ceea ce făcusem greșit. Era posibil ca independenții care ne susținuseră pe noi și nu pe Hillary să fi hotărât să voteze în masă cu John McCain la alegerile primare republicane, considerând că oricum cursa era ca și câștigată pentru noi. Poate că femeile indecise s-au răzgândit în ultimele zile de campanie și au decis să voteze cu Hillary. Sau poate că atunci când fuseserăm atacați de echipa ei pe la toate posturile de televiziune și în corespondența de campanie, nu evidențiaserăm suficient tactica incorectă a adversarilor și acceptaserăm prea multe lovituri. Toate aceste presupuneri erau fondate. Dar pentru moment nu contau „de ce“-urile.

„Se vede treaba că va mai dura ceva până să câștigăm“, am spus cu un zâmbet trist. „Până una alta să găsim o soluție să cauterizăm rana. Ce-i cu fețele astea lungi?“

Limbaul trupului trebuia să le arate tuturor – indiferent dacă erau jurnaliști, donatori sau susținători – că era vorba doar de un mic pas înapoi. Cei din echipa noastră din New Hampshire erau deziluzionați, dar am luat legătura cu ei și le-am spus cât de mândru eram de eforturile lor. Acum trebuia să-i liniștesc pe cei 1 700 de oameni care se strânseseră în sala de sport a liceului din

Nashua siguri de victorie. Din fericire, discutasem la începutul săptămânii cu Favs despre temperarea tonului triumfalist al discursului și-l rugasem să pună accentul pe efortul uriaș care ne aștepta mai departe. L-am prins la telefon și i-am spus să nu schimbe nimic din text, ci doar să adauge un mesaj de „jos pălăria” pentru Hillary.

Discursul din seara aceea a fost unul dintre cele mai importante din campania noastră, nu doar pentru că a fost un îndemn la uniune pentru cei descurajați, dar și pentru că ne-a reamintit idealurile în care credeam.

„Știm că ne așteaptă o luptă grea”, am spus, „dar rețineți că indiferent de obstacole, nimic nu poate sta în calea milioaneilor de voci care cer o schimbare.”

Am mai spus că trăiam într-o țară a cărei istorie se construise pe speranță, prin oameni – pionieri, aboliționiști, sufragete, imigranți, activiști pentru drepturile civile – care depășiseră obstacole inimaginabile.

„Când ni s-a spus că nu suntem pregătiți”, am continuat, „sau că nu merită să ne străduim, sau că nu putem, generații întregi de americani au răspuns cu un crez simplu care rezumă spiritul nostru: «Da, putem» (*Yes We Can*).” Mulțimea a început să rostească aceste cuvinte la unison și, pentru prima oară de când Axe sugerase ca acesta să fie sloganul pentru campania mea pentru senat, am fost convins de puterea lor.

Relatările din presă care au urmat înfrângerii noastre din New Hampshire au fost dure, exact așa cum anticipasem: mesajul general era că se restabilise ordinea, iar Hillary se situa din nou în fruntea plutonului. Dar în echipa noastră s-a petrecut un lucru deosebit. Cu toate că erau profund dezamăgiți de înfrângere, oamenii au devenit și mai uniți, și mai hotărâți. În loc ca numărul voluntarilor să scadă, birourile noastre au înregistrat o creștere a ofertelor de voluntariat în toată țara. Contribuțiile financiare online – în special din partea donatorilor modești – au explodat. John Kerry, neutru până atunci, și-a exprimat entuziast sprijinul față de mine. A urmat un anunț de adeziune din partea guvernatorului Janet Napolitano din Arizona, a senatorului de Missouri, Claire McCaskill, și al guvernatorului statului Kansas, Kathleen Sebelius, toate fiind state cu preferințe republicane, ceea ce a transmis un mesaj clar că, în pofida pasului înapoi, eram încă puternici și optimiști, iar speranțele noastre, neclintite.

Lucrurile se prezentau îmbucurător și mi s-a confirmat faptul că înfrângerea din New Hampshire nu era un dezastru de proporții, așa cum crezuseră comentatorii politici. Dacă în Iowa eram considerat favorit și nu doar o prezență inedită pe scena politică, totuși graba cu care m-au uns președinte a fost artificial creată și prematură. Locuitorii din New Hampshire îmi făcuseră, de fapt, un serviciu încetinind procesul. Cursa pentru președinție este una dură, le-am spus unor alegători a doua zi, iar a fi președinte era o responsabilitate foarte mare. Schimbarea era greu de obținut. Trebuia să muncim pentru a ajunge acolo, și asta însemna să ne întoarcem la treabă.

Ceea ce am și făcut. Pe 19 ianuarie a avut loc adunarea electorală din Nevada, la numai o săptămână și jumătate după cea din New Hampshire. Nu ne-a surprins deloc că am pierdut în fața lui Hillary; sondajele de acolo ne-au arătat că fuseserăm în urma ei pe parcursul unui an întreg. Dar în alegerile primare pentru președinte, ceea ce contează mai mult decât numărul de voturi individuale obținute este numărul delegaților de la convenție care își exprimă adeziunea, delegați desemnați pe baza unor cutume specifice fiecărui stat. Mulțumită forței organizatorice din zonele rurale ale Nevadei, unde făcusem o campanie susținută (Elko, un orașel care arăta exact ca un târg din filmele western, din care nu lipseau fuioarele de mărăcini uscați și un local tipic, era unul din locurile mele preferate), la care s-a adăugat distribuția egală de voturi pe tot cuprinsul statului, am obținut 13 delegați de partea noastră, în comparație cu cei 12 ai lui Hillary. Am reușit astfel să ajungem la egalitate în Nevada, oricât părea de improbabil, și am intrat în următoarea etapă a campaniei – alegerile primare din Carolina de Sud și maratonul Super Tuesday¹ în 22 de state – cu șanse cel puțin egale.

Echipa mea de experți mi-a spus mai târziu că numai optimismul meu îi ajutase să treacă peste înfrângerea din New Hampshire. Nu știu dacă a fost chiar așa, dat fiind că stafful și susținătorii mei au demonstrat în permanență o hotărâre și o consecvență admirabile de-a lungul întregii campanii, independent de ceea ce făceam eu. Reușisem cel puțin să îi răsplătesc, având în vedere eforturile tuturor pentru a mă ajuta să trec linia de sosire în Iowa. Ceea ce pot spune cu convingere e că în New Hampshire echipa și susținătorii mei au aflat despre mine un lucru pe care îl știam

¹ Super Tuesday – 13 state și teritorii americane organizează alegeri primare în prima zi de marți a lunii martie (n.tr.)

deja și care s-a dovedit util nu numai în campanie, dar și în cei opt ani care au urmat: mă simțeam incredibil de stăpân pe situație tocmai când lucrurile păreau să scape de sub control. În Iowa ne-am convins, și ei, și eu, că puteam să ajung președinte. Dar înfrângerea din New Hampshire ne-a demonstrat că voi fi capabil să mă ridic la înălțimea așteptărilor funcției.

Am fost mereu întrebat despre această calitate a mea – capacitatea de a-mi păstra sângele rece în situații de criză. Uneori răspundeam că e doar o chestiune de temperament, sau un rezultat al anilor petrecuți în Hawaii, unde e cam greu să simți stresul când afară sunt 28 de grade, e soare și stai la cinci minute de plajă. Când vorbesc cu un grup de tineri le povestesc cum am învățat să privesc în perspectivă, le spun că este mult mai important să te concentrezi asupra țelului propus decât să rămâi blocat în frecușurile zilnice.

Toate acestea sunt cât se poate de adevărate. Dar pentru mine a mai contat foarte mult și un alt factor. Când mă lovesc de piedici, încerc să-mi imaginez ce ar face bunica mea în situația respectivă.

Avea deja 85 de ani și era ultima supraviețuitoare dintre cei trei oameni care mă crescuseră. Sănătatea ei era șubredă; cancerul i se răspândise în tot corpul distrus deja de osteoporoză și o viață de obiceiuri rele, dar mintea ei era încă foarte ageră. Din cauză că nu mai putea călători, iar eu nu putusem zbura în Hawaii, ocupat fiind cu campania, o sunam o dată la câteva săptămâni să văd ce face.

Am sunat-o și după New Hampshire. Ca de obicei, conversația noastră nu a durat prea mult; convorbirile interurbane erau prea costisitoare după părerea ei. Mi-a spus ultimele vești din insule, iar eu i-am povestit despre strănepoatele ei și despre ultimele lor năzdrăvănii. Știam de la sora mea, Maya, care trăia în Hawaii, că Toot urmărea la televizor toate știrile legate de campanie, deși bunica nu mi-a spus asta niciodată. Dar de data asta avea un sfat pentru mine, în lumina eșecului din New Hampshire.

„Trebuie să mănânci mai bine, Bar. Ești foarte slab.“

Asta era Madelyn Payne Dunham, născută în Peru, Kansas, în 1922. Apucase Marea Criză, era fiica unei învățătoare și a unui contabil de la o mică rafinărie de petrol. Părinții ei fuseseră copii de fermieri. Oameni de ispravă, care munceau din greu, mergeau la biserică, își plăteau facturile la timp și nu vedeau cu ochi buni efuziunile sentimentale în public sau manifestările protestiste de orice fel.

În tinerețe, bunica s-a împotrivit acestor constrângeri tipice orașelelor mici și s-a măritat cu bunicul meu, Stanley Armour Dunham, un bărbat înzestrat tocmai cu calitățile îndoielnice

mai sus amintite. Împreună, și-au trăit viața ca pe o aventură, în timpul războiului și imediat după aceea, dar la momentul venirii mele pe lume tot ceea ce rămăsese din natura rebelă a lui Toot erau țigările, alcoolul și apetitul pentru romanele polițiste senzaționale. Când lucrase la Bank of Hawaii, Toot reușise să promoveze de la o simplă funcționară la poziția de vicepreședinte de bancă, fiind una dintre primele femei în această funcție. Vreme de 25 de ani nu a comentat, nu a făcut greșeli, nu s-a plâns, nici măcar când tinerii pe care îi pregătise erau promovați înaintea ei.

După ce Toot s-a pensionat, mă întâlneam întâmplător cu persoane din Hawaii care îmi povesteau ce mult îi ajutase – de pildă, un bărbat mi-a spus că și-ar fi pierdut afacerea fără intervenția ei, o femeie și-a amintit cum Toot a „ocolit” o anumită regulă bancară prin care doamna respectivă avea nevoie de semnătura soțului de care se separase pentru a obține un împrumut pentru noua ei agenție imobiliară. Dacă o întrebai pe Toot despre toate acestea, îți răspundea că s-a angajat la bancă nu din pasiune sau din dorința de a-i ajuta pe ceilalți, ci pentru că familia noastră avea nevoie de bani și de acolo își lua salariul. „Uneori faci ceea ce e nevoie să faci.”

Abia când am ajuns la vârsta adolescenței mi-am dat seama cât de departe era viața bunicii mele de ceea ce își dorise ea, cât de mult se sacrificase, mai întâi pentru soțul ei, apoi pentru fiica ei și, în cele din urmă, pentru nepoți. M-a șocat tragismul tăcut al universului ei strâmt. Dar am înțeles, încă de pe-atunci, că datorită voinței ei de a munci – se trezea înainte de răsărit, își punea ținuta de birou și pantofii cu toc și lua autobuzul până la bancă, concentrată toată ziua asupra documentelor de garanție, apoi se întorcea acasă mult prea obosită să mai facă și altceva – și ea, și bunicul au avut o bătrânețe confortabilă, au călătorit și au rămas independenți. Stabilitatea pe care ne-a oferit-o i-a permis mamei mele să urmeze cariera pe care și-a dorit-o, în pofida venitului ei fluctuant și a detașărilor în străinătate, și ne-a permis nouă, mie și surorii mele, Maya, să mergem la o școală particulară și la facultăți cu renume.

Toot m-a învățat cum să îmi țin singur contabilitatea și cum să cheltuiesc cu măsură. Ea a fost motivul pentru care, chiar și în cele mai rebele momente ale tinereții mele, puteam să recunosc o afacere bine condusă și să înțeleg paginile financiare dintr-un ziar. Tot datorită ei am învățat să nu iau în serios pretențiile altora de a demola ce a fost și de a reconstrui societatea de la zero. Ea m-a învățat să apreciez munca și să mă străduiesc chiar și când nu-mi plăcea ceea ce aveam de făcut, să îmi îndeplinesc responsabilitățile

chiar și când nu-mi convenea. M-a învățat să îmbin pasiunea cu rațiunea, să nu mă bucur prea tare când viața era ușoară și să nu mă las doborât când lucrurile nu mergeau bine.

Am învățat toate acestea de la o doamnă albă din Kansas, o doamnă în vârstă și foarte sinceră. Felul ei de a gândi m-a urmărit de-a lungul campaniei, modul ei de a vedea viața era similar cu cel al multor alegători pe care i-am cunoscut, atât în zonele rurale din Iowa, cât și în cartierele de negri din Chicago, oamenii aceștia dovedind aceeași mândrie discretă pentru sacrificiul făcut pentru binele copiilor și al nepoților lor, aceeași modestie, aceeași rezervă în așteptări.

Și pentru că Toot era înzestrată cu o forță remarcabilă și cu limitările încâpățănate venite din educația pe care o primise, pentru că mă iubea ca pe ochii din cap și ar fi făcut orice pentru mine – cu toate că nu s-a dezbărat niciodată în totalitate de conservatorismul prudent ce-a făcut-o să sufere când mama i l-a prezentat pe tata, un bărbat de culoare, invitat pentru prima oară la cină – m-a învățat și despre relațiile interrasiale complicate și complexe din țara noastră.

„Nu există o Americă a negrilor, nici o Americă a albilor, sau a latino-americanilor sau a asiaticilor. Există numai *Statele Unite ale Americii*.” Aceasta a fost fraza pe care oamenii au reținut-o din discursul meu din 2004 de la Convenție. Intenționasem să fac mai degrabă o afirmație privind aspirațiile mele și nu neapărat o descriere a realității, dar era un ideal în care credeam și o realitate spre care tindeam. Aveam adânc imprimată în ADN-ul meu ideea că omenia conta mai mult decât diferențele dintre noi. Totodată, această declarație descria practic viziunea mea în politică. Într-o democrație, ai nevoie de majoritate pentru a obține o schimbare reală, iar în America asta însemna cultivarea de coaliții interrasiale și interetnice.

Dezideratul acesta era valabil în Iowa, unde afro-americanii reprezentau mai puțin de trei la sută din populație. Campania noastră nu a văzut asta ca pe un obstacol, ci ca pe o realitate. Coordonatorii noștri s-au lovit de comunități care au dovedit porniri rasiste, exprimate uneori foarte vocal chiar și de potențiali susținători („Da, chiar mă gândesc să-l votez pe negrotei”, era o frază des auzită). Din când în când, din păcate, ostilitatea mergea și mai departe de o remarcă grosolană sau o ușă trântită în nas. Una dintre cele mai îndrăgite susținătoare ale campaniei noastre și-a găsit,

în ajunul Crăciunului, curtea plină de pancarte cu OBAMA făcute bucăți, și casa vandalizată, acoperită de insulte rasiste scrise cu vopsea-spray. Obtuzitatea era la ordinea zilei, nu răutatea, iar delegații noștri din teren aveau de-a face cu tot felul de remarci, cunoscute de altfel de majoritatea negrilor care au trăit sau trăiesc în comunități majoritar albe, adică variațiuni pe aceeași temă: „Nu-l văd chiar ca pe un negru... adică, mi se pare un tip așa de inteligent“.

În mare însă, mi se părea că alegătorii albi din Iowa nu erau cu nimic diferiți de cei pe care îi „curtasem“ cu câțiva ani în urmă în sudul statului Illinois – erau oameni prietenoși, atenți, deschiși candidaturii mele, preocupați mai mult de tinerețea și de lipsa mea de experiență, de planurile mele de a crea locuri de muncă și de a pune capăt războiului din Irak, și mai puțin de culoarea pielii mele sau de numele meu cu rezonanțe arabe. Și, din punctul de vedere al consilierilor mei pe probleme politice, sarcina noastră era aceea de a păstra lucrurile între aceste limite. Nu evitam chestiunile rasiale. Pe website-ul meu îmi exprimasem fără echivoc poziția în legătură cu subiecte sensibile, precum reforma din imigrație și drepturile civile. Nu m-am ferit niciodată să atac realitățile legate de evaluările pe criterii rasiale sau discriminarea la locul de muncă, chiar și când vorbeam în fața unei comunități de fermieri albi. În culisele campaniei, Plouffe și Axe au ascultat îngrijorările lucrătorilor aparținând diverselor minorități, fie că era vorba de o ajustare a unui spot pentru televiziune („Putem include măcar o persoană de culoare în afară de Barack?“ a întrebat Valerie, timidă, la un moment dat), sau de un îndemn la o activitate mai susținută și recrutarea unui număr mai mare de lucrători vârstnici, negri sau latino-americani. Dar Plouffe, Axe și Gibbs nu s-au ferit nici să tempereze tonul în situații care ar fi putut fi catalogate drept „nemulțumiri legate de rasă“ și au făcut eforturi ca în rândurile electoratului să nu se creeze fisuri de natură rasială. Totodată, au făcut tot posibilul ca eu să nu fiu perceput exclusiv ca un „candidat de culoare“. Pentru ei, formula imediată pentru progres rasial era simplă – trebuia să câștigăm. Asta însemna să obținem sprijin nu numai din partea studenților liberali albi, dar și din partea alegătorilor pentru care prezența mea la Casa Albă presupunea un mare salt psihologic.

„Ascultă ce-ți spun“, glumea Gibbs, „lasă ce știe lumea despre tine, treaba e că au observat toți că nu arăți ca primii 43 de președinți.“

Simțeam, în același timp, afecțiunea sinceră a afro-americaniilor încă de când fusesem ales în Senat. Filialele locale ale NAACP

luaseră legătura cu mine, invitându-mă la diverse ceremonii de decernare a unor premii. Fotografiile mele erau publicate periodic în paginile revistelor *Ebony* și *Jet*. Toate femeile afro-americane de o anumită vârstă îmi spuneau că le reamintesc de fiii lor. Iar aprecierea față de Michelle atinsese un nou nivel. Datorită experienței ei profesionale, a atitudinii de soră și prietenă, a devotamentului ei de mamă intransigentă, părea să întruchipeze munca și speranțele familiilor de culoare pentru copiii lor.

Chiar și-așa, atitudinea oamenilor de culoare față de candidatura mea era o chestiune complicată – uneori dominată de frică. Experiența le spunea acestor oameni că era imposibil pentru unul de-ai lor să câștige o nominalizare din partea partidului, darămite să mai ajungă și președinte al Statelor Unite. Mulți vedeau realizările mele și ale lui Michelle ca pe un soi de miracol și orice aspirație dincolo de aceste limite părea o nebunie de calibrul zborului lui Icar.

„Omule, crede-mă că maică-mea își face griji pentru tine așa cum își făcea înainte pentru mine“, mi-a spus Marty Nesbitt la scurt timp după ce mi-am anunțat candidatura.

Marty era un om de afaceri de succes, fost jucător de fotbal în echipa liceului; semăna cu Jackie Robinson în tinerețe și era căsătorit cu o doctoriță extraordinară cu care avea cinci copii. Marty era întruchiparea visului american. Fusesse crescut doar de mamă, o asistentă medicală din Columbus, Ohio. Datorită unui program special, conceput pentru a ajuta copiii din rândurile minorităților să intre la liceu și la facultate, Marty reușise să-și depășească condiția și să părăsească vechiul lui cartier unde majoritatea negrilor nu puteau spera decât la un loc de muncă la o linie de asamblare. După absolvirea facultății, a decis să renunțe la slujba sigură pe care o avea la General Motors și să investească în domeniul riscant al imobiliarelor, ceea ce a îngrijorat-o teribil pe mama lui, speriată că el ar putea pierde totul doar pentru că aspiră mult prea sus.

„A zis că-s nebun dacă renunț la o slujbă sigură“, mi-a spus Marty. „Așa că închipuie-ți ce gândesc acum mama mea și prietenele ei despre tine. Nu numai că e *candidat* la președinție, dar e și convins că o să fie președinte!“

Mentalitatea aceasta nu era specifică doar oamenilor simpli, muncitori. Mama lui Valerie – a cărei familie întruchipa elita profesională a negrilor din jurul anului 1945 – era soție de medic și pionieră a mișcării educaționale pentru copii de la vârste cât mai fragede, cu toate acestea a fost sceptică la început în privința campaniei mele.

„Vrea doar să te protejeze“, mi-a spus Valerie.

„Să mă protejeze de ce anume?”

„Să nu fii dezamăgit.”

Am auzit asta de nenumărate ori, în special în primele luni de campanie, un soi de pesimism protector care exprima sentimentul comunității negre că Hillary era o alegere mai sigură. Cu sprijinul unor figuri recunoscute la nivel național ca Jesse Jackson Jr. (și a unui Jesse Sr. cam ranchiunos), am reușit să obținem relativ devreme adeziuni din partea liderilor afro-americani, în special a celor tineri. Dar au fost destui cei care au preferat să aștepte și să vadă unde mă poziționez în sondaje. Au fost și politicieni, oameni de afaceri și pastori de culoare care au mers de la început pe mâna lui Hillary, fără să-mi dea șansa de a-mi spune punctul de vedere, și asta poate dintr-un devotament real față de familia Clinton sau din dorința de a susține un candidat favorit pe care îl cunoșteau deja.

„Țara nu e pregătită pentru tine”, mi-a spus un congressman, „și familia Clinton are o memorie de elefant.”

Au existat și activiști sau intelectuali care m-au sprijinit, dar au privit campania mea în termeni exclusiv simbolici, asemenea celor din campaniile lui Shirley Chisholm, Jesse Jackson și Al Sharpton. O platformă utilă de tranziție care să îndemne profetic la lupta împotriva nedreptăților rasiale. Nu erau deloc convinși de posibilitatea unei victorii, se așteptau ca eu să adopt o poziție intransigentă când era vorba de acțiuni ferme și reparații cuvenite, și erau mereu atenți la orice semnal că aș fi putut irosi prea mult timp și energie încercând să atrag de partea mea oameni albi, din clasa de mijloc.

„Să nu fiți unul dintre așa-numiții lideri care cred că li se cuvin voturile negrilor”, m-a sfătuit unul dintre susținători. Eram receptiv la critică, mai ales când oamenii aveau dreptate. Mulți politicieni democrați au considerat voturile negrilor ca de la sine primite; în 1968, cel puțin, Richard Nixon a văzut în rasismul albilor cea mai sigură cale spre o victorie a republicanilor, așa încât alegătorii negri n-au mai avut de ales. Nu numai democrații gândeau așa. Oricare dintre oficialii negri aleși care se baza pe voturile albilor pentru a rămâne în funcție era conștient de adevărul avertismentului cel puțin implicit exprimat de Axe, Plouffe și Gibbs – prea mult accent pe drepturi civile, abuzuri ale poliției sau alte subiecte sensibile pentru populația de culoare risca să atragă suspiciune și chiar reacții negative din partea unui amplu segment al electoratului. Chiar dacă luai atitudine, pentru a fi cu conștiința împăcată, exista un preț de

plătit – anume că negrii ar putea practica politica standard de interes special a fermierilor, a adeptilor portului de armă sau al altor grupuri etnice asumându-și un mare risc.

Dar asta era unul din motivele pentru care candidam – acela de a ne elibera de constrângeri. De a reconfigura ceea ce era posibil. Nu voiam să fiu nici un etern îndatorat, aflat mereu la periferia puterii și obligat să cer favoruri din partea binefăcătorilor liberali, dar nici un protestatar plin de furie virtuoașă, care aștepta ca America să-și ispășească vina. Ambele căi erau deja bătătorite, născute, la un nivel fundamental, din disperare.

Trebuia să câștig. Voiam să le dovedesc negrilor, albilor – americanilor de orice culoare – că puteam depăși vechea mentalitate; că puteam aduna o majoritate muncitoare în jurul unui program progresist; că puteam situa chestiuni ca inegalitatea sau lipsa oportunităților educaționale în centrul dezbaterii naționale, pentru ca, mai apoi, să îndeplinim promisiunile făcute. Știam că pentru a obține asta trebuia să vorbesc într-un limbaj accesibil tuturor americanilor și să propun politici care să ajungă la inimile tuturor – șansa fiecărui copil la educație, îngrijire medicală de calitate pentru fiecare copil. Aveam nevoie de aliați în rândul populației albe și să îndrum efortul afro-americanilor ca parte a unei lupte mai ample pentru o societate dreaptă, cinstită și generoasă.

Cunoșteam toate riscurile. Cunoșteam criticile care mi se aduceau, nu numai din partea adversarilor, dar și din partea prietenilor. Știam că un accent pus pe programe universale însemna că oamenii care aveau mai multă nevoie de anumite avantaje aveau să fie cei din urmă care vor beneficia de acestea. Știam că a apela la interesele comune însemna să ignor efectele în creștere ale discriminării și să le permit albilor să evite asumarea responsabilității pentru sclavie, pentru pachetul de legi Jim Crow în favoarea segregării și pentru propriile manifestări rasiste. Știam că oamenii de culoare duceau o povară psihică pentru că se aștepta de la ei să își reprime furia justificată și frustrarea în numele unui ideal mult prea îndepărtat.

Ceream foarte mult de la populația de culoare, un amestec de optimism și de răbdare strategică. Pe măsură ce conduceam alegătorii și propria campanie prin teritoriul acesta virgin, trebuia să-mi apun în permanență că acesta nu era doar un exercițiu abstract. Datoria mea era față de comunități de oameni în carne și oase, față de bărbați și femei cu nevoi concrete și o poveste anume – și îl

am în vedere inclusiv pe pastorul care părea să întruchipeze toate impulsurile contradictorii pe care încercam să le stăvilesc.

L-am cunoscut pe pastorul Jeremiah A. Wright pe vremea când lucram ca organizator de comunitate. Biserica lui, Trinity United Church of Christ, era una dintre cele mai mari din Chicago. Tatăl lui fusese pastor baptist, iar mama, administrator la o școală din Philadelphia. Crescuse încorsetat în tradiția bisericii negre și fusese educat în cele mai prestigioase – și majoritar albe – școli din oraș. În loc să se dedice preoției, după terminarea facultății s-a înrolat în Corpul Pușcașilor Marini din Forțele Navale ale Statelor Unite, s-a pregătit pentru profesia de specialist cardio-pulmonar și a făcut parte din echipa medicală care l-a îngrijit pe Lyndon Johnson după operația pe care acesta a suferit-o în 1966. În 1967, s-a înscris la Universitatea Howard și, ca mulți alți tineri de culoare din acea perioadă agitată, a îmbrățișat retorica puternică a Puterii Negrilor, a devenit interesat de tot ceea ce însemna Africa și de criticile celor de stânga la adresa ordinii sociale americane. Chiar înainte de a absolvi seminarul teologic și-a însușit teologia de eliberare a negrilor a lui James Cone – o ideologie creștină care afirma poziția centrală a experienței negrilor, datorată nu unei superiorități de rasă înăscute, ci faptului că Dumnezeu, spune Cone, vede lumea prin ochii celor oprimați.

Faptul că părintele Wright a ajuns să păstorească un mare număr de enoriași albi este o dovadă a laturii lui practice; United Church of Christ încuraja acordarea de burse – pe care o predica aproape în fiecare duminică – și avea totodată fondurile și infrastructura necesare pentru ridicarea congregației. Ceea ce fusese cândva o biserică frecventată de maximum 100 de persoane se transformase, sub oblăduirea lui, într-o congregație de 6 000 de suflete, un loc efervescent, plin de viață, care se îngrijea de comunitatea negrilor din Chicago: bancheri și foști delincvenți, rochii viu colorate și costume de la Brooks Brothers, un cor al cărui repertoriu se întindea de la gospel rock până la imnuri bisericești. Predicile lui erau presărate cu referiri la muzica pop, cu expresii din argou, cu glume și o profunzime religioasă autentică, care provocau nu numai urale și aplauze din partea enoriașilor, dar i-au clădit și reputația unuia dintre cei mai buni predicatori din țară.

Uneori găseam predicile pastorului Wright un pic cam exagerate. În mijlocul unei explicații savante despre Evanghelia după Matei sau Luca, se trezea inserând câte o critică usturătoare la

adresa războiului declarat de America drogurilor, la adresa militarismului american, a lăcomiei capitaliste sau a rigidității rasismului american, tirade inspirate, ce-i drept, de realitate, dar plasate în afara contextului. De multe ori, ceea ce spunea părea depășit, ca și cum ar fi vorbit în aula unei facultăți la 1968, când el trebuia, de fapt, să păstorească o congregație prosperă din care făceau parte comandanți de poliție, celebrități, afaceriști prosperi și inspectorul-șef al Departamentului educației din Chicago. Din când în când afirmațiile lui erau de-a dreptul eronate, pentru că frizau teoriile conspiraționiste vehiculate pe la emisiunile radio și TV de la miezul nopții sau pe la frizeriile de cartier. Era ca și cum acest bărbat de culoare, erudit, de vârstă mijlocie, cu pielea deschisă, ar fi căutat cu tot dinadinsul să capete credibilitate printre mase, menținându-se la un nivel „autentic”. Sau poate că recunoștea atât în el însuși, cât și în enoriași, nevoia constantă de a se relaxa, de a-și exprima liber furia acumulată după o viață de luptă, în detrimentul rațiunii și al logicii.

Cunoșteam toate aceste lucruri. Și cu toate acestea, în special în tinerețe, când încă îmi ordonam convingerile și-mi căut am locul în comunitatea neagră din Chicago, calitățile pastorului Wright cântăreau infinit mai greu decât defectele sale, așa cum admirația mea pentru congregație și slujitorii ei era mai puternică de cât scepticismul față de religie ca instituție. Michelle și cu mine am devenit membri ai congregației, dar nu ne duceam în mod regulat la slujbă. Nici eu, nici Michelle nu crescuserăm în familii foarte evlavioase și, dacă la început ne duceam o dată pe lună la biserică, cu timpul, vizitele noastre s-au rărit. Dar când ne duceam la slujbă, învățam câte ceva din asta, iar după lansarea carierei mele politice l-am invitat pe pastorul Wright să binecuvânteze evenimentele-cheie.

Asta a fost intenția mea și în ziua în care mi-am anunțat candidatura. Pastorul Wright trebuia să conducă adunarea într-o rugăciune comună înainte ca eu să urc pe scenă. Dar cu o zi înainte de eveniment, pe drumul spre Springfield, am primit un telefon de la Axe care m-a întrebat dacă citisem un anume articol din noul număr al revistei *Rolling Stone*, care trata subiectul candidaturii mele. Reporterul participase de curând la o slujbă la Trinity și asistasese la predica entuziastă a pastorului Wright din care rețineu câteva citate pentru articolul său.

„Se pare că ar fi spus... numai puțin, că-ți citesc: «Credem în supremația rasei albe și în inferioritatea rasei negre și credem în asta mai mult decât în Dumnezeu.»”

„Serios?”

„Cred că, dacă apare mâine pentru rugăciune, o să fie cap de afiș... cel puțin pentru Fox News.”

În mare, articolul prezenta o imagine corectă a lui Jeremiah Wright și a modului în care conducea biserica Trinity. Dar, cu toate că nu eram surprins de felul în care preotul meu puncta prăpastia dintre idealurile creștine declarate ale Americii și istoria ei rasistă brutală, limbajul pe care acesta l-a folosit a fost mult mai provocator decât orice altă predică a lui.

În după-amiaza aceea i-am telefonat pastorului Wright și l-am întrebat dacă putem sări peste rugăciunea publică și dacă putem să ne rugăm doar noi trei, el, Michelle și cu mine, în particular, înainte de discursul meu. Mi-am dat seama că s-a simțit jignit, dar, spre ușurarea întregii mele echipe, până la urmă a făcut ce l-am rugat.

Acest episod mi-a readus în minte toate îndoielile pe care le aveam în legătură cu candidatura mea pentru cea mai înaltă funcție în stat. Una era să mă integrez, să învăț cu timpul cum să mă învârt între cercurile de negri și de albi, să acționez ca o punte și un interpret între familie, prieteni, cunoștințe și colegi, să creez conexiuni între diversele segmente ale unui univers din ce în ce mai extins, până în punctul în care să reușesc să înțeleg ca pe un tot lumea bunicilor mei și lumea unui om de talia pastorului Wright. Alta era să explic aceste conexiuni în fața a milioane de străini. Să îmi închipui că o campanie prezidențială, cu tot zgomotul, cacofonia și concentrarea de informații ar fi putut vindeca rănile, teama și suspiciunea provocate de-a lungul a patru secole. Realitatea relațiilor dintre rase în America era una prea complicată ca să fie redusă la un simplu enunț. Eu eram o fire prea complicată, contururile vieții mele mult prea încălcite și străine americanului de rând, cum puteam oare să sper că voi reuși?

Poate dacă articolul din *Rolling Stones* ar fi apărut mai devreme, aș fi avut o idee mai clară asupra problemelor care au urmat, poate chiar aș fi renunțat să candidez. Greu de spus... Știu numai că – ironic sau întâmplător – un alt pastor, bun prieten de-al reveren-dului Wright, dr. Otis Moss Jr. m-a ajutat să trec peste îndoieli.

Otis Moss era un veteran al mișcării pentru drepturile civile, bun prieten și asociat al dr. King, pastorul uneia din cele mai mari biserici din Cleveland, Ohio, și fost consilier al președintelui Jimmy Carter. Nu-l cunoșteam prea bine, dar după apariția articolului m-a sunat într-o seară să-mi ofere sprijin. Aflase despre agitația stârnită de Jeremiah și auzise voci din comunitatea de culoare care spuneau

fie că nu sunt pregătit, fie că sunt prea radical, sau prea convențional, sau că nu sunt îndeajuns de negru. Tot el mi-a spus și că drumul va fi din ce în ce mai anevoios, dar să nu mă las descurajat.

„Fiecare generație este limitată de ceea ce cunoaște“, mi-a spus pastorul Moss. „Aceia dintre noi care am participat la mișcare, uriași de talia lui Martin, locotenenți și soldați ca mine... noi suntem generația Moise. Am mărșăluit, ne-am implicat, am făcut închiisoare, uneori în semn de sfidare față de bătrânii noștri, dar am construit, de fapt, pe fundația clădită de ei. Se poate spune că nu suntem cei care au fugit din Egipt. Dar traseul nostru a fost limitat. Tu, Barack, faci parte din generația lui Iosua. Tu și alții ca tine trebuie să așterneți calea pentru generația următoare. Oameni ca mine vă pot ajuta prin experiență și înțelepciune. Poate voi puteți învăța din greșelile noastre. Dar, în ultimă instanță, depinde de voi, și cu ajutorul lui Dumnezeu, să construiți pe fundația noastră și să scoateți poporul ăsta și țara asta la liman.“

Este greu de descris impactul puternic pe care aceste cuvinte l-au avut asupra mea cu aproape un an înaintea victoriei noastre din Iowa. Cât de mult a însemnat pentru mine să aud aceste vorbe din gura unui om direct legat de sursa inspirației mele, să aud că merita să încerc, că nu era doar un exercițiu născut din orgoliu sau din ambiție, ci o verigă a unui lanț neîntrerupt de progrese. Altfel spus, faptul că anumiți lideri de culoare nu s-au grăbit să sară în barca lui Hillary s-a datorat disponibilității dr. Moss și a altor foști colegi de-ai dr. King – pastorul C.T. Vivian din Atlanta, reverendul Joseph Lowery din Convenția Liderilor Creștini din Sud – de a mă lua sub aripa lor și de a garanta pentru mine într-un act de continuare a activității lor istorice.

Acest aspect a fost mai mult decât evident în martie 2007, când am participat la Marșul peste Podul Edmund Pettus din Selma, Alabama, organizat ca în fiecare an de kongresmanul John Lewis. Îmi doream de mult să merg în pelerinaj la locul Duminicii Sângeroase, acolo unde, în 1965, a avut loc o adevărată luptă pentru drepturile civile. Atunci, America a înțeles care era adevărata miză. Dar vizita mea se anunța a fi una complicată. Am fost anunțat că și soții Clinton vor fi acolo; iar înainte ca participanții să se strângă pentru a traversa împreună podul, și eu, și Hillary urma să ținem discursuri în două biserici diferite. Mai mult decât atât, gazda noastră, John Lewis, a lăsat să se înțeleagă că era tentat s-o sprijine pe Hillary. John îmi devenise prieten – se mândrea cu faptul că fusesem ales în Senat, văzând

asta ca pe o moștenire din partea lui – și știam prea bine că își făcea procese de conștiință din cauza alegerii. Mi-a explicat la telefon motivele lui, mi-a spus că îi cunoștea pe soții Clinton de foarte multă vreme, că administrația lui Bill sprijinise multe proiecte legislative de-ale lui, așa că am preferat să nu insist. Mi-am închipuit presiunea pe care o simțea acest bărbat blând și generos și mi-am dat seama că un apel fără echivoc la solidaritate de rasă ar fi trecut drept ipocrizie într-un moment în care îi rugam pe alegătorii albi să îmi aprecieze meritele.

Comemorarea de la Selma ar fi putut să se transforme într-un spectacol politic jenant, dar când am ajuns m-am simțit imediat în largul meu. Poate pentru că eram într-un loc care jucase un rol foarte important în imaginația mea și în traiectoria mea în viață. Poate a avut o contribuție și reacția oamenilor obișnuiți care se adunaseră să marcheze momentul și care mi-au strâns mâna, m-au îmbrățișat, unii dintre ei purtând în piept insigne cu chipul lui Hillary, dar care erau bucuroși să mă vadă acolo. Când am intrat în Biserica Episcopală Metodistă Africană Brown Chapel, ca să asistăm la slujbă, am aflat că pastorul Lowery ceruse să spună câteva cuvinte înaintea mea. Era trecut bine de 80 de ani, dar nu-și pierduse nici umorul, nici charisma.

„Dați-mi voie să spun“, a început el, „că se întâmplă niște lucruri extraordinare. Oamenii spun că nu-i așa, dar cine știe? Cine știe?“

„Începeți predica, părinte“, a strigat cineva din public.

„Am fost de curând la doctor și mi-a spus că am colesterolul mărit. Dar pe urmă mi-a explicat că există două tipuri de colesterol. Unul rău și unul bun. E bine să ai colesterol bun. Și m-am gândit că sunt multe lucruri pe lume cum e colesterolul. Adică, atunci când am început mișcarea noastră, mulți oameni au crezut că *noi* suntem nebuni. Nu-i așa, C.T.?” Pastorul Lowery a încuviințat din cap în direcția reverendului Vivian, care stătea pe un scaun, pe scenă. „Că mai avem aici un *negrotei* țicnit... care o să vă spună că toată lumea care a participat la mișcare era un pic sărită...”

Lumea a început să râdă în hohote.

„Dar, la fel ca în cazul colesterolului“, a continuat el, „există nebuni *de treabă* și nebuni *mai puțin buni*, înțelegeți? Harriet Tubman¹ și al ei Traseu Secret, de exemplu, aia a fost nebună de legat!

¹ Harriet Tubman (1820–1913), lider al mișcării aboliționiste. A reușit să scape din sclavie în 1849 și a ajuns la Philadelphia, ajutând aproape 300 de sclavi să fugă în Nord. (n.tr.)

și Pavel, care i-a ținut o predică lui Agripa, și Agripa a spus «Pavel, ești nebun»... dar era o nebunie frumoasă.”

Lumea a început să aplaude și să ovaționeze spre încheierea predicii.

„Iar eu vă spun astăzi că avem nevoie de mai mulți nebuni frumoși în țara asta... Nu știi ce se poate întâmpla când convingi nebunii frumoși să se ducă la vot!”

Enoriașii s-au ridicat în picioare, iar pastorii care stăteau lângă mine pe scenă m-au bătut prietenește pe spate, râzând bucuroși. Până când mi-a venit rândul să vorbesc, preluând cuvintele reverendului Moss ca punct de pornire – despre moștenirea generației Moise, despre cum aceasta mi-a influențat viața, despre responsabilitățile generației Iosua de a face următorii pași spre dreptate, în America și în lume, nu numai pentru negri, dar pentru toți cei izgoniți – biserica era deja însuflețită.

După terminarea slujbei, în fața bisericii l-am văzut pe un alt coleg al dr. King, pastorul Fred Shuttlesworth, care tocmai trecuse printr-un tratament pentru o tumoră pe creier. Era plâpând, nevoit să se deplaseze într-un scaun cu rotile, dar mi-a făcut semn să mă apropii și, în timp ce participanții la marș se pregăteau, m-am oferit să-l conduc peste pod.

„Mi-ar plăcea”, mi-a spus pastorul Shuttlesworth.

Așa că am pornit în dimineața aceea senină și am traversat podul ridicat peste un râu turbure, iar vocile oamenilor se auzeau ici și colo, unite în cântec sau rugăciune. Pas cu pas, am încercat să-mi imaginez cum se vor fi simțit acești oameni, bărbați și femei, cu 40 de ani în urmă, când inimile lor tinere băteau cu furie în fața trupelor de poliție călare. Mi-am dat seama că povara mea era infinit mai ușoară, prin comparație. Faptul că erau încă angrenați în această luptă și că, în pofida tuturor eșecurilor și a suferințelor, nu s-au lăsat pradă înverșunării era dovada că nu aveam voie să mă simt obosit. Mi s-a reconfirmat convingerea că mă aflu în locul potrivit și că făceam ceea ce trebuia făcut; că reverendul Lowery avea dreptate când spunea că în aer plutea un fel de „nebunie frumoasă”.

Zece luni mai târziu, când campania s-a mutat în Carolina de Sud în a doua și a treia săptămâna din ianuarie, am știut că încrederea ne va fi încă o dată pusă la încercare. Aveam mare nevoie de o victorie. Pe hârtie, statistica era îmbucurătoare: afro-americanii reprezentau un procent mare între alegătorii democrați prezenți la alegerile primare și aveam, de partea noastră, un mare număr

de politicieni veterani și de activiști tineri, albi și negri. Dar sondajele indicau o stagnare a sprijinului din partea alegătorilor albi, iar noi nu știam care va fi prezența afro-americanilor la vot. Speram să obținem o victorie înainte de Super Tuesday, victorie care să nu fie strict legată de elementul rasial. Spre deosebire de Iowa, unde s-au conturat posibilitățile unui mod ceva mai idealist de a face politică, campania din Carolina de Sud a luat o cu totul altă turnură, s-a transformat într-o confruntare de modă veche, într-un decor mustind de mărturiile unei istorii rasiste dure-roase și sângeroase. Pe de-o parte, acesta era rezultatul unei curse foarte strânse, a escaladării tensiunilor și a faptului că echipa Clinton părea să creadă că o campanie denigratoare ar fi funcționat în avantajul propriu. Atacurile lor, pe posturile de televiziune și prin intermediul reprezentanților, au căpătat un ton extrem de agresiv. Alegătorii din toată țara au devenit mult mai atenți, iar noi ne-am dat seama și mai acut cât de mare era miza. Dezbateră din săptămâna respectivă s-a transformat într-un adevărat măcel între mine și Hillary, iar John Edwards (a cărui campanie era deja compromisă, fapt ce l-a determinat să se retragă din cursă în scurt timp) a asistat ca un simplu spectator la felul în care și eu și Hillary luptam ca niște gladiatori în arenă.

Imediat după aceea, Hillary a părăsit statul și și-a continuat campania, dar tonul agresiv nu a dispărut, iar frăiele au fost preluate de omniprezentul și bătaiosul William Jefferson Clinton.

Am înțeles foarte bine poziția în care se afla Bill: nu numai că soția lui era permanent atacată și pusă sub lupă, dar promisiunea mea de a schimba starea de fapt de la Washington și de a elimina blocajele partizane a fost probabil percepută de el ca un atac la propria moștenire. Mai mult ca sigur, i-am întărit această percepție când, într-un interviu pe care l-am acordat în Nevada, am spus că îl admir foarte mult pe Clinton, dar nu consider că a influențat politica la nivelul l-a care a făcut-o Ronald Reagan în anii 1980, care re poziționase relația cetățenilor cu guvernul potrivit principiilor conservatoare. După toată împotrivirea și după toate atacurile veninoase cu care Bill Clinton s-a confruntat pe perioada întregului său mandat, nimeni nu-l putea condamna că încerca să mai tempereze din entuziasmul unui novice ca mine.

Era clar că revenirea în arena politică a fost savurată din plin de Clinton. Această personalitate impresionantă a străbătut țara în lung și-n lat și a venit cu observații pertinente, atrăgându-și totodată simpatia prin atitudinea lui relaxată. Atacurile lui la

adresa mea s-au păstrat, în mare, în limite decente, a atras atenția asupra acelorași aspecte pe care le-aș fi remarcat și eu în locul lui – anume că îmi lipsea experiența și, chiar dacă aș fi ajuns președinte, republicanii aveau să mă mănânce de viu.

Totuși, dincolo de toate acestea se ridica problema politicii de rasă, un teren pe care Clinton îl acoperise cu abilitate în trecut și care se dovedea destul de alunecos în situația în care contracandidatul era un politician credibil de culoare. Înainte de alegerile primare din New Hampshire a sugerat că unele dintre aprecierile mele referitoare la Războiul din Irak erau de domeniul „basmelor”, dar publicul de culoare a înțeles că perspectiva ca eu să ajung președinte era doar o poveste de adormit copiii, ceea ce l-a determinat pe Jim Clyburn, organizatorul parlamentar al majorității – și cel mai influent politician de culoare din Carolina de Sud, neutru până în acel moment – să-l combată public. Când Clinton le-a spus alegătorilor că Hillary „îi înțelege” în feluri în care adversarii ei nu o pot face, Gibbs – el însuși nativ din Sud – a detectat ecouri ale strategului republican Lee Atwater și semnale subliminale¹ și le-a trimis fără ezitare unora dintre susținătorii noștri să spună nu.

Privind în urmă, nu știu dacă a fost corect; Bill Clinton cu siguranță nu a crezut asta. Dar în Carolina de Sud era greu să faci deosebirea între ceea ce era real și ce simțeau oamenii. Toți locuitorii, indiferent de culoarea pielii, m-au primit cu aceeași căldură și ospitalitate. În Charleston am găsit acel vestit nou suflu al Sudului american – cosmopolit, eclectic, cu un comerț înfloritor. În plus, ca locuitor al orașului Chicago, chiar nu aveam nevoie să mi se amintească că scindarea pe considerente rasiste nu era specifică doar Sudului.

Cu toate acestea, pe parcursul turneului meu din Carolina de Sud, atitudinea rasistă a devenit mai vădită, mai explicită – uneori de-a dreptul ostentativă. Cum altfel aș fi putut interpreta atitudinea unei femei albe, îmbrăcate elegant, care a refuzat să-mi strângă mâna la o cină la care fusesem invitat? Cum altfel să cataloghez motivele celor care veneau cu pancarte la evenimentele noastre de campanie, fluturând steagul Confederației și sloganuri ale Asociației Naționale a Producătorilor de Arme

¹ Din englezescul „dog-whistle politics”, un termen figurativ pentru mesajul politic care pare a transmite un anumit lucru pentru populație, dar are o rezonanță suplimentară, diferită sau specifică pentru un subgrup vizat. (n.tr.)

care susțineau dreptul statelor de a legifera în această problemă și urlau spre mine să plec acasă?

Relicvele epocii sclaviei și a segregării nu erau prezente numai în sloganuri și statui ale eroilor confederați. La propunerea congresmanului Clyburn am vizitat liceul J.V. Martin Junior, o școală de stat frecventată în majoritate de elevi de culoare din orașelul de provincie Dillon, în nord-estul statului. O parte a clădirii fusese ridicată în 1896, adică la numai 30 de ani după Războiul Civil. E posibil să se fi făcut reparații de-a lungul timpului, dar la prima vedere nu ai fi zis asta. Pereții stăteau să cadă. Instalațiile sanitare erau stricate. Ferestrele, crăpate. Holurile, pline de umezeală și întunecoase. La subsol, un cazan cu cărbuni, încă funcțional. După ce am părăsit clădirea liceului, am oscilat între pesimism și o motivație proaspăt descoperită – oare ce înțeleseră generații întregi de băieți și de fete care veneau zilnic la cursuri într-o astfel de școală, în afară de faptul că pentru cei de la putere ei nu contau, că oricare ar fi fost „visul american”, acela era inaccesibil pentru ei?

Situații ca aceasta m-au ajutat să înțeleg efectele obositoare ale discriminării care dura de secole, blazarea cu care mulți negri din Carolina de Sud au perceput campania noastră. Am început să înțeleg adevărata natură a concurenței de care mă izbeam. Nu candidam împotriva lui Hillary Clinton sau a lui John Edwards, nici măcar împotriva republicanilor, ci împotriva poverii implacabile a trecutului și a inerției, a fatalismului și a fricii generate de acesta.

Predicatorii și formatorii de opinie de culoare care erau obișnuți să fie plătiți pentru a recruta cât mai mulți alegători s-au plâns că am preferat să angajăm voluntari din rândul maselor. Pentru ei, politica nu era o chestiune de principiu, ci o propunere de afacere, căci așa se petrecuseră lucrurile până atunci. În timpul campaniei, Michelle – al cărei stră-stră-străbunic se născuse într-o familie de sclavi de pe o plantație de orez din Carolina de Sud – a auzit femei de culoare, altfel bine intenționate, spunând că era mai bine să pierzi în alegeri decât să-ți pierzi bărbatul, cu referire clară la faptul că dacă aș fi fost ales președinte, aș fi fost cu siguranță asasinat. Oamenii păreau să ne transmită că speranța și schimbarea erau un lux, o marfă exotică care avea să se ofilească rapid în arșița Sudului.

Pe 25 ianuarie, în ajunul alegerilor primare, postul NBC a dat publicității un sondaj care arăta că sprijinul meu din partea cetățenilor din Carolina de Sud scăzuse la numai zece la sută. O situație previzibilă, conform analiștilor politici; nici măcar prezența

masivă la vot a afro-americanilor nu ar fi putut zdruncina rezistența adânc înrădăcinată a albilor față de un candidat de culoare, darămite față de unul care se numește Barack Hussein Obama.

Axelrod, pesimistul de serviciu, mi-a spus acest lucru, în timp ce citea diverse informații pe telefonul său mobil. A adăugat, și mai descurajant, că, dacă pierdeam în Carolina de Sud, campania noastră era ca și terminată. A mers și mai departe adăugând că și în cazul unei victorii chinuite, numărul mic al votanților albi va face presa și campania Clinton să pună la îndoială succesul meu și șansele de câștig în alegerile generale.

Toată echipa era ca pe ace în ziua alegerilor primare, toți conștienți de importanța mizei. La lăsarea serii, când au început să se comunice rezultatele parțiale, așteptările noastre au fost răsplătite cu asupra de măsură. Am învins-o pe Hillary cu o marjă de doi la unu, obținând aproape 80% din voturile populației de culoare și 24% din voturile populației albe. Zece la sută dintre alegătorii albi au fost oameni sub 40 de ani. Date fiind confruntarea prin care trecusem și atacurile la adresa mea de când câștigasem în Iowa, eram de-a dreptul fericit.

Când am pășit pe scenă în fața publicului din Columbia pentru un discurs am simțit vibrațiile picioarelor care loveau podeaua în același ritm și al aplauzelor frenetice. Se adunaseră acolo câteva mii de persoane, dar, din cauza reflectoarelor, nu puteam vedea decât primele rânduri: majoritatea studenți, albi și negri, unii dintre ei ținându-se de braț sau de umeri, cu chipurile strălucind de bucurie și motivație.

„Rasa nu contează!” strigau ei. „Rasa nu contează! Rasa nu contează!”

Am observat în mulțime câțiva coordonatori și voluntari tineri din echipa noastră. Încă o dată își făcuseră datoria, în ciuda celor care doriseră să-i descurajeze. Meritau să fie în centrul atenției, să trăiască un moment de maximă euforie, mi-am spus. Tocmai de aceea, după ce am reușit să potolesc mulțimea și m-am pregătit să-mi încep discursul, nu m-a lăsat inima să-i corectez pe acei „coriști” bine intenționați și să le reamintesc că, în 2008, culoarea pielii conta încă foarte mult, dacă era să ne luăm după steagul confederat care mai flutura încă în fața Capițoliului, împreună cu tot ceea ce simboliza el, chiar dacă dorința noastră fierbinte era să credem altceva.

CAPITOLUL 7

După ce am lăsat Carolina de Sud în urma noastră, situația a început să se îmbunătățească din nou. Caroline Kennedy și-a anunțat sprijinul pentru candidatura mea într-un editorial publicat pe 27 ianuarie în *New York Times*, sugerând cu generozitate că, datorită campaniei noastre, înțelesese pentru prima oară cum reușise tatăl ei să inspire atâția tineri americani. Unchiul ei, Ted Kennedy, i-a urmat exemplul imediat și mi s-a alăturat la un miting cu mii de studenți de la American University. Teddy realmente a electrizat publicul, afișând același farmec atât de specific familiei sale și desființând retorica lipsei de experiență folosită demult împotriva fratelui său și îndreptată acum asupra mea. Axe a numit acest moment o predare simbolică a ștafetei și era lesne de înțeles de ce. Era ca și cum Teddy recunoscuse în campania noastră o nuanță familiară, ca și cum încerca să se întoarcă în timp, înainte de asasinarea fraților lui, de Războiul din Vietnam, de represaliile albilor, de proteste, Watergate și închiderea anumitor fabrici, înainte de Altamont și SIDA, pe vremea liberalismului optimist și voluntar – aceeași atitudine care conturase sensibilitățile mamei mele, sensibilități pe care mi le insuflase și mie.

Sprijinul familiei Kennedy a conferit campaniei noastre o nuanță aproape lirică și ne-a ajutat să ne pregătim pentru Super Tuesday, din 5 februarie, când peste jumătate din delegații din întreaga țară urmau să fie desemnați într-o singură zi. Am știut dintotdeauna că Super Tuesday avea să fie o enormă piatră de încercare. Chiar și după victoria noastră din Iowa și Carolina de Sud, Hillary era încă mult mai bine cunoscută de public, iar campania unu-la-unu pe care o desfășurasem în statele care votează

primele nu mai era posibilă în locuri mult mai mari, mult mai dens populate, așa cum erau California și New York.

Totuși, ne puteam lăuda cu susținătorii noștri mereu mai numeroși în rândul maselor. Cu ajutorul delegatului nostru, Jeff Berman, și al directorului activităților din teren, Jon Carson, un tip tenace, Plouffe a conceput o strategie pe care trebuia s-o punem în practică cu aceeași putere de concentrare dovedită în Iowa. În loc să încercăm să câștigăm alegerile primare din statele mari, am cheltuit sume astronomice pe apariții TV menite să ne reducă pagubele în statele respective și am alocat mai mult timp eforturilor care vizau statele unde se organizaseră adunări electorale – multe dintre acestea fiind mici, cu populație preponderent rurală și în majoritate albă – adică acolo unde entuziasmul susținătorilor noștri putea atrage un număr relativ mare de voturi și unde răsturnările de situație puteau aduce victoria. Asta a însemnat o mare concentrare de forțe.

Aceasta a fost situația în Idaho. Am considerat că nu are rost să trimitem personal angajat într-un stat mic și cu solide vederi republicane, în schimb am desemnat un grup de voluntari să militeze pentru Obama. Acești voluntari își petrecuseră ultimul an apelând la instrumente specifice rețelelor de socializare, de tipul MySpace și Meetup, pentru a construi o adevărată comunitate, studiind poziția mea asupra anumitor chestiuni, creând pagini personale pentru străngeri de fonduri, organizând evenimente și acoperind strategic tot statul. Mărturisesc că am avut oarecare rețineri când Plouffe m-a anunțat că trebuia să mă duc în Boise în loc să petrec încă o zi în California – unde câștigam rapid teren. Dar o arenă din Boise plină cu 14 000 de cetățeni ai statului Idaho mi-a alungat imediat scepticismul. Am câștigat atât de detașat în Idaho, încât am obținut acolo mai mulți delegați decât obținuse Hillary prin victoria în New Jersey, un stat cu o populație de cinci ori mai numeroasă.

Acesta a devenit modelul de lucru. Am câștigat 13 din 22 de confruntări din Super Tuesday și, în timp ce Hillary a câștigat în New York și California cu doar câteva procente în plus, am obținut cu 13 delegați mai mult decât a obținut ea.

Oamenii foarte tineri din echipa mea ne-au ajutat să adoptăm și să perfecționăm rețelele digitale concepute de campania lui Howard Dean cu patru ani în urmă. Statutul nostru de „novici” ne-a obligat, încă o dată, să ne punem toată încrederea în energia și creativitatea voluntarilor care luaseră legătura cu noi online și

s-au folosit de rețeaua noastră pentru a-și lansa propriile operațiuni la nivel local. Ceea ce nu apreciam încă la justa valoare era nestatornicia acestei tehnologii, rapiditatea cu care urma să fie folosită pentru a servi unor scopuri comerciale și manevrată în interesul puterilor deja cantonate, faptul că putea fi folosită cu ușurință pentru a distra atenția oamenilor sau pentru a-i dez-bina, nicidecum pentru a-i uni, dar mai ales faptul că, într-o bună zi, tocmai acele unelte care m-au ajutat să ajung la Casa Albă aveau să fie folosite împotriva a tot ceea ce reprezentam eu.

Urma să am aceste revelații mai târziu. După Super Tuesday, nimic nu mi-a mai stat în cale, câștigând 11 scrutinuri locale și adunări electorale în interval de două săptămâni, cu o marjă de 36%. Era un avans considerabil, aproape ireal; atât eu, cât și echipa mea am făcut tot posibilul să nu ne lăsăm luați de val – „Nu uitați ce s-a întâmplat în New Hampshire!” era leitmotivul nostru – și să înțelegem că lupta era încă foarte strânsă și că erau destui aceia care își doreau să pierdem.

În *The Souls of Black Folk* (Sufletele oamenilor negri), sociologul W.E.B. Du Bois descrie „dubla conștiință” a afro-americanilor la începutul secolului XX. Deși născuți și crescuți pe pământ american, influențați de instituțiile acestei națiuni și de crezul acesteia, și în pofida faptului că truda și sufletul negrilor au contribuit substanțial la dezvoltarea economică și culturală a acestei țări, în pofida tuturor acestor realități, scrie Du Bois, afro-americanii au rămas mereu „ceilați”, mereu pe dinafară, definiți nu de ceea ce sunt, ci de ceea ce nu vor putea fi niciodată.

În tinerețe am învățat foarte multe din scrierile lui Du Bois. Dar, fie din pricina originilor mele speciale și a educației primite, fie din cauza perioadei în care m-am maturizat, nu simțeam noțiunea de „dublă conștiință” ca pe ceva imediat. Mă luptasem destul cu statutul meu de „corcitură” și cu realitățile discriminării rasiale. Dar absolut niciodată nu m-am îndoit – și nici nu i-am determinat pe alții s-o facă – de „characterul meu esențialmente american”. Dar e tot atât de adevărat că nici nu mai candidasem până atunci la președinție.

Chiar și înainte de a-mi anunța oficial intrarea în cursă, Gibbs și echipa mea de comunicare au dezmințit zvonurile care începuseră să fie preluate din emisiunile radio conservatoare sau paginile de internet obscure pe site-ul Drudge Report sau Fox News. Umbla vorba că aș fi fost crescut într-o medresă din Indonezia, iar

știrea a stârnit îndeajuns de mult interes încât CNN să trimită un reporter la vechea mea școală primară din Jakarta, unde n-a găsit decât niște puști îmbrăcați în uniforme de tip occidental care ascultau muzica celor de la New Kids on the Block pe iPod-urile lor. S-a spus chiar că nu sunt cetățean american (știrea a fost ilustrată cu o fotografie de-a mea în port tradițional african la nunta fratelui meu vitreg din Kenya). Cu cât campania înainta, cu atât mai ridicole erau știrile false despre mine, care n-aveau nimic de-a face cu naționalitatea mea, ci cu „bizareria” sau ciudățenia de o natură ceva mai domestică și mai întunecată – anume faptul că făcusem trafic de droguri, prostituție homosexuală, că aveam legături marxiste și nenumărați copii în afara căsătoriei.

Era greu să iei așa ceva în serios și inițial, cel puțin, nu multă lume a acordat credit unor astfel de știri – în 2008, internetul era încă prea lent, prea pestriț și prea puțin conectat la principalele agenții de știri pentru a putea să influențeze direct alegătorii. Dar au existat modalități indirecte și aparent elegante prin care înclinațiile mele au fost puse sub semnul întrebării.

De exemplu, după atentatele din 11 septembrie, căpătasem obiceiul de a purta o insignă cu steagul american la butonieră, într-un gest de solidaritate națională în fața unei tragedii de proporții. Mai târziu, pe măsură ce dezbaterea privind războiul administrației Bush împotriva terorismului și Războiul din Irak și-a mai pierdut din intensitate, când am văzut atacurile politice la adresa lui John Kerry și cum era pus la îndoială patriotismul celor care se opuneau Războiului din Irak de către oameni de genul lui Karl Rove, când am urmărit cum colegii mei din Senat, și ei purtători ai aceleiași insigne, votau tăierea bugetului pentru programele destinate veteranilor de război, am ales să nu mai port insigna. Gestul meu era ceva mai mult decât un act de protest, era o atenționare asupra faptului că esența patriotismului era mai importantă decât orice simbol. Nimeni nu a remarcat asta, mai cu seamă că majoritatea colegilor mei senatori – inclusiv fostul prizonier de război John McCain – apăreau de multe ori fără stegulețul prins la butonieră.

În octombrie fusesem întrebat de un reporter din Iowa de ce nu purtam insigna cu drapelul american și am spus adevărul, adăugând faptul că nu cred că prezența sau absența unui obiect pe care îl poți cumpăra în orice magazin de suveniruri era barometrul iubirii de patrie. La scurt timp după aceea, „comentacii” de serviciu au început să bată monedă pe presupusul motiv din spatele absenței insignei de la butonieră – Obama urăște steagul

american. Obama nu are nici un pic de respect față de soldații noștri. Chiar și după câteva luni, subiectul a continuat să atragă atenția, lucru care m-a scos din sărite. Aș fi dorit să-i întreb de ce numai când era vorba de mine purtarea unei insigne atrăgea atât de multe controverse, dar nu și când era vorba de alți candidați la președinție. Deloc surprinzător, Gibbs m-a sfătuit să evit orice fel de comentariu public legat de acest subiect.

„De ce să le dai satisfacție?” mi-a spus el. „Doar e clar că vei câștiga.”

Nimic de zis. Dar am fost mai greu de convins să tac și când aceleași comentarii au apărut la adresa soției mele.

Încă din Iowa, Michelle a strălucit în turneele electorale. Pentru că fetele mergeau la școală, aparițiile ei s-au rezumat la câteva curse mai strânse și mă însoțea numai în weekenduri, dar oriunde apărea era amuzantă, captivantă, profundă și sinceră. Le-a vorbit oamenilor despre ce însemna să găsești un echilibru între educația copiilor și îndatoririle de la serviciu și de acasă. A descris valorile care-i fuseseră insuflate de mic copil, a vorbit despre faptul că tatăl ei nu lipsise niciodată de la serviciu în ciuda faptului că suferea de scleroză în plăci, despre cât de importantă fusese educația pentru mama ei, despre lipsurile materiale și prezența constantă a afecțiunii în familia ei. Era ca o poveste inspirată de filmul *Leave It to Beaver* (*Lăsați totul în seama lui Beaver*). Socrii mei erau întruchiparea gusturilor și aspirațiilor profund americane. Nu cunoșteam pe nimeni mai modern decât Michelle, care prefera oricând un burger cu cartofi prăjiți și savura după-amiezele de sâmbătă petrecute la mall.

Cu toate acestea, potrivit unor comentatori, Michelle era... diferită și nu avea stofă de Primă Doamnă. Părea veșnic „furioasă”, spuneau ei. Un segment din programul de știri Fox News a descris-o prin sintagma „mama copiilor lui Obama”. Și nu mă refer aici doar la presa conservatoare. Jurnalista Maureen Dowd de la *New York Times* a scris un articol prin care sugera că atunci când vorbea despre mine, în adresările ei, Michelle mă descria ca pe un tătic neîndemânatic care lăsa pâinea să se mucegăiască în bucătărie și-și arunca hainele murdare peste tot (cu scopul de a-și amuza publicul), însă asta nu mă pune deloc într-o lumină mai umană, ci nu făcea decât să mă „emasculeze”, afectându-mi șansele la președinție.

Astfel de comentarii nu apăreau prea des, iar unii membri din echipa mea le considerau doar lucruri care făceau parte din repertoriul urât al campaniilor. Michelle însă nu era de aceeași părere. Ea a înțeles că în afară de această cămașă de forță impusă

nevestelor de politicieni (mereu îndatoritoare și iubitoare, fermecătoare, dar nu încăpățânate), aceeași cămașă pe care Hillary o respinsese și ca atare încă plătea scump pentru asta, mai existau unele stereotipuri legate de femeile de culoare, clișee conform cărora fetițele de culoare deveneau un adevărat coșmar din clipa în care vedeau o păpușă Barbie sau erau în stare să-și toarne singure sirop pe clătite. Se spunea despre ele că nu se apropiuau nici pe departe de standardele de frumusețe recunoscute pentru că aveau posteriorul prea mare și părul prea sârmos, că erau prea gălăgioase sau prea temperamentale și autoritare cu bărbații lor – că erau prea masculine, fără ca asta să însemne neapărat un atac la bărbăția partenerilor lor.

Michelle avusese de-a face toată viața cu această povară psihică și căutase mereu să fie pedantă, să-și păstreze autocontrolul și să controleze în același timp mediul în care se învârtea, pregătindu-se temeinic pentru orice situație și refuzând să fie catalogată drept ceea ce nu era. Cu atât mai remarcabil a fost, deci, faptul că e un om stăpân pe sine, elegant și demn, la fel ca multe alte femei de culoare care s-au confruntat cu mesaje negative.

Sigur că în timpul campaniei prezidențiale era normal să mai scapi din când în când frâiele. În cazul lui Michelle acest lucru s-a întâmplat chiar înaintea alegerilor primare din Wisconsin când, în timpul unui discurs în care a spus cât de copleșită era de numărul celor însuflețiți de campania noastră, a afirmat că era „pentru prima oară în existența mea de adult când sunt cu adevărat mândră de țara mea... pentru că oamenii simt categoric nevoia de o schimbare”.

Era genul de gafă clasică – genul de afirmație care, deși aplaudată, lăsa loc de interpretare și putea fi folosită drept armă de presa conservatoare – o afirmație scoasă din context, pe care o făcuse de nenumărate ori înainte în discursurile ei, în care arătase cât e de mândră de direcția în care se îndrepta țara noastră și de cifrele încurajatoare privind implicarea politică. De vină eram noi, echipa mea și cu mine; o lăsaserăm pe Michelle să apară în fața alegătorilor fără a-i pregăti discursul, fără ajutorul consilierilor de care eu beneficiam în permanență, fără infrastructura care m-a ajutat să mă mențin organizat și succint. Era ca și cum am fi trimis un civil în mijlocul unui schimb de focuri fără vestă antiglonț.

Nu a contat. Reporterii s-au năpustit asupra ei, speculând pe seama consecințelor pe care discursul ei le va avea asupra campaniei mele și asupra revelațiilor legate de adevăratele sentimente nutrite de cuplul Obama. Am înțeles că asta făcea parte dintr-o

campanie mai vastă și mai urâtă, un portret negativ construit deliberat și meticulos pe baza unor stereotipuri, generat de teamă și menit să alimenteze o stare de tensiune generală născută din ideea că un om de culoare ar putea să pună țara la cale cu familia lui, tocmai de la Casa Albă.

Eram mai puțin preocupat de ce însemnau toate acestea pentru campanie, pe mine mă afecta faptul că Michelle suferea, că această femeie puternică, inteligentă și frumoasă care era soția mea începuse să se îndoiască de propriile calități. După gafa din Wisconsin mi-a reamintit că nu dorise niciodată să fie în atenția publicului și mi-a spus că, dacă prezența ei în turneul electoral făcea mai mult rău decât bine, prefera să rămână acasă. I-am promis că îi vom acorda mai mult sprijin și am insistat pe faptul că ea era mult mai convingătoare decât aș fi putut fi eu vreodată. Dar cuvintele mele nu au făcut-o să se simtă mai bine.

Campania noastră a continuat să crească, cu tot acest carusel emoțional. Până la momentul Super Tuesday, organizația noastră crescuse ca ciupercile după ploaie, de la o întreprindere modestă la o operațiune mult mai stabilă și mai bine finanțată. Camerele de hotel au devenit mai spațioase, mijloacele de călătorie mai confortabile. Inițial am zburat cu companii de linie, pentru ca apoi să avem parte și de zboruri charter nu întotdeauna inspirat alese. Unul dintre piloți a aterizat în alt oraș decât cel în care voiam să ajungem, și nu o dată, ci de două ori. Un altul a încercat să pornească bateria avionului cu un cablu conectat la o priză standard din sala de așteptare a aeroportului. (M-am simțit ușurat când experimentul a eșuat, cu toate că asta a însemnat să mai așteptăm încă două ore livrarea unui alt acumulator dintr-un oraș învecinat, cu ajutorul unei remorci.) Acum puteam în sfârșit să închiriem un avion, cu propriul însoțitor de bord, mese asigurate și scaune reglabile.

Noile împrejurări au atras de la sine alte reguli, norme de protocol, proceduri și o altă ierarhie. Aveam o echipă de peste 1 000 de oameni în toată țara și, cu toate că membrii mai vechi ai echipei au încercat să mențină standardul bătaios și informal al campaniei, am spus adio zilelor în care puteam afirma categoric că îi cunoșteam aproape pe toți cei care lucrau pentru mine. În absența acestui familiarism cu care eram obișnuit, din ce în ce mai puțini oameni mi se adresau cu „Barack”. Acum eram „domnule” sau „domnule senator”. Când intram într-o încăpere, oamenii se ridicau în picioare și se

mutau în alt birou, presupunând că nu voiam să fiu deranjat. Dacă insistam ca ei să rămână, îmi zâmbeau timid și vorbeau în șoaptă.

Am început să mă simt bătrân și singur. Ciudat lucru, dar și mulțimea adunată la mitingurile noastre mă făcea să mă simt la fel. 15, 20 sau chiar 30 000 de oameni la un singur miting, toți în tricouri, salopete și șepci cu însemnele roșii, albe și albastre ale campaniei Obama, așteptând ore în șir să intre pe arenele alocate. Echipa noastră concepusese un ritual de pregătire. Reggie, Marvin, Gibbs și cu mine coboram din mașină în fața unei intrări de serviciu sau în dreptul ușilor pentru aprovizionare, apoi îi urmam pe cei din echipă sosiți înaintea noastră prin coridoare întunecate și alei secundare. De obicei, mă întâlneam cu organizatorii locali, mă fotografiam alături de vreo sută de voluntari și susținători, îi îmbrățișam, ne pupam și ascultam micile lor doleanțe; semnam autografe pe cărți, reviste, mingi de baseball, ilustrate care anunțau venirea pe lume a unui copil, misiuni militare, pe orice. Urma un interviu cu unul sau doi reporteri; un prânz frugal într-o antecameră aprovizionată cu ceai rece îmbuteliat, fructe deshidratate, batoane proteice sau orice alt produs de care amintisem vreodată, întâmplător sau nu, în cantități care m-ar fi ajutat să supraviețuiesc unui atac nuclear; urma o pauză de toaletă, iar Marvin sau Reggie îmi dădeau gelul pentru frunte și nas ca să nu îmi strălucească fața pe sticlă, cu toate că unul din cameramanii noștri ne avertizase că acesta ar fi conținut substanțe cancerigene.

Auzeam murmurul mulțimii din ce în ce mai zgomotos în timp ce ne îndreptam pe sub tribune și strapontine către scenă. Inginerul de sunet primea un semnal pentru difuzarea anunțului (se numea „Vocea lui Dumnezeu“, după câte am înțeles mai târziu), așteptam în culise să fiu prezentat de cineva din partea locului, după care se auzeau cuvintele „viitorul președinte al Statelor Unite“, urmat de niște urale asurzitoare, de melodia *City of Blinding Lights* a trupei U2 și, după îndemnul „Dă-i gata, șefu!“, intram pe scenă.

Făceam asta de două sau de trei ori pe zi, oprind din oraș în oraș, stat după stat. Cu toate că ineditul momentului dispăruse, simpla energie izvorâtă din aceste mitinguri n-a încetat niciodată să mă uluiască. „Parcă asistăm la un concert rock“, așa descriau reporterii aceste evenimente și, cel puțin din punct de vedere al intensității decibelilor, aveau dreptate. Dar când mă aflam pe scenă nu aveam acest sentiment. Nu eram acolo pentru a oferi publicului american un spectacol, ci aveam mai degrabă rolul de reflector, amintindu-le

oamenilor – prin poveștile auzite chiar de la ei – ceea ce prețuiau cu adevărat, puterea remarcabilă pe care o aveau doar uniți.

După terminarea cuvântării coboram de pe scenă și îi salutam pe cei de care mă despărțea doar un cordon de demarcare, numai că deseori oamenii țipau, se împingeau și încercau să mă atingă. Alții plângeau sau îmi atingeau fața și, în ciuda eforturilor mele de a descuraja genul acesta de comportament, tinerii părinți își trimiteau bebelușii care plângeau peste capetele oamenilor, ca eu să-i iau în brațe. Uneori entuziasmul lor era amuzant și chiar impresionant, dar, în același timp, îmi dădea și o stare de nervozitate. La un nivel elementar, oamenii nu mă mai vedeau pe *mine*, cu defectele și idiosincraziile mele. Părea că ar fi fost posesorii unei imagini a mea din care făcuseră un fel de creuzet pentru milioane de visuri. Știam că va veni și vremea când îi voi dezamăgi și voi fi net inferior imaginii pe care o construisem împreună cu echipa mea de campanie.

Am înțeles, de asemenea, că dacă susținătorii făceau din mine un simbol al speranței, teama detractorilor mei se putea transforma la fel de ușor în ură. Ca reacție la acest adevăr tulburător, viața mea s-a schimbat.

Primisem protecție din partea Serviciului Secret în mai 2007, cu doar câteva luni înainte de începerea campaniei și mi se dăduse numele conspirativ *Renegade*¹. Aveam pază non-stop. Numai că nu aceasta era regula. Cu excepția vicepreședinților în funcție (și, cum era cazul lui Hillary, al fostei Prime Doamne), candidații nu beneficiau de gardă de corp decât din momentul în care obțineau nominalizarea. Motivul pentru care situația mea a fost gestionată diferit, motivul pentru care Harry Reid și Bennie Thompson, președinte al Comitetului pentru Securitate Internă de pe lângă Senat au insistat public să primesc mai devreme protecție a fost unul cât se poate de simplu: numărul amenințărilor la adresa mea depășise orice pronosticuri pe care le obținuseră vreodată Serviciile Secrete.

Șeful serviciului meu de pază, Jeff Gilbert, era un timp impunător. Un afro-american cu ochelari, cu un aer prietenos și deschis, care ar fi putut fi ușor confundat cu un director într-o companie din lista Fortune 100. La prima noastră întâlnire mi-a spus că voia să facă tranziția cât mai ușoară posibil, înțelegând faptul că, în calitate de candidat la președinție, trebuia să am libertatea de a interacționa cu publicul.

¹ Renegatul (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

Jeff s-a ținut de cuvânt. Serviciul de Protecție nu s-a amestecat niciodată în deciziile privind organizarea evenimentelor, iar agenții au făcut tot posibilul să-și facă prezența cât mai puțin simțită (de exemplu, foloseau baloți de fân în loc de grilaj metalic pentru a stabili o barieră în fața unei scene amenajate în aer liber). Șefii de tură, majoritatea dintre ei bărbați trecuți puțin de 40 de ani, erau adevărați profesioniști, politicoși și cu un umor sec. Se întâmpla des să stau cu ei pe locurile din spate în avion sau în autocar și să discutăm despre echipa preferată sau despre copiii noștri. Fiul lui Jeff juca pe post de atacant în echipa din Florida, așa că toți am început să-i urmărim șansele de a ajunge în Liga Națională de Fotbal (NFL). Reggie și Marvin se înțelegeau de minune cu agenții mai tineri, frecventând aceleași baruri după terminarea activității de campanie.

Cu toate acestea a fost un șoc pentru mine să mă trezesc păzit de bărbați și femei înarmați oriunde m-aș fi dus și să-i văd postați la ușa camerelor pe care le ocupam. Am început să-mi schimb perspectiva asupra lumii din cauza scutului de care eram acoperit. Dacă exista o scară de serviciu, nu mai foloseam intrarea principală a unei clădiri. Dacă mă antrenam în sala de sport a vreunui hotel, agenții acopereau ferestrele cu pânză pentru a nu mă expune unui eventual atac din partea vreunui lunetist plătit. Ecrane anti-glonț au fost instalate în toate camerele în care dormeam, inclusiv în dormitorul nostru din casa din Chicago. Nu am mai putut să mă duc nicăieri singur cu mașina, nici măcar la câteva străzi distanță.

Pe măsură ce ne apropiam de ziua nominalizării, lumea mea devenea din ce în ce mai strâmtă. Mișcările mele au fost limitate. Spontaneitatea a dispărut total din viața mea. Nu mai era posibil, nu mai era ușor pentru mine să mă duc până la magazin sau să stau de vorbă cu un necunoscut pe trotuar.

„Parcă am fi într-o cușcă la circ“, s-a plâns Marvin într-o zi, „iar eu sunt ursul care dansează.“

Au fost și momente când am simțit că-mi pierd mințile, atât eram de sătul de orarul strict al întâlnirilor de la primării, al interviurilor, ședințelor foto și străngerilor de fonduri; mă ridicam, pur și simplu, în mijlocul acțiunii și plecam, disperat să mănânc o porție de taco sau să ascult un concert în aer liber, provocând agitația agenților care mă urmăreau frenetic, șoptind în microfoanele de la mânecile costumului „Renegatul se deplasează“.

„A scăpat ursul din cușcă!“, strigau Reggie și Marvin un pic cam prea amuzați în timpul unor astfel de episoade.

Spre venirea iernii, în 2008, aceste ieșiri spontane au devenit din ce în ce mai rare. Știam că eram imprevizibil și le făceam munca grea agenților, expunându-i unui risc suplimentar. Și oricum porțiile de taco nu mai erau așa de bune cum mi le imaginam, când trebuia să mănânc înconjurat de o mână de oameni îngrijorați. Când aveam un moment de respiro, preferam să rămân în camera mea – citeam, jucam cărți sau urmăream un meci la televizor.

Spre bucuria îngrijitorilor, ursul se obișnuise cu captivitatea.

La sfârșitul lunii februarie, aveam deja un avans insurmontabil față de Hillary din punct de vedere al delegaților angajați. Tot cam atunci, Plouffe – de regulă rezervat în aprecieri – a sunat de la Chicago să-mi comunice ceea ce intuiam deja.

„Cred că dacă jucăm prudent în următoarele săptămâni, vei fi nominalizat din partea democraților pentru funcția de președinte al Statelor Unite.”

După ce am închis telefonul, am rămas pe întuneric, încercând să înțeleg intensitatea sentimentelor care mă încercau. Era un sentiment de mândrie, cred, amestecat cu satisfacția pe care trebuie s-o simtă un alpinist când atinge o culme, și se uită în jos la stânca abruptă pe care tocmai a cucerit-o. Simțeam și o oarecare stare de calm, nu euforie sau ușurare, și un fel de atenție sporită la gândul că responsabilitatea guvernării era pe punctul de a deveni realitate. Aveam frecvente discuții în contradictoriu cu Axe și Plouffe despre platforma campaniei noastre, iar eu insistam asupra faptului că toate propunerile noastre sunt temeinice – și făceam asta atât dintr-o nevoie de a le susține în timpul cursei electorale (experiența m-a învățat că planurile mele pentru reforma în sistemul fiscal și reglementările de mediu nu interesau pe nimeni în mod deosebit), cât și pentru că știam că voi fi nevoit să le pun în practică.

Asemenea preocupări privind viitorul mi-ar fi consumat și mai mult timp dacă Hillary n-ar fi rămas la fel de hotărâtă, în ciuda cifrelor care arătau clar că eu voi fi nominalizat.

Oricine altcineva s-ar fi dat bătut. Fondurile ei erau pe sfârșite. Întâmpina tensiuni în campanie, iar reproșurile din partea staffului ei au scăpat în presă. Singura ei șansă la nominalizare era să-i poată convinge pe extra-delegați – câteva sute de oficiali democrați aleși și oameni din partid care aveau drept de vot în Convenție și puteau vota cu cine doreau – să o aleagă la reuniunea de partid din august. Hillary se agăța și de ultimul fir de ață. Cu toate că inițial a condus la numărul de extra-delegați (care au

anunțat cu cine vor vota cu mult timp înainte de Convenție), din ce în ce mai mulți dintre aceștia și-au exprimat adeziunea pentru mine încă de la alegerile primare.

Cu toate acestea, Hillary continua să lupte, acceptându-și în același timp poziția inferioară. Mesajul ei transmitea o nevoie imperioasă de a rezolva problemele clasei muncitoare, iar ea s-a arătat dispusă să se lupte până la capăt pentru a dovedi oamenilor că era capabilă să apere interesele familiilor americane. Se apropiau alegerile primare din Texas și Ohio (state cu populație albă și hispanică mai în vârstă, unde alegătorii înclinau să voteze cu ea), iar, la câteva săptămâni după aceea, alegerile primare din Pennsylvania (stat în care conducea categoric). Hillary a promis oricui era dispus s-o asculte că se va lupta cu mine până în ziua Convenției.

„E dată naibii, e ca un vampir“, mormăia Plouffe. „E imposibil de ucis.“

Era de-o tenacitate remarcabilă, dar simpatia mea față de ea avea niște limite. Senatorul John McCain era foarte aproape de o nominalizare din partea republicanilor și încă o lună sau două de confruntări înverșunate în interiorul Partidului Democrat i-ar fi dat lui McCain un avans de aproape trei luni pentru a-și pregăti terenul în vederea alegerilor generale din noiembrie. Asta însemna totodată că după aproape 18 luni de campanie non-stop, nimeni din echipa mea nu putea lua o pauză, ceea ce nu era deloc de dorit, dat fiind faptul că eram cu toții aproape epuizați.

Poate așa se explică cea mai mare greșeală tactică din campania noastră.

În loc să stabilim niște obiective realiste și să ne recunoaștem învinși în Ohio pentru a ne putea concentra pe Texas, am decis să atacăm în forță și să încercăm să câștigăm ambele state. Timp de o săptămână am făcut naveta între Dallas, Cleveland, Houston și Toledo, cu vocea răgușită și cu ochii injectați, departe de a prezenta imaginea unui vestitor al speranței.

Eforturile noastre au avut un efect neînsemnat la urne, dar au ajutat echipa Clinton să capete încredere, pentru că o victorie în Texas și Ohio ar fi schimbat substanțial datele problemei. Între timp, deoarece considerau aceste alegeri primare ca un test suprem pentru mine înainte de obținerea nominalizării și pentru că aveau interesul să bată monedă pe o narațiune care genera o explozie a audiențelor, analiștii politici au acordat mai multă atenție atacurilor lui Hillary asupra mea, inclusiv unui spot TV în care declara că nu eram pregătit să gestionez un „telefon la trei

dimineată“ care anunța o criză majoră. Am pierdut decisiv în Ohio și la doar câteva puncte distanță în Texas.

Victoria lui Hillary n-a influențat totuși semnificativ voturile delegaților, dar i-a suflat destul vânt în pupa pentru a-i garanta încă două luni de luptă acerbă la alegerile primare. În plus, a primit destulă muniție pentru a relua un subiect care atârna greu în presă – acela că nu reușisem să realizez o conexiune reală cu alegătorii albi din clasa de mijloc, că latino-americanii erau cel mult indiferenți în ceea ce mă privește și că într-o cursă electorală de un asemenea calibru aceste puncte slabe făceau din mine un pariu foarte riscant pentru democrați.

La numai o săptămână după aceea am început să mă întreb dacă nu cumva aveau dreptate.

În cursa de la San Antonio la Chicago, după alegerile primare, echipa mea s-a arătat foarte pesimistă. Michelle abia dacă a scos un cuvânt. Când Plouffe a încercat să mai destindă atmosfera anunțând profetic că vom câștiga în Vermont, ceilalți au ridicat din umeri. Când altcineva a glumit că am murit cu toții și am ajuns în Purgatoriu, unde aveam să ne confruntăm cu Hillary până la sfârșitul timpurilor, nimeni nu a râs. Remarca era un pic cam prea adevărată.

Trecuse mai bine de un an de când nu mă mai gândisem prea mult la pastorul meu, Jeremiah Wright. Dar, pe 13 martie, emisiunea *Good Morning, America* de la ABC News a difuzat o selecție de videoclipuri scurte realizate pe parcursul mai multor ani, cu fragmente din predicile lui editate într-un segment de două minute. Filmulețul îl arăta pe pastorul Wright numind America „Statele Unite ale Ku-Klux-Klan-ului“. Pastorul Wright spunând „NU Dumnezeu să binecuvânteze America, ci Dumnezeu să afurisească America“. Pastorul Wright putea fi auzit afirmând și că tragedia de la 11 septembrie putea fi explicată prin numeroasele intervenții militare americane și prin violența gratuită. Cu alte cuvinte, afirmațiile lui se întorceau împotriva noastră. Materialul video nu oferea nici un context, nici un comentariu, nici un istoric; era, de fapt, o prezentare succintă și intensă a radicalismului oamenilor de culoare și tăia în carne vie în privința Americii. Era practic un delir tipic lui Roger Ailes¹.

La numai câteva ore de la prima difuzare, clipul rula pe toate canalele. În echipa mea filmulețul a avut efectul unei torpile care

¹ Roger Ailes – fost director executiv al Fox News (n.tr.)

a distrus fuselajul navei. Am emis imediat o declarație în care mă delimitam categoric de afirmațiile făcute în videoclip și în care punctam totuși activitatea remarcabilă a pastorului Wright și a bisericii Trinity din Chicago. A doua zi am avut o întâlnire, anterior programată, cu consiliile editoriale de la două publicații, apoi am acordat câteva interviuri televizate, condamnând de fiecare dată vederile exprimate în videoclip. Dar răul fusese deja făcut. Pe ecranele televizoarelor se derulau fără încetare imagini cu pastorul Wright, discuțiile pe marginea subiectului nu conteneau și până și Plouffe a trebuit să admită că nu știa cum o să ieșim basma curată.

Ulterior, Axe și Plouffe și-au asumat vina de a nu fi obținut acest filmuleț în urmă cu un an, după publicarea articolului din *Rolling Stone*, pentru că așa am fi avut mai mult timp la dispoziție să limităm pagubele. Dar știam foarte bine că vina era exclusiv a mea. Poate că nu fusesem prezent la nici una din acele predici, poate că nu îl auzisem niciodată pe pastor folosind un asemenea limbaj. Dar cunoșteam prea bine accesele de furie din comunitatea neagră – comunitatea mea – exprimate prin el. Știam că, indiferent de părerile comune în multe alte privințe, albi și negrii aveau păreri total diferite despre chestiunea rasei în America. Fusese o dovadă de aroganță din partea mea să cred că puteam să aduc aceste două lumi la un numitor comun, o dovadă de aroganță cel puțin la fel de condamnabilă ca atunci când am îndrăznit să cred că pot să frecventez o instituție atât de complexă precum Trinity, condusă de un om atât de complicat ca pastorul Wright, și să aleg, în același timp, ca la restaurant, numai ceea ce îmi era pe plac. Poate că aș fi putut face asta ca simplu cetățean, dar nu ca figură publică, candidat la președinție.

Era oricum prea târziu. Există situații în politică, la fel ca în viață, în care calea cea mai bună este să eviți sau să te retragi, dar există și situații în care singura opțiune este să te îmbărbătezi și să accepți realitatea.

„Trebuie să le vorbesc oamenilor“, i-am spus lui Plouffe. „Despre chestiunea rasială. Singura soluție este să scot toate armele la înaintare și să plasez afirmațiile pastorului Wright într-un context. Trebuie să fac asta cât mai curând.“

Echipa mea era sceptică. Aveam deja programul plin pentru următoarele trei zile și nu aveam cum să mă concentrez asupra unui discurs care ar fi putut fi cel mai grăitor din toată campania. Dar nu aveam de ales. Într-o sâmbătă seară, după o zi de întâlniri în Indiana, m-am întors acasă la Chicago și am stat o oră în

telefon cu Favs, dictându-i argumentația pe care o formulasem deja în minte. Voiam să transmit că pastorul Wright și biserica Trinity erau reprezentative pentru moștenirea rasistă a Americii, să explic că mai existau încă instituții și persoane care, – deși întruchipau valorile credinței și muncii, ale familiei și comunității, ale educației și progresului –, nutreau încă ostilitate și se simțeau încă trădați de țara pe care o iubeau.

Era totuși nevoie de mai mult. Trebuia să le explic adversarilor de ce albi din America opuneau rezistență, de ce unii dintre ei detestau chiar faptul că negrii reclamau nedreptățile îndurate – de ce respingeau categoric ideea că toți albi erau rasiști sau că propriile temeri și necazuri ar fi fost mai puțin întemeiate.

Atâta timp cât refuzam să acceptăm realitatea, nu puteam rezolva problemele cu care se confrunta America. Iar pentru a puncta ce ar însemna acceptarea realității de către toți cei vizați era nevoie să includ în discurs o întâmplare relatată în prima mea carte, de care nu pomenisem în nici un discurs politic – durerea și confuzia pe care le trăisem în adolescență, într-o stație de autobuz, când Toot mi-a spus că îi fusese teamă de un om al străzii, nu numai pentru că fusese agresiv, ci și pentru că era negru. Dar asta nu m-a făcut s-o iubesc mai puțin, pentru că bunica mea făcea parte din mine, așa cum, într-un mod indirect, pastorul Wright făcea parte din mine. Și amândoi făceau parte din familia Americii.

După convorbirea telefonică cu Favs mi-am amintit singura ocazie cu care Toot și pastorul Wright se întâlniseră. La nunta mea, pastorul Wright le-a îmbrățișat pe mama și pe bunica și le-a felicitat pentru educația mea, spunându-le că trebuie să fie mândre de mine. Toot a zâmbit într-un fel aparte, șoptindu-i mamei cât de încântător era pastorul – deși, mai târziu, în timpul ceremoniei, s-a simțit cam jenată când acesta a descris obligațiile conjugale ale tinerilor căsătoriți în termeni mult mai grafici decât cei cu care fusese obișnuită Toot în copilărie, la slujbele Bisericii Metodiste.

Favs a scris o primă versiune și în următoarele două nopți am stat treaz până târziu, corectând, rescriind și ajungând la versiunea finală la ora 3 în dimineața zilei în care urma să rostesc discursul. Marty, Valerie, Eric Whitaker, Axe, Plouffe și Gibbs ne-au urat mie și lui Michelle succes înainte de a urca pe scena Centrului National Constituțional din Philadelphia.

„Cum te simți?” m-a întrebat Marty.

„Bine“, am spus, pentru că era adevărat. „Dacă iese totul bine, mai avem o șansă. Dacă nu, probabil vom pierde. Dar oricare ar fi rezultatul, am ocazia să spun ceea ce gândesc.“

Discursul a fost un succes. Rețelele de televiziune au transmis în direct și, în decurs de 24 de ore, înregistrarea a fost accesată de peste un milion de oameni pe internet, ceea ce era un record la momentul respectiv. Comentariile analiștilor politici și ale celorlalți gazetari din toată țara au avut un impact teribil, iar efectul asupra celor prezenți în sală – inclusiv asupra lui Marty, care a fost surprins într-o fotografie cu o lacrimă pe obraz – a fost unul spectaculos.

Dar cea mai importantă analiză a venit în seara aceea din Hawaii, din partea bunicii mele.

„A fost un discurs foarte bun, Bar“, mi-a spus ea la telefon. „Știu că nu ți-a fost ușor.“

„Mulțumesc, Toot.“

„Știi că sunt mândră de tine, da?“

„Știu“, am răspuns. Abia după ce am închis telefonul am dat frâu liber lacrimilor.

Discursul meu a oprit hemoragia, dar toată povestea legată de pastorului Wright a avut unele repercusiuni, în special în Pennsylvania, unde alegătorii democrați erau mai în vârstă și mai conservatori. Ceea ce ne-a salvat de la o cădere liberă a fost munca susținută a voluntarilor, o infuzie de capital de la micii donatori, cu ajutorul cărora am putut plăti spațiu TV timp de patru săptămâni, precum și disponibilitatea unor demnitari de marcă de a garanta pentru mine cu sprijinul clasei mijlocii albe. Printre ei se număra și Bob Casey, un catolic irlandez amabil, fiul fostului guvernator al statului Pennsylvania și coleg cu mine în Senat. Nu avea mai nimic de câștigat din asta – Hillary avea un sprijin extraordinar și avea șanse mari să câștige acolo – și la momentul incidentului Wright nu își anunțase încă adeziunea la campania mea. L-am sunat înainte de discurs și i-am spus să se simtă liber de orice fel de obligație, date fiind împrejurările, dar el a insistat să meargă mai departe cu mine.

„Chestiunea legată de Wright e o bilă neagră“, a spus el amuzat, în termeni prea eleganți. „Dar eu consider în continuare că ești o alegere bună.“

Bob și-a respectat promisiunea cu decență și curaj, mi-a fost alături în campania din Pennsylvania mai mult de o săptămână. Încet-încet, am început să urcăm din nou în sondaje. Cu toate că

știam că nu vom câștiga, am calculat că vom pierde la o distanță de trei sau patru procente.

Numai că, aproape ca la comandă, am făcut cea mai mare greșeală din campanie.

Ne-am dus la San Francisco pentru o strângere de fonduri, genul de eveniment care mi-e în general dezagreabil, găzduit într-o reședință luxoasă, unde lumea a așteptat răbdătoare să se fotografieze cu mine, unde s-au servit antreuri cu ciuperci shiitake și unde au venit donatori putred de bogați, majoritatea oameni simpatici pentru o conversație restrânsă, dar vădit reprezentativi ca grup, fideli tuturor stereotipurilor legate de liberalii de pe Coasta de Vest, unde oamenii beau numai *latte* și conduc în general mașini Prius. Deja se făcuse târziu și, în timpul sesiunii obligatorii de întrebări și răspunsuri, cineva m-a rugat să explic de ce atât de mulți muncitori din Pennsylvania continuau să voteze împotriva propriilor interese și să aleagă republicani.

Mi se pusese aceeași întrebare de o mie de ori până atunci, formulată diferit. În mod normal n-aș fi avut nici o problemă să vorbesc despre temerile mele legate de situația economică, despre frustrarea mea referitoare la guvernul federal aparent nereceptiv, despre diferențele justificabile în ceea ce privește aspecte sociale precum avortul și care îi împingeau pe alegători în direcția republicanilor. Dar, fie pentru că eram epuizat mental și fizic, fie pentru că îmi pierdusem răbdarea, răspunsul meu a fost departe de a comunica aceste preocupări ale mele.

„Dacă vă duceți într-un orașel din Pennsylvania“, am spus, „o să vedeți, ca în multe alte orașele din Vestul Mijlociu, că locurile de muncă s-au împușinat în ultimii 25 de ani și nu a fost creat nimic în locul lor. Nici administrația Clinton, nici administrația Bush nu le-au acordat atenția cuvenită, în fiecare mandat s-a spus că aceste comunități se vor regenera cumva și, cu toate astea, lucrurile sunt neschimbate.“

Nimic de comentat până aici. Numai că am adăugat:

„Deci nu e de mirare că sunt înăcăriți, că apelează la arme și la religie, că manifestă antipatie față de oamenii care nu sunt ca ei, că nu suportă imigranții, că nu sunt în asentimentul comercianților, toate acestea fiind o expresie a frustrărilor lor.“

Sunt în stare să redau și acum citatul cuvânt cu cuvânt, pentru că acolo era prezentă și o scriitoare liber profesionistă care m-a înregistrat. Din punctul ei de vedere, răspunsul meu risca să confirme ideile preconceptuate ale locuitorilor din California despre

alegătorii albi din clasa de mijloc și, ca atare, subiectul merita atenție, deci a scris despre el pentru *Huffington Post*. (O decizie pe care i-o respect, trebuie să recunosc, cu toate că nu sunt de acord cu aprecierile ei. Aici intervine deosebirea între cei mai liberali dintre scriitori și colegii lor conservatori – capacitatea de a atrage politicieni de partea lor.)

Chiar și în ziua de azi simt nevoia să retrag fraza aceea pentru câteva modificări. „Nu e de mirare că se simt frustrați”, aș fi spus în versiunea mea revizuită, „și că se întorc la tradiții și la un mod de viață care au fost constante în existența lor, fie că e vorba de religie, de vânătoare, de muncă grea sau de noțiuni mai tradiționaliste despre familie și comunitate. Iar când republicanii le spun că democrației disprețuiesc aceste lucruri – sau când le dau oamenilor motive să creadă asta – atunci nici cele mai bune politici din lume nu mai contează pentru ei”.

Aceasta era, de fapt, convingerea mea. Acesta era motivul pentru care am obținut voturile alegătorilor din zonele rurale din sudul statului Illinois și din Iowa – pentru că au simțit că îi respectam și îmi păsa de ei, chiar dacă nu eram în deplin acord asupra subiectelor legate de avort și de imigrație. Într-un fel, acei oameni îmi erau mai apropiați decât cei în fața cărora am vorbit în seara cu pricina, la San Francisco.

Încă mă gândesc cu tristețe la acele cuvinte neinspirat alese. Și asta nu numai pentru că după aceea a urmat un alt șir de atacuri nemiloase din partea presei și a echipei Clinton – ceea ce n-a fost deloc plăcut –, dar și pentru că vorbele acelea au rămas pentru totdeauna în memoria publicului. Formulări de genul „înăcriți” și „apelează la arme și religie” nu erau ușor de uitat, se tot repetau ca un disc stricat și au fost citate mult timp de-atunci, și în perioada mandatelor mele, ca dovadă a faptului că nu reușisem să-i înțeleg și să ajung la inimile albilor din clasa de mijloc, nici chiar când poziția mea și politica pe care o promovam indicau mereu contrariul.

Poate că exagerez consecințele acelei serii. Poate că așa fusese menit să se întâmple, dar ceea ce e sâcâitor pentru mine e simplul fapt că am comis o greșeală și că nu îmi place să fiu greșit înțeles. Poate că mă deranjează uneori că trebuie să fiu atent și delicat când nu fac decât să punctez ceea ce e deja evident: e posibil să înțelegi și să apreciezi frustrările alegătorilor albi fără a nega ușurința cu care, în întreaga istorie a Americii, politicienii au manipulat populația albă, asmuțind-o asupra cetățenilor de culoare.

Un lucru e sigur. Urmările gafei mele din San Francisco au asigurat un răspuns mult mai bun decât oricare altul pe care l-aș fi putut formula.

Am șchiopătat tot restul campaniei din Pennsylvania. Ultima dezbatere din Philadelphia a fost o confruntare dură în care accentul s-a pus aproape exclusiv asupra insignei cu drapelul american, a pastorului Wright și a cuvântului „înăcriți”. Iar pe parcursul campaniei ei din Pennsylvania, Hillary și-a proclamat, înviorată, aprecierea redescoperită pentru drepturile cetățenilor de a deține arme de foc. Am poreclit-o Annie Oakley¹. Am pierdut la nouă procente diferență.

Așa cum s-a întâmplat în alegerile primare din Ohio și Texas, rezultatele au avut un impact modest asupra numărului de delegați. Dar nu puteam nega faptul că primisem o lovitură destul de serioasă. Analistii politici au opinat că, dacă rezultatele următoarelor două mari confruntări (din Indiana, unde Hillary conducea lejer, și din Carolina de Nord, unde eram favoriți) arătau o scădere a sprijinului pentru noi, extra-delegații vor fugi mâncând pământul, iar Hillary va avea o șansă în plus să obțină nominalizarea.

Aceste comentarii au fost din ce în ce mai sonore în următoarele zile, când pastorul Wright s-a decis să țină o serie de cuvântări publice.

Nu mai vorbisem decât o singură dată cu pastorul Wright după difuzarea aceluia filmuleț și atunci îi spuseseam că nu eram deloc de acord cu afirmațiile sale, dar doream să-l protejez și să feresc congregația de alte repercusiuni. Nu-mi amintesc detaliile, știu doar că a fost o convorbire dureroasă și scurtă, iar întrebările lui au fost pline de reproșuri. Ascultase vreunul dintre acei reporteri o slujbă de-a lui de la început până la sfârșit? m-a întrebat. Cum a fost posibil să reduci o viață de muncă la numai două minute? L-am ascultat cum se apăra și mi-am imaginat cât de tulburat era. Universități și seminare teologice de prestigiu îl invitaseră deseori să vorbească studenților, era un stâlp al comunității sale, un far călăuzitor nu numai în bisericile frecventate de negri, dar și în cele cu enoriași majoritar albi. Și-apoi, în numai o clipă, se transformase într-o victimă a fricii și a batjocurii.

¹ Annie Oakley (1860–1926) – trăgătoare de elită, vedetă a spectacolului Wild West organizat de Buffalo Bill și a cărei viață a inspirat câteva adaptări cinematografice și musicaluri, printre care *Annie Get Your Gun*. (n.tr.)

Eram chinuit de remușcări pentru că știam că toate aceste atacuri erau doar rezultatul asocierii numelui său cu al meu. Era doar o victimă colaterală într-o luptă pe care nu el o alesese. Cu toate acestea, nu știam cum să-i alin rănilor, iar când am făcut o sugestie practică – și evident în interesul propriu – ca el să nu mai apară în public o vreme, cel puțin până se liniștesc apele, sunt sigur că a perceput-o ca pe un alt afront.

M-am așteptat la ce era mai rău din momentul în care s-a anunțat că pastorul Wright va da un interviu pentru emisiunea lui Bill Moyers, va vorbi la gala NAACP din Detroit și va fi prezent la Clubul Național de Presă din Washington, exact înainte de alegerile primare din Indiana și Carolina de Nord de la începutul lunii mai. Primele două apariții s-au remarcat, dacă pot spune asta, prin moderație, iar pastorul a avut atitudinea unui teolog și predicator, fără a fi provocator.

La Clubul Național de Presă însă, s-a dezlănțuit. Sub ploaia de întrebări din partea analiștilor politici și frustrat de faptul că reporterii nici măcar nu erau atenți la răspunsurile lui, pastorul Wright s-a lansat într-o tiradă răsunătoare, gesticulând articulat, cu ochii plini de furie. A declarat că America era o națiune rasistă până în măduva oaselor. A lăsat să se înțeleagă că guvernul Statelor Unite se afla în spatele epidemiei de SIDA. L-a ridicat în slăvi pe conducătorul Națiunii Islamului, Louis Farrakhan, afirmând că toate atacurile asupra acestuia erau de natură rasistă și a desființat ceea ce spusese despre declarațiile lui anterioare ca fiind „ceea ce fac politicienii ca să fie aleși”.

„Le-a vorbit în limba ghetoului”, a comentat Marty ulterior.

Nu am văzut transmisiunea în direct, ci înregistrarea, și am știut imediat ce aveam de făcut. A doua zi după-amiază, stăteam cu Gibbs pe banca vestiarului unui liceu din Winston-Salem, Carolina de Nord, mă uitam la pereții vopsiți în verde, apăsasem de mirosul stătut al echipamentului de fotbal, așteptând să dau o declarație de presă prin care aveam să rup oficial și pentru totdeauna legătura cu cineva care jucase un rol mic, dar important în devenirea mea ca om; cu un personaj ale cărui cuvinte mi-au servit cândva ca slogan în discursul care m-a adus pe scena națională; cu omul care, în ciuda slăbiciunilor lui de-acum, îmi arătase întotdeauna bunătate și susținere.

„Ești bine?” m-a întrebat Gibbs.

„Mda.”

„Știu că nu ți-e ușor.”

Am dat din cap, impresionat de grija lui Gibbs. De obicei nu prea lăsam să se vadă, nici unul dintre noi, presiunea sub care ne aflam; Gibbs era un luptător și abia pe urmă un glumeț, iar când călătoream, ne tachinam reciproc și glumeam mai liber. Dar, poate pentru că crescuse în Alabama, înțelegea mai bine decât oricine căile întortocheate ale rasei, religiei și familiei și cum binele și răul, iubirea și ura puteau coexista în aceeași inimă.

„Mă gândesc dacă nu cumva Hillary are dreptate“, i-am spus.

„În legătură cu ce?“

„În legătură cu faptul că sunt ca o marfă deteriorată. Mă gândesc la asta din când în când, la faptul că nu totul se reduce la ambițiile mele. Lupta asta ar trebui să îmbunătățească situația din țară“, am mai spus. „Dacă poporul american nu poate trece peste incidentul Wright, iar eu obțin cu chiu, cu vai nominalizarea, pentru ca apoi să pierd în alegerile generale, atunci care este acel lucru bun pe care l-am făcut?“

Gibbs și-a așezat mâna pe umărul meu.

„N-o să pierzi“, mi-a spus. „Oamenii își doresc un conducător autentic și l-au găsit în tine. Hai să terminăm o dată pentru totdeauna cu subiectul ăsta, să ne putem relua munca și să le reamintim de ce tu trebuie să fii președinte.“

Prin scurta mea declarație, în care dezavuiam fără echivoc cele spuse de pastorul Wright și mă delimitam de el, mi-am atins scopul. Chiar dacă nu a alungat definitiv îngrijorarea alegătorilor, măcar i-a convins pe reporteri că nu mai aveam absolut nimic de spus în legătură cu acest subiect. Ne-am reluat turneul și ne-am concentrat din nou asupra problemelor stringente, precum asistența medicală, locurile de muncă, războiul din Irak, fără să am siguranța direcției în care se îndreptau lucrurile.

La un moment dat însă, am primit un ajutor nesperat.

În primăvara lui 2008, prețul benzinei crescuse alarmant, în special din cauza diverselor perturbări în sistemul de livrare. Nimic nu îi scotea pe votanți din sărite mai mult decât prețurile mari la combustibili și, disperat să gestioneze cât mai repede această situație, John McCain a propus suspendarea temporară a accizelor la benzină. Hillary s-a arătat imediat de acord cu propunerea, iar echipa m-a întrebat ce vreau să fac.

Le-am spus că nu sunt de acord. Cu toate că propunerea ar fi fost oarecum tentantă, știam că aplicarea ei ar fi secătuit fondul federal pentru autostrăzi, și-așa sărăcit, ceea ce ar fi avut ca rezultat scăderea numărului de proiecte pentru infrastructură

și al locurilor de muncă. Știam din experiența mea ca senator al statului Illinois, calitate în care și votasem pentru o propunere similară, că avantajele pentru consumatori nu erau semnificative. Proprietarii stațiilor de benzină ar fi fost oricum tentați să mențină prețurile ridicate pentru a avea profit, iar cei trei cenți la galon ar fi fost recuperați tot din buzunarul consumatorilor.

Spre surprinderea mea, Plouffe și Axe au fost și ei de aceeași părere. Axe a sugerat chiar să scoatem în evidență opoziția mea, pentru a dovedi că sunt cât se poate de transparent cu alegătorii. A doua zi am dat o declarație chiar dintr-o benzinărie și le-am arătat reporterilor contrastul dintre ceea ce eu consideram a fi o politică serioasă, pe termen lung, privind combustibili și energia, și soluția tipică Washingtonului, propusă de McCain și Hillary. Era doar o manevră politică menită să dea impresia că guvernarea luau măsuri fără a rezolva, de fapt, problema. Drept urmare, atât Hillary cât și McCain au încercat să mă descrie ca fiind rupt de realitate și insensibil la pierderile de câteva sute de dolari pe care familiile americane le vor suferi, dar am ripostat cu un spot TV pe tema carburanților care a fost difuzat fără încetare în Indiana și Carolina de Nord.

A fost un moment de mare mândrie pentru noi, dat fiind că am luat atitudine fără a avea sprijin politic și am fost catalogați drept nebuni de către analiștii politici. Am început să vedem semne în sondajele de opinie, care ne arătau că votanții înțeleseseră poziția noastră, deși la momentul acela nici unul dintre noi – nici măcar Plouffe – nu mai aveam încredere deplină în sondaje. Eventualitatea unei reacții negative plutea asupra campaniei noastre precum îngrijorarea unui pacient care așteaptă rezultatele unei biopsii.

În seara dinaintea alegerilor primare am organizat un miting în Indianapolis, la care a cântat Stevie Wonder. După discursul meu, Valerie, Marty, Eric și cu mine ne-am retras într-o cămăruță de unde am ascultat muzică, am băut bere și am mâncat friptură rece de pui.

Eram toți nostalgici, ne-am amintit de zilele frumoase din Iowa, de dezamăgirea suferită în New Hampshire, de voluntarii pe care i-am întâlnit și de prietenii noi pe care ni-i făcusem. La un moment dat, unul dintre noi a adus vorba de apariția pastorului Wright la Clubul Național de Presă, iar Marty și Eric au reprodus teatral, pe rând, unele din frazele cele mai dureroase. Am început toți să râdem cu poftă, râdeam cu lacrimi, aproape să ne tăvălim, un răs nervos, similar râsului născut din disperare. Poate era un semn de epuizare sau de nerăbdare și anxietate din cauza votului

de-a doua zi, sau poate era doar modul nostru de a recunoaște absurditatea împrejurărilor date – patru prieteni buni, afro-ameericani din cartierele de sud ale orașului Chicago, care mâncau pui și îl ascultau pe Stevie Wonder, în așteptarea nominalizării unuia din noi pentru funcția de președinte al Statelor Unite.

Și-atunci a intrat Axe în cameră, cu o figură marcată de tristețe.

„Ce s-a întâmplat?” l-am întrebat, râzând încă și încercând să-mi recapăt suflul.

Axe a clătinat din cap.

„Tocmai am primit cifrele preliminare... am căzut cu 12 procente în Indiana. Nu cred că o să reușim.”

Pentru o clipă s-a lăsat tăcerea. Apoi am spus:

„Axe, știi că te iubesc, dar prea ești pesimist. Ia o bere și stai cu noi, sau ieși naibii de-aici.”

Axe a ridicat din umeri și a plecat, luându-și îngrijorarea cu el. M-am uitat în jur la prietenii mei și am ridicat sticla de bere în semn de toast.

„Pentru îndrăzneala de a spera”, am spus.

Am ciocnit între noi și am început din nou să râdem cu poftă.

Douăzeci și patru de ore mai târziu, într-o cameră de hotel din Raleigh, Gibbs mi-a citit rezultatele alegerilor. Câștigam în Carolina de Nord cu un avans de 14 procente. Și mai surprinzător, în Indiana eram aproape la egalitate, fără câteva mii de voturi. Mai erau șase scrutinuri înainte de încheierea oficială a sesiunii electorale primare a democraților, și doar câteva săptămâni până la discursul întârziat, dar elegant al lui Hillary prin care accepta înfrângerea și își exprima adevărată dezamăgire pentru mine, dar rezultatele din noaptea aceea ne-au dat de înțeles că deja cursa era terminată.

Urma să fiu candidatul democrat la funcția de președinte al Statelor Unite.

În discursul din acea seară am făcut referire la alegerile generale, conștient de faptul că nu aveam voie să pierd nici un moment, și le-am spus celor din public că aveam încredere că democrații se vor uni și îl vor împiedica pe John McCain să continue politica lui George W. Bush. Am vorbit cu Axe despre potențialii vizavi pentru funcția de vicepreședinte și apoi i-am telefonat lui Toot să-i spun vestea cea mare. („Mare lucru ai realizat, Bar”, mi-a spus ea.) După miezul nopții l-am sunat pe Plouffe la sediul nostru din Chicago și am trecut în revistă ce trebuia să pregătim pentru convenția care urma să aibă loc în mai puțin de trei luni.

Mai târziu, întins pe pat, incapabil să adorm, am făcut o recapitulare în gând. M-am gândit la Michelle, care suportase absența mea, care se ocupase de casă și-și călcase pe inimă în privința politicii, ajungând să țină discursuri curajoase și eficiente. M-am gândit la fiicele mele, la cât erau de pline de energie, de afecțiune și îndrăzneală, chiar și când nu mă vedeau câte o săptămână. M-am gândit la priceperea și la concentrarea dovedite de Axe și de Plouffe și de restul echipei mele de experți, la faptul că niciodată n-au muncit în campanie cu gândul la bani și la putere, la devotamentul lor nestrămutat atât față de mine și de echipă, cât și față de ideea de a face din America o țară mai bună. M-am gândit la prietenii mei, Valerie, Marty și Eric, care se bucuraseră împreună cu mine și îmi alungaseră grijile la fiecare pas fără să ceară nimic în schimb. Și m-am gândit la tinerii coordonatori și voluntari care înfruntaseră fără ezitare vremea rea, votanții sceptici și pașii greșiți făcuți de propriul candidat.

Cerusem un lucru dificil din partea poporului american – acela de a-și pune încrederea într-un nou venit, tânăr și lipsit de experiență, care nu numai că era negru, dar avea și un nume care evoca o poveste de viață aparent neobișnuită. Le dădusem în mod repetat motive să nu mă susțină. Avusesem sușuri și coborâșuri în dezbateri, îmi exprimasem câteva păreri neconvenționale, făcusem unele gafe nepermise, și mai eram legat și de un pastor care afurisise Statele Unite ale Americii. Adversara mea își dovedise pregătirea și curajul.

În ciuda tuturor acestor lucruri, oamenii îmi dăduseră o șansă. În tot acel circ politic, au auzit apelul meu la schimbare. Cu toate că nu fusesem mereu la înălțime, ei au văzut ceea ce era mai bun în mine: vocea care insista să susțină că, în ciuda diferențelor dintre noi, rămâneam un popor unit, și, împreună, bărbați și femei cumsecade, puteam clădi un viitor mai bun.

Mi-am promis mie însumi că nu îi voi dezamăgi.

CAPITOLUL 8

La începutul verii lui 2008, principalul punct pe ordinea de zi a campaniei noastre era să reorganizăm Partidul Democrat pe baze sistematice. Alegerile primare, prelungite și dure, creaseră animozitate între echipa lui Hillary și echipa mea, în timp ce unii dintre susținătorii mai înfierbântați amenințau să își retragă sprijinul dacă nu o cooptam în echipa mea.

În ciuda speculațiilor din presă privind o ruptură iremediabilă între mine și Hillary, prima noastră întâlnire după alegerile primare, organizată la începutul lunii iunie la locuința din Washington a colegei noastre din Senat, Dianne Feinstein, a fost una amabilă și pragmatică, chiar dacă ușor tensionată. La începutul întâlnirii s-a simțit obligată să-și exprime părerea despre ceea ce ea a considerat atacuri nejustificate din partea echipei mele. Ca învingător, m-am simțit obligat să-mi păstrez nemulțumirile pentru mine. Dar nu a durat mult până când am limpezit lucrurile. Ceea ce conta, a spus Hillary, era faptul că se considera un jucător de echipă care ținea la interesele partidului și la binele țării.

Poate a ajutat și faptul că o admiram sincer și ea a simțit asta. Deși, în ultimă instanță, am decis că propunerea ei pentru funcția de vicepreședinte ar fi atras după sine un lung șir de complicații (inclusiv situația jenantă de a vedea un fost președinte pe holurile Aripii de Vest a Casei Albe, fără ca acesta să aibă un portofoliu clar stabilit), mă gândeam deja la un rol diferit pentru ea în administrația Obama. N-aș putea spune însă ce simțea cu adevărat Hillary față de mine. Dacă nutrea cumva sentimente de îndoială cu privire la cât eram de pregătit pentru funcția supremă în stat, nu mi le-a împărtășit niciodată; din momentul primei noastre

apariții împreună, câteva săptămâni mai târziu, în orașelul Unity din New Hampshire (cam prea sentimentală alegerea, dar eficientă) și până la sfârșitul campaniei, atât ea, cât și Bill au făcut tot ce le-am cerut, cu energie și cu zâmbetul pe buze.

Odată ce Hillary s-a alăturat echipei noastre, am început să gândim o strategie electorală mai cuprinzătoare.

Întocmai ca în cazul alegerilor primare și al adunărilor electorale, scrutinul pentru desemnarea președintelui american seamănă mai degrabă cu o uriașă ecuație matematică. Ce combinație de state trebuie să câștigi pentru a întruni cele 270 de voturi ale electoralilor necesare? Timp de doi ani de zile, candidații ambelor partide au venit cu același răspuns, pornind de la premisa că majoritatea statelor erau fie eminamente republicane, fie democrate, concentrându-și așadar timpul și fondurile asupra câtorva state de importanță majoră ca Ohio, Florida, Pennsylvania și Michigan.

Plouffe a avut o altă abordare. Un efect secundar de bun augur al alegerilor primare a fost acela că pătrunsesem cu campania în toate colțurile țării. Aveam voluntari testați deja într-o serie de state pe care democrații le ignoraseră în trecut. Așa că de ce n-am fi profitat de acest avantaj pentru a ne confrunța cu adversarii în teritorii care erau, în mod tradițional, fiefuri ale republicanilor? Pe baza datelor acumulate, Plouffe era convins că puteam câștiga în Colorado și Nevada, iar cu ajutorul unei prezențe bune la vot din partea minorităților și a tinerilor, aveam șanse serioase chiar și în Carolina de Nord – un stat în care oamenii nu mai votaseră pentru democrați la alegerile prezidențiale de pe vremea lui Jimmy Carter, adică din 1976, dar și în Virginia, care nu mai votase cu democrații de la Lyndon Johnson înapoi, adică din 1964. Lărgirea bazei electorale ne-ar fi oferit mai multe căi spre victorie, spunea Plouffe, și ar fi promovat și alți candidați democrați. În cel mai rău caz, John McCain și Partidul Republican urmau să-și irosească resursele pentru a-și consolida fronturile mai vulnerabile.

Dintre toți republicanii care au candidat la președinție, McCain a fost, după părerea mea, cel mai capabil. Îl admiram de la distanță înainte de a ajunge la Washington – nu numai pentru că își făcuse datoria față de țară, ca pilot al marinei militare, și dovedise un curaj inimaginabil în timpul celor cinci ani și jumătate cât fusese prizonier de război, dar și pentru energia debordantă pe care o adusesese campaniei prezidențiale din 2000, pentru sensibilitatea, încăpățănarea și dorința lui de a confrunța conformismul Partidului Republican pe teme ca imigrația și schimbările de mediu. În Senat

era șarmant, amuzant, profund și prompt în a taxa prefăcătorii și ipocrizia din ambele partide. Îi plăcea atenția din partea presei (îi numea pe jurnaliști „electoratul meu”) și nu scăpa niciodată ocazia de a participa la un matinal de duminică. Avea o reputație de om impulsiv printre colegii săi, pentru că se aprindea mult prea repede pe subiecte minore, chipul lui palid devenea congestionat, iar vocea lui stridentă căpăta o tonalitate ascuțită.

Nu era un ideolog. Respecta deopotrivă cutumele Senatului și ale instituțiilor care reprezentau guvernul și democrația noastră. Nu l-am văzut niciodată manifestând acel materialism cu nuanță rasistă care îi caracteriza pe politicienii republicani și nu o dată a manifestat un real curaj politic.

S-a întâmplat ca, așteptând o dată pentru un vot în Senat, John să mi se destăinuie, spunându-mi că nu putea să-i sufere pe mulți „nebuni” din propriul partid. Știam că era doar o tactică – apela la sensibilitățile democraților, în particular, dar în 90% din cazuri vota cu oamenii lui. Dar disprețul pe care-l manifesta față de extrema dreaptă din Partidul Republican nu era deloc o simplă reprezentare. Într-un climat din ce în ce mai polarizat, în ceea ce era echivalentul politic al unei cruciade, micile erezii ale lui McCain și refuzul lui de a subscrie la adevărata religie l-au costat scump. „Nebunii” din partid și-au pierdut încrederea în el, considerându-l republican numai cu numele, sau RINO¹, iar gașca lui Rush Limbaugh² l-a atacat periodic.

Baza republicană era din ce în ce mai mult reprezentată de aceste voci de dreapta – oameni care, de regulă, votează în alegerile primare – și nu de alegătorii cu afinități comerciale și o linie defensivă puternică la care apela McCain. Spre sfârșitul scrutinului primar republican, John a încercat să atragă de partea lui tocmai oameni pe care declarase că îi disprețuiește. Am simțit că se petrece ceva cu el, pentru că abandonase păstrarea oricăror aparențe de verticalitate fiscală și votase pentru reduceri de taxe și mai substanțiale decât cele inițiate de administrația Bush, împotriva cărora votase la un moment dat; mai mult decât atât, și-a schimbat poziția privind schimbările climatice și a ales să încurajeze interesele celor care promovau carburanții fosili. Părea mâhnit, nesigur – luptătorul vesel și irreverențios de altădată se transformase într-un politician de Washington cu toane, poziționat de partea unui președinte

¹ De la Republican In Name Only (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

² Rush Limbaugh – om de radio și analist politic conservator (n.tr.)

în funcție care nu urcase mai mult de 30% în sondaje și ducea un război profund nepopular.

Nu știu dacă aș fi putut învinge în fața lui John McCain din anul 2000. Dar eram din ce în ce mai convins că puteam înfrânge ceea ce rămăsese din acest om în 2008.

Nu afirm aici că aș fi considerat cursa ușor de câștigat. Într-o luptă cu un erou american, rezultatul alegerilor nu depindea numai de temele la ordinea zilei. Bănuiam că principala întrebare era dacă majoritatea alegătorilor se puteau obișnui cu ideea că rolul de comandant suprem va fi preluat de un senator afro-american tânăr, lipsit de experiență, un bărbat care nu făcuse armata și nici nu avusese vreo demnitate oficială.

Știam că dacă voiam să câștig încrederea americanilor pe această linie trebuia să vorbesc de pe o poziție de om informat, în special legat de rolul națiunii americane în Irak și Afghanistan. Tocmai de aceea, cu câteva săptămâni înainte de a obține nominalizarea, am hotărât să plecăm într-un turneu de nouă zile. Programul viza un adevărat tur de forță: pe lângă o scurtă oprire în Kuwait și trei zile în Afghanistan și Irak, urma să mă întâlnesc cu șefii de stat și guvern din Israel și Iordania, dar și din Regatul Unit și Franța, apoi să țin o importantă cuvântare pe teme politice la Berlin. Dacă turneul avea succes, nu numai că puteam risipi temerile alegătorilor privind capacitatea mea de a acționa eficient pe scena globală, dar am fi scos în evidență și ce ar fi însemnat o nouă epocă în conducerea americană, într-o perioadă în care cetățenii erau profund tulburați de alianțele forțate pe care administrația Bush le crease de-a lungul timpului.

Pe de altă parte, dat fiind că presa politică îmi analiza orice mișcare, era imposibil să nu apară vreo greșeală. Cea mai mică abatere ar fi putut da publicului impresia că nu eram pregătit pentru funcție, iar campania noastră ar fi fost compromisă. Dar echipa mea a considerat că merită să ne asumăm acest risc.

„Mersul pe sârmă fără plasă de siguranță”, a spus Plouffe, „asta e punctul nostru forte.”

I-am atras atenția că eu eram cel care făcea echilibristică, nu „noi”. Dar am părăsit Washingtonul într-o dispoziție de zile mari, nerăbdător să traversez oceanul, după un an și jumătate de campanie.

Norocul meu a fost și că Jack Reed și Chuck Hagel, doi dintre colegii mei preferați, au acceptat să călătorească cu mine în Afghanistan și Irak. Amândoi erau experți în politică externă – Chuck

era membru de marcă al Comitetului pentru Relații Externe din Senat, iar Jack făcea parte din Comitetul pentru Serviciile Armate. Erau doi oameni total diferiți ca personalitate. Jack era un democrat liberal din Rhode Island, un tip slăbuț, studios și modest. Chuck era un republican conservator din Nebraska, un bărbat solid, lat în umeri, extrovertit și deosebit de amuzant. (Am glumit mai tot drumul despre pantofii pe care alesese să îi poarte într-o zonă de război – mocasini din catifea neagră pe care ne imaginam că îi împrumutase de la Hugh Hefner. Ulterior, mi-a dăruit o pereche de mocasini identici, în semn de bun venit la Casa Albă.) Dar cei doi aveau în comun un respect nestrămutat pentru armata americană și amândoi credeau în prudență când venea vorba despre folosirea forței militare. Jack absolvise Academia Militară West Point și se numărase printre puținii senatori care votaseră împotriva Războiului din Irak. Chuck, veteran al Războiului din Vietnam, decorat de două ori cu medalia Purple Heart, votase pentru. După șase ani de la autorizarea Războiului din Irak, părerile celor doi începuseră să converge, și acum erau printre cei mai incisivi și credibili critici ai războiului. Prezența lor alături de mine în acest turneu și faptul că veneau din partide diferite m-a ajutat să resping orice aluzie la faptul că turneul era doar o strategie de campanie. Iar faptul că Chuck nu numai că m-a însoțit, dar a și vorbit public apreciativ la adresa politicii mele externe, cu numai patru luni înainte de alegeri, a fost un gest îndrăzneț și generos din partea lui, pe care nu-l voi uita prea curând.

Ceea ce m-a frapat cel mai mult citind notițele din timpul turneului este că puține lucruri m-au surprins în timpul vizitelor în Afghanistan și Irak, iar în următorii opt ani provocările din zonele respective m-au tulburat continuu. Irakul se transformase într-un teatru de război între facțiunile religioase, iar decizia administrației Bush de a întări prezența noastră acolo prin suplimentarea trupelor n-a făcut decât să ducă la dislocarea capacității militare și de spionaj în afara Afghanistanului. În 2008, aveam de cinci ori mai multe efective militare în Irak decât în Afghanistan, unde talibanii continuau să fie în ofensivă. În vara aceluia an, numărul soldaților uciși și răniți într-o lună în Afghanistan a depășit cu mult numărul celor din Irak, dar în ambele regiuni persista sentimentul că numai o prezență masivă a trupelor militare americane putea împiedica o escaladare și mai mare a ostilităților. Într-o sâmbătă de pe la mijlocul lunii iulie, am aterizat la baza aeriană Bagram, o instalație care se întindea pe 15 kilometri pătrați la nord de Kabul,

la poalele piscurilor ascuțite ale munților Hindukuş. Bagram era cea mai mare bază militară americană din Afghanistan. Comandanții de acolo erau oameni competenți, care mi-au explicat cu mult curaj acțiunile pe care le desfășurau pentru a doborî bastioanele talibanilor. A doua zi am luat masa de seară la popota Cartierului General al Coaliției Statelor Unite din Kabul și i-am ascultat pe soldați vorbind cu entuziasm și cu mândrie despre misiunea lor. Majoritatea acestor bărbați și femei de nădejde absolviseră liceul de doar câțiva ani și vorbeau despre construirea de drumuri, despre instruirea soldaților afghani, despre ridicarea de școli, despre munca lor permanent întreruptă sau compromisă din cauză că nu aveau resursele umane și materiale necesare. Am promis că le voi acorda încă o șansă și că le voi asigura mai mult ajutor.

Am înnoptat la ambasada SUA – o clădire puternic fortificată, apoi am plecat spre palatul în care locuia președintele Hamid Karzai. În anii 1970, orașul Kabul nu era cu nimic diferit de alte capitale din țările în curs de dezvoltare, cam neîngrijit pe la periferii, dar liniștit și prosper, înțesat de hoteluri elegante, cluburi răsunând de muzică rock și populat de studenți decisi să modernizeze țara. Karzai și miniștrii lui erau produse ale acelei epoci, dar mulți dintre ei fugiseră în Europa sau în Statele Unite, fie în timpul invaziei sovietice declanșate în 1979, fie la mijlocul anilor 1990, când talibanii preluaseră puterea. După atacul asupra Kabulului, oficialii americani i-au adus înapoi și i-au instalat la putere – expați funcționali care, speram noi, să instaureze o nouă ordine nonmilitară în Afghanistan. Vorbeau o engleză impecabilă și erau îmbrăcați la patru ace, se potriveau perfect în funcțiile date și, în timp ce delegația noastră savura specialitățile locale, demnitarii afghani au făcut tot posibilul să ne convingă că Afghanistanul putea redeveni o țară modernă, tolerantă și independentă atâta timp cât trupele americane și dolarii americani continuau să fie pompați în teritoriu.

Poate că așa fi crezut balivernele lui Karzai dacă nu așa fi văzut rapoarte despre corupția excesivă și abuzurile din interiorul guvernului său. Mare parte din zona rurală a Afghanistanului nu mai era controlată de Kabul, iar Karzai ieșea rareori din colivia lui. El se baza nu numai pe forțele americane, dar și pe diverse alianțe cu liderii militari locali pentru a rămâne la putere. M-am gândit la aparenta lui izolare când am văzut două elicoptere Black Hawk survolând terenul montan, în drum spre o bază operativă de înaintare (FOB) de lângă Helmand, pe platoul afgan de sud. Micile sătucuri cu case din chirpici și lemn pe care le-am văzut din elicopter se

îngemănau cu formațiunile stâncoase închise la culoare, unde rar vedeai un drum asfaltat sau vreun cablu electric suspendat. Am încercat să-mi închipui ce gândeau localnicii despre americanii din mijlocul lor sau despre președintele lor protejat de zidurile palatului fastuos sau chiar despre noțiunea unui stat național numit Afghanistan. Nu cred că se gândeau prea mult la aceste lucruri. Începau, pur și simplu, să supraviețuiască, agresați în permanență de forțe la fel de imprevizibile ca vremea. M-am întrebat ce ar mai fi fost necesar – în afară de curajul și pregătirea trupelor noastre și în ciuda planurilor elaborate ale analiștilor de la Washington – pentru a suprapune viziunea americană despre Afghanistan peste un peisaj care de sute de ani se dovedea imun la schimbare.

Asemenea gânduri m-au urmărit pe tot parcursul călătoriei din Afghanistan spre Irak, cu o escală de o noapte în Kuwait. Lucrurile păreau a se fi îmbunătățit de la ultima mea vizită în Irak; trupele americane din zonă își măriseră efectivele; alegerile monitorizate internațional avuseseră ca rezultat numirea primului-ministru šiit Nouri al-Maliki, iar intermedierea unui acord cu liderii triburilor sunitice din provinciile vestice Anbar mai atenuase măcelul între grupările religioase, declanșat ca urmare a primei invazii americane și a gestionării lamentabile a situației de către oameni ca Donald Rumsfeld și Paul Bremer. John McCain interpreta succesul recent ca pe un semn că vom învinge atâta timp cât vom urma aceeași cale și „îi vom asculta pe comandanții noștri din teatrul de război” – direcție devenită panaceu pentru republicani.

Concluzia mea a fost cu totul alta. După cinci ani de amestec al Statelor Unite, după execuția lui Saddam Hussein, în absența oricărei dovezi de existență a armelor de distrugere în masă, cu un guvern ales democratic, era nevoie de o operațiune bine planificată de retragere a trupelor americane. Dată fiind fragilitatea noului stat irakian, m-am gândit la o retragere constructivă, pe o perioadă necesară pentru instruirea de forțe de securitate irakiene și pentru lichidarea ultimelor rămășițe ale grupării al-Qaeda din Irak; trebuia garantat în continuare sprijinul militar, operativ și financiar; și trebuia să începem repatrierea soldaților noștri, astfel încât Irakul să fie redat poporului irakian.

La fel ca în Afghanistan, am avut ocazia să vorbim cu soldații și să vizităm baza operativă din Anbar înainte de a ne întâlni cu primul-ministru Maliki. Era un tip dur, aproape că semăna cu Nixon datorită feței sale lungi, nebărbierite, dar și pentru că nu își privea în ochi interlocutorul. Avea motive să fie stresat, pentru că noua

sa poziție era deopotrivă dificilă și periculoasă. Încerca să împace pretențiile blocurilor šiite de la putere care îl aleseseră și populația sunită care dominase țara pe vremea lui Saddam. Trebuia totodată să compenseze presiunea din partea binefăcătorilor lui americani și a vecinilor iranieni. Legăturile lui Maliki cu Iranul, unde trăise în exil mulți ani, dar și alianțele lui incomode cu milițiile šiite îl făcuseră indezirabil pentru Arabia Saudită și alți aliați ai Statelor Unite din Golful Persic, scoțând în evidență faptul că invazia americană întărise poziția strategică a Iranului în zonă.

Nu se știa clar dacă cineva de la Casa Albă discutase aceste consecințe previzibile înainte de invazia americană din Irak, dar, la momentul vizitei mele, ofițerii din armata americană nu erau deloc încântați de situație. Deși aceste aspecte nu au fost discutate public, din conversațiile mele particulare cu un mare număr de generali și diplomați de rang înalt a rezultat clar că interesele Casei Albe de a menține o prezență militară substanțială în Irak erau mai puternice decât simpla nevoie de a asigura stabilitatea în zonă și de a reduce violențele. Iranul trebuia împiedicat să profite de dezastrul pe care noi îl provocasem.

Dialogul nostru cu Maliki, intermediat de un interpret, s-a dovedit aproape identic cu conversația pe care o avuseserăm cu Karzai, cu o singură excepție. Cu toate că Maliki și-a exprimat profunda apreciere pentru eforturile forțelor americane și britanice și a declarat că speră că vom susține financiar instruirea și întreținerea forțelor irakiene, s-a arătat de acord cu mine în privința unei retrageri treptate a trupelor americane.

Motivele lui Maliki nu-mi erau foarte clare. Să fi fost vorba de naționalism și orgoliu? Să fi fost asta o dovadă a simpatiilor lui pro-iraniene? O dorință de a-și consolida puterea? Nu eram sigur. Dar în ceea ce privea dezbaterea politică din Statele Unite, semnificația poziției lui Maliki era limpede. Una era ca John McCain sau Casa Albă să-mi califice apelul la o retragere programată drept precar și iresponsabil, o versiune a sintagmei „urma scapă turma”, însă era cu totul altceva să respingi această propunere când ea venea din partea unui lider irakian.

Sigur că, la momentul acela, Maliki nu era încă principalul factor de decizie din Irak. Comandantul Forțelor Coaliției din Irak, generalul David Petraeus, era factorul decizional, și conversația pe care am purtat-o cu el a prefigurat unele dintre principalele dezbateri privind politica externă pe care le-am avut ca președinte al Statelor Unite.

Petraeus era considerat eminența cenușie din spatele poziției noastre mult îmbunătățite în Irak și omul în mâinile căruia Casa Albă încredințase practic întreaga noastră strategie. Spilcuit și într-o formă excelentă, cu un doctorat în relații internaționale și economie la Princeton și cu o minte organizată și analitică, Petraeus se impunea de la prima întâlnire. Împreună cu el, am zburat cu elicopterul de la aeroportul din Bagdad în Zona Verde puternic fortificată. Am stat de vorbă tot drumul. Esența conversației noastre nu a apărut în nici un material de presă. Din punctul de vedere al echipei mele de campanie, asta era un lucru bun. Pe ei îi interesau fotografiile, imaginile cu mine alături de un general cu patru stele la bordul unui elicopter Black Hawk; purtam căști și ochelari de pilot, într-un contrast tineresc și viguros cu imaginea jalnică a adversarului meu republican care apăruse în presă exact în aceeași zi – McCain într-o mașinuță de golf condusă de fostul președinte George H.W. Bush, un cuplu de bătrânei îmbrăcați în pulovere pastel în drum spre un picnic la club.

Între timp, eu eram angajat într-o conversație cu Petraeus, în biroul lui spațios de la Cartierul General al Coaliției; am vorbit despre orice, de la importanța sensibilizării culturale și nevoia de specialiști în limbi arabe în cadrul armatei, până la rolul vital al proiectelor de dezvoltare în anularea legitimității milițiilor și a organizațiilor teroriste și în consolidarea noului guvern. După părerea mea, este meritul președintelui Bush că acest general a fost desemnat în fruntea unei operațiuni de salvare a ceea ce se anunțase a fi un naufragiu de proporții. Dacă am fi avut la dispoziție timp și resurse nelimitate – dacă securitatea națională pe termen lung a Americii ar fi depins de transformarea Irakului într-un aliat al Statelor Unite, cu un minimum de funcționare și de democrație – atunci abordarea lui Petraeus avea șanse mari de reușită.

Numai că resursele noastre nu erau nelimitate. Și tocmai resursele erau hotărâtoare în operațiunea de retragere. Cât ne mai permiteam să oferim și când puteam spune că oferiserăm destul? Din punctul meu de vedere, ne apropiam de acea limită; securitatea noastră națională avea nevoie de un Irak stabil, dar nu de o vitrină pentru construirea națiunii irakiene. Petraeus s-a opus stabilirii unor termene, explicându-mi că toate victoriile noastre puteau fi compromise foarte ușor.

L-am întrebat cât timp va mai dura până când vom putea spune că victoriile noastre sunt permanente. Doi ani? Cinci? Zece?

Nu mi-a putut da un răspuns. Dar considera că dacă am fi anunțat un program al operațiunii de retragere, atunci inamicul ar fi avut timp să se regroupeze.

Nu era acesta un adevăr general valabil?

A fost de acord cu mine.

L-am întrebat ce părere are despre studiile care indicau că o mare parte a irakienilor, atât șiiți, cât și suniți, erau sătui de ocupație și voiau să ne vadă plecați cât mai curând.

Mi-a răspuns că era o problemă pe care trebuia s-o gestionăm.

A fost o conversație cordială și nu puteam să-l condamn pe Petraeus că voia să ducă misiunea la bun sfârșit. I-am spus că dacă aș fi fost în locul lui aș fi urmărit același lucru. I-am spus că sarcina unui președinte era aceea de a vedea imaginea de ansamblu, tot așa cum sarcina lui era aceea de a face compromisuri și de a impune constrângeri acolo unde subalternii lui nu puteau. Cum puteam, ca națiune, să punem în balanță încă doi sau trei ani în Irak, cu costuri de aproape 10 miliarde de dolari anual, contra nevoii de a lichida gruparea al-Qaeda din nord-vestul Pakistanului și pe bin Laden? Cum puteam justifica aceste operațiuni în condițiile în care acasă drumurile și școlile rămăneau neconstruite? Cum să gestionăm lipsa motivației în cazul apariției unei noi crize? Cum să justificăm numărul soldaților căzuți și suferința familiilor acestora?

Generalul Petraeus a salutat politicos din cap și mi-a spus că speră să mă revadă după alegeri. La plecare, n-am fost sigur că îl convinsesem de pertinența părerilor mele, așa cum nici el nu mă convinsese pe mine.

Eram oare pregătit să fiu lider mondial? Aveam oare calitățile diplomatice, cunoștințele, rezistența și autoritatea necesare pentru a conduce? Scopul călătoriei mele – o probă de foc pentru mine la scară internațională – era acela de a răspunde acestor întrebări. Am avut întâlniri bilaterale cu regele Abdullah al Iordaniei, cu primul ministru Gordon Brown în Anglia și cu președintele Nicolas Sarkozy în Franța. M-am întâlnit, de asemenea, cu Angela Merkel în Germania, unde am și vorbit în fața unui public format din 200 de persoane în fața Columnei Victoriei din Berlin. Acolo am declarat că, așa cum generația dinainte dădămase zidul ce împărțise cândva Europa, era acum datoria noastră să dădămăm alte ziduri, mai puțin vizibile; acele ziduri ridicate între bogați și săraci, între rase și triburi, între nativi și imigranți, între creștini, musulmani și evrei. Pe parcursul unui maraton de două zile în Israel și Cisiordania, am avut întâlniri separate cu Benjamin Netanyahu și Mahmoud Abbas

și am făcut tot posibilul să înțeleg nu numai logica, dar și emoțiile care alimentau un conflict mult prea vechi și aparent imposibil de rezolvat. În orașul Sderot am ascultat cu durere poveștile părinților terorizați de rachetele lansate din Gaza, care explodau la câțiva metri de dormitoarele copiilor lor. În Ramallah, palestinienii mi-au vorbit despre umilințele pe care le îndurau zilnic în punctele de control ale securității israeliene.

Potrivit lui Gibbs, presa din Statele Unite considera că trecusem cu brio testul „atitudinii prezidențiale“. Dar pentru mine călătoria a fost mai mult decât proiectarea unei imagini. Am simțit enormitatea provocărilor ce mă așteptau în cazul unei victorii, am simțit că era nevoie de har pentru a-mi îndeplini funcția, și am simțit toate acestea chiar mai mult decât mi se întâmplase când eram acasă.

Toate aceste gânduri mă frământau în dimineața zilei de 24 iulie, când am ajuns la Zidul Plângerii din Ierusalim, ridicat cu 2 000 de ani în urmă pentru a apăra sacrul Munte al Templului. Zidul este privit ca o poartă spre divinitate, un loc în care Dumnezeu sălășluiește și ascultă toate rugăciunile pe care călătorii le îndreaptă către el. Timp de secole, pelerinii din toată lumea și-au scris rugăciunile pe hârtie și le-au strecurat prin crăpăturile zidului. Mi-am scris și eu propria rugăciune în dimineața aceea, pe o bucată de hârtie cu antetul hotelului.

În lumina lăptoasă a zorilor, înconjurat de gazdele mele din Israel, de asistenți, agenți ai Serviciilor Secrete, în zgomotul aparatelor foto, mi-am lipit fruntea de zid în timp ce un rabin bărbos citea un psalm care îndemna la pace în Orașul Sfânt al Ierusalimului. Așa cum cerea tradiția, am pus o mână pe piatra de calcar moale, am rămas nemișcat, contemplând în liniște, apoi am împăturit bucata de hârtie și am împins-o într-o crăpătură a zidului.

„Doamne, apără-mi familia și pe mine“, am scris. „Iartă-mi păcatele și ajută-mă să mă țin departe de îngâmfare și de deznădejde. Dă-mi înțelepciunea de a face ceea ce e bine și drept. Fă din mine un instrument al voinței Tale.“

Am crezut că aceste cuvinte vor rămâne doar între mine și Dumnezeu. Dar ele au fost publicate a doua zi într-un ziar israelian, înainte să capete viață eternă pe internet. Se pare că un trecător luase biletul meu după plecarea noastră. Era și asta un semn al prețului pe care trebuia să-l plătesc odată ce pășeam pe scena internațională. Granița dintre viața mea personală

și cea publică se estompa; fiecare gând și fiecare gest al meu erau acum de interes global.

Obişnuiește-te cu asta, mi-am spus. E parte din pachet.

La întoarcerea din turneu m-am simțit ca un astronaut sau ca un explorator la finalul unei expediții extenuante. Eram încărcat de adrenalină și oarecum dezorientat de viața de zi cu zi. Mai era o lună până la Convenția Națională Democrată și am hotărât că era cazul să readuc puțin lucrurile la normal și să-mi duc familia în Hawaii pentru o săptămână. I-am spus lui Plouffe că nimic nu mă putea face să mă răzgândesc. După o campanie de 17 luni, simțeam nevoia să-mi încarc bateriile, la fel ca Michelle. Starea de sănătate a lui Toot se deteriora rapid și, cu toate că nu știam cât va mai rezista bunica mea, n-aveam de gând să repet greșeala pe care o făcusem în cazul mamei.

Mai mult decât orice îmi doream să pot petrece timp cu fiicele mele. Din câte se vedea, campania nu afectase legătura dintre noi. Malia era la fel de vorbăreată și de curioasă, Sasha la fel de plină de energie și de iubitoare. Când eram pe drum, vorbeam cu ele la telefon în fiecare seară, despre școală, despre prietenele lor, despre cel mai recent episod din *SpongeBob*, iar când eram acasă le citeam capitole întregi din *Harry Potter*, ne distram împreună cu tot felul de jocuri și uneori plecam pe furiș cu ele să cumpărăm înghețată.

Vedeam însă, de la o săptămână la alta, ce repede creșteau, cât de schimbate păreau de fiecare dată când le revedeam, cât de sofisticată devenea conversația cu ele. Aceste schimbări nu făceau decât să-mi amintească faptul că pierdusem mult timp departe de ele, că nu fusesem lângă ele când fuseseră bolnave, că nu le luasem în brațe când le fusese frică, sau că nu le ascultasem glumele. Eram convins de importanța demersului meu, dar știam și că nu mai puteam da timpul înapoi. M-am întrebat deseori dacă merita sacrificiul.

Mă simțeam vinovat, pe bună dreptate. N-aș putea descrie în cuvinte adevărata povară resimțită de familia mea în timpul acelor doi ani de campanie pentru președinție, nici măsura în care m-am bazat pe tăria suflotească și pe calitățile de părinte ale lui Michelle, nici cât de mult au contat veselia și maturitatea ieșite din comun ale fiicelor mele. Pe 4 iulie, Michelle le-a adus pe fete în Butte, Montana, acolo unde ajunsesem în turneul meu electoral. Tot atunci Malia împlinea zece ani. Sora mea, Maya, a decis să vină și ea cu familia. A fost o zi distractivă, am vizitat Muzeul Minelor și ne-am stropit cu pistoale cu apă, dar am petrecut mare parte din

timp adunând voturi. Fetele au rămas agățate de mine în timp ce salutam participanții la paradă. Au suportat cu stoicism canicula cât timp am rostit un discurs în după-amiaza aceea. Seara, după ce focurile de artificii au fost anulate din cauza furtunii, am organizat o petrecere aniversară ad-hoc într-o sală de conferințe fără ferestre la parterul motelului Holiday Inn. Stafful meu decorase cu puțin timp înainte începerea cu câteva baloane colorate. Am comandat pizza, salată și tort de la un supermarket din oraș. Dar, în timp ce Malia sufla în lumânări și-și punea o dorință, m-am întrebat dacă nu cumva o dezamăgisem, dacă nu-și va aminti această zi ca o dovadă a faptului că tatăl ei gândise o altă ordine a priorităților.

Pe neașteptate, Kristen Jarvis, una dintre tinerele asistente ale lui Michelle, a apărut cu un iPod pe care l-a conectat la o boxă portabilă. Malia și Sasha m-au luat de mână și m-au ridicat în picioare. Toată lumea a început să danseze pe muzica lui Beyonce și Jonas Brothers; Sasha făcea piruete, Malia își scutura cărlionții scurți, Michelle și Maya se dezlănțuiseră, iar eu mi-am demonstrat calitățile de tătic dansator. După o jumătate de ceas, eram toți fără suflare, iar Malia s-a așezat în poala mea.

„Tati“, mi-a spus, „asta e cea mai frumoasă aniversare!“

I-am sărutat creștetul și am strâns-o tare în brațe, ascunzându-mi lacrimile.

Acestea erau fetițele mele. Asta pierdusem prin absența mea îndelungată. Tocmai de aceea a meritat să plec cu ele pentru câteva zile în Hawaii, în luna august, chiar dacă asta a însemnat să pierd ceva teren în sondaje în fața lui McCain. M-am bălăcit cu ele în ocean, le-am lăsat să mă acopere cu nisip fără să fiu nevoit să le spun că am o teleconferință sau că eram așteptat la aeroport – și a meritat. Am privit apusul soarelui de pe nisipurile Pacificului, ținându-mi soția în brațe, ascultând foșnetul palmierilor în bătaia vântului – și a meritat.

Mă uitam la Toot care, chircită pe canapeaua ei din living, abia reușea să ridice capul, dar încă mai putea zâmbi fericită în timp ce strănepoatele ei râdeau și se jucau pe podea. I-am mângâiat mâinile cu vene pronunțate, iar mâna ei pătată de bătrânețe a strâns-o pe a mea, poate pentru o ultimă dată.

A fost ca o împărtășanie neprețuită.

Nu am putut uita complet de campanie cât am fost în Hawaii. Primeam informări zilnice din partea echipei, dădeam telefoane pentru a le mulțumi susținătorilor și am redactat o schiță

preliminară a discursului meu pentru convenție, pe care i-am trimis-o lui Favv. Mai aveam de luat o decizie clară în calitate de candidat oficial la președinție.

Trebuia să îmi aleg vicepreședintele. M-am oprit în final la două nume: guvernatorul statului Virginia, Tim Kaine, și colegul meu din Senat, Joe Biden, reprezentant al statului Delaware. La momentul respectiv eram mult mai apropiat de Tim, care fusese primul oficial ales de marcă din afara statului Illinois care mă susținuse pentru președinție, implicându-se activ în campania mea. Prietenia dintre noi s-a legat ușor; eram cam de-aceeași vârstă, proveneam amândoi din familii modeste din Vestul Mijlociu, aveam personalități și chiar CV-uri asemănătoare. (În perioada studiilor la Facultatea de Drept a Universității Harvard, Tim lucrase pentru o misiune din Honduras și apărase legea drepturilor civile înainte de a intra în politică.)

Cât despre Joe, era total opusul meu, cel puțin pe hârtie. Era cu 19 ani mai în vârstă decât mine. Eu eram nou venit pe scena politică din Washington; el activase timp de 35 de ani în Senat, fusese președinte al Comitetului Juridic și al Comitetului pentru Relații Externe. Spre deosebire de mine, care crescusem în diferite părți ale lumii, Joe avea rădăcini puternice în Scranton, Pennsylvania, și se mândrea cu strămoșii lui, muncitori irlandezi. (Abia după alegeri am descoperit că străbunii noștri irlandezi, fabricanți de ghetete, emigraseră din Irlanda în America la distanță de doar cinci săptămâni.) Iar dacă eu eram un tip mai rece și mai reținut, atent la orice cuvânt, Joe era un tip cald, lipsit de inhibiții, dispus oricând să spună tot ce îi trece prin cap. Erau trăsături înduioșătoare, iar el se bucura realmente de compania oamenilor. Se vedea asta din felul în care interacționa cu oamenii, chipul lui atrăgător fiind mereu luminat de un zâmbet strălucitor, iar când vorbea stătea foarte aproape de interlocutor, întrebându-l pe acesta de unde este, povestindu-i anecdote despre orașul respectiv („Acolo am mâncat cea mai bună pizza calzone”) sau referindu-se la vreo cunoștință comună („Un tip extraordinar, un om dintr-o bucată”). Avea mereu cuvinte de laudă pentru copiii interlocutorului („Ți-a mai spus cineva cât ești de frumoasă?”) sau pentru soția acestuia („Arătați mult mai tânără de 40 de ani!”). Trecea apoi la altă persoană, și apoi la alta, până când ajungea să cucerească pe toată lumea cu strângeri de mână, îmbrățișări, pupături, bătăi prietenești pe spate, complimente și glume.

Entuziasmul lui Joe avea și o parte mai puțin agreabilă. Într-un oraș plin de oameni cărora le plăcea să se audă vorbind,

el nu avea egal. Chiar dacă trebuia să se încadreze în 15 minute cu un discurs, Joe ajungea să vorbească cel puțin jumătate de oră. Iar dacă avea jumătate de oră la dispoziție, discursul se putea prelungi la nesfârșit. Monologurile lui de la audierile comisiei erau legendare. Faptul că nu avea nici un fel de filtru i-a atras de multe ori neplăceri, ca în timpul alegerilor primare, când m-a descris ca fiind „elocvent, inteligent, îngrijit și atrăgător”; sigur că dorise să îmi adreseze un compliment, dar unii au interpretat cuvintele lui drept calități rare când vine vorba de un bărbat de culoare.

Pe măsură ce ajungeam să-l cunosc mai bine, mi-am dat seama că gafele lui erau neînsemnate dacă erau puse în balanță cu nenumăratele lui calități. În domeniul politicii interne era instruit, pragmatic și mereu pregătit. Avea, de asemenea, o vastă și profundă experiență în politica externă. Pe durata scurtei sale curse de la alegerile locale, m-au impresionat priceperea și disciplina lui ca orator și faptul că se simțea în largul lui pe scena națională.

Dar, în primul rând, Joe avea o inimă de aur. Reușise să depășească un defect de vorbire din copilărie (fusesse bâlbaș), ceea ce explica probabil apetitul său pentru cuvinte, și suferise două anevrisme la maturitate. Pe scena politică cunoscuse succesul foarte devreme, dar avusese parte și de înfrângeri umilitoare. Iar viața lui fusese lovită de tragedii inimaginabile: în 1972, la doar câteva săptămâni după ce fusese ales în Senat, soția și fieta lui de câteva luni muriseră într-un accident de mașină, iar cei doi fii ai lui, Beau și Hunter, fuseseră grav răniți. Dată fiind imensa pierdere, colegii și familia au dus o mare luptă de convingere pentru ca să nu renunțe la fotoliul din Senat, dar el și-a aranjat programul în așa fel încât să poată face zilnic naveta între Delaware și Washington – o călătorie de o oră și jumătate cu trenul – pentru a avea grijă de băieții lui, și a făcut asta timp de 30 de ani.

Faptul că Joe a reușit să facă față unei asemenea tragedii se datorează în mare parte și celei de-a doua soții, Jill, o profesoară încântătoare și modestă pe care a cunoscut-o la trei ani după accident și care i-a crescut pe fiii lui Joe ca pe propriii copii. Oricine vedea familia Biden laolaltă își dădea seama de sprijinul acesteia pentru Joe, de mândria și bucuria pe care o simțea datorită lui Beau, devenit acum procuror general și cu o carieră politică promițătoare în Delaware, datorită lui Hunter, avocat în Washington D.C., datorită lui Ashley, asistentă socială în Wilmington și datorită superbilor lui nepoți.

Pe lângă familie, pe Joe l-a ajutat caracterul lui optimist. Mi-am dat seama mai târziu că tragediile și eșecurile îl marcaseră, dar nu îl transformaseră într-un om nesuferit și cinic.

Tocmai datorită acestor calități l-am rugat să vină înaintea comisiei de evaluare și să aibă o întâlnire cu mine în Minnesota, unde făceam campanie electorală. Inițial s-a opus – ca majoritatea senatorilor, Joe era foarte orgolios și nu agreea ideea de a fi vioara a doua. La începutul întâlnirii, Joe mi-a explicat de ce considera funcția de vicepreședinte un pas înapoi pentru el (dar și de ce era în același timp cea mai bună alegere). L-am asigurat că nu aveam nevoie de o marionetă alături de mine, ci de un partener.

„Dacă mă propui“, a spus Joe, „vreau să știu că pot să îmi spun clar părerea și să-ți dau cele mai sincere sfaturi. Dacă vei ajunge președinte, voi susține până în pânzele albe toate deciziile tale. Dar vreau să am ultimul cuvânt în echipa ta când vine vorba de hotărâri majore.“

I-am spus că era un angajament pe care mi-l puteam lua.

Axe și Plouffe îl admirau foarte mult pe Tim Kaine și, la fel ca mine, erau de părere că Tim se va potrivi fără probleme administrației Obama. Dar, tot ca și mine, se întrebau dacă o echipa formată din doi avocați liberali, relativ tineri și fără experiență, n-ar fi fost o propunere mult prea optimistă și diferită pentru ceea ce puteau accepta alegătorii.

Joe prezenta și el unele riscuri. Lipsa oricărei discipline în fața microfonului ar fi putut atrage după sine controverse inutile. Era un tip de modă veche, îi plăcea atenția și nu era întotdeauna atent la ce spune sau ce face. Am intuit că se va simți jignit dacă nu va primi ceea ce credea că i se cuvine – o reacție previzibilă când ai de-a face cu un superior mult mai tânăr.

Cu toate acestea, diferențele dintre noi erau o provocare. Îmi plăcea faptul că Joe se simțea pregătit să preia prerogativele de președinte în cazul în care mi s-ar fi întâmplat ceva, iar asta era o garanție în plus pentru cei care mă considerau prea tânăr. Prețuiam experiența lui în domeniul politicii externe, un avantaj major mai ales acum când eram angajați în două războaie, apreciam legăturile pe care le stabilise cu colegii lui din ambele partide și capacitatea lui de a ajunge la inimile alegătorilor care manifestau prudență vizavi de alegerea unui afro-american în funcția de președinte al Americii. Însă, ceea ce conta mai mult era ceea ce îmi spunea intuiția – Joe era un tip cu bun-simț,

onest și loial. Știam că se gândea la oamenii obișnuiți și că puteam avea încredere în el în situații de criză.

Și se vede treaba că nu m-a dezamăgit.

Încă e un mare mister pentru mine cum a fost organizată Convenția Națională Democrată din Denver. Am fost consultat în legătură cu programul evenimentelor din cele patru nopți, cât dura convenția, dar și asupra eventualelor teme de discuție și a numelor vorbitorilor. Am văzut câteva filmulețe biografice pe care trebuia să le aprob și mi s-a cerut lista membrilor din familie și a prietenilor pentru care trebuia aranjată cazarea. Plouffe m-a întrebat dacă eram de acord să organizăm ultima seară a convenției pe stadionul Mile High – nucleul echipei Denver Broncos – și nu într-o arenă închisă. Stadionul avea o capacitate de 80 000 de locuri, deci putea găzdui zecile de mii de voluntari din toată țara care constituiau fundația campaniei noastre. Stadionul nu era acoperit, ceea ce însemna că trebuia să avem în vedere și schimbările de vreme.

„Dacă plouă?” am întrebat.

„Am cerut prognoza meteo pentru Denver din ultimii 100 de ani, pentru zilele de 28 august, ora opt seara”, a spus Plouffe. „N-a plouat decât o singură dată.”

„Și dacă anul acesta o să plouă pentru a doua oară? Avem și un plan de rezervă?”

„Odată ce închidem stadionul, nu mai există cale de întoarcere”, a spus Plouffe. Mi-a zâmbit aproape malefic. „Nu știi că dăm cele mai bune reprezentații fără plasă de siguranță? De ce ar fi situația de acum diferită?”

Chiar, de ce?

Michelle a venit la Denver cu fetele, cu două zile înaintea mea, pentru că eu eram ocupat cu campania în alte state. Când am ajuns, sărbătoarea era în toi. Arena era înconjurată de care de televiziune și corturi de presă, asemenea unei armate pregătită de asediu; vânzătorii ambulante aveau tricouri, șepci, genți și mărunișuri inscripționate cu logo-ul nostru care înfățișa un răsărit de soare sau imprimate cu chipul meu încadrat de două urechi mari. Turiștii și paparazzi fotografiau politicienii și celebritățile prezente pe arenă.

Spre deosebire de convenția din 2000, când fusesem ca un puști care își lipește nasul de vitrina unei cofetării, sau de convenția din 2004, când mă simțisem în centrul atenției datorită discursului meu introductiv, acum eram și actor, și spectator, prizonier într-o cameră de hotel, privind pe fereastră la mașina Serviciilor Secrete.

Am ajuns în Denver în penultima seară a convenției. Mi s-a spus că e o chestiune de securitate și totodată o mișcare calculată, menită să accentueze tensiunea așteptării. Numai că eu mă simțeam neli-niștit și rupt de lume, într-un mod ciudat, ca și cum aș fi fost doar un element de decor, scump ce-i drept, care nu putea fi scos din cutie decât în condiții excepționale.

Îmi revin în memorie anumite momente din săptămâna aceea. Îmi amintesc că Malia, Sasha și trei dintre nepoatele lui Joe se tăvăleau chicotind pe un morman de saltele gonflabile din apartamentul nostru de hotel, pierdute în jocuri numai de ele știute și total indiferente la agitația de la parter. Îmi amintesc că Hillary, care reprezenta delegația din New York, a venit la microfon și a anunțat moțiunea prin care eram desemnat oficial candidat din partea democraților, un gest de unitate extrem de puternic. Îmi mai amintesc că stăteam în sufrageria unei familii de susținători din Missouri, niște oameni foarte drăguți, cu care am vorbit și am luat o gustare înainte ca Michelle să apară pe ecranul televizorului, strălucind într-o rochie albastră, pentru a rosti discursul de deschidere în prima seară a Convenției.

Am evitat cu bună știință să citesc înainte discursul lui Michelle, pentru că nu am vrut să fiu tentat să mă amestec sau să îi creez o stare de tensiune. După ce o văzusem pe parcursul turneului de campanie, nu mai aveam nici o îndoială asupra faptului că se va prezenta minunat. Dar, ascultând-o în timp ce își spunea povestea în acea seară, m-a copleșit un sentiment de imensă mândrie; a vorbit despre mama și tatăl ei, despre sacrificiile și valorile lor, despre traiectoria ei în viață și despre speranțele legate de fiicele noastre; această femeie, care trecuse prin atâtea experiențe, garanta pentru mine, pentru faptul că fusesem mereu devotat familiei mele și fidel convingerilor mele. Publicul, prezentatorii de știri, oamenii de lângă mine o priveau toți fascinați.

Contrar afirmațiilor unor comentatori din zilele acelea, soția mea nu și-a „găsit” curajul de a vorbi în acea noapte. Era doar pentru prima oară când publicul din întreaga țară avea șansa de a o asculta vorbind fără „bruiaj”.

Patruzeci și opt de ore mai târziu eram într-o cameră de hotel cu Favs și Axe și făceam ultimele modificări pentru discursul de acceptare pe care urma să-l rostesc în seara următoare. Fusesse un discurs greu de scris. Am simțit că ocazia cerea mai mult pragmatism decât lirism, că era nevoie de o critică mai fermă la adresa politicii duse

de republicani și de o trecere în revistă a măsurilor pe care intenționam să le aplic în calitate de președinte. Discursul nu trebuia să fie nici prea lung, nici prea sec, nici prea părtinitor. Suferise deja multe modificări și avusesem puțin timp la dispoziție să-l parcurg. Aflat în spatele unui podium improvizat, mi-am repetat discursul, într-o atmosferă mai degrabă muncitorească decât inspirată.

O singură dată m-a frapat profunzimea nominalizării mele. Întâmplarea a făcut ca ultima seară a convenției să coincidă cu cea de-a patruzeci și cincea aniversare a Marșului de la Washington și a discursului istoric rostit de dr. King, sub titlul *I Have a Dream*¹. Am fost toți de acord să nu atragem atenția asupra acestei aniversări, pentru că încadrarea candidaturii mele drept exercițiu al drepturilor civile nu ar fi motivat alegătorii indeciși și nu era de dorit să atragem comparații cu unul dintre cele mai mari discursuri din istoria Americii. Spre sfârșitul cuvântării mi-am exprimat recunoștința față de miracolul săvârșit de un tânăr pastor din Georgia și am citat un mic fragment din adresarea lui de la National Mall, din acea zi a anului 1963: „Nu putem porni singuri la drum. Cu fiecare pas, trebuie să jurăm că vom mărșălui mereu privind înainte. Nu avem voie să ne întoarcem din drum.”

„Nu putem porni singuri la drum.” Nu-mi aminteam în mod deosebit această parte din discursul Dr. King. Dar citindu-le cu voce tare au stârnit ceva în mine. M-am gândit la toți voluntarii de culoare mai în vârstă pe care îi întâlnisem la sediile noastre din toată țara, la felul în care îmi strânseseră mâna și îmi spusese că nu speraseră să apuce ziua în care un negru să aibă șanse reale la președinție.

Mi-au revenit în minte scrisorile seniorilor care mi-au transmis că în ziua alegerilor preliminare se treziseră cu noaptea-n cap ca să fie primii la vot, chiar dacă unii dintre ei erau bolnavi sau cu dizabilități.

Mi-am amintit de liftierii, portarii, secretarele, funcționarii, spălătorii de vase și șoferii pe care îi întâlnisem la fiecare pas în trecerile mele prin hoteluri, centre de conferințe sau clădiri de birouri; mi-am amintit cum mă salutau sau îmi arătaseră semnul victoriei, cum acceptau cu timiditate o strângere de mână, bărbați și femei de culoare, de o anumită vârstă, care, asemenea părinților lui Michelle, făcuseră tot ce era omenește posibil pentru a pune o

¹ *Am un vis* (n.tr.)

pâine pe masă și pentru a-și trimite copiii la studii. Oameni care acum recunoșteau în mine roadele muncii lor.

M-am gândit la toți acei oameni care făcuseră închisoare și care se alăturaseră Marșului din Washington cu 40-50 de ani în urmă și am încercat să-mi imaginez cum s-ar simți aceștia dacă m-ar vedea pe scena din Denver, înțelegând că în ciuda transformărilor uriașe din țară mai era cale lungă până la destinația pe care ei o speraseră.

„Știți ce... am nevoie de un moment“, am spus cu glasul gătit de emoție și ochii plini de lacrimi. M-am dus la baie să mă spăl cu apă rece pe față. Am revenit după câteva minute. Favs, Axe și operatorul teleprompterului n-au spus nimic, nu știau ce să facă.

„Îmi cer scuze“, le-am spus. „Hai să reluăm, de la început.“

Am rostit discursul fără probleme a doua oară. Am fost întrerupt o singură dată de un ciocănit în ușă. Era un angajat al hotelului care adusese o salată Caesar. „Ce să spun... Mi-era o foame de lup“, a comentat Axe cu un zâmbet cam bleg. În seara următoare, am pășit calm pe scena largă, acoperită cu mochetă de culoare albastră; sub cerul senin, m-am adresat unui stadion plin și mili-oanelor de oameni care urmăreau convenția la televizor.

Era o seară caldă, murmurul ce răzbătea dinspre mulțime era molipsitor, iar blițurile miilor de aparate foto oglindeau pe Pământ strălucirea stelelor de pe cer. Când am terminat de vorbit, Michelle, fetele și toată familia Biden mi s-au alăturat pe scenă și am salutat mulțimea sub o ploaie de confetti, i-am văzut pe oameni râzând și îmbrățișându-se, fluturând stegulețe în ritmul unei melodii country a duoului Brooks&Dunn, care se auzea din ce în ce mai des în campania noastră: „Only in America“¹.

Dacă e să judecăm statistic, un candidat la președinție observă un salt în sondaje după o convenție reușită. În toate privințele, convenția noastră fusese organizată perfect. Sondajele noastre arătau că după Denver urcasem într-adevăr în sondaje, situându-mă cu peste cinci procente deasupra lui John McCain.

Situația aceasta însă nu a durat decât o săptămână.

Campania lui John McCain nu mergea prea bine. În ciuda faptului că obținuse nominalizarea din partea republicanilor cu trei luni înainte de nominalizarea mea din partea democraților, campania sa nu se dovedise eficientă în acest interval. Alegătorii indeciși nu

¹ „Numai în America“ (n.tr.)

au fost convinși de propunerile lui pentru reduceri de taxe în plus față de cele obținute de Bush. În noul climat, mult mai polarizat, McCain nici măcar nu a pomenit despre reforma legii imigrației și despre schimbările climatice, aspecte care anterior îi creaseră o reputație de nonconformist în interiorul partidului. Dacă e să fim cinstiți, trebuie spus că fusese pus într-o situație dificilă. Războiul din Irak era în continuare un subiect delicat. Economia, deja în recesiune, era în cădere liberă, la fel cum era și Bush în sondaje. În situația în care scrutinul care urma se baza pe promisiunea schimbării, McCain nu era nici pe departe vocea sau imaginea unei schimbări.

Atât el, cât și echipa lui au înțeles că era nevoie de o acțiune spectaculoasă. Trebuie să recunosc că s-au ridicat la înălțimea așteptărilor. La o zi după încheierea Convenției noastre, Michelle și cu mine, împreună cu Jill și Joe Biden, așteptam decolarea avionului de campanie care urma să ne ducă în Pennsylvania, pentru câteva zile pline de evenimente. Axe s-a urcat grăbit la bord și ne-a anunțat că aflase cine era persoana propusă de McCain pentru vicepreședinte. Joe s-a uitat la numele afișat pe BlackBerry-ul lui Axe și apoi s-a întors spre mine.

„Cine naiba e Sarah Palin?” m-a întrebat.

În următoarele două săptămâni, presa națională a pus obsesiv această întrebare, injectând campania lui McCain cu o bine-venită doză de adrenalină. Campania noastră aproape că nu mai era amintită pe nici un post. După anunțarea lui Palin ca vicepreședinte, McCain a obținut donații de milioane de dolari într-un singur weekend. A urcat spectaculos în sondaje, situându-se aproape la egalitate cu noi.

Sarah Palin, guvernator al statului Alaska, o femeie de 44 de ani, necunoscută pe scena politică internă, a reușit totuși să atragă atenția. Era femeie, era tânără, era o potențială deschizătoare de drumuri la propriu și avea o poveste pe cât de incredibilă, pe-atât de adevărată: jucase baschet în echipa locală a unui mic orașel, participase la concursuri de frumusețe și trecuse prin cinci facultăți înainte de a absolvi cu diplomă de jurnalist. O vreme lucrase ca reporter sportiv, apoi fusese aleasă primar într-un orașel din Alaska, după care se luptase cu *establishment*-ul republican și fusese aleasă guvernator în anul 2006. Se măritase cu iubitul ei din liceu, avuseră împreună cinci copii (printre care un fiu încă adolescent și care aștepta să fie detașat în Irak și un sugar cu sindrom Down), era creștină conservatoare practicantă și în timpul liber îi plăcea să vâneze elani și reni.

Avea o biografie care se potrivea mănușă cu mentalitatea votanților albi din rândurile clasei muncitoare, care detes^{te}au guvernul de la Washington și nutreau sentimente de suspiciune – parțial justificată – față de elita din metropole, fie că era vorba de afaceriști, politicieni sau oameni de presă, pe care îi acuzau de condescendență. Poate conducerea editorială a ziarului *New York Times* sau ascultătorii postului de radio NPR puneau la îndoială calitățile ei, dar lui Palin nu-i păsa. A considerat criticile lor drept o dovadă a autenticității ei și a faptului că înțelesese, mai devreme decât adversarii ei, că vechii gardieni pierdeau teren, că barierele acceptabile pentru un candidat la o funcție de stat fuseseră doborâte; știa, de asemenea, că Fox News, emisiunile radio și puterea în creștere a rețelelor de socializare îi puteau asigura platforma de care avea nevoie pentru a ajunge la publicul ei țintă.

Lui Palin i-a fost de mare folos și faptul că era o actriță înnăscută. Discursul ei de 45 de minute de la Convenția Națională Republicană de la începutul lunii septembrie a fost o capodoperă de populism cras și de perle de înțelepciune bine ținute. („Noi, cei din orașele mici, nu prea știm ce să înțelegem din partea unui candidat care îi laudă pe muncitori în față, ca apoi să-i critice pe la spate pentru modul în care aceștia se agață de religie și arme.“ Au!) Delegații au fost în extaz. După convenție, cu Palin alături, McCain s-a adresat unor mulțimi de trei-patru ori mai mari decât cele cu care fusese obișnuit. Chiar dacă republicanii convinși îl aclamau politicos în timpul cuvântărilor sale, era clar că veneau, de fapt, s-o vadă pe partenera lui, „mămica micului jucător de hochei“. Palin era o figură nouă, diferită, una de-alor. O „americană autentică“ – extraordinar de mândră de rădăcinile ei.

Într-o altă perioadă, în alte împrejurări – să zicem într-o cursă pentru Senat sau pentru funcția de guvernator – energia pură pe care Palin o genera printre republicani ar fi fost motiv de îngrijorare pentru mine. Dar din ziua în care McCain a ales-o și prin toată isteria pe care a iscat-o am fost convins că Palin nu era ceea ce îi trebuia lui McCain. Cu tot arsenalul ei actoricesc, Palin nu avea cea mai importantă calitate pentru un vicepreședinte, anume capacitatea de a prelua prerogativele unui președinte. Date fiind vârsta înaintată a lui John și problemele lui medicale, această eventualitate nu era deloc improbabilă. Iar, din clipa în care Sarah Palin a apărut pe scena publică, mi-a fost clar că era total pe dinafară în privința tuturor temelor relevante pentru guvernarea țării. Sistemul financiar. Curtea Supremă. Invazia rușilor în Georgia.

Indiferent de subiect, indiferent de felul în care i se punea o întrebare, guvernatorul de Alaska se pierdea, înșirând o seamă de cuvinte precum un copil prins nepregătit pentru un examen.

Nominalizarea lui Palin a fost supărătoare la un nivel mai profund. Am observat de la bun început că lipsa ei de coerență nu conta pentru majoritatea republicanilor; de fapt, de fiecare dată când se încurca sub ploaia de întrebări din partea jurnaliștilor, republicanii strigau că era vorba de o conspirație a liberalilor. Am fost și mai uimit să văd că unii conservatori de marcă – inclusiv dintre cei care mă vânaseră timp de un an și mă desființaseră ca fiind lipsit de experiență, oameni care și-au petrecut decenii întregi deplângând acțiunile afirmative¹, scăderea standardelor intelectuale și degradarea culturii occidentale din pricina activiștilor multiculturalismului – o promovau acum pe Sarah Palin, dându-se de ceasul morții pentru a convinge publicul că un vicepreședinte nu trebuia să cunoască neapărat toate amănuntele legate de politica externă sau de funcțiile guvernului federal. Asemenea lui Reagan, Sarah Palin avea „instincte bune” și, odată instalată în funcție, avea să se adapteze și să învețe mersul lucrurilor.

Era și ăsta un preludiu a ceea ce a urmat, o realitate copleșitoare și întunecată în care afilierea la un partid și operativitatea politică amenințau să spulbere orice ar fi întâlnit în cale – funcțiile anterioare, principiile clar exprimate, tot ceea ce simțurile, ochii și urechile percepeau ca fiind realitate.

¹ De la „affirmative action”, sintagmă care se referă la un set de politici și de practici sau de reglementări menite să prevină discriminarea de orice fel (n.tr.)

CAPITOLUL 9

În 1993, am cumpărat cu Michelle prima noastră casă, într-un complex de apartamente din Hyde Park, numit East View Park. Era o zonă splendidă, vizavi de Promontory Point și de lacul Michigan, plină de sângeri-pătați și cu o curte interioară care în fiecare primăvară exploda în nuanțe de roz aprins. Apartamentul cu trei dormitoare, proiectat ca un vagon de tren, nu era mare, dar avea parchet și era luminos, avea o sufragerie clasică dotată cu dulăpi-oare din lemn de nuc. În comparație cu camera de la etajul doi al casei soacrei mele, unde am locuit o vreme ca să punem niște bani deoparte, apartamentul era de-a dreptul luxos, și l-am decorat în măsura în care ne-a permis bugetul, cu o combinație de canapele de la Crate & Barrel, cu lămpi Ace Hardware și mese cumpărate de prin târgurile de vechituri.

Lângă bucătărie aveam un birouaș unde lucram seara. Michelle îl botezase „scorbura“, pentru că era o cameră ticsită cu mormane de cărți, reviste, ziare, dosare și teze pe care trebuia să le notez. Aproape în fiecare lună, din cauză că nu găseam niciodată ce-mi trebuia, făceam curățenie în scorbură, iar două-trei zile după aceea mă simțeam foarte mândru de mine, pentru că apoi camera să se umple la loc de hârtii care se înmulțeau ca buruienile. Scorbura era singura cameră în care fumam, deși, odată cu venirea pe lume a fetelor, am început să ies pe balconul șubred, deranjând astfel liniștea câte unei familii de ratoni care cotrobăiau prin tomberoanele de gunoi.

Copiii ne-au transformat casa în toate felurile imaginabile. Toate colțurile meselor erau îmbrăcate în tampoane de spumă protectoare. Masa din sufragerie își pierduse destinația inițială, iar pe

ea au apărut creioane colorate, șervete pentru farfurii. În plus, peste tot erau împrăștiate jucării pe care călcam cel puțin o dată pe zi.

Dar în loc să ne dea senzația de înghesuială, dimensiunile modeste ale apartamentului au amplificat bucuria și gălăgia din tânăra noastră familie; orele de baie, aniversările pline de țipete de copii, muzica disco sau salsa care se auzea dintr-un casetofon de pe policioară în timp ce eu mă învăTEAM în ritmul ei cu fetele în brațe. Vedeam că prieteni de vârsta noastră își cumpărau case mai mari în cartiere mai elegante, dar singura dată când ne-a trecut prin cap să ne mutăm a fost într-o vară când un șoricel, sau poate doi (nu ne-am dat seama exact), a traversat de câteva ori holul lung al apartamentului. Am reparat podeaua, dar numai după ce am afirmat că doi șoricei nu însemnau neapărat „infestare” – și am spus asta fără să mă gândesc și cu un zâmbet prostesc pe față – Michelle m-a amenințat că ia fetele și se mută.

Apartamentul costa 277 500 de dolari, iar noi am plătit un avans de 40% (cu ajutorul lui Toot) și am făcut un credit ipotecar pe 30 de ani. Pe hârtie, veniturile noastre ar fi trebuit să ne ajungă pentru plățile lunare. Dar Malia și Sasha creșteau, la fel și cheltuielile pentru întreținerea lor, taxele școlare, costurile taberelor de vară. La toate acestea se adăugau ratele pentru împrumuturile de studii pe care le făcusem și care păreau că nu se vor sfârși niciodată. Banii continuau să fie o problemă; dobânzile cărților de credit creșteau și ele; economiile pentru studiile fetelor și pentru fondul de pensie erau mici. Când Marty ne-a sugerat să facem o a doua ipotecă pentru a profita de dobânzile mici, am sunat imediat la un broker de credite ipotecare din cartierul în care locuiam.

Brokerul, un tânăr plin de energie, cu o frizură de rapper, a confirmat faptul că putea să ne ajute să economisim cam 100 de dolari pe lună prin refinanțare. Dar fiindcă prețurile caselor explodaseră, ne-a întrebat dacă eram dispuși să folosim o parte din capitalul propriu pentru a obține și ceva bani lichizi din tranzacție. Era doar o chestiune de rutină, ne-a asigurat el, trebuia doar să ne înțelegem cu evaluatorul lui. La început am fost sceptic, parcă o auzeam pe Toot în mintea mea, dar când am verificat sumele și am constatat că economiseam mai mult dacă plăteam datoria de pe cardurile de credit, argumentele brokerului au fost greu de contrazis. Nici evaluatorul, nici brokerul nu s-au deranjat să vadă casa. Eu am făcut dovada salariului din ultimele trei luni și am venit cu extrasele de cont. Am semnat câteva acte și

am plecat din biroul brokerului cu un cec în valoare de 40 000 de dolari și cu sentimentul ciudat că parcă înșelasem pe cineva.

Așa stăteau lucrurile la începutul anilor 2000, când a avut loc o adevărată „goană după aur” în domeniul imobiliar. În Chicago, noile proiecte răsăreau ca ciupercile după ploaie. Prețurile caselor creșteau într-un ritm fără precedent, dobânzile erau mici, unii creditori cereau doar 10% sau 5% din valoarea casei ca aconto – unii nu cereau nimic – așa că de ce am fi scăpat ocazia de a cumpăra o casă cu un dormitor în plus, cu blaturi de granit și pivniță finisată, la standarde acceptabile pentru clasa de mijloc, așa cum reieșea din revistele de specialitate și emisiunile TV? Era o investiție bună, un lucru sigur – și, odată achiziționată, aceeași casă era o sursă de venit care compensa costurile întreținerii, o vacanță în Cancun sau chiar faptul că proprietarul nu primise o mărire de salariu în anul precedent. Dornici să profite de ocazie, prieteni, șoferi de taxi, chiar și învățătoarele de la școala fetelor mi-au spus că au cumparat case pentru a le recondiționa și a le revinde, și brusc parcă toată lumea devenise expertă în imobiliare, în avansuri, credite ipotecare ajustabile și indicele Case-Shiller. Dacă le spuneam să fie prudenți – domeniul imobiliar este imprevizibil, riscul e prea mare – mă asigurau că tocmai ce vorbiseră cu un văr sau un unchi care încheiase un contract excelent și îmi vorbeau condescendent, ca unuia care habar nu are ce spune.

După ce am fost ales în Senatul Statelor Unite, am vândut apartamentul din East View Park la un preț destul de bun pentru a ne acoperi ipoteca și împrumutul și pentru a obține chiar un mic profit. Dar, într-o seară, am observat, în drum spre casă, că biroul brokerului nostru era gol, iar în fereastră era agățat un anunț pe care scria „DE VÂNZARE SAU DE ÎNCHIRIAT”. Toate acele apartamente din cartierele River North și South Loop rămăseseră nevândute, cu toate că dezvoltatorii cereau prețuri din ce în ce mai mici. O fostă angajată, care renunțase la jobul de la guvern pentru a-și obține autorizația de agent imobiliar, m-a întrebat dacă știu ceva de vreun post liber, pentru că domeniul imobiliar nu era atât de rentabil pe cât se așteptase.

Nu am fost nici surprins, nici alarmat de această situație, m-am gândit că era vorba doar de sușurile și de coborășurile pieței. Întors la Washington, i-am pomenit unui prieten, George Haywood, de scăderea pieței imobiliare din Chicago. Leșiserăm amândoi într-un parc de lângă clădirea Capitoliului să mâncăm.

George renunțase la Facultatea de Drept a Universității Harvard ca să devină jucător profesionist de blackjack, apoi pariase pe pierderea lui privind cifrele și capacitatea lui de a-și asuma riscuri devenind broker pe Wall Street, ca, în cele din urmă, să facă o mică avere ca urmare a unor investiții bine plasate. Mirosea o afacere bună sau proastă de la o poștă.

„Ăsta e doar începutul“, mi-a spus el.

„Ce vrei să spui?“

„Mă refer la întreaga piață imobiliară“, mi-a răspuns George. „La întregul sistem financiar. Totul este un castel din cărți de joc, gata să se prăbușească.“

Sub soarele blând al după-amiezii, mi-a oferit o mică lecție privind piața înfloritoare a creditelor ipotecare. Băncile obișnuiau să păstreze împrumuturile ipotecare în propriile portofolii, dar acum un mare procent din ipoteci erau incluse în pachete vândute ca garanție pe Wall Street. Dat fiind că băncile puteau acum transfera riscul pierderilor din partea unui debitor, această „securizare“ a împrumuturilor ipotecare a făcut ca băncile să relaxeze standardele pentru acordarea de credite. Agențiile de rating de credit, plătite de societățile emitente, au marcat aceste garanții sub codul „AAA“, adică risc minim, fără să analizeze temeinic riscul implicat al creditelor preexistente. Investitorii globali, care se scăldau în bani și sperau la profituri uriașe, s-au grăbit să cumpere aceste produse, pompând din ce în ce mai mulți bani în finanțarea locuințelor. Între timp, Fannie Mae¹ și Freddie Mac², cele două companii gigant pe care guvernul le autorizase să achiziționeze ipotecile solvabile pentru a încuraja oamenii să devină proprietari – și care, în virtutea statutului lor cvasiguvernamental, puteau lua bani cu împrumut la dobânzi mult mai avantajoase decât alte companii – erau băgate până-n gât în piața refinanțărilor, iar acționarii lor se îmbogățeau rapid în timp ce piața locuințelor se umfla.

Toate acestea contribuiseră la o expansiune clasică, mi-a explicat George. Atâta timp cât prețurile locuințelor continuau să crească, toată lumea era fericită: familia care putea achiziționa casa visurilor fără nici un fel de avans; dezvoltatorii care construiau într-un ritm nebunesc și chiar și-așa era greu să facă față cererii; băncile, care vindeau instrumente financiare din ce în ce mai complexe contra unor profituri frumoase; fondurile speculative și băncile

¹ The Federal National Mortgage Association (n.tr.)

² The Federal Home Loan Mortgage Corporation (n.tr.)

de investiții care pompau sume din ce în ce mai mari în aceste instrumente financiare, dar din bani împrumutați; ca să nu mai vorbim de comerțanții de mobilă, de producătorii de covoare, de syndicate, de departamentele de publicitate ale diferitelor publicații, toate interesate să mențină acest ciclu în funcțiune.

George era de părere că numărul mare al clienților insolvabili avea să ducă, în cele din urmă, la sfârșitul acestei distracții. Ceea ce observasem eu în Chicago era doar o mică trepidație, a adăugat el. Odată ce se va declanșa cutremurul, impactul va fi mult mai serios în zone precum Florida, Arizona și Nevada, unde refinanțările fuseseră cele mai active. În momentul în care proprietarii de locuințe vor intra în insolvență, investitorii își vor da seama că multe dintre obligațiunile garantate cu împrumuturile ipotecare nu erau chiar atât de AAA la urma urmei. Așa că se vor grăbi să scape de obligațiuni cât mai repede cu putință. Băncile care dețineau aceste obligațiuni vor fi cele mai vulnerabile și ca atare, pentru a-și acoperi pierderile și pentru a-și păstra rezerva de capital, nu vor mai acorda împrumuturi. Drept urmare, familiile care întruneau condițiile vor obține mult mai greu un credit ipotecar, ceea ce va afecta și mai mult piața imobiliară.

Era vorba de un cerc vicios ce avea să creeze mai multă panică, și, din cauza sumelor uriașe investite, rezultatul nu putea fi decât o criză economică fără precedent în ultimii zeci de ani.

Ascultându-l, deveneam din ce în ce mai uluit. George nu obișnuia să exagereze, mai cu seamă când era vorba de bani. Mi-a spus că era și el foarte rezervat și era dispus să parieze că prețurile obligațiunilor garantate prin credite ipotecare va scădea în viitor. L-am întrebat de ce, dacă riscul unei crize economice majore era atât mare, nimeni – nici Rezerva Federală, sau autoritățile bancare, sau presa financiară – nu vorbea despre asta.

„Tu să-mi spui“, a ridicat el din umeri.

Când m-am întors în biroul de la Senat i-am rugat pe oamenii din stafful meu să verifice cu omologii lor din Comitetul Bancar dacă auzise cineva despre probleme pe piața refinanțărilor ipotecare. Răspunsul primit a fost negativ. Președintele Rezervei Federale (Băncii Centrale) a dat de înțeles că piața imobiliară era un pic înfierbântată și urma să fie supusă unei revizuirii, dar, dată fiind evoluția istorică, nu considera că sistemul financiar sau economia, în general, ar fi fost amenințate. Pentru că aveam o groază de lucruri pe cap, inclusiv lansarea campaniei pentru alegerile parlamentare, nu m-am mai gândit la avertismentul

lui George. L-am revăzut câteva luni mai târziu, la începutul lui 2007, moment în care atât piața financiară, cât și cea imobiliară erau în scădere, dar nu existau încă motive serioase de îngrijorare. George mi-a spus că fusese nevoit să revină asupra rezervei sale după ce suportase niște pierderi masive.

„N-am destul capital lichid să țin pasul“, mi-a spus el destul de calm. „Se pare că am subestimat disponibilitatea oamenilor de a întreține șarada.“

Nu l-am întrebat pe George câți bani pierduse și am început să vorbim despre cu totul altceva. În ziua aceea ne-am luat rămas-bun fără să știm nici unul dintre noi că șarada nu avea să mai continue mult timp – nici că repercusiunile sale majore vor juca un rol esențial în alegerea mea ca președinte, un an și jumătate mai târziu.

„Domnule senator Obama. Hank Paulson la telefon.“

Trecuse o săptămână și jumătate de la Convenția Națională Republicană și mai erau 11 zile până la prima mea dezbatere cu John McCain. Era limpede de ce ministrul de finanțe îmi telefona.

Sistemul financiar era în cădere și trăgea după el economia americană.

Cu toate că, la începutul campaniei noastre, chestiunea cea mai importantă fusese Războiul din Irak, de data aceasta trebuia să mă concentrez asupra necesității unor politici economice progresiste. După câte vedeam, globalizarea și noile tehnologii revoluționare modificaseră fundamental economia americană în ultimele două decenii. Producătorii americani externalizaseră producția, profitând de mâna de lucru ieftină din alte țări și distribuind pe piață mărfuri ieftine prin intermediul retailerilor cu care micile întreprinderi nu puteau concura. Internetul măturase, pur și simplu, categorii întregi de activități de birou și, în unele cazuri, industrii întregi.

În această nou apărută economie, de tipul „învingătorul ia totul“, cei care controlau capitalul sau care dispuneau de aptitudini de specialitate, la mare căutare – fie ei antreprenori din tehnologie, manageri de fonduri de investiții, LeBron James sau Jerry Seinfeld – dețineau pârghiile pentru a-și păstra patrimoniul, pentru a face afaceri la nivel global și pentru a aduna mai multă avere decât orice alt grup din istoria omenirii. Dar, pentru muncitorii obișnuiți, mobilitatea capitalului și automatizarea au însemnat o diminuare a posibilității de a negocia. Orașele în care existau fabrici pentru producția diferitelor articole și-au pierdut practic sursa de oxigen.

Inflația scăzută și televizoarele cu ecran plat nu puteau compensa concedierile, reducerea orelor de lucru și angajările temporare, înghețarea salariilor și reducerea beneficiilor, în special acolo unde costurile asistenței medicale și al educației (două sectoare afectate mai puțin de automatizare) continuau să crească.

Inegalitatea are modul ei de a se autoconține. Până și americanii din clasa de mijloc s-au văzut confrunțați cu o situație în care nu-și mai puteau trimite copii la cele mai bune școli și nu se mai puteau stabili în orașele cu cele mai bune locuri de muncă. Nu și-au mai putut permite costurile activităților extrașcolare – cursuri de pregătire pentru testele SAT¹, pentru taberele IT sau pentru stagiile profesionale extrem de utile – pe care părinții mai avuți le ofereau în mod normal copiilor lor. În 2007, economia americană se confrunta cu cel mai mare nivel de inegalitate înregistrat în țările bogate și oferea cele mai puține șanse de avansare în carieră.

După părerea mea, aceste urmări nu au fost inevitabile, ci au fost mai degrabă rezultatul unor alegeri politice care datau de pe vremea lui Ronald Reagan. Sub stindardul libertății economice – al „acționariatului social”, după cum se exprimase președintele Bush – americanilor li se băgase pe gât un regim constant de reduceri de taxe pentru cei bogați în timp ce legile privind negocierile colective nu fuseseră aplicate. S-au făcut eforturi de privatizare și de slăbire a rețelei de securitate socială, iar bugetele federale au investit nepermis de puțin în domeniile importante, de la educația primară a copiilor până la infrastructură. Toate acestea au accentuat inegalitatea și familii întregi s-au trezit nepregătite pentru a face față chiar și tulburărilor economice minore.

Duceam o campanie neobosită pentru a schimba direcția în care se îndrepta țara. Sigur că nu credeam că America se putea întoarce în perioada preautomatizare, nici că putea rupe legăturile cu lanțul de aprovizionare global (deși cred că puteam negocia pentru prevederi mai ferme în privința locurilor de muncă și a condițiilor de mediu). Dar eram convins că puteam să adaptăm legile și instituțiile americane, așa cum o făcuserăm și în trecut, într-o manieră care să le permită celor dispuși să muncească să se simtă răsplătiți cu adevărat. La fiecare oprire, în fiecare metropolă sau orașel, mesajul meu era același. Am promis să cresc taxele pentru americanii cu venituri mari pentru a acoperi costurile

¹ Standardized Admission Test – Testul Standard de Admitere (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

necesare investițiilor vitale din educație, cercetare și infrastructură. Am promis să consolidez sindicatele și să măresc salariul minim pe economie, dar și să ratific un program universal de asistență medicală și să fac mai accesibile taxele pentru colegii.

Voiam ca oamenii să înțeleagă că exista un precedent pentru o acțiune guvernamentală îndrăzneată. Franklin Delano Roosevelt salvase capitalismul de el însuși și așternuse fundația pentru explozia economică de după cel de-al Doilea Război Mondial. Am vorbit deseori despre felul în care legile ferme ale muncii ajutaseră la ridicarea unei clase de mijloc și a unei piețe interne înfloritoare, dar și despre modul în care – prin eliminarea produselor nesigure și a schemelor frauduloase – legile privind protecția consumatorului au ajutat la dezvoltarea și la prosperitatea companiilor oneste.

Le-am explicat oamenilor că școlile și universitățile de stat – instituții puternice – precum și Legea Veteranilor de Război au stimulat potențialul unor generații întregi de americani și le-a înlesnit drumul în viață. Programele de asigurări sociale – Social Security – și asistență medicală – Medicare – le-au dat aceluiași americani o oarecare stabilitate la vârsta a treia, iar investițiile guvernamentale de genul Tennessee Valley Authority Act¹ și sistemul de autostrăzi au impulsionat productivitatea și au asigurat o platformă pentru nenumărați antreprenori.

Eram convins că puteam adapta aceste strategii la vremurile în care trăiam. Dincolo de orice politică specifică, voiam să restabilesc încrederea americanilor în rolul esențial pe care guvernul l-a jucat dintotdeauna în extinderea oportunităților, în stimularea concurenței și a comerțului onest și în asigurarea unei piețe eficiente pentru toată lumea.

Nu am anticipat în nici un moment o criză financiară de proporții.

În pofida avertismentelor din partea lui George, abia în primăvara lui 2007 am început să citesc niște titluri îngrijorătoare în presa financiară. Cel mai important al doilea creditor de refinanțare la nivel național, New Century Financial, și-a declarat falimentul după o creștere a creanțelor ipotecare pe piața locuințelor finanțate de bănci. Cel mai mare creditor, Countrywide, a scăpat

¹ Corporație federală constituită în 1933 printr-o cartă a Congresului American menită să asigure dezvoltarea Văii Tennessee care fusese afectată grav de Marea Criză Economică din 1929–1933. (n.tr.)

de faliment numai după ce Banca Centrală a intervenit și a aprobat o fuziune de urgență cu Bank of America.

În septembrie 2007, alarmat fiind, am convocat echipa de experți economici și am vorbit cu cei de la bursa NASDAQ, arătându-mi îngrijorarea cu privire la eșecul în reglementarea pieței de credite pentru locuințe și am propus o monitorizare mai eficientă. E posibil ca acest pas să-mi fi dat un avans față de ceilalți candidați la președinție, dar eram în orice caz cu mult în urma ritmului în care evenimentele de pe Wall Street scăpau de sub control.

În lunile care au urmat, piețele financiare au fost oarecum protejate, creditorii și investitorii și-au investit banii în obligațiuni garantate de stat, au restricționat drastic acordarea de împrumuturi și au retras capital din toate firmele care reprezentau riscuri din punct de vedere al garanțiilor ipotecare. Aproape toate marile instituții financiare din lume au fost expuse riscului, pentru că fie investiseră în obligațiuni ipotecare (îndatorându-se, deseori, pentru a-și finanța contractele), fie dăduseră bani cu împrumut. În octombrie 2007, Merrill Lynch¹ a anunțat pierderi de 7,9 miliarde de dolari legate de creditele ipotecare. Citigroup² a avertizat că pierderile lor se apropiau de 11 miliarde de dolari. În martie 2008, prețul acțiunilor la firma de investiții Bear Stearns a scăzut de la 57 la 30 de dolari într-o singură zi, obligând Banca Centrală să apeleze la o vânzare în regim de urgență către JPMorgan Chase. Nimeni nu putea anticipa dacă și când celelalte trei bănci importante de investiții de pe Wall Street – Goldman Sachs, Morgan Stanley și, mai ales, Lehman Brothers, care înregistrau pierderi de capital într-un ritm alarmant – vor avea aceeași soartă.

Populația americană a fost tentată să vadă asta ca pe o pedeapsă binemeritată pentru lăcomia bancherilor și a managerilor fondurilor de investiții; oamenii au fost tentați să fie simpli spectatori ai eșecului firmelor și directorilor care își acordaseră bonusuri de 20 de milioane de dolari, și care acum erau nevoiți să-și vândă yachturele, avioanele și casele din zona The Hamptons. Am întâlnit destui directori executivi de pe Wall Street ca să pot afirma că mulți dintre ei (nu toți) sunt exact așa cum îi vede publicul: înfumurați și aroganți, ostentativi în nivelul de trai și indiferenți față de impactul pe care deciziile lor îl au asupra celorlalți.

¹ Sucursală de investiții a Bank of America (n.tr.)

² Bancă americană multinațională de investiții și de servicii financiare cu sediul la New York (n.tr.)

Necazul era că, în toiul unei crize financiare, într-o economie capitalistă modernă, era imposibil să delimitezi afacerile bune de cele păguboase sau să-i pedepsești numai pe cei iresponsabili și lipsiți de scrupule. Ne place sau nu ne place, eram toți legați.

Până în primăvară, Statele Unite intraseră deja într-o recesiune gravă. Domeniul imobiliar aparent înfloritor și împrumuturile obținute foarte ușor ascundeau anumite fisuri structurale din economia americană, acumulate pe parcursul a zece ani. Neîndeplinirea obligațiilor de plată, înăsprirea condițiilor de acordare a împrumuturilor, declinul bursei și prăbușirea prețurilor locuințelor au obligat firmele mari și mici să se regrupeze. Au făcut concedieri și au anulat comenzi. Au amânat investițiile în noi fabrici și sisteme IT. Angajații din acele companii și-au pierdut slujbele, și-au văzut capitalul propriu sau fondul de pensii redus, au rămas în urmă cu plățile pe cărțile de credit sau au fost obligați să intre în economii, ceea ce a însemnat că și ei au fost obligați, la rândul lor, să se regrupeze. Nu și-au mai cumpărat o mașină nouă, nu s-au mai dus la restaurant și și-au amânat vacanțele. Vânzările au scăzut în timp ce firmele tăiau din salarii și cheltuiau totuși mai mult. Era un exemplu clasic de reducere a cererii, situație care se înrăutățea de la lună la lună. Cifrele lunii martie au arătat că unul din 11 credite ipotecare era neachitat sau risca să fie executat silit, iar vânzările de mașini s-au prăbușit. În mai, șomajul crescuse deja cu jumătate de procent, înregistrând cea mai mare creștere lunară din ultimii 20 de ani.

Rămănea pe umerii președintelui Bush să rezolve problema. La insistențele consilierilor lui financiari, a încheiat un acord cu ambele partide din Congres pentru un pachet de 168 de miliarde de dolari destinați salvării economiei, cu scutiri de taxe și bonificații menite să stimuleze consumul și să relanseze economia. Efectele pozitive ale acordului au fost umbrite de prețurile mari la benzină din vara aceea, iar criza anunța să se înrăutățească. În luna iulie, canalele de știri din toată țara difuzau imagini cu clienți disperați, la coadă pentru a-și retrage economiile de la IndyMac, o bancă din California care a falimentat rapid. Banca Wachovia, ceva mai solidă, a supraviețuit datorită intervenției FDIC¹ și a acceptat să garanteze depozite în valoare de peste 100 000 de dolari.

¹ Federal Deposit Insurance Company – Societatea Federală de Asigurare a Depozitelor (n.tr.)

Între timp, Congresul a autorizat alocarea sumei de 200 de miliarde de dolari pentru a salva companiile Fannie Mae și Freddie Mac – cei doi coloși privați care împreună finanțau aproape 90% din creditele ipotecare din America. Ambele au fost plasate sub tutela Agenției Federale de Finanțare a Locuințelor. Totuși, chiar și cu o intervenție de o asemenea amploare, piețele erau gata să se prăbușească. Era ca și cum autoritățile ar fi aruncat pietriș cu lopata, ca să acopere o falie care se căsca din ce în ce mai adânc. Aparent, guvernul epuizase și rezerva de pietriș la un moment dat.

Acesta a fost motivul pentru care Hank Paulson, ministrul de finanțe, îmi telefonase. Îl cunoscusem pe Paulson pe vremea când era director executiv la Goldman Sachs. Înalt, cu chelie și cu ochelari, cu o alură ciudată, dar modestă, mi-a vorbit atunci despre pasiunea lui față de protecția mediului înconjurător. Vocea lui, de obicei gravă, era acum stinsă, ca a unui om care se luptă cu epuizarea și cu frica.

În dimineața aceea de luni, 15 septembrie, compania Lehman Brothers, cu un capital de 639 de miliarde de dolari, a anunțat oficial că e în faliment. Faptul că Departamentul Trezoreriei nu intervenise pentru a preveni cel mai răsunător faliment din istoria Statelor Unite semnală că intram deja într-o nouă fază a crizei.

„O reacție agresivă a pieței este de așteptat“, mi-a spus Hank. „Și ne așteptăm la o înrăutățire a situației.“

Mi-a explicat de ce atât Departamentul Trezoreriei cât și Banca Centrală hotărâseră că Lehman nu merita să fie sprijinită și nici o altă instituție financiară nu dorise să preia pasivele companiei. Președintele Bush l-a autorizat pe Paulson să ne informeze periodic pe mine și pe John McCain, deoarece eventualele măsuri de urgență aveau nevoie de susținerea politică a ambelor partide. Paulson spera ca ambele campanii să recunoască gravitatea situației și să trateze adecvat problema.

Nu era nevoie de un sondaj de opinie pentru a înțelege de ce era Paulson îngrijorat de aspectul politic. Mai erau doar șapte săptămâni până la alegerile generale. Pe măsură ce publicul primea mai multe informații despre dimensiunea crizei, ideea de a cheltui miliarde de dolari din banii contribuabililor pentru a salva niște bănci iresponsabile era la fel de greu de acceptat ca Osama bin Laden sau un diagnostic de herpes.

A doua zi, Trezoreria lui Paulson a împiedicat catastrofa de la Goldman Sachs și Morgan Stanley redefinind ambele instituții într-un mod care le-a permis să creeze bănci eligibile pentru protecția federală. Cu toate acestea, până și companiile foarte bine

cotate la bursă s-au văzut în imposibilitatea de a împrumuta banii necesari operațiunilor zilnice, iar fondurile pieței monetare, considerate anterior sigure și suficiente, erau nevoite să strângă cureaua.

Pentru democrați ar fi fost simplu să pună acest fiasco exclusiv pe seama administrației, dar adevărul era mult mai complex; liberalizarea sectorului financiar începuse sub administrația Clinton și nu puțini au fost democrații din Congres care au aplaudat rata de creștere a deținătorilor de locuințe proprietate personală rezultată din refinanțare. Pentru republicani, care doreau încă un mandat, dar a căror situație era îngreunată de un președinte nepopular și de o economie în cădere liberă, perspectiva de a vota și alte „planuri de salvare” a firmelor de pe Wall Street era echivalentă cu o invitație de a-și săpa singuri groapa.

„Dacă vrei să iei și alte măsuri”, i-am spus lui Paulson, „cred că problema e la tine, nu la mine.” Mulți republicani se plângeau deja că intervențiile administrației Bush în sectorul bancar încălcaseră principiile conservatoare esențiale ale guvernării limitate. Au acuzat Banca Centrală că își depășise autoritatea, iar unii dintre ei chiar au îndrăznit să critice autoritatea guvernamentală pentru că nu gestionase criza imobiliară mai curând – de parcă nu ei petrecuseră ultimii opt ani făcând tot posibilul pentru a sabota orice reglementare financiară care le ieșise în cale.

Până la momentul acela, John McCain se abținuse de la comentarii publice, însă l-am rugat pe Paulson să păstreze strâns legătura cu adversarul meu pe tot parcursul derulării evenimentelor. Fiind candidat republican, nu își permitea luxul de a se dezice de Bush. De fapt, unul din marile sale puncte vulnerabile era faptul că jurase să continue politica economică a lui Bush. În timpul alegerilor primare recunoscuse că nu avea foarte multe noțiuni de politică economică. De curând, întărise convingerea publicului că era pe din afară atunci când recunoscuse într-un interviu că nu știa exact câte case deținea. (Răspunsul era opt case.) Bazat și pe ceea ce îmi spusese Paulson, eram sigur că problemele politice ale lui McCain aveau să se agraveze. Nu mă îndoiam că experții politici care îl consiliau îl vor sfătui să își îmbunătățească imaginea prin distanțarea de orice efort de intervenție financiară din partea administrației.

Iar dacă McCain alegea să-și retragă sprijinul față de administrația Bush, știam că democrații – chiar și propria echipă – vor pune presiune să procedez la fel. Cu toate acestea, după încheierea conversației cu Paulson, am știut că nu conta ce făcea McCain. Cu o miză

atât de uriașă, intenționez să fac tot posibilul să ajut administrația să stabilizeze situația, indiferent de interesele politice.

Mi-am spus că dacă vreau să ajung președinte atunci trebuie să acționez ca atare.

Așa cum m-am așteptat, McCain nu a fost capabil să ofere un răspuns coerent pentru evenimentele ce se derulau rapid. În ziua anunțului din partea companiei Lehman, într-o încercare de a liniști publicul, a apărut la un miting televizat și a declarat că „elementele fundamentale ale economiei sunt puternice, solide“. Campania mea a primit astfel muniție împotriva lui. („Domnule senator, despre ce economie vorbiți?“, l-am întrebat în aceeași zi, în timp ce vorbeam la un miting organizat de echipa mea.)

În zilele ce au urmat, vestea falimentului companiei Lehman a creat panică totală pe piața financiară. Valoarea acțiunilor a scăzut. Merrill Lynch a negociat o fuzionare cu Bank of America, în disperare de cauză. Între timp, programul Băncii Centrale de a acorda un împrumut de 200 de miliarde de dolari băncilor s-a dovedit inefficient. Pe lângă banii necesari pentru consolidarea consorțiilor Fannie și Freddie, s-au mai deblocat 85 de miliarde de dolari pentru o preluare rapidă de către guvern a companiei de asigurări AIG, ale cărei politici garantau piața de securitate a creditelor ipotecare. AIG era practic întruchiparea sloganului „prea puternic pentru a da greș“ – interconectată cu rețelele financiare globale în asemenea măsură încât prăbușirea ei ar fi provocat o cascadă de eșecuri bancare – și chiar și după intervenția guvernului a continuat să piardă bani. La patru zile după prăbușirea consorțiului Lehman, președintele Bush și ministrul Paulson au apărut la televizor, împreună cu Ben Bernake și Chris Cox, președinții Băncii Centrale și respectiv al Comisiei de Schimburi și Garanții, și au anunțat necesitatea ratificării în Congres a legii cunoscute ulterior sub acronimul TARP (Troubled Asset Relief Program sau Programul de Salvare a Activelor cu Probleme) prin care se stabilea un nou fond de avarie de 700 de miliarde de dolari. Acesta era prețul care trebuia plătit pentru a scăpa de apocalipsă.

Poate pentru a repara gafa făcută, McCain a anunțat că se opune salvării AIG de către guvern. La numai o zi după aceea, a revenit asupra declarației. Poziția sa privind TARP era încă neclară, dat fiind că teoretic se opunea intervențiilor din partea statului, dar nu și în acest caz. Cu tot acest du-te-vino, campania noastră a atacat agenda economică „Bush-McCain“ care, după

părerea noastră, puneam mai presus interesele celor bogați și puternici în detrimentul clasei de mijloc. Unul din argumente a fost și faptul că McCain nu era deloc pregătit să conducă țara în aceste vremuri de grele încercări economice.

Am făcut tot posibilul să-mi respect promisiunea făcută lui Paulson, așa că mi-am instruit echipa să se abțină de la orice fel de comentariu public care ar fi putut periclita șansele administrației Bush de a convinge Congresul să aprobe pachetul de avarie. Împreună cu consilierii noștri economici Austan Goolsbee și Jason Furman am avut consultări ad-hoc cu un grup de experți din care au făcut parte fostul președinte al Băncii Centrale, Paul Volcker, fostul ministru de finanțe din administrația Clinton, Larry Summers, și legendarul investitor Warren Buffett. Toți trecuseră înainte prin crize financiare și toți au confirmat faptul că această criză avea o magnitudine total diferită. Fără o intervenție urgentă, au spus ei, exista riscul unui colaps economic la scară globală: milioane de americani riscau să-și piardă căminele și economiile de-o viață, iar șomajul avea să atingă nivelul crizei din 1929.

Informările lor mi-au fost extrem de utile în înțelegerea mecanismului crizei și evaluarea diverselor abordări pe care urma să le propun. Dar m-au și speriat teribil. În vederea primei dezbateri cu McCain din Tampa, eram cel puțin pregătit privind esența economiei, măcar vorbeam în cunoștință de cauză, dar, în același timp, mi-era groază să mă gândesc la efectele unei crize prelungite asupra familiilor americane din toată țara.

Chiar și fără preocupările legate de criza anticipată tot nu mi-ar fi surâs perspectiva de a-mi petrece trei zile închis într-o cameră de hotel unde trebuia să pregătesc dezbaterrea. Numai că din cauza inconsecvenței de care dădusem dovadă la alegerile primare, munca de pregătire era absolut necesară. Din fericire, echipa recrutase câțiva avocați și veterani ai politicii – Ron Klain și Tom Donilon, care îi pregătiseră și pe Al Gore, Bill Clinton și John Kerry în timpul campaniilor acestora. Din prima clipă mi-au prezentat o schemă detaliată a formatului dezbaterii și un rezumat al tuturor întrebărilor posibile care mi s-ar fi putut pune. Împreună cu Axe, Plouffe și consilierul pe probleme de comunicare Anita Dunn, tot restul echipei m-a pregătit ore întregi să formulez răspunsurile așa cum doreau ei, atenți la fiecare cuvânt. Eram cazați în vechiul hotel Baltimore și tot acolo ne-am organizat tabăra de lucru. Ron și Tom au insistat să se aducă o replică identică a scenei de dezbaterie, iar în prima noapte m-au supus unei simulări de 90 de

minute, timp în care au analizat în cel mai mic detaliu orice aspect al prestației mele, de la ritm până la postură și la tonul adresării. A fost epuizant, dar eficient, fără discuție, iar în noaptea aceea am visat numai subiecte de dezbatere.

În ciuda tuturor eforturilor, veștile venite din afara grupului Klain-Donilon continuau să-mi distragă atenția. Între sesiuni, primeam actualizări referitoare la ceea ce se întâmpla pe piață și la perspectivele legislației TARP propuse de administrația Bush. Denumirea de legislație era un pic cam prea mult: legea propusă de Hank Paulson Congresului era, de fapt, un total de trei pagini de șabloane ce autorizau Banca Centrală să folosească 700 de miliarde de dolari pentru a răscumpăra activele cu probleme și pentru a lua măsurile pe care le considera necesare pentru a controla criza. Pete Rouse mi-a spus că administrația nu avea nici o șansă să obțină numărul de voturi necesar pentru ratificarea legii, dat fiind că și presa și publicul acuzau suma uriașă, iar reprezentanții ambelor partide erau incapabili să ofere detalii.

Harry Reid și Nancy Pelosi, președinta Camerei Reprezentanților, au declarat același lucru când am vorbit cu ei la telefon. Amândoi erau politicieni încăpățânați, care nu se fereau să lovească în republicani pentru a-și consolida majoritatea ori de câte ori se ivea ocazia. Dar, așa cum aveam să constat în următorii ani, și Harry și Nancy erau dispuși (după o serie de împotriviri) să lase deoparte politica atunci când era cazul. În privința TARP, au dorit să știe părerea mea, iar eu le-am prezentat o evaluare corectă: democrații aveau nevoie de ajutor pentru a trece legea, cu condiția să prezinte garanții că nu era vorba de un colac de salvare pentru cei de pe Wall Street. Lucru de lăudat, cei doi lideri au promis că vor atrage majoritățile respective și vor asigura voturile necesare ratificării – cu condiția ca Bush și demnitarii Partidului Republican să vină și ei cu un număr suficient de voturi.

Știam că șansele erau foarte mici. O legislație nepopulară, un scrutin ce se apropia cu pași repezi, precauție mărită din partea ambelor tabere – iată o rețetă pentru blocarea legii.

Pentru a ieși din impas, am cochetat cu ideea extravagantă propusă de prietenul meu, senatorul republican Tom Coburn: aceea de a da, împreună cu McCain, o declarație comună prin care să milităm pentru ratificarea de către Congres a unei versiuni a TARP. Logica lui Coburn era că dacă și eu și McCain făceam front comun, puteam să eliminăm factorul politic din procesul de votare și să

lăsăm Congresul să ia o decizie rezonabilă fără să batem monedă pe impactul pe care această decizie l-ar fi avut în ziua alegerilor.

Nu aveam de unde să știu cum va reacționa McCain la această propunere. Părea un fel de găselniță, dar merita să încerc pentru că știam că, dacă Congresul nu ratifica un pachet de avarie, riscam declanșarea unei crize de proporții biblice.

Am vorbit cu McCain la telefon în drumul meu spre hotel, după un miting. Îmi vorbea pe un ton politicos, dar rezervat. Nu se opunea unei eventuale declarații comune, dar se gândise și el la o altă variantă: ce-ar fi fost ca amândoi să suspendăm campaniile electorale? Ce-ar fi fost să amânăm dezbaterea, să ne întoarcem la Washington și să așteptăm ratificarea pachetului de avarie?

Cu toate că nu îmi puteam imagina ce aveam de câștigat dacă mutam circul campaniei la Washington, m-am simțit încurajat de interesul aparent al lui McCain de a lăsa deoparte tămbălăul zilnic și de a ajuta la ratificarea unei legi. Atent să nu par cumva expeditiv, i-am sugerat –, iar John a fost de acord – ca managerii noștri de campanie să pună la punct câteva opțiuni pe care noi să le analizăm și să mai vorbim peste vreo două ore.

Era un pas înainte, m-am gândit după ce am închis telefonul. L-am sunat apoi pe Plouffe și l-am rugat să-i telefoneze lui Rick Davis, managerul de campanie al lui John McCain, pentru a se pune de acord. Peste câteva minute ajungeam la hotel, unde l-am găsit pe Plouffe încruntat. Tocmai vorbise cu Davis.

„McCain se pregătește pentru o conferință de presă“, mi-a spus el. „O să anunțe hotărârea lui de a-și suspenda campania și de a se întoarce la Washington.“

„Poftim? Am vorbit cu el acum zece minute!“

„Mda, păi... te așteptai să joace cinstit? Davis spune că McCain nici nu va veni la dezbatere dacă nu se pune la punct un pachet de avarie în următoarele 72 de ore. Spune că McCain o să facă public apel la tine să-l susții în suspendarea campaniei pentru că – ia fii atent! – «Domnul senator McCain consideră că în acest moment politica trebuie să treacă în plan secundar».“

Câteva minute mai târziu urmăream la televizor conferința de presă a lui McCain care a făcut anunțul cu o voce calculată. Era greu să ignor sentimentul de furie și de dezamăgire. Scuza lui ar fi putut fi lipsa de încredere, pentru că după propunerea mea privind o declarație comună, crezuse că vreau să i-o iau înainte, așa că a ales să facă primul mișcare. Dar adevăratul motiv, cel

bănuie de întreaga mea echipă, a fost că era vorba doar de o strategie politică prost gândită, parte dintr-o campanie disperată.

Strategie sau nu, mulți politicieni de la Washington au considerat mișcarea lui McCain o lovitură de geniu. Imediat ce conferința lui de presă s-a terminat, am început să primim nenumărate mesaje alarmate din partea consultanților democrați și a suporterilor din interiorul guvernului federal prin care eram rugați să suspendăm campania, altfel riscam să pierdem teren într-un moment de urgență națională. Numai că temperamentul și experiența nu ne-au lăsat să urmăm calea înțeleaptă convențională. După părerea mea, prezența noastră la Washington ar fi redus șansele ratificării unei legi TARP, dar am considerat că dezbaterea era cu atât mai importantă dată fiind criza financiară, întrucât alegătorii puteau afla direct de la noi ce măsuri doream să luăm pentru a călăuzi cetățenii pe un teren neexplorat. Aș fi riscat foarte mult respingând apelul lui McCain. I-am întrebat pe cei din echipă ce părere aveau despre analiza mea. Fără ezitare, toți s-au arătat de acord cu ea.

„Atunci e bine“, am spus zâmbind.

După o oră și jumătate am ținut și eu o conferință de presă în care am anunțat că nu-mi voi suspenda campania. Am precizat, de asemenea, că aveam periodic consultări cu Paulson și liderii din Congres și că puteam zbura la Washington în orice moment dacă era nevoie. Am făcut și o remarcă spontană ce avea să domine știrile: „Președinții trebuie să gestioneze mai multe situații în același timp“.

Nu puteam anticipa reacția alegătorilor, dar aveam un sentiment bun în legătură cu decizia mea. De îndată ce ne-am întors la masa de lucru pentru a stabili următorii pași, Plouffe a primit un e-mail de la Josh Bolten, șeful de cabinet al președintelui Bush, prin care solicita o convorbire telefonică. Plouffe a ieșit grăbit din cameră, dar după câteva minute a revenit și mai încruntat.

„Se pare că McCain l-a rugat pe Bush să găzduiască mâine o întâlnire la Casa Albă, cu tine, cu McCain și liderii din Congres pentru a ajunge la o înțelegere privind TARP, așa că Bush o să te sune să te invite la eveniment.“

„Ce rahat!“ a spus el dând din cap.

Deși nu e foarte mare, Biroul Cabinetului din incinta Casei Albe este impunător, decorat cu un covor gros acoperit cu stele aurii, cu pereții de culoarea vaniliei și aplice luminoase fixate în rame în formă de vultur. În partea de nord a încăperii se află busturile din marmură ale lui Washington și Franklin, sculptate în stil clasic, și așezate de-o parte și de alta a șemineului.

În centrul biroului tronează o masă ovală din lemn de mahon șlefuit și lăcuit, înconjurat de 20 de scaune grele din piele, iar pe spătarul fiecărui scaun era aplicată o mică plăcuță din alamă care indica locurile președintelui, vicepreședintelui și ale membrilor cabinetului. Este un loc pentru deliberări serioase, conceput pentru a adăposti sute de ani de istorie.

De regulă, în timpul zilei, lumina naturală străbate prin glas-vandurile care dau în Rose Garden. Dar în ziua de 25 septembrie, când m-am prezentat la întrunirea organizată de Bush la rugămintea lui McCain, cerul era cenușiu. La masă ședeau președintele, vicepreședintele Cheney, McCain și eu, Hank Paulson, Nancy Pelosi, Harry Reid, liderii republicani John Boehner și Mitch McConnell, plus președinții și membrii superiori ai comisiilor relevante. În picioare, pe lângă pereți, un grup de angajați ai Casei Albe și ai Congresului, luau notițe și răsfoiau dosarele groase.

Nimeni nu părea încântat să se afle acolo.

Nu am simțit nici un pic de entuziasm în vocea președintelui când vorbiserăm la telefon cu o zi în urmă. Nu eram de acord cu nici o decizie politică majoră luată de George W. Bush, dar îl simpatizam, mi se părea un tip direct, dezarmant și care avea un tip de umor autocritic.

„Nu știu de ce McCain crede că e o idee bună“, mi-a spus pe un ton împăciuitor. Era la curent cu faptul că Hank Paulson și cu mine vorbeam de două ori pe zi și mi-a mulțumit pentru ajutorul meu din culise privind democrației din Congres. „Ce naiba“, a mai spus Bush, „dacă aș fi în locul tău, Washingtonul ar fi ultimul loc pe care l-aș alege. Dar m-a rugat McCain și nu pot să-l refuz. Să sperăm că va fi o întâlnire scurtă.“

Ulterior am aflat că atât Paulson, cât și restul echipei lui Bush se opuseseră, și pe bună dreptate, acestei întâlniri. În decursul ultimelor zile, liderii din Congres începuseră să găsească un limbaj comun legat de legislația TARP. Chiar în dimineața întâlnirii, au circulat zvonuri despre un acord provizoriu (cu toate că în decurs de numai câteva ore republicanii din Camera Reprezentanților și-au retras sprijinul). Negocierile se aflau într-o etapă delicată, iar consilierii lui Bush au considerat că amestecul meu și al lui McCain în ecuație n-ar fi făcut decât să împiedice o soluție.

Bush a avut ultimul cuvânt și nu-l puteam condamna. Nu-și putea permite să-i aducă un afront candidatului republican, dată fiind opoziția propriului partid referitoare la TARP. Întregul proces mirosea a șaradă elaborată. Fețele mohorâte ale celor prezenți în

încăpere mi-au dat de înțeles că nu ne aflam acolo pentru o negociere semnificativă, ci asistam la efortul unui președinte în funcție de a plăca un singur om.

Președintele a început prin a face un scurt apela unitate, apoi i-a dat cuvântul lui Paulson, care ne-a pus la curent cu ultimele evenimente de pe piață și ne-a explicat că fondurile TARP vor fi folosite pentru răscumpărarea împrumuturilor ipotecare insolvabile (numite „patrimoniu toxic”) de la bănci, consolidând astfel bilanțul contabil și redând speranța clienților.

„Dacă Hank și Ben sunt de părere că acest plan va funcționa, atunci sunt pentru”, a mai adăugat Bush.

Potrivit protocolului, președintele a invitat-o după aceea pe Pelosi, președinta Camerei Reprezentanților, să vorbească. Dar, în loc să ia cuvântul, Nancy l-a informat politicos pe președinte că democrații voiau ca eu să vorbesc primul în numele lor.

Nancy și Harry au fost cei care m-au propus ca purtător de cuvânt pentru ei, și le eram recunoscător pentru asta. Nu numai că McCain nu mă mai putea ataca în timpul discuțiilor, dar era și un semnal din partea colegilor mei democrați că își încredințează destinul politic în mâinile mele. Gestul i-a luat prin surprindere pe republicani și am observat un zâmbet viclean pe chipul lui Bush, adresat lui Nancy – politicianul din el putea recunoaște o manevră abilă – înainte să-mi dea cuvântul.

Timp de câteva minute bune am vorbit despre natura crizei, despre detaliile legislației în curs de elaborare și de unele aspecte legate de monitorizare, compensațiile la nivel executiv și ajutor pentru proprietarii de locuințe pe care democrații le considerau importante. După ce am menționat faptul că atât eu, cât și senatorul McCain declarasem public să nu amestecăm politica cu intervenția financiară, i-am spus președintelui că democrații vor vota legea. Dar am adăugat că dacă zvonurile potrivit cărora republicanii băteau în retragere și insistau s-o luăm de la capăt cu un nou plan erau adevărate, negocierile se vor împotmoli, iar „consecințele vor fi severe”.

Bush s-a întors către McCain și i-a spus:

„John, Barack a avut ocazia să vorbească, corect este să-ți dăm și ție cuvântul.”

Toată lumea s-a uitat la McCain, căruia i se înclăștaseră fălcile. Inițial a dat să spună ceva, dar s-a răzgândit, apoi s-a așezat mai bine în scaun.

„Cred că mai bine îmi aștept rândul”, a spus într-un târziu.

Există momente în procesul alegerilor, ca și în viață, când toate drumurile se închid, cu excepția unuia singur; când toate probabilitățile converg spre inevitabil. Acesta era unul din acele momente. Bush s-a uitat la McCain, ridicând o sprânceană, a ridicat apoi din umeri și l-a invitat pe John Boehner să vorbească. Boehner a spus că nu dorea o reluare a planului de la zero, ci doar unele modificări – inclusiv o schemă pe care nu prea a știut cum s-o explice și care presupunea asigurarea pierderilor băncilor cu sprijinul guvernului federal și nu răscumpărarea activelor acestora.

L-am întrebat pe Paulson dacă avusese timp să se uite la propunerea de asigurare a republicanilor și ce părere avea. Paulson a răspuns că studiasse propunerea și o considera neviabilă.

Richard Shelby, membru marcant al Comitetului Bancar al Senatului, a intervenit spunând că mulți economiști cu care se consultase considerau că legea TARP nu va funcționa. A propus, totodată, Casei Albe să acorde mai mult timp Congresului pentru ca acesta să analizeze toate opțiunile. Bush l-a întrerupt și i-a spus că țara nu mai avea timp la dispoziție.

Pe parcursul convorbirilor a devenit din ce în ce mai limpede că nici unul dintre liderii republicani nu cunoștea în detaliu conținutul actual al ultimei versiuni a legislației TARP și nici măcar natura modificărilor propuse chiar de ei. Încercau doar să găsească o cale de a evita o sesiune de vot incomodă. După ce i-am ascultat contrazicându-se, am intervenit din nou.

„Domnule președinte“, am spus, „aș vrea totuși să aflu ce are de spus domnul senator McCain.“

Încă o dată, toată lumea s-a întors spre McCain. De data aceasta a răsfoit un carnețel, a mormăit ceva de neînțeles, apoi a spus niște banalități despre un aparent progres și despre cât era de important ca Boehner să aibă șansa de a convinge adunările electorale să voteze în favoarea legii.

Și cam asta a fost tot. Nu a venit cu un plan. Nu a prezentat o strategie. Nici măcar un simulacru de propunere despre posibilitatea de a împăca ambele tabere. În încăpere s-a lăsat tăcerea, iar McCain și-a pus carnețelul pe masă. Și-a lăsat privirea în jos, ca un jucător de baseball conștient de faptul că va rata lovitura. Aproape că mi-a părut rău pentru el; echipa lui care încurajase o mutare atât de riscantă, trimițându-l apoi total nepregătit la întrunire, se făcea vinovată de malpraxis politic. Știam că după ce avea să se afle cum se prezentase McCain, presa nu urma să fie deloc indulgentă cu el.

Efectul imediat al comportamentului bizar al lui McCain a fost discuția aprinsă ce s-a iscat după. Nancy și Spencer Bachus, republican marcant din Comitetul de Servicii Financiare a Camerei Reprezentanților, au început să se contrazică legat de cine merita laurii pentru o mai bună protecție a contribuabililor în versiunea cea mai recentă a legislației. Barney Frank, reprezentantul democrat al statului Massachusetts, un tip dur și perspicace, stăpân pe cunoștințele sale și care-l ajutase cel mai mult pe Paulson să treacă TARP, a început să-i provoace pe republicani strigând întruna: „Ce plan aveți? Care e planul vostru?” Cei vizați s-au înroșit la față, vocile căpătau amploare, iar cei prezenți vorbeau toți în același timp. În tot acest timp, McCain n-a scos nici un cuvânt, a clocotit, pur și simplu, în scaun. Situația a devenit așa de jenantă încât președintele Bush s-a ridicat în picioare.

„Am pierdut categoric frâiele acestei întâlniri”, a spus el. „Ședința s-a încheiat.”

S-a răsucit pe călcâie și a ieșit glonț din cameră.

Întreaga scenă m-a lăsat fără cuvinte.

McCain și conducerea republicană au părăsit repede încăperea, iar eu i-am rugat pe Nancy, Harry și restul democraților să meargă cu mine în biroul alăturat, cunoscut sub numele de Camera Roosevelt. Erau toți mai mult sau mai puțin agitați și, pentru că hotărâserăm deja să nu facem nici un fel de declarații de presă, voiam să mă asigur că nimeni nu spusese ceva care să înrăutățească lucrurile. Încercam toți să rezumăm constructiv întâlnirea, când în cameră a intrat Paulson, aflat în stare de șoc. Câțiva dintre colegii mei i-au spus să iasă, de parcă ar fi fost un copil nedorit pe terenul de joacă. Unii dintre ei și-au permis chiar câteva glume.

„Nancy”, a spus Paulson apropiindu-se, „te rog...” După care, într-un amestec inspirat de umor și disperare, bărbatul acesta de aproape doi metri, în vârstă de 62 de ani, s-a lăsat pe un genunchi. „Te implor, i-a mai spus el, nu sabota acțiunea asta.”

Pelosy a zâmbit și i-a spus:

„Nu te știam catolic practicant.” Zâmbetul i-a dispărut rapid de pe chip. „Poate n-ai observat”, a mai spus ea cu o politețe rece, „dar nu suntem noi cei care sabotează acțiunea.”

Paulson era demn de toată lauda. S-a ridicat în picioare, a rămas pe loc și i-a lăsat pe democrați să-și verse oful. Când au ieșit să dea declarații la presă, toată lumea se calmase și căzuse de acord să prezinte întâlnirea într-o lumină cât mai bună. Am stabilit cu Hank

să vorbim din nou mai pe seară. După ce am plecat de la Casa Albă, l-am sunat pe Plouffe.

„Cum a fost?” m-a întrebat.

Am făcut o pauză.

„Pentru noi a fost bine”, am spus, „dar dacă e să mă iau după ce am văzut, am face bine să câștigăm alegerile că altfel se-alege praful de țara asta.”

Nu sunt superstițios din fire. Nici când eram copil nu aveam o cifră norocoasă sau un picior de iepure pe post de amuletă. Nu credeam nici în fantome, nici în spiriduși, iar când îmi puneam totuși o dorință în timp ce suflam în lumânările de pe tort sau aruncam o monedă într-o fântână, mama îmi atrăgea atenția că există o legătură directă între muncă și îndeplinirea dorințelor.

În timpul campaniei am făcut unele concesii universului spiritual. Într-o zi, în Iowa, s-a apropiat de mine un tip solid, cu barbă, într-un ehipament de motociclist, acoperit de tatuaje, și mi-a strecurat ceva în mână. Era un jeton metalic de poker, jetonul lui norocos, mi-a explicat, care nu-l dezamăgise niciodată când juca în Vegas. A vrut să mi-l dăruiască. Peste o altă săptămână, o fetiță nevăzătoare din New Hampshire mi-a dăruit o inimioară din sticlă roz. În Ohio, am primit o cruciuliță de argint de la o călugăriță cu un zâmbet irezistibil și o față așa de brăzdată de riduri încât semăna cu un sâmbure de piersică.

Colecția mea de amulete se mărea simțitor: un Buddha în miniatură, o castană din Ohio, un trifoil cu patru foi laminat, o mică statueta din bronz reprezentând zeul-maimuță Hanuman, tot felul de îngeri, mătânii, cristale și pietricele. În fiecare dimineață, alegeam cinci sau șase din ele și le puneam în buzunar, atent la ceea ce aveam la mine într-o anumită zi.

M-am gândit că dacă micul meu cufăr cu comori nu garanta că universul va lucra în favoarea mea, nu strica totuși să le am. Simțeam o stare de confort atunci când le țineam în mână sau le simțeam zornăind în buzunar în timp ce mă deplasam de la un eveniment la altul. Fiecare amuletă era o dovadă tangibilă a oamenilor pe care îi întâlнисem, o dovadă modestă, dar stabilă a speranțelor și a așteptărilor lor.

Am căpătat și anumite ticuri în privința ritualurilor mele din zilele de dezbateri. Dimineața treceam în revistă strategiile și aspectele esențiale, la prânz mă ocupam de activitățile de campanie, dar aveam grijă să-mi eliberez programul în jurul orei patru

când mă antrenam, ca să mai scap de surplusul de adrenalină. Cu 90 de minute înainte de evenimentul din ziua respectivă îmi puneam o cămașă nouă (albă) și cravata (albastră sau roșie) pregătită de Reggie și atârnată lângă costumul meu albastru proaspăt călcat. La cină mâncam ceva ce-mi plăcea: o friptură bine făcută, cu cartofi copti și broccoli fiert la aburi. În jumătatea de oră care îmi rămânea înaintea dezbaterii, reciteam notițele și ascultam muzică, fie la căști, fie cu ajutorul unui mic difuzor portabil. În cele din urmă am devenit ușor fixist în privința listei de melodii pe care îmi plăcea să le ascult. La început ascultam clasici – „Freddie Freeloader” a lui Miles Davis, „My Favourite Things” a lui John Coltrane, „Luck Be a Lady” a lui Frank Sinatra. (Mi-amintesc că înaintea unei dezbateri din perioada alegerilor primare ascultasem același cântec de două sau trei ori la rând, semn clar că mă simțisem nesigur.)

Pe urmă am început să ascult rap pentru a-mi pune gândurile în ordine, în special „My 1st Song” a lui Jay-Z și „Lose Yourself” a lui Eminem. Ambele cântece vorbeau despre depășirea limitelor și despre asumarea riscurilor („Dacă ai o singură șansă sau o singură ocazie să obții tot ce ți-ai dorit într-o clipă, ai profita de ea? Sau ai lăsa-o să-ți scape printre degete?”); despre cum e să faci din rahat bici; despre reușită prin istețime, șmecherie și bravură ce ascunde teama. Versurile păreau rupte din experiențele mele din tinerețe. Singur, pe bancheta din spate a unui microbuz al Serviciilor Secrete, în ținuta mea scrobită și cu cravata frumos înnotată, pe drumul spre locul dezbaterii ascultam muzică și dădeam din cap în ritmul ei, cu un ușor sentiment de revoltă de nimeni știută, conectat la ceva mult mai îndrăzneț și mai real decât vâlva și protocolul care mă înconjurau. Era felul meu de a desființa artificialitatea și de a-mi reaminti în permanență cine sunt.

Înaintea primei mele dezbateri față în față cu John McCain, la sfârșitul lunii septembrie, am respectat cu strictețe ritualul. Am mâncat o friptură, am ascultat muzică și, în drum spre scenă, am simțit greutatea amuletelor din buzunar. Sincer să fiu, nu simțeam că îmi lipsește norocul. Nu mai eram de mult subordonatul de odinioară și mă îndreptam acum spre campusul Universității Mississippi, locul în care cu 50 de ani în urmă, un bărbat de culoare pe nume James Meredith fusese admis în facultate numai după un ordin semnat de Curtea Supremă și cu protecția a 500 de jandarmi.

Nu aveam voie să pierd această cursă.

Așa cum era de așteptat, presa care a relatat fiascoul de la Casa Albă a fost neîndurătoare cu McCain. Situația lui s-a înrăutățit și

mai mult după ce echipa de campanie a anunțat, cu doar câteva ore înaintea dezbaterii, că – urmare a „progresului” înregistrat după intervenția sa în negocierile cu Congresul legat de TARP – McCain hotărâse să treacă peste suspendarea autoimpusă și să participe la dezbateri. (Am hotărât să fim acolo indiferent de situație, chiar dacă asta însemna să am doar o conversație televizată amiabilă cu moderatorul Jim Lehrer.) Reporterii au văzut ce se ascundea, de fapt, în spatele acestei ultime mișcări a lui McCain: o retragere grăbită după o stratagemă politică eșuată.

Dezbateri în sine a avut puține surprize. McCain a venit relaxat, cu un pachet de fraze extrase din campania electorală și din linia tradițională a republicanilor, pe care le-a rostit cu umor și farmec. Cu toate acestea, cunoștințele sale precare despre criza financiară și absența unor răspunsuri clare în legătură cu pașii pe care îi va urma erau din ce în ce mai greu de ignorat. Eu mă simțeam ca pește în apă. Instructajul pe care îl primisem de la Klain și Donilon îmi folosise; am evitat să dau răspunsuri așteptate și atât publicul cât și comentatorii politici au recunoscut că răspunsurile mele erau mult mai convingătoare și la obiect.

În plus, dispoziția mea față de McCain se schimbaseră vizibil. Spre deosebire de dezbaterile cu Hillary și restul candidaților democrați, care păruseră deseori ca un joc elaborat în care toți despicau firul în patru și trăgeau linii pe răboj, diferența dintre mine și John McCain era reală și profundă; alegerea pe care o făceau acum americanii avea să aibă ecou pentru multe decenii și consecințe pentru milioane de oameni. Stăpâneam cifrele și eram convins că ideile mele erau mai eficiente în gestionarea provocărilor actuale decât cele ale lui McCain. M-a stimulat enorm schimbul nostru de idei și aproape că am savurat cele 90 de minute pe scenă.

Sondajele de după dezbateri printre alegătorii indeciși mă poziționau mult înaintea adversarului. Oamenii din echipa mea erau bucuroși, se felicitau în diverse moduri și e posibil ca mulți dintre ei să fi râsuflat ușurați.

Michelle era fericită, dar mult mai reținută. Ura să asiste la dezbateri; faptul că trebuia să stea acolo cu o expresie calmă pe chip, indiferent de ceea ce se spunea despre mine, indiferent de greșelile pe care le făceam, îi dădea realmente crampe, o făcea să se simtă ca în timpul unei obturații de canal fără anestezie. În realitate, fie că îi era frică să nu cobească, fie că nu era sigură că voi câștiga, evita să vorbească cu mine despre aspectul de cursă

de cai al campaniei. Așa că am rămas surprins când în seara aceea, înainte de culcare, mi-a spus: „O să câștigi, nu-i așa?”

„Orice se poate întâmpla... dar, da, există șanse mari să câștig.”

Mi-am privit soția. Avea o expresie gânditoare, ca și cum ar fi încercat să rezolve un puzzle în gând. Într-un târziu, a dat din cap și s-a uitat în ochii mei.

„O să câștigi”, a spus ea încetișor.

M-a sărutat pe obraz, a stins lumina și s-a învelit.

Pe 29 septembrie, la trei zile de la dezbaterile din Ole Miss¹, legislația TARP a administrației Bush a căzut în Camera Reprezentanților la o diferență de 13 voturi, după ce două treimi dintre democrați votaseră pentru și două treimi din republicani votaseră împotriva. Imediat după aceea indicele Dow Jones a scăzut vertiginos cu 778 de puncte, iar după criticile agresive din presă și un șuvoi de apeluri din partea alegătorilor care-și vedeau economiile de-o viață evaporându-se, s-au găsit destui membri ai ambelor partide care au votat ratificarea unei versiuni revizuite a pachetului de avarie la câteva zile după.

Mult mai liniștit, l-am sunat pe Hank Paulson să-l felicit pentru eforturile lui. E adevărat că ratificarea legislației TARP a fost decisivă în salvarea sistemului financiar, dar întregul episod a întărit convingerea publicului că Partidul Republican împreună cu candidatul său la președinție nu erau în stare să gestioneze criza într-un mod responsabil.

Deciziile implementate de Plouffe cu câteva luni în urmă începeau să-și arate roadele. Armata de coordonatori și de voluntari pe care o aveam în toată țara a reușit să înscrie pe liste sute de mii de noi votanți și a lansat operațiuni fără precedent în statele unde alegerile se desfășurau mai devreme. Donațiile online continuau să curgă și astfel ne-am permis să plătim spațiu media oriunde ne-am dorit. Cu o lună înainte de alegeri, campania lui McCain a anunțat că înceta orice eforturi în Michigan, un stat-cheie din punct de vedere istoric, pentru a-și concentra resursele în altă parte. Plouffe s-a simțit aproape ofensat. „Fără Michigan nu au cum să câștige!”, a spus el clătînând supărat din cap. „Nu înțeleg de ce nu arborează deja steagul alb pentru capitulare!”

¹ Denumirea colocvială a Universității Mississippi (n.tr.)

În loc să-și concentreze toată energia în Michigan, campania lui McCain și-a îndreptat atenția către un personaj care devenise aproape un cult: Joe Wurzelbacher.

Îl întâlnisem pe Wurzelbacher cu câteva săptămâni înainte, în timp ce făcea campanie din ușă în ușă în Toledo, Ohio. Era genul de campanie care îmi plăcea cel mai mult, pentru că îi vedeai pe oameni așa cum erau ei în viața de zi cu zi, unul curățând peluza de frunzele uscate, altul meșterind ceva la mașină, și copiii adunându-se să vadă de unde vine tămbălăul.

În ziua în care l-am cunoscut pe Joe, eram la un colț de stradă și semnam autografe în timp ce vorbeam cu un grup de oameni. Un bărbat cu chelie, care se apropia de 40 de ani, s-a prezentat și m-a întrebat care era planul meu privind taxele. Era instalator și se temea că liberalii ca mine îi vor face munca de mic întreprinzător mult mai grea. Sub obiectivele camerelor de luat vederi, i-am explicat că intenționez să măresc taxele numai pentru cei mai bogați dintre americani, adică 2% din populație și investind acele profituri în educație și infrastructură, economia și micile întreprinderi cum era și a lui vor prospera cu siguranță. I-am spus că după părerea mea această redistribuire a venitului – „o răspândire a averilor” au fost cuvintele mele – a asigurat dintotdeauna noi șanse unei categorii mai largi de cetățeni.

Joe a fost amabil, dar nu a părut convins, așa că am căzut de acord că nu suntem de acord și ne-am strâns mâna la plecare. În microbuzul care ne-a condus înapoi la hotel, Gibbs – care, ca orice director de comunicare care se respectă, avea un simț aparte pentru remarci aparent inofensive, dar care puteau cădea în ridicol – mi-a spus că remarca mea despre răspândirea averilor ridica o problemă.

„Adică?”

„Formularea nu dă bine la alegători. Oamenii vor fi tentați să te bănuiască de porniri comuniste sau mai știu eu ce.”

N-am dat importanță cuvintelor lui, spunându-i că anularea reducerilor de taxe aprobate de Bush va redistribui veniturile oamenilor ca mine către oamenii ca Joe. Gibbs m-a privit ca un părinte care-și vede copilul repetând mereu și mereu aceeași greșeală.

Imediat după difuzarea înregistrării dialogului meu cu Wurzelbacher – poreclit ad-hoc „Joe Instalatorul” – McCain a început să bată monedă pe afirmația mea în timpul debaterilor noastre. Campania lui a lansat un atac furibund, sugerând că acel tip de ispravă din Ohio mă demascase, scoțând la iveală agenda mea socialistă de redistribuire a averilor. Ai fi zis că era Oracolul din

mijlocul Americii. Peste noapte, Joe a început să fie invitat în toate emisiunile de știri. Au apărut spoturi tv cu Joe Instalatorul, iar McCain l-a invitat la câteva mitinguri din cadrul campaniei. Joe arăta când amuzat, când uluit, uneori stânjenit de nou-descoperita lui celebritate. În cele din urmă, totuși, majoritatea alegătorilor nu vedeau în Joe decât o simplă distragere a atenției de la procesul de alegere a următorului președinte american.

Majoritatea votanților, dar nu toți. Pentru publicul lui Sean Hannity și Rush Limbaugh, Joe Instalatorul se potrivea perfect în tabloul mai vast care se referea și la pastorul Wright, la presupusa mea afinitate cu radicalul Saul Alinsky și cu moștenirea mea musulmană cam tulbure. Pentru acești votanți nu mai eram doar un democrat de centru-stânga care plănuia să extindă rețeaua de asigurări sociale și să pună capăt Războiului din Irak. Pentru ei eram un personaj perfid, de temut, un personaj care trebuia oprit. Iar pentru a fi siguri că acest mesaj patriotic ajunge la inimile poporului american, s-au bazat din ce în ce mai mult pe Sarah Palin, eroina lor neînfricată.

Începând din luna august, Palin a dat câteva interviuri pentru principalele canale de știri, devenind subiect de bășcălie pentru show-ul *Saturday Night Live* și nu numai, dar puterea ei trebuia căutată în altă parte. Petrecuse prima săptămână din octombrie atrăgând un public masiv pe care l-a alimentat cu otravă de sorginte nativistă. M-a acuzat de „fraternizare cu teroriștii care își asasinau propriii concetățeni”. A încercat să inoculeze ideea că nu aș fi „un bărbat care vede America așa cum o vedem eu sau voi”. Oamenii veneau la mitinguri îmbrăcați în tricouri pe care scria „PITBULLII LUI PALIN” și „NU COMUNIȘTILOR”. Presa relata despre scandări gen „Teroristul!” și „Omorâți-l!” sau „Să i se taie capul!”, care se auzau din rândurile publicului care venea s-o asculte vorbind. Era ca și cum, prin intermediul lui Palin, cele mai întunecate spirite care bântuiseră Partidul Republican modern – xenofobia, antiintellectualismul și, mai presus de orice, antipatia față de negri și alți oameni de culoare – își găseau calea către public.

Caracterul nobil al lui John McCain, decența lui excepțională au ieșit la iveală de câte ori a avut de-a face cu retorica lansată de Palin și de care s-a dezis cu eleganță. La un moment dat, la un miting din Minnesota, cineva a venit la microfon și a spus că îi e frică numai să-și imagineze că aș putea fi președinte, McCain l-a pus imediat la punct.

„Trebuie să înțelegeți că este un om cu mult bun-simț, o persoană de care nu are de ce să vă fie teamă dacă ajunge președinte al Statelor Unite“, a spus el atunci, atrăgându-și huiduielile publicului. În răspuns la o altă întrebare, a declarat: „Dorim să luptăm și voi lupta. Dar vom da dovadă de respect. Am o mare admirație pentru domnul senator Obama și pentru realizările dumnealui. Îl voi respecta în continuare. Și doresc ca toată lumea să îl respecte și haideți să ne asigurăm că așa vom face, pentru că numai așa se poate face politică în America.“

Uneori, privind în urmă, mă întreb dacă McCain ar mai alege-o pe Palin – cunoscând dinainte faptul că ascensiunea ei spectaculoasă și validarea ei avea să stabilească tiparul pentru viitorii politicieni, orientând partidul și politica țării într-o direcție pe care o detesta. Nu l-am întrebat asta niciodată în mod direct. În următorii zece ani, relația noastră a ajuns foarte tensionată, dar totodată marcată de respect autentic. Alegerile din 2008 au rămas, desigur, un subiect sensibil.

Îmi place să cred că, dacă i s-ar fi oferit o a doua șansă, ar fi ales un cu totul alt partener pentru președinție. Sunt și acum convins că a pus întotdeauna interesele țării înaintea tuturor.

Incantația care începuse cu mai bine de un an în urmă, cu Edith Childs și pălăria ei enormă într-o mică sală din Greenwood, South Carolina, devenise acum o mișcare spontană, care anima mulțimi de 40 sau 50 000 de spectatori, oameni care umpleau stadioanele și parcurile, netulburați de vremea neobișnuit de caldă pentru luna octombrie. „Suntem pregătiți! Suntem pregătiți!“ Construiserăm ceva împreună, iar energia oamenilor se resimțea asemenea unei reale forțe fizice. Mai erau doar câteva săptămâni până la alegeri și sediile noastre din țară se zbăteau să găsească spații pentru a găzdui voluntarii ce veneau în număr din ce în ce mai mare. Posterul realizat de Shepard Fairey și intitulat HOPE¹, cu tușe de roșu, alb și albastru care îmi reprezentau chipul privind în depărtare era dintr-odată prezent pretutindeni. Mă simțeam ca și cum campania ar fi depășit granițele politicului și ar fi ajuns în domeniul culturii populare. „Ești noul tip la modă“, mă tachina Valerie.

Lucrul acesta mă neliniștea. Inspirația pe care o oferea campania noastră, numărul impresionant al tinerilor deciși să participe la schimbare, nașterea unei noi solidarități printre americani prin depășirea granițelor rasiale și socio-economice – toate acestea

¹ „Speranță“ (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

erau întruchiparea speranțelor mele politice și mă simțeam tare mândru. Dar faptul că eram mereu prezentat drept un simbol era exact opusul instinctului meu de fost coordonator, dat fiind că, din punctul meu de vedere, schimbarea însemna „noi” și nu „eu”. Eram derutat și pentru că trebuia să-mi mențin permanent un anumit echilibru și să nu mă las cuprins de entuziasmul general, era nevoie să am constant în vedere distanța dintre imaginea mea publică și cea de om normal, uneori nesigur și supus greșelii.

Eram, de asemenea, frământat de ideea că, odată ales președinte, nu voi putea răspunde așteptărilor așa cum se cuvine. De când fusesem desemnat candidat al democraților la președinție, felul în care percepeam articolele din ziare se schimbase, mă simțeam mobilizat în alt mod. Orice titlu, orice articol, orice dezvăluire era de-acum o ecuație de rezolvat pentru mine. Piața imobiliară era în cădere liberă. Economia puneă oamenii pe liber într-un ritm înfricoșător și existau speculații că și cei trei mari producători de autoturisme se vor afla în curând într-o situație precară.

Responsabilitatea pe care o implica gestionarea acestor probleme nu mă speria deloc. În realitate, abia așteptam să mă apuc de treabă. Dar din informațiile pe care le primeam zilnic reieșea clar că situația avea să se înrăutățească și mai mult. Rezolvarea crizei economice – pe lângă imperativul de a pune capăt celor două războaie, de a onora promisiunile legate de asistența medicală și de a salva planeta de la schimbările climatice catastrofale – era un proces lung și dificil. Aveam nevoie de un Congres dispus să coopereze, de aliați de nădejde și de cetățeni informați și capabili să se mobilizeze pentru a face față presiunilor sistemului, nu-mi puteam permite să fiu un „mântuitor” solitar.

Am început să mă întreb ce avea să se întâmple dacă aceste schimbări nu urmau să aibă loc cât mai rapid? Cum vor reacționa aceste mulțimi înflăcărate când se vor lovi de impedimente și de compromisuri? Toată echipa făcea glume pe seama acestor preocupări. „Chiar vrem să câștigăm alegerile? Încă nu e prea târziu să ne retragem.” Marty a exprimat îngrijorările noastre într-un mod ceva mai pitoresc: „După două sute și ceva de ani a trebuit să se-aleagă prafu’ de țara asta ca să vină un negru la putere!”

Mai mult decât neplăcerile campaniei, m-au neliniștit veștile pe care le-am primit din Hawaii în ultimele zile ale lunii octombrie. Maya m-a sunat și mi-a spus că medicii nu-i mai dădeau lui Toot mai mult de o săptămână. Zăcea acum pe un pat de spital închiriat, instalat în livingul apartamentului ei, și era îngrijită de

o asistentă care îi administra un tratament paleativ. Cu o noapte înainte, o surprinsese pe sora mea cu un moment brusc de luciditate, întrebând care erau ultimele știri despre campanie și cerând un pahar de vin și o țigară, dar acum era mai mult înconștientă.

Cu 12 zile înaintea alegerilor, am făcut o călătorie de 36 de ore până în Honolulu ca să-mi iau rămas-bun de la ea. Când am ajuns în apartamentul bunicii mele, m-a întâmpinat Maya; stătea pe canapea, înconjurată de câteva cutii de pantofi umplute cu fotografii vechi și scrisori.

„M-am gândit că poate vrei să iei câteva din ele cu tine“, mi-a spus.

Am luat câteva fotografii de pe măsuța de cafea. Bunicii mei cu mama, pe-atunci o fetiță de opt ani, râzând pe o pajiște din Yosemite. Eu, la patru sau cinci ani, pe umerii bunicului în apa învolburată a oceanului. Noi patru și Maya, încă bebeluș, în fața bradului de Crăciun.

Am așezat un scaun lângă pat și am luat mâna bunicii în mâna mea. Trupul ei se împușinase, iar respirația îi era greoaie. Din când în când era zdruncinată de un acces violent de tuse metalică, asemănătoare sunetului unui schimbător de viteze. De câteva ori a încercat să spună ceva, dar vocea îi era așa stinsă încât nu am înțeles nimic.

M-am întrebat ce visează, dacă visează, și dacă fusese capabilă să își amintească lucruri din trecut, să facă un bilanț, sau dacă era prea mult pentru ea. Am vrut să cred că privea în urmă, că retrăia măcar bucuria de a-și aminti un iubit de demult sau o zi însorită din tinerețea ei când simțise că norocul îi surâde, iar toată lumea era a ei, plină de perspective minunate.

Mi-am amintit o conversație pe care o avusesem cu ea când eram încă elev de liceu, într-o perioadă când problemele ei de spate, care se cronicizaseră, n-o mai lăsau să meargă mult pe jos.

„Ăsta-i necazul cu bătrânețea, Bar“, mi-a spus Toot, „în mintea ta rămâi tânăr.“ Mă privea prin ochelarii ei cu lentile groase, de parcă voia să se asigure că eram într-adevăr atent la ea. „Rămâi prizonier în cașcarabeta asta care ruginește de la o zi la alta. Dar înăuntrul ei ești tot tu. Înțelegeți?“

Abia acum înțelegeam.

Preț de mai bine de-o oră am stat acolo cu Maya, am vorbit despre munca și despre familia ei și în tot acest timp am mângâiat mâna uscățivă a lui Toot. Când încăperea a început să devină mult prea plină de amintiri – amintiri ce se întrepătrundeau și se contopeau într-un joc de refracție precum cel al unui caleidoscop – i-am spus Mayei că vreau să ies un pic la plimbare. Am vorbit cu Gibbs și cu garda mea de corp și am decis să nu informăm presa care aștepta

la parterul clădirii. Am luat liftul până la demisol și am ieșit prin garajul clădirii, apoi am luat-o la stânga pe străduța îngustă care se întindea în spatele blocului în care locuiseră bunicii mei.

Străduța nu se schimbase prea mult în ultimii 35 de ani. Am trecut prin spatele unui mic templu și centru comunitar șintoist, apoi pe lângă un șir de case din lemn care se intercalau cu câte un bloc de trei etaje. Tot pe această străduță m-am jucat cu prima mea minge de baschet primită în dar de la tata când am împlinit zece ani – driblând pe toată lungimea trotuarului denivelat în drumul spre terenul unei școli primare din apropiere. Toot știa mereu când mă întorceam acasă la cină pentru că auzea mingea de la etajul zece al blocului. Alergam pe străduța asta să îi cumpăr țigări, bucuros că îmi puteam lua o acadea cu mărunțișul rămas, cu condiția să fiu înapoi în zece minute. La vârsta de 15 ani, mă întorceam zilnic, tot pe strada asta, de la prima mea slujbă de vânzător de înghețată la cofetăria Baskin-Robbins aflată după colț. Toot râdea cu poftă de câte ori bombăneam supărat din cauza salariului de nimic pe care-l primeam.

Alte vremuri. Altă viață. Modestă și neînsemnată pentru restul lumii. O lume care mi-a oferit dragoste. Odată cu dispariția lui Toot, nu mai rămânea nimeni să-și amintească acea viață din care făcusem și eu parte.

Am auzit zgomot de pași în spatele meu; jurnaliștii aflaseră cumva de plimbarea mea neplanificată și se strânseseră pe trotuarul de vizavi, operatorii încercau să găsească un unghi cât mai bun, reporterii stăteau cu microfoanele întinse și mă priveau stânjeniți, neștiind dacă să strige la mine sau nu. Au avut totuși o atitudine decentă, la urma urmei își făceau doar datoria, iar eu abia dacă traversasem patru cvartale. Le-am făcut cu mâna și m-am întors spre garaj. N-avea rost să-mi continui plimbarea. Ceea ce căutam nu mai era acolo.

Când am revenit din Hawaii, m-am întors la lucru. După opt zile, în ajunul alegerilor, Maya m-a sunat să mă anunțe că Toot se prăpădise. Era ultima mea zi de campanie. În seara aceea trebuia să fim prezenți în Carolina de Nord, înainte de a zbura în Virginia pentru evenimentul final. Axe m-a întrebat amabil dacă doream ajutor pentru redactarea introducerii la remarcile mele obișnuite de campanie, arătându-și astfel compasiunea pentru mine. I-am mulțumit și i-am spus că nu era nevoie. Știam ce voiam să spun.

Era o noapte frumoasă, răcoroasă, în care a plouat ușor. Pe scena în aer liber, după ce muzica, uralele și scandările s-au stins, am vorbit câteva minute despre Toot – despre faptul că ea crescuse

în vremea Marii Crize Economice, despre faptul că muncise pe o linie de asamblare cât timp bunicul fusese plecat în război, despre ceea ce însemnase ea pentru familia noastră și despre ceea ce ar fi putut însemna pentru alți oameni.

„A fost printre acei eroi neștiuți de care America este plină”, am spus. „Anonimi ale căror nume nu apar în ziare, dar care muncesc din greu zi de zi. Au grijă de familiile lor. Se sacrifică pentru copii și nepoți. Nu caută celebritatea... nu vor decât să facă ceea ce trebuie. În această mulțime”, am mai spus, „există nenumărați eroi anonimi cum a fost bunica mea, mame și tați, bunici, care au muncit din greu și au făcut mari sacrificii toată viața. Satisfacția lor este aceea de a-și vedea copiii, poate și nepoții – de ce nu? – și strănepoții ducând o viață mult mai bună decât cea pe care au dus-o ei. Despre asta e vorba în America. Pentru asta luptăm toți.”

Am rostit cel mai potrivit discurs pentru încheierea campaniei, după părerea mea.

Ziua alegerilor vine cu un sentiment de liniște surprinzător pentru un candidat. Nu mai au loc nici mitinguri, nici întâlniri la sediile primăriilor. Anunțurile TV și radio nu mai contează, iar la știri nu mai există nimic senzațional de relatat. Sediile de campanie se golesc pe măsură ce echipa și voluntarii ies în stradă pentru a îndemna oamenii să voteze. Milioane de necunoscuți din toată America așteaptă să intre într-o cabină de vot pentru a-și exprima preferințele politice și cele mai personale instincte, ca într-o formulă colectivă misterioasă prin care un alchimist hotărâște soarta unei țări – și a ta. Revelația este evidentă și adâncă: nimic nu mai depinde acum de tine. Nu poți decât să aștepți.

Plouffe și Axe se urcau pe pereți din cauza neputinței pe care o simțeau, așa că își petreceau ore întregi cu nasul în BlackBerry pentru a verifica rapoartele din teren, zvonurile, prognoza meteo descurajantă – orice putea fi interpretat ca un punct în plus în sondaje. Eu am avut o atitudine total opusă, m-am lăsat pradă deznădejdii, așa cum un naufragiat se lasă să plutească pe spate, în voia valurilor. Mi-am început dimineața intervenind în câteva transmisiuni radio, mai mult la posturile care vizau alegătorii de culoare și le-am reamintit oamenilor să iasă la vot. Am votat împreună cu Michelle dimineața, în jurul orei 7:30, la școala primară Beulah Shoesmith, la câteva străzi de casa noastră din Hyde Park. Le-am luat cu noi pe Malia și pe Sasha, pe care după aceea le-am dus la școală.

Am făcut o călătorie rapidă în Indianapolis pentru a vizita unul dintre sediile noastre și pentru a-i saluta pe alegătorii de

acolo. Mai târziu am jucat o partidă de baschet (o superstiție de-a mea și de-a lui Reggie, un obicei rămas din dimineața adunării electorale din Iowa, și pe care îl ignorasem în ziua alegerilor primare din New Hampshire) cu Craig, câțiva amici și băieții lor, care erau suficient de rapizi și puternici cât să ne țină în priză pe toți. A fost un joc serios, presărat cu remarci deochete, dar fără îmbrânceli agresive. Am aflat mai târziu că ceilalți primiseră instrucțiuni de la Craig, care știa prea bine că o să-i dea socoteală surorii lui dacă mă întorceam acasă cu un ochi învîinețit.

În tot acest timp, Gibbs ținea evidența știrilor venite din statele cele mai importante. Ne-a raportat că prezența la vot stabilise un nou record în toată țara, dar că din cauza asta fuseseră și unele probleme în anumite secții de votare, unde cetățenii au așteptat câte patru-cinci ore să voteze. Tot Gibbs ne-a spus că transmisiunile de la centrele de votare arătau că oamenii erau entuziasmați, nicidecum frustrați, iar vârstnicii stăteau în șezlonguri pe peluzele caselor și voluntarii împărțeau oamenilor răcoritoare de parcă erau toți la o petrecere de cartier.

Am petrecut restul după-amiezii acasă, trîndăvind fără scop în timp ce Michelle și fetele își aranjau părul. Singur în biroul meu m-am apucat să corectez cele două discursuri pe care le pregătisem, unul pentru eventualitatea în care ieșeam învingător, altul pentru cea în care aș fi fost învins. În jurul orei opt seara, Axe m-a sunat să-mi spună că toate canalele de știri anunțau că ieșisem învingător în Pennsylvania, iar Marvin a propus să mergem la hotelul din centrul orașului să urmărim rezultatele parțiale înainte de a ne duce la adunarea publică din Grant Park.

În ultimele câteva ore, numărul agenților de pază de la Serviciile Secrete și al mașinilor din fața casei noastre aproape că se dublase. Șeful escortei mele, Jeff Gilbert, mi-a strâns mîna și m-a îmbrățișat scurt. Era incredibil de cald în Chicago pentru acea perioadă, cu temperaturi de 18 grade Celsius, iar pe drumul care traversa Lake Shore Drive, nici eu, nici Michelle n-am scos un cuvânt, privind pe fereastră spre lacul Michigan și ascultând glasurile fetelor care se jucau pe bancheta din spate. Deodată Malia s-a întors spre mine și m-a întrebat:

„Tăticule, ai câștigat?”

„Cred că da, scumpo.”

„Și mergem la petrecerea aia mare să sărbătorim?”

„Da. De ce mă întrebi?”

„Păi, cred că nu o să vină multă lume, că nu prea sunt mașini pe stradă.”

Am început să râd, dându-mi seama că fiica mea avea dreptate; în afară de coloana oficială în care ne aflam, cele șase benzi ale șoselei de pe ambele sensuri erau complet goale.

Echipa de securitate a fost înlocuită la hotel, iar agenții S.W.A.T.¹ fuseseră plasați pe toată casa scărilor. Familiile noastre și prietenii cei mai apropiați erau deja în holul hotelului, toată lumea zâmbea, copiii alergau în toate părțile, dar, cu toate acestea, atmosfera era în mod bizar cumva amorțită, de parcă realitatea următoarelor evenimente nu-și pusese încă amprenta. Soacra mea, în mod special, era foarte agitată; în vacarmul general, am văzut-o pe o canapea, cu ochii fixați în ecranul unui televizor într-o expresie de uimire totală. Am încercat să-mi închipui cam ce-i trecea prin cap acestei femei care crescuse la doar câțiva kilometri distanță de locul în care ne aflam, într-o perioadă în care în Chicago existau cartiere în care negrii nu puteau pune piciorul fără să se simtă amenințați; într-o perioadă în care locurile de muncă la birou erau inaccesibile majorității populației de culoare, deci și tatălui ei, care nu reușise să obțină un carnet de membru de sindicat de la organizațiile controlate de albi, așa că fusese nevoit să-și câștige existența de pe urma unei slujbe de comis-voiajor; într-o perioadă în care ideea că un negru putea deveni președintele Americii era la fel de absurdă ca aceea că un porc ar putea zbura.

M-am așezat lângă ea pe canapea.

„Te simți bine?” am întrebat-o.

Marian a ridicat din umeri și a continuat să se uite la televizor.

„E cam mult”, a spus ea.

„Știu.”

I-am luat mâna și i-am strâns-o și am rămas așa, unul lângă altul, în tăcere, preț de câteva minute. Deodată, pe ecranul televizorului a apărut imaginea mea, iar crainicul de la ABC News a anunțat că eu voi fi cel de-al patruzeci și patrulea președinte al Statelor Unite ale Americii.

Toată lumea a izbucnit în urale. În jurul nostru și de peste tot se auzeau voci. Am sărutat-o pe Michelle, apoi ea s-a tras un pas înapoi să mă privească, râzând și clătinând din cap. Reggie și Marvin s-au repezit să îmbrățișeze lumea. Curând au apărut Plouffe, Axe și Gibbs, și am stat câteva minute de vorbă cu ei, trecând în revistă rezultatele stat cu stat, apoi le-am spus că dincolo de contribuția mea, acest moment fusese posibil datorită priceperii lor,

¹ Special Weapons and Tactics – Arme și Tactici Speciale (n.tr.)

muncii lor, viziunii, tenacității, devotamentului și generozității de care dăduseră dovadă, atât ei, cât și întreaga echipă.

Restul serii e doar o amintire tulbure în mintea mea. Îmi amintesc că m-a sunat John McCain, cu o eleganță pe care a dovedit-o și în discursul în care își recunoștea înfrângerea. A subliniat faptul că America trebuia să fie mândră de pasul istoric pe care îl făcuse și mi-a promis că voi avea tot sprijinul lui. Am primit telefoane de felicitare de la președintele Bush și mulți alți șefi de stat, am avut apoi o conversație cu Harry Reid și Nancy Pelosi, mulțumiți de prezența la vot a grupurilor parlamentare. Am făcut cunoștință cu mama lui Joe Biden, o femeie de 91 de ani, care mi-a spus cu mare plăcere că îl dojenise pe fiul său pentru că ezitase să facă echipă cu mine.

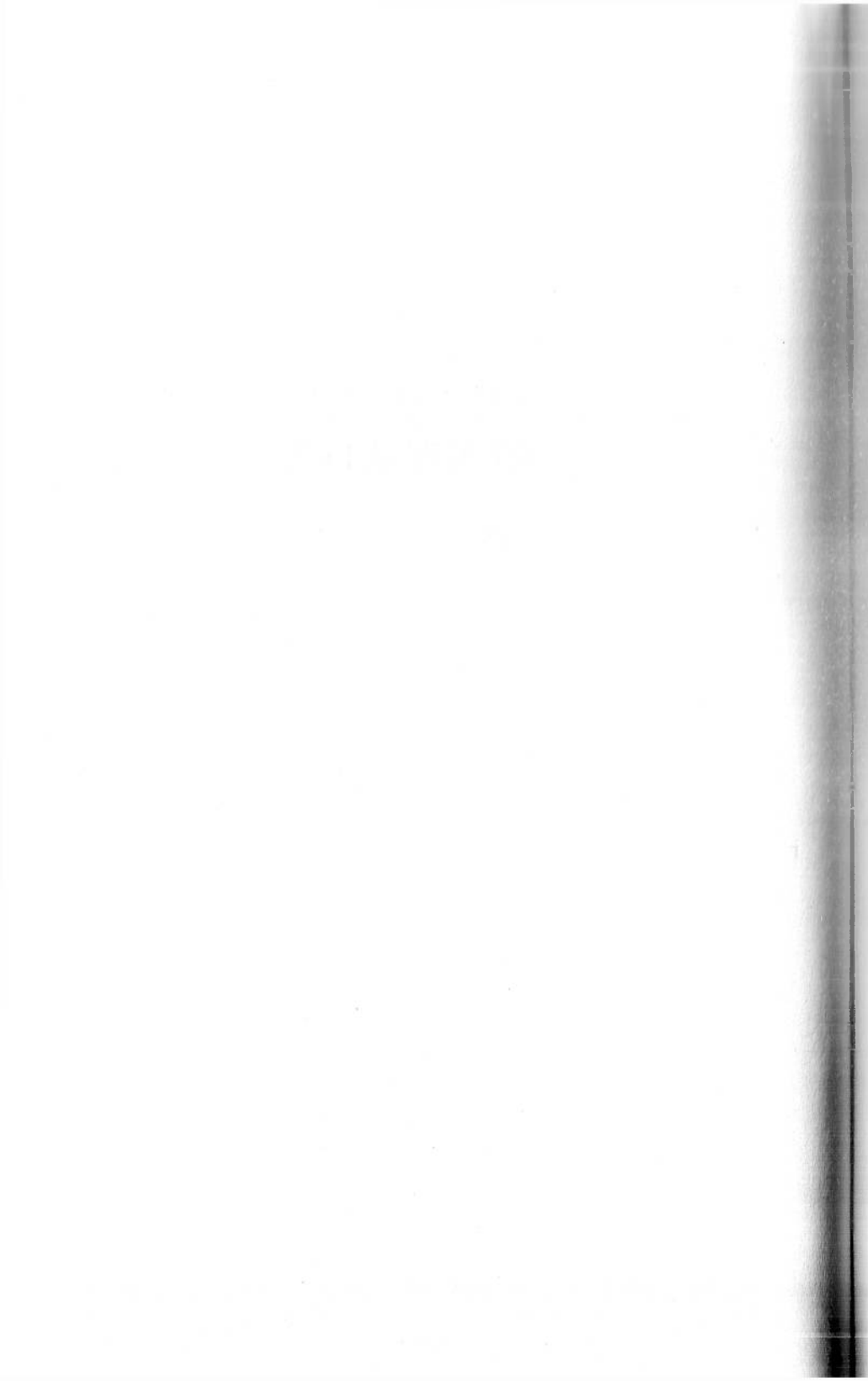
În Grant Park s-au strâns peste 200 000 de oameni în acea seară. Scena era orientată spre panorama strălucitoare a orașului Chicago. Chiar și acum văd cu ochii minții câteva chipuri care m-au urmărit în timp ce urcam pe scenă, bărbați, femei și copii de toate rasele, unii dintre ei oameni înstăriți, alții nevoiași, unii celebri, alții anonimi, unii zâmbind în extaz, alții plângând în hohote. Am recitat ulterior fragmente din discursul meu din acea seară și am ascultat relatări ale echipei și ale prietenilor despre ceea ce însemnase pentru ei să fie prezenți acolo.

Mă tem totuși că amintirile mele despre acea seară, la fel ca tot ceea ce s-a întâmplat în următorii 12 ani, sunt estompate de imaginile pe care le-am văzut, de înregistrările care ne arătau, pe mine și familia mea, traversând scena, fotografiile cu mulțimea, luminile și fundalul splendid. Oricât ar fi de frumoase, aceste imagini nu redau în totalitate sentimentul pe care l-am trăit. De fapt, fotografia mea preferată din acea seară nu e una făcută în Grant Park, ci una pe care am primit-o în dar mulți ani mai târziu. Fotografia fusese făcută în timpul discursului meu din Chicago și înfățișa un mic grup de oameni pe treptele din fața monumentului Lincoln Memorial. Chipurile lor sunt umbrite de întuneric, iar în spatele lor tronează figura monumentală uriașă luminată intens, cu chipul de marmură cu trăsături ascuțite și privirea ușor coborâtă. Oamenii din fotografie ascultau o transmisie radio, mi s-a spus, și contemplau în tăcere națiunea noastră – și arcu făcut în timp de ceea ce numim democrație.

PARTEA A TREIA

RENEGATUL

CAPITOLUL 10

Cu toate că am vizitat de nenumărate ori Casa Albă în calitate de senator al Statelor Unite, nu am văzut niciodată Biroul Oval până să fiu ales președinte. Camera este mai mică decât te-ai aștepta – aproximativ nouă metri lungime și șapte metri lățime – cu un tavan foarte înalt și impunător și elemente specifice redade fidel în fotografii și la emisiunile de știri. Deasupra unui șemineu de culoarea fildeșului tronează portretul lui Washington, iar cele două fotolii cu spătar înalt, încadrate de două canapele, sunt locurile unde stau președintele și vicepreședintele sau demnitarii străini aflați în vizită. În pereții ușor curbați sunt încastrate două uși care se confundă cu peretele – una dă spre hol, iar cealaltă spre „Biroul Oval Exterior” unde își desfășoară activitatea consilierii personali ai președintelui – plus o ușă care comunică cu un birou personal ceva mai mic al președintelui și o mică sufragerie. Încăperea este decorată cu busturi ale unor foști lideri și o sculptură în bronz înfățișând un cowboy, semnată de Frederic Remington; în cameră mai există un orologiu vechi și un corp de bibliotecă încastrat în perete, un covor oval, gros, cu imaginea unui vultur țesută în centru, și biroul Resolute de secol al XIX-lea – un dar primit în 1880 din partea reginei Victoria, ornat cu intarsii din carena unei nave britanice salvate de la naufragiu de o balenieră americană, plin de sertare și nișe secrete și un ecran central care se deschide spre bucuria oricărui copil care avea șansa să se strecoare sub el.

Există un lucru pe care camerele de luat vederi și aparatele foto nu-l pot surprinde cu acuratețe și acesta este lumina din Biroul Oval. Încăperea este scăldată în lumină naturală. În zilele senine, lumina se strecoară prin ferestrele imense dinspre est și

sud, învăluind toate obiectele într-o nuanță aurie care se schimbă în culoarea nisipului și apoi acoperindu-le cu umbre pe măsură ce apune soarele. Când e vreme rea, iar Peluza de Sud este inundată de ploaie sau acoperită de zăpadă, sau când e acoperită dimineața cu un vâl subțire de ceață, lumina din încăpere capătă nuanțe albastrui, dar rămâne la fel de clară. Lumina naturală este atunci ajutată de lumini de interior ascunse sub cornișe, îndreptate în jos dinspre tavan și pereți. Luminile nu se sting niciodată, așa încât chiar și la miezul nopții Biroul Oval rămâne strălucitor, proiectându-se în întuneric asemenea unui far cu o făclie rotundă.

Am petrecut mare parte din cei opt ani de mandat în acel birou, ascultând rapoartele serviciilor secrete, găzduind întâlniri cu șefi de stat, ducând muncă de lămurire cu membrii Congresului, având discuții aprinse cu aliați și adversari și fotografiindu-mă cu mii de vizitatori. Am râs cu cei din stafful meu, am înjurat și nu o dată a trebuit să-mi ascund lacrimile. M-am simțit acolo suficient de relaxat încât să-mi pun picioarele pe birou, să mă tăvălesc cu vreun copil pe covor sau să ațipesc pe canapea când aveam timp. Uneori mă închipuiam ieșind pe ușa din est și îndreptându-mă spre parcare, fentând paznicul și ieșind pe porțile de fier masiv ca să mă pierd în mulțime și să re trăiesc viața pe care am avut-o cândva.

N-am scăpat niciodată, nu că aș fi dorit, de sentimentul de venerație care mă încerca de fiecare dată când intram în Biroul Oval, de acel sentiment că pășesc nu într-un birou, ci într-un sanctuar al democrației. Zi de zi, lumina lui mă alina și-mi dădea putere, reamintindu-mi privilegiul poverii și al îndatoririlor mele.

Prima mea vizită în Biroul Oval a avut loc la doar câteva zile după alegeri, când, în virtutea unei lungi tradiții, soții Bush ne-au invitat pe Michelle și pe mine la un tur a ceea ce urma să devină căminul nostru. Într-o limuzină a Serviciilor Secrete, am parcurs curba întortocheată dinspre intrarea în Casa Albă de pe Peluza de Sud, încercând să conștientizăm faptul că în mai puțin de trei luni ne vom muta aici. Era o zi însorită și caldă, copacii încă erau încărcăți de frunze, iar Grădina cu Trandafiri era plină de flori. Toamna târzie de la Washington ne-a oferit un respiro bine-venit, pentru că la Chicago vremea se înrăutățise, era frig și întunecat și un vânt rece scuturase și ultimele frunze din copaci. Era ca și cum vremea neobișnuit de caldă din noaptea alegerilor fusese doar o parte a unui scenariu elaborat, demontat imediat după ce sărbătoarea se încheiase.

Președintele și prima doamnă Laura Bush ne-au întâmpinat pe Platforma de Sud a Casei Albe și, după salaturile tradiționale către corpul de presă, m-am îndreptat împreună cu președintele Bush spre Biroul Oval, în timp ce Michelle s-a dus să ia ceaiul cu doamna Bush în apartamentul familiei. După alte fotografii și după ce un tânăr valet mi-a oferit o băutură răcoritoare, președintele m-a invitat să iau loc.

„Deci“, m-a întrebat el, „cum e?“

„E copleșitor“, am răspuns zâmbind. „Cred că vă amintiți.“

„Sigur că da. Parcă a fost ieri“, a mai spus el dând cu putere din cap. „Să-ți spun ceva, totuși. Te înhami la o muncă tare grea. Nu se compară cu nimic. Trebuie doar să-ți reamintești zilnic să apreciezi poziția în care te afli.“

Fie din respect pentru instituția președinției sau datorită lecțiilor pe care le învățase de la tatăl său, fie din cauza amintirilor dureroase legate de transferul de putere de la momentul alegerii sale (au existat zvonuri că, de exemplu, unii oameni din echipa lui Clinton ar fi scos cu totul tasta cu litera *W* de pe tastaturile computerelor de la Casa Albă), fie motivat de un bun simț elementar, președintele Bush a făcut, în cele din urmă, tot ce i-a stat în putință pentru ca intervalul de 11 săptămâni între alegerea mea în funcția de președinte și plecarea lui de la Casa Albă să se desfășoare cât mai lin posibil. În toate birourile din Casa Albă, echipei mele i s-au pus la dispoziție manuale detaliate despre „cum să...“. Oamenii din echipa lui s-au pus la dispoziția omologilor care i-au succedat, le-au răspuns la întrebări, și chiar au rămas în umbră în timp ce-și desfășurau propriile activități. Fiicele soților Bush, Barbara și Jenna, niște tinere domnișoare la vremea aceea, și-au aranjat programul în așa fel încât să le facă Maliei și Sashei propriul tur al locurilor „amuzante“ din incinta Casei Albe. Mi-am jurat că, la momentul potrivit, îmi voi trata succesorul cu aceeași deferență.

În timpul acelei prime vizite, am dezbătut cu președintele o gamă largă de subiecte – economia și situația din Irak, corpul de presă și Congresul –, iar el a fost la fel de amuzant și pe alocuri agitat, cum îl știam. Mi-a împărtășit părerea lui sinceră despre câțiva lideri mondiali, m-a avertizat că inclusiv oameni din propriul partid îmi vor da mari bătaii de cap și a propus organizarea unui prânz cu toți foștii președinți în viață înainte de investirea mea în funcție.

Eram conștient de faptul că existau unele limite în ceea ce privește sinceritatea unui președinte care stă de vorbă cu succesorul

lui – în special cu unul care se opusese atât de vehement programului său. Știam, de asemenea, că, în ciuda umorului președintelui Bush, prezența mea în biroul pe care avea să-l părăsească curând îi stârnea anumite emoții negative. I-am luat exemplul și n-am aprofundat prea mult problemele politice. Mai mult am ascultat ce avea de spus.

O singură dată a făcut o afirmație care m-a surprins. Discutam despre criza financiară și despre eforturile ministrului Paulson de a structura un program de salvare a băncilor acum că legislația TARP trecuse de Congres.

„Vestea bună, Barack, e că la momentul la care îți vei prelua prerogativele, ceea ce este mai dificil va fi fost deja rezolvat“, mi-a spus el. „O să ai parte de un nou început.“

O clipă am rămas fără cuvinte. Vorbisem frecvent cu Paulson și știam că eșecurile bancare în cascadă și o criză la nivel mondial erau încă posibilități clare. Mă uitam la președinte și mă gândeam la toate speranțele și convingerile pe care trebuie să le fi nutrit când pășise pentru prima oară în Biroul Oval ca președinte ales, de bună seamă impresionat de lumina din încăpere, nerăbdător, așa cum eram eu acum, să schimbe lumea în bine, sigur, ca și mine, că istoria va privi mandatul lui drept o reușită.

„Ați dat dovadă de mult curaj când ați militat pentru ratificarea TARP“, am spus într-un târziu. „Ați înfruntat opinia publică și o mulțime de oameni din propriul dumneavoastră partid pentru binele țării.“

Era un adevăr. Nu am simțit nevoia să spun mai mult.

Înapoi acasă, la Chicago, ne-am dat seama că viețile noastre se schimbaseră radical. În casă, practic, lucrurile nu erau așa de diferite, ne petreceam în continuare diminețile făcând micul dejun și pregătindu-le pe fete pentru școală, dând telefoane și vorbind cu oamenii mei. Dar când ieșeam pe ușă intram într-o cu totul altă lume. Echipele de filmare erau instalate în colțul străzii, dincolo de barierele nou ridicate. Echipe de lunetiști de la Serviciile Secrete stăteau de veghe pe acoperișurile clădirilor, îmbrăcate în uniforme negre. O vizită la Marty și Anita, care locuiau câteva cvartale mai departe de noi, devenise o adevărată aventură; cât despre antrenamentele obișnuite la sala de sport, nici nu se mai punea problema. În drumul spre biroul nostru de tranziție, mi-am dat seama că drumurile libere pe care le observase Malia în noaptea alegerilor deveniseră acum o regulă. Intram și ieșeam din clădiri numai prin rampele de descărcare

și prin lifturile de serviciu, unde nu mai erau decât câțiva agenți de securitate. Mi se părea că trăiam în propriul meu oraș-fantomă, un oraș portabil și perpetuu.

Mi-am petrecut după-amiezile străduindu-mă să alcătuiesc un guvern. O nouă administrație comportă o rotație a cadrelor mai modestă decât își închipuie lumea. Din cei peste trei milioane de angajați civili și militari ai guvernului federal, numai câteva mii sunt numiți politic și servesc interesele președintelui. Iar dintre cei câțiva mii, numai 100 de demnitari cu state vechi și asistenți personali au contact nemijlocit cu președintele american. Președintele poate exprima o viziune și poate trasa o direcție pentru țara pe care o conduce; poate promova o cultură organizațională sănătoasă și poate stabili liniile clare ale responsabilității și măsurii în care oamenii răspund de acțiunile lor. Eu aveam să fiu cel care lua decizia finală în chestiuni care îmi erau aduse la cunoștință și tot eu eram cel care trebuia să explice aceste decizii în fața întregii țări. Pentru a putea face asta, aveam să depind, ca și președinții dinaintea mea, de o mână de oameni care îmi serveau drept ochi, urechi, mâini și picioare – cei care urmau să devină managerii mei, executanții, mediatorii, analiștii, coordonatorii, liderii de echipă, traducătorii, conciliatorii mei, oamenii care rezolvau problemele, cei care primeau loviturile pentru mine, brokerii onești, cutiile de rezonanță, criticii constructivi și soldații mei devotați.

Era, deci, esențial să pot desemna oamenii potriviți – începând cu șeful meu de cabinet. Din nefericire, răspunsul inițial de la recrutul meu numărul unu pentru funcția de șef de cabinet n-a fost deloc entuziast.

„Nici în ruptul capului!”

Era vorba de Rahm Emanuel, fostul însărcinat cu strângerea de fonduri pentru Richard Daley și copilul teribil al administrației Clinton, acum membru al Congresului reprezentând Cartierul de Nord al orașului Chicago și eminența cenușie a valului democratic din 2006 care luase cu asalt Camera Reprezentanților. Scund, într-o formă excelentă, genul de bărbat atrăgător, cu pielea măslinie, extrem de ambițios și hotărât, Rahm era mult mai deștept decât toți colegii lui din Congres și cunoscut mai ales pentru lipsa lui de modestie. Era totodată un bărbat cu mult umor, sensibil, anxios, devotat și vulgar peste măsură. La un eveniment organizat în onoarea lui cu câțiva ani în urmă, explicase că faptul că-și

pierduse degetul mijlociu într-un aparat de tocat carne când era adolescent îl transformase într-un mut.

„Uite ce e, mă onorează propunerea ta“, mi-a spus Rahm cu o lună înaintea alegerilor, când l-am contactat. „Fac orice să te ajut. Dar sunt mulțumit cu ceea ce fac acum. Nevastă-mea și copiii sunt fericiți. Și sunt prea versat să mai cred în basmul ăla despre o Casă Albă primitoare pentru familiile cu copii. În orice caz, sunt convins că o să găsești oameni mult mai buni decât mine.“

Rahm avea dreptate în legătură cu greutatea de care se va lovi în caz că accepta propunerea mea. În Casa Albă contemporană, șeful de cabinet era coordonatorul de joc 24 de ore din 24, era prima verigă prin care trecea orice problemă cu care se confrunta președintele. Foarte puțini oameni din guvern (inclusiv președintele) puteau spune că lucrează la fel de mult și sub aceeași presiune ca șeful de cabinet.

Numai că Rahm se înșela amarnic în privința faptului că aș fi avut o opțiune mai bună decât el. După doi ani istovitori de campanie, Plouffe mi-a spus că nu va face parte din administrație, în primul rând pentru că soția lui, Olivia, tocmai adusese pe lume un bebeluș, la numai trei zile după alegeri. Atât șeful meu de cabinet de la Senat, Pete Rouse, cât și fostul șef de cabinet al administrației Clinton, John Podesta, care acceptaseră să ajute echipa de tranziție, se retrăseseră practic din cursă. Și cu toate că Axe, Gibbs și Valerie puteau fi convinși să accepte poziții importante la Casa Albă, nici unul dintre ei nu avea priceperea și experiența necesare unui șef de cabinet.

Rahm, pe de altă parte, știa politică și strategie, cunoștea oamenii din Congres și de la Casa Albă și era familiarizat cu piețele financiare de pe vremea când lucrase pe Wall Street. Aroganța și nerăbdarea lui îi iritaseră pe mulți; după cum am aflat mai târziu, dorința lui „de-a marca puncte“ l-a făcut de multe ori să se concentreze exclusiv pe încheierea tranzacției și nu pe esența afacerii. Numai că, dată fiind criza economică și o fereastră îngustă pe care o aveam la dispoziție pentru a-mi face cunoscut programul într-un Congres controlat de democrați, eram convins că stilul agresiv al lui Rahm era exact ceea ce îmi trebuia.

În ultimele zile înainte de alegeri, l-am convins cu greu să accepte poziția, făcând apel la orgoliul lui, dar și la decența și patriotismul autentic ce se ascundeau dincolo de personajul arogant. („Avem de-a face cu cea mai mare criză care a lovit țara asta de când ne știm“, am țipat la el, „și tu ai de gând să stai pe tușă?“)

Axe și Plouffe, care îl cunoșteau bine pe Rahm și-l văzuseră în acțiune, au fost entuziasmați de faptul că acceptase poziția. Dar nu toți suporterii mei au fost la fel de încântați. Unii au comentat că Rahm o susținuse pe Hillary. Obiecțiile lor erau legate de ceea ce reprezenta el: adică o versiune obsedant centristă a Partidului Democrat, acea imagine triunghiulară, acele personaje care umblă pe la Davos, îi cocoleșesc pe mahării de pe Wall Street și i sunt pre-ocupați numai de Washington. Cu alte cuvinte, nu reprezenta el tocmai ceea ce noi detestam? Cum puteam să am încredere în el?

Toate aceste argumente erau variațiuni pe marginea aceleiași întrebări care mi-a fost adresată constant și în lunile ce au urmat: Ce fel de președinte doream să fiu? În timpul campaniei reușisem să atrag de partea mea independenții și chiar câțiva republicani moderați după ce le promisesem că voi asculta mereu părerile ambelor partide și voi pune capăt politicii de „deștelenire”, menținând viu, în același timp, entuziasmul stângii. Am reușit asta spunându-le oamenilor ceea ce doreau să audă, dar atrăgându-le atenția asupra a ceea ce consideram eu a fi adevărat: pentru a promova politicile progresiste, cum erau asigurarea medicală universală și reforma imigrației, era posibil și necesar să evităm gândirea doctrinară; să ne concentrăm asupra soluțiilor constructive, viabile și să ascultăm cu respect și ce are de spus partea adversă.

Alegătorii au primit bine mesajul meu pentru că era unul diferit și ei își doreau ceva diferit; deoarece campania noastră nu a depins de sprijinul obișnuitelor grupuri de interese și al brokerilor de putere care m-ar fi putut obliga să respect o linie de partid strictă; pentru că eram o figură nouă și inedită, o pânză albă pe care suporterii din tot spectrul ideologic își puteau proiecta propriile viziuni de schimbare.

Însă, odată ce am început să numesc oameni în funcții, așteptările diferite din cadrul propriei coaliții au început să-și arate chipul. La urma urmei, fiecare individ pe care l-am ales pentru o anumită funcție în administrație avea propria istorie, propriul dosar, un grup de susținători și un grup de detractori. Cel puțin pentru cei ce cunoșteau bine sistemul din interior – politicienii și agenții și reporterii a căror sarcină era să ghicească în frunzele de ceai – fiecare numire pe care o făceam era o expresie a adevăratelor mele intenții politice, o dovadă a înclinației mele către dreapta sau către stânga, a hotărârii mele de-a mă distanța de trecut sau, dimpotrivă, de a proceda conform rutinei. Alegerile mele

reflectau alegerile pe plan politic și, cu fiecare numire, creșteau și șansele de a dezamăgi pe unul sau altul.

Când a sosit momentul să formeze echipa economică, am decis să aleg oameni cu experiență și nu profesioniști tineri. Împrejurările cereau o astfel de alegere. Raportul din octombrie privind piața locurilor de muncă, dat publicității la trei zile după alegeri, fusese jalnic: 240 000 de oameni își pierduseră locurile de muncă (datele revizuite au arătat mai târziu că era vorba de 481 000 de șomeri). În ciuda ratificării TARP și a măsurilor de avarie implementate în continuare de Banca Centrală și de Rezerva Federală, piețele financiare erau în continuare paralizate, băncile erau încă în pragul falimentului, iar ritmul executărilor silite era la fel de ridicat. Îmi admiram pe tinerii experți care m-au sfătuit pe perioada campaniei și simțeam o afinitate față de economiștii și activiștii cu înclinații de stânga, care considerau actuala criză drept rezultat al sistemului financiar umflat artificial și scăpat de sub control și care avea mare nevoie de o reformă. Economia mondială era în cădere liberă, așa încât refacerea ordinii economice nu era prioritatea mea. Sarcina mea era să previn un dezastru și mai mare. Pentru asta aveam nevoie de oameni cu experiență în gestionarea unei crize, oameni care să tempereze piețele cuprinse de panică, oameni care erau, prin definiție, marcați de păcatele trecutului.

Pentru funcția de ministru al finanțelor aveam doi candidați: Larry Summers, care deținuse funcția și în timpul administrației Clinton, și Tim Geithner, fostul adjunct al lui Larry, ajuns apoi director al Băncii Centrale din New York. Larry era o alegere mai potrivită. Avea studii economice și făcuse parte din echipa de debateri a Institutului Tehnologic din Massachusetts. Era cel mai tânăr profesor titular de la Harvard și devenise de curând președinte al universității. Lucrase deja ca economist-șef al Băncii Mondiale, ca subsecretar pe probleme internaționale și secretar adjunct al Băncii Centrale, înainte de a prelua funcția de la predecesorul și mentorul său, Bob Rubin. La mijlocul anilor 1990, Larry contribuise la efortul internațional de gestionare a unor crize financiare majore în Mexic, Asia și Rusia – crize de proporții asemănătoare cu cea pe care o moșteneam eu acum – și până și cei mai virulenți detractori ai săi au fost obligați să-i recunoască meritele. După cum îl descria Tim, Larry era capabil să-ți asculte argumentele, să le exprime într-o formă mult mai clară și apoi să-ți arate unde ai greșit.

Avea și o reputație, numai pe jumătate meritată, de persoană arogantă, care nu respecta normele corectitudinii politice. A avut, în calitate de președinte al Universității Harvard, un conflict public cu renumitul profesor de studii afro-americane Cornel West și a fost ulterior nevoit să demisioneze din funcție după ce afirmase, printre altele, că diferențele intrinseci din punct de vedere al aptitudinilor superioare constituiau motivul pentru care femeile nu erau bine reprezentate în departamentele de matematică, științe și inginerie ale marilor universități.

După ce am ajuns să-l cunosc mai bine, am înțeles că incapacitatea lui Larry de a respecta regulile jocului avea mai mult de-a face cu nepăsarea decât cu răutatea. Din punctul lui de vedere, tactul și moderația nu făceau decât să zăpăcească mintea. El însuși era imun la jigniri și nu avea nesiguranța întâlnită la alți oameni, ba mai mult, aprecia (și recunoștea asta cu o oarecare surprindere) orice provocare sau atenționare referitoare la o scăpare de-a lui. Dezinteresul față de schimburile normale de amabilități era dublat de dezinteresul față de felul în care se prezenta în societate. Era neîngrijit, abdomenul lui uriaș era deseori expus din cauza unui nasture descusut la cămașă, iar relația încordată cu aparatul de ras era ușor de ghicit datorită restului de mustață de sub nas.

Tim era un alt fel de om. L-am cunoscut într-un hotel din New York cu câteva săptămâni înaintea alegerilor. Primul cuvânt care mi-a venit în minte când l-am văzut a fost „băiețandru”. Eram de aceeași vârstă, dar silueta lui filiformă, alura lui nepretențioasă și trăsăturile asemănătoare celor ale unui spiriduș îl făceau să pară mult mai tânăr. În timpul unei conversații de o oră a dat dovadă de echilibru, rezervă și umor. Am simțit o conexiune imediată cu el, bazată parțial pe similaritățile dintre anii copilăriei noastre. Tatăl lui lucrase ca expert în dezvoltare, motiv pentru care trăise departe de Tim mulți ani, imprimându-i un soi de reținere pe care o aveam și eu la rândul meu.

După ce obținuse un master în studii est-asiatice și economie internațională, Tim lucrase ca specialist pe relația cu Asia pentru firma de consultanță a lui Henry Kissinger, ca mai apoi să se angajeze la Banca Centrală, unde activase ca agent comercial în Japonia. Larry Summers a fost cel care l-a scos pe Tim din anonimat și l-a angajat ca asistent special. Tim a avansat în același ritm cu Larry și a devenit un jucător central, chiar dacă nerecunoscut oficial, în gestionarea diverselor crize financiare din anii 1990. La recomandarea lui Larry a fost numit în fruntea Băncii Centrale din

New York. Relația dintre ei stătea mărturie pentru generozitatea lui Larry, dar și pentru încrederea și rigurozitatea intelectuală ce-l caracterizau pe Tim – calități pe care le demonstrase cu asupra de măsură în anul ce tocmai trecuse, făcând echipă cu Hank Paulson și Ben Bernanke în efortul de a stăvi dezastrul de pe Wall Street.

Poate datorită loialității față de Larry, poate din cauza epuizării, sau poate din cauza unui sentiment de vinovăție explicabil (la fel ca Rahm – și ca mine – Tim avea copii mici și o soție care tânjea după o viață mai liniștită), Tim a încercat, în timpul primei noastre întâlniri, să mă descurajeze în privința numirii lui în funcția de secretar al Băncii Centrale. La sfârșitul întâlnirii eram convins de contrariu. Oricine altcineva în afara lui Tim – chiar și Larry – ar fi avut nevoie de luni de zile pentru a egala capacitatea acestuia de a aprecia gravitatea crizei financiare sau de a stabili relațiile pe care el le avea cu principalii jucători de pe piața financiară internațională. Nu puteam pierde un timp atât de prețios. Ceva îmi spunea și că Tim era integru, echilibrat și avea abilitatea de a rezolva problemele fără să se lase influențat de orgoliu sau de considerații de ordin politic. Tocmai de aceea era de neegalat în exercitarea sarcinilor cu care ne confruntam.

În cele din urmă am decis să îi angajez pe amândoi – pe Larry pentru a ne ajuta să stabilim un plan de acțiune (și pentru a ne arăta ce să nu facem), iar pe Tim pentru a organiza și a îndruma eforturile noastre. Ca să fiu sigur că nu mă lovesc de un refuz, i-am propus lui Larry nu funcția de secretar al Băncii Centrale, ci pe aceea de director al Consiliului Economic Național, o poziție economică de vârf, dar nu la fel de prestigioasă. Sarcina directorului era de a coordona procesul de elaborare a politicii economice și de a acționa ca broker diplomatic între diferitele agenții, ceea ce nu era tocmai de calibrul lui Larry. Dar nimic din toate acestea nu conta, i-am spus. Aveam nevoie de el, țara avea nevoie de el și, în ceea ce mă privea, era egalul lui Tim în formularea planului nostru economic. E posibil ca și onestitatea mea să-l fi convins, dar cel mai mult a atârnat promisiunea (pe care i-am făcut-o la sugestia lui Rahm) de a-l numi pe Larry următorul președinte al Băncii Centrale.

Existau și alte poziții-cheie pentru care trebuia să găsească oamenii potriviți. Am numit-o pe Christina Romer, o profesoară universitară cu obraji mereu îmbujorați și care scrisese o lucrare fundamentală despre Marea Criză Economică din 1929-1933, în funcția de director al Comitetului de Consilieri Economici. Ea răspundea de informarea președintelui în legătură cu cele mai

pertinente analize și cifre pe chestiuni economice. Peter Orszag, șeful Biroului pentru Buget din Congres, o organizație non-partizană, a acceptat funcția de director al Biroului de Management și Buget, iar Melody Barnes, fostă consilieră a senatorului Ted Kennedy, a fost numită în fruntea Consiliului pentru Politici Interne. Jared Bernstein, un specialist în economia muncii, un tip cu inimă mare și cu simpatii de stânga, s-a alăturat și el echipei lui Joe Biden. La fel a făcut și Gene Sperling, un tip meticolos, cu ochelari, extrem de elocvent și care timp de patru ani activase ca director al Consiliului Economic Național în administrația Clinton. Acesta a acceptat ca împreună cu economiștii mei de campanie, Austan Goolsbee și Jason Furman, să activeze ca lucrători utilitari itineranți.

În lunile care au urmat, am petrecut ore întregi cu acești oameni de încredere și cu adjuncții lor, am pus întrebări, am triat recomandările lor, am studiat seturile de diapozitive și manualele informative, am formulat reglementări și apoi am analizat din nou totul cu o meticulozitate neobosită. Au fost discuții aprinse, disensiuni, dar nici o idee nu a fost respinsă doar pentru că venea din partea unui angajat lipsit de experiență sau pentru că nu se încadra într-un anumit tipar ideologic.

Tim și Larry au rămas totuși vocile dominante în echipa economică. Amândoi erau ancorați în filosofia economică centristă favorabilă pieței a administrației Clinton și, dată fiind prosperitatea economică remarcabilă a anilor 1990, un asemenea pedigree era considerat un titlu de mândrie. Dar pe măsură ce criza financiară s-a adâncit, experiența acestor bărbați a devenit subiect de critică. Reputația lui Bob Rubin era deja pătată ca urmare a activității sale de consultant expert pentru Citigroup, una din instituțiile financiare a cărei expunere masivă pe piața garanțiilor ipotecare alimenta acum contagiunea. Imediat ce am anunțat numele echipei mele economice, în presă au apărut articole ce consemnau că Larry susținuse liberalizarea semnificativă a piețelor financiare în perioada în care lucrase la Banca Centrală; analiștii economici au ridicat o altă întrebare: era posibil ca, pe vremea când a lucrat pentru Banca Centrală din New York, Tim – la fel ca Paulson și Bernanke – să fi avertizat mult prea târziu asupra riscului pe care piața refinanțărilor îl prezenta pentru sistemul financiar?

Unele dintre aceste critici erau întemeiate, altele erau profund nejustificate. Tot ce știam sigur era faptul că alegându-i pe Tim și Larry m-am asociat trecutului lor – iar dacă nu reușeam să

stabilizăm urgent nava economică, urma să plătesc un preț politic foarte scump pentru alegerea lor.

Cam în aceeași perioadă în care finalizam deciziile privind echipa mea economică, am rugat stafful și escorta mea de la Serviciile Secrete să aranjeze o întâlnire secretă la stația pompierilor de pe Aeroportul Național Reagan. Unitatea era pustie când am ajuns, mașinile de pompieri fuseseră scoase pentru a face loc coloanei noastre de mașini. Am intrat într-o sală în care fuseseră aduse gustări și răcoritoare și l-am salutat pe bărbatul îndesat, grizonant, îmbrăcat într-un costum gri, care se afla deja acolo.

„Domnule secretar“, l-am salutat, strângându-i mâna. „Vă mulțumesc că v-ați făcut timp să ne vedem.“

„Felicitări, domnule președinte“, a răspuns Robert Gates, cu o privire de oțel și un zâmbet scurt înainte de a lua amândoi loc și de a începe discuția.

Corect este să menționez că secretarul apărării din administrația Bush și cu mine nu ne învârteam în aceleași cercuri. De fapt, în afara rădăcinilor noastre comune din Kansas (Gates s-a născut și a crescut în Wichita), eram total diferiți din punct de vedere al trașului parcurs pentru a ajunge, în cele din urmă, la aceeași destinație. Gates primise cel mai mare grad în Organizația de Cercetași din America – acela de *Eagle Scout* –, activase ca ofițer de informații al forțelor aeriene, specialist pe relația Rusia și agent CIA. La apogeul Războiului Rece, făcuse parte din Consiliul de Securitate Națională¹ sub Nixon, Ford și Carter, iar în administrația Reagan fusese recrutat de CIA, ca ulterior, în timpul mandatului lui George H.W. Bush, să devină directorul Agenției. (Anterior fusese propus de Reagan la conducerea Agenției, dar anumite îndoieli privind cunoștințele lui despre serviciul iranian de contrainformații l-au făcut pe președinte să revină asupra propunerii.) După alegerea lui Bill Clinton la Casa Albă, Gates a părăsit Washingtonul, a fost membru al diverselor consilii de administrație corporatiste și apoi a fost numit președinte al Universității A&M din Texas – o poziție pe care o deținuse până în 2006, când George W. Bush îl rugase să preia funcția lui Donald Rumsfeld la Pentagon și să salveze strategia dezastruoasă adoptată în Războiul din Irak.

Era republican, un veteran al Războiului Rece, un membru recunoscut al instituției securității naționale, campion al intervențiilor de peste hotare pe care eu le contestasem în timpul colegiului, acum

¹ NSC (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

secretar al apărării sub un președinte a cărui politică belicoasă o detestam. Cu toate acestea, iată-mă în ziua aceea într-o unitate de pompieri pentru a-l ruga pe Bob Gates să rămână în funcție.

La fel ca în cazul numirilor în domeniul economic, motivele mele erau pragmatice. Aveam 180 000 de soldați americani detașați în Irak și Afghanistan și ca atare orice schimbare majoră în Departamentul Apărării prezenta riscuri majore. Mai mult decât atât, indiferent de disensiunile pe care le avusesem cu Gates legat de decizia inițială de a invada Irakul, tot concursul acesta de împrejurări ne-a făcut să avem păreri similare despre calea ce trebuia urmată de-acum înainte. Atunci când președintele Bush – la recomandarea lui Gates – ordonase suplimentarea trupelor americane în Irak la începutul anului 2007, am fost sceptic, nu pentru că m-aș fi îndoit de capacitatea soldaților americani de a reduce violențele din regiune, ci pentru că era vorba de un angajament pe durată nedeterminată.

Totuși, sub îndrumarea lui Gates, intervenția trupelor conduse de Petraeus (și o alianță stabilită cu triburile sunnite din provincia Anbar) au redus semnificativ violențele din zonă și au dat irakienilor un răgaz pentru a-și regândi politica. Cu ajutorul unei diplomații bine puse la punct de secretarul de stat Condoleezza Rice și, în special, grație ambasadurii Statelor Unite în Irak, Ryan Crocker, Irakul era de-acum pe cale să formeze un guvern legitim, datorită alegerilor programate pentru sfârșitul lunii ianuarie. La jumătatea procesului meu de tranziție, administrația Bush anunțase chiar un Acord privind Statutul Forțelor Armate ce urma a fi încheiat cu guvernul Maliki și prin care se stabilea retragerea trupelor americane din Irak până la sfârșitul anului 2011 – un calendar care oglindea în mod concret ceea ce propusesem eu în timpul campaniei electorale. Între timp, Gates reiterase public faptul că era necesar ca Statele Unite să-și concentreze atenția asupra Afghanistanului, ceea ce reprezenta un subiect central în platforma politicii mele externe. Rămâneau în continuare de actualitate chestiunile tactice legate de ritmul, resursele și personalul necesare pentru acest proces. Dar, strategia fundamentală legată de reducerea operațiunilor de luptă din Irak și întărirea eforturilor noastre din Afghanistan erau deja ferm stabilite – și, cel puțin pentru moment, nimeni nu era mai bine pregătit să implementeze această strategie decât actualul secretar al apărării.

Aveam, totodată, solide motive politice pentru a-l menține în funcție pe Gates. Promisesem să pun capăt eternului conflict

partizan, iar prezența lui Gates în Cabinetul meu demonstra o dată în plus că intenționeam să îmi respect acea promisiune. Păstrarea lui în funcție putea genera încredere printre forțele armate americane și diferitele agenții care alcătuiau comunitatea serviciilor de informații (cunoscută ca IC). Având la dispoziție un buget militar care depășea cu mult bugetul reunit al celorlalte 36 de state ce alcătuiau forța multinațională, liderii din Departamentul Apărării și IC se mențineau pe poziții ferme, erau versați în gestionarea conflictelor birocratice, și doreau să execute lucrurile așa cum făcuseră dintotdeauna. Nu mă simțeam nicidecum intimidat; știam, în mare, ce doream să fac și mai știam că respectarea ierarhiei – salutul și executarea ordinelor superiorilor, chiar și a acelor ordine cu care executanții nu erau de acord – era adânc înrădăcinată.

Am înțeles totodată că orientarea aparatului american de securitate națională într-o nouă direcție nu era un lucru ușor pentru un președinte, oricare ar fi fost acela. În condițiile în care însuși președintele Eisenhower – fostul comandant suprem al Forțelor Aliate și unul dintre arhitecții Zilei „Z” – se simțise uneori obstrucționat de ceea ce numise „complexul militar-industrial”, era de așteptat că o reformă militară va fi dificilă pentru un președinte afro-american care nu îmbrăcase niciodată uniforma militară, care se opusese misiunii militare pentru care mulți își dedicase o mare parte din viață, care dorea să controleze bugetul militar și pierduse ca atare o mare parte din susținerea Pentagonului. Ca să nu aștept un an sau doi pentru realizarea obiectivelor mele, aveam nevoie de un om ca Gates, care cunoștea perfect mersul lucrurilor și mai ales care erau capcanele procesului; aveam nevoie de un om care căpătase deja respectul pe care eu – indiferent de funcția mea – trebuia încă să-l câștig.

Un ultim motiv pentru care îl voiam pe Gates în echipa mea era nevoia de a-mi depăși propriile prejudecăți. Imaginea pe care publicul o percepușe despre mine în timpul campaniei electorale – aceea a unui idealist visător care se opune instinctiv acțiunii militare și care crede că orice problemă la nivel internațional se rezolvă prin dialog la nivel înalt – nu era una în totalitate corectă. Da, credeam în diplomatie și în faptul că războiul trebuie să fie cea din urmă soluție. Credeam în cooperarea multilaterală când venea vorba de chestiuni ca schimbările climatice și eram convins că promovarea constantă a democrației, a dezvoltării economice și a drepturilor omului în toată lumea servea intereselor noastre de securitate națională pe termen lung. Cei care mă votaseră sau

lucraseră pentru campania mea împărtășeau aceleași convingeri și ei erau cei care aveau să facă parte din administrația mea.

Opiniile mele despre politica externă, pe de altă parte – și opoziția mea inițială față de invazia din Irak – se datorau în egală măsură școlii „realiste”, unei abordări care prețuia moderația, care nu lua toate informațiile de bune, care avea în vedere unele consecințe neintenționate, și care tempera credința în caracterul excepțional al națiunii americane, îndemnând la o doză de modestie atunci când venea vorba de recrearea lumii după chipul și asemănarea noastră. Deseori oamenii erau surprinși când îmi exprimam admirația vizavi de politica externă dusă de George H.W. Bush, președintele care alături de James Baker, Colin Powell și Brent Scowcroft gestionase cu abilitate sfârșitul Războiului Rece și comandase cu succes Războiul din Golf.

Gates se maturizase ca om politic după ce lucrase cot la cot cu acești oameni, iar felul în care administrase campania din Irak mi-a demonstrat că părerile noastre coincideau în mare, ceea ce mi-a întărit convingerea că vom colabora foarte bine. Prezența lui lângă mine, alături de profesioniști de talia lui Jim Jones – un general cu patru stele pensionat și fost șef al Comandamentului European, pe care l-am desemnat consilier șef pe probleme de securitate națională – garanta faptul că deciziile mele majore aveau să se bazeze pe o gamă largă de perspective, precum și faptul că aveam să-mi filtrez continuu cele mai înrădăcinate opinii cu ajutorul oamenilor care aveau pregătirea și siguranța de a-mi atrage atenția când greșeam.

Sigur că toate acestea depindeau de încrederea reciprocă dintre mine și Gates. Atunci când îl rugasem pe un coleg să ialegătura cu el legat de posibilitatea rămânerii lui în funcție, Gates mi-a trimis o listă de întrebări. Cât timp mă așteptam să rămână? Eram dispus să dau dovadă de flexibilitate în ceea ce privește retragerea trupelor din Irak? Cum voi aborda personalul și bugetul Departamentului Apărării?

În timpul discuției din unitatea de pompieri, Gates a recunoscut că rar se întâmpla ca un potențial ministru din Cabinet să pună astfel de întrebări viitorului președinte. Mi-a spus, de asemenea, că speră să nu pară prea arogant. L-am asigurat că nu eram deloc deranjat și că sinceritatea și claritatea lui erau exact ceea ce căutam. Am parcurs împreună lista lui de întrebări. Aveam și eu întrebările mele. După 45 de minute, ne-am strâns mâna și am plecat, fiecare cu escorta proprie.

„Deci?” m-a întrebat Axelrod la întoarcere.

„A acceptat”, i-am răspuns. „Îmi place tipul”. Apoi am adăugat: „Să vedem dacă simpatia e reciprocă.”

Fără prea mult tapaj, mi-am completat toată echipa de securitate națională: am numit-o pe vechea mea prietenă și fostă membră în diplomație Susan Rice ca ambasador al Statelor Unite la Națiunile Unite; Leon Panetta, fost congressman de California și fost șef de cabinet al lui Bill Clinton, cu legături în ambele partide, a fost numit director al Agenției Centrale de Informații (CIA); iar amiralul pensionat Dennis Blair a fost numit director al Serviciului Național de Informații. Mulți dintre cei mai apropiați consilieri din campanie au primit poziții-cheie în echipa mea: coordonatorul meu de dezbateri, Tom Donilon, a primit funcția de consilier adjunct pe probleme de securitate națională, Denis McDonough, Mark Lippert și Ben Rhodes, tineri la început de drum, au fost numiți asistenți adjuncți în Consiliul Național de Securitate, iar Samantha Power a primit o poziție nou instituită în C.N.S. și care viza combaterea atrocităților și promovarea drepturilor omului.

Mai rămăsese de făcut o singură numire, care a provocat mult deranj. Voiam ca Hillary Clinton să ocupe funcția de secretar de stat.

Observatorii politici au înaintat diverse teorii privind rațiunea din spatele alegerii lui Hillary: unii spuneau că aveam nevoie să unific un Partid Democrat încă dezbinat, alții că eram îngrijorat că, din poziția ei de senator, Hillary mi-ar fi contestat deciziile, că eram influențat de cartea *Team of Rivals* (*Echipa rivalilor*) scrisă de Doris Kearns Goodwin și că gestul meu era doar o reproducere a gestului președintelui Lincoln care numise în cabinet un fost adversar politic.

Dar explicația era mult mai simplă. Consideram că Hillary era realmente cea mai potrivită persoană pentru această funcție. În timpul campaniei i-am remarcat inteligența, pregătirea și etica profesională. Indiferent de sentimentele pe care le nutrea față de mine, aveam deplină încredere în patriotismul ei și în profundul ei sentiment al datoriei. Mai mult decât atât, eram sigur că, într-o vreme de relații diplomatice încordate la nivel global și de neglijare cronică a anumitor regiuni, un secretar de stat cu personalitatea impunătoare a lui Hillary, cu relațiile ei și lejeritatea pe care o demonstra pe scena internațională, ne-ar fi lărgit imens aria de comunicare.

Dar, cu amintirea încă vie în minte a rănilor din timpul campaniei, nu toată lumea din tabăra mea era convinsă că aveam dreptate. („Ești sigur că vrei în funcția de secretar de stat un om care a apărut la televizor să spună că nu ești gata să devii comandant suprem?”, m-a întrebat un prieten. A trebuit să-i reamintesc că viitorul meu vicepreședinte afirmase același lucru.) Hillary era și ea la fel de circumspectă și, când i-am oferit prima oară funcția, cu ocazia unei întâlniri în biroul de tranziție din Chicago, la vreo zece zile după alegeri, m-am lovit de un refuz politicos. Mi-a spus că se simțea obosită și că abia aștepta să revină la programul mult mai previzibil din Senat. Încă mai avea datorii de campanie pe care trebuia să le achite. Și-apoi trebuia să se gândească și la Bill. Activitatea lui în domeniul dezvoltării globale și al sănătății publice de la Fundația Clinton era extrem de importantă în întreaga lume, și amândoi eram conștienți de faptul că, pentru a evita orice impresie de conflict de interese – în special în legătură cu strângerea de fonduri – atât Bill, cât și fundația s-ar fi lovit de noi constrângeri.

Temerile ei erau întemeiate, dar controlabile, după părerea mea. Am rugat-o să se gândească totuși la propunerea mea. Pe parcursul săptămânii ce a urmat i-am mobilizat pe Podesta, Rahm, Joe Biden, pe câțiva colegi din Senat și pe oricine mi se părea potrivit să ia legătura cu Hillary și să ducă muncă de lămurire cu ea. În ciuda presiunilor, Hillary mi-a spus în timpul unei convorbiri telefonice târzii că era încă tentată să mă refuze. Am insistat din nou, convins că îndoielile pe care le mai avea țineau de relația pe care urma s-o stabilem și nu neapărat de prerogativele funcției. M-am folosit de părerile ei despre Irak, Coreea de Nord, proliferarea armelor nucleare și drepturile omului. Am întrebat-o cum ar fi reabilitat ea Departamentul de Stat. Am asigurat-o că ușa mea avea să fie mereu deschisă pentru ea și că era liberă să își aleagă propria echipă.

„Ești prea importantă pentru mine ca să accept un refuz din partea ta, i-am spus la sfârșitul convorbirii.”

A doua zi de dimineață, Hillary m-a anunțat că decisese să accepte oferta mea și să facă parte din administrație. La o săptămână și jumătate după aceea, la o conferință de presă organizată la Chicago, am prezentat întreaga echipă de securitate națională. Am comunicat, de asemenea, că îi desemnasem pe Eric Holder în funcția de procuror general și pe guvernatorul Janet Napolitano în fruntea Departamentului de Securitate Internă. Uitându-mă la bărbații și femeile de pe scenă, am observat fără să vreau că majoritatea erau mult mai în vârstă decât mine, aveau în spate zeci

de ani de experiență în cele mai înalte eșaloane ale guvernului și cel puțin doi dintre ei susținuseră pe altcineva la președinție, ignorând promisiunile mele de noi speranțe și schimbări. Era, la urma urmei, o echipă de rivali, mi-am spus. Aveam să aflu foarte curând dacă alegerile mele erau o dovadă a încrederii nou descoperite în capacitatea mea de a conduce – sau o dovadă de naivitate din partea unui novice ușor de manevrat.

Când George Washington a fost ales președinte în anul 1789, orașul Washington D.C. nu era încă atestat. Președintele ales a trebuit să facă o călătorie de șapte zile cu barja și trăsura, de la reședința sa din Mount Vernon, Virginia, până la Salonul Federal din New York – sediul temporar al noului guvern național – pentru a depune jurământul la investitură. A fost întâmpinat atunci de 10 000 de cetățeni. După rostirea jurământului, oamenii au strigat „Trăiască George Washington!”, apoi s-au tras 13 salve de tun. Washington a ținut un discurs inaugural temperat, de 15 minute, dar nu în fața mulțimii, ci în fața membrilor Congresului adunați într-o încăpere improvizată și prost luminată. După aceea, s-a dus să asiste la slujba religioasă de la o biserică din apropiere.

Acestea fiind spuse, părintele națiunii noastre a trecut la treabă, pentru a se asigura că America va supraviețui mult timp după mandatul lui.

Cu timpul, ceremonia de investire a președintelui american a devenit din ce în ce mai elaborată. În 1809, Dolley Madison a găzduit primul bal de inaugurare în noua capitală, iar 400 de oameni au fost nevoiți să scoată din buzunar patru dolari de persoană pentru privilegiul de a participa la ceea ce era, la momentul acela, cel mai grandios eveniment monden din Washington D.C. Andrew Jackson nu s-a dezmințit de reputația de populist și a deschis porțile Casei Albe miilor de suporterii la investirea sa din 1829; deranjul provocat de scandalagii afumați a fost atât de serios, încât Jackson a fost nevoit să fugă pe fereastră.

La investirea sa pentru cel de-al doilea mandat, Teddy Roosevelt nu s-a mulțumit doar cu o paradă militară și o fanfară – a mai plusat și cu un grup de cowboy și l-a invitat la ceremonie și pe șeful tribului indienilor Apache, Geronimo. Când a venit rândul lui John F. Kennedy în 1961, inaugurarea s-a transformat într-o sărbătoare televizată de câteva zile, aseasonată cu spectacole oferite de muzicieni celebri, de lectura publică a poetului laureat Robert Frost și de câteva baluri extravagante la care numele mari de la Hollywood au presărat

praf de stele pe noii sponsori și agenți electorali. (Se spune că Frank Sinatra n-a precupețit nici un efort pentru a organiza petreceri demne de Camelot – deși s-a trezit în mijlocul unei conversații stânenitoare cu prietenul și partenerul lui din grupul Rat Pack, Sammy Davis Jr., după ce Joe Kennedy a trimis vorbă că prezența unui negru însoțit de nevasta lui din Suedia, cu pielea foarte albă, nu dădea bine la supporterii din Sud ai lui JFK și ca atare trebuia descurajată.)

Dat fiind entuziasmul stârnit de campania mea, așteptările privind ceremonia de investitură – programată pentru 20 ianuarie 2009 – erau foarte mari. Ca și în cazul Convenției Democratice, nu am avut o contribuție prea mare în organizarea evenimentului, dar eram sigur că Alyssa Mastromonaco, geniul organizatoric al campaniei mele (pe-atunci șefa echipei mele de campanie) și comitetul pe care îl creasem aveau totul sub control. În perioada instalării estradelor și a gradenelor de-a lungul traseului de paradă din D.C., am plecat cu Michelle și cu fetele în Hawaii, să petrecem acolo Crăciunul. Am încercat să mă și odihnesc între orele petrecute cu definitivarea Cabinetului, consultările zilnice cu echipa mea de economiști și redactarea discursului inaugural.

Am petrecut o după-amiază întreagă împreună cu Maya, sortând lucrurile personale ale lui Toot, apoi ne-a dus pe jos până la rocile vulcanice de lângă Golful Hanauma și i-am împrăștiat cenușa în valurile oceanului. Am reușit să aranjez și un meci de baschet cu câțiva din vechii mei colegi de școală. Am cântat colinde de Crăciun, am copt prăjiturile și am dat startul unui show de talente anual (tăticii au fost, desigur, declarați cei mai netalentați). Am avut ocazia să fac și puțin *bodysurfing* la Sandy Beach, unul din locurile mele preferate când eram adolescent. Ochind câte un val care se apropia ușor, sub lumina reflectată de apa oceanului și sub cerul pătat ici-colo de câte un stol de păsări, puteam să mă prefac pentru o clipă că nu eram înconjurat de forțele speciale ale Marinei Americane deghizate în surferi, că ambarcațiunea Pazei de Coastă din zare nu avea nici o legătură cu prezența mea acolo, că nu aveam să văd, mai târziu, pe prima pagină a ziarelor, fotografii cu mine la bustul gol și titluri de genul „ANTRENAT PENTRU MANDAT”. Când am făcut, în sfârșit, semn că vreau să plec, șeful echipei mele de pază din acea zi – un agent caustic pe nume Dave Beach, care mă cunoștea de multă vreme și se număra printre amicii mei – și-a aplecat capul, și-a scuturat apa din urechi și mi-a spus așa, în treacăt, „sper că ai savurat distracția, pentru că o să treacă mult, mult timp până o să mai poți face asta”.

Am râs, sigur că glumea... dar oare chiar glumea? În timpul campaniei și în perioada imediat următoare nu avusesem timp să mă gândesc la implicații, așa că abia în timpul acestei scurte vacanțe tropicale am avut ocazia – și eu, și familia, prietenii, echipa și Serviciile Secrete – să conștientizăm ceea ce se petrecuse și să ne imaginăm cam ce avea să urmeze. Toată lumea părea fericită, chiar dacă rezervată, nesigură dacă era înțelept să recunoască bizareria situației, încercând fiecare să înțeleagă ce anume se schimbase și ce nu. Și, cu toate că nu arăta asta, viitoarea primă doamnă a Statelor Unite resimțea această nesiguranță mai acut decât oricine altcineva.

Pe parcursul campaniei o observasem pe Michelle adaptându-se cu eleganță noilor împrejurări – cucerindu-i pe alegători, dând interviuri extrem de reușite, perfecționându-și stilul astfel încât să fie deopotrivă șic și abordabilă. A fost mai degrabă vorba de o accentuare a trăsăturilor ei fundamentale decât de o transformare, o șlefuire până la perfecțiune a ceea ce reprezenta ea. Dar, cu toate că se simțea din ce în ce mai în largul ei atunci când apărea în public, în particular, Michelle căuta cu disperare să creze o zonă de normalitate pentru familia noastră, un loc ferit de distorsiunile inerente politicii și celebrității.

În săptămânile imediat următoare alegerilor s-a ocupat de toate sarcinile ce reveneau unui cuplu nevoit să se mute în alt oraș din cauza slujbei. Cu o eficiență tipică ei, a sortat. A împachetat. A lichidat conturi în bancă, s-a asigurat că tot ceea ce însemna corespondență va fi redirectionat la noua noastră adresă și i-a ajutat pe cei de la Centrul Medical de pe lângă Universitatea din Chicago să-i găsească un înlocuitor.

Prioritatea ei erau însă fiicele noastre. A doua zi după alegeri a aranjat un tur al școlilor din D.C. (și Malia și Sasha au spus că nu vor să meargă la o școală de fete și atunci ne-am decis asupra școlii Sidwell Friends, o școală particulară finanțată de quakeri și la care învățase și Chelsea Clinton) și a stat de vorbă cu profesorii despre transferarea fetelor la jumătatea anului școlar. S-a sfătuit cu Hillary și cu Laura Bush despre cum era mai bine să le ferească pe fete de presă și a vorbit cu Serviciile Secrete despre modalitățile prin care gărzile de corp puteau evita să-și facă prea mult simțită prezența la meciurile lor de fotbal și în timpul întâlnirilor cu prietenele lor. S-a familiarizat cu activitățile legate de reședința familiei de la Casa Albă și s-a asigurat că mobila din camerele fetelor nu va arăta ca împrumutată din reședința din Monticello a lui Thomas Jefferson.

Nu că n-aș fi înțeles stresul prin care trecea Michelle. Malia, dar în special Sasha, erau atât de crude în 2008, două fete cu codițe și păr împletit, cu obraji dolofani și zâmbet știrb. Cum avea să fie influențată copilăria lor de viața la Casa Albă? Oare se vor și mîți izolate? Oare vor deveni mofturoase sau arogante? Când se lăsa noaptea ascultam cu atenție toate informațiile adunate de Michelle peste zi, apoi îi spuneam părerea mea despre anumite lucruri care o preocupau, asigurând-o că o remarcă îmbufnată sau o năzdrăvănăie din partea fetelor nu însemna neapărat că lumea lor, întoarsă pe dos peste noapte, ar fi fost cumva influențată de timpuriu.

Dar adevărul era că, în ultimii zece ani, povara zilnică a muncii de părinte fusese în mare măsură pe umerii lui Michelle. Perspectiva singurătății atârna deasupra ei ca un nor greu, văzând cum – chiar înainte de a-mi prelua oficial prerogativele – vântejul muncii de zi cu zi mă trăgea și mai adânc în centrul lui, înțelegând că propria carieră trecuse pe ultimul loc, că cercul ei strâns de prieteni va rămâne în urmă, la sute de kilometri distanță și că va trebui să-și croiască un drum într-un oraș în care mulți oameni aveau o agendă ascunsă.

Așa se explică de ce Michelle a invitat-o pe mama ei să locuiască cu noi la Casa Albă. Faptul că Marian Robinson a dat atenție rugămintii fiicei ei a fost o surpriză pentru mine, dat fiind că soacrimea era prin natura ei o fire precaută, care găsea satisfacție în munca ei stabilă, în rutina de zi cu zi, în micul cerc de rude și de prieteni pe care îi cunoștea de ani buni. Locuise în aceeași casă din anii 1960 și rareori se aventurase în afara orașului Chicago; singura ei extravaganță era o călătorie anuală de trei zile la Vegas cu cumnata ei Yvonne și Mama Kaye, nașa fetelor, ca să joace la păcănele. Deși își adora nepoții și acceptase să se pensioneze mai devreme ca s-o ajute pe Michelle cu fetele când campania electorală era în toi, avusesese mereu grijă să nu zăbovească în casa noastră din Chicago sau chiar să nu ne deranjeze la cină, odată ce treaba ei era terminată.

„N-am de gând să fiu una dintre babele alea care nu-și lasă copiii în pace doar pentru că n-are altceva mai bun de făcut”, spunea ea cu năduf.

Cu toate acestea, când Michelle a rugat-o să se mute împreună cu noi la Washington, nu s-a lăsat rugată prea mult. Știa că fiica ei n-ar fi rugat-o dacă nu ar fi fost important pentru ea.

Mai era vorba și de aspectul practic, desigur. În primii ani la Casa Albă, Marian a fost cea care le-a dus pe Malia și pe Sasha la școală în fiecare dimineață și le-a ținut companie după școală,

când Michelle era plecată la treabă. Dar era mai mult de-atât. Ceea ce a contat cu adevărat – ceea ce avea să conteze chiar și după ce fetele nu au mai avut nevoie de supraveghere îndeaproape – a fost faptul că simpla prezență a lui Marian ne-a menținut familia cu picioarele pe pământ.

Soacra mea nu a avut niciodată pretenția să fie tratată mai presus de alții, deci fiicele noastre au fost crescute în acest spirit. Deviza după care trăia era „fără tămbălău și fără drame” și nu era deloc impresionată de opulență sau de publicitate. După ce se întorcea de la câte o ședință foto sau cină festivă, unde toate mișcările îi erau studiate și până și coafura îi era analizată de presă, Michelle ieșea din rochia de gală, își puneă o pereche de jeans și un tricou și știa că în apartamentul de la ultimul etaj al Casei Albe o aștepta mama ei, mereu dispusă să se uite cu ea la televizor sau să vorbească cu ea despre fete sau despre oamenii de-acasă, sau despre orice și nimic.

Soacra mea nu s-a plâns niciodată. Ori de câte ori interacționam cu ea, îmi aminteam că, indiferent de problemele cu care mă confruntam, nu mă forțase nimeni să candidez la președinție, așa că trebuia să strâng din dinți și să îmi fac treaba.

Ce binecuvântare a fost soacra mea! Pentru noi, a fost expresia vie a ceea ce eram și a rădăcinilor noastre, deținătoarea valorilor pe care le-am considerat cândva obișnuite, dar care, așa cum ne-am dat seama mai târziu, erau mult mai greu de găsit decât ne-am fi imaginat vreodată.

Semestrul de iarnă la școala Sidwell Friends a început cu două săptămâni înainte de investire, așa că, după Anul Nou, ne-am întors la Chicago, am împachetat ce mai rămăsese din lucruri, apoi ne-am urcat la bordul unui avion pus la dispoziție de guvern, cu destinația Washington. Blair House, casa oficială de oaspeți a președintelui, nu era încă pregătită, așa că ne-am cazat la hotelul Hay-Adams, prima dintre cele trei locuințe pe care le-am ocupat în interval de numai trei săptămâni.

Malia și Sasha nu păreau deranjate că locuiau într-un hotel. Nu erau deranjate nici de permisivitatea neobișnuită a mamei lor în privința orelor de televizor, a săritului în pat, sau a slalomului printre deserturile din meniul room service. Michelle le-a însoțit în prima zi de școală într-o limuzină a Serviciilor Secrete. Mai apoi mi-a mărturisit că simțise cum i se rupe sufletul văzându-și fetițele – ca niște exploratori în miniatură, îmbrăcate în

paltonașe colorate și cu ghiozdănele în spate – pășind în noua lor viață înconjurată de bărbați solizi și înarmați.

În acea seară, la hotel, fetele au fost la fel de vorbărețe și de neastâmpărate, ne-au povestit ce zi frumoasă avuseseră și că masa de prânz era mai gustoasă decât la vechea lor școală și că își făcuseră deja o grămadă de prieteni. În timp ce ele vorbeau, am văzut cum Michelle se luminează la față. Când le-a informat pe Malia și pe Sasha că odată cu începerea școlii nu mai aveau voie să mănânce dulciuri seara, nici să se uite până târziu la televizor, și că era timpul să se spele pe dinți și să meargă la culcare, m-am gândit că totul va fi bine.

Între timp, tranziția noastră mergea cu toate motoarele pornite. Primele întâlniri cu echipa de securitate națională și cea economică au fost fructuoase, oamenii s-au rezumat la agenda stabilită, iar accesele de grandomanie s-au păstrat la un nivel minim. Înghesuiți în birourile guvernamentale greu de descris, am stabilit grupuri de lucru pentru fiecare agenție și pentru fiecare aspect imaginabil – pregătire profesională, siguranța transportului aerian, rambursarea împrumuturilor studentești, cercetarea în domeniul cancerului, achizițiile pentru Pentagon – și mi-am petrecut fiecare zi consultându-mă cu tineri scriitori, cu profesori universitari, cu directori de companii, grupuri de propagandă și veterani cărunți ai administrațiilor anterioare. Unii dintre ei căutau un loc de muncă în administrație; alții voiau să ne convingă să adoptăm propuneri refuzate în ultimii opt ani. Toți păreau dispuși să ajute, entuziasmați la gândul că la Casa Albă existau și dintre aceia dispuși să parieze pe noile idei.

Sigur că au existat și obstacole. Unii dintre cei vizați de mine pentru anumite poziții în cabinet au refuzat sau nu au trecut de comisia de evaluare. De câteva ori pe zi, Rahm venea la mine să mă întrebe cum voiam să gestionez o reglementare nou apărută sau o dispută organizațională, iar în culise se făceau nenumărate pregătiri – legate de titluri, arie de decizie, acces, chiar și locuri de parcare – specifice la instalarea oricărei noi administrații.

Și de ce nu, la urma urmei? Sondajele arătau un grad de aprobare în favoarea mea de aproape 70%. În fiecare zi apăreau în presă relații favorabile despre mine. Angajații mai tineri, cum erau Reggie și Favs, deveniseră peste noapte subiecte fierbinți pentru paginile mondene din D.C. Cu toate că prognoza meteo arăta temperaturi scăzute pentru Ziua Inaugurării, autoritățile au anticipat o prezență record a civililor, iar pe o rază de câțiva kilometri toate hotelurile aveau camerele rezervate integral. Avalanșa de cereri pentru

evenimentele cu intrare plătită – din partea oficialilor aleși, a donatorilor, a rudelor îndepărtate, a cunoștințelor din liceu și din partea altor personaje importante pe care abia le știam sau nu le cunoșteam deloc – părea fără oprire. Am luat lista și, împreună cu Michelle, am încercat să onorăm cererile fără să rănim prea multe orgolii.

„E ca la nunta noastră“, am bombănit, „doar că lista de invitați e mult mai lungă.“

Cu patru zile înainte de ceremonia de investire, m-am urcat în avion cu Michelle și cu fetele și am zburat la Philadelphia, unde am adus un omagiu turneului pe care Lincoln îl făcuse cu trenul de la Springfield la Washington pentru investirea sa din 1861. Am călătorit într-un vagon de epocă pe ultima parte a traseului lui de-atunci, cu o singură oprire: o haltă în Wilmington, unde ni s-au alăturat Joe și Jill Biden. Când am văzut mulțimea de admiratori adunați acolo să-l conducă, când l-am auzit pe Joe glumind cu mecanicii de la Amtrack pe care îi cunoștea după nume după atâția ani de făcut naveta, am încercat să-mi imaginez ce era în sufletul lui, refăcând traseul pe care îl străbătuse cu inima frântă cu mult timp în urmă.

În timpul călătoriei, între două halte, am vorbit cu cei câțiva zeci de invitați care ne însoțeau, oameni pe care îi cunoscusem în turneul electoral. Au cântat „Mulți ani trăiască!“ împreună cu mine, Malia și Sasha, în timp ce Michelle a suflat în lumânările de pe tort (era ziua ei, împlinea 45 de ani), ceea ce a creat o atmosferă de sărbătoare în familie, genul de petrecere care îi place atât de mult lui Michelle. Din când în când ieșeam pe platforma din spatele vagonului și lăsam vântul să-mi biciuiască fața, în sunetul ritmic al roților de tren care parcă făceau să încetinească trecerea timpului, și salutam grupurile celor adunați pe marginea liniei ferate. Veniseră cu miile, întinzându-se pe kilometri întregi, cu zâmbetele lor vizibile de la distanță, unii cocoțați pe platformele camionetelor, alții urcați pe garduri, mulți dintre ei fluturând pancarte scrise de mână, cu mesaje ca „Bunicuțele pentru Obama“, sau „Avem încredere“, sau „Da, am reușit“, și ținându-și deasupra capului copiii pe care îi îndemnau să facă cu mâna.

Am avut parte de astfel de momente și pe parcursul următoarelor două zile. În timpul vizitei la Centrul Medical al Armatei Walter Reed, am cunoscut un tânăr pușcaș marin cu un picior amputat, care m-a salutat de pe patul lui de spital și mi-a spus că votase pentru mine, în ciuda faptului că era republican, și că era mândru să mă numească Comandant Suprem. Am vizitat un centru pentru persoane fără adăpost din sud-estul Washingtonului și

acolo un adolescent cu înfățișare de dur m-a strâns tare în brațe, fără să spună un cuvânt. Mama Sarah, mama vitregă a tatălui meu, a venit și ea tocmai din sătucul ei din nord-vestul Kenyei pentru a asista la ceremonia de investire; această femeie care nu făcuse școală și trăia într-o căsuță fără apă curentă și fără canalizare, lua acum cina la Blair House și era servită în porțelanuri folosite de prim-miniștri și regi.

Cum să nu fiu profund mișcat? Cum să nu cred că era doar o poveste și că această realitate nu putea fi de durată?

După câteva luni, când lumea a înțeles proporțiile catastrofei economice și starea de spirit generală s-a înrăutățit, atât eu, cât și echipa mea ne-am întrebat dacă nu cumva – ca o chestiune de politică și de guvernare – n-ar fi fost mai înțelept să temperăm entuziasmul postelectoral și să-i pregătim mai bine pe oameni pentru greutățile care urmau. Și chiar am încercat să facem asta. Recitind interviurile pe care le-am acordat înainte de preluarea mandatului, sunt uimit de sobrietatea mea de atunci, când insistam asupra faptului că economia avea să înregistreze o cădere și mai mare înainte de a o lua pe o pantă ascendentă și le reaminteam oamenilor că reforma serviciilor medicale nu se va realiza peste noapte și le spuneam că nu există soluții simple pentru regiuni ca Afghanistanul. Același lucru este valabil și pentru discursul meu inaugural: am încercat să descriu o imagine corectă a situației în care ne aflam, renunțând la retorica nobilă în favoarea îndemnului la responsabilitate și la efort comun în fața unor provocări înfricoșătoare.

Dovada există, negru pe alb, o estimare destul de corectă a ceea ce avea să se întâmple în următorii câțiva ani. Poate că a fost mai bine că oamenii au rămas surzi la aceste avertismente. La urma urmei, la începutul anului 2009, existau destule motive de teamă și de mânie, de neîncredere față de politicieni și față de instituțiile care dezamăgisera atâția oameni. Poate că aveau nevoie de un imbold de energie, oricât de pasager – de o poveste optimistă despre cine eram noi ca americani și cine puteam fi, de genul acela de imbold care le dădea oamenilor suficient elan pentru a depăși cu bine capcanele din cea mai dificilă parte a călătoriei.

Asta simt că s-a întâmplat atunci. Era ca și cum toată lumea luase o hotărâre colectivă, tacită, de a se rupe de cinism, măcar pentru câteva săptămâni.

A sosit și ziua inaugurării, o zi senină, rece, în care a bătut vântul. Întrucât știam că evenimentele fuseseră regizate cu precizie militară

și că, în general, mă găseam în întârziere cu cel puțin 15 minute, am potrivit alarma pe două ceasuri ca să fiu sigur că mă trezesc la timp. Am alergat pe banda fixă, am luat micul dejun, am făcut un duș și m-am bărbierit, mi-am înnodat cravata de câteva ori până am nimerit nodul perfect și la nouă fără un sfert dimineața eram deja în mașină cu Michelle; am făcut două minute cu mașina de la Blair House la Biserica Episcopală Sfântul Ioan, unde l-am invitat pe un vechi prieten, pastorul T.D. Jakes din Dallas, să țină o slujbă intimă.

Pentru predica din dimineața aceea, pastorul Jakes a deschis Cartea lui Daniel din Vechiul Testament, în care se spunea că Șadrac, Meșac și Abed-Nego, credincioși lui Dumnezeu în ciuda faptului că se aflau în slujba curții regale, refuzaseră să îngenuncheze dinaintea chipului de aur al regelui Nabucodonosor; și cum cei trei au fost aruncați într-un cuptor aprins; și cum, datorită credinței lor, Dumnezeu i-a ocrotit, ajutându-i să iasă din cuptor nevătămați.

Pastorul Jakes mi-a explicat că acceptând să fiu președinte în vremuri atât de agitate m-am lăsat și eu la rândul meu aruncat în flăcări. În flăcările războiului. În flăcările prăbușirii economice. Dar, atâta timp cât rămâneam cu credință în Dumnezeu și făceam ceea ce era corect de făcut, nu aveam de ce să mă tem.

Glasul pastorului era baritonal și grav, iar chipul lui mă privea zâmbind din amvon.

„Dumnezeu este cu tine în cuptor“, mi-a spus.

Câțiva oameni din biserică au început să aplaude, iar eu i-am zâmbit, dându-i de înțeles că îi pricepusem cuvintele. Dar gândul meu zbura la seara precedentă, când, după cină, mă scuzasem față de familia mea și urcasem la etajul reședinței Blair House, unde promisem o informare din partea directorului Biroului Militar al Casei Albe despre „mingea de fotbal“ – o servietă mică, din piele, care este mereu în posesia președintelui și conține codurile necesare pentru lansarea unui atac nuclear. Unul dintre aghiotanții militari care răspundeau de transportul mingii mi-a explicat calm, metodic, care era protocolul, ca și cum mi-ar fi explicat cum se programează un DVR. Subtextul era evident.

În curând aveam să fiu investit cu autoritatea de a arunca lumea în aer.

Cu o noapte înainte, Michael Chertoff, secretarul Siguranței Interne al președintelui Bush, ne-a sunat să ne spună că primise informații credibile care indicau faptul că patru cetățeni somalezii pusese la cale un atac terorist ce viza ceremonia de inaugurare. În consecință, forțele masive de securitate din parcul National Mall

au primit întăriri. Suspecții – niște tineri despre care se bănuia că veneau din Canada – erau încă liberi. Evenimentele programate trebuiau să se desfășoare conform calendarului, dar pentru mai multă siguranță am luat în calcul diferite situații neprevăzute cu ajutorul lui Chertoff și al echipei sale, apoi l-am însărcinat pe Axe să redacteze instrucțiunile de evacuare pentru public în cazul unui atac asupra mea în intervalul în care mă aflam pe scenă.

Pastorul Jakes și-a încheiat predica. Cântecele final al corului a răsunat emoționant. Nimeni nu știa de amenințarea teroristă, cu excepția câtorva oameni din echipa mea. Nu-i spusesei nimicriei lui Michelle, pentru că nu am vrut să îi amplific starea de stres. Nimeni nu se gândea la un atac nuclear împotriva teroriștilor. Nimeni, în afară de mine. Mă uitam la oamenii așezați – prieteni, rude, colegi, unii dintre ei mi-au zâmbit sau mi-au făcut cu mâna, bucueroși – și am înțeles că asta mă aștepta de-acum încolo: trebuia să păstrez impresia de normalitate, să dau tuturor sentimentul că trăiam într-o lume sigură și ordonată, privind în același timp spre neprevăzutul sumbru al destinului și pregătindu-mă suflaște cât puteam de bine pentru eventualitatea declanșării haosului.

La ora nouă și 55 de minute am ajuns pe Platforma de Norda Casei Albe, unde președintele Bush și doamna Bush ne-au întâmpinat, după care ne-au condus înăuntru, unde soții Biden, vicepreședintele Cheney și familia acestuia, precum și câțiva lideri din Congres și soțiile lor se adunaseră pentru o mică recepție. Cu 15 minute înainte de ora stabilită inițial, staffurile noastre au propus să pornim mai devreme spre Capitoliu, pentru a saluta ceea ce ei descriau ca fiind adunări masive de oameni. Ne-am urcat în perechi în mașinile care ne așteptau: mai întâi liderii Camerei Reprezentanților și Senatului, apoi Jill Biden și doamna Cheney, Michelle și doamna Bush, Joe Biden și vicepreședintele Cheney, și președintele Bush și cu mine în ultima mașină din coloană. Parcă urcam în Arca lui Noe.

Era pentru prima oară când mergeam cu „Bestia”, limuzina neagră supradimensionată destinată deplasărilor președintelui. Echipată în așa fel încât să reziste exploziei unei bombe, mașina cântărește câteva tone, e dotată cu scaune și banchete din piele fină de culoare neagră și cu emblema prezidențială cusută pe un suport de piele deasupra telefonului și cotierei. Odată închise, ușile Bestiei izolează orice sunet, iar, în timp ce coloana oficială rula încet pe bulevardul Pennsylvania, eu vorbeam cu președintele Bush și priveam din când în când pe fereastra blindată la mulțimile de oameni

care se îndreptau spre Mall sau își ocupaseră deja locurile pe traseul paradei. Majoritatea erau într-o dispoziție de sărbătoare, aclamau și salutau coloana oficială. Dar, pe ultima bucată a traseului, la un colț al bulevardului ne-am intersectat cu un grup de protestatari care strigau în megafoane și țineau pancarte pe care scria „CONDAMNAȚI-L PE BUSH” și „CRIMINAL DE RĂZBOI”.

Dacă președintele i-a văzut sau nu, n-aș putea spune, era prea absorbit de descrierea însuflețită a activității de curățare a terenului la ferma sa din Crawford, Texas, unde plănuia să plece imediat după ceremonie. Dar m-a încercat o oarecare furie din cauza felului în care era tratat. Protestele față de un om la sfârșitul mandatului erau inutile și lipsite de eleganță. Eram preocupat și de semnalul pe care îl transmiteau aceste proteste ad-hoc despre scindările la nivel național și, mai ales, despre depășirea oricărui granițe ale bunului simț care delimitaseră cândva lumea politică.

Cred că furia mea era stârnită și de o doză de interes propriu. În doar câteva ore eu aveam să fiu acela care va călători pe bancheta din spate a Bestiei. Nu mai era mult până când strigătele din megafoane și pancartele de protest aveau să mă vizeze pe mine. Făcea și asta parte din misiunea pe care mi-o asumam: trebuia să găsesc o cale de a nu lua personal aceste atacuri și de nu cădea pradă tentației de a mă autoizola – așa cum făcuseră probabil predecesorii mei – față de cei care strigau de partea cealaltă a geamului.

Făcusem bine că porniserăm devreme; străzile erau împânzite de oameni, iar noi am ajuns la Capitoliu cu câteva minute mai târziu decât fusese programat. Împreună cu soții Bush ne-am croit drum spre tribuna oficială unde i-am salutat pe toți cei prezenți, am făcut fotografii și am mai primit câteva instrucțiuni înainte ca participanții și oaspeții – inclusiv fetele și ceilalți membri ai familiilor noastre – să-și ocupe locurile. Mie și lui Michelle ni s-a prezentat Biblia pe care o împrumutasem de la Biblioteca Congresului pentru rostirea jurământului, un volum mic, gros, îmbrăcat în catifea vișinie, cu margini aurii, aceeași Biblie pe care jurase și Lincoln la investirea sa. Michelle a plecat după aceea, iar eu am rămas cu Marvin și Reggie într-o cameră de așteptare, toți trei ca pe vremuri.

„Am ceva între dinți?” i-am întrebat cu un zâmbet exagerat.

„Ești bine”, mi-a spus Marvin.

„E frig afară”, am spus. „Exact ca în Springfield.”

„Doar că sunt ceva mai mulți oameni”, a adăugat Reggie.

Un aghiotant militar și-a strecurat capul prin ușă și ne-a anunțat că sosise momentul să ieșim. I-am salutat pe Reggie și pe Marvin așa cum obișnuiam, lovindu-ne ușor pumnii, apoi am urmat Comitetul Congresului pe holurile interminabile, până în Rotonda Capitolului și Galeria Națională a Statuilor, am trecut pe lângă participanții cordiali aliniați de-a lungul pereților, am primit salutul Gărzii de Onoare, apoi am ajuns la ușile de sticlă care dădeau spre platforma inaugurală. Scena care mi se înfățișa era impresionantă: mulțimea acoperea ca o pătură suprafața parcului National Mall și se întindea până la Monumentul Washington și Memorialul Lincoln, cu sute de mii de stegulețe fluturând în soarele amiezii semănând cu apele unui ocean mângâiat de curenți. Preț de-o clipă, înainte de sunetul trompetelor și de anunțarea numelui meu, am închis ochii și mi-am amintit rugăciunea care mă însoțise până aici, o rugăciune pe care aveam s-o spun în fiecare seară în anii în care am fost președinte.

O rugăciune de mulțumire pentru tot ceea ce mi s-a dat. O rugăciune de iertare a tuturor păcatelor mele. O rugăciune ca familia mea și poporul american să fie feriți de orice rău.

O rugăciune pentru călăuzire.

Ted Sorensen, prietenul, confidentul și principalul redactor al discursurilor lui JFK era un mai vechi susținător de-al meu. Când ne-am cunoscut, el se apropia de vârsta de 80 de ani, dar avea mintea vie și o stare de spirit absolut înălțătoare. Făcuse chiar campanie pentru mine și era un promotor foarte convingător, dar cam pretențios, ce-i drept. (La un moment dat, coloana mea rula pe autostradă într-o ploaie torențială, cu destinația Iowa, iar el s-a aplecat în scaun și i-a strigat agentului de la volan: „Băiete, oi fi eu pe jumătate orb, dar chiar și-așa văd că ești prea aproape de mașina din față!”) Ted era iubit de toți tinerii din echipa mea de redactare a discursurilor, cărora le oferea sfaturi și pe care îi ajuta uneori cu comentarii asupra textelor. El a fost coautor al discursului inaugural ținut de Kennedy („Nu întrebați ce poate face această țară pentru voi...”), iar tinerii redactori l-au întrebat odată care era secretul elaborării uneia din cele mai bune patru sau cinci cuvântări din istoria Americii. Foarte simplu, a răspuns el, ori de câte ori se așeza la masa de lucru cu Kennedy, își spuneau unul altuia „Hai să scriem ceva suficient de bun încât să fie inclus într-un manual de mari cuvântări”.

Nu știu dacă Ted încerca să-mi încurajeze echipa sau să le zăpăcească mințile.

Dar știu că propria cuvântare nu s-a ridicat la nivelul standardelor nobile ale discursului lui JFK. În zilele ce au urmat, textul a primit mai puțină atenție decât estimările privind totalul oamenilor prezenți la ceremonie, aprecierile legate de temperaturile scăzute, pălăria Arethei Franklin sau momentul de scurtă încurcătură emoțională prin care trecusem la rostirea jurământului oficiat de președintele Curții Supreme John Roberts, care a făcut să fie nevoie de o întâlnire cu acesta a doua zi în Sala Hărților de la Casa Albă pentru o reluare oficială a depunerii jurământului. Unii comentatori au fost de părere că discursul meu fusese prea pesimist. Alții au remarcat printre rânduri o critică deplasată la adresa administrației anterioare.

În orice caz, după ce am rostit discursul, am fost mulțumit că am vorbit sincer și cu convingere. Am fost extrem de ușurat că notițele mele pregătite pentru eventualitatea unui atac terorist rămăseseră ascunse în buzunarul de la piept.

După încheierea ceremoniei, m-am relaxat și am savurat spectacolul. M-a mișcat foarte tare imaginea soților Bush pe scara elicopterului, salutând publicul pentru ultima dată. Am fost încercat de un sentiment de mândrie în timp ce am mers, de mână cu Michelle, pe o porțiune a traseului de paradă. M-a bucurat prezența participanților de tot felul: soldați din marina americană, orchestre de mariachi, astronauți, piloți militari veterani ai escadronului afro-american Tuskegee Airmen și, mai ales, fanfare ale liceelor din toate statele Uniunii (inclusiv fanfara liceului Punahou pe care îl frecventasem – Buff'n Blue!).

A existat o singură notă tristă în acea zi. În timpul tradiționalului prânz post inaugural, între diferite toasturi și prezentări ținute de gazdele noastre din Congres, Teddy Kennedy a fost brusc zguduit de convulsii și s-a prăbușit de pe scaun. În încăpere s-a lăsat tăcerea și au apărut imediat medicii de la Salvare. Soția lui Ted, Vicki – cu chipul marcat de spaimă – a plecat în urma tărgii pe care era întins acesta, în timp ce noi toți ne întrebam îngrijorați care era starea lui, incapabili să ne imaginăm consecințele politice ale acelui moment.

În acea seară, Michelle și cu mine am onorat zece baluri inaugurale. Michelle era un vis de ciocolată în rochia ei albă, vapoasă, și la primul eveniment am luat-o în brațe și m-am rotit cu ea, șoptindu-i nimicuri la ureche în timp ce dansam pe melodia „At Last” în interpretarea sublimă a lui Beyonce. La Balul

Comandantului Suprem, ne-am ales fiecare câte un partener dintre tinerii militari ai forțelor armate.

Nu-mi amintesc prea bine celelalte opt baluri la care am participat.

Când ne-am întors la Casa Albă era trecut de miezul nopții. În Salonul de Est, familia și cei mai apropiați prieteni petreceau încă, iar cvintetul Wynton Marsalis nu dădea semne de oboseală. După 12 ore de stat pe tocuri, Michelle abia se mai ținea pe picioare, și pentru că trebuia să se trezească a doua zi cu o oră mai devreme decât mine pentru a-și aranja părul înainte de slujba religioasă, m-am oferit să rămân și să întretin în continuare oaspeții, iar ea s-a dus la culcare.

Când în sfârșit am urcat în apartamentul nostru, nu mai erau aprinse decât câteva lumini. Michelle și fetele dormeau și se auzeau numai zgomotele înfundate ale schimbului de noapte care strângea farfuriile, mesele și scaunele. Mi-am dat seama că nu avusesem nici un moment singur toată ziua. Am rămas pe loc pentru o clipă, măsurând din priviri uriașul hol central, fără să știu încă unde dădeau toate ușile acelea, studiind candelabrele de cristal și pianul, observând un Monet pe un perete, un Cezanne pe un altul, uitându-mă la titlurile cărților din bibliotecă, la busturile mici, la artefactele și portretele înfățișând oameni pe care nu-i recunoșteam.

Mi-am amintit când văzusem Casa Albă pentru prima oară, cu 30 de ani în urmă, în timp ce lucram ca tânăr organizator comunitar și însoțeam la Washington un grup de studenți care făcuseră lobby pe lângă reprezentantul lor în Congres pentru mărirea alocațiilor studențești. Rămăsesem cu grupul la poarta dinspre bulevardul Pennsylvania, iar unii dintre ei făcuseră fotografii cu niște camere foto de unică folosință. Îmi amintesc că privisem atunci ferestrele de la etajul al doilea, întrebându-mă dacă ne privea cineva chiar în acel moment. Încercasem să-mi închipui la ce s-ar fi putut gândi. Le lipsea acelor oameni ritmul vieții obișnuite? Se simțeau oare singuri? Simțeau oare vreo tresărire? Se întrebau oare cum de au ajuns acolo?

M-am gândit că voi afla răspunsurile la aceste întrebări destul de curând. Mi-am scos cravata, am pășit încet pe hol și am stins luminile.

CAPITOLUL 11

Orice ți-ai spune în sinea ta, oricât de mult ai fi citit, oricâte informări ai fi primit sau oricâți veterani ai administrației precedente ai fi recrutat, nimic nu te poate pregăti cu adevărat pentru primele săptămâni la Casa Albă. Totul este nou, străin, plin de importanță. Cea mai mare parte a angajaților cu vechime, inclusiv a secretarilor de cabinet, mai au de așteptat săptămâni, poate chiar luni până la numirea oficială. În tot complexul Casei Albe, angajații își primesc legitimațiile obligatorii, sunt îndrumați către spațiile de parcare, învață să folosească telefoanele, descoperă unde sunt grupurile sanitare și depozitează cutii în labirintul de birouri din Aripa de Vest sau în încăperile mai spațioase din Clădirea Birourilor Executive Eisenhower (EEOB), iar, în tot acest timp, încearcă să nu pară cu totul copleșiți. Este ceva asemănător zilei în care te muți în campus, la facultate, numai că o mare parte din oamenii cu care ai de-a face sunt de vârstă mijlocie, sunt îmbrăcați în costum și, la fel ca tine, fac parte din aparatul de conducere al celei mai puternice națiuni din lume.

Nu mi-am făcut griji în privința procesului de mutare, însă zilele au început să semene cu un vârtej neîntrerupt. După ce văzuse cum se poticnise Bill Clinton în primii doi ani de mandat, Rahm era decis să profite de perioada „lunii de miere” postelectorale pentru a pune la punct unele aspecte.

„Ai încredere în mine”, mi-a spus. „Președinția este exact ca o mașină nouă. Începe să se deprecieze din momentul în care ai scos-o din parcare a magazinului.”

Pentru a câștiga teren, a dat dispoziții echipei noastre de tranziție să facă o listă cu promisiuni din campanie pe care le puteam

indeplini printr-o simplă semnătură. Am semnat un ordin executiv de interdicere a torturii și am lansat ceea ce ar fi trebuit să fie un proces de un an de zile pentru a închide centrul militar de detenție de la Guantanamo Bay, din Cuba. Am instituit unele din cele mai severe reguli etice din istoria Casei Albe, inclusiv restricții privind lobbyiștii. După două săptămâni, am finalizat acordul cu liderii din Congres pentru asigurarea unui număr de încă patru milioane de copii prin Programul de Asigurare de Sănătate pentru Copii și, imediat după aceea, am ridicat moratoriul președintelui Bush asupra cercetării cu celule stem embrionare, finanțată de guvernul federal.

În a noua zi de mandat am semnat primul meu proiect de lege: Legea Lilly Ledbetter privind remunerația egală, numită așa după numele unei angajate din Alabama care, după o viață de muncă la compania americană Goodyear, producător de pneuri și anvelope, descoperise că fusese tot timpul mai prost plătită decât angajații bărbați care ocupau aceeași funcție ca ea. Dacă e să judecăm după cazurile de discriminare, acest proiect de lege ar fi trebuit să treacă fără probleme, dar, în 2007, împotriva oricărei logici, Curtea Supremă a respins legea. Potrivit judecătorului Samuel Alito, articolul VII din Legea privind drepturile civile prevedea că plângerea lui Ledbetter trebuia să fi fost depusă în termen de 180 de zile de la primul act de discriminare – cu alte cuvinte, la șase luni după ce primise primul salariu și cu mulți ani înainte să descopere discrepanța din grila de salarizare. Timp de un an de zile, republicanii din Senat au blocat acțiunile rectificative (iar președintele Bush a promis că își va exercita dreptul de veto dacă legea trecea). Acum, mulțumită unei activități susținute a unei majorități democrate ce prinsese curaj, legea se afla pe un mic birou de protocol din Sala de Est.

Mă împrietenisem cu Lilly în timpul campaniei electorale. Îi cunoșteam familia și eram la curent cu neajunsurile ei. A fost prezentă lângă mine în ziua în care am semnat legea, folosind câte un stilou diferit pentru fiecare literă a numelui meu. (Stilourile urmau să fie păstrate ca suvenir de Lilly și de sponsorii proiectului de lege – o tradiție frumoasă, care însă făcea ca semnătura mea să pară caligrafiată de un copil de zece ani). M-am gândit nu numai la Lilly, dar și la mama mea, la Toot și la femeile din toată țara cărora li se refuzase avansarea în carieră sau care fuseseră plătite sub valoarea lor. Legea pe care o semnam nu putea să șteargă sute de ani de discriminare. Dar era totuși un pas înainte.

Acesta era unul dintre motivele pentru care candidasem. Acestea erau lucrurile pe care le puteam face.

În primele câteva luni am avansat și alte inițiative similare, remarcate prea puțin de presă sau remarcate doar de cei direct vizati. În vremuri normale, ar fi fost de ajuns, adică o serie de mici victorii înregistrate în timp ce propunerile legislative mult mai îndrăznețe – privind sănătatea, reforma imigrației și schimbările climatice – au început să fie analizate cu mai multă atenție în Congres.

Dar nu trăiam în vremuri normale. Pentru public și presă, pentru mine și echipa mea, conta un singur aspect: ce puteam face pentru a împiedica prăbușirea economiei?

Oricât de gravă ar fi părut situația înainte de alegeri, abia la întâlnirea cu echipa mea de economiști, la mijlocul lui decembrie, cu o lună înainte de investitură, am început să înțeleg adevărata dimensiune a crizei cu care ne confruntam. Christy Romer, care amintea de o mămică dintr-un serial TV al anilor 1950, grație veseliei și eleganței ei, a deschis prezentarea cu o propoziție pe care o folosisese și Axelrod la o reuniune anterioară.

„Domnule președinte“, a spus ea, „sunteți acum pus în fața unui moment de tip «fir-aș al naibii».“

Răsetele au încetat când Christy ne-a prezentat o serie de grafice. Peste jumătate din cele mai mari 25 de instituții financiare fie falimentaseră, fie fuzionaseră cu alte companii, fie fuseseră restructurate pentru a evita falimentul în anul precedent, iar ceea ce începuse ca o criză pe Wall Street a afectat încet, dar sigur întreaga economie. Valoarea acțiunilor de la Bursă scăzuse cu 40 de procente. 2,3 milioane de locuințe fuseseră executate silit. Nivelul de trai scăzuse cu 16%, ceea ce, așa cum a remarcat mai târziu Tim, reprezenta o scădere de cinci ori mai mare decât cea înregistrată după crahul din 1929. Și toate acestea s-au suprapus pe o economie care înregistra deja un nivel înalt de sărăcie, un declin al numărului de angajați dintre bărbații apti de muncă, o scădere a productivității și o plafonare a salariului mediu.

Și nu ajunsesem încă pe fundul prăpastiei. Oamenii nu mai cheltuiau așa de mult, băncile nu mai aprobau împrumuturi din cauza pierderilor acumulate, punând în pericol din ce în ce mai multe firme și locuri de muncă. Câțiva distribuitori de marcă dăduseră faliment. GM și Chrysler se îndreptau în aceeași direcție. Canalele de știri anunțau rapoarte zilnice de concedieri masive la companii cu renume cum erau Boeing și Pfizer. Conform informațiilor lui Christy, toate datele indicau apropierea celei mai grave recesiuni din anii 1930 încoace, cu o creștere îngrijorătoare

a numărului de șomeri, care, potrivit unor estimări, atinsese numai în luna noiembrie cifra de 533 000.

„La ce să ne așteptăm?” am întrebat.

„Nu știm sigur”, a intervenit Larry, „vorbim probabil de milioane.” A explicat că șomajul era, în general, un „indicator tardiv”, ceea ce însemna că cifra exactă a șomerilor din timpul perioadelor de recesiune nu era comunicată în timp real, iar pierderea locurilor de muncă era un fenomen ce continua și după ce economia se stabiliza. Mai mult decât atât, economiile își reveneau mult mai lent după recesiuni provocate de o criză financiară decât după recesiuni cauzate de fluctuațiile ciclului de afaceri. Larry a calculat că, în absența unei intervenții rapide și agresive din partea guvernului federal, șansele de a fi loviți de o a doua Mare Criză Economică erau de „unu la trei”.

„Iisuse”, a bombănit Joe Biden. M-am uitat pe fereastra sălii de conferințe din centrul orașului. Zăpada cădea greu din cerul întunecat, în fuioare răscolite de vânt.

„Bine, atunci”, am spus, întorcându-mă cu fața spre echipă. „E prea târziu să mai dăm înapoi, ce putem face să reducem rata declinului?”

Am petrecut următoarele trei ore dezvoltând o strategie. Prioritatea numărul unu era să inversăm ciclul cererii de contractări. În condiții obișnuite de recesiune, o opțiune ar fi fost politica monetară: prin scăderea ratei dobânzilor, Banca Centrală ar fi putut ieftini achiziționarea de bunuri, de la locuințe până la mașini și până la articolele de uz casnic. Tim ne-a explicat că în timp ce președintele Ben Bernanke era hotărât să aplice unele strategii neortodoxe pentru a domoli panica de pe piața financiară, Banca Centrală își folosea toată muniția în anul ce trecuse. Cu o rată a dobânzilor aproape de zero, nici companiile, nici consumatorii, îndatorați deja peste măsură, nu mai doreau să contracteze alte împrumuturi.

Conversația noastră s-a concentrat asupra stimulentei fiscale sau, mai pe înțelesul tuturor, asupra a ceea ce puteam face pentru a convinge guvernul să-și deschidă punga. Cu toate că nu aveam studii economice, eram familiarizat cu lucrările lui John Maynard Keynes, unul dintre coloșii economiei moderne și un mare teoretician al cauzelor Marii Crize Economice. Logica lui Keynes era foarte simplă: din perspectiva unei familii sau a unei firme, în timpul unei recesiuni grave era mult mai prudent să se strângă cureaua. Problema era că frugalitatea putea deveni înăbușitoare; când toată lumea strângea cureaua în același timp, condițiile economice nu aveau cum să se îmbunătățească.

Soluția lui Keynes era la fel de simplă. Guvernul trebuia să intervină ca un „cheltuitor în ultimă instanță”. Economia avea nevoie de infuzie de capital pentru a reporni motoarele, până când familiile căpătau din nou destulă încredere să-și vândă mașinile vechi și să-și cumpere mașini noi, iar companiile inovatoare începeau să primească destule cereri pentru a ieși pe piață cu noi produse. Odată cu repornirea economiei, guvernul putea strânge robinetul și-și putea recupera banii prin creșterea rezultată din veniturile fiscale. În mare parte, acesta a fost principiul de la baza Programului New Deal adoptat în timpul mandatului lui Franklin Delano Roosevelt, după investirea lui în 1933, la apogeul Marii Crize Economice. Fie că era vorba de tineri din Corpul Civil care au construit drumurile din parcurile naționale ale Americii, fie că era vorba de fermieri care primeau subvenții de la guvern pentru surplusul de producție de lapte sau de soldații din teatrele de război, programele New Deal i-au sprijinit pe americanii rămași pe drumuri cu ajutorul de șomaj și au contribuit la supraviețuirea companiilor prin comenzi de oțel și de cherestea din partea guvernului, iar toate acestea la un loc au consolidat întreprinderile private și au stabilizat economia care se clătina.

Poate că la început Programul New Deal a fost considerat prea ambițios, dar a fost, de fapt, mult prea modest pentru a contracara toate efectele Marii Crize, în special după ce FDR a cedat presiunilor din anul electoral 1936 și a tratat cu indulgență ceea ce mulți formatori de opinie de elită au catalogat drept imoralitate din partea guvernului. A fost nevoie de izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial pentru ca întreaga națiune să se mobilizeze în crearea unui Arsenal al Democrației și a pune capăt recesiunii, o dată pentru totdeauna. Programul New Deal a împiedicat agravarea și mai profundă a situației, iar teoria lui Keynes a fost larg acceptată în rândul economiștilor, inclusiv al celor cu vederi politice conservatoare (cu toate că economiștii care îi simpatizau pe republicani au preferat stimulente sub forma reducerilor de taxe în favoarea programelor guvernamentale).

Prin urmare era nevoie de un pachet de stimulente. Dar cât de mare trebuia să fie acest pachet pentru a obține impactul scontat? Înainte de alegeri propusesem un program de 175 miliarde de dolari, considerat atunci ambițios. Imediat după alegeri, am analizat datele îngrijorătoare și am mărit cifra la 500 de miliarde. Echipa recomandă acum ceva enorm, iar Christy a vehiculat cifra

de un trilion de dolari, ceea ce l-a făcut pe Rahm să se înece ca un personaj de desene animate care scuipă o mâncare dezgustătoare.

„Nici nu se pune problema“, a spus Rahm. „Oamenii sunt deja furioși din cauza sutelor de miliarde de dolari pe care le-am cheltuit să salvăm băncile“, a adăugat el, „așa că orice cifră care începe cu *tri-* va fi respinsă de democrați, iar de republicani ce să mai vorbim...“ M-am uitat la Joe, care a dat afirmativ din cap.

„Ce sumă ar putea trece în Congres?“ am întrebat.

„Șapte, poate cel mult 800 de miliarde“, a spus Rahm. „Dar nici de asta nu sunt sigur.“

Se mai ridica și o altă problemă: cum vor fi folosite stimulentele? Potrivit lui Keynes, nu conta pe ce anume cheltuia guvernul banii, atâta timp cât genera activitate economică. Dar, deoarece nivelul de cheltuieli despre care vorbeam ar fi împiedicat probabil finanțarea pentru alte priorități și în viitor, am rugat echipa să se gândească la proiecte de anvergură și de mare randament – versiuni moderne ale sistemului de autostrăzi sau ale Legii Tennessee Valley Authority, care nu numai că ar fi impulsiona economie, dar ar fi transformat peisajul economic american pe termen lung. Ce părere aveau despre o rețea națională inteligentă care ar fi făcut furnizarea de electricitate mult mai sigură și mai eficientă? Sau un nou sistem puternic integrat de control al traficului aerian care ar fi putut îmbunătăți condițiile de siguranță și ar fi redus costurile combustibililor precum și emisiile de carbon?

Nimeni de la masă nu m-a încurajat.

„Am început deja să cerem agențiilor federale să identifice proiectele de mare impact“, a spus Larry, „dar trebuie să fiu sincer, domnule președinte ales. Aceste proiecte sunt extrem de complicate. Dezvoltarea lor durează foarte mult... și din nefericire timpul nu este de partea noastră.“

Cel mai important era să punem bani în buzunarele oamenilor cât mai curând posibil, iar acest scop era cel mai bine servit prin asigurarea bonurilor de masă și extinderea ajutoarelor de șomaj, dar și prin reducerile de taxe pentru clasa de mijloc și ajutorul acordat statelor pentru a evita concedierea profesorilor, a pompierilor și a agenților de poliție. Studiile au arătat că cheltuielile cu infrastructura erau cele mai profitabile, dar, a mai spus Larry, chiar și așa trebuia să ne concentrăm pe proiecte mai prozaice, cum ar fi reabilitarea drumurilor, repararea sumară a sistemelor de canalizare, proiecte de care administrațiile locale se puteau folosi pentru a da oamenilor de lucru imediat.

„O să fie greu să-i convingi pe oameni numai cu bonuri de masă și reasfaltări de drumuri“, a spus Axe. „Nu e chiar așa de atractiv.“

„Nici recesiunea nu e“, a replicat Tim pe un ton tăios.

Tim era singura persoană prezentă la întâlnire care își mâncase deja sănătatea în prima linie a gestionării crizei, în ultimul an. Nu-l puteam condamna dacă refuza să se lase vrăjit de planurile unui idealist. Cea mai mare preocupare a lui erau șomajul în masă și falimentele care continuau să slăbească sistemul financiar, creând ceea ce el a numit „o buclă de reacții adverse“. Larry urma să preia conducerea pe partea stimulentei, iar Tim și echipa lui erau însărcinați cu elaborarea unui plan de deblocare a piețelor de credit și de stabilizarea definitivă a sistemului financiar. Tim a recunoscut că nu era sigur ce anume va funcționa sau dacă suma rămasă, de 350 de miliarde de dolari din fondul TARP, va putea acoperi procesul.

Mai erau și alte puncte pe lista noastră de sarcini. O echipă talentată – din care făceau parte Shaun Donovan, fost director al Departamentului de Conservare și Dezvoltare a Locuințelor din New York și omul desemnat de mine ca secretar HUD¹, și Austan Goolsbee, vechiul meu consilier economic și profesor la Universitatea din Chicago, pe care urma să-l numesc în Consiliul de Consultanță Economică – începuse deja să lucreze la planurile de consolidare a pieței imobiliare și de reducere a avalanșei de executări silite. I-am recrutat pe Steve Rattner, expert financiar de renume, și Ron Bloom, fost bancher de investiții care reprezenta syndicatele în restructurările corporatiste, pentru a genera strategiile menite să salveze industria auto. Iar viitorul meu director pe probleme de buget, Peter Orszag, a primit sarcina ingrată de a elabora un plan de achitare a stimulentei pe termen scurt și de angajare a resurselor bugetare federale pe o pantă sustenabilă pe termen lung – asta într-o perioadă în care nivelul înalt al cheltuielilor de urgență și scăderea veniturilor din impozite aduseseră deficitul federal la peste un trilion de dolari pentru prima oară în istorie.

Și pentru a-l consola pe Peter, am încheiat ședința cu un tort aniversar pentru el, cu ocazia zilei lui de naștere. Împlinea 40 de ani. Toată lumea s-a strâns în jurul mesei să-l privească cum suflă în lumânări, iar Goolsbee – al cărui nume nu se potrivea cu înfățișarea lui de personaj de benzi desenate, cu umorul lui spumos și accentul lui de Waco, Texas – a venit lângă mine.

¹ Housing and Urban Development – Comisia pentru Locuințe și Dezvoltare Urbană (n.tr.)

„E cea mai neplăcută ședință informativă a unui președinte la început de mandat de la FDR încoace, adică din 1932!” a spus el. Vorbea ca un băiețel impresionat de o rană extrem de urâtă.

„Goolsbee”, i-am spus, „nu e nici măcar cea mai rea ședință din săptămâna asta!”

Glumeam, dar numai pe jumătate: când nu luam parte la întruniri pe teme economice, îmi petreceam mare parte din timp în încăperi fără ferestre, ascultând rapoartele secrete despre Irak, Afghanistan și numeroase amenințări teroriste. Dar îmi amintesc că am plecat de la ședința pe teme economice plin de energie și nicidecum descurajat. Încrederea mea era și un rezultat al nivelului ridicat de adrenalină de după alegeri. Poate era vorba și de o convingere iluzorie, încă necontrazisă, că eram pregătit pentru misiunea asumată. Eram foarte mulțumit și de echipa pe care o alcătuisem; eram sigur că oamenii aceștia aveau răspunsurile la îndemână.

Dar, în mare, atitudinea mea era o recunoaștere necesară a felului în care viața te răsplătește. Date fiind toate încercările prin care trecusem în timpul campaniei, nu mă puteam plânge acum de faptul că promisem o moștenire grea. Așa cum le-am spus de nenumărate ori oamenilor mei în anii care au urmat, poporul american nu m-ar fi ales dacă situația nu ar fi fost deja scăpată de sub control. Era acum responsabilitatea noastră să îndreptăm abordarea strategică și să facem ce era mai bun pentru țară, indiferent de provocările de ordin politic.

În orice caz, asta le-am spus tuturor. În adâncul sufletului știam însă că provocările de ordin politic erau mai mult decât dure. Erau brutale.

În zilele dinaintea inaugurării am citit mai multe cărți despre primul mandat al președintelui Franklin Delano Roosevelt și despre implementarea Programului New Deal. Contrastul era instructiv, dar nu încurajator pentru noi. Când Roosevelt fusese ales în 1932, Marea Criză făcuse deja prăpăd în precedenții trei ani. Un sfert din locuitori erau șomeri, milioane de oameni se zbăteau în sărăcie, iar ghetourile răspândite pe tot teritoriul american erau deseori numite „hoovervilles” – o reflectare corectă a părerii pe care oamenii o aveau despre președintele republican Herbert Hoover, omul pe care FDR îl înlocuise.

Greutățile erau la tot pasul, politica dusă de republicani era discreditată, și, fiindcă în cele patru luni de transfer de putere

băncile începuseră să deruleze iar contracte, FDR nu s-a ferit să respingă oferta de ajutor din partea lui Hoover. A dorit să se asigure că, în ochii publicului, președinția lui marca un nou început, nepătat de gafele trecutului. Iar atunci când, ca prin minune, economia a început să dea semne că-și revine, la numai câteva luni după preluarea mandatului (și înainte ca politicile lui să fi fost adoptate), FDR a fost bucuros că nu trebuise să împartă meritele cu administrația precedentă.

Noi, pe de altă parte, nu aveam avantajul unei rupturi atât de categorice. La urma urmei, luasem deja hotărârea de a-l ajuta pe președintele Bush să formuleze răspunsul necesar, dar extrem de nepopular referitor la criza din sistemul bancar, lăsându-mi astfel amprenta pe proverbiala armă a crimei. Pentru a stabiliza sistemul financiar știam că trebuia să procedez la fel și în continuare. (Deja trebuise să forțez mâna unor democrați din Senat ca să-i conving să voteze aprobarea celei de-a doua tranșe de 350 de miliarde de dolari din fondurile TARP.) Alegătorii aveau să asiste la înrăutățirea situației, iar popularitatea mea și a democraților care controlau acum Congresul avea să scadă drastic, de asta puteam să fiu sigur, mi-au spus Larry și Christy.

În pofida haosului din ultimele luni, în pofida titlurilor oribile din ziare de la începutul lui 2009, nimeni – nici publicul, nici Congresul, nici presa (aveam să descopăr asta curând), nici măcar experții – nu fusese în stare să anticipeze cât de mult avea să se înrăutățească situația. Datele oferite de guvern la momentul respectiv arătau o recesiune severă, dar nu catastrofală. Analistii de elită preconizaseră o rată a șomajului de 8 sau 9 la sută, dar nici prin cap nu le-a trecut că aceasta va ajunge la 10 la sută. Atunci când, la câteva săptămâni după alegeri, 387 de economiști, majoritatea liberali, au trimis o scrisoare Congresului, cerând stimulente solide de nivelul celor descrise de Keynes, au stabilit pachetul la valoarea de 300–400 de miliarde de dolari – cam jumătate din valoarea pe care voiam noi s-o propunem, dar un bun indicator pentru nivelul la care chiar și cei mai alarmiști experți situau economia. Așa cum s-a exprimat Axelrod, ne pregăteam să cerem cetățenilor americani să cheltuim aproape un trilion de dolari pe saci de nisip care să ne apere de un uragan de proporții biblice, despre care numai noi știam. Iar, odată ce banii se cheltuiau, o mulțime de oameni aveau să cadă victime inundațiilor, oricât de eficienți ar fi fost sacii de nisip.

„Când situația e gravă”, mi-a spus Axe mergând alături de mine după ședința din decembrie, „nimeni nu se consolează cu gândul că «putea fi mai rău».”

„Ai dreptate”, am recunoscut.

„Trebuie să temperăm așteptările populației”, a mai spus el. „Dar dacă băgăm spaima în ei sau agităm piața, nu facem decât să creăm panică și să producem mai multe pagube economiei.”

Axe a clătinat din cap, cu un aer abătut.

„O să avem niște alegeri parlamentare al dracului de grele”, a mai adăugat el.

De data aceasta n-am mai spus nimic, admiram doar capacitatea lui ocazională, aproape înduioșătoare, de a explica ceea ce era evident. Dată fiind situația, nu îmi permiteam luxul de a mă gândi prea departe. Trebuia să mă concentrez asupra unei alte probleme politice, mult mai stringente.

Trebuia să trecem proiectul de lege a stimulentei în Congres cât mai devreme – iar Congresul nu coopera.

Am observat în Washington o nostalgie omniprezentă pentru vremuri demult apuse ale cooperării între partide pe Dealul Capitoliului, asta și înainte să fiu ales președinte, dar și în timpul mandatelor mele. Și adevărul e că, de-a lungul perioadei postbelice, liniile care separau partidele politice din America fuseseră mult mai fluide.

La începutul anilor 1950, majoritatea republicanilor se adaptaseră reglementărilor de sănătate și securitate prevăzute prin Programul New Deal, iar zona de nord-vest și Vestul Mijlociu al Statelor Unite producea pe bandă rulantă republicani care se situau la capătul liberal al spectrului ideologic când venea vorba de măsurile de conservare și de drepturile civile. Cei din Sud, pe de altă parte, constituiau unul din cele mai puternice blocuri din cadrul Partidului Democrat, îmbinând un conservatorism cultural adânc înrădăcinat cu refuzul categoric de a recunoaște drepturilor afro-americanilor ce reprezentau totuși o mare parte din alegători. Dată fiind dominația economică incontestabilă a Americii la nivel global, dată fiind politica sa externă definită prin unirea tuturor forțelor împotriva amenințării comuniste, dată fiind politica socială marcată de convingerea ambelor partide că femeile și minoritățile își cunoșteau bine locul, atât democrații, cât și republicanii s-au simțit liberi să fraternizeze când era cazul, pentru a trece o anumită lege. Când era cazul să aducă

amendamente sau să voteze anumite numiri, erau în stare să respecte regulile obișnuite de curtoazie și să se abțină de la atacuri și tactici belicoase, menținându-se în limite tolerabile.

Povestea destrămării acestui consens postbelic – care a început cu semnarea de către Lyndon B. Johnson a Actului Drepturilor Civile în 1964 și predicția lui despre abandonarea în masă a Partidului Democrat de către reprezentanții din Sud – a fost spusă de multe ori. Regruparea prevăzută de Johnson a durat însă mai mult decât s-a așteptat el. Dar, încet-încet, an după an – într-o perioadă marcată de Războiul din Vietnam, de proteste violente, de mișcări feministe și de strategie aplicată de Nixon în Sud; prin transportul în comun, *Roe versus Wade*¹, criminalitatea din mediul urban, migrarea în masă a populației albe; prin acțiunile afirmative, grupul Moral Majority, ciocniri cu sindicatele, dar și Robert Bork; prin interzicerea armelor și ascensiunea lui Newt Gingrich, prin drepturile homosexualilor și suspendarea președintelui – prin toate aceste provocări și încercări, alegătorii americani și reprezentanții lor au devenit din ce în ce mai divizați.

Politica arbitrară și mașinațiunile electorale au întărit aceste disensiuni în timp ce ambele partide, cu ajutorul profilului alegătorilor și al noii tehnologii computerizate, au trasat circumscripții ale Congresului cu scopul explicit de a consolida tradiția și de a reduce numărul de circumscripții competitive în orice scrutin. Între timp, fracturarea mijloacelor de informare în masă și lansarea unor noi canale de știri conservatoare însemna că alegătorii nu se mai puteau baza pe Walter Cronkite să le spună ce era adevărat și ce nu; în schimb se puteau conecta la noi surse care întâreau mai degrabă preferințele politice decât să ridice întrebări.

La momentul instalării mele la Casa Albă, această ruptură între roșii și albaștri era aproape totală. Existau încă oameni care se opuneau în Senat – adică o duzină de republicani moderați-liberali și democrați conservatori care erau încă deschiși colaborării –, dar majoritatea dintre ei se țineau de scaun cu îndârjire. În Camera Reprezentanților, alegerile din 2006 și 2008 au adus în funcție câțiva democrați conservatori din districtele tradițional republicane. Dar, în mare, republicanii din Camera Reprezentanților aveau înclinații liberale, în special pe teme sociale, iar democrații albi din Sud erau deja o specie pe cale de dispariție. Transferurile din tabăra reprezentanților republicani erau încă și mai grave. După ce au

¹ Legea privind avorturile (n.tr.)

scăpat de ultimii moderați, adunările electorale au înclinat și mai mult spre dreapta decât oricând în istoria modernă, iar conservatorii de modă veche făceau manevre de influență cu noua specie de discipoli îndrăzneți ai lui Gingrich, cu cozile de topor ale lui Rush Limbaugh, cu parveniții care doreau să fie ca Sarah Palin și cu aco-liții lui Ayn Rand – oameni care nu acceptau nici un fel de compromisuri, priveau cu scepticism orice acțiune a guvernului care nu se referea la apărare, securitatea granițelor sau aplicarea legii, și erau sincer convinși că liberalii doreau să distrugă America.

Pe hârtie, cel puțin, nimic din toate acestea nu ne-ar fi putut opri să trecem legea stimulentei. În fond, democrații aveau o majoritate de 77 de locuri în Camera Reprezentanților și o majoritate de 17 locuri în Senat. Dar, chiar și în împrejurări din cele mai favorabile, a încerca să treci cea mai mare factură de cheltuieli de urgență din istoria Americii prin Congres într-un timp record era ca și cum ai fi încercat să convingi un piton să înghită o vacă. A trebuit, de asemenea, să mă lupt cu niște nereguli instituționale de procedură – obstrucționismul din Senat – care s-au dovedit a fi o bătaie de cap cronică pe parcursul întregului meu mandat.

Obstrucționismul nu este menționat nicăieri în Constituție. El s-a materializat printr-o coincidență. În 1805, vicepreședintele Aaron Burr a cerut Senatului să elimine „permisiunea de a continua” – o prevedere standard a parlamentului care permite unei majorități simple din orice legislatură să pună capăt dezbaterii unei probleme și să ceară trecerea la vot. (Burr, care n-a avut nicio dată răbdare să gândească lucrurile de la un capăt la altul, a considerat regula o pierdere de timp.)

Nu a durat prea mult până când senatorii și-au dat seama că fără o modalitate oficială de a încheia o dezbatere, oricare dintre ei putea să oprească lucrările Senatului – și să obțină tot felul de concesii de la colegii frustrați – continuând să vorbească și refuzând să elibereze pupitrul. În 1917, Senatul a temperat această practică adoptând ceea ce se numește „cloture”, o procedură de suspendare a dezbaterilor pentru a trece la vot, prin care două treimi din senatorii prezenți puteau vota pentru a opri discursul obstrucționistului. Timp de 50 de ani, obstrucționismul a fost rareori folosit în adunarea legislativă și a fost mai mult apanajul democraților din Sud care au încercat să blocheze legile ce interziceau linșajul și asigurau dreptul egal la muncă, dar și alte legi care amenințau să zdruncine din temelii pachetul de legi Jim Crow. Cu timpul, instituția obstrucționismului a devenit o rutină mai ușor de păstrat

și s-a transformat într-o armă mult mai eficientă, un mijloc folosit de partidul aflat în minoritate pentru a obține ceea ce dorește. Simpla amenințare cu obstrucționismul a fost deseori de ajuns pentru a deturna o lege. Până în anii 1990, pe măsură ce liniile de luptă dintre republicani și democrați deveneau din ce în ce mai adânci, partidul aflat în minoritate putea – și chiar făcea asta – să blocheze orice proiect de lege care nu îi era pe plac, atât timp cât rămâneau uniți și întruneau cele 41 de voturi necesare pentru a împiedica adversarii să îl oprească pe obstrucționist.

În absența unei baze constituționale, a unei dezbatere publice sau chiar a cunoștințelor elementare în rândurile americanilor, trecerea legilor în Congres a ajuns să necesite un minimum de 60 de voturi în Senat sau o „supermajoritate”.

Și iată de ce – după ce am câștigat alegerile cu o majoritate covârșitoare și cu sprijinul celei mai largi majorități din Congres în ultimii ani – nu puteam nici măcar să schimb denumirea unui oficiu poștal, darămite să ratific pachetul de stimulente, fără să obțin câteva voturi din partea republicanilor.

O inițiativă importantă la Casa Albă are nevoie de luni întregi de pregătire. Sunt organizate o serie de întâlniri cu diverse agenții și sute de angajați. Se țin consultări extinse cu factorii interesați. Echipa de comunicare de la Casa Albă trebuie să organizeze o campanie foarte bine gestionată pentru a vinde ideea alegătorilor, iar mașinăria întregului corp executiv este instruită să vină cu președinții de comisie și toți membrii superiori. Tot acest proces are loc înainte ca legea să fie redactată și înaintată spre dezbatere.

Noi nu aveam timp pentru toate aceste proceduri. Chiar înainte de a-mi prelua mandatul, echipa mea de economiști, încă nenumită oficial și neplătită, lucrase non-stop, chiar și în timpul vacanțelor, pentru a concretiza elementele-cheie a ceea ce avea să devină „Legea pentru Redresare și Reinvestiție Americană” (aparent, sintagma „pachet de stimulente” nu dădea bine la public).

Am propus împărțirea sumei de 800 de miliarde de dolari în trei părți aproximativ egale. Prima tranșă era destinată plăților urgente cum erau asigurarea suplimentară în caz de șomaj și ajutorul direct pentru statele în care profesorii, agenții de poliție și alți lucrători publici fuseseră concediați masiv. Cea de-a doua tranșă trebuia să acopere reducerile de taxe pentru clasa de mijloc și scutirile de taxe pentru diverse întreprinderi, încurajând astfel companiile să investească în noi uzine sau echipamente, acum și nu mai târziu. Atât

plățile de urgență și reducerile de taxe prezentau avantajul că erau ușor de gestionat; banii puteau fi obținuți imediat și transferați în buzunarele consumatorilor și ai firmelor. Tăierile de taxe aveau, de asemenea, avantajul de a atrage sprijin din partea republicanilor.

Cea de-a treia tranșă, pe de altă parte, conținea inițiative mult mai greu de elaborat și care necesitau mai mult timp pentru a fi implementate, dar aveau un impact pe termen lung: și nu mă refer numai la obișnuitele cheltuieli cu infrastructura, adică construirea de drumuri și reabilitarea sistemelor de canalizare, dar și la căi ferate pentru trenuri de mare viteză, la instalații pentru energie solară și eoliană, internet de mare viteză pentru zonele rurale insuficient deservite și facilități pentru toate statele pentru reforme în sistemele de educație – obiective menite să asigure locuri de muncă și să facă din America o țară mult mai competitivă.

Având în vedere numărul mare de nevoi nesatisfăcute în comunități din toată țara, am fost surprins de volumul de muncă pe care echipa noastră a trebuit să o depună pentru a găsi proiecte suficient de valoroase pentru a beneficia de finanțare prin Recovery Act (Legea privind relansarea economică). Unele idei promițătoare au fost respinse deoarece concretizarea lor ar fi necesitat prea mult timp sau ar fi avut nevoie de un nou aparat birocratic pentru a le administra. Altele nu au fost nici măcar luate în considerare, pentru că nu promiteau să stimuleze cererile pe piață. Eram conștienți că mi se vor aduce acuzații că foloseam criza economică drept pretext pentru o adevărată orgie de proiecte liberale păguboase (iar eu doream, de fapt, să împiedic Congresul să ratifice proiecte păguboase, liberale sau de altă natură), așa încât am conceput o serie de garanții de bună guvernare; și, într-o mișcare care avea să atragă cu siguranță protestele celor de pe dealul Capitolului, am stabilit o politică fermă de interzicere a „alocărilor” de orice fel – un termen inofensiv pentru o veche practică prin care membrii Congresului strecurau diverse proiecte de suflet (multe dintre ele dubioase) în legea care trebuia neapărat validată.

Le-am comunicat celor din echipa mea că trebuia să acționăm cu mare strictețe și să ne menținem la standarde înalte. Cu puțin noroc, Legea privind relansarea economică putea face mai mult decât să ajute la evitarea recesiunii. Ar fi putut reda publicului încrederea într-un guvern cinstit și responsabil.

Înainte de Anul Nou, o mare parte dintre proiectele inițiale au fost gata. Înarmați cu propunerea noastră și conștienți de faptul că nu ne permiteam să păstrăm un calendar convențional, m-am

duș cu Joe Biden la Capitoliu pe 5 ianuarie – cu două săptămâni înainte de învestirea mea – unde am avut o întâlnire cu Harry Reid, liderul majorității din Senat, cu Mitch McConnell, liderul republicanilor din Senat, cu Nancy Pelosi, președinta Camerei Reprezentanților, cu John Boehner, liderul republicanilor din Camera Reprezentanților, și cu alți lideri de marcă a noului instalat Congres, cel de-al 111-lea, de al cărui sprijin aveam nevoie pentru a trece un proiect de lege.

Îl cunoșteam cel mai bine pe Harry, dar am interacționat și cu McConnell în primii mei ani în Senat. Un tip scund, cu chip de bufniță și glas baritonal, calm, originar din Kentucky, McConnell era un lider republican atipic. Vorbea puțin, nu agreea efuziunile amicale și nici oratoria răsunătoare. Din câte se știa, nu prea avea prieteni, nici măcar printre susținătorii săi, nici convingeri ferme în afara unei opoziții aproape fanatice față de orice versiune vizând reforma finanțării campaniilor. Joe mi-a povestit despre o dispută pe care o avusese cu McConnell la Senat după ce liderul republican blocase un proiect de lege susținut de Joe; când acesta a încercat să-i explice meritele legii, McConnell a ridicat mâna ca un agent de circulație și a spus: „Vă aflați sub impresia greșită că mi-ar păsa”. Lipsa de charismă și interes legislativ a lui McConnell era compensată doar de disciplina de care dădea dovadă, de viclenie și de cinism, calități de care se folosea fără scrupule pentru a-și atinge unicul și imperturbabilul țel – puterea.

Harry nu-l putea suferi.

Boehner, un bărbat afabil, cu voce răgușită, fiul unui barman din Cincinnati era un altfel de animal politic. Fuma țigară de la țigară, era veșnic bronzat, pasionat de golf și mare iubitor de vin roșu; îl simțeam aproape, era croit din aceeași stofă ca mulți alți republicani pe care îi cunoscusem ca membru al legislativului din Springfield – bărbați obișnuiți, care nu se abăteau de la linia de partid, rămâneau devotați lobbyiștilor care îi mențineau la putere și care nu considerau politica drept un sport de contact, fiind dispuși să colaboreze cu tine dacă nu plăteau un preț prea mare din punct de vedere politic. Din nefericire, tocmai aceste calități profund umane au făcut ca legătura dintre el și susținători să fie una fragilă; după ce, la sfârșitul anilor 1990, a trecut prin experiența umiltoare a pierderii unui post de conducere pentru că nu dovedise destul devotament față de Newt Gingrich, rareori s-a mai întâmplat să devieze de la subiectele de discuție pregătite de echipa lui, cel puțin în public. Spre deosebire de relația dintre Harry și McConnell însă,

între Nancy Pelosi și Boehner nu exista nici un fel de animozitate, poate doar un sentiment de frustrare – Nancy îl considera pe Boehner neserios ca partener de negocieri și incapabil să atragă voturi, iar Boehner o considera pe Nancy foarte manipuloare.

Boehner nu era singurul flancat de președinta Camerei Reprezentanților. La prima vedere, Nancy era imaginea desăvârșită a libéralei înstărite din San Francisco, cu ținutele ei de designer, cu pantofii ei asortați și părul perfect aranjat. Deși vorbea mult și repede, prestațiile ei la televizor nu erau la înălțime, pentru că avea tendința de a descrie platforma democrată cu o seriozitate exersată care amintea mai mult de un discurs ținut la un bal de caritate.

Numai că politicienii (în general, bărbații politicieni) au subestimat-o nepermis de mult pe Nancy, pentru că ascensiunea ei la putere n-a fost un simplu accident. Fiica primarului italiano-american al orașului Baltimore, educată în est și învățată de mică cu practicile politicienilor și trepădușilor din minoritățile etnice, nu se temea de jocurile murdare din politică atunci când își urmărea scopul. După ce s-a mutat pe Coasta de Vest cu soțul ei, Paul, și a crescut cinci copii în timp ce soțul ei și-a clădit o carieră de succes, a venit rândul ei să-și pună în practică educația politică și a urcat încet, dar sigur în eșalonul de vârf al Partidului Democrat din California și apoi în Congres, devenind prima femeie care deținea funcția de președinte al Camerei Reprezentanților din istoria Statelor Unite. Nu a interesat-o deloc faptul că republicanii au făcut din ea sacul lor de box; nici nu s-a lăsat intimidată de ocazionalele ieșiri orgolioase ale colegilor ei democrați. În realitate, era un strateg legislativ mult mai dur și mai priceput decât oricine altcineva, și a reușit să își îndrume grupul parlamentar printr-o combinație de interes dovedit, dibăcie în strângerea de fonduri și abilitatea de a pune pumnul în gura oricui nu respecta angajamentele asumate.

Harry, Mich, Nancy și John. Careul de Ași, așa cum îi numeam uneori. În cei opt ani care au urmat, dinamica dintre acești oameni avea să joace un rol esențial în conturarea președinției mele. M-am obișnuit treptat cu calitatea de ritual a reuniunilor noastre, cu felul în care obișnuiau să intre, pe rând, în încăpere, și ne strângeau mâna adresându-ni-se scurt („Domnule președinte... Domnule vicepreședinte...”). Odată ce luam loc, și eu și Joe, chiar și Nancy uneori, spuneam câte o glumă și ne consideram norocoși dacă smulgeam câte un zâmbet indiferent din partea celorlalți, în timp ce stafful meu îi conduceau pe ziariști înăuntru, pentru obișnuita ședință foto. După plecarea jurnaliștilor ne apucam de lucru, iar cei patru aveau grijă

să nu scoată toți așii din mânecă sau să nu își ia angajamente ferme, strecurând câte un comentariu răutăcios unul la adresa altuia și vizibil uniți de dorința de a se afla în cu totul altă parte.

Poate pentru că era prima noastră reuniune după alegeri, poate pentru că întâlnirea fusese mediată de organizatorii și adjuncții lor din parlament, poate din cauza gravității situației în care ne aflam, Careul de Ași s-a purtat ireproșabil în acea zi de la începutul lunii ianuarie, când ne-am adunat în impunătoarea sală LJB, lângă plenul Senatului, împreună cu alți membri marcanți din Senat. M-au ascultat cu o atenție studiată în timp ce mi-am prezentat pledoaria pentru Legea privind relansarea economică. Am menționat că echipa mea luase deja legătura cu echipa lor pentru un schimb de păreri privind legislația actuală și că orice sugestie de eficientizare a pachetului de stimulente era binevenită. Am adăugat că sper să pot vizita fiecare grup parlamentar imediat după inaugurare, pentru a răspunde eventualelor întrebări. Dar, dată fiind înrăutățirea accelerată a situației, era important să acționăm cu celeritate, am mai spus. Aveam nevoie de o lege pe biroul meu nu peste 100 de zile, ci peste 30 de zile. Am încheiat spunându-le celor prezenți că istoria ne va taxa pe toți prin prisma a ceea ce făceam în acel moment și că speram ca o cooperare între cele două partide să redea încrederea publicului îngrijorat și vulnerabil.

Având în vedere ce le-am cerut liderilor din Congres – adică să comprime ceea ce ar fi însemnat în mod normal un proces legislativ de un an de zile la numai o lună – reacția lor a fost una chiar reținută. Vechiul meu prieten Dick Durbin, organizatorul grupului parlamentar din Senat, a întrebat despre posibilitatea de a mări tranșa destinată infrastructurii. Jim Clyburn, organizatorul majorității din Camera Reprezentanților, ne-a dat o binevenită lecție de istorie despre multiplele feluri în care Programul New Deal ignorase comunitatea oamenilor de culoare, și a întrebat ce vom face ca să evităm repetarea istoriei în Carolina de Sud (statul lui natal). Eric Cantor, originar din Virginia, al doilea republican ca rang din Camera Reprezentanților și unul dintre Tinerii Turci conservatori care vizau funcția lui Boehner, a salutat unele propuneri de tăieri de taxe pe care le inclusesem în pachet, dar a întrebat dacă n-ar fi fost mai bine să operăm niște tăieri de taxe mai consistente și permanente decât să cheltuim bani pe bonuri de masă, program liberal pe care el îl considera ratat.

Dar abia după ce am ascultat comentariile politicoase, rostite cam printre dinți, și un pic cam prea criptice, din partea lui

Harry, Mitch, Nancy și John, atât eu cât și Joe am înțeles mai bine tabloul general.

„Domnule președinte ales“, a spus Nancy, „cred că poporul american știe destul de bine că ați primit o moștenire dezastruoasă. Absolut dezastruoasă. Bineînțeles că grupul nostru parlamentar este pregătit să intervină cu responsabilitate pentru a curăța mizeria pe care ați moștenit-o. Dar sper că și prietenii noștri aflați de cealaltă parte a culoarului își vor aminti faptul că democrației, inclusiv dumneavoastră, domnule, au pus umărul... În ciuda tuturor disensiunilor politice... democrații au fost cei care l-au ajutat pe președintele Bush cu Legea TARP. Nădăjduiesc că prietenii noștri republicani vor adopta aceeași abordare responsabilă în acest moment critic, așa cum l-ați numit dumneavoastră.“

În traducere: „Să nu credeți vreo clipă că nu vom reaminti poporului american, ori de câte ori vom avea prilejul, că republicanii au fost cei care au provocat criza financiară“.

„Grupul nostru parlamentar n-o să fie prea încântat“, a spus Harry, „dar nu avem de ales, așa că n-avem decât să trecem la treabă, da?“

În traducere: „Să nu vă așteptați ca Mitch McConnell va ridica vreun deget pentru a vă ajuta“.

„Vă rog să mă iertați, cu toată bunăvoința, dar nu cred că poporul american va mai accepta și alte cheltuieli și pachete de salvare“, a spus Boehner. „Și-a strâns destul cureaua și are pretenția ca și noi să facem la fel.“

În traducere: „Grupul meu parlamentar mă va răstigni pe cruce dacă dau de înțeles că vom coopera“.

„Nu pot spune că propunerea dumneavoastră va stârni interes, domnule președinte ales“, a spus McConnell, „dar vă așteptăm cu plăcere la prânzul nostru săptămânal pentru a asculta ce aveți de spus.“

În traducere: „Probabil că vă imaginați, într-un mod cu totul eronat, că mi-ar păsa vreun pic“.

După încheierea ședinței, i-am spus lui Joe în timp ce coboram pe scări:

„Putea să fie și mai rău.“

„Da“, a răspuns Joe. „N-a sărit nimeni la bătaie.“

Am început să râd.

„Vezi?“, i-am spus, „ăsta se numește progres!“

Dat fiind haosul din primele săptămâni după preluarea mandatului, abia dacă avusesem timp să mă obișnuiesc cu particularitățile

noii mele situații. Totul mi se părea bizar. Până și faptul că toată lumea se ridica în picioare când intram într-o încăpere.

„Luați loc“, mormăiam, explicându-le celor din echipă că nu era în firea mea să mă formalizez. Îmi zâmbeau, dădeau din cap – dar făceau exact același lucru cu următoarea ocazie.

Prenumele meu aproape că dispăruse, aproape că nimeni în afară de Michelle, membrii familiei noastre și câțiva prieteni, printre care Marty, nu îl mai folosea. „Da, domnule președinte“ și „Nu, domnule președinte“, iar, cu timpul, stafful meu a adoptat o adresare mai colocvială când vorbea cu sau despre mine în incinta Casei Albe, adică POTUS¹.

Programul meu zilnic devenise un fel de motiv de ceartă de culise între diverși angajați, agenții și reprezentanți de circumscripții electorale, fiecare dintre aceștia dorind rezolvarea problemelor lor sau prioritizarea cauzei lor, pulverizând efectele printr-o mașinărie secretă pe care n-am înțeles-o niciodată pe deplin. Am descoperit și că atunci când agenții Serviciilor Secrete șopteau ceva în microfonul de la încheietura mâinii anunțau, de fapt, toate mișcările mele printr-un canal radio monitorizat de stafful meu: „Renegatul se îndreaptă spre reședință“, sau „Renegatul la Sala de Conferințe“, sau „Renegatul în izolare“, ultimul mesaj fiind modul lor discret de a spune că mă duceam la toaletă.

Mai era și eternul alai de ziariști care mă însoțea pretutindeni: o hoardă de reporteri și fotografi care erau alertați de fiecare dată când părăseam Casa Albă și mă urmărea într-un microbuz pus la dispoziție de guvern. Când era vorba de deplasări oficiale, aranjamentul nu mă deranja, dar curând mi-am dat seama că era o practică folosită în orice împrejurare, chiar și când ieșeam cu Michelle la restaurant, când mă duceam la sala de fitness, când jucam baschet sau asistam la un meci de fotbal al fetelor. După cum mi-a explicat Gibbs, secretarul meu de presă, explicația era că orice mișcare a președintelui merita atenția publicului și că presa trebuia să fie prezentă dacă se întâmpla ceva important. Cu toate acestea, nu-mi amintesc ca ziariștii acreditați să fi immortalizat o imagine mai fascinantă decât aceea în care coboram din mașină în pantaloni de trening. Acea fotografie a spulberat orice urmă de intimitate pe care o mai aveam când ieșeam dincolo de porțile Casei Albe. M-am simțit destul de iritat atunci și l-am întrebat pe Gibbs în acea primă săptămână dacă pot să scap de presă când ies strict în interes personal.

¹ President of the United States – președintele Statelor Unite (n.tr.)

„Nu e o idee bună“, mi-a spus Gibbs.

„De ce? Reporterii înghesuți în dubița aia știu că e pierdere de timp.“

„Da, dar șefii lor nu știu asta“, a răspuns Gibbs. „Și nu uita că ai promis să conduci cea mai transparentă administrație din istoria Statelor Unite. Dacă faci asta, presa o să înnebunească.“

„Nu mă refer la angajamente de interes public“, l-am contrazis. „Vorbesc despre o simplă ieșire cu soția mea. Despre o ieșire în aer liber.“

Citisem destule cărți despre foștii președinți încât să știu că Teddy Roosevelt, de pildă, petrecuse două săptămâni într-o drumeție, cu cortul, în Parcul Yellowstone și făcuse traseul călare. Știam că, în timpul Marii Crize, FDR petrecuse săptămâni întregi într-o ambarcațiune pe Coasta de Est, navigând spre o insulă de lângă Noua Scoție. I-am reamintit lui Gibbs că și Harry Truman obișnuia să facă lungi plimbări de dimineață pe străzile Washingtonului în timpul mandatului său.

„Timpurile s-au schimbat, domnule președinte“, mi-a răspuns Gibbs fără să-și piardă răbdarea. „Decizia vă aparține. Dar vă spun că dacă încercați să îndepărtați presa, veți crea un deranj de care nu avem nevoie acum. Iar mie îmi va fi și mai greu să îi conving să coopereze când vine vorba de fete...“

Am vrut să continui, dar m-am oprit. Atât Michelle, cât și eu îi spuseseam deja lui Gibbs că prioritatea noastră era să ne asigurăm că jurnaliștii nu le vor săcăi pe fetele noastre când ele părăseau reședința. Știa că nu voi face nimic care să le periclitizeze situația. După ce mi-a temperat răbufnirea, a avut amabilitatea de a nu se bucura fățiș; m-a bătut ușor pe spate și s-a întors în biroul lui, lăsându-mă bombănind. (Spre lauda lor, unii membri ai principalelor surse mass-media nu s-au apropiat de Malia și de Sasha pe durata mandatelor mele, o dovadă de elementar bun simț pe care l-am apreciat la justa valoare.)

Echipa mea nu mi-a făcut nici un fel de concesie legat de libertatea mea de mișcare: am putut să-mi păstrez telefonul BlackBerry – de fapt, mi s-a dat unul nou, modificat și aprobat după multe săptămâni de negocieri cu personalul departamentului de securitate cibernetică. Cu ajutorul acestuia puteam să trimit și să primesc e-mailuri, dar numai de la vreo 20 de contacte aprobate, iar microfonul intern și mufa pentru căști fuseseră scoase, așa încât funcția de apel nu mai exista. Michelle glumea că BlackBerry-ul meu era ca un telefon de jucărie, un telefon din acelea cu un buton pentru zgomote și luminițe care nu folosește la nimic.

Din cauza acestor restricții, contactul meu cu lumea din afară depindea de cei trei tineri consilieri din secretariatul Biroului Oval: Reggie, care acceptase să rămână ca gardă de corp; Brian Mosteller, originar din Ohio, un tip exigent care se ocupa de organizarea activităților mele zilnice din incinta complexului; și Katie Johnson, asistenta lui Plouffe din timpul campaniei, o fată foarte serioasă care rămăsese în echipa mea pe aceeași funcție. Toți trei erau cerberii mei neoficiali și aparatul meu personal de menținere a funcțiilor vitale, care se ocupau de telefoane, îmi făceau programări la frizer, îmi puneau la dispoziție mapele informative, mă ajutau să îmi respect orarul, mă țineau la curent cu datele de naștere ale celor din echipă, îmi cumpărau felicitări pe care eu nu trebuia decât să le semnez, îmi spuneau când aveam cravata pătată de supă, îmi suportau tiradele și glumele proaste și, în general, mă ajutau să funcționez timp de 12 până la 16 ore pe zi.

Un ocupant solitar al secretariatului era Pete Souza, fotograful nostru de la Casa Albă, un tip care se apropia de 40 de ani. Cu o constituție solidă și un ten măsliniu care îi trăda rădăcinile portugheze, Pete se afla la al doilea contract la Casa Albă, după ce servise ca fotograf oficial pentru administrația Reagan. După diverse slujbe ca profesor și freelancer, Pete se angajase la *Chicago Tribune* și fusese corespondent de presă în timpul Războiului din Afghanistan, însă scrisese și despre începuturile carierei mele în Senatul Statelor Unite.

L-am plăcut din prima clipă; pe lângă talentul de a surprinde povești complexe într-o singură imagine, Pete era extrem de inteligent, modest, uneori mojik, dar niciodată cinic. După ce am câștigat alegerile, a acceptat să se alăture echipei mele cu condiția să-i acord acces neîngrădit. Am fost de acord, arătându-i astfel deplina mea încredere în ceea ce îl privea, iar timp de opt ani Pete a fost o prezență constantă la toate întâlnirile mele, a fost martor la fiecare victorie și fiecare eșec, așezându-se uneori pe un genunchi ca să prindă un unghi mai bun, făcându-și simțită prezența numai prin sunetul aparatului de fotografiat.

Mi-a devenit un foarte bun prieten.

În acest nou, bizar și ermetic habitat, atașamentul și încrederea mea față de oamenii cu care lucram, bunătatea și sprijinul pe care l-au dovedit față de mine și de familia mea au fost o adevărată binecuvântare. Același lucru îl pot spune despre Ray Rogers și Quincy Jackson, cei doi tineri cadeți din marina militară, care erau valeții mei din Biroul Oval și aveau grijă să le servească răcoritoare

vizitatorilor și să îmi pregătească prânzul consistent în fiecare zi în chicinaș de lângă sufragerie. Sau despre echipa agenției de comunicare de la Casa Albă, din care făceau parte și doi frați, Nate și Luke Emory, care se ocupau de instalarea pupitrelor, a prompterelor și de filmările necesare ori de câte ori era cazul. Sau despre Barbara Swann, care îmi aducea în fiecare zi corespondența, zămbind mereu și fiind cât se poate de amabilă cu toată lumea.

Același lucru se poate spune și despre stafful din reședința noastră. Noua noastră locuință nu era chiar un cămin, ci mai degrabă un complex de apartamente dintr-un hotel de lux, dotat cu sală de sport, piscină, teren de tenis, sală de cinema, bar, pistă de bowling și un cabinet medical. Stafful era condus de Steve Rochon, un fost amiral al Gărzii de Coastă care fusese angajat de familia Bush în 2007, primul afro-american în această funcție. Aveam și o echipă de menajere care păstrau reședința într-o curățenie desăvârșită; o echipă de bucătari, care lucrau prin rotație, pregătea toate mesele pentru familia noastră și pentru sutele de invitați la ocazii speciale; nu lipseau nici majordomii care aduceau mâncarea sau orice altceva aveai nevoie; centralistele erau mereu la datorie, gata să-mi facă legătura la orice oră și să mă trezească în fiecare dimineață; liftierii mă așteptau zi de zi să mă conducă la parter și mă întâmpinau în fiecare seară la întoarcere; inginerii constructori erau pregătiți să repare orice era stricat; iar florarii Casei Albe ne aduceau flori superbe, mereu proaspete și mereu altele.

(Merită să amintesc aici – și asta numai pentru că oamenilor nu le vine să creadă – că familia prezidențială plătește din buzunar pentru orice obiect nou de mobilier, așa cum face pentru orice articol de consum, de la alimente până la hârtie igienică, și pentru personalul suplimentar pe care îl angajează pentru petrecerile de familie. Bugetul Casei Albe asigură fonduri pentru renovarea Biroului Oval, dar, chiar dacă tapițeria fotoliilor și a canapelelor era uzată, am decis că perioada aceea de recesiune fără precedent nu era tocmai potrivită pentru o schimbare de decor.)

Trei valeți militari stăteau la dispoziția președintelui, printre care Sam Sutton, un munte de om cu voce blândă. În prima noastră zi la Casa Albă, am intrat în dressingul care despărțea dormitorul matrimonial de baia mea și am găsit toate cămășile, costumele și pantalonii călcați și aranjați la dungă, pantofii lustruiți, fiecare pereche de șosete și lenjeria împăturită și aranjată de parcă ar fi fost expuse în vitrina unui magazin. Când m-am întors pe seară din Biroul Oval și mi-am pus costumul (doar foarte puțin șifonat!)

pe umerăș în dulap (un progres semnificativ comparativ cu obiceiul meu de a-mi atârna hainele de clanța ușii, spre disperarea lui Michelle), Sam a venit lângă mine și mi-a explicat cu blândețe, dar foarte ferm, că ar fi bine să las în grija lui hainele – ceea ce nu numai că mi-a îmbunătățit considerabil aparițiile în public, dar mi-a fost de mare folos în căsnicie.

Sigur că nu era nimic greu de făcut în toate acestea. Dar schimbările erau derutante. În timpul campaniei, Michelle și cu mine ne obișnuiserăm să avem mereu oameni în jurul nostru, dar nimeni nu locuia propriu-zis cu noi, și categoric nu eram obișnuiți să avem majordomi și menajere. Ne era teamă că, în atmosfera aceasta, fetele aveau să fie prea răsfățate și aveau să capete obiceiuri proaste, așa că am stabilit (o regulă respectată doar cu oarecare succes) ca ele să-și facă singure ordine în camere și să-și facă patul în fiecare dimineață înainte de a pleca la școală. Soacra mea, căreia nu-i plăcea să vadă lume roind în jurul ei, i-a rugat pe angajați s-o învețe să folosească mașina de spălat și uscătorul de rufe, ca să-și poată spăla singură lucrurile. Mă simțeam și eu ușor stânjenit și am încercat să păstrez curat Salonul de Tratatative, care-mi servea drept birou personal, și să nu las cărți, documente și alte hârtii împrăștiate așa cum obișnuiam să fac în „scorburile” din fostele noastre locuințe.

Treptat, mulțumită generozității și profesionalismului personalului de întreținere, am început să ne acomodăm în noua noastră reședință. Ne-am apropiat, în special, de bucătarii și de majordomii noștri obișnuiți, cu care ne întâlneam zilnic. La fel ca vaeleții, aceștia erau fie negri, fie latino-americani sau asiatici-americani, iar printre ei exista o singură femeie (Cris Comerford, o americană de origine filipineză, care fusese numită recent bucătar-șef la Casa Albă, prima femeie în această funcție). Erau toți mulțumiți de faptul că aveau locuri de muncă sigure, bine plătite și cu alte beneficii, dar era greu să nu observi în gena lor rămășițele trecutului, când poziția socială era clar delimitată, iar cei care ocupaseră fotoliul de președinte se simțeau mult mai relaxați când erau serviți de oameni pe care îi considerau sub nivelul lor – și care, ca atare, nu-i puteau judeca.

Cei mai în vârstă majordomi erau doi bărbați de culoare, solizi și cu burți proeminente, cu un umor subtil și înțelepciunea care vine din istoria trăită pe propria piele. Buddy Carter era la Casa Albă încă din ultimele luni ale mandatului lui Nixon; la început se îngrijise de demnitarii cazați la Blair House și care se mutau ulterior în reședința oficială. Von Everett era acolo de pe vremea

lui Reagan. Vorbeau despre familiile prezidențiale din trecut cu discreție și reală afecțiune. Dar, fără să spună prea mult, nu s-au așfiit să ne arate ce însemna pentru ei prezența noastră acolo. Sentimentele lor s-au văzut în bucuria cu care Von se lăsa îmbrățișat de Sasha și în plăcerea pe care o simțea Buddy când îi aducea Maliei o porție dublă de înghețată după cină, în felul relaxat în care comunicau cu Marian și în mândria care se citea în ochii lor când Michelle purta o rochie excepțional de frumoasă. Aproape că nu era nici o diferență între ei și frații lui Marian, unchiul lui Michelle, sau bunicii fetelor; dar, chiar și cu toată această familiaritate, erau mereu prevenitori, ne dojeneau când ne duceam farfurile la bucătărie și erau mereu atenți la orice scăpare a personalului reședinței. Ne-au trebuit luni întregi de muncă de convingere până când majordomii au renunțat la uniforme și au început să poarte pantaloni sport și tricouri când ne serveau masa.

„Vrem doar să ne asigurăm că sunteți tratat ca toți ceilalți președinți“, mi-a explicat Von.

„Așa e“, a adăugat Buddy. „Dumneavoastră și prima doamnă nu vă dați seama ce înseamnă asta pentru noi, domnule președinte. Prezența dumneavoastră aici...“ a spus clătinând ușor din cap. „Nici nu vă dați seama.“

Cu sprijinul lui Nancy Pelosi și al lui Dave Obey, președintele democrat al Comitetului pentru Fondul de Locuințe, dar și cu ajutorul staffului nostru încă în formare, am reușit să redactăm Legea privind relansarea economică, s-o înaintăm Camerei Reprezentanților, apoi s-o trecem de comisie, pentru ca ulterior să fie votată în unanimitate în Cameră – și toate acestea în prima săptămână de mandat.

Ni s-a părut un mic miracol.

La această reușită a contribuit și faptul că democrații s-au arătat încântați de elementele fundamentale ale pachetului – cu toate că asta nu i-a împiedicat să se lege de tot felul de aspecte neînsemnate. Liberalii au protestat că tăierile de taxe pentru întreprinderi erau doar niște pomeni pentru cei bogați. Democrații de centru și-au exprimat îngrijorarea față de modul în care aveau să perceapă alegătorii mai conservatori valoarea imensă a pachetului.iar membrii din tot spectrul politic s-au plâns că ajutorul direct acordat statelor nu va face decât să-i ajute pe guvernatorii republicani să-și echilibreze bugetul și să pară că manifestă responsabilitate

fiscală, în timp ce aceiași guvernatori îi acuzau pe oamenii din Congres că aruncă cu banii precum marinarii afumați.

Acest gen de șicane era specific semnării oricărei legi importante, indiferent de numele președintelui de la Casa Albă. Practica era mai ales cunoscută printre democrați, care, din anumite motive (generate fie de componența mult mai pestriță, fie de o mai mare aversiune față de autoritate), păreau să dea dovadă de un orgoliu vicios legat de lipsa oricărei discipline în transmiterea mesajului. Când unele dintre aceste nemulțumiri au ajuns în presă, iar reporterii au vehiculat o serie de comentarii deplasate despre o posibilă disensiune la nivel înalt, a fost datoria mea sau a lui Rahm să îi atenționăm pe răzvrătiți și mai apoi să explicăm – în termeni clari și uneori imposibil de tipărit – de ce titluri precum „DEMOCRAȚI DE MARCĂ ARUNCĂ ÎN AER PLANUL DE STIMULENTE AL LUI OBAMA” sau „DEMOCRAȚII DECLARĂ RĂSPICAT CĂ ÎȘI VOR PĂZI TERITORIUL” nu erau tocmai productive pentru susținerea cauzei noastre.

Mesajul nostru a ajuns unde trebuia. Am făcut și unele concesii în redactarea legii, am mărit fondurile pentru prioritățile Congresului luând din fondurile noastre. În cele din urmă, legislația a prevăzut circa 90 la sută din ceea ce a propus inițial echipa noastră de economiști, iar noi am putut să evităm alocarea de alte fonduri și cheltuieli flagrante care ar fi discreditat proiectul în ochii publicului.

Lipsea un singur lucru: sprijinul republicanilor.

Încă de la început am fost sceptici în privința voturilor republicanilor, mai ales în lumina miliardelor cheltuite deja cu redresarea financiară. Majoritatea republicanilor din Camera Reprezentanților votaseră împotriva Programului TARP în ciuda presiunilor semnificative din partea unui președinte din propriul partid. Cei care votaseră favorabil erau în continuare ținta criticilor celor de dreapta, iar în cercurile republicane se vehicula ideea că unul dintre motivele pentru care prestația lor fusese atât de slabă în alegeri succesive era faptul că îi permisese răședintelui Bush să îi îndrume departe de principiile conservatoare ale unui guvernări limitate.

În orice caz, la sfârșitul întâlnirii noastre din ianuarie cu liderii din Congres, le-am spus celor din echipa mea să accelereze munca de lămurire a republicanilor. Și i-am rugat să facă asta nu doar de ochii lumii, ci să depună toate eforturile.

Decizia i-a exasperat pe unii dintre democrați, în special pe cei din Camera Reprezentanților. După ce fuseseră în minoritate mai bine de un deceniu, democrații din Cameră fuseseră excluși total din procesul legislativ. Acum că redobândiseră controlul nu

erau dispuși să mă vadă făcându-le concesii vechilor lor tortionari. Erau de părere că îmi pierdeam timpul și că dădeam dovadă de naivitate. „Acești republicani nu vor să coopereze cu dumneavoastră, domnule președinte“, mi-a spus fără menajamente un membru al Congresului. „Ei caută să vă doboare.“

M-am gândit că poate aveau dreptate. Dar existau și multe motive pentru a încerca măcar să testez propunerea. Aveam nevoie de două voturi din partea republicanilor din Senat pentru o majoritate ferită de intervenția obstrucționiștilor, lucru ușor de realizat dacă obțineam un număr decent de voturi de la republicani în Camera Reprezentanților – siguranța în privința numărului de voturi fiind dictonul după care se ghidau aproape toți politicienii de la Washington. Voturile republicanilor ne-ar fi asigurat și o bună acoperire politică pentru democrații ce reprezentau regiuni mai conservatoare din țară și anticipau deja o cursă electorală dură. Sincer să fiu, numai faptul că eram dispus să negociez cu republicanii era un pretext pentru a respinge unele idei mai puțin ortodoxe care apăreau uneori în grupul nostru parlamentar („Îmi pare rău, domnule deputat, dar legalizarea consumului de marijuana nu este chiar genul de stimulent la care ne-am gândit...“).

Pentru mine, apelul la republicani nu era doar o chestiune tactică. Încă de la discursul meu din Boston și până în ultimele zile ale campaniei electorale susținusem că oamenii din toată țara nu erau atât de scindați precum lăsau să se înțeleagă politicienii și că, pentru a realiza lucruri mărețe, era necesar să depășim conflictele partizane. Și ce exemplu mai bun de efort susținut pentru a ajunge la un consens decât cel oferit de pe cea mai înaltă poziție, într-un moment în care nu aveam absolut nevoie de sprijinul republicanilor din Cameră ca să îmi ating scopul? Am sperat să îi iau prin surprindere pe liderii republicani și să le adorm vigilența, cu ajutorul unei deschideri și a unui dram de modestie, pentru a construi relații de lucru ce urmau să fie de folos și în alte situații. Iar dacă, așa cum era foarte posibil, stratagema nu dădea roade și republicanii îmi respingeau „avansurile“, atunci alegătorii aveau să înțeleagă cine era de vină pentru disfuncționalitățile de la Washington.

Pentru conducerea Biroului nostru de Afaceri Legislative, l-am cooptat pe un fost angajat democrat din stafful Camerei Reprezentanților, un tip uns cu toate alifiile pe nume Phil Schirilo. Înalt și cu un început de chelie, cu un râs strident care masca o pasiune ascunsă, din prima zi de sesiune a Congresului, Phil a început să caute parteneri de negocieri, apelând la mine și la Rahm sau la Joe

Biden pentru a-l ajuta să îi curteze pe anumiți membri separat. Când republicanii și-au exprimat interesul pentru infrastructură, le-am propus să ne prezinte o listă cu prioritățile lor. Când alții au spus că nu puteau vota o lege care includea finanțarea metodelor contraceptive mascată sub perdeaua stimulentei, i-am rugat pe democrați să scoată această prevedere din proiectul de lege. Când Eric Cantor a propus o modificare rezonabilă la una dintre prevederile fiscale, în ciuda faptului că nu exista nici o șansă ca el să voteze legea, i-am rugat pe cei din stafful meu să opereze schimbările, pentru că am vrut să transmit un semnal clar cu privire la faptul că eram gata să le oferim republicanilor un loc la masa negocierilor.

Totuși, cu fiecare zi ce trecea, perspectiva colaborării din partea republicanilor părea din ce în ce mai mult un miraj. Cei care își exprimaseră inițial interesul de-a conlucra cu noi nu ne-au mai răspuns la telefon. Membrii Partidului Republican din Comitetul de Alocare a Locuințelor de pe lângă Camera Reprezentanților au boicotat audierile privind Legea relansării economice, susținând că nu fuseseră consultați cum se cuvine. Atacurile republicanilor la adresa proiectului de lege, publicate în presă, au căpătat note mai agresive. Biden a raportat că Mitch McConnell l-a potolit pe organizatorul parlamentar și i-a împiedicat pe membrii din grupul lui parlamentar să vorbească cu Casa Albă despre pachetul de stimulente, iar membrii democrați ai Camerei au susținut că au auzit același lucru de la omologii lor din Partidul Republican.

„Nu putem să ne jucăm”, ar fi spus un republican.

Oricât de descurajante păreau lucrurile, m-am gândit că încă mai exista o șansă să-i pot convinge pe câțiva membri în timpul vizitelor la grupurile parlamentare republicane din Senat și din Cameră, programate pe 27 ianuarie, în ajunul votului din Cameră. Am dedicat mai mult timp să-mi pregătesc prezentarea, asigurându-mă că am toate datele și cifrele în ordine. În dimineața dinaintea întâlnirilor, Rahm și Phil au venit în Biroul Oval ca să trecem împreună în revistă argumentele pe care republicanii le-ar fi considerat cele mai convingătoare, după părerea noastră. Ne pregăteam să ne urcăm în mașini și să plecăm spre Capitoliu când în birou au intrat Gibbs și Axe și mi-au arătat un articol pe care tocmai îl primiseră de la Associated Press, imediat după întâlnirea lui Boehner cu grupul său parlamentar. „REPUBLICANII DIN CAMERĂ SUNT RUGAȚI SĂ SE OPUNA LEGII STIMULENTELOR.”

„Când s-a întâmplat asta?” am întrebat, citind articolul în diagonală.

„Acum cinci minute“, a spus Gibbs.

„Boehner a sunat să ne pună în gardă?“ am mai întrebat.

„Nu“, a răspuns Rahm.

„Să înțeleg că rahatul ăsta nu este corect?“ am întrebat în timp ce ne îndreptam spre peron să ne urcăm în Bestie.

Întâlnirile cu grupurile parlamentare nu au fost ostentativ ostile. Boehner, Cantor și Mike Pence, președinte al Conferinței Republicane din Cameră, erau deja la pupitru când am ajuns (evitând cu abilitate o discuție între patru ochi despre mizeria pe care o făcuseră), iar după o scurtă introducere din partea lui Boehner și câteva aplauze politicoase, am urcat la tribună. Era pentru prima oară când luam parte la o întrunire a republicanilor din Cameră și mi-a fost greu să nu remarc uniformitatea din sală: rânduri întregi de bărbați albi, între două vârste, vreo 20 și ceva de femei, două sau trei dintre ele hispanice sau asiatice. Majoritatea ascultau cu chipuri împietrite pledoaria mea pentru Legea stimulentei, în care am citat cele mai recente cifre privind scăderea economiei, am vorbit despre nevoia de a acționa cu celeritate, despre faptul că pachetul nostru conținea tăieri de taxe pe care republicanii le-au promovat de multă vreme și că ne vom respecta promisiunea de a reduce deficitul pe termen lung odată ce criza va trece. Audiența a părut că se mai înviorează când i-am anunțat că aștept întrebări (sau, mai exact, că sunt dispus să ascult chestiunile arzătoare ridicate sub formă de întrebări), și am răspuns tuturor cu bucurie, ca și cum răspunsurile mele ar fi contat.

„Domnule președinte, de ce nu se pomenește nimic în acest proiect de lege despre legile susținute de democrați care au forțat băncile să acorde credite ipotecare clienților insolabili, legi care au fost adevărata cauză a crizei financiare?“ (aplauze)

„Domnule președinte, am pentru dumneavoastră o carte care demonstrează că Programul New Deal nu a pus capăt Marii Crize Economice, ci dimpotrivă, a adâncit-o și mai mult. Sunteți de acord că așa-numitele stimulente propuse de democrați sunt doar un mod de a repeta acele greșeli din trecut și rezultatul va fi doar un munte de datorii ce vor cădea pe urmele generațiilor viitoare?“ (aplauze)

„Domnule președinte, nu vreți dumneavoastră să o rugați pe Nancy Pelosi să lase deoparte legea ei partizană și să începeți un proces cu adevărat transparent pe care poporul american îl cere?“ (urale, aplauze, câteva lovituri în podea)

În Senat, atmosfera a fost mai puțin bombastică. Joe și cu mine am fost invitați să luăm loc la o masă împreună cu cei 40 de

senatori prezenți, mulți dintre ei foști colegi. Dar esența ședinței nu a fost cu mult diferită, iar fiecare republican care s-a deranjat să ia cuvântul a spus același lucru, descriind pachetul de stimulente drept „o salvare cu dobândă specială”, o finanțare pentru programul guvernamental și o tăiere a bugetului de care democrații trebuiau să se dezică dacă sperau să obțină orice fel de cooperare.

Pe drumul înapoi la Casa Albă, Rahm era în pragul apoplexiei. Phil era descurajat. Le-am spus că nu e totul pierdut, că discuția mi se păruse constructivă.

„Câți republicani credeți că sunt încă dispuși să ne susțină?” i-am întrebat.

Rahm a ridicat din umeri.

„Cu puțin noroc, în jur de 12.”

Era un pronostic optimist. A doua zi, Legea privind relansarea economică a trecut în Cameră cu 244 de voturi pentru și 188 contra, cu exact zero voturi din partea republicanilor. Era doar prima salvă de tun într-o bătălie pe care McConnell, Boehner, Cantor și restul aveau s-o ducă cu o disciplină de invidiat în următorii opt ani de zile: refuzul de a lucra cu mine sau cu membrii administrației mele, indiferent de circumstanțe, subiecte sau consecințe asupra țării.

S-ar putea crede că, pentru un partid politic care tocmai suferise două cicluri de înfrângeri răsunătoare, strategia Partidului Republican de obstrucție totală și ambițioasă ar fi reprezentat un mare risc. Iar, în vremuri de criză profundă, acest tip de comportament nu era unul responsabil.

Dar când scopul tău principal este să revii cu orice preț la putere, ca în cazul lui McConnell și Boehner, istoria recentă ne demonstrează că o astfel de strategie are sorti de izbândă. Și cu toate că alegătorii americani susțin că doresc ca politicienii să colaboreze, rareori se întâmplă ca publicul să aplaude opoziția atunci când aceasta colaborează cu partidul de guvernământ. În anii 1980, democrații și-au păstrat controlul asupra Camerei (dar nu și asupra Senatului) mult timp după investirea în funcție a lui Ronald Reagan și deplasarea țării spre dreapta, în parte din cauza disponibilității liderilor republicani „abilitați” de a ajuta activitatea Congresului; Camera Reprezentanților și-a schimbat poziția numai după ce Partidul Republican condus de Gingrich a transformat Congresul într-o mahala. Tot așa, democrații nu au făcut incursiuni împotriva unui Congres controlat de republicani atunci când l-au ajutat pe președintele Bush să treacă legea tăierilor de taxe și planul de

reglementare a medicamentelor ce se dau pe rețetă; au luat înapoi Camera și Senatul când au contestat acțiunile președintelui și ale liderilor republicani în toate domeniile, de la privatizarea asigurărilor sociale până la gestionarea Războiului din Irak.

McConnell și Boehner fuseseră foarte atenți la aceste lecții. Înțeleseseră că orice fel de ajutor ar oferi administrației mele în construirea unui răspuns eficient și susținut din partea guvernului pentru criza prin care treceam mi-ar fi folosit numai mie din punct de vedere politic – și, astfel, ei s-ar fi văzut puși în situația de a recunoaște tacit că retorica lor antiguvernamentală și anti-legislativă era una deosebit de păguboasă. Dacă, pe de altă parte, ar fi dus un atac în ariergardă, dacă ar fi generat controverse și ar fi blocat negocierile, mai aveau măcar o șansă de a-și impulsiona baza și de a încetini demersul meu și al democraților într-un moment când americanii își pierduseră răbdarea.

În exercitarea acestei strategii, liderii republicani au beneficiat de câteva avantaje – începând cu felul în care se făcea presă. În perioada activității mele de senator și apoi în decursul campaniei electorale am ajuns să îi cunosc pe aproape toți reporterii politici din presa națională și mi-am putut alcătui o imagine de ansamblu. Pot spune că erau oameni inteligenți, muncitori, care respectau deontologia profesională și urmăreau să relateze faptele cu acuratețe. În același timp însă, așa cum au observat și conservatorii în privința atitudinii manifestate de majoritatea reporterilor de știri, aceștia din urmă înclinau mai degrabă către extremitatea liberală a spectrului politic.

Ceea ce făcea ca reporterii să pară niște aliați neobișnuiți în planurile lui McConnell și Boehner. Dar, fie că se fereau să nu pară cumva subiectivi, fie pentru că nimic nu vinde mai bine decât conflictul, fie pentru că era modalitatea cea mai simplă pentru ei de a-și respecta termenele limită de predare a materialelor într-un ciclu permanent de actualizare a știrilor în noua lume a internetului, abordarea generală a presei legată de relatările despre Washington respecta un scenariu deprimant de previzibil:

Relatează ceea ce declară o tabără (ilustrat cu o scurtă declarație).

Relatează ceea ce declară cealaltă tabără (cu drept la replică, și cu cât mai jignitoare această replică, cu atât mai bine).

Lasă pe seama analiștilor politici să decidă cine are dreptate.

Cu timpul, eu și cei din echipa mea ne-am obișnuit cu acest „meci al declarațiilor” caracteristic relatărilor din presă de care ne amuzam. („Astăzi, în timpul unor conferințe de presă, dezbateră

pe marginea formei Pământului a avut aspectul unui duel înfierbântat, iar președintele Obama – care susține că Pământul este rotund – a fost combătut de republicani, care acuză Casa Albă de mușamalizarea unor documente care arată clar că Pământul este plat.”) În primele săptămâni de mandat, cu o echipă de comunicare abia în curs de alcătuire la Casa Albă, încă mai eram surprinși. Nu numai de complacerea Partidului Republican în răspândirea unor afirmații numai pe jumătate adevărate sau a unor minciuni sfruntate despre conținutul Legii privind relansarea economică (cum ar fi știrea că intenționam să cheltuim milioane de dolari pentru un Muzeu al Mafiei în Las Vegas, de exemplu, sau faptul că Nancy Pelosi inclusese în program o prevedere de alocare a sumei de 30 de milioane de dolari pentru salvarea unei specii de șoareci pe cale de dispariție), ci și de disponibilitatea presei de a publica sau de a da pe post aceste minciuni gogonate drept știri sigure.

Din cauza presiunii din partea noastră, se mai găsea câte un producător de presă care să publice un articol ce contrazicea cu date afirmațiile republicanilor. Și totuși, rareori se întâmpla ca adevărul să iasă pe deplin la iveală după titlurile inițiale. Majoritatea americanilor – obișnuiți deja cu impresia că guvernul nu făcea decât să irosească fondurile – nu aveau nici timp, nici înclinația pentru a se informa despre procesul legislativ sau despre cine era sau nu răspunzător în negocieri. Aplecau urechea la ceea ce le spuneau corespondenții de presă de la Washington – și anume că democrații și republicanii ajunseseră iar la cuțite, că politicienii cheltuiau fără măsură și că tipul nou instalat la Casa Albă nu făcea nimic pentru a schimba starea de lucruri.

Eforturile de discreditare a Legii relansării economice depindeau, desigur, de capacitatea liderilor Bătrânului Partid¹ de a-și ține membrii în lesă. Aveau nevoie ca măcar să se asigure că pachetul de stimulente nu primea suficient sprijin de la republicanii indisciplinați și că acest pachet n-ar fi fost catalogat drept „bilateral”, întrucât (așa cum a explicat McConnell ulterior), „când pui eticheta *bilateral* pe orice act oficial, percepția publicului este aceea că diferendele au fost depășite”. Sarcina lor era mai ușoară acum că majoritatea membrilor Bătrânului Partid provenea din districte sau state care erau majoritar republicane. Baza alegătorilor lor, alimentată cu o „dietă” constantă din partea canalului Fox News, a emisiunilor de radio și a discursurilor doamnei

¹ GOP – Great Old Party (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

Sarah Palin, nu părea dispusă la un compromis; în realitate, cea mai mare amenințare la adresa șanselor ca acești reprezentanți să fie realeși venea din partea adversarilor din alegerile primare care i-ar fi putut acuza că erau, de fapt, niște liberali nemărturișiți. Rush Limbaugh îi pusese deja la zid pe republicanii de felul lui McCain care declaraseră că, odată cu terminarea alegerilor, își doreau ca eu să reușesc. „Sper ca Obama să dea greș!“, tunau și fulgerau realizatorii emisiunilor de radio. La începutul anului 2009, majoritatea oficialilor republicani aleși s-au ferit să fie chiar atât de categorici în public (în particular lucrurile stăteau cu totul altfel, după cum aveam să observ mai târziu). Dar, chiar și acei politicieni care nu împărtășeau sentimentele lui Limbaugh știau că, rostind acea frază, omul de radio era ecoul – și întruchiparea – vederilor unei mari părți a alegătorilor.

Marii donatori conservatori au avut și ei contribuția lor. Alarmați de fisurile din economie și de impactul pe care acestea îl aveau deja asupra membrilor de bază, companiile comerciale tradiționale, cum era Camera Comerțului, au votat, în cele din urmă, favorabil pentru Legea relansării economice. Dar influența lor asupra Partidului Republican fusese deja înlocuită de ideologia unor miliardari ca David și Charles Koch, care petrecuseră zeci de ani și cheltuiseră milioane de dolari pentru a crea corpuri de consultanță, organizații de propagandă, canale media și agenții politice cu scopul clar exprimat de a desființa orice rămășiță a statului modern al asistaților social. Din punctul lor de vedere, toate impozitele și taxele erau măsuri punitive, ce pavau drumul spre socialism; toate reglementările erau o încălcare a principiilor pieței libere și a modului de viață american. Vedeau victoria mea ca o amenințare morală – motiv pentru care, imediat după inaugurarea mea, au organizat o reuniune a celor mai bogați conservatori în stațiunea Indian Wells din California pentru a pune la punct o strategie de contraatac. Ei nu doreau nici compromis, nici consens. Ei voiau război. Și au făcut cunoscut faptul că orice politician republican care nu avea curajul de-a se opune politicilor mele cu fiecare prilej nu numai că avea să rămână fără finanțare, dar avea să se confrunte cu un adversar bine finanțat în alegerile parlamentare.

Cât despre republicanii care erau încă tentați să colaboreze cu mine în pofida activității grupurilor de interese, a finanțatorilor și a organelor de presă conservatoare, aceștia cădeau, de obicei, victime presiunii anturajului. În perioada de tranziție am avut convorbiri cu Judd Gregg, un senator republican de New Hampshire, capabil

și cumsecade, căruia i-am făcut propunerea de a accepta funcția de secretar al comerțului – ca parte a efortului meu de a-mi respecta promisiunea privind o guvernare bipartizană. A acceptat imediat și, la începutul lunii februarie, am anunțat nominalizarea lui. Dar, din cauza opoziției în creștere a republicanilor față de Legea relansării economice, pe măsură ce McConnell și restul conducerii republicane au tot făcut presiuni asupra lui în grupurile parlamentare și în ședințele Senatului, și apoi datorită intervenției primei doamne Barbara Bush, care a încercat să-l convingă să nu se alătore administrației mele, Judd Gregg și-a pierdut elanul. La o săptămână după ce am anunțat nominalizarea lui, a anunțat că vrea să se retragă.

Nu toți republicanii au sesizat modificarea rapidă a stării de spirit din interiorul propriului partid. În ziua în care Legea privind relansarea economică trebuia votată în Senat, mă afluam în Fort Myers, Florida, la o întâlnire cu oficialii orașului menită să atragă sprijinul publicului pentru proiectul de lege și să îmi dea ocazia de-a răspunde întrebărilor legate de economie. În Florida am fost însoțit de Charlie Crist, un republican de centru, cu o atitudine prietenoasă și cizelată și înfățișare de vedetă de cinema – bronzat, cu păr grizonant și dantură de un alb intens. Crist era extrem de popular la momentul acela, după ce își cultivase o imagine de politician echilibrat, care evita chestiunile sociale conflictuale și se concentra, în schimb, pe promovarea afacerilor și a turismului. Știa, de asemenea, că statul lui avea mari probleme: fiind unul dintre centrele cu o rată mare de împrumuturi ipotecare și având în vedere bucla mult prea solicitată a pieței imobiliare, economia și bugetul Floridei erau în cădere liberă și aveau nevoie stringentă de ajutor federal.

Atât datorită temperamentului său, dar și din rațiuni politice, Crist a fost de acord să îmi fac prezentarea la primăria orașului și să subscrie public la Legea privind stimulentele. În ciuda faptului că valoarea caselor în Fort Myers căzuse cu circa 67 la sută (iar 12 la sută din împrumuturile pentru locuințe urmau să fie executate silit), mulțimea majoritar democrată s-a arătat zgomotoasă și încărcată de energie în acea zi și, cum avea să descrie Sarah Palin după aceea, aflată încă sub entuziasmul „speranței și al transformărilor”. După ce Crist a oferit o explicație rezonabilă, oarecum precaută, referitoare la motivul pentru care susținea Legea privind relansarea economică, punctând beneficiile pentru Florida și nevoia ca demnitarii aleși să așeze interesele publicului înaintea politicii de partid, l-am îmbrățișat bărbătește pe

guvernator – i-am strâns mâna, l-am bătut pe spate, i-am adresat o privire de apreciere și i-am mulțumit la ureche.

Bietul Charlie! De unde era să știu că acel gest al meu care a durat exact două secunde avea să se dovedească un adevărat sărut al morții pentru el din punct de vedere politic? La numai câteva zile după miting, imagini cu „îmbrățișarea” – și proteste care cereau demiterea lui – au apărut în presa de dreapta. În interval de numai câteva luni, Crist a trecut de la statutul de vedetă a Partidului Republican la cel de paria. A devenit întruchiparea republicanului numai cu numele, a politicianului conciliant, fără coloană vertebrală, oportunist, care trebuie dat ca exemplu negativ. Avea să treacă mult timp până când apele să se liniștească. La alegerile pentru Senatul american din anul 2010, Crist a fost nevoit să candideze ca independent și a fost învins de carieristul conservator Marco Rubio. Ulterior, Crist a revenit pe scena politică, dar ca membru în Partidul Democrat, câștigând un loc în Congres ca reprezentant al statului Florida. În orice caz, republicanii din Congres au avut de tras niște învățăminte.

Cooperarea cu administrația Obama se făcea pe propria răspundere.

Iar dacă ești obligat să-i strângi mâna lui Obama, fă asta fără a te arăta prea încântat.

Privind în urmă, mi-e greu să nu mă concentrez asupra dinamicii politice din primele mele săptămâni ca președinte – asupra rapidității cu care rezistența republicanilor s-a consolidat, indiferent de ceea ce spuneam sau făceam noi, și asupra nuanțelor căpătate de esența acțiunilor noastre în presă și în ochii publicului. La urma urmelor, această dinamică a stabilit cursul evenimentelor din următoarele luni și din următorii ani, provocând o scindare a sensibilităților politice americane cu care încă ne luptăm, zece ani mai târziu.

Dar, în februarie 2009, eram obsedat de aspectele economice, nu de cele politice. Merită să amintesc aici o informație relevantă, pe care am omis-o când am pomenit de Charlie Crist: cu câteva minute înainte să urc pe podium și să îl îmbrățișez, promisem un telefon de la Rahm, care mă anunța că Legea relansării economice tocmai fusese promulgată în Senat, asigurând astfel trecerea pachetului legislativ în Congres.

Felul în care am reușit să trecem legea poate fi considerat drept model pentru noul tip de politică promis de mine în campania

electorală. Era vorba de o procedură de modă veche. Odată ce Camera Reprezentanților a anunțat că aprobarea unei legi consensuale nu era posibilă, ne-am concentrat toată atenția pe atragerea celor 61 de voturi din Senat – 61, pentru că nici un senator republican nu-și putea permite să fie singurul în favoarea legii lui Obama. În atmosfera radioactivă orchestrată de McConnell, singurii republicani dispuși să considere măcar să ne dea votul au fost trei moderați, după propria descriere, din state în care câștigasem cu majoritate de voturi: Susan Collins și Olympia Snowe, din Maine, și Arlen Specter, din Pennsylvania. Aceștia trei, împreună cu senatorul de Nebraska Ben Nelson – purtătorul de cuvânt neoficial pentru cei șase democrați din statele conservatoare ale căror priorități privind chestiunile controversate erau să se poziționeze undeva, oriunde, în dreapta lui Harry Redis și a lui Nancy Pelosi, câștigându-și astfel eticheta de „centriști” din partea experților politici de la Washington – au devenit cei prin votul cărora trebuia trecută Legea relansării economice. Și nici unul dintre acești patru senatori nu s-a sfiit să ceară un preț foarte mare pentru votul său.

Specter, care trecuse deja prin două diagnostice de cancer, a insistat ca 10 miliarde de dolari din pachetul de relansare economică să meargă către Institutul Național de Sănătate. Collins a cerut să se scoată clauza construirii de noi școli și introducerea unui „angajament de impozit minim alternativ” – o clauză fiscală care îi proteja pe americanii avuți de plata unor impozite mai mari. Nelson a cerut mai mulți bani pentru programul MEDICARE din statele preponderent rurale. Chiar și cu miliarde bune adăugate pentru prioritățile amintite, grupul a insistat ca pachetul să nu depășească 800 de miliarde de dolari, pentru că orice cifră care depășea această sumă ar fi fost „mult prea mult”.

Din punctul nostru de vedere, nu exista nici o logică economică în aceste pretenții, ci doar o repositionare pe eșichierul politic și o dovadă clasică de constrângere din partea unor politicieni conștienți de faptul că aveau asul în mână. Numai că acest aspect a trecut aproape neobservat; pentru corespondenții de presă de la Washington, faptul că cei patru senatori colaborau de-o manieră „bipartizană” era o dovadă suficientă a înțelepciunii și judecății lor demne de Solomon. Între timp, democrații liberali, în special cei din Cameră, clocoteau de furie la adresa mea pentru că permisesem „Găștii celor Patru” să decidă asupra formei finale a legii. Unii au mers până într-acolo încât să mă sfătuiască să mă lupt cu Snowe, Collins, Specter și Nelson în propriile state,

până când aceștia avea să renunțe la „recompensa” cerută inițial. Am răspuns că un asemenea turneu era în afara oricărei discuții, după ce am calculat (cu concursul lui Joe, Rahm, Phil, Harry și Nancy) că o tactică prea agresivă s-ar fi întors împotriva noastră și ar fi făcut imposibilă colaborarea celor patru în promulgarea oricărei alte legi pe care aş fi propus-o ulterior.

În orice caz, zilele treceau sau, cum avea să spună Axe mai târziu, casa era deja cuprinsă de flăcări, iar singurii care aveau acces la pompele de apă erau cei patru senatori. După o săptămână de negocieri (și un continuu du-te-vino de asigurări din partea mea, a lui Rahm și mai ales a lui Joe), s-a ajuns la o înțelegere. Gașca celor Patru a obținut în mare ceea ce urmărise. Noi am obținut în schimb voturile lor și am păstrat circa 90 la sută din măsurile de stimulare propuse inițial. În afară de voturile din partea lui Collins, Snowe și Specter, legea care conținea 1 073 de pagini a trecut cu voturile aprobate pe linie de partid, atât în Senat, cât și în Cameră. La mai puțin de o lună de la preluarea prerogativelor mele, Legea privind relansarea economică și reinvestițiile se afla pe biroul meu pentru a fi semnată.

Ceremonia de semnare a legii a avut loc în prezența unui public restrâns la Muzeul Naturii și Științelor din Denver. La rugămintea noastră, cuvântul introductiv a fost rostit de directorul executiv al unei societăți pe acțiuni de energie solară. În timp ce-l ascultam vorbind despre ceea ce însemna Legea relansării economice pentru compania lui – evitarea concedierilor, noi angajări de personal, promovarea unei economii bazate pe energie verde – am savurat din plin momentul.

Potrivit oricăror standarde, urma să semnez un act legislativ istoric: un efort de redresare comparativ cu Programul New Deal lansat de FDR. Pachetul de stimulente avea să contribuie nu numai la încurajarea cererii pe piață. Avea să ajute milioane de americani să facă față uraganului din economie, extinzând ajutoarele de șomaj, asistența alimentară pentru cei flămânzi și asistența medicală pentru cei ale căror vieți fuseseră date peste cap; avea să compenseze cea mai mare scutire de taxe pentru clasa de mijloc și pentru familiile nevoiașe de muncitori, instituită de la Reagan încoace; avea să asigure infrastructura și sistemele de transport la nivel național, acordându-le acestora cea mai mare infuzie de capital de la administrația Eisenhower încoace.

Şi asta nu era tot. Fără a ignora stimulentele pe termen scurt şi crearea de noi locuri de muncă, legea asigura, de asemenea, garanţii serioase pentru angajamentele de campanie ce promiteau modernizarea economiei. Sectorul energetic urma să fie transformat cu ajutorul unor investiţii fără precedent, pentru a asigura programe eficiente de dezvoltare a energiei verzi. Legea finanţa totodată una din cele mai mari şi ambiţioase reforme din educaţie din ultima generaţie. Impulsiona tranziţia spre evidenţa medicală computerizată, ceea ce avea să revoluţioneze sistemul american de sănătate; şi oferea un acces mai amplu al elevilor din mediul rural la autostrada informaţională.

Toate aceste articole, şi trecute ca legi individuale, ar fi însemnat o mare realizare pentru administraţia prezidenţială. Iar ca pachet reunit reprezentau activitatea fructuoasă a primului meu mandat.

Cu toate acestea, după ce am vizitat panourile solare de pe acoperişul muzeului, după ce am vorbit publicului şi am mulţumit vicepreşedintelui şi echipei mele pentru rezultatul unei activităţi desfăşurate în condiţii de maximă presiune; după ce mi-am exprimat aprecierea pentru cei care mă ajutaseră să trec legea de linia de sosire; după ce am folosit mai multe stilouri pentru a semna Legea relansării economice, după ce am strâns mâna tuturor şi am dat câteva interviuri – după toate acestea, singur pe bancheta din spate a Bestiei, am trăit un sentiment de mare uşurare.

Sau, mai precis, un sentiment de uşurare combinat cu o puternică avalanşă de presimţiri sumbre.

Într-o singură lună reuşisem să acoperim un volum de activitate care ar fi necesitat, în mod normal, doi ani, dar la fel de adevărat era faptul că tot atât de repede cheltuisem şi mare parte din capitalul politic. Nu puteam să neg, de pildă, că McConnell şi Boehner ne fuseseră net superiori din punct de vedere al transmiterii mesajului. Atacurile lor neobosite au continuat să contureze felul în care Legea relansării era acoperită în presă, iar ziariştii erau ecoul tuturor acuzaţiilor false de cheltuieli inutile şi de încălcare a legii. Unii experţi au preluat scenariile lansate de Bătrânul Partid, conform cărora nu avusesem o comunicare bună cu republicanii în elaborarea legii şi că îmi încălcasem deci promisiunea de a colabora cu ambele partide. Alţii au opinat că înţelegerea noastră cu Collins, Nelson, Snow şi Specter fusese doar o învoială cinică a Washingtonului şi nu o „schimbare în care să putem crede“.

Sprijinul public faţă de Legea relansării economice a crescut semnificativ în săptămânile necesare promulgării. Dar, imediat

după aceea, ecoul legii a schimbat curentul inițial. O parte semnificativă a bazei mele de democrați – însuflețiți încă de orgoliile din noaptea alegerilor și stârniți de încăpățânarea republicanilor, care refuzau să se conformeze – s-a arătat nemulțumită de prevederile Legii relansării economice și revoltată de faptul că nu reușisem să includem un număr, mic ce-i drept, de alte dispoziții. Comentatorii liberali au susținut faptul că, dacă aș fi dovedit că am coloană vertebrală în negocierile cu Gașca celor Patru, pachetul de stimulente ar fi fost mult mai generos. (Și asta în ciuda faptului că oricum era de două ori mai mare decât pretențiile exprimate de aceiași comentatori cu doar câteva săptămâni în urmă.) Grupările feministe erau dezamăgite de scoaterea din lege a prevederilor privind avorturile. Grupurile de transportatori s-au plâns că nu doriseră numai mărirea sumei destinate transportului de masă. Ecologiștii au petrecut mai mult timp criticând sumele modeste alocate proiectelor pe bază de energie curată și au părut că ignoră investițiile masive prevăzute de Legea relansării pentru energia reutilizabilă.

Între atacurile republicanilor și văicărelile democraților mi-am amintit de un poem semnat de Yeats, „The Second Coming”¹: susținătorilor mei le lipsea orice fel de convingere, în timp ce adversarii mei erau pătimași și entuziaști.

Nimic din toate acestea nu m-ar fi îngrijorat dacă promulgarea Legii relansării economice ar fi fost singurul lucru de care aveam nevoie pentru a reporni economia. Aveam încredere că puteam implementa cu succes legea și că le puteam demonstra criticilor noștri că se înșelau. Știam că alegătorii democrați vor rămâne alături de mine pe termen lung și că eram încă preferat în sondaje.

Problema era că mai aveam încă trei sau patru pași importanți de făcut pentru a pune capăt crizei, unul mai presant ca altul, unul mai controversat ca altul, unul mai greu de îndeplinit decât altul. Era ca și cum, odată ajuns în vârful unui munte, constatam că existau și alte piscuri la fel de periculoase de depășit – toate acestea în timp ce urcam cu o gleznă luxată, cu amenințarea vremii rele atârând deasupra capului meu și cu proviziile consumate deja pe jumătate.

N-am împărțat nimănui din echipă aceste temeri; toți erau destul de epuizați. „Trebuie să strângi din dinți”, mi-am spus. „Leagă-ți mai strâns șireturile și raționalizează-ți resursele mai drastic.”

Și continuă să mergi înainte.

¹ „A doua venire” (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

CAPITOLUL 12

Stimate Domnule Președinte Obama,

Astăzi am fost informat că, începând cu data de 30 iunie 2009, voi spori rândurile șomerilor din această țară, rânduri care cresc vertiginos.

În timp ce-mi pregăteam copiii de culcare, încercând din răspuțeri să îmi reprim sentimentul de panică, mi-am dat seama că nu voi avea posibilitățile pe care părinții mei le-au avut. Nu-mi pot privi copiii în ochi, promițându-le că, dacă vor munci din greu și vor face sacrificii, orice este posibil. Astăzi am aflat că poți face alegerile corecte, poți face lucrurile bine și tot nu este de ajuns, pentru că guvernul tău te-a dezamăgit.

Deși guvernul meu a vorbit destul de mult despre protejarea și ajutorarea americanului de condiție medie, ceea ce am văzut până acum a fost exact contrariul. Văd un guvern care a avut grijă de lobbyiști și de grupurile de interese. Văd miliarde de dolari cheltuite pe salvarea instituțiilor financiare...

Vă mulțumesc că mi-ați îngăduit să îmi exprim gândurile în această seară încărcată de emoție.

*Cu sinceritate,
Nicole Brandon
Virginia*

Citeam câte două-trei scrisori de genul acesta în fiecare seară. Le puneam după aceea înapoi în mapa în care veniseră, îngroșând vraful de documente care zăceau pe biroul meu. În acea noapte anume, când m-am uitat la limbile orologiului din

Sala Tratativelor am constatat că era ora unu după miezul nopții. M-am frecat la ochi, am decis că aveam nevoie de o lampă de citit mai puternică și am privit îndelung tabloul aflat deasupra canapelei masive din piele. Tabloul înfățișa silueta președintelui McKinley, severă și impunătoare, ca un director de școală cu sprâncene stufoase, ce supraveghea un grup de bărbați mustăcioși în timpul semnării Tratatului de încheiere a Războiului Hispano-American din 1898 la aceeași masă la care stăteam eu acum. Era un obiect de mobilier mai potrivit într-un muzeu, deloc ideal pentru ceea ce era de-acum biroul meu personal din reședința de la Casa Albă; mi-am notat undeva să dau dispoziții să fie înlocuit cu ceva mai actual.

După cină, în afară de cele cinci minute în care le spuneam „noapte bună“ fetelor și lui Michelle, nu mă ridicam de pe scaun, și așa o țineam toată săptămâna. Pentru mine acestea erau orele cele mai liniștite și mai productive ale zilei, când reușeam să îmi aduc activitatea la zi și să mă pregătesc pentru ce urma, răsfoind vrafurile de materiale trimise de secretara staffului pentru a fi verificate de către mine. Ultimele date din economie. Note de decizie. Note informative. Rapoarte de securitate. Propuneri legislative. Ciorne de discursuri. Subiecte de abordat cu presa.

Resimțeam cel mai acut importanța misiunii mele când citeam scrisorile de la alegători. Primeam în fiecare seară câte zece (unele scrise de mână, altele – mesaje tipărite din poșta electronică) aranjate cu atenție într-o mapă vișinie. De multe ori erau ultimele hârtii pe care mă uitam înainte de culcare.

Ideea scrisorilor fusese a mea și îmi venise în a doua zi de mandat. M-am gândit că prin corespondența din partea cetățenilor reușeam să ies mai eficient din sfera mea prezidențială și să aflu realitatea direct de la cei pe care îi serveam. Scrisorile erau un fel de perfuzie cu informații din lumea reală, o reamintire constantă a jurământului rostit în fața poporului american, a încrederii ce-mi fusese acordată, a impactului uman a fiecărei decizii pe care o luam. Am ținut neapărat să am o reprezentare în adâncime a părerilor oamenilor. („Nu vreau mesaje entuziaste din partea susținătorilor“, i-am spus lui Pete Rouse, care era acum consilierul meu și un fel de Yoda al Aripiei de Vest.) Am lăsat la latitudinea biroului pentru corespondență să decidă care dintre cele zece mii de scrisori zilnice trimise la Casa Albă intrau în dosarul cu pricina.

În prima săptămână, scrisorile au fost mai mult de încurajare: mesaje de felicitare, de la oameni care îmi scriau cât de mult îi

inspirase Ziua Inaugurării, de la copii care îmi propuneau idei de legislație („Ar trebui să dați o lege prin care să reduceți volumul de teme pentru acasă“).

Dar, săptămână după săptămână, scrisorile deveneau din ce în ce mai triste. Un bărbat care avusese același loc de muncă timp de 20 de ani descria rușinea pe care o trăise când își anunțase soția și copiii că fusese concediat. O femeie a cărei casă urma să fie executată silit îmi scria că dacă nu găsește nicăieri ajutor riscă să ajungă în stradă. Un student fusese nevoit să renunțe la studii pentru că bursa nu era suficientă, așa că se mutase înapoi în casa părinților lui. Unele scrisori includeau recomandări detaliate privind o eventuală strategie. Altele exprimau mânia semnatarilor („De ce nu i-a aruncat Departamentul de Justiție pe nici unul din escrocii de pe Wall Street în închisoare?“) sau resemnarea acestora („Mă îndoiesc că scrisoarea aceasta va ajunge la dumneavoastră, dar voiam doar să știți cât de mult suferim“).

De multe ori primeam apeluri disperate pentru ajutor, și le răspundeam printr-un mesaj scris pe o coală cu sigiliul prezidențial, explicându-le pașii pe care îi stabilisem pentru a reporni economia și încurajându-i pe oameni cât puteam de mult. Apoi notam anumite instrucțiuni pentru stafful meu, pe scrisoarea originală. „Verificați dacă Banca Centrală poate oferi opțiuni de refinanțare“, sau „Are Administrația Veteranilor vreun program de credit pentru veteranii în situația dată?“ sau, pur și simplu, scriam „Putem ajuta?“.

Acest demers era, de obicei, suficient pentru a atrage atenția agențiilor relevante. Cineva lua legătura cu expeditorul scrisorii. Iar peste câteva zile sau peste câteva săptămâni primeam o notă informativă despre măsurile luate în beneficiul acestor oameni. Uneori se întâmpla ca reclamanții să găsească la noi o rezolvare – casele lor erau, pentru moment, salvate, sau se ivea un loc liber în diverse stagii profesionale.

Dar era foarte greu să găsim o rezolvare definitivă pentru cazurile individuale. Știam că fiecare scrisoare era un strigăt de disperare din partea milioanelor de americani din toată țara, din partea oamenilor care se bazau pe mine să le salvez locurile de muncă și locuințele, să le redau sentimentul de siguranță pe care îl avuseseră cândva. Cu toate acestea, oricât de mult ar fi muncit echipa mea alături de mine, oricâte inițiative am fi elaborat, oricâte cuvântări aş fi ținut, nu puteam face față realității copleșitoare și evidente.

La trei luni de la investiție, numărul celor afectați era infinit mai mare și nimeni – nici măcar eu – nu întrevedea o soluție.

Pe data de 18 februarie, a doua zi după semnarea Legii privind relansarea economică, am zburat la Mesa, Arizona, pentru a anunța planul nostru de gestionare a pieței imobiliare aflate în colaps. În afara pierderii locurilor de muncă, nici un alt aspect al crizei economice nu avusese un impact mai direct asupra cetățenilor obișnuți. Începând cu 2008, peste trei milioane de familii erau în pragul executării silită, iar cifra ajunsese acum la opt milioane. În ultimele trei luni ale anului, prețurile locuințelor scăzuseră cu aproape 20%, ceea ce însemna că inclusiv familiile care în mod normal erau la zi cu ratele ajunseseră îndatorate până peste cap, casele valorau mai puțin decât la achiziționare, iar investițiile principale și economiile se transformaseră într-o piatră de moară atârnată de gâtul oamenilor.

Gravitatea situației atinsese cote alarmante în Nevada și Arizona, două epicentre ale vulcanului care aștepta să erupă din cauza acordării creditelor ipotecare. În aceste state existau zone întregi care semănau cu niște orașe-fantomă, pline de cartiere întregi de case standard, multe dintre ele abia ridicate, dar neocupate, de proprietari construite, dar nevândute, sau vândute și apoi imediat intrate în insolvență. În orice caz, erau pustii, unele dintre ele având ferestrele acoperite cu placaj. Cele câteva case încă locuite ieșeau în evidență ca niște mici oaze, prin gazonul verde și îngrijit și mașinile parcate pe alei, avanposturi singuratic proiectate pe fundalul unei tăceri sfâșietoare. Îmi amintesc că am stat de vorbă cu proprietarul uneia dintre acele case în timpul campaniei electorale din Nevada. Era un bărbat robust la vreo 40 de ani, îmbrăcat într-un tricou alb, care oprise motorușul mașinii de tuns iarba pentru a-mi strânge mâna în timp ce un băiețel blond se învârtea în spatele lui pe o tricicletă de culoare roșie. Avea destulă vechime la fabrica la care lucra pentru a fi scăpat de primul val de concedieri, iar slujba de asistentă a soției lui părea destul de sigură. Dar, casa pentru care contractaseră un împrumut de 400 000 de dolari, în apogeul vânzărilor imobiliare, valora acum numai jumătate din prețul inițial. Încă nu știau dacă să se declare în incapacitate de plată și să plece din zonă. Spre sfârșitul conversației noastre, bărbatul s-a uitat la băiețelul lui.

„Îmi amintesc cum îmi vorbea tata despre «visul american» când eram doar de-o șchioapă”, mi-a spus el. „Despre faptul că cel

mai important era pe-atunci să muncești din greu. Să cumperi o casă. Să îți întemeiezi o familie. Să faci ceea ce era corect. Ce s-a întâmplat cu toate astea? Când ne-am transformat cu toții în...?" Se întorsese îndurerat, ștergându-și sudoarea de pe față și pornind din nou mașina de tuns iarba.

Întrebarea era ce putea face administrația mea pentru a-i ajuta pe oamenii ca el. Nu-și pierduse căminul, dar își pierduse încrederea în țelul comun al compatrioților lui, în imaginea de ansamblu.

Promotorii finanțării creditelor ipotecare și unii progresiști din Congres au încercat să propună un program guvernamental pe scară largă pentru reducerea ratelor lunare în cazul familiilor care riscau să intre în incapacitate de plată și absolvirea lor de plata unei părți a sumei datorate. La prima vedere, ideea era tentantă: „salvarea cetățenilor, nu a mahărilor de pe Wall Street“. Dar suma totală a capitalului propriu calculat la nivel național făcea ca un astfel de program principal de reducere să implice costuri prohibitive: potrivit calculelor echipei noastre, un program TARP la jumătatea primului propus – imposibil din punct de vedere politic, de altfel – ar fi limitat din efecte dacă era egal distribuit la nivel național pe o piață imobiliară care valora 20 de trilioane de dolari.

Am decis să lansăm alte două programe, mai modeste, ambele prezentate de mine în detaliu la Mesa: Programul de Finanțare Accesibilă a Locuințelor¹, conceput pentru a reduce ratele ipotecare lunare ale proprietarilor solvabili la nu mai mult de 31% din venitul lor, și Programul pentru Refinanțarea Accesibilă a Locuințelor² destinat refinanțării creditelor ipotecare la dobânzi mai mici, chiar dacă împrumutul contractat depășea cu mult valoarea casei. Nu toată lumea putea beneficia de aceste programe. Cei care, prin finanțare, cumpăraseră o proprietate mult peste puterea lor de cumpărare nu beneficiau de sprijin. Nici cei care cumpăraseră imobile ca instrument de investiție, gândindu-se că ar putea recondiționa locuințele pentru ca apoi să le vândă mai profitabil. Scopul era acela de a ajuta milioanele de familii care se aflau pe marginea prăpastiei – cei care locuiau propriu-zis în casele achiziționate și făcuseră o achiziție responsabilă la momentul respectiv, iar acum aveau nevoie de sprijin pentru a trece hopul.

¹ HAMP – Home Affordable Modification Program (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

² HARP – Home Affordable Refinance Program (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

Implementarea acestor programe limitate ridica tot felul de obstacole logistice. De exemplu, cu toate că era în interesul creditorilor să nu dea oamenii afară din locuințe (pe o piață deja afectată, în care casele puse sub sechestru erau vândute la prețuri de nimic, iar pierderile creditorilor erau uriașe), creditele ipotecare nu se mai aflau în posesia unor bănci discrete care puteau fi pregătite să participe. În schimb erau securizate, vândute bucățică cu bucățică diversilor investitori din toată lumea. Proprietarul locuinței nu trata niciodată direct cu acei creditori anonimi, achitând rata ipotecară unei companii de servicii care opera la un nivel minim, similar unui recuperator de taxe autorizat. Fără autoritatea juridică necesară pentru a obliga aceste companii de servicii să facă orice le-am fi cerut, nu ne rămânea decât să le oferim stimulente pentru ca ei să-i mai păsuiască pe datornicii. Trebuia, de asemenea, să convingem aceste companii să proceseze milioane de cereri pentru a stabili cine era și cine nu eligibil pentru o modificare sau o refinanțare a creditului ipotecar, iar acesta era un proces pentru care nu erau suficient de bine echipați.

Așadar, cine putea, de fapt, să beneficieze de sprijin din partea guvernului? Această întrebare apărea la fiecare dezbateră de strategii din timpul crizei economice. În definitiv, oricât ar fi fost de grea situația în 2009, mare parte dintre proprietarii de case din America încercau să găsească soluții, prin orice mijloace, pentru a fi la zi cu plata ratei la bancă. Iar pentru asta, mulți oameni n-au mai ieșit la restaurant, și-au anulat abonamentele la cablu, unii chiar au cheltuit din economiile pentru pensie sau din fondul de studii destinat copiilor.

Era oare corect să redirecționăm impozitele percepute de la americanii care munceau din greu pentru a reduce plățile ipotecilor unor vecini care rămăseseră în urmă cu plata obligațiilor financiare? Poate că unul dintre vecini cumpăraseră o casă mult mai scumpă decât îi permitea buzunarul... Poate că vecinul alesese o finanțare mai ieftină, dar mai riscantă... Conta oare că vecinul fusese păcălit de un agent imobiliar care îl făcuse să creadă că procedează cinstit? Poate că vecinul își dusesese copiii la Disneyland în loc să pună banii deoparte pentru zile negre – situație în care era el un candidat mai puțin demn de ajutor? Dar dacă vecinul rămăsese în urmă cu plățile pentru că își pierduse locul de muncă, sau pentru că un membru din familie se îmbolnăvisese, iar angajatorul nu acoperea asigurarea medicală, sau dacă vecinul doar avusese ghinionul să trăiască într-un stat cu probleme, și nu-și cheltuise banii

adăugând o piscină pe proprietate sau mergând într-o vacanță costisitoare – cum schimbau toate acestea calculul moral?

Nici una dintre aceste întrebări nu erau relevante pentru strategii care încercau să pună capăt crizei – cel puțin nu pe termen scurt. Dacă locuința vecinului a luat foc, nu vrei să-l auzi pe dispererul de la pompieri întrebând dacă focul a fost provocat de fulger sau de o țigară aprinsă înainte să trimită mașinile de intervenție; tot ce vrei este ca incendiul să fie stins înainte ca flăcările să ajungă și la tine. Executările silite în masă au reprezentat echivalentul unui incendiu extins care a distrus valoarea tuturor caselor și a tras economia pe fundul prăpastiei. În ceea ce ne privea, trebuia să ne asumăm rolul de pompieri.

Opinia publică era preocupată de întrebări legate de justetea deciziilor. Nu am fost deloc surprins când experții au reacționat critic la pachetul nostru de finanțare a locuințelor, sugerând că suma de 75 de miliarde de dolari era prea mică pentru a gestiona adevărata proporție a crizei, sau când promotorii creditelor ipotecare ne-au măcelărit în presă pentru că nu inclusesem o măsură de reducere a capitalului global. Însă nici eu, nici echipa mea, nu am anticipat că, în acea zi în Mesa, critica avea să fie vedeta discuțiilor, poate și pentru că venea dintr-o direcție pe care nu o luaserăm în calcul. La o zi după miting, Gibbs m-a atenționat că un comentator pe probleme economice de la CNBC, pe nume Rick Santelli, lansase pe post un atac virulent la adresa planului nostru de refinanțare a locuințelor. Gibbs, care avea un nas foarte fin când venea vorba de asemenea comentarii, a părut realmente îngrijorat.

„Se bate foarte multă monedă pe comentariile lui. Și corespondenții de presă îmi pun tot felul de întrebări. Ar trebui să vezi despre ce e vorba.”

În seara aceea am urmărit întreaga înregistrare pe laptop. Îl știam pe Santelli; nu mi se părea cu nimic diferit față de ceilalți comentatori care apăreau zilnic în emisiunile de specialitate, gata să anunțe ultimele bârfe din piață, dar și știrile mai vechi cu o convingere aproape teatrală, demnă de o reclamă TV. De data aceasta, transmisese live din clădirea Bursei Comerciale din Chicago, alimentat de o indignare dramatică și înconjurat de brokeri care acla-
mau din spatele birourilor, plini de sine, în timp ce el recita o listă de clișee aduse mereu în discuție de republicani, inclusiv afirmația (incorectă) că americanii vor fi încălțați cu creditele ipotecare ale risipitorilor și trântorilor – ale „ratașilor”, așa cum îi numea Santelli – care se afundaseră până peste cap în datorii. „Guvernul

promovează niște apucături oribile!“ a strigat el. „Câți dintre dumneavoastră vor să plătească ratele vecinului care și-a mai construit încă o baie, deși n-are cu ce să-și plătească datoriile?“

Santelli a continuat prin a spune că „Părinții noștri Fondatori de țară, oameni ca Benjamin Franklin și Jefferson s-ar răsuci în mormânt dacă ar ști unde a ajuns America“. Undeva pe la jumătatea monologului său, Santelli a propus „o partidă de ceai la Chicago pentru luna iulie“ pentru a opri uriașele donații din partea guvernului.

Mi-a fost greu să nu tratez situația drept ceea ce era de fapt: o scenetă prea puțin amuzantă menită nu să informeze, ci să umple spațiul de emisie, să vândă spațiu publicitar și să îi facă pe telespectatorii emisiunii *Squawk Box* să creadă că ei erau adevărații deținători ai informației, nu niște „ratați“. Cine ar fi putut lua în serios o asemenea dovadă de populism cras? Câți americani îi considerau pe brokerii de la bursa din Chicago reprezentativi pentru țară – brokeri care își păstrasera locurile de muncă tocmai pentru că guvernul intervenise pentru a menține sistemul financiar în viață?

Cu alte cuvinte, totul mi s-a părut jenant. Santelli era conștient de asta. Prezentatorii de la CNBC care se trăgeau cu el de șireturi știau asta. Dar era limpede că brokerii, cel puțin, credeau cu sfințenie ceea ce le vindea Santelli. Nu au părut deloc temperați de faptul că jocul lor fusese aranjat, dacă nu de ei atunci de angajatorii lor, adevărații granguri din sălile de consiliu cu lambriuri din lemn. Nu păreau deloc îngrijorați de faptul că pentru fiecare „ratat“ care cheltuiseră mai mult decât își putea permite existau alți 20 de oameni care trăiau cumpătat, care nu se întinseseră mai mult decât le-a fost plapuma și, cu toate acestea, sufereau acum din pricina tranzacțiilor păguboase de pe Wall Street.

Nu, acești brokeri erau sincer ofensați, siguri de faptul că foarte curând vor fi trași pe sfoară de către guvern. În mintea lor, ei erau victimele. Unul dintre ei chiar s-a apropiat de Santelli și a declarat la microfonul acestuia că programul nostru de locuințe era „un pericol moral“ – lansând astfel în spațiul public un termen economic care intrase deja în vocabularul colocvial, folosit pentru a descrie strategiile care acționaseră ca un scut pentru băncile care înregistrau pierderi din ce în ce mai mari și care, în ultimă instanță, aveau să încurajeze nesăbuiința financiară. Doar că, de data aceasta, același termen a fost folosit pentru a pleda împotriva ajutorului acordat familiilor care, nu din vina lor, riscau să-și piardă locuințele.

Iritat, am oprit înregistrarea. Era o tactică des întâlnită, mi-am spus, genul de discurs înșelător specific comentatorilor

conservatori de pretutindeni, indiferent de subiectul în discuție: răstălmăcirea unui limbaj folosit cândva de cei dezavantajați pentru a scoate în evidență tarele societății. Problema nu mai este discriminarea împotriva minorităților, susțin criticii; este „răsis-mul răsturnat“, când minoritățile mizează pe cartea rasistă pentru a obține un avantaj nemeritat; sunt „feministele“ lipsite de umor care le dau bărbaților în cap cu corectitudinea politică. Problema nu era carevasăzică la băncile care folosiseră piața ca pe propriile cazinouri, nici la corporațiile care le luaseră oamenilor pâinea de la gură desființând sindicatele și externalizând activitatea. Problema erau leneșii împreună cu aliații lor liberali de la Washington care profitau de adevărații „producători și executanți“ din economie.

Asemenea argumente nu aveau nimic de-a face cu realitatea. Erau imune la orice analiză. Pătrunseseră mai adânc, pe tărâmul miturilor, redefinind ceea ce era just, reatribuind rolul de victimă, conferind oamenilor de teapa acelor brokeri din Chicago cel mai prețios dar: convingerea că erau nevinovați și indignarea virtuoasă ce însoțește această convingere.

Mă gândesc deseori la clipul cu Santelli, care a prefigurat nenumăratele lupte politice duse de-a lungul mandatelor mele. Există un singur adevăr parțial în ceea ce spunea el: pretențiile noastre față de guvern *se schimbaseră* pe parcursul ultimelor două secole, de când părinții națiunii americane îi redactaseră statutul. Dincolo de sarcina de a ține la distanță dușmanii și de a cuceri noi teritorii, pe lângă asigurarea respectării drepturilor de proprietate și a strategiilor pe care proprietarii albi le-au considerat necesare pentru menținerea ordinii, tânara noastră democrație ne-a cam lăsat de capul nostru. Mai târziu s-a dus un război sângeros pentru a decide dacă drepturile de proprietate se extindeau și la tratamentul de sclavi aplicat negrilor. Au fost inițiate mișcări ale muncitorilor, femierilor și femeilor care au descoperit pe pielea lor că libertățile unora se traduceau prin subjugarea altora. A urmat recesiunea, iar oamenii au constatat că, lăsați de capul lor, rezultatul nu putea fi decât sărăcia și umilința.

Astfel, Statele Unite și alte democrații avansate au început să creeze un contract social modern. Societatea noastră a devenit din ce în ce mai complexă, iar funcțiile guvernului au luat forma asigurărilor sociale, care au ciugulit câte puțin de la fiecare în scopul protecției colective – fie pentru ajutoare în caz de dezastru, când locuințele noastre sunt distruse de uragan; fie pentru ajutorul de

gomaj în situația în care rămânem fără un loc de muncă; fie prin asigurările sociale și medicale pentru reducerea umilințelor inerente vârstei a treia; fie prin programe fiabile de asigurare a energiei și a serviciilor telefonice pentru cei din zonele rurale, unde companiile de utilități n-ar putea face, altfel, profit; fie prin școlile și universitățile de stat, pentru a oferi cât mai multor copii șansa la educație.

Procesul a funcționat, mai mult sau mai puțin. De-a lungul unei generații, pentru o mare parte dintre americani, nivelul de trai a crescut, viața a devenit mai sigură, mai prosperă și mai dreaptă. A apărut astfel o clasă de mijloc înfloritoare. Bogații au rămas bogați, poate nu chiar atât de bogați totuși pe cât și-ar fi dorit, iar numărul celor săraci – dar nu chiar atât de săraci pe cât ar fi ajuns altfel – a scăzut. Și chiar și când ni s-a părut că impozitele sunt prea mari, că unele reglementări au descurajat inovațiile, că statul hiperprotector parazita inițiativa individuală sau că un anumit program era nerentabil, am înțeles, în linii mari, avantajele unei societăți care încearcă măcar să ofere șanse egale tuturor și să construiască un plafon sub care nimeni să nu cadă.

Pentru a menține o structură socială compactă a fost nevoie de încredere. A fost necesar să înțelegem că depindem unii de alții, dacă nu la nivel de familie, cu siguranță la nivel de comunitate, iar fiecare membru merită atenție și are voie să ridice pretenții. A fost nevoie să înțelegem că acțiunile guvernului pentru cei aflați la ananghie sunt destinate tuturor; că nimeni nu se juca cu sistemul și că necazurile sau piedicile sau situația celor aflați în suferință puteau la fel de bine să te afecteze și pe tine.

De-a lungul anilor, această încredere a fost greu de menținut. Ruptura dintre rase a pus o foarte mare presiune asupra acestui proces. Era nevoie de un anume nivel de empatie, de compasiune pentru a accepta faptul că afro-americanii și alte grupuri minoritare aveau nevoie de mai mult ajutor din partea guvernului, că greutățile prin care treceau erau adânc înrădăcinate în istoria marcată de discriminare brutală și nu în caracteristicile imuabile sau în alegerile individuale, iar aceste lucruri erau greu de înțeles pentru mulți alegători albi. Din punct de vedere istoric, programele destinate minorităților, de la „40 de acri și un catâr“ până la acțiunea afirmativă, au fost primite cu ostilitate fățișă. Chiar și programele universale care se bucurau de un oarecare sprijin – cum au fost învățământul de stat și angajările în sectorul privat – au căpătat, în mod ironic, o dimensiune controversată când negrii și celelalte minorități etnice au fost incluși ca beneficiari.

Încrederea cetățenilor a fost și mai mult pusă la încercare de înrăutățirea situației economice. În anii 1970, rata de creștere economică a Statelor Unite a început să scadă – veniturile au stagnat, iar locurile de muncă bune nu au mai fost accesibile celor fără studii, părinții au început să manifeste îngrijorare că odraslele lor nu o vor duce cel puțin la fel de bine ca ei –, iar obiectivele oamenilor au început să se îngusteze. Am devenit mai sensibili la faptul că unii dintre noi aveau mai mult decât ceilalți și mai receptivi la noțiunea că guvernul nu trata pe toată lumea la fel.

Promovarea acestui scenariu – unul care alimenta resentimentele, nu încrederea populației – a ajuns să definească în cele din urmă Partidul Republican modern. Cu un grad de subtilitate și de succes mai mare sau mai mic, candidații Bătrânului Partid au adoptat acest scenariu din care au făcut o temă centrală, indiferent dacă era vorba de alegeri prezidențiale sau de alegerea unui membru în consiliul școlii locale. Acest scenariu a devenit șablonul canalului de știri Fox News și al posturilor de radio conservatoare, textul de căpătâi pentru oricare grup de consultanță sau comitet de acțiune politică finanțat de Koch Brothers: guvernul lua bani, locuri de muncă, posturi din învățământul superior și statutul oamenilor *ca noi*, muncitori și merituosi, și le dădeau *lor* – celor care nu ne împărțeau valorile, care nu munceau la fel de mult ca noi, oamenilor care erau ei înșiși vinovați pentru problemele de care se loveau.

Intensitatea acestor convingeri i-a plasat pe democrați în defensivă, iar liderii au început să fie mai reținuți când propuneau noi inițiative, limitând granițele dezbaterei politice. Un val de cinism profund și sufocant a pus stăpânire pe societate. Consultanții politici ai ambelor partide au considerat axiomatic efortul inutil de a reda încrederea oamenilor în guvern sau în orice altă instituție majoritară, iar în fiecare ciclu electoral, bătălia dintre democrați și republicani s-a redus la un singur aspect: cine era de vină pentru înrăutățirea condițiilor de trai al clasei de mijloc? Cei înstăriți și puternici sau săracii și minoritățile?

N-am vrut să cred că acesta era singurul lucru pe care îl putea oferi politica noastră. Nu candidasem pentru a alimenta furia oamenilor și pentru a arăta cu degetul că unul sau altul era vinovat. Candidasem pentru a reclădi încrederea poporului american, nu numai în guvern, dar și în oameni. Dacă aveam încredere unii în alții, atunci democrația funcționa. Dacă aveam încredere unii în alții, structura compactă a societății era încă rezistentă și puteam

rezolva problemele grave ca înghețarea salariilor și asigurările de pensie în continuă scădere. Dar de unde trebuia să începem?

Criza economică înclinase balanța în favoarea democraților la ultimele alegeri. Dar, departe de a restabili orice sens al scopului comun sau încrederea în capacitatea guvernului de a acționa eficient, criza i-a înfuriat și mai mult pe oameni, i-a făcut și mai temători și mai convinși că soluția era la îndemână. Santelli, McConnell și Boehner au înțeles cât de ușor putea fi canalizată acea furie și cât de profitabilă era pentru ei teama cetățenilor.

Forțele pe care ei le reprezentau pierduseră cea mai recentă luptă la urne, dar aveau încă șanse să câștige un război mai mare, unul care presupunea ciocnirea între perspectivele diferite asupra lumii, asupra valorilor și asupra posibilelor scenarii.

Toate acestea mi se par clare acum, dar la momentul respectiv nimic nu îmi era limpede. Și eu și echipa mea eram prea ocupați. Promulgarea Legii privind relansarea economică și înaintarea planului nostru de refinanțare a locuințelor fuseseră elemente absolut necesar în stoparea crizei. Dar nu au fost nici pe departe de ajuns. Sistemul financiar global, în special, era încă în declin, iar persoana căreia îi încredinșasem cea mai importantă sarcină nu se ridica la înălțimea așteptărilor.

Problemele lui Tim Geithner începuseră cu câteva săptămâni în urmă, în timpul procedurilor pentru confirmarea lui ca secretar al trezoreriei. Istoric vorbind, confirmarea numirilor din guvern de către Senat era un proces de rutină, iar senatorii din ambele partide mergeau pe prezumția că președinții aveau dreptul să-și aleagă propria echipă – chiar dacă oamenii aleși de președinte erau, din punctul de vedere al senatorilor, niște ticăloși sau niște neisprăviți. Dar, în ultimii ani, mandatul constituțional al Senatului de a „consilia și aproba” se transformase într-o armă în ciclul interminabil de conflicte între partide. Stafful partidului de opoziție din Senat studia acum cu lupa dosarele celor nominalizați, în căutarea vreunui derapaj din tinerețe sau a unui citat negativ care puteau fi puse în discuție în timpul audierilor sau puteau fi publicate în presă. Viețile personale ale viitorilor membri ai guvernului au devenit subiect de discuție publică extrem de indiscretă. Scopul atacurilor nu era acela de a influența nominalizarea – pentru că majoritatea celor nominalizați erau, în cele din urmă, confirmați –, ci de a distra atenția și de a pune administrația într-o poziție stânjenitoare din punct de vedere politic. Caracterul de anchetă al procedurilor

avea și alte urmări: din ce în ce mai mulți candidați cu înalte calificări pentru funcții importante la nivel federal preferau să respingă oferta de lucru decât să treacă prin procesul de confirmare care le-ar fi putut păta reputația și afecta familiile.

Problema lui Tim ținea de achitarea impozitelor. În timpul celor trei ani în care lucrase pentru Fondul Monetar Internațional, nici el, nici contabilii lui nu băgaseră de seamă că organizația nu reținuse impozitele angajaților americani. Era o greșeală nevinovată și aparent obișnuită, dar, în timpul unui audit din 2006, deci cu doi ani înainte ca Tim să fie numit în administrație, această greșeală ieșise la iveală, iar Tim revenise asupra declarației de impozit și achitase către stat suma stabilită de auditori. Cu toate acestea, dat fiind climatul politic – și faptul că, în calitate de secretar al trezoreriei, Tim monitoriza și activitatea Fiscului – reacția față de greșeala lui a fost necruțătoare. Republicanii au susținut că Tim comisese intenționat fraudă fiscală. Realizatorii de parodii politice de la miezul nopții făceau glume pe seama lui. Descurajat, Tim le-a sugerat lui Axe și Rahm că poate ar trebui să nominalizeze pe altcineva, lucru care m-a făcut să-l sun într-o seară pentru a-l încuraja și pentru a-l asigura că el era „omul potrivit” pentru mine.

Deși a fost confirmat câteva zile mai târziu, Tim era conștient că fusese ales cu cea mai mică marjă întâlnită vreodată în nominalizarea unui secretar de trezorerie din istoria Statelor Unite și că, atât pe plan intern, cât și pe plan internațional credibilitatea lui fusese puternic afectată.

Eu nu am fost la fel de îngrijorat; nimeni nu își amintește voturile de confirmare și eram sigur că foarte curând avea să-și recapete în totalitate credibilitatea. Dar spectacolul confirmării mi-a atras atenția asupra faptului că Tim era un civil, un tehnocrat cu experiență care acționase mereu în culise. Avea să treacă ceva timp – ca și în cazul meu – pentru ca el să se obișnuiască cu interesul din partea publicului.

A doua zi după confirmare, Tim a venit cu Larry în Biroul Oval pentru a mă informa în legătură cu starea deplorabilă a sistemului financiar. Creditele rămăseseră în continuare blocate. Piețele erau fragile. Cinci instituții de vârf – „cele cinci bombe cu ceas”, așa cum le-a numit Tim – se aflau într-o situație disperată: Fannie Mae și Freddie Mac, care deveniseră practic singurele surse de finanțare pe piața imobiliară și care consumau rapid cele 200 de miliarde de dolari din banii contribuabililor injectate de trezorerie în anul ce tocmai trecuse; compania de asigurări AIG, gigantul care avusese

o expunere masivă ca urmare a garantării unor împrumuturi ipotecare și pentru care TARP alocase 150 de miliarde de dolari în ultimele patru luni doar pentru a-l menține la suprafață; plus Citigroup și Bank of America, două corporații care împreună reprezentau 14% din depozitele bancare din America și ale căror acțiuni scăzuseră cu 82% în ultimele patru luni.

O nouă verificare a oricăreia dintre aceste cinci instituții financiare ar fi avut ca rezultat insolvența, ceea ce ar fi atras după sine un cutremur financiar global infinit mai mare decât cel prin care tocmai trecuserăm. Cu toate că guvernul pompase deja sute de miliarde în salvarea acestor instituții, cele 300 de miliarde rămase din fondurile TARP n-ar fi putut acoperi ritmul actual al pierderilor. O estimare a Băncii Centrale arăta că, dacă nu stabilizăm curând întregul sistem, băncile ar mai fi avut nevoie de o infuzie de capital de la guvern de 300 până la 700 de miliarde de dolari –, iar aceste cifre nu includeau AIG, care a anunțat mai târziu pierderi trimestriale de 62 de miliarde de dolari.

În loc să continuăm să aruncăm banii contribuabililor într-un sac fără fund, trebuia să găsim o modalitate de a petici sacul. În primul rând, trebuia să redăm măcar parțial încrederea pieței, pentru ca investitorii care se puseseră între timp la adăpost prin retragerea a trilioane de dolari din sectorul financiar în capitalul privat, să reentre în joc și să reinvestească. Tim mi-a explicat că în privința consorțiilor Fannie și Freddie aveam autoritatea de a pompa mai mulți bani în ele fără aprobarea Congresului, în parte pentru că tocmai intraseră sub tutela guvernului. Am aprobat imediat un angajament de capital în valoare de 200 de miliarde de dolari. Nu era o alegere convenabilă, dar orice altă alternativă ar fi dus la moartea pieței americane de credite ipotecare.

Cât despre restul sistemului financiar, variantele disponibile erau mult mai riscante. Peste câteva zile, într-o altă ședință din Biroul Oval, Tim și Larry au punctat trei opțiuni de bază. Prima dintre ele, promovată intens de președintele FDIC¹ și de Sheila Bair, consilier în FDIC care activase și sub administrația Bush, presupunea o reinterpretare a propunerii inițiale a lui Hank Paulson pentru TARP, prin care guvernul instituia o singură „bancă de active și pasive de risc” ce avea să achiziționeze toate activele toxice particulare și să curețe astfel sectorul bancar. Aceasta le-ar

¹ Federal Deposit Insurance Corporation – Corporația Asigurărilor Federale de Depozit (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

fi oferit investitorilor ocazia de a-și recăpăta încrederea, iar băncilor posibilitatea de a acorda din nou credite.

Deloc surprinzător, piețele au agreeat această abordare, întrucât transfera viitoarele pierderi în cărca contribuabililor. Numai că, așa cum au evidențiat Tim și Larry, problema cu „băncile de risc” era că nimeni nu putea aprecia cu acuratețe valoarea activelor toxice din registrele băncilor. Dacă guvernul aloca o sumă prea mare, însemna că aceasta urma să fie recuperată tot din banii contribuabililor, dar cu condiții mai flexibile. Dacă, pe de altă parte, guvernul aloca o sumă prea mică – și date fiind activele toxice în valoare estimativă de 3 000 de miliarde de dolari, vânzarea garanțiilor bancare sub prețul pieței era tot ce-și putea permite guvernul –, băncile ar fi fost nevoite să suporte pierderi masive imediate și ar fi falimentat oricum. Tocmai din cauza acestor complicații estimative, Hank Paulson a abandonat ideea la începutul crizei.

O a doua opțiune era una aparent evidentă la prima vedere, adică naționalizarea pe termen limitat a acelor instituții financiare constant semnificative care – potrivit ultimelor evaluări ale activelor și pasivelor lor pe piața actuală – erau în insolvență, și apoi restructurarea lor pe baza unor proceduri similare celor pentru declararea falimentului, astfel încât acționarii și deținătorii de obligațiuni să se reorganizeze și eventual să înlocuiască consiliile de conducere și administrație. Această opțiune se potrivea intenției mele de a smulge plasturele de pe rană și de a stabiliza sistemul o dată pentru totdeauna, în loc să las băncile să schiopăteze – funcționale pe hârtie, dar lipsite de credibilitate și de capital. De asemenea, se potrivea noțiunii de „justiție divină”, atât de dragă lui Tim, și nevoii justificate a publicului de a-i vedea pe cei vinovați pedepsiți și umiliți.

Ca de obicei însă, ceea ce părea o soluție simplă nu era deloc la îndemână. Odată ce guvernul naționaliza o bancă, acționarii celorlalte bănci s-ar fi grăbit să scape de balast, de teamă să nu cadă victime aceleiași naționalizări. Asemenea procese ar fi dus la naționalizarea băncilor vulnerabile una după alta și preluarea în cascadă de către guvern a sectorului financiar american.

Costurile ar fi fost uriașe, nu numai din punct de vedere financiar, ci și pentru că guvernul Statelor Unite trebuia să preia responsabilitatea gestionării instituțiilor în cauză pe toată perioada avută în vedere. Rezultatul ar fi fost milioane de procese inevitabile intentate guvernului de către grangurii de pe Wall Street, de către fondurile de pensii și de către micii investitori furioși din cauza restructurărilor impuse. Problema care s-ar fi ridicat

În continuare era pe cine să numim în fruntea acestor bănci, în special în condițiile în care aproape toți experții cu state vechi ar fi fost bănuți, într-un fel sau altul, de implicarea, în activitățile de refinanțare. Cine avea să stabilească salariile și bonusurile acestor directori? Cum ar fi reacționat publicul dacă aceste bănci naționalizate continuau să piardă bani? Cui i-ar fi putut vinde guvernul aceste bănci, în caz de forță majoră, dacă nu tot altor bănci care contribuiseră la declanșarea dezastrului?

Gândindu-se la faptul că nu existau răspunsuri concrete la aceste întrebări, Tim a venit cu o a treia opțiune. Teoria lui era exprimată după cum urmează: cu toate că nimeni nu se îndoia de faptul că băncile se clătinau și dețineau o grămadă de garanții toxice, panica de pe piață scăzuse în așa măsură prețurile *tuturor* activelor, încât situația putea părea, de fapt, mai gravă decât era în realitate. La urma urmei, nu se putea ca majoritatea covârșitoare a creditelor ipotecare să fie imposibil de rambursat. Nu toate ipotecile garantate prin însuși obiectul tranzacției erau lipsite de valoare și nu toate băncile erau afundate în împrumuturi neacoperite. Dar, atâta timp cât piața nu putea discerne cazurile clare de insolvență de cele în care era vorba doar de o lipsă temporară de lichidități, majoritatea investitorilor evitau tot ceea ce ținea de sectorul financiar.

Soluția lui Tim a fost ulterior numită „testul de stres”. Banca Centrală urma să stabilească indicatorii pentru capitalul de care avea nevoie fiecare din cele 19 bănci semnificative sistemic pentru a supraviețui celui mai negru scenariu. După care tot Banca Centrală urma să trimită autorități de reglementare pentru a verifica registrele și a stabili dacă băncile respective dispuneau sau nu de o rezervă financiară care să le ajute să treacă de criză; în caz că această rezervă nu era satisfăcătoare, banca avea la dispoziție șase luni pentru a strânge capitalul necesar din surse private. Dacă nici după șase luni nu acumula suficient capital, guvernul urma să intervină cu o injecție de capital destul de mare pentru a corespunde criteriilor, iar în cazul în care contribuția guvernului depășea 50% din suma necesară, atunci banca se naționaliza. În orice caz, piețele puteau avea o imagine clară a situației în care se afla fiecare bancă în parte. Acționarii urmau să își vadă acțiunile scăzând drastic, dar numai în proporție cu suma necesară pentru reabilitarea băncii. Iar contribuabilii nu erau obligați să plătească din buzunar decât în caz de forță majoră.

Tim a prezentat a treia opțiune mai mult ca un cadru de referință decât ca plan detaliat, iar Larry și-a manifestat scepticismul

spunând că băncile nu puteau fi salvate, că piețele nu vor crede niciodată în rigorile unui audit gestionat de guvern și că acest exercițiu nu va face decât să amâne inevitabilul. Tim a recunoscut aceste riscuri. A adăugat că orice test de stres necesita cel puțin trei luni, timp în care presiunea exercitată de public ca noi să luăm măsuri decisive se va acumula; și între timp evenimentele puteau arunca piețele într-un picaj și mai accentuat.

Larry și Tim au rămas pe loc și au așteptat o reacție din partea mea. M-am lăsat pe spate în fotoliu.

„Mai avem și altceva în meniu?” am întrebat.

„Nimic deocamdată, domnule președinte.”

„Nu pare prea tentant.”

„Deloc, domnule președinte.”

Am încuviințat din cap, am cântărit probabilitățile și, după câteva întrebări suplimentare, am decis că testul de stres propus de Tim era cea mai bună variantă. Nu pentru că era nemaipomenit – nici pentru că ar fi fost bun – ci pentru că celelalte opțiuni erau mai rele. Larry a comparat situația cu aceea în care un medic alege un tratament mai puțin invaziv înainte de a opta pentru o intervenție chirurgicală. Dacă testul de stres dădea rezultate, puteam repara mai repede sistemul și cu bani mai puțini de la contribuabili. Dacă nu funcționa, situația rămânea aceeași, iar noi aveam măcar o imagine mai clară a ceea ce presupunea intervenția chirurgicală.

Peste două săptămâni, pe 10 februarie, Tim s-a adresat publicului pentru prima oară în calitate de secretar al trezoreriei. A vorbit în marea sală a Clădirii Trezoreriei denumită Camera Banilor, care funcționase ca bancă timp de peste un secol după Războiul Civil și unde banii erau distribuiți direct din seifurile guvernului. Tim trebuia să prezinte structura-cadru pentru testul de stres și să sublinieze și alte măsuri pe care doream să le luăm pentru a stabiliza băncile în agonie, transmitând în același timp semnalul că, în pofida incertitudinilor la tot pasul, eram încrezători și aveam un plan fezabil.

Este greu, desigur, să transmiți siguranță atunci când tu însuși nu te simți sigur. Încă șifonat după audierile de confirmare, după câteva săptămâni în care lucrase cu numai câțiva angajați, fără a stăpâni toate detaliile testului de stres, Tim a pășit în fața unei armate de camere de luat vederi și de jurnaliști de la publicațiile financiare și a picat direct în cap.

Toată lumea, inclusiv el, a fost de acord că discursul a fost un dezastru. Era emoționat, s-a încurcat pentru că era pentru prima oară când folosea teleprompterul și a vorbit în termeni foarte vagi despre planul de ansamblu. Echipa de comunicare de la Casa Albă l-a tot presat să pună accent pe intenția noastră de a trata băncile cu severitate, exact în momentul în care echipa economică încerca să sublinieze că era imperios necesar să asigurăm piețele financiare că nu aveau motive de panică. Între timp, diversele agenții responsabile cu reglementarea sistemului financiar nu s-au pus de acord asupra propunerii lui Tim, iar unii directori de agenții, ca Sheila Bair, continuau să-și promoveze propriile idei. Rezultatul a fost clasicul discurs al unui delegat, plin de promisiuni acoperite și de mesaje neclare ce reflectau presiunile contradictorii venite din toate părțile. În graba lui de a termina cât mai repede discursul, Tim – care rămăsese practic fără combustibil – nu a acordat nici un pic de timp prezentării în sine.

În timp ce vorbea, valoarea acțiunilor de la Bursă a scăzut cu încă trei procente. Până la sfârșitul acelei zile scăzuseră cu aproape 5%, iar piețele financiare cu 11%. Discursul lui Tim era subiectul la ordinea zilei, analizat de presă la virgulă. După cum anticipase Larry, mulți analiști au văzut testul de stres ca pe o mușamalizare elaborată, ca pe un nou set de măsuri de salvare. Comentatorii din întreg spectrul politic se întrebau dacă nu cumva zilele lui Geithner, ale mandatului meu și ale sistemului financiar global erau numărate.

Oricâtă cenușă și-a pus Tim în cap a doua zi, am fost nevoit să recunosc că eram martorul unui eșec al administrației mele – un eșec al meu atunci când pusesem presiune pe oamenii mei. Cu o zi în urmă, la o conferință de presă menționasem, fără să mă gândesc, discursul pe care Tim urma să-l țină și nu fusese corect din partea mea, adăugând că acesta va anunța „un pachet de planuri clare și concrete” și că își va câștiga în felul acesta „momentul lui de glorie”.

Lección generală a fost dureroasă, dar utilă. În lunile următoare am dat dispoziții echipei să desfășoare un proces mult mai strâns, cu o mai bună comunicare între părțile relevante ale administrației; să anticipeze problemele și să rezolve disputele înainte de comunicarea oficială a oricărui plan, pentru a permite ideilor noastre timp și spațiu să germineze, indiferent de presiunile din afară; să acorde o atenție specială personalului desemnat să se ocupe de proiectele mari și să comunice detaliile esențiale precum și pe cele de execuție.

Și încă ceva: mi-am jurat să nu mai deschid gura și să ridic nivelul așteptărilor care, date fiind împrejurările specifice, nu puteau fi satisfăcute.

Răul era deja făcut. Prima impresie pe care lumea și-o făcuse despre echipa mea de specialiști harnici a fost aceea că avea de-a face cu o bandă de pistolari care nu puteau trage la țintă. Republicanii au jubilat. Rahm primea telefoane peste telefoane de la democrații îngrijorați. Singurul aspect pozitiv în tot acest fiasco a fost reacția lui Tim. Ar fi putut să fie cu moralul la pământ, dar nu a fost cazul. Avea doar aerul resemnat al unui om care știa că va plăti pentru felul jalnic în care se prezentase, dar nu-și pierduse încrederea în ceea ce era cu adevărat important, și pe bună dreptate.

Îmi plăcea această calitate a lui. Era încă omul meu. Nu ne rămânea decât să ne menținem pe poziție, să punem planul în aplicare și să sperăm că va funcționa.

„Doamnă președinte al Camerei... Președintele Statelor Unite!”

Pentru motive care îmi scapă, primul discurs al președintelui nou ales înaintea camerelor reunite ale Congresului nu este considerat ca un discurs privind Starea Uniunii. Cu toate acestea, este, din toate punctele de vedere, un discurs despre starea uniunii – primul dintr-un ritual anual în care președintele are ocazia de a vorbi cu zeci de milioane de cetățeni americani.

Prima mea cuvântare era programată pentru 24 februarie, ceea ce însemna că exact în perioada în care puneam în practică planul nostru de redresare economică a trebuit să găsesc timp pentru a citi ciornele lui Favs. Nu era o sarcină ușoară pentru nici unul dintre noi. Alte adresări puteau să aibă în vedere teme generale sau să se concentreze asupra unui singur aspect. În acest discurs, pe care angajații Aripiei de Vest îl numeau simplu SOTU¹, președintele trebuia să prezinte prioritățile politicii interne și externe pentru următorul an. Planurile și propunerile atingeau rareori coarda sensibilă a publicului, indiferent cât erau de cosmetizate, de stropite pe alocuri cu glume și expresii captivante sau de explicații detaliate privind extinderea programului Medicare de asistență medicală sau rambursarea creditului fiscal.

Ca fost senator, cunoșteam prea bine tactica ovațiilor din timpul SOTU: un spectacol cu calități de ritual, în care membrii partidului

¹ Acronim pentru State of the Union – Starea Uniunii (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

președintelui se ridicau în picioare și izbucneau în urale la fiecare a treia frază, în timp ce partidul din opoziție refuza să aplaude chiar și cele mai înduioșătoare povești de teamă că vreo cameră de luat vederi îi va surprinde fraternizând cu inamicul. (Singura excepție de la regulă o reprezenta orice referire la trupele de peste hotare.) Acest teatru absurd nu numai că a scos în evidență scindarea țării într-un moment în care era nevoie de unitate; dar întreruperile permanente au adăugat cel puțin 15 minute unui discurs și-așa destul de lung. Inițial m-am gândit să-mi încep cuvântarea rugându-i pe cei prezenți să se abțină de la aplauze, dar, deloc surprinzător, Gibbs și echipa de comunicare au respins ideea, insistând că o sală cufundată în tăcere nu dădea bine la televizor.

Simțeam că întregul proces de redactare a discursului SOTU ne storsese de energie și de inspirație, iar în anumite momente îi și spusese lui Favs că după cuvântarea din noaptea alegerilor, după doi ani de adresare nonstop către public, nu mai aveam nimic nou de spus și poate că așa face oamenilor un mare serviciu dacă aş proceda precum Thomas Jefferson, oferind membrilor Congresului o copie a discursului meu pe care s-o citească liniștiți. Toate grijile mele au dispărut în momentul în care am pășit în Camera Reprezentantilor și mi-am auzit numele anunțat la intrarea în sală.

„Doamnă președinte a Camerei...” Atunci, foarte probabil mai mult decât în alte ocazii, acele cuvinte și scena care a urmat m-au făcut să conștientizez pe deplin măreția funcției pe care o ocupam. Când am pășit în sală, s-au auzit ropote de aplauze; am traversat încet culoarul central, strângând mâinile ce se întindeau spre mine; membrii cabinetului meu ocupaseră primele două rânduri din față; în sală se aflau șefii reuniți ai Statului Major în uniforme impecabile și judecătorii Curții Supreme în robele lor negre, amintind de membrii unei gilde din vechime; președinta Camerei și vicepreședintele Biden, aflați de-o parte și de cealaltă în spatele meu, m-au salutat; am vazut-o pe soția mea strălucind de frumusețe, în loja superioară, îmbrăcată într-o rochie fără mâneci (acela a fost momentul în care a început să se manifeste admirația pentru brațele lui Michelle), făcându-mi cu mâna și trimițându-mi un sărut în timp ce președinta Camerei a lovit pupitrul cu ciocănașul de lemn, semn că ceremonia începea.

Deși am vorbit despre planurile mele de-a pune capăt Războiului din Irak, de-a consolida eforturile militare din Afghanistan și de a conduce lupta împotriva organizațiilor teroriste, cea mai mare parte a cuvântării mele s-a referit la criza economică.

Am vorbit despre Legea privind relansarea economică, despre planul nostru de locuințe, despre raționamentul din spatele testului de stres. Am dorit, de asemenea, să punctez un aspect chiar mult mai important: trebuia să aspirăm spre mai mult. Nu doream numai să rezolv problemele urgente la ordinea zilei; simțeam că trebuie să ne angajăm cu toții într-un efort de schimbare pe termen lung. Odată ce reporneam economia, nu ne puteam mulțumi cu starea de lucruri de dinaintea crizei. În acea seară am exprimat foarte clar intenția de a continua cu reforme structurale – în educație, în sistemul energetic, în politica climatică, în asistența medicală și în reglementările financiare – și că vom așterne bazele prosperității generale, pe termen lung, în America.

Zilele în care eram gătuît de trac pe scenă trecuseră demult și, având în vedere temele abordate, consider că adresarea mea a fost la înălțimea așteptărilor. Potrivit lui Axe și lui Gibbs, ecourile discursului au fost pozitive, iar formatorii de opinie m-au considerat ca având o calificare „prezidențială” adecvată. Au fost, se pare, surprinși de agenda mea îndrăzneată, de dorința mea de a continua și cu alte reforme în afara celor destinate obiectivului central, adică salvarea economiei.

Am avut senzația că nimeni nu auzise, de fapt, promisiunile pe care le făcusem în campania electorală sau că presupuseseră că vorbeam ca să mă aflu în treabă. Reacția în urma discursului meu a fost practic o avanpremieră a criticilor ce mi-au fost adresate în primii doi ani de mandat, legate de faptul că încercam să fac prea mult, că eram cel puțin naiv sau iresponsabil, dacă nu chiar o amenințare la adresa Americii pentru că doream să obțin mai mult decât o întoarcere la starea de fapt anterioară crizei, sau că tratam schimbarea mai mult ca pe un slogan.

Oricât de solicitantă ar fi fost criza economică, tânăra mea administrație nu-și putea permite luxul de a pune celelalte probleme deoparte, întrucât mașinăria guvernului federal avea ramificații pe tot globul, funcționa 24 de ore din 24, indiferent de aglomerarea de mesaje și de ciclul de somn al angajaților. Multe din funcțiile acesteia (emiterea cecurilor de asigurări sociale, întreținerea sateliților meteo, procesarea împrumuturilor din agricultură, emiterea pașapoartelor) nu necesitau dispoziții specifice de la Casa Albă și funcționau exact așa cum funcționează organismul uman, respirând și transpirând independent de controlul conștient al creierului. Existau însă și o mulțime de alte

agenții și de clădiri pline de angajați care aveau nevoie de atenție zilnică: doreau îndrumare strategică sau ajutor pentru noi angajări, cereau sfaturi când o criză internă sau un eveniment extern blocau activitatea sistemului. După prima ședință săptămânală din Biroul Oval l-am rugat pe Bob Gates, care lucrase sub șapte președinți americani, să-mi dea orice sfat pe care-l considera necesar conducerii executivului. Mi-a zâmbit ironic, crispat.

„Pe un singur lucru puteți să vă bazați, domnule președinte“, a spus el. „Cineva, undeva, în orice moment, în orice zi, o dă în bară.“

Am trecut la treabă, încercând să prevenim eventualele incurcături.

Pe lângă întâlnirile mele obișnuite cu secretarul finanțelor, cu secretarul de stat și secretarul apărării, pe lângă informările zilnice din partea serviciului de securitate națională și a echipelor economice, am stabilit întâlniri permanente cu fiecare membru al cabinetului, pentru a trece în revistă planurile strategice ale departamentelor lor, identificarea blocajelor și stabilirea priorităților. Am vizitat agențiile lor, profitând de fiecare ocazie pentru a anunța noi strategii sau practici de guvernare și am vorbit cu specialiștii din ministere cărora le-am mulțumit pentru serviciile lor și le-am reamintit importanța misiunii pe care o aveau de îndeplinit.

Am avut nenumărate întâlniri cu diverse grupuri electorale – Masa Rotundă a Oamenilor de Afaceri, cu federația sindicatelor din Statele Unite AFL-CIO¹, cu Adunarea Primarilor din Statele Unite, cu organizațiile serviciilor pentru veterani – pentru a cunoaște problemele cu care se confruntau și pentru a le cere sprijinul. Am participat la câteva reuniuni care mi-au consumat foarte mult timp (cum a fost prezentarea propunerii primului nostru buget federal) și la evenimente publice inovatoare menite să crească transparența guvernului (cum a fost prima noastră ședință difuzată în direct de la primărie). În fiecare săptămână țineam un mic discurs televizat, ofeream interviuri ziarelor și posturilor de televiziune naționale și locale. Am luat cuvântul la Dejunul de Rugăciune Națională și am organizat o petrecere pentru membrii Congresului, cu ocazia Super Bowl. În prima săptămână din martie participasem deja la două summituri cu liderii internaționali – unul organizat în Washington D.C., cu primul-ministru britanic Gordon Brown, celălalt la Ottawa, cu primul-ministru canadian Stephen

¹ The American Federation of Labour & Congress of Industrial Organization (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

Harper – pentru discutarea obiectivelor strategice și a protocolurilor diplomatice cu țările respective.

Pentru fiecare eveniment, întâlnire sau inițiativă politică existau 100 și mai bine de oameni care lucrau frenetic în culise. Fiecare document era verificat din punct de vedere al acurateții datelor, fiecare persoană prezentă la ședințe era verificată, fiecare eveniment era planificat la minut și fiecare inițiativă politică era pieptănată cu atenție, pentru a ne asigura că era fezabilă, convenabilă din punct de vedere al costurilor și nu prezenta riscuri greu de anticipat.

Acest efort susținut se extindea și în Aripa de Est, unde prima doamnă avea un mic ansamblu de birouri și unde își desfășura propria activitate destul de încărcată. Din clipa în care ne-am instalat la Casa Albă, Michelle s-a dedicat noii sale misiuni, asigurându-se în același timp că noua reședință era un adevărat cămin pentru familia noastră. Datorită ei, Malia și Sasha au depășit cu bine perioada de tranziție la viața noastră nouă și neobișnuită. Se jucau cu mingea pe holul lung care traversa locuința și făceau prăjituri cu bucătarii de la Casa Albă. La sfârșit de săptămână se jucau cu noile lor prietene sau mergeau la aniversări, jucau baschet, fotbal, Malia lua lecții de tenis, iar Sasha mergea la lecții de balet și de tae kwon do. (Întocmai ca Michelle, Sasha era foarte încăpățânată.) În public, Michelle era fermecătoare, iar alegerile ei vestimentare primeau mereu aprecieri. Pentru că era de datoria ei să găzduiască Balul Guvernatorilor, un eveniment anual, Michelle s-a rupt de tradiție și a angajat trupa Earth, Wind & Fire. Ritmul funk al muzicii lor R&B a îndemnat la dans întreaga adunare de oficiali de vârstă mijlocie din ambele partide, oameni pe care nu mi i-aș fi închipuit niciodată într-o astfel de ipostază.

„Fă-te frumoasă.“ „Ai grijă de familia ta.“ „Dă dovadă de grație.“ „Fii alături de soțul tău.“ Sarcina primei doamne a Statelor Unite a fost definită în istoria Americii de aceste principii, iar Michelle era imaginea lor vie. Nu a lăsat însă niciodată să se vadă cât de mult i-a displicut la început noul ei rol, cât de copleșită a fost de sentimentul de nesiguranță.

Parte din frustrările ei erau mai vechi. Încă de la începutul căsniciei noastre fusesem martor la frământările ei, similare multor femei, la eforturile ei de a împăca latura ei de femeie de carieră, independentă și ambițioasă, cu dorința de a fi o mamă la fel de grijulie și de atentă pentru fetele noastre, cum fusese Marian pentru ea. Am încercat mereu s-o încurajez pe Michelle în cariera ei și nici o clipă nu mi-a trecut prin cap că datoriile de soție și de

mamă erau singura ei prioritate; am fost norocoși că am lucrat amândoi și am avut un sprijin puternic în familia și prietenii noștri, ceea ce ne-a dat un avantaj pe care nu multe familii îl au. Dar nu era suficient pentru a o feri pe Michelle de presiunile absurde și uneori contradictorii ale societății, cu care se confruntă femeile cu copii, atât din partea presei și a colegilor, cât și din partea angajatorilor și, desigur, a bărbaților de lângă ele.

Cariera mea politică și absențele mele prelungite i-au făcut lui Michelle sarcina și mai grea. Nu o dată a ales să renunțe la o ocazie profesională care, oricât de tentantă ar fi fost, ar fi presupus ca ea să nu poată petrece prea mult timp cu fetele. Chiar și la ultimul ei post de la Centrul Medical de pe lângă Universitatea din Chicago, în ciuda unui șef înțelegător și a posibilității de a-și stabili propriul program, Michelle n-a scăpat niciodată de sentimentul că pune fetele, sau munca ei, sau ambele interese pe planul doi. Când eram la Chicago a putut cel puțin evita atenția publicului și s-a ocupat de treburi în ritmul ei. Acum toate acestea se schimbaseră. După alegerea mea a fost nevoită să renunțe la o slujbă extrem de importantă pentru un rol care – așa cum fusese imaginat, cel puțin – era mult prea mic pentru atribuțiile cu care era înzestrată. Mai mult decât atât, creșterea și educația copiilor noștri presupunea de-acum un nou set de complicații – cum ar fi, de exemplu, obligația de a telefona părinților prietenelor Sashei, pentru a le explica de ce era nevoie ca agenții Serviciilor Secrete să le inspecteze locuințele înainte ca fata să vină la ei în vizită, sau nevoia de a colabora cu angajații Casei Albe pentru a convinge presa să nu publice o fotografie cu Malia și prietenele ei la mall.

Pe lângă toate acestea, Michelle s-a trezit peste noapte simbolul războiului dintre sexe în plină desfășurare în America. Toate alegerile pe care le făcea, toate vorbele ei erau interpretate și judecate cu înfrigurare. Când s-a autointitulat, în glumă, „mămica supremă“, unii comentatori și-au exprimat dezamăgirea față de faptul că nu se folosea de platforma pe care o avea la dispoziție pentru a desființa stereotipurile legate de locul femeii în societate. Totodată, eforturile de a extinde limitele sarcinilor Primei Doamne veneau la pachet cu anumite riscuri: Michelle se afla încă sub impactul atacurilor nemiloase la adresa ei din timpul campaniei electorale și nu trebuia decât să se uite la Hillary Clinton pentru a înțelege cât de repede se puteau întoarce oamenii împotriva unei Prime Doamne care alegea să se implice în activitatea politică.

Tocmai de aceea, în primele luni, Michelle și-a acordat răgazul de a decide cum dorește să își îndeplinească misiunea, încercând să vadă cum și unde ar putea interveni, stabilind în același timp, cu grijă și mult tact, ritmul activității ei de Primă Doamnă. A cerut părerea lui Hillary și a Laurei Bush. A recrutat o echipă puternică de specialiști cu experiență, în care avea încredere. În cele din urmă, s-a hotărât să susțină două cauze care însemnau foarte mult pentru ea: creșterea alarmantă a cazurilor de obezitate infantilă în America și lipsa absolut rușinoasă a sprijinului pentru familiile soldaților americani.

Știam prea bine că ambele probleme atingeau o coardă sensibilă în Michelle, copleșită la rândul ei de frustrări și de temeri legate de aceste aspecte. Înmulțirea cazurilor de obezitate îi atrăsese atenția cu câțiva ani înainte, când pediatriul nostru constatare că indicele de masă corporală al Maliei crescuse și identificase alimentele procesate preferate de copii drept principala cauză. Vestea cu pricina i-a confirmat lui Michelle cele mai negre bănuieli, că hinghereala și oboseala zilnică din viețile noastre vor afecta și viețile fetelor. Pe de altă parte, interesul ei față de familiile soldaților americani a fost stârnit mai cu seamă de discuțiile încărcate de emoție pe care le avusese în timpul campanie cu soțiile militarilor detașați peste hotare. Le-a ascultat pe acestea în timp ce ele descriau sentimentul de singurătate amestecată cu mândrie, își recunoșteau resentimentele pentru că erau tratate superficial în tabloul general a apărării țării și își exprimau reținerea în a cere ajutor, de teamă să nu fie percepute ca egoiste. În poveștile lor, Michelle vedea ecoul propriilor trăiri.

Eram sigur că impactul ei în ambele domenii va fi unul substanțial, tocmai pentru că stabilise un raport personal cu acești oameni. Michelle gândea cu inima și acționa conform experienței ei și nu potrivit unor noțiuni abstracte. Și mai știam un lucru: soției mele nu-i plăcea să greșească. Indiferent de îndoielile ei, era hotărâtă să-și îndeplinească ireproșabil noul rol.

Săptămână de săptămână, încercam, fiecare, să ne adaptăm noilor circumstanțe, să le facem față și să ne bucurăm de ele. De fiecare dată când se simțea neliniștită, Michelle cerea sfatul imperturbabilei sale mame, cu care stătea de vorbă pe canapeaua din oranjerie de la etajul trei al Casei Albe. Malia, care era de-acum în clasa a cincea, era preocupată de teme și ne reamintea mereu promisiunea pe care o făcusem în timpul campaniei electorale, și anume aceea de a ne lua un câine. Sasha, care avea atunci

șapte ani, adormea încă strângând la piept păturica tricotată pe care o avea de când era bebeluș, dar creștea atât de repede încât zilnic remarcam schimbări la ea.

Noua noastră locuință avea și un avantaj surpriză: acum, că locuiam exact deasupra prăvăliei, ca să spun așa, eram mai tot timpul acasă. De multe ori lucram de-acasă. În afara situațiilor în care trebuia să călătoresc, eram prezent la cină în fiecare seară la 6:30, chiar dacă asta însemna să cobor mai târziu, din nou, în Biroul Oval.

Era o adevărată bucurie să le ascult pe Malia și pe Sasha vorbind despre întâmplările de peste zi, povestind despre micile lor drame, despre profesorii excentrici, despre băieții slăbănogi, spunând glume, dezvăluindu-ne secrete și punând nenumărate întrebări. După cină, când ele se duceau să-și termine temele și să se pregătească de culcare, mai stăteam de vorbă cu Michelle, mai puțin despre politică și mai mult despre ce mai știa de vechii noștri prieteni, despre filmele pe care doream să le vedem și mai ales despre minunea de a ne putea privi fetițele crescând. Apoi le citeam povești fetelor, le strângeam în brațe, le înveleam bine și pe una și pe cealaltă, bucurându-mă de parfumul plin de căldură și viață al pijamalelor lor. În fiecare seară, în intervalul acela de o oră și jumătate, îmi încărcam bateriile – îmi limpezeam mintea și mă vindecam de stricăciunile provocate de o zi întreagă petrecută reflectând asupra lumii și asupra problemelor ei greu de rezolvat.

Fetele și soacra mea au fost ancorele noastre la Casa Albă, dar au existat și alți oameni care ne-au ajutat pe mine și pe Michelle să facem față stresului din primele luni. Sam Kass, tânărul pe care-l angajasem ca bucătar part-time în Chicago, după ce campania câpătase un ritm susținut și temerile noastre privind alimentația fetelor atinseseră apogeul, ne-a urmat la Washington pe postul de bucătar-șef, dar tot el a fost persoana de contact a lui Michelle pe probleme de obezitate infantilă. Sam era fiul unui profesor de matematică de la vechea școală a fetelor și fost jucător de baseball în facultate. Era un tip plăcut, bine legat, ras în cap, ceea ce îl făcea și mai atrăgător. Era un adevărat expert în politică alimentară, bine informat în domenii care se întindeau de la efectele monoculturilor agricole asupra schimbărilor climatice până la legătura între obiceiurile alimentare și bolile cronice. Ajutorul pe care Sam i l-a dat lui Michelle a fost neprețuit; discuțiile cu el i-au dat lui Michelle ideea de a avea o grădină de legume pe pajiștea de sud a Casei Albe. Era ca un membru al familiei pentru noi, ca un unchi pus pe șotii pentru fete, ca un frate mai mic pentru

Michelle și pentru mine, și – la fel ca Reggie Love – un partener de baschet și de biliard ori de câte ori simțeam nevoia să mă relaxez.

Un sprijin similar am găsit și în Cornell McClellan, vechiul nostru antrenor, fost asistent social și expert în arte marțiale, proprietar al unei săli de sport din Chicago. Cu toată silueta lui impunătoare, Cornell era un bărbat blând și agreabil chiar și atunci când ne tortura cu flotări, ridicări de greutate, flexări și fandări. A decis că era de datoria lui să își împartă timpul între Chicago și Washington D.C. pentru a se asigura că Prima Familie se menține într-o condiție fizică bună.

În fiecare dimineață, de luni până joi, îmi începeam ziua cu Michelle, Cornell și Sam, în mica sală de sport de la etajul al treilea al reședinței, unde televizorul din perete era setat pe canalul ESPN care difuza emisiunea *SportsCenter*. Michelle era, fără îndoială, eleva cea mai silitoare a lui Cornell, executându-și rutina cu o concentrare infailibilă. Sam și cu mine lucram într-un ritm mai lent și luam pauze mai lungi între exerciții, provocându-l pe Cornell la controverse aprinse – de genul Jordan versus Kobe, sau Hanks versus Denzel – de câte ori antrenamentul era mult prea intens pentru gustul nostru. Atât pentru mine, cât și pentru Michelle acea oră petrecută zilnic în sala de sport era încă o zonă de normalitate, în compania unor prieteni care încă ne spuneau pe nume și ne iubeau ca pe propria familie, care ne aminteau de lumea în care trăisem cândva – și de acea versiune a personalității noastre pe care speram s-o păstrăm mereu vie.

A mai existat o ultimă modalitate de a scăpa de stres, despre care nu-mi plăcea să vorbesc și care a fost o sursă de tensiune aproape cronică în căsnicia mea: continuam să fumez, cinci (șase, chiar șapte) țigări pe zi.

Era singurul viciu rămas din anii tinereții mele rebele. La rugămintea lui Michelle, chiar am renunțat la fumat de câteva ori de-a lungul anilor și nu am fumat niciodată în casă sau în fața copiilor. După ce am fost ales în Senatul Statelor Unite, n-am mai fumat în public. Dar mai exista în mine o mică parte care se încăpățâna să se opună tiraniei rațiunii, iar tensiunea din timpul campaniei – călătoriile interminabile pe șosele mărginite de câmpuri de porumb, solitudinea inerentă camerelor de motel – mă făcuseră să am mereu la îndemână un pachet de țigări, în servietă sau în sertar. După alegeri, mi-am spus că era cazul să renunț la fumat – eram, fără să vreau, mai tot timpul în

public atunci când ieșeam din reședința de la Casa Albă. Numai că volumul de muncă m-a împiedicat să mă confrunt cu ziua judecării și iată-mă strecurându-mă în pavilionul din spatele Biroului Oval, după masa de prânz, sau pe terasa de la etajul al treilea al reședinței după ce Michelle și fetele adormeau, trăgând cu sete dintr-o țigară și privind apoi fumul ridicându-se spre stele, moment în care îmi promiteam mie însumi că voi renunța de îndată ce lucrurile se vor liniști.

Numai că lucrurile nu s-au liniștit. Iar eu am ajuns să fumez cam opt (sau nouă, sau zece) țigări pe zi.

În luna aceea, conform estimărilor, un număr de 663 000 de americani aveau să-și piardă locurile de muncă, iar rata șomajului avea să ajungă la 8,5 la sută. Sechestrele puse pe locuințe nu dădeau semne că se vor opri, iar creditele rămăseseră înghețate. Valoarea acțiunilor de la bursă a scăzut la cel mai de jos nivel din timpul recesiunii, cu 57 la sută, iar acțiunile Citigroup și Bank of America ajunseseră sub un dolar. AIG era ca o groapă fără fund și, aparent, singura ei sarcină era de a înghiți cât mai mult posibil din fondurile TARP.

Toate acestea erau de ajuns să-mi ridice tensiunea. Dar situația era și mai mult înrăutățită de atitudinea nepăsătoare a directorilor de pe Wall Street, care fuseseră ajutați tot de noi să-și scape pielea. De exemplu, chiar înainte să-mi preiau oficial mandatul, liderii majorității băncilor importante autorizaseră de capul lor acordarea de bonusuri în valoare totală de peste un miliard de dolari pentru ei și locotenenții lor, în ciuda faptului că abia primiseră fonduri TARP pentru a-și susține valoarea acțiunilor la bursă. La scurt timp după aceea, directorii Citigroup au decis că era o idee bună să comande un nou avion pentru corporație. (Dar pentru că acest lucru s-a întâmplat sub mandatul nostru, cineva din echipa lui Tim a reușit să îl contacteze pe directorul executiv al companiei și să-l forțeze să revoce comanda.)

În tot acest timp, directorii de bănci săreau ca arși – uneori în cercuri intime, de multe ori în presă – atunci când erau acuzați că gestionaseră inacceptabil situația sau că ar fi trebuit să li se impună anumite restricții în exercitarea funcțiilor. Genul acesta de tupeu era manifestat în mod deosebit de doi dintre cei mai experimentați operatori de pe Wall Street, Lloyd Blankfein de la Goldman Sachs și Jamie Dimon de la JPMorgan Chase, care au insistat că instituțiile pe care le conduceau evitaseră, de fapt, deciziile neinspirate care marcaseră activitatea altor bănci și că

nu aveau nevoie de ajutorul guvernului și nici nu-l doreau. Aceste pretenții ar fi stat în picioare numai dacă cei responsabili ar fi ignorat adevărul incontestabil că solvabilitatea ambelor instituții depindea întru totul de capacitatea Trezoreriei și a Băncii Centrale de a menține la suprafață restul sistemului financiar, dar și faptul că Goldman, în mod special, fusese cel mai mare vânzător de instrumente financiare bazate pe refinanțarea împrumuturilor ipotecare – instrumente pe care le abandonase în sarcina clienților mai puțin versați înainte de declanșarea catastrofei.

Nepăsarea lor m-a scos din minți. Nu numai că atitudinea celor de pe Wall Street venea să confirme toate stereotipurile despre oamenii putred de bogați și total ruși de realitățile vieților oamenilor obișnuți. Fiecare declarație revoltătoare și fiecare acțiune în interes propriu făcea efortul nostru de salvare a economiei infinit mai dificil.

Unele grupări democrate începuseră deja să ne întrebe de ce nu luam măsuri mai aspre în privința băncilor – de ce guvernul nu prelua, pur și simplu, conducerea acestora și de ce nu le vindea activele, de exemplu, sau de ce nici unul dintre cei responsabili de pierderi nu fuseseră trimiși la închisoare. Republicanii din Congres nu se simțeau deloc apăsăți de vreun sentiment de responsabilitate pentru haosul creat și cu ajutorul lor, ba chiar s-au alăturat vocilor care ne cereau socoteală. În declarațiile făcute înaintea comisiilor din Congres, Tim (catalogat deja ca „fost bancher al corporației Goldman Sachs” în ciuda faptului că nu lucrase niciodată pentru Goldman și muncise aproape toată viața în instituții publice) încerca să explice că era nevoie de puțină răbdare pentru aflarea rezultatelor testului de stres. Procurorul-general Eric Holder a punctat mai târziu faptul că deși acțiunile incalificabile ale băncilor puteau fi una din cauzele crizei, nu existau indicatori clari că directorii executivi ai acestor bănci ar fi comis acte penale în timpul exercitării prerogativelor, iar noi nu aveam dreptul să punem niște oameni sub acuzare doar pentru a obține câteva titluri bune în presă.

Numai că asemenea răspunsuri – oricât de logice ar fi părut – nu erau deloc pe placul unui public neliniștit și furios. Axe și Gibbs, îngrijorați de faptul că pierdeam capital politic, ne-au cerut să adoptăm o atitudine mai drastică în condamnarea celor de pe Wall Street. Tim, pe de altă parte, ne-a avertizat că gesturi din acestea populiste erau contraproductive și i-ar fi speriat pe investitorii de care aveam nevoie pentru a înprospăta capitalul băncilor. Și tot făcând echilibristică între dorința publicului de a i se face dreptate

și nevoia de încurajare a piețelor financiare, ne-am dat seama că nu puteam mulțumi pe nimeni.

„Parcă am avea de-a face cu o luare de ostatici”, mi-a spus Gibbs într-o dimineață. „Știm că băncile au explozibil lipit de piept, dar publicul vede numai că îi lăsăm să scape de acuzația de jaf.”

La Casa Albă tensiunile creșteau, iar eu doream ca lumea să rămână pe aceeași lungime de undă, motiv pentru care, la mijlocul lunii martie, într-o duminică, am convocat echipa economică pentru o ședință-maraton în Sala Roosevelt. Preț de câteva ore, Tim și angajații lui au răspuns la întrebări legate de evoluția testului de stres – doream să știm dacă acest test va funcționa și dacă Tim avea un plan de rezervă în caz de eșec. Larry și Christy au opinat că, în lumina pierderilor ce continuau să se acumuleze la Citigroup și Bank of America, era cazul să luăm în considerare o naționalizare preventivă – tipul de strategie aplicată de Suedia în ultimă instanță, atunci când trecuse prin criza financiară din anii 1990. Potrivit lor, această abordare era total diferită de strategia de „eșalonare” care împinsese Japonia într-o decadă de stagnare economică. În replică, Tim a atras atenția asupra faptului că Suedia – cu un sector financiar mai restrâns și confruntată cu criza într-un moment în care piața globală era stabilă – naționalizase numai două bănci importante, ca măsură de forță majoră și, în același timp, oferise garanții eficiente pentru celelalte bănci. O strategie similară din partea noastră ar fi provocat prăbușirea sistemului financiar global, deja zdruncinat, și ar fi necesitat un minimum de 200 până la 400 de miliarde de dolari. („Șansele de a obține aprobarea Congresului pentru majorarea fondurilor TARP sunt zero barat!” a strigat Rahm, sărind din fotoliu.) Alți specialiști din echipă au propus să abordăm măcar o poziție mai agresivă împotriva Citigroup și Bank of America și să determinăm demisia directorilor executivi și a consiliilor de administrație înainte de a aloca acestor bănci fonduri suplimentare TARP. Tim era de părere că aceste măsuri ar fi avut doar o valoare simbolică și ar fi transferat în sarcina noastră numirea imediată a unor înlocuitori capabili să gestioneze niște instituții care nu erau la îndemâna oricui, în mijlocul crizei.

Era un exercițiu istovitor, iar când am văzut că ședința se prelungește târziu în seară le-am spus celor din echipă că trebuia să mă duc să iau cina la reședință și să mă tund și că așteptam ca între timp să se ajungă la un consens. Sincer să fiu, obținusem deja informațiile pe care le doream: confirmarea faptului că, în ciuda îngrijorării justificate a lui Larry și a celorlalți asupra

testului de stres, acesta rămânea în continuare cea mai bună strategie în circumstanțele date. (Sau, așa cum se exprimase Tim, „planul cel mai bun e planul“.)

La fel de important era pentru mine că eram încredințat că procesul de până atunci decursese bine: echipa noastră întorsese problemele pe toate părțile; au fost analizate toate soluțiile posibile; toți cei implicați – de la cei mai înalți demnitari din guvern până la ultimul membru al staffului – avuseseră șansa de a-și exprima opinia. (Aceleași motive m-au făcut mai târziu să invit două grupuri independente de economiști – unul de stânga, celălalt conservator – care își exprimaseră public îngrijorarea referitoare la felul în care gestionam criza, cu care m-am întâlnit în Biroul Oval pentru a-i întreba dacă existau aspecte pe care nu le avusesem în vedere. Nu existau.)

Accentul pe care l-am pus asupra procesului de decizie s-a născut din necesitate. Legat de președinție, am descoperit foarte curând că nici o problemă care mi-era adusă la cunoștință, externă sau internă, nu avea o soluție clară, infailibilă. Dacă această soluție ar fi existat, oamenii aflați mai jos din punct de vedere ierarhic ar fi rezolvat deja problema. Aveam de-a face mereu cu probabilități: existau, de pildă, 70% șanse ca decizia de a nu lua nici o măsură să aibă ca rezultat un dezastru; o șansă de 55% ca această abordare să reușească și nu o abordare care *ar fi putut* rezolva problema (din nou, cu o șansă de 0% ca soluția să dea rezultatele scontate); o șansă de 30% ca oricare dintre soluții să nu funcționeze deloc, alături de un procent de 15% șanse ca o soluție sau alta să nu facă decât să înrăutățească și mai mult situația.

În asemenea împrejurări, goana după soluția perfectă nu putea duce decât la blocaj. Pe de altă parte, dacă acționam după cum ne spunea instinctul, însemna de multe ori să lăsăm ideile preconcepute sau ajutorul din partea unor politicieni mai flexibili să ne ghideze deciziile – având nevoie, în același timp, de date exacte pentru a justifica aceste decizii. Dacă alegeam un proces decizional sănătos – în care să las deoparte orgoliile și să ascult cu atenție, să înțeleg informațiile și logica cât de bine puteam și să le pun pe același plan cu scopurile și principiile mele – puteam să iau decizii grele și să pun capul pe pernă liniștit, conștient de faptul că oricine altcineva, în situația mea, având aceleași informații ca și mine, n-ar fi putut lua o decizie mai bună. Un proces elaborat însemna, de asemenea, că fiecare membru al echipei simțea că participase cu adevărat la luarea unei decizii – ceea ce ducea la o mai bună execuție

a planului și la o expunere mai concisă a deciziilor luate la Casa Albă în ziare ca *The New York Times* sau *The Washington Post*.

Când m-am întors după cină în seara aceea, și după ce trecusem pe la frizer, am simțit că lucrurile se aranjaseră în direcția dorită de mine. Larry și Christy au recunoscut că era înțelept pentru noi să așteptăm rezultatele testului de stres înainte de a lua măsuri mai drastice. Tim a acceptat unele propuneri utile privind pregătirea terenului în caz de rezultate negative. Axe și Gibbs ne-au dat idei de îmbunătățire a strategiei de comunicare. Una peste alta, ziua fusese constructivă.

Cel puțin așa am putut s-o consider până a venit vorba de bonusurile de la AIG.

AIG, care devorase deja peste 170 de miliarde de dolari din fondurile TARP și încă mai cerea, luase hotărârea de a acorda angajaților bonusuri de 165 de milioane de dolari pe baza obligațiilor contractuale. Încă și mai rău, o mare parte a bonusurilor era destinată diviziei direct răspunzătoare pentru a fi lăsat asiguratorul gigant complet expus pe piața afacerilor derivate din refinanțarea locuințelor. Directorul executiv al AIG, Edward Liddy (de altfel nevinovat, dat fiind că acceptase abia de curând să preia conducerea companiei ca o contribuție în serviciul public și care își stabilise un salariu anual de un dolar) a recunoscut faptul că primele erau scandaloase. Dar Tim ne-a avertizat că Liddy fusese, la rândul lui, prevenit de către avocații lui că orice tentativă de a bloca plata primelor va atrage procese din partea angajaților AIG și plata unor despăgubiri care ar fi însumat de trei ori mai mult decât cifra inițială. La toate astea a pus capac faptul că nu aveam autoritatea guvernamentală de a opri plata bonusurilor, în parte din cauză că administrația Bush făcuse lobby pe lângă Congres împotriva includerii oricăror prevederi de recuperare în legislația TARP inițială, de teamă să nu descurajeze participarea instituțiilor financiare.

M-am uitat în jurul meu.

„Asta-i o glumă, sper. Voi vreți doar să-mi dați cu bățul prin gard.“

Nimeni n-a râs. Axe a susținut că trebuie să încercăm să blocăm plata bonusurilor, chiar dacă eforturile noastre rămâneau fără ecou. Tim și Larry erau de acord că situația era revoltătoare, dar ne-au avertizat că, dacă guvernul impunea încălcarea unui contract semnat între două companii particulare, nu însemna decât să producem pagube ireversibile sistemului nostru bazat pe piață. Gibbs a intervenit spunând că etica și bunul-simț erau mai importante decât legislația contractuală. După câteva minute

i-am întrerupt. I-am dat instrucțiuni lui Tim să caute în continuare modalități de a bloca acordarea bonusurilor de către AIG (conștient, în același timp, că nu va găsi nici una). Apoi l-am rugat pe Axe să pregătească o declarație prin care condamnam acordarea primelor, pe care urma s-o dau a doua zi (conștient, din nou, de faptul că nimic din ce voi spune nu va diminua daunele).

După care mi-am spus că încă era weekend și simțeam nevoia să beau un martini. Era încă o lecție pe care o primeam în calitate de președinte: uneori nu contează cât de elaborat este procesul. Uneori te loveai de necazuri și cea mai bună soluție era un pahar de alcool și-o țigară.

Vestea bonusurilor de la AIG a făcut să dea în clocot mânia acumulată timp de câteva luni. Editorialele diverselor publicații erau de-a dreptul usturătoare. Camera Reprezentanților a votat în regim de urgență o lege care impozita bonusurile de pe Wall Street cu 90% pentru angajații ce câștigau peste 250 000 de dolari anual, dar legea a rămas blocată în Senat. În Biroul Informativ de la Casa Albă, Gibbs punea numai întrebări legate de acest subiect. Grupul Code Pink, un grup neconvențional împotriva războiului alcătuit în majoritate din femei ce purtau tricouri de culoare roz, pălării roz și câte un boa roz, a organizat proteste în fața diverselor clădiri guvernamentale și a pichetat toate audierile la care Tim era prezent, fluturând pancarte pe care scria DAȚI-NE \$\$\$\$ ÎNAPOI, impasibil la orice argument referitor la caracterul sfânt al contractelor.

În săptămâna ce a urmat, am decis să invit la discuții la Casa Albă pe directorii executivi ai celor mai importante bănci și instituții financiare, în speranța de a evita și alte surprize neplăcute. Cincisprezece dintre ei au răspuns invitației, toți bărbați, toți puși la patru ace, toți ascultând cu expresii placide cum le explicam faptul că publicul își pierduse răbdarea și că, dată fiind criza financiară ce afecta întreaga țară – ca să nu mai vorbesc de măsurile extraordinare luate de guvern pentru sprijinirea acestor instituții – puteau măcar să dea dovadă de o oarecare cumpătate și chiar de un oarecare sacrificiu.

Când a venit rândul lor să vorbească, fiecare dintre ei a exprimat o versiune a ceea ce urmează: a) problemele sistemului financiar nu fuseseră provocate de ei; b) ei făcuseră deja sacrificii însemnate, inclusiv reduceri de personal și tăieri în propriile pachete compensatorii; c) sperau ca eu să pun capăt acestui val de indignare populistă care afecta valoarea acțiunilor și moralul angajaților din

finanțe. În sprijinul acestui ultim argument, mulți dintre ei au adus în discuție un interviu recent în care afirmasem că administrația mea va salva sistemul financiar numai pentru a preveni o criză și nu pentru a ajuta „o șleahță de bancheri îmbuibăți”. Și toate aceste argumente au fost comunicate pe un ton de indivizi profund jigniți.

„Ceea ce dorește poporul american la ora actuală”, a spus unul dintre bancheri, „este ca dumneavoastră să le reamintiți că suntem toți în aceeași barcă.”

Am rămas stupefiat.

„Adică dumneavoastră sunteți convinși că discursul meu a provocat furia cetățenilor?”

Am tras adânc aer în piept, m-am uitat la chipurile celor aflați la masă și mi-am dat seama că ei chiar credeau ceea ce spuneau. Exact ca brokerii din videoclipul lui Santelli, acești directori de pe Wall Street se simțeau realmente persecutați. Și nu era vorba de o manevră. Am încercat să mă pun în locul lor și să mă gândesc la faptul că acești oameni erau ferm convinși că munciseră din greu pentru a ajunge acolo unde ajunseseră, că jucaseră același „sport” ca și colegii lor și erau obișnuiți cu laudele și respectul cuvenit poziției în care se aflau. Ei donau sume uriașe organizațiilor de caritate. Își iubeau familiile. Nu puteau înțelege de ce (așa cum mi s-a transmis mai târziu) copiii lor îi întrebau dacă sunt într-adevăr niște „îmbuibăți”, de ce nimeni nu le spusese să reducă compensațiile anuale de la 50–60 de milioane la 2 milioane de dolari, sau de ce președintele Statelor Unite nu-i trata ca pe niște parteneri în toată regula și nu accepta, de pildă, oferta lui Jamie Dimon de a delega câțiva specialiști de la JPMorgan pentru a ajuta administrația să elaboreze reformele de reglementare propuse de noi.

Am încercat să văd lucrurile din punctul lor de vedere, dar nu am reușit. În schimb m-am gândit la bunica mea, care pentru mine era reprezentativă pentru un bancher. Cinstită. Precută. Precisă. Opusă riscurilor. Un om care refuzase să aleagă calea cea mai ușoară, care detestase măsurile pripite și extravagantele de orice fel, care trăise conform principiului recompensei întârziate și care era mulțumită cu felul ei, considerat de unii plictisitor, de a-și face treaba. M-am întrebat ce-ar fi spus Toot despre bancherii prezenți acolo, genul de oameni pe care îi privise de multe ori promovați înaintea ei – care câștigau într-o lună mai mult decât câștigase ea toată viața, și asta pentru că nu aveau nici o jenă în a garanta cu miliarde de dolari din banii cetățenilor împrumuturile păguboase pe care le contractaseră.

În cele din urmă, am lăsat să-mi scape ceva între un hohot de râs și un oftat răgușit.

„Dați-mi voie să vă explic un lucru, domnilor“, am început, atent să nu ridic vocea. „Oamenii nu au nevoie de un imbold din partea mea pentru a-și manifesta furia. Au deja destule motive să fie furioși. Sincer să fiu, suntem singurii care facem scut între dumneavoastră și furcile populare“.

N-aș putea spune dacă vorbele mele din acea zi au avut vreun impact – în afară de întărirea convingerii celor de pe Wall Street că eram antiafaceri. În mod cu totul ironic, aceeași întâlnirea avea să fie amintită mai târziu de criticii de stânga ca dovadă a eșecului meu de a pedepsi băncile, ca dovadă a nepăsării mele și a faptului că eram mult prea apropiat de cei de pe Wall Street. Nu reușisem să pun băncile la zid în timpul crizei. Ambele păreri erau eronate, dar exista și un lucru adevărat: arătându-mi sprijinul față de testul de stres și față de cele aproximativ două luni de așteptare a rezultatelor preliminare, reușisem să pun în plan secundar pârgchia pe care o mai dețineam în relația cu băncile. Era tot atât de adevărat că mă simțeam constrâns să-mi controlez toate mișcările, întrucât existau și alte fronturi de luptă în criza economică, inclusiv nevoia de a menține industria auto americană pe linia de plutire.

Așa cum implozia de pe Wall Street fusese apogeul unor probleme structurale mult mai vechi din sistemul financiar global, tot așa cei trei mari producători auto sufereau de pe urma unor decade întregi marcate de proastă administrare, de produse de calitate inferioară, de concurență străină, de fonduri de pensii subfinanțate, de costuri de sănătate din ce în ce mai prohibitive, de faptul că se mizase prea mult pe producția de SUV-uri care consumau foarte mult. Criza financiară și recesiunea din ce în ce mai gravă grăbiseră ziua judecării. În toamna anului 2008, vânzările auto au scăzut cu 30%, cel mai jos nivel în ultimul deceniu, iar GM și Chrysler ajunseseră la fundul sacului. Compania Ford era într-o situație bunicică (doar datorită unei reeșalonări favorabile a datoriilor, imediat înainte de declanșarea crizei), dar analiștii se întrebau dacă putea supraviețui unui eventual colaps al celorlalți doi producători auto, dat fiind faptul că toate cele trei companii auto erau alimentate de același furnizor de componente din nordul Americii. Chiar înainte de Crăciun, Hank Paulson a oferit o descriere creativă a autorizației TARP prin care GM și Chrysler beneficiau de împrumuturi pe termen scurt în valoare de 17

miliarde de dolari. În lipsa unui capital politic necesar avansării unei soluții pe termen lung, administrația Bush reușise numai să înlăture obstacolul din calea sa până în momentul în care îmi preluasem mandatul. Acum că lichiditățile erau pe sfârșite, era de datoria mea să decid dacă producătorii auto vor primi ajutoare de miliarde de dolari care să-i mențină la suprafață.

Chiar și în timpul perioadei de tranziție, toți cei din echipa mea au înțeles că atât General Motors cât și Chrysler trebuiau să se supună aceluiași proceduri de declarare juridică a falimentului. Fără aceste proceduri era imposibil ca ele să-și acopere pierderile lunare, oricât de optimiste ar fi fost previziunile lor legate de vânzări. Mai mult decât atât, simpla procedură de declarare a falimentului nu era de ajuns. Pentru a justifica în continuare sprijinul guvernului, producătorii auto erau obligați să procedeze la o reorganizare minuțioasă, de la mic la mare, și la găsirea unei soluții de a produce mașinile pe care consumatorii și le doreau. („Nu înțeleg de ce Detroitul nu poate produce o simplă Corolla“, am bombănit nu o dată de față cu stafful meu.)

Ușor de spus, greu de făcut, în ambele situații. În primul rând, conducerile companiilor General Motors și Chrysler au făcut ca trepădușii de pe Wall Street să pară adevărați vizionari prin comparație. Într-o discuție anterioară purtată cu echipa economică de tranziție, directorul executiv de la GM a făcut o prezentare nerealistă, plină de previziuni optimiste, care l-a lăsat pe Larry cu gura căscată. Această prezentare includea proiecții de creșteri anuale ale vânzărilor cu 2%, cu toate că în decada ce a precedat criza vânzările scăzuseră constant. Cât despre declararea falimentului, atât pentru GM cât și pentru Chrysler aceasta ar fi fost similară unei intervenții pe cord deschis, complicată, sângeroasă, supusă unui mare risc. Aproape toți cei implicați (consiliul de conducere, lucrătorii, furnizorii, acționarii, pensionarii, distribuitorii, creditorii și comunitățile în care funcționau fabricile) aveau să sufere pierderi pe termen scurt, ceea ce ar fi provocat negocieri prelungite și brutale în cazul în care s-ar fi constatat că cele două companii n-ar mai fi putut supraviețui mai mult de-o lună.

Existau câteva aspecte în favoarea noastră. Spre deosebire de cazul băncilor, dacă am fi obligat GM și Chrysler să opereze restructurări, nu am fi stârnit o panică generală, ceea ce ne oferea o platformă mai avantajoasă pentru a cere concesiile în schimbul continuării sprijinului oferit de guvern. De mare ajutor ne-a fost și legătura strânsă pe care o aveam cu Uniunea Sindicatelor Auto, ai cărei

lideri au recunoscut faptul că era nevoie de schimbări majore pentru ca membrii uniunii să-și poată păstra locurile de muncă.

Poate cel mai important aspect era acela că Echipa Operativă pentru Industria Auto a Casei Albe – condusă de Steve Rattner și Ron Bloom și deservită de un strălucit expert în strategii pe nume Brian Deese, un tip de 31 de ani – era una formidabilă, care combina rigoarea analitică cu estimarea dimensiunii umane presupuse de cele un milion de locuri de muncă aflate acum în pericol. Negocierile cu producătorii auto au început înainte ca eu să depun jurământul, iar GM și Chrysler au avut 60 de zile la dispoziție pentru a redacta planurile de restructurare oficială și a-și demonstra viabilitatea. Pentru a se asigura că în această perioadă cele două companii nu se vor prăbuși, au fost elaborate o serie de intervenții suplimentare, dar riscante – de exemplu, garantarea tacită a creanțelor ambelor companii față de furnizori, astfel încât să nu rămână în criză de componente.

La jumătatea lunii martie, Echipa Operativă pentru Industria Auto a venit în Biroul Oval pentru a-mi prezenta evaluările. Nici unul din planurile înaintate de GM și Chrysler nu erau fiabile; ambele companii trăiau încă într-o lume imaginară, de proiecții nerealiste privind vânzările și strategii neclare pentru controlarea costurilor. Echipa simțea însă că, prin aplicarea unei proceduri de insolvență agresive și structurate, GM putea reveni pe linia de plutire. Au recomandat să acordăm companiei un termen de 60 de zile pentru a-și revizui planul de reorganizare – cu condiția ca Rick Wagoner și actualul consiliu de administrație să fie înlocuiți.

În privința companiei Chrysler, părerile au fost împărțite. Cel mai mic producător auto dintre cei trei, Chrysler se afla în cea mai dificilă situație financiară și – cu excepția mărcii Jeep – deținea o linie de producție imposibil de salvat. Din cauza resurselor noastre limitate și a pericolului general care pândea vânzările auto, unii membri ai echipei au sugerat că șansele de-a salva GM erau mult mai mari dacă ne luăm mâinile de pe Chrysler. Alții au susținut că nu ne putem permite să subestimăm potențialul șoc economic care ar fi urmat colapsului unei companii americane reprezentative. Echipa Operativă mi-a mai spus că oricare ar fi fost alegerea noastră, situația de la Chrysler se deteriora destul de rapid și era nevoie de o decizie urgentă.

În momentul în care discuția ajunsese în acest punct, asistenta mea Katie și-a strecurat capul prin ușa Biroului Oval și m-a anunțat că prezența mea era necesară în Sala de Conferințe pentru o

întâlnire cu echipa de securitate națională. Gândindu-mă că avea nevoie de mai mult de o jumătate de oră pentru a decide soarta industriei auto americane l-am rugat pe Rahm să reconvoace Echipa Operativă împreună cu cei trei consilieri principali ai mei – Valerie, Pete și Axe – în Sala Roosevelt pentru acea după-amiază, ca să pot auzi toate părerile (un proces în plus!). La acea ședință am ascultat explicațiile lui Christy Romer și Austan Goolsbee care erau de părere că alegând să sprijinim în continuare compania Chrysler puteam să obținem totuși un profit după șirul de pierderi. Rahm și Axe, mereu sensibili la reacția politică referitoare la situație, au remarcat faptul că America se opunea – cu o rată de 2 la 1 – oricărui intervenții din partea statului în favoarea producătorilor auto. Nici măcar în Michigan nu a existat un sprijin în majoritate.

Rattner a precizat că, recent, compania Fiat își exprimase interesul în achiziționarea unui pachet substanțial de acțiuni Chrysler și că directorul executiv Sergio Marchionne preluase conducerea Fiat în 2004 și, în numai un an și jumătate, transformase o companie falimentară într-una profitabilă. Convorbirile cu Fiat erau încă în stadiu incipient și nimeni nu putea garanta că o intervenție de orice natură ar fi fost suficientă pentru redresarea Chrysler. O hotărâre de tipul 51/49 – așa cum a numit-o Rattner – implica o mare probabilitate ca șansele de succes să pară mai mici odată ce compania intra în faliment și puteam studia îndeaproape toate datele.

Răsfoiam graficele, studiam cifrele, mă mai uitam din când în când la portretele lui Teddy și FDR atârinate pe perete, când a venit rândul lui Gibbs să vorbească. Lucrase în trecut pentru campania senatoarei Debbie Stabenow din Michigan și ne arăta acum o hartă pe care erau indicau toate fabricile Chrysler din Vestul Mijlociu.

„Domnule președinte“, a început el, „nu sunt economist și habar nu am cum se conduce o companie auto. Dar știu că ne-am petrecut ultimele trei luni încercând să prevenim o a doua Criză Economică de proporții. Problema e că în multe din aceste orașe criza deja s-a instalat. Dacă închidem Chrysler acum, semnăm o condamnare la moarte pentru toate orașele pe care le vedeți marcate aici pe hartă. În fiecare din aceste locuri există mii de muncitori care se bazează pe noi. Oamenii pe care i-ați întâlnit în campania electorală... își vor pierde asigurarea de sănătate, pensiile, unii sunt prea bătrâni s-o mai ia de la capăt. Nu văd cum am putea să-i lăsăm de izbeliște. Nu cred că de asta ați candidat la președinție.“

Am rămas cu ochii pe punctele marcate de pe hartă, peste 20 în total, răspândite în Michigan, Indiana și Ohio, iar gândul

mi-a zburat la perioada mea de coordonator în Chicago, când mă întâlneam cu șomerii ce lucrase în oțelării, prin săli neîncălzite ale sindicatelor sau prin subsoluri ale bisericilor și discutam despre îngrijorările lor. Mă gândeam la trupurile lor acoperite de paltoane groase, la mâinile lor crăpate și pline de bătăături, la fețele lor – albe, negre, creole – marcate de disperarea tăcută a celui ce își pierduse rostul în viață. Nici atunci nu i-am putut ajuta prea mult; la momentul întâlnirilor noastre, fabricile fuseseră deja închise, iar oamenii ca mine nu aveau pârghiile necesare pentru a negocia cu directorii executivi care luau deciziile. Intrasem în politică cu speranța că, într-o zi, voi putea oferi acelor muncitori și familiilor lor ceva palpabil, semnificativ.

Și iată-mă acum aici. M-am întors spre Rattner și Bloom și le-am spus să sune la Chrysler. Dacă, cu sprijinul nostru, compania putea negocia un contract cu Fiat și dacă putea oferi un plan de afaceri realist și solid pentru evitarea falimentului, structurat într-o perioadă determinată de timp, le datoram o șansă acelor muncitori și comunităților în care trăiau.

Era aproape ora cinei și încă mai aveam o grămadă de telefoane de dat din Biroul Oval. Eram pregătit să suspend ședința când am văzut că Brian Deese ridică timid o mână. Cel mai tânăr membru al Echipei Operative abia scosese un cuvânt în timpul ședinței, dar, fără ca eu să știu acest lucru, el fusese cel care pregătise harta și îl pusese pe Gibbs la curent cu costurile umane presupuse de prăbușirea companiei Chrysler. (Peste ani, mi-a mărturisit că la momentul respectiv simțise că argumentele respective vor atârna mai greu dacă sunt rostite de un membru cu vechime al staffului.) Când a înțeles că varianta lui atârna, într-adevăr, mai greu și furat probabil de moment, Deese a început să prezinte toate posibilele avantaje ale deciziei pe care tocmai o luasem – inclusiv că tandemul Chrysler-Fiat ar putea deveni prima fabrică din Statele Unite care va produce mașini cu consum de 7 litri la 100 de kilometri. Numai că, din cauza emoției, a spus „prima fabrică din Statele Unite capabilă să producă mașini care să ruleze cu 65 de kilometri pe oră”.

În birou s-a lăsat un moment liniște, după care toată lumea a izbucnit în râs. Dându-și seama de greșeală, Deese, a cărui mustață și barbă ascundeau un chip de heruvim, s-a aprins la față. I-am zâmbit și m-am ridicat de pe scaun.

„Să știi că prima mea mașină a fost un Fiat de producție ‘76”, i-am spus în timp ce strângeam hârtiile din fața mea. „O mașină la mâna a doua pe care mi-am cumpărat-o în primul an de facultate.

Roşie, cu cinci trepte de viteză. Dacă-mi amintesc bine chiar prin-dea 65 de kilometri la oră... atunci când nu era la reparat. Cea mai proastă maşină pe care am avut-o vreodată. "Am ocolit masa, l-am bătut ușor pe braț pe Deese, apoi am întors capul în timp ce mă îndreptam spre ușă. „Muncitorii de la Chrysler îți mulțumesc că n-ai făcut această precizare decât după ce am luat decizia."

Se spune deseori că un președinte primește prea mult credit atunci când economia bubuie și este mult prea blamat când economia șchioapătă. În condiții normale, acest lucru e adevărat. Există o mulțime de factori – de la deciziile Băncii Centrale (asupra cărora președintele nu are nici o autoritate, conform legii) de a mări sau de a scădea dobânzile, până la vicisitudinile ciclului de afaceri sau la vremea rea care amână proiectele din construcții și terminând cu o creștere bruscă a prețurilor diverselor produse din cauza unui conflict iscat de cealaltă parte a lumii – factori care au un impact cotidian mult mai mare asupra economiei decât orice acțiune a vreunui președinte. Nici măcar inițiativele majore ale Casei Albe, cum ar fi tăierile de taxe sau o revizuire a reglementărilor, nu pot influența substanțial creșterea produsului intern brut sau rata șomajului pe o perioadă de câteva luni sau de câțiva ani.

Drept urmare, majoritatea președinților acționează fără a cunoaște impactul economic real al deciziilor lor. Nici alegătorii nu pot prevedea asta. Este și asta un fel de nedreptate intrinsecă, bănuiesc. În funcție de evoluția evenimentelor, un președinte poate fi pedepsit sau recompensat la urne pentru lucruri în afara controlului său. În același timp, o administrație beneficiază și de o marjă de eroare care permite conducătorilor să stabilească strategia conștienți de faptul că nu totul depinde de ei.

Dar, în 2009, situația a fost total diferită. În primele 100 de zile ale mandatului meu nu a existat nici un fel de marjă de eroare. Fiecare mișcare pe care o făceam conta. Fiecare american era cu ochii pe noi. Am redresat deja sistemul financiar? Am pus capăt crizei? Am dat oamenilor locurile de muncă înapoi? I-am ajutat pe oameni să-și păstreze casele? Tabela de marcaj era zilnic la dispoziția tuturor, iar fiecare nouă informație economică, fiecare știre sau întâmplare era motiv de critică. Atât eu cât și echipa aveam acest lucru în minte din momentul în care ne trezeam dimineața până când adormeam.

Uneori am senzația că numai derularea continuă a evenimentelor din acele luni ne-a ajutat să nu succumbăm cu totul în fața

stresului. După deciziile privind GM și Chrysler, principalii piloni ai strategiei noastre au fost practic elaborați, ceea ce însemna că ne puteam concentra atenția asupra implementării lor. Echipa Operativă pentru Industria Auto a negociat schimbările din conducerea General Motors, a mediat participația Fiat în compania Chrysler și a ajutat la redactarea unui plan sustenabil pentru procedurile de declarare a falimentului eşalonat și de reorganizare a ambelor companii auto. Între timp, echipa care se ocupa de problema locuințelor a alcătuit cadrul programelor HAMP și HARP. Tăierile de taxe și fondurile alocate diferitelor state prin Legea relansării economice au început să intre în vigoare, iar Joe Biden, împreună cu Ron Klain, șeful lui de cabinet, monitorizau distribuirea miliardelor de dolari către proiectele din infrastructură cu ochi vigilenți, pentru a reduce cât mai mult posibil riscurile de pierderi sau de fraude. Tim și mica lui echipă de la Trezorerie, alături de Banca Centrală, au continuat să stingă incendiile din sistemul financiar.

Lucram într-un ritm draconic. La obișnuita ședință matinală cu echipa economică am văzut epuizare pe chipurile celor așezați pe scaunele aranjate în formă de potcoavă din Biroul Oval. După o vreme, am auzit povești despre țipetele care tulburau atmosfera ședințelor de personal, o consecință a disputelor justificate pe teme de strategie, a conflictelor birocratice, a scurgerilor de informații către presă, a lipsei weekendurilor sau a nopților când se lucra până târziu, iar oamenii nu mâncau decât pizza și chili de la Popota Marinei de la parterul Aripilor de Vest. N-am observat ca aceste tensiuni să fi căpătat proporții sau să fi afectat activitatea. Fie datorită profesionalismului, sau poate respectului față de președinte, sau conștiinței faptului că un eșec ar fi putut afecta iremediabil țara, poate dintr-o solidaritate născută din atacurile venite din toate părțile, dar toți cei din echipă și-au păstrat cum-pătul în timp ce așteptam un semn, orice semn, că planurile noastre de a pune capăt crizei erau eficiente.

Iar acest semn a venit până la urmă spre sfârșitul lunii aprilie. Într-o zi, Tim a venit în Biroul Oval să-mi spună că Banca Centrală, care nu dăduse nici un comunicat în timpul procesului de evaluare a băncilor, a trimis, în sfârșit, Trezoreriei un studiu preliminar privind rezultatele testului de stres.

„Deci?“, am întrebat încercând să deslușesc expresia lui Tim.
„Care e verdictul?“

„Cifrele vor mai suferi unele modificări...“

Am ridicat mâinile în sus în semn de exasperare.

„Mult mai bine decât ne-am așteptat, domnule președinte“, a răspuns Tim.

„Adică?“

„Adică am trecut hopul.“

Din cele 19 instituții semnificative din punct de vedere sistemic ce fuseseră supuse testului de stres, nouă au primit o bilă albă de la Banca Centrală, care a decis că nu aveau nevoie să strângă mai mult capital. Alte cinci bănci aveau nevoie de mai mult capital pentru a corespunde indicelui Băncii Centrale, dar păreau suficient de solide pentru a strânge destul capital din surse private. Mai rămăneau cinci (inclusiv Bank of America, Citigroup și CMAC, principala sursă de finanțare a General Motors) care ar mai fi avut nevoie de un sprijin suplimentar din partea guvernului. Conform Băncii Centrale, deficitul total nu depășea 75 de miliarde de dolari – o sumă pe care fondurile TARP o puteau acoperi lejer dacă ar fi fost nevoie.

„Nici nu m-am îndoit vreodată“, am spus sec după ce Tim a terminat informarea.

Era pentru prima oară când îl vedeam zâmbind, după multe săptămâni.

Dacă Tim s-a simțit răzbunat prin rezultatele testului de stres nu a lăsat să se vadă asta niciodată. (A recunoscut peste câțiva ani că a simțit o oarecare satisfacție când Larry Summers i-a spus „ai avut dreptate“.) Am comunicat aceste prime informații numai membrilor foarte apropiați din echipă. Ultimul lucru de care aveam nevoie era să ne bucurăm prematur. Două săptămâni mai târziu, Banca Centrală comunica raportul final, iar concluziile au fost aceleași, așa că, în ciuda scepticismului manifestat în continuare de unii comentatori politici, experții în cauză – respectiv piețele financiare, au considerat că auditul fusese unul riguros și credibil și s-au simțit din nou încrezători. Investitorii au început să pompeze din nou bani în instituțiile financiare, la fel de repede cum se retrăseseră inițial. Corporațiile au putut contracta noi împrumuturi pentru a-și finanța operațiunile zilnice. La fel cum teama a amplificat pierderile deosebit de grele suferite de bănci de pe urma hemoragiei de refinanțări imobiliare, tot așa testul de stres – împreună cu asigurările masive din partea guvernului american – a impulsionat piețele să revină pe teritoriul rațional. Până în iunie, cele zece instituții financiare cu probleme reușiseră să adune 66 de miliarde de dolari în capital privat, prezentând un deficit total de numai 9 miliarde de dolari. Fondul de lichidități de urgență al Băncii Centrale a putut reduce investițiile în sistemul

financiar cu două treimi. Iar cele mai mari nouă bănci din țară au rambursat Trezoreriei Statelor Unite cele 67 de miliarde de dolari primite din fondurile TARP – cu tot cu dobândă.

Au trecut peste zece ani de la acele zile tulburi de la începutul mandatului meu de președinte, și cu toate că detaliile sunt neclare acum pentru majoritatea americanilor, felul în care administrația mea a gestionat criza financiară generează și astăzi dezbateri aprinse. Dintr-un punct de vedere îngust, este greu să contrazici rezultatele acțiunilor noastre. Nu numai că sectorul bancar american s-a stabilizat mult mai repede decât omologii europeni, dar sistemul financiar și economia s-au redresat mult mai repede decât în orice altă țară din lume după ce suferise un asemenea șoc, din perspectiva istorică. Dacă în ziua depunerii jurământului aș fi prezis că sistemul financiar american se va redresa în mai puțin de un an, că toate fondurile TARP vor fi rambursate aproape în totalitate (dat fiind că se generaseră bani și nu fuseseră luați din buzunarele contribuabililor) și că economia va intra într-o etapă de creștere continuă și de asigurare a locurilor de muncă incomparabil mai înfloritoare decât orice altă perioadă a istoriei americane, majoritatea comentatorilor și a experților mi-ar fi pus la îndoială sănătatea mintală – sau ar fi crezut că fumez și altceva în afară de țigarete.

Din punctul de vedere al altor critici ceva mai profunzi, problema este tocmai faptul că am stat la cârma procesului de revenire la normalitatea de dinainte de criză – un fel de ocazie pierdută, dacă nu chiar un act de trădare. Potrivit lor, criza financiară mi-a oferit șansa unică de a restabili standardele normalității, de a restructura nu numai sistemul financiar, dar și întreaga economie a Statelor Unite. N-ar fi trebuit decât să rup legăturile cu marile bănci și să trimit niște evazionști la închisoare; n-ar fi trebuit decât să pun capăt practicii salariilor nesimțite și obiceiurilor riscante de pe Wall Street, acelei culturi de dat cu banul, iar astăzi am fi avut poate un sistem mult mai echitabil care să servească interesele familiilor de oameni ai muncii și nu interesele unui grup de miliardari.

Înțeleg aceste frustrări. Chiar le împărtășesc, în multe privințe. Chiar și în prezent primesc rapoarte privind escaladarea inegalităților din societatea americană, șansele reduse de avansare în carieră și salariile aproape înghețate, precum și furia provocată de distorsiunile acestui curent în democrația noastră și mă întreb dacă n-ar fi trebuit să fiu mai drastic în acele prime luni, mai dispus să supun țara unui efort economic dificil

pe termen scurt pentru a realiza o ordine economică definitiv transformată și mult mai echitabilă.

Aceste gânduri încă mă frământă. Dar chiar și dacă aş putea să mă întorc în timp și să iau totul de la capăt, nu pot spune că aş face alte alegeri. La nivel abstract, toate alternativele și ocaziile ratate descrise de critici sună plauzibil, iar scenariile simple aduc a povești moralizatoare. Dar când intri în detaliu, fiecare opțiune propusă de aceștia – că e vorba de naționalizarea băncilor sau de extinderea definiției pentru legislația penală pentru a permite pedepsirea directorilor de bănci ori de prăbușirea cu bună știință a unei părți din sistemul bancar pentru a evita riscul moral – ar fi presupus un act de agresiune la adresa ordinii sociale, o încălcare a normelor politice și economice care ar fi agravat situația. Și n-ar fi agravat-o pentru cei avuți și puternici, care au aterizat mereu în picioare. Ci pentru oamenii obișnuiți pe care promiseseam că îi voi salva. În cel mai bun caz, economia s-ar fi redresat mai greu, șomajul ar fi crescut, casele ar fi fost sechestrate de bănci, multe afaceri ar fi falimentat. În cel mai rău caz, am fi intrat într-o recesiune de proporții biblice.

O persoană cu înclinații mai puțin revoluționare ar spune că ar fi meritat sacrificiul, că e nevoie să spargi câteva ouă ca să faci o omletă. Dar oricât de dispus aş fi să îmi pun viața între paranteze în căutarea unui ideal, nu aş pune niciodată în pericol bunăstarea a milioane de oameni. Din acest punct de vedere, primele 100 de zile ale mandatului meu au dezvăluit o trăsătură esențială a caracterului meu politic. Eram un reformator, conservator în temperament, dar nu și în viziune. Las pe alții să judece dacă am dat dovadă de înțelepciune sau de slăbiciune.

În orice caz, aceste preocupări au apărut mai târziu. În vara anului 2009, cursa abia începuse. Odată ce economia s-a stabilizat, am știut că voi avea mai mult timp la dispoziție pentru a avansa schimbările structurale – în fiscalitate, educație, energie, sănătate, legea muncii și imigrare – pentru care militasem în campanie, schimbări ce aveau să ducă la un sistem fundamental îmbunătățit, mai just și cu mai multe șanse pentru americanul de rând. Tim și echipa sa pregăteau deja opțiunile pentru un pachet de reformă pe Wall Street, pe care aveam să-l prezint ulterior în fața Congresului.

Între timp, mi-am repetat faptul că reușisem să evităm dezastrul și că munca noastră asigura deja un anume nivel de relaxare. Plățile extinse pentru ajutorul de șomaj susțineau familiile din toată țara. Scutirile de taxe acordate micilor întreprinzători

le-au permis acestora să păstreze mai mult personal. Profesorii rămăseseră la catedră, agenții de poliție erau la datorie. O fabrică de automobile aflată în pragul falimentului rămăsese deschisă, iar refinanțarea împrumuturilor ipotecare îi ajuta pe oameni să își păstreze casele.

Evitarea unei catastrofe, păstrarea unei impresii de normalitate nu au atras însă atenția. Majoritatea oamenilor nu au avut cunoștință de felul în care politicile noastre le-au influențat viețile. Din când în când, în timp ce citeam până seara târziu în Sala Tratatelor, găseam câte o scrisoare în mapa vișinie care începea în felul acesta:

Stimate Domnule Președinte Obama,

Sunt convins că nu veți citi această scrisoare, dar am găsit de cuviință să vă spun că un program pe care dumneavoastră l-ați inițiat mi-a salvat viața...

După ce citeam scrisoarea o puneam deoparte și apoi pregăteam o notiță pentru un răspuns destinat persoanei respective. Îmi imaginam momentul în care persoana primea plicul oficial de la Casa Albă, îl deschidea uimită și apoi zâmbea. Apoi îl arăta întregi familiei, poate și colegilor de muncă. În cele din urmă, scrisoarea avea să fie uitată într-un sertar, din pricina bucuriilor și a durerilor nou apărute în viața oricărui om. Ceea ce era normal. Nu aveam pretenția ca oamenii să înțeleagă cât de mult însemnau, de fapt, glasurile lor pentru mine – cât de mult îmi susțineau spiritul și cum mă ajutau să alung îndoielile care mă copleșeau în nopțile târzii, de singurătate.

CAPITOLUL 13

Înainte de inaugurarea mea, Denis McDonough, specialist pe probleme de politică externă în campania mea și viitor director al diviziei de comunicări strategice pentru Consiliul Național de Securitate, a insistat să-mi rezerv 30 de minute pentru ceea ce el a considerat a fi o prioritate.

„Trebuie să ne asigurăm că vei prezenta salutul ireproșabil.”

Denis nu făcuse nici el serviciul militar, deși exista în atitudinea lui o anume disciplină a gesturilor ce păreau gândite și concentrate, de unde presupunerea că urmase un stagiul militar. Înalt și slab, cu un maxilar proeminent, o privire adâncă și păr grizonant ce îl făcea să pară mai în vârstă de 39 de ani, Denis crescuse în Stillwater, un mic orașel din Minnesota, într-o familie de muncitori catolici irlandezi, cu 11 copii. După absolvirea facultății, călătorise în America Latină și predase la o școală din Belize, după care își luase masteratul în afaceri internaționale și a lucrat pentru Tom Daschle, liderul democraților din Senat pe vremea aceea. În 2007, îl angajasem pe Denis în echipa mea din cabinetul de la Senat, ca responsabil cu politica externă, iar, în timpul campaniei mele electorale, Denis preluase din ce în ce mai multe responsabilități – m-a ajutat să pregătesc debaterile, a alcătuit rapoartele informative, a organizat turneul extern dinaintea convenției, ținând în permanență piept corespondenților de presă care călătoreau împreună cu noi.

Chiar și într-o echipa plină de personalități de tip A, Denis reușea să iasă în evidență. Studia orice detaliu; se oferea voluntar pentru cele mai dificile și mai ingrate sarcini și lucra într-un ritm pe care nimeni nu-l putea depăși. În timpul campaniei din Iowa și-a

petrecut puținul timp liber mergând din ușă în ușă, a dat până și zăpada la o parte cot la cot cu oamenii, după un viscol puternic, în speranța de a le câștiga susținerea pentru mine. Aceeași nepăsare privind propria sănătate, care l-a ajutat să fie cooptat în echipa de fotbal a facultății pe post de apărător, în ciuda constituției lui fragile, i-a creat mai târziu probleme – după ce am ajuns la Casa Albă a trebuit să-l trimit acasă la un moment dat după ce am aflat că lucrase 12 ore fără pauză, bolnav fiind de gripă. Am început să bănuiesc prezența unui element religios în această patimă și, cu toate că, frământat fiind de îndoieli (și pentru că o adora de-a dreptul pe Kari, soția lui) nu alesese să slujească biserica, felul în care aborda munca reflecta un soi de venerație și de abnegație.

Așadar, ca parte a lucrării sale pe pământ, Denis a considerat că era de datoria lui să mă pregătească pentru prima mea zi în calitate de Comandant Suprem. În ajunul inaugurării, a invitat doi militari – unul era Matt Flavin, un tânăr veteran din marina americană care avea să facă parte din stafful meu de la Casa Albă, însărcinat fiind cu problemele veteranilor – în biroul meu de tranziție pentru a mă instrui. Aceștia au început prin a-mi arăta fotografii cu președinți care nu executaseră perfect salutul – încheietura mâinii slabă, degete îndoite, până și o fotografie cu George W. Bush salutând în timp ce cu cealaltă mână își ținea câinele la subraț. Apoi mi-au studiat postura, care nu a fost pe placul lor.

„Cotul trebuie ridicat mai mult în afară, domnule“, a spus unul dintre ei.

„Degetele perfect apropiate, domnule“, a spus celălalt. „Vârful degetelor trebuie să atingă sprânceana.“

După vreo 20 de minute, profesorii mei au părut mulțumiți. După ce au plecat, m-am întors spre Denis.

„Mai ai și alte motive de îngrijorare?“, l-am tachinat.

Denis a dat neconvincător din cap.

„Nu sunt îngrijorat, domnule președinte ales. Vreau doar să fim pregătiți cum se cuvine.“

„Pentru ce?“

„Pentru orice“, a zâmbit Denis.

Faptul că principala sarcină a președintelui este aceea de a garanta poporului american siguranță este un truism. În funcție de predispozițiile politice și de mandatul electoral, președintele poate fi interesat de reglementarea sistemului de educație publică sau de reintroducerea în școli a tradiției rugăciunii, el poate dori să

mărească salariul minim pe economie sau să desființeze autoritatea sindicatelor din sectorul public. Că e democrat sau republican, obsesia oricărui președinte, sursa unei tensiuni cronice, de nestăvilit, care își face loc în mintea acestuia din momentul în care este ales, este conștiința faptului că toată lumea depinde de protecția lui.

Felul în care un președinte își îndeplinește sarcina ține de modul în care el definește amenințările la adresa țării. De ce ne temem cel mai mult? De posibilitatea unui atac nuclear din partea rușilor, de erorile de calcul din sistemul birocratic sau de o eventuală defecțiune în software-ul de lansare a unor focoașe nucleare, declanșate dintr-o eroare? Poate de un fanatic care decide să se arunce în aer la metrou, sau poate de guvern, care, sub pretextul că te apără de fanatici, capătă acces la contul tău de e-mail? Sau de o criză de carburanți provocată de disfuncționalități în livrarea rezervelor de petrol din străinătate, sau poate de ridicarea nivelului oceanelor și de temperaturile dogoritoare? Să fie oare vorba de teama că o altă familie de imigranți se strecoară în țară în căutarea unui trai mai bun, sau de o pandemie provocată de o boală născută din sărăcie și lipsa serviciilor publice dintr-o țară săracă dincolo de ocean și care pătrunde nevăzută în casele noastre?

Aproape pe întreg parcursul secolului XX, mare parte dintre americani au înțeles foarte bine sensul noțiunii de apărare, împotriva cui și de ce. Am trăit cu amenințarea unui atac din partea altei mari puteri, cu teama de-a nu fi târați într-un conflict între marile puteri, cu conștiința intereselor vitale ale Americii – așa cum au fost ele definite de mai-marii de la Washington – amenințate de cutare sau de cutare dușman străin. După cel de-al Doilea Război Mondial, sovieticii și chinezii, precum și aliații lor (reali sau închipuiți) au căutat, cel puțin aparent, să domine lumea și să amenințe modul nostru de viață. Apoi au intervenit atacurile teroriste puse la cale în Orientul Mijlociu, pe care la început nu le-am văzut decât cu coada ochiului, înspăimântătoare și totuși posibil de gestionat, până când, la numai câteva luni de la intrarea într-un nou secol, priveriștea cutremurătoare a Turnurilor Gemene făcute praf și pulbere a confirmat cele mai ascunse temeri ale noastre.

Am crescut cu multe din aceste temeri adânc inoculate în mine. În Hawaii, știam familii care își pierduseră oameni dragi la Pearl Harbor. Bunicul meu, fratele lui și fratele bunicii mele au luptat în cel de-al Doilea Război Mondial. Am fost crescut crezând că un război nuclear era foarte posibil. În școala primară, am urmărit la televizor transmisiunea evenimentelor de la München,

unde sportivii de la olimpiadă au fost măcelăriți de oameni mascați; în timpul facultății, l-am ascultat pe Ted Koppel ținând evidența zilelor în care americanii erau ținuți ostatici în Iran. Prea tânăr pentru a cunoaște nemijlocit suferințele Războiului din Vietnam, am fost doar martorul dovezilor de onoare și de înfrângere ale militarilor noștri în timpul Războiului din Golf și, ca mulți alți americani, am considerat operațiunile noastre militare din Afghanistan de după 11 septembrie necesare și drepte.

A existat și un alt set de gânduri întipărite în mintea mea – diferite, dar nu contradictorii – despre ceea ce însemna America în ochii celor care trăiau în afara granițelor ei, despre puterea simbolică a unei țări ridicate pe idealurile libertăților. Aveam șapte sau opt ani și mă jucam pe gresia rece a casei noastre de la periferia orașului Jakarta, arătându-i cu mândrie unui prieten un album de fotografii din Honolulu, cu răsăritul de soare, luminile orașului și străzile largi, pavate. N-am să uit niciodată uimirea de pe chipurile oamenilor atunci când le răspundeam întrebărilor despre viața în America, despre faptul că toți copiii mergeau la școală cu o grămadă de cărți, despre faptul că nu existau aproape deloc cerșetori pentru că toată lumea avea serviciu și hrană de ajuns. Mai târziu, adolescent fiind, am văzut ce însemna munca mamei mele care era contractor pentru organizații de tipul USAID și care le ajuta pe femeile din satele asiatice izolate să obțină acces la împrumuturi; am înțeles că aceste femei se simțeau etern recunoscătoare americanilor de peste ocean căroră le păsa într-adevăr de necazurile lor. Când am vizitat pentru prima oară Kenya, nou-descoperitele mele rude mi-au spus cât de mult admiră democrația și supremația legii din America, în contrast cu societatea lor tribală afectată grav de corupție.

Astfel de împrejurări m-au învățat să-mi privesc țara și prin ochii străinilor. Mi se reamintea permanent cât eram de norocos să fiu american și să apreciez mereu aceste binecuvântări. Am văzut cu ochii mei impactul pe care exemplul american l-a avut asupra inimilor și minților cetățenilor din întreaga lume. Odată cu asta, primeam o lecție ca un fel de corolar: conștiința riscului imens de a fi priviți cu totul altfel dacă acțiunile noastre nu se ridicau la înălțimea imaginii și idealurilor noastre; riscul de-a stârni mânia și resentimentele altor popoare, răul pe care-l puteam produce. Când i-am auzit pe indonezieni vorbind despre sutele de mii de oameni măcelăriți în lovitura de stat sprijinită de CIA care adusesese la putere dictatura militară din 1967, sau când auzeam activiștii ecologiști din America Latină descriind felul în care companiile

americane profanau de-a dreptul regiunile rurale de pe continent, când stăteam de vorbă cu prietenii amerindieni sau de origine pakistaneză care fuseseră de multe ori percheziționați pe aeroport după 11 septembrie, aveam sentimentul că sistemul defensiv al Statelor Unite începuse să slăbească, observând fisuri în armura ce avea să facă din țara noastră o țară din ce în ce mai expusă.

Acea dublă viziune, ca și culoarea pielii mele, mă diferențiau de foștii președinți. Pentru susținătorii mei, a fost o forță definitorie a politicii externe, care mi-a permis să amplific influența Americii în lume și să anticipez eventualele probleme iscate de strategii necorespunzătoare. Pentru detractorii mei, era o dovadă de slăbiciune ce m-ar fi făcut să ezit în promovarea interesului american, din cauza lipsei unor convingeri sau a devotamentului meu împărțit. Au existat și cetățeni care m-au taxat și mai dur. Din punctul lor de vedere, aveau nevoie de apărare tocmai împotriva unui președinte de culoare, fiu al unui negru din Kenya, cu nume musulman și idei socialiste, instalat la Casa Albă și având guvernul sub comanda sa.

Pentru cei ce lucrau cu mine la Casa Albă, descendența mea exotica nu era o problemă – sau, dacă era, nu lăsa să se vadă asta. La fel ca și mine, personalul superior din echipa mea de securitate națională se considera fervent internaționalist. După părerea lor, era nevoie de o conducere fermă din partea Americii pentru a păstra o direcție bună în evoluția globală, iar influența noastră se făcea simțită în mai multe feluri. Chiar și cei mai liberali membri ai echipei mele, așa cum era Denis, nu se fereau de folosirea „măsurilor de forță” pentru a-i prinde pe teroriști și îi priveau cu dispreț pe criticii de stânga care-și câștigau pâinea condamnând Statele Unite pentru absolut toate problemele de la nivel global. Între timp, cei mai vigilenți membri ai echipei mele au înțeles importanța diplomației publice și au considerat exercițiul așa-numitei puteri subtile, precum ajutorul extern și programele de studii destinate străinilor, drept ingrediente esențiale ale politicii externe eficiente a Statelor Unite.

Era doar o chestiune de accent. Cât de multă atenție trebuia să acordăm cetățenilor aflați în afara granițelor Statelor Unite și cât de mult trebuia, de fapt, să ne concentrăm asupra cetățenilor americani? Care era, de fapt, legătura dintre destinul nostru și destinul altor popoare? În ce măsură ar fi trebuit să se angajeze Statele Unite în instituții internaționale de tipul Națiunilor Unite și în ce măsură puteam depune un efort unilateral în urmărirea propriilor interese?

Era cazul să ne aliniem guvernelor autoritare care conduceau cu mână de fier – sau era de dorit să promovăm mai departe forțele reformelor democratice ca parte a unui proiect pe termen lung?

Nu a fost întotdeauna ușor de prevăzut felul în care membrii administrației mele s-au poziționat referitor la anumite chestiuni. Dar în timpul dezbaterilor noastre interne am observat o diferență între generații. Cu excepția Susanei Rice, ambasadorul american la Națiunile Unite, toți ceilalți oficiali însărcinați cu probleme de securitate națională – secretarii Gates și Clinton, directorul CIA Leon Panetta, membrii comandamentelor reunite precum și consilierii pe securitate națională Jim Jones și directorul serviciilor naționale de informații Denny Blair – căpătaseră experiență în perioada de apogeu a Războiului Rece și petrecuseră decenii întregi ca membri ai *establishment*-ului de securitate națională de la Washington: era vorba de o rețea bine sudată de actuali și foști factori de decizie politică de la Casa Albă, de angajați ai Congresului, oameni de știință, șefi ai grupurilor de consultanță, superiori de la Pentagon, editorialiști de la diverse publicații, contractori militari și lobbyiști. Pentru ei, o politică externă responsabilă însemna continuitate, predictibilitate și refuz de a devia prea mult de la prudența convențională. Tocmai acest impuls i-a determinat pe mulți dintre ei să sprijine invadarea Irakului de către Statele Unite; iar dacă rezultatul dezastruos al intervenției i-a obligat pe mulți să revină asupra acelei decizii în mod deosebit, tot nu și-au pus întrebarea dacă nu cumva decizia unanimă de a invada Irakul nu indica nevoia unei reforme fundamentale a mecanismului american de securitate națională.

Membrii mai tineri ai echipei mele de securitate națională, inclusiv stafful NSC¹, aveau păreri diferite. Animați de un patriotism cel puțin la fel de puternic ca al șefilor lor, dar marcați de ororile evenimentelor de la 11 septembrie și de imaginile prizonierilor irakieni torturați de personalul militar de la Abu Ghraib, mulți dintre ei gravitaseră spre campania mea tocmai pentru că doream să schimb părerile asupra a ceea ce noi numeam deseori „manualul de la Washington”, fie că era vorba de strategia adoptată în Orientul Mijlociu, de poziția noastră privind Cuba, de refuzul nostru de a ne angaja în tratative diplomatice cu adversarii noștri, de importanța restabilirii unui cadru legal în lupta împotriva terorismului, de consolidarea drepturilor omului, de dezvoltarea

¹ National Security Council – Consiliul de Securitate Națională (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

internațională, de schimbările climatice, toate acestea trebuiau să depășească granița unor simple acte de altruism spre aspectele centrale ale securității noastre naționale. Nici unul dintre acești tineri nu aveau calități de instigatori și toți respectau cunoștințele instituționale ale celor cu o mare experiență în politica externă. Dar nici nu-și cereau scuze pentru că doreau să se rupă de unele dintre constrângerile trecutului, în căutarea unei lumi mai bune.

Se întâmpla uneori ca fricțiunile dintre vechea și noua gardă din cadrul echipei mele de politică externă să dea în clocot. Când se întâmpla asta, presa avea tendința de a da vina pe impertinența specifică tinerilor din echipa mea și pe incapacitatea acestora de a înțelege elementele fundamentale ale activităților de la Washington. Dar nu era deloc vorba despre așa ceva. Explicația era că exact pentru că angajați ca Denis știau mersul lucrurilor la Washington – și pentru că văzuseră felul în care birocrăția din politica externă putea încetini, interpreta greșit, îngropa chiar, executa greșit sau se putea împotrivi noilor direcții venite din partea președintelui – și deseori aveau adevărate conflicte cu Pentagonul, cu Departamentul de Stat și cu CIA-ul.

În această privință, însă, tensiunile create în cadrul echipei de politică externă au fost rezultatul propriilor raționamente, al modalității mele de a rezolva tensiunile din mintea mea. Parcă mă și vedeam pe puntea unui portavion, sigur că America avea nevoie de a-și stabili un nou curs, dependent însă de un echipaj mai călit și mai sceptic atunci când venea vorba de aplicarea în practică a acelei schimbări, conștient de limitările vasului pe care-l conduceam și de faptul că o schimbare de direcție prea bruscă ar fi avut consecințe dezastruoase. Miza era uriașă. Foarte repede mi-am dat seama că a fi la cârma unei asemenea nave însemna mai mult decât a pune în practică o strategie bine gândită. Era important să respecti tradițiile și ritualurile. Simbolurile și protocolul contau enorm. La fel și limbajul trupului.

Am exersat salutul.

La începutul fiecărei zile, când mă așezam să iau micul-dejun, pe masă mă aștepta o mapă din piele. Michelle o numise „Cartea morții, a distrugerii și a lucrurilor abominabile“, deși oficial era cunoscută drept Raportul Zilnic pentru Președinte¹. Raportul era

¹ În engleză, PDB sau The President's Daily Brief (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

strict secret, cuprindea între zece și 15 pagini, și era pregătit peste noapte de CIA în colaborare cu celelalte agenții secrete pentru a prezenta președintelui un rezumat al evenimentelor din lume și o analiză a informațiilor, mai cu seamă a celor care ar fi putut afecta securitatea națională a Statelor Unite. În fiecare zi citeam despre celulele teroriste din Somalia, despre tulburările din Irak sau despre o nouă amenințare la adresa forțelor militare americane din partea chinezilor sau a rușilor. Aproape de fiecare dată erau menționate posibile comploturi teroriste, oricât de vagi, de îndoielnice sau de imposibil de pus în practică – un fel de precauție din partea comunității serviciilor secrete menită să înlăture orice fel de presupuneri, cum se întâmplase la 11 septembrie. De cele mai multe ori, raportul zilnic nu necesita un răspuns imediat din partea mea. Scopul era acela de a rămâne permanent la curent cu ceea ce se petrecea în lume, cu transformările mari, mici sau uneori imperceptibile ce amenințau să tulbure echilibrul pe care ne străduiam să-l păstrăm.

După ce citeam raportul PDB, mă îndreptam spre Biroul Oval, pentru o versiune *live* a dării de seamă din partea membrilor Consiliului Național de Securitate și a serviciilor secrete și treceam în revistă chestiunile urgente. Aceste informații erau conduse de Jim Jones și Denny Blair, foști generali cu patru stele pe care îi cunoscusem în timpul mandatului meu din Senatul Statelor Unite (Jones fusese Comandatul Suprem al Forțelor Aliate pentru Europa, în timp ce Blair, recent pensionat, activase ca amiral al marinei militare, însărcinat cu conducerea Comandamentului din Pacific). Ținuta le trăda vocația, erau înalți și într-o formă excelentă, părul lor cărunt era tuns militărește, atitudinea lor era impecabilă și, cu toate că le mai cerusem părerea în chestiuni militare, amândoi se mândreau cu o perspectivă amplă asupra a ceea ce era prioritar în securitatea națională. Jones, de exemplu, era foarte preocupat de Africa și Orientul Mijlociu, iar după ce s-a pensionat a continuat să rămână implicat în eforturile de securitate din Cisiordania și Gaza. Blair scrisese pe larg despre rolul diplomației economice și culturale în gestionarea crizei din China. Ca urmare, și el și Jones invitau uneori analiști și experți la raportul zilnic, pentru a-mi prezenta tabloul general și subiectele pe termen lung: implicațiile creșterii economice în menținerea democrației în Africa sub-sahariană sau posibilele efecte ale schimbărilor climatice în viitoarele conflicte regionale.

Nu o dată, ședințele matinale se concentrau pe haosul actual sau potențial: lovituri de stat, armele nucleare, proteste violente, conflicte la diferite granițe și mai cu seamă război.

Războiul din Afghanistan, care avea să devină curând cel mai lung război din istoria Statelor Unite.

Războiul din Irak, unde erau încă dislocați 150 000 de militari americani.

Războiul împotriva organizației al-Qaeda, care recruta activ noi adepți, prin construirea unei rețele de filiale și punând la cale atacuri teroriste inspirate de ideologia lui Osama Bin Laden.

Costurile cumulative ale „războiului împotriva terorismului” – sintagmă folosită atât de administrația Bush cât și de media – era unul amețitor: aproape trei trilioane de dolari cheltuiți, peste 3 000 de soldați americani morți și peste 30 000 răniți. Numărul victimelor din rândul civililor irakieni și afghani era încă și mai mare. Campania din Irak în mod special împărțise țara și pusese la încercare unele alianțe. În tot acest timp, extrădăările, bazele secrete, tortura cu apă, prizonierii deținuți la Guantanamo pe perioade nelimitate, fără proces, extinderea supravegherii civililor în lupta mai amplă împotriva terorismului i-au făcut pe oameni, atât în interiorul cât și în exteriorul Statelor Unite, să-și pună întrebări în legătură cu respectarea de către națiunea americană a statului de drept.

Mi-am exprimat poziția clară cu privire la aceste chestiuni în timpul campaniei electorale. Dar făcusem asta de pe margine, înainte de a prelua comanda a sute de mii de militari și a unei infrastructuri de securitate națională cu ramificații uriașe. Orice atac terorist s-ar fi petrecut de-acum în timpul mandatului meu. Eventualele vieți pierdute sau compromise, acasă sau peste hotare, aveau să atârne greu asupra conștiinței mele. Acestea erau de-acum războaiele mele.

Scopul meu imediat a fost de a revizui fiecare aspect al strategiei noastre militare pentru a avea o imagine clară asupra a ceea ce ar fi putut să urmeze. Datorită Acordului privind Statutul Forțelor Armate¹ semnat de președintele Bush și de primul-ministru Maliki cu o lună înaintea inaugurării mele, parametrii largi ai retragerii trupelor americane de pe teritoriul Irakului fuseseră în mare măsură stabiliți. Forțele americane combatante trebuiau să părăsească orașele și satele irakiene până la sfârșitul lunii iunie

¹ SOFA (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

2009, și toate forțele SUA trebuiau să părăsească teritoriul Irakului până la sfârșitul anului 2011. Rămânea o singură chestiune în discuție și anume dacă era posibil sau de dorit să ne mișcăm chiar și mai repede. În timpul campaniei am promis că forțele americane active din Irak se vor retrage în termen de 16 luni de la preluarea mandatului de către mine, însă după alegeri i-am spus lui Bob Gates că sunt dispus să demonstrez flexibilitate în privința ritmului retragerii atâta vreme cât respectam parametrii SOFA – recunoscând prin aceasta că terminarea unui război era un demers aproximativ și că acei comandanți implicați încă în operațiuni militare meritau respect pentru deciziile lor tactice, în timp ce președintele nou instalat nu putea să încalce, pur și simplu, acorduri semnate de predecesorii săi.

În februarie, Gates și noul comandant al trupelor americane din Irak, generalul Ray Odierno, mi-au prezentat un plan de retragere a forțelor SUA din Irak pe o perioadă de 19 luni – adică o întârziere de trei luni față de ceea ce propusesem în campanie, dar un proces ce avea să se încheie cu patru luni mai devreme decât propuseseră comandanții. Planul impunea de asemenea menținerea unor forțe disponibile de la 50 până la 55 000 de oameni, personal american necombatant, care aveau să rămână în Irak până la sfârșitul lui 2011 pentru instruirea și asistarea militarilor irakieni. Au fost persoane la Casa Albă care au cerut explicații privind necesitatea celor trei luni în plus și a forțelor reziduale și care mi-au atras atenția că atât democrații din Congres, cât și poporul american erau categoric în favoarea unei retrageri cât mai rapide, nu a unei amânări.

Am aprobat chiar și-așa planul lui Odierno și am plecat la Camp Lejeune, în Carolina de Nord, pentru a anunța decizia în prezența a mii de militari entuziasmați din marina americană. E adevărat că m-am opus ferm deciziei inițiale de a invada Irakul, dar credeam că America avea acum un interes strategic și umanitar în stabilitatea Irakului. Dat fiind că trupele active urmau să părăsească zonele populate de civili în doar cinci luni, ca urmare a SOFA, expunerea militarilor noștri în fața luptelor intense, a trăgătorilor de elită și a dispozitivelor explozive improvizate¹ scădea dramatic pe măsură ce continuam cu procesul de retragere. Data fiind vulnerabilitatea noului guvern irakian, starea deplorabilă a forțelor sale de securitate, prezența încă activă a al-Qaeda în Irak (AQI) și nivelul uriaș de ostilitate între diverse secte care mustea

¹ IEDs – Improvised Explosive Devices (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

în toată țara, era de dorit să folosim forțe reziduale ca strategie de asigurare în caz de declanșare a haosului. „Odată ce părăsim zona“, i-am spus lui Rahm, explicându-i decizia mea, „ultimul lucru pe care mi-l mai doresc este să fim nevoiți să ne întoarcem acolo.“

Dacă efortul de a elabora un plan pentru Irak a fost unul constructiv, nu același lucru se poate spune și în legătură cu retragerea noastră din Afghanistan.

Spre deosebire de Războiul din Irak, campania militară din Afghanistan mi s-a părut mereu un război de necesitate. Cu toate că ambițiile talibanilor se rezumau la Afghanistan, conducerea lor avea în continuare legături cu al-Qaeda, iar revenirea acestora la putere ar fi însemnat ca Afghanistanul să devină din nou o rampă de lansare a atacurilor teroriste la adresa Statelor Unite și a aliaților săi. În plus, Pakistanul nu demonstrase nici capacitatea și nici dorința de a alunga căpeteniile al-Qaeda din sanctuarul pe care îl găsiseră în regiunea muntoasă, izolată și practic neguvernată de la granița cu Afghanistanul. Asta însemna că puterea noastră de a localiza și de a distruge în ultimă instanță rețeaua teroristă depindea de disponibilitatea guvernului afgan de a permite armatei și serviciilor secrete americane să opereze pe teritoriul său.

Din păcate, șase ani de atenție și de resurse americane concentrate în Irak au făcut ca situația din Afghanistan să fie mult mai gravă. În pofida faptului că aveam acolo peste 30 000 de soldați la sol și aproape tot atâtea efective de trupe internaționale, talibanii controlau mari regiuni din țară, în special de-a lungul graniței cu Pakistanul. Acolo unde forțele americane și cele aliate nu erau prezente, luptătorii talibani erau net superiori armatei afgane, mai numeroase, dar prost instruite. Proasta administrare și corupția agresivă din interiorul forțelor de poliție, din rândurile guvernatorilor districtuali și de la nivelul ministerelor mai importante au erodat legitimitatea guvernului Karzai și-au irosit dolarii din fondurile de ajutor extern destinați pentru îmbunătățirea condițiilor de trai de care una din cele mai sărace populații de pe glob avea nevoie disperată.

Lipsa unei strategii coerente a Statelor Unite nu a ajutat situația. În funcție de părerile pe care le ascultai, misiunea noastră din Afghanistan era fie prea limitată (menită să lichideze gruparea al-Qaeda) sau una de mare întindere (pentru transformarea țării într-un stat modern, democratic și prosper, capabil să se alinieze statelor din Vest). Marina americană și trupele terestre au alungat

de multe ori cuiburile de talibani dintr-o anumită zonă, numai pentru a vedea ulterior că toate eforturile fuseseră zădărnice de un guvern local incapabil. Fie din cauza ambițiilor nemăsurate, fie din cauza corupției sau a lipsei de achiziții afgthane, programele de dezvoltare sponsorizate de Statele Unite au eșuat de multe ori, în vreme ce contractarea unor proiecte masive către unii dintre cei mai îndoielnici operatori din Kabul a subminat chiar acele eforturi anticorupție menite să atragă simpatia poporului afghan.

În lumina tuturor acestor aspecte, i-am spus lui Gates că prioritatea mea era să mă asigur că agențiile, atât cele civile cât și cele militare, se vor alinia în jurul unei misiuni clar definite și a unei strategii coordonate. Gates a fost de acord cu mine. În anii 1980, activase ca director adjunct al CIA și monitorizase înarmarea mujahedinilor afghani în lupta împotriva ocupației sovietice a țării lor. Faptul că fusese martor la retragerea Armatei Roșii, înfrânte de o mână de insurgenți slab organizați – elemente din acea mișcare de insurgență aveau să se unească mai târziu sub gruparea al-Qaeda – l-a făcut pe Gates să fie atent la consecințele nedorite ce ar fi decurs în urma unor acțiuni pripite. Tot el mi-a spus că dacă nu stabilim niște obiective limitate și realiste, „categoric vom eșua”.

Președintele Comandamentelor Reunite, amiralul Mike Mullen, a înțeles, de asemenea, nevoia de a moderniza strategia din Afghanistan. Numai că aici era vorba de o șmecherie: atât el cât și ceilalți comandanți militari doreau ca eu să autorizez mai întâi dislocarea de urgență a unui efectiv suplimentar de 30 000 de soldați americani.

Corect față de Mullen este să precizez faptul că această cerere, care venise de la comandantul Forțelor de Sprijin pentru Securitate Internațională din Afghanistan, generalul Dave McKiernan, fusese înaintată cu câteva luni în urmă. În timpul perioadei de tranziție, președintele Bush tatonase terenul să vadă dacă doream ca el să dea ordinul pentru dislocarea trupelor înainte ca eu să-mi preiau mandatul, dar răspunsul nostru a fost că preferam să amânăm intervenția până când echipa noastră putea evalua situația. Potrivit lui Mullen, cererea lui McKiernan nu suferea amânare.

La prima noastră ședință cu Consiliul Național de Securitate care s-a ținut în Sala de Conferințe la numai două zile după inaugurarea mea, Mullen a explicat că era foarte posibil ca talibanii să lanseze o ofensivă în timpul verii, motiv pentru care era nevoie de o suplimentare a trupelor de la sol cât mai repede, pentru a dejuca planurile talibanilor. Mullen a raportat că McKiernan

era, de asemenea, îngrijorat în privința furnizării unor servicii de securitate corespunzătoare pentru alegerile prezidențiale ce urmau să se țină în mai, dar riscau să fie amânate pentru luna august. „Dacă vrem să trimitem la timp trupe pentru îndeplinirea acestor misiuni, trebuie să demarăm imediat procesul, domnule președinte”, a spus Mullen.

Din cauză că văzusem prea multe filme, mi-am imaginat mereu Sala de Conferințe ca pe un spațiu cavernos și futurist, cu pereți încărcăți de ecrane până în tavan care transmit imagini satelit și radar de înaltă rezoluție, în care niște bărbați îmbrăcați elegant manevrează dispozitive și gadgeturi de ultimă generație. Realitatea este ceva mai prozaică: e vorba de o sală mică, greu de descris, o sală de conferințe care face parte dintr-un labirint de încăperi de mici dimensiuni, înghesuite într-un colț al primului etaj din Aripa de Vest. Ferestrele erau sigilate cu storuri din lemn; pe pereți nu erau decât ceasuri digitale ce indicau ora în diferite capitale ale lumii și câteva ecrane plate, de dimensiunile celor pe care le vezi în barurile unde lumea se strânge să vadă transmisiunile sportive. Spațiul era relativ mic. Principalii membri ai Consiliului stăteau în jurul unei mese lungi, iar adjuncții și membrii staffului se înghesuiau pe scaunele aliniate pe lângă pereți.

„Vreau să fiu sigur că înțeleg”, i-am spus lui Mullen, încercând să nu par prea sceptic, „după aproape cinci ani în care ne-am descurcat cu 20 000 de soldați, sau poate mai puțin, și după ce am mai trimis încă 10 000 în ultimele 20 de luni, Pentagonul este de părere că nu mai putem aștepta încă două luni înainte de-a decide dublarea efectivelor militare?” Am precizat faptul că nu eram împotriva dislocării de trupe suplimentare – în timpul campaniei am promis două brigăzi adiționale pentru Afghanistan de îndată ce începea operațiunea de retragere din Irak. Însă, dat fiind faptul că toată lumea din încăperea căzuse de acord să îl invităm pe Bruce Riedel, un fost analist CIA foarte bine cotate și expert în Orientul Mijlociu, pentru o reexaminare de șase zile a strategiei noastre din Afghanistan, a trimite alți 30 000 de soldați în Afghanistan înainte de definitivarea reevaluării ar fi însemnat să punem căruța înaintea cailor. L-am întrebat pe Mullen dacă n-ar fi fost suficient deocamdată să trimitem o misiune mai modestă.

„Decizia vă aparține, domnule președinte”, a răspuns Mullen. „Sincer să fiu, orice reducere a trupelor și orice întârziere vor atrage după sine riscuri substanțiale.”

M-am sprijinit de spătarul scaunului și i-am lăsat pe ceilalți să își spună părerea. David Petraeus, care încă își savura momentul de glorie după succesul din Irak și fusese înaintat la gradul de comandant al Comandamentului Central (cel care monitoriza toate misiunile militare din Orientul Mijlociu, inclusiv cele din Irak și Afghanistan) a insistat ca eu să aprob cererea lui McKiernan. La fel au procedat și Hillary, și Panetta, lucru care nu m-a surprins deloc. Oricât de eficienți deveniseră cei doi în gestionarea propriilor instituții, instinctele lor de păsări de pradă și trecutul lor politic îi împiedicau să se opună oricărei recomandări ce venea de la Pentagon. Gates mi-a mărturisit între patru ochi că simțea o oarecare ambivalență în privința unei creșteri atât de substanțiale a prezenței noastre în Afghanistan. Numai că, dat fiind rolul lui instituțional, nu mă așteptam din partea lui să revoce direct o recomandare venită din partea superiorilor săi.

Joe Biden a fost singurul care și-a exprimat cu voce tare reținerile. Călătorise la Kabul în ianuarie, în numele meu, iar ceea ce văzuse și auzise în timpul călătoriei – în mod special în timpul unei întâlniri conflictuale cu Karzai – îl convinsese că era nevoie să regândim întreaga noastră abordare legată de Afghanistan. Știam că se simte încă marcat de faptul că susținuse invazia Irakului cu mulți ani în urmă. Oricare ar fi fost motivele lui, Joe vedea Afghanistanul ca pe o mlaștină plină de pericole și m-a rugat să amân dislocarea trupelor. „Va fi mult mai ușor să trimiți trupe odată ce ai stabilit o strategie clară”, mi-a spus el, „mai bine decât să încerci o retragere a trupelor după ce se creează haos dacă aplicăm vechea strategie.”

Nu am luat nici o decizie atunci, ci l-am desemnat pe Tom Donilon să convoace adjuncții Consiliului Național de Securitate în următoarele zile, pentru a decide cu mai multă acuratețe modul în care trebuiau folosite trupele suplimentare și dacă era posibil, din punct de vedere logistic, să le trimitem până la sosirea verii. Odată ce aveam răspunsul, puteam reveni asupra chestiunii, am spus. Am suspendat ședința și am plecat din sală; în timp ce urcam scările spre Biroul Oval, Joe m-a ajuns din urmă și m-a prins de braț.

„Ascultă la mine, șefu’, poate că am trăit prea mult în orașul ăsta”, mi-a spus el, „dar recunosc de la o poștă când generalii ăștia încearcă să-l încolțească pe un nou președinte.” Și-a apropiat fața de a mea și mi-a șoptit: „Nu-i lăsa să te prindă la înghesuială”.

În relatările ulterioare despre discuțiile legate de Afghanistan, Gates și ceilalți aveau să-l arate cu degetul pe Biden ca fiind unul

din principalii răspunzători pentru răcirea relațiilor dintre Casa Albă și Pentagon. Adevărul e că am considerat că Joe îmi face un serviciu punând întrebări incomode despre planurile armatei. Cu cel puțin o atitudine contrară, noi toți ceilalți trebuia să cugetăm mai mult asupra chestiunii – și am observat că toată lumea era dispusă să își exprime părerile mai liber atunci când atitudinea contrară nu venea din partea mea.

Nu am pus niciodată la îndoială motivele lui Mullen sau ale altor comandanți combatanți care alcătuiau eșalonul superior al armatei americane. Din punctul meu de vedere, Mullen – originar din Los Angeles, ai cărui părinți lucraseră în industria divertismentului – era un tip mereu afabil, pregătit, atent și profesionist. Vicepreședintele lui, generalul de marină de patru stele James „Hoss” Cartwright, avea un fel de a fi modest, gânditor, de n-ai fi spus că era un fost pilot de vânătoare, dar atunci când lua cuvântul era o enciclopedie de informații detaliate și de soluții creative despre orice problemă de securitate națională. Cu toate deosebirile de temperament dintre ei, Mullen și Cartwright aveau atribute comune, întâlnite la ofițerii superiori: bărbați caucazieni (existau o singură femeie și un singur general de culoare de patru stele în eșaloanele de vârf când mi-am preluat mandatul), în jur de 60 de ani, care munciseră zeci de ani să ajungă sus, cu dosare impresionante și, în multe cazuri, cu studii superioare. Aveau păreri informate și sofisticate asupra lumii și, contrar stereotipurilor, înțelegeau prea bine limitele acțiunii militare, tocmai din cauza și nu în pofida faptului că se aflaseră la comanda trupelor aflate în bătaia focului. În realitate, în timpul celor opt ani în care am exercitat funcția de președinte, am observat că generalii, și nu civilii, erau cei care îndemnau la moderație în folosirea forței.

În orice caz, oamenii ca Mullen erau creaturi ale unui sistem în slujba căruia și-au pus întreaga viață de adult – un corp de armată care se mândrea cu îndeplinirea misiunilor indiferent de costuri, durată sau justificare. În Irak, acest lucru a însemnat o nevoie crescândă de orice: trupe, baze, contractori privați, avioane militare, servicii de spionaj, acțiuni de supraveghere și recunoaștere.¹ Suplimentarea resurselor de orice fel nu a atras după sine victoria, dar a ajutat la evitarea unei înfrângeri umilitoare și a salvat țara de la un colaps de proporții. Acum că și Afghanistanul era pe marginea

¹ Intelligence, Surveillance and Reconnaissance – ISR (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

prăpastiei, era normal poate ca liderii militari să ceară mai mult, și pentru că, până de curând, colaboraseră cu un președinte care rareori le pusese planurile la îndoială sau le refuzase cererile, era inevitabil ca dezbateră pe marginea a ceea ce însemna „mai mult” să devină o sursă constantă de conflicte între Pentagon și Casa Albă.

La jumătatea lunii februarie, Donilon a raportat că cererea generalului McKiernan fusese respinsă de către Camera Reprezentanților și astfel a ajuns la concluzia că nu era nevoie de mai mult de 17 000 de soldați și de 4 000 de instructori militari care, mobilizați în timp util, puteau avea un impact semnificativ asupra luptelor din vară sau asupra siguranței procesului electoral din Afghanistan. Deși mai aveam o lună până la definitivarea evaluării oficiale, toți factorii de decizie cu excepția lui Biden au recomandat dislocarea imediată a efectivelor astfel stabilite. Am semnat ordinul pe data de 17 februarie, în aceeași zi în care am semnat și Legea relansării, după ce am decis că și cea mai conservatoare strategie va avea nevoie de suplimentarea efectivului militar, anunțând că restul de 10 000 de soldați în rezervă ar fi putut fi mobilizați dacă circumstanțele impuneau acest lucru.

O lună mai târziu, Riedel și echipa sa terminau raportul. Evaluarea lor nu ne-a rezervat nici un fel de surprize, dar a ajutat la o exprimare mai elocventă a scopului nostru principal: acela „de a distruge, de a dezmembra și de a înfrânge al-Qaeda în Pakistan și Afghanistan precum și de a preveni întoarcerea lor în aceste țări în viitor”.

Elementul-cheie a fost accentul principal din raportul asupra Pakistanului: nu numai că militarii pakistanezi (și, în special, serviciul ISI de contrainformații sau *Inter-Services Intelligence*) tolerau prezența cartierului general al talibanilor și conducerea acestora în Quetta, lângă granița cu Pakistanul, dar îi și sprijineau tacit pe talibani pentru a slăbi guvernul afghan și pentru a preveni o eventuală alianță a guvernului de la Kabul cu India, dușmanul de moarte al Pakistanului. Faptul că guvernul american a tolerat timp îndelungat un asemenea comportament din partea unui pretins aliat – pe care l-a sprijinit cu ajutor militar și economic în valoare de miliarde de dolari, în ciuda complicității acestuia cu extremiști violenți și a contribuției sale semnificative și iresponsabile în proliferarea tehnologiei de fabricare a armelor nucleare în întreaga lume – această toleranță, deci, era grăitoare pentru logica contorsionată a politicii externe americane. Pe termen scurt, cel puțin, o tăiere completă a ajutorului militar pentru Pakistan nu era o opțiune, dat fiind că

ne bazam pe drumurile lor pentru a aproviziona trupele noastre din Afghanistan, iar guvernul pakistanez a permis, de asemenea, atacuri cu drone asupra taberelor al-Qaeda de pe teritoriul său. Raportul Riedel clarifica un anume aspect, totuși: dacă Pakistanul continua să-i adăpostească pe talibani, eforturile noastre pentru o stabilitate pe termen lung în Afghanistan erau compromise.

Celelalte recomandări din raport s-au concentrat asupra capacității de construcție. Era imperios necesar să îmbunătățim capacitatea guvernului Karzai de a guverna și de a pune la dispoziție servicii de bază. Trebuia să instruim soldații afghani și forțele polițienești afgane așa încât să atingă nivelul de competență și de volumul suficient de înalt pentru a menține securitatea din interiorul granițelor fără ajutorul Statelor Unite. Încă era neclar cum aveam să îndeplinim această misiune. Ceea ce era însă clar era faptul că implicarea cerută de raportul Riedel Statelor Unite trebuia să depășească granițele strategiei contrateroriste și trebuia orientată spre o formă de ridicare a unei națiuni care ar fi fost mai ușor de înțeles dacă ar fi fost începută cu șapte ani în urmă, în momentul în care îi alungasem pe talibani din Kabul.

Sigur că nu asta am făcut. Am invadat Irakul, am distrus acea țară, am contribuit la nașterea unei divizii al-Qaeda și mai virulente și am fost obligați să improvizăm o campanie costisitoare contra insurgenților. În ceea ce privea Afghanistanul, acei ani erau iroșiți. Datorită continuării eforturilor, uneori vitejești, ale trupelor noastre, ale diplomaților și ale asistenților umanitari din regiune, ar fi fost o exagerare să afirmăm că în Afghanistan am fost nevoiți s-o luăm de la zero. Cu toate acestea, mi-am dat seama că și în cel mai optimist scenariu – chiar dacă Karzai colabora, Pakistanul juca cinstit și obiectivele noastre s-ar fi limitat la ceea ce Gates numea „destul de bun pentru afghani” – tot mai aveam de depășit o perioadă de trei până la cinci ani de eforturi intense, care ar fi costat sute de miliarde de dolari și ar fi sacrificat multe alte vieți de soldați americani.

Nici măcar în momentul acela nu pot spune că înțelegerea mi-a fost pe plac. Dar alternativele erau și mai respingătoare în ceea ce devenise aproape un tipar. Riscurile implicate – o eventuală cădere a guvernului afghan sau chiar câștigarea terenului de către talibani în principalele orașe – erau, pur și simplu, mult prea mari ca noi să nu acționăm. Pe data de 27 martie, cu doar patru săptămâni înainte de a anunța planul de retragere din Irak, am apărut la televizor cu echipa mea de securitate națională și am prezentat

strategia AfPak bazată în mare parte pe recomandările lui Riedel. Știam ce impact urma să aibă anunțul. Anumiți comentatori aveau să observe imediat ironia faptului că după ce candidasem la președinție declarându-mă antirăzboi, deja trimiseseam în teatrul de luptă mai mulți soldați decât repatriasem.

Pe lângă creșterea efectivelor militare, a mai existat o schimbare în abordarea situației din Afghanistan pe care Gates m-a rugat s-o fac, o schimbare care, sincer să fiu, m-a luat prin surprindere. În aprilie, în timpul unei ședințe din Biroul Oval, Gates a recomandat înlocuirea actualului comandant din Afghanistan, generalul McKiernan, cu generalul-locotenent Stanley McChrystal, fost comandant al Operațiunilor Speciale Comune și actual comandant al șefilor de Stat Major.

„Dave este un soldat extrem de bine pregătit”, a spus Gates, recunoscând faptul că McKiernan nu făcuse nimic greșit și că schimbarea unui comandant în mijlocul unui război era un pas extrem de neobișnuit. „Dar el este un manager. Într-un mediu atât de provocator, avem nevoie de un om cu alte aptitudini. N-aș putea dormi liniștit, domnule președinte, dacă nu m-aș asigura că trupele noastre sunt conduse de cel mai bun comandant posibil. Și sunt convins că Stan McChrystal este omul potrivit.”

Era ușor de înțeles de ce Gates avea o părere atât de bună despre McChrystal. În armata americană, membrii Operațiunilor Speciale erau considerați o specie aparte, o clasă de luptători de elită care duceau la îndeplinire cele mai dificile misiuni în cele mai riscante circumstanțe – genul acela de soldați pe care îi vezi în filme coborând dintr-un elicopter cu ajutorul unui cablu și aterizând în mijlocul teritoriului inamic, sau debarcând din vehicule amfibie la adăpostul întinericului. În cercul acela exaltat, nimeni nu era mai admirat, nimeni nu merita mai mult devotament decât McChrystal. Absolvent al Academiei Militare West Point, avansase constant în carieră timp de 33 de ani. În calitate de comandant al Comandamentului Comun al Operațiunilor Speciale, contribuise la transformarea Operațiunilor Speciale într-un element central al strategiei americane de apărare și monitorizase personal zecile de operațiuni de combatere a terorismului care au dus la dezmembrarea grupării al-Qaeda din Irak și la lichidarea fondatorului ei, Abu Musab al-Zarqawi. Se spunea despre el că, deși împlinise 54 de ani, continua să se antreneze cu soldați mult mai tineri și, din ceea ce am observat în timpul vizitelor lui în Biroul Oval, alături de Gates, eram înclinat să cred asta – omul

era numai mușchi, fibră și os, chipul lui prelung avea o structură angulară, iar ochii pătrunzători aveau agerimea păsărilor de pradă. De fapt, întreaga ținută a lui McChrystal exprima faptul că în viața lui nu era loc pentru frivolități și amuzament. În cazul meu, cel puțin, nu a fost loc nici măcar pentru un dialog de complezență, nu a răspuns decât prin „Da, domnule” și „Nu, domnule” și „Sunt convins că ne vom face treaba”.

M-a convins. Când a fost anunțată, schimbarea a fost bine primită, iar comentatorii au făcut paralele între McChrystal și David Petraeus – doi inovatori care puteau să schimbe cursul războiului. Confirmarea în Senat a decurs fără probleme și, la mijlocul lunii iunie, în timp ce McChrystal (acum general cu patru stele) se pregătea să preia comanda forțelor de coaliție din Afghanistan, Gates l-a rugat să ne pună la dispoziție o evaluare completă, la zi, a condițiilor de acolo, în termen de șase zile, împreună cu recomandările lui privind orice schimbare în strategia, organizarea și finanțarea eforturilor coaliției.

Habar nu aveam la momentul respectiv ce însemna, de fapt, această cerere aparent de rutină.

Într-o după-amiază, la vreo două luni după anunțarea strategiei AfPak, traversam Peluza de Sud, urmat de Matt Flavin, un aghiotant militar care ținea în mână valiza nucleară și care era acum șeful personalului pentru afacerile veteranilor, îndreptându-mă spre elicopterul Marine One pentru a zbura la Maryland. Urma să fac prima vizită, dintr-un șir de vizite devenite obișnuite, la Spitalul Naval Bethesda și apoi la Centrul Medical al Armatei Walter Reed. La sosire am fost întâmpinat de comandanții unităților respective, care mi-au vorbit pe scurt despre numărul și starea soldaților răniți înainte de a mă conduce printr-un labirint de scări, lifturi și coridoare până la principala secție de pacienți.

Timp de o oră am vizitat fiecare salon în parte, mi-am dezinfectat mâinile, am îmbrăcat o salopetă chirurgicală și am purtat chiar mănuși acolo unde s-a impus, m-am mai oprit pe hol pentru a cere detalii referitoare la următorul pacient înainte de a bătea ușor la ușă.

Pacienții din aceste spitale proveneau din toate armele, dar mulți dintre cei internați acolo în primii mei ani de mandat erau membri ai Armatei Statelor Unite și ale Corpului Pușcașilor Marini care luaseră parte la operațiunile militare în regiuni dominate de insurgenți din Irak și Afghanistan și fuseseră răniți în schimburi de focuri sau de dispozitive explozive improvizate. Aproape toți erau bărbați

din clasa de mijloc: albi din orașele mici de provincie sau muncitori din fabrici pe cale să se închidă, negri și hispanici din Houston și Trenton, americani de origine asiatică și insulari din Pacific care trăiau în California. Cei mai mulți erau vizitați de rude – în general părinți, bunicii, frați și surori, dar la cei mai în vârstă veneau soțiile și copiii. Bebelușii se zvârcoleau în brațele părinților, copilași de cinci ani se jucau cu mașinuțele, iar adolescenții, cu jocuri video. De îndată ce intram într-o încăpere, toată lumea se întorcea spre ușă, zâmbea timid și nimeni nu știa ce să facă. Pentru mine acesta era unul din neajunsurile funcției – faptul că prezența mea provoca un deranj și un sentiment de stânjeneală printre oamenii pe care îi întâlneam. Încercam întotdeauna să destind atmosfera, străduindu-mă să îi ajut pe oameni să se relaxeze.

Cu excepția situațiilor în care erau imobilizați, militarii își ridicau spătarul paturilor, se ridicau în șezut cu ajutorul cadrului de metal aflat pe marginea patului. Mulți dintre ei insistau să se dea jos din pat, sprijinindu-se pe piciorul nevătămat pentru a mă saluta și a-mi strânge mâna. Îi întrebam despre orașul lor natal și despre durata serviciului militar, îi întrebam cum fuseseră răniți și cât de repede vor începe programul de reabilitare sau când vor primi o proteză. Discutam cu ei despre sport, iar unii mă rugau chiar să semnez steagul unității atârnat pe perete, apoi îi ofeream fiecăruia câte o medalie comemorativă. La sfârșitul conversației ne strângeam toți în jurul patului, iar Pete Souza ne făcea fotografii cu camera lui sau cu telefoanele mobile ale vizitatorilor, iar Matt împărțea cărți de vizită pentru ca ei să-l contacteze personal la Casa Albă dacă aveau nevoie de ceva.

Cât de mult m-au inspirat oamenii aceia! Cât de mult m-au inspirat curajul și hotărârea lor, dorința de-a se întoarce pe front și modestia lor. Gândindu-mă la ei, îmi dau seama că toate gesturile care trec drept acte de patriotism – ritualurile ostentative din timpul meciurilor de fotbal sau fluturarea steagurilor la paradele militare, demagogia politicienilor – sunt, de fapt, un spectacol ieftin, lipsit de conținut. Pacienții pe care i-am cunoscut nu au avut decât cuvinte de laudă la adresa colectivului medical răspunzător pentru îngrijirea lor – medici, asistente, infirmiere, majoritatea foști militari activi, unii dintre ei civili, mare parte din ei născuți în afara granițelor Statelor Unite, originari din Nigeria, El Salvador sau Filipine. Era într-adevăr înduioșător să vezi devotamentul cu care erau îngrijiți acești soldați, începând cu prima verigă ce îi ajuta pe pușcașii marini răniți într-un sătuc afgan înșorot

de praf să fie transportați la cea mai apropiată bază unde erau stabiliizați, urmând ca de-acolo să fie transportați în Germania și mai departe la Bethesda sau la Walter Reed pentru a fi operați în condiții ultramoderne, toate acestea în numai câteva zile.

Datorită acestui sistem – o combinație de tehnologie avansată, precizie logistică și oameni bine antrenați și devotați, genul de cumul gestionat de armata americană mai bine decât orice altă organizație din lume – mulți soldați care ar fi murit în condiții similare în epoca Războiului din Vietnam puteau acum sta de vorbă cu mine, inclusiv despre jocul echipelor Bears și Packers. Cu toate acestea, nici măcar gradul înalt de precizie și de îngrijire nu puteau șterge natura brutală a acestor răni și felul în care le afectaseră viețile. Cei care își pierduseră un singur picior se considerau norocoși, mai ales dacă amputarea se făcuse sub genunchi. Dar amputările duble sau triple erau destul de dese, ca și traumatismele craniene, leziunile coloanei vertebrale, rănilor desfiguratoare, pierderea unuia sau ambilor ochi, afectarea auzului sau a altor funcții esențiale ale organismului uman. Soldații pe care i-am întâlnit au susținut faptul că nu aveau nici un fel de regret pentru sacrificiile făcute în slujba țării și se simțeau ofensați, pe bună dreptate, de oricine le-ar fi plâns de milă. Luând exemplul de la fiii lor răniți, părinții pe care i-am cunoscut au avut grijă să vorbească numai despre convingerea că fiii lor, de care erau extrem de mândri, se vor vindeca.

Cu toate acestea, de fiecare dată când intram într-un salon, de fiecare dată când strângeam mâna unui rănit, nu puteam să nu observ cât de incredibil de tineri erau acești soldați, unii dintre ei abia ieșiți de pe băncile liceului. Nu puteam, de asemenea, să nu observ chipurile desfigurate de durere ale părinților acestor copii, părinți mai tineri decât mine. N-am să uit niciodată furia abia stăpânită din glasul unui tată pe care l-am întâlnit la un moment dat în timp ce-mi spunea că superbul lui fiu, paralizat pe viață, împlinea 21 de ani chiar în acea zi; nici privirea goală a unei tinere mame ținând în brațe un bebeluș care gângurea vesel și gândindu-se la viața care o aștepta alături de un soț care avea probabil șanse să supraviețuiască, dar care nu mai era capabil să judece.

Peste ani, la capătul mandatului meu de președinte, ziarul *New York Times* a publicat un articol despre vizitele mele la spitalele militare. În acel articol, un oficial din serviciile de securitate națională ce slujise o altă administrație, a opinat că această practică, oricât de bine intenționată ar fi fost, nu ar fi trebuit să facă parte din prerogativele unui comandant suprem – astfel de vizite nu puteau decât

să diminueze capacitatea unui președinte de a lua decizii strategice în cunoștință de cauză. Am fost tentat atunci să iau legătura cu persoana respectivă și să-i transmit că nu m-am simțit niciodată mai în cunoștință de cauză decât atunci când am părăsit spitalele Walter Reed și Bethesda. Cunoșteam costurile războiului și știam cine plătește aceste costuri. Cunoșteam absurditatea războiului, precum și povețele jalnice pe care omenirea le adună într-o memorie colectivă și apoi le transmite din generație în generație – abstracțiuni care stârnesc ură, care vor să justifice cruzimea și care îi obligă chiar și pe cei mai virtuoși dintre noi să ia parte la carnagiu. Știam prea bine că, în virtutea funcției mele, nu puteam să evit asumarea responsabilității pentru viețile pierdute și distruse, chiar dacă deciziile mele erau justificat prin ceea ce am perceput a fi binele general.

Prin geamul elicopterului vedeam întinderea verde, ordonată de la sol, și mă gândeam la obiceiul lui Lincoln din timpul Războiului Civil de a se plimba printre corturile de infirmerie improvizate nu departe de locul pe care îl survolam acum, îmi imaginam cum le vorbește încet soldaților întinși pe paturi de campanie șubrede, lipsiți de antisepticele necesare pentru a opri infecțiile și de doctoriile ce le-ar fi alinat durerile, înconjuțați de mirosul fetid de cangrenă, de zgomotul instrumentelor chirurgicale și de horcăitul muribunzilor.

M-am întrebat cum procedase atunci Lincoln, ce rugăciuni rostise după. Era de bună seamă conștient de faptul că se supunea unei penitențe absolut necesare. O penitență pe care și eu trebuia s-o îndur, la rândul meu.

Pe lângă solicitările inevitabile ale războiului și ale amenințărilor teroriste existau și alte probleme de politică externă asupra cărora trebuia să-mi îndrept atenția – inclusiv nevoia de a gestiona consecințele crizei financiare la nivel internațional. Aceasta a fost principala mea preocupare cu ocazia primei călătorii extinse peste hotare, în timpul summitului liderilor G20 de la Londra din aprilie și apoi în timpul turneului de opt zile din Europa Continentală, Turcia și Irak.

Până în 2008, Grupul Celor 20 n-a însemnat decât o reuniune anuală a miniștrilor de finanțe și a guvernatorilor băncilor centrale care reprezentau cele mai mari 20 economii ale lumii, prilej cu care aceștia schimbau informații și discutau despre detaliile specifice globalizării. Președinții Statelor Unite nu participau decât la Reuniunea Celor Opt, o întâlnire anuală a liderilor celor mai mari șapte economii ale lumii (Statele Unite, Japonia, Germania,

Regatul Unit, Franța, Italia și Canada) plus Rusia (inclusă în 1997 la cererea președintelui Bill Clinton și a primului-ministru britanic Tony Blair, din considerente geopolitice). Situația s-a schimbat după prăbușirea consorțiului Lehman, când președintele Bush și Hank Paulson i-au invitat pe liderii țărilor din G20 la o reuniune de urgență la Washington, o dovadă înțeleaptă de recunoaștere a faptului că, în lumea contemporană interconectată, o criză financiară majoră necesită cea mai amplă coordonare.

În afară de un angajament vag de „a lua măsurile necesare” și de stabilirea unei noi reuniuni pentru 2009, summitul G20 de la Washington nu a atras după sine prea multe acțiuni concrete. Însă, dat fiind faptul că era de-acum nevoie ca toate națiunile să se pregătească pentru recesiune și având în vedere că se preconiza o scădere cu 9% a comerțului global, prezența mea la summitul de la Londra a urmărit obținerea unei unități a diverselor grupări din interiorul G20 în jurul unui răspuns comun, rapid și agresiv. Raționamentul economic era cât se poate de clar: ani de zile, cheltuielile consumatorilor americani – stimulate și de cărțile de credit și de creditele ipotecare – fuseseră principalul motor al creșterii economice globale. Americanii au cumpărat mașini din Germania, articole electronice din Coreea și practic cam tot restul lucrurilor de care aveau nevoie din China; la rândul lor, aceste țări cumpărau materie primă de la țările aflate la un nivel inferior în lanțul de distribuție globală. Dar acum distracția se terminase. Indiferent de cât de bine ar fi funcționat Legea privind relansarea economică și testul de stres, consumatorii și afaceriștii americani erau nevoiți să facă eforturi pentru a scăpa de datorii. Dacă alte țări doreau să evite această spirală descendentă, trebuiau să ia măsuri corespunzătoare și să implementeze pachete de stimulente specifice; trebuiau să contribuie la bugetul de 500 de miliarde de dolari al Fondului Monetar Internațional, buget destinat economiilor aflate în pericol; și trebuiau să garanteze că nu vor mai practica politicile protecționiste de tip „să moară și capra vecinului” care duseseră la prelungirea Marii Crize din prima jumătate a secolului XX.

Cel puțin pe hârtie, raționamentul era logic. Înaintea summitului, Tim Geithner m-a avertizat asupra faptului că era nevoie de multă diplomatie pentru a convinge partenerii străini să ia aceste măsuri. „Vestea proastă e că sunt toți furioși că am aruncat în aer economia globală”, a spus el. „Partea bună e că le e frică de ce s-ar întâmpla dacă nu luăm nici un fel de măsuri.”

Michelle a decis să mă însoțească pentru prima parte a călătoriei, ceea ce m-a bucurat foarte mult. O preocupa mai puțin felul în care urma să mă prezint la summit – „O să fie bine“ – decât ce ar fi trebuit să poarte la audiența programată cu Majestatea Sa regina Angliei.

„Ar trebui să porți o pălărioară din aceea mică“, i-am sugerat. „Și o gentuță.“

M-a privit amuzată.

„Nu mă ajuți deloc.“

Zburasem cu Air Force One de vreo 20 de ori până atunci, dar abia cu ocazia aceluia prim zbor transatlantic am putut aprecia cu adevărat măsura în care aeronava servea ca simbol al puterii americane. Cele două aeronave (două Boeinguri 747 cu dotări speciale și care serveau aceluiași scop) aveau o vechime de 22 de ani și acest aspect era vizibil. Interioarele – cu scaune tapitate cu piele, mese și lambriuri din lemn de nuc, un covor de culoare ruginie cu model din stele aurii – amintea de o sală de consiliu din anii 1980 sau de foaierul unui club exclusivist. Sistemul de comunicații era și el cam demodat; abia în timpul celui de-al doilea mandat am putut monta la bordul aeronavei un sistem Wi-Fi care era și-așa mult mai puțin performant decât sistemele disponibile în avioane particulare.

Cu toate acestea, toate elementele ce alcătuiau Air Force One reflectau rezistență, competență și un strop de grandoare – începând cu facilitățile (un dormitor, un birou privat, o cabină de duș pentru președinte; locuri comode, o cameră de conferințe și un compartiment cu terminale de computer pentru echipa mea), continuând cu serviciile ireproșabile din partea echipajului (alcătuit din 30 de persoane care erau gata să ne satisfacă orice dorință cu zâmbetul pe buze) și cu dotările de siguranță de nivel ridicat (cei mai buni piloți din lume, geamuri blindate, numeroase motoare de rezervă, capacitate de alimentare aeropurtată și un sector medical dotat inclusiv cu o masă pentru intervenții chirurgicale), și terminând cu interiorul de 370 de metri pătrați, împărțit pe trei niveluri și capabil să transporte 14 jurnaliști și o duzină de agenți ai Serviciilor Secrete.

Caz unic printre ceilalți lideri ai lumii, președintele american călătorește cu dotări complete astfel încât să nu fie nevoit să depindă de serviciile sau de forțele de securitate ale altui guvern. Ceea ce însemna că flota de Bestii, autovehicule de securitate, ambulanțe, echipe tactice și, unde era cazul, elicoptere Marine One erau trimise în avans cu avioane C-17 de transport strategic greu și mă așteptau pe pista de aterizare la destinație. Anturajul numeros – și contrastul cu aranjamentele mult mai modeste puse

la dispoziția altor șefi de state – au atras de multe ori consternarea oficialilor din țările gazdă. Dar armata și serviciile secrete americane nu lăsau loc de negocieri și, în cele din urmă, țara gazdă ceda pretențiilor, poate și din cauză că publicul și presa din partea locului se așteptau la o descindere grandioasă a președintelui american.

Și era grandioasă, într-adevăr. Oriunde am fi aterizat, vedeam fețele oamenilor lipite de ferestrele terminalelor din aeroport sau îi vedeam cum se adună de partea cealaltă a perimetrului strict delimitat. Până și echipajele de la sol își întrerupeau activitatea pentru a privi aeronava Air Force One rulând pe pistă, o aeronavă cu un tren de aterizare vopsit într-o nuanță elegantă de albastru, cu cuvintele UNITED STATES OF AMERICA înscrise clar și minimalist pe fuselaj și cu steagul american fluturând în centrul ampenajului. La coborârea din avion, făceam cu mâna din capul scărilor în țacănitul grăbit al camerelor foto și, întâmpinat de zâmbetele unei delegații aliniate la baza treptelor, uneori primeam și câte un buchet de flori oferit de o femeie sau de un copil în straie naționale, alteori primeam onorul din partea gărzii de onoare în sunetul fanfarei dispuse de o parte și de alta a covorului roșu care mă conducea spre autovehiculul meu. Toate aceste tradiții ascundeau o urmă de ritual antic – ritual diplomatic, dar și ritual de prezentare a unui tribut către imperiu.

America a deținut o poziție dominantă pe scena internațională în ultimele șapte decenii. În urma celui de-al Doilea Război Mondial, într-o lume adusă la marginea sărăciei și redusă la ruine, noi am stabilit cursul unui sistem centralizat de inițiative, tratate și noi instituții ce au realcătuit efectiv ordinea internațională și au creat o cale stabilă de avansare. Planul Marshall de reconstruire a Europei de Vest, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (NATO) și alianțele din Pacific au fost create ca bastion împotriva Uniunii Sovietice și pentru a uni vechii adversari și a-i alinia Vestului. Bretton Woods, Fondul Monetar Internațional, Banca Mondială și Acordul General pentru Tarife și Comerț (GATT) – pentru reglementarea finanțelor și a comerțului mondial. Organizația Națiunilor Unite (ONU) și agențiile multilaterale aferente – pentru promovarea rezolvării pașnice a conflictelor și pentru cooperarea pe toate temele posibile, de la eradicarea bolilor până la ocrotirea oceanelor.

În construirea acestei arhitecturi, motivele noastre nu au fost niciodată dezinteresate. Pe lângă faptul că ne-am asigurat astfel propria securitate, am reușit să deschidem piețe noi pentru produsele noastre, să menținem căile maritime deschise pentru vapoarele

noastre și să menținem, de asemenea, un flux constant de combustibil pentru fabricile și mașinile noastre. Ne-am asigurat că băncile noastre au fost plătite în dolari, că fabricile noastre multinaționale nu au fost confiscate, că turiștii noștri se pot folosi de cecurile de călătorie și că apelurile noastre internaționale ajung la destinație. Uneori s-a întâmplat să facem concesii instituțiilor globale pentru a servi imperativelor Războiului Rece, alteori le-am ignorat de-a dreptul; ne-am amestecat în problemele altor țări, uneori cu consecințe dezastruoase; acțiunile noastre au contrazis de multe ori idealurile democrației, ale autodeterminării și ale drepturilor omului pe care noi, la rândul nostru, am pretins că le întruchipăm.

Și totuși, într-o măsură fără egal în ce privește alte superputeri de-a lungul istoriei, America a ales să se supună unui set de legi, reguli și norme internaționale. Nu o dată am ales să dăm dovadă de cumpătare în relațiile cu alte națiuni, mai mici și mai slabe, bazându-ne mai puțin pe amenințări și mijloace coercitive pentru a menține un pact global. Cu timpul, dorința aceasta de a acționa în numele unui bine comun – chiar și defectuos – ne-a consolidat influența în loc s-o diminueze, a contribuit la trăinicia generală a sistemului, iar dacă America nu a fost mereu iubită de alte popoare a fost măcar respectată, nu numai temută.

Rezistența rămasă față de viziunea globală a Americii s-a stins odată cu prăbușirea Uniunii Sovietice în 1991. În decursul unui deceniu amețitor, Germania și ulterior Europa s-au unificat; fostul bloc comunist s-a grăbit să se alăture NATO și Uniunii Europene; capitalismul chinez și-a luat avânt; țări din Asia, Africa și America Latină au făcut tranziția de la o stăpânire autoritară la democrație; iar în Africa de Sud, apartheidul a fost desființat. Comentatorii s-au grăbit să proclame triumful absolut al democrației liberale, pluraliste, capitaliste, de tip occidental, insistând că vestigiile tiraniei, ignoranței și ineficienței aveau să fie îndepărtate de celălalt capăt al istoriei, de uniformizarea întregii lumi. Chiar și la momentul declarațiilor, o asemenea exuberanță era rizibilă. Un lucru, însă, rămânea adevărat: la începutul secolului XXI, Statele Unite ale Americii puteau afirma fără putință de tăgadă că ordinea internațională și principiile promovate – un fel de Pax Americana – contribuiseră la faurirea unei lumi în care miliarde de oameni erau mai liberi, mai apărați, mai prosperi decât altădată.

Acea ordine internațională era încă foarte manifestă în primăvara anului 2009 când am aterizat la Londra. Numai că încrederea în conducerea americană fusese zdruncinată – nu de atacurile din 11 septembrie, ci de felul în care fusese gestionată situația din

trale, de imaginile cu cadavrele care pluteau pe străzile inundate ale orașului New Orleans și, în special, de dezastrul de pe Wall Street. O serie de crize financiare mai mici din anii 1990 au dat semnalul că sistemul global era slăbit din punct de vedere structural; era incredibil cum mii de miliarde de dolari din capitalul privat puteau fi transferate cu viteza luminii, fără a fi supuse reglementărilor internaționale sau, pur și simplu, fără a fi observate și apoi puteau transforma o criză economică dintr-o țară într-un tsunami care să spulbere întreaga lume. Dat fiind că multe dintre aceste mici cutremure începuseră la ceea ce se numea periferia capitalismului – adică în Thailanda, Mexic și în Rusia, încă nerefăcută complet – în timp ce Statele Unite și alte economii avansate prosperau, ele au fost considerate niște excepții provocate de decizii greșite ale unor guverne lipsite de experiență. În majoritatea cazurilor, Statele Unite au intervenit pentru a salva situația, dar, în schimbul unor finanțări urgente și al accesului neîntrerupt la piețele globale de capital, oameni ca Bob Rubin și Alan Greenspan (ca să nu mai vorbesc de aghiotanții lui Rubin de la acea vreme, Larry Summer și Tim Geithner) au forțat țările aflate în dificultate să înghită o doctorie cu gust rău, inclusiv deprecierea propriilor monede, tăieri substanțiale ale cheltuielilor publice și alte măsuri de austeritate care le-au permis să-și păstreze ratingul pentru creditul internațional, dar au avut consecințe serioase asupra cetățenilor țărilor respective.

Imaginați-vă, deci, consternarea acelorași țări când și-au dat seama că, în timp ce le țineau acestora predici despre reglementările prudentiale și administrarea fiscală responsabilă, înalții preoți ai finanțelor americane adormeau în post și tolerau acumularea de active și de achiziții speculative pe Wall Street, acțiuni la fel de iresponsabile ca orice neregulă apărută în America Latină sau în Asia. Singura diferență era reprezentată de sumele circulate și de potențialele pierderi. La urma urmei, pornind de la premisa că autoritățile americane știau ce fac, toți investitorii de la Shanghai până în Dubai investiseră sume uriașe în garanțiile pentru creditele ipotecare și alte active de pe teritoriul Statelor Unite. Exportatori mari, de talia Chinei, sau mai mici, ca Lesotho, pariaseră propria dezvoltare pe economia stabilă și în continuă creștere a Statelor Unite. Cu alte cuvinte, convinseaserăm lumea să ne urmeze pe tărâmul paradisiac al piețelor libere, al lanțului de distribuție globală, al conexiunilor în lumea virtuală, al creditelor obținute ușor și al guvernării democratice. Și, cel puțin pentru moment, lumea avea sentimentul că se aruncase după noi în prăpastie.

PARTEA A PATRA

PENTRU O CAUZĂ DREAPTĂ

CAPITOLUL 14

După cum aveam să aflu, există un protocol standard specific fiecărui summit internațional. Lideri din întreaga lume coboară pe rând din limuzine la intrarea într-un imens centru de convenții și apoi trec pe lângă o falangă de fotografi – un ritual asemănător evenimentelor de covor roșu de la Hollywood, minus rochiile extravagante și oamenii încântători. La intrare ești întâmpinat de un ofițer de protocol care te însoțește într-o sală în care așteaptă liderul țării gazdă: zâmbim și ne strângem mâna pentru fotografii și schimbăm în șoaptă câteva cuvinte. Apoi mergi mai departe în salonul unde liderii lumii își strâng mâinile și schimbă amabilități, până când toți președinții, prim-miniștrii, cancelarii și capetele încoronate se îndreaptă spre o sală de conferințe impresionant de mare, mobilată cu o masă rotundă masivă. În dreptul locului ce ți-este rezervat se află o plăcuță cu numele tău, drapelul național, un microfon cu instrucțiuni de folosire, un bloc notes personalizat și un stilou de calitate mai mult sau mai puțin bună, un set de căști pentru traduceri simultane, un pahar și câteva sticle de apă sau de suc și poate un mic platou de gustări sau un bol cu bomboane de mentă. Delegația fiecărui lider este așezată în spatele acestuia pentru a lua notițe și pentru a transmite mesaje. Gazda face apel la ordine. Apoi rostește cuvântul de deschidere. După care, timp de o zi și jumătate – cu pauze destinate întâlnirilor particulare cu alți lideri (cunoscute sub denumirea de „întâlniri bilaterale”), unei „fotografii de familie” (toți liderii se aliniază și zâmbesc stângaci, aproape ca niște elevi de școală primară pentru poza cu clasa), și ceva timp la dispoziție pentru a te schimba pentru dineu sau pentru o sesiune târzie – rămâi lipit de scaunul acela, făcând eforturi

uriașe să ignori oboseala provocată de diferența de fus orar și să pari cel puțin interesat, în timp ce toată lumea de la masă, inclusiv tu, ia cuvântul pe rând pentru a citi niște observații atent redactate, anodine și invariabil mai lungi decât permite timpul alocat, în legătură cu chestiunile aflate la ordinea zilei.

Mai târziu, după ce am căpătat experiența câtorva summituri, am adoptat tactica de supraviețuire a veteranilor cu un palmares mai lung de asemenea întruniri – luându-mi ceva de lucru sau de citit, sau luându-i deoparte discret pe alți lider pentru a rezolva oarece afaceri secundare în timp ce altcineva avea cuvântul. Dar, în timpul acelui prim summit G20 de la Londra, am rămas lipit de scaun și i-am ascultat cu atenție pe toți vorbitorii. Întocmai ca un elev ajuns într-o școală nouă, eram conștient de faptul că toată lumea mă privea cu atenție și m-am gândit că puțină modestie mi-ar fi servit de minune pentru a convinge oamenii de pertinența măsurilor economice pe care intenționez să le propun.

M-a ajutat foarte mult și faptul că îi cunoșteam deja pe unii lideri din sală, începând cu gazda noastră, prim-ministrul britanic Gordon Brown, pe care îl întâlnisem la Washington cu doar câteva săptămâni înainte. Fost ministru la finanțe în guvernul laburist al lui Tony Blair, Brown nu era deloc înzestrat cu calitățile politice strălucite ale predecesorului său (toate articolele de presă despre Brown includeau cuvântul „mohorât”) și avusese ghinionul de a fi ales prim-ministru exact în perioada în care economia Marii Britanii o luase la vale, iar electoratul se săturase de Partidul Laburist aflat deja de zece ani la putere. Era însă un tip atent, responsabil și care înțelegea finanțele globale și, în ciuda faptului că mandatul său a fost unul scurt, am avut bucuria de a-l avea partener în acele prime luni ale crize.

Alături de Brown, cancelarul german Angela Merkel și președintele francez Nicolas Sarkozy erau liderii europeni al căror cuvânt atârna cel mai greu – nu numai la Summitul de la Londra, dar pe toată perioada primului meu mandat. Rivalitatea dintre cele mai puternice două țări europene provocase aproape două secole de războaie sângeroase, cu scurte pauze ici și colo. Reconcilierea ce a urmat după cel de-al Doilea Război Mondial a devenit piatra de temelie a Uniunii Europene și a unei perioade de pace și de prosperitate fără precedent. Ca atare, capacitatea Europei de a funcționa ca un bloc – și de a servi drept copilot al Americii pe scena internațională – depindea în mare măsură de disponibilitatea lui Merkel și a lui Sarkozy de a colabora eficient.

Și de cele mai multe ori așa s-a întâmplat, în pofida diferențelor considerabile de temperament între cei doi lideri. Merkel, fiica unui pastor de confesiune luterană, crescuse în RDG-ul comunist, o fată extrem de modestă care obținuse un doctorat în chimie cuantică. A intrat în politică abia după căderea Cortinei de Fier și a urcat încet, dar sigur în ierarhia Partidului Uniunii Creștin Democrat de centru-dreapta, dând dovadă de calități organizatorice, pricepere strategică și o răbdare de neclintit. Ochii mari și albaștri ai lui Merkel exprimau pe rând frustrare, amuzament sau tristețe. Altfel, înfățișarea ei solidă reflecta un soi de sensibilitate analitică, ce nu lăsa loc pentru erori. Lumea îi cunoștea aversiunea față de efuziunile sentimentale sau de retorica exagerată, iar echipa ei avea să recunoască ceva mai târziu că, la început, Merkel mă privise cu scepticism tocmai din pricina talentului meu oratoric. Nu m-am simțit deloc ofensat, spunându-mi în sinea mea că aversiunea față de demagogie era o trăsătură sănătoasă pentru un lider german.

Sarkozy, pe de altă parte, era *tot numai* o izbucnire emoțională și retorica lui era categoric exagerată. Arăta ca un personaj dintr-un tablou de Toulouse-Lautrec, din cauza trăsăturilor lui întunecate, expresive, vag mediteraneene (pe jumătate ungur și un sfert evreu grec) și a staturii mici (avea cam 1,65 m, dar purta talonete în pantofi pentru a părea mai înalt). Deși provenea dintr-o familie înstărită, a recunoscut fără ezitare că ambițiile sale au fost mereu alimentate, în parte, de sentimentul pe care îl avusese toată viața că este un intrus. Ca și Merkel, Sarkozy și-a făcut un nume ca lider de centru-dreapta, câștigând alegerile prezidențiale cu o platformă economică delăsătoare, reglementări păguboase în sectorul muncii, scăderea taxelor și un stat social mai puțin ubicuu. Dar, spre deosebire de Merkel, era prezent pretutindeni când venea vorba de politică, deseori motivat de titlurile din ziare sau de expeditivitatea politică. Până să ajungem la Londra pentru summitul G20, Sarkozy fusese deja foarte vocal în denunțarea exceselor capitalismului global. Știa să compenseze lipsa lui de consistență ideologică prin îndrăzneală, farmec și o energie debordantă. Conversațiile cu Sarkozy puteau fi deopotrivă amuzante și exasperante, dădea mult din mâini, își ținea pieptul înaintea țanțoș ca un cocoș și era mereu însoțit de translatorul personal (spre deosebire de Merkel, nu vorbea bine limba engleză) care se străduia din răspuțeri să-i redea fiecare gest, fiecare intonație pe măsură ce conversația trecea din registrul flatant spre lăudăroșenie și spre o reală intuiție, fără a se abate o clipă de la interesul lui principal și pe care nu făcea nici un

efort să-l mascheze, acela de a fi în centrul atenției și de a-și asuma meritele pentru orice ar fi fost demn de laudă.

Apreciasem faptul că Sarkozy mă susținuse încă de la începuturile campaniei mele (numai că nu făcuse lobby pentru mine în timpul unei conferințe de presă entuziaste organizată cu prilejul vizitei mele preelectorale la Paris), dar nu mi-a fost deloc greu să înțeleg care dintre cei doi parteneri europeni se va dovedi mai de nădejde. Până la urmă, totuși, mi-am dat seama că Merkel și Sarkozy se completează unul pe celălalt destul de bine: Sarkozy avea grijă să respecte mereu reținerea înnăscută a lui Merkel, încercând s-o determine în același timp să acționeze; Merkel îi trecea cu vederea unele idiosincrazii, dar îi tempera cu abilitate propunerile mai impulsive. Își alimentau reciproc instinctele proamericane – instincte care, în 2009, nu erau mereu împărtășite de alegătorii lor.

Nimic din toate acestea nu însemna că ei sau ceilalți lideri europeni ar fi fost ușor de influențat. Atât Merkel cât și Sarkozy, vajnici apărători ai intereselor propriilor țări, s-au arătat de acord cu declarația împotriva protecționismului pe care am propus-o la Londra – economia Germaniei se baza în principal pe exporturi – și au recunoscut utilitatea unui fond internațional pentru urgențe. Dar, așa cum anticipase Tim Geithner, nici unul dintre ei nu a manifestat vreun entuziasm aparte pentru stimulentele fiscale: Merkel era îngrijorată din cauza deficitului de cheltuieli; Sarkozy prefera un impozit universal asupra tranzacțiilor de la bursă și dorea să desființeze paradisurile fiscale. Pe aproape întreaga desfășurare a summitului, atât eu, cât și Tim a trebuit să ducem muncă de lămurire cu ei pentru a ni se alătura în promovarea unor modalități imediate pentru gestionarea crizei și am făcut apel la fiecare membru G20 în parte pentru implementarea strategiilor care să mărească cererea agregată. M-au asigurat că vor face asta numai dacă eu reușesc să îi conving pe ceilalți lideri G20 – în special un grup de țări non-occidentale foarte influente, cunoscute sub acronimul BRICS – să nu mai blocheze propunerile de mare importanță pentru ei.

Din punct de vedere economic, cele cinci țări care alcătuiau BRICS – Brazilia, Rusia, India, China și Africa de Sud – aveau foarte puține în comun și abia mai târziu aveau să oficializeze partida. (Africa de Sud nu s-a alăturat, oficial, grupului decât în anul 2010.) Dar, încă de la summitul G20 de la Londra, spiritul animator din spatele asociației s-a dovedit clar. Era vorba de națiuni mari, mândre, care într-un fel sau altul reușiseră să

se trezească dintr-un somn mult prea lung. Nu s-au mai mulțumit cu un rol la periferia istoriei și nici cu statutul lor de puteri regionale. Deveniseră iritate de rolul supradimensionat al Occidentului în administrarea economiei globale și văzuseră în criza economică o șansă de a răsturna situația.

Asta cel puțin teoretic. Am înțeles punctul lor de vedere. Împreună, BRICS reprezenta ceva mai mult de 40% din populația lumii, dar numai un sfert al produsului intern brut la nivel mondial și un foarte mic procent din averea lumii. Hotărârile luate în consiliile de administrație ale corporațiilor din New York, Londra sau Paris aveau un impact mult mai mare asupra economiilor lor decât strategiile propriilor guverne. Influența lor pe lângă Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional era încă limitată, în ciuda transformărilor economice remarcabile din China, India și Brazilia. Dacă Statele Unite doreau să mențină sistemul global care ne servise atât de mult timp, era normal să permitem acestor puteri emergente să aibă un cuvânt de spus în felul în care operau – insistând în același timp ca ele să își asume și o răspundere mai mare pentru costurile menținerii acestui sistem.

Cu toate acestea, privind în jurul meu la cei aflați la masa discuțiilor în a doua zi de summit, m-am întrebat care ar putea fi consecințele asumării unui rol mai important de către BRICS în guvernarea globală. De exemplu, președintele Braziliei, Luiz Inácio Lula da Silva vizitase Biroul Oval în martie, iar eu rămăsesem profund impresionat. Bărbatul acesta grizonant și amabil, fost lider al muncitorilor, încarcerat pentru proteste împotriva fostului guvern militar și apoi ales președinte în 2002, inițiasse o serie de reforme pragmatice care duseseră la creșterea economică a Braziliei, la dezvoltarea clasei de mijloc, asigurând locuințe și dreptul la educație pentru milioane de cetățeni aflați la marginea sărăciei. Se spunea despre el că avea scrupulele unui șef al organizației Tammany Hall¹ și existaseră zvonuri despre manipularea unor fonduri de ordinul miliardelor prin nepotism, favoritisme și mită, practici obișnuite în cadrul guvernului său.

¹ Tammany, organizație politică înființată în Manhattan, New York, după Războiul de Independență al Statelor Unite și care a exercitat o mare influență în Partidul Democrat din New York. În secolul al XIX-lea, a devenit notorie pentru nivelul de corupție și pentru faptul că delapidase milioane de dolari din bugetul orașului New York. Numele vine de la un șef de trib indian din Delaware din secolul al XVII-lea, Tamanend. (n.tr.)

Președintele Dmitri Medvedev, pe de altă parte, părea a fi expresia noii Rusii: tânăr, spilkuit, îmbrăcat în costume făcute la comandă la marile case europene. Numai că nu el deținea cu adevărat puterea în Rusia. Locul acela fusese ocupat de protectorul lui, Vladimir Putin, fost ofițer KGB, prim-ministru al Rusiei la momentul acela și liderul unui guvern tradițional cu apucături de sindicat al crimei – un sindicat cu tentacule ce cuprinsese toată economia țării.

Africa de Sud era pe-atunci o țară în tranziție, al cărei președinte interimar Kgalema Motlanthe urma să fie în curând înlocuit de Jacob Zuma, liderul Congresului Național African (CNA), partid înființat de Nelson Mandela și care controla parlamentul. În timpul întâlnirilor noastre ulterioare, Zuma mi-a făcut impresia unui om destul de amabil. Vorbea cu deosebită elocvență despre nevoia unui comerț echitabil, despre progresul uman, infrastructură și o distribuire mai justă a bogățiilor și a șanselor pe continentul african. După câte se pare, însă, mare parte din bunăvoința acumulată datorită luptei eroice a lui Mandela era acum irosită din cauza corupției și a incompetenței guvernului CNA care abandonase mari segmente din populația de culoare a țării în mlaștina sărăciei și a disperării.

Manmohan Singh, prim-ministrul Indiei, elaborase un plan de modernizare a economiei Indiei. Era un economist trecut de 70 de ani, blând, cu voce domoală, cu barbă albă și turban, simboluri ale sikhismului, ce îi dădeau, în ochii occidentalilor, un aer de om sfânt; în anii 1990, fusese ministrul de finanțe al Indiei și reușise să scoată milioane de oameni din sărăcie. În timpul mandatului său de prim-ministru, Singh a dat dovadă de înțelepciune, considerație și maximă onestitate. În pofida dezvoltării sale economice evidente, însă, India a rămas în continuare o țară săracă dominată de haos: scindată de religie și de caste, prizonieră capriciilor oficialilor locali corupți și ale samsarilor de putere, paralizată de birocrăția ce se împotriva schimbării.

Și, nu în ultimul rând, China. De la sfârșitul anilor 1970, când Deng Xiaoping abandonase efectiv viziunea marxist-leninistă a lui Mao Zedong în favoarea unui capitalism administrat de stat și orientat către exporturi, China nu avusese concurent în istorie care să se dezvolte și să ridice mai rapid nivelul de trai al populației. Cândva o simplă platformă de fabricuțe modeste și de grupări de companii străine gata să profite de forța de muncă ieftină, China se putea lăuda acum cu ingineri de marcă și companii recunoscute în lume care funcționau pe baza unei tehnologii de

ultimă generație. Impresionantul său excedent comercial făcuse din China un investitor major pe toate continentele; orașe strălucitoare precum Shanghai și Guangzhou au devenit centre financiare sofisticate populate de o clasă de consumatori din ce în ce mai mare. Dată fiind rata sa de dezvoltare și proporțiile sale, produsul intern brut al Chinei promitea să depășească PIB-ul Americii. Dacă adăugăm în ecuație și armata extrem de puternică a țării, forța de muncă din ce în ce mai calificată, guvernarea abilă și pragmatică și o cultură unitară, veche de 5 000 de ani, rezultatul este mai mult decât evident. Dacă exista o țară capabilă să înfrunte supremația Statelor Unite pe scena mondială, aceea era China.

Totuși, urmărind prestația delegației chineze la summitul G20 am fost convins că era încă o chestiune de decenii până la o asemenea provocare din partea Chinei și că, atunci când avea să se întâmple, urma să fie numai ca rezultat al unei greșeli strategice a Statelor Unite. Din câte se părea, președintele chinez Hu Jintao – un tip greu de descris, trecut de 60 de ani și cu capul acoperit cu păr negru ca pana corbului (din câte știam, puțini conducători chinezi au încărunțit cu vârsta) – nu era considerat un lider puternic, dat fiind că împărțea autoritatea cu alți membri ai Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez. Am observat în timpul întâlnirii noastre spre finalul summitului că Hu se baza pe notițele pregătite din vreme și nu părea a avea o altă agendă în afară de încurajarea unor consultări viitoare și promovarea unei cooperări pe care a descris-o ca fiind „reciproc avantajoasă”. Mult mai tare m-a impresionat principalul strateg economic al Chinei, premierul Wen Jiabao, un om mărunțel, cu ochelari, care a vorbit liber și a dovedit o înțelegere subtilă a crizei actuale; angajamentul lui declarat față de un pachet de stimulente aplicabil în China și comparabil cu Legea privind relansarea economică a fost probabil singura veste bună pe care am primit-o în timpul summitului G20. Dar, chiar și-așa, chinezii nu se grăbeau să preia frâiele ordinii internaționale pe care o priveau ca pe-o durere de cap de care n-aveau nevoie. Wen a fost rezervat în privința gestionării crizei financiare. Din punctul de vedere al Chinei, efortul cădea în sarcina noastră.

Acest aspect m-a frapat nu numai în timpul summitului de la Londra, ci la fiecare forum internațional la care am fost prezent în calitate de președinte. Chiar și cei care se plângeau de influența Americii în lume se bazau în continuare pe noi să menținem sistemul funcțional. Într-o măsură mai mare sau mai mică, alte țări erau dispuse să contribuie cu trupe pentru eforturile ONU de menținere

a păcii sau cu ajutor financiar și logistic pentru regiunile afectate de foamete. Țările scandinave, de pildă, au avut contribuții mai mari decât le-ar fi permis rezervele lor. Puține țări s-au simțit obligate să acționeze dincolo de propriul interes; iar acele țări care împărtășeau devotamentul fundamental al Americii față de principiile de bază ale sistemului liberal al economiei de piață – libertatea individuală, statul de drept, respectarea drepturilor proprietății și arbitrarea neutră a disputelor, pe lângă valorile inițiale ale responsabilității și competenței guvernamentale – nu aveau capacitatea economică și politică, nemaivorbind de armata de diplomați și de experți în strategii, necesare pentru promovarea acestor principii la scară globală.

China, Rusia, chiar și democrațiile reale ca Brazilia, India și Africa de Sud, operau încă pe principii diferite. Pentru BRICS, o politică externă responsabilă însemna a nu te amesteca unde nu-ți fierbe oala. Aceste țări respectau regulile stabilite numai în măsura în care aceste reguli ajutau la promovarea propriilor interese, deci din necesitate și nu din convingere, și nu ezitau să le încalce atunci când credeau că pot scăpa basma curată. Atunci când ajutau o altă țară, preferau să facă asta pe baza unui acord bilateral, așteptând în schimb unele beneficii. Aceste țări nu se simțeau obligate să se subscrie sistemului ca tot unitar. Din punctul lor de vedere, acesta era un lux pe care numai Occidentul cel vesel și dodoloț și-l putea permite.

Dintre toți liderii BRICS prezenți la G20, cel care mi-a stârnit cel mai mult interesul a fost Medvedev. Relația Statelor Unite cu Rusia era deosebit de încordată. În vara anului precedent – la câteva luni după ce Medvedev depusese jurământul ca președinte – Rusia invadase țara vecină Georgia, fostă republică sovietică, și ocupase ilegal două dintre provinciile ei, atrăgând un șir de violențe între cele două țări și tensiuni cu celelalte țări cu care avea graniță.

Pentru noi a fost un semn privind insolența exagerată și pornirile beligerante ale lui Putin, precum și un refuz îngrijorător al acestuia de a respecta suveranitatea altei țări cumulat cu o mai mare îndrăzneală de a încălca legile internaționale. În multe privințe, impresia generală era că deja i se trecuseră prea multe cu vederea. Dincolo de suspendarea contactelor diplomatice, administrația Bush nu făcuse mai nimic pentru a sancționa Rusia în urma actului de agresiune al acesteia, iar restul țărilor au ridicat din umeri și au trecut mai departe, motiv pentru care eforturile ulterioare de a izola Rusia ar fi fost categoric sortite eșecului. Ceea ce dorea

administrația mea era inițierea unei „resetări” a relațiilor cu Rusia, începerea unui dialog menit să ne protejeze propriile interese, să sprijine partenerii noștri democratici din regiune și să atragă cooperarea în ceea ce privește obiectivele noastre de dezarmare și de neproliferare a armelor nucleare. Tocmai în acest scop, am aranjat o întâlnire particulară cu Medvedev cu o zi înaintea summitului.

Pentru a mă pregăti de această întâlnire m-am bazat pe doi experți în chestiuni legate de Rusia: subsecretarul Departamentului de Stat pentru afaceri externe, Bill Burns, și directorul CNS pe relația cu Rusia și țările eurasiatice, Michael McFaul. Burn, un diplomat de carieră care fusese ambasadorul american la Moscova în timpul administrației Bush, era un tip înalt, cu mustață, ușor adus de spate, cu voce blândă și atitudinea livrescă tipică unui profesor de la Oxford. McFaul, pe de altă parte, era plin de energie și entuziasm, afișa mereu un zâmbet larg și avea capul acoperit de o claie de păr blond. Originar din Montana, McFaul făcuse parte din echipa mea de consilieri în timpul campaniei, continuând în paralel să predea la Stanford, și părea a termina fiecare declarație cu un semn de exclamație.

Între ei doi, McFaul era cel mai optimist în privința capacității noastre de a influența Rusia, în parte pentru că trăise mult timp la Moscova la începutul anilor 1990, când fusese martor la începuturile transformărilor politice, mai întâi ca cercetător și apoi ca director al unei organizații pro-democrație înființată și cu contribuția guvernului Statelor Unite. Dar legat de Medvedev, McFaul era de acord cu Burns și m-a avertizat că nu trebuie să aștept prea mult de la acesta.

„Medvedev o să vrea să stabilească un raport bun cu tine, pentru a dovedi că locul lui este pe scena internațională”, a spus el. „Dar trebuie să ai în vedere că Putin e acela care are ultimul cuvânt.”

În timp ce mă uitam peste biografia lui Dmitri Medvedev, am înțeles de ce toată lumea considera că e ținut cam din scurt. Era un bărbat puțin trecut de 40 de ani, crescut într-o familie relativ privilegiată, unicul copil al unui cuplu de profesori; studiasse dreptul la sfârșitul anilor 1980, fusese lector la Universitatea de Stat din Leningrad și îl cunoscuse pe Vladimir Putin în perioada în care amândoi lucraseră pentru primarul orașului Sankt Petersburg, la începutul anilor 1990, imediat după destrămarea Uniunii Sovietice. În timp ce Putin a continuat să activeze în politică, devenind prim-ministru sub președintele Boris Elțin, Medvedev s-a folosit de pârgھیile din lumea politică pentru a-și asigura o funcție de

decizie și a căpăta drepturi de proprietate asupra celei mai mari companii de prelucrare a lemnului din Rusia, într-un moment în care privatizările haotice ale activelor și pasivelor deținute de stat au prilejuit acționarilor cu relații acumularea unor adevărate averi. Cu mare discreție, a devenit un om extrem de bogat și s-a implicat în diverse proiecte civile fără a se situa în centrul atenției. Abia spre sfârșitul anului 1999 a revenit în guvern, recrutat de către Putin pentru o funcție importantă la Moscova. O lună mai târziu, Elțin a demisionat peste noapte, ridicându-l pe Putin la rang de președinte în exercițiu, urmat îndeaproape de Medvedev.

Cu alte cuvinte, Medvedev era un tehnocrat și un operator de culise, fără un profil public sau o bază politică proprie. Exact asta a fost impresia pe care mi-a făcut-o când ne-am întâlnit la Winfield House, reședința elegantă a ambasadorului Statelor Unite dintr-o suburbie londoneză. Era un tip scund, amabil, cu păr închis la culoare, cu o ținută ușor bătoasă și un aer aproape prea modest, arătând mai mult a consultant internațional de management decât a politician sau a membru devotat al aparatului de partid. Aparent înțelegea engleză, dar prefera să se folosească de un interpret.

Am început discuția referindu-mă la ocupația militară rusă din Georgia. Așa cum m-am așteptat, Medvedev nu s-a abătut de la subiectele de discuție oficiale. A condamnat guvernul Georgiei pentru precipitarea crizei și a insistat asupra faptului că Rusia nu a intervenit decât pentru a-și proteja cetățenii de violențe. Nu a fost deloc de acord cu părerea mea că invazia și ocupația rusă constituiau o violare a suveranității Georgiei și a legilor internaționale, și a ținut să precizeze că, spre deosebire de trupele americane din Irak, forțele rusești au fost realmente întâmpinate ca o armată eliberatoare. La auzul acestui argument, mi-am amintit cuvintele scriitorului disident Aleksandr Soljenițin despre politica din era sovietică și anume că „minciuna nu a devenit numai o categorie morală, ci și un stâlp al Statului”.

Contraargumentul lui Medvedev mi-a dat de înțeles că nu era vreun „cercetaș”, dar am observat la el un fel de detașare ironică, de parcă ar fi vrut să-mi transmită că nici el nu credea tot ceea ce spunea. Dispoziția lui s-a schimbat odată cu trecerea la alte subiecte. Era bine informat referitor la pașii necesari în gestionarea crizei financiare și avea propuneri constructive. Și-a exprimat entuziasmul față de „resetarea” relațiilor ruso-americane propusă de noi, mai ales în privința extinderii cooperării în domenii non-militare, precum învățământul, știința, tehnologia și comerțul.

Ne-a surprins făcându-ne o propunere spontană (și fără precedent) de a permite aeronavelor militare americane să survoleze spațiul aerian rus pentru a transporta trupe și echipament în Afghanistan – o alternativă ce putea reduce dependența noastră de rutele de aprovizionare pakistaneze, costisitoare și nesigure.

Cât privește subiectul de maximă prioritate pentru mine – cooperarea ruso-americană pentru reducerea proliferării armelor nucleare, inclusiv blocarea unui posibil demers iranian pentru producerea de arme nucleare – Medvedev s-a arătat foarte receptiv la un angajament sincer și flexibil. Mi-a acceptat propunerea de a da instrucțiuni experților noștri să înceapă imediat negocierile legate de reducerea rezervelor nucleare ale Statelor Unite și Rusiei, ca o continuare a Tratatului de Reducere a Armelor Strategice (START) care avea să expire la sfârșitul anului 2009. Cu toate că nu era pregătit pentru un angajament în efortul internațional de sancționare a Iranului, nici nu s-a grăbit să-l respingă, recunoscând totodată că programul nuclear și antirachetă al Iranului avansa mult mai repede decât s-ar fi așteptat Moscova, iar aceasta era o concesie pe care nici un alt oficial rus nu o făcuse vreodată, nici măcar în particular, după cum își aminteau McFaul și Burns.

Cu toate acestea, Medvedev era încă departe de a accepta în totalitate propunerile noastre. În timpul discuției despre neproliferare a declarat răspicat că Rusia avea propriile priorități: dorea să revizuiască decizia administrației Bush de a construi un sistem de apărare antirachetă în Polonia și Republica Cehă. Am bănuir că vorbea în numele lui Putin, care înțelesese prea bine că graba polonezilor și a cehilor de a ne permite să construim pe teritoriul lor era motivată de garantarea unor capacități militare americane mărite pe sol polonez și ceh și deci o apărare în plus împotriva intimidării din partea rușilor.

Adevărul era că, fără știrea rușilor, începusem deja să reconsiderăm posibilitatea de a instala un sistem de apărare antirachetă în Europa. Înainte să plec la Londra, Robert Gates mă informase că planurile concepute sub administrația Bush fuseseră deja catalogate drept mai puțin eficiente împotriva unor amenințări mai presante (în special din partea Iranului) decât se anticipase inițial. Gates a propus să dispun o revizuire a posibilelor configurații înainte de a lua o decizie.

Nu eram dispus să răspund cererii lui Medvedev de a introduce considerațiile privind apărarea antirachetă în următoarele negocieri START. Cu toate acestea, eram de părere că era în interesul

nostru să liniștim Rusia. Iar momentul nu putea fi mai bun pentru a mă asigura că Medvedev nu pleacă de la Londra cu mâna goală: i-am dezvăluit intenția mea de-a revizui planurile noastre din Europa, ca dovadă a disponibilității noastre de a trata subiectul de bună credință. Am adăugat că un eventual progres în împiedicarea programului nuclear iranian ar atârna foarte greu în orice decizie pe care aveam s-o iau ulterior – un mesaj nu foarte subtil, la care Medvedev a răspuns chiar înainte ca interpretul să înceapă să traducă.

„Înțeleg“, a spus el în engleză, cu un zâmbet abia schițat.

Înainte de a pleca, Medvedev mi-a făcut invitația de a vizita Moscova în vara aceea, o invitație pe care eram înclinat s-o accept. După ce coloana sa oficială s-a îndepărtat, m-am întors spre Burns și McFaul și i-am întrebat ce părere au.

„O să fiu cinstit, domnule președinte“, a spus McFaul. „Nici că se putea mai bine. A părut mult mai deschis la dialog decât m-aș fi putut aștepta.“

„Mike are dreptate“, a adăugat Burns, „deși mă întreb cât din ce a spus Medvedev a fost agreeat înainte de Putin.“

Am făcut un semn din cap.

„Vom afla și asta cât de curând.“

Până la sfârșitul summitului de la Londra, Grupul celor 20 a reușit să ajungă la o înțelegere ca răspuns la criza financiară globală. Comunicatul final, ce avea să fie emis de comun acord de către liderii prezenți, a inclus și priorități ale Statelor Unite, cum ar fi angajamentul suplimentar la pachetele de stimulente și respingerea protecționismului, alături de măsuri menite să desființeze paradisurile fiscale și să îmbunătățească controlul financiar important pentru europeni, în timp ce națiunile BRICS au subliniat necesitatea unui angajament al Statelor Unite și al Uniunii Europene de a analiza posibilele schimbări în reprezentarea țărilor BRICS la Banca Mondială și Fondul Monetar Internațional. Într-o manifestare de entuziasm, Sarkozy ne-a luat și pe mine și pe Tim de braț exact în momentul în care ne pregăteam să părăsim clădirea.

„Acest acord este de-a dreptul istoric, Barack!“ a spus el. „Ție ți se datorează... nu, nu, ăsta-i adevărul! Și domnul Geithner... este nemaipomenit!“ Sarkozy a început apoi să repete numele secretarului trezoreriei ca un suporter care își susține echipa la un meci de fotbal, suficient de tare încât să atragă câteva priviri. Mi-a venit să râd, nu numai din cauză că Tim era vizibil stânjenit, dar și pentru că am văzut expresia uluită de pe chipul Angelei Merkel,

care tocmai verificase textul comunicatului și se uita acum la Sarkozy ca o mamă care își dojenește fiul neastâmpărat din priviri.

Presa internațională a titrat că summitul fusese un real succes. Nu numai că acordurile încheiate erau mult mai substanțiale decât ne-am fi așteptat, dar rolul nostru central în cadrul negocierilor contribuise, cel puțin parțial, la îndepărtarea convingerii că recenta criză financiară afectase ireversibil conducerea SUA. La conferința de presă finală am avut grijă să îi felicit pe toți cei care jucaseră un rol esențial, și l-am apreciat în mod deosebit pe Gordon Brown pentru organizarea evenimentului, adăugând că în această lume interconectată nici o națiune nu putea avansa de una singură. Rezolvarea principalelor probleme, am adăugat, necesita genul de cooperare internațională manifestat la Londra.

Două zile mai târziu, un reporter a preluat ideea, cerându-mi părerea despre caracterul excepțional al Statelor Unite. „Eu cred în caracterul excepțional al Americii“, am răspuns. „Exact așa cum britanicii cred, zic eu, în caracterul excepțional al Regatului Unit sau cum grecii cred în caracterul excepțional al Greciei.“

Abia mai târziu am aflat că jurnaliștii republicani și conservatori preluaseră această declarație ce nu avea nimic ieșit din comun – altfel, un efort sincer de-a da dovadă de modestie și politețe – și au descris-o drept o dovadă de slăbiciune și lipsă de patriotism din partea mea. Analistii politici au caracterizat interacțiunile mele cu liderii și cetățenii din alte țări drept „Turneul lui Obama de prezentare a scuzelor“, cu toate că nu au fost în stare să explice care anume fuseseră acele scuze. Evident, faptul că am omis să țin predici publicului străin despre superioritatea americană, ca să nu mai vorbesc de disponibilitatea mea de a recunoaște imperfecțiunile noastre și de a acorda atenție părerilor altor state, au fost considerate un mare minus. Era pentru mine încă o dovadă a divizării din peisajul media și a faptului că partizanatul din ce în ce mai toxic nu mai cunoștea limite. În această lume nouă, o victorie pe plan politic extern, recunoscută ca atare conform standardelor tradiționale, putea fi catalogată drept înfrângere, cel puțin în mințile a jumătate din cetățenii țării; mesajele care promovau interesele americane și care erau menite să ridice punți de bunăvoință în afara granițelor erau motiv de critică în interiorul granițelor Statelor Unite.

Dar, trecând într-un plan mai agreabil, trebuie să spun că debutul internațional al lui Michelle avusese un succes deosebit, atrăgând mai cu seamă reporteri de la revistele glossy cu ocazia vizitei pe care o făcuse la un liceu de fete din centrul Londrei. Așa

cum s-a întâmplat mereu în perioada mandatului meu, Michelle savura astfel de interacțiuni, fiind capabilă să comunice cu copii de orice vârstă și din orice pătură a societății, iar acest farmec al ei avusese un mare ecou. În timpul vizitei la liceul de fete vorbise despre copilăria ei și de barierele pe care trebuise să le depășească, despre felul în care educația o ajutase să meargă mereu înainte. Elevele – fete de condiție modestă, multe dintre ele de origine sud-asiatică sau vest-indiană – ascultaseră fascinate cuvintele acestei femei elegante care le povestea că fusese și ea, cândva, ca ele. În anii ce au urmat, s-a întâlnit de câteva ori cu elevele acelei școli, invitându-le pe câteva chiar la Casa Albă. Ulterior, un economist care a studiat datele a ajuns la concluzia că implicarea lui Michelle în activitatea liceului a avut drept rezultat o creștere semnificativă a notelor de la testele standard, ceea ce însemna că mesajul ei despre dezideratele și legăturile acestor copii a schimbat esențial datele problemei. Acest „efect Michelle“ mi-era foarte bine cunoscut – avusese același efect și asupra mea. Astfel de ocazii ne aminteau mereu că sarcinile noastre în calitate de Primă Familie nu se reduceau doar la politică și strategii.

Michelle generase, însă, și unele controverse. La o recepție dată în onoarea liderilor G20 și a soțiilor acestora la Palatul Buckingham, în prezența reginei Elisabeta a II-a, Michelle a fost fotografiată ținând mâna pe umărul Majestății Sale – aparent o încălcare a protocolului de la Curte, cu toate că regina nu a dat semne că ar fi deranjată de gest și luând-o, la rândul ei, de braț pe Michelle. De asemenea, faptul că Michelle purtase un pulover tip jersey peste rochie în timpul întâlnirii private cu Regina iscase o adevărată rumoare în presa britanică.

„Ar fi trebuit să-mi ascuți sfatul și să porți o pălărioară din acelea cochete“, i-am spus în dimineața următoare. „Și o poșetută asortată!“

Mi-a zâmbit și m-a sărutat pe obraz.

„Iar eu sper că o să-ți placă să dormi pe canapea când ne întoarcem acasă“, a spus ea, binedispusă. „La Casa Albă ai o gamă largă de canapele din care poți alege!“

Următoarele cinci zile au fost un adevărat vârtej – două summituri NATO, unul în Germania, la Baden-Baden, și celălalt în Franța, la Strasbourg; apoi întâlniri și cuvântări în Republica Cehă și în Turcia; și o vizită neanunțată în Irak, unde – pe lângă o întâlnire cu trupele americane, cărora le-am mulțumit pentru

țuraj și sacrificiu – am avut o întrevedere cu prim-ministrul Maliki pentru a discuta planurile noastre de retragere a trupelor și continuarea tranziției Irakului către o guvernare parlamentară.

La sfârșitul turneului aveam toate motivele să mă simt mulțumit. La nivel general, prezentasem cu succes agenda Statelor Unite. Nu făcusem prea multe gafe. Toți cei din echipa mea de politică externă, de la membrii cabinetului cum erau Geithner și Gates, până la cei mai tineri membri ai staffului de turneu, făcuseră o treabă nemaipomenită. Și, departe de-a exprima rezerve față de o asociere cu Statele Unite, toate țările pe care le vizitasem arătasera că doreau îndrumarea noastră.

Și totuși, această călătorie a fost o experiență revelatoare care mi-a demonstrat cât de mult timp aveam să dedic, în primul meu mandat, nu unor noi inițiative, ci efortului de a soluționa niște conflicte declanșate înainte de alegerea mea în funcția de președinte. La summitul NATO, de pildă, am reușit să primim asigurări de sprijin din partea alianței pentru strategia AfPak – dar numai după ce i-am ascultat pe liderii europeni punând accentul pe faptul că cetățenii respectivelor țări erau împotriva unei cooperări cu Statele Unite după invazia din Irak, precum și pe greutățile pe care le vor întâmpina în obținerea sprijinului pentru trupe suplimentare. Țările central și est europene membre NATO fuseseră, de asemenea, alarmate de reacția pasivă la invazia Georgiei de către Rusia și au ridicat problema unei reacții similare din partea SUA în cazul unei agresiuni ruse la adresa lor. Aveau dreptate să gândească așa: înainte de summit, am aflat cu surprindere că NATO nu avea planuri concrete sau capacitatea de reacție rapidă pentru a împiedica Rusia să treacă granițele celor cinci state membre în cauză. Era încă un exemplu de secret rușinos pe care l-am descoperit ca președinte, același tip de informație pe care am descoperit-o în timpul analizării situației din Afghanistan, același lucru pe care lumea l-a aflat abia după invazia noastră în Irak: cu toată retorica lor dură, ulii din administrația Bush, de genul lui Cheney și Rumsfeld, dovediseră o maximă stângăcie atunci când fuseseră nevoiți să-și susțină discursul prin strategii coerente și eficiente. Sau, așa cum plastic s-a exprimat Denis, „orice sertar ai deschide în interiorul Casei Albe, o să găsești în el un alt sandviș cu rahat”.

Am făcut tot ce mi-a stat în putință să dezamorsez tensiunile din țările central-europene, propunând ca NATO să dezvolte planuri individuale de apărare pentru fiecare membru în parte și declarând că atunci când era vorba de obligațiile comune de apărare, nu

puteam trata diferit membrii mai noi și mai vechi ai alianței. Asta presupunea desigur un efort mult mai mare din partea staffului și armatei deja suprasolicitate, dar am încercat să tratez situația de așa manieră încât să nu mi se ridice prea mult tensiunea. Mi-am repetat în sinea mea că fiecare președinte se simte copleșit de alegerile și de greșelile administrației precedente, că 90 la sută din activitate presupune gestionarea unor probleme moștenite și a unor crize neprevăzute. Și numai dacă gestionezi bine aceste situații, cu disciplină și o grijă deosebită, ai o șansă de a remodela viitorul.

Ceea ce m-a îngrijorat spre sfârșitul călătoriei a fost impresia generală, mai mult decât vreun subiect anume: am avut sentimentul că, din motive variate – unele provocate de noi, altele imposibil de controlat – curba optimistă a democratizării, a liberalizării și a integrării care luase cu asalt întreaga planetă după Războiul Rece începea să scadă. Și mai simțeam că acele forțe întunecate, de demult, își recăpătau puterile, iar stresul provocat de declinul economic prelungit avea să înrăutățească și mai mult situația.

Înainte de declanșarea crizei financiare, Turcia, de exemplu, păruse a se redresa, fiind un caz de studiu pentru efectele pozitive ale globalizării asupra economiilor emergente. În ciuda instabilității politice și a loviturilor de stat militare din trecut, această țară majoritar musulmană se alinase în mare măsură Vestului încă din anii 1950, fiind membră NATO, organizând periodic alegeri, lăudându-se cu un sistem bazat pe economia de piață și o constituție laică ce cuprindea toate principiile moderne, printre care drepturi egale pentru femei. Când prim-ministrul de la acea vreme, Recep Tayyip Erdogan, și Partidul Justiției și Dezvoltării (AKP) condus de el veniseră la putere în anii 2002–2003, practicând o retorică populistă și apelând deseori fățiș la religia islamică, zguduiseră din temelii elita politică secularizată a Turciei, dominată de oameni din armată. Simpatia declarată a lui Erdogan față de Frăția Musulmană, de Organizația Hamas și de lupta acestora pentru un stat palestinian independent, în special, a neliniștit deopotrivă guvernele de la Washington și de la Tel Aviv. Și totuși, guvernarea de până atunci a lui Erdogan respectase Constituția Turciei, obligațiile față de NATO și administrase eficient economia, inițiind chiar o serie de reforme modeste în speranța intrării în Uniunea Europeană. Unii observatori opinaseră chiar că Erdogan ar fi putut oferi un exemplu de islam moderat, modern, adept al pluralismului politic, precum și o alternativă la mișcările autocrate, teocrate și extremiste specifice regiunii.

Într-un discurs ținut în fața parlamentului turc și apoi la o întâlnire cu studenții din Istanbul organizată la primăria orașului, am încercat să mă fac eco-ul acestor viziuni optimiste. Dar din cauza conversațiilor pe care le-am avut cu Erdogan am fost nevoit să-mi temperez optimismul. În timpul summitului NATO, Erdogan a dat dispoziții echipei sale să blocheze numirea prim-ministrului danez Anders Rasmussen, o personalitate respectată, în funcția de secretar-general al organizației, nu pentru că l-ar fi considerat pe acesta necalificat, ci pentru că guvernul lui Rasmussen refuzase cererea Turciei de a cenzura publicarea într-un ziar danez, în anul 2005, a unei caricaturi ce îl înfățișa pe profetul Mahomed. Apelurile venite din partea țărilor europene care susțineau libertatea presei îl lăsaseră rece pe Erdogan, care a cedat, în cele din urmă, numai după ce i-am promis că adjunctul lui Rasmussen va fi un oficial turc și numai după ce l-am asigurat că următoarea mea vizită – și opinia publică americană față de Turcia – vor fi influențate negativ dacă numirea lui Rasmussen nu va fi aprobată.

Astfel s-a creat un tipar care avea să funcționeze timp de opt ani de zile. Interesele reciproce au dictat ca Erdogan și cu mine să avem o relație de colaborare. Turcia avea nevoie de Statele Unite pentru a deveni membră U.E., dar și pentru asistență militară și pentru informații în lupta împotriva separatiștilor kurzi, care prinseseră avânt după căderea lui Saddam Hussein. Noi aveam, la rândul nostru, nevoie de Turcia în combaterea terorismului și stabilizarea Irakului. Personal, l-am considerat pe prim-ministrul Turciei cordial și în general receptiv la cererile mele. Dar, de fiecare dată când îl priveam atunci când lua cuvântul, cu statura lui înaltă, dar ușor adusă de spate, cu un puternic timbru staccato care urca o octavă când răspundea diverselor nemulțumiri sau manifestări pe care le percepea ca pe niște ofense, aveam impresia că devotamentul lui față de cauza democrației și a statului de drept nu se manifesta decât în măsura în care îl ajuta să-și mențină puterea.

Întrebările mele despre trăinicia valorilor democratice nu se rezumau doar la Turcia. În timpul vizitei mele la Praga, oficialii U.E. și-au exprimat îngrijorarea în legătură cu ascensiunea partidelor de extremă dreaptă în toată Europa și cu faptul că criza economică generase o recrudescență a naționalismului, a sentimentului antiimigrație și a scepticismului privind integrarea. Președintele ceh Vaclav Klaus, căruia i-am făcut o scurtă vizită de curtoazie, întruchipa unele din aceste sentimente. Era un „eurosceptic” aflat la președinție din 2003, susținea cu ardoare piața liberă și era un mare

admirator al lui Vladimir Putin. Deși am încercat să menținem conversația la un nivel relaxat, imaginea lui publică – a sprijinit eforturile de a cenzura televiziunea cehă, respingea categoric drepturile homosexualilor și lesbienele, iar refuzul său de a accepta realitatea schimbărilor climatice devenise deja notoriu – nu m-a încurajat în mod deosebit în privința curentelor politice din Europa Centrală.

Era greu de spus cât de rezistente aveau să fie aceste curente. M-am consolatat cu gândul că aceasta era însăși natura democrațiilor – inclusiv a celei americane – de a oscila între perioade de schimbări progresiste și austeritate conservatoare. În realitate, era izbitor cât de bine s-ar fi încadrat Klaus în gruparea parlamentară republicană din Senatul american și cât de potrivit era Erdogan ca broker de putere locală în Consiliul Orașenesc din Chicago. Nu pot spune dacă asta era un motiv de consolare sau de îngrijorare.

Nu venisem la Praga pentru a evalua starea democrației. Aveam programat un singur discurs public în care am dorit să prezint o inițiativă de top pentru politica externă, și anume reducerea și, în cele din urmă, eliminarea armelor nucleare. Mă dedicasem acestui subiect încă de când fusesem ales în Senat, cu patru ani în urmă și, cu toate că promovarea unui demers utopic pentru unii era riscantă, mi-am informat echipa că, într-o oarecare privință, tocmai acesta era scopul; chiar și cel mai mic pas înainte necesita o viziune îndrăzneată și atotcuprinzătoare. Dacă aveam un deziderat în privința Maliei și Sashei, acela era eliberarea de sub amenințarea unei apocalipse create de om.

Aveam și un alt motiv, mult mai practic, de concentrare asupra problemei nucleare, într-un mod care avea să creeze valuri în toată Europa: trebuia să găsim o cale de a împiedica Iranul și Coreea de Nord să-și continue programele nucleare. (Chiar cu o zi înaintea discursului, Coreea de Nord lansase o rachetă cu rază lungă de acțiune în Pacific, pur și simplu, pentru a ne atrage atenția.) Sosise momentul să intensificăm presiunea internațională asupra ambelor state, inclusiv prin impunerea unor sancțiuni economice; știam că acest lucru va fi mult mai ușor de îndeplinit dacă puteam demonstra că Statele Unite erau interesate nu numai de reluarea procesului global de dezarmare, dar și de reducerea propriei rezerve nucleare.

În dimineața discursului eram sigur că încadrasem chestiunea nucleară în propuneri concrete, realizabile și ca atare nu riscam să par exagerat de idealist. Era o zi senină, decorul era spectaculos – o piață din Praga din care se vedea în depărtare silueta Castelului ce fusese cândva reședință pentru regii Boemiei și sfinții împărați

romani de națiune germană. În timp ce Bestia rula pe străduțele înguste și denivelate ale orașului, am depășit o parte din miile de oameni care se adunau pentru a asculta discursul. Erau acolo persoane de toate vârstele, mulți tineri îmbrăcați în jeans, pulovere și fulare, înfofoliți pentru a se feri de vântul aspru al iernii, cu fețe îmbujorate și pline de speranță. Genul acesta de mulțimi fusese spulberat de tancurile sovietice la sfârșitul Primăverii de la Praga din 1968; și tot pe aceste străzi, la exact 21 de ani după aceea, ieșiseră mii de oameni care protestaseră pașnic și care, contrar tuturor așteptărilor, au pus capăt guvernării comuniste.

În anul 1989 eram student la drept. Îmi amintesc cum stăteam singur într-un apartament la subsol, la câțiva kilometri de Harvard Square, lipit de televizorul cumpărat la mâna a doua, urmărind desfășurarea a ceea ce avea să intre în istorie sub denumirea de Revoluția de Catifea. Îmi amintesc cât de fascinat am fost de acele proteste care m-au inspirat profund. Am trăit același sentiment pe care l-am avut tot în anul acela, privind silueta solitară care înfrunta tancurile din Piața Tiananmen, m-am simțit la fel de inspirat ca de fiecare dată când urmăream imaginile de arhivă cu Cavalerii Libertății sau John Lewis și camarazii lui ce luptau pentru drepturile civile mărșăluind pe podul Edmund Pettus din Selma. Să vezi oameni obișnuiți lepădându-se de teamă și de rutină pentru a-și apăra cele mai profunde creduri, să vezi tineri riscând totul doar pentru a avea un cuvânt de spus în propria viață, să încerci să eliberezi lumea din lanțurile vechi ale cruzimii, ierarhiilor, divizărilor, ipocriziei și nedreptăților care au sufocat spiritul uman – acestea erau lucrurile în care credeam și lupta la care doream să iau parte.

În noaptea aceea nu am putut să dorm. În loc să-mi pregătesc pledoariile pentru a doua zi, am scris în jurnal până târziu în noapte, simțind cum îmi explodează creierul de atâtea gânduri care se repezeau spre mine, formulate doar pe jumătate, nesigur de rolul pe care îl voi avea în acest uriaș efort global, dar conștient, încă de-atunci, că avocatura nu va fi decât o scurtă oprire în cariera mea, că inima mă va purta într-un cu totul alt loc.

Parcă trecuse o eternitate de atunci. Și totuși, privind pe fereastră limuzinei prezidențiale, gândindu-mă la discursul ce avea să fie difuzat în întreaga lume, mi-am dat seama că exista o punte improbabilă, dar directă între momentul acela din trecut și ziua aceasta. Eram produsul visurilor celui tânăr; în timp ce limuzina parca lângă o incintă improvizată în spatele unei scene imense, o parte din mine își imagina că nu sunt politicianul de-acum, ci unul din acei tineri din mulțime, necorupt de putere, neîmpovărat de nevoia de a face pe

plac unor oameni ca Erdogan și Klaus și obligat numai să fac front comun cu cei care luptau pentru o viață nouă mult mai bună.

După discurs am avut ocazia să îl vizitez pe Vaclav Havel, dramaturgul și fostul disident care fusese președintele Republicii Cehe timp de două mandate, până în 2003. Participant la evenimentele Primăverii de la Praga, fusese pus pe lista neagră după ocupația sovietică, fusese cenzurat și apoi închis în repetate rânduri pentru activitățile lui politice. Havel, la fel ca mulți alții, împrumutase o voce morală mișcărilor populare pentru democrație care puseseră capăt epocii sovietice. Alături de Mandela și încă câțiva oameni de stat care se aflau în viață, Havel a fost pentru mine un model de la distanță. Îi citisem eseurile în timpul studenției. L-am văzut cum și-a păstrat ținuta morală chiar și după ce a ajuns la putere și asta m-a convins că era posibil să intri în politică și să rămâi totuși un om integru.

Din cauza agendei mele foarte încărcate, întâlnirea a fost scurtă. Havel împlinise deja 70 de ani, dar arăta mai tânăr, un om modest, cu un chip cald și ridat, cu păr ruginiu și o mustață îngrijită. După ce am făcut câteva fotografii și am răspuns întrebărilor jurnaliștilor, ne-am instalat în sala de conferințe unde, cu ajutorul interpretului său personal, am stat de vorbă timp de 45 de minute despre criza financiară, Rusia și viitorul Europei. Îl preocupa faptul că Statele Unite ar fi putut trăi cu impresia că problemele europene erau rezolvate când, de fapt, în toate țările din fostul bloc comunist calea spre democrație era încă una foarte anevoioasă. Odată cu ștergerea memoriei vechii ordini, odată cu dispariția liderilor de talia lui care realizaseră legături apropiate cu America, pericolul reapariției unui curent total opus liberalismului era unul foarte real.

„Într-un fel, sovieticii au simplificat noțiunea de inamic“, a spus Havel. „În ziua de azi, autocrații sunt mult mai sofisticăți. Susțin că doresc alegeri libere în timp ce subminează chiar acele instituții ce fac posibilă democrația. Tot ei promovează piața liberă în timp ce comit aceleași acte de corupție, de nepotism și de exploatare întâlnite în trecut.“ A confirmat faptul că recenta criză economică dusesse la întărirea forțelor naționaliste și a extremismului populist pe tot cuprinsul continentului european și, deși era de acord cu strategia mea de a atrage Rusia, m-a avertizat că agresarea Georgiei era cel mai cras exemplu privind eforturile lui Putin de a intimidă și de a se amesteca în țările din regiune. „Fără ochiul vigilent al Statelor Unite, libertățile de aici și din toată Europa vor dispărea“, a mai spus el.

Timpul destinat întâlnirii noastre se epuizase. I-am mulțumit lui Havel pentru sfaturi și l-am asigurat că America va continua să promoveze valorile democratice. A zâmbit și mi-a spus că speră că nu mi-a provocat o îngrijorare în plus.

„Porți blestemul așteptărilor înalte din partea oamenilor”, mi-a spus, strângându-mi mâna. „Asta înseamnă că există riscul să îi dezamăgești foarte ușor. Îți spun asta din experiență. Mă tem că ți se întinde o cursă.”

La șapte zile după ce plecasem de la Washington, oamenii mei au urcat din nou la bordul aeronavei Air Force One, epuizați și gata să se întoarcă acasă. Mă aflam în cabina din față a avionului și mă pregăteam să trag un pui de somn, când Jim Jones și Tom Donilon au intrat să mă informeze asupra unei situații despre care nu fusesem niciodată întrebat în timpul campaniei electorale.

„Pirați?”

„Pirați, domnule președinte”, a spus Jones. „În largul coastei Somaliei. S-au urcat la bordul unei nave de mărfuri sub pavilion american și au luat ostatici toți membrii echipajului.”

Nu era o situație nouă. Timp de zeci de ani, Somalia fusese un stat eșuat, o țară din Cornul Africii ciopârțită și împărțită între diverși dictatori militari, clanuri și, mai recent, pradă unei organizații teroriste feroce numită al-Shabaab. În absența unei economii funcționale, bande de tineri fără căpătâi, echipați cu schifuri motorizate, înarmați cu puști-mitralieră AK-47 și folosind scări improvizate, atacau vasele comerciale ce traversau ruta de navigație care făcea legătura dintre Asia și Occident prin Canalul Suez și le țineau ostatice până obțineau o răscumpărare. Era pentru prima oară când un vas aflat sub pavilion american se afla într-o asemenea situație. Nu știam dacă vreun membru al echipajului format din 24 de persoane era rănit, dar secretarul Gates a dat ordin ca distrugătorul USS *Bainbridge* și fregata USS *Halyburton* să se îndrepte spre zona respectivă. Era de așteptat ca, până la momentul aterizării noastre la Washington, cele două nave să ajungă în apele în care se afla vasul deturnat de pirați.

„Vă trezim imediat ce avem și alte informații, domnule”, mi-a spus Jones.

„Prea bine”, am răspuns, simțind cum oboseala acumulată în ultimele zile începea să mi se lase în oase. „Să mă trezești chiar și în caz de invazie a lăcustelor”, am mai spus. „Sau în caz de molimă.”

„Domnule?” Jones a făcut o pauză.

„Era doar o glumă, Jim. Noapte bună.”

CAPITOLUL 15

Întreaga noastră echipă de securitate a petrecut următoarele patru zile urmărind drama ce se desfășura în apele deschise din largul coastei Somaliei. Membrii echipajului cargoului *Maersk Alabama* avuseseră prezența de spirit de a dezactiva motorul navei înainte ca pirații să urce la bord și majoritatea se ascuseseră într-o cameră securizată. Richard Phillips, căpitanul cargoului, un american curajos și cu capul pe umeri, originar din Vermont, rămăsese pe punte. Dat fiind că nava cu o lungime de 155 de metri era inoperabilă, iar schifurile erau de-acum inutile, pirații decisese să fugă la bordul unei bărci de salvare, îl luaseră ostatic pe Phillips și ceruseră o recompensă de 2 milioane de dolari. Negocierile pentru eliberarea căpitanului american rămăseseră fără rezultat. Evenimentele se precipitaseră atunci când Phillips încercase să scape sărind în apă, dar fusese prins.

Situația era cu fiecare oră mai tensionată, așa că am emis un ordin de deschidere a focului împotriva piraților somalezi în caz că Phillips ar fi fost amenințat de un pericol iminent. În cele din urmă, în cea de-a cincea zi, am primit un comunicat: în timpul nopții, doi dintre somalezi ieșiseră din ascunzătoare și un al treilea putuse fi văzut printr-un mic hublou, cu arma îndreptată asupra căpitanului american. Pușcașii marini trăsese trei focuri. Pirații fuseseră uciși. Phillips era în siguranță.

Vestea a stârnit bucuria tuturor celor de la Casa Albă. *Washington Post* a titrat „O PRIMĂ VICTORIE MILITARĂ PENTRU OBAMA”. Dar, oricât de ușurat am fost să-l văd pe căpitanul Phillips întors în sânul familiei sale, oricât de mândru am fost de personalul marinei militare pentru modul în care soluționaseră incidentul, nu

eram dispus să mă bat cu pumnii în piept pentru această reușită. Am fost nevoit să recunosc că linia dintre succes și dezastru era una extrem de fină – totul se reducea la trei gloanțe bine țintite în întunericul nopții și la norocul de a nu te dezechilibra de o mișcare bruscă a apelor oceanului. Am înțeles, de asemenea, că peste tot în lume, în locuri ca Yemen și Afghanistan, Pakistan și Irak, viețile a milioane de bărbați tineri cum fuseseră cei trei pirați somalezi (unii dintre ei niște băiețandri, am aflat ulterior că cel mai mare dintre ei avea 19 ani) fuseseră distruse, oprite din evoluție de disperare, ignoranță, visuri de glorie religioasă, violență a mediului și mașinațiunile celor mai în vârstă. Erau periculoși acești tineri, uneori de o cruzime deliberată și nonșalantă. Aș fi vrut să-i salvez cumva – să-i trimit la școală, să le pun o meserie în brațe, să-i vindec de ura care le întunecase mințile. Cu toate acestea, lumea din care făceau parte și mașinăria pe care eu o comandam făcea ca deseori eu să fiu cel care ucide.

Partea aceea a funcției mele care presupunea să dau ordin de lichidare a oamenilor nu era ceva neașteptat, cu toate că rareori fusese catalogată ca atare. Lupta împotriva teroriștilor „pe terenul lor și nu al nostru“, așa cum s-a exprimat Gates, ne-a pus la dispoziție întregul raționament din spatele războaielor din Afghanistan și Irak. Numai că membrii organizației al-Qaeda se împrăștiaseră peste tot în lume, ducând o luptă clandestină ce s-a metastazat într-o rețea complexă de filiale, agenți, celule teroriste latente și simpatizanți conectați prin internet și telefoane de unică folosință, motiv pentru care agențiile noastre de securitate națională au fost nevoite să elaboreze noi forme de război neconvențional și cu țintă mult mai precisă. Agenția de Securitate Națională¹, cea mai sofisticată organizație din lume din punct de vedere al echipamentului și al colectării de informații, a fost dotată cu noi super-computere și tehnologie de decriptare în valoare de miliarde de dolari, pentru a lua la puricat întreg spațiul cibernetic în căutarea rețelelor de comunicare între teroriști și a posibilelor amenințări. Comandamentul de Operațiuni Speciale Comune al Pentagonului (JSOC), consolidat cu echipe de pușcași marini și forțe militare speciale, a desfășurat raiduri de noapte și a capturat suspecti teroriști mai cu seamă în interiorul – uneori și în exteriorul – teatrelor de război din Afghanistan și Irak. CIA, responsabilă cu analiza

¹ NSA – National Security Agency (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

tradițională și având rolul de a aduna informații, a primit o altă sarcină: aceea de a opera un arsenal de drone letale pentru a lichida agenții al-Qaeda de pe teritoriul Pakistanului.

Și Casa Albă a trecut printr-un proces de reorganizare pentru a face față amenințărilor teroriste. În fiecare lună, prezidam o ședință în Camera de Situații Speciale, unde convocam toate agențiile de contrainformații pentru a analiza cele mai recente evenimente și a asigura sincronizarea operațiunilor. Administrația Bush pusese la punct o schemă ierarhică a țintelor teroriste, un fel de „top 20” cu fotografii, informații despre aliasurile folosite și toate statisticile esențiale, amintind cumva de cartonașele cu jucători de baseball; în general, atunci când un individ aflat pe listă era ucis, se adăuga un nou obiectiv, ceea ce l-a făcut pe Rahm să observe că „departamentul de resurse umane al al-Qaeda făcea mari eforturi să-și mențină un anume număr de angajați”. Adevărul e că șeful meu de cabinet, hiperactiv cum era – și care lucrase destul timp în Washington cât să știe că acest nou președinte liberal nu-și putea permite să fie indulgent cu actele de terorism – era obsedat de listă și îi presa pe toți cei răspunzători de operațiunea de localizare să afle de ce dura atât de mult depistarea numărului 10 sau a numărului 14.

Nu simțeam nici o satisfacție față de această sarcină. Nu mă făcea să mă simt cu nimic mai puternic. Intrasem în politică pentru a ajuta copiii să beneficieze de o educație mai bună, pentru a ajuta familiile de americani să beneficieze de asistență medicală, pentru a ajuta țările sărace să crească producția de alimente – aceasta era scala puterii după care mă ghidam.

Dar și această muncă era necesară și era responsabilitatea mea să mă asigur că operațiunile noastre se desfășurau cât mai eficient posibil. Mai mult decât atât, spre deosebire de unii politicieni de stânga, nu m-am alăturat corului care condamna la unison felul în care administrația Bush abordase lupta împotriva terorismului. Citisem destule informări ca să înțeleg că al-Qaeda și agenturile ei puneau în permanență la cale acte criminale abominabile împotriva cetățenilor nevinovați. Membrii al-Qaeda nu erau dispuși să negocieze și nici nu acționau după regulile tradiționale ale unei negocieri: zădărnicierea planurilor lor și stârpirea lor era o sarcină extrem de complexă. Imediat după evenimentele din 11 septembrie, președintele Bush făcuse câțiva pași corecți, încercând, printre altele, să tempereze cu celeritate și consecvență sentimentele anti-Islam în Statele Unite – o sarcină grea, judecând în special după istoria țării noastre care se confruntase cu *panica*

roșie din perioada lui McCarthy și cu lagărele în care fuseseră deținuți americanii de origine japoneză –, și mobilizând ajutor internațional pentru o primă campanie în Afghanistan. Chiar și unele programe controversate al administrației Bush, cum a fost Patriot Act și pe care eu însumi îl criticasem, mi s-au părut mai degrabă potențiale instrumente de abuz decât o violare în masă a libertăților civile ale cetățenilor americani.

Felul în care administrația Bush filtrase informațiile pentru a obține sprijinul public pentru invadarea Irakului (ca să nu mai vorbim de folosirea terorismului ca pe un instrument politic în alegerile din 2004) era mult mai condamnabil. Sigur că am considerat invazia o mare greșeală strategică, de calibrul celei din Vietnam. Dar, războaiele pe care le duceam în Afghanistan și Irak nu au presupus bombardarea aleatorie sau uciderea cu bună știință a civililor, acțiuni care reprezentaseră o rutină chiar și în timpul războaielor „justificate”, așa cum a fost al Doilea Război Mondial; și cu excepția unor situații flagrante cum a fost cea de la Abu Ghraib, trupele americane din teatrele de război au dat dovadă de un nivel remarcabil de disciplină și de profesionalism.

Din punctul meu de vedere, sarcina mea era de-a repara acele neajunsuri ale efortului nostru contraterorist ce se cereau reglementate imediat, și nu de-a lua totul de la capăt. Un astfel de pas a fost desființarea închisorii militare Gitmo din Guantanamo Bay și stoparea fluxului de prizonieri de război plasați acolo pentru o perioadă nedeterminată de detenție. Un alt demers a fost semnarea unui ordin executiv de interzicere a torturii; cu toate că, în ședințele din timpul perioadei de tranziție, fusesem asigurat că extrădările și „interogatoriile extinse” încetaseră în perioada celui de-al doilea mandat al președintelui Bush, felul ipocrit, simandicos și uneori absurd în care unii comandanți rămași din vechea administrație mi-au descris acele practici („Un medic este prezent în permanență pentru a se asigura că suspectul nu va suferi consecințe permanente sau nu va muri”) m-a convins că era nevoie de aplicarea unor reguli ferme. Dincolo de toate acestea, principala mea prioritate era crearea unor sisteme solide de transparență, responsabilitate și monitorizare, care să includă aprobarea din partea Congresului și a sistemului judiciar și care să pună la dispoziție un cadrul legal credibil pentru ceea ce urma a fi o luptă pe termen lung. Pentru asta, la Casa Albă, la Pentagon, CIA și birourile de consilieri ale Departamentului de Stat aveam nevoie de oameni cu „vedere” bună și cu o gândire critică, adică de

juriști liberali care să răspundă direct în fața mea. Aveam totodată nevoie de cineva care chiar făcuse parte din efortul american împotriva terorismului, de cineva care să mă ajute să navighez printre diversele compromisuri strategice inevitabile, ca mai apoi să ajung în măruntaiele sistemului pentru a mă asigura că schimbările necesare erau într-adevăr implementate.

Acel cineva era John Brennan. Un bărbat în jur de 50 de ani, cu păr rar argintiu, cu probleme la șold de pe vremea carierei lui de baschetbalist din liceu și cu un chip de boxer irlandez, studiasse limba arabă în facultate, apoi studiasse la Universitatea Americană din Cairo, după care se angajase la CIA în 1980, în urma unui anunț apărut în *The New York Times*. Timp de 25 de ani lucrase pentru agenție, făcând inițial briefingul de informații zilnice, detașat apoi ca șef de unitate CIA în Arabia Saudită și numit, în cele din urmă, director adjunct executiv al CIA sub președintele Bush, însărcinat cu organizarea unității integrate a agenției după 11 septembrie 2000.

Cu tot CV-ul lui impresionant și cu toată înfățișarea lui dură, ceea ce m-a frapat cel mai mult la Brennan au fost sensibilitatea și modestia lui, ca și vocea lui neobișnuit de blândă. În ciuda hotărârii lui neclintite de-a distruge al-Qaeda și acoliții ei, posedea destule cunoștințe despre cultura islamică și complexitățile Orientului Mijlociu încât să știe că doar cu arme și lansări de bombe nu puteam rezolva problema. Atunci când mi-a spus că se opusese torturii cu apă și altor forme de „interogare extinsă” aprobate de șeful său, l-am crezut și m-am convins cu timpul că credibilitatea lui în comunitatea serviciilor de contrainformații îmi va fi de un real folos.

Și totuși, Brennan activase pentru CIA când tehnicile de tortură cu apă erau practicate, iar asocierea aceea m-a împiedicat să îl numesc director de agenție. În schimb, i-am oferit un loc în echipa mea, acela de consilier adjunct pe probleme de securitate națională în Departamentul de Securitate Internă și Combateră a Terorismului. „Sarcina ta este aceea de a mă ajuta să apăr țara asta de o manieră compatibilă cu valorile americane, și de a te asigura că toată lumea acționează în acest sens”, i-am spus. „Poți face asta?” Mi-a răspuns atunci că se simțea capabil să răspundă așteptărilor mele.

În următorii patru ani, John Brennan s-a ținut de cuvânt și a contribuit la eforturile noastre pentru reformă, acționând ca interfață între mine și birocrăția sceptică și îndărătnică din CIA. Știa ca și mine că orice greșeală avea drept consecință pierderi de vieți omenești, motiv pentru care lucra într-un birou fără ferestre din Aripa de Vest, sub Biroul Oval, sacrificându-și cu stoicism weekendurile și

vacanțele, rămânând treaz atunci când ceilalți dormeau, analizând fiecare informație cu o dăruire și o perseverență de neclintit, ceea ce i-a făcut pe angajații de la Casa Albă să-l poreclească „Santinela”.

Foarte curând a devenit limpede pentru toți că încercarea de renunțare la vechile practici de combatere a terorismului și instituirea unor metode noi acolo unde era nevoie avea să fie un efort laborios și dureros. Pentru a închide Gitmo trebuia să găsim alternative de adăpostire și de investigare atât pentru deținuții aflați deja acolo, cât și pentru teroriștii pe care aveam să-i capturăm ulterior. Sub imperiul unui set de cerințe din Legea Dreptului la Informare (FOIA) care își făcuseră loc în sălile tribunalelor, trebuia să decid dacă documentele despre tortura cu apă practică de CIA în timpul administrației Bush și programele de extrădare ar fi trebuit desecretizate („da” în cazul rapoartelor legale care justificau aceste practici, dat fiind că atât memoriile cât și programele în sine erau deja larg cunoscute; „nu” în cazul fotografiilor ce surprinseseră practicile de tortură în sine, și care, după părerea Pentagonului și a Departamentului de Stat, ar fi putut atrage critici internaționale și ar fi putut pune în pericol atât soldații, cât și diplomații americani). Echipele noastre de juriști și de responsabili cu securitatea națională munciau zi și noapte pentru elaborarea unui cadru juridic mai ferm și pentru o monitorizare din partea Congresului privind eforturile de combatere a terorismului și îndeplinirea obligațiilor de transparență, fără a lăsa să scape vreo informație către *New York Times* – teroriștii presei.

În loc să continuăm aplicarea unor decizii de strategie externă care dădeau lumii impresia de hotărâri luate peste noapte, am stabilit să transmit două discursuri despre eforturile noastre de combatere a terorismului. Un prim discurs, destinat în mare publicului american, pune accentul pe faptul că, pe termen lung, securitatea națională a Americii depindea de respectarea întocmai a Constituției și a statului de drept, recunoscând în același timp că, în lumina evenimentelor de la 11 septembrie, ajunsesem să încălcăm aceste standarde și explicând felul în care administrația mea avea să abordeze lupta împotriva terorismului. Un al doilea discurs, pe care urma să-l țin la Cairo, se adresa publicului din toată lumea – în special cetățenilor musulmani. Promisesem un astfel de discurs în timpul campaniei electorale și cu toate că, datorită circumstanțelor, echipa mea m-a sfătuit să renunț, i-am spus lui Rahm că nici nu se pune problema de așa ceva. „Poate

că nu vom schimba peste noapte atitudinea publicului din aceste țări”, i-am spus, „dar dacă nu abordăm direct sursele de tensiune existente între Occident și lumea musulmană, dacă nu prezentăm măcar un schelet al unei coexistențe pașnice, o să avem războaie în regiune și peste 30 de ani de-acum încolo.”

Pentru redactarea ambelor discursuri l-am cooptat în echipă pe Ben Rhodes, un scriitor de discursuri în vârstă de 31 de ani de la CNS și viitor consilier adjunct pentru comunicare strategică din cadrul securității naționale. Dacă Brennan era omul meu de legătură cu aparatul securității naționale pe care îl moștenisem, Ben era puntea mea de legătură cu un Barack mai tânăr și mai idealist. Ben crescuse în Manhattan și era fiul unei evreice liberale și al unui avocat texan, ambii angajați la guvern pe vremea președintelui Johnson. În perioada tragediei de la 11 septembrie, Ben făcea un masterat în literatură de ficțiune la Universitatea din New York. Animat de o furie patriotică, plecase la Washington D.C. în căutarea unui mod de a-și servi țara și se angajase la cabinetul fostului reprezentant de Indiana, Lee Hamilton, contribuind la redactarea importantului raport din 2006 intitulat Grupul de Studiu Irak.

Scund și cu un început prematur de calviție, cu sprâncene negre ce păreau etern încruntate, Ben fusese aruncat în mijlocul evenimentelor și abordat de micul meu staff de campanie să redacteze luări de poziție, comunicate de presă și discursuri de mare importanță. Au existat și unele așa-zise gafe: de pildă, la Berlin, el și Favs descoperiseră o superbă expresie nemțească – „comunitatea destinului”¹ – pe care intenționau să o folosească pentru a face legătura între temele primului meu discurs preelectoral pe pământ străin, dar cu două ore înainte ca eu să urc la pupitru își dăduseră seama că acea expresie fusese folosită într-unul din primele discursuri ale lui Hitler în fața Reichstagului. („Nu cred că ai avut în vedere un asemenea impact”, îmi spusese Reggie Love foarte serios, făcându-mă să izbucnesc în râs în timp ce Ben se înroșise tot la față.) În pofida tinereții lui, Ben nu se sfia să-și spună părerea despre anumite strategii sau să-i contrazică pe consilierii mei mai vechi; era de o inteligență strălucită și de o onestitate încăpățânată, amestecate cu un umor autocritic și cu un solid simț al ironiei. Avea sensibilitatea specifică scriitorilor, o sensibilitate pe care o împărtășeam și care a stat la baza unei relații asemănătoare celei pe care o stabilisem cu Favs: puteam să fac prinsoare că, după ce îi dictam lui Ben, timp

¹ În germană, „schicksalsgemeinschaft” (n.tr.)

de o oră, argumentele mele legate de un subiect, el îmi va prezenta peste câteva zile un draft care reflecta nu numai punctul meu de vedere, ci și un element mult mai important; privirea mea de bază asupra lumii și, uneori, ceea ce simțeam cu adevărat.

Împreună am pus destul de repede la punct discursul despre combaterea terorismului, cu toate că Ben îmi raporta că de fiecare dată când trimitea o ciornă Pentagonului sau CIA-ului pentru comentarii, aceasta se întorcea la el plină de corecturi, linii roșii trase peste orice cuvânt, propunere sau descriere ce ar fi putut trece drept controversate sau critice la adresa practicilor de tipul torturii – reacții de împotrivire deloc subtile ale unor oameni de carieră, mulți dintre ei rămași la Washington de pe vremea administrației Bush. L-am sfătuit pe Ben să ignore majoritatea sugestiilor venite de la ei. Pe 21 mai, am ținut discursul la Arhiva Națională, înconjurat de exemplare originale ale Declarației de Independență, ale Constituției și ale Cartei Drepturilor Omului – tocmai pentru a mă asigura că toată lumea din guvern sau chiar din afara sa înțelegea unde doream să bat.

„Discursul musulman“, așa cum am denumit cel de-al doilea discurs major, a fost mult mai complicat. În afară de portretele negative ale teroriștilor și ale șeicilor magnați ai petrolului ce făceau obiectul știrilor de la televizor, majoritatea americanilor cunoșteau foarte puține lucruri despre islam. Sondajele arătau că musulmanii din întreaga lume considerau că Statele Unite sunt ostile religiei lor și că politica americană dusă în Orientul Mijlociu se bazează pe nevoia de a menține controlul asupra rezervelor de petrol, pe dorința de a ucide teroriști și de a proteja Israelul, nicidecum pe interesul de a ridica nivelul de trai al oamenilor. Din cauza acestei percepții, i-am spus lui Ben că discursul nostru trebuia să se axeze mai puțin pe sublinierea noilor politici și mai mult pe sprijinul acordat ambelor părți pentru o înțelegere reciprocă. Asta însemna o recunoaștere a contribuțiilor extraordinare pe care civilizațiile islamice îl avuseseră la dezvoltarea matematicilor, a științelor și a artei, precum și o admitere a rolului pe care colonialismul l-a jucat în permanenta luptă dusă în Orientul Mijlociu. Era imperios necesar să recunoaștem atitudinea indiferentă pe care Statele Unite o avuseseră în trecut față de corupția și represaliile din regiune, precum și complicitatea noastră în răsturnarea guvernului iranian ales democratic în perioada Războiului Rece, dar și umilințele usturătoare îndurate de palestinienii care trăiau pe teritoriul ocupat. Mi-am imaginat că o

astfel de trecere în revistă a istoriei din gura preşedintelui State-lor Unite avea să-i ia pe mulţi prin surprindere, dar avea să atragă atenţia, în acelaşi timp, asupra altor adevăruri dureroase: anume că fundamentalismul islamic care domina mare parte a lumii musulmane este incompatibil cu deschiderea şi toleranţa ce alimentează progresul modern; că mult prea des liderii musulmani bat monedă pe nemulţumirile la adresa Occidentului în scopul de a deturna atenţia de la propriile nereuşite; că un stat palestinian va putea fi instaurat numai prin negocieri şi compromisuri şi nu prin incitare la violenţă şi antisemitism; şi că nici o societate nu poate progresa cu adevărat reprimându-şi femeile.

Încă mai lucram asupra discursului când am aterizat la Riyadh în Arabia Saudită, unde aveam stabilită o întrevvedere cu regele Abdullah bin Abdulaziz Al Saud, Custodele celor Două Moschei Sfinte (de la Mecca şi de la Medina) şi cel mai puternic lider al lumii arabe. Nu mai vizitasem niciodată regatul şi cu ocazia ceremoniei fastuoase de întâmpinare la aeroport primul lucru pe care l-am observat a fost absenţa femeilor şi a copiilor de pe pista de aterizare sau din terminale – aveam în faţa mea numai bărbaţi mustăcioşi, în uniforme militare sau în tradiţionalele *tobe* şi *gutra*. Sigur că mă aşteptasem la asta, pentru că aşa stăteau lucrurile în Golf. Dar, urcându-mă în Bestie, m-a şocat sentimentul de oprimare, tristeţe şi segregare din acel loc şi m-am simţit de parcă aş fi intrat într-o lume lipsită complet de culoare.

Regele arajanse ca eu şi echipa mea să stăm la ferma lui de cai din suburbiile Riyadh-ului, iar pe măsură ce convoiul oficial escortat de poliţie înainta pe autostrada largă, impecabilă, sub soarele aproape alb, clădirile masive de birouri, moscheele, magazinele de lux şi saloanele auto făceau loc deşertului, iar eu mă gândeam cât de puţin seamănă islamul Arabiei Saudite cu versiunea aceleiaşi religii pe care o cunoscusem copil fiind, în Indonezia. În Jakarta anilor 1960 şi 1970, islamul ocupa, în cultura naţională, cam acelaşi loc pe care-l avea creştinismul pentru americanul de rând, un element important, dar nu dominant. Chemarea muezinului la rugăciune marca fiecare zi, fiecare nuntă, fiecare înmormântare, ceremonii urmate de ritualurile impuse de religie, activităţile căpătau un ritm mai lent în perioada Ramadanului, iar în restaurante era foarte greu să găseşti o friptură de porc în meniu. Altfel, oamenii îşi vedeau de vieţile lor, femeile se deplasau cu scutere tip Vespa, purtau fuste scurte şi pantofi cu toc înalt atunci când mergeau la

serviciu, băieții și fetele înălțau zmeie și tineri cu părul lung dansau pe muzica trupelor The Beatles și Jackson 5 în discotecile de prin partea locului. Nici în autobuzele aglomerate, nici în cinematografele pline unde se difuza cel mai nou film kung-fu, sau în tavernele pline de fum de pe marginea drumurilor, nici pe străzile pestrițe, musulmanii nu se deosebeau mai deloc de creștini, de hinduși sau de ateii educați pe la universități, așa cum fusese tatăl meu vitreg. Cei ostentativ pioși erau rar întâlniți pe vremea aceea, unii dintre ei atrăgând batjocura trecătorilor sau situându-se într-o categorie cu totul aparte, așa cum se întâmpla, de pildă, cu Martorii lui Iehova care împărțeau broșuri într-un cartier din Chicago.

Arabia Saudită fusese dintotdeauna o regiune aparte. Abdulaziz Ibn Saud, primul monarh al națiunii și tatăl regelui Abdullah, urcase pe tron în 1932 și fusese profund devotat învățăturilor imamului Muhammad bin Abd al-Wahhab din secolul al XVIII-lea. Discipolii lui Abd al-Wahhab au pretins că practicau o versiune pură a islamului și i-au considerat pe șiiți și pe cei din comunitatea sufită eretici și habotnici ai unor dogme religioase conservatoare după toate standardele culturii tradiționale arabe: segregarea în public a sexelor, evitarea contactului cu populația nonmusulmană, respingerea artei și a muzicii laice precum și a altor preocupări care pot distra atenția de la practicarea religiei. Imediat după prăbușirea Imperiului Otoman, după Primul Război Mondial, Abdulaziz și-a consolidat controlul asupra triburilor arabe rivale și a fondat Arabia Saudită modernă potrivit principiilor wahhabiste. Cucerirea de către el a orașelor Mecca – locul de naștere al profetului Mahomed și destinație a pelerinilor musulmani ce căutau să îndeplinească cele cinci principii ale islamului – și Medina i-a asigurat o platformă de unde a exercitat o influență uriașă asupra doctrinei islamice din întreaga lume.

Descoperirea câmpurilor de petrol saudite și averile incomensurabile rezultate de-aici au extins și mai mult această influență. Dar au expus, totodată, contradicțiile rezultate din încercarea de a păstra practicile ultraconservatoare într-o lume care se moderniza rapid. Abdulaziz a avut nevoie de tehnologia americană, de *know-how*-ul și de rețelele de distribuție americane pentru a exploata eficient nou descoperita comoară a regatului și a semnat o alianță cu Statele Unite pentru a obține arme moderne și pentru a proteja câmpurile de petrol saudite împotriva statelor rivale. Membrii familiei regale extinse au angajat firme occidentale pentru a-și investi averile uriașe și pentru a-și trimite copiii la Cambridge și la

Harvard, ca să învețe tainele afacerilor moderne. Tinerii prinți au descoperit farmecul vilanelor de pe Riviera franceză, au prins gustul cluburilor de noapte londoneze și al cazinourilor din Vegas.

M-am întrebat uneori dacă a existat vreun moment în care monarhia saudită să-și fi reevaluat angajamentele religioase, dat fiind că aceasta recunoscuse că fundamentalismul wahhabit – ca toate formele de religie absolutistă – era incompatibil cu modernismul și că își folosea averea și autoritatea pentru a îndruma islamul pe o cale mai blândă și mai tolerantă. Răspunsul era, probabil, nu. Vechile cutume erau prea adânc înrădăcinate și, pe măsură ce tensiunile cu fundamentalistii crescuseră spre sfârșitul anilor 1970, casa regală a concluzionat că o reformă religioasă va atrage după sine reforme politice și economice incomode.

Așa încât, ca să evite genul de revoluție care a dus la instituirea unei republici islamice în Iranul vecin, monarhia saudită a negociat o înțelegere cu clericii ei cei mai extremiști. În schimbul recunoașterii controlului absolut al Casei Saud asupra economiei și guvernării națiunii (și în schimbul indulgenței față de membrii familiei care comiteau anumite indiscreții), clerul și poliția religioasă au fost investite cu autoritatea de a reglementa interacțiunile sociale zilnice, de a hotărî ce se preda în școli și de a aplica pedepse celor care încălcau decretele religioase – de la biciuirea în piața publică până la tăierea mâinilor și crucificare. Poate cel mai important aspect a fost acela că familia regală pompa miliarde de dolari în același cîmp pentru construirea moscheelor și a geamiilor în toată lumea sunnită. Ca urmare, din Pakistan până în Egipt și din Mali până în Indonezia fundamentalismul s-a consolidat din ce în ce mai mult, a slăbit toleranța față de alte practici islamice, activiștii ce susțineau impunerea unei guvernări islamice au devenit din ce în ce mai vocali, iar îndemnurile la eliminarea oricăror influențe occidentale în teritoriile islamice – chiar și prin violență, dacă era cazul – s-au îndesit. Monarhia saudită se putea lăuda cu faptul că evitase o revoluție de genul celei din Iran, atât în interiorul granițelor, cât și pe teritoriile partenerilor din Golf (deși pentru a menține ordinea era nevoie de un aparat represiv al serviciilor interne de securitate și de cenzurarea mai severă a mijloacelor media). Toate acestea au fost obținute cu prețul accelerării mișcării fundamentaliste transnaționale care disprețuia influențele occidentale, privea cu suspiciune politețurile dintre Arabia Saudită și Statele Unite și servea ca eprubetă pentru radicalizarea multor tineri musulmani.

Oameni ca Osama bin Laden, fiul unui afacerist de vază și apropiat al familiei regale, și alți 15 cetățeni saudiți au fost cei care, împreună cu alți patru acoliți, au pus la cale și au executat atentatele de la 11 septembrie.

„Fermă” este impropriu spus. Era, de fapt, vorba despre o întindere uriașă de teren acoperită cu vile dotate cu instalații sanitare din aur, candelabre de cristal și mobilier din pluș. Complexul regelui Abdullah arăta mai degrabă ca hotelul Four Seasons și se ridica exact în mijlocul deșertului. Regele însuși – un octogenar cu mustață și barbă negre ca pana corbului (vanitatea este o trăsătură des întâlnită printre liderii lumii) – m-a întâmpinat cu căldură la intrarea clădirii ce părea a fi reședința oficială. Alături de el stătea ambasadorul Arabiei Saudite în Statele Unite, Adel al-Jubeir, un diplomat spilcuit și școlit în SUA, care vorbea o engleză impecabilă, avea maniere alese, era versat în ale relațiilor publice și avea numeroase legături cu Washingtonul, ceea ce făcea din el intermediarul ideal pentru încercările regatului de a controla urmările atacurilor de la 11 septembrie.

Regele se afla într-o dispoziție de zile mari și, cu ajutorul lui al-Jubeir care îndeplinea și rolul de interpret, mi-a povestit nostalgic despre întâlnirea din 1945 dintre tatăl lui și FDR la bordul crucișătorului *Quincy*, a subliniat valoarea pe care o atribuia alianței dintre Statele Unite și Arabia Saudită și a descris satisfacția pe care o simțise atunci când fusesem ales președinte. A fost de acord cu mesajul viitorului meu discurs de la Cairo și a insistat asupra faptului că islamul este o religie a păcii, aducând vorba și de activitatea susținută pe care o depusese personal pentru a întări dialogul interconfesional. Totodată, m-a asigurat că și conducerea regatului avea să se consulte cu consilierii mei economici pentru ca prețul petrolului să nu afecteze redresarea economică postcriză.

Atunci când am menționat două cerințe speciale – prima, aceea ca regatul și alți membri ai Ligii Arabe să facă un pas spre Israel așa încât să putem începe negocierile de pace cu palestinienii și a doua, ca echipele noastre să discute despre un posibil transfer al unor prizonieri de la Gitmo în centrele de reabilitare saudite – regele nu a dorit să-și asume nici un angajament, categoric îngrijorat de eventualele controverse.

Conversația s-a mai relaxat în timpul banchetului de prânz pe care regele l-a organizat în onoarea delegației noastre. A fost un eveniment fastuos, de basm, iar pe o masă lungă de 15 metri

tronau miei la proțap și munți de orez cu șofran și tot felul de delicatese tradiționale și occidentale. Dintre cele aproximativ 60 de persoane prezente la banchet, numai trei erau femei. Două dintre ele erau Alyssa, directorul meu organizațional, și Valerie, consiliera mea șefă. Alyssa a părut destul de veselă în timp ce vorbea cu oficialii saudiți, cu toate că eșarfa pe care o purta pe cap îi tot aluneca în farfuria cu supă. Regele m-a întrebat despre familia mea, iar eu i-am vorbit despre felul în care Michelle și fetele se acomodau cu viața la Casa Albă. Mi-a explicat că are 12 neveste – relatările din presă vorbeau de 30 – și 40 de copii, pe lângă alte zeci de nepoți și strănepoți.

„Nădăjduiesc că Majestatea Voastră n-o să se supere dacă întreb cum reușiți să țineți pasul cu 12 neveste?“, am spus.

„Foarte greu“, mi-a răspuns el dând preocupat din cap. „Fiecare e geloasă pe celelalte. E mult mai complicat decât politica din Orientul Mijlociu.“

Mai târziu, Ben și Denis au venit la vila în care eram cazat pentru a discuta despre ultimele detalii legate de discursul pe care urma să-l țin la Cairo. Înainte de a începe lucrul, am observat o casetă mare pe șemineu. Am deschis-o și am ridicat capacul. Într-o parte a casetei se afla o scenă din deșert realizată pe o bază din marmură, cu figurine miniaturale din aur, precum și un ceas din sticlă activat de schimbările de temperatură. De cealaltă parte era un colier într-o casetă de catifea, lung cât o jumătate de lanț de bicicletă, încrustat cu rubine și diamante și care valora probabil sute de mii de dolari – iar lângă colier, un inel și o pereche de cercei care făceau set complet. M-am uitat la Ben și la Denis.

„O atenție pentru doamna“, a spus Denis. Mi-a explicat că ceilalți membri ai delegației găsiseră în camerele lor casete cu ceasuri scumpe. „Din câte se pare, saudiții nu cunosc faptul că la noi e interzis să accepți cadouri.“

Am luat bijuteriile în mâini și m-am întrebat câte cadouri de genul acesta fuseseră oferite discret altor lideri în timpul vizitelor oficiale în regat – lideri care nu aplicau aceleași reguli privind acceptarea unor daruri, sau cel puțin nu reguli care erau obligatorii, și m-am gândit din nou la pirații somalezi uciși la ordinul meu, toți musulmani, și la toți tinerii de la granița cu Yemenul și cu Irakul, la tinerii din Egipt, Iordania, Afghanistan și Pakistan care nici dacă ar fi muncit o viață n-ar fi câștigat banii necesari pentru a cumpăra colierul din mâinile mele. Dacă radicalizezi unu la sută din acei tineri și tot strângi o armată de jumătate de

milion de oameni, gata să moară pentru gloria eternă – sau măcar pentru idealul de a trăi într-o lume mai bună.

Am pus colierul la loc și am închis caseta. „Bine“, am spus. „Hai să ne apucăm de treabă.“

În zona metropolitană a orașului Cairo trăiau aproximativ 16 milioane de oameni. A doua zi, în drumul dinspre aeroport, n-am văzut țipenie de om. Străzile aglomerate erau acum pustii, pe kilometri întregi, păzite doar de agenții de poliție postați pretutindeni, o dovadă a faptului că președintele egiptean Hosni Mubarak conducea țara cu o mână de fier – dar și mărturie a faptului că președintele american era o țintă tentantă pentru grupurile locale de extremiști.

Dacă monarhia din Arabia Saudită, care respecta tradiția, reprezenta o cale aleasă pentru guvernarea arabă modernă, regimul autocrat din Egipt reprezenta exact opusul. La începutul anilor 1950, un colonel de armată charismatic și manierat, pe nume Gamal Abdel Nasser, orchestrase o lovitură militară, răsturnase monarhia egipteană și înființase un stat laic, condus de un partid unic. Imediat după aceea naționalizase Canalul Suez și dejucase planurile de intervenție militară ale britanicilor și francezilor, devenind o figură emblematică la nivel mondial în lupta împotriva colonialismului și de departe cel mai iubit lider din lumea arabă.

Nasser a naționalizat și alte sectoare-cheie ale industriei, a inițiat o reformă funciară internă și a lansat proiecte uriașe de lucrări publice, toate cu scopul de a înlătura orice vestigii ale dominației britanice și ale trecutului feudal al Egiptului. Pe plan extern a promovat un naționalism pan arab laic, cu vagi nuanțe socialiste, a pierdut războiul împotriva israelienilor, a contribuit la formarea Organizației de Eliberare a Palestinei și a Ligii Arabe și a fost membru fondator al Mișcării de Nealinieri, care a declarat răspicat că refuză să se situeze de partea vreunei țări în Războiul Rece, ceea ce a atras suspiciunea și furia Washingtonului. De asemenea, a reprimat fără milă disidența și formarea partidelor politice adversare în Egipt, țintind în special Frăția Musulmană, o grupare care dorea să stabilească o guvernare islamistă prin mobilizarea politică a maselor și prin acțiuni de caritate, dar care a avut și membrii ce făceau uneori uz de violență.

Atât de impunător a fost stilul autoritar de guvernare al lui Nasser încât, chiar și după moartea lui în 1970, liderii din Orientul Mijlociu au încercat să-l imite. Numai că, în lipsa eleganței

lui Nasser și a talentului acestuia de a realiza o legătură cu oamenii, bărbați de stat de genul lui Hafez al-Assad, în Siria, Saddam Hussein în Irak și Muammar Gaddafi în Libia n-au reușit să se mențină la putere decât prin corupție, patronaj, represiune brutală și o campanie constantă, deși ineficientă, împotriva Israelului.

După ce succesorul lui Nasser, Anwar Sadat, fusese asasinat în 1981, Hosni Mubarak preluase controlul folosindu-se practic de aceeași formulă, cu o singură diferență notabilă: semnarea acordului de pace cu Israelul de către Sadat făcuse din Egipt un aliat al Statelor Unite, motiv pentru care administrația americană a trecut, pe rând, cu vederea corupția crescândă din interiorul guvernului, încălcarea flagrantă a drepturilor omului și manifestările ocazionale de antisemitism. Ajutat din toate părțile, nu numai de către Statele Unite, dar și de către Arabia Saudită și de alte state din Golf bogate în zăcămintele de petrol, Mubarak nu s-a ocupat niciodată de reformarea economiei stagnante și care acum avea drept consecință lipsa locurilor de muncă pentru o întreagă generație de tineri egipteni nemulțumiți.

Coloana noastră oficială a ajuns la Palatul Quba – o construcție elaborată de la jumătatea secolului al XIX-lea și una din cele trei reședințe prezidențiale din Cairo –, iar după ceremonia de primire, Mubarak m-a invitat în biroul lui pentru o discuție de o oră. Avea 81 de ani, dar era încă solid, avea umeri lați, un nas acvilin, păr negru pieptănat pe spate și niște ochi ascunși de pleoape grele care îi dădeau aerul unui bărbat obișnuit cu poziția sa, dar și apăsător de greutatea funcției sale. După ce am discutat despre economia egipteană și i-am cerut părerea referitor la modalitățile de revigorare a procesului de pace arabo-israelian, am ridicat problema drepturilor omului, și i-am sugerat câțiva pași pe care i-ar fi putut face pentru a elibera deținuții politici și a relaxa restricțiile impuse presei.

Într-o engleză acceptabilă, dar cu accent pronunțat, Mubarak mi-a refuzat politicos îngrijorările, insistând asupra faptului că serviciile sale de securitate aveau în vedere numai extremismii islamisti și că publicul egiptean era de acord cu abordarea lui fermă. Mi-a făcut aceeași impresie pe care mi-au lăsat-o toți autocrații în vârstă: izolat undeva într-un palat, comunica numai prin funcționari slugarnici cu chipuri împietrite care făceau scut în jurul lui, era incapabil să facă diferența între interesul personal și interesul națiunii pe care o conducea, iar acțiunile lui erau guvernate de dorința de a păstra rețeaua încălțită de patroni și de interese de afaceri care îl mențineau la putere.

Cât de impresionat am fost de contrastul oferit de publicul energic adunat în aula centrală a Universității din Cairo! Am făcut presiuni asupra guvernului pentru a-mi începe discursul printr-o analiză a societății egiptene și mi-a fost clar că prezența celor 3 000 de oameni, printre care studenți, jurnaliști, savanți, lideri ai organizațiilor de femei, activiști comunitari, clerici de seamă și personalități din Frăția Musulmană, era suficientă pentru a transforma această zi într-un eveniment unic, unul care avea să fie urmărit la televizor de cetățeni din lumea întreagă. De îndată ce am pășit pe scenă și am rostit salutul islamic „*Assalamu alaikum*” mulțimea a răspuns la unison. Am avut grijă să amintesc faptul că un singur discurs nu putea schimba problemele prea adânc înrădăcinate. Am putut totuși să sper într-un nou început în Orientul Mijlociu atunci când aplauzele și uralele au continuat pe parcursul întregii discuții despre democrație, drepturile omului, drepturile femeilor, toleranța religioasă și nevoia de o pace reală și stabilă între un Israel sigur și un stat palestinian autonom. La acel moment nu mi-a fost greu să-mi închipui o realitate alternativă în care tinerii din amfiteatru să poată construi noi afaceri și școli, să conducă guverne responsabile și funcționale, să-și regândească credința de-o manieră fidelă tradiției și totodată deschisă unor noi izvoare de înțelepciune. Poate că la asta se gândeau și oficialii de rang înalt din guvern care stăteau, cu fețe posomorâte, în rândul al treilea al amfiteatrului.

Am părăsit podiumul în ropote de aplauze și l-am căutat pe Ben, care de regulă era prea nervos să asiste efectiv la discursurile pe care le redacta și prefera să se retragă într-o încăpere ascunsă, cu nasul în telefonul lui BlackBerry. Zâmbea cu gura până la urechi.

„Aș zice că a funcționat”, i-am spus.

„A fost de-a dreptul epocal”, a răspuns el, fără pic de ironie.

Peste ani, criticii mei și chiar unii din susținătorii mei au jubilat gândindu-se la contrastul dintre tonul optimist, înălțător al cuvântării de la Cairo și realitatea sumbră a evenimentelor din Orientul Mijlociu din timpul celor două mandate ale mele. Unii au considerat asta o dovadă de naivitate care a subminat autoritatea aliaților SUA, cum a fost Mubarak, și a dat tonul haosului. Alții au fost de părere că nu viziunea prezentată fusese problema, ci faptul că nu fusesem capabil să probez acea viziune cu acțiuni eficiente, semnificative. Am fost tentat să dau o replică, bineînțeles – să arăt că fusesem primul care spusesem că un discurs nu avea să rezolve

provocările pe termen lung din regiune; că făcusem eforturi uriașe pentru a promova inițiativele despre care vorbisem în acel discurs, fie că era vorba de o situație mai complexă (un acord între israelieni și palestinieni) sau una mai simplă (crearea unor programe de pregătire pentru viitorii antreprenori); că argumentele despre care vorbisem la Cairo erau încă valabile.

Dar la sfârșit, faptele rămân fapte, iar eu sunt în continuare preocupat de aceleași întrebări pe care mi le-am pus și când eram un simplu coordonator. La ce folosește să descriem lumea așa cum am dori să fie când eforturile pe care le facem nu sunt suficiente? Oare Havel a avut dreptate când a sugerat că, ridicând așteptările oamenilor, eram sortit să-i dezamăgesc? Era oare posibil ca principiile abstracte și idealurile înalte să fie, atunci și mereu, nimic mai mult decât un pretext, un paleativ, un mod de a lupta cu disperarea, sortit eșecului în bătălia cu instinctele primare care ne guvernează, așa încât, orice am spune și orice am face, istoria își urmează mereu cursul predestinat, într-un ciclu nesfârșit de temeri și foamete, dominație și slăbiciune?

Chiar și atunci eram frământat de îndoieli, iar entuziasmul stârnit de discurs a fost rapid înlocuit de preocupările legate de munca ce mă aștepta acasă și de nenumăratele forțe poziționate împotriva a tot ceea ce eu speram. Vizita pe care am efectuat-o imediat după discurs mi-a accentuat și mai mult starea proastă: după un zbor de 15 minute cu elicopterul peste orașul imens, presărat cu structuri cu aspect aproape cubist, de culoarea cafelei cu lapte, am ajuns în deșert; mângâiate de soare, siluetele uimitoare, geometrice ale piramidelor străpungeau linia orizontului. Când am aterizat am fost întâmpinați de cel mai renumit egiptolog din Cairo, un domn excentric și agreabil care purta o pălărie cu boruri late și arăta ca un personaj din Indiana Jones. Timp de câteva ore, m-am bucurat în liniște de peisaj alături de echipa mea. Am cântărit din priviri profilurile antice, stâncoase ale fiecărei piramide. Am stat în umbra Sfinxului, studiindu-i privirea tăcută, indiferentă. Ne-am urcat pe o rampă îngustă, verticală pentru a pătrunde într-una din camerele întunecate ale faraonului, iar în timp ce coboram cu grijă scara îngustă, misterul a fost spulberat de cuvintele de neuitat ale lui Axe:

„La dracu', Rahm, coboară mai încet, că ți-ai pus curul exact pe fața mea!”

La un moment dat, în timp ce-i urmăream pe Gibbs și pe ceilalți încercând să se urce pe cămile pentru obligațiile instantanee

turistice, Reggie și Marvin mi-au făcut semn să îi însoțesc pe coridorul unei piramide-templu mai mici.

„Ia uite, șefu’“, a spus Reggie arătând spre un zid. În piatra netedă, poroasă, am văzut efigia întunecată a unui bărbat. Nu profilul des întâlnit în hieroglife, ci un cap în toată puterea cuvântului. Un chip lung, oval. Urechile proeminente îi încadrau capul ca brațele unei amfore. Era o caricatură de-a mea, realizată prin nu știu ce întâmplare în vremuri de demult.

„O fi vreo rudă“, a spus Marvin.

Am izbucnit toți trei în râs, după care Reggie și Marvin s-au dus să călărească cămilele. Ghidul nostru nu a știut să-mi spună cine era reprezentat în imagine, nici măcar dacă era acolo de când existau piramidele. Dar am rămas lângă zid încercând să-mi imaginez viața din spatele acelei gravuri. Să fi fost oare un membru al curții regale? Un sclav? Un meșter? Poate era doar opera unui vandal plictisit, care și-a așezat aici tabăra peste noapte, la secole după construirea acestui zid, și, inspirat de stele și de propria singurătate, s-a gândit să-și scrijelească în piatră propriul chip. Am încercat să-mi imaginez grijile și strădaniile care l-au consumat și natura lumii în care a trăit, de bună seamă marcată de lupte și de intrigi de palat, de cuceriri și de dezastre, de evenimente care la vremea respectivă au fost la fel de apăsătoare precum cele pe care aveam să le înfrunt odată întors la Washington. Nimic nu mai conta acum, absolut nimic, nici faraonul, nici sclavul, nici vandalul, toți se transformaseră în praf și pulbere.

Tot așa, fiecare discurs pe care l-am rostit, fiecare lege pe care am promulgat-o și fiecare hotărâre pe care am luat-o va fi curând uitată.

Așa cum și eu, și toți cei pe care i-am iubit se vor face într-o zi țărână.

Înainte de întoarcerea acasă, am reconstituit derularea unor evenimente din istoria mai recentă. Președintele Sarkozy a organizat o ceremonie de comemorare a debarcării Aliaților în Normandia, de la care se împlineau 65 de ani, și m-a rugat să iau cuvântul. În loc să zbor direct în Franța, am făcut mai întâi o escală la Dresda, în Germania, unde bombardamentele lansate de Aliați spre sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial au avut drept consecință un incendiu de proporții care a cuprins tot orașul și a ucis aproximativ 25 000 de oameni. Vizita mea era un gest de respect față de un aliat marcant în prezent. Împreună cu Angela Merkel am vizitat biserica de secol al XVIII-lea distrusă de

raidurile aeriene și reconstruită 50 de ani mai târziu, încununată cu o cruce și un glob de aur făurite de un argintar britanic al cărui tată fusese unul dintre piloții ce bombardaseră orașul. Lucrarea argintarului era o mărturie a faptului că nici măcar cei ce luptă pentru o cauză dreaptă nu au voie să întoarcă spatele dușmanului aflat în suferință sau să respingă posibilitatea unei reconcilierii.

Laureatul Premiului Nobel Elie Wiesel ni s-a alăturat ceva mai târziu pentru o vizită la fostul lagăr de concentrare de la Buchenwald. Și această oprire a avut o semnificație politică practică: inițial avusesem în vedere o călătorie la Tel Aviv, după discursul de la Cairo, dar în semn de respect față de doleanțele guvernului israelian – care m-a rugat să nu fac din chestiunea palestiniană principalul punct al cuvântării mele, alimentând astfel impresia că conflictul arabo-israelian era mărul discordiei în criza din Orientul Mijlociu – ne-am decis să facem în schimb un tur al unuia din epicentrele Holocaustului, și pentru a întări semnalul meu de angajare pentru securitatea Israelului și a poporului evreu.

Am avut totuși și un motiv ceva mai personal pentru a face acest pelerinaj. În studenție avusesem ocazia să-l ascult pe Wiesel vorbind și fusesem profund mișcat de modul în care își consemnase experiențele ca supraviețuitor de la Buchenwald. Citindu-i cartea, am descoperit în ea un nucleu moral inexpugnabil care mi-a dat putere și m-a provocat să fiu mai bun în ceea ce făceam. În perioada mandatului meu de senator am avut imensa bucurie de a lega o relație de prietenie cu Elie. Când i-am spus că unul din unchii mei, Charles Payne, fratele lui Toot, făcuse parte din divizia de infanterie a Statelor Unite care ajunsese până la un lagăr adiacent lagărului Buchenwald în aprilie 1945, unde participase la operațiunile de eliberare, Elie mi-a răspuns că ține neapărat ca într-o zi să mergem împreună acolo. Faptul că ne aflam aici acum amândoi era o îndeplinire a acelei promisiuni.

„Dacă acești copaci ar putea vorbi“, a spus Elie în șoaptă, făcând un semn cu mâna către un șir de stejari impunători în timp ce, împreună cu Merkel, pășeam încet pe aleea acoperită cu pietriș care ducea la intrarea principală în lagărul Buchenwald. Cerul era întunecat și apăsător, iar jurnaliștii păstrau o distanță respectuoasă. Ne-am oprit la monumentul victimelor lagărului, unde numele acestora, inclusiv numele tatălui lui Elie, erau gravate pe o placă de oțel care era menținută în permanență la 37 de grade Celsius: temperatura corpului uman, un simbol al umanismului pe care îl împărtășim, plasat pe un loc construit pe ură și intoleranță.

Am vizitat, timp de o oră, întreaga incintă, trecând de turnuri de gardă și ziduri întărite cu sârmă ghimpată, am privit cuptoarele negre ale crematoriului și am dat roată fundațiilor barăcilor de prizonieri. Am văzut acolo fotografii ale lagărului făcute de soldații americani în momentul eliberării. Una dintre fotografii îl înfățișa pe Elie la 16 ani și privind către aparat de pe priciul lui din baracă și am recunoscut același chip frumos și aceeași ochi triști, marcați de foame și de boală și de enormitatea experiențelor la care fusese martor. Elie ne-a descris, mie și lui Merkel, strategiile zilnice de care el și alți prizonieri se foloseau pentru a supraviețui, despre faptul că cei mai puternici sau mai norocoși reușeau să strecoare ceva de mâncare celor slăbiți sau pe moarte, despre întâlnirile clandestine din latrinele atât de scârboase încât gardienii nu intrau niciodată în ele, despre lecțiile pe care adulții le organizau în taină pentru a le preda copiilor matematică, poezie, istorie, nu numai pentru ca aceștia să învețe ceva, dar și pentru a-i ajuta să continue să spere că într-o zi vor fi din nou liberi să trăiască o viață normală.

Adresându-se jurnaliștilor după aceea, Merkel a vorbit răspicat și cu smerenie despre faptul că era imperios necesar ca germanii să-și amintească trecutul, să se confrunte cu întrebarea chinuitoare „cum a fost posibil ca țara lor să comită asemenea acte abominabile?” și apoi să recunoască responsabilitatea specială pe care o aveau acum, aceea de a respinge orice act de intoleranță. A venit apoi rândul lui Elie să vorbească, iar el a descris cum, în 1945 – în mod paradoxal – părăsise lagărul cu speranța într-un viitor mai bun. Simțise speranță, a precizat el, pentru că presupusese că lumea a învățat, odată pentru totdeauna, că ura nu folosea la nimic, că rasismul era o dovadă de ignoranță și că „dorința de a supune mințile și teritoriile și aspirațiile altor popoare este... lipsită de sens”. Acum nu mai putea spune cu siguranță că optimismul lui de atunci fusese justificat, date fiind câmpurile morții din Cambodgia, Rwanda, Darfur și Bosnia.

Ne-a implorat, m-a implorat, să plec de la Buchenwald hotărât să lupt pentru pace, să folosesc amintirea celor petrecute pe locul unde acum ne aflam pentru a pune capăt furiei și divizărilor și pentru a-i îndemna pe oameni să-și găsească puterea în solidaritate.

Cuvintele lui m-au urmărit și în Normandia, penultima mea oprire în acel turneu. În acea zi însorită, cu un cer aproape perfect senin, mii de oameni s-au adunat la Cimitirul Eroilor Americani de pe o coastă de unde se vedeau apele albastre, înspumate ale Canalului Mânecii. Din elicopter am văzut plaja unde, cu 65 de

ani în urmă, peste 150 000 de soldați ai trupelor Aliate, jumătate din ei americani, înfruntaseră valurile uriașe și ajunseseră la țărm sub gloanțele necruțătoare ale inamicului. Urmaseră stâncile neregulate de la Pointe du Hoc, stabilind ca loc de debarcare un capăt de pod ce se dovedise decisiv în câștigarea războiului. Miile de pietre funerare din marmură, șirurile de morminte albe care se întindeau pe pajiștea de un verde crud stăteau mărturie prețului pe care l-am plătit.

Am fost întâmpinat de un grup de tineri jandarmi care recreaseră, ceva mai devreme, salturile cu parașuta ce însoțiseră, în Ziua Z, debarcarea Aliatilor. Erau îmbrăcați în uniforme, frumoși și într-o formă excepțională, zâmbind cu o mândrie justificată. Am dat mâna cu fiecare dintre ei, i-am întrebat de unde sunt și unde erau detașați în prezent. Un sergent clasa I pe nume Cory Remsburg mi-a explicat că majoritatea dintre ei tocmai se întorseseră din Irak. El urma să plece în Afghanistan în câteva săptămâni, pentru a zecea misiune din care făcea parte. A adăugat imediat: „Dar nimic nu se compară cu ce au realizat aici soldații acum 65 de ani, domnule. Ei au făcut posibil modul nostru de viață.”

O trecere în revistă a adunării din acea zi mi-a reamintit că mai existau foarte puțini veterani ai Zilei Z și ai celui de-al Doilea Război Mondial care să fi putut veni până aici. Cei câțiva care reușiseră să ajungă se deplasau în scaune cu rotile sau cu ajutorul unui cadru. Bob Dole, eroul din Kansas care suferise răni înfiorătoare în al Doilea Război Mondial și devenise ulterior cel mai de succes și cel mai respectat senator de la Washington, era prezent acolo. Tot acolo se afla și unchiul Charlie, fratele lui Toot, care venise însoțit de nevasta lui, Melanie, la invitația mea. Unchiul Charlie fusese bibliotecar și era unul din cei mai blânzi și modești oameni pe care îi cunoșteam. Toot mi-a povestit că fusese atât de zdruncinat de experiența de pe front încât timp de șase luni după întoarcerea acasă abia scosese un cuvânt.

Indiferent de rănilor care îi marcaseră, acești oameni emanau un aer de mândrie tăcută, așa cum se prezentaseră în uniforme lor de veterani decorate cu medalii militare frumos lustruite. Mi-au povestit din experiențele lor, au dat mâna cu mine și au primit cu bucurie mulțumirile mele și ale altor persoane. Eram înconjurați de copiii și de nepoții acestor bărbați, care știau mai puțin despre eroismul dovedit de aceștia în timpul războiului decât despre viețile pe care le duseseră după aceea – ca profesori, ingineri, muncitori, proprietari de prăvălii, oameni care se

căsătoriseră cu iubitele lor munciseră din greu pentru a-și cumpăra o casă, se luptaseră cu depresia și cu dezamăgirile, antrenaseră Liga de Juniori, făcuseră voluntariat la biserici și sinagogi și își văzuseră copiii întemeindu-și familii.

Așteptând să înceapă ceremonia, îi priveam de pe scenă și mi-am dat seama că viețile acestor veterani în vârstă de 80 și ceva de ani erau de fapt răspunsul întrebărilor care mă frământau. Poate că discursul meu de la Cairo nu urma să aibă nici un rezultat. Poate că neînțelegerile din Orientul Mijlociu aveau să se rezolve de la sine, indiferent de ceea ce aș fi făcut eu. Poate că nu puteam spera decât să îi temperăm pe oamenii ca Mubarak și să îi lichidăm pe cei ce doreau să ne ucidă. Poate că, așa cum șopteau în taină piramidele, nimic nu conta pe termen lung. Însă, judecând după singura scară pe care oricine o putea înțelege, acea a secolelor trecute, acțiunile unui președinte american trasaseră lumii un curs mai bun în urmă cu 65 de ani. Sacrificiile făcute de acești oameni la vârsta de-acum a tinerilor jandarmi pe care tocmai îi întâlnisem făcuseră toată diferența. La fel cum mărturia lui Elie Wiesel, beneficiar al acelor sacrificii, făcuse o mare diferență. La fel cum dorința Angelei Merkel de a înțelege lecția tragică a trecutului națiunii germane făcea o mare diferență.

A venit rândul meu să vorbesc. Am spus povestea câtorva oameni pe care am ajuns să-i cinstim. „Istoria noastră a fost mereu suma alegerilor pe care le-am făcut și a acțiunilor săvârșite de fiecare individ în parte, bărbat sau femeie“, am concluzionat. „Totul a depins mereu de noi.“ M-am întors spre veteranii de pe scenă, din spatele meu, și am avut convingerea că ceea ce spuneam era adevărat.

CAPITOLUL 16

Prima noastră primăvară la Casa Albă a debutat devreme. La jumătatea lunii martie, temperaturile s-au îmblânzit și zilele au devenit mai lungi. Vremea a început să se încălzească treptat, iar Peluza de Sud s-a transformat într-un parc gata de explorat. Hectare întregi de pajiște verde bogată erau mărginite de ulmi și de stejari masivi și umbroși, iar ascuns după gardul viu se afla un heleșteu în care se bălăciseră copiii și nepoții președinților americani și care se oprea exact în alee. Existau tot felul de cotloane sau de refugii, unde copiii să se poată juca leapșa sau de-a v-ați ascunselea, și chiar câteva viețuitoare sălbatice – nu numai veverițe și iepuri, dar și un șoim cu coada roșie pe care un grup de elevi de clasa a patra îl botezaseră Lincoln, și o vulpe subțire, cu picioare lungi, ce putea fi văzută uneori la distanță la orele târzii ale după-amiezii și care uneori căpăta destul curaj cât să se plimbe de-al lungul colonadei.

Fiindcă fuseserăm cam izolați în timpul iernii, am profitat din plin de noua noastră „curte”. Am instalat un leagăn pentru Sasha și Malia, lângă piscină, chiar în fața Biroului Oval. Dacă priveam pe fereastră în timpul unei întâlniri târzii pe marginea vreunei situații de criză, le vedeam uneori pe fete jucându-se afară, cu chipurile radiind de bucurie când se dădeau cu elan în leagăn. Am instalat și câteva coșuri de baschet mobile, la un capăt și la celălalt al terenurilor de tenis, deci mă puteam furișa din când în când să joc o partidă de baschet unu-la-unu cu Reggie, iar membrii echipei mele puteau organiza jocuri între echipe de câte cinci.

Cu ajutorul lui Sam Kass, dar și cu contribuția horticultorului de la Casa Albă și a unui grup de elevi pasionați de clasa a cincea de la o școală locală, Michelle și-a creat propria grădină. Ceea ce

fusese inițial un proiect însemnat, dar modest pentru a încuraja alimentația sănătoasă a devenit ulterior un real fenomen, care a inspirat școli și comunități întregi din toată țara să-și creeze propriile grădini, a atras atenția internațională și a generat o producție grozavă de legume la sfârșitul acelei veri – varză, morcovi, ardei gras, fenicul, ceapă, salată verde, broccoli, căpșuni, afine, tot ce i-ar putea trece cuiva prin minte – încât bucătăria Casei Albe a început să doneze lăzi întregi de legume către băncile locale de alimente. Un avantaj în plus și neașteptat a fost faptul că un membru al echipei de grădinari era și un apicultor amator, așa încât i-am acordat permisiunea de a instala acolo câțiva stupi. Nu numai că a reușit să producă 50 de kilograme de miere pe an, dar un mic producător de bere de la popota Marinei a propus să folosim mierea într-o rețetă nouă de bere, ceea ce a dus la lansarea primei truse de preparare a berii pentru acasă și mi-a acordat titlatura de prim președinte fabricant de bere. (Am aflat că George Washington, la rândul său, își făcea singur whisky-ul.)

Dintre toate bucuriile aceluia prim an la Casa Albă, nici una nu s-a comparat cu sosirea lui Bo în familia noastră, la jumătatea lunii aprilie. Un ghemotoc adorabil de blană neagră, cu pieptul alb și lăbuțele din față albe ca zăpada. Malia și Sasha, care mă rugaseră încă înainte de campanie să le cumpăr un cățeluș, au chiuit de bucurie când l-au văzut prima oară, l-au lăsat să le lingă pe față și pe urechi și s-au tăvălit cu el pe podeaua reședinței. Nu numai fetele l-au îndrăgit. Michelle petrecea atât de mult timp cu Bo – pe care îl învăța tot felul de trucuri, îl ținea în brațe și îi strecura pe ascuns câte o bucățică de șuncă –, încât Marian mi-a mărturisit că își făcea reproșuri, ca mamă, pentru că nu cedase rugăminții lui Michelle de a avea și ea un cățeluș când era doar o fetiță.

Cât despre mine, pot spune că am căpătat cel mai de nădejde prieten pe care îl poate avea un politician de la Washington, așa cum s-a exprimat la un moment dat cineva. Bo mi-a dat și un motiv în plus să-mi las deoparte munca de birou la orele serii și să îmi însoțesc familia în lungi plimbări după cină, pe Peluza de Sud. În acele clipe mă simțeam un om normal, complet, atât de norocos pe cât poate fi cineva, în acele clipe în care lumina căpăta nuanțe de roșu și auriu, când Michelle zâmbea și mă strângea de mână în timp ce cățelul nostru țâșnea din vreun tufiș, iar fetele alergau după el, sau când Malia ne ajungea din urmă și îmi puneă întrebări despre cuiburile de păsări sau despre cum se formează

norii, sau în timp ce Sasha se agăța de piciorul meu ca să vadă cât timp pot să merg cu ea așa.

Bo, pe care îl promisem în dar de la Ted și Vicky Kennedy, provenea dintr-o familie care se înrudea cu perechea de câini de apă portughezi ai lui Teddy. Fusese un gest extrem de atent – nu numai pentru că rasa este hipoalergenică (un factor esențial, dată fiind alergiile Maliei), dar și datorită faptului că soții Kennedy avuseseră grijă să-l dresseze pe Bo înainte de a ni-l dăruia. Dar când le-am telefonat să le mulțumesc, nu am putut vorbi decât cu Vicky. Cu aproape un an în urmă, Teddy fusese diagnosticat cu o tumoră malignă pe creier și cu toate că făcea tratament la Boston era limpede – inclusiv pentru Teddy – că perspectiva nu era deloc optimistă.

Îl văzusem în martie, când îmi făcuse surpriza de a veni la o conferință de la Casa Albă pe tema legislației asigurărilor medicale universale. Vicky își făcuse griji din cauza acelei călătorii și înțelegeam de ce. Mersul lui Teddy în acea zi păruse nesigur; costumul abia dacă i se mai potrivea după ce slăbise și, în ciuda poziției lui optimiste, ochii injectați, tulburi dovedeau cât îi era de greu să se țină pe picioare. Cu toate acestea insistase să vină, deoarece, cu 35 de ani în urmă, cauza asigurării medicale decente, accesibile tuturor cetățenilor devenise pentru el una personală. Fiul său, Teddy Jr., fusese diagnosticat cu cancer osos, ceea ce dusesese ulterior la amputarea piciorului băiatului de numai 12 ani. În timpul spitalizării fiului lui, Teddy cunoscuse alți părinți ai căror copii erau în stare gravă și care nu știau cum vor plăti facturile medicale care se tot adunau. Atunci și acolo jurase că avea să acționeze pentru a schimba această situație.

Vreme de șapte administrații, Teddy dusesse o luptă asiduă. În timpul administrației Clinton, contribuise la ratificarea Programului de Asigurare Medicală a Copiilor. Lovindu-se de obiecții din interiorul propriului partid, Teddy colaborase cu președintele Bush pentru a obține acoperire pentru tratamentul persoanelor în vârstă. Numai că în ciuda influenței sale și a priceperii în domeniul legislativ, visul său de a elabora o lege universală a sănătății – un sistem care să asigure îngrijire medicală de calitate pentru toți cetățenii, indiferent de capacitatea lor de plată – continuase să-l ocolească.

Tocmai de aceea Ted Kennedy făcuse eforturi susținute să se dea jos din pat și să vină la conferința noastră, perfect conștient de faptul că, deși nu mai avea putere de-a duce lupta mai departe, scurta, dar simbolică lui prezență ar fi putut avea un efect puternic. Când a pășit în Camera de Est, cei 150 de oameni prezenți

au izbucnit în urale și în aplauze prelungite. După ce am deschis lucrările conferinței, l-am invitat să vorbească primul, iar câțiva dintre foștii lui angajați au lăcrimat când și-au văzut fostul șef pregătindu-se să ia cuvântul. Remarcile lui au fost succinte; vocea lui baritonă nu a mai răsunat la fel ca altădată pe holurile Senatului. A spus că abia aștepta să facă parte din infanteria noului efort. În momentul la care cel de-al treilea sau al patrulea vorbitor a urcat la tribună, Vicky l-a condus discret în afara sălii.

L-am mai văzut o singură dată după vreo două săptămâni, la ceremonia de semnare a unei legi pentru extinderea programelor de servicii naționale, pe care atât republicanii, cât și democrații o denumiseră în onoarea lui. M-am gândit deseori la Teddy când Bo intra în Sala Tratativelor, dând din coadă țăntoș înainte de a se face covrig la picioarele mele. Îmi aminteam mereu ce îmi spusese Teddy în acea zi, înainte să pășim împreună în Camera de Est: „A sosit momentul, domnule președinte“, a spus el. „Nu-l lăsați să vă scape printre degete.“

Misiunea înființării unei asigurări de sănătate universale în Statele Unite începuse în anul 1912, când Theodore Roosevelt, care fusese timp de aproape opt ani președintele republican al Americii, s-a hotărât să candideze din nou, de data aceasta cu o platformă progresistă care milita pentru înființarea unui serviciu național de sănătate centralizat. La vremea aceea, foarte puțini oameni aveau nevoie sau simțeau nevoia unei asigurări private de sănătate. Majoritatea americanilor își plăteau pe loc fiecare vizită la medic, dar domeniul medical se dezvoltă, devenea mai sofisticat însă, pe măsură ce diferitele teste de diagnostic și intervenții chirurgicale au fost puse la dispoziția pacienților, costurile au început să crească, iar sănătatea a început să devină din ce în ce mai mult o chestiune de situație financiară. Atât Regatul Unit, cât și Germania au rezolvat chestiuni similare prin instituirea sistemelor naționale de asigurări de sănătate, iar exemplul lor a fost urmat și de alte națiuni europene. Roosevelt a pierdut alegerile din 1912, dar idealurile progresiste ale partidului său plantaseră deja sămânța unei asistențe medicale accesibile și convenabile ce reprezenta mai mult un drept decât un privilegiu. Nu a trecut mult timp, însă, până când medicii și politicienii din Sud s-au opus cu vehemență implicării de orice fel a guvernului în serviciile de sănătate, înfierând această practică drept o formă de bolșevism.

După ce FDR a instituit înghețarea salariilor la nivel național pentru a stopa inflația în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, multe companii au început să ofere asigurări private de sănătate și beneficii de pensii într-o încercare de a atrage numărul mic de angajați care nu erau mobilizați pe front. După terminarea războiului, acest sistem bazat pe angajator a continuat și pentru că sindicatele muncitorești agreau aranjamentul, dat fiind că le oferea posibilitatea de a folosi pachetele de beneficii negociate sub umbrela contractelor colective de muncă pentru a recruta noi membri. Dezavantajul a fost că sindicatele nu au mai fost motivate să facă presiuni pentru programe de sănătate din partea guvernului ce ar fi putut ajuta pe toată lumea. Harry Truman a propus de două ori un sistem național de servicii medicale, o dată în 1945, iar a doua oară ca parte a pachetului Fair Deal¹ din 1949, dar apelul făcut public pentru sprijinirea programului nu a putut concura cu eforturile departamentului de relații publice extrem de bine finanțat al Asociației Americane a Medicilor și cu eforturile altor lobbyiști din industria medicală. Adversarii lui Truman nu numai că i-au spulberat eforturile, dar au convins o mare parte a publicului că „medicina naționalizată” va duce la raționalizare, la pierderea medicului de familie și a libertăților pe care americanii le prețuiesc atât de mult.

În loc să conteste direct asigurările private, progresiștii și-au concentrat energia pentru a ajuta acele segmente de populație pe care piața le lăsase în urmă. Aceste eforturi au fost încununate de succes în timpul campaniei Great Society dusă de președintele Lyndon B. Johnson, când a fost introdus un program universal cu un singur plătitor, finanțat din veniturile obținute din impozitul pe salarii, destinat seniorilor (Medicare), precum și un program mai puțin cuprinzător bazat pe o combinație de finanțare de stat și federală și destinat populației nevoiașе (Medicaid). În anii 1970 și la începutul anilor 1980, acest sistem combinat a funcționat destul de bine, iar un procent de aproximativ 80 la sută din populația americană a beneficiat de asigurare medicală fie datorită locului de muncă, fie datorită unuia din cele două programe. Apărătorii acestor programe fac referire la multiplele inovații aduse pieței de

¹ O Înțelegere Corectă – program social și economic introdus de președintele Truman pentru creșterea salariul minim, extinderea beneficiilor asigurărilor sociale și alocarea de fonduri pentru curățarea cartierelor sărace (n.tr.)

către industria medicală proprofit, de la accesul la investigații tip RMN până la medicamente care fac diferența între viață și moarte.

Cu toată utilitatea lor, aceste inovații au determinat ulterior creșterea costurilor serviciilor medicale. Fiindcă asiguratorii erau cei care acopereau costurile medicale ale națiunii, pacienții nu au avut cum să pună sub semnul întrebării dacă producătorii de medicamente erau cei care umflau prețurile sau medicii și spitalele erau cei care recomandau analize redundante sau tratamente inutile pentru a-și asigura spatele. Între timp, aproape o cincime din populația țării risca ruina financiară în caz de boală sau de accident. Dat fiind că nu își puteau permite controale periodice și o asistență medicală preventivă, cei neasigurați așteptau de multe ori până ajungeau într-o situație critică înainte de a se duce la camera de gardă a unui spital, unde bolile mai avansate însemnau un tratament mult mai costisitor. Spitalele au profitat de situație mărin costurile pentru pacienții asigurați, ceea ce a dus la creșterea prețului asigurărilor.

Toate acestea reprezintă o explicație a faptului că Statele Unite au cheltuit mai mult pentru asigurarea medicală a unei singure persoane decât orice altă economie avansată (cu 112% mai mult decât Canada, cu 109% mai mult decât Franța și cu 117% mai mult decât Japonia), cu rezultate similare sau chiar mai slabe. Diferența a însemnat sute de miliarde de dolari anual, bani care ar fi putut fi folosiți pentru a asigura o îngrijire de calitate pentru copiii americanilor sau care ar fi putut contribui la reducerea taxelor școlare sau ar fi putut elimina o mare parte a deficitului financiar. Costurile medicale ce creșteau exploziv au fost o povară și pentru afacerile americane: producătorii auto japonezi și germani nu au fost nevoiți să se preocupe de cei 1 500 de dolari necesari pentru îngrijirea medicală a fiecărui muncitor și pensionar pe care Detroitul, de pildă, îi introducea în prețul fiecărei mașini care ieșea de pe linia de asamblare.

În realitate, companiile americane au început să pună în cărca angajaților costurile ridicate ale asigurărilor abia la sfârșitul anilor 1980 și în anii 1990, în replică la concurența străină, înlocuind planurile tradiționale de costuri din banii salariaților cu versiuni mai ieftine ce includeau sume deductibile mai mari, coplăți, riscul propriu și alte surprize ascunse printre rânduri. Sindicatele nu-și puteau menține planurile tradiționale de beneficii decât dacă renunțau la măririle de salariu. Micile întreprinderi au întâmpinat mari dificultăți în asigurarea salariaților lor. Companiile de asigurări care acționau pe piața individuală au perfecționat arta respingerii acelor clienți care, statistic vorbind, prezentau cel mai

mare risc de a apela la sistemul de îngrijiri medicale, în special a celor cu „afecțiuni medicale preexistente” – categorie care includea pacienți cu orice fel de boală, de la un cancer în remisie, până la astm și alergii cronice.

Nu este, așadar, de mirare, că în momentul în care am preluat președinția Statelor Unite foarte puțini oameni erau dispuși să apere starea de fapt. Peste 43 de milioane de americani erau neasigurați, ratele de asigurare se măriseră cu 97% din anul 2000, iar costurile continuau să crească. Și totuși, perspectiva de a încerca să treacă o lege a reformei sănătății prin Congres într-o perioadă de apogeu a crizei economice a dat fiori echipei mele. Până și Axe avea îndoieli, iar el trecuse prin furcile caudine ale asigurării speciale pentru fiica lui care suferea de epilepsie severă și renunțase la jurnalism pentru a fi consultant politic mai mult din motive pecuniare, pentru a putea plăti tratamentul fiicei lui.

„Datele sunt destul de clare”, ne-a spus Axe când am discutat la un moment dat chestiunea. „Oamenii urăsc starea actuală de fapt, dar majoritatea au asigurare. Nu prea le stă mintea la scăpările sistemului, se gândesc la asta abia când cineva din familie se îmbolnăvește. Au o anume simpatie față de medicul de familie. Și nu au încredere că Washingtonul poate rezolva problema. Chiar presupunând că au încredere în tine, îi va preocupa faptul că orice schimbare le va scoate bani din buzunar pentru a ajuta pe altcineva. Pe lângă asta, dacă îi întrebi ce schimbări ar dori să vadă în sistemul de sănătate, îți vor spune că vor orice tratament este posibil, indiferent de costuri sau de eficacitate, din partea oricărui asigurator ales de ei, oricând doresc ei – gratuit. Ceea ce bineînțeles că noi nu le putem oferi. Și asta până când companiile de asigurări, producătorii de medicamente și medicii să înceapă să-și facă singuri publicitate...”

„Ceea ce încearcă Axe să vă spună, domnule președinte”, l-a întrerupt Rahm, vizibil iritat, „este că toată povestea asta se poate întoarce împotriva noastră.”

Ne-a reamintit că fusese martor al ultimului proiect de asigurare universală de sănătate, când propunerea legislativă lui Hillary Clinton eșuase lamentabil, dând naștere unor reacții negative care duseseră la pierderea controlului de către democrați în Camera Reprezentanților la alegerile parlamentare din 1994.

„Republicanii vor spune că serviciile medicale sunt doar o nouă cheltuială nejustificată a liberalilor și o deturnare a atenției de la criza economică.”

„Poate că îmi scapă ceva“, am spus, „dar credeam că facem tot ce ne stă în putință pe plan economic.“

„Știu asta, domnule președinte. Dar poporul american nu știe.“

„Deci, ce înseamnă asta?“, am întrebat. „Că în ciuda celei mai mari majorități democratice de zeci de ani încoace, în ciuda promisiunilor pe care le-am făcut în campania electorală, nu e de dorit să ducem la îndeplinire reforma sănătății?“

Rahm i-a cerut din priviri ajutorul lui Axe.

„Toți suntem de părere că merită să încercăm“, a răspuns Axe. „Dar trebuie să aveți în vedere faptul că, dacă nu reușim, președinția va fi puternic afectată. Și nimeni nu înțelege asta mai bine ca McConnell și Boehner.“

M-am ridicat, dându-le de înțeles că întâlnirea se încheiase.

„Atunci ar fi bine să reușim“, le-am spus.

Când mă gândesc la acele prime conversații, e greu să nu recunosc că eram puțin prea încrezător. Eram atât de convins de faptul că reforma sănătății era atât de limpede, încât aveam să beneficiaz de sprijinul poporului american chiar și în fața unei opoziții extrem de bine alinate. Alte inițiative importante – precum reforma imigrației și legislația privind schimbările de mediu – erau mult mai greu de trecut prin Congres; m-am gândit că o victorie în planul care afecta cel mai mult viața de zi cu zi a americanilor era șansa noastră de a imprima un anume ritm agendei mele legislative. Cât despre riscurile politice amintite de Axe și Rahm, recesiunea garanta oricum faptul că aveam să cobor în sondaje. Iar o atitudine reținută n-ar fi schimbat în nici un fel realitatea. Și chiar dacă lucrurile ar fi stat altfel, a rata șansa de a ajuta milioane de oameni doar pentru că ar fi afectat șansele mele de a fi reales... ei bine, acesta era un gen de comportament îngust, de instinct de conservare pe care jurasem să-l resping.

Interesul meu față de sistemul de sănătate depășea politica și strategiile; era un interes personal, așa cum fusese și pentru Teddy. De fiecare dată când întâlneam un părinte care se frământa în fel și chip să facă rost de bani pentru tratamentul copilului bolnav mă gândeam la noaptea în care ne dusesem cu Sasha, pe-atunci un bebeluș de numai trei luni, la camera de gardă, unde fusese diagnosticată cu meningită virală. Îmi aminteam atunci de spaima și neajutorarea pe care le simțisem când asistenta luase copilul să-i facă o puncție lombară și de momentul în care ne dădusem seama că n-am fi putut depista la timp infecția dacă fiicele noastre n-ar

fi beneficiat de îngrijirea unui pediatru pe care îl puteam suna la orice oră din zi și din noapte. În turneul electoral cunoscusem fermieri și casieri de supermarket care sufereau de probleme la genunchi sau dureri de spate pentru că nu-și puteau permite un control medical și de fiecare dată mă gândeam la prietenul meu Bobby, un pescar din Hawaii care se ducea la doctor numai dacă suferea răni grave (ca atunci când, în urma unei scufundări, un plămân îi fusese perforat de un harpon) pentru că asigurarea lunară de sănătate l-ar fi ușurat de câștigul său pe-o săptămână.

M-am gândit mai cu seamă la mama mea. La mijlocul lunii iunie m-am dus la Green Bay, Wisconsin, pentru o primă ședință cu primăria pe tema sănătății, dintr-o serie de întâlniri pe care urma să le avem în toată țara în speranța de a primi informații din partea cetățenilor și de a educa oamenii privind avantajele reformei. Cea care m-a prezentat în ziua aceea a fost Laura Klitzka, o femeie de 35 de ani diagnosticată cu un cancer de sân agresiv care i se răspândise și în sistemul osos. Deși era trecută pe asigurarea de sănătate a soțului ei, operațiile multiple pe care le suferise, ședințele de radiații și de chimioterapie epuizaseră limitele asigurării ei de viață și, ca atare, aveau acum facturi medicale neachitate în valoare de 12 000 de dolari. Cu toată împotrivirea soțului ei, Laura se gândea acum dacă mai merită să continue tratamentul. Înaintea evenimentului am stat de vorbă cu ei chiar la ei acasă, ea zâmbind stânjenită în timp ce Peter supraveghea cei doi copii care se jucau pe podea.

„Vreau să petrec cât mai mult timp posibil cu ei“, mi-a spus Laura, „dar nu vreau să-i las cu un munte de datorii. Simt că sunt foarte egoistă.“ Ochii i s-au umplut de lacrimi, iar eu i-am luat mâna în mâna mea și mi-am amintit de mama, de felul în care slăbise în ultimele luni de viață; mi-am amintit de dățile în care amânase controalele care i-ar fi putut prinde boala la timp, amânări provocate de faptul că se întâmpla să fie între două slujbe și să n-aibă asigurare; mi-am amintit de stresul care o chinase pe patul de spital pentru că asiguratorul refuzase să-i plătească clauza de invaliditate sub pretextul că nu declarase o afecțiune preexistentă în ciuda faptului că nici măcar nu fusese diagnosticată la momentul intrării în vigoare a poliței de asigurare. Regrete nerostite mă măcinau acum.

Ratificarea legii sănătății nu o putea întoarce pe mama din morți. Nici n-ar fi putut să-mi astâmpere sentimentul de vină pe care-l aveam pentru că nu fusesem alături de ea pe patul de

moarte. Și ar fi fost probabil mult prea târziu pentru a o ajuta pe Laura Klitzka și familia ei.

Dar putea salva viața *unei alte* mame, în viitor. Și pentru asta merita să lupt.

Se punea întrebarea dacă proiectul era fezabil. Dacă e să mă refer la Legea privind relansarea economică, a fost un proiect greu, dar conceptul din spatele legislației era relativ simplu: nu trebuia decât să las guvernul să pompeze cât mai urgent bani pentru a menține economia la suprafață și pentru ca oamenii să-și poată păstra locurile de muncă. Legea nu lua bani de la nimeni, nici nu impunea schimbări în modul de operare a afacerilor, și nu întrerupea programe mai vechi pentru a achita programe mai noi. Pe termen scurt, nimeni nu pierdea nimic.

Dar, orice lege importantă în domeniul sănătății ar fi însemnat, dimpotrivă, să zdruncinăm a șasea parte din economia americană. Un pachet de legi de asemenea anvergură presupunea sute de pagini de amendamente și de reglementări modificate în permanență, unele noi, altele, mai vechi, reformulate, iar miza fiecăreia era imensă. O singură prevedere inclusă în lege se traducea în miliarde de dolari, pierduți sau câștigați pentru un anume sector din industria medicală. O singură modificare a unei cifre, un zero aici, o zecimală colo, ar fi însemnat că milioane de alte familii de americani ar fi putut beneficia de asigurare medicală – sau nu. În toată țara, companiile de asigurări, cum ar fi Aetna sau UnitedHealthcare, erau angajatori importanți, iar spitalele locale serveau drept ancoră economică pentru multe orașele și ținuturi. Oamenii aveau motive justificate – care țineau de viață și de moarte – pentru a fi îngrijorați asupra modului în care schimbările de orice fel i-ar fi afectat.

Se ridica, de asemenea, problema finanțării legii. Pentru a asigura cât mai mulți oameni, am argumentat, America nu trebuia să cheltuiască mai mult pe sănătate, ci trebuia doar să folosească acei bani cu înțelepciune. Teoretic, acest lucru era adevărat. Greșeala și ineficiența unei persoane puteau însemna profitul sau confortul alteia, iar cheltuielile pe asigurări aveau să fie observate în registrele federale mult mai repede decât economiile realizate datorită reformei și, spre deosebire de companiile de asigurări sau de Big Pharma, ai căror acționari aveau pretenția ca orice schimbare care i-ar fi costat un bănuț în plus să fie atent analizată, majoritatea potențialilor beneficiari ai reformei – chelnerițele, fermierii,

contractorii independenți sau supraviețuitorii unui cancer – nu aveau de partea lor cărduri de lobbyiști bine plătiți și cu experiență care să facă potecă pe holurile Congresului în numele lor.

Cu alte cuvinte, atât politica cât și esența asistenței medicale erau năucitor de complicate. Eram nevoit să explic poporului american, inclusiv celor cu asigurări de sănătate excelente, de ce și cum putea funcționa reforma. De aceea, m-am gândit să folosim un proces cât mai deschis și transparent pentru a elabora legislația necesară. „Toată lumea va putea să-și exprime părerea“, le spuseseam alegătorilor în timpul campaniei. „Nu vom negocia cu ușile închise, ci vom aduce laolaltă toate părțile implicate și vom transmite aceste negocieri prin televiziunea prin cablu C-SPAN, astfel încât poporul american să înțeleagă care sunt opțiunile.“ Când i-am spus asta mai târziu lui Rahm, m-a privit de parcă s-ar fi rugat în sinea lui să nu fiu președinte, ca să-mi poată explica măcar în termeni mai pitorești cât de idiot era planul meu. Mi-a spus că, dacă doream să trecem o lege, procesul trebuia să implice zeci de negocieri și compromisuri și nu putea fi condus, în nici un caz, ca un seminar de educație civică.

„Să faci cârnați nu-i treabă simandicoasă, domnule președinte“, mi-a spus el. „Dar dumneavoastră doriți și o bucată destul de consistentă din cârnatul ăsta“.

Rahm și cu mine eram de acord într-o privință și anume că, în lumina experienței pe care o avusesem cu legea stimulentei, nu ne puteam baza *absolut deloc* pe voturile republicanilor – și în nici un caz când era vorba de un domeniu atât de important ca sănătatea. Încă o dată nu aveam decât o singură opțiune, aceea de a încerca, măcar pentru a scăpa de amenințarea obstrucționiștilor din Senat. Ne așteptau câteva luni bune de muncă susținută, de analiză și de posibile consecințe ale fiecărui alineat din legislație, de coordonare a tuturor eforturilor din diversele agenții federale și din ambele camere ale Congresului și, în tot acest timp, nu puteam spera decât să găsim pârgurile necesare în negocierile cu jucătorii majori din lumea medicală, de la furnizori de echipamente medicale și administratori de spital, până la companii de asigurare și companii farmaceutice. Iar pentru asta aveam nevoie de o echipă de experți din domeniul medical care să activeze în culise.

Din fericire, am putut recruta un trio remarcabil de femei capabile să gestioneze activitatea. Am numit-o pe Kathleen Sebelius, aflată la al doilea mandat de guvernator democrat al statului Kansas, stat cu simpatii republicane, în funcția de secretar al

Departamentului de Sănătate și Servicii Umane. Fiindcă fusese comisar al asigurărilor de stat, cunoștea politicile și economia sistemului de sănătate și era un politician destul de înzestrat – lăteată, amuzantă, sociabilă, dură și versată în ale presei – pentru a servi drept interfață a reformei sănătății, o persoană care se simțea într-un studiu TV ca pește în apă și pe care o puteam delega să viziteze primăriile din țară și să explice intențiile noastre. Jeanne Lambrew, profesoară la Universitatea din Texas și expertă în Medicare și Medicaid, a devenit director al Departamentului de Sănătate și Servicii Umane din cadrul Reformei Sănătății și, practic, consiliera noastră șefă pe probleme de strategie. Înaltă, onestă, de cele mai multe ori surdă la constrângerile politice, cunoștea în cel mai mic amănunt toate datele și nuanțele fiecărei propuneri din sănătate – și ne puteam baza pe corectitudinea ei în cazul în care am fi deviat prea mult în direcția comodității politice.

Dar persoana pe care am ajuns să mă bazez cel mai mult odată cu demararea campaniei noastre a fost Nancy-Ann deParle, o avocată din Tennessee care a condus programele de sănătate ale statului respectiv înainte de a deveni administrator al Medicare în timpul administrației Clinton. Nancy-Ann era o profesionistă desăvârșită și genul de om care era obișnuit să traducă munca sânguincioasă în succes. N-aș putea spune cât din ambiția ei era rezultatul copilăriei ei de chinezoaică naturalizată dintr-un mic orașel din Tennessee. Nancy-Ann nu prea vorbea despre ea însăși – cel puțin nu cu mine. Tot ce știu e că atunci când ea avea 17 ani, mama ei murise de cancer pulmonar, ceea ce ar fi putut avea o legătură cu faptul că renunțase la jobul foarte rentabil de la o societate privată de investiții pentru o poziție care presupunea să petreacă foarte mult timp departe de soțul ei și de copiii lor.

Nu eram singurul care avea un motiv personal pentru susținerea legii sănătății.

În Senat, am avut parte de un mic miracol în persoana celor 60 de senatori din grupul parlamentar democrat, datorită faptului că Al Franken și-a ocupat în sfârșit fotoliul după o numărare discutabilă a voturilor din Minnesota, și datorită deciziei lui Arlen Specter de a trece la alt partid după ce fusese, pur și simplu, făcut să plece din Partidul Republican – întocmai ca Charlie Crist – pentru simplu fapt că susținuse Legea privind relansarea economică. Dar efectivul necesar pentru a ține piept unui obstrucționist nu era încă întrunit, pentru că mai aveam nevoie de votul lui Ted Kennedy, bolnav în fază terminală, de cel al lui Robert

Byrd, plâpând și suferind, din Virginia de Vest, ca să nu mai vorbesc de democrații conservatori precum Ben Nelson, senator de Nebraska (fost director al unei companii de asigurări) și care se putea suci în orice moment. Dincolo de nevoia unui coeficient de eroare, știam că ratificarea unei legi atât de complexe cum era reforma sănătății doar cu sprijinul voturilor de partid ar fi putut împrumuta o dimensiune vulnerabilă legii pe termen lung. Dacă am fi putut măcar obține sprijin bilateral, eram pregătit să fac unele compromisuri substanțiale.

Din fericire, aveam la dispoziție un model pe care puteam lucra, unul care, în mod cu totul și cu totul ironic, era rezultatul unui parteneriat între Ted Kennedy și fostul guvernator de Massachusetts Mitt Romney, care candidase în alegerile republicane primare pentru funcția de președinte. Comparând deficiențele bugetare și riscul de-a pierde finanțarea pentru Medicaid cu câțiva ani în urmă, Romney făcuse o fixație pentru a asigura cum se cuvine cât mai mulți rezidenți din Massachusetts, lucru care ar fi redus cheltuielile statului cu îngrijirile medicale de urgență pentru cei neasigurați și, ideal, ar fi avut ca rezultat îmbunătățirea stării de sănătate a populației, în general.

Împreună cu echipa lui, a conceput o abordare multiplă care prevedea ca fiecare persoană să fie obligată să achiziționeze o asigurare de sănătate (un „mandat individual”) exact în același fel în care proprietarii de mașini erau obligați să facă asigurare auto. Cetățenii cu venituri medii care nu puteau accesa, prin intermediul slujbei, asigurarea de sănătate, care nu se calificau nici pentru Medicare nici pentru Medicaid și nici nu-și puteau permite asigurări private, urmau să primească subvenții de la guvern pentru a-și plăti asigurarea. Subvențiile aveau să fie stabilite pe o scară fluidă corespunzătoare venitului fiecărei persoane, iar o piață centrală online – un fel de „bursă” – urma să fie înființată pentru consumatori, astfel încât aceștia să poată achiziționa cel mai bun program de asigurare. Asiguratorii nu mai aveau voie să respingă cererile de asigurare ale cetățenilor pe baza unor afecțiuni preexistente.

Aceste două idei – mandatul individual și protejarea oamenilor cu afecțiuni preexistente – mergeau mână în mână. Datorită unui nou bazin de clienți ce beneficiau de subvenții din partea guvernului, asiguratorii nu s-au mai putut folosi de pretextul protejării propriilor profituri prin alegerea exclusivă a clienților tineri și în perfectă stare de sănătate pentru vânzarea de polițe. Între timp, mandatul garanta faptul că oamenii nu puteau păcăli

sistemul amânând achiziționarea de asigurări până în momentul în care intervenea o problemă de sănătate. Atunci când le-a „vândut” planul reporterilor, Romney a caracterizat mandatul individual drept „ideea conservatoare supremă”, dat fiind că promova responsabilitatea personală.

Deloc surprinzător, legislativul statului Massachusetts controlat de democrați a privit inițial cu suspiciune planul lui Romney, nu numai pentru că fusese propus de un republican; pentru mulți progresiști, ideea de a înlocui asigurarea privată și asistența medicală pentru profit cu sistemul de plată unică, așa cum era cazul în Canada, era o dovadă de statornicie. Dacă am fi pornit de la zero, poate că aș fi fost de acord cu ei; experiența altor state ne-a demonstrat că un sistem național unic – în principiu un fel de Medicare pentru toată lumea – era o modalitate rentabilă de a furniza asistență medicală de calitate. Dar nici în Massachusetts, nici în restul Statelor Unite nu se începea de la zero. Teddy, un om practic dincolo de reputația lui de liberal cu vederi naive, a înțeles că demontarea sistemului existent și înlocuirea lui cu unul total nou n-ar fi fost doar o cauză politică pierdută, dar și un element extrem de perturbator din punct de vedere economic. Așa că și-a exprimat cu entuziasm susținerea pentru propunerea lui Romney și l-a ajutat pe guvernator să alinieze voturile democraților în corpul legislativ al statului pentru adoptarea legii.

„Romneycare”, așa cum a ajuns să fie cunoscută legea, avea de-acum doi ani vechime și fusese un succes categoric, scăzând procentul cetățenilor neasigurați din Massachusetts la sub 4%, cel mai mic nivel din țară. Teddy a folosit-o ca bază pentru proiectul de lege pe care începuse să-l pregătească cu multe luni înainte de alegerea lui ca președinte al Comitetului pentru Sănătate și Educație din Senat. Cu toate că Plouffe și Axe m-au convins să amân adeziunea la abordarea din Massachusetts pe perioada campaniei – ideea de a obliga oamenii să cumpere asigurare medicală era extrem de nepopulară printre alegători, așa că m-am axat pe reducerea costurilor – acum eram convins, ca și mulți susținători ai reformei sanitare, că modelul lui Romney ne oferea cea mai bună șansă de a ne atinge scopul.

Lumea încă nu ajunsese la o înțelegere privind detaliile unei versiuni naționale a planului Massachusetts și, în timp ce eu și echipa mea concepeam strategia, un număr de susținători au insistat ca noi să rezolvăm aceste aspecte cât mai repede, elaborând o propunere specifică a Casei Albe pentru a fi urmată de Congres. Am refuzat.

Una din lecțiile învățate din greșelile lui Clinton a fost faptul că democrații influenți trebuiau atrași în proces pentru a se simți parte din grupul de elaborare a proiectului de lege. O coordonare deficitară ar fi avut ca rezultat moartea violentă a actului legislativ.

Cât privește rolul Camerei Reprezentanților, asta însemna o colaborare cu liberalii de școală veche de genul lui Henry Waxman, un congressman încăpățânat și ambițios din California. În Senat, atmosfera era diferită. Fiindcă Teddy era în convalescență, principalul jucător era acum Max Baucus, un democrat conservator din Montana, care prezida puternica Comisie de Finanțe. Când se ajungea la chestiunea taxelor care consuma cea mai mare parte din timpul comisiei, Baucus se alinia, de obicei, lobby-urilor afaceriștilor, lucru îngrijorător pentru mine, iar în trei decenii în care ocupase fotoliul de senator nu fusese nici măcar o dată vârful de lance în adoptarea unor legislații cu implicații majore. Cu toate acestea, părea sincer devotat chestiunii și organizase un summit al Congresului pe probleme de sănătate în luna iunie a anului anterior și lucrase luni întregi cot la cot cu Kennedy și cu stafful acestuia la variantele inițiale ale legii reformei. Baucus era, de asemenea, foarte bun prieten cu senatorul de Iowa Chuck Grassley, unul din republicanii de vază din Comisia de Finanțe, și era încrezător în faptul că avea să obțină sprijinul lui Grassley pentru proiectul de lege.

Rahm și Phil Schiliro erau sceptici în privința lui Grassley – la urma urmei, avusesem de-a face cu o situație năucitoare în timpul dezbaterii pe marginea Legii relansării economice. Dar am hotărât că era mai bine să lăsăm procesul lui Baucus să-și urmeze cursul. Subliniasse deja câteva din ideile sale în presă și curând avea să alcătuiască un grup de lucru pentru reforma din sănătate din care făceau partea Grassley și încă doi republicani. În timpul unei ședințe din Biroul Oval l-am avertizat totuși pe Baucus să nu-l lase pe Grassley să-l manipuleze.

„Credeți-mă, domnule președinte“, mi-a spus Baucus. „Chuck și cu mine am discutat deja. Vom rezolva chestiunea până în iulie.“

Orice meserie are partea ei de neprevăzut. Se strică un echipament. Un accident din trafic determină o schimbare a traseelor de livrare. Un client te sună să te anunțe că ai câștigat contractul, dar au nevoie ca ordinul de livrare să fie realizat cu trei luni mai devreme decât era stabilit inițial. Dacă situația respectivă nu e unică, locul în care lucrezi dispune de sisteme și de proceduri pentru remedierea situației. Dar nici cele mai bine puse la punct organizații nu

pot anticipa chiar totul, caz în care înveți să improvizezi pentru a-ți atinge obiectivele – sau pentru a-ți reduce pierderile.

Președinția nu era cu nimic deosebită din acest punct de vedere. Numai că situațiile neprevăzute apăreau zilnic, în valuri. Pe perioada primăverii și a verii din primul an al mandatului meu, în timp ce ne luptam cu criza financiară, duceam două războaie și făceam eforturi pentru a înainta reforma sănătății, agendei noastre și-așa destul de încărcate i s-au mai adăugat câteva situații neprevăzute.

Prima dintre ele putea avea consecințe catastrofale. În aprilie, au apărut informații despre o epidemie de gripă îngrijorătoare în Mexic. Virusul gripal lovește, de obicei, populația vulnerabilă, adică oamenii în vârstă, copiii mici, iar cei ce suferă cel mai mult sunt pacienții cu astm; numai că această tulpină a virusului părea a afecta oameni tineri, perfect sănătoși – pe care îi omora într-un ritm mult mai accelerat decât în mod normal. În câteva săptămâni, oamenii din Statele Unite s-au îmbolnăvit ca urmare a acestui virus: un caz în Ohio, două în Kansas, opt într-un singur liceu din New York. La sfârșitul lunii, atât centrele noastre pentru controlul bolilor infecțioase (CDC), cât și Organizația Mondială a Sănătății (OMS) au confirmat că aveam de-a face cu o tulpină modificată a virusului H1N1. În iunie, Organizația Mondială a Sănătății a declarat oficial prima pandemie după 40 de ani.

Știam destul de multe despre virusul H1N1 după ce lucrasem pentru programul de pregătire a Statelor Unite în caz de pandemie, atunci când fusesem în Senat. Ceea ce știam m-a speriat de moarte. În 1918, o tulpină de H1N1 care a ajuns să fie cunoscută sub denumirea de „gripă spaniolă” infectase aproximativ jumătate de miliard de oameni și ucisese între 50 și 100 de milioane de persoane – circa 4% din populația lumii. Numai în Philadelphia muriseră peste 12 000 de persoane în decurs de câteva săptămâni. Efectele pandemiei nu au fost numai numărul impresionant de decese și suspendarea activității economice; cercetările ulterioare au scos la iveală faptul că acei copii care se născuseră în perioada pandemiei au avut, la maturitate, venituri mici, rezultate slabe la învățătură și un risc mai mare de dizabilități fizice.

Era prea devreme pentru a aprecia care avea să fie rata de mortalitate provocată de noul virus. Dar nu doream să risc. În aceeași zi în care Kathleen Sebelius a fost confirmată ca șefă a Departamentului de Sănătate și Servicii Umane, am trimis un avion ca s-o aducă din Kansas, a avut loc o ceremonie improvizată de investire și am rugat-o să conducă o videoconferință de două ore cu oficialii

Organizației Mondiale a Sănătății și miniștrii sănătății din Mexic și Canada. După câteva zile am organizat o echipă interdepartamentală care să evalueze cât de pregătite erau Statele Unite pentru o situație extremă.

Răspunsul a fost că nu eram deloc pregătiți. Am aflat că vaccinurile antigripale anuale nu ofereau protecție împotriva H1N1 și, pentru că dozele de vaccin nu erau, în general, o sursă de profit pentru companiile farmaceutice, cele câteva companii producătoare de vaccinuri aveau o capacitate limitată și nu puteau grăbi producerea unui nou vaccin. Au apărut apoi probleme legate de distribuția medicamentelor antivirale, de protocoalele urmate de spitale în tratarea cazurilor de gripă și de eventualitatea închiderii școlilor și de impunerea carantinei dacă situația se înrăutățea. Numeroși veterani ai echipei de intervenție care gestionaseră epidemia de gripă porcină din 1976, din timpul administrației Ford, ne-au avertizat asupra dificultăților presupuse de anunțarea unei epidemii fără a atrage reacții exagerate sau fără a provoca panică. Se pare că președintele Ford, în dorința sa de a acționa ferm în mijlocul unei campanii electorale – candida pentru un al doilea mandat – a urgentat vaccinarea obligatorie înainte ca factorii responsabili să poată spune cât de severă era pandemia, iar consecința a fost că un mare număr de americani dezvoltaseră afecțiuni neurologice din cauza vaccinului, iar numărul acestora fusese mai mare decât cel a deceselor provocate de gripă.

„Trebuie să vă implicați, domnule președinte“, m-a sfătuit un fost angajat de-al lui Ford, „dar trebuie să lăsați experții să gestioneze procesul.“

Am luat-o pe Sebelius pe după umeri.

„O vezi pe doamna?“ l-am întrebat, făcând un semn cu capul în direcția ei. „Acesta... este chipul luptei cu gripa. Felicitări, Kathleen.“

„Sunt bucuroasă că pot fi de folos, domnule președinte“, a răspuns ea senină. „Bucuroasă să fiu de folos.“

Instrucțiunile mele către Kathleen și echipa de sănătate publică erau simple: deciziile urmau a fi luate pe baza celor mai pertinente date științifice, iar noi trebuia să explicăm publicului pas cu pas intervenția noastră, oferind detalii asupra informațiilor pe care le aveam și recunoscând ceea ce nu știam. În următoarele șase luni, exact asta am făcut. O scădere a cazurilor de H1N1 a făcut posibil ca echipa să aibă timp pentru a colabora cu producătorii de medicamente și pentru a stimula noul proces de producție rapidă a unui vaccin. Au trimis provizii medicale în toate

regiunile și au acordat o mai mare flexibilitate spitalelor pentru a face față creșterii bruște a numărului de infectări. Au analizat – și au respins, în ultimă instanță – ideea de a închide școlile până la sfârșitul anului, dar au lucrat împreună cu districtele școlare, cu firmele și cu oficialii de stat și locali pentru a se asigura că toată lumea dispune de resursele necesare.

Cu toate că Statele Unite nu au ieșit neafectate din această pandemie – peste 12 000 de americani și-au pierdut viața – am avut totuși norocul că această tulpină de H1N1 s-a dovedit a fi mai puțin agresivă decât anticipaseră experții, iar la jumătatea anului 2010 vestea potrivit căreia numărul cazurilor scăzuse dramatic nu a generat nici un titlu în ziare. Cu toate acestea, eram mândru de felul în care acționase echipa noastră. Fără zgomot, fără tâmbălău, nu numai că reușiseră să controleze răspândirea virusului, dar și contribuiseră la consolidarea măsurilor de intervenție pentru orice urgență medicală la nivel public – factor decisiv câțiva ani mai târziu, când epidemia de ebola din Africa de Vest a provocat panică totală.

Aceasta era, de fapt, natura funcției de președinte, am constatat. Uneori cea mai importantă acțiune presupune o muncă pe care nimeni nu o observă.

O a doua situație neprevăzută a fost mai degrabă o ocazie decât o criză. La sfârșitul lunii aprilie, judecătorul David Souter de la Curtea Supremă de Justiție m-a sunat să mă anunțe că dorește să se retragă din activitate, dându-mi astfel posibilitatea de a face o numire pentru ocuparea locului vacant din cadrul celei mai importante instanțe din țară.

Confirmarea unui judecător la Curtea Supremă nu a fost niciodată o sarcină ușoară, iar unul dintre motive era faptul că rolul Curții în guvernarea Americii a fost întotdeauna unul controversat. La urma urmei, ideea de a investi pe viață nouă avocați nealeși cu puterea de a respinge legi aprobate cu o majoritate de voturi de către reprezentanții poporului nu sună foarte democratic. Dar, de la cazul *Marbury versus Madison*¹, cazul din 1803 judecat de Curtea Supremă și care a stabilit că tribunalul are ultimul cuvânt

¹ Decizie adoptată în anul 1803 de Curtea Supremă de Justiție, prin care toate tribunalele erau autorizate să revizuiască constituționalismul actelor legislative, sursă: The New Lexicon Webster's Dictionary of the English Language, 1990 (n.tr.)

în interpretarea Constituției Statelor Unite, punând la punct principiul de revizuire juridică a acțiunilor Congresului și a acțiunilor președintelui american, așa a funcționat sistemul nostru de *checks and balances* (control și echilibru). Teoretic, judecătorii Curții Supreme nu „fac legea” când își exercită aceste prerogative; ei doar „interpretează” Constituția și creează o punte între felul în care părinții Constituției au înțeles prevederile ei și felul în care aceste prevederi se aplică la ora actuală.

În majoritatea cazurilor constituționale care ajung la Curtea Supremă, teoria este întrucâtva valabilă. Judecătorii s-au simțit, în general, limitați de textul Constituției și de precedentele stabilite de curțile anterioare, chiar dacă procedând astfel rezultatul nu a fost întotdeauna pe placul lor. În decursul istoriei americane, cele mai importante cazuri au presupus descifrarea înțelesului unor expresii precum „respectarea garanțiilor procedurale”, „privilegii și imunități”, „protecție egală” sau „stabilirea religiei” – termeni atât de vagi încât mă îndoiesc că Părinții Fondatori fuseseră cu toții de acord asupra sensului lor. Această ambiguitate lasă fiecărui judecător în parte loc de „interpretare” în feluri care reflectă raționamentele morale ale unuia, preferințele politice, prejudecățile și temerile altuia. De aceea, în anii 1930, o Curte extrem de conservatoare a stabilit că strategiile New Deal al lui FDR reprezentau o încălcare a Constituției, iar 40 de ani mai târziu, o Curte extrem de liberală a stabilit că Constituția conferă Congresului puteri aproape nelimitate pentru a reglementa economia. Așa se face că un grup de judecători care au instrumentat cazul *Plessy versus Ferguson* a putut interpreta clauza protecției egale astfel încât să permită verdictul „segregați dar egali”, în timp ce alt grup de judecători ce s-au ocupat de cazul *Brown versus Comisia pentru Educație* s-au bazat pe exact aceeași exprimare pentru a ajunge, în unanimitate, la o concluzie total opusă.

Și totuși, judecătorii Curții Supreme de Justiție erau cei care făceau în permanență legea.

Odată cu trecerea anilor, presa și publicul au început să acorde mai multă atenție deciziilor Curții și, prin extrapolare, procesului de confirmare a acestora. În anul 1955, democrații din Sud – într-un acces de furie provocat de verdictul în cazul *Brown* – au instituționalizat practica audierii, de către Comisia Juridică a Senatului, a celor desemnați pentru Curtea Supremă, cărora li se puneau tot felul de întrebări despre opiniile lor juridice. Verdictul din 1973 în cazul *Roe versus Wade* a dus la o și mai mare atenție

privind numirile judecătorilor de la Curtea Supremă, iar fiecare nominalizare începând de atunci a provocat o luptă acerbă între forțele pro- și contra- avort. Respingerea intens mediatizată a lui Robert Bork de la sfârșitul anilor 1980, precum și audierile lui Clarence Thomas și ale Anitei Hill de la începutul anilor 1990 – când judecătorul desemnat pentru Curtea Supremă a fost acuzat de hărțuire sexuală – au fost mană cerească pentru televiziuni. Toate acestea au însemnat că atunci când a venit momentul să găsim un înlocuitor pentru judecătorul Souter, găsirea unui candidat potrivit a fost floare la ureche. Greul venea abia apoi, pentru că acea persoană trebuia confirmată prin evitarea unui circ politic care ar fi plasat pe un loc secundar alte chestiuni importante.

Aveam deja la dispoziție o echipă de avocați care să gestioneze procesul de completare a locurilor vacante la instanțele inferioare și care a început să întocmească o listă cuprinzătoare a posibilor candidați pentru Curtea Supremă. În mai puțin de o săptămână am redus lista la numai câteva persoane care urmau să se supună unei verificări din partea FBI și să vină la Casa Albă pentru un interviu. Lista scurtă îi includea pe fostul decan al Facultății de Drept de la Harvard și actual procuror general Elena Kagan și pe Diane Wood, judecătoare la Curtea de Apel pentru Al Șaptelea Circuit, amândouă profesioniste de prim rang pe care le știam de când predam drept constituțional la Universitatea din Chicago. Dar, în timp ce studiam dosarele groase pregătite de echipa mea pentru fiecare candidat, am dat de numele unei persoane pe care nu o cunoșteam, dar care mi-a stârnit interesul, Sonia Sotomayor, judecător al Curții de Apel pentru al Doilea Circuit. O portorică din Bronx, fusese crescută de mama ei, o telefonistă care își obținuse ulterior diploma de asistentă medicală după ce tatăl fetei – un negustor cu trei clase – murise când Sonia avea nouă ani. Cu toate că acasă vorbea mai mult spaniolă, Sonia a excelat la școala parohială și a obținut o bursă la Princeton. Acolo, experiențele ei au oglindit ceea ce Michelle trăise la rândul ei la Princeton, zece ani după Sotomayor: un sentiment de nesiguranță și de dislocare specific femeilor minoritare din campus; nevoia de a munci mai mult pentru a compensa lacunele pe care copiii privilegiați nu le considerau un handicap; alinarea pe care o găsești în sprijinul celorlalți studenți minoritari și al profesorilor înțelegători; și conștiința faptului că era la fel de bună ca alți colegi.

Sotomayor a absolvit Facultatea de Drept a Universității Yale și a excelat în funcția de procuror al Parchetului din Manhattan, ceea

ce a ajutat-o să promoveze în funcția de judecător federal. Timp de 17 ani, și-a clădit o reputație de profesionist riguros, drept și echilibrat, fapt ce a determinat Asociația Baroului American să îi acorde cele mai înalte calificative. Cu toate acestea, când au apărut zvonurile referitoare la faptul că Sotomayor se afla pe lista mea de preferați, unii din mai-marii corpului legislativ au insinuat că acreditările ei erau inferioare celor ale lui Kagan sau Wood, iar câteva grupuri de interese de stânga și-au exprimat îndoielile privind capacitatea ei intelectuală de a colabora de la egal la egal cu ideologi conservatori precum judecătorul Antonin Scalia.

Am respins imediat aceste îngrijorări, poate și pentru că aveam experiență în cercurile avocațești și academice, unde întâlnisem destui imbecili cu recomandări excelente și un IQ impresionant și unde asistasem la tendința de a schimba criteriile de apreciere atunci când era vorba de promovarea femeilor și minorităților. Am înțeles prea bine nivelul de inteligență, de ambiție și de adaptabilitate de care o persoană ca judecătoarea Sotomayor avea nevoie pentru a ocupa poziția pe care o ocupa. O vastă experiență, o anume familiarizare cu capriciile vieții și o combinație de inteligență și sensibilitate constituiau, după părerea mea, izvorul înțelepciunii. Atunci când, în timpul campaniei electorale, am fost întrebat ce calități ar trebui să aibă un candidat pentru Curtea Supremă, am vorbit nu numai despre calificările juridice ci și despre empatie. Comentatorii conservatori au luat în derâdere răspunsul meu, considerându-l o dovadă a faptului că intenționez să umplu Curtea Supremă cu liberali stângaci, preocupați doar de ingineria socială și profund dezinteresați de aplicarea „obiectivă” a legii. Însă, din punctul meu de vedere, acei comentatori au înțeles intențiile mele exact pe dos. Pentru că tocmai capacitatea unui judecător de a înțelege contextul deciziilor sale, de a avea cunoștință despre ceea ce înseamnă viața pentru o adolescentă gravidă sau pentru un preot catolic, pentru un magnat ajuns sus pe propriile picioare sau pentru un muncitor la o linie de asamblare, pentru minoritari precum și pentru majoritari, acestea toate formau pentru mine baza unei judecăți obiective.

Au existat și alte considerații care făceau din Sotomayor o alegere interesantă. Era prima persoană de origine hispanică – și doar a treia femeie – care servea în completul de judecată al Curții Supreme. Fusesse deja confirmată de două ori de către Senat, o dată în unanimitate, ceea ce i-a împiedicat pe republicani să argumenteze că Sotomayor ar fi fost o alegere inacceptabilă.

Dat fiind respectul meu profund pentru Kagan și Wood, eram încă nehotărât când doamna judecător Sotomayor m-a vizitat în Biroul Oval pentru a face cunoștință. Chipul ei blând și rotund era marcat de un zâmbet plăcut. Atitudinea ei era oficială și și-a ales cuvintele cu grijă, cu toate că anii petrecuți la școlile înalte și la curtea federală nu îi șterseseră complet accentul din Bronx. Fusesem avertizat de echipa mea să nu pun candidaților întrebări despre poziția lor referitoare la controversa legale de genul avortului (republicanii din comisie aveau să mă întrebe, mai mult ca sigur, despre conversațiile mele cu cei nominalizați pentru a vedea dacă făcusem „testul cu hârtia de turnesol” în scopul unei decizii). Am vorbit cu doamna judecător despre familia domniei sale, despre activitate sa de procuror și despre principiile ei juridice. La sfârșitul interviului am fost convins că Sotomayor era persoana pe care o căutam, deși nu am rostit acest lucru cu voce tare. Am menționat că există un singur aspect din CV-ul ei care mă îngrijora.

„La ce aspect vă referiți, domnule președinte?”, m-a întrebat ea.

„Scrie aici că sunteți fan al echipei Yankees”, am răspuns. „Dar pentru că ați crescut în Bronx și ați fost influențată probabil în copilărie, sunt dispus să trec asta cu vederea.”

Peste câteva zile am anunțat decizia mea de a o numi pe Sonia Sotomayor la Curtea Supremă de Justiție. Vestea a fost primită pozitiv, iar în timpul apariției sale în fața Comisiei Juridice a Senatului am constatat cu satisfacție că republicanii nu au putut identifica nici un inconvenient în părerile scrise sau în activitatea sa de judecător care să ridice întrebări asupra confirmării ei. În schimb, s-au referit la două aspecte legate de candidatură pentru a-și justifica opoziția. Primul aspect privea un caz din 2008 din New Haven, Connecticut, în care Sotomayor se alăturase majorității pentru a da un verdict împotriva unui grup de pompieri albi care înaintaseră o plângere de „discriminare pozitivă”. Cel de-al doilea aspect se referea la un discurs pe care Sotomayor îl ținuse în 2001 la Universitatea Berkeley din California, în care afirmase că femeile și minoritățile din corpul judecătoresc aveau o contribuție semnificativă la perspectiva generală a curților federale, ceea ce îi făcuse pe conservatori să o acuze că ar fi incapabilă de imparțialitate.

În pofida animozităților, audierile pentru confirmare au decurs fără evenimente speciale. Judecătoria Sotomayor a fost confirmată în Senat cu 68 de voturi pentru și 31 împotriva, ceea ce a însemnat că nouă republicani se alăturaseră democraților, cu excepția lui Teddy Kennedy care făcea tratament împotriva

cancerului – obținând cam același sprijin pe care oricare alt nominalizat l-ar fi primit, dat fiind mediul conflictual în care operam.

În luna august, Michelle și cu mine am găzduit o recepție în onoarea doamnei judecător Sotomayor și a familiei sale, la Casa Albă, după ce aceasta a depus jurământul de investire. Prezentă la recepție a fost și mama doamnei Sotomayor și m-am simțit profund mișcat gândindu-mă la ceea ce simțea această femeie în vârstă, care crescuse pe o insulă îndepărtată, care abia vorbea limba engleză când se înrolase în Corpul de Armată al Femeilor în timpul celui de-al Doilea Război Mondial și care, în ciuda tuturor obstacolelor, luptase pentru ca într-o bună zi copiii ei să își aducă contribuția în societate. M-am gândit atunci și la mama, la Toot și la Bunicu' și m-a încercat un sentiment de tristețe pentru că ei se prăpădiseră înainte să vadă că visurile lor legate de mine au căpătat formă.

În timp ce judecătoarea se adresa celor prezenți, mi-am stăpănit emoțiile și ochii mi-au căzut pe doi băieței americani de origine coreeană – nepoții adoptați ai lui Sotomayor – care se foiau în scaunele lor, îmbrăcați în hainele de duminică. Ei aveau să crească convingși că locul mătușii lor era la Curtea Supremă, unde modela viața unei națiuni – și-așa aveau să crească și alți copii din țară.

Așa și trebuia. Așa arată progresul.

Eforturile pentru reforma din sănătate înaintau cu greu și s-au întins pe toată perioada verii. În timp ce Congresul dezbătea legislația, am profitat de orice ocazie pentru a continua procesul. De la summitul din martie de la Casa Albă, membrii echipelor mele legislative și de sănătate au participat la nenumărate întâlniri pe acest subiect, pe Dealul Capitoliului, târându-se în Biroul Oval la sfârșitul fiecărei zile precum comandantii trupelor de pe front, furnizându-mi rapoarte despre sușurile și coborășurile bătăliei. Vestea bună era că principalii democrați – în special Baucus și Waxman – munceau din greu pentru a elabora proiecte de lege pe care să le treacă prin comisiile lor înainte de vacanța parlamentară din august. Vestea proastă era că, pe măsură ce detaliile reformei erau aprofundate, apăreau și mai multe diferențe de substanță și de abordare – nu numai între democrați și republicani, ci și între democrații din Camera Reprezentanților și din Senat, între noi și democrații din Congres, și chiar între membrii propriei echipe.

Majoritatea discuțiilor se învârteau în jurul unui singur subiect: cum să generăm un amestec de economii și de noi profituri pentru extinderea acoperirii a milioane de americani neasigurați. Date

fiind propriile înclinații și interesul în elaborarea unei legi bipartizane, Baucus a sperat să evite orice putea fi considerat o mărire de taxe. Împreună cu stafful lui a calculat profiturile neprevăzute pe care un nou val de pacienți asigurați le-ar putea aduce spitalelor, producătorilor de medicamente și companiilor de asigurări și a folosit aceste date ca bază pentru a negocia miliarde de dolari sub forma unor contribuții anticipate prin cotizații sau reduceri ale plăților prin Medicare din partea fiecărei industrii. Pentru a-i face pe cei vizați să înghită mai ușor doctoria, era pregătit să apeleze la anumite concesii în strategii. De exemplu, le-a promis lobbyiștilor din industria farmaceutică să includă unele prevederi care să permită reluarea importurilor de medicamente din Canada – o propunere agreată de democrați și care scotea în evidență modul în care sistemele de sănătate administrate de guvern din Canada și Europa își foloseau pârghiile pentru a negocia prețuri mult mai mici decât cele pe care Big Pharma le percepea pe teritoriul Statelor Unite.

Din punct de vedere politic, dar și emoțional, aș fi preferat să abordăm agresiv companiile farmaceutice și pe cele de asigurări, încercând să le determinăm să cedeze presiunilor. Cetățenii nu le agreau deloc, și pe bună dreptate. Dar, din motive practice, a trebuit să accept abordarea mult mai conciliantă a lui Baucus. Era imposibil să obținem 60 de voturi în Senat pentru ratificarea cu majoritate a legii sănătății fără a face în prealabil o înțelegere tacită cu marii jucători din industria farmaceutică. Reluarea importurilor de medicamente era un subiect politic extrem de important, dar, la sfârșitul zilei, nu am obținut destule voturi, în parte din cauză că existau numeroși democrați ce reprezentau state în care companiile farmaceutice își aveau sediile sau fabricile.

Ținând cont de aceste aspecte, am aprobat prezența lui Rahm, a lui Nancy-Ann și a adjunctului șefului de cabinet, Jim Messina – fost membru al staffului lui Baucus care servise ca adjunct al lui Plouffe în timpul campaniei electorale și era uns cu toate alifiile – la negocierile lui Baucus cu reprezentanții industriei medicale. Până la sfârșitul lui iunie au ajuns la o înțelegere, asigurând sute de miliarde de dolari în restituiri și reduceri mai mari la prețurile medicamentelor, pentru persoanele în vârstă ce utilizau Medicare. Totodată, au obținut angajamente din partea spitalelor, a asiguratorilor și a companiilor farmaceutice de a sprijini – sau măcar de a nu se opune – legea ce urma să apară.

A fost un obstacol foarte mare, un caz de politică pe post de artă a posibilului. Cu toate acestea, unii dintre democrații mai liberali din Cameră, unde nimeni nu avea grija obstrucționiștilor, și unele grupuri progresiste de propagandă ce sperau încă să pregătească terenul pentru un sistem de sănătate cu plată unică, au considerat compromisurile noastre ca un fel de capitulare, ca un pact cu diavolul. Un minus a fost și faptul că, așa cum avertizase Rahm, negocierile cu industria medicală nu au fost transmise de televiziunile prin cablu. Presa a început să vehiculeze teorii despre „înțelegeri de culise”. Unii alegători au trimis scrisori la Casa Albă prin care mă întrebau de-a dreptul dacă trecusem de partea dușmanului. Iar democratul Waxman a ținut să precizeze că el nu considera că activitatea sa ar fi depins de concesiile făcute de Baucus sau de Casa Albă lobbyiștilor din industria medicală.

Pe cât de dispuși au fost să-și asume meritele, democrații din Cameră au fost, de asemenea, mai mult decât dispuși să își protejeze statu quo-ul atunci când și-au simțit prerogativele amenințate sau când votanții influenți au beneficiat din punct de vedere politic. De exemplu, aproape toți economiștii din industria sănătății au fost de acord, mai mult sau mai puțin, că nu era de ajuns să obții bani din profiturile companiilor de asigurări și ale companiilor farmaceutice pentru a acoperi mai mulți pacienți – pentru ca reforma să funcționeze trebuia făcut ceva în legătură cu tarifele prohibitive practicate de medici și de spitale. În caz contrar, banii investiți în sistem aveau să acopere din ce în ce mai puțini pacienți și proceduri medicale. Una dintre cele mai bune metode de a „ameliora costurile” era de a înființa o comisie independentă, apărută de interesele politice și de lobbyiști, care să stabilească cuantumul de rambursare către Medicare pe baza comparării eficienței anumitor tratamente.

Democrații din Cameră au respins ideea. Și asta nu numai pentru că ar fi însemnat să le ia puterea de decizie privind ce anume acoperea Medicare și ce nu (tăindu-le totodată robinetul eventualelor finanțări pentru campaniile electorale, un avantaj ce deriva din poziția ocupată). Dar ei erau îngrijorați și de posibilitatea de a fi blamați de către cetățenii de vârstă a treia care nu aveau să-și mai poată permite cele mai noi medicamente sau cele mai bune teste de diagnostic cărora li se făcea reclamă la TV, chiar dacă un expert le-ar fi explicat că aruncau cu banii pe fereastră degeaba.

Democrații erau, de asemenea, sceptici în privința celorlalte propuneri majore, aceea de a controla costurile: un plafon

pentru deductibilitatea fiscală a așa-numitelor polițe speciale de asigurare – asigurate de angajatori, costisitoare, care acopereau tot felul de servicii de calitate superioară, dar nu îmbunătățeau deloc starea de sănătate a pacienților. Pe lângă directorii de corporații și profesioniștii bine plătiți, un alt grup acoperit de acest plan era cel al membrilor de sindicate, iar sindicatele s-au opus categoric taxei care a devenit cunoscută sub denumirea de „taxa Cadillac”. Pentru liderii de sindicat nu conta faptul că lucrătorii ar fi preferat poate să renunțe la un salon de lux în spital sau la un RMN inutil în schimbul unor salarii mai mari. Nu aveau încredere că economiile rezultate din reformă aveau să le revină membrilor de sindicat și erau convinși că urmau să fie criticați pentru orice schimbare în planurile de sănătate existente. Din nefericire, atâta timp cât sindicatele se opuneau „taxei Cadillac”, majoritatea democraților din Cameră procedau la fel.

Frecușurile acestea au transpirat în presă și întregul proces a fost perceput ca fiind dezorganizat și complicat. La sfârșitul lunii iulie, sondajele au arătat că o mare parte din americani nu erau de acord cu felul în care administram reforma sănătății, ceea ce m-a determinat să mă plâng lui Axe în legătură cu strategia noastră de comunicare. „Știu că abordarea noastră este corectă”, am insistat, „trebuie numai să o explicăm mai bine alegătorilor.”

Axe a fost vizibil iritat de faptul că departamentului său i se aducea o vină din cauza unei probleme asupra căreia el mă avertizase de la bun început.

„Poți să le explici până te albăstrești la față”, mi-a spus, „dar oamenii care au deja asigurare medicală sunt sceptici că reforma îi va ajuta în vreun fel, iar o listă de date și de cifre n-o să schimbe cu nimic situația.”

Deloc convins, am hotărât că trebuia să fiu mai transparent atunci când prezint agenda. Așa că am aranjat o conferință de presă la o oră de maximă audiență, pe tema sănătății, în fața unui auditoriu format din corespondenții de presă de la Casa Albă prezenți în Camera de Est, mulți dintre ei ocupați deja cu redactarea necrologului inițiativei mele legislative numărul unu.

În general, îmi plăcea caracterul spontan al conferințelor de presă în direct. Iar spre deosebire de primul forum pe probleme de sănătate din timpul campaniei electorale, când mă bălbăisem și mă încurcasem în timp ce Hillary și John Edwards avuseseră o prestație ireproșabilă, acum eram stăpân pe subiect. De fapt, știam chiar

prea multe despre el. În timpul conferinței de presă am cedat unei metehne mai vechi, aceea de a explica pe larg fiecare fațetă a problemei aflate în dezbatere. Era ca și cum, după ce nu reușisem să transmit negocierile pe marginea legii prin televiziunea prin cablu, compensam acum oferind publicului un curs intensiv, de o oră, deosebit de detaliat, despre strategia medicală a Statelor Unite.

Reporterii nu au apreciat minuțiozitatea mea. O știre a atras atenția că uneori am abordat un ton „profesoral”. Poate tocmai de aceea, când a venit rândul lui Lynn Sweet – reporteră veterana de la *Chicago Sun Times* pe care o cunoșteam de mulți ani – pentru o ultimă întrebare, aceasta mi-a adresat o întrebare total în afara subiectului.

„De curând”, a spus Lynn, „profesorul Henry Louis Gates Jr. a fost arestat chiar la locuința lui din Cambridge. Ce înseamnă acest incident pentru dumneavoastră și ce spune el despre relațiile dintre rase în America?”

De unde să încep? Henry Louis Gates Jr. era profesor de engleză și studii afro-americane la Harvard și era unul dintre cei mai cunoscuți erudiți de culoare din țară. Întâmplarea făcea că mi-era și amic, un om pe care îl întâlneam uneori la câte o recepție. La începutul acelei săptămâni, Gates se întorsese la locuința lui din Cambridge după o călătorie în China și constatasese că ușa casei sale era blocată. Un vecin care observase că Gates încearcă să forțeze ușa a sunat la poliție pentru a anunța un caz de intrare prin efracție. Când sergentul James Crowley a ajuns la fața locului, i-a cerut lui Gates un act de identitate. La început, Gates refuzase și – potrivit lui Crowley – îi spusese acestuia că e rasist. În cele din urmă, Gates prezentase actul de identitate, dar continuase, pesemne, să-l insulte pe ofițerul de poliție care intenționa de-acum să plece. Fiindcă avertismentul lui nu îl potolise pe Gates, Crowley și alți doi ofițeri de poliție pe care îi chemase între timp îl încătușaseră, îl duseseră la secția de poliție și îl încarceraseră pentru ultraj. (Acuzațiile fuseseră retrase imediat.)

Cum era de așteptat, incidentul a devenit știre națională. Pentru un mare segment de populație albă din America, arestarea lui Gates fusese justificată, era doar un caz de nesupunere față de o procedură de rutină în aplicarea legii. Pentru americanii de culoare era încă un exemplu de umilire și de abuzuri, mai flagrante sau mai puțin vizibile, pricinuite de poliție, în mod special, și de autorități, în general.

Părerea mea despre incident era una mai punctuală, mai umană, nicidecum o fabulă cu personaje albe și negre. Locuisem în

Cambridge și știam că forțele polițienești de-acolo nu aveau prea mulți angajați de tipul lui Bull Connor¹. Pe lângă asta, Skip – așa cum era cunoscut Gates printre prieteni – era un tip strălucit și vocal – jumătate W.E.B. Du Bois², jumătate Mars Blackmon³ și destul de arrogant, așa că mi-l puteam închipui înjurându-l pe un polițist căruia, oricât de calm ar fi fost, tot i-ar fi sărit până la urmă muștarul.

Deși nimeni nu fusese rănit, pentru mine episodul a fost deprimant, un memento viu al faptul că nici cel mai de succes om de culoare și nici cel mai îngăduitor peisaj populat cu cetățeni albi nu erau ferite de norul istoriei rasiste ce plutea asupra Americii. După ce am aflat ce i se întâmplase lui Gates, mi-am dat seama că fac, aproape fără să vreau, inventarul propriilor experiențe. Nu puține au fost ocaziile când mi s-a cerut legitimația de student când intram în biblioteca din campusul Universității Columbia, ceea ce nu prea se întâmpla în cazul colegilor mei albi. Am fost oprit în trafic fără motiv, în timp ce rulam prin anumite cartiere „de calitate” din Chicago. Am fost urmărit de agenții de pază din magazine când îmi făceam cumpărăturile pentru Crăciun. Am auzit sunetul ușilor blocate ale mașinilor pe lângă care treceam ziua în amiaza mare, îmbrăcat în costum.

Situații din acestea erau obișnuite pentru prietenii mei negri, pentru cunoștințele mele de culoare și pentru lucrătorii din frizerii. Dacă erai sărac, sau făceai parte din clasa muncitoare, sau trăiai într-un cartier rău famat, sau nu se vedea pe tine că ești un negru respectabil, situația putea să fie și mai serioasă. Orice bărbat de culoare din America, orice femeie care iubea un negru, orice părinte al unui copil de culoare era departe de a fi paranoic sau de a bate monedă pe „rasism” sau pe nerespectarea legii, pentru că dincolo de ceea ce se întâmplase în ziua aceea în Cambridge, un lucru era adevărat: un profesor *alb* de la Harvard, înstărit, celebru, înalt de 1 metru 67, care cântărea mai puțin de 70 de kilograme, în vârstă de 58 de ani, care se sprijinea într-un baston din cauza unei răni la picior suferite în copilărie, *nu* ar fi fost încătușat și dus la secție doar pentru că fusese nepoliticos cu polițistul care îl obligase să se legitimeze, în timp ce se afla pe proprietatea lui.

¹ Politician american ce s-a opus vehement Mișcării pentru Drepturile Civile din anii 1960 (n.tr.)

² Sociolog american, istoric, activist cu orientări socialiste, pan-africane, născut în 1868 (n.tr.)

³ Personaj fictiv de film (n.tr.)

Bineînțeles că nu am spus toate astea. Poate că ar fi trebuit să-o fac. În schimb am făcut niște observații nevinovate, începând cu faptul că poliția a răspuns prompt apelului la 911, că Gates mi-era prieten, ceea ce însemna că riscam să fiu părtinitor.

„Nu am fost acolo, nu am toate datele și deci nu pot spune ce rol a jucat chestiunea rasei în acest incident“, am răspuns. „Dar cred că ar fi corect să precizăm, unu, că oricare dintre noi ar fi fost iritat, doi, că poliția din Cambridge a acționat proteste când a arestat un om care era, evident, pe proprietatea lui și trei, ceea ce știm, separat și fără nici o legătură cu acest incident este că această țară are o istorie lungă de tratament disproporționat al afro-americanilor și latino-americanilor de către poliție.“

Cam atât. Am plecat de la conferința de presă din seara aceea presupunând că cele patru minute dedicate cazului Gates vor fi considerate doar o scurtă deviere de la ora pe care o petrecusem vorbind despre reforma din sănătate.

Numai că m-am înșelat amarnic. A doua zi, știrea că făcusem observația că poliția acționase „proteste“ era difuzată de toate jurnalele tv. Reprezentanții sindicatului poliției au sugerat că l-aș fi pus într-o lumină proastă pe agentul Crowley și forțele de poliție în general și au pretins scuze publice. Surse anonime au pretins că se trăsese răfuieli pentru ca acuzațiile aduse lui Gates să fie retrase fără a fi nevoie ca el să apară în fața unui judecător. Mass-media conservatoare jubila, caracterizându-mă drept un președinte negru elitist (un îngâmfat cu aere de profesor), care face front comun cu amicul lui de la Harvard, cu multe relații (dar și cu o gură mare și care dădea, încă o dată, vina pe rasism) pentru a-i închide gura unui polițist care nu își făcuse decât datoria. La briefingul zilnic de presă de la Casa Albă, Gibbs a fost nevoit să facă față întrebărilor legate mai ales de acest subiect. După care m-a întrebat dacă nu iau în calcul comunicarea unei clarificări.

„Adică ce să clarific?“, l-am întrebat. „Cred că am fost destul de clar.“

„Mă refer la apetența pentru acest subiect, la faptul că oamenii chiar sunt convinși că i-ai făcut proști pe polițiști.“

„Nu i-am făcut proști. Am spus că au acționat proteste. E o mare diferență.“

„Înțeleg. Dar...“

„Nu dau nici o clarificare“, am spus. „Subiectul o să se stingă de la sine.“

A doua zi am înțeles că nu era așa. Subiectul pusese orice altceva în plan secund, inclusiv mesajul nostru despre reforma sănătății. Nevoit fiind să răspundă apelurilor telefonice din partea democraților iritați din Congres, Rahm arăta de parcă ar fi vrut să se arunce de pe un pod. Ai fi zis că la conferința de presă venisem îmbrăcat în *dashiki* și că înjurasem eu însumi poliția.

Într-un târziu am acceptat un plan de limitare a daunelor. L-am sunat pe sergentul Crowley căruia i-am spus că regret nespuse cuvântul „prostește“. Era un tip amabil și înzestrat cu umor și la un moment dat i-am propus să vină cu Gates în vizită la Casa Albă. I-am sugerat că putem sta de vorba la o bere, toți trei, și putem arăta țării că oamenii cumsecade pot depăși o neînțelegere. Atât Crowley cât și Gates, pe care l-am sunat imediat după, au fost foarte încântați de idee. Într-o informare de presă din aceeași zi le-am spus reporterilor că eram în continuare de părere că poliția exagerase arestându-l pe Gates, așa cum și profesorul exagerase prin comportamentul său la sosirea agenților. Am recunoscut faptul că ar fi trebuit să-mi cântăresc mai bine cuvintele. Mai târziu am aflat de la David Simas, expertul nostru în sondaje și adjunctul lui Axe, că incidentul Gates provocase o scădere semnificativă a sprijinului din partea alegătorilor albi, mult mai mare decât oricare scădere ulterioară din timpul celor opt ani de președinție. Și mai grav era faptul că alegătorii respectivi n-aveau să se răzgândească în privința votului.

Peste șase zile, m-am întâlnit cu Joe Biden, cu sergentul Crowley și cu Skip la Casa Albă, pentru ceea ce a devenit cunoscut ca „summitul berii“. A fost o întâlnire amicală, discretă, dar puțin cam pompoasă. Așa cum m-am așteptat, bazându-mă pe impresia pe care mi-o făcuse la telefon, Crowley era un tip decent, prevenitor, iar Skip s-a comportat exemplar. Timp de o oră, am discutat despre copilărie, despre munca noastră, despre ce putem face pentru a stimula încrederea și comunicarea dintre agenții de poliție și comunitatea afro-americană. La sfârșitul întâlnirii, atât Crowley cât și Gates mi-au mulțumit pentru turul organizat de staff pentru familiile lor, iar eu le-am spus în glumă că pentru următoarea vizită ar putea găsi un motiv mai pașnic de a obține o invitație.

După plecare lor, am rămas singur în Biroul Oval, reflectând asupra evenimentelor din ultimele zile. Michelle, prietenii noștri Valerie și Marty, demnitarii mai în vârstă cum era procurorul general Eric Holder și reprezentantul american al comerțului Ron Kirk – toți erau obișnuiți să participe la o cursă cu obstacole necesară pentru a-și dovedi eficiența în instituțiile precumpănitor albe.

Eram cu toții obișnuiți să ne reprimăm reacțiile în situațiile minore în care ne loveam de lipsa de respect, eram mereu dispuși să dăm încă o șansă colegilor albi, conștienți de faptul că până și cele mai echilibrate discuții despre rasă le puteau induce o stare de panică. Cu toate acestea, reacția la comentariile mele despre Gates ne-a luat pe toți prin surprindere. Era pentru mine un prim indicator despre faptul că relația dintre populația de culoare și poliție era mult mai polarizată decât orice alt subiect al vieții americane. Subiectul atingea o coardă sensibilă adânc înrădăcinată în mentalul națiunii americane, era un subiect delicat poate din cauză că ne reamintea tuturor, și celor negri și celor albi, că baza ordinii sociale a națiunii noastre nu fusese niciodată doar o chestiune de consimțământ, ci avea de-a face și cu violența albilor împotriva negrilor și altor persoane de culoare, avea de-a face cu faptul că cei care controlau legal violențele autorizate, felul în care erau executate aceste acte și împotriva cui contau încă foarte mult în reminiscențele noastre tribale, mult mai mult decât am fi vrut să recunoaștem.

Șirul gândurilor mele a fost întrerupt de Valerie, care a băgat capul în birou să vadă ce fac. Mi-a spus că relatările despre „summitul berii” fuseseră, în general, pozitive, deși primise și unele telefoane de la susținătorii de culoare care nu erau deloc încântați de situație.

„Ei nu înțeleg de ce ne dăm de ceasul morții să-l facem pe Crowley să se simtă binevenit”, mi-a spus.

„Și tu ce le-ai răspuns?”

„Le-am spus că toată povestea a deturnat atenția de la problemele cu adevărat importante și că ești preocupat de guvernare și de ratificarea legii sănătății.”

Am dat din cap aprobator.

„Și stafful nostru de culoare... ce părere are?”

Valerie a ridicat din umeri.

„Cei mai tineri sunt puțin descurajați. Dar înțeleg. Cu toate problemele pe care le ai acum, nu vor să te vadă într-o asemenea situație.”

„Ce situație?” am întrebat. „Că sunt negru sau că sunt președinte?”

Am râs amândoi cu poftă.

CAPITOLUL 17

La sfârșitul lunii iulie 2009, o versiune a legii asistenței medicale a trecut de toate comisiile relevante ale Camerei. Comisia pentru Sănătate și Educație a Senatului și-a făcut la rândul ei treaba. Nu mai rămânea decât să trecem legea prin Comisia de Finanțe a Senatului condusă de Max Baucus. Odată făcut și acest pas, puteam continua cu consolidarea diferitelor versiuni într-o lege pentru Cameră și o lege pentru Senat, pe care să le trecem înainte de vacanța din august, având ca obiectiv semnarea de către mine a versiunii definitive a legislației până la sfârșitul anului.

Dar oricâte presiuni am făcut, nu l-am putut convinge pe Baucus să își termine partea lui de lucru. Aveam o oarecare înțelegere pentru motivul întârzierii sale. Spre deosebire de alți democrați din comisie, care aprobaseră proiecte de lege ca urmare a indicațiilor primite pe linie de partid, fără nici un pic de considerație față de republicani, Baucus a continuat să spere că putea produce o lege bipartizană. Numai că, pe măsură ce vara se apropia de sfârșit, acel optimism a început să aducă mai degrabă a iluzie. McConnell și Boehner anunțaseră deja opoziția lor categorică față de eforturile noastre legislative, pretextând că acestea reprezentau doar o tentativă de preluare a sistemului de sănătate de către guvern. Frank Luntz, un strateg republican foarte bine cunoscut, a transmis un memoriu ce indica faptul că, după ce pe piață fuseseră testate nu mai puțin de 40 de mesaje antireformă, ajunsese la concluzia că invocarea unei preluări a sistemului medical de către guvern era cea mai bună metodă de discreditare a legislației privind asistența medicală. Din acel moment, conservatorii au respectat scenariul, repetând expresia ca pe o incantație.

Senatorul Jim DeMint, instigatorul conservator din Carolina de Sud, a fost mult mai transparent în privința intențiilor partidului său. „Dacă vom putea să-l împiedicăm pe Obama să ratifice această lege“, a anunțat el într-o videoconferință națională cu activiștii conservatori, „asta va fi pentru el echivalentul înfrângerii lui Napoleon la Waterloo. Îl va distruge.“

Deloc surprinzător, dată fiind atmosfera, un grup de trei senatori republicani care au fost invitați la discuțiile bipartide cu Baucus s-a redus la numai doi: Chuck Grassley și Olympia Snowe, reprezentanta moderată a statului Maine. Împreună cu echipa, am făcut tot ce a depins de noi să-l ajutăm pe Baucus să obțină sprijinul acestora. I-am invitat pe Grassley și pe Snowe la Casa Albă în mod repetat și-i apelam periodic la telefon să testeze apele. Am aprobat numeroase schimbări pe care au dorit să le facă proiectului de lege înaintat de Baucus. Nancy-Ann era veșnic prezentă în birourile lor și a invitat-o pe Snowe la cină de atâtea ori încât am început să o tachinăm că bărbatu-său devenise gelos.

„Spune-i Olympiei că e liberă să redacteze ea tot proiectul de lege!“ i-am spus lui Nancy-Ann la un moment dat, când tocmai se pregătea de o întâlnire cu Snowe. „O să-i spunem Planul Snowe. Spune-i că dacă votează legea, poate să se mute la Casa Albă... O iau pe Michelle și ne mutăm într-un apartament!“

Și totuși, nu ajungeam la nici un rezultat. Snowe era foarte mândră de reputația ei de politician de centru și era sincer preocupată de sistemul medical (la vârsta de nouă ani își pierduse ambii părinți, care muriseră unul imediat după celălalt, de cancer și de inimă). Înclinațiile evidente de dreapta ale Partidului Republican au dus la o izolare a ei în propriul grup parlamentar, ceea ce a determinat-o să fie mai precaută decât de obicei și să-și mascheze nehotărârea printr-o minuțiozitate exacerbată.

Lucrurile stăteau cu totul altfel în privința lui Grassley. Teoretic era dispus să ajute familiile de fermieri din Iowa care întâmpinau mari dificultăți în obținerea asigurărilor medicale, iar atunci când Hillary Clinton a propus reforma medicală din anii 1990, el a cosponsorizat de fapt o alternativă care semăna în multe privințe cu planul de tip Massachusetts pe care îl propuneam noi acum. Spre deosebire de Snowe, Grassley nesocotea rareori conducerea partidului în chestiuni majore. Cu chipul lui prelung, de cățeluș dojenit, și accentul târăgănat, de om din Vestul mijlociu, se lega de fiecare aspect al legii fără a ne spune însă ce anume l-ar fi mulțumit. Phil a tras concluzia că Grassley îl ducea

cu zăhărelul pe Baucus, la ordinul lui McConnell, și încerca să obstrucționeze procesul și să ne împiedice astfel să rezolvăm celelalte chestiuni aflate pe agenda noastră. Până și eu, optimistul de serviciu de la Casa Albă, mă săturasem într-un final și l-am rugat pe Baucus să-mi facă o vizită.

„Max, timpul a expirat“, i-am spus cu ocazia unei întâlniri din Biroul Oval de la sfârșitul lunii iulie. „Ai făcut tot ce ai putut. Grassley e o cauză pierdută. Doar că nu te-a anunțat în mod oficial.“

Baucus a scuturat din cap. „Dați-mi voie să vă contrazic, domnule președinte“, mi-a spus el. „Îl cunosc pe Chuck. Un pas foarte mic ne mai desparte de acordul lui“, a adăugat el, apropiindu-și degetul mare de arătător, zâmbindu-mi de parcă ar fi descoperit leacul cancerului și s-ar fi lovit de scepticismul unor naivi. „Eu zic să-i mai acordăm puțin timp și să organizăm votul după vacanța parlamentară.“

Pe de-o parte, aș fi vrut să mă ridic, să-l apuc pe Baucus de umeri și să-l scutur până îi venea mintea la cap. Dar sigur că asta nu era o soluție. Pe de altă parte, m-am gândit să-l ameninț că îmi voi retrage sprijinul politic data viitoare când va candida, numai că sondajele îl indicau mult peste mine în statul lui natal, Montana, și m-am gândit că nici asta nu era o soluție. În cele din urmă, am ales să-mi prezint argumentele și să-l măgulesc timp de încă jumătate de ceas, lăsându-mă în cele din urmă convins de planul lui de a amâna votul pe linie de partid și să cer votarea proiectului de lege după reluarea lucrărilor Congresului, în septembrie.

Fiindcă Senatul și Camera Reprezentanților își suspendaseră sesiunea și deci votul era încă o chestiune de săptămâni, am decis să petrecem primele două săptămâni din august în turneu, organizând întâlniri pe marginea asistenței medicale la primăriile orașelor din Montana, Colorado și Arizona, acolo unde sprijinul din partea cetățenilor vizavi de reformă era cel mai instabil. Pentru a mai îndulci pastila, echipa mea a propus să le iau cu mine pe Michelle și pe fete ca să vizităm și câteva parcuri naționale pe traseu.

Am fost încântat de propunere. Și nu pentru că Malia și Sasha ar fi fost lipsite de atenția tatălui lor sau ar fi dus lipsă de distracții pe timpul vacanței de vară – se bucurau din plin și de una și de alta, aveau tovarășe de joacă cu care se duceau la film, la mall, și le mai rămânea timp și de relaxare. Deseori ajungeam seara acasă și mă duceam la etajul trei unde oranjeria era cotropită de fetițe de opt sau 11 ani, pregătindu-se de o petrecere în pijamale, sărind pe saltele gonflabile, înconjurată de floricele

de porumb și jucării împrăștiate peste tot, chicotind întruna și uitându-se la programele de pe Nickelodeon.

Dar, oricât de mult am încercat și eu și Michelle (cu ajutorul agenților infinit de răbdători de la Serviciile Secrete) să le oferim fiicelor noastre o copilărie cât de cât normală, pentru mine era greu, aproape imposibil, să le duc în diverse locuri, așa cum ar fi făcut orice tată normal. Nu ne puteam duce împreună în parcuri de distracții și nici nu ne puteam opri pe drum să luăm câte un burger. Nu mai puteam merge cu ele la plimbare cu bicicleta, așa cum o făcusem odinioară, în după-amiezile de duminică. Un drum până la gelaterie sau o vizită la librărie implica acum o desfășurare majoră de forțe cu drumuri închise, echipe tactice și omniprezenții reporteri.

Chiar dacă simțeau că le lipsește ceva, fetele nu o arătau. În schimb, eu resimțeam acut aceste inconveniente. Regretam mai cu seamă faptul că nu mai aveam șansa de a le lua pe Malia și pe Sasha în lungile drumeții pe care le făcusem în vara anului în care împlinisem 11 ani, după ce mama și Toot hotărâseră că sosise timpul ca Maya și cu mine să vizităm partea continentală a Statelor Unite. Excursia respectivă durase o lună și mă marcase profund – nu numai pentru că am fost la Disneyland (cu toate că și asta a fost, evident, o experiență excepțională). Am adunat scoici în timpul refluxului de-a lungul golfului Puget Sound, pe coasta de nord-vest a Pacificului, am făcut echitație în golfulețul de la baza Canionului de Chelly din Arizona, am privit întinderea nesfârșită a preeriei din Kansas de la fereastra trenului, am văzut o turmă de bizoni pe câmpia întunecată a Parcului Național Yellowstone și sfârșeam fiecare zi cu bucuriile simple oferite de automatul de înghețată al motelului în care stăteam, înotând uneori în piscină sau bucurându-ne, pur și simplu, de aerul condiționat și de așternuturile proaspete. Acea călătorie mi-a deschis apetitul pentru sentimentul de libertate ameitoare ce te împresoară pe drumurile deschise și mi-a arătat cât era de mare America și cât de plină de minunății.

Nu le-aș fi putut oferi fiicelor mele genul acela de experiență – nu atunci când zburam cu aeronava prezidențială, când ne deplasam în coloană oficială și nu puteam înnopta într-un hotel din lanțul hotelier Howard Johnson's. Deplasările din punctul A în punctul B erau mult prea rapide și prea convenabile, zilele erau pline de activități dinainte stabilite și monitorizate de către staff – minus acel amestec familiar de surprize, ghinioane și plictiseală – pentru a fi numite excursii. Însă, în timpul acelei săptămâni din august, și Michelle, și fetele, și eu ne-am distrat. Am

asistat la spectacolul oferit de geiserul Old Faithful și am admirat ocrușul imensității care este Marele Canion. Fetele s-au distrat practicând *inner tubing*¹. Seara jucam jocuri de societate și încercam să recunoaștem denumirile constelațiilor. Iar când le pregăteam de culcare, speram în sinea mea că, în ciuda agitației din jurul nostru, ele să poată să-și creeze o viziune despre ceea ce le putea oferi viața și despre frumusețea peisajelor americane, așa cum făcusem eu cândva; și că, într-o bună zi, își vor aminti excursiile noastre și vor ști încă o dată că au fost atât de iubite, atât de fascinante și pline de viață, încât părinții lor au făcut tot posibilul să împărtășească bucuria acelor locuri cu ele.

Bineînțeles că unul dintre lucrurile pe care Malia și Sasha au trebuit să le îndure pe parcursul turneului nostru din Vest a fost faptul că tatăl lor dispărea în fiecare zi de lângă ele pentru a apărea în fața unor mulțimi de oameni și a camerelor de luat vederi pentru a vorbi despre sistemul de sănătate. Adunările de la primărie nu erau cu nimic diferite de cele pe care le ținusem în primăvară. Oamenii își povesteau experiențele legate de felul în care sistemul de sănătate actual îi dezamăgise și puneau întrebări despre modul în care următoarea lege a sănătății avea să le afecțeze asigurarea de sănătate. Chiar și aceia care se opuneau efortului nostru ascultau cu atenție ceea ce aveam de spus.

În exterior, însă, atmosfera era cu totul alta. Ne aflam în mijlocul a ceea ce avea să fie cunoscut ca „Partida de Ceai din vară”, un efort organizat, menit să calmeze temerile oamenilor cinstiți legate de schimbarea Americii de o agendă politică de dreapta. De câte ori ajungeam sau plecam de la aceste întâlniri, eram întâmpinați de zeci de protestatari furioși. Unii dintre ei urlau în megafoane. Alții îndreptau către noi degetul mijlociu de la o mână ținut în sus. Mulți fluturau pancarte pe care scria OBAMACARE E UN RAHAT, sau chiar sloganul involuntar ironic MEDICARE-UL MEU NU E TREABA GUVERNULUI. Unii fluturau fotografii trucate care mă înfățișau ca pe Heath Ledger în rolul Joker din *The Dark Knight* (*Cavalerul negru*), cu ochii conturați în tuș negru și fața acoperită cu machiaj ostentativ, ceea ce mă făcea să par aproape demonic. Alții purtau costume patriotice din era colonială și arborau steagul

¹ Activitate recreațională ce presupune alunecarea pe apă sau zăpadă într-un gen de mică ambarcațiune din cauciuc (n.tr.)

DON'T TREAD ON ME.¹ Toți păreau a dori numai să-și exprime disprețul general față de mine, un sentiment redat cel mai bine prin modificarea faimosului poster proiectat de Shepard Fairey în timpul campaniei noastre: chipul meu conturat în roșu, alb și albastru, cu deosebirea că în locul cuvântului HOPE apăruse cuvântul NOPE, „SPERANȚĂ” fusese înlocuit cu „NU”.

Tea Party, sau „Partida de Ceai”, a constituit o nouă și potentă forță în politica americană. Această mișcare începuse cu luni în urmă sub forma unor proteste reduse organizate de mici grupuri pestrițe împotriva programului TARP și a Legii relansării economice. O parte dintre participanții inițiali migraseră, se pare, din campania prezidențială idealistă și libertariană a congresmanului republican Ron Paul, care cerea eliminarea taxei federale pe venit și a Băncii Centrale, revenirea la etalonul în aur, precum și retragerea din Organizația Națiunilor Unite și din NATO. Tiradele notorii lansate de Rick Santelli împotriva propunerilor noastre privind programul de locuințe din februarie asiguraseră o rampă de lansare răsunătoare pentru rețeaua dezorganizată de activiști conservatori și, foarte curând, website-urile și poșta electronică propagată în lanț au început să adune din ce în ce mai mulți suporterți, ceea ce a dus la proliferarea unor adevărate cuiburi de Tea Party în întreaga țară.² În acele prime luni, nu au dispus de suficient de multă putere de convingere pentru a împiedica ratificarea pachetului de stimulente, iar protestul național din Ziua Taxelor, adică din 15 aprilie, nu avusese efectul scontat. Numai că datorită susținerii din partea personalităților conservatoare din mass-media, precum Limbaugh și Glenn Beck, mișcarea a căpătat din ce în ce mai multă vigoare, iar politicienii republicani locali și apoi și cei naționali au îmbrățișat eticheta Tea Party.

Până la sosirea verii, grupul s-a concentrat asupra abominabilului act pe care l-au supranumit „Obamacare” care, susțineau ei, avea să introducă în America o nouă ordine socialistă și opresivă. În

¹ Numit și Steagul Gadsden, înfățișează un crotal negru pe fundal galben, iar șarpele este încolăcit și gata de atac. Steagul a fost numit după generalul și politicianul american Christopher Gadsden – 1724–1805 – care l-a desenat în 1775, în timpul Revoluției Americane. (n.tr.)

² Mișcarea Tea Party, Partida de Ceai – este o mișcare politică conservatoare privind fiscalitatea din America și apărută în cadrul Partidului Republican. Membrii acestei mișcări cer reducerea taxelor, reducerea datoriei naționale a Statelor Unite și scăderea deficitului bugetar federal prin scăderea cheltuielilor guvernamentale. (n.tr.)

timp ce prezidam întrunirile mele relativ liniștite de la primăriile diverselor orașe din Vest, programele de știri au început să difuzeze secvențe de la evenimente paralele organizate în toată țara de către Congres, unde membrii Camerei Reprezentanților și ai Senatului se confruntau dintr-odată cu mulțimi de oameni înverșunați și gălăgioși din propriile circumscriptii, iar membrii Tea Party sabotau cu bună știință adunările, iritându-i pe unii politicieni în asemenea măsură încât aceștia ajungeau să-și anuleze aparițiile publice.

Nu știam ce să înțeleg din toate acestea. Manifestul antiimpozite, antireglementări și antiguvern al Tea Party nu era deloc o noutate; narațiunea lui fundamentală – aceea că elitele liberale corupte au deturnat guvernul federal pentru a fura banii din buzunarele americanilor cinstiți pentru a finanța un patronaj al asistaților sociali și pentru a-i recompensa pe acoliții lor din marile corporații – era una pe care politicienii republicani și jurnaliștii conservatori bătuseră monedă ani de zile. După cum s-a văzut ulterior, Tea Party nu era nici mișcarea spontană, de masă ce se dorise a fi inițial. De la bun început, filialele fraților Koch, de genul Americanii pentru Prosperitate, împreună cu alți miliardari conservatori care făcuseră parte din adunările de la resortul Indian Wells, găzduite de frații Koch imediat după inaugurarea mea, încurajaseră mișcarea înregistrând numele domeniului de internet și obținând aprobări pentru organizarea de întruniri, unde instruiam coordonatori și sponsorizau conferințe, finanțând, în ultimă instanță, Tea Party, asigurând infrastructura acestuia și orientarea strategică.

Nu încăpea nici o îndoială asupra faptului că Tea Party reprezenta o răbufnire populistă veritabilă în cadrul Partidului Republican. Mișcarea era alcătuită din oameni cu adevărat devotați, animați de același entuziasm al maselor și de aceeași furie incisivă pe care o întâlnisem printre suporterii lui Sarah Palin în timpul ultimelor zile de campanie. Înțelegeam, pe undeva, acea furie, cu toate că era greșit orientată. Mulți dintre albi din clasa muncitoare și din clasa de mijloc ce gravitau spre mișcarea Tea Party trăiseră decenii de salarii mărite cu țârâita, de costuri din ce în ce mai mari și suferiseră de pe urma pierderii locurilor de muncă stabile care le-ar fi asigurat o pensie lipsită de griji. Bush și republicanii lui nu făcuseră nimic pentru acești oameni, iar criza financiară le distrusese treptat comunitățile. Cel puțin până la momentul la care mă refer, economia scăzuse și mai mult sub conducerea mea, în ciuda trilionului de dolari pompați în cheltuieli de stimulare și în planurile

de salvare. Pentru cei deja predispuși ideilor conservatoare, ideea potrivit căreia politicile mele erau destinate să ajute oamenii tot pe spinarea lor – adică jocurile erau deja făcute, iar eu eram parte a acestui angrenaj – era pesemne mai mult decât plauzibilă.

Nutream, de asemenea, un respect amestecat cu invidie față de rapiditatea cu care liderii Tea Party mobilizaseră un număr mare de susținători, reușind astfel să domine relatările din presă și folosindu-se practic de o parte din rețelele de socializare și de strategiile de organizare a maselor de care ne folosisem și noi în timpul campaniei electorale. Mi-am petrecut întreaga carieră politică promovând participarea cetățenească pe care am considerat-o un leac pentru mare parte din neajunsurile democrației noastre. Nu mă puteam plânge, îmi spuneam, doar pentru că această participare venea în contradicție cu agenda mea care, iată, genera o implicare pătimașă din partea cetățenilor.

Însă, cu trecerea timpului, mi-a fost greu să ignor unele din cele mai întunecate impulsuri ce animau această mișcare. Așa cum fusese cazul și în cazul mitingurilor organizate de Palin, reporterii ce relatau despre evenimentele organizate de Tea Party au întâlnit participanți care mă comparau cu diferite animale și chiar cu Hitler. Au apărut pancarte care mă înfățișau îmbrăcat ca un vraci african, cu un os care-mi străpungea nasul și pe care erau scrise cuvintele „OBAMA ÎN CURÂND LA O CLINICĂ DIN CARTIERUL TĂU”. Teoriile conspiraționiste abundau: se spunea că legea sănătății promulgată de mine va institui „comitete ale morții” ce vor evalua oamenii și vor decide dacă aceștia erau îndreptățiți să primească tratament, lăsând astfel cale liberă „eutanasiei încurajate de guvern”; se mai spunea că legea va favoriza imigranții ilegali, aflați în slujba misiunii mele extinse de a umple țara de asistați social din rândurile votanților democrați. Mișcarea Tea Party readusese la viață un vechi zvon apărut în timpul campaniei mele și a mai turnat și gaz pe foc: nu numai că eram musulman, dar fusesem, de fapt, născut în Kenya și deci, din punct de vedere constituțional, nu aveam dreptul să fiu președinte. Până la începutul lunii septembrie, chestiunea originii și a rasei mele și a cât de mult influențase aceasta ascensiunea mișcării Tea Party a devenit unul din principalele subiecte de dezbatere ale emisiunilor televiziunilor prin cablu – în special după ce fostul președinte Jimmy Carter, un veteran sudist, a opinat că vitriolul aruncat asupra mea era cel puțin parțial rezultatul ideilor rasiste.

La Casa Albă am stabilit faptul că nu vom comenta în nici un fel aceste evenimente – și nu numai pentru că Axe avea teancuri

de rapoarte care indicau că alegătorii albi, inclusiv mulți dintre susținătorii mei, au reacționat dezamăgitor la lecțiile despre rasă. Pentru mine era o chestiune de principiu ca un președinte să nu se plângă vreodată în mod public de criticile venite din partea votanților – până la urmă face parte din fișa postului! – și le-am amintit fără să preget atât reporterilor, cât și prietenilor mei că predecesorii mei albi avuseseră, la rândul lor, de-a face cu atacuri la persoană de-a dreptul feroce și cu dovezi de obstrucționism.

Din punct de vedere practic, nu am văzut nici un motiv să analizez motivele oamenilor, mai ales că atitudinile rasiste erau manifeste în absolut toate aspectele istoriei națiunii noastre. Oare cutare sau cutare membru al mișcării Tea Party susținea „drepturile statelor” pentru că era convins că era cel mai bun mod de a promova libertatea sau pentru că ar fi detestat în continuare felul în care intervenția federală dusesese la decesul legilor Jim Crow, la eliminarea segregării și la creșterea puterii politice a negrilor din Sud? Oare acel activist conservator se opunea oricărei extinderi a statului ce încuraja asistența socială pentru că ar fi crezut că subminează orice inițiativă individuală sau pentru că era convins că acesta va avea grijă numai de oamenii de culoare? Orice mi-ar fi dictat instinctele mele, oricare ar fi fost adevărul sugerat de manualele de istorie, știam că nu voi atrage de partea mea nici un alegător punând opozanților mei eticheta de rasiști.

Un singur lucru părea sigur: o mare parte dintre americani, inclusiv unii dintre cei pe care încercam să-i ajut, nu credeau o iotă din ceea ce le spuneam. Într-o seară din acea perioadă mă uitam la un reportaj despre o organizație de caritate numită Asistență Medicală pentru Zone Greu Accesibile, care oferea servicii medicale în clinici mobile în întreaga țară, operând din rulote parcate în jurul arenelor sportive sau al bălciurilor. Aproape toți pacienții din reportaj erau albi din Sud, adică din Tennessee, Georgia și Virginia de Vest – femei și bărbați care aveau slujbe, dar nu aveau asigurare medicală din partea angajatorului sau aveau asigurare medicală cu cheltuieli deductibile pe care nu și le puteau permite. Mulți dintre ei veneau de la sute de kilometri depărtare – unii dormeau în mașini, cu motorul pornit pentru a alunga frigul – pentru a se alătura sutelor de alți oameni așezați la rând înaintea de răsăritul soarelui, în speranța că unul din medicii voluntari le va face o extracție, le va pune un diagnostic pentru durerile abdominale insuportabile sau le va examina un nodul la sân. Cererea era atât de mare încât pacienții care ajungeau după răsăritul soarelui erau refuzați.

Acel reportaj m-a îndurerat profund și m-a scos din minți în același timp, era o acuză adusă unei națiuni bogate care își abandonase prea mulți dintre propriii cetățeni. Cu toate acestea, eram conștient de faptul că aproape toți acești oameni care așteptau să intre gratuit la doctor proveneau dintr-un comitat cu adânci rădăcini republicane, din acele locuri în care opoziția față de legea sănătății propusă de administrația mea – ca și sprijinul față de mișcarea Tea Party – erau cele mai înverșunate. A fost o vreme – pe când eram încă senator statal și băteam drumurile zonei de sud a statului Illinois sau chiar și atunci când călătoream prin zonele rurale din Iowa, la începutul campaniei prezidențiale – când aș fi putut ajunge la inima acestor alegători. Pe atunci nu eram suficient de cunoscut încât să fiu ținta unor caricaturi, ceea ce însemna că prejudecățile de orice fel despre un negru din Chicago, care mai avea și un nume ciudat, puteau fi ușor desființate printr-un simplu dialog sau un modest gest de bunătate. După ce stăteam de vorbă cu oamenii într-o braserie sau după ce le auzeam nemulțumirile pe la vreun bălci local, nu puteam spune dacă le câștigasem votul sau dacă erau de acord cu mine în diferite privințe. Dar reușeam măcar să realizăm acea conexiune și ne despărțeam înțelegând că avem speranțe, zbateri și valori comune.

Mă întrebam dacă acea conexiune mai era posibilă, dat fiind că trăiam înconjurat de garduri bine păzite, că imaginea mea era acum filtrată de Fox News și de alte posturi media al căror model de funcționare depindea exclusiv de sădirea unor sentimente de furie și de teamă în sufletele privitorilor. Mi-ar fi plăcut să cred că puterea mea de a realiza o conexiune cu oamenii era încă foarte prezentă. Soția mea, însă, nu era așa de sigură. Într-o noapte, către sfârșitul excursiei noastre, după ce le-am sărutat pe fete de noapte bună, Michelle a prins la televizor o secvență de la un miting al mișcării Tea Party – cu steaguri fluturate într-o dezlănțuire de sloganuri instigatoare. A luat telecomanda și a oprit televizorul, chipul fiindu-i marcat de un amestec de furie și resemnare.

„Este de neconceput, nu-i așa?” m-a întrebat ea.

„Ce anume?”

„Sunt speriați de tine. Sunt speriați de noi.”

A dat din cap a neîncredere și s-a dus la culcare.

Ted Kennedy a murit pe data de 25 august. În dimineața funeraliilor, cerul s-a întunecat deasupra orașului Boston, iar când am aterizat străzile erau acoperite de rafale puternice de ploaie.

Scena ce s-a desfășurat în biserică a fost demnă de măreția vieții lui Teddy: stranele erau pline de foști președinți și de șefi de state, de senatori și de membri ai Congresului, sute de foști și actuali angajați erau prezenți, ca și o gardă de onoare, toți pentru a cinsti memoria omului aflat acum într-un sicriu acoperit de drapelul național. În acea zi cel mai mult au însemnat poveștile spuse de membrii familiei sale, mai ales de copiii lui. Patrick Kennedy și-a amintit grija tatălui său în timpul crizelor de astm aproape paralizante de care suferise, de prosopul rece pe care i-l pune pe frunte până când adormea. Ne-a povestit de zilele în care pleca cu tatăl său pe mare, chiar și atunci când apele erau învolburate de furtună. Teddy Jr. ne-a povestit cum, după ce își pierduse un picior din cauza unui cancer, tatăl său îl luase la saniuș, îl trăsese după el până în vârful unui deal înzăpezit, îl ridicase atunci când cădea, îi ștersese lacrimile atunci când voia să renunțe, și așa ajunseseră amândoi în vârf și apoi alunecaseră în vale, printre povârnișurile acoperite de nea. A fost, pentru Teddy Jr., dovada faptului că lumea lui nu se sfârșise acolo. În general, toate poveștile au alcătuit portretul unui om dominat de un mare apetit pentru viață și de o mare ambiție, dar și de mari pierderi și de îndoieli. Un om care a trăit compensând pentru orice abatere.

„Tatăl meu a crezut în mântuire”, a spus Teddy Jr. „Nu s-a dat niciodată bătut, nu a încetat niciodată să încerce măcar să îndrepte nedreptățile, fie ele provocate de propriile greșeli sau de ale noastre.”

Am luat cu mine la Washington aceste cuvinte, acolo unde domnea o atmosferă de renunțare – cel puțin în privința ratificării Legii sănătății. Mișcarea Tea Party realizase ce își propusese, generând valuri de publicitate negativă față de eforturile noastre, imprimând publicului teama că reforma va fi mult prea costisitoare, prea perturbatoare sau chiar că îi va ajuta numai pe cei nevoiași. Un raport preliminar al Biroului de Buget al Congresului (CBO), o instituție independentă, de profesioniști, însărcinată cu evaluarea costurilor întregii legislații a sănătății, a calculat versiunea inițială a Legii sănătății din Camera Reprezentanților la suma exorbitantă de un trilion de dolari. Cu toate că cifra avansată de CBO avea să scadă pe măsură ce legea era revizuită și clarificată, titlurile din ziare puneau la dispoziția oponentilor noștri o bâtă cu care să ne dea în cap. Democrații din districtele mai nehotărâte fugeau acum mâncând pământul, convinși că promovarea proiectului de lege ar fi însemnat o misiune sinucigașă. Republicanii au renunțat la orice

prefăcătorie privind intențiile de negociere, iar membrii Congresului au devenit un fel de portavoce a mișcării Tea Party care susținea că intenția mea era de-a legaliza eutanasierea vârstnicilor.

Singurul element pozitiv în toată această devălmășie a fost faptul că am reușit să-l vindec pe Max Baucus de obsesia lui de a-l convinge pe Chuck Grassley. Am avut o ultimă tentativă de a-l aduce față în față în Biroul Oval în septembrie, când am fost nevoit să ascult încă cinci motive pe care Grassley le-a prezentat ca pretext al opoziției lui față de ultima versiune a proiectului de lege.

„Dă-mi voie să te întreb ceva, Chuck“, am spus, în cele din urmă. „Dacă Max este de acord cu toate sugestiile tale din urmă, vei sprijini legea?“

„Păi...“

„Există vreo schimbare – măcar una – care să ne aducă votul tău?“

Înainte ca Grassley să ridice privirea și să se uite în ochii mei s-a lăsat o tăcere stânjenitoare.

„Nu cred, domnule președinte.“

Nu cred.

Atmosfera la Casa Albă a devenit curând sumbră. Unii oameni din echipă m-au întrebat dacă nu era cumva cazul să renunțăm. Rahm era cel mai cătrănit. Mai trecuse prin genul ăsta de rodeo cu Clinton, așa că înțelegea prea bine ce însemna coborârea mea în sondaje pentru șansele de realegere ale democraților din districtele nehotărâte, mulți dintre aceștia recrutați de el și aleși cu ajutorul lui, ca să nu mai amintesc de prejudiciul pe care l-ar fi putut aduce șanselor mele de-a fi reales în 2012. Într-o discuție cu stafful superior despre opțiunile pe care le aveam, Rahm a fost de părere să facem o înțelegere cu republicanii pentru a trece măcar o parte din legislație – aceea care permitea persoanelor între 60 și 65 de ani acces la Medicare sau acea parte care extindea aplicarea Programului de Asigurări de Sănătate pentru Copii. „Nu obținem tot ce ați dorit, domnule președinte“, a spus Rahm. „Dar chiar și-așa vom putea ajuta o grămadă de oameni și vom avea un răgaz să avansăm cu restul agendei noastre.“

O parte din cei de față au fost de acord. Alții au spus că simt că e prea devreme să renunțăm. După ce și-a revizuit conversațiile avute pe Dealul Capitoliului, Phil Schiliro a spus că mai existau șanse de a trece o lege complexă chiar și numai cu voturile democraților, dar a recunoscut că nu putea garanta acest lucru.

„Întrebarea pentru dumneavoastră, domnule președinte, ar fi cât de norocos vă simțiți?“

L-am privit și am zâmbit. „Unde suntem, Phil?”

Phil a ezitat, neștiind dacă era o întrebare-capcană.

„În Biroul Oval?”

„Și pe mine cum mă cheamă?”

„Barack Obama.”

Am zâmbit. „Barack Hussein Obama. Și sunt aici cu tine în Biroul Oval. Frate, eu mă simt întotdeauna norocos.”

Am anunțat echipa că păstrăm aceeași direcție. Decizia mea nu avea prea multă legătură cu cât de norocos mă simțeam. Rahm avea dreptate în privința riscurilor și poate că într-un mediu politic diferit, sau legat de o altă chestiune, aș fi acceptat ideea de a negocia cu Marele Partid Republican pentru doar o parte din ceea ce doream. Dar în problema sănătății nu vedeam nici un indiciu că liderii republicani ar fi dorit să ne arunce vreun colac de salvare. Eram loviți, tabăra lor voia sânge și, oricât de modestă ar fi fost reforma propusă de noi, ei tot ar fi găsit alte motive pentru a nu colabora cu noi.

Mai mult decât atât, o lege cu conținut redus nu putea veni în ajutorul a milioane de oameni disperați, a unor oameni ca Laura Klitzka din Green Bay. Numai gândul că i-aș fi putut dezamăgi – sau că i-aș fi putut lăsa să se descurce singuri pentru că președintele lor nu era suficient de curajos, de priceput sau de convingător pentru a se face auzit în larma politică și pentru a face ceea ce era corect – îmi repugna profund.

La momentul acela deja mă întâlnisem cu oameni la sediile primăriilor din opt state și le explicasem, atât în termeni generali, cât și în termeni mai complecși ce înseamnă reforma din sănătate. Vorbisem la telefon cu membrii AARP¹, în transmisiuni tv live, răspunzând tuturor întrebărilor, de la cele legate de lacunele de acoperire din Medicare până la cele privind testamentele. Am vorbit, împreună cu echipa mea, cu oameni bolnavi și sănătoși, cu medici și producători de medicamente, cu directori de spitale, cu avocații pacienților, cu legiuitori irascibili, analizând complexitatea sistemului, evaluând impactul pe care fiecare capitol și aliniat al legii l-ar fi putut avea. Trecuseră luni de zile de când încercam să răspundem tuturor întrebărilor și să lămurim toate neînțelegerile, publicând pagini întregi de informații pe website-ul Casei Albe, educând practic jurnaliștii și păstrând totodată un nivel al

¹ American Association of Retired Persons – Asociația Americană a Pensionarilor (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

încăderii, definit cel mai bine printr-o propoziție rostită cu mult timp în urmă de președintele John Adams: „Faptele sunt lucruri încăpățănate“.

Noaptea târziu, în Sala Tratatelor, mă concentram asupra fluxului continuu de informări și tabele, pentru a mă asigura că înțeleg cele mai mici detalii ale culoarelor de risc și ale plafoanelor de reasigurare. Știam că indiferent dacă reforma va avea succes sau va fi un eșec, eu eram vârful de lance. Eram recunoscător echipei mele pentru dorința de a persevera, de a nu abandona, chiar și în situațiile în care lupta devenise oribil de încrâncenată și șansele de reușită păreau mult prea mici. La un moment dat, Denis McDonough a distribuit echipei stickere pe care scria „OPUNE-TE CINISMULUI“. A fost și acesta un alineat al credinței noastre.

Fiindcă era conștient de faptul că trebuia să facem o mișcare bine gândită pentru a relansa dezbaterea din domeniul medical, Axe a propus să mă adresez camerelor reunite ale Congresului la o oră de maximă audiență. Era o mișcare extrem de riscantă, mi-a explicat el, și care fusese pusă în aplicare doar de două ori în ultimii 16 ani, dar numai așa aveam ocazia de a vorbi în direct în fața a milioane de privitori. L-am întrebat care fuseseră celelalte două situații la care se referea.

„Cea mai recentă a fost sesiunea comună în care Bush a anunțat declanșarea Războiului împotriva terorismului, după 11 septembrie.“

„Și cealaltă?“

„Când Bill Clinton a vorbit despre Legea Sănătății.“

Am început să râd. „Înțeleg că sesiunea asta a mers de minune, nu-i așa?“

În pofida precedentului de rău augur, am hotărât de comun acord că merita să încercăm. La două zile după Labour Day (Ziua Muncii), am urcat cu Michelle pe bancheta din spate a Bestiei și ne-am îndreptat spre intrarea de est a Clădirii Capitoliului, refăcând același traseu pe care îl făcusem cu șapte luni în urmă spre ușile sălii ce adăpostea Camera Reprezentanților. Anunțul făcut de sergentul de gardă, lumina reflectoarelor, camerele de luat vederi, aplauzele, strângerile de mână de-a lungul culoarului central – totul părea, cel puțin la suprafață, imaginea în oglindă a evenimentului din februarie. Dar atmosfera din Cameră era categoric alta de data aceasta – zâmbetele un pic cam prea forțate, iar în aer plutea un murmur de tensiune și îndoială. Sau poate doar dispoziția mea se schimbbase. Bucuria și sentimentul triumfului

personal pe care le trăisem imediat după preluarea mandatului dispăruseră și fuseseră înlocuite de ceva mult mai solid: hotărârea de-a vedea o sarcină dusă la bun sfârșit.

Împ de o oră în acea seară am explicat cât am putut de clar ce însemnau propunerile noastre de reformă pentru familiile care ne urmăreau: am vorbit despre faptul că aceste propuneri vor oferi asigurări accesibile celor vizați și vor asigura protecție vitală celor care aveau deja asigurare; m-am referit la faptul că reforma va împiedica actele de discriminare ale companiilor de asigurări împotriva pacienților cu situații medicale preexistente și va elimina genul de limite de viață care împovărau familii precum cea a Laurei Klitzka. Am prezentat în detaliu felul în care vârstnicii vor beneficia de ajutor pentru achiziționarea unor medicamente vitale și am vorbit despre faptul că asiguratorii vor fi obligați să acopere controalele de rutină și îngrijirea preventivă, fără costuri suplimentare. Am explicat, de asemenea, că zvonurile despre preluarea domeniului de către guvern și despre așa-numitele comisii ale morții erau o mare gogoriță, că legislația nu va afecta nici măcar cu un cent deficitul existent și că acum sosise vremea să implementăm aceste schimbări.

Cu câteva zile înainte promisem o scrisoare de la Ted Kennedy. O scrisese din luna mai, dar îi lăsase instrucțiuni lui Vicky să mi-o trimită abia după moartea lui. Era o scrisoare de adio, pe două pagini, în care îmi mulțumea că mă înhămasem la cauza reformei din sănătate, pe care o descria drept „cea mai măreață întreprindere neterminată a societății noastre” și totodată cauza vieții lui. Adăugase că părăsește această lume simțindu-se oarecum alinat și având încredere în faptul că munca lui de ani de zile va fi în sfârșit încununată de succes sub administrația mea.

Așa încât mi-am încheiat discursul din seara aceea citând din scrisoarea lui Teddy, în speranța că vorbele lui vor da un imbold națiunii, așa cum îmi dăduseră și mie. „Situația cu care ne confruntăm”, mai scria el, „este mai presus de orice problemă morală; miza este acum reprezentată nu doar de detaliile strategice, ci și de principiile fundamentale ale justiției sociale și de adevăratul caracter al națiunii noastre.”

Potrivit sondajelor, cuvântarea mea înaintea Congresului a dus la creșterea sprijinului public pentru Legea sănătății, cel puțin pentru o vreme. Și ceea ce era mai important legat de obiectivul nostru era faptul că mai îndreptase coloanele vertebrale ale democraților nehotărâți din Congres. Cu toate acestea, nici un republican din Cameră nu și-a reconsiderat poziția. Acest lucru mi-a fost

limpede pe la jumătatea discursului, când – în timp ce desființam zvonul potrivit căruia legea va permite asigurarea medicală a imigranților ilegali – un congressman republican relativ obscur din Carolina de Sud, aflat la al cincilea mandat, pe nume Joe Wilson, s-a aplecat în fotoliu, a îndreptat un deget spre mine și a strigat cu o față congestionată de furie „Minți!”

Preț de-o secundă, întreaga sală a încremenit în tăcere. M-am întors să văd cine era recalcitrantul (așa cum au făcut și președinta Camerei, Pelosi, și Joe Biden, Nancy absolut șocată, iar Joe, dând consternat din cap). Am fost tentat să plec de la pupitru, să traversez culoarul și să-l pocnesc pe individ direct peste față. Dar am răspuns doar „Nu este adevărat” și apoi mi-am reluat discursul, în timp ce democrații au continuat să-l huiduie pe Wilson.

Din câte își aminteau toți cei implicați, așa ceva nu se mai întâmplase în timpul unei cuvântări de la ședința comună – cel puțin nu în istoria modernă. Criticile din Congres au fost rapide și au fost exprimate din partea ambelor partide, iar până la orele dimineții, a doua zi, Wilson și-a cerut public scuze pentru încălcarea etichetei, i-a dat telefon lui Rahm și l-a rugat să-mi transmită scuzele lui. Am lăsat lucrurile așa, declarându-i unui reporter că am apreciat faptul că Wilson și-a cerut scuze și că eram conștient de faptul că toți suntem sortiți greșelilor.

Cu toate acestea nu am putut să ignor relatările din presă care arătau că în săptămâna ce urmase izbucnirii lui din Congres, contribuțiile online pentru campania de realegere a lui Wilson crescuseră substanțial. Aparent, mulți votanți republicani îl considerau un erou care nu făcuse decât să rostească adevărul în fața puterii. Ceea ce indica faptul că mișcarea Tea Party și aliații acesteia din presă reușiseră chiar mai mult decât să demonizeze proiectul de lege a sănătății. Reușiseră să mă demonizeze pe mine și, astfel, transmisese un mesaj tuturor oficialilor republicani: când vine vorba de opoziția față de administrația Obama, vechile reguli nu mai erau valabile.

Cu toate că am crescut în Hawaii, nu învățasem să navighez; era un sport pe care familia mea nu și-l putea permite. Și totuși, în următoarele trei luni și jumătate, m-am simțit așa cum cred că se simt marinarii care navighează pe mări și oceane după trecerea unei furtuni. Activitatea era în continuare susținută, uneori monotonă, îngreunată pe alocuri de nevoia de a petici anumite spărturi și de a scăpa de balast. Menținerea vitezei și a cursului de navigare în condiții de vreme schimbătoare, de vânt și de curenți

care-și schimbau constant direcția, necesita răbdare, îndemânare și atenție. Pentru o vreme, ne-a dat putere recunoștința pe care o simțim supraviețuitorii, împinși înainte de o credință mereu renăscută că vom ancora într-un port mai devreme sau mai târziu.

În primul rând, după luni întregi de amânări, Baucus a inaugurat în sfârșit dezbaterile pe Legea sănătății în Comisia de Finanțe a Senatului. Versiunea lui, care urma modelul Massachusetts folosit de noi, era mult mai zgârcită în privința subvențiilor oferite celor neasigurați decât am fi dorit noi, și am insistat asupra înlocuirii taxei pe polițele de asigurări oferite de angajatori cu taxe mărite pe veniturile celor bogați. Dar, spre meritul tuturor, discuțiile au fost, în general, de fond și lipsite de grandomanie. După trei săptămâni de muncă extenuantă, proiectul de lege a trecut de comisie cu 14 voturi pentru și 9 împotriva. Până și Olympia Snowe s-a hotărât să ne dea un vot pozitiv, singurul vot pentru de la republicani.

Președintele Camerei, Nancy Pelosi, a pus la cale o ratificare rapidă a unei legi consolidate în Senat, unde opoziția republicanilor era uniformă și extrem de vocală, iar votul a avut loc pe data de 7 noiembrie 2009. (Legea era gata de ceva vreme, dar Nancy nu a dorit să o aducă în fața Camerei Reprezentanților – și să-și forțeze membrii să exprime opțiuni politice dure – până când nu a fost sigură de faptul că efortul din Senat nu va da rateuri.) Ne-am făcut socoteala că dacă vom putea convinge toți membrii Senatului să voteze o versiune consolidată similară a proiectului de lege înainte de vacanța de Crăciun, atunci puteam rezerva luna ianuarie negocierii diferențelor dintre versiunile din Senat și din Cameră, ca apoi să trimitem o lege încheiată în ambele camere pentru ratificare și, cu puțin noroc, să am versiunea finală pe biroul meu în februarie, pentru a o semna.

Era vorba de un mare „dacă” – unul care depindea în mare măsură de vechiul meu prieten Harry Reid. Mereu credincios viziunii sale obscure asupra naturii umane, liderul majorității din Senat a pornit de la premisa că nu se putea bizui pe Olympia Snowe atunci când versiunea finală a Legii sănătății va fi introdusă în Senat. („Atunci când McConnell o s-o strângă cu ușa”, mi-a spus el așa, într-o doară, „o să tremure din toate încheieturile.”) Pentru a nu risca un act de obstrucționism, Harry trebuia să țină cu dinții de toți membrii grupului său parlamentar, alcătuit din 60 de oameni. Și, așa cum se întâmplase și cu Legea relansării economice, aceasta era o realitate care conferea fiecăruia din cei 60 de republicani pârghii importante pentru a pretinde anumite

modificări ale legii, indiferent de cât de interesate sau de nerezonabile ar fi fost aceste pretenții.

Această situație nu era favorabilă unor considerații strategice nobile, ceea ce îi convenea de minune lui Harry, care putea manipula, încheia înțelegeri și pune presiune ca nimeni altul. În următoarele șase săptămâni, pe măsură ce legea consolidată a fost introdusă în Senat și au început dezbateri prelungite pe marginea chestiunilor procedurale, singura activitate care conta, de fapt, era cea care avea loc în biroul lui Harry, acolo unde el s-a întâlnit cu fiecare nehotărât în parte pentru a afla ce anume îi putea determina să spună „da”. Unii doreau fonduri pentru proiecte de suflet, bine intenționate de altfel, dar de minimă importanță. Mai mulți membri liberali din Senat, adversari ai profiturilor uriașe obținute de Big Pharma și de alți asiguratori privați, s-au arătat dintr-odată total nederanjați de profiturile imense ale producătorilor de echipament medical ce beneficiau de mari facilități în statele respective, și încercau să-l convingă pe Harry să reducă impozitul propus pentru industria farmaceutică. Senatorii Mary Landrieu și Ben Nelson și-au condiționat votul de alocarea a miliarde de dolari din partea Medicaid către Louisiana și Nebraska, concesiile pe care republicanii le-au catalogat cu ingeniozitate drept „Achiziția Louisiana” și „Comisionul Depănușare”.

Harry era dispus să facă orice. Cam prea dispus. A fost de acord să păstreze legătura cu echipa mea, dându-le lui Phil sau lui Nancy-Ann ocazia de-a omorî din fașă orice modificare legislativă ce ar fi putut afecta negativ părțile esențiale ale reformei noastre, dar din când în când își băga coada în câte o înțelegere pe care ținea s-o tranșeze, iar eu trebuia să intervin cu un telefon. De obicei, ceda în fața argumentelor mele, nu fără să protesteze sau să se întrebe cum ar fi putut să treacă legea făcând numai ceea ce doream eu.

„Domnule președinte, știți mult mai multe decât mine despre politica din sănătate”, mi-a spus la un moment dat. „Dar, eu sunt mult mai versat în ale Senatului, bine?”

În comparație cu tacticile incalificabile pe care liderii din Senat le foloseau în mod tradițional – gen mită electorală, schimburi de favoruri și distribuire de patronaje – pentru a trece legi importante și controversate cum a fost Legea drepturilor civile sau Legea reformei fiscale a lui Ronald Reagan din 1986, sau un pachet de legi cum a fost New Deal – metodele lui Harry erau mai degrabă benigne. Dar acele legi au fost ratificate într-o perioadă în care mare parte din afacerile oneroase de la Washington nu ajungeau la

urechile jurnaliștilor, înainte de apariția transmisiunilor de știri non-stop. Pentru noi, înaintarea legii în Senat a fost un coșmar de FR. De fiecare dată când legea lui Harry suferea modificări pentru a îmbuna pe cutare sau cutare senator, jurnaliștii mai ieșeau cu o nouă serie de reportaje despre „negocierile de culise”. Impulsul dat opiniei publice de discursul meu în fața camerelor reunite pentru a susține efortul reformei a dipărut curând – iar lucrurile s-au înrăutățit simțitor atunci când Harry a decis, cu acordul meu, să scoată din lege o clauză numită „opțiune publică”.

Încă de la începutul dezbatelor din sănătate, așa-numiții tociari de stânga ne-au presat să modificăm modelul Massachusetts, acordând consumatorilor posibilitatea de-a alege o asigurare „la schimb” nu numai din partea Aetna sau Blue Cross Blue Shield, ci și din partea unei noi companii de asigurări deținute și operate de către guvern. Deloc surprinzător, companiile de asigurări s-au împotrivit ideii de „opțiune publică”, pretextând că nu vor putea să concureze cu planul de asigurări al guvernului, ce putea opera fără presiunea de a face profit. Sigur că pentru susținătorii opțiunii publice tocmai acesta era scopul: prin evidențierea rentabilității asigurării din partea guvernului și prin expunerea cheltuielilor umflate și a imoralității pieței asigurărilor private, ei sperau să deschidă drumul unui sistem cu unic plătitor, cu ajutorul opiniei publice.

Era o idee ingenioasă, o idee cu destui susținători încât Nancy Pelosi s-o includă în versiunea legii de la Senat. Numai că în Senat eram departe de a întruni 60 de voturi pentru o opțiune publică. În legea Comisiei de Sănătate și Educație de la Senat exista o versiune palidă, care stipula ca fiecare asigurator administrat de guvern să perceapă aceleași prime de asigurare ca și companiile private de asigurări, dar bineînțeles că asta ar fi făcut inutilă opțiunea publică. Împreună cu echipa, am luat în calcul un posibil compromis ce ar fi oferit o opțiune publică numai în acele zone ale țării în care existau prea puțini asiguratorii pentru a constitui o reală concurență și unde o entitate publică ar fi contribuit la scăderea primelor de asigurare per ansamblu. Dar și această variantă era o pastilă prea greu de înghițit pentru membrii mai conservatori ai grupului parlamentar democrat, inclusiv pentru Joe Lieberman din Connecticut, care, cu puțin înainte de Ziua Recunoștinței, a anunțat că nu va vota nici în ruptul capului pentru un pachet care conține o opțiune publică.

Când s-a aflat că opțiunea publică fusese scoasă din versiunea legii de la Senat, activiștii de stânga au înnebunit de-a dreptul.

Howard Dean, fostul guvernator de Vermont și fost candidat la președinție, a declarat că aceasta însemna „practic prăbușirea reformei sănătății din Senatul Statelor Unite”. Acești activiști au fost în special indignați de faptul că li se părea că Harry și cu mine ne lăsam manipulați de Joe Lieberman – ținta disprețului liberalilor și care fusese învins în alegerile primare ale democraților din 2006 pentru sprijinul său perseverent față de Războiul din Irak, motiv pentru care fusese nevoit să candideze ca independent la următoarele alegeri. Nu era pentru prima oară când alegem elementul practic în detrimentul conflictului atunci când era implicat Lieberman: în ciuda faptului că îl sprijinise pe prietenul său John McCain în ultima campanie prezidențială, atât eu cât și Harry respinsesem apelurile care cereau ca Lieberman să fie destituit din anumite misiuni ale comisiei, și asta pentru că nu ne puteam permite ca el să părăsească grupul parlamentar și să rămânem fără votul lui. Și am avut dreptate procedând așa – Lieberman și-a exprimat în mod consecvent sprijinul față de agenda mea. Dar aparenta lui influență în dictarea termenilor reformei sănătății a consolidat printre democrați opinia că îmi tratam adversarii mai bine decât aliații și că întorsesem spatele progresiștilor care mă ajutaseră să ajung președinte.

Găseam întregul scandal absolut exasperant. „Ce este atât de greu de înțeles în legătură cu cele 60 de voturi?“, m-am plâns staffului meu. „Adică trebuie să le spun celor 30 de milioane de americani neasigurați că vor trebui să aștepte încă zece ani pentru că nu suntem în stare să le oferim o opțiune publică?“

Pe lângă faptul că dezaprobarea din partea prietenilor mei mă durea cel mai mult, permanenta critică a avut consecințe politice imediate pentru democrați. Baza noastră de alegători a devenit derutată (la modul general vorbind, lumea habar nu avea ce presupunea o opțiune publică), iar grupul nostru parlamentar s-a scindat, ceea ce a îngreunat alinierea voturilor necesare pentru ratificarea Legii sănătății. Totodată, lumea uitase că marile progrese sociale din istoria Americii, inclusiv Asigurările Sociale și Medicare, începuseră cu lacunele aferente și se materializaseră în timp. Criticii care se grăbeau să facă dintr-o victorie monumentală, chiar și plină de imperfecțiuni, o înfrângere dureroasă nu făceau decât să contribuie la demoralizarea pe termen lung a alegătorilor democrați – cu alte cuvinte, sindromul „ce rost are să votăm dacă nu se schimbă nimic niciodată?“ – și să ne îngreuneze

efortul pentru câștigarea viitoarelor alegeri, precum și cel de înaintare a unei legislații progresiste în viitor.

Î-am spus lui Valerie că exista un motiv pentru care republicanii tindeau să procedeze exact pe dos – o explicație pentru faptul că Ronald Reagan putuse dirija creșteri uriașe ale bugetului federal, ale deficitului federal, și al forței de muncă federale și fusese în același timp idolatrizat de către adepții Partidului Republican și considerat eroul care redusese puterile guvernului federal. Ei au înțeles că în politică poveștile erau deseori cel puțin la fel de importante ca și fondul obținut.

Nu am făcut publice aceste argumente, dar, pe parcursul mandatelor mele, expresia „opțiune publică” a devenit un fel de cod la Casa Albă, ori de câte ori grupurile democratice de interese se plâneau de faptul că nu am reușit să sfidăm forța gravitațională a politicii și că am obținut mai puțin de 100% din ceea ce doreau acestea. Am făcut tot posibilul să liniștim populația, reamintindu-le susținătorilor nemulțumiți că vom avea destul timp la dispoziție pentru a da o formă satisfăcătoare legislației atunci când vom unifica cele două versiuni ale proiectului de lege aflate în dezbatere în Senat și în Camera Reprezentanților. Harry a continuat să facă ce știa mai bine, inclusiv să prelungească sesiunea parlamentară până la începutul vacanței de iarnă. După cum prevăzuse tot el, Olympia Snowe a înfruntat chiar și viscolul pentru a mă vizita în Biroul Oval și pentru a ne comunica că va vota „nu”. (A pretextat că Harry grăbea lucrările, dar, potrivit bârfeilor, McConnell o amenințase că o va demite din Comisia pentru Întreprinderi Mici dacă dă un vot pozitiv.) Nimic din toate acestea nu conta. În Ajunul Crăciunului, după o dezbatere de 24 de zile, într-o zi în care Washingtonul era acoperit de o pătură de nea și străzile erau aproape pustii, Senatul a promulgat Legea sănătății, Affordable Care Act¹, cu exact 60 de voturi favorabile. Era primul vot exprimat în Senat în ajunul Crăciunului, din 1895 încoace.

La câteva ore după aprobarea legii, eram deja la bordul Air Force One și le ascultam pe Michelle și pe fete discutând despre cât de bine se comporta Bo în prima lui călătorie cu avionul. Zburam spre Hawaii, pentru a ne petrece acolo vacanța de iarnă. Am început să mă simt mai relaxat. În adâncul sufletului eram convins că vom izbuti. Încă nu ajunsesem la un liman, dar datorită echipei mele,

¹ În română, Legea pentru protecția pacientului și îngrijire medicală la prețuri accesibile, cunoscută sub numele Obamacare (n.tr.)

datorită lui Nancy, Harry și numeroșilor democrați din Congres care dăduseră voturi grele, simțeam că ne apropiam cu nava de uscat.

Nu aveam de unde să știu că nava noastră avea să naufragieze.

Protecția noastră aproape magică împotriva obstrucționiștilor din Senat se datora unui singur lucru. După moartea lui Ted Kennedy în august, corpul legislativ al statului Massachusetts modificase legea pentru a permite guvernatorului, democratul Deval Patrick, să numească un înlocuitor în loc să lase locul vacant până la organizarea unor alegeri speciale. Era vorba doar de o măsură temporară, iar acum, cu alegeri programate pentru 19 ianuarie, aveam mare nevoie ca acest loc vacant să fie câștigat și ocupat de un democrat. Din fericire, Massachusetts se întâmplă să fie unul dintre cele mai democrate state din țară și care nu e reprezentat de nici un republican în Senat de 37 de ani încoace. Candidatul democrat nominalizat pentru Senat, procurorul general Martha Coakley, reușise să mențină un avans constant și substanțial înaintea adversarului ei republican, un senator prea puțin cunoscut pe nume Scott Brown.

În cursa aparent bine controlată de către noi, am petrecut cu echipa primele două săptămâni din luna ianuarie preocupați de elaborarea unei Legi a sănătății acceptabile atât pentru democrații din Senat cât și din Camera Reprezentanților. Nu era un demers plăcut. Disprețul manifest dintre cele două camere ale Congresului este o tradiție veche la Washington, una care transcende până și disensiunile dintre partide; senatorii îi consideră, în general, pe membrii Camerei Reprezentanților ca fiind impulsivi, părtinitori și prost informați, în timp ce parlamentarii din Cameră îi consideră pe senatori plictisitori, aroganți și ineficienți. La începutul anul 2010, acest dispreț a luat forma unei ostilități demonstrative. Democrații din Cameră – sătui să-și vadă majoritatea irosită și agenda lor agresiv liberală obstrucționată de grupul parlamentar democrat din Senat, tributar propriilor membri mai conservatori – au insistat că versiunea din Senat a Legii sănătății nu avea nici o șansă să treacă în Cameră. Democrații din Senat – sătui de ceea ce considerau a fi egocentrismul Camerei manifestat pe socoteala lor – nu erau nici ei mai puțin recalcitranți. Eforturile lui Rahm și ale lui Nancy-Ann de a încheia o înțelegere nu duceau nicăieri, iar discuțiile în contradictoriu se iscau din cauza celor mai obscure prevederi, parlamentarii își adresau injurii și amenințau să părăsească sala.

După o săptămână în care aceasta a fost atmosfera, ajunsesem la exasperare. l-am sunat pe Pelosi, pe Reid și pe negociatorii ambelor camere la Casa Albă și, timp de trei zile de la mijlocul lunii ianuarie, ne-am așezat la masa din Camera Cabinetului și am analizat metodic fiecare dispută, încercând să depistăm secțiunile pentru care membrii Camerei trebuiau să ia în considerare amendamentele Senatului, precum și acele secțiuni unde Senatul trebuia să cedeze; între timp, le-am reamintit tuturor că eșecul nu era o opțiune și că aveam de gând să-i chem la mine în fiecare seară, timp de o lună, dacă de asta era nevoie pentru a ajunge la un consens.

Cu toate că progresam extrem de lent, aveam un presentiment bun legat de perspective. Asta până când, într-o după-amiază, m-am oprit în micul birou al lui Axe și l-am găsit cu Messina aplecați asupra unui computer, de parcă erau doi medici ce studiau radiografiile unui pacient cu o boală incurabilă.

„Ce s-a întâmplat?“, am întrebat.

„Avem probleme în Massachusetts“, a răspuns Axe, dând nemulțumit din cap.

„Cât de grav e?“, am întrebat.

„Foarte grav“, au răspuns Axe și Messina la unison.

Mi-au explicat că Martha Coakley, candidata noastră pentru Senat, se și văzuse instalată în fotoliu și, în loc să stea de vorbă cu alegătorii, își petrecuse mai tot timpul curtând oficialii aleși, donatorii și grangurii de la syndicate. Ca și cum situația nu era deja destul de serioasă, plecase în vacanță cu trei săptămâni înaintea alegerilor, o mișcare pe care presa o taxase imediat. Între timp, campania republicanului Scott Brown căpătase avânt. Ajutat de atitudinea sa jovială și de un fizic plăcut, ca să nu mai vorbesc de faptul că se ducea peste tot cu o camionetă pe care o conducea, Brown a exploatat cu iscusință temerile și frustrările votanților din rândul clasei muncitoare, copleșiți de recesiune și – pentru că trăiau într-un stat care oferea deja asigurare medicală tuturor locuitorilor – au privit obsesia mea pentru ratificare a unei legi federale a sănătății ca pe o mare pierdere de timp.

După toate aparențele, nici sondajele strânse, nici telefoanele iritate din partea echipei mele și ale lui Harry nu au trezit-o din amorțeală pe Coakley. Cu o zi în urmă, întrebată fiind de un reporter despre programul ei relaxat de campanie, bagatelizase întrebarea răspunzându-i acestuia printr-o altă întrebare: „Te referi la programul meu comparativ cu timpul pierdut degeaba pe lângă Arenele Fenway? În frig? Dând mâna cu oamenii?“ – o referire

sarcastică la oprirea pe care Scott Brown o făcuse în ziua de Anul Nou, în timpul campaniei sale, la arena supraetajată din Boston, unde echipa de hochei a oraşului, Boston Bruins, găzduia Cupa de Iarnă a Ligii Naţionale de Hochei, într-un meci contra echipei Philadelphia Flyers. Într-un oraş care îşi diviniza echipele sportive, nici că putea nimeri o replică mai deplasată şi care urma, cu siguranţă, să schimbe opţiunile unui mare segment din electorat.

„Nu cred c-a spus aşa ceva”, am zis consternat.

Messina mi-a făcut un semn cu capul spre computer. „Uite aici, pe site-ul *Globe*.”

„Nuuu!”, am exclamat, apucându-l pe Axe de revere şi scuturându-l într-un gest teatral, bătând apoi cu piciorul în podea, precum un copil în plină criză de isterie. „Nu, nu, nu!” Umerii mi-au căzut, pur şi simplu, în timp ce calculam implicaţiile acestei declaraţii. „O să piardă, nu-i aşa?”, am spus într-un târziu.

Nici nu a fost nevoie ca Axe şi Messina să răspundă. Cu o săptămână înainte de alegeri, am încercat să salvez situaţia şi am zburat la Boston, unde am luat parte la mitingul lui Coakley. Dar era prea târziu. Brown a câştigat detaşat. Titlurile ziarelor din toată ţara anunţau O RĂSTURNARE SPECTACULOASĂ ŞI O ÎNFRÂNGERE ISTORICĂ. Verdictul de la Washington a fost rapid şi neîndurător.

Legea sănătăţii propusă de Obama era îngropată.

Chiar şi acum îmi este greu să privesc cu claritate înfrângerea din Massachusetts. Poate gândirea convenţională este cea potrivită. Poate dacă nu aş fi pus atâta presiune pe chestiunea asistenţei medicale în primul meu an de mandat, poate dacă m-aş fi concentrat în toate apariţiile publice pe declaraţii despre situaţia locurilor de muncă şi despre criza financiară, ne-am fi păstrat acel loc în Senat. Sigur că dacă aş fi avut mai puţine probleme de rezolvat, am fi observat şi eu şi echipa nişte semnale de avertisment mai din vreme şi am fi pregătit-o mult mai bine pe Coakley, implicându-mă şi eu mai activ în campania din Massachusetts. Este tot atât de adevărat că, dată fiind situaţia precară a economiei, n-aş fi putut schimba cu nimic situaţia – poate că roţiţele istoriei s-a fi învârtit în continuare independent de intervenţiile noastre firave.

Ştiu doar că, la momentul respectiv, toţi ne-am simţit ca şi cum am fi comis o gafă monumentală. Iar analiştii politici erau de aceeaşi părere. Editorialele făceau apel la mine să înlocuiesc echipa cu care lucram, începând cu Rahm şi cu Axe. Nu le-am acordat atenţie. Am considerat că trebuia să-mi asum greşelile şi mă mândream cu

faptul că – atât în timpul campaniei electorale cât și la Casa Albă – clădisem un cult al asumării, o administrație în care nu căutam tapi ispășitori atunci când lucrurile nu mergeau bine.

Pentru Rahm era mult mai greu să ignore zvonurile. Dat fiind că își petrecuse întreaga carieră politică la Washington, ciclul zilnic de știri reprezenta barometrul său, nu numai în ceea ce privește realizările administrației, dar și legat de propriul loc în lume. Cerea periodic părerea formatorilor de opinie din oraș, conștient de faptul că învingătorii se pot transforma peste noapte în învinși și de faptul că membrii staffului de la Casa Albă erau ținta atacurilor nemiloase ori de câte ori se ivea o greșeală. În situația de față, găsea că era condamnat pe nedrept: la urma urmei, el fusese acela care, mai mult decât oricine altcineva, mă avertizase asupra pericolului politic pe care îl presupunea insistența cu care urgentasem promulgarea Legii sănătății. Și, așa cum ar face oricine atunci când se simte rănit și nedreptățit, nu s-a putut abține și s-a plâns la toți amicii săi din oraș. Din păcate, cercul lui de prieteni s-a dovedit a fi cam prea extins. La o lună după alegerile din Massachusetts, scriitorul și jurnalistul Dana Milbank de la *Washington Post* a scris un editorial în care îl apăra cu putere pe Rahm, argumentând că „cea mai mare greșeală a lui Obama a fost faptul că nu l-a ascultat pe Emanuel în domeniul sănătății“, subliniind faptul că un pachet de asigurări de sănătate mai modest ar fi fost o strategie mai bună.

Atunci când îți vezi șeful de cabinet distanțându-se de tine după o înfrângere ești pus într-o situație inconfortabilă. Cu toate că editorialul nu mi-a fost deloc pe plac, nu credeam că Rahm ar fi fost autorul moral. Am preferat să o consider a fi doar o neglijență provocată de stres. Dar nu toată lumea era la fel de dispusă să-l ierte. Valerie, la fel de protectoare cu mine ca întotdeauna, era de-a dreptul furioasă. Reacțiile personalului superior, deja iritat de eșecul lui Coakley, traversau toată gama de emoții, de la mânie la dezamăgire. În după-amiaza aceea, Rahm a intrat în Biroul Oval chinuit de remușcări. Mi-a spus că nu făcuse nimic cu rea-intenție, că mă dezamăgise și că era pregătit să-și înainteze demisia.

„Nu-ți dai nici o demisie“, i-am spus. Eram de acord cu faptul că o dăduse rău în bară și că trebuia să regleze situația cu tot restul echipei. Dar i-am spus și că pentru mine era un foarte bun șef de cabinet, că eram sigur că greșeala nu se va mai repeta și că aveam nevoie de el exact acolo unde era.

„Domnule președinte, nu știu dacă...“

L-am întrerupt. „Vrei să știi care e adevărata ta pedeapsă?”, l-am întrebat, bătându-l pe spate în timp ce-l conduceam spre ușă.

„Care?”

„Trebuie să te ocupi de promulgarea blestematei ăleia de Legi a sănătății!”

Faptul că eu credeam încă într-o rezolvare nu era chiar atât de deplasat cum părea. Planul nostru original – acela de a negocia o lege de compromis între democrații din Cameră și din Senat și apoi de-a trece legea prin ambele camere – era acum în afara oricărei discuții; cu doar 59 de voturi, nu aveam cum să evităm intervenția unui obstructionist. Dar așa cum îmi atrăsese Phil atenția în noaptea în care promisem rezultatele din Massachusetts, mai aveam o singură variantă, care nu presupunea apelarea la Senat. *Dacă legea din Senat putea fi trecută și în Camera Reprezentanților fără modificări* era posibil să fie apoi trimisă imediat în biroul meu pentru semnătură și astfel era promulgată ca lege. După părerea lui Phil, era ulterior posibil să invocăm o procedură în Senat denumită reconciliere a bugetului – potrivit căreia partea de legislație care presupunea chestiuni strict financiare putea fi supusă la vot cu acordul unei majorități simple a senatorilor, nefiind nevoie de întrunirea celor 60 de voturi. Mai departe, asta ne-ar fi permis să redactăm un număr limitat de îmbunătățiri ale versiunii din Senat printr-o procedură legală separată. Cu toate acestea, nu puteam să scăpăm din vedere faptul că le ceream democraților din Cameră să accepte o versiune a reformei medicale pe care ei o respinseseră inițial – una care nu prevedea opțiunea publică, dar care conținea o taxă colosală față de care syndicatele se opuneau, precum și un amestec greoi de 50 de burse de stat în locul unei piețe naționale unice prin intermediul căreia oamenii să-și poată cumpăra asigurarea medicală.

„Încă te mai simți norocos?” m-a întrebat Phil cu un rânjel mucalit pe chip.

Sincer să fiu, nu mă simțeam.

Dar aveam încredere în președinta Camerei Reprezentanților.

Anul ce trecuse nu făcuse decât să-mi întărească admirația pentru priceperea legislativă a lui Nancy Pelosi. Era o tipă dură, pragmatică, excepțional de pricepută în dirijarea membrilor din grupul ei parlamentar extrem de belicos; deseori sărea în apărarea luărilor de poziție nerezonabile ale colegilor ei democrați din Cameră, iar, în același timp, încerca să-i îmbuneze în culise, pentru a obține inevitabilele compromisuri necesare pentru rezolvarea problemelor.

A doua zi am sunat-o pe Nancy și i-am explicat că echipa mea redactase o propunere de lege a sănătății drastic redusă, ca opțiune de rezervă, și că eu doream să continuu să susțin legea din Senat în Cameră și aveam deci nevoie de sprijinul ei. Timp de 15 minute am fost supus unei tirade tipice lui Nancy, plină de izbucniri de conștiință, despre faptul că legea din Senat era plină de lacune, despre motivul pentru care membrii grupului ei parlamentar erau atât de furioși și de ce democrații din Senat erau lași, înguști în vederi și, în general, incompetenți.

„Deci, pot să contez pe tine?“, am întrebat-o când s-a oprit în sfârșit să tragă aer în piept.

„Nici nu trebuie să mă mai întrebați asta, domnule președinte“, mi-a spus Nancy iritată. „Am ajuns prea departe ca să mai abandonăm.“ A făcut o scurtă pauză. Apoi, ca și cum ar fi testat un argument pe care avea să-l folosească ulterior în grupul ei parlamentar, a adăugat: „Dacă abandonăm acum, se cheamă că îi recompensăm pe republicani pentru că au acționat în mod atât de mârșav, nu credeți? Nu dorim să le dăm această satisfacție.“

După ce am închis telefonul, m-am uitat la Phil și Nancy-Ann, care tot dăduseră ocol Biroului *Resolute*, ascultând partea mea (aproape inexistentă) de conversație și încercând să citească pe chipul meu un semn legat de ceea ce discutam.

„O ador pe femeia asta!“, am spus.

Chiar și cu sprijinul deplin al președintei Camerei, sarcina de a strânge numărul necesar de voturi era una foarte dificilă. Dincolo de faptul că eram nevoiți să ne rugăm cu cerul și pământul de progreseștii îndărătnici să sprijine o lege redactată ca să răspundă sensibilităților lui Max Baucus și Joe Lieberman, alegerea lui Scott Brown cu mai puțin de un an înaintea alegerilor locale îi băgase în sperieți pe toți democrații moderați care intenționau să intre în cursa electorală. Aveam nevoie de ceva care să ne ajute să răsturnăm această viziune pesimistă și să-i dea un răgaz lui Nancy pentru a-și convinge grupul parlamentar.

După cum s-a și întâmplat, opoziția ne-a dat exact ceea ce ne-am dorit. Cu câteva luni în urmă, grupul parlamentar republican din Cameră mă invitase să particip la o sesiune de întrebări și răspunsuri ce se desfășura anual în stațiunea lor de vacanță, stabilită pentru 29 ianuarie. Anticipasem că unul din subiectele de discuție avea să fie reforma din sănătate, așa că le propusesem pe ultima sută de metri să permită accesul presei la acest eveniment.

Ori că nu dorise să fie sâcâit de reacțiile eventualilor reporteri excluși, ori că se simțise încurajat de victoria lui Scott Brown, cert e că John Boehner acceptase propunerea.

Și poate că n-ar fi trebuit. Într-o sală de conferințe obișnuită dintr-un hotel din Baltimore, cu Mike Pence la prezidiul grupului parlamentar și în prezența reporterilor de la posturile tv prin cablu cărora nu le scăpa nimic, am pășit pe scenă și, timp de o oră și 22 de minute, am răspuns întrebărilor din partea republicanilor din Cameră, majoritatea dintre ele legate de reforma din sănătate. Pentru toți cei prezenți, sesiunea respectivă a confirmat ceea ce noi, cei care lucrasem efectiv la lege, știam deja: majoritatea covârșitoare a republicanilor cunoșteau extrem de puțin din proiectul de lege pe care îl respingeau cu atâta vehemență, nu cunoșteau nici măcar detaliile din variantele propuse de ei (atât cât propuseseră!) și nu erau pregătiți să dezbată subiectul cu alte persoane decât cele din bula sigilată ermetic a instituțiilor conservatoare de presă.

După ce m-am întors la Casa Albă, am propus să ne forțăm norocul și să invităm Careul de Ași și un grup de lideri importanți din Congres, din ambele partide, la Blair House pentru o întâlnire de o zi asupra reformei sănătății. Și de data aceasta am aranjat ca reuniunea să fie transmisă în direct de posturile tv, de data aceasta prin rețeaua de cablu și satelit C-SPAN. Încă o dată, formatul le-a permis republicanilor să ridice orice problemă și să pună orice întrebare. Fiindcă fuseseră prinși o dată cu temele nefăcute, acum veniseră cu textul pregătit. Eric Cantor, organizatorul grupului parlamentar republican din Camera Reprezentanților a adus cu el și o copie a proiectului de lege din Cameră, conținând 2 700 de pagini, pe care a trântit-o pe masa din fața lui ca simbol al preluării abuzive de către un guvern scăpat de sub control a domeniului sănătății. Boehner a punctat faptul că propunerea noastră era „un experiment periculos” și că ar trebui să luăm totul de la capăt. John McCain s-a lansat într-un monolog interminabil despre acorduri de culise, până când, la un moment dat, m-am văzut silit să-i reamintesc că nu mai eram în campanie electorală. Dar atunci când a venit vorba de strategii concrete – când i-am întrebat pe liderii Marelui Partid Republican ce anume propuneau pentru a reduce costurile din domeniul sănătății, pentru a pune la adăpost pacienții cu probleme medicale preexistente și pentru a acoperi din punct de vedere medical 30 de milioane de americani care altfel nu ar fi avut acces la asigurare – răspunsurile lor au

fost la fel de goale de conținut precum cel dat de Chuck Grassley când a venit în Biroul Oval cu câteva luni în urmă.

Sunt convins că în acea săptămână au fost mulți cei care au preferat să se uite la bowling decât să vadă cinci minute din aceste conversații la televizor, și de-a lungul ambelor sesiuni mi-a fost clar că nimic din ce am spus nu va avea nici un fel de impact asupra atitudinii republicanilor (poate i-ar fi motivat doar să interzică accesul televiziunilor la viitoarele mele apariții în cadrul grupului lor parlamentar). Ceea ce conta era felul în care cele două evenimente au ajutat la revigorarea democrațiilor din Cameră, reamintindu-le că se aflau de partea corectă a baricadei în lupta pentru legea sănătății și, mai cu seamă, că, în loc să piardă vremea cu neajunsurile versiunii din Senat, era mai bine să privească aspectele pozitive și faptul că legea avea să ajute milioane de oameni.

Până la începutul lunii mai, am confirmat faptul că regulile Senatului ne vor permite să „pieptănăm” unele părți ale versiunii din Senat prin reconciliere. Am mărit subvențiile ce veneau în sprijinul oamenilor. Am ajustat „taxa Cadillac” pentru a domoli sindicatele și am eliminat acel duo jenant cunoscut sub denumirile de „Achiziția Louisiana” și „Comisionul Depănușare”. Echipa de angajament public a lui Valerie a înregistrat un mare succes obținând adeziuni de la grupuri precum Academia Americană a Medicilor de Familie, Asociația Medicală Americană, Asociația Americană a Asistentelor Medicale, în timp ce o rețea de grupuri de promovare și de voluntari a muncit peste program pentru a educa publicul și pentru a menține presiunea asupra Congresului. Anthem, una din cele mai mari companii de asigurări din America, a anunțat o majorare a cuantumului cu 39%, atrăgându-le atenția oamenilor, chiar la momentul oportun, asupra a ceea ce detestau în legătură cu sistemul actual. Iar când Conferința Episcopilor Catolici din Statele Unite a anunțat că nu poate sprijini legea (convinși că un anume capitol din lege care interzicea folosirea subvențiilor de la guvern pentru avorturi nu era redactat într-un limbaj suficient de explicit), am căpătat un aliat neașteptat în persoana maicii Carol Keehan, o măicuță cu glas blajin și mereu bine dispusă și care conducea spitalele catolice din întreaga țară. Această Fiică a Carității în vârstă de 66 de ani nu numai că a rupt legătura cu episcopii catolici când a susținut că acel capitol din lege era vital pentru îndeplinirea misiunii organizației ei, care avea grijă de cei în suferință, dar a fost și o adevărată inspirație

pentru șefele ordinelor și organizațiilor de femei catolice reprezentând peste 50 000 de măicuțe, care au semnat o scrisoare publică prin care își exprimau adeziunea la această lege.

„Ador măicuțele“, le-am spus lui Phil și lui Nancy-Ann.

În ciuda întregii activități de până atunci, numărătoarea ne-a arătat că ne mai trebuiau încă zece voturi pentru a trece legea. Opinia publică era în continuare puternic divizată. Presa nu mai avea subiecte proaspete. N-au mai existat gesturi dramatice sau modificări de strategie care să fac activitatea politică mai ușoară. Succesul sau eșecul depindeau acum de alegerile celor 30 de democrați din Cameră care reprezentau districtele nehotărâte, și tuturor li se împuia capul cu amenințarea că dacă votează în favoarea Legii privind serviciile medicale la prețuri accesibile aveau să-și piardă scaunele.

Am petrecut mare parte din zilele ce au urmat vorbind cu fiecare dintre acești democrați în parte, uneori în Biroul Oval, dar de cele mai multe ori la telefon. Unii erau interesați exclusiv de politică, monitorizau îndeaproape sondajele din districtele lor, precum și scrisorile și apelurile telefonice din partea alegătorilor. Am încercat să fiu cât am putut de sincer cu ei, spunându-le că sprijinul pentru reforma din sănătate va fi din ce în ce mai susținut odată ce legea trece, dar nu înainte de alegerile locale; că un vot negativ nu putea decât să-i descurajeze pe democrați, nicidecum să-i convingă pe republicani și pe independenți; și că orice ar fi făcut, în șase luni de zile, soarta lor în politică depindea în mare măsură de starea economiei și de statutul meu politic.

Câțiva au solicitat sprijinul Casei Albe în promovarea unor proiecte și legi la care lucrau, fără legătură cu chestiunea la ordinea zilei. Le-am spus să ia legătura cu Rahm sau cu Pete Rouse pentru ca aceștia să vadă ce pot face.

Majoritatea conversațiilor nu au avut caracter de tranzacție. Reprezentanții din Cameră se învârtteau cumva în jurul cozii, căutând claritate legat de cine erau și ce le dicta conștiința. Uneori nu făceam decât să-i ascult prezentându-mi argumentele pro și contra. Deseori schimbam impresii despre ceea ce ne inspirase atunci când intraserăm în politică, discutam despre entuziasmul primei curse electorale și despre toate obiectivele pe care ni le propusese-răm, despre sacrificiile pe care noi și familiile noastre a trebuit să le facem pentru a ajunge acolo unde eram și despre oamenii care ne-au ajutat pe tot parcursul carierei noastre.

Despre asta este vorba, le spuneam într-un târziu. Asta ne animă pe toți. Ocazia extraordinară, rezervată câtorva oameni, de a orienta istoria într-o direcție mai bună.

Cel mai frapant aspect era faptul că, de cele mai multe ori, aceste cuvinte erau de ajuns. Veteranii din politică au decis să mi se alăture, în ciuda opoziției active din districtele lor conservatoare – oameni ca Baron Hill, din Indiana de Sud, Earl Pomeroy din Dakota de Nord, și Bart Stupak, un catolic practicant din Peninsula Superioară a Michiganului, care a lucrat cot la cot cu mine pentru a redacta capitolul legat de subvenționarea avorturilor într-un limbaj satisfăcător pentru el. La fel s-a întâmplat și cu politicienii mai tineri, ca Betsy Markey din Colorado sau John Boccieri din Ohio și Patrick Murphy din Pennsylvania, ultimii doi veterani ai Războiului din Irak, toți trei priviți ca debutanți care promiteau foarte mult pentru partidul din care făceau parte. În realitate, cel mai ușor de convins au fost tocmai cei care aveau cel mai mult de pierdut. Tom Perriello, un avocat de 35 de ani specializat în Legea drepturilor omului, devenit apoi membru al Congresului, care înregistrase o mare victorie într-un district majoritar republican ce acoperea un uriaș teritoriu din Virginia, a fost în asentimentul multora atunci când a explicat ce îl determinase să voteze în favoarea proiectului de lege.

„Există lucruri mult mai importante decât a fi reales“, mi-a spus el.

Sunt mulți aceia care urăsc Congresul, votanți care sunt convinși că în clădirea Capitoliului mișună numai impostori și lași, că mulți dintre demnitarii aleși sunt aserviți lobbyiștilor și finanțatorilor și sunt motivați numai de perspectiva puterii. Când aud astfel de critici, de obicei dau din cap și sunt nevoit să recunosc că există și dintre aceia care se încadrează perfect acestui tipar. Recunosc și că urmărind porcăriile care se petrec zilnic în Cameră sau în Senat, până și cei mai rezistenți se simt uneori depășiți de situație. Dar le amintesc oamenilor și cuvintele pe care Tom Perriello mi le-a adresat înaintea votului pentru Legea sănătății. Povestesc oamenilor ceea ce Tom Perriello și mulți ca el au realizat imediat după ce au fost aleși prima oară. Câți dintre noi sunt încercați în felul acesta, chemați să-și riște carierele pe altarul binelui mai mare?

Genul acesta de oameni pot fi întâlniți la Washington. Și ei fac parte din politică.

Votul final asupra Legii sănătății s-a dat în data de 21 martie 2010 – la peste un an de la primul summit la Casa Albă când

Ted Kennedy avusese o apariție surpriză. Toată lumea din Aripa de Vest stătea ca pe ace. Atât Phil cât și președinta Camerei au procedat la o numărătoare neoficială a celor prezenți, în urma căreia ne-am dat seama că întruneam prezența necesară, chiar dacă nu printr-un număr spectaculos. Știam, de asemenea, că era posibil ca unul sau doi reprezentanți să se răzgândească brusc, iar pentru noi orice vot era prețios.

Mai exista pentru mine un alt motiv de îngrijorare, unul asupra căruia nu zăbovisem prea mult, dar care mi s-a insinuat în minte de la bun început. Aveam acum pregătite 906 pagini de legislație care avea să afecteze viețile a zeci de milioane de americani, pagini pe care le-am apărât, le-am întors pe toate părțile și asupra cărora am făcut multe compromisuri. Legea privind serviciile medicale la prețuri accesibile era o lege substanțială, bine gândită, agreată doar de o parte a spectrului politic, cu un impact uriaș și, desigur, departe de a fi perfectă. Iar acum trebuia implementată. Târziu în acea după-amiază, după ce Nancy-Ann și cu mine am dat ultimele telefoane membrilor care se îndreptau spre vot, m-am ridicat și m-am uitat pe fereastră, dincolo de Pajiștea de Sud.

„Sper din tot sufletul ca această lege să funcționeze“, i-am spus. „Pentru că începând de mâine vom deține practic sistemul de sănătate american.“

Am hotărât să nu urmăresc orele preliminare de discursuri ținute în Cameră și am preferat să aștept până la întâlnirea cu vicepreședintele și restul echipei din Sala Roosevelt, stabilită pentru ora la care începea votul, adică în jur de 7:30 p.m. Unul câte unul, voturile s-au acumulat pe măsură ce membrii Camerei introduceau votul electronic apăsând butonul pentru „da“ sau pentru „nu“, iar numărătorea apărea simultan pe un ecran tv. În timp ce voturile pro se înmulțeau, îi auzeam pe Messina și pe alți câțiva bombănind încet „haide... haide“. În sfârșit s-a ajuns la 216, un vot peste numărul de voturi de care aveam nevoie. Legea noastră trecuse cu șapte voturi în plus.

Sala a izbucnit în urale, oamenii au început să se îmbrățișeze și să bată palma pentru că echipa lor tocmai câștigase după o tură completă, decisivă. Joe m-a luat pe după umeri, zâmbind cu gura până la urechi. „Ai reușit, omule!“, mi-a spus el. L-am îmbrățișat pe Rahm, care în seara aceea îl adusese pe fiul său, Zach, la Casa Albă, ca să asiste la desfășurarea votului. M-am aplecat și i-am spus lui Zach că datorită tatălui lui milioane de oameni vor beneficia în sfârșit de asistență medicală dacă se îmbolnăvesc. Copilul

radia de fericire. M-am întors în Biroul Oval de unde am dat cuvenitele telefoane de felicitare lui Nancy Pelosi și lui Harry Reid, iar după ce am terminat l-am văzut pe Axelrod în picioare, lângă ușă. Ochiul lui era ușor congestionat. Mi-a spus că avusese nevoie să stea puțin singur în biroul lui după exprimarea voturilor, pentru că își amintise prin ce trecuseră el și soția lui, Susan, atunci când fiica lor Lauren suferise prima criza de epilepsie.

„Îți mulțumesc că n-ai renunțat la luptă“, mi-a spus Axe cu glasul gătit de emoție. L-am luat pe după umeri, simțind cum mă năpădesc și pe mine emoțiile.

„Pentru asta ne zbatem“, i-am spus. „Pentru asta. Aici.“

L-am invitat pe toți cei care participaseră la redactarea legii la reședința prezidențială pentru o mică petrecere intimă, de circa 100 de persoane. Sasha și Malia erau în vacanța de primăvară și Michelle le-a luat pentru câteva zile la New York, așa că eram singur acasă. Vremea era destul de plăcută, așa că am putut sta pe Terasa Truman, de unde vedeam Monumentul Washington și Memorialul Jefferson luminate în depărtare. Am făcut o excepție de la regula mea de a nu consuma alcool în timpul săptămânii și, cu un pahar de Martini în mână, am făcut turul invitaților, i-am îmbrățișat pe Phil, Nancy-Ann, Jeanne și Kathleen și le-am mulțumit pentru toată munca depusă. Am dat mâna cu o mulțime de tineri angajați, mulți dintre ei necunoscuți mie până atunci și care se simțeau de bună seamă copleșiți de circumstanțe. Știam că truseră în spatele liniilor, că se luptaseră cu cifrele, pregătiseră proiecte și comunicate de presă, răspunseseră întrebărilor din partea Congresului și doream să aflu de la mine cât de importantă fusese munca lor.

Pentru mine conta foarte mult această celebrare. Noaptea din Grant Park după câștigarea alegerilor fusese extraordinară, dar fusese doar o promisiune neîmplinită la momentul respectiv. Această seară însemna mult mai mult pentru mine, îndeplinirea unui angajament.

După plecarea oaspeților, mult după miezul nopții, m-am dus în Sala Tratatelor. Bo se făcuse covrig pe covor. Își petrecuse mare parte din seară pe terasă, alături de oaspeții mei, strecurându-se printre invitați, așteptând să fie mângâiat pe cap și să pice și câte o gustare. Acum era obosit și mulțumit, gata de culcare. M-am lăsat pe vine și l-am mângâiat după urechi. M-am gândit la Ted Kennedy, și m-am gândit la mama.

Fusese o zi bună.

PARTEA A CINCEA

LUMEA AȘA CUM ESTE

LIBRARY OF THE
UNITED STATES DEPARTMENT OF AGRICULTURE

CAPITOLUL 18

Așa cum salutul a devenit o a doua natură pentru mine, un gest repetat ori de câte ori urcam la bordul Marine One sau Airforce One, sau când interacționeam cu militarii noștri, tot așa m-am obișnuit treptat – și am devenit mai eficient – cu rolul meu de comandant suprem. Manifestările matinale de camaraderie erau deja mai reținute și atât eu cât și echipa ne-am familiarizat mai bine cu „distribuția” recurentă de persoane, scenarii, conflicte și amenințări din politica externă. Mi-am lămurit și anumite conexiuni care la început îmi fuseseră neclare. Puteam să spun la orice oră ce trupe aliate se aflau în Afghanistan și unde anume, cât de eficiente erau în teatrul de război, care dintre miniștrii irakieni erau naționaliști înfocați și care dintre ei colaborau cu iranienii. Mizele erau prea mari, problemele prea încurcate, așa încât nimic din toate acestea nu avea caracter de rutină. Dimpotrivă, abordam responsabilitățile în felul în care îmi imaginam că procedează un genist atunci când dezamorsează o bombă, simțindu-mă ca un acrobat pe sârmă. Am învățat să mă scutur de excesul de teamă și să mă concentrez, încercând în același timp să nu mă relaxez prea mult și să nu fac greșeli flagrante.

A existat o sarcină cu care nu mi-am permis niciodată să mă obișnuiesc, ca să mă exprim astfel. Aproape săptămânal, asistenta mea Katie Johnson pune pe biroul meu o mapă conținând scrisori de condoleanțe pentru familiile militarilor căzuți pe front, scrisori pe care trebuia să le semnez. Închideam ușa biroului, deschideam mapa și mă opream asupra fiecărei scrisori, citind numele soldatului cu voce tare, ca pe o incantație, încercând să-mi închipui imaginea unui tânăr bărbat (victimele din rândurile femeilor erau destul de rare) și cum va fi arătat viața lui – unde crescuse, unde

studiase, aniversările și scăldatul de vară care îi bucurase copilăria, sporturile de echipă pe care le practicase, fetele pe care le iubise. Mă gândeam la părinții lui, la soția și copiii lui în caz că avea o tânără familie. Semnam fiecare scrisoare tacticos, atent să nu pătez hârtia bej cu cerneală, dat fiind că sunt stângaci. Dacă semnătura nu arăta mulțumitor, retipăream scrisoarea, conștient fiind, în același timp, că nimic din ceea ce făceam nu putea compensa pierderea.

Nu eram singurul care trimitea scrisori de condoleanțe. Bob Gates corespundea și el cu familiile celor uciși în Irak și Afghanistan, dar vorbeam rareori despre asta, dacă vorbeam.

Am construit împreună cu Gates o puternică relație de muncă. Ne întâlneam periodic în Biroul Oval și mi-am dat seama că era un tip practic, echilibrat, reconfortant de direct, înzestrat cu încrederea aceea de sine nerostită, care îl ajuta să-și susțină argumentele și să se răzgândească unde era cazul. Priceperea cu care conducea Pentagonul m-a făcut să trec cu vederea perioada în care încercase să mă dirijeze și pe mine, mai ales că nu se sfia deloc să înfrunte subiectele tabu legate de Departamentul Apărării, făcând, de asemenea, eforturi să țină în frâu bugetul. Putea fi destul de incisiv, mai ales în relație cu membrii mai tineri ai staffului meu de la Casa Albă, iar diferențele de vârstă, educație, experiență și orientare politică dintre noi nu ne-au ajutat să devenim prieteni. Dar recunoșteam, unul în celălalt, o etică a muncii și un sentiment al datoriei similare – nu numai în ceea ce privea națiunea ce avea încredere în faptul că vom veghea la siguranța ei, dar și în privința trupelor al căror curaj era demonstrat zi de zi și a familiilor pe care aceștia le lăsaseră în urmă.

O deosebită contribuție a avut-o și faptul că gândeam la fel legat de majoritatea chestiunilor de securitate națională. De pildă, la începutul verii lui 2009, Gates și cu mine am nutrit același optimism precaut privind evoluția situației din Irak. Condițiile nu erau nici pe departe propice. Economia irakiană era la pământ – războiul distrusese mare parte din infrastructura țării, scăderea prețului la petrol în toată lumea vlăguise bugetul național – iar blocajele din parlamentul irakian au făcut până și cele mai elementare activități greu de îndeplinit. În timpul scurtei mele vizite în Irak din luna aprilie, i-am oferit premierului Maliki sugestii referitoare la modul în care putea aborda reformele administrative necesare și la cum putea stabili o relație cu facțiunile sunnite și kurde din Irak. Atitudinea lui a fost politicoasă, dar defensivă (după toate aparențele, nu studiase eseul *Federalist No. 10* al lui Madison): din

punctul lui de vedere, šiitii din Irak erau majoritari, coaliția partidului său obținuse cele mai multe voturi, suniții și kurzii stăteau în calea progresului cu pretențiile lor nerezonabile și orice propunere de a ține cont de interesele populațiilor minoritare din Irak sau de a le proteja reprezenta un inconvenient rezultat, după părerea lui, în urma presiunii exercitate de Statele Unite.

Conversația a fost utilă pentru mine întrucât mi-a reamintit faptul că alegerile nu pot produce de unele singure o democrație funcțională: atâta timp cât Irakul nu găsea o cale de a-și consolida instituțiile civile, iar liderii săi nu învățau arta compromisului, țara avea să sufere în continuare. Chiar și așa, faptul că Maliki și rivalii săi își exprimau ostilitatea și neîncrederea prin mijloace politice și nu apelând la arme era totuși un progres. Chiar și în condițiile în care forțele militare americane se retrăgeau din teritoriile civile din Irak, atacurile teroriste sponsorizate de al-Qaeda din Irak se răriseră, iar comandanții noștri raportau o îmbunătățire constantă a prestației forțelor irakiene de securitate. Am fost de acord cu Gates că Statele Unite trebuiau să joace un rol esențial în Irak în anii următori – prin consilierea celor mai importanți miniștri, prin instruirea forțelor de securitate, prin medierea conflictelor dintre facțiuni și prin finanțarea procesului de reconstrucție a țării. Dar, cu excepția unor răsturnări de situație semnificative, războiul pe care America îl ducea în Irak părea să se apropie de sfârșit.

Nu același lucru putea fi spus și despre Afghanistan.

Trupele suplimentare pe care le autorizasem în februarie ajutaseră la recuperarea unor teritorii controlate de talibani și acționau acum pentru securizarea următoarelor alegeri prezidențiale. Ceea ce nu au putut face forțele militare americane a fost să oprească ciclul tot mai intensificat de violențe și instabilitate și, ca urmare a escaladării luptelor dintr-o mare parte a teritoriului afghan, numărul victimelor din rândul soldaților americani a crescut simțitor.

Numărul victimelor afgane era și el în creștere, dat fiind că din ce în ce mai mulți civili erau prinși între schimburile de focuri, erau uciși în atentate sinucigașe și în explozii provocate de dispozitive sofisticate plantate de insurgenți. Cetățenii din Afghanistan se plângeau din ce în ce mai des de anumite tactici ale soldaților americani – de exemplu, raiduri de noapte asupra locuințelor în care se bănuia că se ascundeau luptătorii talibani – pe care le considerau primejdioase și perturbatoare, dar pe care comandanții noștri le vedeau necesare pentru îndeplinirea misiunii noastre. Din punct de vedere politic, strategia de realegere a președintelui

Karzai consta în principal în mituirea brokerilor de putere locali, în intimidarea adversarilor şi manipularea abilă a diverselor facţiuni etnice, una împotriva celeilalte. În plan diplomatic, legăturile la nivel înalt cu oficialii pakistanezi nu păreau a influenţa toleranţa continuă a acestora faţă de cuiburile de talibani de pe teritoriul Pakistanului. Şi, în tot acest timp, operaţiunile revigorate ale organizaţiei al-Qaeda în zonele de la graniţa cu Pakistanul reprezentau încă o ameninţare majoră.

Data fiind absenţa unui progres semnificativ, eram cu toţii nerăbdători să aflăm părerea noului comandant al Forţei Internaţionale de Asistenţă pentru Securitate – ISAF – generalul Stanley McChrystal în legătură cu întreaga situaţie. La sfârşitul lunii august, după ce petrecuse mai multe săptămâni în Afghanistan cu o echipă de consilieri militari şi civili, McChrystal a prezentat un raport complet cerut de Gates. După câteva zile, Pentagonul l-a trimis la Casa Albă.

Raportul, departe de-a furniza răspunsuri clare, a declanşat un nou set de întrebări neliniştitoare.

Mare parte din raportul lui McChrystal oferea detalii pe care le cunoşteam deja: situaţia din Afghanistan era dramatică şi se agrava încontinuu, talibanii prindeau din ce în ce mai mult curaj, armata afghană era slăbită şi demoralizată, iar Karzai, care câştigase o cursă electorală compromisă de violenţe şi fraudă se afla în continuare în fruntea unui guvern pe care poporul afghan îl considera corupt şi incompetent. Concluziile raportului au atras totuşi atenţia tuturor. Pentru a salva situaţia, McChrystal a propus o campanie de contrainsurgenţă de proporţii, cunoscută sub acronimul COIN: o strategie militară care presupunea izolarea şi marginalizarea insurgenţilor nu doar prin operaţiuni militare, ci şi printr-o conlucrare simultană pentru întărirea stabilităţii populaţiei afgthane – domolind, în primul rând, acolo unde era posibil, furia care îi determinase pe insurgenţi să pună mâna pe arme.

McChrystal propunea o abordare mult mai ambiţioasă decât ceea ce anticipasem eu în primăvară, când adoptasem recomandările din raportul Riedel, şi, mai mult decât atât, cerea suplimentarea trupelor cu un efectiv de 40 000 de militari, ceea ce ridica totalul trupelor americane din Afghanistan la 100 000 de oameni în viitorul apropiat.

„Şi uite aşa s-au răsturnat visurile tale de a fi un preşedinte antirăzboi“, a spus Axe.

Era greu pentru mine să nu mă simt păcălit, întrucât disponibilitatea Pentagonului de a accepta suplimentarea propusă de mine inițial cu doar 17 000 de soldați și 4 000 de instructori militari fusese, categoric, doar un compromis temporar, o retragere tactică în planul mai complex de a obține mai mult. Disensiunile din interiorul echipei mele în ceea ce privește Afghanistanul fuseseră evidente încă din februarie și acum începeau să se acutizeze. Mike Mullen, șefii de state majore reunite și David Petraeus au achiesat întru totul la strategia COIN propusă de McChrystal; orice altă strategie, au argumentat ei, ar fi eșuat și ar fi dat un semnal nefavorabil Statelor Unite, adică ar fi dat impresia unei lipse de hotărâre a americanilor în fața aliaților și a dușmanilor deopotrivă. Hillary și Panetta s-au arătat și ei de acord. Gates, care își exprimase inițial îngrijorarea referitor la extinderea operațiunilor noastre militare într-o țară cunoscută pentru ostilitatea față de ocupația străină, era ceva mai circumspect, dar mi-a mărturisit că fusese convins de McChrystal că un efectiv mai mic de trupe americane nu ar fi fost eficient și că, dacă colaboram mai strâns cu forțele de securitate afgane pentru protejarea populației locale și dacă ne instruiam soldații în așa fel încât să respecte cultura afgană, puteam evita problemele cu care se confruntaseră sovieticii în anii 1980. Între timp, Joe și un mare număr de angajați ai Consiliului de Securitate Națională erau de părere că propunerea lui McChrystal era doar o ultimă încercare din partea unui departament militar necontrolat de a târî țara într-un exercițiu militar inutil și costisitor, în condițiile în care am fi putut și ar fi trebuit să ne concentrăm exclusiv pe eforturile de combatere a actelor de terorism puse la cale de organizația al-Qaeda.

După ce am citit raportul de 60 de pagini prezentat de McChrystal, am înțeles scepticismul lui Joe. Din câte mi-am dat seama, nu exista acolo nici un fel de strategie de retragere clar conturată; potrivit planului lui McChrystal, ne-ar fi trebuit cinci sau șase ani numai pentru a reduce efectivele trupelor la numărul existent în prezent. Costurile erau astronomice – cel puțin un miliard de dolari pentru fiecare 1 000 de militari detașați. Bărbații și femeile în uniforme, unii dintre ei aflați la a patra sau a cincea misiune după aproape zece ani de război, aveau să plătească un preț și mai mare. Iar, dată fiind rezistența talibanilor și funcționarea deficitară a guvernului lui Karzai, nimeni nu ne putea garanta succesul. În adeziunea lor scrisă legată de acest plan, Gates și generalii săi au recunoscut faptul că efectivele militare americane oricât de mari nu ar

fi putut stabiliza situația din Afghanistan „atâta timp cât corupția generalizată și victimizarea populației continuau să caracterizeze sistemul de guvernare“ din interiorul țării. Iar o soluție pentru aceste tare de guvernare nu se întrevedea prea curând la orizont.

Și totuși, existau unele realități dure care mă împiedicau să resping fără drept de apel planul lui McChrystal. Statu-quo-ul era de nesuportat. Nu ne puteam permite să îi lăsăm pe talibani să revină la putere și aveam nevoie de mai mult timp pentru a antrena forțe de securitate afgane mult mai capabile și pentru a anihila organizația și liderii al-Qaeda. Cu toate că aveam deplină încredere în propria judecată, nu puteam ignora recomandările unanime ale unor generali cu experiență ce reușiseră să mențină unele măsuri de stabilitate în Irak și se aflau deja în mijlocul teatrului de război din Afghanistan. Le-am dat dispoziții lui Jim Jones și lui Tom Donilon să organizeze o serie de întruniri ale Consiliului de Securitate Națională, în care – departe de politica din Congres și de comentariile jurnaliștilor – puteam analiza metodic detaliile propunerii lui McChrystal, puteam înțelege dacă acestea corespundeau obiectivelor noastre exprimate anterior și stabili cea mai eficientă strategie de urmat.

Dar, după cum am înțeles ulterior, generalii aveau cu totul alte idei. La doar două zile după ce am primit raportul, ziarul *The Washington Post* a publicat un interviu cu David Petraeus în care acesta declara că un eventual succes în Afghanistan depindea de mărirea substanțială a efectivelor militare americane, precum și de o strategie COIN „complexă și bine finanțată“. După alte zece zile, imediat după prima discuție avută pe marginea propunerii lui McChrystal în Camera Situațiilor Speciale, Mike Mullen a apărut înaintea Comisiei Serviciilor Armate din Senat, pentru o audiere stabilită anterior, și a prezentat aceleași argumente, desființând orice strategie restrânsă ca insuficientă pentru lichidarea al-Qaeda și pentru prevenirea transformării Afghanistanului într-o viitoare bază de lansare a atacurilor împotriva Statelor Unite. La câteva zile după aceea, pe 21 septembrie, ziarul *Post* a publicat un rezumat al raportului lui McChrystal, transmis presei de către Bob Woodward, sub titlul MCCHRYSTAL: MAI MULTE TRUPE SAU „MISIUNE RATATĂ“. Au urmat imediat după aceea un interviu acordat de McChrystal emisiunii *60 Minutes*, precum și un discurs pe care l-a ținut la Londra, ocazii cu care a promovat meritele strategiei COIN și avantajele acesteia asupra altor alternative.

Reacția a fost previzibilă. Ulii republicani precum John McCain și Lindsey Graham au confiscat lumina reflectoarelor de care beneficiaseră generalii și au prezentat refrenul tradițional conform căruia „trebuia să ascult de comandanții din teren” și să aprob cererea lui McChrystal. Noi articole apăreau zi de zi, exagerând prăpastia ce se căsca între Casa Albă și Pentagon. Editorialiștii mă acuzau de comportament evaziv și se întrebau dacă aveam tăria necesară pentru a conduce o națiune pe timp de război. Rahm a remarcat faptul că în toți anii pe care îi petrecuse la Washington nu văzuse o asemenea campanie publică orchestrată de către Pentagon pentru a-l băga în corzi pe un președinte american. Biden a fost mult mai succint:

„Este de-a dreptul revoltător.”

Eram de acord. Nu era prima oară când dezacordurile din cadrul echipei mele ajungeau în presă. Dar era pentru prima oară de la începutul mandatului meu când am avut sentimentul că o întreagă agenție care lucra în subordinea mea acționa după propria agendă. Am decis că era și ultima oară. Imediat după audierea lui Mullen din Congres, i-am invitat pe el și pe Gates să-mi facă o vizită în Biroul Oval.

„Deci”, am spus după ce am luat toți loc și le-am oferit câte o cafea. „Să-nțeleg că n-am fost destul de clar în legătură cu faptul că am nevoie de un răgaz pentru a studia raportul lui McChrystal? Sau instituția dumneavoastră dă doar dovadă de o incalificabilă lipsă de respect față de mine?”

Cei doi s-au foit în fotolii, vădit stânjeniți. Așa cum se întâmplă de obicei când sunt nervos, n-am ridicat vocea.

„Din ziua în care am depus jurământul”, am continuat, „m-am dat de ceasul morții să institui o atmosferă de lucru în care toată lumea își poate exprima părerea. Și cred că am dovedit că sunt dispus să iau decizii nepopulare atunci când le consider necesare pentru siguranța națională. Am dreptate, Bob?”

„Da, domnule președinte”, a răspuns Gates.

„Și-atunci, în condițiile în care demarez un proces pentru a decide dacă îmi permit să trimit zeci de mii de soldați în plus într-un teatru de război extrem de periculos, să operez costuri de sute de miliarde de dolari, și constat, pe de altă parte, că unii comandanți de vârf sabotează acest proces pentru a-și face publică opinia, nu e cazul să-mi pun următoarea întrebare? Au făcut ei asta pentru că au senzația că știu mai bine și nu doresc să îmi răspundă la întrebări? Au făcut asta pentru că sunt prea tânăr și nu am făcut serviciul militar? Sau poate pentru că nu le este pe plac politica mea...?”

Am făcut o pauză, pentru a lăsa cuvintele mele să se așeze, Mullen și-a dres glasul.

„Cred că vorbesc în numele tuturor ofițerilor din armata americană, domnule președinte, atunci când afirm că avem cel mai profund respect pentru dumneavoastră și pentru funcția dumneavoastră”, a spus el.

Am dat din cap. „Bine, Mike, te cred pe cuvânt. Și-ți dau cuvântul *meu* că decizia mea privind propunerea lui Stan va fi luată numai luând în considerare sfatul Pentagonului și bazându-mă pe ceea ce cred că servește cel mai bine intereselor acestei țări. Dar, până când voi lua o decizie”, am mai spus aplecându-mă înainte, pentru a accentua ceea ce aveam de comunicat, „aș aprecia dacă consilierii mei militari ar înceta să-mi spună ce *trebuie* să fac prin intermediul primei pagini a ziarelor de dimineață. Ți se pare corect?”

S-a arătat de acord cu mine. Am trecut apoi la alte chestiuni.

Privind în urmă, sunt tentat să cred ceea ce mi-a spus Gates, și anume că nu existase un plan coordonat de către Mullen, Petraeus sau McChrystal pentru a-mi forța mâna (deși ulterior a recunoscut că aflate dintr-o sursă de încredere că cineva din stafful lui McChrystal îi strecurase lui Woodward raportul generalului). Știu că acești trei bărbați au fost motivați de convingerea sinceră că poziția lor era cea corectă și mai știu că toți trei au găsit de cuviință, potrivit codului militar, să comunice o evaluare sinceră într-o declarație publică sau în comunicate de presă, fără a se gândi la consecințele de ordin politic. Gates s-a grăbit să-mi amintească faptul că stilul direct al lui Mullen îl iritase și pe președintele Bush și chiar a avut dreptate când a subliniat că demnitarii cu vechime de la Casa Albă se făceau la fel de vinovați în privința scăpărilor de informații către presă.

Cred, de asemenea, că acest episod ilustrează cât de obișnuiți fuseseră militarii să obțină tot ceea ce doreau în timpul administrației Bush, precum și măsura în care deciziile politice de bază – în probleme de război și pace, dar și legate de prioritățile bugetare americane, de obiectivele diplomatice și de posibilele compromisiuri între securitate și alte valori – fuseseră delegate către Pentagon și CIA. Factorii care stăteau la baza acestui sistem erau lesne de înțeles: după 11 septembrie, apăruse impulsul de a face orice era necesar pentru a opri terorismul, iar Casa Albă manifesta o oarecare rețineră în a pune întrebări incomode; forțele militare s-au văzut nevoite să curețe mizeria rezultată în urma deciziei de a invada Irakul; publicul privea armata ca fiind mult mai competentă și mai

demnă de încredere decât civilii care ar fi trebuit să gândească strategiile; Congresul era, în principal, preocupat să evite asumarea responsabilității pentru problemele grave de politică externă; iar presa era excesiv de îndatoritoare cu oricine avea trese pe umeri.

Oamenii ca Mullen, Petraeus, McChrystal și Gates – toți lideri născuți și având un singur țel în acțiunile extrem de dificile pe care trebuiau să le întreprindă – n-au făcut decât să umple vidul. America avusese noroc cu acești oameni, iar când s-a pus problema ultimelor etape legate de Războiul din Irak aceștia luaseră, în general, cele mai potrivite decizii. Însă, după cum i-am spus și lui Petraeus prima oară când ne-am cunoscut în Irak, înainte de a fi ales, sarcina unui președinte era aceea de a gândi în perspectivă, nu îngust, și de a cântări costurile și beneficiile unei acțiuni militare, comparativ cu tot ceea ce presupune consolidarea puterii unei țări.

La fel ca și divergențele specifice pe marginea tacticii și strategiei, au fost și alte chestiuni fundamentale care au reprezentat substratul dezbaterii legate de Afghanistan: controlul civil asupra elaborării politicii, rolul președintelui și al consilierilor militari în sistemul nostru constituțional și considerațiile ambelor părți în luarea unei decizii privind războiul. Neînțelegerile dintre mine și Gates s-au manifestat mai acut în legătură cu aceste din urmă aspecte. Gates, unul dintre cei mai versați indivizi de la Washington, înțelegea foarte bine presiunea din partea Congresului, opinia publică și limitările bugetare. Numai că pentru el acestea erau doar niște obstacole ce trebuiau depășite, nu factori legitimi de care trebuia să ținem seama în luarea deciziilor noastre. Pe tot parcursul dezbaterii pe marginea Afghanistanului, n-a ezitat să caracterizeze obiecțiile ridicate de Rahm sau de Biden – despre cât era de greu să obținem aprobarea Congresului pentru cheltuielile suplimentare însumând 30–40 de miliarde de dolari anual stipulate în planul lui McChrystal sau despre oboseala extremă resimțită de întreaga națiune după aproape zece ani de război – drept o simplă problemă de „politică”.

Față de alte persoane, dar niciodată față de mine, Gates a pus la îndoială angajamentul meu față de război și de strategiile pe care le adoptasem în luna martie, atribuind, din nou, rezultatele de până atunci aspectului „politic”. Pentru el era prea complicat să înțeleagă că ceea ce îl reducea la o „problemă de politică” era, de fapt, democrația în acțiune – și că misiunea noastră trebuia definită nu numai prin nevoia de a înfrânge inamicul, dar și de nevoia de a ne asigura că în tot acest răstimp țara nu era adusă în pragul

falimentului; el nu era în stare să priceapă că întrebările privind cheltuirea a sute de miliarde de dolari pe rachete și pe construirea de baze operaționale, în loc de pomparea acestor bani în școli și programe de sănătate pentru copii nu era un aspect tangențial, ci central în problema siguranței naționale; sau că sentimentul datoriei față de trupele deja dislocate în zonă, dorința lui sinceră și admirabilă de a le acorda toate șansele pentru a învinge erau la fel de puternice ca și pasiunea și patriotismul celor interesați de reducerea numărului de tineri americani transformați în carne de tun.

Poate că nu era treaba lui Gates să se gândească la aceste aspecte, dar era treaba mea. Așa încât de la jumătatea lunii septembrie până la jumătatea lunii noiembrie am prezidat o serie de nouă ședințe, fiecare între două și trei ore, în Camera Situațiilor Speciale, pentru a analiza planul lui McChrystal. Simpla întindere a deliberărilor a devenit o poveste în sine la Washington și, cu toate că discuția mea cu Gates și Mullen pusese capăt părerilor oficiale din partea generalilor din eșalonul superior, în presă au continuat să apară periodic scurgeri de informații, citate anonime și speculații. Am făcut tot posibilul să opresc speculațiile, știind că mulți dintre cei mai fervenți critici ai mei erau aceeași comentatori și așa-numiți experți care promovaseră activ invadarea grabnică a Irakului sau fuseseră atrași de valul acestui entuziasm.

Cu siguranță, unul din principalele argumente în adoptarea planului lui McChrystal au fost similitudinile acestui plan cu strategia COIN pe care Petraeus o aplicase în timpul invadării, Irakului de către Statele Unite. În mare, accentul pe care Petraeus l-a pus pe antrenarea forțelor locale, pe îmbunătățirea guvernării locale și pe protejarea populației – în contrapartidă cu ocuparea de teritorii și cu acumularea de morți din rândurile insurgenților – era logic. Numai că Afghanistanul anului 2009 nu era același cu Irakul anului 2006. Cele două țări prezentau circumstanțe diferite care cereau soluții diferite. Cu fiecare ședință din Camera Situațiilor ne-a devenit clar că viziunea extinsă a unei operațiuni COIN pe care McChrystal o avea în vedere pentru Afghanistan nu numai că depășea ceea ce era necesar pentru a distruge al-Qaeda, dar depășea ceea ce era posibil de realizat în timpul mandatului meu, dacă se putea vorbi despre o realizare.

John Brennan a reiterat faptul că, spre deosebire de organizația al-Qaeda din Irak, talibanii erau prea adânc infiltrați în societatea afgană pentru a fi eradicați, și că în ciuda simpatiilor acestora

față de al-Qaeda, nu dădeau semne ca ar fi pus la cale atentate asupra Statelor Unite și a aliaților săi, în orice caz nu în afara teritoriului Afghanistanului. Ambasadorul nostru de la Kabul, fostul general Karl Eikenberry, avea mari îndoieli că guvernul Karzai putea fi reformat și se temea că o infuzie masivă de trupe și o „americanizare” a războiului îl va scuti pe Karzai de orice presiune pusă asupra lui pentru a-și revizui atitudinea. Calendarul extins al lui McChrystal referitor la instalarea trupelor și apoi la extragerea lor din teritoriu nu semăna mai deloc cu o operațiune de invazie, ci mai degrabă cu o ocupație pe termen lung, ceea ce l-a determinat pe Biden să întrebe de ce trebuie să dislocăm 100 000 de oameni pentru a reconstrui țara vecină, mai ales în situația în care stăteam cu al-Qaeda în coastă, adică în Pakistan, și ne aflam în permanență sub amenințarea atacurilor cu drone.

De față cu mine, cel puțin, McChrystal și ceilalți generali au răspuns respectuos tuturor îngrijorărilor – uneori cu convingere, alteori mai puțin siguri. În ciuda răbdării și a politeții lor, nu-și puteau totuși ascunde frustrarea pe care o simțeau pentru că deciziile lor erau puse la îndoială, în special de oameni care nu purtasera niciodată uniforma militară. (Nu o dată s-a întâmplat ca McChrystal să își îngusteze privirea când Biden a încercat să-i explice de ce era nevoie pentru a duce la capăt operațiuni de combatere a terorismului încununate de succes.) Tensiunile dintre angajații de la Casa Albă și cei de la Pentagon au escaladat, iar Consiliul de Securitate Națională s-a simțit de-a dreptul obstrucționat atunci când a dorit să capete informații în timp util, în vreme ce Gates spumega în sinea lui, iritat de ceea ce el considera a fi un permanent micromanagement din partea CSN. Tensiunile au afectat inclusiv relațiile *din interiorul* departamentelor. Șefii Statelor Majore reunite, James „Hoss” Cartwright și generalul locotenent Douglas Lute – adjunct al CSN și un adevărat „țar al războiului” în timpul ultimilor doi ani ai administrației Bush, pe care îl rugasem să rămână în continuare în funcție – au pierdut mult în cadrul Pentagonului din clipa în care au acceptat să îl ajute pe Biden să implementeze o alternativă la planul lui McChrystal, cu trupe mai puține și orientată mai mult pe combaterea terorismului. Hillary, pe de altă parte, a considerat ultimatumul dat de Eikenberry prin canalele oficiale ale Departamentului de Stat drept un act de insubordonare și a cerut să fie înlocuit.

Nu e de mirare că la runda a treia sau a patra de prezentări în PowerPoint, de analiză a hărților câmpurilor de luptă, de înregistrări

video extrem de grafice, de lumină fluorescentă, de cafea cu gust rău și aer închis, toată lumea era sătulă de Afghanistan, de ședințe, toată lumea era sătulă de toată lumea. Cât despre mine, ei bine, eu resimțeam povara funcției mai greu decât oricând, de când fusesem învețit. Am încercat să ascund acest lucru, să mențin o expresie neutră pe chip atunci când puneam întrebări, când luam notițe și când măzgăleam marginile blocnotesului pe care stafful mi-l pusese la dispoziție (desenam forme abstracte de cele mai multe ori, sau fețe de oameni sau scene de pe plajă – un pescăruș zburând peste un palmier și peste valurile oceanului). Din când în când, frustrarea mea se făcea simțită, în special atunci când cineva răspundea la o întrebare dificilă folosindu-se de argumentul că aveam nevoie de mai multe trupe pentru a le demonstra afghanilor că suntem „hotărâți”.

Ce anume înseamnă asta? Întrebam, uneori pe un ton ușor ridicat. Că repetăm aceleași decizii greșite pe care le-am mai luat? Crede cineva că dacă mai rămânem în Afghanistan încă zece ani de-acum încolo aliații noștri vor cădea pe spate impresionați și vor băga frica în dușmanii noștri? I-am spus ceva mai târziu lui Denis că, în momentele acelea, îmi amintisem de o veche poezioară pentru copii, în care era vorba despre o bătrână care înghițise un paianjen ca să prindă o muscă.

„Până la urmă sfârșește prin a înghite un cal”, am mai spus.

„Și moare, bineînțeles”, a adăugat Denis.

Uneori, după una din ședințele acestea maraton, mă refugiam în pavilionul cu piscină de lângă Biroul Oval și fumam o țigară sau mă bucuram de liniște și-mi simțeam mușchii spatelui, ai umerilor și ai gâtului încordați – semn că stătusem prea mult pe scaun, dar și că eram extrem de preocupat. Ce bine ar fi fost dacă situația din Afghanistan *ar fi fost* doar o chestiune de hotărâre, mă gândeam – numai voință, oțel și foc. Aceasta fusese soluția pentru Lincoln atunci când încercase să salveze Uniunea, dar și pentru FDR după Pearl Harbor, când America și întreaga lume se confruntau cu pericolul mortal al puterilor expansioniste. În astfel de împrejurări, nu poți decât să îți aduni toate resursele pentru a evita un război total. Dar, în vremurile de-acum, amenințările cu care ne confruntăm – rețele teroriste mortale, fără de țară, națiuni corupte și fragile în căutare de arme de distrugere în masă – erau reale, dar nu existențiale, așa încât hotărârea era mai mult decât inutilă în absența unei viziuni clare. Ajunsesem în situația de a duce războaie nedrepte și de a ne refugia în vizuini de iepuri. Am devenit administratorii unor teritorii neprimitoare și am cultivat mai mulți inamici decât

am ucis. Din cauza puterii sale inegalabile, America putea alege cu cine, unde și cum să lupte. A pretinde altceva, a insista că siguranța noastră și poziția noastră în lume impunea ca noi să facem tot ce puteam, oricât de mult ar fi durat, în orice situație, era o abdicare de la responsabilitatea morală, iar certitudinea pe care credeam că o avem era, de fapt, doar o minciună convenabilă.

În jurul orei șase dimineața, pe 9 octombrie 2009, operatorul de la Casa Albă m-a trezit din somn pentru a-mi face legătura cu Robert Gibbs. Apelurile atât de matinale din partea staffului erau rare și mi-a înghețat inima. Era oare vorba de un atac terorist? De un dezastru natural?

„Ți s-a acordat Premiul Nobel pentru Pace“, mi-a spus Gibbs.

„Cum adică?“

„Tocmai s-a făcut anunțul, acum câteva minute.“

„Pentru ce?“

Gibbs a evitat cu tact întrebarea. Mi-a spus că Favs mă aștepta lângă Biroul Oval ca să lucrăm împreună la o eventuală declarație pe care aș fi dorit s-o fac. După ce am închis telefonul, Michelle m-a întrebat ce s-a întâmplat.

„Voi primi Premiul Nobel pentru Pace.“

„Păi, ăsta e un lucru nemaipomenit, scumpule“, a spus ea, apoi s-a întors pe partea cealaltă să mai doarmă un pic.

O oră și jumătate mai târziu, Malia și Sasha au venit în sufrageria în care luam micul-dejun. „Ce veste grozavă, tati“, a spus Malia, ridicându-și rucsacul pe spate. „Ai câștigat Premiul Nobel... și e și ziua lui Bo!“

„Plus de asta, o să avem un weekend de trei zile!“ a adăugat Sasha, strângând pumnul. M-au sărutat amândouă pe obraz înainte de-a pleca la școală.

Am dat o declarație reporterilor adunați în Rose Garden, spunându-le că având în spate ceva mai puțin de un an de mandat nu simțeam că merit să mă alătur panopliei de figuri reprezentative ce fuseseră onorate în trecut. Dar priveam premiul ca pe o provocare la acțiune, ca pe un mijloc din partea comisiei Nobel de a da un impuls cauzelor vitale pentru conducerea americană: reducerea amenințărilor nucleare și a schimbărilor climatice; reducerea inegalității economice; promovarea drepturilor omului; medierea dezbinărilor rasiste, etnice și religioase care alimentau de cele mai multe ori conflictele. Am mai spus că, după părerea mea, premiul ar fi trebuit împărțit cu

ceilalți oameni din întreaga lume care trudeau, uneori fără nici un fel de recunoaștere, pentru dreptate, pace și demnitate umană.

După ce m-am întors în Biroul Oval am rugat-o pe Katie să nu îmi facă încă legătura cu persoanele care deja începuseră să mă sune pentru a mă felicita și mi-am îngăduit un răgaz de câteva minute ca să mă gândesc la prăpastia dintre așteptările și realitățile administrației mele. Cu șase zile în urmă, 300 de militanți afghani atacaseră o mică bază militară americană din munții Hindukuș, omorând opt soldați americani și rănind 27. Octombrie fusese luna cu cele mai multe victime în rândul trupelor americane din Afghanistan de la începutul războiului, cu opt ani în urmă. În loc să deschid calea unei noi ere de pace, mă confruntam cu perspectiva de a trimite și mai mulți soldați la război.

Mai târziu în acea lună, procurorul general Eric Holder m-a însoțit într-o călătorie la miezul nopții până la Baza Aeriană Dover din Delaware, pentru a asista la repatrierea trupurilor a 15 soldați americani și a trei agenți de la agenția antidrog care fuseseră uciși în Afghanistan, în incidente ce se succedaseră în lanț – respectiv prăbușirea unui elicopter și două atacuri cu bombă pe drumurile din Provincia Kandahar. Prezența unui președinte la aceste ceremonii de repatriere era rară, dar am considerat că acum, mai mult ca oricând, era important ca eu să fiu prezent acolo. Încă din vremea Războiului din Golf, Departamentul Apărării interzisese accesul presei la aceste ceremonii în care sicriile cu trupurile neînsufleteite ale soldaților erau aduse acasă, dar, cu ajutorul lui Bob Gates, reușisem să anulez această interdicție la începutul anului în curs și am lăsat familiile să decidă dacă permit sau nu accesul jurnaliștilor. Prin mediatizarea unora dintre aceste repatrieri am considerat că țara noastră va avea o imagine mai clară a costurilor războiului și a durerii fiecărei familii în parte. Iar, în acea noapte, la sfârșitul unei luni catastrofale în Afghanistan, când soarta războiului era încă în dezbatere, una dintre familii a ales ca momentul repatrierii să fie înregistrat.

În cele patru sau cinci ore pe care le-am petrecut la baza aeriană a fost o liniște deplină. Liniștea a domnit în mica și modesta capelă unde Holder și cu mine ne-am alăturat familiilor îndoliate. Liniștea a vegheat și înăuntrul calei aeronavei C-17, unde se aflau cele 18 sicrie acoperite cu drapelul național și unde rugăciunea solemnă rostită de capelanul militar și-a găsit ecoul în pereții metalici. A fost liniște și pe pista de aterizare, unde am luat poziția de dreپți și i-am urmărit pe cei șase purtători ai sicriilor, îmbrăcați în

uniformă militară, cu mănuși albe și berete negre, cărând sicriile grele unul câte unul spre șirul de mașini în așteptare. Lumea tăcuse și nu se auzeau decât șuieratul vântului și cadența pașilor.

În timpul zborului de întoarcere, cu numai câteva ore înainte de răsăritul soarelui, singurele cuvinte pe care mi le-am putut aminti au fost cele rostite de mama unui soldat: „Să nu îi abandonați pe băieții aceia care sunt încă acolo“. Părea epuizată, și era trasă la față din cauza amărăciunii. I-am promis că nu-i voi abandona, dar nu știam dacă dorise, de fapt, să-mi spună să trimit mai multe trupe pentru a termina misiunea pentru care fiul ei își sacrificase viața sau dacă dorise să pun capăt unui conflict tulbure și îndelungat ce amenința să omoare copiii altor familii. Rămânea la latitudinea mea să decid ce dorise să spună.

După o săptămână, un alt dezastru lovea lumea militară, de data aceasta mult mai aproape de casă. Pe 5 noiembrie, un maior din armata Statelor Unite care activa ca psihiatru militar, pe nume Nidal Hasan, a pătruns într-o clădire din baza militară de la Fort Hood din Killeen, Texas, a scos un pistol semiautomat pe care îl cumpărase de la un magazin de arme local și a deschis focul, omorând 13 oameni și rănind un număr însemnat de persoane, înainte de a fi rănit și imobilizat de către ofițerii de poliție ai bazei. Încă o dată, m-am urcat în avion și m-am dus să consolez familiile îndurerate, apoi am vorbit în cadrul serviciilor funerare care s-au ținut în aer liber. Sunetul de jale al unei trompete a spart suspinele înfundate ale celor prezenți, iar privirea mea s-a plimbat de la un memorial la altul al soldaților morți: o fotografie înrămată, o pereche de bocanci de luptă, o caschetă așezată pe țeava unei puști.

M-am gândit la ceea ce îmi relataseră John Brennan și directorul FBI Robert Mueller în ședința informativă despre incident: Hasan, un musulman născut în Statele Unite, care avea un istoric îngrijorător de comportament instabil, părea să fi fost radicalizat prin intermediul internetului. Fusesse în mod special inspirat de către un cleric american yemenit, foarte charismatic, pe nume Anwar al-Awlaki – căruia îi și trimisese nenumărate e-mailuri – care avea discipoli în toată lumea și care era, se pare, figura marcantă a celulei active al-Qaeda din Yemen. Potrivit lui Mueller și lui Brennan, au existat indicii că Departamentul Apărării, FBI-ul și Forța Comună Împotriva Terorismului fuseseră alertate mai demult referitor la posibila radicalizare a lui Hasan, dar că sistemele interdepartamentale de comunicare a informațiilor nu puseseră datele cap la cap într-un mod care ar fi putut preveni această tragedie.

Oamenii și-au rostit elogiile. Trompeta a început să sune din nou. Mi-am imaginat soldații din Fort Hood pregătindu-se pentru a fi trimiși în Afghanistan și pentru a lupta împotriva talibanilor. Și n-am putut să nu mă întreb dacă nu cumva amenințarea cea mai mare nu venea acum din altă parte – nu doar din Yemen sau Somalia, dar și din cuiburile teroriste apărute chiar în ograda noastră; din mințile febrile ale oamenilor de teapa lui Hasan și din lumea fără granițe a internetului, a cărui putere și fascinație nu o putem înțelege încă pe deplin.

La sfârșitul lunii noiembrie 2009, am avut cea de-a noua – și ultima – ședință de revizuire. Cu toată tensiunea ce a marcat aceste ședințe, diferendele de substanță dintre membrii echipei mele se redusese considerabil. Generalii au fost de acord că planul de a eradica talibanii din Afghanistan era complet nerealist. Joe și stafful meu din CSN au admis faptul că operațiunile de combatere a terorismului orientate împotriva al-Qaeda n-ar fi putut reuși dacă talibanii invadau țara sau împiedicau acțiunile noastre de culegere a informațiilor. Ne-am rezumat la un set de obiective realizabile: reducerea nivelului de activitate a talibanilor, astfel încât aceștia să nu mai reprezinte o amenințare majoră la adresa centrelor bogat populate; exercitarea presiunii asupra lui Karzai pentru a reforma departamentele-cheie, precum Ministerul Apărării sau Ministerul Finanțelor, în loc de a-l convinge să restructureze întregul guvern; accelerarea instruirii forțelor locale pentru a permite ulterior poporului afghan să-și securizeze propria țară.

Echipa a fost, de asemenea, de acord cu faptul că, și în cazul acesta, în care stabilisem obiective ceva mai modeste, tot mai era nevoie să suplimentăm efectivele militare americane din zonă.

Singura dispută rămasă în picioare se referea la numărul soldaților și la perioada necesară estimativă pentru aceste obiective. Generalii au continuat să pledeze pentru cifra inițială de 40 000, avansată de McChrystal, fără a oferi însă o explicație concretă privind menținerea aceleiași cifre în condițiile în care obiectivele erau limitate. Opțiunea „CT Plus” la care Biden lucrase cu Hoss Cartwright și Douglas Lute presupunea o suplimentare cu încă 20 000 de oameni a efectivelor destinate exclusiv operațiunilor și instruirii din domeniul combaterii terorismului – dar tot nu era limpede de ce aceste obiective necesitau atât de mult personal american. Mi-era teamă că, în ambele cazuri, cifrele erau rezultatul îngrijorărilor de ordin ideologic și instituțional și nu un calcul extras din obiectivele pe care ni le propusesem.

În cele din urmă, tot Gates a venit cu soluția cea mai pertinentă. Într-un memoriu adresat mie personal, mi-a explicat că cererea lui McChrystal venea în întâmpinarea nevoii de a înlocui cei 10 000 de soldați olandezi și canadieni pe care guvernele respective promisese să îi readucă la vatră. Dacă autorizăm dislocarea a trei brigăzi, cu un total de 30 000 de soldați americani, era posibil să folosim acele efective pentru a compensa ceilalți 10 000 de soldați ai aliaților noștri. Gates a fost totodată de acord să tratăm orice suplimentare de trupe ca pe o întărire a trupelor și nu ca pe un angajament deschis, atât prin accelerarea ritmului de dislocare, cât și prin stabilirea unui calendar de 18 luni pentru reîntoarcerea lor acasă.

Pentru mine, faptul că Gates acceptase un anume calendar era deosebit de important. În trecut, refuzase această idee, situându-se de aceeași parte cu șefii statelor majore reunite și cu Petraeus, care susținuseră că stabilirea unui calendar dădea inamicului de înțeles că puteau să aștepte liniștiți plecarea noastră. Dar acum era convins că premierul Karzai nu avea să ia niciodată decizii dure în privința responsabilităților guvernului său dacă nu ar fi avut convingerea că vom repatria trupele mai curând și nu mai târziu.

După ce am discutat aceste aspecte cu Joe, Rahm și stafful CSN, am decis să adopt propunerea lui Gates. Există o logică în toate acestea, care se referea la mai mult decât a analiza diferențele dintre planul lui McChrystal și opțiunea gândită de Biden. Pe termen scurt, McChrystal avea să dispună de puterea de decizie necesară pentru a răsturna avantajul obținut de talibani, pentru a proteja aglomerările de populație și pentru a antrena forțele afgane. Pe de altă parte, campania de contrainsurgență căpăta niște limite clare, iar noi puteam să demarăm operațiunile de combatere a terorismului într-o abordare mai bine definită, mai strânsă, pentru următorii doi ani. A rămas să negociem modul în care să stabilim ferm plafonul de 30 000 de trupe (Pentagonul avea obiceiul de a disloca numărul de soldați stabilit oficial pentru ca ulterior să revină cu cereri pentru mii de „auxiliari” – medici, ofițeri de contrainformații, etc. – care, insistau ei, nu aveau nici o legătură cu totalul soldaților, așa că a durat ceva până când Gates a reușit să primească un răspuns pozitiv din partea Pentagonului referitor la abordarea sa). La câteva zile după Ziua Recunoștinței, am convocat o ședință în Biroul Oval cu Gates, Mullen, Petraeus, Rahm, Jim Jones și Joe, în timpul căreia i-am rugat pe toți să semneze învoiala. Stafful CSN pregătise un memoriu detaliat în care

un final catastrofal, și nici că Westmoreland orchestrase escaladarea conflictului din Vietnam, conflict care avea să traumatizeze o întreagă generație. Glorie și tragedie, curaj și absurditate – două adevăruri care nu se puteau nega reciproc.

Aula imensă de lângă centrul campusului West Point era plină în momentul la care eu am sosit, și pe lângă VIP-uri ca Gates, Hillary și șefii statelor majore reunite, publicul era alcătuit în cea mai mare parte din cadeți îmbrăcați în uniforme: tunici de culoare gri, cu feston negru peste gulere albe. Numărul considerabil de afro-americieni, sud-americieni, asiatici americani, de femei cu grad superior, era o mărturie vie a schimbărilor ce avuseseră loc de la 1805 încoace, de când academia își prezentase prima generație de absolvenți. Când am urcat pe scenă, în ritmurile ceremonioase ale fanfarei, cadeții s-au ridicat la unison și au început să aplaude; privindu-le chipurile – atât de sincere și de pline de strălucirea tinereții, atât de sigure de destinul ce-i aștepta și atât de nerăbdători să-și apere patria – am simțit cum mi se umple inima de o mândrie aproape părintească. M-am rugat în gând ca eu și cei care îi comandam să fim demni de încrederea lor.

Nouă zile mai târziu, am zburat la Oslo pentru a primi Premiul Nobel pentru Pace. Imaginea acelor tineri cadeți mă copleșea în continuare. Iar în loc să ignor discrepanța dintre acceptarea unui premiu pentru pace și acțiunea de extindere a unui război, m-am decis să fac din acest punct elementul central al discursului meu de acceptare. Cu ajutorul lui Ben Rhodes și al Samanthei Power, am scris un prim draft, inspirându-mă din scrierile gânditorilor Reinhold Niebuhr și Gandhi pentru a-mi pune ordine în argumentare: războiul era un lucru cumplit și uneori necesar; reconcilierea acestor idei aparent contrastante cerea ca întreaga comunitate de națiuni să aspire la standarde mult mai înalte pentru a justifica și a conduce un război; evitarea unui război impune o pace justă, fondată pe angajamentul comun în direcția libertății politice, a respectului față de drepturile omului și a unor strategii concrete de extindere a oportunităților economice în întreaga lume. Am terminat redactarea discursului abia în toiul nopții, la bordul Air Force One, în timp ce Michelle dormea în cabina noastră, iar privirea mea obosită era din când în când atrasă de spectacolul lunii spectrale deasupra Atlanticului.

Așa cum este tipic norvegienilor, și ceremonia de decernare a premiilor Nobel – ținută într-o aulă puternic luminată, care găzduia câteva sute de oameni – a fost destul de austeră. Tânăra interpretă de jazz Esperanza Spalding a ținut un concert splendid, apoi

conturase ordinul meu, și, împreună cu Rahm și Joe m-au convins că o întâlnire față în față cu conducerea Pentagonului și semnarea de către aceștia a unui acord negru pe alb era singura cale de a evita punerea deciziei mele sub semnul întrebării de către Pentagon, în cazul în care războiul lua o turnură negativă pentru noi.

Era un gest neobișnuit și cam brutal, unul care i-a iritat profund pe Gates și pe generali și pe care l-am regretat aproape instantaneu. Un final pe măsură, mi-am spus, pentru o perioadă tulbure și dificilă a administrației mele. Am găsit totuși un pic de satisfacție în faptul că ședințele de analiză își atinseseră scopul. Gates a recunoscut că, în absența unui plan perfect, acele ore de dezbateri produsese un plan mai bun. Am fost obligați să șlefuiim obiectivele strategice ale Statelor Unite în Afghanistan în așa fel încât misiunea să nu eșueze. Am stabilit utilitatea unui calendar pentru dislocarea trupelor în anumite circumstanțe, fapt ce fusese până atunci îndelung contestat de către instituțiile de securitate națională de la Washington. Dincolo de încetarea operațiunilor de freelancing ale Pentagonului pe durata mandatului meu, planul a contribuit la reafirmarea principiului mai extins al controlului civil asupra elaborării politicii americane de siguranță națională.

Cu toate acestea, concluzia era încă aceea că voi trimite și mai mulți tineri în teatrul de război.

Am anunțat planul de dislocare a trupelor pe 1 decembrie la West Point, cea mai veche academie militară a Statelor Unite, cu cea mai bogată istorie. Cândva o bază a Armatei Continentale în timpul Revoluției Americane, un loc aflat la circa o oră nord de orașul New York, West Point este un loc superb – alcătuit dintr-o serie de clădiri de granit negru și gri, dispuse în forma unui mic orașel ascuns printre dealurile verzi, și cu o perspectivă asupra uriașului fluviu Hudson. Înainte de cuvântarea mea, l-am vizitat pe comisarul-șef de la West Point, am privit clădirile și terenul unde fuseseră pregătiți cei mai mari și cei mai decorați comandanți americani: Grant și Lee, Patton și Eisenhower, MacArthur și Bradley, Westmoreland și Schwarzkopf.

Nu aveai cum să nu te simți mult prea mic și în același timp mișcat în fața tradiției reprezentate de acești oameni, în fața serviciilor și a sacrificiilor care duseseră la nașterea unei națiuni, care înfrânseseră fascismul și puseseră capăt marșului totalitar. Dar nu puteam ignora nici faptul că Lee condusesese Armata Confederate care luptase pentru menținerea sclaviei, sau că Grant asistasese personal la măcelărirea triburilor de indieni; nici că MacArthur sfidase ordinele lui Truman în Coreea și a atras astfel

un final catastrofal, și nici că Westmoreland orchestrase escaladarea conflictului din Vietnam, conflict care avea să traumatizeze o întreagă generație. Glorie și tragedie, curaj și absurditate – două adevăruri care nu se puteau nega reciproc.

Aula imensă de lângă centrul campusului West Point era plină în momentul la care eu am sosit, și pe lângă VIP-uri ca Gates, Hillary și șefii statelor majore reunite, publicul era alcătuit în cea mai mare parte din cadeți îmbrăcați în uniforme: tunici de culoare gri, cu feston negru peste gulere albe. Numărul considerabil de afro-americani, sud-americani, asiatici americani, de femei cu grad superior, era o mărturie vie a schimbărilor ce avuseseră loc de la 1805 încoace, de când academia își prezentase prima generație de absolvenți. Când am urcat pe scenă, în ritmurile ceremonioase ale fanfarei, cadeții s-au ridicat la unison și au început să aplaude; privindu-le chipurile – atât de sincere și de pline de strălucirea tinereții, atât de sigure de destinul ce-i aștepta și atât de nerăbdători să-și apere patria – am simțit cum mi se umple inima de o mândrie aproape părintească. M-am rugat în gând ca eu și cei care îi comandam să fim demni de încrederea lor.

Nouă zile mai târziu, am zburat la Oslo pentru a primi Premiul Nobel pentru Pace. Imaginea acelor tineri cadeți mă copleșea în continuare. Iar în loc să ignor discrepanța dintre acceptarea unui premiu pentru pace și acțiunea de extindere a unui război, m-am decis să fac din acest punct elementul central al discursului meu de acceptare. Cu ajutorul lui Ben Rhodes și al Samanthei Power, am scris un prim draft, inspirându-mă din scrierile gânditorilor Reinhold Niebuhr și Gandhi pentru a-mi pune ordine în argumentare: războiul era un lucru cumplit și uneori necesar; reconcilierea acestor idei aparent contrastante cerea ca întreaga comunitate de națiuni să aspire la standarde mult mai înalte pentru a justifica și a conduce un război; evitarea unui război impune o pace justă, fondată pe angajamentul comun în direcția libertății politice, a respectului față de drepturile omului și a unor strategii concrete de extindere a oportunităților economice în întreaga lume. Am terminat redactarea discursului abia în toiul nopții, la bordul Air Force One, în timp ce Michelle dormea în cabina noastră, iar privirea mea obosită era din când în când atrasă de spectacolul lunii spectrale deasupra Atlanticului.

Așa cum este tipic norvegienilor, și ceremonia de decernare a premiilor Nobel – ținută într-o aulă puternic luminată, care găzduia câteva sute de oameni – a fost destul de austeră. Tânăra interpretă de jazz Esperanza Spalding a ținut un concert splendid, apoi

a urmat o introducere prezentată de șeful comisiei Nobel, după care cuvântarea mea, totul reducându-se la 90 de minute. Discursul în sine a fost bine primit, chiar și de către unii analiști conservatori care au remarcat dorința mea de a reaminti publicului european sacrificiile făcute de trupele americane pentru asigurarea păcii de-a lungul a câtorva decenii. În acea seară, comitetul Nobel a găzduit o recepție în onoarea mea. Am luat loc la masă lângă regele Norvegiei, un bărbat în vârstă, amabil, care mi-a povestit despre experiența navigării prin fiordurile țării sale. Sora mea, Maya, precum și prietenii mei, printre care Marty și Anita, au zburat și ei în Norvegia pentru a ni se alătura și toată lumea era atât de elegantă. Am băut șampanie, am mâncat grătar de elan și, mai târziu, am dansat pe muzica unei orchestre swing surprinzător de bune.

Dar ceea ce îmi amintesc în mod deosebit a fost scena care s-a petrecut înainte de recepție, la hotel. Michelle și cu mine eram deja îmbrăcați de gală când Marvin a bătut la ușă și ne-a rugat să ne uităm pe fereastra noastră de la etajul patru. Am dat la o parte draperiile și am văzut câteva mii de oameni care se strânseseră la amurg și care umpluseră străduța îngustă de sub fereastra noastră. Fiecare persoană ținea în mână o lumânare aprinsă – modul tradițional al orașului de a-și exprima aprecierea pentru laureatul premiului pentru pace din anul respectiv. A fost o priveliște magică, era ca și cum un lac de steluțe ar fi coborât din ceruri; atât eu cât și Michelle ne-am aplecat la fereastră să le facem oamenilor cu mâna și, în aerul rece și proaspăt care ne mângâia obrazii, am auzit uralele mulțimii, ceea ce m-a dus imediat cu gândul la luptele zilnice care continuau să consume Irakul și Afghanistanul, la toată cruzimea și suferința și nedreptatea cu care administrația mea se confrunta. Ideea că eu sau oricare altă persoană puteam aduce ordinea într-un asemenea haos era rizibilă; într-un anume sens, mulțimea din stradă aclama o iluzie. Cu toate acestea, în licărul acelor lumânări am văzut și altceva. Am văzut expresia spiritului a milioane de oameni din toată lumea: soldatul american aflat la post în Kandahar, o mamă oarecare din Iran care o învață pe fiica ei să citească, activistul rus pro-democrație care își face curaj pentru următorul protest – toți acei oameni care refuză să renunțe la ideea că viața poate fi mai frumoasă și că au un rol de îndeplinit, indiferent de riscuri și greutăți.

Indiferent de cât vei face, tot nu va fi de ajuns, îi auzeam spunându-mi.

Dar continuă să încerci.

CAPITOLUL 19

Atunci când am candidat la președinție, le-am promis americanilor un altfel de politică externă decât cea practică înaintea de 11 septembrie. Irakul și Afghanistanul ne-au oferit niște lecții triste despre rapiditatea cu care opțiunile unui președinte se îngustează odată cu declanșarea unui război. Eram ferm hotărât să schimb un anume gen de mentalitate care pusese stăpânire nu numai pe administrația Bush, ci pe întregul corp politic de la Washington – o mentalitate care vedea pretutindeni o amenințare, care exprima o mândrie perversă când se acționa unilateral și care vedea acțiunea militară ca pe un instrument obișnuit în abordarea provocărilor politicii externe. În interacțiunile noastre cu alte națiuni, am devenit încăpățânați și obtuși, potrivnici efortului laborios de a construi coaliții și de a ajunge la un consens. Am devenit surzi la alte puncte de vedere. După părerea mea, securitatea Americii depindea de întărirea alianțelor noastre și de consolidarea instituțiilor internaționale. Pentru mine, acțiunea militară era o soluție de ultimă instanță.

Era imperios necesar să gestionăm războaiele în care eram implicați. Dar era nevoie, pe de altă parte, să testez această încredere mai largă în democrație.

Am început printr-o schimbare de ton. De la începutul mandatului meu, ne-am asigurat că toate declarațiile privind politica externă emise de Casa Albă puneau accentul pe importanța cooperării internaționale și pe intenția Americii de a avea relații bazate pe interes și respect reciproc cu alte națiuni, fie ele mari sau mici. Am căutat metode restrânse, dar simbolice pentru a schimba modul de a face politică – prin creșterea bugetului pentru afaceri internaționale al Departamentului de Stat sau prin

achitarea unor arierate ale Statelor Unite față de Națiunile Unite, după ani de zile în care administrația Bush și Congresul controlat de republicani omiseseră să facă anumite plăți.

Credincios proverbului care spune că 80% din succes este reprezentat de prezența propriu-zisă, am vizitat anumite locuri din lume care fuseseră neglijate de administrația Bush ce se concentrase exclusiv pe combaterea terorismului și pe Orientul Mijlociu. În acel prim an de mandat, Hillary a fost, în mod special, ca un uragan, călătorind de pe un continent la altul cu îndârjirea cu care candidase cândva la președinție. Datorită entuziasmului pe care vizitele ei îl generau în capitalele lumii, m-am simțit răzbunat pentru decizia mea de a o numi diplomat șef al Americii. Și asta nu numai pentru că era tratată ca un egal de către liderii lumii. Dar, oriunde se ducea, publicul vedea prezența ei în țara respectivă ca pe un semn că ei contează pentru noi.

„Dacă dorim ca alte țări să ne susțină prioritățile“, le-am spus celor din echipa CSN, „nu e cazul să le convingem prin intimidare. Trebuie să le arătăm că ținem cont de viziunile lor – sau că putem, cel puțin, să le localizăm pe hartă.“

A fi cunoscut. A te face auzit. A-ți vedea identitatea unică recunoscută și apreciată. Toate acestea erau deziderate general umane, mă gândeam, valabile deopotrivă pentru națiuni și pentru popoare, dar și pentru fiecare individ în parte. Faptul că am înțeles acest adevăr esențial poate mai bine decât unii din predecesorii mei era rezultatul copilăriei petrecute în afara granițelor Statelor Unite și al familiei mele împrăștiată în lume, în locuri considerate „înapoiate“ și „subdezvoltate“. Sau poate era rezultatul faptului că, afro-american fiind, am simțit pe pielea mea ce însemna să nu fii văzut pe deplin în propria țară.

Oricare ar fi fost motivul, am ținut să arăt interes față de istoria, cultura și oamenii locurilor pe care le vizitam. Ben glumea și îmi spunea că discursurile mele de peste hotare puteau fi rezumate într-un singur algoritm: „[Salut în limba țării respective – de cele mai multe ori cu o pronunție defectuoasă.] Este minunat să mă aflu în această țară frumoasă care și-a adus contribuția marcantă la civilizația mondială. [Listă cu diverse aspecte.] Națiunile noastre au o lungă istorie de relații de prietenie. [Anecdotală inspirațională.] Iar datorită contribuțiilor milioanelor de [-americani] mândri ai căror strămoși au imigrat din această parte de lume, Statele Unite au devenit națiunea de astăzi.“ Poate suna prea sentimental, dar

zâmbetele și aprobările din cap ale publicului din străinătate erau dovada importanței unui simplu gest de validare.

Din aceleași motive, am încercat să includem câteva vizite în locuri de marcă în timpul turneeelor mele în străinătate, care să mă scoată din hoteluri sau să mă poarte dincolo de porțile palatului. Interesul pe care l-am manifestat pentru a vizita Moscheea Albastreă din Istanbul sau pentru a lua masa la un bistro din orașul Ho Și Min avea să conteze infinit mai mult pentru cetățeanul turc sau vietnamez decât orice întâlnire bilaterală sau orice subiect abordat în cadrul unei conferințe de presă. În egală măsură, aceste opriri îmi dădeau ocazia de a interacționa, chiar și pentru câteva clipe, cu oamenii de rând, pe lângă obișnuitele întâlniri cu oficialii ai guvernului sau personaje din elitele bogate care în multe țări erau considerați rupți de realitate.

Cea mai eficientă unealtă diplomatică în relația cu publicul era scoasă din rutina mea de campanie. În timpul vizitelor internaționale, obișnuiam să mă întâlnesc cu tinerii la sediile primăriilor. Prima oară când am încercat această metodă, cu ocazia summitului NATO de la Strasbourg, n-am știut la ce să ne așteptăm, mai ales că atunci s-au strâns în jur de 3 000 de studenți europeni. M-am întrebat atunci dacă voi fi huiduit sau dacă nu îi voi plictisi cu răspunsurile mele lungi și întortocheate. Dar, după o oră de discuții libere, în care publicul entuziast mi-a pus întrebări pe toate temele, de la schimbările de climă la combaterea terorismului, făcând ei înșiși observații pline de umor (inclusiv o referire la faptul că în limba maghiară „Barack” înseamnă „piersică”), am decis să facem din aceste întâlniri o opțiune obișnuită în călătoriile noastre în străinătate.

Întâlnirile de la primării erau, de obicei, transmise în direct de către stațiile naționale de televiziune și, fie că era vorba de Buenos Aires, de Mumbai sau de Johannesburg, atrăgeau o audiență numeroasă. Pentru oamenii din diferite părți ale lumii, gestul unui președinte de a se pune la dispoziția cetățenilor pentru întrebări era o noutate, dar reprezenta și un argument în favoarea democrației, unul mult mai convingător decât orice prelegere pe care aș fi ținut-o. Am invitat, la consultările de la ambasadele noastre locale, tineri activiști din grupuri marginalizate a țării gazdă – minorități etnice și religioase, refugiați, studenți din comunitatea LGBTQ – pentru a participa și ei. Le puneam un microfon în mână și îi lăsam să-și spună poveștile, reușind astfel să prezint unei întregi națiuni justetea revendicărilor lor.

Tinerii pe care i-am întâlnit la aceste întâlniri de la primării erau pentru mine o sursă constantă de inspirație. Mă făceau să râd, uneori mă făceau să și plâng. Prin idealismul lor îmi aminteam de tinerii coordonatori și voluntari ce mă ajutaseră să devin președinte, dar și de legăturile pe care le stabilim dincolo de granițele rasiale, etnice și naționale, atunci când învățăm să înălțăm teama. Oricât de frustrat sau de descurajat m-aș fi simțit la începutul acestor întâlniri, la sfârșitul lor eram din nou cu bateriile reîncărcate, având sentimentul că mă îmbăiasem într-un izvor proaspăt de pădure. Atâta timp cât existau pe pământ oameni ca acești tineri, femei și bărbați deopotrivă, existau încă motive de speranță, îmi spuneam.

Din momentul în care mi-am preluat mandatul, atitudinea publică față de Statele Unite s-a tot îmbunătățit în întreaga lume, ceea ce demonstra că activitatea noastră diplomatică de început începea să dea roade. Această popularitate crescândă i-a determinat pe aliații noștri să susțină și chiar să suplimenteze contribuția lor militară în Afghanistan, pentru că știau că cetățenii respectivelor țări aveau încredere în administrația noastră. Și eu și Tim Geithner ne bucuram de mai multă influență în coordonarea reacției internaționale la criza financiară. După ce Coreea de Nord a început să testeze rachetele balistice, Susan Rice a convins Consiliul de Securitate să instituie severe sancțiuni internaționale, ajutată pe de-o parte de priceperea și de tenacitatea ei, dar și de faptul că „multe țări doresc să ți se alinieze”, mi-a mărturisit ea.

Sigur că existau anumite limite în ceea ce privește rezultatele unei ofensive diplomatice pline de farmec. La urma urmelor, politica externă a fiecărei națiuni era dictată de propriile interese economice, de rupturile geografice, etnice sau religioase, de disputele teritoriale, de miturile fondatoare, de traumele perene, de animozitățile străvechi, dar, mai cu seamă, de imperativele celor care dețineau puterea și urmăreau să o dețină și pe mai departe. Am avut de-a face și cu câte un lider străin sensibil la argumentele de ordin moral. Cei care se aflau în fruntea guvernelor represive ignorau, în general, opinia publică. Pentru a face progrese privind cele mai spinoase chestiuni de politică externă, aveam nevoie de un al doilea tip de diplomatie, unul care să conțină recompense sau pedepse concrete menite să răstoarne calculele liderilor duri și nemiloși. În primul meu an ca președinte, interacțiunile cu liderii a trei țări, în mod special – Iran, Rusia și China – au fost

extrem de relevante referitor la dificultățile pe care urma să le întâmpinăm aplicând tipul de diplomație mai sus amintită.

Între cele trei, Iranul reprezenta cea mai slabă provocare pentru interesele pe termen lung ale Americii, dar a „obținut” premiul pentru „țara cea mai ostilă”. Urmaș al marelui Imperiu Persan din Antichitate, cândva epicentrul științelor și al artei în era medievală de aur a Islamului, Iranul abia fusese băgat în seamă de responsabili politici americani în anii din urmă. Mărginit la vest de Turcia și Irak, și la est de Afghanistan și Pakistan, Iranul era considerat doar o altă țară săracă din Orientul Mijlociu, iar teritoriul său fusese micșorat de războaie civile și de puterile europene în continuă ascensiune. În 1951, parlamentul laic, de stânga, al Iranului a decis să naționalizeze câmpurile petroliere din toată țara, controlând astfel profiturile care intrau înainte în vistieria guvernului britanic, care deținea majoritatea acțiunilor în cea mai mare companie de producție și de export a petrolului din Iran. Nemulțumiți de faptul că fuseseră dați la o parte, britanicii au impus o blocadă navală pentru a împiedica Iranul să livreze țiței eventualilor cumpărători. De asemenea, au convins administrația Eisenhower că noul guvern iranian simpatiza cu sovieticii, fapt ce l-a determinat pe Eisenhower să dea undă verde Operațiunii Ajax, o lovitură pusă la cale de CIA în colaborare cu MI6, în urma căreia prim-ministrul iranian ales democratic a fost înlăturat, iar puterea a fost preluată de tânărul monarh al țării, șahul Mohammad Reza Pahlavi.

Operațiunea Ajax a stabilit un tipar pentru greșelile de calcul ale Statelor Unite în relația cu țările în curs de dezvoltare, tipar care s-a manifestat pe toată perioada Războiului Rece: aspirațiile naționaliste au fost confundate cu comploturile comuniste; interesele comerciale au fost puse pe același plan cu securitatea națională; guvernele alese în mod democratic au fost răsturnate, iar America s-a aliniat autocraților atunci când a considerat că asta era în avantajul ei. Timp de 27 de ani, factorii de decizie din Statele Unite au considerat că gambitul lor din Iran funcționase foarte bine. Șahul a devenit un aliat de nădejde care a extins contractele cu companiile petroliere americane și a cumpărat cantități uriașe de arme scumpe produse în Statele Unite. A menținut relații de prietenie cu Israelul, le-a dat femeilor drept de vot, a folosit bogățiile acumulate ale țării pentru a moderniza economia și sistemul educațional și se învârtea în cercuri înalte de afaceriști europeni și alături de casele regale ale Europei.

Mai puțin vizibilă pentru cei neavizați a fost o nemulțumire ce fierbea printre iranieni legată de cheltuielile extravagante ale șahului, de reprimarea feroce (poliția secretă era notorie pentru actele de tortură și asasinarea dizidenților) și de promovarea moravurilor sociale occidentale care, în ochii clericilor conservatori și ai discipolilor acestora, violau însăși esența dogmelor Islamului. Pe de altă parte, experții CIA nu au acordat prea multă atenție influenței crescânde a unui cleric šiit aflat în exil, cu o charismă aproape mesianică, ayatollahul Khomeini, ale cărui scrieri și discursuri denunțau rolul șahului de marionetă a Vestului și chemau credincioșii la înlocuirea ordinii existente cu un stat islamic guvernat prin Șaria. Oficialii americani au fost așadar luați prin surprindere când o serie de proteste din Iran de la începutul anului 1978 s-a transformat într-o adevărată revoluție populară. Adepților lui Khomeini li s-au alăturat, în stradă, valuri-valuri de muncitori nemulțumiți, de tineri șomeri și de forțe prodemocratice care doreau o întoarcere la guvernarea constituțională. La începutul anului 1979, numărul demonstranților era de ordinul milioanelor, iar șahul a fugit din țară și a fost primit în Statele Unite pentru un scurt tratament medical. Programele de știri americane erau pline de imagini ale ayatollahului – un bărbat cu barbă albă și ochi plini de patimă, ochi de profet – coborând din avion, întorcându-se triumfător din exil și întâmpinat de o mare de suporteri ce îl adorau.

Majoritatea americanilor știau prea puțin despre această istorie, cu toate că revoluția era în plină desfășurare, nici nu înțelegeau de ce niște oameni dintr-o țară îndepărtată ardeau efigiile Unchiului Sam și strigau „Moarte Americii”. Eu nu am înțeles la vremea aceea. Aveam 17 ani pe-atunci, eram încă elev de liceu și abia învățam ce e aceea politică. Am înțeles destul de vag detaliile întâmplărilor ulterioare: cum s-a autoproclamat Khomeini lider suprem și a marginalizat foștii aliați laici sau reformiști; cum a instituit organizația paramilitară denumită Garda Revoluționară Islamică – *GRI* – pentru a anihila pe oricine se opunea noului regim; și cum s-a folosit de drama în desfășurare atunci când studenții radicalizați au luat cu asalt ambasada Statelor Unite și au luat ostatici pentru a consolida pasămite revoluția și pentru a umili cea mai puternică națiune a lumii.

Nu este nici o exagerare să afirmăm că, 30 de ani mai târziu, consecințele acelor evenimente conturau încă peisajul geopolitic al președinției mele. Revoluția din Iran inspirase nenumărate alte mișcări radicale islamice care n-au urmărit decât să obțină un

succes similar. Îndemnul lui Khomeini de a răsturna monarhiile arabe sunnite a transformat Iranul și Casa Regală Saud în dușmani de moarte și a ascuțit conflictul sectarian pe tot cuprinsul Orientului Mijlociu. În 1980, Irakul a încercat să invadeze Iranul, iar războiul sângeros din următorii opt ani – un război în care statele din Golf l-au finanțat pe Saddam Hussein, în timp ce sovieticii au furnizat arme armatei lui Khomeini, inclusiv arme chimice – a accelerat sponsorizarea de către Iran a organizațiilor teroriste pentru a compensa avantajele militare a inamicilor. (Statele Unite au încercat cu cinism, sub conducerea lui Ronald Reagan, să joace un joc dublu, sprijinind public Irakul în timp ce vindea, în secret, arme Iranului.) Khomeini a jurat să radă Israelul de pe suprafața pământului – fapt exprimat clar prin sprijinul GRI pentru intermediari înarmați, cum a fost organizația Hezbollah, miliția šiită cu sediul în Liban, și organizația Hamas, aripa militară a rezistenței palestiniene – motiv pentru care regimul iranian a devenit cea mai mare amenințare la adresa securității israeliene, ceea ce a contribuit la înnăsprirea atitudinii Israelului privind semnarea păcii cu țările vecine. Altfel spus, descrierea pe care Khomeini o făcuse lumii, prezentând-o ca pe o confruntare maniheistă între forțele lui Allah și cele ale „Marelui Satan” (America), a fost picurată ca o toxină în mințile viitorilor jihadiști, dar și ale celor din Occident înclinați să îi privească pe musulmani ca pe o țintă a suspiciunilor și a temerilor.

Khomeini a murit în 1989. Succesorul lui, ayatollahul Ali Khamenei, un cleric care nu călătorise aproape deloc în afara granițelor propriei țări și nici n-avea s-o facă, ura America cel puțin la fel de mult precum Khomeini. În pofida titlului său de lider suprem, autoritatea lui Khamenei nu a fost absolută – a fost nevoit să se consulte cu un consiliu de clerici extrem de influenți, iar responsabilitățile zilnice de conducere a guvernului reveneau președintelui ales prin vot popular. Spre sfârșitul administrației Clinton și la începutul administrației Bush existase o perioadă în care forțele moderate din Iran au câștigat ceva teren, oferind perspectiva dezghețării relațiilor americano-iraniene. După 11 septembrie, președintele de-atunci al Iranului, Mohammad Khatami, luase chiar legătura cu administrația Bush oferindu-se să ajute efortul american din Afghanistanul vecin. Dar oficialii americani au ignorat gestul și, în momentul în care președintele Bush a catalogat Iranul, Irakul și Coreea de Nord drept parte a unei „axe a răului” în

discursul despre Starea Uniunii din 2002, fragila fereastră diplomatică ce existase până atunci s-a închis definitiv.

În momentul în care am preluat președinția, conservatorii înrăiți erau din nou la putere în Teheran, conduși de noul președinte Mahmoud Ahmadinejad, al cărui discurs antioccidental, alături de negarea Holocaustului, persecutarea homosexualilor și a altor comunități pe care le vedea ca pe o amenințare, era distilarea perfectă a celor mai detestabile aspecte ale regimului. Armele iranienne continuau să ia calea militanților hotărâți să ucidă soldații americani din Irak și Afghanistan. Invazia americană din Irak întărise în mare măsură poziția strategică a Iranului în regiune, prin înlocuirea dușmanului lui de moarte, Saddam Hussein, cu un guvern condus de șiiți și manipulat de influența iraniană. Organizația Hezbollah, intermediarul Iranului, era cea mai puternică facțiune din Liban, iar rachetele furnizate acum de Iran puteau ataca orașul Tel Aviv. Săuții și israelienii vorbeau pe un ton alarmat de o „semilună șiită” a influenței iranienne și nu își ascundeau interesul pentru o posibilă schimbare de regim inițiată de Statele Unite.

Oricare ar fi fost situația atunci, Iranul reprezenta o mare durere de cap pentru administrația mea. Numai că programul nuclear accelerat al Iranului amenința să transforme o situație critică într-o criză de proporții biblice.

Regimul moștenise uzinele nucleare construite în timpul șahului, iar sub Tratatul de Nepliferare Nucleară al Națiunilor Unite – la care Iranul aderase încă de la ratificare în 1970 – avea dreptul să folosească energia nucleară în scopuri pașnice. Din nefericire, aceeași tehnologie centrifugă folosită pentru rotirea și îmbogățirea uraniului sărăcit – LEU – care alimenta centralele nucleare putea fi modificată pentru a produce uraniu superior îmbogățit – HEU – pentru armament nuclear. După cum ne-a explicat unul dintre experții noștri, „dacă un elev de liceu pasionat de fizică și cu acces la internet dispune de suficient HEU, poate fabrica o bombă”. Între 2003 și 2009, numărul total al centrifugilor pentru îmbogățirea uraniului din Iran crescuse de la 100 la 5 000, depășind cu mult nevoile justificate de un program de pace. Comunitatea serviciilor de informații din Statele Unite avea încredere că Iranul nu se afla încă în posesia armei nucleare. Dar era, de asemenea, convinsă că regimul se apropia periculos de linia de sosire prin reducerea „capacității de concretizare” – intervalul necesar pentru a produce suficient uraniu pentru a construi o armă nucleară viabilă.

Un posibil arsenal nuclear al Iranului nu era neapărat necesar pentru a amenința siguranța națională a Statelor Unite: simpla posibilitate a unui atac nuclear sau a unui act de sabotaj nuclear în Orientul Mijlociu ar fi putut limita serios opțiunile viitorului președinte american de a bloca actele de agresiune ale Iranului asupra vecinilor săi. Saudiții aveau să reacționeze cu siguranță încercând să obțină propria „bombă sunnită“, declanșând astfel o cursă de înarmare nucleară în cea mai volatilă regiune a globului. Între timp, Israelul – care deținea, conform rapoartelor, un adevărat tezaur de arme nucleare nedeclarate – privea Iranul înarmat nuclear ca pe o amenințare existențială și pune la cale planuri de atac preventive asupra facilităților Iranului. Orice acțiune, orice reacție sau eroare de calcul din partea acestor țări ar fi putut arunca Orientul Mijlociu – și Statele Unite – într-un alt conflict, într-un moment în care aveam deja 180 000 de militari expuși la granițele cu Iranul și în condițiile în care orice creștere a prețurilor țițeiului ar fi putut da peste cap economia mondială. Au fost situații în timpul administrației mele când am analizat eventualele scenarii în cazul unui conflict cu Iranul; și părăseam acele ședințe împovărat de conștiința faptului că, în cazul în care un război ar fi fost inevitabil, aproape orice altceva încercam să realizez ar fi căzut în plan secundar.

Date fiind toate aceste motive, am petrecut împreună cu echipa o mare parte din perioada de tranziție discutând despre cum putem împiedica Iranul să obțină arma nucleară – metoda ideală ar fi fost cea diplomatică, nicidecum declanșarea unui alt război. Am stabilit să urmărim o strategie în două etape. Dat fiind că între Statele Unite și Iran nu mai existase aproape nici un fel de contact la nivel înalt începând din 1980, prima etapă presupunea comunicarea directă. Așa cum spuseseam și în discursul meu inaugural, eram pregătiți să întindem o mână celor dispuși să-și relaxeze pumnii. La câteva săptămâni după ce mi-am preluat prerogativele, am trimis o scrisoare secretă ayatollahului Khamenei printr-un canal folosite cu diplomații iranieni de la Națiunile Unite, propunând să deschidem un dialog între cele două țări pe marginea anumitor chestiuni, inclusiv programul nuclear al Iranului. Răspunsul lui Khamenei a fost cât se poate de brutal: Iranul nu era interesat într-un dialog direct. A profitat însă de ocazie și a propus modalități prin care Statele Unite puteau să înceteze să se poarte precum un huligan imperialist.

„Bănuiesc că n-are de gând să-și relaxeze pumnii prea curând“, a spus Rahm după ce a citit o copie a scrisorii lui Khamenei, tradusă din farsi.

„Ei, destul cât să-mi arate degetul mijlociu“, am spus.

Adevărul e că nimeni de la Casa Albă nu s-a așteptat la un răspuns pozitiv. Trimiseseam scrisoarea pentru că dorisem să stabilesc faptul că impedimentul din diplomatie nu era intransigența Americii, ci a Iranului. Am reiterat mesajul de deschidere față de publicul iranian printr-o urare tradițională persană de Anul Nou (Nowruz) pe care am urcat-o pe site în luna martie.

După cum stăteau lucrurile, șansele unei reușite timpurii fuseseră spulberate în iunie 2009, când candidatul iranian al opoziției, Mir-Hossein Mousavi, acuzase oficialii din guvern de fraudă electorală pentru a-l ajuta pe Ahmadinejad să obțină un al doilea mandat de președinte. Milioane de protestatari iranieni au ieșit în stradă pentru a manifesta împotriva rezultatelor alegerilor, lansând ceea ce chiar ei au numit „Mișcarea Verzilor“, care a constituit una din cele mai importante povocări interne la adresa statului islamic de la Revoluția din 1979.

Reprimarea ce a urmat a fost necruțătoare și rapidă. Mousavi și ceilalți lideri ai opoziției au fost plasați în arest la domiciliu. Manifestanții pașnici au fost bătuți și un mare număr dintre ei au fost uciși. Într-o noapte, în confortul reședinței mele, am parcurs rapoartele online ale protestelor și am văzut cum o tânără fusese împușcată în stradă, iar fața i se umpluse de sânge în timp ce viața se scurgea din ea și ochii îi rămăseseră deschiși, privind în sus, cu o expresie de reproș.

Totul îmi amintea obsedant de prețul pe care atâția oameni din întreaga lume l-au plătit pentru că au dorit să aibă un cuvânt de spus în felul în care erau guvernați, iar primul meu impuls a fost acela de a-mi exprima suportul nemijlocit pentru demonstranți. Dar când am convocat echipa de securitate națională, experții noștri în relația cu Iranul s-au opus unei astfel de reacții. După părerea lor, orice declarație din partea mea urma să aibă efectul contrar. Conservatorii regimului lansaseră deja zvonul că în spatele demonstrațiilor se aflau agenții străini, iar activiștii din Iran se temeau că orice declarație de sprijin din partea guvernului Statelor Unite va fi manipulată astfel încât să discrediteze mișcarea. M-am simțit obligat să țin cont de aceste avertismente și am semnat o serie de declarații anoste, formale – „Vom continua să monitorizăm îndeaproape întreaga situație“, „Dreptul universal la proteste și libertatea cuvântului trebuie respectate“ – făcând apel la o soluție pașnică, una care să reflecte voința poporului iranian.

Pe măsură ce violențele escaladau, se înmulțeau și criticile mele. Dar, o abordare pasivă nu era deloc pe placul meu – și asta nu numai pentru că la urechile mele ajunseseră urletele republicanilor, care mă acuzau că aș cocoloși un regim criminal. Învățam încă o lecție dureroasă despre președinție: anume, că inima mea trebuia acum să țină cont de considerații strategice și de analize tactice, iar convingerile mele trebuiau să se conformeze cu argumente inacceptabile; că, deși ocupam cea mai puternică funcție din lume, aveam mai puțină libertate de a spune ce gândesc și de a acționa potrivit principiilor mele decât avusesem ca senator – sau ca simplu cetățean, dezgustat de priveliștea unei tinere împușcate de propriul guvern.

După ce încercările noastre de a avea un dialog deschis cu Iranul fuseseră respinse, și în condițiile în care țara era cuprinsă de haos și de represiune, am ales să facem apel la două strategii de neproliferare: mobilizarea comunității internaționale pentru a aplica sancțiuni economice dure, multilaterale, prin care Iranul putea fi forțat să vină la masa negocierilor. Consiliul de Securitate al ONU adoptase deja numeroase rezoluții care cereau Iranului să oprească acțiunile de îmbogățire a uraniului. Autorizase, de asemenea, sancțiuni limitate împotriva Iranului și formase un grup numit P5+1 – format din cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate (Statele Unite, Regatul Unit, Franța, Rusia și China) plus Germania – pentru a se întâlni cu oficialii iranieni în speranța de a obliga regimul să respecte Tratatul de Neproliferare Nucleară.

Problema era că sancțiunile existente erau prea blânde pentru a avea un impact important. Până și aliații Statelor Unite, cum era Germania de pildă, au continuat să deruleze afaceri cu Iranul și mai toate țările cumpărau țiței de la el. Administrația Bush impusesese sancțiuni suplimentare în numele Statelor Unite, dar acestea fuseseră preponderent simbolice, dat fiind că, încă din 1995, companiile americane fuseseră blocate de a mai face afaceri cu Iranul. În condițiile în care prețul țițeiului era în creștere, iar economia țării era în plină dezvoltare, Iranul era mai mult decât dispus să prelungească sesiunile periodice de negocieri cu P5+1 al căror singur rezultat erau promisiunile pentru continuarea discuțiilor.

Pentru a atrage atenția Iranului, era nevoie să convingem și alte țări să strângă mînghina. Aceasta însemna să contractăm unele achiziții de la câțiva adversari istorici extrem de puternici, care respinseseră sancțiunile absolut din principiu și care aveau relații

diplomatice și comerciale cu Iranul, privind în același timp cu suspiciune intențiile Statelor Unite, tot așa cum o făcea Teheranul.

Dat fiind că mă formasem în anii 1960 și 1970, îmi puteam aminti perioada Războiului Rece ca definitorie pentru realitatea relațiilor internaționale, forța care rupse Europa în două, alimentase cursa de înarmare nucleară și generase războaie colaterale în toată lumea. Războiul Rece îmi influențase imaginația în copilărie: manualele școlare, ziarele, romanele de spionaj și filmele prezentau Uniunea Sovietică drept un adversar de temut în lupta dintre libertate și tiranie.

Făceam, de asemenea, parte din generația post-Vietnam care învățase să pună sub semnul îndoielii propriul guvern și care fusese martora felului în care mentalitatea Războiului Rece făcuse America să-și trădeze deseori propriile idealuri, începând cu ascensiunea MacCarthysmului și sprijinul pentru regimul de apartheid din Africa de Sud. Această realitate nu m-a împiedicat să cred că puteam limita răspândirea totalitarismului marxist. Dar am devenit, în același timp, circumspect privind noțiunea că noi reprezentam exclusiv binele, iar ei exclusiv rău sau că un popor care îi produsese pe Tolstoi și pe Ceaikovski era intrinsec diferit de poporul american. Ticăloșia sistemului sovietic era pentru mine o variațiune pe tema mai extinsă a tragediei umane, modul în care teoriile abstracte și ortodoxia ideologică rigidă se puteau metamorfoza într-un regim represiv. Cât de repede puteam justifica compromisul moral și renunța la libertățile noastre... Cum poate corupe puterea și cum poate izola teama și cum poate fi pângărit limbajul... Nimic din toate acestea nu era specific exclusiv sovieticilor sau comuniștilor, mi-am spus; toți puteam deveni victime ale corupției și ale fricii. Lupta curajoasă a dizidenților din spatele Cortinei de Fier era parte și nu excepție a luptei extinse pentru demnitate umană din întreaga lume, inclusiv din America.

Atunci când, la mijlocul anilor 1980, Mihail Gorbaciov preluase puterea ca secretar general al Partidului Comunist și demarase o liberalizare precaută cunoscută sub denumirea de Perestroika și Glasnost, am studiat îndeaproape ceea ce s-a petrecut și m-am întrebat dacă nu cumva asistam la răsăritul unei noi ere. Câțiva ani mai târziu, Zidul Berlinului a fost dărâmat, iar activiștii democrați din Rusia l-au promovat la putere pe Boris Elțin, înlăturând vechea ordine comunistă și dizolvând Uniunea Sovietică, ceea ce m-a făcut să consider că este o victorie pentru Vest, dar și o

dovadă a puterii mobilizării cetățenești și un avertisment pentru despoții de pretutindeni. Dacă tulburările care au cuprins Rusia în anii 1990 – prăbușirea economică, corupția colosală, populismul de dreapta, oligarhii din umbră – m-au pus efectiv pe gânduri, am continuat totuși să sper că Rusia va triumfa, mai dreaptă, mai prosperă și mai liberă în urma unei tranziții inevitabil dificile către o piață liberă și un guvern reprezentativ.

Până să devin președinte, mă vindecasem deja de acel optimism. Sigur că succesorul lui Elțin, Vladimir Putin, care venise la putere în 1999, nu manifesta nici un interes în revenirea la marxism-leninism (pe care îl numise la un moment dat „o greșeală”). A reușit să stabilizeze economia țării, în mare parte cu ajutorul măririi veniturilor realizate ca urmare a creșterii prețurilor la petrol. Alegerile erau acum organizate potrivit Constituției Rusiei, capitaliștii erau prezenți peste tot, cetățenii ruși puteau călători în străinătate, iar activiștii prodemocrație, așa cum era marele maestru la șah Gari Kasparov, erau liberi să critice guvernul fără riscul de a vizita de urgență Gulagul.

Cu toate acestea, cu fiecare an în care Putin rămânea la putere, noua Rusie arăta din ce în ce mai mult ca vechea Rusie. Era limpede că economia de piață și alegerile periodice puteau funcționa mână în mână cu un „autoritarism blând” care concentra treptat puterea în mâinile lui Putin și limita acțiunile disidenței semnificative. Oligarhii care colaborau cu Putin deveniseră unii dintre cei mai bogați oameni din lume. Cei care s-au delimitat de Putin ajunseseră victimele urmăririi penale și li se confiscaseră bunurile – iar Kasparov petrecuse câteva zile în închisoare pentru că a condus un marș anti-Putin. Acolii lui Putin primiseră controlul majorității surselor media din țară, iar cele rămase în afara acestui control suportaseră presiuni pentru a-l prezenta pe Putin într-o lumină favorabilă, așa cum se întâmplase cândva cu reprezentarea conducătorilor comuniști în presa controlată de stat. Jurnaliștii independenți și liderii societății civile erau monitorizați de FSB – Serviciile de Securitate Federală, întruchiparea modernă a defunctului KGB, iar unii dintre ei fuseseră asasinați.

Mai mult decât atât, puterea lui Putin nu se rezuma la simpla acțiune coercitivă. Era cu adevărat simpatizat (sondajele din Rusia arătau, în general, o rată de popularitate de 60%). Popularitatea sa izvora dintr-un naționalism de tip vechi – din promisiunea pe care o făcuse de a reda Maicii Rusia vechea măreție, de a elimina

sentimentul de disfuncționalitate și de umilință pe care majoritatea rușilor îl trăiseră în ultimele două decenii.

Putin avea capacitatea de a vinde această viziune pentru că trăise el însuși această disfuncționalitate. Născut într-o familie modestă, lipsită de relații și de privilegii, urcase cu răbdare treptele politicii sovietice; instruit ca rezervist în Armata Roșie, studiasse dreptul la Universitatea de Stat din Leningrad și făcuse carieră în interiorul KGB-ului. După ani de serviciu devotat și eficient în slujba statului, își asigurase o poziție modestă și respectabilă, ca să asiste apoi la răsturnarea peste noapte a sistemului căruia își dedicase viața, odată cu căderea Zidului Berlinului în 1989. (La momentul respectiv era staționat la sediul KGB din Dresda, din Germania de Est, și se spune că și-ar fi petrecut zile întregi distrugând dosare și păzind sediul de eventualele acte de vandalism.) A pivotat imediat spre realitatea post-sovietică ce abia se năștea și s-a aliat cu reformatori democrați de talia lui Anatoli Sobciak, mentorul lui de la facultatea de drept care devenise primarul orașului Sankt Petersburg. A intrat apoi în politica națională și a urcat în eșalonul administrației Elțin cu o viteză amețitoare, folosindu-și influența în diverse funcții – inclusiv cea de director al FSB – pentru a câștiga aliați, pentru a împărți favoruri, pentru a afla secrete și a răsturna planurile adversarilor. Elțin l-a numit pe Putin prim-ministru în august 1999 și, patru luni mai târziu, a surprins pe toată lumea demisionând din funcție din cauza scandalurilor de corupție, a sănătății precare și a unei legendare patimi pentru alcool, dar și din cauza gestionării catastrofale a economiei. Putin a devenit astfel, la vârsta de 47 de ani, președintele interimar al Rusiei, poziție care i-a asigurat un start foarte avantajos în cursa prezidențială ce a avut loc trei luni mai târziu. (Una din primele mișcări ale lui Putin în calitate de președinte a fost exonerarea lui Elțin de orice acuzație.)

Haosul creat a fost o binecuvântare pentru cei fățarnici și neîndurători. Însă, fie din instinct, fie dintr-un calcul, Putin a înțeles totodată nevoia cetățenilor ruși pentru ordine. Mai existau și din cei interesați în revenirea la zilele agriculturii colective și a magazinelor cu rafturi goale, dar majoritatea rușilor erau sătui și speriați și îi detestau pe cei din țară, dar și din străinătate care profitaseră de slăbiciunea lui Elțin. Preferau o mână de fier, pe care Putin era gata s-o folosească.

A restabilit controlul Rusiei asupra Ceceniei, provincie cu populație majoritar musulmană, și nu și-a cerut nici un fel de scuze

pentru violențele militare necruțătoare declanșate în contrapartidă pentru tacticile teroriste brutale ale rebelilor separatiști. A readus la viață puterea de supraveghere de tip sovietic în numele siguranței poporului. Atunci când activiștii democrați s-au opus tendințelor autocratice ale lui Putin, le-a desființat catalogându-le drept unelte ale Occidentului. A resuscitat simbolurile antecomuniste și chiar și pe cele comuniste și a îmbrățișat îndelung reprimata Biserica Ortodoxă Rusă. Un adept al proiectelor publice spectaculoase, a organizat manifestări extrem de costisitoare, înaintând inclusiv candidatura Rusiei pentru a găzdui Olimpiada de Iarnă în stațiunea Soci. Cusurgiu ca un adolescent pe Instagram, a patronat publicarea constantă a unor ședințe foto, proiectând o imagine aproape caraghioasă de masculinitate viguroasă (Putin, la bustul gol, călărind un cal, Putin jucând hochei), practicând în tot acest timp un tip de șovinism și o homofobie degajată și insistând asupra faptului că valorile Rusiei erau contaminate de elemente străine. Tot ceea ce făcea Putin alimenta iluzia că sub îndrumarea lui fermă și paternă, Rusia își recâștigase farmecul.

Pentru Putin exista o singură problemă: Rusia nu mai era superputerea de altădată. În ciuda unui arsenal nuclear depășit numai de America, Rusia nu dispunea de o rețea vastă de alianțe și de baze militare care să-i permită să-și proiecteze puterea militară pe tot mapamondul, așa cum era cazul Statelor Unite. Economia Rusiei se situa în urma economiei Italiei, Canadei și Braziliei și depindea aproape în totalitate de petrol, gaze, resurse minerale și de exporturile de armament. Cartierele elegante, pline de magazine de lux, din Moscova stăteau mărturie pentru transformarea țării dintr-o economie de stat care scârțâia din toate încheieturile într-o economie cu un număr mereu crescând de miliardari, dar traiul rușilor obișnuiți era dovada faptului că această nouă bogăție era deținută doar de o mână de oameni. Potrivit diverșilor indicatori internaționali, nivelul de corupție din Rusia și inegalitățile flagrante rivalizau aproape cu ceea ce se întâmpla în țările în curs de dezvoltare, iar speranța de viață în rândurile bărbaților, în anul 2009, era mai mică decât cea din Bangladesh. Foarte puțini tineri africani, asiatici sau latino-americani priveau spre Rusia pentru inspirație în lupta de reformare a societăților lor, și prea puțini se simțeau animați de filmele și de muzica rusească, sau erau tentați să studieze în Rusia, de emigrat acolo nici nu mai vorbim. Văduvită de bazele sale ideologice, de promisiunile optimiste de altădată pentru unitatea muncitorilor și eliberarea acestora, Rusia lui

Putin era mai degrabă un teritoriu izolat, circumspect în fața străinilor, o națiune de temut, poate, dar în nici un caz de imitat.

După părerea mea, discrepanța dintre realitatea Rusiei moderne și obsesia lui Putin de a-și păstra statutul de superputere stătea la baza relațiilor externe din ce în ce mai agresive ale Rusiei. Mare parte din furia rușilor era orientată către noi: în remarcile sale publice, Putin devenise foarte vocal în criticile adresate politicii americane. Atunci când inițiativele sprijinite de Statele Unite erau prezentate înaintea Consiliului de Securitate ONU, se asigura că Rusia le va bloca sau le va devaloriza, în special pe acelea care se refereau la drepturile omului. Mult mai greu au atârnat eforturile susținute ale lui Putin de a preveni țările din fostul bloc sovietic, acum independente, să iasă de sub sfera de influență a Rusiei. Diplomații noștri au primit în mod repetat plângeri de la vecinii Rusiei în legătură cu acțiunile de intimidare, cu presiunea economică, cu campaniile de dezinformare, cu amestecul în procesul electoral, cu contribuțiile pentru candidații proruși și cu mita directă. În Ucraina, Viktor Iușcenko, un activist reformist ales președinte și neagreat de Moscova, a fost otrăvit în mod misterios. În vara anului 2008, trupele ruse au invadat Georgia.

Era greu de apreciat cât de departe intenționa să meargă Rusia. Putin nu mai era președintele Rusiei: în ciuda faptului că se afla în frunte în sondaje, alesese să respecte prevederile constituției ruse și să nu candideze pentru un al treilea mandat, făcând practic schimb de locuri cu Dmitri Medvedev, fostul său adjunct, care în momentul în care se instalase ca președinte îl numise pe Putin prim-ministru. Analistii erau de părere că Medvedev nu făcea decât să țină fotoliul prezidențial cald până la alegerile din 2012, când Putin putea să candideze din nou. Decizia acestuia de a nu mai candida și, mai mult, de a promova un președinte tânăr cu reputație de liberal și cu vederi prooccidentale demonstra că Putin dorea măcar să păstreze aparențele. Exista chiar și posibilitatea ca Putin să se răzgândească până la urmă în privința președinției și să se mulțumească cu rolul de broker de putere și om de stat venerabil, permițând noii generații de lideri să reia Rusia pe calea democrației moderne și legitime.

Toate acestea era posibile – dar improbabile. Încă de pe vremea țărilor, istoricii observaseră tendința Rusiei de a adopta cele mai noi idei europene cu surle și trâmbițe – fie că era vorba de guvernul reprezentativ sau de birocrăția modernă, piețele libere și socialismul de stat – ca apoi să subordoneze sau chiar să abandoneze noțiunile importate în favoarea metodelor vechi și dure de a menține

ordinea socială. În bătălia pentru identitatea Rusiei, frica și fatalismul prevalau peste speranță și schimbare. Era o reacție de înțeles dată fiind istoria de 1 000 de ani de invazii mongole, de intrigi bizantine, de foamete, de șerbie generalizată, de tiranie dezlănțuită, de nenumărate insurecții, revoluții sângeroase, războaie devastatoare, asedii care duraseră mulți ani, și milioane și milioane de oameni măcelăriți – totul pe fundalul unui peisaj glacial și nemilos.

În iulie, am zburat la Moscova pentru prima mea vizită oficială în Rusia în calitate de președinte, în urma invitației pe care Medvedev mi-o făcuse la reuniunea G20 din aprilie. Mi-am imaginat că vom putea continua cu acțiunea de „reluare” pe care o propusesem și că ne vom concentra asupra domeniilor de interes comun, punctând în același timp și gestionând diferendele semnificative dintre țările noastre. Vacanța de vară a școlarilor începuse deja, ceea ce însemna că Michelle, Malia și Sasha mă puteau însoți. Sub pretextul că aveam nevoie de ajutor cu fetele (și cu promisiunea că vom face un tur al Vaticanului și vom fi primiți în audiență la papa, dat fiind că în Italia urma să se țină summitul G8), Michelle le convinsese pe soacra mea și pe Mama Kaye, buna noastră prietenă, să ne însoțească.

Fetelor le-a plăcut dintotdeauna să călătorească și au suportat cu bucurie zborurile anuale de câte nouă ore, cu avioane de linie, între Chicago și Hawaii, fără a se plânge vreodată, fără a face nazuri, fără a da cu piciorul în spătarele scaunelor din fața lor, preocupate cu jocurile lor, cu puzzle-uri sau cu cărțile pe care Michelle le scotea din geantă cu precizie militară, la intervale regulate de timp. Zborurile la bordul Air Force One erau categoric o mare îmbuntățire pentru ele, pentru că puteau alege ce filme doreau să vadă, puteau dormi în paturi normale, iar echipajul le răsfăța cu tot felul de gustări. Cu toate acestea, călătoria alături de președintele Statelor Unite prezenta un nou set de provocări. Erau nevoite să se trezească doar după câteva ore de somn, să-și pună rochițe noi și pantofi eleganți, să-și strângă părul așa încât să facă impresie bună la coborârea din avion. Trebuiau să le zâmbească fotografiilor în timp ce coborau scările avionului, apoi să se prezinte unui alai de demnitari cărunți care așteptau pe pista de aterizare, atente să mențină contactul vizual și să nu bombăne, așa cum le învățase mama lor, și încercând să nu pară plictisite atunci când tata se angaja în conversații de complezență înainte ca toată lumea să se urce în Bestie. În vreme ce rulam pe autostrada ce ducea spre Moscova, am întrebat-o pe Malia cum

se simte. Părea de-a dreptul catatonică, iar ochii ei mari, căprui, se uitau fix la un punct aflat în spatele meu.

„Cred că n-am mai fost așa de obosită în toată viața mea.“

Câteva ore de somn în mijlocul dimineții le-au ajutat pe fete să depășească diferența de fus orar, și-mi amintesc anumite momente ale noastre la Moscova de parcă ar fi fost ieri. Sasha pășind alături de mine pe holurile imense, mochetate în roșu, ale Kremlinului, amândoi urmați de doi ofițeri ruși foarte înalți, iar ea cu mâinile în buzunarele unui impermeabil bej, ca un agent secret miniatural. Parcă o văd și pe Malia, încercând să-și controleze grimasa după ce acceptase să guste caviar într-un restaurant de la ultimul etaj al unei clădiri de unde se vedea Piața Roșie. (Fără să să dez-mintă, Sasha refuzase să încerce chestia aia neagră și scârboasă din lingurița pe care i-o întinsesem, chiar și cu riscul de a nu primi înghețată la ghereta din stradă.)

Călătoriile cu întreaga familie, Prima Familie, nu erau același lucru ca turneele electorale, când străbăteam țara cu un microbuz iar Miche(lle) și fetele se așezau lângă mine în timpul paradelor și al târgurilor câmpenești. Acum eu aveam itinerariul meu, iar ele îl aveau pe-al lor – cu tot cu personalul auxiliar, întâlniri și fotograf oficial. În prima noapte la Moscova, ne-am întâlnit toți patru la hotelul Ritz-Carlton și ne-am așezat pe pat, iar Malia m-a întrebat de ce nu fusesem cu ele să văd dansatorii ruși și păpușarii. Michelle s-a aplecat și le-a șoptit conspirativ la ureche: „Tata n-are voie să se distreze. El trebuie să participe la ședințe plictisitoare de dimineață până seara.“

„Bietul tati“, m-a consolată Sasha, mângâindu-mă ușor pe cap.

Decorul întâlnirii mele oficiale cu Medvedev a fost impresionant, adică incinta unui palat din complexul Kremlin, cu tavane înalte, poleite cu aur, și mobilă stil, restaurată pentru a arăta ca pe vremea glorioasă a țărilor. Discuția noastră a fost cordială și caracterizată de profesionalism. Cu ocazia unei conferințe de presă, am gestionat cu diplomatie problema spinoasă a Georgiei și a rachetelor de apărare, dar am avut și o mulțime de „obiective“ de anunțat, inclusiv un acord-cadru pentru negocierea noului tratat pentru arme strategice, care urma să reducă cu o treime arsenalul de focoare nucleare și sistemele de livrare ale ambelor țări. Gibbs era mai încântat de faptul că Rusia acceptase să ridice restricțiile privind exporturile de anumite produse animaliere din SUA, un acord ce însemna peste un miliard de dolari în buzunarele fermierilor și ale crescătorilor de animale americani.

„Uite ceva de care oamenilor de acasă le va păsa cu adevărat“, a comentat el cu un rânjet satisfăcut.

În acea seară, Michelle și cu mine eram invitați la casa de vacanță a lui Medvedev, aflată la câțiva kilometri depărtare de centrul orașului, pentru o cină intimă. Din ceea ce citisem în romanele rusești, mi-am imaginat o versiune mai mare, dar rustică a caselor tradiționale de țară. Când colo, ne-am trezit în mijlocul unui conac enorm înconjurat de o lizieră de copaci înalți. Medvedev și soția lui Svetlana – o blondă veselă cu înfățișare respectabilă cu care Michelle și fetele își petrecuseră aproape toată ziua – ne-au întâmpinat la intrarea principală și, după un mic tur, am traversat grădina pentru a lua masa într-un foișor generos, construit din grinzi de lemn.

Am vorbit foarte puțin despre politică. Medvedev era fascinat de internet și mi-a pus tot felul de întrebări despre Silicon Valley, exprimându-și dorința de a impulsiona dezvoltarea sectorului tehnic al Rusiei. S-a arătat deosebit de interesat de rutina mea zilnică de antrenament și mi-a povestit că înoată zilnic câte 30 de minute. Ne-am împărtășit povești despre experiența de la catedra facultății de drept, iar el mi-a mărturisit că are o mare admirație pentru trupele hard-rock ca Deep Purple. Svetlana ne-a împărtășit îngrijorările ei legate de felul în care fiul lor, Ilia, în vârstă de 13 ani, va trece prin pubertate într-o vreme în care atenția îndreptată asupra lui, ca fiu de președinte, era mai mare – o provocare pe care Michelle și cu mine o înțelegeam prea bine. Medvedev era de părere că băiatul va alege în ultimă instanță să studieze în străinătate.

Curând după servirea desertului ne-am luat la revedere de la soții Medvedev, având grijă ca toată echipa să fie în microbuzul cu care se deplasase înainte de a părăsi conacul. Gibbs și Marvin își petrecuseră seara cu membrii echipei lui Medvedev într-o altă parte a proprietății, savurând shot-uri de vodcă și șnaps, dându-le o stare euforică ce a dispărut până a doua zi dimineață. Michelle a adormit în mașină. M-am gândit la cât de frumoasă fusese acea seară în care – dacă nu pun la socoteală prezența discretă a translatorilor în spatele nostru, în timpul cinei – parcă luasem parte la o petrecere într-o suburbie americană elegantă. Avem destule lucruri în comun cu Medvedev. Amândoi studiaserăm și predaserăm dreptul, amândoi ne căsătoriserăm și avusesem copii curând după terminarea facultății, cochetaserăm cu politica și fuseserăm ajutați de politicieni versați și discreți. M-am întrebat dacă diferențele dintre noi țineau de caracter și de temperament, sau dacă nu erau cumva rezultatul împrejurărilor diferite în care ne aruncase viața.

se simte. Părea de-a dreptul catatonică, iar ochii ei mari, câprui, se uita fix la un punct aflat în spatele meu.

„Cred că n-am mai fost așa de obosită în toată viața mea.”

Câteva ore de somn în mijlocul dimineții le-au ajutat pe fete să depășească diferența de fus orar, și-mi amintesc anumite momente ale noastre la Moscova de parcă ar fi fost ieri. Sasha pășind alături de mine pe holurile imense, mochetate în roșu, ale Kremlinului, amândoi urmați de doi ofițeri ruși foarte înalți, iar ea cu mâinile în buzunarele unui impermeabil bej, ca un agent secret miniatural. Parcă o văd și pe Malia, încercând să-și controleze grimasa după ce acceptase să guste caviar într-un restaurant de la ultimul etaj al unei clădiri de unde se vedea Piața Roșie. (Fără să să dez-mintă, Sasha refuzase să încerce chestia aia neagră și scârboasă din lingurița pe care i-o întinsesem, chiar și cu riscul de a nu primi înghetată la ghereta din stradă.)

Călătoriile cu întreaga familie, Prima Familie, nu erau același lucru ca turneele electorale, când străbăteam țara cu un microbuz iar Miche(lle) și fetele se așezau lângă mine în timpul paradelor și al târgurilor câmpenești. Acum eu aveam itinerariul meu, iar ele îl aveau pe-al lor – cu tot cu personalul auxiliar, întâlniri și fotograf oficial. În prima noapte la Moscova, ne-am întâlnit toți patru la hotelul Ritz-Carlton și ne-am așezat pe pat, iar Malia m-a întrebat de ce nu fusesem cu ele să văd dansatorii rușii și păpușarii. Michelle s-a aplecat și le-a șoptit conspirativ la ureche: „Tata n-are voie să se distreze. El trebuie să participe la ședințe plictisitoare de dimineată până seara.”

„Bietul tati”, m-a consolată Sasha, mângâindu-mă ușor pe cap.

Decorul întâlnirii mele oficiale cu Medvedev a fost impresionant, adică incinta unui palat din complexul Kremlin, cu tavane înalte, poleite cu aur, și mobilă stil, restaurată pentru a arăta ca pe vremea glorioasă a țărilor. Discuția noastră a fost cordială și caracterizată de profesionalism. Cu ocazia unei conferințe de presă, am gestionat cu diplomatie problema spinoasă a Georgiei și a rachetelor de apărare, dar am avut și o mulțime de „obiective” de anunțat, inclusiv un acord-cadru pentru negocierea noului tratat pentru arme strategice, care urma să reducă cu o treime arsenalul de focoare nucleare și sistemele de livrare ale ambelor țări. Gibbs era mai încântat de faptul că Rusia acceptase să ridice restricțiile privind exporturile de anumite produse animaliere din SUA, un acord ce însemna peste un miliard de dolari în buzunarele fermierilor și ale crescătorilor de animale americani.

„Uite ceva de care oamenii de acasă le va păsa cu adevărat“, a comentat el cu un rânjet satisfăcut.

În acea seară, Michelle și cu mine eram invitați la casa de vacanță a lui Medvedev, aflată la câțiva kilometri depărtare de centrul orașului, pentru o cină intimă. Din ceea ce citisem în romanele rusești, mi-am imaginat o versiune mai mare, dar rustică a caselor tradiționale de țară. Când colo, ne-am trezit în mijlocul unui conac enorm înconjurat de o lizieră de copaci înalți. Medvedev și soția lui Svetlana – o blondă veselă cu înfățișare respectabilă cu care Michelle și fetele își petrecuseră aproape toată ziua – ne-au întâmpinat la intrarea principală și, după un mic tur, am traversat grădina pentru a lua masa într-un foișor generos, construit din grinzi de lemn.

Am vorbit foarte puțin despre politică. Medvedev era fascinat de internet și mi-a pus tot felul de întrebări despre Silicon Valley, exprimându-și dorința de a impulsiona dezvoltarea sectorului tehnic al Rusiei. S-a arătat deosebit de interesat de rutina mea zilnică de antrenament și mi-a povestit că înoată zilnic câte 30 de minute. Ne-am împărtășit povești despre experiența de la catedra facultății de drept, iar el mi-a mărturisit că are o mare admirație pentru trupele hard-rock ca Deep Purple. Svetlana ne-a împărtășit îngrijorările ei legate de felul în care fiul lor, Ilia, în vârstă de 13 ani, va trece prin pubertate într-o vreme în care atenția îndreptată asupra lui, ca fiu de președinte, era mai mare – o provocare pe care Michelle și cu mine o înțelegeam prea bine. Medvedev era de părere că băiatul va alege în ultimă instanță să studieze în străinătate.

Curând după servirea desertului ne-am luat la revedere de la soții Medvedev, având grijă ca toată echipa să fie în microbuzul cu care se deplasase înainte de a părăsi conacul. Gibbs și Marvin își petrecuseră seara cu membrii echipei lui Medvedev într-o altă parte a proprietății, savurând shot-uri de vodcă și șnaps, dându-le o stare euforică ce a dispărut până a doua zi dimineață. Michelle a adormit în mașină. M-am gândit la cât de frumoasă fusese acea seară în care – dacă nu pun la socoteală prezența discretă a translatorilor în spatele nostru, în timpul cinei – parcă luasem parte la o petrecere într-o suburbie americană elegantă. Avem destule lucruri în comun cu Medvedev. Amândoi studiaserăm și predaserăm dreptul, amândoi ne căsătoriserăm și avusesem copii curând după terminarea facultății, cochetaserăm cu politica și fuseserăm ajutați de politicieni versați și discreți. M-am întrebat dacă diferențele dintre noi țineau de caracter și de temperament, sau dacă nu erau cumva rezultatul împrejurărilor diferite în care ne aruncase viața.

Spre deosebire de el, avusesem norocul de a mă fi născut într-o țară în care succesul politic nu venea la pachet cu mite de miliarde de dolari sau cu șantaj din partea adversarilor politici.

L-am întâlnit pe Vladimir Putin pentru prima oară a doua zi de dimineață, invitat fiind la casa lui de vacanță dintr-o suburbie a Moscovei. Experții noștri în relația cu Rusia, Mike McFaul și Bill Burns, dar și Jim Jones, m-au însoțit. Dat fiind că avusesem câteva interacțiuni cu Putin în trecut, Burns a propus să mențin prezentarea de început la un nivel minim. „Putin e sensibil la orice semn de desconsiderare“, m-a informat Burns, „iar în mintea lui el este liderul cu state mai vechi. O să doriți să deschideți dialogul cerându-i părerea despre nivelul relațiilor dintre SUA și Rusia și să îl lăsați să spună câteva lucruri care îl apasă.“

După ce am intrat printr-o poartă impunătoare și după ce am parcurs aleea principală, am oprit în fața unei vile unde ne-a întâmpinat Putin pentru ședința foto obligatorie. Din punct de vedere al fizicului, nu era un bărbat remarcabil: scund și îndesat – cu o constituție de luptător de greco-romane – cu păr rar, de culoarea nisipului, cu un nas proeminent și ochi de-o culoare nedefinită, dar foarte ageri. Am schimbat cuvenitele amabilități cu delegațiile de ambele părți și am observat o anume lejeritate în mișcările lui și un dezinteres exersat în vocea lui, indicii că era obișnuit să fie înconjurat de subordonați și de trepăduși. Un om obișnuit cu puterea.

Acompaniat de Serghei Lavrov, ministrul de externe al Rusiei și fost reprezentant al acesteia la Națiunile Unite, un tip cosmopolit, Putin ne-a condus pe o terasă imensă, unde era pregătită o masă plină cu tot felul de preparate elaborate, de la ouă umplute și caviar, la diverse sortimente de pâine și ceai, servite de chelneri îmbrăcați în port tradițional popular și încălțați cu cizme înalte din piele. I-am mulțumit lui Putin pentru ospitalitate, am punctat progresul pe care țările noastre l-au făcut prin acordurile stabilite cu o zi în urmă și i-am cerut părerea despre relațiile ruso-americane din timpul mandatelor sale.

Burns nu glumise atunci când îmi spusese că omul avea câteva apăsări pe suflet. Nici nu terminasem bine de vorbit că Putin s-a lansat într-un monolog animat și aparent nesfârșit în care a subliniat fiecare nedreptate, trădare și dovadă de lipsă de respect pe care el și poporul rus le înghițiseră de la americani. Personal, îl simpatizase pe președintele Bush pe care îl contactase imediat după atacurile teroriste de la 11 septembrie, exprimându-și solidaritatea

și oferindu-se să-și pună serviciile secrete la dispoziție în lupta împotriva unui inamic comun. Ajutase Statele Unite să instaleze baze aeriene în Kirgîzstan și Uzbekistan, pentru campania din Afghanistan. Mersese până într-acolo încât să ne ofere ajutor în gestionarea situației cu Saddam Hussein.

Și la ce îi folosise? În loc să țină cont de avertismentele sale, Bush invadase Irakul și destabilizase tot Orientul Mijlociu. Decizia de acum șapte ani a Statelor Unite de a se retrage din Tratatul privind rachetele antibalistice și planurile americane de a instala sisteme de apărare antirachetă la granițele Rusiei continuau să fie o sursă de instabilitate. Primirea fostelor țări semnatare ale Pactului de la Varșovia în NATO în timpul administrațiilor Clinton și Bush încălcaseră sistematic „sfera de influență” a Rusiei, în vreme ce sprijinul Statelor Unite față de „revoluțiile colorate” din Georgia, Ucraina și Kirgîzstan – sub masca înșelătoare a „promovării democrației” – transformase vecinii cândva prietenoși ai Rusiei în guverne ostile Moscovei. Din punctul de vedere al lui Putin, americanii dăduseră dovadă de aroganță, lipsă de considerație, refuzul de a trata Rusia ca pe un partener egal, dictând mereu termenii altor țări. În consecință, toți acești factori, a spus el, îl împiedicau să fie optimist în privința relațiilor noastre în viitor.

După vreo 30 de minute din ceea ce ar fi trebuit să fie o întâlnire de o oră, oamenii mei începuseră să se uite pe furiș la ceas. Dar am hotărât să nu-l întrerup. Era limpede că Putin exersase întregul monolog, dar nemulțumirile lui erau cât se poate de reale. Știam, de asemenea, că progresul pe care urma să-l înregistrez în relația cu Medvedev depindea de bunăvoința lui Putin. După circa 40 de minute, Putin rămăsese fără muniție și, în loc să mă rezum la orarul stabilit, am început să-i răspund punctual la fiecare chestiune ridicată. I-am reamintit că, personal, mă opusesem invaziei Irakului, dar respingeam totodată operațiunea Rusiei în Georgia, întrucât consideram că fiecare națiune are dreptul de a-și stabili propriile alianțe și relații economice fără amestec din afară. L-am contrazis asupra ideii că un sistem defensiv limitat menit să protejeze împotriva unui atac cu rachete din partea Iranului ar avea vreun impact asupra arsenalului nuclear al Rusiei, și am menționat că intenționez să efectuez o analiză înainte de a acționa mai departe în privința rachetelor de apărare din Europa. Cât despre „relansarea” propusă, i-am explicat că scopul era acela de a elimina orice diferențe între țările noastre; urmăream să depășesc metodele folosite în timpul Războiului Rece și să stabilesc

o relație realistă, matură, prin care să gestionăm împreună acele diferite și să construim interese comune.

Uneori dialogul căpăta note litigioase, mai ales în privința Iranului. Putin mi-a desființat de-a dreptul îngrijorările legate de programul nuclear al Iranului și s-a huzuluit când i-am sugerat să suspende o vânzare deja antamată a unui sistem de rachete sol-aer S-300, de fabricație rusă, regimului de la Teheran. Mi-a răspuns că sistemul era pur defensiv, adăugând că rezilierea unui contract în valoare de 800 de milioane de dolari ar fi avut anumite repercusiuni și ar fi afectat reputația producătorilor ruși de armament. E tot atât de adevărat că mare parte a timpului mă ascultase cu atenție, iar la sfârșitul unui maraton de două ore și-a exprimat deschiderea, nu însă și entuziasmul, față de efortul de relansare a relațiilor noastre.

„Sigur că va trebui să discutați cu Dmitri legat de toate aceste aspecte“, a mai adăugat Putin în timp ce mă conducea spre coloana oficială. „Acum deciziile îi aparțin.“ Privirile noastre s-au întâlnit în timp ce ne-am strâns mâinile, dar amândoi știam prea bine că declarația pe care o făcuse era cel puțin discutabilă, dar în momentul respectiv era unica asigurare de cooperare pe care putusem s-o obțin.

Întâlnirea cu Putin a dat peste cap întregul program al zilei. Ne-am întors la Moscova, unde urma să țin discursul de deschidere a anului universitar în fața tinerilor studenți ruși cu ochi încrezători, care studiau finanțe și afaceri internaționale. Înainte de discurs, în sala de așteptare din culise, am avut o scurtă întrevedere cu fostul lider sovietic Mihail Gorbaciov. În vârstă de 78 de ani, încă robust, cu cicatricea lui roșie deja faimoasă pe creștetul capului, mi-a făcut impresia bizară a unei figuri tragice. Aveam în fața mea un bărbat care fusese cândva unul din cei mai puternici lideri din lume, ale cărui instincte pentru reformă și eforturi de denuclearizare – oricât de timide – duseseră la o transformare globală epică și îi aduseseră Premiul Nobel pentru Pace. Se afla acum în situația ingrată de a fi disprețuit în propria țară, atât de cei care îl acuzaseră că se predase practic Occidentului, cât și de către cei care îl considerau o relicvă comunistă depășită de vremuri. Gorbaciov mi-a mărturisit că era foarte entuziasmat de o resetare și de propunerile pentru o lume eliberată de amenințarea nucleară, dar, după 15 minute, a trebuit să pun capăt conversației pentru a ține discursul. Deși mi-a spus că înțelegea situația, mi-am

dat seama că era dezamăgit, iar asta ne-a arătat amândurora cât de trecătoare și de schimbătoare este natura vieții publice.

După, a urmat un scurt prânz la Kremlin cu Medvedev și o masă plină de personaje care mai de care mai importante, apoi o masă rotundă cu afaceriștii de top din Statele Unite și din Rusia, unde au fost rostite apeluri șablon la o mai strânsă cooperare economică. Când am ajuns la summitul liderilor societății civile din SUA și Rusia organizat de McFaul, am început să simt efectele diferenței de fus orar. M-am bucurat că pot să iau loc pe un scaun, să-mi trag sufletul și să ascult remarcile celor care luaseră cuvântul înaintea mea.

Adunarea era pe gustul meu și era formată din activiști pentru democrație, șefi de organizații non-profit, organizatori comunitari din rândul cetățenilor simpli, care au abordat teme precum asigurarea de locuințe, domeniul sănătății și accesul la politică. Majoritatea dintre ei erau niște anonimi care alergau după fonduri pentru a-și menține operațiunile în viață și care avuseseră rareori șansa de a călători în afara orașelor lor de reședință, cu atât mai puțin să facă asta la invitația unui președinte american. Unul dintre americanii prezenți lucrase cu mine în perioada în care activasem ca organizator la Chicago.

M-am tot gândit la conversația pe care o avusesem cu Putin, poate din cauza juxtapunerii dintre trecutul și prezentul meu. Când Axe m-a întrebat ce impresie îmi făcuse liderul rus, i-am răspuns că mi se păruse cumva familiar, „ca un gardian șef, dar cu mâna pe butonul nuclear și drept de veto în Consiliul de Securitate al ONU”. Pe Axe l-a bufnit râsul, numai că eu nu făcusem nici pe departe o glumă. Putin îmi amintea, realmente, de tipul acela de oameni care conduseseră mafia din Chicago sau care făcuseră parte din organizația Tammany Hall – genul de indivizi duri, crescuți pe străzi, care nu tolerau sentimentalismele și știau ceea ce știau, care priveau patronajul, mita, intimidarea, fraudă sau manifestările ocazionale de violență ca pe niște unelte folositoare. Pentru ei, ca și pentru Putin, viața era un joc cu sumă zero; din punctul lor de vedere, puteai face afaceri cu cei din afara tribului tău, dar nu puteai avea încredere în ei. Oamenii aceștia își păzeau pielea și abia apoi se îngrijeau de-ai lor. Într-o astfel de lume, lipsa oricăror scrupule, disprețul pentru orice aspirații nobile care n-aveau legătură cu acumularea de putere, nu erau deloc niște defecte. Dimpotrivă, erau niște avantaje.

În America, fusese nevoie de generații întregi de protestatari, de decizii legislative progresiste, de presa de scandal și de o propagandă

tenace pentru a opri, dacă nu pentru a elimina total, asemenea exerciții de putere neșlefuite. Această tradiție a reformei a fost în mare parte ceea ce mă inspirase să intru în politică. Cu toate acestea, pentru a reduce riscul unei catastrofe nucleare sau al unui alt război în Orientul Mijlociu, petrecusem întreaga dimineață curând un autocrat care avea dosarul fiecărui activist rus din încăperea și ar fi putut să dispună intimidarea sau aruncarea acestuia după gratii, dacă nu cumva mai rău, oricând dorea. Dacă Putin ar fi persecutat unul din acești activiști, cât de departe ar fi mers pentru a-i atrage atenția – cunoscând în special faptul că o admonestare din partea mea nu i-ar fi schimbat comportamentul? Îmi puteam permite să risc finalizarea negocierilor START? Puteam risca o cooperare a Rusiei cu Iranul? Cum puteam evalua consecințele acestor compromisuri? Mă puteam amăgi cu ideea că există compromisuri peste tot, că pentru a rezolva lucrurile acasă era nevoie să ajung la o înțelegere cu politicieni a căror atitudine nu era diferită de cea a lui Putin și ale căror standarde morale nu rezistau la o analiză amănunțită. De data aceasta, situația era diferită. Miza era mult mai mare de ambele părți ale fileului.

Când m-am ridicat în sfârșit să vorbesc, am adus un elogiu oamenilor prezenți acolo, pentru curajul și perseverența lor și i-am implorat să se concentreze nu numai pe democrație și pe drepturile civile, dar și pe strategii concrete care să asigure locuri de muncă, educație, asistență medicală și locuințe decente. Adresându-mă rușilor din sală, am spus că America nu poate și nici nu trebuie să ducă lupta în numele lor și că viitorul Rusiei se afla în mâinile lor; am adăugat că îi voi susține, cu convingerea fermă că toți oamenii aspiră la principiile ce țin de drepturile omului, de guvernarea prin lege și de autogovernare.

În sală au izbucnit aplauzele. McFaul strălucea de-a dreptul. Eram fericit că reușisem, chiar și pentru puțin timp, să ridic moralul cetățenilor cumsecade ce prestau o muncă grea și uneori periculoasă. Credeam că demersul lor va da roade, chiar și în Rusia. Dar nu am putut să scap de sentimentul de teamă ce mă copleșea când mă gândeam la faptul că influența lui Putin era mult mai puternică și mai amplă decât mi-ar fi plăcut să recunosc; mi-era teamă că, în această lume, mulți dintre acești activiști optimiști vor fi curând marginalizați sau zdrobiți de propriul guvern, iar eu nu puteam face mare lucru pentru a-i proteja.

¹ Tratatul pentru Reducerea Armelor Nucleare Strategice (n.tr.)

CAPITOLUL 20

Următoarea dată când m-am întâlnit cu Medvedev față în față a fost la sfârșitul lui septembrie, când șefii de stat și de guvern din întreaga lume s-au reunit în Manhattan pentru sesiunea anuală de deschidere a lucrărilor Ansamblului General ONU – UNGA. Am numit-o „Săptămâna UNGA”, iar pentru mine și echipa mea de politică externă a reprezentat o cursă cu obstacole de 72 de ore, în care am dormit când am apucat. Din cauza drumurilor blocate și a măsurilor dure de securitate, traficul din New York era mai aglomerat decât de obicei, chiar și pentru o coloană oficială prezidențială. Practic, fiecare lider străin a dorit o întrevvedere sau măcar o fotografie pentru cei de-acasă. Au avut loc consultări cu Secretarul General ONU, întâlniri pe care a trebuit să le prezidez, mese la care trebuia să particip, recepții pe care trebuia să le găzduiesc, cauze care trebuiau pledate, înțelegeri de încheiat, și nenumărate discursuri de redactat – inclusiv o cuvântare extrem de importantă în fața Adunării Generale, un fel de discurs privind Starea Uniunii, dar la nivel global și pe care, în cei opt ani în care am colaborat, Ben și cu mine îl terminam în general cu 15 minute înainte de a urca la pupitru.

În pofida programului extrem de încărcat, priveliștea pe care mi-o oferea sediul ONU – clădirea principală, un uriaș monolit alb care veghea asupra East River – îmi dădea întotdeauna o stare de optimism și de bună dispoziție. Am atribuit acest sentiment mamei mele. Îmi amintesc când eram doar un băiețel, de vreo nouă sau zece ani, și o întrebam despre Națiunile Unite, iar ea îmi explica cum, după cel de-a Doilea Război Mondial, liderii din întreaga lume

deciseseră că aveau nevoie de un loc în care oameni din toate ţările puteau să se întâlnească şi să-şi rezolve conflictele pe cale paşnică.

„Oamenii nu se deosebesc prea mult de animale, Bar”, îmi spunea ea. „Ne temem de ceea ce nu cunoaştem. Când ne este frică de oameni şi ne simţim ameninţaţi, este mai simplu să porneşti un război şi să faci alte lucruri prosteşti. Organizaţia Naţiunilor Unite este un instrument de care ţările se folosesc pentru a se întâlni şi a învăţa una despre alta, tocmai pentru a nu se mai teme.”

Ca de obicei, mama era capabilă de o anume siguranţă persuasivă, era convinsă că în ciuda impulsurilor primare ale omenirii, raţiunea, logica şi progresul vor triumfa până la urmă. După conversaţia noastră, mi-am imaginat activităţile de la ONU ca pe nişte episoade din *Star Trek*, în care americanii, ruşii, scoţienii, africanii şi vulcanienii explorau universul împreună. Uneori îmi imaginaam un fel de expoziţie gen „E o lume mică”, aşa cum era cea de la Disneyland, unde copii cu feţe ca o lună plină, cu pielea de diferite tONUri şi costume colorate cântau melodii vesele. Ceva mai târziu, ca temă pentru acasă, citisem Carta de fondare a Organizaţiei Naţiunilor Unite de la 1945 şi fusesem şocat de faptul că misiunea acesteia se potrivea de minune cu optimismul mamei mele: „pentru a apăra generaţiile viitoare de flagelul războiului”, „pentru a reafirma încrederea în drepturile fundamentale ale omului”, „pentru a stabili condiţiile potrivite de menţinere a dreptăţii şi respectului pentru obligaţiile ce decurg din tratate şi alte surse ale legislaţiei internaţionale” şi „pentru a promova progresul social şi standarde mai bune de viaţă într-o lume a libertăţilor extinse”.

Inutil să mai adaug că ONU nu s-a ridicat întotdeauna la înălţimea acestor intenţii nobile. Întocmai ca Liga Naţiunilor, predecesoarea sa, organizaţia avea puterea pe care i-o îngăduiau cei mai puternici dintre membrii săi. Orice acţiune semnificativă necesita un consens între cele cinci ţări membre permanente ale Consiliului de Securitate – Statele Unite, Uniunea Sovietică (Rusia de mai târziu), Regatul Unit, Franţa şi China – fiecare dintre ele cu drept absolut de veto. În mijlocul Războiului Rece, şansele de a ajunge la un consens fuseseră extrem de mici, motiv pentru care ONU asistate neputincioasă la pătrunderea tancurilor sovietice în Ungaria sau la bombardarea cu napalm a provinciilor vietnameze de către aviaţia americană.

Chiar şi după Războiul Rece, disensiunile din cadrul Consiliului de Securitate au continuat să obstrucţioneze capacitatea ONU de-a rezolva problemele. Statele membre nu dispuneau de

mijloacele necesare sau de voința colectivă pentru a reconstrui țări eguate precum Somalia, sau pentru a preveni epurarea etnică în locuri ca Sri Lanka. Misiunile de menținere a păcii, care depindeau de contribuția cu trupe din partea statelor membre, erau prost înzestrate, și tehnic și uman. Uneori, Adunarea Generală degenera într-un forum pentru imagine, ipocrizie și condamnări unilaterale ale Israelului; mai multe agenții ONU au fost implicate în scandaluri de corupție, în timp ce autocrațiile brutale, de genul Iranului lui Khamenei sau a Siriei lui Assad, făceau tot felul de manevre pentru a obține fotolii în Consiliul pentru Drepturile Omului din cadrul ONU. Printre membrii Partidului Republican, ONU devenise simbolul globalismul abject al unei lumi unice. Progresiștii deplângeau neputința organizației în fața nedreptății.

Chiar și-așa, rămăsesem convins că, în pofida lacunelor sale, ONU servea o funcție vitală. Rapoartele și anchetele ONU aveau puterea de a admonesta anumite regimuri și de a consolida normele internaționale. Datorită acțiunilor de mediere și de menținere a păcii din partea Națiunilor Unite se putuse ajunge la semnarea de armistiții, anumite conflicte fuseseră evitate și multe vieți fuseseră salvate. Națiunile Unite au jucat un rol important în transformarea a peste 80 de foste colonii în națiuni suverane. Agențiile ONU au contribuit la ridicarea a milioane de oameni din sărăcie, la eradicarea variolei și la dispariția aproape totală a cazurilor de poliomielită și a viermelui de Guineea¹. Ori de câte ori pășeam în incinta complexului ONU – momente în care garda mea de corp îndepărta grupurile de diplomați și de angajați ce umpleau, de obicei, coridoarele largi și mochetate în încercarea de a-mi strânge mâna sau de a-mi face un semn, chipuri ce acopereau întregul spectru al rasei umane – îmi aminteam că aici lucrau bărbați și femei care făceau eforturi deosebite zi de zi, încercând să convingă guvernele să finanțeze programele de vaccinare și de școlarizare pentru copiii nevoiași, chemând întreaga lume să pună capăt măcelăririi unui grup minoritar sau traficării de femei tinere. Bărbați și femei care își ancoraseră existența în slujba aceleași idei care o animase pe mama mea, o idee exprimată în versurile brodate pe o tapiserie care atârna pe peretele sălii Adunării Generale acoperite de o uriașă cupolă:

*Fiii lui Adam sunt părți ale aceluiași corp
Creați fiind dintr-o unică esență.*

¹ Un parazit care provoacă boala numită dracunculoză (n.tr.)

Ben m-a informat că aceste versuri fuseseră scrise în secolul al XIII-lea de poetul persan Saadi, una din cele mai iubite figuri ale culturii iraniene. Ceea ce era de-a dreptul ironic, dat fiind timpul pe care l-am alocat la UNGA – Adunarea Generală a Națiunilor Unite – pentru a convinge Iranul să oprească programul de dezvoltare a armelor nucleare. După toate aparențele, nici Khamenei, nici Ahmadinejad nu împărtășeau sensibilitatea îngăduitoare a poetului.

Din momentul în care respinsese oferta mea de convorbiri bilaterale, Iranul nu dovedise vreo intenție de a-și reduce programul nuclear. Negociatorii iranieni au continuat să târăgăneze și să aibă izbucniri deplasate în timpul sesiunilor cu membrii P5+1, insistând că centrifugile și rezervele de uraniu îmbogățit erau destinate exclusiv uzului civil. Aceste pretenții de nevinovăție erau desigur false, dar oferiseră Rusiei și Chinei pretexte de a bloca Consiliul de Securitate în aplicarea unor sancțiuni mai drastice împotriva regimului.

Am continuat să ne pledăm cauza, iar evoluția situației ne-a ajutat să influențăm atitudinea Rusiei. În primul rând, echipa noastră de control al armamentului, condusă cu pricepere de expertul în probleme de neproliferare Gary Samore, a colaborat cu Agenția Internațională pentru Energie Atomică (IAEA) la o nouă propunere inovatoare menită să testeze adevăratele intenții ale Iranului. Conform acestei propuneri, Iranul trebuia să transporte rezervele de LEU existente în Rusia, care urma să le transforme în HEU; Rusia urma apoi să transporte rezervele de HEU în Franța, unde urmau să fie transformate într-o formă de combustibil ce corespundea nevoilor legitime ale civililor iranieni, dar care nu avea nici un fel de calitate militară. Propunerea era doar o măsură provizorie, care nu afecta practic planurile nucleare ale Iranului și nici nu îl împiedica să producă mai mult LEU îmbogățit pe viitor. Dar, prin epuizarea rezervelor existente, ajungerea la „capacitatea maximă” era amânată cu cel puțin un an, iar noi puteam câștiga timp pentru a negocia o soluție permanentă. Totodată, propunerea făcea din Rusia un partener-cheie în implementarea programului și demonstra Moscovei că eram dispuși să luăm în considerare absolut toate abordările rezonabile privind Iranul. În timpul UNGA, Rusia aderase la propunerea noastră, pe care am numit-o chiar „Recomandarea Rusia”. Asta a însemnat că atunci când iranienii au respins propunerea la reuniunea P5+1 ținută mai târziu în acel an la Geneva, nu au dat cu tifla numai americanilor. De data aceasta sfidau Rusia, unul din puținii protectori pe care îi mai aveau.

Relațiile ruso-iraniene s-au răcit considerabil după ce le-am comunicat lui Medvedev și Lavrov o informație bombă în timpul unei întâlniri private, cu ocazia UNGA: descoperisem că Iranul era pe cale de a termina construcția unei uzine secrete de îmbogățire a uraniului, ridicată practic într-un munte de lângă orașul antic Qom. Toate detaliile legate de uzină – dimensiunile, configurația, dar și amplasarea pe o instalație militară – indicau faptul că Iranul dorea să ascundă activitățile sale, temându-se atât de descoperirea cât și de atacarea uzinei, ceea ce contravenea categoric unui program civil. I-am spus lui Medvedev că era primul care afla aceste informații, înainte de a le face publice, pentru că vremea jumătăților de măsură trecuse. În lipsa unui acord cu Rusia în vederea unei intervenții internaționale categorice, șansele unei soluționări diplomatice cu Iranul erau ca și inexistente.

Prezentarea noastră i-a trezit pe ruși. În loc să încerce să susțină acțiunile Iranului, Medvedev și-a exprimat dezamăgirea față de regim și a recunoscut că era nevoie de o recalibrare a abordării grupului P5+1. A mers chiar și mai departe în declarațiile publice ulterioare, anunțând presa că „sanctiunile duc rareori la un rezultat eficient... dar în unele cazuri ele sunt inevitabile”. Pentru noi, declarația a fost o surpriză binevenită ce ne-a confirmat că intuiseam bine atunci când îl considerasem pe Medvedev un partener de nădejde.

Am hotărât să nu facem publică existența uzinei de la Qom în timpul reuniunii Consiliului de Securitate ONU pe probleme de securitate nucleară, reuniune pe care urma s-o prezidez: deși cadrul emblematic ar fi fost potrivit, aveam nevoie de timp pentru a informa cum se cuvine Agenția Internațională pentru Energie Atomică precum și ceilalți membri P5+1. Doream, de asemenea, să evităm eventualele comparații cu prezentarea dramatică – și ulterior discreditată – privind armele irakiene de distrugere în masă, prezentare făcută de Colin Powell în Consiliul de Securitate în vederea accelerării Războiului din Irak. În schimb, am dezvăluit știrea ziarului *The New York Times* exact înaintea întâlnirii liderilor G20 programată la Pittsburgh.

Efectul a fost de-a dreptul dramatic. Jurnaliștii au început să facă speculații despre un posibil atac israelian cu rachete asupra Qom-ului. Membrii Congresului au cerut acțiuni imediate. La o conferință de presă comună cu președintele francez Sarkozy și cu premierul britanic Brown, am accentuat necesitatea unei reacții internaționale ferme, dar m-am abținut de la a da amănunte privind sancțiunile, astfel încât Medvedev să nu se simtă încolțit înainte

de a avea ocazia să analizeze chestiunea cu Putin. Presupunând că l-am fi putut păstra pe Medvedev de partea noastră, mai exista un singur obstacol diplomatic major: trebuia să convingem guvernul chinez, extrem de sceptic, să voteze pentru aplicarea de sancțiuni unei țări care era unul din principalii furnizori de țiței ai Chinei.

„Ce șanse avem?“, m-a întrebă McFaul.

„Încă nu știu“, i-am răspuns. „Se pare că evitarea unui război e mai grea decât începerea unuia.“

Șapte săptămâni mai târziu, am zburat la Beijing pentru prima mea vizită oficială în China. Am fost sfătuiți să lăsăm toate dispozitivele electronice neguvernamentale la bordul Air Force One și să pornim de la premisa că toate comunicările noastre erau monitorizate.

Chiar și dincolo de ocean, capacitățile de supraveghere ale chinezilor erau impresionante. În timpul campaniei electorale, chinezii reușiseră să intre în sistemul computerizat al sediului nostru. (Eu am considerat asta un semn bun în privința șanselor mele de-a fi ales președinte.) Talentul lor de a converti de la distanță orice telefon mobil într-un dispozitiv de înregistrare era bine cunoscut. Pentru a putea comunica telefonic în chestiuni de siguranță națională, de la hotelul unde eram cazați, a trebuit să mă folosesc de un apartament de la același etaj dotat cu o unitate compartimentată de informații secrete – SCIF – adică un soi de cort albastru instalat în mijlocul unei camere, care emitea un sunet sinistru, psihedelic, menit să blocheze orice echipament de ascultare. Unii membri ai echipei noastre se îmbrăcau și făceau duș pe întuneric de teama camerelor ascunse, plasate strategic în fiecare încăpere. (Marvin, pe de altă parte, a ținut să defileze gol prin camera lui, cu luminile aprinse – dar nu ne-a fost clar dacă din fudulie sau pentru a protesta.)

Au fost situații în care ciudățenia serviciilor secrete chineze a frizat ridicolul. La un moment dat, secretarul comerțului Gary Locke se îndrepta către o ședință de informare când și-a dat seama că uitase ceva în apartament. Când a deschis ușa, a dat peste două menajere care îi aranjau patul în timp ce doi bărbați în costume cotrobăiau tacticos prin hârtiile de pe biroul său. Când Gary i-a întrebat ce fac, bărbații au trecut pe lângă el fără să rostească un cuvânt și au dispărut. În tot acest timp, cameristele nu au ridicat privirea, ci au trecut la schimbarea prosoapelor din baie, de parcă Gary ar fi fost invizibil. Întâmplarea a provocat multe gesturi de uluire și chicoteli în echipa noastră și sunt sigur că a existat o persoană

din lanțul diplomatic care a înaintat ulterior o plângere oficială. Dar nimeni n-a pomenit de asta la întâlnirea oficială cu președintele Hu Jintao și cu restul delegației chineze. Aveam prea multe de discutat – și îi spionasem și noi suficient – ca să mai răscolim rahatul.

Cam așa pot rezuma nivelul relațiilor sino-americane de-atunci. La suprafață, relația pe care o moștenisem era relativ stabilă, netulburată de fracturile diplomatice de notorietate din relațiile cu Rusia. Tim Geithner și Hillary se întâlniseră des cu omologii lor chinezi cu care alcătuiseră un grup de lucru pentru rezolvarea diverselor probleme bilaterale. În timpul întâlnirilor mele cu președintele Hu, la reuniunea G20 de la Londra, am vorbit despre promovarea unor politici reciproc avantajoase pentru ambele țări. Dar, în spatele amabilităților diplomatice, fierbeau de multă vreme tensiunile și neîncrederea legate nu numai de chestiuni specifice precum comerțul și spionajul, dar și de o întrebare fundamentală: ce însemna renașterea Chinei pentru ordinea internațională și pentru poziția Americii în lume?

Faptul că Statele Unite și China au reușit să evite un conflict deschis de-a lungul a mai mult de trei decenii nu era doar o chestiune de noroc. De la începutul reformelor economice din China și a deschiderii decisive a acestei către Occident, în anii 1970, guvernul chinez a urmat cu sfințenie sfatul lui Deng Xiaoping de a „ascunde nivelul puterii noastre și de a avea răbdare“. Ca atare, chinezii au pus industrializarea pe primul loc, în detrimentul construirii unei armate impresionante. Companiile americane în căutare de mână de lucru ieftină au început să își mute operațiunile în China, iar administrațiile americane ce s-au succedat au fost stimulate să ajute China să devină membră a Organizației Mondiale a Comerțului (WTO) în 2001, ceea ce i-a îngăduit un acces mai mare pe piețele din Statele Unite. Cu toate că Partidul Comunist Chinez a controlat cu mână de fier politica țării, nu s-a deranjat să exporte ideologia; China făcea comerț cu oricine, fie că era vorba de țări democratice sau de dictaturi, făcând un titlu de virtute din faptul că nu emitea judecăți de valoare legate de felul în care alte țări își gestionau afacerile interne. China era capabilă să dea din coate atunci când simțea că pretențiile sale teritoriale erau atacate și respingea criticile occidentale la adresa istoricului ei privind respectarea drepturilor omului. Chiar și în problema spinoasă a vânzărilor de arme americane către Taiwan, oficialii chinezi au făcut tot posibilul să transforme disputele într-un ritual – manifestându-și nemulțumirile prin scrisori redactate

într-un limbaj foarte dur sau contramandând întâlnirile bilaterale, dar niciodată nu au lăsat situația să escaladeze până în punctul în care ar fi putut împiedica livrarea containerelor pline cu pantofi de sport, electronice și piese auto fabricate în China către porturile americane și apoi către magazinele Walmart.

Această răbdare strategică a ajutat China să-și valorifice resursele și să evite aventuri externe costisitoare. Tot prin răbdare chinezii au reușit să ascundă faptul că au continuat să se sustragă, să ocolească și să încălce aproape toate convențiile comerțului internațional în timpul „ascensiunii lor pașnice”. Ani de zile s-au folosit de subvenții de stat, au manipulat moneda națională și au practicat *dumpingul* comercial pentru a scădea artificial prețurile la export și a submina operațiunile manufacturiere din Statele Unite. Același rezultat l-a avut și totala lipsă de respect a Chinei față de forța de muncă și de standardele de mediu. În tot acest timp, China a folosit bariere netarifare de genul participațiilor și al embargourilor; s-a făcut, de asemenea, vinovată de furt intelectual din proprietatea SUA și a pus o presiune constantă pe companiile americane ce operau în China ca acestea să predea tehnologiile-cheie care să ajute țara să urce pe scara lanțului de distribuție global.

Nimic din toate acestea nu făceau din China un unicat. Aproape toate țările dezvoltate, în frunte cu Statele Unite și Japonia, s-au folosit de strategii mercantile în anumite etape ale dezvoltării lor pentru a-și impulsiona economia. Din punctul de vedere al Chinei, rezultatele erau incontestabile: la o diferență de numai o generație de când milioane de oameni muriseră de foame, China devenise a treia cea mai puternică economie a lumii, contribuind cu aproape 50% din producția de oțel, cu 20% din producția manufacturieră și cu 40% din articolele textile cumpărate de americani.

Surprinzător, de fapt, a fost răspunsul moderat al Washingtonului. La începutul anilor 1990, liderii sindicatelor au atras atenția asupra practicilor comerciale neloiale ale Chinei și au găsit destui democrați în Congres, în special dintre cei ce reprezentau statele din nord-vestul și Vestul mijlociu, în care se înregistra un declin al industriei grele, care să le promoveze cauza. Partidul Republican a avut și el partea lui de critici la adresa Chinei, un amestec de personaje populiste de tip Pat Buchanan, iritate de ceea ce considerau o capitulare lentă a Americii în fața puterii străine, și de vulpi bătrâne de pe vremea Războiului Rece, care se temeau încă de expansiunea comunismului lipsit de Dumnezeu.

Pe măsură ce procesul de globalizare s-a intensificat în timpul administrațiilor Clinton și Bush, aceste voci au început să devină o minoritate. Erau prea mulți bani în joc. Corporațiile americane și acționarii lor aveau o slăbiciune pentru costurile mici de producție și pentru profiturile uriașe ce rezultau din externalizarea producției către China. Fermierii americani erau fericiți că noii clienți din China cumpărau boabele de soia și carnea de porc. Firmele de pe Wall Street erau la rândul lor mulțumite de miliardarii chinezi care doreau să-și investească averile proaspăt obținute, după cum erau și grupurile de avocați, consultanți și lobbyiști puși în slujba extinderii relațiilor economice sino-americane. Cu toate că majoritatea democraților din Congres erau în continuare iritați de practicile comerciale ale Chinei, iar administrația Bush înaintase o grămadă de plângeri împotriva Chinei la Organizația Mondială a Comerțului, în momentul la care am preluat președinția exista deja un consens general în rândul elitelor americane de la vârful politicii externe și al marilor donatori ai partidelor: în loc să se angajeze într-o politică protecționistă, America trebuia să învețe de la chinezi. Dacă doream să rămânem numărul unu în lume, trebuia să muncim mai susținut, să economisim mai mulți bani și să ne învățăm copiii matematică, științe și inginerie – dar și dialectul mandarin.

Propriile vederi asupra Chinei nu se încadrau perfect în nici o tabără. Nu împărtășeam opoziția instinctivă a suporterilor mei sindicaliști față de comerțul liber și nici nu credeam că putem răsturna complet procesul de globalizare, după cum nu era posibil să desființăm internetul. Consideram că atât Clinton cât și Bush făcuseră o alegere bună încurajând integrarea Chinei în economia globală – istoria m-a învățat că o Chină haotică și sărăcită constituia o amenințare mai serioasă la adresa Statelor Unite decât una prosperă. După părerea mea, faptul că această țară scosese din sărăcie extremă sute de milioane de oameni era o imensă realizare umană.

În orice caz, nu era mai puțin adevărat că manevrele făcute de China în sistemul comercial internațional afectaseră de prea multe ori Statele Unite. În timp ce automatizarea și robotica avansată fuseseră principalii vinovați în declinul locurilor de muncă din industria manufacturieră, practicile chineze – ajutate de externalizarea din corporații – acceleraseră aceste pierderi. Invazia de bunuri de fabricație chineză pe piața americană dusesese la ieftinirea televizoarelor cu ecran plat și ajutase la menținerea inflației la un nivel scăzut, dar cu prețul reducerii salariilor muncitorilor americani. Promisesem că voi lupta în numele acestor muncitori

pentru a obține un contract comercial mai avantajos și intenționez să-mi respect acea promisiune.

Însă, atunci când economia lumii a atârnat de un fir de ață, a trebuit să mă gândesc care era cea mai bună cale de a-mi respecta promisiunea. Statele Unite aveau deja o datorie de 700 de miliarde de dolari către China, care deținea uriașe rezerve valutare, ca atare era un partener important în gestionarea crizei noastre financiare. Pentru a scăpa de recesiune, atât noi cât și restul lumii, aveam nevoie de dezvoltarea, nu de descurajarea economiei Chinei. China nu intenționa să renunțe la practicile comerciale, nu fără o presiune puternică din partea administrației mele; trebuia doar să mă asigur că nu declanșăm un război comercial care să arunce lumea în recesiune și să afecteze tocmai muncitorii pe care jurasem să-i ajut.

În preambulul călătoriei noastre în China, am stabilit cu echipa o strategie de mijloc. Am început prin a-i prezenta președintelui Hu o listă de domenii problematice pe care doream să le remediem într-un interval de timp stabilit în mod realist, evitând în același timp o confruntare publică ce ar fi speriat și mai mult piețele financiare deja instabile. Dacă chinezii nu jucau cinstit, aveam de gând să facem apel la presiunea publică și să luăm măsuri coercitive – ideal, într-un mediu economic nu atât de fragil.

Pentru a determina China să își revizuiască comportamentul, speram să putem convinge și vecinii ei să ne dea o mână de ajutor. Asta însemna să depunem ceva eforturi. Obsesia administrației Bush față de problemele din Orientul Mijlociu, precum și fiascul total de pe Wall Street îi determinaseră pe unii lideri asiatici să pună la îndoială relevanța Americii în regiune. În tot acest timp, economia înfloritoare a Chinei îi făcuse chiar și pe cei mai apropiați aliați ai Statelor Unite, ca Japonia și Coreea de Sud, dependenți de piețele sale și precauți ca nu cumva să strice relațiile cu ea. Singurul aspect în favoarea noastră era faptul că în anii din urmă China începuse să aibă pretenții cam mari, cerând concesiuni unilaterale din partea partenerilor de afaceri mai slabi și amenințând Insulele Filipine și Vietnamul în legătură cu controlul asupra unor insule mici, dar amplasate strategic, din Marea Chinei de Sud. Diplomații Statelor Unite raportaseră indignarea din ce în ce mai mare în fața unor tactici atât de brutale și dorința unei prezențe americane mai susținute pentru a contrabalansa puterea Chinei.

Pentru a profita de această poziție, am stabilit să mă opresc în Japonia și în Coreea de Sud, precum și în Singapore, unde urma să

mă întâlnesc cu reprezentanții din cele zece țări care alcătuiau Asociația Țărilor din Asia de Sud-Est (ASEAN). În acest turneu doream să-mi fac cunoscută intenția de a prelua ștafeta unui nou și ambițios acord comercial între Statele Unite și Asia negociat inițial de administrația Bush, și să pun accentul pe blocarea metodelor de muncă forțată și prevederile de mediu ce lipseau, conform democrațiilor și sindicaliştilor, din acordurile anterioare, cum era, de exemplu, Acordul Nord-American de Comerț Liber (NAFTA). Le-am explicat jurnaliștilor că scopul fundamental al „pivotalității spre Asia”, cum am numit mai târziu acest demers, nu era acela de a obstrucționa China sau de a împiedica dezvoltarea acesteia. Doream, pur și simplu, să reafirmăm legăturile Statelor Unite în regiune și să consolidăm cadrul juridic internațional care permisesese până atunci țărilor din regiunea Asia-Pacific – inclusiv Chinei – să obțină un progres impresionant într-un interval de timp atât de scurt.

Mă îndoiam însă că partenerii chinezi vor privi lucrurile la fel.

Trecuseră mai bine de 20 de ani de când călătorisem ultima oară în Asia. Turneul nostru de șapte zile a început la Tokyo, unde am ținut un discurs despre viitoarea alianță americano-niponă și m-am întâlnit cu prim-ministrul Yukio Hatoyama pentru a discuta despre criza economică, situația din Coreea de Nord și de propunerea de relocare a bazei maritime a Statelor Unite de la Okinawa. Un tip plăcut, dar stângaci, Hatoyama era cel de-al patrulea premier al Japoniei în mai puțin de trei ani și al doilea de când îmi preluasem mandatul de președinte – un simptom al unei clase politice sclerозate, dezorientate, care afectase Japonia în ultima decadă. Șapte luni mai târziu, Hatoyama părăsea fotoliul de prim-ministru.

O scurtă întrevvedere cu împăratul Akihito și cu împărăteasa Michiko la Palatul Imperial mi-a lăsat o impresie mult mai traică. Minioni și trecuți de 70 de ani, m-au întâmpinat într-o engleză impecabilă; el era îmbrăcat într-un costum de croială occidentală, iar ea într-un kimono din brocard de mătase. În semn de respect, am făcut o plecăciune conform tradiției nipone. M-au condus într-un salon de primire, cu pereți de culoarea untului și decorat modest în stil tradițional japonez. Am luat ceaiul împreună, iar domniile lor m-au întrebat despre Michelle, despre fiicele noastre și despre părerea mea în legătură cu relațiile americano-nipone. Manierele lor erau deopotrivă formale și modeste, vocile lor blânde ca atingerea stropilor de ploaie, iar eu m-am trezit imaginându-mi cam cum era viața unui împărat. Oare cum era să te naști dintr-un

tată considerat zeu, iar apoi să fii obligat să preiei un rol mai mult simbolic la zeci de ani după ce Imperiul Japonez suferise cea mai mare înfrângere? Povestea de viață a împărătesei m-a fascinat încă și mai mult. Fiică a unui industriaș bogat, fusese educată în școli catolice și absolvise colegiul cu o specializare în literatură engleză; de asemenea, era prima femeie de rând în istoria de 2 600 de ani a Tronului Crizantemei intrată prin căsătorie în familia imperială – ceea ce a făcut să fie extrem de îndrăgită de către publicul japonez, dar a provocat și tensiuni cu rudele ei prin alianță. Am primit de la împărăteasă un dar de bun rămas, o compoziție proprie pentru pian, precum și o mărturisire surprinzător de onestă despre cum pasiunea ei pentru muzică și poezie o ajutaseră să treacă prin adevărate perioade de singurătate.

Mai târziu am aflat că plecăciunea mea în fața gazdelor mele mult mai în vârstă din Japonia îi înfuriase peste măsură pe comentatorii conservatori din Statele Unite. Un blogger obscur a numit gestul un „act de trădare”, iar cuvintele lui au fost preluate și amplificate de presa de masă. Auzind toate acestea, mi i-am imaginat pe împărat, îngropat practic de ceremonialul obligatoriu și pe împărăteasă, cu chipul ei marcat de ani și încadrat de păr cărunt, cu zâmbetul ei melancolic, și m-am întrebat când anume devenise dreapta americană atât de înspăimântată și de nesigură încât aproape că își pierduse mințile.

De la Tokyo, am plecat în Singapore unde m-am întâlnit cu liderii celor zece țări ASEAN. Prezența mea a fost una controversată: Myanmar, una din membrele ASEAN, fusese condusă mai bine de 40 de ani de către junta militară, un regim brutal și represiv, și atât președintele Clinton cât și președintele Bush refuzaseră invitațiile de a participa la reuniunea grupului atâta timp cât din el făcea parte și Myanmar. Pentru mine însă nu avea nici un sens să mă izolez de nouă țări din Asia de Sud-Est doar pentru a semnala dezaprobarea față de una singură, mai ales că Statele Unite păstraseră relații de prietenie cu unele din aceste state, printre care Vietnamul și Brunei, care nu erau nici pe departe un model de virtute democratică. În cazul Myanmarului, Statele Unite implementaseră sancțiuni exhaustive. Am decis totuși că aveam șanse mai bune de a influența guvernul dacă ne arătam disponibilitatea pentru dialog.

Premierul Myanmarului, generalul Than Shwe, era un bărbat cu maniere acceptabile și cu înfățișare de spiriduș și, după cum s-a dovedit, interacțiunea mea cu el s-a rezumat la o strângere de mână care n-a provocat prea multă agitație. Liderii ASEAN și-au

exprimat entuziasmul față de mesajul nostru în favoarea unui nou angajament, în vreme ce presa asiatică a pus accent pe legăturile mele din copilărie cu regiunea – o premieră pentru un președinte american, evidentă, au comentat ei, din aprecierea mea față de mâncarea tradițională vândută la orice colț de stradă și din capacitatea mea de a-l saluta pe președintele indonezian în limba bahasa.

Adevărul e că am uitat mult din limba oficială din Indonezia, cu excepția formulelor de salut și a felurilor de mâncare. Însă, în pofida absenței mele îndelungate, m-a frapat familiaritatea Asiei de Sud-Est, cu aerul său apăsător și jilav, cu aromele de fructe și mirodenii, cu discreția specifică modului în care oamenii interacționau. Singapore, cu bulevardele sale imense, cu grădinile publice și clădirile de birouri înalte până la cer era departe de imaginea fostei colonii britanice îngrijite pe care mi-o aminteam din copilărie. Chiar și în anii 1960, reprezentase o poveste de succes în regiune – un oraș-stat populat de malaysieni, indieni și chinezi care, datorită unui amestec de politici de piață liberă, de competență birocratică, de corupție aproape inexistentă și de un control social și politic stringent și notoriu, devenise un nucleu al investițiilor străine. Procesul de globalizare și tendințele de dezvoltare extinsă din Asia făcuseră ca economia țării să prospere și mai mult. Datorită restaurantelor remarcabile și a magazinelor de lux pline de afaceriști îmbrăcați în costume scumpe și de tineri în haine din ultimele colecții, bogăția ostentativă rivaliza acum cu cea din New York și Los Angeles.

Într-un anumit sens, Singapore a rămas cu totul excepțional. Majoritatea celorlalte țări ASEAN se confruntau încă cu diverse forme de sărăcie, iar angajarea lor pe calea democrației și a statului de drept era în continuare extrem de fluctuantă. Aveau totuși ceva în comun și anume felul în care se priveau pe ele însele. Oamenii cu care am vorbit – șefi de stat, oameni de afaceri și activiști pentru drepturile omului – priveau cu respect puterea americană. Dar nu mai vedeau Occidentul ca pe centrul unei lumi în care țările lor jucau un rol nesemnificativ, ci se considerau cel puțin egale foștilor coloniști, iar visurile lor nu mai erau limitate de geografie sau de rasă.

În ceea ce mă privea, acesta era un aspect pozitiv, o extensie a încrederii Americii în demnitatea tuturor popoarelor și în îndeplinirea unei promisiuni pe care noi o făcusem demult lumii: urmați-ne exemplul, liberalizați economiile și cu puțin noroc guvernele voastre și voi veți putea prospera. La fel ca și Japonia și Coreea de Sud, țările ASEAN ne-au crezut, pe rând, pe cuvânt. Era

sarcina mea ca președinte al Statelor Unite să mă asigur că jucau cinstit – că piețele lor erau la fel de deschise către noi precum erau ale noastre către ale lor, că dezvoltarea lor continuă nu depindea de exploatarea muncitorilor și de distrugerea mediului înconjurător. Atâta timp cât concureau cu noi potrivit regulilor stabilite, consideram progresul Asiei de Sud-Est un lucru binevenit pentru America și nu un motiv de teamă. Acum mă întreb dacă nu cumva tocmai acest aspect legat de politica mea externă era atât de dezagreabil pentru criticii conservatori, și de ce un gest atât de minor precum plecăciunea în fața împăratului Japoniei declanșase o reacție atât de furibundă. Spre deosebire de ei, nu mă simțeam amenințat de ideea că restul lumii începea să țină pasul cu noi.

Shanghai – prima noastră oprire în China – mi-a dat impresia unui Singapore pe steroizi. Din punct de vedere vizual, se ridica la înălțimea reputației pe care și-o obținuse, de metropolă modernă, vastă, ce adăpostea 20 de milioane de suflete într-o suprapunere de existențe discordante, unde fiecare centimetru pătrat era o explozie de comerț, trafic și macarale în șantiere de construcții. Nave și barje uriașe încărcate cu bunuri destinate piețelor din toată lumea pluteau în amonte și în aval pe fluviul Huangpu. Mulțimi de oameni se plimbau pe malul larg a fluviului, oprindu-se din când în când să admire zgârie-norii futuristici care se înălțau peste tot iar noaptea erau la fel de luminați precum bulevardul principal din Las Vegas. Într-o sală superb decorată pentru banchete, primarul orașului – o figură promițătoare din Partidul Comunist care mi-a amintit cumva de Dean Martin din cauza costumului său făcut la comandă și a stilului său jovial și sofisticat – nu a precupețit nici un efort pentru organizarea unui prânz în onoarea delegației noastre și a afaceriștilor de top chinezi și americani, prânz la care s-au servit delicatessuri rare și vinuri pe măsură, ce ar fi făcut să pălească și cea mai elegantă nuntă de la Ritz. Reggie Love, aghiotantul meu nelipsit, a fost mai impresionat de personalul de servire alcătuit în totalitate din tinere superbe, suple și înalte ca modelele de pe podium, îmbrăcate în rochii albe vaporose.

„Cine ar fi zis că așa arată comuniștii?“, a glumit el, clătind din cap.

Contrastul dintre ideologia oficială a Chinei și afișarea atât de ostentativă a bogăției nu a fost abordat atunci când m-am întâlnit cu câteva sute de studenți la sediul primăriei, în aceeași zi. Autoritățile chineze, neliniștite de formatul meu, în general, spontan,

aleseseră pe sprânceană participanții din rândurile universităților de elită din Shanghai și, cu toate că studenții fuseseră amabili și entuziaști, întrebările lor nu au fost la fel de punctuale și de directe cum erau, de obicei, întrebările studenților din alte țări. („Ce măsuri veți lua pentru a aprofunda această relație strânsă dintre orașele din Statele Unite și China?” a fost cam cea mai „dură” întrebare.) Nu mă puteam decide dacă oficialii din partid cenzuraseră toate întrebările sau dacă studenții erau conștienți de faptul că orice întrebare deplasată avea să le creeze neplăceri.

După ce am dat mâna cu câțiva studenți și am mai stat de vorbă cu ei după terminarea evenimentului, am tras concluzia că cel puțin o parte din patriotismul lor era cât se poate de autentic. Erau mult prea tineri pentru a fi trecut prin ororile Revoluției Culturale sau pentru a fi fost martorii represiunii din Piața Tiananmen; fragmentele acelea de istorie nu erau predate în școli și mă îndoiesc că părinții lor le vorbiseră despre ele. Dacă unii dintre studenți se arătau iritați de modul în care guvernul le bloca accesul la diverse pagini de web, aveau de-a face de bună seamă cu puterea dezlănțuită a aparatului represiv din China doar ca simplă abstracție, la fel de străină experienței lor personale cum era sistemul de justiție penală din SUA pentru copii albi din familiile clasei de mijloc, trăite în suburbii. Toată viața lor fuseseră ridicați, ei și familiile lor, pe o traiectorie ascendentă de către sistemul Chinei, în vreme ce, cel puțin de la distanță, democrațiile occidentale păreau blocate într-un punct mort, caracterizat de dezacorduri civile și de ineficiență economică.

Mi-ar fi plăcut să cred că atitudinea acestor studenți se va schimba cu timpul, fie pentru că rata de creștere a Chinei va încetini și ca urmare așteptările lor materiale vor scădea, fie pentru că, ajungând la un anume nivel de siguranță economică vor dori acele lucruri incompatibile cu PIB-ul. Nimeni nu putea garanta acest lucru. În realitate, în mintea tinerilor din Shanghai și din regiunile în curs de dezvoltare, succesul economic al Chinei făcuse din capitalismul autoritar o alternativă viabilă la liberalismul occidental. Geopolitica secolului următor va fi stabilită de alegerea uneia dintre aceste variante; am părăsit primăria conștient de faptul că nu puteam atrage această generație de partea mea decât dacă demonstrez că sistemul democratic, pluralist, bazat pe respectarea drepturilor, era încă eficient și putea garanta o viață mai bună.

Beijingul nu a fost la fel de strălucitor precum Shanghaiul, deși, în drumul de la aeroport spre oraș am traversat o întindere

de circa 32 de kilometri acoperită de clădiri nou ridicate, ce dădeau impresia că zece Manhattanuri fuseseră construite peste noapte. Cartierele de afaceri și cele rezidențiale au făcut loc clădirilor guvernamentale și monumentelor impunătoare odată ce am ajuns în centrul orașului. Ca de obicei, întâlnirea mea cu președintele Hu Jintao a fost extrem de monotună: indiferent de subiectul abordat, se folosea de un maldăr de remarci deja pregătite, luând câte o pauză pentru a permite interpretului de limbă engleză să vorbească conform unui scenariu dinainte stabilit și nu știu cum se făcea de traducerea era mai lungă decât declarația originală. Când a venit rândul meu să vorbesc, a început să răsfoiască prin hârtii în căutarea răspunsurilor pregătite de secretarii lui. Eforturile mele de-a sparge gheața cu anecdote personale și glume presărate ici-colo („Dați-mi, vă rog, numele constructorului dumneavoastră”, i-am spus după ce am aflat că imensa Casă a Poporului, decorată cu coloane, fusese ridicată în mai puțin de un an) se loveau, de obicei, de o privire inexpressivă, și nu o dată am fost tentat să sugerez că putem economisi timp dacă facem schimb de hârtii și le citim fiecare pe îndelete.

Totuși, timpul petrecut cu Hu mi-a oferit ocazia de a stabili câteva puncte esențiale în prioritățile SUA: gestionarea crizei economice și a programului nuclear din Coreea de Nord; necesitatea de a rezolva în mod pașnic disputele navale din Marea Chinei de Sud; tratamentul disidenților chinezi; și presiunea americană pentru aplicarea de noi sancțiuni împotriva Iranului. În privința celui din urmă aspect am apelat la interesele Chinei, avertizând asupra faptului că fără o acțiune diplomatică semnificativă, ori noi, ori Israelul vom fi nevoiți să atacăm facilitățile nucleare ale Iranului, cu consecințe mult mai grave pentru rezervele de petrol ale Chinei. Cum era de așteptat, Hu nu a dorit să își ia un angajament în privința sancțiunilor, dar, judecând după limbajul trupului său și după notițele luate de către miniștrii săi vizibil nervoși, seriozitatea mesajului nostru despre Iran i-a atras atenția.

Am avut o abordare similară privind chestiunile comerciale a doua zi la întâlnirea cu premierul Wen Jiabao, care, în ciuda titlului ceva mai modest, era principalul factor de decizie în economia Chinei. Spre deosebire de președintele Hu, Wen a părut foarte relaxat în comunicarea unor idei spontane și foarte direct în apărarea politicilor comerciale ale Chinei. „Trebuie să înțelegeți, domnule președinte, că în ciuda a ceea ce vedeți în Shanghai și în Beijing, suntem totuși o țară în curs de dezvoltare”, a spus el.

„O treime din populație trăiește încă într-o sărăcie lucie... adică mai mulți locuitori decât întreaga populație a Statelor Unite. Nu puteți avea pretenția ca noi să adoptăm aceleași politici care se aplică în cazul unei economii avansate cum este cea americană.”

Avea dreptate: cu toate că țara lui făcuse progrese remarcabile, familia chineză obișnuită – în special cea care trăia în afara orașelor importante – dispunea de venituri mult mai mici decât cele mai sărace familii de americani. Am încercat să mă pun în locul lui Wen și să mă gândesc cum era să integrezi o economie în care era informațională se suprapune pe un sistem feudal și să generezi în același timp suficiente locuri de muncă pentru a satisface nevoile unei populații care echivala cu populația Americii de Nord și de Sud la un loc. Aș fi avut chiar mai multă înțelegere dacă n-aș fi știut că înalții demnitari din partidul comunist – inclusiv Wen – aveau obiceiul de a deturna contractele de stat și autorizațiile de tot felul spre membrii familiilor lor și de a trimite miliarde în conturi din străinătate.

Așa că i-am spus lui Wen că dat fiind uriașul dezechilibru comercial dintre țările noastre, Statele Unite nu mai putea trece cu vederea manipularea valutei și alte practici neortodoxe ale Chinei; în cazul în care China nu schimba cursul, vom fi nevoiți să luăm măsuri punitive. Auzind asta, Wen a încercat o tactică diferită, propunându-mi să-i dau o listă de produse pe care doream să le vindem mai mult pe piața chineză, după care el va vedea ce poate face. (A pus îndeosebi accentul pe includerea produselor militare și de tehnică avansată pe care America le interzisese în exporturile către China din motive de securitate națională.) I-am explicat că este nevoie de o soluție structurală, nu de niște concesiuni, iar în schimbul de replici dintre noi m-am simțit de parcă m-aș fi tocmit pentru prețul găinilor din piață, nu că negociam politica comercială între două din cele mai mari economii ale lumii. Încă o dată înțelegeam că pentru Wen și ceilalți lideri chinezi, politica externă rămăsese un domeniu strict tranzacțional. Cât dădeau și cât primeau nu depindea pentru ei de principiile abstracte ale dreptului internațional, ci de evaluarea lor privind puterea și influența celeilalte părți. Acolo unde nu întâmpinau rezistență, continuau să ia cu ambele mâini.

Prima noastră zi la Beijing s-a încheiat cu obligatoriul dîneu de stat, acompaniat de un program cultural care a inclus operă clasică chineză; o amestecătură de dansuri tibetane, uigure și mongole (maestrul de ceremonii a ținut să precizeze că toate grupurile

minoritare erau respectate în China, ceea ce ar fi fost o noutate pentru miile de deținuți politici din Tibet și din regiunea uigură); și o reinterpretare a celebrei piese „I Just Called to Say I Love You”; a lui Stevie Wonder, de către Orchestra Armatei Populare de Eliberare, susținută în onoarea mea. („Știm că este melodia dumneavoastră preferată”, mi-a spus președintele Hu, aplecându-se ușor la urechea mea.) După cinci zile de turneu, cu tot ceasul biologic dat peste cap, întreaga echipă rula pe roșu; la o masă alăturată, Larry Summers adormise deja, cu gura deschisă și capul căzut pe spate, ceea ce l-a făcut pe Favs să trimită un email grupului nostru: „Se pare că CINEVA are nevoie de un stimul în plus”.

Mahmuri, dar hotărâți, am rezistat toți (inclusiv Larry) diferenței de fus orar a doua zi când am vizitat o parte din Marele Zid Chinezesc din zona respectivă. Era o zi friguroasă, cu vânt tăios, iar soarele era doar o dungă ștearsă pe cerul mohorât. Nimeni nu a vorbit în timp ce a urcat treptele abrupte din piatră ce șerpuiau pe coasta muntelui. Ghidul ne-a explicat că unele secțiuni ale Marelui Zid existau încă din anul 200 î.Hr., dar că porțiunea în care ne aflam data din secolul al XV-lea și reprezenta dovada efortului dinastiei Ming de a ține la distanță invadatorii mongoli și pe cei din triburile Manchu. Zidul se afla acolo de sute de ani. Reggie s-a văzut nevoit să mă întrebe ce s-a întâmplat până la urmă cu dinastia Ming.

„Conflicte interne”, i-am răspuns. „Lupte pentru putere, corupție, țărani înfometați din cauză că bogații s-au lăcomit sau nu le-a păsat...”

„Adică povestea clasică”, a completat Reggie.

Am dat din cap. „Povestea clasică.”

Președinția schimbă optica asupra orizonturilor de așteptare. Rareori se întâmplă ca eforturile tale să-și arate roadele imediat; multe dintre problemele care îți sunt aduse spre rezolvare sunt mult prea ample, iar factorii ce le determină mult prea variați. Înveți să măsoari succesul în pași mici – fiecare dintre acești pași necesitând luni întregi de muncă și trecând neobservat de către public – și să te împaci cu gândul că țelul tău suprem va avea nevoie de un an sau doi sau poate de un întreg mandat pentru a fi realizat, dacă va fi realizat.

Adevărul acesta este cu atât mai pregnant în felul în care este administrată politica externă. Astfel încât, atunci când am început să vedem rezultatele unor inițiative diplomatice majore, în

primăvara lui 2010, m-am simțit încurajat. Tim Geithner a raportat că chinezii începuseră să permită monedei lor să se aprecieze. În aprilie, am zburat la Praga, unde președintele rus Medvedev și cu mine am participat la ceremonia de semnare a noului tratat START, care avea să reducă numărul de focoaase nucleare cu o treime, pentru fiecare țară, și pentru care era nevoie de un mecanism riguros de inspecție pentru a stabili dacă condițiile tratatului erau respectate.

În iunie, cu ajutorul voturilor-cheie din partea Rusiei și Chinei, Consiliul de Securitate ONU a ratificat Rezoluția 1929, care impunea noi sancțiuni fără precedent asupra Iranului, inclusiv interzicerea vânzării de arme, suspendarea noilor activități financiare internaționale a băncilor iraniene și un mandat mai vast pentru interzicerea oricărei activități comerciale ce ar fi ajutat Iranul să-și extindă programul de arme nucleare. După calculele noastre, efectele aveau să fie pe deplin resimțite de către Iran în circa doi ani, dar în combinație cu un nou set de sancțiuni din partea Statelor Unite, dețineam acum instrumentele pentru a bloca economia Iranului până când acesta se arăta de acord să negocieze. Aveam, de asemenea, și o justificare puternică pentru a recomanda răbdare în discuțiile cu Israelul și alte țări care priveau chestiunea nucleară ca pe un pretext convenabil într-o confruntare militară între Statele Unite și Iran.

Obținerea cooperării din partea Rusiei și a Chinei a fost un efort de echipă. Hillary și Susan Rice au petrecut ore întregi măgulindu-și omologii ruși și chinezi, curtându-i și uneori chiar amenințându-i. McFaul, Burns și Samore au oferit sprijin strategic și tehnic esențial, ajutându-ne să demolăm sau să ocolim obiecțiile din partea negociatorilor ruși și chinezi. Relația mea cu Medvedev s-a dovedit decisivă în concretizarea sancțiunilor. Cu ocazia fiecărui summit internațional la care luam parte, Medvedev și cu mine ne făceam timp pentru a discuta blocajele din cadrul negocierilor; pe măsură ce ne apropiam de votul Consiliului de Securitate, am început să vorbim cel puțin o dată pe săptămână la telefon („Ne ard urechile“, a glumit el la sfârșitul unei sesiuni maraton). De fiecare dată, Medvedev făcea concesii mult mai mari decât ar fi crezut Burns sau McFaul, dacă e să luăm în considerare legăturile îndelungate ale Moscovei cu Iranul și milioanele pe care producătorii ruși de arme, cu legături puternice în zonă, aveau să le piardă odată cu instituirea sancțiunilor. Pe 9 iunie, cu o zi înainte de votul din Consiliul de Securitate, Medvedev ne-a surprins o dată în plus anunțând anularea vânzărilor de rachete S-300 Iranului,

o întoarcere cu 180 de grade a poziției sale anterioare, dar și a poziției lui Putin. Pentru a compensa o parte din pierderile Rusiei, am acceptat să ridicăm sancțiunile existente asupra numeroaselor companii rusești care vânduseră anterior arme Iranului, am acceptat, de asemenea, să urgentez negocierile privind intrarea Rusiei în Organizația Mondială a Comerțului, negocieri amânate deja prea mult. Și totuși, aliniindu-se Statelor Unite în problema Iranului, Medvedev și-a arătat disponibilitatea de a-și risca funcția pentru o relație mai strânsă cu Statele Unite – un semn promițător pentru o viitoare colaborare privind celelalte priorități internaționale, i-am spus lui Rahm, „atâta vreme cât Putin nu-i dă la temelie“.

Ratificarea sancțiunilor, semnarea noului tratat START, unele semnale din partea Chinei privind îmbunătățirea practicilor ei comerciale nu erau neapărat victorii care să schimbe radical lumea. Cu siguranță, nici una dintre aceste reușite nu justifica Premiul Nobel – cu toate că, dacă ele s-ar fi petrecut cu opt sau nouă luni înainte, m-aș fi simțit mai puțin jenat primind acest premiu. Dar, erau niște pietre de temelie, niște pași pe care îi făcusem într-un teritoriu virgin. Puteam oare crea un viitor liber de amenințarea nucleară? Puteam oare preveni un alt război în Orientul Mijlociu? Exista oare o cale de a coexista pașnic cu cei mai de temut dintre rivalii noștri? Nimeni nu cunoștea răspunsul – dar, cel puțin pentru moment, eram pe drumul cel bun.

CAPITOLUL 21

Într-o seară la cină, Malia m-a întrebat ce am de gând să fac cu tigrii.

„Ce vrei să spui, scumpo?”

„Păi, știi doar că sunt animalele mele preferate, nu?”

Cu ani în urmă, în timpul vizitei noastre anuale în Hawaii, de Crăciun, sora mea Maya o dusesse pe Malia, care avea pe-atunci patru ani, la grădina zoologică din Honolulu. Era un loc mic, dar fermecător, ascuns într-un colț din Parcul Kapiolani de lângă Diamond Head. Petrecusem ore întregi acolo în copilărie, cățărându-mă în smochini, hrănind porumbeii care se plimbau prin iarba și strigând la gibbonii cu brațe lungi, care stăteau atârnați de câpriorii de bambus. Malia fusese fascinată de unul dintre tigri, așa că mătușa ei îi cumpărase un tigru mic de pluș de la chioșcul de suvenir. „Tigrul” avea lăbuțe dolofane, o burtică rotundă și un zâmbet enigmatic de Mona Lisa, iar el și Malia deveniseră nedespărțiți, deși când ne-am mutat la Casa Albă blănița lui ajunsese cam uzată, după ce trecuse prin pete de mâncare, numeroase ocazii în care aproape că îl pierduse pe la prietenele unde rămânea peste noapte, multiple băițe și o scurtă perioadă în care fusese răpit de un văr năzdrăvan.

Aveam o slăbiciune pentru Tigrul.

„Așa”, a continuat ea, „am avut de scris o lucrare despre tigri pentru școală și știu că își pierd mereu din habitat pentru că oamenii taie pădurile. Și e din ce în ce mai rău, că planeta se încălzește din cauza poluării. În plus, oamenii îi vânează și le vând blana, oasele și tot ce se mai poate vinde. Așa că tigrii sunt pe cale de dispariție, iar asta mi se pare îngrozitor. Și dacă tot ești președinte, trebuie să încerci să-i salvezi.”

Sasha a intervenit și ea. „Trebuie să faci ceva, tati.“

M-am uitat la Michelle, care a ridicat din umeri. „Tu ești președinte“, a spus ea.

Adevărul e că apreciam faptul că fetițele mele nu se sfiau să le atragă atenția adulților asupra responsabilităților lor privind păstrarea unei planete sănătoase. Cu toate că trăisem toată viața prin orașe, foarte multe din cele mai frumoase amintiri ale mele erau legate de distracțiile în aer liber. O parte din acestea erau produsul copilăriei mele petrecute în Hawaii, unde drumețiile prin pădurile luxuriante din munți și surfingul de după-amiază pe valurile turcoaz sunt un drept obținut prin naștere, la fel ca ieșitul pe usă – plăceri care nu costă nimic, nu aparțin nimănui în mod special și sunt accesibile tuturor. În perioada petrecută în Indonezia, dragostea mea pentru petrecerea timpului în aer liber renăscuse, având șansa să alerg pe plantațiile de orez în timp ce bivoli de apă ne priveau cu boturile acoperite de noroi; am petrecut mult timp în natură și în perioada călătoriilor mele după ce am împlinit 20 de ani, o perioadă în care – mulțumită absenței oricăror responsabilități și a lipsei pretențiilor la cazare – am avut șansa să străbat potecile din munții Apalași, să vâslesc cu caiacul pe fluviul Mississippi și să privesc răsăritul soarelui deasupra marilor câmpii africane cunoscute sub denumirea de Serengeti.

Mama mi-a încurajat dragostea pentru natură. În măreția întregii creații – în nervurile unei frunze, în truda unei colonii de furnici, în strălucirea lunii albe ca laptele – ea vedea minunea și umilința pe care alții au rezervat-o adorației religioase, iar, în tinerețea noastră, ne-a ținut adevărate prelegeri mie și Mayei despre stricăciunile pe care oamenii le pot produce atunci când construiesc orașe sau forează după petrol sau aruncă gunoiul, totul cu o nepăsare strigătoare la cer. („Ia de jos ambalajul ăla de bomboane, Bar!“) Tot ea ne-a atras atenția asupra poverii pe care astfel de prejudicii o aduceau și care cădea de cele mai multe ori asupra celor săraci, care nu puteau alege unde să trăiască și nu se puteau apăra de aerul otrăvit și de apele contaminate.

Chiar dacă mama fusese o activistă a mediului înconjurător în sufletul ei, nu-mi amintesc să-și fi atribuit această calitate. Poate pentru că lucrase mult timp în Indonezia, unde pericolul poluării pălea în comparație cu amenințările mult mai directe, cum era foametea. Pentru milioane de săteni nevoiași care trăiau în țările în curs de dezvoltare, instalarea unui generator electric pe

cărbune sau o nouă fabrică, chiar și una care emana foarte mult fum, reprezentau cea mai bună sursă de venit și o ușurare în lupta zilnică pentru existență. Pentru ei, preocupările legate de protejarea mediului și a animalelor exotice erau un lux pe care numai occidentalii și-l puteau permite.

„Nu poți salva pădurile ignorând oamenii”, îmi spunea mama.

Noțiunea aceasta potrivit căreia preocuparea omenirii pentru mediu era secundară nevoilor materiale de bază mi-a rămas imprimată în minte. Peste ani, cât am lucrat ca organizator comunitar, am ajutat la mobilizarea locatarilor din locuințele de stat să militeze pentru curățarea azbestului din cartierele lor; în legislativul de stat, am votat mereu „verde”, astfel încât Liga Alegătorilor Conservaționiști m-a susținut atunci când am candidat la Senat. Odată ajuns în Clădirea Capitoliului, am criticat eforturile administrației Bush pentru a slăbi impactul diverselor legi împotriva poluării și am depus eforturi susținute pentru conservarea Mariilor Lacuri. Însă în nici o etapă din cariera mea politică nu am făcut din chestiunea mediului înconjurător cartea mea de vizită. Nu pentru că nu aș fi considerat-o importantă, ci pentru că, în ochii alegătorilor mei – mulți dintre ei din clasa muncitoare – calitatea necorespunzătoare a aerului sau reziduurile industriale erau mai puțin importante decât nevoia de locuințe mai bune, de educație, de asistență medicală și de locuri de muncă. M-am gândit că existau și alți oameni care se puteau ocupa de starea pădurilor.

Dar realitățile amenințătoare ale schimbărilor climatice m-au determinat să-mi schimb punctul de vedere.

După câte vedeam, în fiecare an prognoza se înrăutățea, norii din ce în ce mai denși de bioxid de carbon și efectul de seră, dar și emisiile de la centrale electrice, de la fabrici, mașini, camioane, avioane, fabrici de prelucrare a cărnii, sau încălzirea provocată de despăduriri și alte caracteristici ale dezvoltării și ale modernizării contribuiau la temperaturi record. Când am intrat în cursa electorală pentru președinție, oamenii de știință erau unanim de acord că, în lipsa unei acțiuni internaționale coordonate și ferme pentru reducerea emisiilor de carbon, temperaturile aveau să crească pe tot globul cu două grade Celsius în următoarele decenii. Dacă se depășea acest prag, planeta avea să sufere din pricina dezghețării calotei glaciare, a creșterii nivelului apelor și a climei extreme, pentru care nu ar mai fi existat nici un remediu.

Numărul victimelor umane provocate de schimbarea rapidă a condițiilor de mediu era greu de anticipat. Dar cele mai exacte

estimări descriau o combinație catastrofală de inundații severe în regiunile de coastă, de secetă, de incendii de vegetație și de uragane care ar fi dislocat milioane de oameni și ar fi depășit capacitatea de gestionare a majorității guvernelor. O altă consecință ar fi fost creșterea riscului unui conflict global și al unei epidemii provocate de înțepăturile de insecte. După ce am citit toate studiile, mi-am imaginat caravane întregi de suflete pierdute rătăcind pe solul crăpat de arșiță în căutare de teren arabil, catastrofe naturale de proporțiile uraganului Katrina pe întinsul tuturor continentelor și state insulare înghițite de mări și de oceane. M-am întrebat ce se va întâmpla cu Hawaii, sau cu mării ghețari din Alaska, sau cu orașul New Orleans. Mi le-am închipuit pe Malia, pe Sasha, împreună cu nepoții mei, trăind într-o lume mult mai dură, mult mai periculoasă, văduvită de multe priveliști minunate pe care le luasem ca de la sine înțelese atunci când eram copil.

Am hotărât că, dacă aspiram cu adevărat să conduc o lume liberă, era imperios necesar să fac din schimbările de climă o prioritate în campania mea și în mandatul meu.

Dar cum? Guvernele din întreaga lume gestionează deficitar problemele legate de schimbările climatice, iar politicienii sunt nevoiți să implementeze strategii perturbatoare, costisitoare și nepopulare *acum* pentru a preveni o criză în derulare lentă, dar sigură în viitor. Datorită activității câtorva lideri vizionari, așa cum era fostul vicepreședinte Al Gore – ale cărui eforturi de a educa publicul în privința încălzirii globale i-au adus un Premiu Nobel pentru Pace și care a rămas activ în lupta pentru atenuarea schimbărilor climatice – s-a reușit o sensibilizare a publicului. Votanții mai tineri și mai progresiști au fost deosebit de receptivi la apelul la acțiune. Cu toate acestea, grupurile de interes democratice – în special marile sindicate din industrie – s-au opus oricăror măsuri de mediu care ar fi amenințat locurile de muncă ale membrilor lor; iar potrivit sondajelor pe care le făcusem la începutul campaniei mele, alegătorul democrat obișnuit plasa schimbările de climă la coada listei de preocupări.

Votanții republicani erau și mai sceptici. Existase o vreme când rolul guvernului federal în protejarea mediului fusese sprijinit de ambele partide. Richard Nixon colaborase cu Congresul democrat pentru a crea Agenția de Protecție a Mediului (EPA) în 1970. George H.W. Bush promovase adoptarea modificărilor Legii aerului curat din 1990. Numai că acele vremuri trecuseră. Pe măsură ce baza electorală a Partidului Republican s-a deplasat

spre sud și vest, unde eforturile de conservare a mediului au afectat serios activitatea petroliștilor, interesele miniere, dezvoltatorii imobiliari și fermierii, partidul a transformat lupta pentru protejarea mediului într-un front secundar al războiului cultural partizan. Sursele de presă conservatoare au descris schimbarea climatică ca pe un fel de înșelătorie menită să reducă locurile de muncă și colportată de extremiștii ce-și petreceau timpul îmbrățișând copaci. Consorțiul Big Oil a pompat milioane de dolari într-o rețea de grupuri de consultanță și de firme de relații publice angajate special pentru a masca realitățile schimbării climatice.

Spre deosebire de tatăl său, George W. Bush și membrii administrației sale au minimalizat în mod activ dovezile încălzirii globale și au refuzat să participe la efortul internațional de reducere a efectului de seră, în ciuda faptului că, în prima jumătate a mandatului său, Statele Unite au fost cel mai mare emițător de bioxid de carbon din lume. Pentru republicanii din Congres, simpla recunoaștere a realității unei schimbări climatice provocate de om invita la suspiciune din partea activiștilor de partid; iar cine pomenea de o schimbare a strategiei pentru a gestiona problema nu mai avea șanse la alegeri.

„Suntem precum democrației care militează împotriva avorturilor“, mi-a spus cu amărăciune un fost coleg republican din Senat al cărui vot fusese mereu exprimat în favoarea mediului înconjurător. „În curând o să devenim o specie pe cale de dispariție.“

Confruntată fiind cu aceste realități, în timpul campaniei electorale întreaga noastră echipă a făcut tot posibilul pentru a sublinia problemele legate de schimbările de mediu fără a pierde prea multe voturi. M-am arătat devreme în favoarea unui sistem de reducere a emisiilor toxice și a efectului de seră, dar am evitat să intru în detalii care le-ar fi putut furniza adversarilor mei o direcție perfectă de atac. În discursuri am pus mai puțin accentul pe conflictul dintre acțiunile legate de schimbările climatice și creșterea economică, și mai mult pe avantajele colaterale ale îmbunătățirii eficienței energetice, inclusiv pe potențialul de reducere a dependenței de țițeiul importat. Iar pentru a valida importanța centrului politic, am promis o politică energetică în concordanță cu toate elementele „mai sus enumerate“ care să permită o dezvoltare continuă a producției interne de petrol și de gaze pe măsură ce America făcea tranziția la energia curată, precum și finanțarea tehnologiilor pentru obținerea cărbunelui curat, folosind etanol, și a surselor de energie nucleară – poziții deloc populare printre

activiștii de mediu, dar care atârnavă extrem de greu pentru alegătorii din statele nehotărâte.

Discuțiile mele optimiste despre o tranziție ușoară spre un viitor nepoluat de emisiile de carbon au provocat proteste printre activiștii schimbărilor climatice. Ei speraseră să mă audă cerând sacrificii mai mari și alegeri mai grele – inclusiv un moratoriu sau o interdicție categorică a extracției de petrol și gaze – astfel încât să putem face față unei amenințări existențiale. Într-o lume rațională, aceste cereri ar fi fost poate logice. Dar în lumea actuală, extrem de irațională a politicii americane, și eu și stafful am fost convinși că prezentarea unui scenariu apocaliptic ar fi fost o strategie electorală total neinspirată.

„Dacă pierdem în Ohio și în Pennsylvania“, a strigat Plouffe către un grup de activiști, „n-o să putem face nimic pentru protecția mediului!“

Economia era în cădere liberă, strategiile privind schimbările climatice au trecut în plan secundar după alegeri („Nimeni nu ia în seamă panourile solare când există pericolul executării silite“ a declarat Axe fără menajamente), iar în presă existau speculații despre plasarea subiectului în așteptare. Cred că nu am dat prea multă atenție subiectului, fie din cauză că eram prea sigur pe mine la momentul respectiv, fie din cauza importanței chestiunii. I-am dat indicații lui Rahm să așeze problema schimbărilor climatice pe același plan cu asistența medicală și să alcătuiască o echipă capabilă să ne promoveze agenda.

Am pornit cu dreptul când am convins-o pe Carol Browner – fostă șefă a Agenției de Protecție a Mediului în administrația Clinton – să accepte poziția nou creată de „împărătească a mediului“ de la Casa Albă, însărcinată cu coordonarea eforturilor din agențiile-cheie. Înaltă și suplă, înzestrată cu un amestec înduioșător de energie nervoasă și entuziasm îndrăzneț, Carol cunoștea îndeaproape subiectul, avea relații pe tot Dealul Capitoliului și credibilitate în fața majorității grupurilor de activiști de mediu. Am numit-o pe Lisa Jackson la conducerea EPA, o afro-americană cu diplomă de inginer chimist care lucrase timp de 15 ani pentru agenție și mai târziu devenise comisarul orașului New Jersey pentru protecția mediului. Era un operator politic priceput și, în același timp, o femeie fermecătoare și amuzantă, născută în New Orleans. Pentru a înțelege pe deplin frontierele științifice ale transformării sectorului energetic din America, ne-am bazat pe experiența secretarului energiei,

Steven Chu, un fizician de la Stanford care câștigase Premiul Nobel, fost director al renumitului Laborator Național Berkeley din California. Steve era întruchiparea unui om de știință, cu ochelarii lui cu rame metalice și aerul deopotrivă serios și aiurit și, nu o dată, angajații au fost nevoiți să îl caute prin Casa Albă pentru că pierdea noțiunea timpului și dispărea tocmai când trebuia să începem ședința. Dar era un tip extrem de bine pregătit, înzestrat cu talentul de a explica problemele tehnice în termeni pe care și oamenii cu mai puțină pregătire îi puteau înțelege.

Cu Carol la cârma programului, echipa noastră pe probleme climatice a propus o agendă strategică cuprinzătoare, care includea, printre altele, monitorizarea strictă a emisiilor de carbon, ceea ce ar fi dus, în caz de rezultat pozitiv, la reducerea efectului de seră cu 80% până în anul 2050. Efortul de-a împiedica temperatura globală să crească cu peste două grade Celsius nu era suficient, dar în felul acesta puteam spune că demaraserăm acțiunea și că aveam să asigurăm un cadru propice unor reduceri mai agresive în viitor. La fel de importantă era și stabilirea unor obiective ambițioase, dar realiste pentru a asigura o poziție avantajoasă pentru America, astfel încât aceasta să oblige ceilalți poluatori importanți – în special China – să ne urmeze exemplul. Ne-am propus să negociem și să semnăm un acord internațional major privind clima înainte de încheierea mandatului meu. Am început cu Legea privind relansarea economică, înțelegând că aveam ocazia de a folosi dolari pentru stimulente în transformarea sectorului energetic și de a investi în cercetarea și dezvoltarea energiei curate, în vederea reducerii considerabile a costurilor energiei eoliene și energiei solare. Calculul nostru era simplu: pentru a atinge obiectivul de reducere a efectului de seră era nevoie să „înțărăm” economia Statelor Unite, adică să facem în așa fel încât ea să nu mai depindă de combustibilii fosili – ori nu puteam face asta în absența unor alternative eficiente.

Trebuie să menționez aici faptul că, în 2009, mașinile electrice erau încă o noutate. Producătorii de panouri solare se adresau exclusiv unei piețe de nișă. Iar energia solară și eoliană reprezenta doar o fracțiune din producția totală de electricitate din America – asta din pricină că este mult mai scumpă decât energia produsă de generatoare pe bază de cărbuni sau gaze și pentru că apăruseră întrebări legitime despre sustenabilitatea acestor tipuri de energie în cazurile în care soarele nu strălucea, iar vântul nu bătea. Experții erau convinși că prețurile aveau să scadă pe măsură ce tehnologiile de captare a energiei aveau să fie mai capabile să

rezolve problema. Construirea unor noi uzine electrice necesita costuri mari, la fel ca departamentul de cercetare și dezvoltare din domeniu, și nici investitorii din sectoarele private, nici marile companii de utilități nu se grăbiseră să facă pariuri riscante. În nici un caz acum, când chiar și cele mai eficiente companii producătoare de energie curată se zbăteau să își continue activitatea.

În realitate, aproape toate companiile de energie regenerabilă, de la producătorii avansați de autovehicule până la producătorii de combustibili bio, se confruntau cu aceeași dilemă: indiferent de cât de bună era tehnologia lor, erau în continuare nevoite să opereze într-o economie care, timp de peste un secol, funcționase preponderent cu ajutorul petrolului, a gazelor și a cărbunelui. Acest dezavantaj structural nu era exclusiv consecința forțelor de pe piața liberă. Guvernele federale, locale și de stat investiseră trilioane de dolari – în subvenții directe și în scutiri de taxe, sau prin construirea unei infrastructuri alcătuite din conducte, autostrăzi și terminale portuare – pentru a menține constant nivelul cererii și al ofertei de combustibili fosili ieftini. Companiile petroliere americane se numărau printre cele mai profitabile corporații din lume și, cu toate acestea, primeau reduceri considerabile de taxe de la guvern în fiecare an. Pentru a avea sorți de izbândă, sectorul energiei curate avea nevoie de un impuls puternic.

Asta speram să obținem cu ajutorul Legii relansării economice.

Din aproximativ 800 de miliarde de dolari în stimulente disponibile, am direcționat peste 90 de miliarde în inițiativele destinate energiei curate din întreaga țară. Într-un singur an, o fabrică Maytag din Iowa pe care o vizitasem în timpul campaniei și care se închisese din cauza recesiunii, a început să funcționeze din nou, producând parcuri eoliene de ultimă generație. Am finanțat construirea unuia dintre cele mai mari parcuri eoliene din lume. Am aprobat dezvoltarea unor sisteme de captare a energiei și am pregătit piața pentru camioane, autobuze și automobile electrice și hibride. Am finanțat programe de eficientizare a consumului de energie din clădiri și sedii de afaceri și am colaborat cu Trezoreria pentru a converti temporar creditul fiscal federal pentru energia curată într-un program de plăți directe. În cadrul Departamentului de Energie, am folosit bani din Legea privind relansarea economică pentru a lansa Agenția pentru Proiecte de Cercetare Avansată în Domeniul Energiei (ARPA-E), un program de cercetare riscant, dar foarte profitabil, după modelul DARPA, celebrul efort al Departamentului Apărării lansat după *Sputnik* și care

a dus nu numai la dezvoltarea sistemelor avansate de arme precum tehnologia de camuflaj, dar și la apariția internetului, a activării vocale automate și a sistemului GPS.

Toate acestea erau obiective îmbucurătoare – deși analizele noastre în domeniul energiilor inovatoare garantau faptul că unele investiții din programul de relansare nu vor avea sorți de izbândă. Cel mai evident eșec a avut de-a face cu decizia de a extinde programul de împrumut al Departamentului Energiei lansat în timpul administrației Bush, care oferea capital de lucru pe termen lung companiilor producătoare de energie curată. În mare, Programul de Garantare a Împrumuturilor din partea Departamentului Energiei a generat un palmares impresionant, ajutând companii inovatoare precum Tesla să-și ridice producția la un nivel superior. Rata de nerambursare a împrumuturilor sale era de doar 3%, iar la mijloc a stat ideea că succesul finanțării va compensa cele câteva eșecuri.

Din nefericire, unul din cele mai grave cazuri de nerambursare a apărut tocmai în mandatul meu: un împrumut de 535 de milioane de dolari acordat unei companii de panouri solare numită Solyndra. Compania patentase ceea ce era considerată atunci o tehnologie revoluționară, numai că investiția presupusese și riscuri. Dat fiind că piața era invadată de panouri solare ieftine de proveniență chineză, puternic subvenționate, Solyndra a început să se clatine, iar în 2011 a falimentat. Dată fiind suma împrumutată – ca să nu mai vorbesc de faptul că echipa mea aranjase o vizită la o sucursală din California a fabricii exact în momentul în care apăruseră primele semne de avertizare – Solyndra devenise un coșmar de relații publice. Presa a scris săptămâni întregi pe marginea subiectului. Iar republicanii au jubilat.

Am încercat să mă resemnez. Mi-am spus că inclusiv faptul că nu totul ieșea după cum era planificat constituia un aspect al președinției. Până și inițiativele de succes – bine puse în practică și motivate de cele mai bune intenții – ascundeau câte o hibă sau aveau consecințe greu de anticipat. Pentru a implementa anumite proiecte trebuia să fii capabil să suporti criticile, pentru că alternativa – adică mersul la sigur, evitarea controverselor și urmărirea sondajelor – nu era doar o cale sigură spre mediocritate, dar și o trădare a speranțelor acelor cetățeni care te aleseseră în funcție.

Dar, odată cu trecerea timpului, am început să clocotesc de furie (uneori chiar îmi imaginam cum îmi iese fum prin urechi, ca în desene animate) din pricina faptului că eșecul Solyndra umbrea succesul Legii privind relansarea economică și al sectorului

dinamic al energiei regenerabile. Chiar din primul an, proiectul nostru vizionar pentru energie curată începuse să revigoreze economia, să genereze locuri de muncă, să stimuleze o creștere a energiei solare și eoliene, precum și un salt în eficientizarea energiei, mobilizând în același timp un arsenal de noi tehnologii menit să combată schimbarea climatică. Am ținut discursuri în toată țara, explicând semnificația tuturor acestor aspecte. Aș fi vrut să strig „Funcționează!” Dar, exceptând activiștii de mediu și companiile de energie curată, nimeni nu părea interesat. Așa cum ne asigurase un director executiv, fără Legea privind relansarea economică „întreaga industrie solară și eoliană din Statele Unite ar fi fost probabil eliminată”. Asta nu m-a împiedicat să mă întreb cât mai puteam pleda pentru strategii care plăteau dividende pe termen lung, dar se întorceau, cumva, împotriva noastră.

Investiția noastră în energie curată era doar un prim pas în atingerea obiectivelor de reducere a efectului de seră. A fost nevoie, de asemenea, să operăm anumite schimbări în rutina zilnică în privința consumului de energie, fie că era vorba de o reconsiderare de către companii a felului în care găseau de cuviință să încălzească sau să răcorească clădirile, fie că era vorba de achiziționarea de autoturisme ecologice de către familiile americane. Am sperat să obținem asta printr-o lege asupra modificărilor climatice menită să stimuleze folosirea energiei curate în toate ramurile economice. Însă, după părerea Lisei și a lui Carol, nu era nevoie să așteptăm o acțiune din partea Congresului pentru a influența măcar o parte din comportamentul companiilor și al consumatorilor. Nu era nevoie decât să profităm de puterile pe care actualele reglementări ale legii ni le confereau.

Cea mai importantă a fost Legea aerului curat, un act legislativ din 1965 care a autorizat guvernul federal să monitorizeze calitatea aerului, ceea ce a condus la stabilirea unor standarde obligatorii în privința asta în anii 1970. Legea, reformulată cu sprijinul ambelor partide din Congres în 1990, prevedea că EPA va stabili, „prin reglementare” standardele pentru reducerea acelor emisii care „după aprecierea justă a agenției, provoacă sau contribuie la poluarea aerului la un nivel ce ar putea pune în primejdie sănătatea și bunăstarea publică”.

Dacă judecai după studiile privind clima, dioxidul de carbon emanat de țevile de eșapament ale automobilelor putea fi considerat sursă de poluare a aerului. Din câte se părea, administratorul

EPA al președintelui Bush nu făcuse un astfel de demers (adică nu judecase lucrurile potrivit studiilor despre climă). În anul 2003, acesta hotărâse că Legea aerului curat nu urmărea să dea agențiilor autoritatea de a reglementa efectul de seră – și chiar dacă așa ar fi stat lucrurile, *tot* nu s-ar fi folosit de ea pentru a schimba standardele de evaluare a calității aerului. Mai multe state și organizații de mediu americane au dat statul în judecată, iar în verdictul *Massachusetts vs. EPA* din 2007, o majoritate restrânsă a Curții Supreme a Statelor Unite decisese că programul EPA al președintelui Bush nu ținuse cont de „justa apreciere” bazată pe informațiile științifice în rezoluția aferentă și dăduse ordin agenției să revină la planșa de lucru și să-și facă temele.

În următorii doi ani, administrația Bush nu a făcut absolut nimic, iar noi ne aflăm acum în situația de a aplica decizia Curții Supreme. Lisa și Carol ne-au recomandat să strângem dovezile științifice, să redactăm o rezoluție potrivit căreia efectul de seră intra sub jurisdicția reglementărilor EPA și să ne folosim cu celebritate de autoritatea de a stabili standarde mai înalte de eficiență a combustibililor pentru toate mașinile și camioanele fabricate sau comercializate pe teritoriul Statelor Unite. Nici că puteam spera la circumstanțe mai favorabile pentru genul acela de reglementare legală: cu toate că producătorii de autoturisme din SUA și Uniunea Lucrătorilor din Industria Producătoare de Automobile (UAW) s-au opus în mare standardelor de eficiență a combustibililor, decizia mea de a continua să pompăm miliarde de dolari din fondurile TARP pentru a menține industria la suprafață i-a făcut pe aceștia ceva „mai deschiși la minte”, după cum elegant s-a exprimat Carol. După părerea Lisei, dacă acționăm rapid puteam implementa reglementarea înainte ca producătorii auto să scoată modelul anului următor. Scăderea consumului de benzină în Statele Unite ar fi putut economisi circa 1,8 miliarde de barili de țiței și ar fi putut, totodată, reduce efectul de seră cu 20% anual; am stabilit, de asemenea, un precedent util pentru reglementarea de către EPA a altor surse de propagare a efectului de seră în viitorii ani.

Pentru mine, planul era destul de simplu, cu toate că și eu și Rahm am căzut de acord că, chiar și în cazul în care producătorii auto erau de partea noastră, emiterea unor noi standarde de către EPA ar fi generat tensiune politică. La urma urmelor, Marele Partid Republican considera că revenirea reglementărilor federale era o maximă prioritate, la fel ca scăderea taxelor pentru bogați. Grupurile de afaceri și donatorii conservatori cu greutate, așa cum erau frații

Koch, investiseră masiv într-o campanie de decenii pentru a discreditat „reglementările”; nu era zi în care articolele din *The Wall Street Journal* să nu atace în vreun fel „statul legislativ” scăpat de sub control. Pentru adversarii reglementărilor, argumentele pro și contra privind standardele de mediu mai ridicate contau mai puțin decât ceea ce reprezenta o nouă reglementare, și anume încă un exemplu de birocrați nealeși de la Washington ce încercau să micro-manageze viețile oamenilor, să stoarcă economia americană de vlagă, să violeze dreptul la proprietate privată și să submineze viziunea Părinților Fondatori asupra unui guvern reprezentativ.

N-am investit foarte multă energie în astfel de dispute. De când cu Era Progresistă, trusturile petroliere și monopolurile căilor ferate au folosit un limbaj similar pentru a ataca eforturile guvernului de a mai elibera economia SUA de sub monopolul acestora. La fel au procedat și adversarii Noii Înțelegeri promulgate de FDR. Cu toate acestea, pe tot parcursul secolului XX, lege după lege, în cooperare cu președinții ambelor partide, Congresul continuase să delege autoritatea legislativă și executivă unor agenții specializate, începând cu Comisia Americană a Titlurilor de Valoare și de Bursă (SEC), continuând cu Administrația de Sănătate și Siguranță Ocupațională (OSHA) și terminând cu Administrația Aviației Federale (FAA). Motivul era simplu: pe măsură ce societatea devenise din ce în ce mai complexă, corporațiile din ce în ce mai puternice, iar cetățenii din ce în ce mai pretențioși în privința guvernului, oficialii aleși nu avuseseră timpul necesar să reglementeze o serie de industrii atât de diverse. Nici nu avuseseră cunoștințele specializate necesare pentru a stabili reguli de colaborare loială cu piețele financiare, pentru a evalua cele mai noi echipamente medicale, pentru a înțelege informațiile despre poluare sau pentru a anticipa toate modurile în care angajatorii își discriminează angajații pe criterii de rasă sau de gen.

Cu alte cuvinte, dacă voiai un guvern calificat era nevoie de oameni cu multă experiență. Era nevoie de instituții publice deservite de lucrători care nu aveau altceva de făcut decât să fie atenți la ceea ce era important, astfel încât cetățenii de rând să nu fie nevoiți să facă și asta. Și datorită acestor experți, americanii puteau să-și facă mai puține griji despre calitatea aerului respirat sau a apei pe care o consumau, puteau să găsească o soluție când angajatorul nu le plătea orele suplimentare, puteau avea încredere în faptul că medicamentele eliberate fără rețetă nu erau dăunătoare sau în faptul că a conduce o mașină sau a zbura cu avionul era

exponențial mai sigur acum decât cu 20, 30 sau 50 de ani în urmă. „Statul de drept“ de care conservatorii se plânseseră cu atâta convingere le făcuse, de fapt, americanilor viața mult mai bună.

Asta nu înseamnă că orice critică la adresa reglementărilor federale era o făcătură. Au existat și situații în care sistemul birocratic a împovărat inutil afacerile sau a amânat ieșirea pe piață a unor produse inovatoare. Unele reglementări au costat chiar mai mult decât au valorat. Grupurile activiștilor de mediu, în mod special, au detestat acea lege din 1980 care impusese o analiză a costurilor și a beneficiilor pentru fiecare nouă reglementare federală de către o obscură subagenție executivă numită Biroul de Informații și Acte Normative (OIRA). Și asta pentru că erau convinși că procesul favoriza interesele corporațiilor și, pe undeva, aveau dreptate: era mult mai simplu să evaluezi profiturile și pierderile unei firme decât să stabilești un preț pentru conservarea unei specii de păsări pe cale de dispariție sau să reduci probabilitatea îmbolnăvirii de astm a unui copil.

În orice caz, atât din considerente politice, cât și din motive strategice s-a considerat că progresiștii nu-și puteau permite să ignore aspectele economice. Aceia dintre noi care credeam în capacitatea guvernului de a rezolva probleme grave aveam și obligația de a lua aminte la impactul deciziilor noastre asupra lumii reale și nu numai de a ne încrede în justiția intențiilor noastre. În cazul în care un act normativ propus de agenție pentru conservarea zonelor mlăștinoase priva o familie de fermieri de terenul necesar existenței, acea agenție trebuia să ia în considerare pierderile fermierului înainte de a acționa.

Tocmai pentru că am vrut să acționez corect, l-am numit pe Cass Sunstein, un fost coleg de la Facultatea de Drept a Universității din Chicago, în fruntea OIRA, pentru a activa ca expert în probleme de costuri și de beneficii. Un excelent specialist în drept constituțional, care scrisese peste zece cărți și al cărui nume era deseori menționat ca viitor judecător al Curții Supreme, Cass făcuse lobby pe lângă mine pentru postul de la OIRA, ceea ce era un indicator deosebit pentru pasiunea lui de a se pune în slujba oamenilor, pentru indiferența lui față de prestigiu și pentru seriozitatea cu care își făcea treaba, calități ce făceau din el candidatul perfect pentru post. (Era, de asemenea, un tip foarte cald, un jucător de squash de primă mână, și individul cu cel mai dezordonat birou pe care l-am văzut vreodată.) În următorii trei ani, Cass și mica lui echipă au muncit cu străduință într-un birou modest al OIRA aflat vizavi de Casa Albă, asigurându-se că actele normative

pe care le propuneam veneau într-adevăr în sprijinul oamenilor și costurile lor erau justificate. L-am rugat să conducă o investigație amănunțită a tuturor actelor normative de la nivel federal astfel încât să le putem elimina pe cele inutile sau depășite.

Cass a dat peste niște surprize: vechi notificări care forțau spitalele, medicii și asistentele să cheltuiască peste un miliard de dolari anual pe documentație și chestiuni administrative; o reglementare de mediu absolut bizară care classifica laptele drept „ulei” și obliga producătorii de lactate să verse la guvern peste 100 de milioane de dolari; și un cost inutil impus asupra camionagiilor, obligați să cheltuiască 1,7 miliarde de dolari în pierderi de timp pentru completarea foilor de parcurs după fiecare cursă. Dar marea majoritate a actelor normative revizuite de Cass au trecut testul –, iar până la sfârșitul mandatului meu de președinte chiar și analiștii republicani au recunoscut că beneficiile reglementărilor noastre depășeau costurile propriu-zise cu o margine de 6 la 1.

Propunerea Lisei și a lui Carol pentru ridicarea standardelor de consum de combustibil a fost transformată în act normativ. De îndată ce le-am dat acceptul, au început să lucreze. Au avut un partener de nădejde în sectorul transporturilor, Ray LaHood, fost congressman de Peoria și un republican de modă veche, un adevărat gentleman, al cărui spirit gregar și devotament pentru sistemul bipartid l-au făcut plăcut de ambele părți ale culoarului. Într-o zi însorită de mai, mă aflam în Rose Garden, flancat de un grup de lideri din industria auto și de președintele UAW, pentru a anunța un acord care avea să sporească eficiența combustibililor pentru toate mașinile noi și camionetele de mic tonaj, de la 8 litri la suta de kilometri la 6 litri, până în 2016. Planul avea în vedere reducerea emisiilor de gaze și a efectului de seră cu peste 900 de milioane de tone metrice pe perioada de funcționare a noilor vehicule, echivalentul a 177 de milioane de mașini scoase din funcțiune sau a 194 de fabrici alimentate cu cărbuni.

În remarcile lor din ziua respectivă, producătorii auto s-au rezumat la mesaj, exprimându-și încrederea în capacitatea lor de a respecta noile obiective și referindu-se la avantajul de care se bucurau companiile lor, acela de a răspunde unui unic standard național în loc să facă slalom printre legile diferitelor state. Viteza și absența oricăror dispute în semnarea acestui acord i-a luat pe jurnaliști prin surprindere și mulți dintre ei au întrebat-o pe Carol ce rol avu-sese salvarea firmelor auto în instaurarea acestui nou descoperit spirit împăciuitoare. „Niciodată nu s-a pomenit sintagma «plan de

salvare» în timpul negocierilor“, a răspuns ea hotărât. Mai târziu, în Biroul Oval, am întrebat-o dacă ceea ce spusese era adevărat.

„Absolut“, mi-a răspuns ea. „Sigur că nu pot să afirm că planul de salvare nu le-a trecut niciodată prin cap...”

Între timp îi încredinșasem lui Steve Chu misiunea de-a aduce la zi toate standardele de eficiență pe care le putea găsi, folosindu-se de puterea pe care i-o conferea o lege din 1987 – prea puțin implementată – și care dădea Departamentului Energiei autoritatea de a stabili standarde de eficiență energetică pentru orice articol, de la becuri până la instalațiile comerciale de aer condiționat. Omul a reacționat ca un copil într-o cofetărie, oferindu-mi explicații detaliate pe marginea celor mai recente descoperiri ale sale. („O să fii uimit de impactul asupra mediului a unei îmbunătățiri de numai 5% a eficienței unui frigider!“) Cu toate că era greu să-i egalez entuziasmul în legătură cu mașinile de spălat și uscătoarele de rufe, rezultatele erau realmente uimitoare: când am părăsit Biroul Oval, acele noi standarde de funcționare a echipamentelor de uz casnic erau pe cale de a elimina din atmosferă încă 210 milioane de tone metrice de gaze anual.

În următorii ani, producătorii auto și de obiecte de uz casnic și-au atins obiectivele de eficiență pe care le stabilisem fără nici un fel de problemă și chiar înainte de termenul stabilit, confirmând aprecierea lui Steve că atunci când erau aplicate cum se cuvine, standardele ambițioase de reglementare impulsiau companiile să găsească metode inovatoare. Dacă și consumatorii au văzut că modelele economice de mașini sau obiecte casnice erau ceva mai scumpe, nu s-au plâns niciodată; și asta pentru că diferența de preț urma să fie compensată prin facturi mai mici la electricitate și prețuri mai mici la combustibili, iar prețurile se stabilizează oricum odată ce noua tehnologie devine normă.

Spre surprinderea noastră, nici măcar McConnell sau Boehner nu au avut mare lucru de comentat despre normele de reglementare a consumului de energie – poate pentru că nu considerau asta un subiect demn de atenție și nici nu voiau să distragă atenția de la eforturile lor de a bloca Obamacare. Dar nu toți republicanii au dat dovadă de moderație. Într-una din zile, Pete Rouse a intrat în Biroul Oval să-mi arate filmulețe din presă conținând diverse comentarii făcute de Michele Bachmann, membră a Congresului reprezentând statul Minnesota, fondatoarea grupului parlamentar Tea Party și viitoare candidată republicană la președinție. Bachmann a catalogat noile becuri economice drept „o intervenție

de tip Big Brother“ absolut neamerican și o amenințare la adresa sănătății publice; s-a referit la ele ca la un semnal despre un complot mai mare al democraților care voiau să impună un program de măsuri radicale de „sustenabilitate“, în care toți cetățenii americani vor fi până la urmă forțați „să se mute la oraș, să locuiască în cocioabe [și] să ia metroul până la serviciul lor de la guvern“.

„Se pare că ne-au aflat secretul, domnule președinte“, a spus Pete.

Am dat gânditor din cap. „Ai face bine să ascunzi containerele pentru reciclare.“

În vreme ce autoturismele și mașinile de spălat economice reprezentau un pas înainte, eram conștienți de faptul că suprema provocare pentru o schimbare durabilă o constituia redactarea unei legislații comprehensive asupra mediului și trecerea acesteia prin Congres. Un proiect de lege putea să atingă toate sectoarele din economie care contribuiau la efectul de seră, nu numai producătorii de autoturisme și de obiecte casnice. Mai mult decât atât, relatările din presă și dialogul public stârnite de procesul legislativ aduceau pericolul creșterii globale a temperaturilor chiar în ograda noastră și – dacă totul decurgea bine – Congresul urma să fie încercat de un sentiment de proprietate asupra produsului final. Poate chiar mai important era faptul că legislația federală urma să exercite o reală și constantă influență, spre deosebire de actele normative, care puteau fi anulate unilateral de către o eventuală administrație republicană.

Sigur că legislația depindea de capacitatea noastră de a depăși obstacolul unui obstructionist din Senat. Și, spre deosebire de Legea relansării economiei, pe care, când fusese cazul, o promulgasem obținând toate voturile democrate de care aveam nevoie, Harry Reid m-a avertizat că vom pierde cel puțin două voturi democrate în Senat din partea statelor producătoare de țiței și de cărbune, care aveau în fața lor o cursă electorală dură. Pentru a obține 60 de voturi, trebuia să convingem cel puțin doi-trei republicani să sprijine o lege căreia majoritatea republicanilor i se opuneau și pe care Mitch McConnell se jurase c-o va invalida.

Inițial, cel puțin, am crezut că cea mai bună șansă pentru noi o reprezenta tipul pe care îl înfrânsesem în cursa pentru președinție.

John McCain își temperase sprijinul pentru legislația privind schimbările climatice în timpul campaniei electorale, în special după ce alesese ca vicepreședinte un candidat a cărui strategie în consumul de energie – „Forează, iubire, forează!“ – s-a dovedit a fi preferata

republicanilor. Dar, spre meritul său, McCain nu a abandonat nicio-dată total poziția pe care mizase mai demult în cariera lui de senator și, în entuziasmul redus de după alegeri, am discutat cu el despre o colaborare pentru ratificarea legii privind mediul. Cam în perioada în care am depus jurământul, McCain și-a unit forțele cu amicul lui din Senat, Joe Lieberman, pentru a redacta o alternativă bipartidă la legislația mai liberală propusă de Barbara Boxer, democrata din California care prezida Comisia de Mediu și Lucrări Publice.

Din păcate, în cercurile bătrânului Partid Republican, tipul de compromis bipartid practicat de McCain nu mai era demult la modă. Cei de dreapta îl disprețuiau mai mult ca oricând, punându-i în spate pierderile republicanilor din Cameră și din Senat și blamându-l pentru lipsa lui de convingere conservatoare. La sfârșitul lui ianuarie 2009, un fost membru al Congresului și realizator radio de dreapta, pe nume J.D. Hayworth, a vehiculat posibilitatea de a candida împotriva lui McCain la alegerile locale din Arizona din 2010 – prima provocare serioasă cu care se confrunta McCain de când intrase în Senat, cu 22 de ani în urmă. Îmi închipui că această situație jenantă i-a făcut lui McCain să-i fiarbă sângele în vene, dar politicianul din el a înțeles imediat că trebuie să își asigure flancul de dreapta – iar când și-a unit forțele cu mine pe marginea unei legislații de mediu majore nu cred că și-a mărit șansele de succes. În scurt timp, am primit vorbă prin Lieberman că McCain era scos din joc.

În același timp, nici măcar un singur republican din Cameră nu s-a arătat dispus să participe la susținerea legislației mediului. Ceea ce însemna că cei doi democrați mai vârstnici din comisia relevantă, Henry Waxman din California și Ed Markey din statul Massachusetts, puteau redacta o lege pe cont propriu pe care s-o promulge exclusiv cu voturile democraților. Pe termen scurt, asta ne făcea viața mai ușoară: Waxman și Markey s-au aliniat cu noi, stafful lor era la curent cu ceea ce făceam, iar ei ne-au ascultat sugestiile. Dar asta a însemnat și că cei doi kongresmeni nu găseau de cuviință să ia în considerare vederile mai puțin liberale decât cele existente în grupul lor parlamentar, existând riscul ca legea lor să sune precum o listă de cerințe din partea unui grup de activiști de mediu și ca anumiți senatori democrați de pe margine să facă atac de apoplexie.

În speranța că va putea media impasul din Cameră și Senat, Rahm i-a încredințat lui Phil Schiliro sarcina ingrată de a-l convinge pe Waxman să înceapă un dialog cu posibiii sponsori ai legii din Senat, inclusiv cu Lieberman, așa încât să putem avea

un avans în gestionarea diferendelor dintre cele două părți. După aproximativ o săptămână, l-am invitat pe Phil în Biroul Oval și l-am întrebat cum decursese conversația lui cu Waxman. Phil s-a trântit pe canapea, a luat un măr din fructiera pe care o țineam pe măsuta de cafea și a ridicat din umeri.

„Nu prea grozav“, mi-a spus el, cu o voce care oscila între râs și oftat. Înainte de a veni în echipa mea, Phil lucrase ani de zile în biroul lui Waxman, în ultima perioadă fiind șeful lui de cabinet, așa că se cunoșteau foarte bine. Waxman nu ezitase să exprime frustrarea pe care democrații din Cameră o simțeau deja față de democrații din Senat (și față de noi) pentru ceea ce considerau a fi o litanie a păcatelor anterioare: reducerea Legii privind relansarea economică, incapacitatea de a înainta diferite legi din Cameră pentru a fi votate, teama de a nu îi constrânge pe senatorii moderați și conservatori și, în general, faptul că erau niște unelte lipsite de coloană vertebrală.

„A spus că Senatul este «locul în care ideile bune se duc să moară»“, a mai spus Phil.

„Aici chiar că nu pot să-l contrazic“, am comentat.

„Va trebui să lămurim problema într-o ședință a comisiei, după ce ambele camere votează propria variantă a legii“, a mai spus Phil, încercând să pară cât mai optimist.

Am încercat din răputeri să menținem proiectele de lege din Cameră și din Senat cât mai aproape unul de celălalt, având un singur avantaj în favoarea noastră: Lieberman și Boxer, ca și democrații din Cameră și majoritatea grupurilor de mediu adoptaseră un sistem de control al poluării similar cu cel pe care îl promovasem în timpul campaniei electorale ca mecanism preferat pentru reducerea efectului de seră. Acesta funcționa în felul următor: guvernul federal urma să stabilească un plafon pentru emisiile de noxe ale companiilor, lăsând la latitudinea fiecărei firme mijloacele prin care vor respecta aceste obiective. Companiile ce depășeau plafonul erau obligate să plătească penalități. Cele care se mențineau sub plafonul stabilit, își puteau valorifica „creditele“ de poluare neutilizate pentru finanțarea unor departamente mai puțin eficiente. Prin stabilirea unui preț de poluare și crearea unei piețe pentru o conduită profesională favorabilă mediului, plafoanele standard ofereau corporațiilor un stimulent pentru dezvoltarea și adoptarea celor mai performante tehnologii favorabile mediului înconjurător; odată cu progresul tehnologic, guvernul putea coborî și mai mult plafoanele, încurajând un ciclu constant și cinstit al inovațiilor.

Existau și alte căi de taxare a poluării și a efectului de seră. Unii economiști considerau că era mai simplu să impunem o „taxă de poluare” asupra combustibililor fosili, descurajând folosirea acestora prin mărirea prețului. Dar unul din motivele pentru care toată lumea prefera stabilirea unor plafoane era faptul că programul fusese deja testat cu succes – *de către un președinte republican*, nici mai mult, nici mai puțin. În 1990, administrația George H.W. Bush instituisese un sistem de plafonare pentru a reduce emisiile de dioxid de sulf ale coșurilor fabricilor, care provocau ploaia acidă, distrugând mai departe lacurile și pădurile de pe Coasta de Est. În ciuda predicțiilor îngrijorătoare asupra faptului că măsura avea să atragă după sine închiderea fabricilor și concedieri masive, companiile care se făceau vinovate au găsit imediat modalități rentabile pentru reconversia fabricilor lor și, în decurs de câțiva ani, problema ploii acide fusese aproape eliminată.

Sistemul de plafonare a emisiilor de gaze presupunea un nou nivel de grilă și de complexitate. Discuțiile în contradictoriu legate de fiecare detaliu promiteau să fie acerbe, lobbyiștii aveau să roiască în jurul nostru și fiecare membru al Congresului al cărui vot conta avea să ceară cutare sau cutare concesiune. După cum învățasem și din lupta pentru legislația din sănătate, simplu fapt că republicanii sprijiniseră cândva o strategie promovată de unul de-ai lor nu însemna că aceștia vor sprijini *exact aceeași propunere* venită din partea unui președinte democrat.

Și totuși trebuia să cred că un precedent de succes însemna o șansă în plus pentru noi de a încheia afacerea. Carol, Phil și restul echipei legislative de la Casa Albă au petrecut o mare parte din primăvara anului 2009 făcând naveta între cele două camere, avansând procesul, netezind problemele și oferind principalilor pionieri și echipelor lor suportul tehnic și îndrumarea strategică de care aveau nevoie. Toate acestea se petreceau în timp ce noi încercam să reabilităm economia, să promulgăm Legea sănătății, să elaborăm un pachet de legi privind imigrația, să confirmăm candidații din justiție și să avansăm o duzină de alte inițiative în Congres – o mărturie a muncii asidue depuse de întreaga echipă. Biroul lui Rahm – un spațiu modest mobilat, cu o masă de conferințe în mijlocul camerei, acoperită, de obicei, de cești de cafea, doze de Coca Cola dietetică și sandvișuri mâncate doar pe jumătate – a căpătat în tot acest timp o atmosferă de turn de control de trafic aerian, în care oamenii erau stimulați de consumul imens de cofeină.

Într-un târziu, într-o zi caniculară de la sfârșitul lui iunie, munca noastră a început să dea roade. Departamentul Social al Casei Albe a organizat un picnic pentru staff pe Peluza de Sud și eu tocmai începusem să mă plimb printre oameni, să iau bebeluși în brațe și să fac fotografii cu părinții mândri care făceau parte din staff, când Rahm a traversat în fugă pajiștea, fluturând în aer un document făcut sul.

„Camera Reprezentanților tocmai a votat Legea mediului, domnule președinte“, m-a anunțat el.

„Păi asta e o veste nemaipomenită!“ am zis, bătând palma cu el. „Cât de strâns a fost votul?“

Rahm mi-a arătat numărătoarea lui: 219 la 212. „Am obținut inclusiv opt voturi de la republicani moderați. Am pierdut și vreo doi democrați pe care ne-am bazat, dar mă socotesc eu cu ei. Eu zic să îi sunați pe Nancy, Waxman și Markey să le mulțumiți. Au avut de dus multă muncă de convingere în Cameră.“

Rahm trăia pentru astfel de zile, în care obțineam o victorie clară. Dar, în timp ce ne îndreptam spre Biroul Oval, oprindu-ne să salutăm lumea, am observat că șeful meu de cabinet, un tip de obicei înflăcărat, era neobișnuit de liniștit. A început să-mi explice ce-l preocupa: până la momentul acela, Senatul nici măcar nu înaintase o versiune a Legii mediului, darămite să o treacă prin comisiile de specialitate. McConnell își exersa, între timp, singurul lui talent, acela de a bloca voturile Senatului. Dat fiind procesul lent, fereastra pe care o aveam pentru a termina proiectul de lege înainte de vacanța parlamentară de Crăciun se îngusta din ce în ce mai tare. Eram sigur că după aceea vom avea și mai mult de furcă cu promulgarea, dat fiind că democrații din ambele camere aveau să dea dovadă de rețineri în votarea unei legi controversate exact într-o perioadă în care începeau campania pentru alegerile locale.

„Trebuie să ai încredere, frate“, i-am spus, bătându-l pe spate.

Rahm a dat din cap aprobator, dar ochii lui, mai întunecați decât de obicei, trădau îndoiala.

„Nu știu dacă avem suficient spațiu de manevră pentru toate aceste proiecte“, a spus el.

Cu alte cuvinte, unul sau chiar mai multe urmau să se prăbușească.

Atmosfera tensionată din Congres nu era singurul motiv pentru care speram să finalizăm măcar legislația de plafonare a poluării până în decembrie: în aceeași lună, la Copenhaga, era programat

un summit global al Națiunilor Unite pe probleme legate de schimbările climatice. După opt ani în care Statele Unite lipsiseră de la negocierile internaționale privind clima, sub administrația George W. Bush, așteptările partenerilor străini erau deosebit de mari. Cum aș fi putut convinge alte guverne să ia măsuri agresive legate de schimbările climatice din moment ce Statele Unite nu reprezentau un exemplu de urmat? Știam că adoptarea unei legi interne ne va situa într-o poziție mult mai avantajoasă în timpul negocierilor și va ajuta, de asemenea, la impulsionarea acțiunii colective necesare pentru protejarea planetei. La urma urmelor, efectul de seră nu are granițe. O lege care să reducă emisiile de noxe într-o țară ar fi contribuit la un sentiment de superioritate morală al cetățenilor respectivei țări, dar, dacă acest exemplu nu era urmat și de alte națiuni, temperaturile aveau să continue să crească. Așa încât, în vreme ce Rahm și echipa legislativă erau ocupați pe holurile Congresului, echipa mea de politică externă și cu mine am căutat modalități de a reageza America în poziția de lider în efortul internațional de reglementare a standardelor de climă.

Cândva poziția noastră frunțașă fusese doar una presupusă. În 1992, când liderii lumii se reuniseră la Rio de Janeiro pentru ceea ce a devenit cunoscut sub numele de „Summitul Terrei“, președintele George H.W. Bush se alăturase reprezentanților celor 153 de națiuni participante la semnarea unei Convenții Cadru a Națiunilor Unite pentru Schimbările Climatice – primul acord global în efortul de a stabili concentrațiile de noxe din atmosferă înainte ca acestea să atingă niveluri catastrofale. Administrația Clinton preluase în scurt timp ștafeta, colaborând cu alte națiuni pentru a transpune obiectivele generale anunțate la Rio într-un tratat ferm. Rezultatul final, denumit Protocolul de la Kyoto, trasa planurile detaliate ale unei acțiuni internaționale coordonate, inclusiv obiective de reducere a efectului de seră, un sistem global de comercializare a cărbunelui similar programului de plafonare, precum și mecanismele de finanțare a țărilor subdezvoltate pentru adoptarea de către acestea a energiei curate și pentru conservarea pădurilor care neutralizau emisiile de carbon, cum este, de pildă, jungla amazoniană.

Activiștii de mediu au salutat Protocolul de la Kyoto ca pe un punct de cotitură în lupta împotriva încălzirii globale. Țările membre din întreaga lume și-au convins guvernele să ratifice tratatul. Dar, în Statele Unite, unde ratificarea unui tratat necesită un vot afirmativ din partea a două treimi din Senat, Protocolul de la Kyoto s-a lovit, pur și simplu, de un zid. Asta se întâmpla

în anul 1997, când republicanii controlau Senatul și foarte puțini considerau schimbările climatice o problemă arzătoare. Președintele de atunci al Comisiei de Relații Internaționale din Senat, arhiconservatorul Jesse Helms, și-a făcut un titlu de mândrie din disprețul față de activiștii de mediu, față de Națiunile Unite și de tratatele multilaterale, în egală măsură. Democrații influenți, cum era senatorul din Virginia de Vest, Robert Byrd, s-au grăbit să se opună oricăror măsuri care ar fi putut afecta industriile ce se bazau pe energia fosilă și erau vitale pentru statele lor.

Anticipând un vot negativ, președintele Clinton a preferat să nu trimită Protocolul de la Kyoto în Senat, preferând o amânare în locul unei înfrângeri. Cu toate că șansele politice ale lui Clinton s-au revigorat după ce a supraviețuit procedurii de suspendare, Protocolul de la Kyoto a rămas la naftalină pe tot restul mandatului său. Orice speranță pentru o eventuală ratificare a tratatului a fost sugrumată total după ce George W. Bush l-a învins pe Al Gore în alegerile din 2000. Și uite așa s-a făcut că, în 2009, la un an după ce Protocolul de la Kyoto a intrat în sfârșit în vigoare, Statele Unite să fie unul din cele cinci state care nu semnaseră acordul. Celelalte patru erau Andorra, Cetatea Vaticanului (ambele atât de mici, însumând împreună o populație de circa 8 000 de locuitori, încât li s-a acordat statutul de „observatori” în loc să fie propriu-zis invitate ca participante); Taiwanul (care ar fi participat bucuros, dar nu putea din cauza că statutul său de națiune independentă era contestat încă de către China); și Afghanistanul (care avea o scuză rezonabilă și anume aceea de a fi fost zdruncinat de 30 de ani de ocupație și de război civil sângeros).

„E clar că lucrurile au atins cel mai de jos nivel când cei mai apropiați aliați ai noștri sunt de părere că, într-o anumită privință, suntem mai recalitrânți decât Coreea de Nord”, mi-a explicat Ben, clătînând din cap.

Privind în urmă, îmi imaginez uneori un univers paralel în care Statele Unite, o țară fără rival imediat după sfârșitul Războiului Rece, și-a pus uriașa putere și autoritate în slujba luptei pentru stoparea schimbărilor climatice. Îmi imaginez transformările din rețeaua energetică a lumii și reducerile emisiilor de noxe pe care le-am fi putut implementa; beneficiile de ordin geopolitic ce ar fi decurs din slăbirea strânsorii petrodolarilor și a autocrațiilor susținute de acești dolari; cultura de sustenabilitate care s-ar fi născut atât în țările dezvoltate, cât și în cele în curs de dezvoltare. Dar, pe măsură ce mă străduiam, împreună cu echipa, să trasez o strategie pentru *acest* univers, trebuia să recunosc un adevăr clar:

chiar și cu democrației la cârma Senatului, tot nu puteam obține 67 de voturi pentru ratificarea acordului existent de la Kyoto.

Aveam destule probleme cu Senatul pe care încercam să-l convingem să elaboreze un proiect de lege viabil cu privire la mediul de acasă. Barbara Boxer și democratul de Massachusetts John Kerry au pierdut luni întregi redactând o potențială legislație, dar a fost imposibil pentru ei să găsească măcar un coleg republican dispus să cosponsorizeze proiectul, ceea ce însemna că era improbabil ca legea să treacă acum sau că se impunea o nouă abordare, mai centristă.

După ce am pierdut un aliat republican în John McCain, speranțele noastre s-au îndreptat spre unul dintre cei mai buni prieteni ai lui din Senat, Lindsey Graham din Carolina de Sud. Scund, cu o înfățișare bonomă și un glas târăgănat de sudist, care putea trece într-o clipă de la duioșie la amenințare, Graham era, în principal, recunoscut ca un câine de pază credincios siguranței naționale – un membru al așa-numitului grup Trei Amigos, alături de McCain și Lieberman, care fusese unul din cei mai mari susținători ai Războiului din Irak. Graham era isteț, fermecător, sarcastic, lipsit de scrupule, versat în relația cu presa și – datorită, în parte, adorației lui reale pentru McCain – dispus, din când în când, să se abată de la linia conservatoare, mai ales în ceea ce privea sprijinul pentru reforma imigrației. După ce fusese reales pentru un mandat de încă șase ani, Graham își putea permite să-și asume anumite riscuri și, cu toate că nu dovedise niciodată un interes față de schimbările climatice, acum se simțea provocat de posibilitatea de a călca pe urmele lui McCain și de a media o înțelegere bipartidă. La începutul lunii octombrie, s-a oferit să îi convingă pe cei câțiva republicani de care aveam nevoie pentru a trece legislația de mediu în Senat –, dar numai cu condiția ca Lieberman să îl ajute, iar Kerry să convingă activiștii de mediu să facă unele concesii privind subvențiile pentru industria energiei nucleare și deschiderea unor linii de coastă americane pentru platformele petroliere maritime.

Nu mă încânta deloc ideea de a depinde de Graham. Îl cunoșteam de pe vremea când activasem în Senat ca pe o persoană căreia îi plăcea să facă pe conservatorul sofisticat și conștient de sine, dezarmându-i pe democrați și pe jurnaliști cu evaluările lui necioplite privind punctele sensibile ale partidului său, scoțând în evidență necesitatea ca politicienii să se elibereze de ideologia care îi obstrucționa precum o cămașă de forță. Dar s-a întâmplat de multe ori ca Graham să se fofileze atunci când trebuia să voteze sau să ia o atitudine care l-ar fi putut costa din punct de vedere politic.

(„Știi cum la începutul unui film de spionaj sau de acțiune faci cunoștință cu distribuția, nu?”, l-am întrebat pe Rahm. „Ei bine, Graham este tipul ăla care-i trage pe toți pe sfoară ca să-și salveze pielea.”) Realist vorbind, opțiunile noastre erau limitate („Dacă nu cumva Lincoln sau Teddy Roosevelt intră pe ușa aia, amice”, a răspuns Rahm, „Graham este singura noastră speranță.”); conștienți de faptul că orice apropiere mai strânsă de Casa Albă l-ar fi neli-niștit, am decis să le dăm lui Graham și cosponsorilor lui spațiul necesar pentru a redacta versiunea lor de lege, lăsând pe mai târziu remedierea oricăror prevederi mai complicate.

Între timp ne-am pregătit pentru ceea ce ne aștepta la Copenhaga. Dat fiind faptul că Protocolul de la Kyoto urma să expire în 2012, negocierile finanțate de Națiunile Unite pentru un tratat suplimentar începuseră deja de un an, cu scopul de a ajunge la un acord în timp util, înaintea summitului din decembrie. Nu eram, însă, dispuși să semnăm un nou tratat care ar fi semănat prea mult cu originalul. Atât consilierii mei cât și eu aveam unele îngrijorări în privința strategiei Kyoto – mai cu seamă a folosirii sintagmei „responsabilități comune, dar diferențiate”, care plasa povara reducerii efectului de seră aproape exclusiv pe economiile avansate, mari consumatoare de energie, cum erau cea a Statelor Unite, ale Uniunii Europene și Japoniei. Ca o chestiune de corectitudine, era logic ca țările dezvoltate să fie îndemnate să facă mult mai mult legat de schimbările de climă decât țările subdezvoltate. Efectul de seră era rezultatul unui secol de industrializare a lumii occidentale, iar amprenta de carbon din partea țărilor bogate era mult mai mare pe cap de locuitor decât a altor țări. Existau niște limite în pretențiile pe care le-am fi putut avea de la țările sărace ca Mali, Haiti sau Cambodgia – locuri în care mulți oameni nici măcar nu aveau acces la sursele electrice de bază – față de emisiile lor de noxe și-așa neglijabile (pretenții care ar fi putut să le împiedice dezvoltarea pe termen scurt). În fond, americanii și europenii puteau obține rezultate mult mai bune doar prin ajustarea termostatelor cu câteva grade.

Problema era că Protocolul de la Kyoto interpretase în așa fel „responsabilitățile diferențiate” încât puterile emergente de talia Chinei, Indiei sau a Braziliei nu aveau *nici un fel* de obligații ferme de a-și reduce emisiile de noxe. Poate că acest lucru ar fi putut avea sens în momentul redactării protocolului, cu 12 ani în urmă, înainte ca globalizarea să transforme economia mondială. În mijlocul unei recesiuni brutale, când americanii spumegau deja de furie din

cauza externalizării constante a locurilor de muncă, un tratat care plasa constrângerile de mediu pe umerii fabricilor interne fără a cere o acțiune similară din partea guvernului de la Beijing sau de la New Delhi nu putea fi susținut. După câte se părea, China depășise Statele Unite din punct de vedere al emisiilor anuale de dioxid de carbon în 2005, iar cifrele din India erau, de asemenea, în creștere. Era tot atât de adevărat că cetățeanul de rând din China sau India consuma doar o fracțiune din energia folosită de americanii obișnuiți, însă experții au anticipat o dublare a amprente de carbon a acestor țări în deceniile următoare, dat fiind că din ce în ce mai mulți cetățeni, dintr-o populație de peste două miliarde, își doreau să achiziționeze aceleași aparate moderne de care se bucurau oamenii din țările avansate. Iar dacă experții apreciaseră corect, planeta avea să ajungă sub ape indiferent de măsurile impuse de alte țări – un argument pe care republicanii (cel puțin aceia dintre ei care nu negau complet schimbarea de climă) îl foloseau ca pretext pentru atitudinea pasivă a Statelor Unite.

Aveam nevoie de o abordare proaspătă. Sub îndrumarea critică a lui Hillary Clinton și a trimisului special al Departamentului de Stat pe problemele schimbărilor climatice, Todd Stern, echipa mea a redactat o propunere pentru un acord interimar mai redus, concentrat pe trei angajamente comune. În primul rând, acordul trebuia să ceară *fiecărei* națiuni – inclusiv puterilor emergente ca India și China – să înainteze un plan autodeterminat de reducere a emisiilor de noxe. Planul *fiecărei* țări avea să fie elaborat în funcție de resurse, de profilul energetic și de stadiul de dezvoltare, urmând a fi revizuit la intervale regulate de timp pe măsură ce capacitatea economică și tehnologică a țării creștea. În al doilea rând, chiar dacă aceste programe naționale nu trebuiau implementate potrivit legislației internaționale așa cum se întâmpla cu obligațiile ce decurgeau din alte tratate, fiecare țară era obligată să impună măsuri ce permiteau altor parteneri să controleze, independent, că angajamentele de reducere a emisiilor de noxe erau respectate. În al treilea rând, țările dezvoltate se obligau să acorde țărilor subdezvoltate ajutoare de miliarde de dolari pentru atenuarea și adaptarea condițiilor de mediu, atâta timp cât țările sărace își respectă angajamentele (mult mai modeste).

Dacă era bine gândit, acest proiect avea să forțeze China și celelalte puteri emergente să pună osul la treabă, respectând în același timp sintagma „responsabilități comune, dar diferențiate” din Protocolul de la Kyoto. Prin stabilirea unui sistem credibil de validare

a eforturilor altor țări în vederea reducerii noxelor, puteam să prezentăm în fața Congresului o pledoarie solidă pentru adoptarea propriei legislații a mediului și, speram noi, să punem bazele unui tratat mai robust în viitorul apropiat. Dar Todd, un avocat pasionat și atent la orice detaliu, care fusese negociator șef al administrației Clinton la Kyoto, ne-a avertizat că propunerea noastră va fi greu acceptată la nivel internațional. Toate țările Uniunii Europene care ratificaseră Protocolul de la Kyoto și luaseră deja măsuri pentru reducerea poluării, voiau să încheie un pact care să includă prevederi de reducere a poluării cu caracter juridic obligatoriu pentru Statele Unite și China. China, India și Africa de Sud, pe de altă parte, erau mulțumite cu statutul actual și se împotrivise schimbării Protocolului de la Kyoto. Activiștii de mediu din toată lumea își anunțaseră prezența la summit. Mulți dintre ei priveau summitul de la Copenhaga ca pe un moment decisiv și găseau că orice acord în afara unui tratat cu caracter juridic obligatoriu care să impună noi restricții ar fi fost un fiasco.

Mai precis, un fiasco atribuit *mie*.

„Nu e drept“, a spus Carol, „dar ei gândesc că, dacă ești serios în privința schimbărilor de climă, ar trebui să fii capabil să convingi Congresul și celelalte țări să facă ceea ce este necesar.“

Nu puteam da vina pe activiștii de mediu pentru standardele înalte stabilite. Oamenii de știință fuseseră cei care ceruseră asta. Știam, totodată, că era inutil să fac promisiuni pe care nu le puteam respecta. Aveam nevoie de mai mult timp și de o economie refăcută înainte de a convinge publicul american să sprijine un tratat de mediu ambițios. Trebuia, de asemenea, să conving China să colaboreze cu noi, și aveam probabil nevoie de o mai mare majoritate în Senat. Dacă lumea aștepta ca Statele Unite să semneze un tratat cu caracter juridic obligatoriu la Copenhaga, atunci eu eram nevoit să îmi reduc așteptările, începând cu cele legate de secretarul general al Națiunilor Unite, Ban Ki-moon.

Cu toate că ocupa deja de doi ani fotoliul celui mai vizibil diplomat al lumii, Ban Ki-moon nu se remarcase prin nimic special pe scena internațională. Asta ținea cumva și de natura funcției sale: pentru că, deși secretarul general al ONU prezidează un buget de miliarde de dolari, un sistem birocratic cuprinzător și o seamă de agenții internaționale, puterea acestuia este în mare măsură derivativă și depinde de abilitatea de a îndruma un număr de 193 de țări într-o direcție relativ comună. Profilul discret al lui Ban era, de asemenea, rezultatul stilului său rezervat, metodic, o abordare

a diplomației în stilul „pictatului pe numere” care îi servise de minune pe parcursul celor 37 de ani de carieră în politica externă și corpul diplomatic al Coreei de Sud, dar care contrasta puternic cu charisma cosmopolită a predecesorului său de la Națiunile Unite, Kofi Annan. O întâlnire cu Ban nu era presărată cu povești captivante, cu remarci spirituale sau cu viziuni uluitoare. Nu te întreba niciodată despre familie și nici nu împărtășea cu nimeni detalii ale vieții lui în afara serviciului. După o strângere de mână viguroasă și repetate mulțumiri din partea lui pentru disponibilitatea mea de a mă întâlni cu el, Ban se pierdea într-o mare de subiecte de discuție și de informații, expuse într-o engleză fluentă, dar marcată de accent, în limbajul onest, șablon al comunicatelor ONU.

În pofida personalității sale șterse, am ajuns să-l simpatizez și să-l respect pe Ban. Era cinstit, direct, dezarmant de optimist, un om care ținuse piept de multe ori presiunii din partea statelor membre într-un efort de a implementa reformele ONU necesare și care se situa, din instinct, de partea corectă a problemelor chiar dacă nu avea mereu capacitatea de a-i motiva și pe alții să procedeze la fel. Ban era totodată extrem de insistent – în special în chestiunea schimbărilor de mediu, din care făcuse una din principalele sale priorități. Prima oară când ne-am întâlnit în Biroul Oval, la mai puțin de două luni de la preluarea mandatului, m-a rugat să-i promit că voi participa la summitul de la Copenhaga.

„Prezența dumneavoastră, domnule președinte, va trimite un semnal foarte puternic în legătură cu nevoia imediată de cooperare internațională în chestiunea schimbărilor climatice”, mi-a spus el. „Un semnal foarte puternic.”

I-am explicat tot ceea ce intenționam să facem pe plan local pentru a reduce emisiile de noxe din SUA, precum și provocările pe care le întâmpinam în trecerea unui tratat de tip Kyoto prin Senatul american, cât de curând posibil. I-am vorbit despre propunerea noastră pentru un acord interimar și despre formarea unui „grup de poluatori majori”, separat de negocierile sponsorizate de Națiunile Unite, pentru a vedea dacă putem ajunge la o poziție comună cu China pe acest subiect. În timp ce vorbeam, Ban încuviința din cap politicos, notându-și din când în când câte o idee sau potrivindu-și ochelarii pe nas. Dar nimic din ceea ce i-am spus nu l-a îndepărtat de la principala sa misiune.

„Participarea dumneavoastră este vitală, domnule președinte”, a spus el, „și sunt sigur că putem conduce aceste negocieri astfel încât să ajungem la un acord victorios.”

Așa au decurs lucrurile și în lunile ce au urmat. Indiferent de câte ori mi-am exprimat îngrijorarea în legătură cu turnura pe care o luau negocierile sponsorizate de ONU, indiferent cât de brutal am fost în privința poziției SUA față de un acord cu caracter juridic obligatoriu de tipul celui de la Kyoto, Ban revenea la necesitatea prezenței mele la Copenhaga în decembrie. A adus vorba despre asta și la reuniunile G20, și la reuniunile G8. Până la urmă, în timpul plenarei Adunării Generale din septembrie, de la New York, am cedat rugămintilor și i-am promis Secretarului General ONU că voi face tot ce-mi stă în putință pentru a participa la conferință, atâta vreme cât semnalele primite îmi dădeau de înțeles că acordul va stipula condiții cu care vom fi de acord. După care m-am întors spre Susan Rice și i-am spus că mă simt ca un elev de liceu presat să se ducă la balul de absolvire cu colega lui mai tociară, dar prea drăguță ca s-o refuze.

La momentul începerii conferinței de la Copenhaga din decembrie, părea că temerile mele cele mai întunecate aveau să dispară. Pe plan intern, încă așteptam ca Senatul să voteze o legislație de plafonare a poluării, iar în Europa dialogul în privința tratatului ajunsese într-un punct mort. Hillary și Todd plecaseră înaintea mea pentru a obține sprijinul pentru propunerea noastră de înțelegere interimară, dar la telefon mi-au descris o scenă haotică, în care China și alți lideri BRICS se încăpățâneau să-și mențină pozițiile, europenii erau frustrați atât din cauza noastră cât și a chinezilor, țările subdezvoltate cereau mai mult ajutor financiar, organizatorii danezi și cei de la Națiunile Unite erau copleșiți, iar grupurile de activiști de mediu își manifestau disperarea față de ceea ce părea un incendiu scăpat de sub control. Având în vedere eșecul iminent, ca să nu mai vorbesc despre faptul că eram încă ocupat cu trecerea legislației vitale prin Congres înainte de vacanța parlamentară de iarnă, Rahm și Axe au ridicat problema utilității călătoriei mele.

În ciuda reținerilor mele, am decis ca, chiar dacă exista o șansă foarte mică de-a strânge ceilalți lideri în jurul unui acord internațional, aceasta să fie mai importantă decât posibilitatea unui eșec. Pentru a face călătoria mai ușor de suportat, Alyssa Mastromonaco a pus la punct o agendă lejeră, conform căreia urma să zbor la Copenhaga după o zi de lucru în Biroul Oval, ca apoi să am la dispoziție zece ore – timp suficient pentru a-mi susține discursul și a avea câteva întâlniri bilaterale cu șefi de state – înainte de a mă întoarce acasă. Trebuie să recunosc că în timp ce urcam la bordul Air Force One nu m-am simțit deloc entuziasmat

la gândul că voi zbura toată noaptea peste Atlantic. Așezat într-un fotoliu confortabil din piele din sala de conferințe a aeronavei, am comandat un păhărel de vodcă în speranța că mă va ajuta să dorm măcar câteva ore și l-am privit pe Marvin cum schimba canalele televizorului, încercând să prindă un meci de baschet.

„S-a gândit cineva“, am întrebat, „la cantitatea de dioxid de carbon eliberată în atmosferă doar ca urmare a acestei călătorii în Europa? Sunt sigur că pe lângă alte avioane, elicoptere sau coloane oficiale de mașini, eu las cea mai mare amprentă de carbon pe care o poate lăsa o singură persoană de pe toată planeta asta blestemată.“

„Hmm...“, a îngânat Marvin. „Cred că ai dreptate.“ A găsit meciul de baschet care ne interesa, a dat sonorul mai tare și apoi a adăugat: „Ai grijă să nu spui asta în discursul de mâine“.

Era o dimineață mohorâtă, polară când am ajuns la Copenhaga. Drumurile către oraș erau învăluite în ceață. Clădirea conferinței arăta precum un mall transformat. Am ajuns în mijlocul unui labirint de lifturi și coridoare, unul dintre ele flancat în mod bizar de niște manechine, apoi ne-am întâlnit cu Hillary și Todd pentru a ne pune la curent cu evenimentele. Ca parte a acordului interimar propus, o autorizasem pe Hillary să comunice angajamentul oficial al Statelor Unite de a reduce cu 17% emisiile de noxe până în 2020 și de a contribui cu zece miliarde de dolari la Fondul Verde pentru Climă, un fond internațional în valoare de 100 de miliarde de dolari destinat ajutoarei țărilor subdezvoltate în eforturile lor de reducere a schimbărilor climatice și de adaptare la noile condiții. Potrivit lui Hillary, delegații mai multor state își exprimaseră interesul față de alternativa noastră, dar europenii continuau să spere într-un tratat cu caracter juridic obligatoriu, în timp ce China, India și Africa de Sud s-ar fi mulțumit să vadă conferința compromisă total și să dea vina pe americani pentru asta.

„Dacă reușești să îi convingi pe europeni și pe chinezi să sprijine un acord interimar, atunci e posibil, chiar probabil, ca restul lumii să se alinieze demersului“, m-a informat Hillary.

După ce am lămurit partea mea de contribuție, i-am făcut o vizită de curtoazie premierului danez Lars Lokke Rasmussen, care prezida sesiunile de negocieri din ultimele zile. Ca toate țările nordice, Danemarca excela în relații internaționale, iar Rasmussen reflecta el însuși multe dintre calitățile daneze – era prevenitor, bine informat, pragmatic și uman. Numai că sarcina ce îi fusese încredințată – aceea de a încropi un consens global într-o chestiune

complicată și controversată, în privința căreia cele mai mari puteri ale lumii nu se puteau pune de acord – ar fi fost una dificilă pentru oricine. Pentru un lider în vârstă de 45 de ani al unei țări mici, care preluase funcția cu doar opt luni în urmă, sarcina era de-a dreptul imposibilă. Presa jubila pe marginea eșecului lui Rasmussen, care pierduse controlul conferinței, în timp ce delegații se opuneau în permanență propunerilor lui, îi puneau deciziile sub semnul întrebării și îi contestau autoritatea, precum procedează niște adolescenți indisciplinați când le vine un profesor suplinitor. La momentul la care am ajuns față-n față, bietul om era șocat, ochii săi albaștri erau injectați din cauza epuizării, iar părul său blond i se lipise de creștet de parcă abia terminase un meci de lupte greco-romane. A ascultat cu atenție în timp ce i-am explicat strategia noastră și a pus câteva întrebări punctuale despre modul în care funcționează un acord interimar. În general a părut ușurat la gândul că mă va urmări încercând să salvez situația.

Ne-am mutat într-o aulă mare, improvizată, unde am descris plenarei cele trei componente ale acordului interimar, dar și alternativele: lipsa oricărei acțiuni și scandalurile, în vreme ce planeta arde încet, dar sigur. Publicul a ascultat respectuos, în liniște, iar Ban a venit să mă felicite în culise, strângându-mi mâna cu ambele sale mâini, purtându-se de parcă era absolut firesc pentru el să-mi ceară să salvez negocierile și să improvizez o înțelegere pe ultima sută de metri cu ceilalți lideri.

Restul zilei a fost diferit de orice alt summit la care am fost prezent în calitate de președinte. Dincolo de haosul sesiunii în plen, am avut și o serie de întâlniri secundare, făcând slalom prin coridoarele pline de oameni care își lungeau gâturile și făceau fotografii. În afară de mine, cel mai important personaj al zilei era premierul chinez Wen Jiabao. Venise cu o delegație uriașă după el și toți fuseseră inflexibili și aroganți în toate întâlnirile, refuzând să accepte că și China trebuie să se supună unui control internațional al nivelului său de poluare; ei credeau cu tărie în faptul că datorită alianței lor cu Brazilia, India și Africa de Sud întruneau suficiente voturi pentru a bloca orice înțelegere. Într-o întâlnire bilaterală, între patru ochi cu Wen, am ripostat și l-am avertizat că chiar dacă China vedea în evitarea obligațiilor de transparență o victorie pe termen scurt, ea va reprezenta un dezastru pe termen lung pentru toată planeta. Am căzut de acord să mai vorbim pe parcursul zilei.

Era și acesta un progres. După-amiaza s-a evaporat, pur și simplu, iar sesiunile de negocieri au continuat. Am reușit să obținem un

proiect de acord aprobat de membrii Uniunii Europene și de câțiva alți delegați, dar n-am ajuns la nici un rezultat în sesiunile ulterioare cu chinezii, Wen a refuzat să mai facă act de prezență și i-a delegat pe câțiva membri de rang inferior ai delegației, care au fost, cum era de așteptat, la fel de inflexibili. Ceva mai târziu, am fost condus într-o altă sală, unde așteptau nemulțumiți delegații europeni.

Majoritatea liderilor erau acolo, inclusiv Merkel, Sarkozy și Gordon Brown, toți cu aceeași expresie de frustrare pe chip. Voiau să înțeleagă cum se făcea că, deși Bush nu mai era președinte, iar la putere veniseră democrații, Statele Unite nu puteau ratifica un tratat de tip Kyoto. În Europa, au spus ei, până și partidele de extremă dreaptă au acceptat realitatea schimbărilor climatice – deci care era problema cu americanii? Mi-au mai spus că știau că chinezii reprezentau o problemă, dar nu înțelegeau de ce nu puteam aștepta un viitor acord pentru a le forța mâna?

Timp de o oră, i-am lăsat să spună tot ce aveau pe suflet, le-am răspuns la întrebări și m-am arătat înțelegător față de îngrijorările lor. În cele din urmă, realitatea situației fusese pricepută de întreaga sală, și a rămas în sarcina lui Merkel să rostească cu voce tare ceea ce gândeam cu toții.

„Cred că ceea ce încearcă Barack să ne descrie nu este opțiunea la care am sperat toți“, a spus ea calmă, „dar e singura opțiune pe care o avem la ora actuală. Așa că... să așteptăm să vedem ce spun chinezii și ceilalți, și apoi vom lua o decizie.“ S-a întors apoi spre mine. „Te duci să te întâlnești cu ei acum?“

„Da.“

„Atunci îți urez succes“, a mai spus Merkel. A ridicat din umeri, și-a aplecat ușor capul, a strâmbat ușor din gură, a ridicat din sprâncene – gestul cuiva obișnuit să aibă de-a face cu cerințe neplăcute.

Avantajul pe care am crezut că îl obținusem din întâlnirea cu europenii s-a topit într-o clipă când Hillary s-a întors în sala noastră de așteptare. Marvin ne-a anunțat că o teribilă furtună de zăpadă se apropia de Coasta de Est a Americii și, pentru a ajunge în siguranță la Washington D.C., Air Force One trebuia să decoleze în cel mult două ore și jumătate.

M-am uitat la ceas. „La ce oră e programată următoarea întâlnire cu Wen?“

„Păi, șefule, chiar asta e problema“, a răspuns Marvin. „Nu dăm de el.“ Mi-a explicat că atunci când cei din echipă încercaseră să ia legătura cu omologii lor chinezi, li se comunicase că Wen se afla deja în drum spre aeroport. Unii spuneau că era încă în clădire. Într-o

întâlnire cu ceilalți lideri care se opuneau monitorizării emisiilor de noxe din țările lor, dar nu reușiserăm să confirmăm zvonul.

„Adică mă evită.”

„Am trimis câțiva oameni să-l caute.”

După câteva minute, Marvin s-a întors să ne anunțe că Wen, împreună cu liderii Braziliei, Indiei și Africii de Sud fuseseră localizați într-o sală de conferințe aflată câteva etaje mai sus.

„Prea bine”, am spus și m-am întors spre Hillary. „Când a fost ultima oară când ai apărut la o petrecere neinvitată?”

A început să râdă. „A trecut ceva timp de-atunci”, mi-a răspuns cu atitudinea unui copil serios dispus să riște.

Însoțit de un alai de angajați și de agenții Serviciilor Secrete, am urcat la etaj. La capătul unui coridor lung, era camera care ne interesa: o sală cu pereți din sticlă, suficient de încăpătoare pentru o masă de conferințe, în jurul căreia ședea premierul Wen, premierul Singh și președinții Lula și Zuma, împreună cu câțiva dintre miniștrii lor. Echipa chineză de securitate a venit în întâmpinarea noastră, cu mâinile ridicate ca și cum ar fi dorit să ne oprească, dar când și-au dat seama cine suntem, au început să ezite. Cu un zâmbet și un semn din cap, Hillary și cu mine am trecut pe lângă ei și am intrat în sală, lăsând în urmă ceva agitație între agenții de securitate și angajații noștri.

„Ești pregătit să vorbești cu mine, Wen?” am întrebat cu voce tare, iar liderului chinez i-a căzut fața de uimire. Am făcut înconjurul mesei și am strâns mâna tuturor celor prezenți. „Domnilor! V-am căutat peste tot. Ce-ar fi să încercăm să ajungem la o înțelegere?”

Înainte ca vreunul dintre ei să poată obiecta, am pus mâna pe un scaun gol și m-am așezat. Vizavi de mine, Wen și Singh au rămas impasibili, în timp ce Lula și Zuma și-au băgat nasul în hârtiile din fața lor. Le-am explicat că tocmai vorbisem cu liderii europeni și că aceștia erau pregătiți să accepte propunerea noastră pentru un acord interimar dacă grupul de față era capabil să ne sprijine printr-un limbaj care să asigure un mecanism credibil pentru a monitoriza independent că țările lor respectau angajamentele de reducere a efectului de seră. Ceilalți lideri ne-au explicat, pe rând, de ce propunerea noastră era inacceptabilă: Protocolul de la Kyoto era cât se poate de bun; Occidentul se făcea vinovat de încălzirea globală și acum avea pretenția de la țările mai puțin dezvoltate să suporte consecințele pentru a rezolva problema; planul nostru viola principiul „responsabilităților comune, dar diferențiate”; verificarea mecanismului, propusă de noi, încălca suveranitatea

națională. După circa o jumătate de oră, m-am sprijinit de spătarul scaunului și m-am uitat fix în ochii premierului Wen.

„Domnule prim-ministru, timpul nostru aproape că a expirat, așa că o să trec direct la subiect“, i-am spus. „Înainte de a păși în această încăpere, bănuiesc că planul dumneavoastră a fost să plecați și să anunțați că Statele Unite se fac vinovate de faptul că nu s-a ajuns la o nouă înțelegere. Poate aveți senzația că, dacă trageți de timp, europenii vor ajunge la disperare și vor semna un alt tratat tip Kyoto. Uitați cum stă treaba, le-am explicat foarte clar că nu pot obliga Congresul american să ratifice tratatul pe care dumneavoastră îl doriți. Și nu există nici o garanție că votanții din Europa, sau din Canada, sau din Japonia vor fi dispuși să își pună industriile în dezavantaj și să arunce cu banii pentru a ajuta țările subdezvoltate să gestioneze schimbările de climă în situația în care cei mai mari poluatori chibițează de pe margini.“

„E posibil să mă înșel“, am continuat. „Poate că veți reuși să convingeți lumea că noi suntem de vină. Dar asta n-o să împiedice încălzirea continuă a planetei. Nu uitați că am și eu propriul megafon și e destul de mare. Dacă părăsesc această sală fără să ajungem la un acord, prima mea oprire va fi în holul de la parter, unde jurnaliștii din toată lumea așteaptă știri proaspete. Și le voi spune că am fost pregătit să fac un angajament de reducere a emisiilor noastre de noxe și să aloc miliarde de dolari pentru sprijinirea altor țări, dar că dumneavoastră, cei de la această masă, ați hotărât că e mai bine să stați cu mâinile în sân. O să declar același lucru și reprezentanților țărilor subdezvoltate care ar fi putut beneficia de toți acești bani. Și o să spun asta și oamenilor din țările dumneavoastră, care suferă cel mai mult de pe urma schimbărilor climatice. Și-atunci o să vedem pe cine vor crede.“

În momentul în care translatorii m-au ajuns din urmă, ministrul chinez al mediului, un tip robust, cu fața rotundă și cu ochelari, s-a ridicat brusc din scaun și a început să vorbească în dialectul mandarin, ridicând vocea, dând din mâini în toate direcțiile și congestionat la față din cauza agitației. A continuat așa preț de vreo două minute, iar cei din sală nu înțelegeau ce se întâmplă. Până la urmă, premierul Wen a ridicat o mână subțire, cu vene proeminente și ministrul s-a așezat imediat. Mi-a venit să râd, dar m-am abținut și m-am întors spre tânăra interpretă chineză care traducea pentru Wen.

„Ce-a spus prietenul meu?“ am întrebat-o. Înainte ca ea să răspundă, Wen a dat din cap și a șoptit ceva. Interpreta a încuviințat din cap apoi s-a întors către mine.

„Premierul Wen spune că nu e important ce a spus ministrul mediului“, mi-a explicat ea. „Premierul Wen vă întreabă dacă aveți acordul la dumneavoastră, astfel încât toată lumea să poată înțelege termenii specifici.“

A mai fost nevoie de încă o jumătate de oră de negocieri cu ceilalți lideri și miniștrii lor aplecați peste mine și Hillary, în timp ce am subliniat cu un pix câțiva termeni din documentul boțit pe care îl aveam în buzunar, dar când am părăsit sala grupul era deja de acord cu propunerea noastră. Am coborât în grabă, am mai pierdut jumătate de oră cu semnăturile europenilor privind cele câteva schimbări cerute de liderii țărilor în curs de dezvoltare. Termenii au fost printați și puși imediat în circulație. Hillary și Todd au discutat cu delegații altor țări-cheie în încercarea de extindere a consensului. Am făcut o scurtă declarație de presă, anunțând semnarea acordului interimar, după care ne-am urcat în mașini și coloana oficială a pornit spre aeroport.

Am ajuns la timp, decolând cu zece minute mai devreme decât fusese preconizat.

În timpul zborului înapoi spre State, echipa a comentat amuzată evenimentele zilei pentru cei care nu fuseseră de față. Reggie, care lucrase cu mine destul timp încât să nu mai fie impresionat aproape de nimic, a afișat un rânjet de satisfacție când a băgat capul pe ușa camerei în care citeam un maldăr de memorii informative.

„Șefule, trebuie să recunosc că ai făcut o mișcare de gangster“, mi-a spus el.

Chiar mă simțeam bine. Reușisem să îmi duc numărul până la capăt pe una din cele mai mari scene ale lumii, pe marginea unui subiect care conta imens, într-o cursă contracronometru. Recunosc că presa a avut reacții diferite la acordul interimar, dar, dat fiind haosul ce a caracterizat conferința și încapătânarea delegației chineze, priveam situația ca pe o victorie – o piatră de temelie ce ne putea ajuta să trecem Legea mediului prin Senat. Ceea ce era și mai important, reușisem să convingem China și India să accepte – cu reticență și cu titlu provizoriu – noțiunea că fiecare țară, nu numai cele occidentale, avea o responsabilitate în încetinirea procesului de schimbare a climei. Șapte ani mai târziu, acel principiu de bază s-a dovedit esențial în semnarea Acordului de la Paris.

Ședeam la biroul meu și mă uitam pe fereastră, la întunericul spart din când în când de luminile de pe aripa dreaptă a avionului, copleșit în același timp de gânduri sumbre. Reflectam la munca

imensă depusă pentru implementarea acordului – nenumăratele ore muncite de un staff talentat și devotat; la negocierile de culise și la favorurile cerute; și, nu în ultimul rând, la intervenția de ultim moment care s-a bazat mai mult pe izbucnirea intuitivă decât pe argumente raționale. Și toate astea pentru o înțelegere interimară care – chiar dacă funcționa conform planului – era cel mult preliminară, era doar un pas înainte în gestionarea unei posibile tragedii planetare, o găleată cu apă aruncată asupra unui foc mistuitor. Am înțeles atunci că în pofida puterii ce decurgea din poziția pe care o ocupam, va exista întotdeauna o prăpastie între ceea ce știam că trebuie făcut pentru o lume mai bună și ceea ce puteam realiza în decursul unei zile, al unei săptămâni sau al unui an.

Furtuna anunțată lovise deja orașul Washington la momentul aterizării noastre, iar norii joși aruncau un amestec de zăpadă și ploaie de gheață. În orașele de nord, ca Chicago, echipamentele de dezăpezire erau deja scoase în stradă, curățând drumurile și aruncând sare, dar chiar și cea mai mică ninsoare paraliza zona D.C.-ului, notorie pentru faptul că era slab echipată, motiv pentru care școlile se închideau, iar traficul devenea imposibil. Marine One nu ne-a putut transporta din cauza vremii, așa că drumul înapoi la Casa Albă a durat mult mai mult, coloana oficială deplasându-se greu pe drumurile înghețate.

Când am ajuns la reședință era deja foarte târziu. Michelle era în pat, cu o carte în mână. I-am povestit despre călătorie și am întrebat-o ce fac fetele.

„Sunt fericite că avem zăpadă“, mi-a spus ea, „chiar dacă eu nu sunt.“ Mi-a aruncat un zâmbet compătimitor. „Malia o să te întrebe probabil mâine dimineață dacă ai salvat tigrii.“

Am dat aprobator din cap în timp ce-mi scoteam cravata.

„Mă străduiesc“, am spus.

PARTEA A ȘASEA

ÎN BUTOI

101-313-1

CAPITOLUL 22

Face parte din natura lumii politice și cu siguranță a funcției de președinte să te lovești și de momente dificile – acele momente în care, fie din cauza unei decizii total neinspirate sau din pricina unor circumstanțe neprevăzute, a unei decizii corecte, dar nepopulare, a incapacității de a comunica corect, titlurile din ziare îți devin ostile iar oamenii găsesc că îți lipsesc anumite calități. De obicei, presa își pierde interesul după două săptămâni, poate o lună, și nu te mai critică, asta pentru că fie problema s-a rezolvat între timp, fie pentru că ți-ai turnat cenușă în cap sau ai înregistrat o victorie sau un subiect mult mai important ți-a luat locul pe prima pagină.

Totuși, dacă aceste momente se prelungesc, te poți trezi în situația ingrată în care probleme se adună și apoi capătă un contur mai larg în narațiunea despre președinte și mandatul acestuia. Articolele ostile continuă să capteze atenția publicului, ceea ce duce la o scădere a popularității tale. Adversarii politici, precum rechinii care simt sângele, te atacă și mai virulent, iar aliații nu se arată foarte grăbiți să te apere. Presa începe să caute și alte hibe ale administrației tale, pentru a confirma impresia că te afli într-un impas politic. Până când – la fel ca temerarii și nesăbuiții de odinioară de la Cascada Niagara – te trezești prizonier în proverbialul butoi, rostogolindu-te în ape agitate, plin de vânătași și dezorientat, nesigur dacă ești cu capul în sus sau în jos, incapabil să oprești mișcarea, așteptând cu înfrigurare să ajungi la liman și sperând, împotriva oricăror evidențe, că vei supraviețui impactului.

Așa m-am simțit eu cam pe tot parcursul celui de-al doilea an de mandat: prizonier într-un butoi.

Nu a fost ceva neașteptat, bineînțeles, mai ales după mișcările Tea Party din vară și după scandalul pe marginea Legii pentru Îngrijire Medicală Accesibilă (ACA). Sondajele, care în primele mele șase luni de mandat au fost relativ constante, arătau o scădere a popularității mele în toamnă. Presa a devenit din ce în ce mai critică la adresa mea, atât în privința aspectelor cu adevărat semnificative (vezi decizia mea de a trimite mai multe trupe în Afghanistan), dar și a unora mai bizare (vezi cazul Salahi, un cuplu de parveniți din Washington care au găsit o cale să participe neinvitați la un dineu oficial și să se fotografieze cu mine).

N-am fost scutiți de probleme nici în timpul vacanței. În ziua de Crăciun, un tânăr nigerian pe nume Umar Farouk Abdulmutallab s-a urcat la bordul unui avion al companiei Northwest Airlines, ce zbura de la Amsterdam la Detroit, și a încercat să detoneze materialele explozive pe care și le cususe în lenjeria intimă. Din fericire, tragedia a fost evitată numai pentru că dispozitivul nu a funcționat; atunci când a observat că de sub pătura teroristului amator au început să iasă fum și flăcări, un pasager l-a imobilizat, însoțitorii de zbor au stins focul, iar avionul a aterizat în siguranță. Abia ajunseseam în Hawaii cu Michelle și cu fetele, pentru o binevenită vacanță de zece zile, dar mi-am petrecut mare parte din ele la telefon cu echipa de siguranță națională și cu FBI-ul, încercând să înțelegem cine era de fapt acest Abdulmutallab, pentru cine lucra și de ce nici securitatea aeroportuară, nici echipa ce răspundea de lista teroriștilor nu l-au împiedicat să se urce la bordul unui avion al Statelor Unite.

În acele prime șaptezece și două de ore, n-am știut să-mi urmez instinctul, adică să apar la televizor, să explic poporului american ce s-a întâmplat și să asigur oamenii că puteau călători în siguranță. Echipa mea reușise să mă convingă să mai aștept, dându-mi un argument de bun-simț: e important pentru un președinte să aibă toate informațiile înainte de a face o declarație publică. Funcția mea presupunea totuși mai mult decât administrarea guvernului și compilarea corectă a informațiilor. Publicul aștepta de la președinte explicații privind o lume dificilă și deseori înspăimântătoare. Departe de a fi percepută ca o dovadă de prudență, absența mea de pe posturile de televiziune m-a făcut să par neangajat și foarte curând m-am trezit sub atacul întregului spectru politic, în timp ce comentatorii mai agresivi au vehiculat ideea că eram mai preocupat de vacanța mea la tropice decât de amenințările la adresa țării mele. Nu m-a ajutat nici faptul că secretarul siguranței naționale, Janet Napolitano, o femeie de obicei sigură pe ea, s-a încurcat

într-un interviu televizat, iar la o întrebare despre breșele din sistemul de securitate răspunsese simplu că „sistemul funcționează”.

Proasta gestionare a așa-numitului incident cu „teroristul în lenjerie” le-a dat muniție republicanilor care i-au acuzat pe democrați că sunt prea blânzi cu teroriștii, ceea ce mi-a subminat autoritatea în chestiuni cum era cea a închiderii centrului de detenție de la Guantanamo Bay. Această gafă a contribuit, ca și multe alte erori neforțate din primul an al președinției mele, la alunecarea mea în sondaje. Totuși, potrivit lui Axe, care-și petrecea tot timpul studiind cifrele politice, confruntând tabelele conținând informațiile despre partidele politice, vârstă, rasă, gen, geografie și Dumnezeu mai știe ce, scăderea popularității mele în 2010 a avut și o cauză majoră.

Economia continua să se prăbușească.

Pe hârtie, măsurile noastre de urgență – împreună cu intervențiile Băncii Centrale – păreau să funcționeze. Sistemul financiar mergea cu toate motoarele pornite, băncile se apropiau de momentul în care urmau să redevină solvabile. Prețurile locuințelor, încă foarte scăzute, se stabilizaseră cel puțin temporar, iar vânzările auto din SUA începuseră să crească. Mulțumită Legii relansării economice, consumatorii și firmele începuseră să scoată din nou bani din buzunar, iar la nivel de state și orașe concedierile din rândurile profesorilor, agenților de poliție și altor angajați din domeniul public se mai diminuaseră (cu toate că nu s-au oprit). În toată țara, proiecte de construcții majore au fost reluate, compensând o parte din pierderile rezultate în urma sistării construcției de locuințe. Joe Biden și șeful lui de cabinet, fostul meu îndrumător de dezbateri Ron Klain, făcuseră o treabă excelentă prin supravegherea fondului de stimulente, iar Joe a dedicat multe ore din zi vorbind la telefon cu demnitarii de la centru sau locali ale căror proiecte erau întârziate sau care nu ne puneau la dispoziție suficientă documentație. În urma unui audit s-a constatat că, datorită acestor eforturi, numai 0,2% din fondurile Legii relansării fuseseră cheltuite necorespunzător, o statistică pe care ar fi invidiat-o până și companiile private cel mai bine administrate, date fiind sumele și proiectele implicate.

Și cu toate astea, pentru milioane de americani care încă se confruntau cu consecințele crizei economice, lucrurile păreau a sta mai rău, nicidecum mai bine. Unii dintre ei nu scăpaseră încă de pericolul executării silite. Economiiile lor fuseseră serios afectate, dacă nu cumva epuizate. Și, ceea ce era mai îngrijorător, mulți dintre ei nu găseau de lucru.

Larry Summers ne avertizase că șomajul era un „indicator întârziat”: în general, companiile nu recurgeau la concedieri decât la multe luni după declanșarea unei crize și nu reluau angajările decât la mult timp după încheierea crizei. În consecință, cu toate că rata concedierilor începuse să scadă în decursul anului 2009, numărul șomerilor continuase să crească. Rata șomajului a atins cel mai mare nivel, acela de 10%, în luna octombrie – cel mai mare nivel din anii 1980 încoace. Veștile continuau să fie atât de rele încât simțeam realmente un nod în stomac în prima zi de joi a fiecărei luni, când Departamentul Muncii trimitea la Casa Albă o copie, în avans, a rapoartelor lunare privind locurile de muncă. Katie susținea că putea ghici conținutul raportului numai urmărind limba-jul trupului fiecărui membru al echipei mele de economiști: dacă aceștia evitau să o privească în ochi sau dacă vorbeau în șoaptă sau dacă lăsau, pur și simplu, mapa pe biroul ei în loc să aștepte să mi-o înmâneze personal, știa că aveam de-a face cu încă o lună dificilă.

Iar dacă americanii erau, pe bună dreptate, frustrați în privința ritmului extrem de lent al relansării economice, planurile de salvare pentru bănci i-au scos din minți de-a dreptul. Doamne, cât de mult au urât oamenii programul TARP! Ei nu voiau să știe că programul de urgență funcționa mai bine decât ne așteptaserăm sau că mai mult de jumătate din suma acordată băncilor fusese deja recuperată, cu dobândă, sau că economia, în ansamblul ei, nu se putea regenera decât prin buna funcționare a piețelor de capital.

În tot spectrul politic, alegătorii considerau planul de salvare a băncilor o înșelătorie care permisesse baronilor din finanțe să iasă relativ nevătămați din criza economică.

Tim Geithner a ținut să precizeze că acest lucru nu era tocmai adevărat. Mi-a înșirat o listă cu toate demersurile prin care Wall Street își spălase păcatele: băncile de investiții falimentaseră, directorii executivi ai băncilor fuseseră concediați, valoarea acțiunilor scăzuse considerabil și se înregistraseră pierderi de miliarde de dolari. În egală măsură, avocații procurorului general Holder de la Departamentul de Justiție reușiseră să obțină despăgubiri record din partea instituțiilor financiare care încălcaseră legea. Chiar și-așa, nimeni nu putea ignora faptul că mulți dintre cei ce se făceau vinovați de situația economică precară a națiunii au rămas cu averi imense și au scăpat de acuzații pentru că legile, așa cum erau scrise, considerau imprudențele și ticăloșia consiliilor de administrație sau a agenților de bursă mai puțin condamnabile decât acțiunile unui delict minor care fură dintr-un magazin. Totul duhnea

a nedreptate, indiferent de meritele economice ale programului TARP sau de motivele de ordin juridic din spatele deciziilor Departamentului de Justiție de a nu pune anumite persoane sub acuzare.

„Unde este planul *meu* de salvare?” era refrenul popular. Frizerul meu m-a întrebat de ce nici unul dintre directorii executivi ai băncilor nu fusese aruncat după gratii; aceeași întrebare mi-a pus-o și soacra mea. Susținătorii programelor de locuințe au întrebat de ce băncile primiseră sute de miliarde din fondurile TARP, în timp ce doar o parte neînsemnată din aceste fonduri se dusesse direct la proprietarii de locuințe ce riscau executarea silită, pentru ca aceștia să-și poată achita creditul ipotecar. Răspunsul nostru – și anume că date fiind dimensiunile pieței imobiliare americane, chiar și un program generos ca TARP nu putea avea decât un efect nominal asupra ratei de executare silită și orice sume suplimentare aprobate de către Congres trebuiau folosite mai eficient, prin crearea de locuri de muncă – a sunat aspru și neconvingător, mai ales în cazurile în care programele *stabilite* chiar de noi pentru refinanțarea proprietarilor sau modificarea creditelor ipotecare au fost departe de așteptările publicului.

Nerăbdător să scape de furia cetățenilor, sau măcar să iasă din bătaia puștii, Congresul a instituit mai multe comisii de supraveghere, iar democrații și republicanii au acuzat pe rând băncile, au pus sub semnul întrebării deciziile autorităților și au dat vina cât au putut pe partidul advers. În anul 2008, Senatul a numit un inspector general special pentru monitorizarea TARP, un fost procuror pe nume Neil Barofsky, care avea prea puține cunoștințe financiare, dar avea talentul de a genera titluri senzaționale și de a ataca corpul decizional cu mare zel. Cu cât posibilitatea unui declin financiar dispărea, cu atât mai mulți erau cei care se întrebau dacă programul TARP fusese, de fapt, necesar. Iar pentru că noi eram acum la putere, Tim și ceilalți membri ai administrației mele se aflau în situația ingrată de a apăra ceea ce părea imposibil de apărât.

Republicanii s-au grăbit să profite de situație, sugerând că TARP fusese dintotdeauna ideea democraților. Zi de zi, lansau atacuri la adresa Legii privind relansarea economică și a strategiilor noastre economice, insistând asupra faptului că „pachetul de stimulente” nu era decât o gogoriță pentru acoperirea cheltuielilor scăpate de sub control, pentru mita electorală din partea liberalilor și pentru alte planuri de salvare a unor interese speciale. De asemenea, au dat vina pe Legea relansării economice că dusesse la o explozie a deficitului bugetar pe care îl moșteniserăm

de la administrația Bush și – fără a oferi aproape nici un fel de alternativă strategică – au susținut că cea mai bună metodă de redresare a economiei era ca guvernul să-și reducă bugetul, să-și pună ordine în sectorul fiscal, la fel cum familiile greu încercate din toată țara erau obligate „să strângă cureaua”.

Făcând o socoteală, la începutul anului 2010, sondajele arătau că din ce în ce mai mulți americani dezaprobaau conducerea economică – un semnal de alarmă care a explicat nu numai pierderea fotoliului de senator ocupat de Ted Kennedy pentru Massachusetts, dar și pierderilor din rândurile democraților, în anul cursei pentru funcția de guvernator în New Jersey și Virginia, state în care câștigasem detașat cu numai 12 luni în urmă. Axe era de părere că votanții din grupurile de studiu nu puteau face distincția între TARP, program pe care îl moșteniserăm, și pachetul de stimulente; ei știau numai că cei sus-puși erau favorizați în timp ce oamenii de rând erau trași pe sfoară. Tot ei considerau că cererile de reduceri de buget venite din partea republicanilor ca răspuns la criză – „austeritate” au numit-o economiștii – erau mai logice decât demersul nostru keynesian care cerea cheltuieli mai mari din partea guvernului. Democrații din Congres care reprezentau statele nehotărâte, îngrijorați deja asupra șanselor de a fi realeși, au început să se distanțeze de Legea relansării economice și au refuzat să mai folosească sintagma „pachet de stimulente”. Cei cu vederi mai de stânga, înfuriați de lipsa unei opțiuni publice din Legea sănătății, și-au reluat plângerile la adresa pachetului de stimulente pe care nu l-au considerat suficient de generos, acuzându-i pe Tim și pe Larry că erau prea intimi cu cei de pe Wall Street. Până și Nancy Pelosi și Harry Reid au început să pună la îndoială strategia de comunicare a Casei Albe – și în special înclinația noastră de a denunța „partizanatul excesiv” și „interesele speciale” de la Washington în loc să fim mai duri cu republicanii.

„Domnule președinte”, mi-a spus Nancy la telefon, „le tot spun membrilor grupului meu parlamentar că ceea ce ați realizat dumneavoastră într-un timp atât de scurt este absolut istoric. Sunt realmente foarte mândră de dumneavoastră. Dar în acest moment publicul nu știe ce ați realizat la modul concret. Ei nu cunosc cât de rău se poartă republicanii și cum încearcă să blocheze orice demers de-al dumneavoastră. Iar alegătorii nu au de unde să știe toate astea dacă dumneavoastră nu le spuneți.”

Axe, care răspundea de departamentul nostru de comunicare, era exasperat ori de câte ori aduceam vorba de conversațiile mele

cu președinta Camerei. „Poate că Nancy ți-ar putea explica cum să reduci rata de 10% a șomajului”, spunea el cu năduf. Apoi îmi reamintea că promisesem să schimb atmosfera de la Washington, nu să mă implic în obișnuitele lupte partizane. „Putem să-i porcăm pe republicani oricât”, a mai zis el, „dar la sfârșitul zilei toți suntem vizați dacă tot ce putem spune alegătorilor este «sigur, lucrurile stau rău – dar ar putea sta și mai rău»”.

Avea dreptate; dată fiind starea economiei, existau niște limite în orice strategie de comunicare. Am știut de la bun început că măsurile de recesiune vor fi dificile. Dar și Nancy avea dreptate atunci când mă critica. Eu eram, la urma urmei, cel care se mândrise cu faptul că nu avea să lase politicile pe termen scurt să afecteze reacția noastră la criza economică, de parcă legile gravitației politice nu ar fi fost valabile și în cazul meu. Când Tim și-a arătat îngrijorarea că o retorică mult prea aspră direcționată spre Wall Street risca să împiedice investitorii privați să recapitalizeze băncile și să prelungească criza financiară, am acceptat să cobor tonul, în ciuda obiecțiilor lui Axe și Gibbs. Acum, o mare parte din cetățenii țării credeau că sunt mai preocupat de situația băncilor decât de situația lor. Când Larry a propus să compensăm reducerile de taxe prevăzute de Legea privind relansarea economică pentru clasa de mijloc în rate bisăptămânale și nu printr-o plată unică, pentru că studiile arătaseră că oamenii aveau tendința să cheltuiască în acest mod, imprimând economiei un ritm mai alert, am fost de acord să facem asta, cu toate că Rahm mă avertizase că nimeni nu va sesiza ușoara creștere din cecurile de salarii. Acum, studiile arătau că majoritatea americanilor erau convinși că le *mărisem* taxele, nu că le micșorasem, și toate astea pentru a salva băncile, pachetul de stimulente și pentru a investi în sănătate.

M-am gândit că FDR nu ar fi comis niciodată o asemenea greșală. El înțelesese că scoaterea Americii din criză nu însemna aplicarea întocmai a strategiilor Noii Înțelegeri, ci câștigarea încrederii populației în procesul general și asigurând publicul că guvernul avea situația sub control. El a știu prea bine că, în timp de criză, oamenii au nevoie de o explicație rezonabilă pentru greutățile prin care trec și s-a adresat acestora la nivel emoțional – o istorie moralizatoare în care existau cei buni, cei răi și o intrigă ușor de urmărit.

Cu alte cuvinte, FDR înțelesese că pentru a fi eficientă, o guvernare nu trebuie să fie atât de antiseptică încât să ignore elementele de bază ale politicii: trebuie să știi să-ți vinzi programul, să recompensezi susținătorii, să ții piept adversarilor și să pui accent

pe elementele care contribuie la cauza ta în timp ce minimalizezi detaliile care nu ajută. M-am întrebat dacă nu cumva reușisem să transformăm o virtute într-un viciu; dacă nu cumva, prizonier propriilor aspirații, nu eșuasem să transmit poporului american un mesaj în care el să creadă; și dacă voi mai reuși să recâștig terenul pierdut, după ce cedasem narațiunea politică criticilor mei.

După mai mult de un an de cifre economice descurajatoare, s-a ivit în sfârșit și o rază de speranță. Raportul privind locurile de muncă din martie 2010 arăta că economia câștiga 162 000 de posturi – prima lună de creștere solidă din 2007 încoace. Atunci când Larry și Christy Romer au venit în Biroul Oval să-mi dea vestea, ne-am felicitat apoi i-am declarat „Angajații Lunii”.

„Ne dați și o plachetă, domnule președinte?”, a întrebat Christy.

„Nu ne permitem plachete”, am răspuns. „Dar aveți permisiunea mea să vă dați mari față de restul echipei.”

Rapoartele din aprilie și mai au fost, de asemenea, pozitive, dându-ne speranța că procesul de relansare economică se înscriesese de-acum pe o traiectorie bună. Nimeni de la Casa Albă nu se iluziona că o rată a șomajului de peste 9% era un prilej de sărbătorire. Dar am fost cu toții de acord că era de dorit, atât din punct de vedere economic cât și politic, să pun accentul, în discursurile mele, pe sentimentul de optimism. Am început chiar să plănuim un turneu prin toată țara la începutul verii, turneu în care urma să scot în evidență comunitățile în refacere și companiile care angajau din nou. „Vara relansării”, așa intenționam s-o numim.

Numai că Grecia a făcut implozie.

Deși criza financiară începuse pe Wall Street, impactul acesteia asupra Europei a fost la fel de sever. La multe luni după ce economia Statelor Unite a început să dea semne de regenerare, Uniunea Europeană se afla încă împotmolită în recesiune, băncile ei dădeau semne de slăbiciune, industriile majore mai aveau încă până să-și revină după scăderea uriașă a comerțului global, iar rata șomajului din unele țări ajunsese chiar și la 20%. Europeanii nu se luptau însă cu prăbușirea bruscă a pieței imobiliare, așa cum se întâmplase în cazul nostru, iar plasele lor de siguranță, mult mai generoase, au ajutat la ameliorarea impactului crizei asupra segmentelor de populație mai vulnerabile. Pe de altă parte, o combinație de cereri crescute pentru servicii publice, venituri fiscale reduse și planuri de salvare a băncilor puseseră o uriașă presiune pe bugetele guvernelor. Spre deosebire de Statele Unite – care au

refinanțat la costuri mici deficitele crescute chiar și pe timp de criză, în timp ce investitorii prudenți s-au grăbit să cumpere obligațiuni ale Trezoreriei – țări precum Irlanda, Portugalia, Grecia, Italia și Spania au avut greutăți din ce în ce mai mari în obținerea de împrumuturi. Eforturile acestora de a domoli piețele financiare prin reducerea cheltuielilor la guvern n-au făcut decât să slăbească și mai mult cererea agregată și să adâncească criza. În felul acesta s-a ajuns la deficite bugetare mai mari, la nevoia de împrumuturi suplimentare și la rate crescute ale dobânzilor, motiv pentru care piața financiară a fost și mai tare zdruncinată.

Nu ne puteam permite să asistăm pasivi la toate acestea. Problemele din Europa se reflectau într-o încetinire a redresării economice din Statele Unite: în fond, Uniunea Europeană era cel mai mare partener comercial al nostru, iar piețele financiare din SUA și Europa erau practic siameze. Pe aproape întreg parcursul anului 2009, atât eu cât și Tim i-am îndemnat pe liderii europeni să întreprindă acțiuni mult mai ferme pentru a-și relansa economiile. I-am sfătuit, de asemenea, să clarifice aceste chestiuni odată pentru totdeauna cu băncile lor („testul de stres” aplicat de autoritățile europene instituțiilor financiare era atât de viciat încât două bănci irlandeze au avut nevoie de sprijinul guvernului la doar câteva luni după ce trecuseră testul). Am îndemnat toate țările UE cu un bilanț contabil mai viguros să inițieze strategii de stimulare comparabile cu ale noastre, pentru a impulsiona investițiile în afaceri și pentru a crește cererea consumatorilor de pe continent.

N-am ajuns nicăieri. Deși, potrivit standardelor americane, cele mai mari economii europene sunt liberale, ele sunt conduse de către guverne de centru-dreapta, alese pe baza promisiunilor de echilibrare a bugetelor și de reforme pe piața liberă și nu pe criterii ce stipulează cheltuieli mai mari la guvern. Germania, în mod deosebit – adevărata putere economică a Uniunii Europene și cel mai influent membru al său – a continuat să vadă verticalitatea fiscală ca un răspuns la toate probleme economice. Cunoscând-o mai bine pe Angela Merkel, am ajuns s-o simpatizez foarte mult; o găseam echilibrată, onestă, riguroasă din punct de vedere intelectual și un om realmente bun din instinct. Dar, ca temperament, era o persoană conservatoare și un politician iscusit care-și cunoștea foarte bine electoratul, iar de fiecare dată când i-am sugerat că Germania trebuia să fie un exemplu prin cheltuieli mai mari în infrastructură sau prin reduceri de taxe, m-a refuzat, politicos, dar ferm: „Ja, Barack, nu știu dacă asta este cea mai

bună abordare pentru noi", îmi spunea ea, încruntându-se ușor, de parcă i-aș fi făcut o propunere indecentă.

Sarkozy pe de altă parte nu reprezenta o provocare. În particular, chiar și-a manifestat entuziasmul pentru un pachet de stimulente, mai ales că rata șomajului în Franța era foarte ridicată („Nu îți face probleme, Barack... o s-o conving eu pe Angela, ai să vezi"). Numai că și el întâmpina greutăți în încercarea de a se detașa de poziția fiscală conservatoare pe care el însuși o adoptase în trecut și, din câte puteam să-mi dau seama, nu era destul de organizat pentru a gândi un plan clar nici pentru propria țară, darămite pentru Europa în ansamblu.

Chiar dacă premierul britanic Gordon Brown s-a arătat de acord cu noi în privința stimulării cheltuielilor guvernamentale pe termen scurt, Partidul Laburist din care făcea parte a pierdut majoritatea în Parlament în mai 2010, iar Brown a fost înlocuit de liderul conservator David Cameron. Un bărbat abia trecut de 40 de ani, cu o înfățișare tânără și un aer familiar studiat (la fiecare summit internațional, primul lucru pe care-l făcea era să-și scoată haina și să-și slăbească nodul de la cravată), absolvent al Colegiului Eton, Cameron stăpânea impresionant de bine toate subiectele, avea o înclinație spre limbi străine și încrederea specifică a unei persoane pe care viața nu o încercase prea greu. L-am simpatizat, chiar și atunci când nu eram de acord cu el, și în următorii șase ani s-a dovedit un partener extrem de cooperant pe multe teme internaționale, de la schimbările climatice (credea în ceea ce spune știința), până la drepturile omului (a susținut egalitatea în căsătorie a tuturor oamenilor) și ajutorul pentru țările în curs de dezvoltare (în timpul mandatului său, a alocat 1,5% din bugetul Regatului Unit pentru ajutor extern, o sumă considerabil mai mare decât am reușit eu să conving Congresul să aprobe). Din punct de vedere al politicii economice, însă, Cameron respecta cu religiozitate principiile pieței libere și promisese electoratului că platforma lui vizând reducerea deficitului și a serviciilor guvernamentale – pe lângă o reformă legislativă și extinderea comerțului – va deschide o nouă eră a competitivității britanice.

În realitate, așa cum era de așteptat, economia britanică s-a adâncit și mai mult în criză.

Regimul de austeritate adoptat cu încăpățănare de liderii europeni marcanți, în ciuda evidențelor care indicau tocmai contrariul, era mai mult decât frustrant. Însă, cu toate problemele pe care le aveam de rezolvat, situația din Europa mă preocupa

mai puțin. Lucrurile au început să se schimbe în februarie 2010 când criza datoriei suverane a Greciei a amenințat să dezmembreze Uniunea Europeană – ceea ce ne-a determinat, pe mine și pe echipa mea de economiști, să facem tot posibilul pentru a evita încă o rundă de panică financiară globală.

Problemele economice ale Greciei nu erau o noutate. Timp de decenii, țara fusese marcată de productivitate scăzută, de un sector public umflat, dar ineficient, de evaziune fiscală masivă și de obligații de pensie nesustenabile. Cu toate acestea, după anul 2000, piețele internaționale de capital au fost mai mult decât dispuse să finanțeze deficitele grecești care creșteau constant, tot așa cum fuseseră dispuse să refinanțeze o serie de credite ipotecare pe tot teritoriul Statelor Unite. Când noul guvern grec a anunțat că deficitul bugetar depășise cu mult estimările anterioare, acțiunile băncilor europene au scăzut simțitor, iar creditorii internaționali n-au mai fost de acord să împrumute Greciei mai mulți bani. Peste noapte țara s-a trezit în incapacitate de plată.

În mod normal, atunci când o țară mică nu-și poate plăti la timp datoriile, efectele în afara granițelor sale sunt foarte puțin resimțite. PIB-ul Greciei era aproape egal cu cel al statului Maryland, iar alte țări care se confruntaseră cu probleme similare au reușit cumva să ajungă la un acord cu creditorii și cu FMI, ceea ce le permisese să-și reeșaloneze datoria, să-și mențină credibilitatea internațională și să se redreseze, în cele din urmă.

Dar, în 2010, condițiile economice nu erau obișnuite. Legăturile Greciei cu o Europă deja instabilă făcuseră din problema datoriei suverane echivalentul unui baton de dinamită aprins aruncat într-o fabrică de muniție. Pentru că era membră a pieței comune a Uniunii Europene, în care companiile și oamenii lucrau, călătoreau și făceau comerț potrivit unui set unic de reglementări și fără a ține cont de granițele naționale, problemele economice ale Greciei au migrat repede către alte țări. Băncile din alte țări ale UE erau unii dintre cei mai importanți creditori ai Greciei. Grecia era, totodată, una din cele 16 țări care adoptaseră EURO, deci nu avea o monedă națională care să se deprecieze sau remedii monetare independente la care ar fi putut apela. În absența unui pachet urgent de salvare la scară largă din partea partenerilor din zona europeană, Grecia nu avea altă alternativă decât să se retragă din grupul EURO, o mișcare fără precedent cu ramificații economice nebănuite. Temerile din piață privind Grecia provocaseră deja creșteri mari ale dobânzilor pe care băncile le percepeau Irlandei,

Portugaliei, Italiei și Spaniei pentru acoperirea datoriei suverane. Tim mi-a spus că era îngrijorat de faptul că intrarea Greciei în incapacitate de plată și eventuala ieșire a acesteia din zona EURO ar fi putut determina piețele de capital mai pretențioase să suspende creditele pentru acele țări mai mari, ceea ce ar fi fost un adevărat șoc pentru sistemul financiar, unul la fel de serios sau poate chiar mai grav decât cel prin care noi tocmai trecuserăm.

„Mi se pare mie“, l-am întrebat pe Tim după ce parcusesem mai multe scenarii înspăimântătoare, „sau nu suntem deloc lăsați să ne tragem sufletul?“

Apărută așa, aproape de nicăieri, problema stabilizării Greciei a devenit peste noapte una dintre prioritățile noastre economice și de politică externă. În timpul unor întâlniri față în față precum și în convorbirile telefonice din acea primăvară, și eu și Tim am făcut presiuni asupra Băncii Centrale Europene și a FMI-ului să conceapă un plan de salvare suficient de solid pentru a calma piețele și pentru a da un răgaz Greciei să-și plătească datoriile, ajutând în același timp noul guvern să elaboreze un plan realist de reducere a deficitului structural al țării și de relansare economică. Pentru a preveni o eventuală contagiune a restului Europei, am recomandat totodată europenilor să construiască un „zid de protecție“ credibil – adică un fond comun de împrumut suficient de solid încât să câștige încrederea piețelor de capital că, în caz de urgență, zona EURO va sprijini datoriile membrilor săi.

Încă o dată, omologii noștri europeni au avut alte idei. Nemții, olandezii și alte țări din zona EURO erau de părere că grecii și-o făcuseră cu mâna lor, printr-o guvernare dubioasă și apucături risipitoare. Deși Merkel m-a asigurat că nu „vom repeta situația Lehman“ lăsând Grecia să intre în incapacitate de plată, atât ea cât și ministrul german de finanțe Wolfgang Schäuble, un tip auster, au părut hotărâți să condiționeze orice colaborare din partea lor de măsuri punitive adecvate, în ciuda avertismentelor noastre că ar fi fost contraproductiv să strângem cu ușa economia Greciei, afectată deja. Dorința de a pune în practică ceva din justiția aceea divină, tipică Vechiului Testament, și de a descuraja pericolele morale, s-a reflectat în oferta inițială din partea Europei: un împrumut de până la 25 de miliarde de euro, care abia dacă ajungea să acopere datoria externă a Greciei pe două luni, cu condiția ca noul guvern să reducă pensiile, să mărească considerabil taxele și să înghețe salariile din sectorul public. În dorința sa de a evita o sinucidere politică, guvernul elen a spus „nu, mulțumesc“, în special

după ce alegătorii din țară au declanșat proteste și greve de proporții ca răspuns la propunerea europeană.

Proiectul inițial al Europei legat de un zid de apărare de urgență nu a fost nici el eficient. Cifra inițială propusă de autoritățile zonei EURO pentru a capitaliza fondul de împrumut – 50 de miliarde de euro – era scandalos de nepotrivită. Într-o convorbire telefonică cu miniștrii de finanțe, Tim a fost nevoit să explice faptul că, pentru a fi eficient, fondul ar fi trebuit să fie de cel puțin zece ori mai mare. Oficialii zonei EURO au insistat că pentru a accesa fondul, țările membre ce dețineau titluri de participație trebuiau să se supună unei ajustări obligatorii – cu alte cuvinte, să accepte pierderea unui procent din ceea ce li se datora. Era de înțeles; în fond, dobânzile pe care creditorii le percepeau cântăreau și ele în economia împrumutului contractat de debitor. Din punct de vedere practic, orice ajustare ar fi însemnat că deținătorii de capital privat nu se grăbeau să mai acorde împrumuturi țărilor deja îndatorate cum erau Irlanda și Italia, contravenind scopului unui zid de apărare.

Din punctul meu de vedere, toate acestea semănau cu o reluare TV dublată în altă limbă a dezbaterilor pe care le avusesem pe plan intern după criza de pe Wall Street. Mă exprimasem cât se poate de clar în discuțiile cu Merkel și cu Sarkozy și înțelegeam în același timp impasul politic în care se aflau. La urma urmei, îmi tocisem nervii încercând să conving electoratul american că merită să cheltuim miliarde de dolari din banii contribuabililor pentru a salva băncile și a ajuta oamenii să scape de executarea silită sau de șomaj. Pe de altă parte, Merkel și Sarkozy se vedeau nevoiți să-și convingă electoratul să salveze alte țări.

Atunci mi-am dat seama că criza datoriei Greciei era deopotrivă o problemă geopolitică și financiară, una care scosese la suprafață contradicțiile nerezolvate din marșul de decenii al Europei către o integrare mai mare. În acele zile euforice de după căderea Zidului Berlinului și în anii de restructurare metodică ce au urmat, arhitectura acelui proiect uriaș – piața comună, zona EURO, Parlamentul European și aparatul birocratic cu sediul la Bruxelles, împluternicit să stabilească strategiile variatelor reglementări – a fost expresia optimismului legat de un continent cu adevărat unificat, vindecăt de naționalismul toxic care marcase secole de conflicte sângeroase. Și experimentul funcționase într-o măsură remarcabilă. În schimbul renunțării la anumite elemente ce țin de suveranitatea lor, țările membre UE s-au bucurat de pace și de prosperitate fără precedent în istoria omenirii.

Dar identitățile naționale – diferențele de limbă, cultură, istorie, precum și nivelul de dezvoltare economică – sunt lucruri greu de depășit. Iar pe măsura adâncirii crizei economice, toate aceste diferențe estompate de vremurile bune începuseră să-și arate chipul. Cât de pregătiți erau cetățenii din țările europene mai bogate, națiunile mai performante să preia obligațiile țărilor vecine sau să-și vadă taxele redistribuite în afara granițelor? Și erau oare cetățenii țărilor cu probleme economice dispuși să accepte sacrificiile impuse de oficiali de la distanță, cu care nu aveau nici un fel de afinități și asupra cărora nu aveau nici o putere? Pe măsură ce dezbateră despre Grecia s-a înfierbântat, discuțiile publice din țările ce aderaseră printre primele la UE, cum erau Germania, Franța și Olanda, au demonstrat o dezaprobare fermă a politicii duse de guvernul elen și au cerut un rechizitoriu mai sever asupra poporului grec, care manifesta o atitudine mai lejeră vizavi de muncă, care tolera corupția și considera responsabilitățile cetățenești elementare, cum era achitarea taxelor, ca fiind opționale. Ori, eu îl auzisem fără să vreau pe un oficial UE, de naționalitate nedeterminată, vorbind cu un coleg de-al său în toaleta clădirii summitului G8, în timp ce mă spălam pe mâini, când acesta afirmase „Ăștia nu ne agreează deloc”.

Liderii ca Merkel și Sarkozy investiseră prea mult în unitatea Europei pentru a apleca urechea la asemenea stereotipuri, dar politica le dicta să acționeze cu precauție în privința oricărui plan de salvare. Am observat și că rareori pomeneau despre faptul că băncile germane și franceze erau unii dintre cei mai mari creditori ai Greciei, sau că mare parte din datoria acumulată de Grecia fusese un rezultat al achiziționării de produse din Germania și Franța – aspecte ce ar fi lămurit alegătorii asupra faptului că salvarea Greciei din incapacitatea de plată era același lucru cu salvarea propriilor bănci și industrii. Poate erau îngrijorați că, dacă ar fi recunoscut asta, electoratul și-ar fi întors atenția de la eșecurile guvernelor succesive ale Greciei și ar fi acordat mai multă atenție oficialilor nemți și francezi acuzați de monitorizarea defectuoasă a practicilor de împrumut ale băncilor. Sau poate doar se temeau că, dacă electoratul înțelege pe deplin implicațiile integrării europene – adică măsura în care soarta economiilor lor era direct influențată de acele popoare care „nu ne agreează” –, n-ar fi privit cu ochi buni situația.

În orice caz, la începutul lunii mai, piețele financiare au devenit suficient de înspăimântate încât să-i determine pe liderii europeni să admită realitatea. Aceștia au fost de acord să aprobe un

pachet de împrumut UE-FMI care să permită Greciei să-și achite datoriile pentru următorii trei ani. Pachetul stipula și măsuri de austeritate pe care toți cei implicați le-au recunoscut ca fiind prea oneroase pentru guvernul elen, dar în felul acesta guvernele UE aveau acoperirea politică necesară pentru aprobarea acordului. Ceva mai târziu în acel an, țările din zona EURO au acceptat, cu destulă reținere, un zid de apărare la nivelul sugerat de Tim, nefiind obligate să facă ajustări. Piețele financiare europene au fost, pe tot parcursul anului 2010, un adevărat carusel, iar situația din Grecia, dar și din Irlanda, Portugalia, Spania și Italia rămăsese incertă. Fără pârgھیile necesare pentru a impune o schimbare permanentă a situației din Europa, Tim și cu mine a trebuit să ne rezumăm la un ajutor temporar la dezamorsarea altei bombe.

Cât despre efectele crizei asupra economiei Statelor Unite, momentul de respiro de la începutul anului fusese brusc întrerupt. Veștile din Grecia au făcut ca acțiunile de la Bursă să scadă vertiginos. Încrederea companiilor a scăzut și ea, așa cum o arătau sondajele lunare, din cauza incertitudinii ce îi determina pe manageri să amâne investițiile planificate. Rapoartele despre locurile de muncă din luna iunie indicau o întoarcere pe minus – și-așa avea să rămână situația până în toamnă.

„Vara relansării“ se dovedise a fi un mare eșec.

Atmosfera de la Casa Albă s-a schimbat în acel al doilea an de mandat. Nu mă refer la faptul că oamenii s-au instalat confortabil în fotolii; fiecare zi era o dovadă a poziției privilegiate în care ne aflam, aceea de a juca un rol în scrierea istoriei. Eforturile staffului au rămas la fel de susținute. Pentru un ochi neavizat, ședințele de staff păreau din ce în ce mai relaxate pe măsură ce oamenii se cunoșteau mai bine și se familiarizau cu rolurile și cu responsabilitățile lor. Dar, dincolo de atmosfera lejeră, toată lumea știa care era miza, știa că trebuia să ne achităm de sarcinile de rutină fără să ne abatem de la standarde. N-a fost niciodată nevoie să le spun angajaților de la Casa Albă să muncească mai mult sau să se depășească pe sine. Propria teamă de a nu afecta jocul – de a ne dezamăgi pe mine, pe colegi, pe votanții care se bazuiau pe noi – i-a impulsionat pe oameni mai mult decât ar fi putut-o face orice îndemn din partea mea.

Nimeni nu dormea niciodată suficient. Rareori se întâmpla ca personalul superior să lucreze mai puțin de 12 ore pe zi și aproape toți veneau la serviciu măcar o zi din weekend. Ei nu se bucurau

de luxul de a face un minut de-acasă până la birou, nici nu aveau la dispoziție o armată de bucătari, valeți sau asistenți pentru cumpărături, gătit, luat lucrurile de la curățătorie sau dus copiii la școală. Oamenii singuri au rămas singuri mai mult decât le-ar fi plăcut. Acei angajați destul de norocoși să aibă pe cineva acasă se bazau pe partenerul sau pe partenera care se ocupa de gospodărie, în singurătate, creând genul de tensiuni domestice cu care Michelle și cu mine eram mai mult decât obișnuiți. Oamenii nu puteau fi prezenți la meciurile de fotbal ale copiilor lor sau la recitalurile de dans. Se duceau acasă prea târziu pentru a-și mai săruta copiii de noapte bună. Cei ca Rahm și Axe, și alții ca ei, care hotărâseră să-și scutească familiile de deranjul relocării la Washington, aproape că nu-și vedeau niciodată soțiile și copiii.

Dacă cineva s-a plâns vreodată de asta, o fi făcut-o discret. Angajații știau la ce se înhămaseră atunci când se alăturaseră administrației. „Echilibrul dintre muncă și viață” nu intra în fișa postului, iar din cauza situației îngrijorătoare din economie și din lume, volumul de muncă nu promitea să se micșoreze prea curând. Așa cum sportivii nu discută în vestiare despre accidentările lor supărătoare, nici membrii echipei de la Casa Albă nu se văitau.

Cu toate acestea, efectele oboselii acumulate, în combinație cu furia crescândă a publicului, cu o presă ostilă, cu aliați nemulțumiți și cu un partid de opoziție care avea și mijloacele și intenția de a obstrucționa absolut tot ceea ce făceam noi, au făcut ca oamenii, care aveau deja nervii întinși la maximum, să devină mai irascibili. La un moment dat, am auzit că stafful era consternat de ieșirile ocazionale ale lui Rahm din timpul ședințelor de la prima oră, mi-au ajuns la urechi acuzații că Larry îi excludea pe unii din discuțiile privind strategiile economice, pe la colțuri lumea șușotea că Valerie profita de relația personală cu mine și Michelle pentru a-și rezolva comisioanele în timpul orelor de program. Între angajații mai tineri din Departamentul de politică externă, cum erau Denis și Ben, și consilierul meu pe probleme de siguranță națională, Jim Jones, au apărut tensiuni din cauză că ei erau obișnuiți să discute cu mine anumite idei înainte de a le pune oficial în practică, iar acesta din urmă venea dintr-o cultură militară în care ierarhia era inviolabilă, iar subordonații trebuiau să respecte ordinele.

Membrii cabinetului meu aveau și ei propriile frustrări. În timp ce Hillary, Tim, Robert Gates și Eric Holder primeau mai multă atenție din partea mea în virtutea pozițiilor pe care le ocupau, alți membri ai cabinetului prestau muncă de Sisif fără să aibă

nevoie să fie ținuti de mână. Secretarul agriculturii, Tom Vilsack, fost guvernator de Iowa, un tip extrem de ambițios, a folosit banii alocați prin pachetul de măsuri pentru relansarea economiei pentru a iniția o seamă de noi strategii de dezvoltare economică pentru comunitățile rurale aflate în dificultate. Secretarul muncii, Hilda Solis, și echipa ei s-au străduit să ușureze plata orelor suplimentare pentru lucrătorii cu salarii mici. Vechiul meu prieten Arne Duncan, fostul director al unei școli din Chicago, actualmente secretar al educației, era în fruntea efortului de a ridica standardele școlilor cu performanțe scăzute din toată țara, chiar și cu riscul de a atrage mânia sindicatelor profesorilor (îngrijorate, pe bună dreptate, de orice ar fi însemnat teste standardizate extra) și a activiștilor conservatori (care erau de părere că efortul de a institui o programă școlară comună era un complot al liberalilor pentru a le îndoctrina copiii).

În pofida acestor realizări, frecușul zilnic al gestionării unei agenții federale nu se ridica la înălțimea unor roluri mai fascinante (consilier sau confident al președintelui, vizitator permanent la Casa Albă) pe care unii din cabinet și le imaginaseră. A fost o vreme când președinții americani ca Lincoln, de pildă, se bazaseră exclusiv pe secretarii lor pentru a formula strategiile; un staff minimal al Casei Albe se ocupa de ceva mai mult decât de nevoile personale ale președintelui și de corespondența acestuia. Numai că guvernul federal căpătase proporții în era modernă, iar președinții ce se succedaseră doriseră să centralizeze procesul decizional sub același acoperiș, măbind rândurile și influența personalului de la Casa Albă. Membrii cabinetului erau de-acum oameni specializați, preocupați de gestionarea unor principate vaste, masive, și nu de întrevederi particulare cu președintele.

Transferul de putere a făcut parte evident din agenda mea. În vreme ce persoane ca Rahm sau Jim Jones intrau la mine aproape zilnic, numai Hillary, Tim și Gates aveau întâlniri permanente cu mine în Biroul Oval. Ceilalți secretari trebuiau să aștepte o întrevedere cu mine, cu excepția cazurilor în care agențiile lor prezentau o maximă prioritate pentru Casa Albă. Ne străduiam să avem ședințe trimestriale cu întregul cabinet pentru a da oamenilor ocazia să împărtășească informații, dar aceste ședințe erau prea dezlânate și prea lungi pentru a putea rezolva chestiuni concrete; până și așezarea tuturor în fotolii era un calvar, fiecare fiind nevoit să se strecoare printre fotoliile masive de piele când le venea rândul. Într-un oraș în care proximitatea față de președinte

și accesul la acesta erau o dovadă de influență (motivul pentru care personalul superior râvnea la birourile înghesuite, prost luminate și, zicea lumea, infestate cu rozătoare, în loc să prefere birourile spațioase din Clădirea Executivă Eisenhower de peste drum) n-a trecut mult timp până când unii membri ai cabinetului au început să se simtă prea puțin solicitați și subapreciați, ținându-se departe de acțiune și supuși toanelor personalului mai tânăr și mai lipsit de experiență de la Casa Albă.

Nici unul din aceste aspecte nu erau unice președinției mele și este de apreciat faptul că atât cabinetul meu, cât și stafful au continuat să se concentreze asupra activității, chiar și când mediul de lucru era mai dur. Cu câteva excepții, am reușit să evităm ostilitățile deschise și scurgerile permanente de informații care caracterizaseră unele administrații dinaintea noastră. Am evitat toate scandalurile, fără excepție. La începutul mandatului am anunțat cât se poate de clar că nu aveam de gând să tolerez scăpările de ordin deontologic, iar cei care aveau o problemă cu asta nu au făcut parte din echipa mea de la bun început. Chiar și în situația asta, l-am numit pe un fost coleg de la Facultatea de Drept de la Harvard, Norm Eisen, pe post de consilier special pe probleme de etică și reformă guvernamentală, pentru a ține pe toată lumea – inclusiv pe mine – pe calea cea bună. Vesel și tipicar, cu nas acvilin și ochi mari de zelot care nu clipeau, Norm era perfect pentru această funcție – genul de om care renunțase la porecla binemeritată de „Dr. Nu”. Întrebat fiind la un moment dat la ce fel de conferințe din afara orașului se puteau duce oficialii din administrație, răspunsul lui a fost scurt și la obiect:

„Dacă pare a fi ceva amuzant, atunci nu poți să te duci.”

Menținerea unui moral cât mai bun nu era, pe de altă parte, o sarcină pe care o puteam delega. Am încercat să fiu generos cu laudele și reținut cu criticile. În timpul întâlnirilor ceream punctele de vedere ale tuturor celor prezenți, inclusiv ale personalului mai tânăr. Chiar și chestiunile aparent minore contau – era important pentru mine să aduc tortul unui sărbătorit sau să telefonez părinților acestuia să-i felicite. Uneori, când aveam câteva minute la dispoziție, mă plimbam pe holurile înguste ale Aripilor de Vest, băgând capul pe ușile birourilor să-i întreb pe oameni despre familiile lor, despre activitatea lor sau dacă considerau că existau aspecte pe care le puteam îmbunătăți.

În mod cu totul ironic, mi-a trebuit mai mult să învăț un aspect ce ține de management și anume nevoia de a urmări cu atenție

experiențele femeilor și ale persoanelor de culoare din staff. Am fost întotdeauna de părere că o organizație funcționa mai bine dacă ascultam mai multe păreri, și mă mândream cu faptul că aveam cel mai divers cabinet din istorie. Administrația de la Casa Albă era formată din afro-americani, latino-americani și asiatici-americani talentați și cu experiență, dar și din femei, un grup care includea consilierul pe politică internă Melody Barnes, adjunctul șefului de cabinet Mona Sutphen, directorul politic Patrick Gaspard, directorul afacerilor interguvernamentale Cecilia Munoz, secretarul de cabinet Chris Lu, secretara staffului Lisa Brown și șefa Comisiei pentru Calitatea Mediului, Nancy Sutley. Mulți dintre toți cei amintiți mai sus desfășurau o activitate exemplară și jucau un rol cheie în stabilirea strategiilor. Mulți dintre ei mi-au devenit nu numai consilieri de valoare, ci și buni prieteni.

Femeile de toate rasele din cabinetul meu nu aveau motive de îngrijorare privind adaptarea la locul de muncă; în clădirile în care lucrau, ocupau funcții de conducere și restul personalului trebuia să se adapteze nevoilor lor. Femeile și persoanele de culoare de la Casa Albă au fost totuși nevoiți să facă față – de multe ori și într-un grad mai mare sau mai mic – acelorași întrebări săcâitoare, acelorași frustrări și îndoieli de care se loveau omologii lor în alte medii profesionale, de la apartamentele puse la dispoziție de corporații până la departamentele universitare. *De ce mi-a respins Larry propunerea pentru președinte, pentru că nu a considerat-o destul de solidă sau pentru că eu nu am fost suficient de categorică? Sau poate nu ia femeile în serios așa cum ia bărbații? De ce s-a consultat Rahm cu Axe și nu cu mine pe cutare temă, avea nevoie de o perspectivă politică sau e doar pentru că ei au o relație de foarte mult timp? Sau poate nu se simte în largul lui în prezența negrilor?*

Să spun ceva? Sunt poate prea sensibilă?

Fiind primul președinte afro-american, am simțit o obligație în plus de a institui o atmosferă de lucru în care toată lumea să se simtă inclusă. Eram, însă, tentat să minimalizez rolul pe care rasa și genul îl jucau în dinamica biroului, în opoziție cu fricțiunile care apar, de obicei, când ai de-a face cu un grup de perfecționiști stresați, cu personalitate tip A, obligați să lucreze în spații extrem de mici. Eram tentat să fac asta poate și pentru că toată lumea se purta exemplar de față cu mine; de obicei, azeam de diversele probleme de personal de la Pete sau de la Valerie, în care ceilalți aveau mai multă încredere să se confeseze, în virtutea vârstei și temperamentului acestora. Știam și că stilul arogant al lui Rahm,

Axe, Gibbs și Larry – ca să nu mai vorbesc de nervozitatea lor legată de pozițiile categorice pe care trebuiau să le ia pe marginea imigrației, avortului și a relațiilor dintre poliție și comunitățile minoritare – erau uneori privite diferit de femeile și persoanele de culoare din echipa noastră. Pe de altă parte, cei patru erau agresivi cu *toată lumea*, inclusiv între ei. Și pentru că îi cunoșteam atât de bine, știam că trecuseră testul prejudecăților, în măsura în care orice om crescut în America poate ignora anumite criterii. Atâta timp cât nu aveam de-a face cu un comportament incalificabil, am considerat că era de ajuns ca eu să dau echipei un exemplu bun de politețe și de respect față de toți oamenii. Cât despre orgolii rănite, lupte pentru teritoriu sau situații de desconsiderare, astea erau aspecte pe care le puteam regla ei între ei.

La sfârșitul primului nostru an, Valerie m-a rugat s-o primesc în birou și mi-a raportat că femeile din personalul superior de la Casa Albă erau profund nemulțumite – și-abia atunci am început să-mi analizez propriile slăbiciuni. Am aflat că cel puțin o femeie din echipă începuse să plângă din cauză că fusese ținta unor reproșuri în timpul unei ședințe. Sătule de respingerea permanentă a propunerilor lor, câteva femei din personalul superior refuzaseră de-a dreptul să mai ia cuvântul în timpul ședințelor. „Cred că bărbații nu conștientizează imaginea pe care o proiectează“, mi-a spus Valerie, „și, din punct de vedere al doamnelor, asta e o mare parte din problemă.“

Am fost destul de tulburat încât să invit 12 femei din staff la cină, pentru a le da șansa de a-și spune punctul de vedere. Cina s-a desfășurat în Vechea Sufragerie de Familie, la primul etaj al reședinței și, poate datorită decorului elegant din camera cu tavan înalt, datorită majordomilor cu papioane negre și a porțelanurilor de la Casa Albă, femeile nu au fost foarte deschise de la început. Părerile lor erau relativ diferite și nici una dintre ele nu a reclamat că ar fi fost victima unei remarci misogine. Le-am ascultat pe aceste femei de succes vorbind timp de două ore și mi-a fost limpede că anumite tipare de comportament erau un fel de a doua natură pentru mulți bărbați din personalul superior – țipau și înjurau în timpul discuțiilor de strategie; încercau să domine o conversație întrerupându-i în permanență pe ceilalți (în special pe femei) exact în mijlocul unei propoziții; reafirmau un punct de vedere (aparținând, de obicei, unei femei din staff) menționat cu doar o jumătate de ceas în urmă ca și cum ar fi fost ideea lor –, iar aceste tipare le făceau pe femei să se simtă lipsite

de importanță, ignorate și din ce în ce mai reținute în a-și spune punctul de vedere. Cu toate că au fost destule cele care și-au arătat aprecierea pentru felul în care le implicam activ în ședințe, spunându-mi că nu se îndoiau în privința respectului meu față de munca lor, poveștile lor m-au obligat să mă privesc în oglindă și să mă întreb cât anume din manifestările mele de bărbăție – gen toleranță pentru atmosfera de vestiar a unor ședințe, plăcerea de a face jocuri de cuvinte – contribuise la disconfortul lor.

Nu pot spune că am parcurs toate aspectele ce le preocupau în seara aceea („E greu să deslușești sistemul patriarhal în timpul unei singure cine“, i-am spus apoi lui Valerie), după cum nu pot fi sută la sută sigur că întâlnirile mele periodice cu membrii negrii, latino, asiatici și amerindieni ai echipei aveau ca rezultat permanenta lor includere în luarea deciziilor. Tot ce știu sigur e că atunci când am discutat cu Rahm și cu alți membri ai personalului superior despre părerea colegelor, s-au arătat surprinși, rușinați și au jurat să își revizuiască comportamentul. Între timp, femeile au pus în practică sugestia mea de a fi mai vocale în discuții („Dacă cineva te întrerupe în timp ce vorbești, spune-i că n-ai terminat ce ai de spus!“) și asta nu numai pentru echilibrul lor mental, dar și pentru că erau femei bine pregătite și intuitive, iar eu trebuia să le ascult dacă voiam să-mi fac datoria cum se cuvine. După câteva luni, în timp ce mergeam împreună spre Clădirea Eisenhower, Valerie mi-a mărturisit că observase niște îmbunătățiri în interacțiunea celor din echipă.

„Tu cum ești?“ m-a întrebat.

M-am oprit în capul scărilor din clădirea executivă și m-am căutat prin buzunare, după niște notițe de care aveam nevoie pentru întâlnirea la care urma să participăm. „Sunt bine“, i-am răspuns.

„Ești sigur?“ A mijit ochii și m-a privit atent, ca un medic căutând să descopere simptomele pacientului. Am găsit ce căutam și am luat-o la pas din nou.

„Da, sunt sigur“, am spus. „De ce? Ți se pare că mă port diferit?“

Valerie a negat dintr-o mișcare a capului. „Nu“, a spus ea. „Ești exact la fel. Tocmai asta nu înțeleg.“

Nu era prima oară când Valerie comenta despre cât de puțin mă schimbasesem la președinția. Am luat-o ca pe un compliment – modul ei de a-și exprima ușurarea că nu mi se urcase la cap, că nu-mi pierdusem simțul umorului și nici nu mă transformasem într-un ticălos acru și irascibil. Numai că din cauza războiului și a crizei economice,

dar și a problemelor noastre care se tot adunau, ea începuse să se îngrijoreze că poate eram *prea* calm și că acumulam prea mult stres.

Nu era singura. Prietenii au început să-mi trimită mesaje de încurajare, serioase și sincere, de parcă tocmai ar fi aflat că sufăr de o boală gravă. Marty Nesbitt și Eric Whitaker m-au anunțat că vor să mă viziteze, ca să ne uităm împreună la un meci de baschet – la „o seară a băieților”, au numit-o ei, ca să-mi mai iau gândul de la probleme. Mama Kaye, sosită și ea în vizită, s-a mirat de-a dreptul și fără ascunzișuri de cât de bine arătam.

„Păi, la ce te-ai fi așteptat?” am tachinat-o, aplecându-mă s-o strâng în brațe. „Credeai că o să fac urticarie? C-o să-mi cadă părul?”

„Eh, fugi d-aici!” mi-a spus ea lovindu-mă în glumă peste braț. S-a dat înapoi și m-a măsurat din priviri exact cum făcuse și Valerie, căutând anumite indicii. „Bănuiam c-o să arăți mai obosit. Mânânci cum trebuie?”

Uimit de toată această preocupare față de mine, i-am povestit despre asta într-o zi lui Gibbs. A început să râdă. „Șefu’, dacă te-ai fi uitat la televizor în ultimul timp, ai fi și *mata* îngrijorat de tine.” Știam unde bate Gibbs: odată ajuns președinte, percepția oamenilor – chiar și a celor care te cunosc foarte bine – este mult influențată de ceea ce văd în presă. Îmi scăpase, totuși, până în momentul în care am trecut în revistă câteva clipuri media, schimbarea din ultimul timp în modul în care producătorii se foloseau de imaginile mele în știrile despre administrația mea. Pe vremea când eram pe cai mari, spre sfârșitul campaniei electorale și la începutul mandatului meu, majoritatea imaginilor mă arătau activ, zâmbitor, strângând mâinile oamenilor sau vorbind în decoruri dramatice, cu gesturi și expresii faciale care exprimau energie și siguranță. Acum, că majoritatea știrilor erau negative, pe ecrane era afișată o altă versiune a mea: arătam mai în vârstă, surprins singur de-a lungul colonadei sau traversând Peluza de Sud pentru a urca la bordul Marine One, cu umerii căzuți, cu privirea în jos, cu fața marcată de îngrijorare sau de povara funcției.

Și fiindcă acum mă aflu în proverbialul butoi, publicul vedea în permanență o versiune mai tristă a mea.

În realitate, viața mea, așa cum se derula ea, nu era chiar atât de spartană. Ca și celor din staff, mi-ar fi plăcut să dorm mai mult. Fiecare zi venea cu procentul ei de uzură, de îngrijorări și de dezamăgiri. Am dedicat mult timp cântărind greșelile pe care le făcusem și punând sub semnul îndoielii strategiile care nu se dovediseră eficiente. Uram să mă duc la anumite ședințe, găseam

unele ceremonii absolut ridicole, și au existat conversații pe care aș fi preferat să le evit. Am continuat să mă stăpânesc, să mă abțin să ridic vocea la oameni, dar am înjurat și m-am plâns destul și m-am simțit prezentat într-o lumină proastă cel puțin o dată pe zi.

Dar, așa cum am învățat în timpul campaniei electorale, obstacolele și luptele mă zdruncinau foarte rar. Depresia fusese singura care mă afectase uneori, când mă simțeam inutil, lipsit de țel – ca atunci când pierdeam vremea și treceau ocaziile pe lângă mine. Dar nu m-am mai simțit niciodată *așa*, nici măcar în cele mai grele zile ale președinției mele. Funcția nu lăsa loc de plictiseală sau de paralizie existențială, iar atunci când lucram alături de echipă pentru a găsi o soluție unei probleme complicate, ieșeam de la ședință mai încărcat de energie, nicidecum stors de vlagă. Fiecare călătorie – fie că vizitam o fabrică pentru a înțelege un anume proces de fabricație, sau un laborator unde oamenii de știință îmi explicau o descoperire recentă – îmi hrănea imaginația. Inima îmi creștea ori de câte ori reușeam să alin suferința unei familii de fermieri afectate de vreo furtună sau să ajung la o întâlnire cu profesorii vreunui orașel care se luptau să ajungă la inimile unor copii abandonați, și asta se întâmpla de fiecare dată când îmi dădeam voie să simt, măcar pentru o clipă, exact ce trăiau ei.

Tot tâmbălăul pe marginea funcției de președinte, toată pompa, toată presa, restricțiile de deplasare – mă puteam lipsi de toate astea. Dar munca?

Îubeam munca pe care o făceam. Chiar și atunci când ea nu mă răsplătea.

În afara funcției, am încercat să mă împac cu faptul că trăiam într-o bulă. Mi-am păstrat ritualurile: antrenamentul de dimineață, cina cu familia, o plimbare de seară pe Peluza de Sud. În primele luni de președinție, rutina aceea a inclus și lectura câte unui capitol din *Viața lui Pi* pentru Sasha, în fiecare seară înainte de a le săruta pe ea și pe Malia de noapte bună. Atunci când a trebuit să alegem o nouă carte, Sasha a decis că, la fel ca surioara ei, era prea mare ca să-i mai citesc. Mi-am ascuns regretul și am început să joc biliard cu Sam Kass.

Ne întâlneam după cină la etajul trei al reședinței, după ce Michelle îmi povestea întâmplări de peste zi, iar Sam avea timp să curețe bucătăria. Puneam niște Marvin Gaye sau OutKast sau Nina Simone pe iPod-ul meu, iar învinsul din seara precedentă aranja bilele și pentru o jumătate de oră jucam opt bile. Sam îmi povestea ultimele bârfe de la Casa Albă sau îmi cerea sfaturi legate de viața

lui de cuplu. Îi spuneam și eu câte o glumă auzită de la fete sau mă lansam într-un scurt discurs politic. Dar, de obicei, vorbeam prostii și încercam lovituri riscante, iar sunetul bilelor sparte sau al unei bile intrate în buzunarul mesei îmi limpezeau de-a dreptul mintea înainte de a mă muta în Sala Tratatelor, unde lucram noaptea.

Inițial, jocul de biliard îmi oferise un pretext de a mă strecura afară și de a fuma o țigară pe balconul de la etajul trei. Aceste popasuri luaseră sfârșit când am renunțat la fumat, imediat după ratificarea Legii pentru îngrijirea medicală accesibilă. Am ales ziua aceea pentru că mi-a plăcut simbolismul din spatele ei, dar luasem hotărârea cu câteva săptămâni înainte, când Malia simțise miros de tutun pe fața mea și mă întrebuse încruntată dacă fumasem. Confruntat cu eventualitatea de a-mi minți fiica sau de a fi un exemplu rău, l-am sunat pe medicul Casei Albe și l-am rugat să-mi trimită o cutie de gumă de mestecat cu nicotină. Se pare că metoda a funcționat, pentru că de-atunci n-am mai pus țigară în gură. Dar, am înlocuit un viciu cu altul: pe toată perioada președinției, am mestecat în permanență gumă, iar cutiuțele îmi cădeau mereu de prin buzunare, lăsând o dără de pernuțe strălucitoare pe care alții le găseau pe podea, sub biroul meu sau printre pernele canapelei.

Un alt refugiu de nădejde a fost baschetul. Atunci când programul îmi permitea, Reggie Love organiza un meci la sfârșitul săptămânii, adunând câțiva dintre amicii lui și rezervând un teren la baza militară Fort McNair, la sediul FBI sau la Departamentul pentru afaceri interne. Meciurile erau dure – cu câteva excepții, majoritatea partenerilor erau foști jucători din campionatul universitar, din Divizia I, în jur de 30 de ani – și, cu toate că nu-mi plăcea să recunosc, eram, de obicei, unul dintre cei mai slabi jucători de pe teren. Atâta timp cât nu încercam să forțez, făceam față bine jocului, îmi blocam adversarul, aruncând mingea celui care era liber sau trăgând la coș când puteam, traversând terenul în fugă și lăsându-mă pradă jocului și camaraderiei.

Meciurile acelea reprezentau pentru mine un fel de continuitate, o legătură cu vechiul meu „eu“, iar când echipa mea a învins echipa lui Reggie i-am amintit asta toată săptămâna. Dar bucuria pe care o simțeam jucând baschet nu se putea compara cu emoțiile – și stresul – încurajării de pe margine a echipei de baschet în care juca Sasha pentru liga liceelor.

Fetele își spuneau *The Vipers* (felicitări celor care s-au gândit la acest nume) și în fiecare sâmbătă dimineață, în timpul sezonului, Michelle și cu mine mergeam pe un teren public modest din

Maryland și ne așezam în gradene cu celelalte familii, strigând la Sasha să marcheze și să se întoarcă pe linia de apărare, făcând tot posibilul să nu fim „acei părinți” care urlă la arbitru. Maisy Biden, nepoata lui Joe și una din cele mai bune prietene ale Sashei, era vedeta echipei, dar pentru majoritatea fetelor aceasta era prima lor experiență în jocurile de baschet organizate. Același lucru era adevărat, se pare, pentru antrenorii lor, un cuplu de tineri prietenoși care predau la Sidwell și care, așa cum recunoșteau chiar ei, nu considerau baschetul sportul lor de bază. După ce am asistat la primele două meciuri, adorabile, dar haotice, Reggie și cu mine am decis să le explicăm câteva scheme de joc și ne-am oferit să antrenăm fetele în câteva ședințe informale de duminică după-amiază. Le-am explicat elementele esențiale (cum să dribleze, cum să paseze, cum să își lege cu atenție șireturile înainte de a intra pe teren) și, cu toate că Reggie era cam prea pătimaș („Paige, n-o lăsa pe Isabel să te păcălească!”), fetele păreau să se distreze cel puțin la fel de mult ca noi. Când *The Vipers* au câștigat campionatul ligii cu 18-16, am sărbătorit împreună cu Reggie de parcă ar fi fost finala NCAA.

Presupun că orice părinte savurează astfel de momente, când lumea aproape că stă în loc, orice altă preocupare trece în plan secund, și tot ce contează este că te afli acolo, sută la sută, pentru a privi la miracolul care este dezvoltarea copilului tău. Date fiind absențele mele îndelungate de lângă fete din timpul perioadelor de campanie și al sesiunilor legislative, prețuiam cu atât mai mult momentele în care eram un tată normal. Sigur că nimic nu mai era normal în viețile noastre, așa cum aveam să-mi dau seama și în anul următor, când, așa cum se obișnuia la Washington, câțiva părinți de la o echipă rivală de la Sidwell au început să se plângă antrenorilor Vipers, și probabil și școlii, că Reggie și cu mine nu îi antrenam și pe copiii lor. Le-am explicat că practicile noastre nu aveau nimic special – că era doar un pretext pentru mine de a petrece mai mult timp cu Sasha – și m-am oferit să-i ajut pe ceilalți părinți să organizeze antrenamente. Dar când a devenit limpede că plângerile lor n-aveau nimic de-a face cu baschetul („Probabil au impresia că dacă sunt antrenați de tine pot pune asta pe cererea de înscriere la Harvard”, a pufnit Reggie) și că antrenorii echipei *The Vipers* se simțeau strânși cu ușa, am decis că ar fi mult mai simplu pentru toată lumea dacă m-aș rezuma la statutul de supporter.

În ciuda câtorva evenimente exasperante de genul celui amintit, nu puteam să neg faptul că statutul nostru de Primă Familie ne oferea o grămadă de avantaje. Muzeele din oraș ne permiteau

intrarea după program, pentru a evita mulțimile (Marvin și cu mine râdeam și acum de momentul în care se decisese să se așeze strategic în fața unui tablou imens și foarte detaliat al unui bărbat gol, la Galeria Corcoran, de teamă că fetele l-ar fi putut vedea). Pentru că Asociația Producătorilor de Filme din America ne trimitea mereu DVD-uri cu filmele nou lansate, cinematograful Casei Albe a fost folosit din plin, deși gusturile mele erau diferite de ale lui Michelle: ea prefera comedii romantice, dar eu – așa cum descria chiar ea – preferam filmele în care „oamenilor li se întâmplă lucruri oribile, și după aia mor“.

Stafful incredibil de la Casa Albă ne-a ajutat să ne primim frumoși oaspeții. Nu mai trebuia să ne facem griji, așa cum se întâmplă în cazul altor părinți care lucrează, în legătură cu treburile obișnuite după o săptămână de lucru, adică cumpărături, gătit, curățenie într-o casă ce arată de parcă ar fi fost lovită de o tornadă. Pe lângă întâlnirile de weekend cu cercul nostru obișnuit de prieteni, am început să găzduim mici petreceri la reședință o dată la câteva luni, unde invitam artiști, scriitori, cărturari, directori de firme și alți oameni pe care îi întâlneam și pe care doream să-i cunoaștem mai bine. De obicei, aceste serate se prelungeau mult după miezul nopții, prin conversații la un pahar de vin, conversații care ne-au inspirat (Toni Morrison, deopotrivă de maiestruasă și glumeață, ne-a povestit despre prietenia ei cu James Baldwin); conversații care ne-au educat (copreședintele Consiliului meu de consultanți în tehnică și tehnologie, dr. Eric Lander, ne-a vorbit despre cele mai noi progrese în medicina genetică); conversații care ne-au încântat (Meryl Streep, ușor aplecată, recitând într-un dulce dialect mandarin versurile unui cântec despre nori, pe care îl învățase cu ani în urmă pentru un rol); conversații care m-au făcut să sper în șansele omenirii.

Poate că cel mai frumos cadou al Casei Albe a avut legătură cu muzica. Unul din visurile lui Michelle, ca primă doamnă, a fost să facă din Casa Albă un cămin mai primitiv – „o casă a oamenilor“, în care fiecare vizitator să se simtă reprezentat, și nu o fortăreață îndepărtată, exclusivistă, a puterii. În colaborare cu Departamentul social al Casei Albe, Michelle a organizat numeroase vizite pentru grupuri de elevi de la școlile locale și a lansat un program de îndrumare care permitea angajaților de la Casa Albă să îi ajute pe copiii dezavantajați. A deschis Peluza de Sud pentru petreceri de Halloween și a organizat seri cinematografice pentru familiile militarilor.

Ca parte a acestui efort, biroul ei a aranjat să găzduim o serie de evenimente muzicale în colaborare cu televiziunea publică, în care unii dintre artiștii de marcă din țară – nume grele ca Stevie Wonder, Jennifer Lopez și Justin Timberlake, dar și artiști mai noi, ca Leon Bridges și legende vii cum era B.B. King – au petrecut o parte din zi conducând ateliere muzicale cu tinerii din zona Washingtonului, înainte de a cânta pe scena Camerei de Est și pe Peluza de Sud în fața a 200 de oaspeți. Pe lângă concertul de după acordarea Premiului Gershwin, pe care Casa Albă îl organiza anual pentru a onora un compozitor sau un artist important, această serie de evenimente erau un prilej pentru familia mea să ocupe primele rânduri de trei sau patru ori pe ani, pentru a asista la spectacole muzicale extravagante cu o distribuție plină de celebrități.

Fiecare gen muzical era reprezentat: muzică de spectacol tip Motown și Broadway; blues clasic și Fiesta Latina; gospel și hip-hop; country, jazz și muzică clasică. Muzicienii repetau, de obicei, cu o zi înainte de spectacol, iar dacă se întâmpla să fiu la etajul reședinței în timp ce ei își aranjau decorul, auzeam sunetul tobelor și al bass-ului și al chitărelor electrice reverberând prin podeaua Sălii Tratatelor. Uneori mă furișam pe scara de serviciu a reședinței, până în Camera de Est, rămâneam în spatele sălii să nu atrag atenția și îi urmăream pe artiști repetând: un duet în sincron, un interpret ce avea să deschidă spectacolul aranjând orchestrația cu trupa. Eram fascinat de virtuozitatea lor, de generozitatea pe care și-o arătau unul altuia în timp ce mințile, trupurile, spiritele li se îngemănau, iar eu simțeam un fior de invidie, dar și de bucurie fără margini privindu-i și observând contrastul dintre calea pe care ei o aleseseră și parcursul meu politic.

Cât despre concerte propriu-zis, acestea erau electrizante. Parcă îl aud încă pe Bob Dylan, acompaniat doar de un basist, de un pian și propria chitară interpretând cu multă sensibilitate „The Times They Are a-Changin’”. Când a terminat, a coborât de pe scenă, mi-a strâns mâna, mi-a zâmbit scurt, s-a înclinat în fața mea și a lui Michelle apoi a dispărut fără un cuvânt. Îmi amintesc un tânăr dramaturg de origine portorică, Lin-Manuel Miranda, care ne-a spus în timpul unei ședințe foto dinaintea unei serii de poezie, muzică și recitări că intenționa să lanseze primul cântec din ceea ce spera să fie un muzical hip-hop despre viața primului secretar al Trezoreriei americane, Alexander Hamilton. L-am încurajat politicos, dar cam sceptic în sinea mea, până când a urcat pe scenă și a început să cânte, iar publicul a fost de-a dreptul entuziasmat.

Până și Paul McCartney i-a cântat soției mele „Michelle“. A răs, puțin stânjenită, în timp ce restul sălii a aplaudat, și m-am întrebat ce ar fi spus părinții lui Michelle în 1965, anul în care s-a lansat cântecul, dacă cineva le-ar fi bătut la ușa casei lor din Cartierul de Sud și le-ar fi spus că într-o bună zi autorul cântecului cu pricina îl va cânta în fața fiicei lor, pe o scenă de la Casa Albă.

Michelle iubea aceste concerte la fel de mult ca mine. Dar cred că ar fi preferat să fie doar spectator, nu și gazdă. La suprafață, avea toate motivele să se simtă mulțumită de felul în care se adaptase la noua noastră viață: fetele erau fericite; își făcuse repede un nou cerc de prietene, multe dintre ele mămicile colegelor de școală ale Maliei și Sashei; iar ea se bucura de mai multă flexibilitate decât mine atunci când dorea să părăsească complexul Casei Albe neobservată. Inițiativa ei de a reduce obezitatea infantilă – numită „Să facem mișcare!“ – fusese bine primită și arăta deja rezultate semnificative, iar în colaborare cu Joe Biden lansase programul „Unirea Forțelor“ care urma să ofere sprijin familiilor de militari. La fiecare apariție publică a lui Michelle, fie că vizita o clasă dintr-o școală publică sau făcea schimb de replici spumoase cu realizatorii emisiunilor tv, oamenii erau sincer cucerțiți de autenticitatea și de căldura ei, de zâmbetul și de spontaneitatea ei. De fapt, corect ar fi să spun că, spre deosebire de mine, ea n-a făcut nici o mișcare greșită, nici o gafă din momentul în care am ajuns la Washington.

Cu toate acestea, în ciuda succesului și a popularității ei, am observat în continuare o oarecare tensiune în ea, subtilă, dar constantă, ca uruitul înfundat al unui echipament ascuns. Era ca și cum între zidurile Casei Albe toate motivele ei de frustrare au devenit și mai concentrate, mai acute, ori din pricina faptului că eram mereu absorbit de muncă, ori din cauza felului în care viața politică ne expusese familia unei analize și unor atacuri constante, sau poate pentru că până și prietenii sau membrii familiei aveau tendința de a vedea rolul ei drept unul secundar.

Mai mult decât orice, Casa Albă îi reamintea zilnic că aspectele fundamentale ale vieții ei nu mai erau total sub control propriu. Anturajul nostru, locurile în care ne petreceam vacanțele, locuința noastră de după alegerile din 2012, chiar și siguranța familiei ei erau, la un anumit nivel, subordonate performanțelor mele ca președinte, activității staffului din Aripa de Vest, toanelor electoratului sau ale corpului de presă, sau chiar ale lui Mitch McConnell, numărului locurilor de muncă sau vreunui

eveniment neașteptat petrecut de cealaltă parte a globului. Nimic nu mai era fix. Dimpotrivă. Astfel încât, în mod conștient sau nu, o parte din ea rămânea în permanență în alertă, indiferent de micile victorii sau bucurii pe care o zi, o săptămână sau o lună le aduceau în viața ei, așteptând în continuare următoarea mișcare și pregătindu-se pentru o catastrofă.

Michelle împărtășea rareori cu mine aceste sentimente. Era conștientă de povara pe care o duceam și nu dorea să mai adauge nimic la ea; iar cât privea viitorul apropiat, nu puteam face mare lucru pentru a schimba circumstanțele. Poate că nu mai vorbise cu mine despre asta pentru că știa că voi încerca să-i înlătur temerile cu argumente rezonabile sau că voi încerca s-o liniștesc cumva, sau că voi spune că era nevoie să-și schimbe atitudinea.

Dacă eu eram bine, atunci și ea trebuia să fie.

Atunci când lucrurile mergeau cu adevărat bine profitam de asta, ne cuibăream amândoi sub o pătură să urmărim un show la televizor, în după-amiezele de duminică, etajul al doilea al reședinței se umplea de râsete atunci când ne jucam cu fetele și cu Bo pe covor. De cele mai multe ori, Michelle se retrăgea în biroul ei după cină, iar eu traversam holul lung spre Sala Tratatelor. Când terminam de lucru, ea era deja adormită. Mă dezbrăcam, mă spălam pe dinți, atent să n-o trezesc. Și, deși rareori s-a întâmplat să nu pot adormi în perioada petrecută la Casa Albă – eram atât de obosit încât adormeam în cinci minute după ce puneam capul pe pernă – au fost și nopți în care, întins lângă Michelle, stăteam pe întineric și mă gândeam la zilele în care relația noastră fusese mult mai simplă, când ea zâmbea mai des, iar iubirea dintre noi era mai puțin afectată de lumea din jurul nostru, și mi se strângea inima gândindu-mă că zilele acelea nu aveau să mai revină poate niciodată.

Acum, privind în retrospectivă, mă gândesc dacă nu cumva reacția lui Michelle la toate schimbările prin care treceam nu fusese mai onestă; dacă nu cumva, calmul meu aparent în fața crizelor ce se adunau, insistența mea că totul va fi bine, nu era, de fapt, o formă de autoprotejare ce contribuiau la sentimentul ei de singurătate.

Îmi amintesc că în jurul acelei perioade am început să am un vis care se tot repeta. Se făcea că mă plimbam pe străzile unui oraș fără nume, într-o zonă plină de copaci, de vitrine și cu trafic lejer. Ziua era frumoasă și caldă, bătea un vânticel domol, iar oamenii ieșiseră la cumpărături sau își plimbau câinii sau se întorceau de la serviciu. În unele versiuni ale visului mergeam cu bicicleta, dar de obicei mă plimbam ne ios. fără să mă gândesc la ceva anume când

brusc îmi dădeam seama că nimeni nu mă recunoaște. Agentul meu de securitate dispăruse. Nu aveam nici o destinație precisă. Alegerile mele nu aveau nici un fel de urmări. Intram într-o prăvălie de la colțul străzii și cumpăram o sticlă de apă sau de ceai și stăteam de vorbă cu persoana de la teighea. Mă așezam pe urmă pe o bancă din apropiere, îmi desfăceam sticla, luam o gură și priveam la trecători.

Mă simțeam de parcă aș fi câștigat la loterie.

Rahm era de părere că găsise răspunsul pentru recuperarea avantajului nostru politic. Criza de pe Wall Street expusese prăbușirea sistemului de reglementare a piețelor financiare și, în timpul perioadei de tranziție, rugasem echipa economică să elaboreze reforme legislative care să scadă șansele unei eventuale viitoare crize. Din punctul lui de vedere, cu cât redactam mai repede un proiect de lege pentru „reforma de pe Wall Street” și cu cât ratificam mai repede legea, cu atât mai bine.

„Chestia asta ne așază printre îngeri”, a spus el. „Iar dacă republicanii încearcă să blocheze legea, le-o băgăm în cur.”

Aveam toate motivele să credem că Mitch McConnell se va împotrivi tuturor reglementărilor noastre financiare. În fond, făcuse carieră numai din opoziția față de toate și orice reglementări guvernamentale (legi privind mediul înconjurător, legi ale muncii, legi privind siguranța la locul de muncă, legi de finanțare a campaniilor, legi pentru protecția consumatorului) care ar fi putut limita puterea Americii corporatiste să facă orice îi poftea inima. Numai că McConnell înțelesese și riscurile politice ale momentului – electoratul asocia încă Partidul Republican cu miliardarii ce dețineau companii mari și yachturi și nu avea de gând să permită poziția standard antireglementări a partidului să împiedice obținerea majorității în Senat. Fără să-și ascundă intențiile de a-mi obstrucționa agenda la orice pas, o sarcină pe care Scott Brown i-o făcuse mult mai ușoară după ce câștigase cursa din Senat din partea statului Massachusetts și îi privase pe democrați de cel de-al șaiszecilea vot, l-a anunțat pe Tim într-o ședință din biroul lui de pe Dealul Capitoliului că va face o excepție în cazul reformei de pe Wall Street. „O să voteze împotriva tuturor propunerilor noastre”, ne-a avertizat Tim după ce se întorsese de la ședință, „și-așa o să facă aproape tot grupul lui parlamentar. Dar mi-a spus că s-ar putea să găsească vreo cinci republicani care să colaboreze cu noi și nu va face nimic pentru a-i împiedica.”

„Altceva?” l-am întrebat.

„Numai că obstrucționismul funcționează în cazul lor“, a spus Tim. „Părea foarte încântat de el însuși“.

Concesia pe care McConnell o făcea atmosferei publice era considerabilă, dar asta nu însemna că avea să ne fie ușor să trecem reforma Wall Street în Congres. Directorii industriei bancare nu intenționau nici acum să arate remușcări pentru haosul economic pe care îl creaseră. Nici nu se simțeau obligați să își arate recunoștința pentru tot ceea ce făcuserăm ca să le scăpăm pielea (acuzațiile conform cărora mă poziționam „antibusiness“ deveniseră un loc comun în presa financiară). Dimpotrivă, au opinat că eforturile noastre de a înăspri reglementările privind operațiunile lor erau inacceptabil de oneroase, chiar ofensatoare. Și-au păstrat în continuare una din cele mai mari și mai influente operațiuni de lobby din Washington, având de partea lor alegători influenți și bogați din toate statele pentru a arunca în stânga și-n dreapta cu donații de campanie pentru ambele partide.

În afară de opoziția fățișă a băncilor a trebuit să facem față și unui proces extrem de complex de reglementare a sistemului financiar modern. Trecuseră vremurile când banii Americii erau rulați într-un circuit simplu, în care băncile luau economiile clienților și le foloseau pentru împrumuturi avantajoase cu dobândă fixă pentru familii și afaceri. Trilioane de dolari erau acum manevrate peste granițe cât ai clipi din ochi. Proprietățile operațiunilor financiare netraditionale, cum erau fondurile speculative și fondurile de capital privat, rivalizau cu cele ale multor bănci, iar comerțul electronic și produsele exotice precum instrumentele financiare derivate aveau puterea de a ridica sau de a distruge piețele. Pe teritoriul Statelor Unite, monitorizarea acestui sistem difuz era împărțită între câteva agenții federale (Banca Centrală, Trezoreria, Corporația pentru Asigurarea Depozitelor Federale, Comisia pentru Bursă și Valori Mobiliare, Comisia de Tranzacționare la Termen a Mărfurilor, Fundația pentru Siguranța Piețelor) iar majoritatea acestor agenții operau independent și-și apărau teritoriul cu înverșunare. O reformă eficientă însemna alinierea diferiților jucători sub un singur cadru legislativ; însemna, de asemenea, sincronizarea eforturilor SUA cu cele făcute de legislațiile din alte țări, așa încât firmele să-și poată derula tranzacțiile prin conturi din străinătate, evitând alte reguli mai aspre.

În ultimul rând, trebuia să ținem piept diferențelor acute din interiorul Partidului Democrat legate de forma și obiectivul reformei. Pentru cei care înclinau mai mult spre centrul spectrului politic

(inclusiv Tim și Larry, ca și majoritatea democraților din Congres) criza recentă dezvăluisese imperfecțiuni serioase, dar reglabile ale unui sistem financiar solid după toate aparențele. Statutul Wall Street, de centru financiar principal al lumii, depindea de creștere și de inovație, spuneau experții, iar ciclurile de creștere și de scădere economică – însoțite de fluctuația aferentă între exuberanța irațională și panica irațională – erau trăsături specifice nu numai capitalismului modern, ci și psihicului uman. Cum nu era posibil și nici de dorit să eliminăm toate riscurile pentru investitori și firme, obiectivele reformei au fost formulate strâns: paravane de sprijin în jurul sistemului pentru a reduce cele mai excesive forme de risc, asigurarea transparenței în operațiunile din instituțiile majore și „consolidarea sistemului în caz de avarie”, cum s-a exprimat Larry, astfel încât acei indivizi sau acele instituții financiare care se angajau în contracte păguboase să nu îi tragă și pe alții după ei.

Pentru politicienii de stânga, acest tip de abordare punctuală a reformei neglija nepermis de mult ceea ce era necesar și nu făcea decât să amâne o socoteală neîncheiată cu un sistem care nu fusese în stare să servească interesele americanilor de rând. Aceștia condamnau unele din cele mai îngrijorătoare curente din economie bazate pe un sistem financiar umflat, suspect din punct de vedere moral – fie că vorbim de preferința lumii corporatiste pentru reducerile de costuri și concedieri legate de investițiile pe termen lung, pentru a stimula profiturile pe termen scurt sau de utilizarea achizițiilor finanțate prin împrumuturi și vânzarea mai departe a pieselor de schimb pentru profit nemeritat sau o creștere constantă a inegalităților din salarizare și reducerea taxelor plătite de către cei putred de bogați. Pentru a reduce efectele distorsionante și a pune stop nebuniei speculative care provoca deseori crize financiare, cei de stânga au propus o abordare radicală a reformei de pe Wall Street. Reformele pe care aceștia le preferau au inclus plafonarea dimensiunilor băncilor din SUA și reinstituirea legii Glass-Steagall, o lege dată în timpul Marii Crize economice care interzisese băncilor asigurate prin corporații de asigurare a depozitelor federale să se mai implice în investiții, lege care fusese aproape abrogată în timpul administrației Clinton.

În multe feluri, aceste diviziuni din interiorul partidelor privind legislația financiară îmi aminteau de dezbaterea din domeniul sănătății, când adepții sistemului plătitorului unic refuzaseră orice concesiuni pentru sistemul privat de asigurări existent, sub pretextul că ele reprezentau o trădare. Și, ca în cazul dezbaterii

din sănătate, am înțeles întrucâtva refuzul celor de stânga față de un statu quo. În loc să aloce în mod eficient capital în scopuri productive, Wall Street funcționa *realmente* ca un cazinou ce rula trilioane de dolari și ale cărui profituri și pachete compensatorii imense depindeau de părgihii și de speculații din ce în ce mai mari. Obsesia câștigurilor trimestriale influențase negativ deciziile corporațiilor și încurajase o gândire pe termen scurt. Devotate nimănui, indiferente la impactul globalizării asupra anumitor angajați și comunități, piețele financiare contribuiseră la accelerarea externalizării locurilor de muncă și la concentrarea averilor în jurul câtorva orașe și sectoare economice, lăsând restul țării fără bani, pregătire profesională și speranță.

Politicile ample și îndrăznețe ar fi putut ameliora aceste probleme, mare parte din ele având de-a face cu o nouă redactare a codului fiscal, cu consolidarea legilor muncii și schimbarea regulilor de conducere a corporațiilor. Toate aceste trei obiective erau printre prioritățile mele.

Numai că atunci când a venit vremea de a reglementa piețele *financiare* ale națiunii pentru a stabiliza sistemul, rețeta celor de stânga și-a ratat ținta. Dovezile nu indicau că limitarea dimensiunilor băncilor americane ar fi prevenit criza recentă sau nevoia unei intervenții federale odată cu destrămarea sistemului. Patrimoniul JPMorgan era infinit mai mare decât cel al Bear Stearns sau Lehman Brothers, dar tocmai speculațiile foarte ambițioase ale firmelor mai mici în privința creditelor ipotecare refinanțate fuseseră cele care declanșaseră panica. Ultima criză financiară majoră din Statele Unite, din anii 1980, nu avusese nimic de-a face cu băncile mari; sistemul fusese atunci zdruncinat de un val de împrumuturi de mare risc acordate de mici asociații regionale de economii și de împrumuturi slab capitalizate (S&L) din orașe mai mici sau mai mari din toată țara. Dat fiind scopul operațiunilor lor, am găsit de cuviință să îndemnăm legiuitorii să acorde atenție maximă băncilor mari cum erau Citi sau Bank of America –, dar reducerea patrimoniului lor nu putea schimba situația. Fiindcă sectoarele bancare din majoritatea țărilor europene și asiatice erau mult mai concentrate decât cele din SUA, limitarea capacității băncilor americane le-ar fi dezavantajat pe piața internațională, fără a elimina riscul general la care era supus sistemul.

Din motive similare, creșterea sectorului financiar nonbancar a făcut caducă distincția Glass-Steagall între băncile de investiții și băncile comerciale asigurate prin Corporația de Asigurare

a Depozitelor Federale (FDIC). Cei mai mari pariori pe asigurări de împrumuturi ipotecare refinanțate – AIG, Lehman, Bear, Merrill, precum și Fannie sau Freddie – nu erau bănci comerciale garantate de guvern. Investitorilor nu le păsase de absența garanțiilor dar pompasera bani până când întregul sistem financiar începuse să fie amenințat atunci când ele se prăbușiseră rând pe rând. În schimb, băncile asigurate prin FDIC, cum erau Washington Mutual și IndyMac, dăduseră de bucluc nu pentru că ar fi acționat ca niște bănci de investiții sau ar fi aprobat garanții foarte mari, ci pentru că acordaseră tone de împrumuturi ipotecare cumpărătorilor insolvabili, în scopul de a-și mări veniturile. Având în vedere cât de ușor circula capitalul acum între diverse entități financiare în căutare de profituri mari, stabilizarea sistemului cerea să ne concentrăm asupra practicilor riscante pe care doream să le strunim și nu pe tipul de instituție implicată.

Și-apoi mai era problema politică. În Senat nu puteam spera la întrunirea numărului de voturi necesare pentru revigorarea legii Glass-Steagall sau pentru trecerea legislației de redimensionare a băncilor americane, așa după cum nu întrunisem nici numărul de voturi pentru un sistem de sănătate cu plătitor unic. Până și în Cameră, democrații erau îngrijorați că ar fi putut fi acuzați de excese, mai ales dacă acestea ar fi determinat piețele financiare să revină la prudență, ceea ce ar fi înrăutățit mai departe starea economiei. „Electoratul meu urăște Wall Street, domnule președinte“, mi-a spus un democrat din suburbii, „dar nici ei nu au semnat pentru o eliminare completă.“ Fusesse o vreme când FDR avusese un mandat din partea alegătorilor să încerce absolut orice, inclusiv o restructurare a capitalismului american, după trei ani chinuitori de recesiune, dar, pentru că reușisem să împiedicăm înrăutățirea extremă a situației, mandatul nostru privind schimbarea era mult mai restrictiv. Cea mai bună șansă a noastră era de a bate fierul cât e cald.

În iunie 2009, după luni întregi de ajustări, proiectul nostru de lege pentru reforma financiară era gata să ia calea Congresului. Deși nu conținea toate prevederile cerute de stânga, rămăsese un efort extrem de ambițios de modernizare a reglementărilor de secol XX pentru a se potrivi economiei din secolul XXI.

La baza pachetului a stat propunerea de a mări procentul de capital pe care toate instituțiile financiare de importanță „sistemică“ – bănci sau alte instituții – erau obligate să îl dețină. Mai

mult capital însemna împrumuturi mai mici pentru finanțarea tranzacțiilor riscante. Mai multe lichidități însemnau că aceste instituții puteau face mai bine față în cazul devalorizării pieței. Prin forțarea principalilor jucători să mențină o rezervă de capital mai consistentă împotriva pierderilor avea să întărească sistemul per total; iar pentru a ne asigura că aceste instituții își respectau angajamentele, urma să le obligăm să susțină periodic același test de stres pe care îl aplicasem în perioada de apogeu a crizei.

Urma să alcătuim un mecanism oficial pentru a permite oricărei firme, indiferent de cât de mare sau mică era, să declare falimentul conform unui protocol, pentru a nu contamina întregul sistem. FDIC avea deja autoritatea de a supune orice bancă asigurată la nivel federal unei proceduri de falimentare structurată, cu reguli ce stabileau modul în care patrimoniul putea fi lichidat și în care reclamanții își puteau împărți activele rămase. Proiectul nostru de lege dădea Băncii Centrale o „autoritate de decizie” similară asupra tuturor instituțiilor importante din punct de vedere sistemic, fie că erau bănci sau nu.

Pentru a ne asigura că vom putea implementa legea, am propus delegarea funcțiilor și a responsabilităților către diverse agenții federale. Pentru a facilita un răspuns mai rapid, în cazul unei disfuncționalități majore pe piață, am autorizat oficial mai multe acțiuni de urgență – „spuma de pe pistă” au numit-o experții noștri economici – pe care Banca Centrală și Trezoreria le implementaseră în perioada crizei recente. Iar pentru a gestiona orice potențială problemă la timp, proiectul nostru de lege a înăsprit regulile guvernării piețelor specializate care făceau parte din instalația sistemului financiar. Am acordat o atenție deosebită achiziționării și vânzării de instrumente financiare derivate, acele forme de garanții adesea impenetrabile care duseseră la intensificarea pierderilor din sistem din momentul prăbușirii pieței refinanțării creditelor ipotecare. Instrumentele financiare derivate aveau o mare utilitate – companiile le foloseau pentru a-și acoperi riscul în caz de fluctuații majore ale valutelor sau al prețurilor mărfurilor. Dar le oferiseră comercianților iresponsabili una din cele mai mari ocazii pentru tranzacțiile riscante care puseseră în pericol tot sistemul. Reformele noastre urmau să împingă mare parte dintre aceste tranzacții pe bursa publică, prin reguli mai clare și monitorizare mai susținută.

Toate aceste propuneri au fost extrem de tehnice și s-au referit la aspecte financiare ascunse publicului. A existat și un ultim element în proiectul nostru de lege care avea mai puțin de-a face

cu finanțele și mai mult cu viața de zi cu zi a oamenilor obișnuiți. Criza de pe Wall Street nu ar fi fost posibilă fără o explozie a împrumuturilor de refinanțare a creditelor ipotecare. Și, cu toate că multe dintre aceste împrumuturi fuseseră acordate clienților mai sofisticati – cei care înțelegeau riscurile unor dobânzi ajustabile și ale plăților cumulate atunci când cumpărau, recondiționau și vindeau apartamente din Florida sau când achiziționau case de vacanță în Arizona – un procent mult mai mare fusese proiectat și vândut familiilor de muncitori, mulți dintre ei negri și hispanici, oameni care crezuseră că își câștigaseră în sfârșit acces la visul american, ca apoi să-și vadă casele și economiile confiscate prin executări silite.

Eșecul în protejarea consumatorilor împotriva practicilor de împrumut incorecte sau înșelătoare nu s-a rezumat doar la creditele ipotecare. Confrunțați în permanență cu lipsa de lichidități, indiferent de cât de greu munceau, milioane de americani s-au văzut nevoiți să plătească dobânzi exorbitante, taxe ascunse, și datorii rezultate din înțelegeri oneroase către emițatori de cărți de credit, către creditori care cereau datoria la salariu (mulți dintre ei deținuți sau finanțați de bănci de renume), către vânzători de mașini la mâna a doua, către asiguratorii cu dobândă redusă, către vânzători de mobilă care acceptau și plata în rate și către furnizori de credite ipotecare garantate cu obiectul creditului. Deseori oamenii s-au văzut prinși într-un vârtej de datorii acumulate, plăți neefectuate, credite rapide și recuperări de credite care îi băgau și mai adânc în datorii. În toată țara, practicile dubioase ale industriei finanțelor au contribuit la dezechilibre marcante, la o promovare redusă la locul de muncă, și la tot felul de datorii ascunse ce expuneau economia unor perturbări majore.

Fiindcă semnasem deja legislația privind reforma industriei cărților de credit, am convenit cu echipa că urmările crizei ne ofereau șansa unică de face progrese mai mari pe frontul protecției consumatorului. Elizabeth Warren, profesor de drept la Harvard și expert în problemele falimentului, a venit cu o idee care ar fi avut exact impactul dorit de noi: o nouă agenție de protejare a finanțelor consumatorilor menită să întărească încrengătura de reglementări federale impuse de stat, aflate deja în vigoare, și să protejeze consumatorii împotriva unor produse financiare dubioase, așa cum Comisia de Siguranță a Produselor de Consum ținea produsele de calitate inferioară și periculoase pentru cetățeni departe de rafturi.

Admiram de multă vreme activitatea lui Warren, încă din 2003 de când publicase *The Two-Income Trap* (*Capcana celor două venituri*)

în care ea și coautoarea ei, Amelia Tyagi, oferiseră o descriere incisivă și înflăcărată a presiunilor ce apăsau din ce în ce mai mult familiile de angajați cu copii. Spre deosebire de majoritatea oamenilor de știință, Warren avea talentul de a transcrie analiza financiară în istorioare pe care oamenii obișnuiți le puteau pricepe. În următorii ani, a devenit unul din cei mai influenți critici ai industriei financiare, fapt ce l-a determinat pe Harry Reid s-o numească președinta comisiei de supraveghere a TARP din Congres.

Tim și Larry erau, se pare, mai puțin fermecați de Warren decât mine, dat fiind că amândoi fuseseră chemați în repetate rânduri să apară în fața comisiei. Deși îi apreciau inteligența și erau de acord cu ideea ei de a institui o agenție de protecție financiară a consumatorului, o considerau cam prea înfumurată.

„Se pricepe să ne pună la zid“, a spus Tim într-una din întâlnirile noastre, „chiar și când știe că nu există alternative serioase la ceea ce face deja.“

Am ridicat privirea, prefăcându-mă surprins. „Nu pot să cred“, am răspuns. „Un membru al comitetului de monitorizare care joacă așa cum îi cântă lumea? Rahm, tu ai auzit vreodată așa ceva?“

„Nu, domnule președinte“, a spus Rahm. „E de-a dreptul revoltător.“

Până și Tim a zâmbit.

Procesul de trecere a reformei Wall Street prin Congres nu a fost mai puțin laborios decât aventurile pe care le trăisem cu reforma sănătății dar nu s-a bucurat de aceeași atenție. În parte, ținea de subiect. Inclusiv intențiile congresmenilor și lobbyiștilor de a omorî legislația au fost discrete, pentru că nimeni nu dorea să fie considerat un apărător al Wall Street atât de repede după criză și multe dintre amendamentele legii erau prea ezoterice pentru a stârni interesul presei.

Un subiect care a captat totuși atenția mass-media ținea de propunerea fostului președinte al Băncii Centrale, Paul Volcker, de a interzice băncilor asigurate prin FDIC să tranzacționeze prin propriile conturi sau să opereze propriile fonduri speculative și de capital privat. După părerea lui Volcker, această prevedere asigura o metodă ușoară de a recupera unele dintre limitele de prudență pe care legea Glass-Steagall le stabilise în legătură cu băncile comerciale. Până să-mi dau seama ce se întâmplă, disponibilitatea noastră de a include „Legea Volcker“ în legislație a devenit hârtia de turmesol a celor de stânga, relativ la cât eram de serioși în legătură cu

reforma de pe Wall Street. Volcker, un economist morocănos, care fuma trabuc și era înalt de 2 metri, nu era un model de erou pentru progresiști. În 1980, aflat în funcția de președinte al Rezervei Federale, ridicase dobânzile americanilor la 20%, o măsură fără precedent pentru a frâna inflația scăpată de sub control, ceea ce dusesse la o recesiune brutală și la ridicarea nivelului șomajului la 10%. Hapul greu de înghițit al Băncii Centrale a provocat furia sindicatelor și a multor democrați de la vremea aceea; pe de altă parte, nu numai că inflația scăzuse, dar se așternuseră bazele unei creșteri economice stabile în anii 1980 și 1990, transformându-l pe Volcker într-o figură venerată atât la New York, cât și la Washington.

În anii din urmă, Volcker devenise din ce în ce mai vocal în criticile lui la adresa exceselor de pe Wall Street, câștigând chiar și unii admiratori în rândurile liberalilor. Mi-a sprijinit campania încă de foarte devreme și ajunsesem să prețuiesc sfaturile lui în asemenea măsură încât îl numisem șef a unui grup de consilieri pe problemele crizei economice. Cu alura lui serioasă și încrederea în eficiența pieței libere, dar și în instituțiile publice și în binele general, era un fel de întoarcere în timp pentru mine (bunica mea l-ar fi simpatizat foarte tare) și, după ce l-am ascultat vorbind într-o ședință din Biroul Oval, m-a convins de viabilitatea propunerii lui de a încetini tranzacționarea proprietăților. Însă când am discutat ideea cu Tim și Larry aceștia s-au arătat sceptici, pretextând că avea să fie un demers greu de gestionat care urma să aducă atingere serviciilor legitime oferite de bănci clienților lor. Pentru mine, părerea lor nu stătea în picioare – a fost una din puținele ocazii în timpul colaborării noastre când am avut senzația că cei doi aveau mai multă înțelegere pentru perspectivele industriei financiare decât pentru faptele care erau o realitate – și am continuat să discut cu ei câteva săptămâni bune. La începutul lui 2010, când Tim a devenit speriat de faptul că porțița pentru reforma Wall Street începea să se închidă, mi-a recomandat până la urmă să includem o versiune a Legii Volcker în pachetul nostru legislativ.

„Dacă ne ajută să trecem legea“, a spus Tim, „putem găsi o cale să funcționeze.“

În cazul lui Tim era vorba de o concesiune pe care rar o făcea opțiunii politice. Axe și Gibbs, care îmi umpluseră inboxul cu sondaje ce arătau că 60% din electoratul meu considera că eram prea indulgent cu băncile, au fost încântați de veste; au sugerat să anunțăm propunerea la Casa Albă, în prezența lui Volcker. Am întrebat dacă publicul va înțelege o schimbare de regulă atât de obscură.

„Nu e nevoie ca ei să înțeleagă”, a spus Gibbs. „Or să creadă în mod sigur că e de bine dacă văd că băncile nu sunt de acord cu regula.”

Având acești parametri de bază ai legislației puși la punct, acum cădea în sarcina președintelui Comisiei de servicii financiare a Camerei Reprezentanților, Barney Frank, și a președintelui Comisiei bancare a Senatului, Chris Dodd, ambii veterani ai Congresului cu 29 de ani de activitate în spate, să ajute la trecerea proiectului de lege. Erau o pereche atipică. Barney își făcuse un renume de instigator liberal și prim membru al Congresului care își declarase orientarea de homosexual. Ochelarii lui groși, costumele neîngrijite și accentul puternic din Jersey îi împrumutau un aer proletar, și era la fel de dur, deștept și calificat în munca din Congres ca oricare dintre colegii lui; replicile lui spontane și nimicitoare îl făcuseră simpatic reporterilor, iar pentru adversarii politici era o mare durere de cap. (Barney ținuse o prelegere în fața anului meu când eram student la Harvard, ocazie cu care mă desființase din cauză că pusesem o întrebare aparent tâmpită. Eu nu fusesem de aceeași părere. Din fericire, nu-și amintea prima noastră întâlnire.)

Pe de altă parte, Chris Dodd dădea impresia unui obișnuit pasionat al Washingtonului. Îmbrăcat impecabil, cu părul argintiu aranjat și spilkuit ca al unui prezentator de știri, mereu gata să spună câte o bârfă de pe Dealul Capitoliului sau o istorioară irlandeză, Dodd crescuse în politică – era fiul unui fost senator al Statelor Unite, unul dintre cei mai buni prieteni ai lui Ted Kennedy, amic cu o serie de lobbyiști din industrie, în ciuda palmaresului său liberal. Legasem o relație caldă cu el cât fusesem în Senat, în parte pe baza recunoașterii oneste a lui Chris privind absurditatea locului („Doar n-ai crezut că e vorba de o afacere cinstită...?” îmi spunea el făcându-mi cu ochiul după ce vreun coleg termina o pledoarie plină de patimă pe marginea unui proiect de lege, în timp ce, în culise, încerca să saboteze exact legea în cauză). Dar era mândru de performanțele lui ca organ legislativ și fusese unul din principalele motoare din spatele unor legi de impact, cum fusese, de pildă, Legea familiei și a concediilor medicale.

Împreună, cei doi alcătuiau o echipă formidabilă, fiecare dintre ei potrivit perfect pentru politica din camerele în care activau. În Camera Reprezentanților, o majoritate democratică dominantă însemna că trecerea reformei financiare nu prezenta o problemă. Principala noastră preocupare era să ne menținem propriii membri pe direcția cea bună. Barney nu avea numai cunoștințe excepționale despre detaliile legislative; avea și credibilitate în grupul

parlamentar democrat, suficientă pentru a tempera pretențiile nerealiste ale colegilor progresiști, precum și influența necesară pentru respingerea eforturilor democraților mai tranșanți, care doreau să relaxeze legislația în scopul de a răspunde intereselor speciale. În Senat, acolo unde aveam nevoie de orice vot disponibil, răbdarea, tactul și capacitatea lui Chris de a convinge chiar și cel mai recalcitrant republican contribuiseră la calmarea nervilor democraților conservatori; tot el ne-a pus la dispoziție un canal folositor spre lobbyiștii din industrie care se opuneau proiectului de lege, dar nu se temeau de Chris.

În ciuda acestor avantaje, înaintarea proiectului cunoscut ca „Dodd-Frank” a presupus același proces necesar pentru a trece reforma sănătății, și o serie de compromisuri care m-au făcut să fierb de nervi. Chiar și în ciuda obiecțiilor noastre ferme, comercianții de mașini au câștigat o derogare de la supravegherea noii agenții pentru protecția consumatorului și asta pentru că aveau reprezentanțe de mașini în toate circumscripțiile electorale, iar mulți dintre acești comercianți erau considerați stâlpi ai societății pentru că sponsorizau echipele din ligile de juniori sau făceau donații spitalelor locale. Ca atare, chiar și cei mai mari adepți ai reglementărilor, din rândul democraților, fugeau mâncând pământul de teama eventualelor repercusiuni. Efortul nostru de a raționaliza numărul de agenții de reglementare care supravegheau sistemul financiar a suferit o moarte nedemnă; dat fiind că fiecare agenție era supusă jurisdicției unui alt comitet din Congres (Comisia de Negociere a Viitoarelor Mărfuri, de pildă, raporta direct Comisiilor de agricultură din Camera Reprezentanților și din Senat). Președinții comisiilor democratice au rezistat cu încăpățănare ideii de a renunța la pârghiile pe care le dețineau asupra unei părți a industriei financiare. După cum i-a explicat Barney lui Tom, teoretic am fi putut consolida Comisia pentru Bursă și Valori Mobiliare și Comisia de Negociere a Viitoarelor Mărfuri: „Dar nu în Statele Unite”.

În Senat, acolo unde nevoia de a întruni pragul de 60 de voturi pentru a evita obstrucționismul îi dădea fiecărui senator un avantaj, am fost nevoiți să ne luptăm cu tot felul de cereri individuale. Republicanul Scott Brown, proaspăt învingător dintr-o campanie în care criticase diversele „înțelegeri de culise” ale lui Harry Reid pentru a trece reforma sănătății, și-a exprimat disponibilitatea de a vota pentru reforma de pe Wall Street – dar nu fără a încheia o înțelegere în interes personal, adică exceptarea de la noile reglementări a câtorva bănci preferate din Massachusetts. Omul nu

vedea nici o ironie în această cerere. Un grup de democrați de stânga a introdus cu surle și trâmbițe un amendament despre care susțineau că va înăspri și mai mult restricțiile Legii Volcker asupra comerțului în nume propriu. Numai că dacă citeai cu atenție, amendamentul lor conținea subterfugii care lăsau loc unui amalgam de interese – industria asigurărilor, investițiile imobiliare, trusturile și așa mai departe – interese ale afaceriștilor din statele reprezentate de fiecare dintre acești senatori.

„Încă o zi în cel mai mare corp legislativ din lume“, a comentat Chris.

Uneori mă simțeam precum pescarul din *Bătrânul și marea* de Hemingway, înconjurat de rechini care încercau să muște din prada mea pe măsură ce încercam s-o duc la mal. Dar, de-a lungul săptămânilor de dezbateri, nucleul reformelor noastre a supraviețuit procesului de amendare remarcabil de intact. Un număr de prevederi introduse de membrii Congresului – inclusiv dezvăluirea compensațiilor destinate directorilor executivi din companiile publice, o transparență mai mare a agențiilor de rating a creditelor, și un nou mecanism de recuperare pentru a împiedica directorii de pe Wall Street să mai primească bonusuri de milioane de dolari ca urmare a practicilor dubioase – au îmbunătățit proiectul de lege. Datorită cooperării strânse între cei doi sponsori principali, ședința pentru reconcilierea diferențelor dintre versiunile Camerei și Senatului nu a fost marcată de certurile din interiorul partidelor care se manifestaseră în timpul negocierilor asupra reformei sănătății. La mijlocul lui iulie 2010, după un vot de 237 la 192 în Camera Reprezentanților și 60 la 39 în Senat (trei republicani au votat „da“ în ambele camere), am organizat o ceremonie la Casa Albă pentru promulgarea Legii Dodd–Frank privind Reforma de pe Wall Street și a programului de măsuri pentru protecția consumatorului.

A fost o victorie semnificativă – cea mai zdrobitoare modificare a regulilor ce guvernau sectorul financiar al Americii din ultimele decenii. Legea își avea imperfecțiunile și compromisurile ei nedorite, dar avea să pună capăt, cu siguranță, fiecărei manifestări de nechibzuință, lăcomie, meschinărie sau incorectitudine de pe Wall Street. Stabilind echivalentul unor „sisteme mai eficiente de coduri, detectoare de fum și aspersoare“ – așa cum o descria Tim – Legea Dodd–Frank avea să împiedice nenumărate practici imprudente, să pună la dispoziția legiuitorilor unelte necesare pentru controlarea vâlvății financiare înainte ca aceasta să scape

de sub control și să împiedice apariția unei eventuale crize de proporțiile celei prin care tocmai trecusem. Prin înființarea noului Birou pentru Protecția Financiară a Consumatorului (CFPB), familiile americane aveau acum un susținător puternic de partea lor. Prin activitatea biroului, piața de credite putea deveni mai corectă, mai transparentă, și consumatorii puteau beneficia de economii reale când se hotărau să cumpere o casă, să acceseze un împrumut pentru o mașină, să facă față unei urgențe familiale, să-și trimită copiii la facultate sau să își planifice pensionarea.

Chiar dacă echipa mea și cu mine ne puteam mândri cu o realizare substanțială, trebuia să recunoaștem ceea ce devenise evident chiar înainte de semnarea legii: reformele istorice ale Legii Dodd-Frank nu aveau cum să ne dea un avantaj politic prea mare. În ciuda eforturilor curajoase ale lui Favs și a celorlalți scriitori de discursuri din echipa mea, era greu să transmitem mesajul transformațional al „caselor de compensare derivate” sau al „interdicțiilor comerciale de proprietate”. Majoritatea îmbunătățirilor operate de lege în sistem aveau să rămână invizibile pentru public – mai mult o chestiune de prevenire a rezultatelor proaste decât un pachet de beneficii tangibile. Ideea unei agenții de produse financiare pentru consumatori fusese bine primită de alegători, dar mai avea să treacă ceva timp până la înființarea CFPB, ori oamenii sperau la un ajutor imediat. Având în vedere faptul că legislația era denunțată de conservatori ca fiind o garanție a viitoarelor planuri de salvare și un pas înainte spre socialism, dar și faptul că progresiștii nu erau deloc încântați de faptul că nu făcusem mai mult pentru a reforma băncile, electoratul putea ajunge ușor la concluzia că zgomotul și furia din jurul actului Dodd-Frank nu erau decât o altă dovadă de praf în ochii alegătorilor din partea Washingtonului – mai cu seamă că, în momentul promulgării sale, toată lumea vorbea numai despre un crater activ, căscat pe fundul oceanului.

CAPITOLUL 23

Primele operațiuni de forare marină din Golful Mexic au fost întreprinderi simple, platforme de lemn construite în ape de mică adâncime spre sfârșitul anilor 1930. Pe măsură ce tehnologia a avansat, iar setea de petrol a Americii a căpătat proporții, companiile s-au avântat din ce în ce mai departe de coastă, iar până în anul 2010, în largul coastelor statelor Texas, Louisiana, Mississippi și Alabama se ridicau peste 3 000 de sonde și platforme de producție, proiectându-se la orizont precum un castel pe catalige. Acest lanț de platforme constituie un puternic simbol al rolului central pe care țițeiul îl joacă în economia regională: miliardele de dolari pe care le generează anual în profituri și zecile de mii de oameni al căror trai depinde, direct sau indirect, de extragerea rămășițelor de plante și animale din vremuri străvechi, transformate de natură într-un aur negru vâscos acumulat sub străfundurile oceanului.

În privința sondelor de forare, existau foarte puține de proporțiile celei denumite *Deepwater Horizon*. Înaltă cât o clădire de 30 de etaje și având suprafața unui teren de fotbal, acest semi-submersibil mobil în valoare de jumătate de miliard de dolari putea funcționa în ape a căror adâncime era de 300 de metri și putea foră la adâncimi de câțiva kilometri sub plafonul inferior al oceanului. Operarea unei astfel de platforme costă în jur de un milion de dolari pe zi, dar marile companii petroliere consideră că aceste cheltuieli merită efortul. Creșterea și profiturile lor au depins de explorarea potențialului rezervelor ascunse la adâncimi cândva inaccesibile.

Deepwater Horizon era deținut de Transocean, un contractor cu sediul în Elveția, iar din anul 2001 a fost cesionat de către BP, una din cele mai mari companii petroliere din lume. BP folosise

platforma pentru a explora sectorul american din Golf, unde descoperise cel puțin două zăcăminte uriașe și potențial rentabile sub fundul mării. Una din aceste câmpii abisale, numită Tiber, conținea rezerve de țiței estimate la un volum halucinant de trei miliarde de barili. Pentru a accesa zăcămintul, echipajele *Deepwater* au forat în 2009 unul dintre cele mai mari puțuri din lume – cu o adâncime de peste zece kilometri sub plafonul de 1,2 kilometri al fundului oceanului, adică echivalentul înălțimii Muntelui Everest.

În speranța de a replica reușita cu pricina, BP a trimis mesaj pentru *Deepwater Horizon* să foreze un alt puț de explorare într-un alt câmp abisal bănuat a deține rezerve de petrol, numit Macondo, la începutul anul 2010. Aflat la circa 80 de kilometri în largul coastei Louisiane, Macondo nu era la fel de adânc precum Tiber – ci „doar” la 6 000 de metri adâncime. Dar în cazul unei forări la mare adâncime sub fundul oceanului nu se putea vorbi despre o operațiune de rutină. Accesarea fiecărui zăcămint ridica provocări unice, care implicau deseori săptămâni întregi de ajustări, calcule complexe și decizii ad-hoc. Macondo s-a dovedit a fi un câmp extrem de dificil, în principal din cauza structurii fragile și a nivelurilor inegale de presiune a fluidelor.

Proiectul era deja întârziat cu multe săptămâni, provocând pagube de milioane de dolari pentru BP. Inginerii, proiectanții și constructorii nu puteau ajunge la un acord în privința designului puțului. Cu toate acestea, în aprilie 2010, puțul ajunsese la o adâncime de 5,6 kilometri sub fundul oceanului și părea aproape gata. O echipă a corporației Halliburton, unul din constructorii proiectului, a injectat ciment în puț pentru a izola marginile conductei. Odată ce cimentul s-a întărit, inginerii BP au început să facă o serie de teste de siguranță înainte de a mobiliza *Deepwater* pentru următorul proiect.

La scurt timp după ora cinci după-amiază, unul dintre teste a scos în evidență posibile scurgeri de gaze prin membrana de ciment, ceea ce avertiza asupra unei situații potențial riscante. În pofida semnalelor de avertisment, inginerii BP au decis să continue procesul, pompând în afară lubrifiantul nămolos folosit pentru a compensa dezechilibrul de presiune din timpul operațiunii de forare. Un dispozitiv de valve de avarie, cântărind 400 de tone și denumit avertizor de explozie – menit să sigileze puțul în caz de creștere bruscă a presiunii – nu a funcționat corespunzător, ceea ce a permis gazului inflamabil aflat sub o presiune uriașă să erupă prin platformă și să declanșeze un gheizer de lubrifiant

cu nămol. Adevărați nori de gaze s-au acumulat în camera de control a motorului platformei care s-au aprins imediat, zdruncinând întreaga structură prin câteva explozii violente. Un adevărat turn de flăcări a luminat atunci cerul nopții, iar membrii echipajului s-au grăbit să scape cu ajutorul bărcilor de salvare sau au sărit în apele pline de resturi provocate de explozii. Din cele 126 de persoane aflate pe platformă, 98 au reușit să scape practic nevătămate, 17 au fost rănite, iar 11 lucrători au fost dați dispăruți. *Deepwater Horizon* a continuat să ardă timp de 36 de ore, iar norii imenși de flăcări și fum au fost vizibili de la mulți kilometri.

Când mi s-a comunicat vestea despre tragedia din Golf eram în reședință, proaspăt întors dintr-un turneu destinat strângerii de fonduri pe Coasta de Vest, organizat de candidații democrați din Congres. Primul meu gând a fost „nu din nou”. Cu 15 zile în urmă, o explozie de praf de cărbune de la minele Upper Big Branch, aparținând companiei Massey Energy din Virginia de Vest, ucisese 29 de mineri în ceea ce a însemnat cel mai mare dezastru minier din ultimii 40 de ani. Cu toate că ancheta privind acea catastrofă se afla abia la început, știam deja faptul că Massey încălcase de mai multe ori reglementările de siguranță. Spre deosebire de ei, platforma *Deepwater* nu avusese nici un accident major în ultimii șapte ani. Cu toate acestea, n-am avut cum să nu fac legătura între cele două evenimente și să iau în considerare costurile umane presupuse de dependența lumii față de combustibilii fosili: mă gândeam la nenumărații muncitori care își puneau zilnic sănătatea în pericol, riscând boli de plămâni, accidente, riscându-și uneori chiar viața pentru a umple rezervoarele de benzină și a menține luminile aprinse, generând profituri inimaginabile pentru directorii executivi și acționarii aflați la mare distanță.

Știam, de asemenea, că explozia va avea implicații serioase pentru agenda noastră energetică. Cu câteva săptămâni mai devreme, autorizasem Departamentul pentru Afaceri Interne să permită vânzarea anumitor contracte marine, pentru a demara explorările pentru petrol (dar nu producția propriu-zisă) în Golful de Est și câteva zone din apele statelor de la Atlantic și din Alaska. Nu făceam decât să respect o promisiune din campania electorală: în mijlocul unei perioade de creștere a prețurilor la gaze și ca urmare a propunerii McCain–Palin de a deschide linia americană de coastă operațiunilor de foraj de amploare pentru a urca cât mai mult în sonde, mi-am luat angajamentul de a ține cont de o extindere

mai limitată a forajelor ca parte a unei strategii energetice tip „toate cele de mai sus”. Din punct de vedere strategic, orice tip de tranziție către un viitor al energiei curate avea să dureze decenii până la deplina implementare; între timp, însă, nu vedeam nici o problemă în creșterea producției americane de petrol și gaze pentru a reduce dependența noastră de importurile din statele producătoare de petrol, cum erau Rusia și Arabia Saudită.

Mai presus de orice, decizia mea de a permite noi foraje de explorare era un efort disperat de salvare a legislației noastre privind schimbările de climă, legislație care la momentul respectiv atârna de un fir de ață. În toamna precedentă, când senatorul republican Lindsey Graham se arătase de acord să medieze un proiect de lege a mediului care să implice ambele partide, ne avertizase în același timp asupra faptului că urma să fim nevoiți să facem unele concesii pentru a câștiga sprijinul republican și a evita posibilitatea unui act de obstrucționism, și ne-a prezentat o listă a proiectelor sale de foraj maritim. Joe Lieberman și John Kerry îl crezuseră pe cuvânt pe Graham și au petrecut luni bune lucrând cu Carol Browner și încercând să convingă grupurile de activiști de mediu că merită să accepte această învoială, evidențiind faptul că riscurile forajelor marine asupra mediului fuseseră reduse prin îmbunătățirea tehnologiei și că orice acord ferm avea să împiedice companiile petroliere să opereze în regiuni sensibile, cum era Refugiul Național Arctic pentru Animale Sălbatică – ANWR.

Au existat câteva grupuri de activiști de mediu care s-au arătat dispuse să accepte propunerea. Din nefericire, lunile trecuseră și devenise din ce în ce mai limpede pentru noi că Graham nu avea să se țină de cuvânt. Nu că n-ar fi încercat. A depus eforturi pentru a reuni companiile petroliere într-un acord și a făcut lobby pe lângă republicanii moderați ca Susan Collins și Olympia Snowe, dar și pe lângă senatorii ce reprezentau statele producătoare de petrol, cum era de pildă Lisa Murkowski, din Alaska, în speranța că aceștia vor cosponsoriza proiectul de lege. Indiferent de câte concesii erau pregătiți să facă Lieberman și Kerry, Graham nu a putut convinge pe nimeni din grupul parlamentar republican. Prețul politic pentru cooperarea cu administrația mea rămăsese în continuare extrem de ridicat.

Graham însuși începuse să încaseze destule bobârnace pentru sprijinirea proiectului de lege a mediului, atât din partea electoratului său, cât și din partea presei conservatoare. Pretențiile pe care le ridicase pentru a sprijini în continuare legea escaladaseră,

ceea ce îi făcuse lui Kerry viața mai grea atunci când venea vorba de cooptarea grupurilor de activiști. Până și anunțul nostru că așezam bazele unei legi pentru a deschide noi regiuni de forare îl înfuriase pe Graham; în loc să ia asta ca un semn de bunăvoință din partea noastră, s-a plâns că i-am subminat autoritatea și i-am confiscat atuul. Au început să circule zvonuri referitoare la faptul că urmărea un prilej oportun pentru a abandona total efortul.

Toate acestea s-au întâmplat înainte de accidentul *Deepwater*. Programele de știri au început brusc să difuzeze imagini apocaliptice ale unei platforme în flăcări, moment în care am știut că activiștii de mediu vor da înapoi dacă promulgăm o lege ce ar fi permis extinderea forajului marin. Asta i-ar fi dat lui Graham pretextul pentru a abandona nava. Indiferent de unghiul din care priveam lucrurile, concluzia era una singură: șansele mele, deja firave, de a trece legislația de mediu înainte de alegerile parțiale se făcuseră scrum.

A doua zi după explozia de pe *Deepwater* m-am consolatat cu gândul că, potrivit rapoartelor, mare parte din țițeiul eliberat de explozie ardea la suprafața oceanului, ceea ce reducea în mică măsură eventualitatea unei catastrofe ecologice de proporții. Carol mi-a confirmat faptul că navele de intervenție ale companiei BP și ale Gărzii de Coastă a Statelor Unite ajunseseră la timp la locul dezastrului, că operațiunile de căutare și salvare erau deja în plină desfășurare și că administrația ținea strâns legătura cu autoritățile de stat și cele locale. Conform unei legi federale adoptate în 1989 în urma scurgerilor de țiței de pe petrolierul *Exxon Valdez* din Alaska, BP și-a asumat întreaga responsabilitate pentru curățarea petei de petrol. Chiar și cu această lege de partea noastră, am mobilizat Paza de Coastă, precum și Agenția de Protecție a Mediului și Departamentul pentru Afaceri Interne pentru evaluarea pagubelor și furnizarea sprijinului de care compania ar fi avut, eventual, nevoie.

În ideea că aveam situația sub control, mi-am respectat agenda și m-am dus la New York în ziua următoare pentru a ține un discurs despre reforma de pe Wall Street. Când am ajuns acolo, dezastrul căpătase proporții și mai mari. Slăbită de infernul dezlănțuit, întreaga structură a platformei *Deepwater* se prăbușise și se scufundase în apele oceanului, scuipând nori de foc negru în timp ce întregul eșafodaj de 33 000 de tone dispăruse, distrugând fără îndoială întregul eșafodaj subacvatic de la baza ei. Necunoscutele se înmulțeau rapid, așa că l-am rugat pe Rahm să organizeze o ședință la întoarcerea mea, la care să-i invite pe amiralul Thad

Allen, comandantul Gărzii de Coastă a Statelor Unite, pe Janet Napolitano de la Securitatea Internă și pe secretarul de la interne Ken Salazar, al cărui departament răspundea de monitorizarea operațiunilor de foraj marin. Singura oră potrivită pentru toți a fost șase după-amiază – imediat după ce am terminat discursul în fața a 200 de oameni invitați la o recepție deja anunțată în Rose Garden și care marca cea de-a patruzecoa aniversare a Zilei Pământului.

Era o ironie aproape cosmică, ironie pe care n-am avut nervii s-o apreciez.

„Ia uite ce tur de adio am organizat pentru tine, Thad“, am spus strângând mâna amiralului Allen în timp ce el și restul grupului intrau în Biroul Oval. Solid și roșu la față, cu o mustață deasă, Allen mai avea doar o lună de zile până la pensionare, după 39 de ani în serviciul Gărzii de Coastă.

„Să sperăm că vom putea aduce sub control toată nebunia asta înainte să mă pensionezez, domnule președinte“, mi-a răspuns Allen.

I-am invitat pe toți să ia loc. Tonul întâlnirii a căpătat accente din ce în ce mai grave pe măsură ce Allen ne explica faptul că Paza de Coastă era pesimistă în privința operațiunilor de căutare și salvare, pentru că trecuse prea mult timp ca vreunul din cei 11 dispăruți din echipajul *Deepwater* să fi supraviețuit în apele oceanului. Cât despre curățarea zonei, a raportat că echipele de intervenție ale BP și ale Pazei de Coastă trimiseseră bărci echipate special pentru a curăța petrolul rămas la suprafața apei după explozie. Aeronavele urmau să împrăști soluții de dispersie pentru spargerea petei în suprafețe mai mici. Iar Paza de Coastă colabora cu BP și cu statele afectate pentru amplasarea unor baraje pre-poziționate – bariere plutitoare de burete și spumă – care să prevină apropierea scurgerilor de petrol de țărm.

„Ce spune BP în legătură cu asumarea responsabilității?“ l-am întrebat pe Salazar. Un tip cu un început de chelie și cu ochelari, glu-meț și cu o pasiune pentru pălăriile de cowboy și cravatele bolo, Ken fusese ales în Senat în 2004, adică în același an cu mine. Îmi fusese un coleg de nădejde și apoi alegerea ideală în funcția de secretar de interne, dat fiind că fusese în fruntea Departamentului de Resurse Naturale din Colorado înainte de-a deveni primul procuror general hispanic al statului. Crescuse în peisajul superb al fermelor din Valea San Luis, din partea central-sudică a statului Colorado, unde strămoșii lui locuiseră încă de la 1850, și era familiarizat cu impulsurile extreme de a exploata și de a conserva în același timp terenurile federale care influențaseră mare parte din istoria regiunii.

„Am vorbit azi cu ei, domnule președinte“, a spus Salazar. „BP a confirmat că vor plăti orice pagube care nu sunt acoperite de Fondul Fiduciar de Răspundere pentru Deversările de Petrol (OSLTF)“. M-am gândit că asta era o veste bună. În vreme ce companiile petroliere răspundeau pentru costurile totale ale operațiunilor de curățare a deversărilor provocate de ele, Congresul a stabilit un plafon de doar 75 de milioane de dolari pentru obligațiile de a compensa pagubele produse unor terțe părți, cum erau pescarii sau afacerile de coastă. Pe de altă parte, companiile petroliere erau obligate să contribuie la un fond fiduciar comun ce acoperea orice pagubă excesivă până la valoarea de un miliard de dolari. Carol ne avertizase deja că dacă pata de petrol nu era bine izolată, măsura nu era de ajuns. Prin obținerea unui angajament anterior din partea BP că va compensa orice pagubă, puteam cel puțin să asigurăm statele afectate că locuitorii lor vor fi despăgubiți.

La sfârșitul ședinței, am rugat echipa să mă țină la curent cu ultimele știri și le-am amintit să folosească resursele federale aflate la dispoziția noastră pentru a atenua impactul economic precum și impactul asupra mediului. În timp ce conduceam pe toată lumea în afara Biroului Oval, am remarcat expresia gânditoare de pe chipul lui Carol. Am rugat-o să rămână, ca să putem vorbi între patru ochi.

„A rămas vreun aspect nediscutat?“ am întrebat-o.

„Nu chiar“, a spus ea. „Sunt doar de părere că trebuie să ne pregătim pentru ce e mai rău.“

„Adică?“ am întrebat-o.

Carol a ridicat din umeri. „BP susține că petrolul nu se scurge din puț. Dacă au dreptate, avem noroc. Dar vorbim despre o conductă de peste un kilometru ce duce la un puț săpat pe fundul oceanului. Așa că mă îndoiesc că există cineva care știe sigur despre ce e vorba.“

„Și dacă se înșală?“ am întrebat-o. „Dacă există într-adevăr o scurgere la adâncime?“

„Dacă nu o pot sigila în timp util, vom avea de-a face cu un coșmar“, mi-a răspuns.

Peste nici două zile temerile lui Carol s-au confirmat. Puțul Macondo *scăpa* țitei la mare adâncime – și nu era vorba de o scurgere de proporții reduse. Inițial, inginerii de la BP crezuseră că scurgerea era provocată de o fisură a conductei, apărută atunci când platforma se scufundase și care deversa zilnic circa 1 000 de barili în apele golfului. Până pe 28 aprilie, camerele subacvatice descoperiseră încă două fisuri, iar cifrele estimative au crescut la 5 000 de barili pe zi.

La suprafață, pata de petrol ajunsese la o suprafață de 1 500 de kilometri pătrați și se apropia de coasta Louisianei, otrăvind peștii, delfinii și țestoasele de mare și amenințând să provoace pagube pe termen lung asupra mlaștinilor, estuarelor și golfulețelor care adăposteau diverse specii de păsări și de animale sălbatice.

Și mai alarmant era faptul că BP nu știa cât va dura să izoleze puțul. Compania insistă că existau mai multe opțiuni viabile, inclusiv folosirea unor echipamente operate de la distanță care să deblocheze avertizorul de explozie, acoperind fisura cu cauciuc sau alte materiale și plasând un clopot de izolare peste puț pentru a orienta țițeiul către suprafață astfel încât să poată fi colectat, sau forând mici jgheaburi de eliberare a presiunii pentru a pompa ciment în interiorul conductei și a bloca scurgerea de petrol. După părerea experților noștri, primele trei opțiuni nu erau garantate, iar cea de-a patra putea „dura câteva luni“. În ritmul în care aveau loc scurgerile de petrol, asta ar fi însemnat o deversare de 19 milioane de galoane, adică cu 70% mai mult decât se scursese de pe petrolierul *Exxon Valdez*.

Și iată cum peste noapte aveam de-a face cu posibilitatea de a ne confrunta cu cel mai mare dezastru ecologic din istoria Statelor Unite.

I-am încredințat lui Thad Allen comanda operațiunii ce viza acest incident național; am impus un moratoriu de 30 de zile asupra noilor foraje marine și am interzis pescuitul în zonele contaminate; am declarat dezastrul Macondo „o deversare cu impact național“. Guvernul federal a coordonat răspunsul colectiv din partea mai multor entități, comunicând inclusiv cu voluntari. Peste 2 000 de oameni au lucrat non-stop pentru izolarea petei de petrol, operând o armată ce a inclus 75 de ambarcațiuni, printre care remorchere, barje și separatoare, plus o duzină de aeronave și flotoare care s-au întins pe o lungime de 83 de kilometri. I-am trimis pe Napolitano, Salazar și Lisa Jackson, de la Agenția de Protecție a Mediului (EPA) în Golf, pentru a monitoriza operațiunile, și i-am spus lui Valerie să vorbească cu guvernatorii statelor Louisiana, Alabama, Mississippi, Texas și Florida (toate cinci state republicane) în fiecare zi pentru a afla în ce alte moduri puteam ajuta.

„Spune-le că, dacă au o problemă, vreau să aflu asta direct de la ei“, am rugat-o pe Valerie. „Vreau să dăm dovadă de o asemenea responsabilitate încât să se sature de noi.“

Corect ar fi să amintesc că, până în data de 2 mai, când am vizitat baza Pazei de Coastă din Venice, Louisiana, pentru a vedea

la fața locului stadiul operațiunilor de curățare, ne folosisem de tot ce aveam la îndemână pentru a limita dezastrul. Ca și alte călătorii în calitate de președinte, ceea ce urmăream era nu atât să culeg informații, cât să le arăt oamenilor că ne preocupă situația și că suntem hotărâți să o soluționăm. După declarația de presă dată într-o ploaie torențială în fața bazei, am vorbit cu un grup de pescari care mi-au spus că fuseseră angajați de curând de către BP pentru a amplasa barierele de-a lungul petei de petrol și care erau, explicabil, îngrijorați în legătură cu impactul pe termen lung asupra mijloacelor de trai.

Am petrecut o mare parte din acea zi cu Bobby Jindal, fost congresman și expert în strategii de sănătate al administrației Bush, care s-a folosit de conservatorismul lui acerb pentru a deveni primul guvernator amerindian al națiunii. Istet, ambițios, apropiindu-se de vârsta de 40 de ani, Jindal era privit ca o speranță în partidul său și fusese ales să prezinte răspunsul Marelui Partid Republican la prima noastră sesiune comună televizată. Numai că incidentul *Deepwater*, care amenința să închidă industrii vitale din Louisiana, cum erau comercializarea fructelor de mare și turismul, îl plasase într-o poziție neplăcută: la fel ca majoritatea republicanilor, era un susținător al principalelor companii de petrol și gaze și opozant înfocat al reglementărilor de mediu dure.

Într-un efort de a preveni orice schimbare a percepției publice, Jindal și-a petrecut mare parte din timp prezentându-mi un plan de ridicare rapidă a unei insule tip barieră – o bermă – de-a lungul unei porțiuni a coastei Louisiane. Potrivit lui, asta avea să țină la distanță pata de petrol.

„Deja am vorbit cu constructorii“, mi-a spus el. Tonul lui era încrezător, aproape arogant, cu toate că ochii lui negri trădau o îngrijorare, aproape o durere, chiar și atunci când zâmbea. „Avem nevoie de ajutorul dumneavoastră pentru aprobarea planului de către Corpul de Ingineri al Armatei și pentru ca BP să scoată bani din buzunar.“

Auzisem deja de ideea de-a construi o bermă; evaluările preliminare ale experților noștri sugeraseră că nu era o idee practică, ci doar foarte costisitoare și contraproductivă. Bănuiam că Jindal știa asta. Propunerea era doar un joc politic, o modalitate prin care să se arate proactiv și să evite, în același timp, problemele mai spinoase ridicate de această deversare față de riscurile forajului marin la mare adâncime. În orice caz, dat fiind obiectivul crizei, nu voiam să pară că resping orice idee scăpată de sub control și l-am asigurat

pe guvernator că planul lui de construire a unei berme va fi analizat și evaluat cu atenție de către Corpul de Ingineri al Armatei.

Vremea a fost mult prea rea pentru a putea zbura cu Marine One, așa că ne-am petrecut restul zilei în mașină. De pe bancheta din spate a unui SUV, am studiat întinderile de vegetație, noroi, mâl și mlaștini care se întindeau neuniform de-o parte și de alta a fluviului Mississippi, până la gurile golfului. Timp de secole, oamenii se luptaseră să îmblânzească acest peisaj primordial, tot așa cum Jindal se străduia acum să mă convingă de utilitatea unei berme – construiseră diguri, baraje, estacade, canale, stăvilare, porturi, poduri, drumuri și autostrăzi în folosul comerțului și al expansiunii, reconstruind mereu și mereu totul după uragane și inundații, neintimidați de mările implacabile. Existase o oarecare noblețe în încăpățânarea lor, m-am gândit, un „ceva“ care făcea parte din spiritul „se poate“ ce contribuisese la ridicarea Americii.

Și cu toate acestea, când era vorba de ocean și de mărețul fluviu ce se vărsa în el, rezultatele ingineriei fuseseră mereu temporare, iar impresia de control doar o iluzie. Louisiana pierdea peste 10 000 de acri de uscat în fiecare an, din cauza ridicării nivelului oceanului care făcea uraganele din Golf și mai violente. Dragarea constantă, consolidările malurilor fluviilor și râurilor și redirecționarea albiei fluviului Mississippi pentru facilitarea accesului vapoarelor și cargoboturilor însemna că din amonte ajungea din ce în ce mai puțin sediment pentru regenerarea uscatului. Exact genul de activitate care făcuse din zonă un rai comercial și permisese industriei petroliere să înflorească, grăbea acum înaintarea constantă a apelor oceanului. În timp ce priveam pe geamul biciuit de ploaie, m-am întrebat cât va rezista șoseaua pe care rulam acum, cu benzinăriile ei și prăvăliile ei, înainte de a fi înghițită de valurile oceanului.

Un președinte nu are altă alternativă în afară de gestionarea mai multor sarcini deodată, și asta în permanență. („Ești ca jonglerul ăla de la circ, care învârte permanent farfuriile din vârful unor bețe“, mi-a spus Michelle). Al-Qaeda nu își întrerupsese atacurile doar pentru că se declanșase criza financiară; un cutremur devastator lovise Haiti exact când era planificat să prezidez un summit privind securitatea nucleară, la care participau reprezentanți a 47 de națiuni, care s-a suprapus peste eforturile de salvare și de ajutorare. Stresat fiind deja din cauza dezastrului *Deepwater*, am încercat să nu mă las doborât de aceste evenimente.

În săptămânile ce au urmat vizitei mele în Louisiana, am urmărit cu atenție reacțiile americane, bazându-mă pe informările zilnice detaliate și ocupându-mă, în același timp, de alte zece sau 12 probleme presante care necesitau atenția mea.

Am vizitat o fabrică din Buffalo pentru a discuta pe marginea relansării economice și am continuat colaborarea cu comisia fiscală bipartidă care căuta metode de a stabiliza deficitul pe termen lung al Statelor Unite. Am vorbit la telefon cu Merkel, legat de Grecia, și cu Medvedev, pe tema ratificării tratatului START de reducere a armelor nucleare strategice, l-am primit pe președintele Mexicului Felipe Calderon într-o vizită oficială în care am discutat cooperarea în privința zonei de frontieră și am luat parte la un prânz de lucru cu președintele Karzai al Afghanistanului. Pe lângă obișnuitele informări despre amenințările teroriste, pe lângă sesiunile strategice cu echipa economică și o serie de îndatoriri ceremoniale, am intervievat candidații pentru locul de la Curtea Supremă de Justiție, devenit vacant după ce judecătorul John Paul Stevens își anunțase retragerea la începutul lunii aprilie. Am decis s-o numesc în funcție pe Elena Kagan, un procuror general tânăr și strălucit, fost decan al Facultății de Drept de la Harvard și care, întocmai ca și judecătoarea Sotomayor, trecuse de audierile din Senat relativ neatinse și urma să fie confirmată câteva luni mai târziu.

Oricâte fărfurii aş fi ținut în aer, la sfârșitul fiecărei zile eram preocupat de deversarea de petrol de la platforma *Deepwater*. Dacă analizam situația cu mare atenție, puteam spune că se înregistrase un *oarecare* progres. BP reușise să sigileze cea mai mică fisură dintre cele trei, folosind roboți care fixaseră o valvă pe conducta perforată. Amiralul Allen crease o impresie de ordine în eforturile de curățare a suprafeței oceanului, eforturi care la jumătatea lunii mai au implicat aproape 1 000 de ambarcațiuni și o armată de circa 20 000 de lucrători BP, membri ai Pazei de Coastă și ai Gărzii Naționale, pescari de creveți, pescari obișnuiți și voluntari. Valerie reușise cu mare succes să rămână aproape de cei cinci guvernatori ale căror state erau amenințate de scurge-rile de petrol, așa încât, în ciuda afilierii lor politice, majoritatea nu au avut decât cuvinte de laudă despre răspunsul din partea autorităților federale. („Bob Riley și cu mine suntem cei mai buni prieteni“, mi-a spus ea zâmbind, referindu-se la guvernatorul republican al statului Alabama.) Singura excepție a fost guvernatorul Jindal; Valerie mi-a raportat că, nu o dată, acesta ar fi cerut ajutorul Casei Albe într-o privință sau alta, numai pentru a emite

o declarație de presă la zece minute distanță, în care ne făcea cu ou și cu oțet pentru că ignorăm Louisiana.

Cu toate acestea, pata de petrol continua să înainteze. Roboții BP nu putuseră închide avertizorul de explozie blocat, lăsând două fisuri nesigilate. Prima tentativă a companiei de acoperire a scurgerilor cu un clopot izolator eșuase din cauza inconvenientelor provocate de temperaturile extrem de scăzute la adâncime. Era din ce în ce mai clar că echipa BP nu știa exact cum să continue operațiunile și că nici una dintre agențiile federale care se ocupau, de obicei, de astfel de situații nu aveau habar cum să procedeze în continuare. „Suntem obișnuiți să gestionăm scurgerile de țitei provocate de un accident al unui petrolier sau de vreo conductă spartă”, mi-a explicat amiralul Allen. „Încercarea de a sigila un puț de petrol activ la mai mult de-un kilometru adâncime sub apă e ca și cum te-ai aventura într-o misiune spațială.”

Era o analogie potrivită și totodată motivul pentru care am decis să cer ajutorul lui Steve Chu. Secretarul energiei nu are în mod normal, în ciuda titlului său, jurisdicție asupra forajelor pentru petrol. Ne-am gândit totuși că nu strica să implicăm un laureat al Premiului Nobel, un fizician de renume, în efortul nostru, iar după ce scurgerile de la adâncime fuseseră descoperite, l-am rugat pe Chu să susțină o scurtă informare pentru echipă asupra elementelor științifice pe care le-ar fi presupus sigilarea. Cu toate că fusese avertizat de Carol să fie succint, prezentarea lui din Camera Situațiilor Speciale depășise de două ori timpul alocat și presupusese folosirea a 30 de diapozitive. După al cincilea set de diapozitive, cei din sală nu au mai înțeles nimic. L-am rugat să nu mai irosească toate acele cunoștințe pe noi și să se ducă la Houston, unde se afla sediul echipei de intervenție BP, pentru a lucra cu inginerii de acolo în vederea unei posibile soluții.

În tot acest timp, atitudinea publicului față de această catastrofă începuse să se schimbe. În primele săptămâni după explozie, BP fusese principalul vinovat. Americanii priveau cu scepticism companiile petroliere, iar directorul executiv al Companiei BP, Tony Hayward, era un dezastru ambulant din punct de vedere al relațiilor publice, declarând în presă că era vorba de o scurgere „relativ infimă” de petrol „într-un ocean imens”; într-un alt interviu afirmase că nimeni nu-și dorea sigilarea fisurii mai mult decât el, pentru că „vreau să mă întorc la o viață normală”; și, în general, era întruchiparea directorului executiv corporatist arogant, rupt de realitate. (Era un personaj atât de obtuz încât m-a dus cu

gândul la faptul că BP – cunoscută anterior ca British Petroleum – începuse ca o companie petrolieră anglo-persană, aceeași companie al cărei refuz de a împărți redevențele cu guvernul Iranului în anii 1950 condusesse la lovitura de stat ce provocase, în ultimă instanță, Revoluția Islamică.)

Criza începuse deja de 30 de zile, iar atenția publicului începuse să se concentreze asupra posibilei culpe a administrației mele. Noile relatări și audierile din Congres s-au concentrat în mod deosebit pe o serie de derogări de la instrucțiunile standard de siguranță și protecție a mediului de care BP ar fi beneficiat din partea Serviciului de Gestionare a Mineralelor (MMS) – o divizie a Departamentului pentru Afaceri Interne care răspundea de acordarea licențelor, de colectarea redevențelor și de monitorizarea operațiunilor de foraj marin din apele teritoriale federale. Nu fusese nimic neobișnuit în ceea ce privește scutirile pe care MMS le acordase BP în cazul puțului Macondo; atunci când se punea problema gestionării riscurilor implicate de forajele marine de mare adâncime, oficialii agenției obișnuiau să ignore părerile oamenilor de știință și ale inginerilor din propriul personal, apelând la experți din industrie care erau, după câte se pare, mai avizați în privința noilor procese și tehnologii.

Și tocmai asta era problema. Înainte să ajung președinte, auzisem de simpatia pe care MMS o arăta companiilor petroliere și înțelegerea dovedită tot de MMS față de neajunsurile de reglementare; știam inclusiv despre scandalul extrem de mediatizat de la sfârșitul administrației Bush, legat de comisioane ilegale, droguri și favoruri sexuale, dar noi promiseseam să reformăm instituția. De fapt, de îndată ce preluase Departamentul pentru Afaceri Interne, Ken Salazar rezolvase deja unele probleme incalificabile. Nu a avut însă timp și resurse pentru a reorganiza din temelii MMS, astfel încât agenția să aibă capacitatea de a reglementa o industrie plină de bogătași și atât de complexă din punct de vedere tehnologic.

Nu-l puteam învinovăți pe Salazar pentru asta. Schimbarea unor practici și a culturii din interiorul agențiilor guvernamentale era extrem de dificilă și procesul era rareori dus la bun sfârșit în doar câteva luni. Ne confruntam cu probleme similare la agențiile ce răspundeau de reglementarea sistemului financiar, unde funcționarii suprasolicitați și prost plătiți abia puteau ține pasul cu operațiunile sofisticate, în permanentă dezvoltare, ale instituțiilor financiare internaționale mamut. Dar asta nu era o scuză pentru faptul că nimeni din echipă nu mă avertizase că MMS avea probleme

serioase înainte de a-mi recomanda să accept planul Departamentului de Afaceri Interne de a deschide și alte zone pentru forajul explorator. Și oricum, în mijlocul unei crize nimeni nu voia să audă de alocarea mai multor fonduri pentru agențiile federale. Tot așa, nimeni nu voia să audă că prin creșterea salariilor funcționarilor publici respectivele agenții aveau să își îmbunătățească managementul și să concureze cu sectorul privat pentru a atrage specialiști de înaltă clasă. Oamenii voiau să știe numai cum fusese posibil ca BP să foreze un puț de aproape șase kilometri adâncime sub fundul oceanului fără să anticipeze cum l-ar fi putut sigila, iar problema de fond era aceea că dezastrul se întâmplase pe tura noastră.

În vreme ce întrebările despre MMS îi preocupau pe cei din presă, ceea ce a schimbat atitudinea publicului a fost decizia pe care BP a luat-o la sfârșitul lunii mai – și pe care eu am sprijinit-o din considerente de transparență – aceea de a transmite imaginii în timp real ale scurgerilor surprinse de camerele subacvatice ale companiei. Primele imagini cu incendiul de pe platforma *Deepwater Horizon* au fost difuzate de toate posturile de televiziune. Dar imaginile cu deversările propriu-zise – care prezentau exclusiv filmări din aer, niște fâșii purpurii deasupra oceanului verde-albastru – nu au redat adevărata dimensiune a catastrofei. Chiar și atunci când valurile acoperite de petrol și de bile de gudron au atins țărmurile statelor Louisiana și Alabama, operatorii nu au avut suficiente imagini stop-cadru cu care să lucreze – mai ales că, după decenii de foraje marine, apele Golfului nu mai erau chiar atât de curate.

Imaginile filmate în adâncuri au schimbat însă totul. Oamenii din toată lumea puteau vedea acum petrolul pulsând în coloane dense, groase, ce țâșneau dintre resturile platformei. Uneori erau de un galben sulfuros, alteori maro sau negre, în funcție de lumina camerei de luat vederi. Vălătucii de țiței arătau amenințători, puternici, ca niște emanații din iad. Programele de știri ale televiziunilor prin cablu au început să transmită imaginile într-un colț de ecran, 24 de ore din 24, alături de un cronometru digital care amintea oamenilor numărul de zile, minute și secunde trecute de la începutul deversării.

Imaginile video păreau să confirme calculele făcute de analiștii noștri independent de experții BP: scurgerile aveau o putere de patru până la zece ori mai mare decât estimările originale care vehiculaseră cifra de 5 000 de barili de petrol pe zi. Dar mai îngrozitoare decât cifrele erau imaginile gheizerelor din adâncuri care – pe lângă înmulțirea bruscă a imaginilor cu pelicani

acoperiți de țiței – au arătat populației adevăratele proporții ale crizei. Oameni care până atunci nu acordaseră atenție deversării voiau acum să afle de ce nu făceam ceva pentru a opri dezastrul. Aflat la un moment dat în cabinetului dentistului, Salazar s-a trezit privind o transmisiune video pe ecranul unui televizor instalat în tavan în timp ce suferea o obturație de canal ce trebuia rezolvată de urgență. Republicanii au denumit deversarea de petrol „Katrina lui Obama” și, foarte curând, am intrat în vizorul democraților, în special al fostului secretar al lui Clinton, originar din Louisiana, James Carville, care a apărut la *Good Morning America* și a lansat un atac virulent asupra reacției noastre, criticându-mă pe mine în mod special: „Omule, e cazul să vii aici și să preiei controlul! Pune pe cineva capabil la cârmă și fă ceva!” Un băiețel în vârstă de nouă ani, imobilizat într-un scaun cu rotile, care vizita Biroul Oval prin amabilitatea Fundației „Make a Wish”, m-a avertizat că dacă nu rezolv cât de curând problema deversărilor, o să „dau de bucluc din punct de vedere politic”. Până și Sasha a intrat într-o dimineață după mine în baie, în timp ce mă bărbieream, și m-a întrebat: „Ai acoperit gaura, tati?”

În mintea mea, aceste vârtejuri întunecate de petrol au ajuns să simbolizeze șirul de crize constante prin care treceam. Mai mult decât atât, păreau cu adevărat vii, o prezență malefică care mă sâcăia în permanență. Până la acel moment al mandatului meu reușisem să-mi păstrez încrederea în faptul că oricât de rău ar fi stat lucrurile, că erau legate de bănci, de companiile auto, de Grecia sau de Afghanistan, puteam găsi oricând o soluție în urma unei analize temeinice și a unor alegeri inspirate. Dar scurgerile de petrol păreau a sfida o soluție promptă, indiferent de cât de mult îi presam pe cei din echipa mea sau de la BP, indiferent de câte ședințe aveam în Camera pentru Situații Speciale, aplecat asupra datelor și a graficelor de parcă aș fi participat la o sesiune de strategie pe timp de război. Trăiam un sentiment de neajutorare temporară, ceea ce a dus la o înăsprire a vocii mele, un semn că îndoiala mi se strecura în suflet.

„Adică ce crede el că ar trebui să fac?” am strigat la Rahm după ce am ascultat salva de atacuri din partea lui Carville. „Să-mi pun costumul de Aquaman și să mă scufund în adâncuri cu un clește?”

Corul de critici a culminat cu conferința de presă de la Casa Albă de pe 27 mai, în timpul căreia a trebuit să răspund unor întrebări dificile despre deversările de petrol, timp de aproape un ceas. Am enumerat metodic toate acțiunile întreprinse după

explozia platformei *Deepwater* și am descris complicațiile tehnice ale diverselor metode de sigilare a puțului. Am recunoscut problemele ce țineau de MMS, precum și încrederea mea mult prea mare în capacitatea companiilor ca BP de a preveni orice fel de risc. Am anunțat formarea unei comisii de evaluare a dezastrului și a metodelor de prevenire a unor viitoare catastrofe de genul acesta, și am accentuat nevoia unei reacții pe termen lung care să reducă dependența Americii de combustibilii fosili.

Recitesc stenograma acum, după zece ani, și sunt șocat de calmul și de convingerea cu care am vorbit. Sunt poate surprins pentru că stenograma nu a înregistrat ceea ce simțeam la momentul respectiv și nu redă, nici pe departe, ceea ce dorisem *cu adevărat* să comunic în fața corpului de presă al Casei Albe;

Și anume că MMS nu era echipat corespunzător pentru a-și îndeplini datoria, în parte pentru că, în ultimii 30 de ani, un mare segment al electoratului american crezuse ideea vehiculată de republicani conform căreia guvernul era capul răutăților și afaceriștii știau întotdeauna mai bine, după cum același segment alesese lideri care își făcuseră o misiune din desființarea reglementărilor de mediu, din căpușarea bugetelor agențiilor, din denigrarea funcționarilor publici și din a permite poluatorilor industriali să facă orice le trecea prin cap.

Că guvernul nu deținea o tehnologie mai bună decât cea a companiei BP pentru a acoperi scurgerile, dat fiind că o astfel de tehnologie era extrem de costisitoare, iar americanilor nu le plăcea să plătească taxe mai mari – în special dacă era vorba de probleme de care nu se loviseră încă.

Că era greu să iei în serios *orice* critică venită din partea unui personaj ca Bobby Jindal, care făcuse jocul marilor companii producătoare de petrol în întreaga sa carieră și avea să sprijine și în continuare un proces intentat de industria petrolieră prin care curtea federală intenționa să elimine moratoriul nostru temporar asupra forajelor; iar dacă el, sau oricare alt oficial ales de statele din Golf, era cu adevărat preocupat de bunăstarea alegătorilor, ar fi cerut partidului să înceteze negarea efectelor schimbărilor climatice, dat fiind că tocmai cetățenii din Golf erau cel mai probabil în situația de a-și pierde casele și slujbele ca urmare a încălzirii globale.

Și că singurul mod de a garanta cu adevărat că nu vom mai avea parte de o altă deversare catastrofală în viitor era oprirea definitivă a forajelor; dar asta nu avea cum să se întâmple, pentru că, la sfârșitul zilei, noi, americanii, alegem combustibilul ieftin și mașinile

mari în defavoarea mediului înconjurător, cu excepția cazurilor în care un dezastru de proporții ne ia piuitul; iar când nu avem de-a face cu o asemenea tragedie, presa se ocupă prea puțin de eforturile de a înțărca America de la combustibilii fosili și de a adopta o legislație de mediu, pentru că *a educa* realmente publicul privind politica energetică pe termen lung este plictisitor și nu aduce audiență; iar singurul lucru de care eram *sigur* era faptul că, în toată acea revoltă generală legată de mlaștini și țestoase de mare și pelicani, majoritatea populației nu voia decât să vadă problema aceea rezolvată, să vadă că eu fac curat încă o dată într-o casă lăsată în paragină decenii la rând, că găsesc peste noapte o soluție rapidă și simplă, ca să ne putem întoarce cu toții la obiceiurile noastre tarate de emisiile de carbon și de irosirea energiei, fără să avem nici un fel de remușcări.

Nu am spus nimic din toate acestea. Mi-am asumat, mâhnit, responsabilitatea și am declarat că sarcina mea era aceea „de a rezolva problema“. După care i-am dojenit pe cei din echipa mea de presă, sugerându-le că, dacă și-ar fi făcut treaba mai bine și ar fi comunicat tot ceea ce făceam pentru a curăța pata de petrol, n-aș fi fost nevoit să fac echilibristică printre întrebări timp de o oră în timp ce reporterii mă desființaseră de-a dreptul. Oamenii mei de presă s-au simțit jigniți. Singur în Sala Tratatelor, târziu în noapte, am avut remușcări că le vorbisem în felul acela, conștient de faptul că îmi vărsasem furia și frustrarea pe ei.

Iar eu nu voiam decât să blestem vârtejurile acelea de petrol.

În următoarele șase săptămâni, pata de petrol a continuat să domine știrile. Pe măsură ce eforturile de a închide puțul înregistrau eșec după eșec, am încercat să compensăm prin implicarea mea mai activă. Am mai făcut două călătorii în Louisiana, precum și vizite în Mississippi, Alabama și Florida. În colaborare cu amiralul Allen, care fusese de acord să își amâne pensionarea până la sfârșitul crizei, am găsit căi de a veni în întâmpinarea cererilor guvernatorilor, inclusiv un plan redus pentru berma lui Jindal. Salazar a semnat un ordin prin care agenția MMS s-a dizolvat urgent, iar responsabilitățile ce țineau de dezvoltarea sectorului energetic, de reglementările de siguranță și de colectarea redevențelor s-au distribuit la trei noi agenții independente. Am anunțat formarea unei comisii bipartide însărcinată cu recomandarea căilor de prevenire a viitoarelor dezaastre din forajele marine. Am organizat o ședință de guvern pentru dezbaterea crizei și am făcut o vizită care mi-a rupt sufletul familiilor celor 11 lucrători

uciși în explozia de pe *Deepwater*. Am transmis chiar și un mesaj din Biroul Oval în legătură cu deversarea de petrol – primul astfel de mesaj din timpul președinției mele. Formatul mesajului cerea ca eu să vorbesc de la biroul meu Resolute, dar a fost un spectacol pompos, prăfuit, care nu a făcut o impresie prea bună.

Valul de apariții și de anunțuri a avut efectul scontat, acela de a reduce sonorul relatărilor negative din presă, dacă nu de a le elimina complet. Ceea ce ne-a scos, până la urmă, din criză a fost efectul unor decizii pe care le luasem ceva mai devreme.

Prima decizie se referea la asigurarea că BP respecta promisiunile anterioare de-a compensa terțele părți afectate de scurgerile de petrol. În mod specific, procesul de depunere a revendicărilor cerea victimelor să treacă printr-o grămadă de piedici de natură birocratică sau chiar să angajeze un avocat. Rezolvarea acestor cauze ar fi durat ani de zile, timp în care un operator de tururi nautice de agrement sau un proprietar de restaurant și-ar fi pierdut afacerea. Am considerat că în cazul de față victimele meritau despăgubiri imediate. Iar acum era momentul potrivit pentru folosirea la maximum a pârghiilor noastre: acțiunile BP scădeau, imaginea sa la nivel global era compromisă, Departamentul de Justiție deschisese o anchetă penală împotriva companiei pe care o acuza de neglijență criminală, iar moratoriul federal impus asupra forajelor indusese acționarilor o stare de maximă nesiguranță.

„Pot să-i las fără tot ce au?” a întrebat Rahm.

„Chiar te rog”, i-am răspuns.

Rahm s-a apucat de treabă, i-a hărțuit, i-a măgulit și i-a amenințat așa cum numai el știa s-o facă, iar când m-am aflat în sfârșit față în față cu CEO-ul Tony Hayward și cu președintele BP Carl-Henric Svanberg, la o întâlnire stabilită pentru 16 iunie în Camera Roosevelt, aceștia erau gata să capituleze. (Hayward, care a vorbit foarte puțin în timpul întâlnirii, și-a anunțat plecarea din companie la câteva săptămâni după aceea). BP a fost de acord să verse 20 de miliarde de dolari în fondul de intervenție pentru despăgubirea victimelor deversării, iar noi am aranjat ca banii să fie plasați într-un cont de garanție administrat independent de către Ken Feinberg, același avocat care reușise să despăgubească victimele din 11 septembrie și revizuisese planurile de compensații pentru directorii executivi ai băncilor care primiseră finanțare prin programul TARP. Fondul nu a rezolvat problema dezastrului ecologic. Dar datorită lui mi-am respectat promisiunea către pescari, către pescuitorii de creveți, către

companiile de chartere și alții care înregistraseră mari pierderi, promisiunea de a le da ceea ce li se cuvenea.

Cea de-a doua decizie importantă a fost implicarea lui Steve Chu. Secretarul meu pe probleme de energie fusese prea puțin impresionat de interacțiunile inițiale cu inginerii de la BP („Habar nu au cu ce se confruntă”, spusese Chu atunci), și, curând, avea să-și împartă programul între Houston și D.C., spunându-i lui Thad Allen că BP „nu ar trebui să facă nimic până când nu se consultă cu mine”. Cât ai zice pește, recrutase o echipă de geofizicieni și hidrologi independenți cu care a colaborat. I-a convins pe cei de la BP să folosească imagistică cu raze gama pentru a afla exact de ce avertizorul de explozie nu funcționase și să instaleze manometre de presiune pentru a obține date corecte despre ceea ce se întâmpla la baza puțului. Chu și echipa lui insistaseră asupra faptului că orice efort de a stopa scurgerile trebuia precedat de o analiză temeinică a felului în care metoda respectivă ar fi putut provoca alte scurgeri subacvatice imposibil de controlat și poate o altă catastrofă și mai mare.

Chu și inginerii de la BP au convenit, în cele din urmă, că cea mai bună soluție era instalarea unui al doilea avertizor de explozie, mai mic – numit supapă de izolare – peste cel care funcționase defectuos, cu ajutorul unor valve așezate consecutiv pentru oprirea scurgerii. După ce a analizat proiectul inițial al BP – și i-a convins pe oamenii de știință de la guvern și pe inginerii de la Laboratorul Național Los Alamos să facă o serie de simulări cu ajutorul computerelor superperformante – Chu ajunsese la concluzia că nu era o metodă viabilă, așa că tot grupul s-a întors la masa de lucru pentru a proiecta o versiune modificată. Într-o zi, Axe a intrat în Biroul Oval și mi-a spus că tocmai se întâlnise întâmplător cu Chu la un bistro din apropiere, unde acesta stătea cu mâncarea aproape neatinsă în față și desena pe un șervețel diferite modele de supape de izolare.

„A început să-mi descrie cum funcționează drăcia”, mi-a spus Axe, „dar i-am zis că eu abia dacă știu ce să comand la prânz.”

Versiunea finală a supapei de izolare cântărea 75 de tone, avea nouă metri înălțime și, datorită insistențelor lui Chu, includea multiple valve de presiune care urmau să ne transmită informații vitale despre eficacitatea sa. În doar câteva săptămâni, supapa era instalată deasupra puțului și era gata de testare. Pe 15 iulie, inginerii de la BP au închis valvele dispozitivului. Procedeu a funcționat. Pentru prima oară în 87 de zile, puțul Macondo nu mai scăpa petrol.

Ca să nu ne culcăm pe o ureche, am primit o avertizare de furtună tropicală ce urma să lovească zona Macondo într-o săptămână.

Chu, Thad Allen și directorul general al BP, Bob Dudley, au fost nevoiți să decidă de urgență dacă să redeschidă sau nu valvele înainte ca vasele implicate în eforturile de limitare a dezastrului și membrii staffului BP care monitorizau integritatea supapei de izolare să plece din calea furtunii. În situația în care calculele lor privind presiunea subterană nu erau corecte, exista riscul ca supapa să nu reziste sau, și mai grav, să provoace o fisură în scoarța de sub ocean, ceea ce ar fi dus la scurgeri mult mai serioase. Slăbirea valvelor ar fi însemnat, desigur, noi deversări de petrol în Golf, lucru pe care nimeni nu și-l dorea. După analizarea unui ultim set de cifre, Chu a decis că merită să riscăm și că trebuia să ținem valvele închise în timpul furtunii.

Încă o dată, metoda a avut succes.

Nu am simțit nevoia să sărbătorim vestea bună la Casa Albă, am fost toți însă copleșiți de un sentiment de ușurare. Au mai trecut încă două luni, timp în care s-au implementat alte câteva proceduri suplimentare, înainte ca BP să declare puțul Macondo definitiv sigilat, apoi eforturile de curățare au continuat până la sfârșitul verii. Încet-încet, interdicțiile de pescuit în zonă au fost ridicate, iar fructele de mare din Golf au primit aviz de consum. Plajele s-au redeschis publicului, iar în august mi-am dus familia în Florida, pe plaja din Panama City, pentru o „minivacanță” de două zile care urma să contribuie la stimularea industriei turismului din regiune. O fotografie făcută de Pete Souza în timpul acelei călătorii și difuzată ulterior de Casa Albă ne înfățișa pe mine și pe Sasha bălăcindu-ne în apă, un semnal pentru americani că puteau înota în Golf în condiții de siguranță. Malia lipsește din fotografie pentru că era într-o tabără de vară. Michelle lipsește și ea pentru simplul motiv că, așa cum îmi explicase imediat după ce fusesem ales, „unul dintre principalele mele obiective ca primă doamnă este să nu fiu niciodată fotografiată în costum de baie”.

În multe privințe am reușit să evităm scenariul extrem, iar în lunile ce au urmat până și criticii de genul lui James Carville aveau să recunoască faptul că reacția noastră fusese mult mai eficientă decât se așteptaseră ceilalți. Țărmul și plajele Golfului au suferit pagube mai mici decât anticipasem și, la numai un an după accident, regiunea avea să se bucure de cel mai bun sezon turistic. Am pus bazele unui proiect de reabilitare a zonei de coastă a Golfului, finanțat prin penalități adiționale impuse companiei BP, ceea ce a permis autorităților federale, locale și de stat să reducă din procesul de degradare a mediului care se declanșase înainte

de explozie. Cu ajutorul câtorva impulsioniări primite din partea curților federale, BP a plătit despăgubiri în valoare de 20 de miliarde de dolari către fondul de reabilitare. Deși raportul preliminar al comisiei instituite pentru gestionarea deversării de petrol criticase pe bună dreptate faptul că agenția MMS închisese ochii la unele activități ale companiei BP din zona Macondo, dar și eșecul administrației noastre în evaluarea corectă a proporțiilor scurgerilor imediat după explozie, până în toamnă atât presa cât și publicul trecuseră la alte subiecte.

Cu toate acestea, imaginile țiteiului țâșnind din scoarța fisurată și pătrunzând în abisurile fantomatice ale oceanului au continuat să mă bântuie. Experții administrației mi-au explicat că vor trece destui ani până vom înțelege adevărata dimensiune a pagubelor produse asupra mediului de deversările de petrol de pe platforma *Deepwater*. Cele mai corecte estimări au vehiculat cifra de 400 de milioane de barili de petrol eliberate în apele oceanului de puțului Macondo, două treimi din această cantitate fiind recuperate, arse sau dispersate. Cât despre distanța la care ajunsese pata de petrol, despre daunele înfiorătoare aduse faunei din regiune și despre cantitatea de petrol care revenise pe fundul oceanului, precum și despre efectele pe termen lung asupra ecosistemului din Golf, aveau să mai treacă mulți ani până să avem o imagine completă.

Impactul politic al deversării nu a fost nicidecum un mister. Din momentul în care am putut spune că am gestionat criza, când alegerile locale se profilau la orizont, am dorit să proiectăm publicului un sentiment de optimism prudent și să afirmăm că țara depășise în sfârșit un mare hop; am dorit, de asemenea, să scot în evidență toată activitatea depusă de administrația mea în ultimele 16 luni pentru a îmbunătăți concret viețile oamenilor. Dar la alegători nu a ajuns decât mesajul că guvernul părea neputincios în fața unei alte calamități. L-am rugat pe Axe să-mi facă o evaluare a șanselor pe care democrații le aveau de a păstra controlul în Camera Reprezentanților. M-a privit de parcă i-aș fi spus o glumă.

„Am încurcat-o!” mi-a spus el.

Din ziua în care îmi preluasem mandatul, știuserăm cu toții că alegerile locale vor fi dure. Din punct de vedere istoric, partidul care controla Casa Albă pierdea aproape întotdeauna locuri în Congres după primii doi ani la putere, dat fiind că o parte din electorat găsea mereu motive de dezamăgire. Prezența la vot scădea și ea exponențial în alegerile parțiale și, din cauza unui trecut

îndelungat de discriminare a alegătorilor în istoria Americii, dar și din cauza unor proceduri complicate pe care multe state continuau să le folosească pentru a face exprimarea votului mult mai complicată decât ar fi trebuit să fie, cea mai mare scădere a numărului votanților se înregistra printre tineri, printre persoanele cu venituri mici și printre minorități, grupuri demografice care, altfel, tindeau să voteze cu democrații.

Toate aceste elemente ar fi anunțat alegeri parțiale dificile, chiar și în vremuri de relativă pace și prosperitate. Iar noi nu ne aflam nici pe departe într-o astfel de perioadă. Cu toate că angajările se reluaseră, rata șomajului rămăsese la 9,5% în iunie și iulie, în principal din cauză că guvernele locale și statele strâmtorate din punct de vedere al lichidităților încă făceau concedieri. Cel puțin o dată pe săptămână chemam echipa economică în Camera Roosevelt și încercam să găsim diferite variante de pachete suplimentare de stimulente pe care speram să le aprobăm cu ajutorul câtorva senatori republicani strânși cu ușa. McConnell reușise în mare să-și mențină grupul parlamentar sub control, cu excepția unei extensii aprobate cu jumătate de gură a asigurărilor de șomaj în regim de urgență, înainte de intrarea Congresului în vacanța de vară.

„Nu-mi place să recunosc asta, dar cu cât mai rău le este oamenilor acum, cu atât mai bine este pentru noi“, îmi mărturisise un senator republican când m-a vizitat la Casa Albă într-o cu totul altă problemă.

Economia nu era singura împotriva noastră. Sondajele din rândul opiniei publice arătau un avantaj al republicanilor asupra democraților din punct de vedere al siguranței naționale și, din ziua în care am preluat mandatul, Marele Partid Republican căutase să profite de acel avantaj, folosindu-se de orice prilej pentru a descrie administrația mea ca fiind mediocră în apărare și prea blândă cu teroriștii. În cea mai mare parte, aceste atacuri nu dăduseră roade. În pofida nemulțumirilor legate de orientarea economică a administrației mele, alegătorii continuaseră să-mi arate sprijin legat de felul cum gestionam siguranța națională. Cifrele rămăseseră stabile după atacul de la Fort Hood și după atentatul dejucat din ziua de Crăciun; rămăseseră aproape neschimbate chiar și după ce, în mai 2010, un bărbat pe nume Faisal Shahzad – un cetățean american naturalizat, crescut în Pakistan și antrenat de talibanii pakistanezi – încercase, fără succes, să detoneze o mașină-capcană în mijlocul Times Square.

Și totuși, faptul că 180 000 de militari americani erau încă mobilizați pe fronturi din afara granițelor a aruncat o umbră pe alegerile locale. În momentul în care intram în ultima fază de retragere a trupelor din Irak, iar ultimele brigăzi de luptă erau așteptate acasă în luna august, războiul reaprins în acea vară în Afghanistan avea să aducă, cu siguranță, noi victime printre soldații americani. Felul în care Stan McChrystal condusese forțele de coaliție mă impresionase în mod deosebit. Trupele suplimentare pe care le autorizasem ajutaseră la recuperarea unor teritorii de la talibani; instruirea armatei afgane se intensificase; McChrystal îl convinsese pe președintele Karzai să iasă din palat și să înceapă să mobilizeze populația pe care pretindea că o reprezintă.

De fiecare dată când mă întâlneam cu soldații răniții la spitalele Walter Reed și Bethesda mi se amintea de costurile enorme ale unui progres treptat. Spre deosebire de primele mele vizite care durau în jur de o oră, acum petreceam cel puțin două ceasuri cu răniții din spitalele care păreau să fie pline la capacitate maximă. Cu prilejul uneia din aceste vizite, am intrat într-un salon unde un soldat rănit într-o explozie a unui dispozitiv artizanal era îngrijit de către mama sa. Cusături late brăzdau capul pe jumătate ras al tânărului; părea să nu mai vadă cu ochiul drept, corpul era parțial paralizat, iar un braț grav rănit era pansat într-un ghips lejer. Doctorii care m-au informat despre starea lui înainte să intru în salon mi-au spus că pacientul zăcuse trei luni în comă înainte de a-și recăpăta cunoștința. Suferise leziuni permanente ale creierului și o operație recentă de refacere a craniului.

„Cory, a venit președintele să te vadă“, a spus mama soldatului pe un ton încurajator. Tânărul nu putea vorbi, dar a zâmbit ușor și a mișcat capul.

„Îmi pare nespuse de bine să te cunosc, Cory“, i-am spus, strângându-i ușor mâna sănătoasă.

„De fapt, dumneavoastră și fiul meu v-ați mai întâlnit o dată“, mi-a explicat mama. „Vedeți?“ A arătat spre o fotografie lipită pe perete, iar când m-am apropiat să mă uit la ea mai cu atenție am văzut un grup zâmbitor de Vânători de Munte. Atunci mi-am dat seama că soldatul rănit care zăcea în acel pat era sergentul clasa întâi Cory Remsburg, tânărul parașutist entuziast cu care vorbisem cu mai puțin de un an în urmă în timpul comemorării Debarcării din Normandia a Aliaților. Cel care îmi spusese că urma să plece în a zecea lui misiune în Afghanistan.

„Desigur... Cory“, am zis, uitându-mă la mama lui. În ochii ei am citit iertare pentru faptul că nu îl recunoscusem pe fiul său. „Cum te simți, băiete?“

„Cory, arată-i cum te simți“, l-a îndemnat mama.

Încetîșor, cu un efort uriaș, a ridicat brațul și mi-a indicat cu degetul mare că totul era bine. Când ne-a fotografiat, Pete a părut vizibil zdruncinat.

Poate ceea ce i s-a întîmplat lui Cory și multor bărbați ca el nu îi preocupa pe alegători la fel cum mă preocupa pe mine. De când cu trecerea la o armată formată exclusiv din voluntari în anii 1970, din ce în ce mai puține familii de americani aveau membri, prieteni sau vecini care serveau pe front. În orice caz, numărul crescut de victime stîrnise în populația deja sătulă un sentiment de nesiguranță privind direcția în care se îndrepta acest război fără de sfârșit. Acea nesiguranță s-a amplificat și mai mult în luna iunie, când revista *Rolling Stones* a publicat un profil extins al lui Stan McChrystal.

Articolul, intitulat „The Runaway General“ („Generalul fugar“), a fost foarte critic la adresa efortului american de război, sugerînd că fusesem păcălit de Pentagon să susțin o cauză pierdută. Dar asta nu era o noutate. În schimb, ceea ce a atras atenția Washingtonului au fost accesul pe care McChrystal l-a permis reporterului și o serie de remarci caustice pe care generalul și echipa sa le-au făcut la adresa aliaților, a oficialilor aleși și a unor membri ai administrației. Într-un alineat, reporterul a descris cum McChrystal și unul din aghiotanții lui glumeau pe marginea răspunsurilor la întrebările despre vicepreședintele Biden. („Mă întrebați de vicepreședintele Biden?“, era citat McChrystal. „Cine-i ăsta?“ Aghiotantul lui a intervenit cu comentariul „Ați spus cumva bideu?“) Mai departe în articol, McChrystal se plîngea de faptul că trebuise să cineze cu un ministru francez la Paris („Preferam s-o iau pe coajă“) și de un e-mail primit de la consilierul special al lui Hillary, diplomatul de carieră Richard Holbrooke („Nici măcar nu vreau să deschid mailul“). Pe mine mă scutiseră de batjocură, dar un membru al echipei lui McChrystal amintea dezamăgirea șefului său după întîlnirea avută înainte de a-l numi comandant al forțelor aliate, sugerînd că ar fi trebuit să-i acord generalului mai multă atenție personală.

Dincolo de resentimentele pe care articolul avea să le genereze – redeschizînd răni vechi din interiorul echipei afgane, răni pe care le credeam demult vindecate – articolul îi făcea pe McChrystal și pe

oamenii lui să arate precum niște studenți încrezuți dintr-o frăție. Parcă îmi și imaginam cum trebuie să se fi simțit părinții lui Cory Remsburg citind acest articol.

„Nu înțeleg unde dracu' i-a fost mintea“, mi-a spus Gates, într-o încercare de a diminua pagubele.

„Nicăieri“, am răspuns scurt. „A căzut în plasă.“

Echipa m-a întrebat cum vreau să gestionez situația. Le-am spus că nu luasem o hotărâre, dar înainte să ajung la o concluzie voiam ca McChrystal să ia primul avion spre Washington. Inițial am fost înclinat să mă rezum la o muștrare severă, și asta nu doar pentru că Bob Gates a insistat că McChrystal rămânea în continuare cel mai indicat om pentru a conduce frontul. M-am gândit că dacă cuiva i-ar fi trecut prin cap să înregistreze unele conversații private dintre mine și stafful meu, și noi am fi părut la fel de antipatici. Și cu toate că McChrystal și cercul lui intim dăduseră dovadă de o lipsă crasă de discernământ atunci când vorbiseră în halul ăla de față cu un reporter, că fusese din neglijență sau din vanitate, știu că toată lumea de la Casa Albă dăduse la un moment dat o declarație pe care n-ar fi trebuit s-o dea. Dacă nu i-aș fi concediat pe Hillary, Rahm, Valerie sau Ben în caz că ar fi dat declarații în afara sistemului, de ce l-aș fi tratat pe McChrystal diferit?

Într-un interval de 24 de ore, am hotărât că aceasta *era totuși* o situație diferită. Toți comandanții militari îmi aminteau, ori de câte ori aveau prilejul, că forțele armate ale Americii depindeau exclusiv de o disciplină de fier, de coduri clare de conduită, de coeziune și de o ierarhie strictă. Pentru că miza era mereu foarte mare. Pentru că orice eșec ca verigă a unei echipe, orice greșală individuală avea repercusiuni mult mai grave decât pierderile de profituri sau rușinea. Oamenii riscau să moară. Orice caporal sau căpitan care își desconsidera în mod public ofițerii superiori în termeni atât de grafici ar fi plătit un preț foarte scump. Nu vedeam de ce ar fi trebuit să aplic un set diferit de reguli în cazul unui general cu patru stele, indiferent cât de talentat, de curajos sau de decorat era acesta.

Nevoia de responsabilitate și disciplină era valabilă și în chestiuni de control civil asupra armatei – un aspect pe care l-am accentuat în Biroul Oval față de Gates și Mullen, aparent fără efectul scontat. În realitate, admiram spiritul rebel al lui McChrystal, disprețul lui evident față de prefăcătorie și față de un soi de autoritate care, din punctul lui de vedere, era nejustificată. Această atitudine îl transformase într-un comandant mai bun, fapt demonstrat și

de devotamentul feroce al trupelor aflate sub comanda lui. Dar în acel articol din revista *Rolling Stones*, am simțit în vorbele lui și ale aghiotantului lui același grad de nesupunere existent printre militarii de rang înalt în timpul administrației Bush: ideea că, odată cu începerea unui război, cei care îl duceau propriu-zis nu trebuiau contraziși, că politicienii trebuiau doar să le dea ceea ce li se cerea și să se dea la o parte din calea lor. Era o perspectivă seducătoare, mai ales că era vorba de un personaj de calibrul lui McChrystal. Dar era o amenințare la principiile de bază ale democrației noastre reprezentative și eu eram hotărât să pun capăt acestui comportament.

Era o dimineață fierbinte și înăbușitoare când l-am invitat pe McChrystal să ia loc în Biroul Oval. Părea ofensat, dar calm. Spre meritul lui, nu a încercat să își scuze remarcile. Nu a sugerat că i s-ar fi pus cuvinte în gură sau că vorbele sale ar fi fost scoase din context. Și-a cerut, pur și simplu, scuze pentru greșeala lui și mi-a înaintat demisia lui scrisă. I-am explicat de ce, în pofida admirației mele față de el și a recunoștinței pentru serviciile lui, decisesem să îi accept demisia.

După plecarea lui McChrystal am ținut o conferință de presă în Rose Garden pentru a mă referi la motivele deciziei mele și pentru a anunța că generalul Dave Petraeus va prelua comanda forțelor Coaliției din Afghanistan. Tom Donilon fusese cel care sugerase ideea de a-l numi pe Petraeus la comandă. Nu numai pentru că era cel mai cunoscut și mai respectat comandant militar american, dar, ca șef al Comandamentului Central, era deja bine familiarizat cu strategia noastră din Afghanistan. Știrea a fost primită destul de bine, date fiind împrejurările. În orice caz, am ieșit de la conferința de presă absolut furibund din cauza întregii situații. I-am dat indicații lui Jim Jones să adune imediat pe toată lumea din echipa de siguranță națională. Ședința nu a durat mult.

„Vă avertizez pe toți că sunt sătul până peste cap“, am spus pe un ton din ce în ce mai ridicat. „Nu vreau să aud nici un fel de comentariu despre McChrystal în presă. Nu vreau să aud alte zvonuri și bârfe și nu vreau să mai aflu că oamenii se mușcă de cur pe la spate. Nu vreau decât să vă faceți dracului datoria! Iar dacă există printre voi din ăia care nu pot lucra în echipă, atunci vor pleca și ei. Vorbesc foarte serios.“

În încăpere s-a lăsat liniște. M-am răsucit pe călcâie și am plecat, urmat de Ben; trebuia să lucrăm împreună la un discurs.

„Mie mi-a plăcut Stan“, i-am spus încet, din mers.

„N-ai avut de ales“, a spus Ben.

„Da“, am spus clătînând din cap descumpănit. „Știu. Dar asta nu e o consolare.“

Deși concedierea lui McChrystal a ajuns pe prima pagină a ziarelor (și a consolidat convingerea adeptilor republicani că nu eram demn să ocup funcția de comandant suprem), nu a fost genul de eveniment care să impresioneze electoratul indecis. Pe măsură ce alegerile locale se apropiau, republicanii s-au concentrat asupra subiectului siguranței naționale care era unul mult mai sensibil pentru publicul american. După cum s-a observat, o majoritate solidă a americanilor nu agrea ideea de a derula procesele teroriștilor suspecti în tribunalele civile de pe solul Statelor Unite. În realitate, mulți dintre cetățeni nici nu erau preocupați de faptul că suspectii ar fi avut sau nu parte de un proces echitabil.

Am primit semnale legate de acest aspect atunci când am încercat să îmi respect angajamentul de a închide centrul de detenție de la Guantanamo. La modul abstract, majoritatea democraților din Congres au acceptat argumentul meu că ținerea prizonierilor străini în detenție la Guantanamo pe o perioadă nedeterminată, fără a-i trimite în judecată, nu era o idee bună. Practica respectivă viola tradițiile noastre constituționale și încălca Convențiile de la Geneva; în plus, complica politica externă și descuraja chiar și cei mai apropiați aliați ai noștri în efortul de a combate terorismul; totodată, într-un mod pervers, impulsiona recrutările de către al-Qaeda și ne făcea să ne simțim mai puțin în siguranță. Câțiva republicani – și în principal John McCain – au fost de acord cu mine.

Dar pentru a închide propriu-zis centrul de detenție trebuia să hotărâm ce să facem cu cei 242 de deținuți de la Guantanamo, câți erau atunci când preluasem mandatul de președinte. Mulți dintre ei erau prost antrenați, luptători de nivel scăzut ce fuseseră racolați la nimereală și nu reprezentau un pericol prea mare la adresa Statelor Unite. (Administrația Bush eliberase peste 500 de deținuți pe care îi trimisese înapoi în țările de proveniență sau în terțe țări.) Dar un număr mic de prizonieri de la Gitmo erau agenți al-Qaeda bine instruiți, cunoscuți ca deținuți de mare valoare (HVDs); unul dintre aceștia era Khalid Sheikh Mohammed, unul dintre autorii declarați ai atacurilor teroriste de la 11 septembrie. Deținuții din această categorie erau acuzați de a fi direct responsabili de uciderea oamenilor nevinovați și, din punctul meu de vedere, eliberarea lor ar fi fost un act periculos și imoral.

Soluția părea clară: puteam repatria deținuții de periculozitate redusă, iar odată ajunși în țările lor aceștia urmau să fie supravegheați de către guvernele țărilor respective și reintegrați treptat în societate, iar deținuții periculoși urmau să fie judecați în tribunalele americane. Dar, cu cât studiam situația, cu atât mai multe obstacole întâlneam. În cazurile de repatriere, de pildă, mulți deținuți proveneau din țări care nu aveau capacitatea de a gestiona întoarcerea lor în condiții de siguranță. Cel mai mare contingent – 99 de persoane – era din Yemen, o țară săracă, în care guvernul abia funcționa, în care existau conflicte acerbe între triburi și care era, de fapt, cel mai activ cuib al-Qaeda dintre zonele federale administrate din Pakistan (FATA), dar aflat în afara granițelor Pakistanului.

Legile internaționale ne interziceau repatrierea deținuților care susțineau că riscă să fie abuzați, torturați sau chiar uciși de către propriile guverne. A fost cazul unui grup de prizonieri uiguri de la Gitmo: membri ai unei minorități etnice musulmane care fugiseră din Afghanistan din cauza represiunii brutale, îndelungate pe care o suferiseră în China natală. Uigurii nu aveau practic nimic de împărțit cu Statele Unite. Dar Beijingul îi considera teroriști, iar noi nu ne îndoiam de faptul că riscau o primire dură dacă îi trimiteam înapoi în China.

Ideea de a judeca deținuții periculoși în tribunalele americane era chiar mai complicată. În primul rând, administrația Bush nu acordase prioritate păstrării probelor sau a unor dosare clare privind împreriurările în care fuseseră capturați deținuții, deci multe dintre dosarele lor erau în devălmășie. De asemenea, câțiva dintre acești deținuți periculoși, inclusiv Khalid Sheikh Mohammed, fuseseră torturați în timpul interogatoriilor, ceea ce făcea atât mărturiile lor, dar și probele legate de aceste interogatorii inadmisibile în proces date fiind regulile procedurilor penale ordinare.

Oficialii administrației Bush nu consideraseră vreunul dintre aceste aspecte ca fiind problematic, mai ales că, în accepțiunea lor, deținuții de la Gitmo erau „inamici aflați în afara legii” și deci nu intrau sub protecția Convențiilor de la Geneva și nu aveau dreptul la un proces civil. În schimb, pentru a soluționa spețele, administrația crease un sistem alternativ de „comisii militare” în care judecătorii militari ai Statelor Unite hotărau asupra vinovăției sau nevinovăției și în care prevalau standarde mai lejere privind furnizarea de probe și garanții procedurale mai puțin stricte. Puțini au fost observatorii judiciari care să considere că abordarea

administrației ar fi întrunit un minimum de cerințe pentru un proces corespunzător; și ca urmare a provocărilor constante de ordin juridic, a amănărilor, a viciilor de procedura, comisiile nu judecaseră decât trei cazuri în doi ani. În tot acest interval, mai precis cu o lună înainte de a câștiga alegerile, avocații ce îi reprezentau pe cei 17 uiguri deținuți la Gitmo făcuseră apel la un judecător federal al Statelor Unite pentru revizuirea condițiilor de detenție, fapt ce dusesese la eliberarea lor de sub custodia armatei și la așezarea bazelor unui proces îndelungat privind jurisdicția. Apeluri similare în numele altor prizonieri erau, de asemenea, în așteptare.

„Ăsta nu e un sendviș cu rahat“, a punctat Denis după una din ședințele noastre despre Gitmo. „Este ca un bufet suedez pe bază de preparate din rahat.“

În pofida dificultăților pe care le-am întâmpinat, am început ușor-ușor să căutăm o soluție. Am ordonat suspendarea cazurilor noi ce urmau să compară înaintea comisiei, cu toate că, în semn de respect față de Pentagon, am fost de acord cu o revizuire a comisiilor de către o echipă interdepartamentală, pentru a vedea dacă acestea puteau fi reformate și folosite ca plan de rezervă în eventualitatea în care nu ar fi fost posibil să judecăm anumite cazuri în tribunale civile. Am instituit un proces oficial pentru evaluarea deținuților, în scopul de a stabili care dintre ei puteau fi eliberați în condiții de siguranță, și apoi fie repatriați, fie trimiși în alte țări dispuse să-i primească. În colaborare cu avocații de la Pentagon și de la CIA, procurorul general Eric Holder și o echipă de procurori de la Departamentul de Justiție au început să revizuiască dosarele deținuților pentru a vedea ce probe mai erau necesare pentru judecarea și condamnarea fiecărui deținut periculos de la Gitmo. Am început să căutăm un centru în Statele Unite – fie o unitate militară, fie un centru aparținând sistemului de închisori federale – care să primească imediat deținuții transferați de la Gitmo, pe perioada hotărârii dispozițiilor finale.

În acel moment, Congresul a început să se agite. Republicanilor le-au ajuns la urechi zvonuri conform cărora intenționăm să îi relocăm pe uiguri în Virginia (majoritatea au fost trimiși, în ultimă instanță, în terțe țări, inclusiv în Bermuda și Palau) și s-au grăbit să iasă pe post pentru a avertiza electoratul că administrația mea plănuia să mute teroriști în cartierele lor, poate chiar ușă-n ușă cu ei. Democrații din Congres au devenit neliniștiți, pe bună dreptate, ceea ce i-a făcut să accepte o prevedere în plus la legea cheltuielilor pentru apărare, prevedere care interzicea folosirea banilor

contribuabililor pentru transferul deținuților în Statele Unite în orice alt scop cu excepția unui proces; totodată, Bob Gates a fost obligat să înainteze Congresului un plan oficial înainte de alegerea unui nou centru de detenție și de închiderea centrului de la Guantanamo. În primăvara lui 2010, Dick Durbin a venit cu propunerea de a folosi o închisoare aproape goală din Thomson, Illinois, care putea primi până la 90 de deținuți de la Gitmo. În ciuda faptului că asta însemna locuri de muncă pentru locuitorii unui orașel de provincie greu încercat de criza economică, Congresul a refuzat să pună la dispoziție suma de 350 de milioane de dolari necesară pentru cumpărarea și renovarea închisorii, și până și câțiva democrați liberali au fost de acord cu argumentele republicanilor care au afirmat că orice centru de detenție de pe teritoriul SUA putea fi ținta unor eventuale atacuri teroriste.

Nimic din toate acestea nu avea sens pentru mine. Conspiratorii teroriști nu erau forțele speciale ale Marinei SUA; dacă al-Qaeda ar fi plănuit un alt atac asupra Statelor Unite, detonarea unei încărcături explozive la metroul newyorkez sau într-un mall aglomerat din Los Angeles ar fi fost mult mai devastatoare – și mult mai lesne de pus la cale – decât organizarea unui atac asupra unei închisori militare de maximă securitate, aflată în mijlocul pustiului și păzită de personal militar american extrem de bine înarmat. De fapt, peste 100 de teroriști condamnați deja erau încarcerați fără scandal în închisorile federale împrăștiate în toată țara. „Ne purtăm de parcă indivizii ăștia ar fi o adunătură de răufăcători ieșiți dintr-un film cu James Bond“, i-am spus lui Denis, exasperat. „Orice deținut de la o închisoare de maximă siguranță i-ar mânca pe pâine.“

Înțelegeam, fără îndoială, că temerile oamenilor erau chiar foarte întemeiate și apăruseră din trauma persistentă provocată de evenimentele de la 11 septembrie, fiind apoi alimentate încontinuu de administrațiile precedente și de presă (ca să nu mai vorbesc de nenumăratele filme și show-uri de televiziune) timp de aproape un deceniu. Mulți dintre foștii demnitari ai administrației Bush – în special fostul vicepreședinte Dick Cheney – își făcuseră un scop din alimentarea acelor spaime și au privit decizia mea de a reconsidera tratamentul suspectilor teroriști ca pe un atac la adresa moștenirii pe care ne-o lăsase. Într-o serie de discursuri și apariții televizate, Cheney a pus accentul pe faptul că folosirea torturii cu apă și a detenției nelimitate împiedicase un atac „mult mai amplu și mult mai grav“ decât atacurile de la 11 septembrie. Tot el m-a acuzat de faptul că reinstaurasem „o modalitate de a aplica legea“ specifică

perioadei dinainte de 2001 în felul în care gestionam situația teroriștilor și nu înțelegeam „conceptul de amenințare militară”, ceea ce ducea implicit la creșterea riscului unui nou atac.

Afirmația lui Cheney, potrivit căreia administrația mea nu trata organizația al-Qaeda ca pe o amenințare militară, se bătea cap în cap cu decizia mea de a trimite batalioane suplimentare în Afghanistan și cu acțiunea de urmărire și anihilare a cuiburilor al-Qaeda cu ajutorul dronelor militare. Cheney nu era, probabil, omul cel mai potrivit pentru livrarea *oricărui* tip de mesaj, dat fiind faptul că era extrem de antipatizat în rândurile americanilor, în mare măsură din cauza deciziilor catastrofale pe care le luase în privința Irakului. Și totuși, ideea că nu puteam trata teroriștii ca pe niște „criminali de rând” a rezonat cu mulți alegători și a atârnat și mai greu după atentatul nereușit al lui Umar Farouk Abdulmutallab de a arunca în aer un avion de pasageri anul precedent, de Crăciun.

În instrumentarea aceluia caz, atât Departamentul de Justiție, cât și FBI-ul respectaseră procedurile. La indicațiile lui Eric Holder și cu cooperarea Pentagonului și a CIA, oficialii federali îl arestaseră pe teroristul de origine nigeriană ca suspect criminal de îndată ce avionul companiei Northwest Airlines aterizase la Detroit și îl transportaseră la un centru unde primise îngrijiri medicale. Dat fiind că principala prioritate era stabilirea certitudinii că nu mai existau amenințări imediate la adresa siguranței publice – alți teroriști în alte avioane, de exemplu – prima echipă de agenți FBI care l-a interogată pe Abdulmutallab nu îi citise drepturile, făcând uz de un precedent legal consacrat care permitea forțelor de ordine să facă o excepție atunci când era cazul să neutralizeze o amenințare activă. Într-un interogatoriu de circa o oră, suspectul furnizase informații prețioase despre legăturile lui cu al-Qaeda, despre antrenamentele din Yemen, despre sursa dispozitivului explozibil și despre alte comploturi. Mai târziu i se citiseră drepturile și i se dăduse un avocat din oficiu.

Dacă e să ne luăm după critici, noi practic îl eliberasem pe individ. „De ce, pentru numele lui Dumnezeu, de ce ai opri anchetarea unui terorist?” s-a întrebat fostul primar al New Yorkului, Rudy Giuliani, la televizor. Joe Lieberman a susținut că Abdulmutallab era un inamic combatant și ca atare trebuia deferit autorităților militare pentru a fi interogată și închis. În cursa înverșunată pentru Senat din statul Massachusetts, în desfășurare la momentul respectiv, republicanul Scott Brown s-a folosit de modul în care gestionasem cazul pentru a o ataca pe democrata Martha Coakley.

Așa cum îi plăcea lui Eric Holder să spună, ironia era că administrația Bush instrumentase aproape fiecare caz al suspectilor teroriști capturați pe teritoriul Statelor Unite (inclusiv cazul Zacarias Moussaoui, unul dintre creierele din spatele atacului de la 11 septembrie) în exact același mod. Și făcuse asta pentru că așa cerea Constituția Statelor Unite. Fuseseră două situații în care administrația Bush îi declarase pe teroriștii suspecti arestați în Statele Unite „inamici combatanți” pasibili de pedeapsa cu închisoarea pe termen indefinit, iar tribunalele federale interveniseră și forțaseră revenirea acestora în sistemul de justiție penală. Mai mult decât atât, respectarea legii chiar funcționase. Departamentul de Justiție al administrației Bush condamnase cu succes peste 100 de suspecti teroriști, dându-le sentințe cel puțin la fel de dure precum cele câteva instituite prin intermediul comisiilor militare. Moussaoui, de pildă, ispășea mai multe condamnări pe viață într-o închisoare federală. Genul acesta de urmăriri penale atrăseseră în trecut laude deșănțate din partea conservatorilor, inclusiv din partea domnului Giuliani.

„Poate n-ar fi atât de iritant dacă Giuliani și alți critici ca el ar și crede ceea ce scot pe gură”, mi-a spus Eric într-o zi. „Dar Giuliani a fost procuror. Știe el mai bine. N-are pic de rușine.”

Ca persoană de contact în eforturile noastre de a alinia practicile de luptă împotriva terorismului ale Americii cu principiile ei constituționale, Eric a suportat greul acestei indignări fabricate. El nu părea să fie afectat, pentru că știa că făcea parte din fișa postului – cu toate că nu a considerat chiar o coincidență faptul că era ținta preferată a atacurilor virulente din partea republicanilor și din partea Companiei Fox News, mare amatoare de teorii conspiraționiste.

„Frate, când aști urlă la *mine*, știu că ei se gândesc, de fapt, la tine”, m-a bătut el pe spate, cu un zâmbet ironic pe chip.

Puteam înțelege și de ce opozanții mei îl considerau pe Eric un suplinitor la îndemână. Înalt și echilibrat, crescuse în cartierul Queens din New York și era fiul unui cuplu din clasa de mijloc, originar din Barbados. („Ai moștenit aerul ăla insular de la ei”, i-am spus.) Fusesse, ca și mine, student al Universității Columbia, dar cu zece ani înaintea mea; jucase baschet în echipa universității și participase la protestele din campus. În perioada studenției la Drept devenise pasionat de drepturile civile și într-o vară lucrase ca stagiar la Fondul de Apărare Juridică NAACP. Ca și mine, alesese să lucreze în serviciul public și nu pentru o firmă de avocatură de tip corporatist, lucrase ca procuror la Secțiunea de Integritate Publică a Departamentului de Justiție și, ulterior, ajunsese judecător federal la Curtea

Supremă din D.C. Bill Clinton îl numise procuror șef al Districtului Columbia și, mai târziu, procuror general adjunct al Statelor Unite – primul afro-american care ocupase ambele funcții.

Atât Eric cât și eu aveam o încredere oarbă în lege, dar și credința – temperată de experiența personală și cunoștințele istorice – că America putea progresa și mai mult doar prin argumentare rezonabilă și loialitate față de idealurile și instituțiile democrației noastre. Date fiind idealurile noastre comune care atârnavă mai mult chiar decât prietenia noastră și părerile noastre comune asupra unui subiect sau altul, am dorit ca el să fie procuror general. Acesta a fost și motivul pentru care am avut atâtea scrupule legate de protejarea cabinetului său de orice amestec al Casei Albe în cazurile și investigațiile în desfășurare.

Nu există nici o lege care să interzică în mod expres un astfel de amestec. La sfârșitul zilei, procurorul general și adjuncții săi fac parte dintr-un corp executiv și, deci, sunt subordonați președintelui. Dar procurorul general era în primul și în primul rând un avocat al poporului, nu consilierul președintelui. Distanțarea politicului de deciziile de investigații și deciziile ce decurg din urmărirea penală și care fac obiectul activității Departamentului de Justiție reprezintă un imperativ democratic vital, mai mult decât evident după ce audierile din timpul Afacerii Watergate scosese la iveală faptul că John Mitchell, procurorul general al lui Richard Nixon, participase activ la acoperirea fărâdelegilor de la Casa Albă și inițiasse investigații penale împotriva dușmanilor președintelui. Administrația Bush a fost acuzată la rândul ei de violarea normelor în 2006 când a concediat nouă procurori ai Statelor Unite pe care i-a considerat neloiali agendei sale ideologice; iar singurul cusur al dosarului altfel nepătat al lui Eric Holder a fost afirmația lui că cedase presiunilor politice când, în calitate de procuror general adjunct, sprijinise grațierea unui donator major de către Bill Clinton în perioada de declin a administrației. Ulterior, Eric declarase că regretă decizia, or eu voiam să evit tocmai genul acesta de situații. Așa că, atunci când discutam strategia Departamentului de Justiție, aveam grijă să ne păstrăm departe de orice subiect care i-ar fi compromis independența ca funcționar superior care aplica legea în Statele Unite.

Nu puteam totuși să ignorăm faptul că deciziile procurorului general aveau implicații politice, după cum îi plăcea echipei mele de la Casa Albă să-mi amintească, și după cum uneori Eric părea să uite. A fost surprins și ofensat atunci când, la numai o lună după

inaugurarea mea ca președinte, Axe l-a luat la rost pentru că nu clarificase afirmațiile făcute într-un discurs prilejuit de Luna istoriei cetățenilor de culoare, discurs în care numise America „o nație de lași” din pricina refuzului de a discuta chestiunile legate de rasă – o observație destul de pertinentă, dar nu neapărat genul de controversă de care aveam nevoie după doar câteva săptămâni la Casa Albă. Criticile pe care Casa Albă le-a primit din cauza deciziei legale, dar toxice, din punct de vedere politic, a Departamentului de Justiție de a nu pune sub acuzare nici un director executiv de bancă pentru rolul pe care îl jucaseră în criza financiară l-au luat, de asemenea, prin surprindere. Poate o anume naivitate sau poate încrederea lui în triumful logicii și al rațiunii l-au făcut pe Eric să nu observe cât de repede se schimba peisajul politic când, la sfârșitul anului 2009, anunțase că procesul lui Khalid Sheikh Mohammed și al altor patru complici care pusese la cale atentatele de la 11 septembrie urma să înceapă la un tribunal din sudul Manhattanului.

Pe hârtie, totul părea logic. De ce să nu ne folosim de procesul celor mai temuți deținuți de la Guantanamo pentru a demonstra abilitatea sistemului american de justiție de a instrumenta cazurile unor teroriști de-o manieră justă și transparentă? Și ce loc mai potrivit pentru desfășurarea procesului și aflarea dreptății decât un tribunal din orașul care suferise cel mai mult de pe urma atentatelor și care era situat la numai câteva cvartale de Ground Zero? După luni de zile de muncă asiduă, Eric și echipa lui au fost convinși că procesul intentat teroriștilor din 11 septembrie putea fi instrumentat fără a fi nevoie de informațiile obținute prin „interogatorii extinse” – și asta pentru că acum cooperam mai strâns cu țările care inițial nu doriseră să se implice. Primarul orașului New York, Michael Bloomberg, a susținut fără rezerve planul lui Eric. La fel a procedat și veteranul senator de New York, democratul Chuck Schumer.

Apoi, în săptămânile imediat următoare atentatului nereușit din ziua de Crăciun, opinia publică din New York s-a schimbat radical. Câteva familii ale victimelor atentatelor de la 11 septembrie au organizat o serie de proteste împotriva deciziei lui Eric. Mai târziu am aflat că liderul acestui protest, sora unuia dintre piloții uciși în atacul asupra Pentagonului, pusese bazele unei organizații care se opunea oricărui efort de a anula strategiile privind securitatea națională din era Bush, organizație finanțată de donatorii conservatori și susținută de republicani de marcă (inclusiv de Liz Cheney, fiica fostului vicepreședinte). Imediat după aceea, primarul Bloomberg, după câte se părea, presat de interesele companiilor

imobiliare și de ce ar fi putut însemna acest proces pentru planurile lor de redezvoltare, și-a retras brusc sprijinul, argumentând că un proces ar fi fost prea costisitor și prea perturbator. Și Chuck Schumer a adoptat aceeași poziție, urmat îndeaproape de Dianne Feinstein, președinta Comisiei de informații a Senatului. Cu oficiali ai orașului New York, cu un grup foarte vocal de familii ale victimelor evenimentelor din 11 septembrie și cu câțiva membri influenți ai propriului partid aliniați împotriva noastră, Eric n-a avut altă soluție decât să bată în retragere și a confirmat faptul că Departamentul de Justiție e în continuare decis să deruleze procesele teroriștilor de la 11 septembrie într-un tribunal civil și nu unul militar, undeva în afara orașului New York.

A fost un pas înapoi semnificativ pentru strategia noastră generală privind închiderea Gitmo, iar grupurile de militanți pentru libertățile civile și jurnaliștii progresiști ne-au condamnat, pe mine și restul Casei Albe, pentru a nu fi anticipat opoziția politică față de aceste procese și pentru a nu fi pregătit o apărare mult mai viguroasă în cazul în care planul eșua. E posibil să fi avut dreptate. Poate că dacă ne-am fi concentrat asupra acestor aspecte pentru o lună măcar, abătându-ne atenția de la Legea sănătății, reforma financiară, schimbările de climă și problemele economiei, am fi reușit să atragem opinia publică de partea noastră și i-am fi putut obliga pe oficialii newyorkezi să cedeze. Mi-ar fi plăcut să duc o astfel de luptă. Era, cu siguranță, o luptă care merita purtată.

În orice caz, la momentul acela era o luptă pe care nimeni de la Casa Albă nu credea că o va câștiga. Rahm a fost cu siguranță bucuros să vadă planul lui Eric eșuat, pentru că el era cel care trebuia să vorbească zilnic la telefon cu democrații îngroziți care ne implorau să nu mai jonglăm cu atâtea probleme deodată. Adevărul e că după un prim an de mandat ambițios nu prea mai aveam capital politic și, atât cât mai aveam, îl păstram pentru a trece cât mai multe inițiative prin Congres înainte ca alegerile din 2010 să determine posibile schimbări în controlul partidului.

De fapt, Rahm s-a simțit frustrat din cauză că intrasem într-o controversă la sfârșitul acelei veri, când același grup de familii ale victimelor care se opusese desfășurării procesului lui Khalid Sheikh Mohammed în Manhattan lansase o campanie de blocare a construcției unui centru comunitar islamic și a unei moschei lângă Ground Zero, afirmând că era ofensator pentru ei și pentru memoria celor uciși în atacurile asupra Turnurilor World Trade Center. Spre meritul lui, primarul Bloomberg a apărut cu îndârjire

proiectul, aducând ca argument libertatea religioasă, după cum au făcut și alți edili ai orașului și chiar unele familii ale victimelor. Chiar și așa stând lucrurile, comentatorii de dreapta s-au năpustit imediat asupra subiectului pe care l-au abordat în termeni antiislamici fără echivoc; sondajele naționale arătau că majoritatea americanilor se opuneau construirii moscheii în acea locație; iar factorii politici republicani au găsit astfel prilejul de a le face viața un chin democraților care candidau la alegerile locale.

Controversa a atins apogeul în aceeași săptămână în care Casa Albă organiza o cină de Ramadan cu diverși lideri musulmani din societatea americană. Evenimentul ar fi trebuit să fie unul discret, un mod de a arăta recunoașterea față de comunitatea musulmană, similar celui în care ne-am raportat și la celelalte comunități religioase în timpul sărbătorilor importante, dar la următoarea mea conversație cu Rahm i-am spus că intenționez să mă folosesc de ocazie pentru a-mi anunța public sprijinul pentru cei care construiau moscheea.

„Din câte știu, încă ne aflăm în America“, am spus în timp ce îndesam câteva dosare în servietă și mă pregăteam să mă duc să iau cina la reședință. „Iar în *America* nu poți izola un grup religios și nu le poți spune adeptilor săi că nu au voie să construiască un lăcaș de cult pe proprietatea lor.“

„Înțeleg, domnule președinte“, a răspuns Rahm. „Dar trebuie să știți că orice ați spune se va răsfrainge asupra candidaților noștri din toate districtele indecise din țară.“

„Sunt convins că ai dreptate“, i-am spus în timp ce mă îndreptam spre ușă. „Dar dacă nu ne putem spune părerea sincer în legătură cu un astfel de subiect, atunci nu văd rostul nostru aici.“

Rahm a oftat. „În ritmul în care se mișcă lucrurile, e posibil să nu mai facem mulți purici pe-aici“, a spus el.

În august, am plecat cu familia la Martha's Vineyard pentru o vacanță de zece zile. Vizitasem pentru prima oară insula aflată în largul coastei Cape Cod cu 15 ani în urmă, la invitația unui fost partener de la firma de avocatură pentru care lucram, Allison Davis, și încurajat fiind de Valerie, care își petrecuse acolo vacanțele de vară împreună cu familia când era copil. Locul era de-o frumusețe tăcută și avea un aer domol care ni se potrivea, datorită plajelor sale vaste și a dunelor mângâiate de briză, datorită ambarcațiunilor de pescari trase la docuri, datorită fermelor mici și luncilor verzi încadrate de păduri de stejari și de ziduri vechi din piatră. Apreciam, de bună seamă, și istoria locului: sclavii eliberați

fuseseră printre primii locuitori, iar familiile de negri închiriaseră acolo case de vacanță, generație după generație, ceea ce făcuse din Martha's Vineyard acea rară comunitate tip stațiune unde negrii și albi se simțeau deopotrivă ca la ei acasă. La fiecare doi ani, timp de o săptămână sau două în fiecare vară, le duceam pe fete acolo, închiriam o căsuță în Oak Bluffs, destul de aproape de oraș ca să putem merge cu bicicleta, cu o verandă de unde puteai privi apusul. Petreceam zile liniștite acolo împreună cu Valerie și alți prieteni, plimbându-ne cu tălpile goale în nisip și desfătându-ne pe îndelete cu câte o carte, sau înotând în apa un pic cam rece pentru gusturile mele hawaiene, dar care fetelor le plăcea, iar uneori se întâmpla să vedem câte o colonie de foci în apropiere de țărm. Ceva mai târziu, ne duceam la Nancy, unde mâncam cei mai buni creveți prăjiți din lume, după care Malia și Sasha alergau cu prietenii lor să cumpere înghețată sau să se dea în micul carusel de la bălci sau să se joace.

Acum, fiind familia prezidențială, nu ne mai puteam bucura de aceeași libertate. În loc să luăm feribotul până la Oak Bluffs, zburam până acolo cu elicopterul Marine One. Casa pe care o închiriam acum se afla pe un domeniu de 11 hectare într-o zonă mai elegantă a insulei, suficient de mare pentru a găzdui stafful și agenții Serviciilor Secrete și destul de izolat pentru a asigura un perimetru sigur. S-au făcut aranjamente să putem beneficia de o plajă particulară, pustie cât vedeai cu ochii; în plimbările noastre cu bicicletele trebuia să urmărim un traseu strict, pe care fetele l-au parcurs o singură dată de dragul meu înainte de a-l declara „plictisitor“. Chiar și în vacanțe îmi începeam ziua cu consiliul de dezvoltare și o informare făcută de Denis și John Brennan privind haosul de toate felurile din întreaga lume, iar când ieșeam la restaurant să luăm cina eram așteptați mereu de o mulțime de oameni și de echipe de jurnaliști.

Dar ne-am bucurat totuși de briza oceanului, de strălucirea soarelui reflectată de frunzele sfârșitului de vară, de plimbările pe plajă alături de Michelle, de spectacolul oferit de Malia și Sasha care topeau bezele în focul de tabără, privind concentrate la ceea ce se întâmpla. Și cu fiecare zi de somn odihnitor, de răsete, de timp petrecut neîntrerupt alături de cei dragi, simțeam cum îmi recapăt energia și încrederea. M-am remontat în asemenea măsură încât la întoarcerea la Washington, pe 29 august, reușisem să mă conving că încă mai aveam o șansă de a câștiga alegerile și de a păstra controlul democrațiilor asupra Camerei și al Senatului. La naiba cu sondajele și gândirea convențională.

Și de ce n-aș fi fost încrezător? Adevărul era că *salvasem* economia din recesiune. *Stabilizasem* sistemul financiar global și

salvasem industria auto americană de la faliment. Consolidasem Wall Street și făcusem investiții istorice în energia curată și în infrastructură; protejasem terenurile publice și reduseseam poluarea; conectasem școlile rurale la rețeaua de internet și reformasem programele de împrumuturi studentești, așa încât zeci de miliarde de dolari care intraseră înainte în seifurile băncilor erau acum folosite pentru asigurarea burselor a mii de copii care nu-și puteau permite să studieze la colegiu.

Împreună, administrația noastră și Congresul controlat de democrați ar fi putut spune pe drept cuvânt că realizaseră destul de multe lucruri, că întocmiseră o legislație semnificativă cu un real impact asupra vieților americanilor, îndeplinind astfel obiective mult mai substanțiale decât orice Congres în ultimii 40 de ani. Mai erau încă multe de făcut, mai existau încă prea mulți oameni fără locuri de muncă și în pericol de a-și pierde casele, încă lucram pentru ratificarea legislației privind modificările climatice și pentru remedierea unui sistem precar de imigrație, iar toate acestea erau rezultatul direct al moștenirii pe care o promisem, al opoziției și al obstrucției din partea republicanilor, și nu puteau fi schimbate decât prin prezența la vot a americanilor în noiembrie.

„Problema e că am stat închis în clădirea asta“, i-am spus lui Favs în timp ce lucram împreună la un discurs, în Biroul Oval. „Alegătorii nu aud decât frânturi de la Washington, așa mi-au spus și Pelosi, și McConnell, și n-au de unde să știe ce este adevărat și ce nu. Asta e șansa noastră de a ne întoarce printre ei și de a ne face auziți. Trebuie să le explicăm ce s-a întâmplat cu adevărat cu economia, să îi facem să înțeleagă că ultima oară când republicanii au fost la cârma țării au dat-o de gard, iar noi am petrecut ultimii doi ani încercând să reparăm ce au stricat ei... iar acum, că mașinăria funcționează din nou, ultimul lucru pe care trebuie să-l facă americanii e să-i readucă la conducere!“ Am făcut o pauză și m-am uitat la Favs, care era preocupat cu textul introdus în computer. „Ce părere ai? Cred că o să funcționeze.“

„Tot ce e posibil“, mi-a răspuns el, deși tonul nu era atât de entuziast cum mi-ar fi plăcut mie.

În cele șase săptămâni rămase până la alegeri, am călătorit prin toată țara, încercând să obțin sprijin pentru candidații democrați, din Portland, Oregon, Richmond și Virginia, până în Las Vegas și Nevada, și mai departe spre Coral Gables, Florida. Mulțimile erau încărcate de energie, sălile de baschet și parcurile se umpleau până la refuz, iar oamenii strigau „Putem!“ și „Suntem pregătiți! Gata de luptă!“, la fel de tare cum strigaseră atunci

când candidasem la președinție, agitând pancarde, aclamând când îi prezentam pe membrii democrați ai Congresului care aveau nevoie de voturile lor, râzând ori de câte ori le spuneam că nu ne permitem să îi lăsăm pe republicani să revină la cârmă. Cel puțin aparent lucrurile se prezentau ca odinioară.

Chiar și fără să văd sondajele am sesizat o schimbare în atmosfera de campanie; un aer de îndoială care plutea asupra fiecărui miting, cu urale și râsete cumva disperate, ca și cum eu și alegătorii formam un cuplu aflat la sfârșitul unei povești de dragoste furtunoase, un cuplu care încerca cu disperare să revină la sentimentele intense care acum începuseră să se estompeze. Nu-i puteam învinovăți. Ei speraseră că alegându-mă președinte țara avea să se transforme, guvernul avea să se preocupe de oamenii de rând, iar aerul de bună creștere avea să se reinstaureze la Washington. Însă viețile lor erau chiar și mai grele decât înainte, iar Washingtonul era la fel de dezbinat, de distant și de partizan ca întotdeauna.

În timpul campaniei prezidențiale, m-am obișnuit cu agitatorii care încercau să perturbe mitingurile, de obicei protestatari antiavort care urlau la mine înainte ca vocile să le fie acoperite de un cor de huiduieli, iar ei să fie escortați afară de agenții de pază. Dar, de data aceasta, agitatorii erau din rândurile celor ale căror cauze le susținusem – activiști dezamăgiți de ceea ce ei considerau absența oricărui progres privind preocupările lor. De multe ori am fost întâmpinat de protestatari cu pancarde prin care cereau oprirea „războaielor lui Obama”. Tineri hispanici mă întrebau cum se face că administrația mea continua să deporteze muncitorii ilegali și să despartă familii întregi la graniță. Activiștii LGBTQ voiau să afle de ce nu pusesem capăt politicii „Nu întreba, nu răspunde”, care îi obliga pe militarii homosexuali să își ascundă orientarea sexuală. Un grup de studenți deosebit de vocali și insistenți au manifestat în favoarea fondurilor SIDA pentru Africa.

„Parcă am mărit fondurile pentru SIDA, nu-i așa?” l-am întrebat pe Gibbs după ce am plecat de la un miting unde fusesem întrerupt de trei sau patru ori.

„Așa e”, a răspuns el. „Dar ei susțin că nu le-ai mărit îndeajuns.”

M-am mobilizat până la sfârșitul lunii octombrie, întrerupând turneul numai pentru o zi sau două pentru întâlniri la Casa Albă înainte de-a porni din nou la drum, iar la ultimele cuvântări vocea îmi era deja răgușită. Optimismul irațional pe care îl dobândisem în vacanță dispăruse demult, iar în ziua alegerilor – 2 noiembrie 2010 – nu ne mai puneam problema dacă vom pierde Camera Reprezentanților, ci eram preocupați doar de numărul de locuri

pe care le vom pierde. Între o ședință despre amenințarea teroristă din Camera Situațiilor Speciale și o întâlnire cu Bob Gates în Biroul Oval, m-am oprit în biroul lui Axe, unde el și Jim Messina urmăreau primele cifre ale prezenței la vot venite din districtele indecise din toată țara.

„Cum stăm?” am întrebat.

Axe a clătinat din cap. „O să pierdem cel puțin 30 de locuri. Dacă nu mai bine.”

În loc să rămân la priveghi, m-am dus la reședință, conform programului, după ce i-am spus lui Axe că voi mai lua legătura cu el după închiderea urnelor, apoi am rugat-o pe Katie, asistenta mea, să-mi trimită o listă cu persoanele pe care trebuia să le sun în seara aceea, în primul rând pe cei patru lideri ai Congresului și apoi pe eventualii congresmeni democrați în exercițiu, care aveau să piardă alegerile. Abia după cină și după ce le-am trimis pe fete la culcare, l-am sunat pe Axe din Sala Tratatelor pentru ultimele vești: prezența la vot fusese scăzută, doar patru din zece alegători votaseră, și se înregistrase o scădere semnificativă a votanților tineri. Democrații fuseseră învinși, pierzând circa 63 de locuri în Cameră, cea mai gravă înfrângere suferită de partid de la sacrificarea a 72 de locuri în timpul celui de-al doilea mandat al lui FDR. Ceea ce era mai grav, mulți dintre cei mai tineri și mai promițători membri ai Partidului Democrat din Cameră pierduseră alegerile, iar printre ei se numărau Tom Perriello din Virginia și John Boccieri din Ohio, Patrick Murphy din Pennsylvania și Betsy Markey din Colorado – cei care obținuseră voturile dure pentru Legea sănătății și Legea privind relansarea economică; tocmai cei care, în ciuda faptului că reprezentau circumscripții fluctuante, făcuseră față cu consecvență presiunii din partea lobbyiștilor și sondajelor și chiar presiunilor din partea propriului staff pentru a face ceea ce credeau ei că era oportun.

„Toți meritau ceva mai bun”, i-am spus lui Axe.

„Așa e”, a zis el. „Toți.”

Axe și-a încheiat ziua de lucru promițându-mi că îmi va trimite o situație mai detaliată la prima oră a dimineții. Am rămas singur, cu telefonul în mână, cu degetul pe butonul de închidere și cu mintea vâjâindu-mi de atâtea gânduri. După un minut, am apelat operatoarea Casei Albe.

„Trebuie să dau niște telefoane”, am spus.

„Sigur, domnule președinte”, mi-a răspuns operatoarea. „Katie ne-a trimis lista. Cu cine doriți să începeți?”

CAPITOLUL 24

„Cine e la rând?”

Stăteam în jurul mesei de conferințe din Air Force One, Pete Souza și cu mine de-o parte a mesei și Marvin și Reggie de cealaltă, toți cu ochii încetoșați și atenți la cărțile de joc. Zburam la Mumbai, prima oprire într-un turneu de nouă zile în Asia, care a inclus o primă vizită în India, dar și o oprire la Jakarta, o reuniune G20 la Seul și o altă întrunire a Grupului de Cooperare Economică Asia-Pacific (APEC) la Yokohama, în Japonia. În prima parte a zborului, toată lumea de la bord fusese în plină activitate, oamenii mei din staff și-au deschis laptopurile, iar consilierii mei strategici studiaseră agenda. După zece ore de zbor, făcuserăm o scurtă escală de alimentare cu combustibil la Baza Aeriană Ramstein din Germania, când aproape toată lumea de la bord adormise (Michelle, în cabina din față, Valerie, pe o canapea de lângă sala de conferințe și mulți din stafful superior întinși în poziții ciudate pe podea). Nu putusem să mă relaxez așa că am convocat careul nostru obișnuit pentru un joc de cărți, iar între partide mai aruncam un ochi pe agenda informativă și semnam corespondența. Fiindcă nu eram foarte atent și eram deja la al doilea pahar de gin tonic pregătit de Reggie, pierdeam în fața lui Marvin și Pete la scorul de 6-2, cu o miză de zece dolari pe partidă.

„E rândul dumneavoastră, domnule”, mi-a spus Marvin.

„Tu ce ai, Reg?” am întrebat.

„Una, poate”, a spus Reggie.

„Etalăm”, am spus.

„Avem opt puncte”, a spus Pete.

Reggie a dat din cap dezgustat. „După următoarea partidă schimbăm pachetul de cărți de joc“, a bombănit el, sorbind o gură de gin. „Cărțile astea sunt blestemate.“

Nu trecuseră decât trei zile de la alegerile locale, iar eu eram recunoscător că aveam șansa să plec din Washington. Rezultatele îi zdruncinaseră zdravăn pe democrați, republicanii jubilau, iar eu m-am trezit a doua zi după alegeri încercat de un amestec de oboseală, mâhnire, furie și rușine, simțindu-mă probabil cum se simte un boxer după o înfrângere într-un meci de categorie grea. Articolele ce dominau ziarele din zilele postelectorale sugerau că înțelepciunea convențională se dovedise încă o dată valabilă: încercasem să fac prea multe și nu mă concentrasem pe economie; Obamacare era o greșeală fatală; încercasem să resuscitez tipul de liberalism nesocotit care promova un guvern puternic pe care până și Bill Clinton îl declarase mort cu ani în urmă. În conferința de presă din ziua următoare alegerilor am refuzat să recunosc acest lucru și am dat impresia că mă agăț de ideea că administrația mea urmase strategiile corecte – chiar dacă nu reușiserăm să le comunicăm cum se cuvine publicului – motiv pentru care analiștii politici m-au calificat drept arogant și închipuit, un păcătos care nu dădea deloc semne de căință.

Adevărul e că *nu regretam* deloc faptul că deschisese drumul pentru 20 de milioane de oameni ce puteau acum să beneficieze de asigurare medicală. Nu am regretat nici Legea relansării economice, pentru că aveam dovezi clare că măsurile de austeritate venite în urma unei recesiuni ar fi dus la rezultate dezastruoase. Nu regretam nici felul în care abordasem criza financiară, date fiind alegerile cu care ne confruntam (dar am regretat că n-am elaborat un plan mai bun pentru a opri valul de executări silite). Și nu regretam nici un pic faptul că propusesem o lege pentru schimbarea condițiilor climatice și insistasem pentru reforma imigrației. Eram doar furios că nu reușisem să le trec prin Congres și asta pentru că nu impusesem, încă din prima zi de mandat, revizuirea de către Harry Reid și ceilalți democrați din Senat a regulilor Camerei și nu făcusem în așa fel încât să scap o dată pentru totdeauna de obstrucționism.

În ceea ce mă privește, alegerile nu au demonstrat în nici un fel că programul nostru fusese greșit. Au arătat numai că nu avusesem talentul necesar, sau viclenia, sau farmecul și norocul de a uni națiunea, așa cum făcuse cândva FDR, în sprijinul unui demers pe care îl consideram corect.

Iar asta pentru mine era la fel de deranjant.

Spre ușurarea lui Gibbs și a corpului meu de presă, am încheiat conferința de presă înainte de a-mi vărsa năduful și de a-mi dezvălui lumii sufletul încăpățânat și torturat. Mi-am dat seama că planificarea următorilor pași era mai importantă decât justificarea greșelilor trecute.

Eram hotărât să găsesc o cale de a mă reconecta la poporul american, nu numai pentru a-mi consolida poziția la negocierile cu republicanii, dar și pentru a fi reales. Mi-ar fi fost de mare folos ca economia să meargă mai bine, dar nici de asta nu puteam fi sigur. Simțeam nevoia să ies din bula de la Casa Albă și să interacționez mai mult cu alegătorii. Axe s-a oferit să facă propria evaluare a ceea ce nu funcționase cum trebuie, convins că, în graba noastră de a realiza cât mai multe, neglijasem promisiunea de a schimba Washingtonul, de a marginaliza interesele speciale și de a mări transparența și responsabilitatea fiscală a guvernului federal. Dacă voiam să recâștigăm voturile cetățenilor dezamăgiți, trebuia să ne ocupăm de aceste aspecte.

Nu eram sigur că era calea corectă. Am fost profund rănit de manevrele din jurul Legii pentru servicii medicale accesibile și, pe bună dreptate sau nu, ne-am discreditat singuri prin salvarea băncilor. Pe de altă parte, au existat nenumărate inițiative de bună guvernare pe care le-am introdus, fie că a fost vorba de limitarea angajărilor foștilor lobbyiști, fie că am permis accesul publicului la informațiile agențiilor federale sau am analizat temeinic bugetele agențiilor pentru a reduce pierderile. Toate aceste acțiuni aveau propriile merite și m-am felicitat pentru că le inițiasem; a fost unul dintre motivele pentru care administrația noastră nu a fost afectată de nici un fel de scandal.

Din punct de vedere politic însă, nimănui nu-i păsa de munca depusă de noi pentru transparența guvernului, așa după cum nimeni nu ne-a acordat credit pentru că ne dădusem de ceasul morții să ne consultăm cu republicanii în absolut toate inițiativele legislative. Una din cele mai importante promisiuni a fost stoparea conflictelor dintre partide și concentrarea asupra unor eforturi practice de a răspunde solicitărilor cetățenilor. Așa cum estimase Mitch McConnell de la bun început, problema noastră era că, atât timp cât republicanii rezistau „avansurilor” noastre și ne făceau viața grea ori de câte ori era vorba de o propunere rezonabilă, orice am fi făcut putea fi interpretat drept partizan, controversat, radical sau chiar ilegal. Mulți dintre aliații noștri progresiști erau de

părere că nu fusesem *destul de* partizani. Din punctul lor de vedere, făcusem prea multe compromisuri și, insistând asupra promisiunii de bipartizanat, nu numai că îi dădusem o mai mare autoritate lui McConnell, dar irosisem majoritățile democratice; ceea ce era un duș rece pentru baza noastră, așa cum dovedise decizia multor democrați de a nu vota în alegerile parlamentare.

Pe lângă nevoia de a configura un mesaj și de a reseta strategia, acum aveam de-a face și cu o fluctuație semnificativă a personalului de la Casa Albă. Jim Jones, care făcea parte din echipa de politică externă, și care, în ciuda calităților lui, nu se simțise niciodată confortabil în rolul de angajat al Casei Albe după ani de zile de șefie – a demisionat în octombrie. Din fericire, Tom Donilon s-a dovedit a fi un adevărat cal de povară și și-a asumat cu abilitate rolul de consilier pe probleme de securitate națională, iar Ben Rhodes a preluat multe din vechile sarcini ale lui Denis. Peter Orszag și Christy Romer, de la Departamentul de strategie economică, s-au întors în sectorul privat și au fost înlocuiți de Jack Lew, un expert bine pregătit în probleme de buget care a condus Biroul de Management și Buget (OMB) pe vremea lui Bill Clinton, și de Austan Goolsbee, care lucrase cu noi la Legea relansării economice. Și-apoi mai era Larry Summers, care, într-o zi de septembrie, m-a vizitat în Biroul Oval pentru a mă anunța că acum, dacă scăpasem de criza financiară, venise vremea ca el să plece. Urma să își încheie activitatea la Casa Albă la sfârșitul anului.

„Ce mă fac fără tine, cine o să-mi mai atragă atenția când și în ce fel greșesc?“, l-am întrebat, glumind doar pe jumătate. Larry a zâmbit.

„Domnule președinte, dumneavoastră ați fost cel care s-a înșelat cel mai puțin dintre noi toți.“

Mă atașasem foarte mult de cei care acum plecau. Nu numai că îmi fuseseră devotați, dar în ciuda diverselor idiosincrazii fiecare dintre ei contribuise cu mare seriozitate la obiectivele noastre – cu un simț de răspundere față de elaborarea strategiilor bazat pe raționament și probe – obiective născute din dorința noastră de a sluji cât mai bine poporul american. Ceea ce mă neliniștea cel mai mult era plecarea inevitabilă a celor mai apropiați consilieri politici, precum și nevoia de a găsi un nou șef de cabinet.

Axe fusese dintotdeauna hotărât să plece după alegerile locale. Trăise departe de familia lui timp de doi ani și avea mare nevoie de o pauză înainte de a se alătura viitoarei mele campanii electorale. Gibbs, care fusese în permanență în vizorul public încă de

pe vremea în care câştigasem funcția de senator, era epuizat. Era același secretar de presă bine pregătit și neînfricat dintotdeauna, dar stresul zilnic și loviturile primite în permanență făcuseră din relația lui cu corpul de presă al Casei Albe un câmp de luptă atât de tensionat încât restul echipei se temea ca nu cumva asta să afecteze negativ relatările despre noi.

Încă mă frământa gândul că trebuie să mă obișnuiesc să duc lupta politică fără Axe și Gibbs alături de mine, dar am devenit mai optimist la ideea că se asigura totuși o continuitate cu concursul lui Dan Pfeiffer, directorul nostru de comunicare, un tip tânăr și priceput, care lucrase în strânsă colaborare cu Axe și Gibbs încă de la începutul campaniei noastre în 2007. Cât despre Rahm, găseam că avusesem parte de un adevărat miracol pentru că rezistase atât de mult timp fără să omoare pe cineva sau să cadă lat în urma unui accident vascular cerebral. Obișnuiam să ținem ședințele de la sfârșitul zilei în aer liber, atunci când vremea o permitea, și dădeam roată de două sau trei ori aleii care înconjura Peluza de Sud, în timp ce încercam să stabilim cum să abordăm cea mai recentă criză sau controversă. Nu o dată s-a întâmplat să ne întrebăm de ce aleseserăm o viață atât de stresantă.

„După ce se termină tot, zic să încercăm ceva mai simplu“, i-am spus la un moment dat. „Am putea să ne luăm familiile, să ne mutăm în Hawaii și să deschidem pe plajă un stand cu smoothie-uri.“

„E prea mare bătaie de cap cu smoothie-urile“, a răspuns Rahm. „O să vindem tricouri. Tricouri albe, nu altceva. Măsura M. Asta e – fără alte culori, modele sau mărimi. Nu vrem să fim nevoiți să luăm decizii. Dacă clienții vor altceva, să se ducă în altă parte.“

Am recunoscut semnele epuizării în Rahm, dar am presupus că își va amâna plecarea până anul următor. A profitat de ocazie când ne plimbam într-o seară de septembrie pentru a-mi aduce la cunoștință că primarul orașului Chicago, Richard M. Daley, anunțase că nu avea să mai candideze pentru cel de-al șaptelea mandat consecutiv. Rahm intenționa să candideze – visase la slujba asta de când intrase în politică – și pentru că alegerile se țineau în februarie, trebuia să părăsească Casa Albă la întâi octombrie dacă voia să aibă o șansă.

Părea profund afectat. „Știu că te pun într-o situație dificilă“, mi-a spus, „dar nu mai sunt decât cinci luni și jumătate până la alegeri...“

L-am oprit înainte să termine și l-am asigurat de sprijinul meu total.

Cam la vreo săptămână după acest moment, în timpul unei ceremonii private organizate la reședință, i-am dăruit o copie înrămată a unei liste de sarcini pe care o scrisesem pe o foaie de agendă și i-o dădusem în prima săptămână de președinție. Le-am explicat celor din staff, prezenți în seara aceea, că aproape toate sarcinile de pe listă fuseseră îndeplinite, dovadă a eficienței lui. Rahm a fost de-a dreptul copleșit de lacrimi, o pată pe imaginea lui de dur pentru care mai târziu avea să mă facă cu ou și cu oțet.

Aceste demisii nu erau neobișnuite pentru o administrație, iar eu am văzut în ele un potențial avantaj în efortul de a impulsiona lucrurile. Am fost deseori acuzați de faptul că eram prea izolați sau prea controlați și că aveam nevoie de o perspectivă proaspătă. Calitățile lui Rahm ar fi fost mai puțin relevante într-o Cameră în care democrații nu mai dețineau controlul și deci nu puteau avansa propunerile legislative. Pete Rouse servea acum ca șef de cabinet interimar, iar eu speram ca Bill Daley, fost secretar al comerțului din administrația Clinton, frate cu primarul orașului Chicago, să îl înlocuiască pe Rahm. Chel și cu zece ani mai în vârstă decât mine, cu un marcat accent sudist care amintea de rădăcinile lui irlandeze, Bill venea cu o reputație de negociator eficient și pragmatic și avea o relație deosebit de strânsă atât cu comunitatea muncitorească, cât și cu cea a afacerilor; nu-l cunoșteam la fel de bine cum îl știam pe Rahm, dar am considerat că stilul său amabil, neideologic, s-ar fi pliat foarte bine pe ceea ce speram să fie o etapă mai puțin agitată a administrației mele. Pe lângă câteva fețe noi, am fost încântat să îl revăd pe David Plouffe, începând din ianuarie, după doi ani sabatici alături de familia sa, pentru a prelua funcția de consilier șef și pentru a contribui cu binecunoscuta lui gândire strategică, cu deosebita lui capacitate de concentrare și lipsa oricăror orgolii, calități pe care le apreciasem atât de mult în timpul campaniei electorale.

M-a copleșit un sentiment de melancolie gândindu-mă la schimbările pe care noul an urma să le aducă; aveam să fiu înconjurat de și mai puțini oameni care mă cunoșteau dinainte de a deveni președinte, și de puțini colegi pe care îi puteam numi și prieteni, oameni care să mă fi văzut obosit, derutat, furios sau chiar înfrânt și, cu toate acestea, care să nu mă fi părăsit. Era un gând solitar într-o vreme în care mă simțeam singur. Ceea ce explică faptul că încă mai jucam cărți cu Marvin, Reggie și Pete, în condițiile în care mă aștepta o zi plină de întâlniri și de apariții programate să înceapă în mai puțin de șapte ore.

„Voi iar ați câștigat?“ l-am întrebat pe Pete după ce am terminat partida.

Pete a dat aprobator din cap, ceea ce l-a făcut pe Reggie să adune cărțile de joc, să se ridice de pe scaun și să arunce pachetul de cărți la coș.

„Hei, Reg, pachetul ăla e încă bun!“ i-a strigat Pete, fără să se sfiască să-și arate satisfacția în urma victoriei asupra lui și asupra lui Marvin. „Toți pierdem din când în când.“

Reggie s-a uitat mânios la Pete. „Arată-mi tu pe cineva care pierde cu zâmbetul pe buze“, a spus el, „și-atunci o să-ți arăt și eu un fraier.“

Nu mai fusesem niciodată în India, dar această țară mi-a stârnit mereu imaginația. Poate din cauza întinderii sale și a numărului de locuitori, a șasea parte din totalul populației Terrei, cuprinzând circa 2 000 de grupuri etnice distincte, care vorbesc peste 700 de dialecte. Sau poate pentru că mi-am petrecut o parte din copilărie în Indonezia, unde am ascultat poveștile hinduse Ramayana și Mahabharata, poate din cauza interesului meu pentru religiile orientale sau poate doar pentru că am avut un grup de colegi pakistanezi și indieni care m-au învățat să gătesc *dahl* și *keema* și mi-au deschis apetitul pentru filmele de la Bollywood.

Fascinația mea pentru India avea însă mai mult de-a face cu Mahatma Gandhi. Alături de Lincoln, King și Mandela, Gandhi mi-a influențat profund gândirea. În tinerețe i-am studiat scrierile și în mesajul acestora am recunoscut unele din cele mai statornice convingeri ale mele. Noțiunile sale de rezistență fără violență – *satyagraha* –, de devoțiune față de adevăr – capabile să trezească conștiințe; încrederea lui în umanitate și caracterul unic al tuturor religiilor; credința sa în obligațiile societății, manifestate în înțelegeri politice, economice și sociale, pentru recunoașterea valorii și a demnității tuturor oamenilor – toate aceste idei au rezonat profund în mine. Acțiunile lui Gandhi m-au mișcat chiar mai mult decât cuvintele lui; și-a pus convingerile la încercare riscându-și viața, făcând închisoare și implicându-se total în luptele duse de poporul său. Campania sa pașnică pentru independența Indiei ocupate de Marea Britanie, campanie începută în 1915, nu numai că a dus la înfrângerea unui imperiu și la eliberarea unei mari părți a subcontinentului, dar a detonat o încărcătură explozivă morală ce a măturat tot globul. Campania lui a devenit un far călăuzitor pentru alte grupuri spoliaste, marginalizate – inclusiv pentru americanii negri din sudul marcat de legile Jim Crow – și care au luptat pentru libertate.

La începutul călătoriei în India, Michelle și cu mine am avut ocazia să vizităm clădirea Mani Bhavan, o construcție modestă cu două etaje, ascunsă într-un cartier liniștit din Mumbai și care a fost căminul lui Gandhi mulți ani. Înainte de a începe turul, ghidul nostru, o femeie amabilă îmbrăcată într-un sari de culoare albastră, ne-a prezentat cartea de oaspeți în care însuși dr. King semnase în 1959, când călătorise în India pentru a atrage atenția asupra luptei pentru dreptate rasială din Statele Unite și pentru a aduce un omagiu omului ale cărui învățături îl inspiraseră.

Ghidul ne-a invitat apoi sus, să vedem apartamentul personal al lui Gandhi. Ne-am descălțat și am intrat într-o cameră modestă a cărei podea era decorată cu gresie delicată, ornamentată, și a cărei terasă lăsa să pătrundă o ușoară briză și o lumină palidă, lăptoasă. M-am uitat la patul spartan, la perna simplă, la colecția de moriști, la telefonul de modă veche și la birouașul din lemn, și am încercat să-mi imaginez prezența lui Gandhi în încăpere, un bărbat subțire, cu pielea măslinie, îmbrăcat într-un *dhoti* din bumbac, cu picioarele aduse sub el, în timp ce compunea o scrisoare adresată viceregelui britanic sau plănuiind următoarea etapă a Marșului Sării. În acel moment m-a copleșit o dorință puternică de a mă așeza lângă el și de a vorbi cu el. Aș fi vrut să-l întreb unde își aflase puterea și imaginația de a realiza atât de multe lucruri cu atât de puține resurse. Aș fi vrut să-l întreb cum trecuse peste dezamăgiri.

Și avusese parte de o groază de dezamăgiri. Cu toate însușirile sale extraordinare, Gandhi nu a reușit să vindece schisma religioasă profundă de pe subcontinentul indian sau să prevină divizarea acestuia între o Indie preponderent hindusă și un Pakistan cu o majoritate covârșitoare de musulmani, un eveniment de natură seismică în care numeroși oameni au murit din cauza violențelor religioase și milioane de familii au fost nevoite să ia în spate ce puteau căra și să migreze dincolo de granițele nou-stabilite. În ciuda luptei sale, nu a putut să dărâme sistemul sufocant de caste din India. Dar a reușit cumva să mărșăluiască, să postească și să predice până târziu în viață – era trecut bine de 70 de ani – până în acea zi din 1948 când, în drum spre locul de rugăciune, a fost împușcat de la mică distanță de către un tânăr extremist hindus care privea ecumenismul său drept o trădare a credinței.

În multe privințe, India modernă constituie un exemplu de poveste de succes, după ce a supraviețuit unor repetate schimbări de guvern, unor conflicte acerbe din interiorul partidelor,

diverselor mișcări separatiste înarmate și scandalurilor de corupție de tot felul. Tranziția către o economie de piață ceva mai susținută din anii 1990 a rupt zăgazurile unor rezerve fantastice de talent antreprenorial al poporului indian, ducând mai departe la rate de creștere fantastice, la înflorirea sectorului tehnic și la dezvoltarea clasei de mijloc. Premierul Manmohan Singh, un fel de arhitect-șef al transformărilor economice din India, era emblema vie a progresului: membru al minorității religioase sikh, o minoritate restrânsă și persecutată, un om care ajunsese în cea mai importantă funcție din stat, un tehnocrat modest care câștigase încrederea oamenilor nu apelând la pasiunile lor, ci ridicându-le nivelul de trai și menținându-și o reputație de incoruptibil.

Singh și cu mine am legat o relație călduroasă și constructivă. Era un tip prudent în ceea ce privește politica externă, deloc dispus să se îndepărteze prea mult de birocrăția indiană care privea cu suspiciune intențiile SUA, fapt dovedit de istorie. Dar timpul pe care l-am petrecut împreună mi-a confirmat impresia pe care mi-o făcuse inițial, aceea de om neobișnuit de înțelept și de decent; iar în timpul vizitei mele la New Delhi, am semnat acorduri de întărire a cooperării între India și Statele Unite în combaterea terorismului, în probleme ale sănătății globale, securității nucleare și comerțului.

N-aș putea spune dacă ascensiunea lui Singh la putere reprezintă viitorul democrației indiene sau este doar o anomalie. În prima seară la New Delhi, a găzduit împreună cu soția sa, Gursharan Kaur, o cină pentru mine și Michelle la reședința lui și, înainte de a ne alătura celorlalți oaspeți în grădina luminată de lumânări, am avut prilejul să vorbesc cu Singh între patru ochi. În absența alaiului obișnuit de observatori și de stenografi care să ne sufle în ceafă, premierul mi-a vorbit deschis despre norii pe care îi vedea adunându-se la orizont. Mi-a mărturisit că starea economiei îl îngrijora. Deși India era cotate destul de bine în lumina crizei financiare, încetinirea dezvoltării globale avea să îngreuneze crearea de locuri de muncă pentru populația tânără și în continuă creștere a Indiei. Mai era, de asemenea, problema Pakistanului: refuzul continuu al acestei țări de a coopera cu India pentru investigarea atacurilor teroriste din 2008 asupra unor hoteluri și a altor zone din Mumbai dusesse la intensificarea tensiunilor dintre cele două țări, în parte din cauza Lashkar-e-Tayyiba, o organizație teroristă despre care se bănuia că ar fi avut legături cu serviciile secrete pakistaneze. Singh rezistase apelurilor de a recurge la represalii asupra Pakistanului după atacurile teroriste,

dar poziția lui îl costase foarte mult în plan politic. Îi era teamă ca nu cumva sentimentul antimusulman în continuă creștere să nu consolideze influența principalului partid de opoziție din India, partidul naționalist hindus Bharatiya Janata (BJP).

„În vremuri nesigure, chemarea la solidaritate religioasă și etnică poate fi toxică, domnule președinte“, mi-a declarat premierul. „Iar politicienii din India și de oriunde profită cu ușurință de asta.“

Am încuviințat din cap, amintindu-mi de conversația avută cu Václav Havel în timpul vizitei mele la Praga și de avertismentele lui legate de creșterea valului de iliberalism din Europa. Dacă globalizarea și o criză economică istorică au reușit să alimenteze acest curent în interiorul națiunilor relativ bogate – ceea ce se întâmpla chiar în Statele Unite cu mișcarea Tea Party – cum ar fi putut rămâne India imună? Adevărul e că în ciuda hotărârii democrației sale și a recentelor performanțe economice impresionante, India era încă departe de a fi societatea egalitară, pașnică și sustenabilă visată de Gandhi. În toată țara, milioane de oameni continuau să trăiască în condiții inumane, prizonieri în sate arse de soare și mahalale cu aspect de labirint, în timp ce titanii industriei din India duceau vieți pe care rajahii și mogulii de odinioară le-ar fi invidiat. Violența, publică și privată, domina încă viața din India. Exprimarea ostilității față de Pakistan era cea mai rapidă cale spre unitate națională, iar mulți indieni se mândreau cu faptul că țara lor dezvoltase un program de arme nucleare de calibrul celui din Pakistan și nu se arătau deloc îngrijorați de faptul că o simplă greșală de calcul de ambele părți ar fi putut duce la anihilarea regiunii.

Mai mult decât orice, politica Indiei se învârtea în jurul religiei, al clanului și castei. În acest sens, ridicarea lui Singh la postul de prim-ministru, privită uneori ca simbol al progresului țării în depășirea diviziunilor dintre secte, era întrucâtva înșelătoare. Singh nu devenise prim-ministru datorită popularității sale. În realitate, îi datora funcția Soniei Gandhi, văduva de origine italiană a fostului prim-ministru Rajiv Gandhi și președinta Partidului Congresului, care refuzase să accepte poziția după ce condusese coaliția partidului său spre victorie, numindu-l în schimb pe Singh. Mai mulți observatori politici erau de părere că îl alesese pe Singh tocmai pentru că era un veteran al sectei Sikh, fără nici o bază politică națională, și nu reprezenta o amenințare pentru fiul ei în vârstă de 40 de ani, Rahul, pe care îl pregătea pentru a prelua frâiele Partidului Congresului.

Atât Sonia, cât și Rahul Gandhi erau prezenți la cină în seara aceea. Ea era o femeie impresionantă, trecută de 60 de ani, îmbrăcată într-un sari tradițional și avea ochi negri, pătrunzători și o prezență calmă, regală. Faptul că această femeie casnică dintr-o familie europeană reușise să depășească suferința pricinuită de asasinarea soțului ei într-un atentat sinucigaș pus la cale de un separatist din Sri Lanka în 1991, ca apoi să devină un politician național de marcă, era dovada puterii trainice a dinastiei în care intrase. Rajiv fusese nepotul lui Jawaharlal Nehru, primul premier al Indiei, un simbol al mișcării de independență. Mama lui Rajiv, fiica lui Nehru, Indira Gandhi, fusese ea însăși timp de 16 ani prim-ministru și se bazase pe o politică mai dură decât cea practică de tatăl ei, până când fusese asasinată în 1984.

În seara aceea, la cină, Sonia Gandhi a ascultat mai mult decât a vorbit, atentă să îi dea locul cuvenit lui Singh în chestiuni de politică și să îndrepte deseori conversația către fiul ei. Pentru mine era clar că puterea ei izvora dintr-o inteligență subtilă și puternică. Cât despre Rahul, acesta părea isteț și onest, și semăna incredibil de mult cu mama sa. Ne-a împărtășit ideile lui despre viitorul politicii progresiste, iar din când în când mi-a mai cerut detalii despre campania mea din 2008. Am observat la el o nervozitate, un fel de imaturitate, de parcă era un student care își învățase cursul și voia să-și impresioneze profesorul, numai că era fundamental lipsit fie de capacitatea, fie de pasiunea de a stăpâni materia.

Se făcuse târziu și am observat că Singh se străduia să rămână treaz, luând din când în când câte o gură de apă ca să se mai învîoreze. I-am făcut semn lui Michelle că era vremea să ne luăm rămas-bun. Premierul și soția lui ne-au condus la mașină. În lumina difuză arăta fragil, mai bătrân de 78 de ani, cât avea, iar pe drum m-am întrebat ce avea să se întâmple când el nu avea să mai ocupe funcția? Avea el oare să-i predea ștafeta lui Rahul, pentru ca acesta să împlinească destinul hotărât de maică-sa și să mențină dominația Partidului Congresului asupra naționalismului dezbinant proclamat de BJP?

Cumva, era greu de crezut. Nu era vina lui Singh. El își făcuse datoria și respectase manualul democrațiilor liberale din lumea de după Războiul Rece: apăraseră ordinea constituțională; veghease la activitatea zilnică, deseori cu caracter tehnic, menită să stimuleze creșterea PIB-ului; și extinsese plasa de siguranță socială. Ca și mine, ajunsese să creadă că era tot ce puteam aștepta de la democrație, în special în societățile mari, multietnice și multireligioase cum

erau India și Statele Unite. Nu puteam aspira la salturi revoluționare sau la reforme culturale majore și nici la o ameliorare a fiecărei patologii sociale sau la răspunsuri clare pentru cei în căutarea scopului și a sensului vieților lor. Tot ce puteam face era să respectăm regulile care ne-au ajutat să înțelegem sau măcar să tolerăm diferențele dintre noi, precum și politicile guvernamentale ce au dus la ridicarea nivelului de trai și la îmbunătățirea educației într-o măsură suficientă pentru a tempera impulsurile primare ale umanității.

Numai că acum începusem să mă întreb dacă nu cumva acele impulsuri – violența, lăcomia, corupția, naționalismul, rasismul și lipsa de toleranță religioasă, dorința etern umană de a ne învinge nesiguranța și moartea și lipsa de însemnătate prin subordonarea celorlalți – nu erau prea puternice pentru a fi permanent stăvilit de orice tip de democrație. Ele păreau să pândească pretutindeni, gata să iasă la suprafață atunci când ratele de creștere stagnau sau datele demografice se schimbau, sau când un lider charismatic alegea să speculeze temerile și resentimentele propriului popor. Și, oricât de mult mi-aș fi dorit, Mahatma Gandhi nu era lângă mine pentru a mă sfătui cum să stăvilesc aceste impulsuri.

Din punct de vedere istoric, ambițiile Congresului tind să scadă în intervalul de șase sau șapte săptămâni între ziua alegerilor și vacanța de Crăciun, în special atunci când se anticipează o schimbare în controlul unui partid sau altul. Învinșii resemnați nu doresc decât să se întoarcă acasă; învingătorii vor să tragă de timp până când noul Congres depune jurământul. Pe 5 ianuarie 2011, Camera Reprezentanților avea cei mai mulți republicani de la 1947 încoace, ceea ce însemna că nu puteam să aduc în dezbatere nici un fel de legislație, darămite să o mai și trec, fără consimțământul președintelui Camerei, John Boehner. Iar dacă cineva mai avea îndoieli în privința agendei lui, Boehner anunțase deja că primul proiect de lege pe care avea să îl supună la vot urma să fie acela de abrogare a Legii pentru asistență medicală accesibilă.

Mai aveam totuși o fereastră de oportunitate în viitoarea sesiune a congresmenilor și senatorilor nerealeși, care își păstrau mandatul până la întrunirea noului Congres. Întors din vizita în Asia, eram hotărât să trec câteva inițiative esențiale dincolo de linia de sosire înainte de vacanța parlamentară: ratificarea unui nou tratat START privind neproliferarea armelor nucleare pe care îl negociasem cu Rusia; abrogarea legii *Don't Ask, Don't Tell* care interzicea homosexualilor, lesbienele și bisexualilor să servească în forțele

armate; și promulgarea Legii DREAM¹ care avea să stabilească o cale de obținere a cetățeniei pentru un mare număr de copii ai imigranților ilegali. Pete Rouse și Phil Schiliro, care aveau împreună o experiență de aproape 70 de ani pe Dealul Capitolului, s-au uitat ciudat la mine când am trecut în revistă lista congresmenilor nerealeși. Axe aproape că a pufnit în râs.

„Asta e?” m-a întrebat el pe un ton sarcastic.

În realitate, nu era numai asta. Uitasem să menționez că trebuia să trecem o lege privind măsuri referitoare la alimentația copiilor care reprezenta elementul central în lupta lui Michelle împotriva obezității infantile. „E o strategie bună”, am spus, „iar echipa lui Michelle a făcut o treabă grozavă obținând sprijin din partea susținătorilor sănătății copiilor. Ca să nu mai spun că, dacă nu trece legea asta, nu mai pot să mă întorc acasă.”

Puteam să înțeleg scepticismul echipei mele față de o agendă atât de ambițioasă. Chiar și în cazul în care am fi strâns cele 60 de voturi necesare pentru fiecare dintre aceste proiecte de lege controversate, nu eram sigur că Harry Reid îl va convinge pe Mitch McConnell să coopereze pentru a organiza atâtea sesiuni de vot într-un timp atât de scurt. Dar nu mi se părea că îmi lipsea simțul realității. Aproape fiecare punct de pe lista mea avea deja un impact legislativ și fie trecuse, fie promitea să treacă de Camera Reprezentanților. Și cu toate că nu avusesem prea mult noroc în evitarea obstrucționistilor republicani din Senat în trecut, știam că McConnell avea propriile obiective pe care voia cu disperare să le atingă: adoptarea legii pentru așa-numita reducere de taxe Bush, care expira la sfârșitul anului.

În felul acesta simțeam că aveam o pârghie de negociere.

Mă opusesem și în trecut legislației interne care purta semănătura predecesorului meu, legilor adoptate în 2001 și 2003 care modificau codul taxelor SUA în feluri ce avantajau disproporționat persoanele cu venituri mari în timp ce accelera discrepanța dintre bogăție și venituri. Warren Buffett avea o plăcere nebună să amintească faptul că legea îi permisesese să plătească taxe mult mai mici – proporțional cu venitul său care provenea aproape exclusiv din speculații de capital și din dividende – decât plătea secretara lui potrivit venitului ei. Modificările din lege privind taxele pe

¹ Acronim pentru The Development, Relief, and Education for Alien Minors Act – Programul pentru dezvoltarea, ajutorarea și educația minorilor străini (n.tr.)

proprietate redusese ră povara impozitelor pentru 2% din cele mai înstărite familii americane cu peste 130 de miliarde de dolari. Nu numai asta, dar prin încasarea a aproximativ 1,3 trilioane de dolari în profituri preconizate de la Trezoreria Statelor Unite, legile au ajutat la transformarea surplusului bugetului federal din timpul administrației Clinton într-un deficit imens – un deficit de care mulți republicani se foloseau acum pentru a justifica cere-rile lor de reducere a asigurărilor sociale, a Medicare, a Medicaid și a celorlalte plase de siguranță socială din America.

Reducerea de taxe din vremea lui Bush făcuseră dovada unei strategii defectuoase, dar redusese ră impozitele majorității ameri-canilor, ceea ce însemna că o reconsiderare a legii ar fi fost delicată din punct de vedere politic. Sondajele arătau constant că o mare majoritate a americanilor erau de acord cu impozite mai mari pen-tru cei avuți. Dar chiar și cei mai înstăriți avocați și medici nu se considerau oameni bogați, în special dacă trăiau în zone scumpe; după un deceniu în care 90% din angajați primiseră cam aceleași salarii, prea puțini erau de părere că taxele ar fi trebuit mărite. În timpul campaniei, am stabilit cu echipa un punct optim de costuri și beneficii și am propus ca reducerile de taxe din timpul lui Bush să fie abrogate selectiv, astfel încât să nu afecteze decât familiile cu un venit mai mare de 250 000 de dolari pe an (sau persoanele singure care câștigau peste 200 000 de dolari anual). Această abor-dare a primit un sprijin aproape total din partea democraților din Congres, avea să afecteze doar cei mai bogați 2% dintre americani și avea să aducă circa 680 de miliarde de dolari în următorul dece-niu, fonduri pe care le puteam folosi pentru a extinde îngrijirea copiilor, îngrijirea medicală, pregătirea profesională și programele educaționale pentru copiii dezavantajați.

Nu m-am răzgândit între timp în nici o privință, pentru că mărirea impozitelor celor bogați nu era numai o chestiune de corectitudine, ci și singurul mod de a finanța noile inițiative. Dar criza financiară m-a obligat să reconsider *perioada* de aplicare a acestei măsuri, așa cum fusese cazul și pentru alte propuneri din campanie. La începu-tul mandatului, când fusese clar că ne îndreptăm spre o criză, echipa mea economică mă convinsese că orice mărire de taxe – chiar și una vizând exclusiv bogații și companiile din topul Fortune 500 – ar fi fost contraproductivă, pentru că ar fi luat bani de la economie exact într-un moment în care urmăream ca oamenii și afacerile să verse bani pe piață. Economia era încă în refacere, deci perspec-tiva unor măriri de taxe îi neliniștea pe oamenii din echipa mea.

Mitch McConnell amenințase să blocheze orice inițiativă în afară de o extindere completă a reducerilor de taxe Bush. Ca atare, singura noastră opțiune de a scăpa imediat de aceste reduceri – o măsură pe care comentatorii progresiști ne îndemneau s-o luăm de îndată – însemna să nu facem nimic și să lăsăm contribuțiile fiscale să crească automat, la nivelul celor din era Clinton, începând cu 1 ianuarie. Democrații puteau reveni în noul an cu propunerea unei alte legislații care să reducă taxele americanilor ce câștigau sub 250 000 de dolari anual, provocându-i practic pe republicani să voteze „nu”.

Era o strategie care merita atenție. Numai că Joe Biden și echipa legislativă au opinat că, dată fiind înfrângerea pe care o suferiserăm în alegerile parlamentare, democrații de centru ar fi rupt rândurile, iar republicanii ar fi profitat de ocazie pentru a vota pentru reducerea permanentă a taxelor. Lăsând la o parte considerentele de ordin politic, dacă am fi cedat în fața republicanilor, s-ar fi produs un impact imediat asupra economiei și-așa destul de fragile. Chiar dacă am fi reușit să îi disciplinăm pe democrați și să-i facem pe republicani să cedeze presiunilor, ne-ar mai fi trebuit luni bune pentru a trece orice legislație fiscală printr-un Congres dezbinat. Între timp, americanii din clasa de mijloc și cei din clasa muncitoare ar fi primit salarii mai mici, firmele și-ar fi limitat investițiile, acțiunile ar fi căzut din nou la bursă, iar economia ar fi reintrat în recesiune.

După ce am analizat diverse scenarii, l-am trimis pe Joe pe Dealul Capitoliului să negocieze cu McConnell. Voiam să ne angajăm să susținem o extindere de doi ani a tuturor reducerilor de taxe Bush, dar numai dacă republicanii erau de acord cu extinderea beneficiilor de urgență pentru șomaj, cu creditul fiscal stipulat în Legea relansării economice pentru familiile din clasa de mijloc și din clasa muncitoare (pentru eficientizarea muncii) și cu un alt pachet de credite fiscale rambursabile în sprijinul muncitorilor săraci, pentru același interval de timp. McConnell s-a opus imediat. După ce declarase anterior că „singurul lucru cu adevărat important pe care dorim să-l realizăm este să facem din Obama un președinte cu un singur mandat”, nu era dispus să mă vadă asumându-mi meritul de a fi redus impozitele majorității americanilor fără a fi fost forțat de republicani să fac asta. N-aș putea spune că am fost surprins; unul din motivele pentru care îmi dorisem ca Joe să acționeze ca intermediar – pe lângă experiența lui în Senat și priceperea legislativă – era că știam că din punctul de vedere al lui McConnell negocierile cu vicepreședintele n-ar fi inflammat baza

republicană la fel cum ar fi făcut-o orice tentativă de colaborare cu Obama (un socialist negru și musulman pe deasupra).

După o serie de frecușuri și după ce am convenit să înlocuim creditul fiscal pentru eficientizarea muncii cu o reducere a impozitului pe salariu, McConnell a cedat în sfârșit, pe 6 decembrie 2010, iar eu am putut anunța că s-a ajuns la un acord cuprinzător.

Din punct de vedere strategic eram mulțumiți de rezultat. Sigur că nu era convenabil să menținem reducerile de taxe pentru cei bogați pe o perioadă de încă doi ani, dar am reușit să extindem scutirile de impozite pentru familiile din clasa de mijloc și să mobilizăm un surplus de 212 miliarde de dolari pentru stimulentele economice destinate americanilor nevoiași – un tip de pachet pe care n-am fi avut nici o șansă să-l trecem prin Camera controlată de republicani ca lege de sine stătătoare. Cât despre negocierile politice din spatele acordului, i-am explicat lui Valerie că marja de doi ani reprezenta o miză foarte mare între mine și republicani. Eram dispus să pariez că, în noiembrie 2012, aveam să fiu reales după o altă campanie de succes și urma să abrog scutirile de taxe pentru cei bogați de pe o poziție superioară. Ei erau gata să parieze că aveau să mă învingă și că un nou președinte republican urma să îi ajute să facă din reducerile de taxe Bush o măsură permanentă.

Înțelegerea depindea extrem de mult de următoarele alegeri prezidențiale, ceea ce explica indignarea din partea comentatorilor de stânga. M-au acuzat că am cedat în fața lui McConnell și Boehner, că eram compromis din cauza amicilor mei de pe Wall Street și a consilierilor cum erau Larry și Tim. Tot ei au avertizat că reducerea impozitului pe salariu va duce la slăbirea Fondurilor Fiduciare de Asigurări Sociale; că creditele fiscale rambursabile pentru populația săracă vor fi ceva trecător; și că în termen de doi ani, reducerile de taxe Bush pentru bogați vor rămâne permanent în vigoare, așa cum își doriseră dintotdeauna republicanii.

Cu alte cuvinte, și ei se așteptau ca eu să pierd.

La jumătatea lunii decembrie am anunțat înțelegerea la care ajunseseam cu McConnell. Tot în perioada aceea, Bill Clinton mi-a făcut o vizită și am stat cu el de vorbă în sufrageria Biroului Oval. Tensiunile care existaseră între noi în timpul campaniei se risipiseră aproape total între timp și mi s-a părut util să aud de la el lecțiile pe care le învățase după ce suferise o ciomăgeala similară în timpul alegerilor locale din 1994, din partea lui Newt Gingrich. La un moment dat, am ajuns și la subiectul spinos al acordului

fiscal pe care tocmai îl încheiasem, iar Clinton s-a dovedit mai mult decât entuziast.

„Trebuie să le spui asta unora din prietenii tăi“, i-am sugerat, dat fiind că remarcasem rezerva unor cercuri democratice.

„Dacă am prilejul“, mi-a spus Clinton.

Și-atunci mi-a venit o idee. „Ce-ar fi să profiți de prilejul ăsta?“ Până să apuce să-mi răspundă, m-am dus la biroul lui Katie și am rugat-o să-i convoace pe toți corespondenții de presă prezenți în clădire. Cincisprezece minute mai târziu, m-am dus cu Bill Clinton în sala presei de la Casa Albă.

Le-am explicat reporterilor luați pe nepusă masă că le ofeream prilejul de a înțelege mai bine punctul nostru de vedere asupra înțelegerii fiscale chiar din gura omului care se ocupase de economia americană în cea mai înfloritoare perioadă din istoria recentă și l-am invitat pe Clinton la pupitru. În scurt timp, fostul președinte a câștigat sala, punându-și la bătaie tot șarmul lui de Arkansas, din care n-au lipsit vocea răgușită și obiceiul de a-și mușca buzele, pentru a pleda pentru acordul pe care îl făcusem cu McConnell. Între timp, imediat după începerea conferinței de presă ad-hoc, mi-am amintit că mai aveam un angajament de onorat, dar Clinton se simțea atât de bine încât n-am vrut să-l întrerup. M-am aplecat ușor spre microfon și am spus că trebuia să plec, dar că președintele Clinton va mai rămâne puțin. L-am întrebat pe Gibbs mai târziu cum se desfășurase totul.

„Ecourile au fost excelente“, a spus Gibbs. „Cu toate că unele marionete au comentat că te-ai umilit oferindu-i lui Clinton această ocazie.“

Nu eram deloc îngrijorat. Știam că în sondaje Clinton se situa mai bine decât mine în acel moment, iar unul dintre motive era că presa conservatoare care îl demonizase cândva îl găsea acum foarte util, plasându-l în contrast cu mine și descriindu-l ca pe un democrat rezonabil de centru, cu care republicanii puteau colabora foarte bine. Adeziunea lui la viziunea noastră avea să ne ajute să vindem acordul publicului larg și să reducem o potențială revoltă din partea democraților din Congres. Era o ironie cu care și eu am învățat să trăiesc, la fel ca mulți alți lideri moderni: nu ești niciodată la fel de deștept ca fostul președinte, aflat acum pe margine.

Avantajul temporar pe care l-am obținut în relația cu Mitch McConnell ne-a dat voie să ne concentrăm asupra listei de sarcini rămase pe care le-am fi putut duce la îndeplinire cu ajutorul parlamentarilor nealeși, dar care erau încă în exercițiu. Proiectul de

lege inițiat de Michelle pentru alimentația copiilor primise deja sprijin din partea republicanilor pentru a putea trece la începutul lui decembrie fără probleme, în ciuda acuzațiilor lui Sarah Palin (care era acum comentator pentru Fox News) că Michelle avea de gând să îngreuească libertatea americanilor de a-și hrăni copiii cum consideră de cuviință. În tot acest timp, Camera punea la punct unele detalii ale proiectului de lege pentru siguranța alimentelor, ce avea să fie supus la vot spre sfârșitul lunii.

Mai dificilă a fost ratificarea noului tratat START în Senat – nu numai pentru că, fiind un tratat, necesita 67 de voturi și nu 60, dar și pentru că pe plan intern nu exista un segment semnificativ de populație care să ceară asta. Am fost nevoit să-l bat la cap pe Harry Reid să prioritizeze subiectul în timpul ultimelor sesiuni cu parlamentarii nealeși și să-i explic că în joc era credibilitatea Statelor Unite – ca să nu mai vorbesc de propria poziție printre ceilalți lideri ai lumii – și că un eșec al ratificării tratatului ne-ar fi subminat eforturile pentru impunerea sancțiunilor asupra Iranului și ar fi obligat celelalte țări să își consolideze propriul arsenal nuclear. Imediat după ce i-am smuls lui Harry un angajament cu jumătate de gură, prin care ne promitea că va supune la vot tratatul („nu știu dacă o să am timp, domnule președinte, dar dacă dumneavoastră spuneți că e important, o să fac tot posibilul“, a mormăit el la telefon), am trecut la munca de lămurire cu republicanii. Faptul că șefii de stat major ne-au sprijinit a fost de un real folos; la fel de mult ne-a ajutat și sprijinul vechiului meu prieten Dick Lugar, care rămăsese unul din mai-marii republicani ai Comitetului de relații externe de pe lângă Senat și care considera noul tratat START o prelungire a activității lui anterioare pentru neproliferarea armelor nucleare.

Chiar și așa, ratificarea tratatului presupunea ca eu să îmi iau angajamentul că voi moderniza infrastructura depozitelor de armament nuclear de pe tot cuprinsul Statelor Unite, conform unui program multianual, în valoare de câteva miliarde de dolari, propunerea expresă a senatorului de Arizona Jon Kyl. Având în vedere obiectivul meu pe termen lung de a elimina armele nucleare și de a găsi modalități mult mai bune de a folosi miliardele de dolari ale Rezervei Federale, concesia asta mi s-a părut un fel de pact cu diavolul, deși mulți experți de la Casa Albă în programul de dezarmare nucleară m-au asigurat că sistemul nostru nuclear îmbătrânit avea nevoie de modernizare pentru a reduce riscurile unui defect de calcul sau ale unui accident. Am răsuflat ușurat

atunci când noul tratat START a trecut în sfârșit de votul Senatului, cu 71 de voturi pentru și 26 împotriva.

Casa Albă nu arăta niciodată mai frumos decât cu ocazia sărbătorilor de iarnă. Ghirlande uriașe din pin, decorate cu funde din catifea roșie, împodobeau pereții de-a lungul colonadei și al coridorului principal din Aripa de Est, iar stejarii și magnoliile din Rose Garden erau presărați cu luminițe. Pomul de Crăciun oficial de la Casa Albă, un brad maiestuos transportat cu o căruță trasă de cai, ocupa mare parte a Camerei Albastre, dar pomi la fel de spectaculoși împodobeau aproape fiecare spațiu public din reședință. În decurs de trei zile, o armată de voluntari îndrumați de Biroul social au împodobit brazii, holurile și Foaierul principal cu un sortiment impresionant de decorațiuni, în timp ce cofetarii de la Casa albă au pregătit o replică superbă din turtă-dulce a reședinței, dotată cu mobilă, perdele și – cât am fost președinte – o versiune miniaturală a lui Bo.

Sărbătorile de iarnă veneau cu petreceri pe care le găzduiam aproape în fiecare după-amiază și seară, timp de trei săptămâni și jumătate. Erau adunări mari, festive, de câte 300–400 de oaspeți care se distrau și se răsfățau cu cotlet de miel și pateuri cu crab, lichior de ouă și vin, în timp ce o mică fanfară a Marinei, ai cărei membri arătau impecabil în uniformele lor roșii, cânta colindele tradiționale. Pentru mine și Michelle, petrecerile de după-amiază erau ușor de gestionat, ne opream pentru câteva minute să le urăm oamenilor toate cele bune, de dincolo de un cordon. Dar dineurile cereau ca noi să fim prezenți în Camera recepțiilor diplomatice timp de două ore sau mai bine, unde ne fotografiam cu fiecare invitat în parte. Michelle făcea asta bucuroasă la petrecerile date în cinstea familiilor personalului Serviciilor Secrete și ale staffului de la reședință, în ciuda faptului că tocurile o chinuiau. Dar spiritul Crăciunului o cam ocolea când trebuia să socializeze cu membri ai Congresului și cu jurnaliști politici. Poate din cauză că aceștia cereau mai multă atenție („Încetează cu banalitățile astea!” îmi șoptea ea în rarele momente de pauză); sau poate pentru că unii dintre ei apăreau frecvent la televizor și cereau capul soțului ei în vârful unei sulite, pentru ca în astfel de ocazii să aibă tupeul să o îmbrățișeze și să zâmbească la cameră de parcă ar fi fost prieteni de când lumea.

În Aripa de Vest, mare parte din energia echipei mele din săptămânile premergătoare Crăciunului era canalizată pe două dintre cele mai controversate legi la ordinea zilei: *Don't Ask, Don't Tell*

(DADT) și Legea DREAM. Pe lângă avorturi, arme, și orice avea de-a face cu rasele, chestiunea drepturilor comunității LGBTQ și a imigranților ocupase un loc central în cultura americană vreme de decenii, iar unul din motive era că ridicau cele mai elementare întrebări adresate democrației noastre – și anume, cum definești un membru adevărat al unei familii americane, o persoană care beneficiază de aceleași drepturi, respect și grijă pe care fiecare le așteaptă pentru sine? Credeam în definirea familiei în termeni largi – familia include și membri heterosexuali, dar și homosexuali, include imigranții care s-au stabilit și și-au crescut copiii aici, chiar dacă nu au intrat pe ușa din față. Cum aș fi putut crede altceva, atâta vreme cât aceleași argumente folosite pentru excluderea lor din societate fuseseră folosite și pentru excluderea celor ca mine?

Asta nu înseamnă că aș fi ignorat persoanele cu vederi diferite asupra drepturilor comunității LGBTQ și ale imigranților sau că le-aș fi considerat niște bigoți lipsiți de inimă. În primul rând, eram destul de conștient de propria mentalitate – sau cel puțin memoria nu îmi juca feste – pentru că nu fusesem întotdeauna atât de rezonabil în privința homosexualilor, a lesbienelelor și a transsexualilor. Crescusem în anii 1970, o perioadă în care viața comunității LGBTQ era infinit mai puțin vizibilă în exterior, motiv pentru care sora lui Toot (și una din mătușile mele preferate), tanti Arlene, s-a văzut nevoită să o prezinte pe partenera ei din ultimii 20 de ani drept „buna mea prietenă Marge” ori de câte ori ne vizita în Hawaii.

La fel ca alți adolescenți din vremurile acelea, atât eu, cât și prietenii mei foloseam cuvinte ca „poponar” sau „homo” pe post de insulte – încercări nereușite de a ne afirma masculinitatea și de a ne ascunde sentimentul de nesiguranță. Odată intrat la colegiu m-am împrietenit cu studenți și profesori care erau homosexuali declarați și abia atunci mi-am dat seama de discriminarea fățișă și de ura la adresa lor, precum și de singurătatea și de îndoiala asupra propriei persoane, pe care cultura dominantă le impusese asupra acestor oameni. Am fost rușinat de purtarea mea din trecut și am învățat să privesc altfel lucrurile.

Cât despre chestiunea imigrației, în tinerețe îi acordasem puțină atenție, reținând numai poveștile vagi care circulau în cultura populară despre Ellis Island și Statuia Libertății. Mentalitatea mea s-a schimbat mult mai târziu, când, datorită activității mele de organizator din Chicago am avut de-a face cu comunitățile de mexicani din Pilsen și Little Village – cartiere în care categoriile

obișnuite de americani get-beget, de cetățeni naturalizați, de deținători de Carte Verde și imigranții ilegali nu erau definite ca atare, iar majoritatea familiilor, dacă nu chiar toate, includeau membri din toate aceste categorii. Cu timpul, oamenii au început să împărtășească cu mine ce însemna să-ți ascunzi originile, să-ți fie teamă că viața pentru care ai muncit atât de greu s-ar putea năruî într-o clipă. Mi-au vorbit de epuizarea și de costurile suportate din cauza unui sistem arbitrar și deseori nemilos de imigrare, despre neajutorarea ce venea la pachet cu munca la patroni care profitau de statutul acestor oameni pentru a-i plăti sub venitul minim. Prietenii pe care le-am legat și poveștile de viață pe care le-am aflat în acele cartiere din Chicago, dar și de la persoane din comunitatea LGBTQ în timpul colegiului și la începutul activității mele, mi-au deschis inima către dimensiunea umană a unor chestiuni pe care odinioară le gândeam numai în termeni abstracți.

Pentru mine, subiectul *Don't Ask, Don't Tell* (DADT) era cât se poate de simplu: consideram politica de împiedicare a persoanelor din comunitatea LGBTQ de a servi în forțele armate atât ofensatoare pentru idealurile americane, cât și dăunătoare forțelor armate. DADT era rezultatul unui compromis viciat între Bill Clinton – care militase pentru ideea de a ridica interdicția impusă comunității LGBTQ de a servi în armată – și șefii statelor majore reunite, care insistaseră că o astfel de schimbare va aduce prejudicii moralului militarilor și efectivelor de trupe. De la intrarea sa în vigoare în 1994, DADT nu contribuise cu nimic la protejarea și la respectarea persoanelor în cauză, dimpotrivă, nu făcuse decât să ducă la lăsarea la vatră a peste 13 000 de soldați doar din cauza orientării lor sexuale. Cei care rămăseseră în armată au fost nevoiți să-și ascundă orientarea, nu au putut să-și pună în spațiul de lucru o fotografie cu partenerul sau partenera, nici să ia parte în compania acestora la evenimentele sociale. Eram primul comandant suprem afro-american și, ca atare, simțeam o responsabilitate aparte de a pune capăt acestei practici, conștient de faptul că negrii din cadrul armatei fuseseră victimele prejudecăților acestei instituții și nu avuseseră acces la funcții de conducere timp de zeci de ani, nevoiți fiind să servească în unități segregate – o politică pe care Harry Truman a eliminat-o printr-un ordin executiv în 1948.

Nu rămânea decât problema implementării corecte a acestei schimbări. De la bun început, susținătorii comunității LGBTQ m-au rugat să urmez exemplul lui Truman și să emit, pur și simplu, un ordin pentru a anihila politica respectivă – mai ales că nu

era prima oară când făceam uz de ordine executive sau de memorandumuri pentru alte reglementări ce vizau comunitatea LGBTQ, acordând inclusiv drepturi de vizitare la spital și mărirea beneficiilor pentru partenerii de viață ai angajaților din sistemul federal. Numai că pentru a scurtcircuita angajarea unui consens privind ratificarea legislației, un ordin executiv ar fi însemnat o rezistență mai mare față de noua politică în cadrul armatei și o întârziere a implementării acestei politici. Și, bineînțeles, un alt președinte ar fi putut oricând anula un ordin executiv cu o simplă semnătură.

Ajunsesem la concluzia că soluția optimă era să determin Congresul să acționeze. Iar pentru asta aveam nevoie de comandanții militari lângă mine, ceea ce era destul de greu în mijlocul a două războaie. Șefii statelor majore se opuseseră în trecut abrogării DADT, pretextând că integrarea homosexualilor declarați ar fi afectat coeziunea și disciplina din unitățile militare. (Adversarii din Congres ai abrogării, inclusiv John McCain, au susținut că introducerea unei politici atât de revoluționare în timp de război ar fi însemnat o trădare față de armata americană.) Dar, spre meritul lor, Bob Gates și Mike Mullen nici n-au clipit atunci când le-am spus, pe la începutul mandatului meu, că intenționez să abrog DADT. Gates mi-a spus că deja își instruisese stafful să înceapă, discret, planificarea internă a procesului, nu neapărat mânat de vreun entuziasm personal față de schimbarea de politică, ci datorită unui motiv practic, anume că tribunalele federale ar fi declarat DADT neconstituțională și ar fi forțat o schimbare a politicii din armată peste noapte. În loc să încerce să mă facă să mă răzgândesc, Gates și Mullen m-au rugat să le permit să formeze o echipă care să evalueze implicațiile schimbării asupra operațiunilor militare, ceea ce ne-ar fi dat o imagine de ansamblu privind atitudinea militarilor față de homosexualii declarați din rândurile lor. Potrivit lui Gates, scopul era de a menține perturbările și conflictele la un nivel minim.

„Dacă tot doriți să faceți asta, domnule președinte, măcar lăsați-ne să vă îndrumăm cum putem mai bine.“

I-am avertizat pe Gates și Mullen că discriminarea împotriva comunității LGBTQ nu era, din punctul meu de vedere, o problemă supusă plebiscitului. Dar am acceptat propunerea lor, pentru că aveam încredere că vor organiza un proces de evaluare onest, dar mai ales pentru că bănuiam că studiul va demonstra că militarii noștri – mulți dintre ei mult mai tineri decât superiorii lor – erau mult mai deschiși la minte în privința homosexualilor și lesbienele decât credea lumea. Pe 2 februarie 2010, Gates

a apărut în fața Comitetului serviciilor armate de pe lângă Senat și mi-a întărit și mai mult încrederea în el când a afirmat „sprijin fără rezerve decizia președintelui” de a reexamina DADT. Mărturia lui Mike Mullen, din aceeași zi, în fața comitetului a fost preluată de toate canalele de știri, dat fiind că era primul comandant militar american în exercițiu și cu vechime care afirma public că persoanelor din comunitatea LGBTQ trebuie să li se permită să facă parte din armată: „Domnule președinte al comisiei, vorbesc numai și numai în numele meu, și consider că cel mai bun lucru pe care îl putem face este să le permitem homosexualilor și lesbieneilor să servească în cadrul forțelor militare. Oricum aș privi acest subiect, nu pot să nu mă simt deranjat de faptul că legislația în vigoare obligă tinerii bărbați și tinerele femei să mintă în legătură cu cine sunt cu adevărat pentru a putea să-și apere concetățenii. Pentru mine, personal, este o chestiune de integritate, integritatea lor ca indivizi și integritatea noastră ca instituție.”

Nimeni de la Casa Albă nu a fost consultat în legătură cu declarația lui Mullen; nici măcar nu știu sigur dacă Gates fusese avertizat dinainte despre ce avea să spună Mullen. Dar declarația lui fără echivoc a mutat imediat dezbaterea publică și a creat o umbrelă politică importantă pentru senatorii de pe margine, care s-au simțit îndreptățiți să fie de acord cu abrogarea.

Mărturia lui Mullen a avut loc la luni de zile după terminarea procesului de evaluare cerut de el și de Gates, ceea ce a creat unele dureri de cap la nivel politic. Susținătorii abrogării au început să ne atace atât în presă, cât și în particular, întrucât nu înțelegeau de ce nu emisese, pur și simplu, un ordin executiv atunci când șefii statelor majore reunite au sprijinit o schimbare de politică – mai ales că, în timp ce noi eram ocupați cu evaluarea, militarii LGBTQ continuau să fie lăsați la vatră. Valerie și echipa ei au încasat toate atacurile, în special Brian Bond, un activist gay foarte bine privit care servise drept principala verigă de legătură între noi și comunitate. Timp de luni de zile, Brian a fost obligat să justifice deciziile mele, în timp ce prietenii lui sceptici, foștii lui colegi și unii membri ai presei au sugerat că ar fi fost racolat și au pus la îndoială devotamentul lui față de cauză. Mi-e greu să-mi imaginez ce preț personal a trebuit să plătească acest om.

Criticile s-au înăsprit în septembrie 2010 când, așa cum prevăzuse Gates, un tribunal federal din California a declarat DADT neconstituțională. L-am rugat pe Gates să suspende oficial toate lăsarile la vatră pe perioada apelului. Dar oricât de mult am insistat,

a refuzat, motivând că, atâta timp cât DADT era în vigoare, el era obligat să aplice prevederile; știam că dacă i-aș fi ordonat să facă un lucru pe care el îl considera inadecvat, aș fi fost obligat să găsesc un nou secretar al apărării. A fost poate singura dată când aproape că am ridicat vocea la Gates, și asta nu numai pentru că găseam analiza lui eronată. Pentru el, frustrările manifestate de avocații LGBTQ – ca să nu mai vorbesc de poveștile dureroase ale gay-ilor și lesbienele de sub comanda lui – erau doar genul de „politică” de care eu ar fi trebuit să-l feresc, și pe el, dar și Pentagonul, și nu o considerare centrală a propriei decizii. (În cele din urmă, a modificat procedurile administrative ale DADT astfel încât toate lăsarile la vatră au fost oprite până la momentul emiterii unei rezoluții.)

Într-un târziu, spre sfârșitul lunii, au venit și rezultatele studiului asupra trupelor, care au confirmat bănuielile mele: două treimi din cei chestionați considerau că declararea orientării colegilor homosexuali sau bisexuali avea prea puțin impact, sau nu avea deloc, asupra capacității militarilor de a-și executa misiunile, dacă nu cumva le-ar fi îmbunătățit calitatea. În realitate, majoritatea militarilor erau de părere că erau deja colegi, sau fuseseră colegi, cu oameni din comunitatea LGBTQ și nu sesizaseră nici o diferență în capacitatea lor de a-și îndeplini sarcinile.

Uite ce înseamnă să te lași expus adevărilor altor oameni, mi-am spus, atitudinile se schimbă imediat.

După definitivarea studiului, Gates și Mullen au sprijinit oficial abrogarea DADT. În cadrul unei ședințe în Biroul Oval, ceilalți șefi ai statelor majore s-au obligat să implementeze politica fără întârziere. Generalul James Amos, comandantul Marinei americane și opozant ferm al abrogării, a stârnit zâmbete atunci când a spus: „Vă promit, domnule președinte, că nici o altă divizie nu va pune mai repede sau mai bine în aplicare legea decât Corpul de Marină al Statelor Unite”. În data de 18 decembrie, Senatul a ratificat legea cu 65 de voturi pentru și 31 împotriva, dintre care opt voturi republicane pentru.

La câteva zile după aceea, foștii și actualii militari din comunitatea LGBTQ au umplut aula Departamentului pentru afaceri interne, unde am semnat legea. Mulți erau îmbrăcați în uniformă, iar pe chipurile lor se citea un amestec de bucurie, mândrie, ușurare și lacrimi. În timp ce vorbeam mulțimii, am observat un număr de militanți care fuseseră cei mai aspri critici ai noștri cu câteva săptămâni înainte, iar acum zâmbeau cu gura până la urechi și-și arătau aprecierea. L-am văzut pe Brian Bond în sală și i-am făcut un semn

din cap. Dar cele mai multe aplauze din acea zi au fost rezervate pentru Mike Mullen, care a primit ovații din partea publicului ridicat în picioare. L-am urmărit pe amiral urcându-se pe scenă, vizibil mișcat, cu toate că zâmbea stânjenit, și am fost extrem de bucuros pentru el. Se întâmplă rar ca un adevărat act de conștiință să fie recunoscut în felul acesta, mi-am spus în sinea mea.

Din punct de vedere al imigrației, toată lumea era de acord că sistemul era fracturat. Procesul de imigrare legală în Statele Unite putea dura chiar și zece ani, dacă nu mai mult, și depindea de țara de proveniență a emigranților și de banii de care aceștia dispuneau. În tot acest timp, discrepanța economică dintre noi și vecinii noștri de la sud atrăgea sute de mii de oameni să treacă, an de an, ilegal granița lungă de peste 3 000 de kilometri dintre Statele Unite și Mexic, în căutarea unui loc de muncă și a unei vieți mai bune. Congresul cheltuisese miliarde de dolari pentru întărirea granițelor cu gard din sârmă ghimpată, camere de luat vederi, drone și patrulare militare din ce în ce mai extinse. În loc să oprească valul de imigranți, aceste măsuri nu au făcut decât să stimuleze o adevărată industrie a traficantilor – numiți și *coioți* – care au făcut adevărate averi transportând oameni în condiții îngrozitoare, uneori punându-le viața în pericol. Cu toate că traversarea graniței de către migranții săraci din Mexic și America Centrală a fost urmărită cu mare atenție de către politicieni și presă, circa 40% din imigranții ilegali din America au intrat în țară prin aeroporturi și alte puncte legale de trecere a frontierei și apoi au rămas după expirarea vizelor.

Conform estimărilor, în 2010, circa 11 milioane de persoane locuiau ilegal în Statele Unite, multe dintre ele bine stabilite în structura vieții americane. Mulți erau rezidenți vechi, care aveau copii cu cetățenie americană, fie în virtutea faptului că se născuseră pe pământ american sau fuseseră aduși în Statele Unite la vârste atât de fragede încât erau americani din toate punctele de vedere, mai puțin în acte. Sectoare întregi din economia americană se bazau pe munca lor, întrucât imigranții ilegali erau dispuși să presteze cele mai dure, cele mai murdare activități pentru un salariu de nimic – culegând fructele și legumele care umplu galantarele magazinelor noastre, curățând podelele birourilor, spălând vase prin restaurante și îngrijind persoanele în vârstă. Deși consumatorii americani beneficiau de pe urma acestei forțe de muncă invizibile, mulți se temeau că imigranții ocupă locurile de muncă cuvenite

americanilor, îngreunează programele de servicii sociale și modifică structura rasială și culturală a națiunii, fapt ce a dus la cereri către guvern de stopare a imigrației ilegale. Acest sentiment se manifesta cel mai puternic printre alegătorii republicani, agitați încontinuu de o presă de dreapta nativistă. Chiar și-așa, politicile nu erau perfect aliniate direcției de partid: sindicatele tradițional democratice, de pildă, priveau prezența crescândă a lucrătorilor ilegali de pe șantier ca o amenințare la sursele lor de venit, în timp ce grupurile republicane de afaceri, interesate exclusiv în mâna de lucru ieftină (sau, cum a fost cazul Silicon Valley, de programatori și ingineri IT de origine străină) adoptau adesea poziții pro-imigrație.

În 2007, într-un acces de nonconformism, John McCain, împreună cu aghiotantul lui, Lindsey Graham, s-a alăturat lui Ted Kennedy pentru a alcătui o lege de reformă cuprinzătoare care oferea cetățenie americană milioanei de imigranți ilegali în timp ce asigura mai bine frontierele. În pofida puternicului sprijin din partea președintelui Bush, legea nu a trecut de Senat. A primit, totuși, 12 voturi pro- din partea republicanilor, indicând o reală posibilitate a unui viitor acord bipartid. În timpul campaniei, promisesem că, dacă voi fi ales președinte, voi resuscita o legislație similară și am numit-o pe Janet Napolitano, fost guvernator al statului Arizona, șefa Departamentului de Securitate Internă – agenția care monitoriza Serviciul de Imigrare și Control Vamal (ICE) precum și Biroul American de Control Vamal și Protecție a Frontierei – în special pentru cunoștințele ei în materie de frontieră și pentru reputația de a fi gestionat, anterior, chestiunea imigrației de-o manieră plină de compasiune, dar și dură în același timp.

Speranțele mele legate de o astfel de lege fuseseră spulberate. Cu criza din economie și șomajul în creștere, foarte puțini kongresmeni manifestau interes pentru un subiect atât de sensibil cum era imigrația. Kennedy nu mai era. McCain, care fusese criticat de către cei de dreapta pentru poziția lui relativ moderată asupra chestiunii, a dovedit și mai puțin interes față de revenirea în această dispută. Ceea ce era mai grav era faptul că administrația mea deporta lucrătorii ilegali într-un ritm accelerat. Nu era un rezultat al vreunei directive din partea mea, ci o măsură ce a decurs dintr-un mandat al Congresului din 2008 care mărise bugetul ICE și sporise colaborarea dintre ICE și departamentele locale de aplicare a legii, în efortul de a deporta cât mai mulți imigranți ilegali care aveau cazier. Împreună cu echipa mea, am luat o decizie strategică privind anularea urgentă a strategiilor moștenite, deoarece nu voiam să le oferim muniție criticilor care susțineau că democrații refuzau să aplice legile în vigoare

privind imigrația – o percepție care ne-ar fi putut torpila practic șansele de a ratifica o viitoare lege de reformă. În 2010, grupurile de sprijin ale drepturilor imigranților și comunității latino au început să critice lipsa oricărui progres, așa cum făcuseră și activiștii LGBTQ după DADT. Cu toate că am continuat să presez Congresul pentru o reformă a imigrației, era clar că nu exista o cale realistă de a ratifica o lege complexă înainte de alegerile locale.

Și a venit și rândul Legii DREAM. Ideea că tinerii imigranți ilegali ce fuseseră aduși de mici copii în Statele Unite ar putea beneficia de ajutor încolțise demult în mintea guvernanților, iar în Congres fuseseră introduse cel puțin zece versiuni ale Legii DREAM începând din 2001, dar de fiecare dată fără succes, întrucât nu era întrunit numărul necesar de voturi. Susținătorii DREAM au prezentat mereu legea ca pe un pas mic, dar semnificativ pe drumul unei reforme mai ample. Legea avea să le confere „visătorilor”¹ – așa cum au fost numiți ulterior acești copii – dreptul la rezidență temporară și o cale spre obținerea cetățeniei, atâta timp cât criteriile erau întrunite. Potrivit celei mai recente legi, era imperios necesar pentru ei să fi intrat pe teritoriul Statelor Unite înainte de a împlini 16 ani, să fi locuit aici timp de cinci ani neîntrerupt, să fi absolvit un liceu, să aibă o diplomă de educație generală (GED), să fi frecventat cursurile unui colegiu timp de doi ani sau să se fi înrolat în armată, și, bineînțeles, să nu aibă cazier, sau cel puțin nu unul serios. Fiecare stat era liber să acorde „visătorilor” dreptul legal la taxe de școlarizare reduse în cadrul facultăților și al universităților publice – singura modalitate realistă care le putea asigura accesul la studii superioare.

„Visătorii” au crescut în școlile americane, practicând sporturi americane, urmărind programele TV americane și distrându-se cu prietenii în mall-urile americane. În unele cazuri, părinții nici nu le spusese că nu erau, de fapt, cetățeni americani; au aflat că au statut ilegal abia atunci când au dorit să obțină permisul de conducere auto sau au făcut cerere pentru sprijin financiar de studii. Am avut ocazia să întâlnesc mulți dintre acești copii, atât înainte, cât și după ce am ajuns la Casa Albă. Erau isteți, echilibrați și ambițioși – la fel de plini de potențial ca fiicele mele. Mi-am dat seama că erau chiar mai puțin cinici în felul în care vedeau America decât tinerii americani sadea – condițiile în care crescuseră îi învățaseră că nimic nu li se cuvenea.

Era atât de important să putem permite acestor copii să rămână în Statele Unite, singura țară pe care o cunoscuseră vreodată, situația

¹ „Dreamers”, joc de cuvinte (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

era atât de imperioasă din punct de vedere moral, încât Kennedy și McCain incluseseră Legea DREAM în proiectul lor de lege privind imigrația din 2007. În absența unei perspective de a ratifica o versiune mai complexă a legilor imigrației din SUA în viitorul imediat, Harry Reid – care, în lunile dinaintea alegerilor locale, fusese angrenat într-o cursă strânsă pentru a fi reales în Nevada, statul lui natal, și care avea nevoie de prezența masivă a alegătorilor hispanici pentru a câștiga – a promis că va supune Legea DREAM la vot în timpul ultimei sesiuni a parlamentarilor nealeși.

Din păcate, Harry a făcut acest anunț de ultimă oră în timpul campaniei sale electorale, fără să ne anunțe nici pe noi, nici pe colegii din Senat și nici grupurile pentru reforma imigrației. Cu toate că nu era deloc încântată de faptul că Harry nu se consultase cu ea („Ar fi putut să dea măcar un telefon”), Nancy Pelosi a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a înainta legislația în Camera Reprezentanților. În Senat, însă, McCain și Graham au calificat decizia lui Harry drept o șmecherie electorală și au anunțat că nu vor vota Legea DREAM ca lege de sine stătătoare, întrucât nu mai era condiționată de aplicarea unei legislații cuprinzătoare. Cei cinci senatori republicani care votaseră legea McCain-Kennedy în 2007 și care erau încă în funcție au fost mai puțin vocali în privința intențiilor lor, dar era clar că ezitau. Și pentru că nu puteam să ne bazăm pe faptul că toți democrații vor sprijini legea – în special după rezultatele dezastruoase de la locale – toată echipa de la Casa Albă a început să se agite pentru a aduna cele 60 de voturi necesare în cele câteva zile dinaintea vacanței parlamentare și a scăpa de amenințarea obstrucționismului.

Cecilia Munoz, directorul afacerilor interguvernamentale de la Casa Albă, era persoana noastră de legătură. Cât fusesem senator, ea fusese prim-vicepreședinte al afacerilor legislative și strategice din Consiliul Național La Raza, cea mai mare organizație de promovare a drepturilor populației latino, și încă de-atunci mi-a oferit sfaturi privind imigrația și alte subiecte. Născută și crescută în Michigan, din părinți imigranți din Bolivia, Cecilia era o fire calculată, modestă și – așa cum glumeam deseori cu ea – „de-a dreptul simpatcă” pentru că amintea cumva de o învățătoare sau de o profesoară de treabă. Era totodată dură și tenace (și o admiratoare fanatică a echipei de fotbal american din Michigan). În doar câteva săptămâni, împreună cu echipa ei a lansat o campanie media de proporții în sprijinul Legii DREAM, prezentând povești de viață, dirijând statistici și cooptând practic toți membrii guvernului și ai agențiilor în cauză (inclusiv pe cei ai Departamentului Apărării) în găzduirea unor evenimente. Mai mult decât atât, Cecilia

a organizat o echipă de tineri „visători” care erau dispuși să dezvăluie statutul lor ilegal doar pentru a-și face cunoscute poveștile de viață în fața senatorilor nehotărâți și a presei. De multe ori am vorbit cu Cecilia despre curajul acestor tineri și am recunoscut faptul că, la vârsta lor, nu am fi reușit să facem față unei asemenea presiuni.

„Îmi doresc din tot sufletul să câștigăm de dragul lor”, mi-a spus ea.

Dar, în pofida orelor petrecute în ședințe sau la telefon, posibilitatea de a aduna 60 de voturi pentru Legea DREAM părea din ce în ce mai tulbure. Ne-am pus mare bază în Claire McCaskill, senator democrat de Missouri. Claire era o veche susținătoare și una dintre cele mai bune prietene din Senat, un politician înzestrat cu o inteligență ascuțită, cu o inimă generoasă și complet lipsită de ipocrizie sau de prefăcătorie. Pe de altă parte, provenea dintr-un stat conservator, care înclina spre republicani și era o țintă perfectă pentru Marele Partid în efortul de a câștiga controlul Senatului.

„Știți doar că vreau să-i ajut pe acești copii, domnule președinte”, mi-a spus Claire la telefon, „dar sondajele din Missouri sunt descurajante în privința chestiunilor legate de imigrație. Dacă votez pentru, risc să-mi pierd locul.”

Știam că are dreptate. Iar dacă ea pierdea, exista o șansă ca noi să pierdem Senatul și orice altă posibilitate de a promulga legea DREAM sau o lege cuprinzătoare pentru reforma imigrației, sau orice altă lege. Carevasăzică, trebuia să pun în balanță riscul acesta, împotriva destinului tinerilor pe care îi întâlnisem, a nesiguranței și fricii cu care erau obligați să trăiască zi de zi, și a posibilității ca oricare dintre ei să fie, peste noapte, ridicat după un raid ICE, dus într-o celulă și trimis într-o țară la fel de străină lor ca și mie.

Înainte de a închide telefonul, am convenit cu Claire să mă ajute să fac imposibilul. „Dacă numai votul tău îmi trebuie pentru a întruni totalul de 60, atunci copiii ăia au nevoie de tine, Claire”, i-am spus. „Dar, dacă voturile lipsă sunt mai multe, atunci nu e cazul să-ți bați singură cuie în talpă.”

Senatul a supus Legea DREAM la vot într-o zi întunecată de sâmbătă, cu o săptămână înainte de Crăciun, în aceeași zi în care a votat abrogarea DADT. Am urmărit sesiunea la micul televizor din Biroul Oval, împreună cu Pete Souza, Reggie și Katie, iar voturile în favoarea legii se tot adunau: 40, 50, 52, 55. A fost o pauză, Camera a rămas parcă într-o stare de suspendare, iar senatorii mai aveau o ultimă șansă de a se răzgândi până când votul era declarat închis.

Am pierdut cu o diferență de cinci voturi.

Am urcat la etajul doi al Aripiei de Vest și m-am îndreptat spre biroul Ceciliei, acolo unde ea și tânăra ei echipă urmăriseră desfășurarea votului. Majoritatea celor prezenți erau în lacrimi și i-am îmbrățișat pe toți. Le-am atras atenția că datorită muncii lor susținute ne-am apropiat de promulgarea Legii DREAM mai mult decât orice alt efort anterior; le-am spus că va rămâne tot în sarcina noastră să facem presiuni până ne atingem scopul. Toată lumea a dat tăcută din cap, iar eu m-am întors în birou. Katie îmi lăsase între timp pe birou o listă a situației de vot. Urmărind cu degetul desfășurătorul, am constatat că Claire McCaskill votase „da”. Am rugat-o pe Katie să-mi facă legătura telefonică cu Claire.

„Am crezut că o să votezi favorabil doar dacă votul ar fi fost foarte strâns”, i-am spus când a ridicat receptorul.

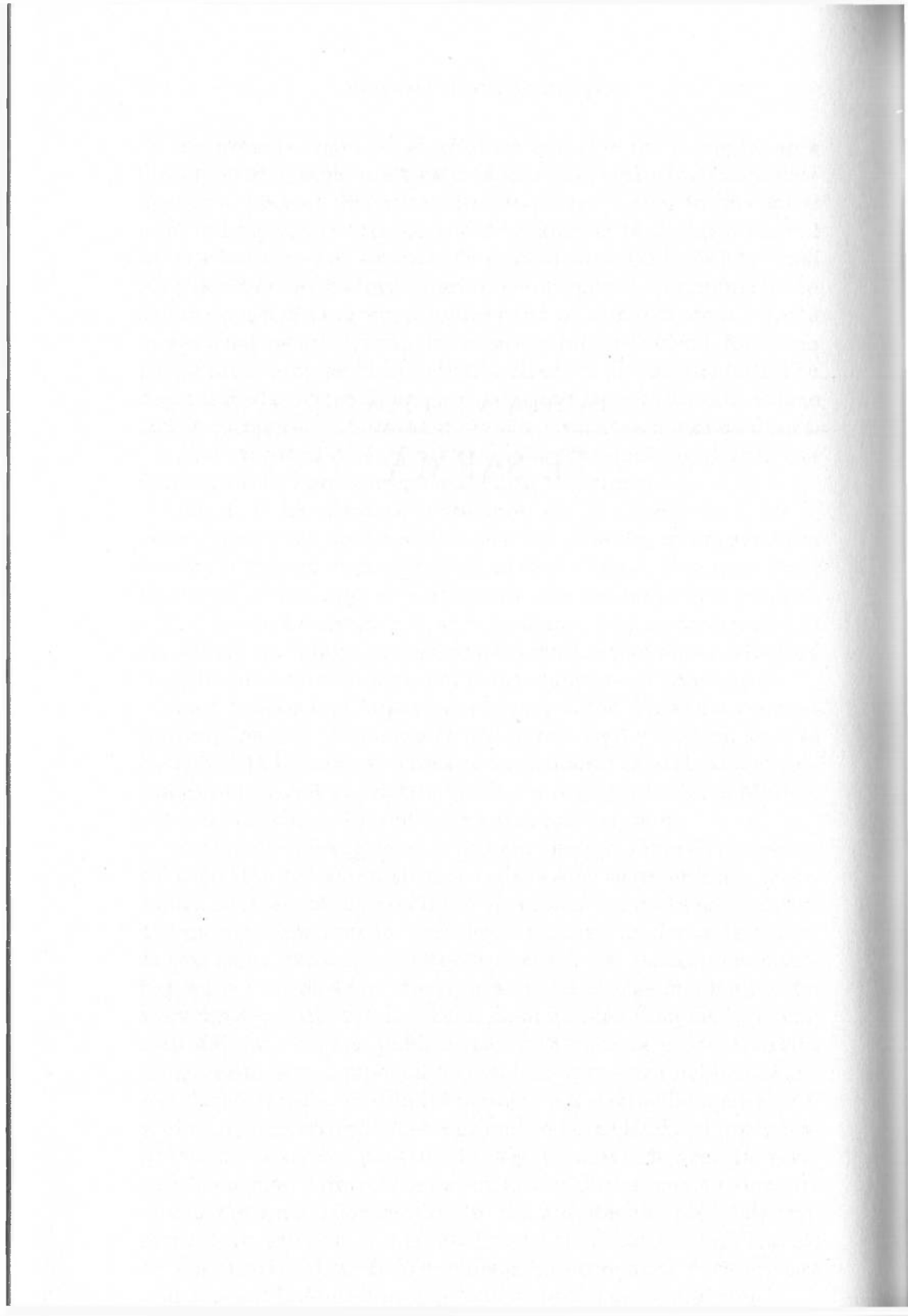
„Fir-ar să fie, domnule președinte, așa am crezut și eu”, a răspuns Claire. „Dar când a sosit momentul să votez, m-am gândit la toți copiii aceia care vor veni în biroul meu...” Vocea îi era sugrumată de emoție. „Pur și simplu, n-am putut să le fac una ca asta. În orice caz”, a mai zis ea, străduindu-se să se adune, „se pare că va trebui să mă ajutați să strâng o groază de bani ca să le pun pumnul în gură republicanilor care spun că sunt prea indulgentă cu imigranții.”

I-am promis lui Claire că așa aveam să fac. Chiar dacă n-avea să participe la o ceremonie de semnare a legii și nici nu avea să fie apreciată la scenă deschisă, am considerat că acel exercițiu de conștiință discret al prietenei mele, ca și gestul lui Mike Mullen, erau un pas înainte în conturarea unei țări mai bune.

Pentru noi a fost greu să acceptăm ideea înfrângerii pe subiectul Legii DREAM. Dar toți cei de la Casa Albă au devenit mai încrezători, dat fiind că reușiserăm să organizăm cea mai semnificativă sesiune a parlamentarilor nerealeși din istoria modernă. În decurs de șase săptămâni, Camera Reprezentanților și Senatul munciseră împreună timp de 48 de zile și votaseră 99 de legi, mai mult de un sfert din legislația totală a celui de-al 111-lea Congres în următorii doi ani. În plus, publicul părea să observe productivitatea Congresului. Axe a raportat o creștere a încrederii publicului și a popularității mele, nu fiindcă mesajul sau strategiile mele s-ar fi schimbat, ci pentru că Washingtonul se putea lăuda cu unele realizări. Era ca și cum, pentru o lună și jumătate, democrația revenise la normal, datorită compromisurilor dintre partide, datorită eforturilor grupurilor de interese și a amestecului fericit de concesi. M-am întrebat atunci câte lucruri am fi putut înfăptui și cât de impresionantă ar fi fost redresarea economică dacă această atmosferă ar fi domnit încă de la începutul mandatului meu?

PARTEA A ȘAPTEA

PE SÂRMĂ

CAPITOLUL 25

Dacă la sfârșitul anului 2010 m-ar fi întrebat cineva unde se va declanșa următoarea criză majoră din Orientul Mijlociu, aş fi putut să răspund prezentând o gamă variată de posibilități. În primul rând, Irakul, unde, în pofida progreselor înregistrate, exista încă pericolul întoarcerii în haos numai prin declanșarea unei bombe într-o piață sau printr-un atac al milițiilor paramilitare. Sancțiunile internaționale impuse asupra Iranului în replică la programul său nuclear începuseră să provoace nemulțumiri, și orice dovadă de sfidare sau de disperare din partea regimului risca să ducă la o confruntare care putea fi scăpată de sub control. Yemenul – unul din cele mai complicate cazuri – devenise cartierul general al organizației al-Qaeda din Peninsula Arabă, cea mai periculoasă și mai activă celulă teroristă din lume.

Existau, apoi, câteva sute de kilometri de frontiere întortocheate și contestate care separau Israelul de teritoriile palestiniene ale Cisiordaniei de Fâșia Gaza.

Administrația mea nu era prima care se confrunta cu problemele acestor teritorii relativ reduse ca dimensiune. Conflictul dintre arabi și israelieni era o rană deschisă în regiune de aproape un secol, o rană provocată de Declarația Balfour din 1917, prin care britanicii, care ocupaseră Palestina, se angajaseră să creeze „un stat național pentru poporul evreu” într-o regiune precumpănitor arabă. Timp de 20 și ceva de ani după aceea, liderii sioniști au mobilizat un val de migranți evrei spre Palestina și au pus bazele unei forțe armate extrem de bine antrenate pentru apărarea teritoriilor lor. În 1947, după cel de-al Doilea Război Mondial și în umbra crimelor de nedescris ale Holocaustului, Organizația

Națiunilor Unite a aprobat o divizare a teritoriilor pentru a întemeia două state suverane, unul evreu, celălalt arab, și a decis că Ierusalimul – un oraș pe care musulmanii, creștinii și evreii deopotrivă îl consideră sfânt – va fi guvernat de un organism internațional. Liderii sioniști au fost de acord cu propunerea, dar palestinienii arabi și celelalte națiuni arabe din jur, care tocmai se scuturaseră de conducerea colonială, s-au opus vehement. În timpul retragerii trupelor britanice, cele două părți au fost repede atrase într-un război. După proclamarea victoriei de către milițiile evreiești, în 1948, statul Israel s-a născut în mod oficial.

Pentru poporul evreu, era un vis devenit realitate, un stat al lor pe pământul lor de baștină, după secole de exil, persecuție religioasă și ororile mai recente ale Holocaustului. Dar pentru cei 700 000 de palestinieni arabi care s-au trezit peste noapte fără de țară, alungați de pe pământurile lor, aceleași evenimente au constituit o parte a ceea ce a devenit cunoscut sub denumirea de Nakba, sau „Catastrofa”. Vreme de trei decenii după aceea, Israelul a declanșat o serie de conflicte succesive cu vecinii arabi, cel mai considerabil dintre acestea fiind Războiul de Șase Zile din 1967, în care armata israeliană, mult depășită ca număr, a învins armatele reunite ale Egiptului, Iordaniei și Siriei. Israelul a reținut controlul asupra Cisiordaniei și Ierusalimului de Est, deținute înainte de Iordania, asupra Fâșiei Gaza și Peninsulei Sinai, controlate înainte de Egipt și asupra Înălțimilor Golan, luate de la Siria. Amintirea acestor pierderi și a umilințelor ce au urmat a marcat profund naționalismul arab, iar sprijinul pentru cauza palestiniană a devenit doctrina centrală a politicii externe arabe.

În tot acest timp, palestinienii care locuiau în teritoriile ocupate, cei mai mulți dintre ei în tabere de refugiați, s-au trezit guvernați de Forțele de Apărare Israeliene (IDF), mișcările și activitatea lor economică au fost drastic restricționate, ceea ce a determinat un apel la rezistență armată și a condus la apariția Organizației pentru Eliberarea Palestinei (OEP). Politicienii arabi au acuzat permanent Israelul, deseori în termeni antisemiți foarte grafici, și majoritatea guvernelor din regiune l-au susținut pe președintele Organizației pentru Eliberarea Palestinei, Yasser Arafat, ca pe un luptător pentru libertate, cu toate că organizația pe care o conducea și entitățile asociate acesteia s-au angajat în atacuri teroriste din ce în ce mai violente și mai sângeroase asupra civililor neînarmați.

Statele Unite nu au asistat cu mâinile în sân la acest spectacol. Evreii americani suferiseră deja, de generații întregi, din pricina

discriminării în propria țară, dar atât ei, cât și evreii emigrați din Occident în Israel vorbeau aceeași limbă, respectau aceleași tradiții și arătau la fel ca semenii lor albi și creștini, iar, spre deosebire de arabi, se bucurau de mult mai multă simpatie din partea publicului american. Harry Truman a fost primul lider străin care a recunoscut oficial Israelul ca stat suveran, iar comunitatea de evrei din America au făcut presiuni pe lângă oficialii SUA să ajute această națiune la început de drum. La momentul la care cele două superputeri ale Războiului Rece se luptau pentru influență în Orientul Mijlociu, Statele Unite au devenit principalul apărător al Israelului, așa încât problemele pe care Israelul le avea cu vecinii săi au devenit problemele Americii.

Începând din acea perioadă, practic toți președinții americani au încercat să rezolve conflictul arabo-israelian, cu diverși sortii de izbândă. Acordurile istorice de la Camp David, mediate în 1978 de către Jimmy Carter, au dus la o pace durabilă între Israel și Egipt și a readus Sinaiul sub controlul egiptean. Înțelegerea, care le-a adus premierului israelian Menahem Begin și președintelui egiptean Anwar Sadat Premiul Nobel pentru Pace, a scos Egiptul de sub influența sovietică și a făcut din cele două țări aliați importanți ai Statelor Unite din punct de vedere al securității (și, de departe, cei mai mari beneficiari ai ajutorului american economic și militar din lume). Problema palestiniană nu era încă rezolvată. Cincisprezece ani mai târziu, la finalul Războiului Rece și al influenței americane, Bill Clinton i-a adus pe prim-ministrul israelian Yitzhak Rabin și pe Arafat față în față pentru semnarea primului Acord de la Oslo. Prin acest acord, Organizația pentru Eliberarea Palestinei recunoștea, în sfârșit, existența statului Israel, iar Israelul recunoștea, la rândul său, OEP-ul ca fiind reprezentantul de drept al poporului palestinian și era de acord cu crearea Autorității Palestiniene, ce urma să primească dreptul de guvernare limitată, dar relevantă asupra Cisiordaniei și Fâșiei Gaza.

Pe lângă faptul că i-a acordat Iordaniei undă verde să urmeze exemplul Egiptului și să încheie propriul tratat de pace cu Israelul, Acordul de la Oslo asigura și un cadru pentru eventuala întemeiere a unui stat palestinian autonom, unul care ar fi coexistat, în mod ideal, cu un Israel sigur și care avea relații de pace cu vecinii. Numai că rănilor mult prea vechi și tentația facțiunilor de ambele părți de a alege violențele în locul compromisului s-au dovedit un obstacol mult prea greu de depășit. Rabin a fost asasinat de către un extremist israelian de dreapta, în 1995. Succesorul său liberal,

Shimon Peres, a rămas în funcție numai câteva luni înainte de a pierde alegerile anticipate în fața lui Benjamin „Bibi” Netanyahu, liderul Partidului Likud de dreapta, a cărui platformă inclusea cândva anexarea totală a teritoriilor palestinienilor. Nemulțumite de Acordurile de la Oslo, organizațiile mai dure precum Hamas și Jihadul Islamic palestinian au subminat credibilitatea lui Arafat și a partidului său Fatah în rândurile palestinienilor și au chemat la lupta armată pentru recuperarea pământurilor arabe și pentru dezintegrarea Israelului.

După înfrângerea lui Netanyahu în alegerile din 1999, succesorul lui mult mai liberal Ehud Barak a depus eforturi pentru a ajunge la o pace mai stabilă în Orientul Mijlociu, prezentând inclusiv o soluție bilaterală care depășea toate propunerile anterioare din partea Israelului. Arafat a pretins mai multe concesii, iar convorbirile s-au transformat în schimburi de acuzații. În septembrie 2000, liderul Partidului Likud, Ariel Sharon, a condus un grup de deputați israelieni într-o vizită extrem de mediatizată și categoric instigatoare la unul din cele mai sfinte locuri ale Islamului, Muntele Templului din Ierusalim. A fost o stratagemă menită să proclame pretențiile Israelului asupra teritoriului lărgit, o mișcare care a sfidat eforturile lui Ehud Barak și i-a înfuriat peste măsură pe arabii din zonă și de pretutindeni. Patru luni după aceea, Sharon a devenit prim-ministrul Israelului și a guvernat pe perioada cunoscută ca A Doua Intifada: patru ani de violențe între cele două părți, marcate de gaze lacrimogene și gloanțe de cauciuc îndreptate asupra protestatarilor care aruncau cu pietre; atentate sinucigașe puse la cale de palestinieni la intrările din cluburile israeliene și în autobuzele ce transportau cetățeni de vârstă a treia și copii de școală; raiduri mortale ale Forței de Apărare Israeliene și arestări arbitrare a mii de palestinieni; rachete lansate de Hamas din Gaza asupra orașelor israeliene de frontieră, cărora li se răspundea cu raiduri ale elicopterelor Apache furnizate armatei israeliene de către americani și care au ras cartiere întregi de pe suprafața pământului.

În perioada despre care vorbim, au murit aproape 1 000 de israelieni și 3 000 de palestinieni – inclusiv o mulțime de copii – iar în momentul în care violențele au început să scadă, în 2005, șansele de a rezolva conflictul în plină desfășurare scăzuseră sensibil. Interesul administrației Bush pentru Irak, Afghanistan și războiul împotriva terorismului lăsa de-acum puțin loc pentru alte preocupări față de pacea din Orientul Mijlociu, iar în vreme ce Bush a continuat să promoveze oficial o soluție bilaterală, nu a dorit să facă

presiuni asupra lui Sharon. În mod public, Arabia Saudită și celelalte state din Golf au continuat să sprijine cauza palestiniană, dar erau categoric din ce în ce mai îngrijorate de limitarea influenței iraniene și de anihilarea amenințărilor extremiste la adresa propriilor regimuri. Palestiniienii însăși au fost dezbiinați după moartea lui Arafat în 2004: Fâșia Gaza a intrat sub controlul organizației Hamas și foarte curând a ajuns sub o blocadă impusă cu strictețe de Israel, în timp ce Autoritatea Palestiniană condusă de Fatah¹ ce continua să guverneze Cisiordania a ajuns să fie privită chiar și de unii dintre susținătorii ei drept iresponsabilă și coruptă.

Și mai important, atitudinea Israelului față de convorbirile de pace s-a înăsprit, dat fiind că pacea nu mai părea o condiție fundamentală pentru a asigura siguranța și prosperitatea țării. Israelul anilor 1960 care rămăsese întipărit în imaginația populară, cu kibuturile și raționalizarea periodică a proviziilor de bază, se transformase între timp într-un centru economic puternic și modern. Nu se mai putea vorbi despre curajosul David înconjurat de un Goliat ce amenința din toate părțile; mulțumită zecilor de miliarde de dolari din partea Statelor Unite, forțele armate israeliene erau acum o forță de temut în regiune. Bombardamentele și atacurile teroriste din Israel aproape că încetaseră, în mare măsură datorită faptului că Israelul ridicase un zid de peste 600 de kilometri între el și centrele cu populație palestiniană din Cisiordania, de-a lungul căruia se aflau nenumărate puncte de control plasate strategic și care monitorizau circulația lucrătorilor palestinieni în și din Israel. Din când în când, focurile de rachetă din Gaza puneau în pericol viețile oamenilor care trăiau în orașele israeliene de la graniță, iar prezența coloniștilor evrei în Cisiordania provoca și conflicte sângeroase. Pentru majoritatea locuitorilor din Ierusalim sau Tel Aviv, palestinienii erau în mare parte invizibili, iar luptele și resentimentele lor, iritante, dar la distanță în spațiu.

Cu toate problemele cu care jonglam atunci când am ajuns președinte, ar fi fost tentant pentru mine să gestionez această situație de fapt, să înnăbuș orice noi izbucniri violente între facțiunile israeliene și palestinienii și să las lucrurile să se desfășoare de la sine. Dar, având în vedere preocupările mult mai largi privind politica externă, am decis că nu pot urma această cale. Israelul era în continuare un aliat de nădejde al Statelor Unite și, în pofida faptului că amenințăările erau mai reduse, atacurile teroriste puneau

¹ Mișcarea Națională pentru Eliberarea Palestinei (n.tr.)

în pericol nu numai cetățenii israelieni, ci și miile de americani care trăiau acolo sau călătoreau în regiune. De asemenea, aproape toate țările din lume considerau continuarea ocupării de către Israel a teritoriilor palestinienilor drept o violare a legilor internaționale. Ca atare, diplomații noștri s-au trezit în postura jenantă de a apăra Israelul pentru acțiuni cărora chiar noi ne opuseserăm. Oficialii americani au fost nevoiți totodată să explice de ce nu era o dovadă de ipocrizie din partea noastră să facem presiuni asupra Chinei și Iranului în legătură cu drepturile omului în timp ce demonstrăm puțină considerație față de drepturile palestinienilor. Ocupația israeliană a continuat să inflameze comunitatea arabă și să alimenteze sentimentul antiamerican din lumea musulmană.

Cu alte cuvinte, absența păcii dintre Israel și palestinieni puneă America în pericol. Pe de altă parte, negocierea unei soluții realiste între cele două părți putea să ne consolideze postura de securitate, să slăbească adversarii și să ne facă mai credibili în promovarea drepturilor omului în întreaga lume – toate acestea dintr-o singură lovitură.

În realitate, conflictul israeliano-palestinian mă preocupa și în plan personal. Unele din primele învățăminte pe care le-am primit de la mama s-au referit la Holocaust, la acea catastrofă de neconceput care, ca și sclavia, mi-a explicat ea, se născuse din incapacitatea și refuzul de a recunoaște calitatea umană a semenilor noștri. Întocmai ca și alți copii americani din generația mea, aveam legenda Exodului adânc înrădăcinată în memorie. În clasa a șasea, am idealizat acel Israel descris de un consilier evreu dintr-o tabără, care trăise într-un kibutz – un loc în care toți oamenii erau egali, în care toată lumea își aducea contribuția și toți erau bineveniți să participe la bucuria și la efortul vindecării lumii. În liceu, am devorat scrierile lui Philip Roth, Saul Bellow și Norman Mailer, mișcat de poveștile de viață ale unor oameni care încercase să-și afle locul într-o Americă ce nu îi dorise. Ulterior, când am studiat istoria primelor mișcări pentru drepturile civile la colegiu, am fost fascinat de influența unor filozofi evrei ca Martin Buber asupra predicilor și scrierilor lui dr. King. Am admirat felul în care, dincolo de orice aspecte, alegătorii evrei demonstau că erau mai progresiști decât alte grupuri etnice, iar în Chicago, unii dintre cei mai curajoși prieteni și susținători ai mei proveneau din comunitatea evreiască a orașului.

Am considerat că exista o legătură fundamentală între experiențele negrilor și cele ale evreilor, o poveste comună despre exil și suferință care avea să fie, în cele din urmă, mântuită de o dorință

comună pentru dreptate, de o compasiune adâncă față de semeni, și de un important sentiment comunitar. Toate astea m-au făcut un apărător vajnic al dreptului poporului evreu de a avea un stat propriu deși, în mod cu totul și cu totul ironic, aceleași valori mă împiedicau să ignor condițiile în care palestinienii din teritoriile ocupate erau obligați să trăiască.

Da, multe dintre tacticile lui Arafat au fost abominabile. Da, liderii palestinieni au ratat multe ocazii de a face pace; pentru ei nu au existat un Gandhi sau un Havel care să mobilizeze o mișcare pașnică înzestrată cu forța morală de a influența opinia publică israeliană. Însă nimic din toate astea nu putea contrazice faptul că milioane de palestinieni erau total lipsiți de autodeterminarea și multe dintre drepturile elementare de care se bucurau majoritatea cetățenilor din țările democratice. Generații întregi crescuseră într-o lume înfometată, limitată, din care nu puteau practic evada, duseseră vieți ce depinseseră de toanele unei autorități distante și adesea ostile și fuseseră atent urmăriți de fiecare soldat înarmat, cu chip inexpresiv, care le cerea documentele la fiecare punct de control prin care treceau.

În orice caz, la momentul la care mi-am preluat mandatul, majoritatea republicanilor din Congres abandonaseră orice pretinsă preocupare legată de ceea ce li se întâmpla palestinienilor. O majoritate covârșitoare de evangheliști – blocul electoral de bază al republicanilor – credeau că întemeierea și extinderea treptată a statului Israel împlinea promisiunea făcută de Dumnezeu lui Avram și profețită de o posibilă întoarcere a lui Iisus Hristos. Cât despre democrați, până și cei mai neînfricați progresiști se temeau să nu pară cumva mai puțin pro-Israel decât republicanii, mai cu seamă că mulți dintre ei erau evrei sau reprezentau un electorat evreiesc considerabil.

Totodată, exista printre membrii ambelor partide o teamă de a nu deranja Comitetul Americano-Israelian pentru Afaceri Publice (AIPAC), o puternică organizație lobbyistă bipartidă, dedicată asigurării unui sprijin necondiționat al Statelor Unite pentru Israel. Influența AIPAC se simțea în aproape toate circumscripțiile Congresului din țară și aproape toți politicienii de la Washington – inclusiv eu – contau pe membrii AIPAC pentru sprijin și finanțare. În trecut, organizația găzduise o seamă de dezbateri despre pacea din Orientul Mijlociu, insistând ca aceia care doresc sprijinul ei să susțină o continuare a ajutorului american pentru Israel și să se opună eforturilor de a izola și de a condamna Israelul prin intermediul ONU și al altor organisme internaționale. Dat fiind

că politica Israelului alunecase spre dreapta, strategiile AIPAC au luat aceeași cale. Stafful și liderii ei au argumentat că nu este loc de dezacorduri între guvernele Statelor Unite și Israelului, nici măcar atunci când Israelul acționa contrar politicii Statelor Unite. Cei ce criticau prea tare politica israeliană riscau să fie catalogați drept „anti-Israel” (și chiar antisemiți) și să se confrunte cu adversari foarte bine finanțați la viitoarele alegeri.

M-am lovit de această atitudine și eu în timpul campaniei prezidențiale, în vreme ce susținătorii evrei mi-au relatat că fuseseră nevoiți să contrazică presupunerile ce circulau în sinagogile lor și în corespondența electronică, potrivit cărora nu eram un susținător ferm al Israelului, ba unii afirmău chiar că sunt ostil acestuia. Genul acesta de bârfe nu era iscat de vreo poziție anume manifestată de mine (am susținut soluția celor două state și m-am opus coloniilor israeliene la fel de mult ca alți candidați), ci mai degrabă de preocuparea mea față de soarta palestinienilor de rând, de prietenia mea cu anumiți critici ai politicii duse de Israel, inclusiv cu un activist și erudit din Orientul Mijlociu pe nume Rashid Khalidi, precum și de faptul că – așa cum se exprimase Ben fără rezerve – „ești un negru cu nume de musulman care a trăit în același cartier ca Louis Farrakhan și a frecventat biserica lui Jeremiah Wright”. În ziua alegerilor, am obținut peste 70% din voturile evreilor, dar din punctul de vedere al consiliului de administrație AIPAC, eram în continuare un suspect, un om cu loialități împărțite, un lider care „nu simțea până în rărunchi” sprijinul pentru Israel, așa cum foarte colorat se exprimase unul din prietenii lui Axe, folosind cuvântul *kishkes* din idiș pentru rărunchi.

„Nu poți obține progresul în schimbul păcii”, mă avertizase Rahm în 2009, „nu atunci când președintele american și premierul israelian provin din medii politice diferite.” Vorbeam atunci despre recenta revenire a lui Bibi Netanyahu în funcția de prim-ministru al Israelului, după ce Partidul Likud reușise să alcătuiască un guvern de coaliție de dreapta, în ciuda faptului că obținuse cu un loc mai puțin decât principalul lui opozant, Partidul Kadima, de centru. Rahm, care activase ca voluntar civil în armata israeliană pentru scurt timp și asistase din primul rând la negocierile lui Bill Clinton de la Oslo, era de părere că ar fi trebuit să reîncepem convorbirile de pace israeliano-palestiniene, dacă nu din alt motiv măcar pentru ca situația să nu se înrăutățească și mai mult. Nu era deloc optimist, și cu cât petreceam mai mult

timp cu Netanyahu și omologul lui palestinian, Mahmoud Abbas, cu atât mai bine înțelegeam de ce.

Cu constituția unui fundaș de fotbal, cu un maxilar pătrat, trăsături masive și păr grizonant, Netanyahu era un tip deștept, viclean și dur, care comunica excelent atât în ebraică, cât și în engleză. (Se născuse în Israel, dar își petrecuse mare parte din anii de formare în Philadelphia, motiv pentru care glasul său baritonal păstra semne din accentul de acolo.) Familia lui avea adânci rădăcini în mișcarea sionistă: bunicul lui, rabin, emigrase din Polonia în Palestina guvernată de Marea Britanie, în 1920, iar tatăl său – profesor de istorie cunoscut datorită lucrărilor despre persecutarea evreilor pe timpul Inchiziției spaniole – devenise lider în aripa militantă a mișcării, înainte de întemeierea statului Israel. Deși fusese crescut într-o familie laică, Netanyahu moștenise devotamentul tatălui său față de cauza apărării Israelului. Acesta fusese membru în unitatea forțelor speciale a IDF și a luptat în Războiul de Yom Kippur din 1973, iar fratele lui mai mare murise ca un erou în legendarul raid de la Entebbe din 1976, în care trupele speciale israeliene eliberaseră 102 pasageri din mâinile unor teroriști palestinieni care deturnaseră un avion aparținând companiei Air France.

Era greu de spus dacă Netanyahu moștenise ostilitatea absolută a tatălui său față de arabi. („Esența arabului este tendința spre conflict. El este un inamic prin însăși esența lui. Personalitatea lui nu-i permite nici un fel de compromis sau de învoială.”) Ceea ce era limpede, era faptul că își construise imaginea politică pe forță și pe mesajul că evreii nu așteptau false dovezi de milă, pentru că trăiseră într-o regiune dură și trebuiau să fie, la rândul lor, duri. Genul acesta de filosofie îl așeza pe același plan cu cei mai înverșunați membri AIPAC, dar și cu oficialii republicani și cu americanii înstăriți, de dreapta. Netanyahu putea fi fermecător, sau cel puțin prevenitor, ori de câte ori interesele o cereau; de exemplu, făcuse tot posibilul să se întâlnească cu mine în salonul oficial al unui aeroport din Chicago imediat după ce fusesem ales în Senatul Statelor Unite, copleșindu-mă cu laude pentru o lege pro-Israel absolut neimportantă pe care o susținusem în legislativul statului Illinois. Faptul că se vedea ca un apărător suprem al poporului evreu, încercat de calamități, îl făcea să își găsească o scuză pentru orice acțiune îl menținea la putere, iar cunoștințele lui temeinice despre politica și presa americană îi insuflaseră încrederea că va putea rezista oricărei presiuni din partea unei administrații democrate așa cum era a mea.

Primele mele discuții cu Netanyahu – atât la telefon, cât și în timpul vizitelor sale la Washington – au decurs destul de bine, în ciuda părerilor noastre diferite asupra lumii. Îl interesau în mod deosebit discuțiile despre Iran, pe care îl considera cea mai mare amenințare la adresa Israelului, și ne-am înțeles să ne coordonăm eforturile pentru a împiedica Teheranul să obțină arma nucleară. Dar, când am adus vorba despre posibilitatea de reluare a convorbirilor de pace cu palestinienii, a fost categoric neutru.

„Vreau să vă asigur că Israelul dorește pacea”, mi-a spus Netanyahu. „Numai că adevărata pace trebuie să răspundă nevoilor de securitate ale Israelului.” Mi-a mărturisit fără echivoc că din punctul lui de vedere Abbas fie refuza, fie nu putea să facă asta, un aspect pe care l-a subliniat și în public.

I-am înțeles modul de gândire. Dacă reținerea lui Netanyahu față de convorbirile pentru pace izvora din forța crescândă a Israelului, reținerea președintelui palestinian Abbas izvora din slăbiciunea politică. Cu părul alb și mustață, cu maniere elegante și foarte studiat în mișcări, Abbas îl ajutase pe Arafat să fondeze Partidul Fatah, care mai târziu devenise partidul dominant al Organizației pentru Eliberarea Palestinei, și își petrecuse mare parte din carieră îndrumând eforturile diplomatice și administrative din umbra unui președinte mult mai charismatic. După moartea lui Arafat, el a fost alegerea preferată atât de Statele Unite, cât și de Israel pentru a-i conduce pe palestinieni, datorită recunoașterii clare a Israelului și renunțării declarate la violențe. Dar precauția lui înăscută și dorința de a colabora cu aparatul israelian de securitate (ca să nu mai vorbesc de cazurile de corupție din cadrul administrației lui) i-au afectat reputația în rândurile propriului popor. După ce a pierdut controlul Fâșiei Gaza în fața organizației Hamas, în alegerile legislative din 2006, Abbas a considerat convorbirile de pace cu Israelul drept un risc inutil, cel puțin un risc pe care nu voia să și-l asume fără unele concesii concrete care i-ar fi asigurat acoperire politică.

Întrebarea imediată era cum puteam să-i atrag pe Netanyahu și pe Abbas la masa negocierilor. Pentru a afla răspunsul m-am bizuit pe un grup de diplomați talentați, începând cu Hillary, care era versată în chestiunea respectivă și deja stabilise relații cu mulți dintre jucătorii importanți din regiune. Pentru a sublinia importanța deosebită a misiunii, l-am numit pe fostul lider al majorității din Senat, George Mitchell, trimis special pentru negocierile de pace din Orientul Mijlociu. Mitchell era ca o

călătorie înapoi în timp, un politician muncitor, pragmatic, cu un accent pronunțat ce-i trăda originea din Maine și care își demonstrase talentele de negociator prin contribuția adusă la Acordul de la Belfast din 1998, care pusese capăt unui conflict de zeci de ani între catolicii și protestanții din Irlanda de Nord.

Am început prin a cere o înghețare temporară a construirii de noi așezări israeliene în Cisiordania, un punct nevralgic între cele două partide, așa încât negocierile să poată demara de pe o poziție onestă. Construcția de așezări, limitată cândva la câteva avansposturi ale credincioșilor, devenise cu timpul o strategie *de facto* a guvernului, iar în 2009 existau aproximativ 300 000 de coloniști israelieni ce trăiau în afara granițelor recunoscute ale țării. Dezvoltatorii au continuat să ridice cartiere îngrijite în Cisiordania și în Ierusalimul de Est, dar și în jurul acestor zone preponderent arabe, o regiune disputată a orașului pe care palestinienii sperau s-o facă, într-o zi, capitala lor. Toate acestea au fost realizate cu binecuvântarea politicianilor, care fie că împărtășeau convingerile religioase ale mișcării de colonizare, fie sesizaseră beneficiile politice rezultate din a le face pe plac coloniștilor, fie fuseseră, pur și simplu, interesați în relaxarea crizei locuințelor din Israel. În ochii palestinienilor, explozia de așezări echivala cu o anexare cu încetinitorul a pământului lor și era totodată un simbol al impotenței Autorității Palestiniene.

Știam că Netanyahu se va împotrivi ideii de înghețare a construcțiilor. Coloniștii deveniseră o forță politică însemnată, iar mișcarea lor era bine reprezentată în guvernul de coaliție al lui Netanyahu. În plus, acesta s-a plâns că un gest de bună-credință pe care voiam să-l cerem din partea palestinienilor – și anume ca Abbas și Autoritatea Palestiniană să ia măsuri concrete pentru a pune capăt incitărilor la violență din Cisiordania – era mult mai greu de obținut. Dat fiind dezechilibrul de putere dintre Israel și palestinieni – la urma urmei, Abbas nu putea da Israelului ceva ce acesta nu-și putea lua singur – m-am gândit că ar fi fost rezonabil să rog partea cea mai puternică să facă un pas mai mare în direcția păcii.

După cum era de așteptat, răspunsul inițial al lui Netanyahu la propunerea noastră de înghețare a construcțiilor a fost categoric negativ, iar aliații săi de la Washington ne-au acuzat în mod public de slăbirea alianței dintre Statele Unite și Israel. Telefoanele de la Casa Albă sunau întruna, iar membrii echipei mele de siguranță națională preluau apelurile reporterilor, ale liderilor organizațiilor evreiești din America, ale susținătorilor proeminenți, ale membrilor Congresului, care întrebau în cor

de ce persecutăm Israelul și ne concentrăm asupra așezărilor, în situația în care toată lumea știa că violența palestiniană era principalul impediment în calea păcii. Într-o după-amiază, Ben a venit târziu la ședință, vizibil marcat după ce vorbise timp de o oră la telefon cu un membru democrat liberal al Congresului.

„Am crezut că se opune așezărilor“, am spus.

„Așa și e“, a răspuns Ben. „Dar se opune și oricăror acțiuni din partea noastră de a opri ridicarea noilor așezări.“

Astfel de presiuni au continuat pe aproape tot parcursul anului 2009, la fel ca întrebările despre *kishkes*. Obişnuiam să invităm periodic liderii organizațiilor evreiești sau membrii Congresului la Casa Albă pentru întâlniri cu mine și cu echipa mea, pentru a-i asigura de angajamentul nostru ferm față de securitatea Israelului și de relațiile americano-israeliene. Nu a fost un argument greu de construit; deși existau diferențe între mine și Netanyahu privind înghețarea construcțiilor, îmi respectasem promisiunea de a extinde cooperarea dintre Statele Unite și Israel la nivel general, acționând pentru neutralizarea amenințării iraniene și contribuind la finanțarea dezvoltării unui sistem de apărare tip „Cupolă de fier“ ce ar fi permis Israelului să intercepteze rachetele de fabricație siriană lansate din Gaza sau dinspre pozițiile pe care Hezbollah le deținea în Liban. În orice caz, agitația orchestrată de Netanyahu a avut efectul scontat, adică de a ne irosi timpul, punându-ne într-o situație defensivă și amintindu-mi că diferențele strategice normale cu un prim-ministru israelian – chiar și cu unul care conducea un guvern de coaliție fragil – determinau un cost politic intern inexistent în relațiile cu Regatul Unit, Germania, Franța, Japonia, Canada sau orice alt aliat apropiat.

Cu toate acestea, imediat după discursul meu de la Cairo de la începutul lui iunie 2009, Netanyahu a dat o mică șansă progresului și a răspuns prin propriul discurs în care și-a declarat, pentru prima oară, sprijinul condiționat pentru soluția celor două state. După luni întregi de dispute, atât el, cât și Abbas au fost de acord să se întâlnească într-o discuție față în față, în prezența mea, dat fiind că amândoi erau în oraș pentru reuniunea anuală a Adunării Generale a Națiunilor Unite de la sfârșitul lunii septembrie. Cei doi bărbați s-au purtat extrem de civilizat (Netanyahu, guraliv și relaxat, Abbas – cu un chip inexpressiv, cu excepția unor înclinări ocazionale din cap), dar au fost amândoi de neclintit când le-am propus să își asume unele riscuri pentru înfăptuirea păcii. Două luni mai târziu, Netanyahu a acceptat să instituie înghețarea

pentru zece luni a eliberării autorizațiilor de construcție de noi așezări în Cisiordania. A refuzat însă aplicarea aceluiași măsuri privind construcțiile din Ierusalimul de Est.

S-a spulberat atunci orice urmă de optimism pe care o simțisem în legătură cu concesiile din partea lui Bibi. Nici n-a anunțat Netanyahu bine înghețarea temporară a construcțiilor, că Abbas a respins acțiunea ca fiind lipsită de însemnătate și s-a plâns de excluderea Ierusalimului de Est și de faptul că lucrările proiectelor deja aprobate erau și-acum în derulare. A precizat, de asemenea, că în cazul în care proiectele nu vor fi înghețate în totalitate, el nu va participa la nici un fel de negocieri. Și alți lideri arabi s-au grăbit să exprime aceleași sentimente, alimentate parțial și de Al Jazeera, agenția de presă controlată de Qatar, care devenise principala sursă de știri din regiune, și care își clădise popularitatea pe întreținerea furiei și a resentimentelor populației arabe, cu aceeași precizie cu care Fox News țintea publicul alb, conservator din State.

Situația s-a agravat în martie 2010, când Joe Biden a plecat în Israel într-o misiune de bunăvoință, perioadă în care ministrul de interne israelian a comunicat eliberarea permiselor de construcție pentru încă 1 600 de locuințe în Ierusalimul de Est. Deși Netanyahu a declarat că biroul său nu avea cunoștință de aceste permise, mișcarea a întărit impresia palestinienilor că promisiunea de înghețare nu fusese decât o minciună la care Statele Unite erau părtașe. I-am dat lui Hillary dispoziții să îl sune pe Netanyahu și să-l anunțe că nu eram deloc încântat, reiterând în același timp sugestia ca guvernul său să demonstreze ceva mai multă rezervă în extinderea așezărilor. Răspunsul lui, prezentat la conferința anuală AIPAC din Washington la sfârșitul aceleiași luni, a fost că „Ierusalimul nu este o așezare – este capitala noastră”, moment la care toată sala a izbucnit în ropote de aplauze.

A doua zi m-am întâlnit cu Netanyahu la Casa Albă. Într-o încercare de a mai reduce din tensiunea existentă, am acceptat gogoșa pe care a încercat să mi-o îndese pe gât și anume că anunțul privind permisele fusese o simplă neînțelegere, iar discuția noastră s-a prelungit mult peste timpul alocat. Întrucât mai aveam o altă întâlnire programată, dar mai aveam lucruri de discutat cu Netanyahu, am propus să luăm o pauză și să reluăm conversația peste o oră, aranjând între timp ca delegația lui să se mute în Camera Roosevelt. Mi-a spus că nu are nici o problemă să aștepte și, după cea de-a doua rundă de discuții ne-am despărțit în termeni cordiali, întâlnirea fiind practic de două ore. A doua zi Rahm a intrat ca o furtună

în birou, informându-mă că relatările de presă vorbeau despre faptul că îl umilisem pe Netanyahu făcându-l să mă aștepte, ceea ce îmi atrăsese acuzații că permisesem unor chestiuni mărunte să afecteze relația vitală dintre Statele Unite și Israel.

A fost una dintre puținele ocazii când am reușit să îl întrec pe Rahm la înjurături.

Privind în urmă, mă gândesc uneori la vechea întrebare despre cât de mult atârnă particularitățile liderilor în conturarea istoriei, și dacă aceia dintre noi care acced la putere sunt doar niște vase comunicante ale curenților adânci și implacabile ale timpurilor sau dacă suntem măcar parțial autori ai lucrurilor ce vor urma. Mă întreb dacă nu cumva nesiguranțele noastre și speranțele noastre, traumele din copilărie sau amintirea unor gesturi neașteptat de frumoase au o încărcătură la fel de puternică precum orice transformare tehnică sau orice curent socio-economic. Mă întreb dacă Hillary Clinton sau John McCain ar fi impus mai multă încredere între cele două părți, dacă ar fi fost aleși în funcția de președinte; dacă lucrurile ar fi fost diferite în cazul în care în locul lui Netanyahu ar fi fost altcineva, sau dacă un Abbas mai tânăr ar fi fost mai dispus să-și aducă contribuția, în loc să se protejeze în fața criticilor.

Ceea ce știu sigur e că în ciuda orelor pe care Hillary și George Mitchell le petrecuseră făcând naveta în slujba diplomației, planurile noastre pentru convorbirile de pace nu au dat nici un rezultat până în august 2010, cu o lună înainte de expirarea perioadei de înghețare a construcțiilor, când Abbas s-a arătat în sfârșit de acord să poarte discuții directe datorită intervențiilor președintelui egiptean Hosni Mubarak și regelui Abdullah al Iordaniei. Abbas a spus, totuși, că participarea lui era condiționată de disponibilitatea Israelului de a menține în vigoare înghețarea așezărilor – aceleași înghețare pe care timp de nouă luni o calificase drept inutilă.

Presăți de timp, am organizat întâlniri și o cină restrânsă în ziua de 1 septembrie, cu Netanyahu, Abbas, Mubarak și Abdullah, pentru demararea convorbirilor de pace. Ziua a avut un caracter ceremonial, iar sarcina dificilă de a ajunge la un acord avea să cadă pe umerii lui Hillary, Mitchell și a echipelor de negociatori. Am invitat fotografi și oameni din presă, iar atmosfera dintre cei patru lideri a fost caldă și colegială pe parcursul întregii zile. Am și acum o fotografie cu noi cinci verificând ceasul președintelui Mubarak pentru a ne asigura că soarele a apus, dat fiind că ne aflam în plină lună a Ramadanului musulman și era nevoie de o confirmare a ridicării postului religios înainte de a lua cina.

În lumina caldă a Vechii Sufragerii de Familie, fiecare dintre noi și-a prezentat viziunea asupra viitorului. Am vorbit despre predecesori de talia lui Begin și Sadat, Rabin și regele Hussein al Iordaniei, oameni care avuseseră curajul și înțelepciunea de a media vechile diviziuni. Am discutat despre costurile unui conflict nesfârșit, despre părinții care nu se mai întorseseră niciodată acasă, despre mamele care își îngropaseră copiii.

Pentru un necunoscător, acesta ar fi fost un moment plin de speranță, începutul unei noi etape.

Seara târziu, după terminarea cinei și plecare liderilor la hotelurile lor, m-am dus în Sala Tratatelor unde trebuia să trec în revistă dosarele de a doua zi, dar nu mi-am putut reprima un vag sentiment de neliniște. Discursurile, conversația de complezență, familiaritatea lejeră, toate fuseseră parcă *prea* confortabile, aproape ca un ritual, o interpretare a unui rol pe care fiecare dintre cei patru lideri îl jucaseră de nenumărate ori înainte, în scopul de a-l liniști pe președintele american în exercițiu care credea că lucrurile se vor schimba. Am revăzut cu ochii minții cum își dăduseră mâinile la sfârșit, precum actorii care își scot costumele de scenă și se demachiază în culise, înainte de a se întoarce la lumea pe care o cunoșteau – o lume în care Netanyahu putea da vina pe slăbiciunea lui Abbas pentru absența păcii, în timp ce făcea tot posibilul să-l blocheze în această stare de slăbiciune, iar Abbas putea acuza public Israelul de crime de război, în vreme ce negocia pe ascuns contracte de afaceri cu Israelul, iar liderii arabi puteau deplânge nedreptățile suferite de palestinienii aflați sub ocupație, în timp ce propriile interese de securitate internă alimentau fără milă disidenții și nemulțumiții ce reprezentau o amenințare la adresa puterii lor. Iar eu m-am gândit la toți copiii din Fâșia Gaza și din așezările evreiești, la copiii de pe străzile din Cairo sau Amman, care aveau să crească în violență, constrângere, teamă și ură, pentru că nici unul din liderii cu care m-am întâlnit nu credeau că altă soluție ar fi fost posibilă.

O lume fără iluzii – așa o numeau ei.

Israelienii și palestinienii nu s-au mai întâlnit decât de două ori pentru convorbiri directe pentru pace – o dată la Washington, a doua zi după cina de la Casa Albă, și o dată 12 zile mai târziu pentru convorbiri bilaterale găzduite de Mubarak în stațiunea egipteană Sharm el Sheikh, înainte ca grupul să se mute la reședința lui Netanyahu din Ierusalim. Hillary și Mitchell au raportat că discuțiile fuseseră pline de substanță, că Statele Unite oferiseră stimulente ambelor părți, inclusiv pachete de ajutorare consistente,

luând în calcul și eliberarea lui Jonathan Pollard, un american condamnat de acte de spionaj pentru Israel și care devenise un erou printre israelienii de dreapta.

Nimic din toate acestea nu a dus la nici un rezultat. Israelul a refuzat să extindă perioada de suspendare a construcțiilor în așezări. Palestinienii s-au retras de la negocieri. Iar în decembrie 2010, Abbas amenința să apeleze la Organizația Națiunilor Unite pentru recunoașterea oficială a statului palestinian, dar și la Curtea Internațională de la Haga pentru a cere punerea sub acuzare a Israelului pentru crime de război în Gaza. Netanyahu amenința să facă viața și mai grea pentru Autoritatea Palestiniană. George Mitchell a încercat să așeze lucrurile în perspectivă, amintindu-mi că în timpul negocierilor de la sfârșitul conflictului din Irlanda de Nord „traversasem deja 700 de zile rele – și o zi bună”. Aveam totuși sentimentul că în perioada următoare cel puțin șansele de a ajunge la un acord de pace se spulberaseră.

În lunile care au urmat, m-am gândit adesea la cina cu Abbas, Netanyahu, Mubarak și regele Abdullah, la spectacolul ieftin de atunci și la lipsa lor de hotărâre. Așa cum avea să se dovedească, cea mai mare iluzie fusese încrederea că vechea ordine din Orientul Mijlociu va rezista la nesfârșit și că acei copii ai disperării nu se vor revolta, la un moment dat, împotriva celor care mențineau această stare de fapt.

La Casa Albă am dezbătut frecvent provocările pe termen lung din Africa de Nord și Orientul Mijlociu. Fiindcă statele producătoare de petrol nu reușeau să-și diversifice economia, se ridica problema consecințelor atunci când profiturile lor de pe urma țiteiului s-ar fi epuizat. Am deplâns constrângerile impuse femeilor și fetelor, cărora nu li se permitea să meargă la școală, să muncească și, în unele țări, nici măcar să conducă o mașină. Am remarcat o încetinire a dezvoltării și impactul disproporționat asupra generațiilor tinere din națiunile vorbitoare de limbă arabă: cetățenii sub 30 de ani alcătuiau circa 60% din totalul populației, iar rata șomajului era dublă față de restul țărilor lumii.

Ne îngrijora în mod deosebit natura autocrată, represivă a majorității guvernelor arabe, nu numai lipsa unei reale democrații, dar și faptul că cei aflați la putere nu se considerau absolut deloc răspunzători în fața cetățenilor pe care îi conduceau. Sigur că circumstanțele variaua de la o țară la alta, dar aproape toți liderii acestor țări își păstrasera puterea datorită unei formule vechi:

participare și libertate de exprimare politică cât mai limitată, intimidare și supraveghere generalizată de către poliție și serviciile de securitate internă, sisteme juridice disfuncționale și protecție insuficientă pentru procese, fraudarea alegerilor (sau lipsa totală a acestora), o cenzură militară apăsătoare, adânc înrădăcinată, și o corupție generalizată. Multe dintre aceste regimuri ajunseseră la putere cu decenii în urmă și fuseseră susținute prin mesaje naționaliste, aceeași credință religioasă, legături tribale, legături de familie și o rețea de patronaje. Era foarte posibil ca înăbușirea disidenței combinată cu inerția în stare pură să fi fost de ajuns pentru a le menține la putere o vreme. Cu toate că agențiile noastre de spionaj erau în principal concentrate asupra urmăririi activității rețelelor teroriste, iar diplomații noștri nu erau mereu la curent cu ceea ce se întâmpla în lumea arabă, vedeam semnele unei nemulțumiri crescânde printre arabii de rând, ceea ce se traducea prin amenințare, mai ales că acestora le lipseau canalele legitime prin care își puteau exprima frustrarea. Sau, așa cum îi spusese lui Denis după ce mă întorsesem din vizita oficială în regiune, „Undeva, cândva, situația va exploda”.

Și totuși ce era de făcut având aceste informații la îndemână? Acolo era buba. Timp de cel puțin o jumătate de secol, politica americană din Orientul Mijlociu se axase preponderent pe menținerea stabilității, pe prevenirea eventualelor disfuncționalități în livrarea petrolului de care aveam nevoie, și pe împiedicarea puterilor adverse (mai întâi sovieticii, apoi Iranul) de a-și extinde influența. După 11 septembrie, lupta contra terorismului ocupase locul central. Am făcut din autocrați aliații noștri în efortul de a ne atinge scopurile. Oamenii aceștia erau întrucâtva previzibili și hotărâți să păstreze controlul. Au acceptat instituirea de baze americane pe teritoriile lor și au cooperat cu noi în lupta împotriva terorismului. Și au făcut, bineînțeles, afaceri cu companiile americane. O mare parte din aparatul nostru de securitate națională din regiune depindea de cooperarea lor și, în multe situații, se îngemăna cu aparatul lor. Din când în când mai venea câte un raport de la Pentagon sau de la Langley, cu recomandarea ca Statele Unite să acorde mai multă atenție drepturilor omului sau chestiunilor de guvernare atunci când negocia cu partenerii din Orientul Mijlociu. Însă atunci când saudiții ne-au dat o informație vitală care a împiedicat încărcarea unor dispozitive explozibile la bordul unor avioane de marfă cu destinația SUA, sau când baza noastră navală din Bahrain a fost crucială în gestionarea

unui conflict cu Iranul din Strâmtoarea Ormuz, toate rapoartele au fost uitate pe fundul unui sertar. Guvernul Statelor Unite a tratat cu resemnare posibilitatea ca o revoltă populistă să ducă la înfrângerea unuia din aliații noștri. Sigur că se putea întâmpla și asta, tot așa cum un uragan ar fi putut lovi Coasta Golfului sau un mare cutremur ar fi putut zdruncina California; dar fiindcă nimeni nu știa exact unde și când, și fiindcă nu existau mijloace concrete pentru împiedicarea propriu-zisă a unui atac, cea mai bună soluție era pregătirea unor planuri de intervenție și stabilirea măsurilor de gestionare a consecințelor.

Mi-ar fi plăcut să cred că administrația mea nu se lăsa influențată de un asemenea fatalism. Folosindu-mă și de discursul meu de la Cairo, am apelat la interviuri și la declarații publice pentru a determina guvernele din Orientul Mijlociu să țină cont de vocea poporului care cerea reformă. În întâlnirile cu liderii arabi, echipa mea a ridicat deseori problema drepturilor omului. Departamentul de Stat a lucrat cu conștiinciozitate și discreție pentru a proteja jurnaliștii, pentru a elibera disidenții politici și pentru a lărgi spațiul implicării cetățenești.

Numai că rareori s-a întâmplat ca Statele Unite să atragă în mod public atenția unor aliați precum Egiptul sau Arabia Saudită pentru încălcarea drepturilor omului. Date fiind preocupările noastre legate de Irak, al-Qaeda și Iran, ca să nu mai menționez și nevoile de securitate ale Israelului, miza era prea mare pentru a risca o ruptură a relațiilor noastre. Mi-am spus că acceptarea realistă a situației făcea parte din îndatoririle mele de președinte. Dar, din când în când, auzeam despre arestarea vreunei activiste pentru drepturile femeilor la Riyadh, sau citeam despre un angajat al vreunei organizații pentru drepturile omului care fusese aruncat după gratii într-o închisoare din Cairo, și mă simțeam efectiv bântuit. Știam că administrația mea nu va putea niciodată transforma Orientul Mijlociu într-o oază de democrație, dar eram convins că puteam și trebuia să facem mult mai mult pentru a încuraja progresul pe calea democrației.

Această stare de spirit mă caracteriza într-una din zilele în care mi-am făcut timp s-o invit la prânz pe Samantha Power.

O cunoscusem pe Samantha în perioada în care eram senator, după ce citisem cartea ei *A Problem from Hell: America and the Age of Genocide*, volum care a obținut Premiul Pulitzer, o dezbatere emoționantă și puternic argumentată despre răspunsul mediocru al Americii la cheștiunea genocidului și despre nevoia

de o conducere globală mai puternică în prevenirea atrocităților în masă. La momentul respectiv preda la Harvard și, când o contactasem, fusese extrem de încântată să ne întâlnim la cină cu proxima ocazie când avea să viziteze D.C. Era mai tânără decât m-am așteptat, avea în jur de 35 de ani, era înaltă și solidă, roșcată, pistruiată și avea ochi mari, cu gene dese, ochi aproape melancolici care se încrețeau în colțuri atunci când râdea. Era, de asemenea, foarte pătimașă. Emigrase din Irlanda, împreună cu mama ei, când avea numai nouă ani. Jucase baschet în echipa liceului, absolvise Universitatea Yale, lucrase ca jurnalist freelance pe frontul din Bosnia. Experiențele ei din Bosnia – unde fusese martoră la un adevărat măcel și la epurarea etnică – o inspirase să studieze dreptul, în speranța de a obține uneltele cu ajutorul cărora să vindece o parte din nebunia lumii. În seara cu pricina, după ce mi-a prezentat o listă exhaustivă a greșelilor din politica externă americană ce se cereau remediate de urgență, i-am propus să iasă din turnul ei de fildeș și să lucreze pentru mine.

Conversația începută la cină în seara aceea a continuat, practic, de-a lungul următorilor ani. Samantha s-a alăturat staffului meu de la Senat ca expert pe probleme de politică externă, oferind consultanță în probleme cum era genocidul din Darfur. A lucrat pentru campania mea prezidențială, unde l-a cunoscut pe viitorul ei soț, prietenul meu și posibil șef al Departamentului de reglementări Cass Sunstein, devenind unul dintre cei mai pricepuți consilieri în chestiuni de politică externă. (Am fost totuși nevoit s-o admonestez și chiar să o retrag din stafful de campanie după ce, într-un moment pe care l-a crezut neoficial în conversația cu un reporter, a numit-o pe Hillary „monstru“.) După alegeri, am angajat-o pe o poziție de consilier superior la Consiliul de Securitate Națională, unde a făcut o treabă excelentă, unde nu se afla în lumina reflectoarelor și unde a elaborat inclusiv o inițiativă globală pentru creșterea transparenței guvernamentale și reducerea corupției în diverse țări ale lumii.

Samantha mi-a fost unul din cei mai apropiați prieteni la Casa Albă. Exact ca și Ben, îmi amintea de idealismul meu din tinerețe, de acea parte din structura mea neatinsă de cinism, de calcule reci sau de prudență deghizată în înțelepciune. Bănuiesc că tocmai pentru că îmi cunoștea acea latură și știa la ce coardă să apeleze, mă scotea uneori din sărite. Nu ne vedeam zi de zi, și asta era parte a problemei; de câte ori Samantha venea în audiență, se simțea obligată să-mi amintească de toate relele pe care nu reușisem

să le îndrept. („Carevasăzică, ce idealuri am mai trădat în ultima vreme?“, întrebam eu.) A fost de-a dreptul distrusă cu ocazia Zilei Comemorării Genocidului din Armenia când am omis să aduc un omagiu victimelor măcelărite de turci la începutul secolului XX (iar calificarea fără echivoc a acelui eveniment drept genocid a fost teza centrală a cărții ei). Dar am avut un motiv întemeiat să nu fac acea declarație – turcii erau extrem de sensibili în legătură cu acest subiect, iar eu eram în mijlocul unor negocieri delicate cu președintele Erdogan privind retragerea trupelor americane din Irak. M-a făcut oricum să mă simt penibil. Dar, oricât de exasperantă era Samantha, aveam din când în când nevoie de o doză de pasiune și de integritate din partea ei, atât din punct de vedere al verificării nivelului meu de conștiință, dar și pentru că venea cu sugestii concrete, creative despre modul în care puteam gestiona acele dificultăți pentru care nimeni din administrație nu pierdea vremea.

Prânzul pe care l-am luat împreună în mai 2010 a fost o astfel de situație. Samantha era gata să discute despre Orientul Mijlociu, mai ales despre faptul că Statele Unite nu își exprimase protestul oficial împotriva recentei decizii a guvernului egiptean de a prelungi „starea de urgență“ cu încă doi ani, stare care intrase în vigoare încă din 1981, când Mubarak fusese ales. Extinderea stării de urgență era, de fapt, un paravan pentru dictatura lui, care suspendase drepturile constituționale ale egiptenilor. „Înțeleg că există considerații de ordin strategic atunci când vine vorba de Egipt“, a spus Samantha, „dar s-a întrebat cineva dacă asta este o strategie bună?“

I-am răspuns că eu chiar m-am întrebat. Nu eram un fan al lui Mubarak, dar am considerat că o declarație cu caracter excepțional care să critice o lege în vigoare de 30 de ani nu ar fi fost de folos. „Guvernul Statelor Unite este un vas de croazieră“, i-am spus. „Nu o ambarcațiune rapidă. Dacă dorim să schimbăm abordarea în regiune, ne trebuie o strategie dezvoltată în timp. Va fi nevoie de colaborarea Pentagonului și a celor de la serviciile secrete. Va trebui să calibrăm strategia astfel încât aliații noștri din regiune să aibă timp să se adapteze“.

„Și se ocupă cineva de asta?“ m-a întrebat ea. „A gândit careva vre-o strategie?“

Am zâmbit, sesizând cum i se învâртеau roțițele în minte în timp ce vorbea.

La scurt timp după aceea, Samantha și trei colegi de la CNS – Dennis Ross, Gayle Smith și Jeremy Weinstein – mi-au prezentat schița unei Directive Prezidențiale ce stipula că interesele

Statelor Unite în stabilitatea din Orientul Mijlociu și Africa de Nord erau grav afectate de „sprijinul lipsit de spirit critic” pentru regimurile autoritare. În luna august, am folosit acea directivă pentru a da instrucțiuni Departamentului de Stat, Pentagonului, CIA și altor agenții guvernamentale pentru a examina căile prin care Statele Unite puteau încuraja reforme politice și economice semnificative în regiune, astfel încât să îndrume acele națiuni pe calea principiilor guvernării deschise, în așa fel încât acestea să poată evita revoltele, violențele, haosul și alte evenimente neprevăzute ce veneau, de obicei, la pachet cu schimbările bruște și care ar fi putut destabiliza regiunea. Echipa CNS a pornit la stabilirea unor întâlniri bisăptămânale cu experții din guvern pe problemele Orientului Mijlociu, în scopul de a elabora idei specifice de reorientare a politicii americane.

Mulți diplomați și experți veterani cu care au discutat s-au arătat sceptici în privința nevoii de a schimba politica Statelor Unite, pretextând că, în ciuda caracterului dezagreabil al aliaților noștri arabi, acel statu quo servea intereselor fundamentale ale Americii, or, în cazul venirii la putere a unor guverne populiste, aceste interese nu mai puteau fi garantate. Pe parcurs însă, echipa a ajuns la un set de principii coerente capabile să dea o altă direcție strategiei. Conform planului în curs de conturare, oficialii americani din toate agențiile urmau să livreze un mesaj consistent și coordonat asupra nevoii de reformă; tot ei trebuiau să elaboreze recomandări specifice pentru liberalizarea vieții politice și civice în diverse țări și să ofere o serie de noi stimulente pentru a încuraja adoptarea acestor recomandări. La jumătatea lunii decembrie, documentele ce alcătuiau strategia așteptau aprobarea mea și, cu toate că mi-am dat seama de faptul că situația din Orientul Mijlociu nu se va schimba peste noapte, eram încurajat de ideea de a orienta mașinăria politicii externe americane într-o direcție corectă.

Măcar dacă ne-am fi coordonat mai bine eforturile.

În aceeași lună, în Tunisia, țară din nordul Africii, un vânzător de fructe ajuns la sapă de lemn își dăduse foc în fața unei clădiri a administrației locale. A fost un act de protest născut din disperare – răspunsul furibund al unui simplu cetățean în fața unui guvern corupt și surd la nevoile sale. Din câte se știa, tânărul în vârstă de 26 de ani, pe nume Mohamed Bouazizi, nu era un activist și nici nu era preocupat de politică. Făcea parte dintr-o generație de tunisieni crescuți într-o economie stagnantă, aflată

sub talpa unui dictator absolut, Zine el-Abidine Ben Ali. Bouazizi ajunsese la capătul puterilor după ce fusese hărțuit în mod repetat de inspectorii municipali și după ce îi fusese refuzată o audiență la judecător. Potrivit unui martor, în momentul în care Bouazizi și-a dat foc, ar fi strigat: „Cum ați vrea să-mi câștig pâinea?“, întrebare adresată nimănui și tuturor în același timp.

Disperarea vânzătorului de fructe a declanșat demonstrații de amploare în toată țara împotriva guvernului tunisian, iar, pe 14 ianuarie 2011, Ben Ali și familia lui au fugit în Arabia Saudită. În tot acest timp, proteste similare organizate mai ales de tineri s-au declanșat și în Algeria, Yemen, Iordania și Oman, primele scânteii care au anticipat mișcarea cunoscută ca Primăvara Arabă.

În timp ce mă pregăteam să rostesc discursul privind Starea Uniunii pe 25 ianuarie, echipa mea discuta despre cât anume puteam alocă comentariilor despre evenimentele ce se desfășurau cu o viteză amețitoare în Orientul Mijlociu și în Africa de Nord. Având în vedere că protestele publice alungaseră un autocrat de la putere în Tunisia, oamenii din toată regiunea s-au mobilizat cuprinși de optimism la gândul unor schimbări mai ample. Aspectele complexe erau încă înfricoșătoare, iar rezultatele pozitive departe de a fi garantate. În final, am adăugat o singură frază lipsită de ambiguități discursului meu: „Vreau să fim cât se poate de clari în această seară: Statele Unite ale Americii sunt alături de poporul din Tunisia și sprijină aspirațiile democratice ale tuturor cetățenilor“.

Din perspectiva americană, cele mai semnificative transformări erau cele din Egipt, unde o coaliție a organizațiilor egiptene de tineret, a activiștilor, a partidelor de opoziție de stânga și a unor scriitori și artiști de marcă, a emis o chemare la nivel național, pentru proteste de masă împotriva regimului președintelui Mubarak. În aceeași zi în care am ținut discursul despre Starea Uniunii, aproape 50 000 de egipteni au umplut Piața Tahrir din centrul orașului Cairo, cerând ridicarea stării de urgență, încetarea brutalităților din partea poliției și ridicarea restricțiilor privind libertatea politică. Mii de oameni au participat la alte proteste organizate în toată țara. Poliția a încercat să împrăstie manifestanții lovindu-i cu bastoanele, punând tunurile de apă pe ei, atacându-i cu gaze lacrimogene, iar guvernul lui Mubarak a emis un ordin de interdicere a protestelor și a blocat accesul la Facebook, YouTube și Twitter, într-un efort disperat de a limita capacitatea oamenilor de a se organiza și de a se conecta la lumea din afară. În zilele și nopțile ce au urmat, Piața Tahrir a semănat

cu o uriașă tabără în care legiuni de egipteni și-au sfidat președintele și au cerut „pâine, libertate și demnitate“.

Era exact tipul de scenariu pe care Directiva Prezidențială încercase să-l evite: guvernul Statelor Unite era prins între un aliat represiv, dar de încredere, și populația care cerea insistent schimbarea, dând glas aspirațiilor pe care noi pretindeam că le promovăm. Ceea ce era mai alarmant, Mubarak însuși părea orb la revolta din jurul lui. Vorbisem cu el la telefon cu numai o săptămână în urmă și fusese prevenitor și reacționase bine la propunerea de a convinge Israelul și pe palestinienii să se întoarcă la masa tratativelor și răspunsese la fel de bine la nevoia de unitate a guvernului său în replică la atacarea cu bombe a unei biserici ortodoxe copte din Alexandria de către extremiștii musulmani. Dar când am menționat faptul că protestele începute în Tunisia ar fi putut să se întindă și în Egipt, Mubarak a respins ideea explicându-mi că „Egiptul nu e Tunisia“. M-a asigurat că orice protest împotriva guvernului său se va stinge imediat. Ascultându-l, mi l-am imaginat într-una din camerele lui întunecoase, bogat decorate din palatul prezidențial unde l-am cunoscut, cu perdelele trase, așezat într-un fotoliu cu spătar înalt, în timp ce câțiva asistenți luau notițe sau îl priveau, pur și simplu, gata să îi îndeplinească orice dorință. Așa izolat cum era, nu vedea decât ceea ce voia să vadă, nu auzea decât ceea ce voia să audă, nimic din toate astea nefiind de bun augur.

Știrile și imaginile din Piața Tahrir mi-au readus amintiri diferite. În primele cinci zile, am observat o discrepanță între categoriile de vârstă ale oamenilor din piață, foarte tineri și foarte bătrâni, cam aceleași segmente de vârstă prezente la discursul meu de la Cairo. Din interviurile care li se luau, păreau oameni profunzi și bine informați, insistau asupra faptului că nu voiau violențe și militau pentru pluralism democratic, stat de drept și o economie modernă, inovatoare, care să le asigure locuri de muncă și standarde mai bune de viață. În idealismul lor și curajul de a înfrunta o ordine socială tiranică nu erau cu nimic diferiți de tinerii care contribuiseră mai demult la dărâmarea Zidului Berlinului sau care se așezaseră în fața tancurilor în Piața Tiananmen. Nu se deosebeau cu nimic nici de tinerii care mă ajutaseră să devin președinte.

„Dacă aș fi un egiptean de 20 de ani“, i-am spus lui Ben, „probabil aș fi acolo, printre ei.“

Evident, nu eram nici egiptean și nici nu mai aveam 20 de ani. Eram președintele Statelor Unite. Și oricât ar fi fost de convingători acești oameni, trebuia să am în vedere că ei – alături de profesorii

universitari, activiștii pentru drepturile omului, membrii partidelor laice de opoziție și sindicaliștii aflați în primele rânduri ale protestelor – reprezentau doar o mică parte din populația Egiptului. Dacă Mubarak demisiona, s-ar fi creat un vid de putere pe care nu ei l-ar fi umplut. Una dintre tragediile regimului dictatorial al lui Mubarak a fost aceea că a blocat dezvoltarea instituțiilor și tradițiilor care ar fi putut ajuta Egiptul să gestioneze eficient o tranziție spre democrație: partide politice puternice, un sistem juridic și o presă independentă, monitorizarea imparțială a alegerilor, asociații civile cu baze mai largi, servicii publice eficiente și respect pentru drepturile minorităților. În afara forțelor militare, cu rădăcini adânci în toată societatea egipteană și care cântăreau puternic în economie, cea mai puternică și mai unită forță din țară era Frăția Musulmană, o organizație islamică sunnită al cărei obiectiv central era acela de a aduce Egiptul – și întreaga lume arabă – sub guvernarea Șariei. Mulțumită organizării în masă și a acțiunilor de caritate pentru cei nevoiași (și în ciuda faptului că Mubarak îi scosese în afara legii), Frăția se putea lăuda cu un număr impresionant de membri. Organizația era adepta participării politice și nu a violenței în promovarea scopurilor sale și, în orice alegeri corecte și libere, candidații pe care îi sprijinea ar fi fost categoric favoriți. Cu toate acestea, multe guverne din regiune priveau Frăția ca pe o amenințare subversivă, primejdioasă, iar filosofia fundamentalistă a organizației făcea din aceasta un garant nesigur al pluralismului politic, dar și o potențială problemă pentru relațiile dintre Statele Unite și Egipt.

În Piața Tahrir, demonstrațiile au căpătat proporții, ca și ciocnirile violente dintre protestatari și poliție. Aparent trezit din somnul lui dulce, Mubarak a apărut la televiziunea egipteană pe 28 ianuarie pentru a anunța că înlocuiește cabinetul, dar nu a dat nici un semn că ar fi intenționat să răspundă cererilor de reformă largită. Convins că problema nu va dispărea de la sine, m-am consultat cu echipa mea de securitate națională pentru a găsi o soluție eficientă. Părerile grupului erau împărțite, urmând aproape niște linii de generații. Cei mai în vârstă și mai experimentați membri ai echipei – Joe, Hillary, Gates și Panetta – au propus prudență, întrucât toți îl cunoșteau pe Mubarak de ani de zile și lucraseră cu el. Au punctat rolul pe care guvernul său îl jucase mult timp în menținerea păcii cu Israelul, în combaterea terorismului, colaborând cu Statele Unite și pe marginea altor chestiuni din regiune. Au recunoscut nevoia de a pune presiune pe liderul egiptean pentru realizarea

unei reforme, dar ne-au avertizat că nu aveam de unde să știm cine sau ce îl va înlocui la putere. Pe de altă parte, Samantha, Ben, Denis, Susan Rice și consilierul de securitate națională al lui Joe, Tony Blinken, erau convinși că Mubarak își pierduse iremediabil legitimitatea în fața poporului egiptean. Așa că, în loc să rămânem cramponați de un regim autoritar și corupt, în pragul prăbușirii (lăsând totodată impresia că aprobăm cumva escaladarea violențelor împotriva demonstranților), ei au fost de părere că era prudent din punct de vedere strategic și corect din punct de vedere moral ca guvernul Statelor Unite să se alinieze forțelor schimbării.

Împărtășeam speranțele tinerilor mei consilieri și temerile celor mai în vârstă. Cea mai bună șansă pentru un rezultat multumitor era, în opinia mea, să încercăm măcar să-l convingem pe Mubarak să adopte o serie de reforme substanțiale, inclusiv ridicarea stării de urgență, redarea libertății politice și a presei și stabilirea unei date pentru alegeri naționale libere și corecte. „O astfel de tranziție controlată”, așa cum s-a exprimat Hillary, ar fi dat un răgaz partidelor politice de opoziție și potențialilor candidați să elaboreze un plan de continuitate și, mai ales, să pună la punct o strategie serioasă de guvernare. Mubarak ar fi avut, totodată, parte de o retragere demnă de un om de stat în vârstă, ceea ce ar fi atenuat percepția celor din regiune că am fi fost în stare să întoarcem spatele vechilor aliați la cel mai mic semn de pericol.

Nu încăpea nici o îndoială că a convinge un despot aflat la senectute, atacat din toate părțile, să renunțe la funcție, chiar dacă era în interesul lui, avea să fie o treabă delicată. După discuția din Camera Situațiilor Speciale, i-am telefonat din nou lui Mubarak și i-am propus să prezinte un set mai îndrăzneț de reforme. A devenit brusc beligerant, a spus că protestatarii erau membrii Frăției Musulmane și a insistat din nou asupra faptului că situația avea să revină la normal. A fost totuși de acord cu rugămintea mea de a delega un trimis special – Frank Wisner, fost ambasador american în Egipt la sfârșitul anilor 1980 – la Cairo, pentru consultări private extinse.

Ideea de a-l trimite pe Wisner să aibă consultări directe, față-n față, cu președintele egiptean fusese a lui Hillary, și mi s-a părut logică: Wisner era practic un urmaș al *establishment*-ului politicii externe americane, tatăl lui fusese un lider emblematic în timpul primilor ani ai CIA, iar Mubarak îl cunoștea foarte bine și avea încredere în el. În același timp, am înțeles că relația lui Wisner cu Mubarak și abordarea sa de modă veche în privința diplomației Statelor Unite reprezenta un risc ca el să dea dovadă de conservatorism

în evaluarea șanselor de schimbare. Înainte de a porni la drum, l-am sunat și i-am dat instrucțiuni clare să „dea dovadă de îndrăzneală”; voiam ca el să îl convingă pe Mubarak să anunțe că va renunța la putere după organizarea de noi alegeri – un gest pe care l-am sperat suficient de dramatic și destul de specific pentru a da protestatarilor încredere în faptul că schimbarea avea să se producă cu adevărat.

În vreme ce așteptam rezultatul misiunii lui Wisner, presa a început să acorde mai multă atenție reacției administrației mele la criză, în mod special felului în care ne poziționam. Până în momentul respectiv, nu făcusem decât declarații publice generice într-un efort de a câștiga timp. Dar reporterii din Washington – mulți dintre ei convinși de cauza tinerilor protestatari – au început să facă presiuni asupra lui Gibbs, pe care l-au întrebat de ce nu adoptam o poziție fără echivoc de partea forțelor democratice. Liderii străini din regiune, pe de altă parte, voiau să afle de ce nu îl sprijineam cu mai multă convingere pe Mubarak. Bibi Netanyahu a declarat că menținerea ordinii și a stabilității în Egipt conta mai mult decât orice, altfel, ca să îl citez, „Iranienii ar fi invadat zona într-o clipă”. Regele Abdullah al Arabiei Saudite era chiar și mai alarmat; răspândirea protestelor în regiune era o amenințare existențială la adresa unei monarhii care reprimase orice formă de disidență internă. Tot el era de părere că protestatarii nu vorbeau în nume propriu. A amintit de cele „patru facțiuni” bănuite a fi în spatele protestelor: Frăția Musulmană, Hezbollah, al-Qaeda și Hamas.

Nici una dintre analizele acestor lideri nu a rezistat examinării. Sunniții, care alcătuiau marea majoritate a populației egiptene (și erau reprezentați în totalitate de Frăția Musulmană) nu erau deloc susceptibili la influența șiiților din Iran și a organizației Hezbollah, și nu exista nici o dovadă că al-Qaeda sau Hamas ar fi fost în spatele demonstrațiilor. Liderii mai tineri și mai dispuși spre reformă din regiune, inclusiv regele Abdullah al Iordaniei, se temeau de riscul unor proteste care ar fi cuprins țările lor și, cu toate că foloseau un limbaj mai sofisticat, era clar că așteptau ca Statele Unite să aleagă, așa cum se exprimase Bibi, între „stabilitate” și „haos”.

Până la data de 31 ianuarie, tancurile armatei egiptene au intrat în Cairo, guvernul a închis serviciile de internet în tot orașul, iar demonstranții au pus la cale o grevă generală la nivel național pentru a doua zi. A sosit și diagrama lui Wisner referitoare la întâlnirea lui cu Mubarak: președintele egiptean era dispus să declare public că nu va mai candida pentru un alt mandat, dar nu ridicase starea de urgență și nici nu fusese de acord cu un transfer pașnic de putere.

Raportul nu a făcut decât să caște o prăpastie și mai mare în interiorul echipei mele de securitate națională: membrii mai în vârstă considerau concesiile lui Mubarak motiv suficient pentru a rămâne alături de el, în vreme ce stafful mai tânăr era de părere că mișcarea – ca și decizia neașteptată a lui Mubarak de a-l numi pe șeful serviciilor secrete, Omar Suleiman, în funcția de vicepreședinte – nu era decât o manevră de amânare care nu avea să pună capăt demonstrațiilor. Tom Donilon și Denis m-au anunțat că dezbaterile din interiorul staffului deveniseră extrem de aprinse și că reporterii mirosiseră discrepanța dintre declarațiile prudente și liniștitoare ale lui Joe și Hillary, pe de-o parte, și criticile tăioase din partea lui Gibbs și a celorlalți din administrație la adresa lui Mubarak.

În parte pentru a mă asigura că toată lumea era sincronizată măcar în intervalul în care încercam să stabilesc următorii pași, am făcut o vizită neanunțată în timpul unei ședințe a Comitetului directorilor CNS în Camera Situațiilor, în după-amiaza zilei de 1 februarie. Discuțiile abia începuseră când un consilier ne-a informat că Mubarak se adresa poporului egiptean la televiziunea publică. Am pornit televizoarele din cameră pentru a urmări discursul în direct. Îmbrăcat într-un costum negru, citind un text deja pregătit, Mubarak a părut că respectă promisiunea făcută lui Wisner, afirmând că nu intenționase niciodată să candideze pentru un nou mandat de președinte și anunțând că va convoca parlamentul egiptean – un parlament pe care îl controla total – pentru a discuta urgentarea organizării de noi alegeri. Numai că termenii unui eventual transfer de putere erau atât de tulburi încât orice cetățean egiptean care urmărea transmisiunea ar fi ajuns la concluzia că promisiunea făcută de Mubarak putea fi anulată după terminarea protestelor. În realitate, președintele egiptean a folosit mare parte a discursului său pentru a acuza agenții provocatori și forțele politice nenumite de a fi deturnat protestele, pentru a submina siguranța și stabilitatea națiunii. A precizat, de asemenea, că va continua să își îndeplinească responsabilitățile, ca om care „nu căutase niciodată puterea”, și că va apăra Egiptul de agenții haosului și a violențelor. Când a terminat cuvântarea, cineva din cameră a oprit monitorul iar eu m-am lăsat pe spate în scaun, ducându-mi mâinile la ceafă.

„Asta nu e de ajuns”, am comentat.

Aș fi vrut să mai încerc măcar o dată să îl conving pe Mubarak să inițieze un real program de tranziție. M-am întors în Biroul Oval, i-am dat un telefon și l-am pus pe speaker pentru ca toată lumea să audă conversația. Am început prin a-l felicita pentru decizia de a nu

mai candida. Era greu pentru mine să anticipez cum avea să reacționeze Mubarak la vorbele mele, dat fiind că se afla deja la putere când eu eram abia un student la colegiu, și rămăsese în funcție în perioada în care la Casa Albă se succedaseră patru președinți.

„Acum că ați luat această decizie istorică de a contribui la un transfer de putere“, i-am spus, „aș vrea să discut cu dumneavoastră felul în care se va desfășura acest proces. Vă spun asta cu un deosebit respect... Aș vrea să vă spun părerea mea sinceră despre modalitățile prin care vă puteți atinge scopul.“ Am trecut apoi la miezul problemei: dacă ar fi rămas în funcție și ar fi târăgănat procesul de tranziție, protestele aveau să continue și să scape de sub control. Dacă voia cu adevărat să se asigure că la conducere urma să vină un guvern responsabil care nu era dominat de Frăția Musulmană, atunci era momentul să renunțe la putere și să-și folosească influența în culise pentru a ajuta la formarea unui nou guvern egiptean.

Deși în mod normal vorbeam cu Mubarak în engleză, de data asta a ales să mi se adreseze în arabă. Nu aveam nevoie de un translator pentru a sesiza agitația din tonul lui. „Nu înțelegeți cultura poporului egiptean“, a declarat el, ridicând vocea. „Domnule președinte Obama, dacă pornesc o tranziție în felul acesta, voi pune Egiptul în pericol.“

Am recunoscut că nu cunoșteam cultura egipteană la nivelul lui și că era în politică de mult mai mult timp decât mine. „Dar există momente în istorie când, doar pentru că lucrurile au urmat un anumit curs în trecut, asta nu însemna că vor fi la fel în viitor. V-ați servit țara timp de 30 de ani. Vreau să mă asigur că profitați de acest moment istoric într-un fel prin care să lăsați poporului egiptean o moștenire măreață.“

Am ținut-o așa minute bune, timp în care Mubarak a insistat că trebuie să rămână pe poziție și că protestele aveau să se termine curând. „Îmi cunosc poporul“, mi-a declarat spre sfârșitul convorbirii telefonice. „Sunt oameni care acționează bazându-se pe emoții. Mai vorbim peste un timp, domnule președinte, și vă voi spune că am avut dreptate.“

Am închis telefonul. Pentru o clipă în cameră s-a așternut tăcerea și toți erau cu ochii pe mine. Îi dădusem lui Mubarak cel mai bun sfat la care mă putusem gândi. Îi oferisem soluția de a părăsi în mod elegant scena politică. Orice lider care ar fi venit în locul lui ar fi fost poate un partener mai nepotrivit pentru Statele Unite – și poate chiar mai rău pentru poporul egiptean. Adevărul era că puteam să mă mulțumesc cu orice plan autentic de

tranziție pe care mi l-ar fi prezentat, chiar dacă ar fi lăsat în urmă mare parte a rețelei existente a regimului intactă. Eram destul de realist încât să pricep că, dacă n-ar fi fost încăpățânarea acelor tineri din Piața Tahrir, aș fi colaborat poate cu Mubarak pentru tot restul președinției mele, în ciuda a ceea ce reprezenta el, și aș fi continuat să colaborez cu restul „orânduiri autoritare corupte și putrede”, așa cum îi plăcea lui Ben să spună, care controla viața din Orientul Mijlociu și din Africa de Nord.

Numai că acei copii se aflau acum în Piața Tahrir. Datorită dorinței lor fierbinți pentru o viață mai bună, mulți oameni li se alăturaseră – mame, lucrători, pantofari și șoferi de taxi. Acei sute de mii de oameni se scuturaseră, cel puțin pentru un moment, de sentimentul de frică și era clar că nu aveau să oprească protestele decât în situația în care Mubarak le-ar fi băgat din nou frica-n oase așa cum numai el știa: prin bătai și folosirea armelor, prin detenție și tortură. La începutul președinției mele nu reușisem să opresc reprimarea sângeroasă a protestatarilor Mișcării Verzi de către regimul iranian. Poate că nu puteam opri nici China nici Rusia de la lichidarea propriilor disidenți. Dar regimul Mubarak primise miliarde de dolari luați din impozitele contribuabililor americani; le-am furnizat arme, informații și i-am ajutat să-și antreneze ofițerii; ori nu se putea pune problema ca eu să permit beneficiarului acestui ajutor, cuiva pe care îl consideram aliat, să comită acte abominabile de violență asupra demonstranților pașnici, în timp ce toată lumea privea această grozăvie. Imaginea Americii ar fi avut prea mult de suferit. Mi-ar fi făcut și mie prea mult rău.

„Haideți să pregătim o declarație”, am propus echipei. „Îi vom cere lui Mubarak să renunțe chiar acum la putere.”

Contrar părerilor din lumea arabă (și ale unui număr destul de mare de jurnaliști americani), Statele Unite nu sunt acel mare păpușar ce trage miraculos sforile țărilor cu care face afaceri. Până și guvernele care se bazează pe ajutorul nostru militar și economic se gândesc în primul și în primul rând la propria supraviețuire, iar guvernul Mubarak nu reprezenta o excepție. După ce am anunțat public convingerea mea că era timpul ca Egiptul să înceapă tranziția spre un nou guvern, Mubarak a continuat să sfideze lumea, încercând să vadă cât de departe putea merge cu intimidarea protestatarilor. A doua zi, în vreme ce armata egipteană privea nepăsătoare, bande de suporteri ale lui Mubarak au pătruns în Piața Tahrir – unii pe cămile și pe cai, lovind în stânga și-n dreapta cu bice și băte,

alții urcați pe acoperișuri, de unde aruncau bombe incendiare și bolovani – și i-au atacat pe demonstranți. Trei manifestanți au fost uciși, iar 600 au fost răniți; în decurs de câteva zile, autoritățile au arestat peste 50 de jurnaliști și activiști pentru drepturile omului. Violențele au continuat, iar guvernul a organizat o contrademonstrație de proporții. Forțele pro Mubarak au atacat reporterii străini pe care i-au acuzat de incitare a opoziției.

Cea mai serioasă provocare a fost pentru mine, de-a lungul acelor zile tensionate, să îi mențin pe toți cei din administrația mea pe aceeași lungime de undă. Mesajul de la Casa Albă era clar. Când Gibbs a fost întrebat ce dorisem să spun când afirmasem că tranziția din Egipt trebuie să înceapă „acum“, el a răspuns simplu „Acum înseamnă ieri“. Am reușit, de asemenea, să convingem aliații europeni să dea publicității o declarație comună care oglindea ceea ce afirmasem eu. Cam în aceeași perioadă, Hillary a dat un interviu cu ocazia Conferinței pentru securitate de la München și a făcut tot ce i-a stat în putință pentru a avertiza asupra pericolelor pe care o tranziție rapidă din Egipt le-ar fi ridicat. La aceeași conferință, Frank Wisner – care nu mai deținea un rol oficial în administrație și putea spune că vorbește ca simplu cetățean – a opinat că Mubarak ar fi trebuit să rămână la putere în timpul perioadei de tranziție. Când am auzit asta, am rugat-o pe Katie să-mi facă legătura cu secretarul de stat. Nu am făcut nici un efort să-mi ascund nemulțumirea.

„Înțeleg perfect potențialele probleme provocate de plecarea lui Mubarak“, am spus, „dar am luat o decizie și nu ne putem permite să lansăm o serie de mesaje mixte către public.“ Înainte ca Hillary să poată răspunde, am adăugat: „Și spune-i lui Wisner că nu mă interesează în ce calitate vorbește – trebuie să înceteze cu declarațiile“.

În pofida frustrărilor trăite în colaborarea mea cu instituțiile siguranței naționale care nu agreau un Egipt fără Mubarak, aceleași instituții – vorbesc în special de Pentagon și de serviciile secrete – au avut probabil cel mai mare impact în rezultatul final din Egipt, mai mare decât orice declarație nobilă din partea Casei Albe. O dată sau de două ori pe zi, Gates, Mullen, Panetta, Brennan și alții luau legătura cu ofițerii de rang superior din armata și serviciile secrete egiptene, avertizându-i că o reprimare a protestelor de către armată va avea consecințe severe asupra viitoarelor relații americano-egiptene. Implicațiile acestor comunicări între armate erau clare: cooperarea dintre SUA și Egipt și ajutorul ce decurgea din ea nu depindeau de rămânerea lui Mubarak la putere, așa încât generalii și directorii serviciilor secrete din

Egipt erau nevoiți să analizeze foarte prudent ce acțiuni ar fi fost considerate în favoarea intereselor lor instituționale.

Mesajele noastre păreau să dea roade, pentru că, în seara de 3 februarie, trupele armatei egiptene s-au poziționat în așa fel încât să facă un cordon între forțele pro-Mubarak și demonstranți. Arestările din rândurile jurnaliștilor egipteni și activiștilor pentru drepturile omului au început să se rărească. Încurajați de schimbarea de atitudine a armatei, din ce în ce mai mulți manifestanți au venit să demonstreze pașnic în piață. Mubarak a mai rămas în funcție pentru o săptămână, după ce jurase că nu avea să se supună „presiunii din exterior”. Dar, în data de 11 februarie, la numai două săptămâni după primul protest major din Piața Tahrir, vicepreședintele Suleiman a apărut epuizat la televizor pentru a anunța că Mubarak demisionase și că un guvern de tranziție condus de Consiliul Suprem al Forțelor Armate urma să inițieze procesul de organizare de noi alegeri.

La Casa Albă, am urmărit transmisiunea din Piața Tahrir, unde mulțimea a izbucnit în urale. Mulți membri ai echipei mele au jubilat. Samantha mi-a trimis un mesaj în care îmi spunea că era de mândră să facă parte din administrația noastră. În timp ce traversam colonada pentru a face o declarație de presă în fața jurnaliștilor, Ben nu și-a putut reține un zâmbet de mulțumire. „Este de-a dreptul uimitor să fii parte la un asemenea eveniment istoric”, a spus el. Katie a tipărit o fotografie pe care mi-a lăsat-o pe birou; înfățișa un grup de tineri protestatari din piața egipteană care țineau o pancartă pe care scria „DA, PUTEM”.

Am răsuflat ușurat și un pic optimist. Mă mai gândeam încă la Mubarak, care cu doar câteva luni în urmă fusese oaspetele meu în Vechea Sufragerie de Familie. În loc să fugă din țară, bătrânul lider rămăsese la reședința lui din complexul privat de la Sharm el Sheikh. Parcă-l și vedeam acolo, într-un decor somptuos, în lumina obscură ce îi acoperea fața de umbre, singur cu gândurile lui.

Eram conștient de faptul că, în ciuda atmosferei de sărbătoare și a optimismului ce plana în aer, tranziția din Egipt era doar începutul unei lupte pentru inima lumii arabe – o luptă al cărei rezultat era nesigur. Mi-am amintit conversația pe care o avusem cu Mohammed bin Zayed, prințul moștenitor din Abu Dhabi și conducătorul de facto al Emiratelor Arabe Unite, imediat după ce îi cerusem lui Mubarak să renunțe la putere. Tânăr, sofisticat, apropiat de saudiți, poate cel mai titrat lider din Golf, MBZ, așa

cum îi spuneam noi, nu se sfiise deloc să-mi descrie felul în care veștile fuseseră primite în regiune.

MBZ îmi spusese că declarațiile Statelor Unite despre Egipt fuseseră urmărite îndeaproape în Golf și stârniseră un sentiment de îngrijorare. Ce s-ar fi întâmplat oare dacă protestatarii din Bahrain ar fi cerut abdicarea regelui Hamad? Erau îndreptățiți să creadă că Statele Unite vor face aceleași declarații ca în cazul Egiptului?

I-am spus că sper că voi colabora cu el și cu ceilalți pentru a evita o alegere între Frăția Musulmană și eventuale ciocniri violente între guverne și popoarele pe care le conduc.

„Mesajul public nu îl afectează pe Mubarak, dacă înțelegi ce vreau să spun, dar afectează regiunea“, a declarat MBZ. Tot el a sugerat că, dacă Egiptul ajungea în colaps și Frăția Musulmană prelua puterea, alți opt lideri arabi erau în pericol de a fi alungați de la putere, motiv pentru care privea declarația mea cu ochi critici. „Asta ne arată că Statele Unite nu sunt un partener pe care ne putem baza pe termen lung“, a mai spus el.

Vorbea pe un ton calm și distant. Mi-am dat seama că nu era o pledoarie pentru ajutor, ci mai mult un avertisment. Oricare ar fi fost soarta lui Mubarak, vechea ordine nu intenționa să cedeze puterea fără împotrivire.

După demisia lui Mubarak, demonstrațiile antiguvernamentale din altă țări au crescut ca anvergură și intensitate și din ce în ce mai mulți oameni au început să creadă că o schimbare era posibilă. Au existat și câteva regimuri care au reușit, chiar cu succes, să implementeze o reformă cel puțin simbolică ca urmare a cererilor demonstranților, evitând astfel vărsarea de sânge și revoltele: Algeria a ridicat starea de urgență în vigoare de 19 ani, regele Marocului a elaborat reforme constituționale ce au contribuit, modest, la creșterea puterii parlamentului ales al țării, iar monarhul Iordaniei avea să le urmeze în curând exemplul. Dar, pentru mulți conducători arabi, principala lecție dată de Egipt a fost nevoia de a înăbuși sistematic și fără milă protestele de orice fel – indiferent de nivelul de violență necesar și indiferent de criticile internaționale pe care asemenea represalii le-ar fi putut genera.

Două din țările în care au avut loc cele mai groaznice violențe au fost Siria și Bahrain, unde divizările sectare erau importante, iar minoritățile privilegiate guvernau majorități dominate de resentimente. În Siria, în martie 2011, 15 elevi de școală au fost arestați și torturați pentru că umpluseră zidurile orașului cu

mesaje antiguvernamentale în graffiti, ce au declanșat proteste majore împotriva šiitilor alawiți care dominau regimul președintelui Bashar al-Assad în multe dintre comunitățile sunnite ale țării. După ce a apelat la gaze lacrimogene, tunuri de apă, bătăi crunte și arestări în masă care nu au potolit demonstrații, forțele de securitate ale lui Assad au lansat operațiuni militare la scară largă în mai multe orașe, în care au deschis focul asupra cetățenilor, au scos tancurile pe străzi și au efectuat razii din casă în casă. Între timp, exact cum prevăzuse MBZ, în micul regat insular al Bahrainului, au avut loc demonstrații uriașe, majoritar šiite, împotriva guvernului regelui Hamad bin Isa bin Salman al-Khalifa, organizate în capitala Manama, iar guvernul a răspuns prin forță, a ucis numeroși protestatari și a rănit sute de oameni. Indignarea față de brutalitatea poliției a dus la declanșarea unor proteste și mai ample, iar Hamad, confruntat cu un adevărat asalt, a luat măsuri fără precedent și a chemat diviziile armate ale Arabiei Saudite și ale Emiratelor Arabe Unite să-l ajute în reprimarea propriilor cetățeni.

Am dedicat ore întregi, alături de echipă, modalităților de influențare a evenimentelor din Siria și Bahrain. Opțiunile noastre erau, din păcate, limitate. Siria era un vechi adversar al Statelor Unite, un aliat istoric al Rusiei și Iranului, precum și un susținător al mișcării Hezbollah. Fără pârgurile economice, militare și diplomatice din Egipt, condamnarea oficială a regimului lui Assad (și embargoul pe care Statele Unite l-au impus ulterior) nu a avut efect, iar Assad s-a bazat pe Rusia pentru un veto privind orice efort de a impune sancțiuni internaționale prin intermediul Consiliului de Securitate al ONU. În Bahrain, aveam o cu totul altă problemă: țara era vechi aliat al SUA și găzduia Flota a V-a Navală a Statelor Unite. Relația ne-a permis să punem presiuni în particular asupra lui Hamad și asupra miniștrilor săi de a răspunde măcar parțial revendicărilor din stradă și de a pune capăt violențelor poliției. Numai că sistemul de conducere din Bahrain considera că protestatarii erau adversari influențați de Iran și care trebuiau izolați. În colaborare cu saudiții și cu Emiratele, regimul din Bahrain avea de gând să ne oblige să facem o alegere, fiind cu toții conștienți că, la o adică, nu puteam să ne riscăm poziția strategică din Orientul Mijlociu rupând relațiile cu cele trei țări din Golf.

În 2011, nimeni nu a pus întrebări despre influența noastră limitată din Siria – asta avea să vină mai târziu. În pofida multiplelor declarații de condamnare a violențelor din Bahrain din partea administrației mele și a eforturilor noastre de a media un

dialog între guvern și liderii opoziției șiite moderate, eșecul nostru față de Hamad – în special în lumina poziției exprimate de noi în privința lui Mubarak – a fost aspru criticat. Nu exista, în ceea ce mă privea, o modalitate elegantă de a explica aparentele inconsistente în afară de recunoașterea faptului că lumea se confrunta cu o situație complicată; că în realizarea politicii externe, am fost nevoit să pun în permanență în balanță interese concurente, interese determinate de alegerile fostelor administrații și de situațiile neprevăzute ale momentului; și că, doar pentru că nu puteam de fiecare dată să pun pe prim-plan agenda drepturilor omului în defavoarea altor considerente, nu însemna că nu puteam să fac tot posibilul, atunci când puteam, să promovez ceea ce consideram a fi valorile americane cele mai înalte. Și dacă se întâmpla ca un anume guvern să măcelărească nu sute, ci mii de cetățeni, iar Statele Unite aveau puterea de a opri asta? Ce s-ar fi întâmplat?

Timp de 42 de ani, Muammar Gaddafi a condus Libia cu o cruzime vecină cu nebunia, chiar și judecând după standardele stabilite de amicii lui dictatori. Adept al gesturilor bombastice, obișnuia să se lanseze în tirade incoerente și avea un comportament bizar (înainte de ședințele Adunării Generale a Națiunilor Unite de la New York încerca să obțină aprobare pentru ridicarea unui imens cort beduin în mijlocul Central Park, pentru el și anturajul lui). A reprimat fără milă orice mișcare disidentă din Libia cu ajutorul poliției secrete, a forțelor de securitate, a milițiilor sponsorizate de stat, și a trimis la închisoare, a torturat și a asasinat pe oricine a îndrăznit să i se opună. În anii 1980, guvernul său a fost printre principalii sponsori ai mișcărilor teroriste din întreaga lume, punând la cale atacuri înfiorătoare, așa cum a fost atentatul cu bombă din 1988 de la bordul zborului 103 al companiei Pan Am, în care au murit cetățeni din 21 de țări, inclusiv 189 de americani. În anii din urmă, Gaddafi încercase să adopte o imagine mai respectabilă, punând capăt sprijinului pentru terorismul internațional și dezactivând programul nuclear (gest în urma căruia țările occidentale, inclusiv Statele Unite, reluasera relațiile diplomatice cu Libia). Dar în interiorul țării nimic nu se schimbase practic.

La mai puțin de o săptămână după ce Mubarak abandonase puterea în Egipt, forțele de securitate ale lui Gaddafi au tras asupra unui mare grup de civili care se strânseseră să protesteze împotriva arestării unui avocat pentru drepturile omului. În numai câteva zile, protestele s-au extins și peste 100 de oameni au fost

uciși. Peste încă o săptămână, mare parte din teritoriul Libiei era stăpânit de o rebeliune deschisă, iar forțele anti-Gaddafi preluaseră controlul orașului Benghazi, al doilea oraș ca suprafață din Libia. Diplomații libieni și foștii loialiști, inclusiv ambasadorul Libiei la Națiunile Unite, au fugit din țară și au făcut apel la comunitatea internațională pe care au rugat-o să vină în ajutorul poporului libian. Gaddafi i-a acuzat pe demonștranți că sunt doar un paravan pentru al-Qaeda și a declanșat o campanie de teroare, declarând că „totul va arde”. La începutul lunii martie, numărul victimelor crescuse la 1 000.

Îngroziți de carnajul ce escalada, am luat imediat măsurile pe care le-am considerat de cuviință, cu excepția unei intervenții militare, pentru a-l opri pe Gaddafi. I-am cerut să renunțe la putere, arătând că guvernul lui își pierduse legitimitatea. Am impus sancțiuni economice, am înghețat un patrimoniu de miliarde de dolari ce îi aparținea lui și familiei sale, în Consiliul de Securitate al Națiunilor Unite s-a votat un embargou militar, iar cazul Libiei a fost prezentat Curții Penale Internaționale, acolo unde Gaddafi și alții ca el urmau să fie judecați pentru crime împotriva umanității. Liderul libian a fost de neclintit. Analistii au estimat că, odată ce trupele lui Gaddafi aveau să ajungă în Benghazi, viețile a zeci de mii de oameni ar fi fost în pericol.

În aceeași perioadă, corul celor care cereau Statelor Unite să ia măsuri militare împotriva lui Gaddafi era din ce în ce mai amplu, alcătuit la început din organizații pentru drepturile omului și câțiva jurnaliști, cărora li s-au alăturat membri ai Congresului și o mare parte a presei. În multe privințe, era un semn de progres moral. De-a lungul istoriei americane, ideea de a folosi armata pentru a opri un guvern de la asasinarea propriului popor ar fi fost de neconceput, dat fiind că violențele sponsorizate de stat aveau loc peste tot, mereu, iar, pe de altă parte, factorii politici nu considerau moartea unor cambodgieni, argentinieni sau a unor cetățeni din Uganda ca fiind relevantă pentru interesele noastre, ca să nu mai adaug că mulți dintre acești nelegiuți erau aliații noștri în lupta împotriva comunismului. (Vorbesc aici și de lovitura militară sprijinită de CIA care răsturnase guvernul comunist din Indonezia în 1965, cu doi ani înainte ca mama și cu mine să ajungem acolo, numărul victimelor acestui eveniment sângeros fiind între 500 000 și un milion.) În anii 1990, informațiile ceva mai prompte despre aceste crime, combinate cu ascensiunea Americii în poziția de superputere unică după Războiul Rece, au dus la o reexaminare a pasivității Statelor

Unite și au determinat o intervenție NATO de succes, condusă de americani, în conflictul din Bosnia. Și într-adevăr, obligația Statelor Unite de a face o prioritate din prevenirea atrocităților în politica externă constituia esența cărții scrise de Samantha – și unul din motivele pentru care o adusesem la Casa Albă.

În pofida instinctului puternic de a salva vieți nevinovate de sub conducerea tiranilor, aveam totuși o reținere în a ordona vreo intervenție militară împotriva Libiei, din aceeași cauză care mă împiedicase să ignor sugestia Samanthei de a include în discursul meu de acceptare a Premiului Nobel un argument explicit privind „responsabilitatea globală de a proteja” civilii împotriva propriilor guverne. Dar unde se termina obligația de a interveni? Care erau parametrii? Câți oameni trebuiau să moară, câți oameni trebuiau să-și riște viața pentru a justifica un răspuns militar american? De ce în Libia și nu în Congo, de exemplu, unde o serie de conflicte civile avuseseră drept consecință milioane de morți printre civili? Ne gândeam oare să intervenim numai în situațiile în care nu existau riscuri să avem victime printre americani? În 1993, Bill Clinton calculase că riscurile erau scăzute când trimisese forțe de operațiuni speciale în sprijinul eforturilor americane de pace din Somalia, pentru a captura membrii unei organizații paramilitare. În incidentul cunoscut sub denumirea „Black Hawk Down” (Elicopter la pământ), 18 soldați americani fuseseră uciși și 73 grav răniți.

Adevărul e că nu există nimic curat în desfășurarea unui război, iar consecințele sunt mereu imprevizibile, chiar și atunci când misiunile sunt declanșate împotriva unor țări aparent lipsite de putere, iar cauza este una nobilă. În cazul Libiei, apărătorii intervenției americane au încercat să eclipseze acea realitate agățându-se de ideea de a impune o zonă de interdicție aeriană pentru a ține la sol avioanele militare ale lui Gaddafi și pentru a preveni bombardamentele, prezentând situația drept antiseptică și fără risc pentru salvarea poporului libian. (O întrebare tipică din partea unui reporter de la Casa Albă era: „Câți oameni trebuie să mai moară până când vom lua în sfârșit măsuri?”) Ceea ce nu înțelegeau ei era că instituirea unei zone de interdicție aeriană în spațiul aerian libian ar fi însemnat ca noi să lansăm un atac cu rachete asupra orașului Tripoli pentru a distruge linia de apărare a Libiei, ceea ce ar fi fost o declarație de război față de o țară care nu reprezenta nici o amenințare pentru noi. Mai mult decât atât, nu ne era clar nici dacă o interdicție aeriană ar fi avut vreun efect,

dat fiind că Gaddafi apelase la forțele terestre și nu la bombardamente aeriene pentru a ataca bastioanele opoziției.

America era încă adânc implicată în războaiele din Irak și Afghanistan. Tocmai dădusem ordin forțelor americane din Pacific să vină în sprijinul japonezilor pentru a gestiona cel mai mare accident nuclear de la Cernobîl încoace, provocat de un tsunami care ștersese orașul Fukushima de pe suprafața pământului; eram extrem de îngrijorați de valul radioactiv ce ar fi putut atinge Coasta de Vest. La asta se adăuga și faptul că economia americană abia începuse să-și revină, iar Congresul republican jurase să desființeze tot ceea ce realizase administrația mea în primii doi ani, deci găseam de cuviință că ideea de a porni un nou război într-o țară îndepărtată fără importanță strategică pentru Statele Unite nu era deloc prudentă. Și nu eram singurul care gândea așa. Bill Daley, șeful meu de cabinet începând din luna ianuarie, părea consternat de faptul că i-ar fi putut trece cuiva prin cap o asemenea idee.

„Poate îmi scapă mie ceva, domnule președinte“, a spus el după terminarea unei ședințe, „dar nu cred că am pierdut alegerile locale pentru că electoratul ar fi de părere că nu acționați suficient în Orientul Mijlociu. Dacă întrebați zece oameni de pe stradă, o să vedeți că nouă din ei nici nu știu să arate unde se află Libia pe hartă.“

Cu toate acestea, pe măsură ce rapoartele despre spitalele pline cu răniți sfârtecați și despre tineri executați fără drept de apel pe străzi continuau să vină din Libia, ideea de a susține o intervenție militară a început să prindă contur în întreaga lume. Spre surprinderea multora, Liga Arabă a votat în favoarea unei intervenții internaționale împotriva lui Gaddafi – un semnal care indica nu numai nivelul extrem al violențelor din Libia, dar și măsura în care comportamentul haotic al conducătorului libian și amestecul lui în treburile interne ale altor țări îl izolaseră de liderii arabi. (Votul a fost probabil și o metodă la îndemână pentru țările din regiune de a distra atenția de la propriile acte de violare a drepturilor omului, dat fiind că națiuni precum Siria și Bahrain au continuat să aibă un cuvânt de spus.) Nicolas Sarkozy, aspru criticat în Franța pentru sprijinul față de regimul Ben Ali din Tunisia indiferent de consecințe, a decis brusc că salvarea poporului libian era o cauză apropiată sufletului său. Împreună cu David Cameron, și-a anunțat intenția de a introduce o rezoluție de urgență în Consiliul de Securitate ONU, în numele Franței și Regatului Unit, prin care o coalitie internațională era autorizată

să inițieze o zonă de interdicție aeriană asupra Libiei – o rezoluție asupra căreia trebuia să ne exprimăm o poziție.

În data de 15 martie, am convocat o ședință a echipei de securitate națională pentru a discuta respectiva rezoluție a Consiliului de Securitate. Am început printr-o informare asupra ultimelor evenimente din Libia: forțele armate, dotate cu armament greu, intenționau să ocupe un orașel de la periferia orașului Benghazi, ceea ce le-ar fi permis să taie resursele de apă, hrană și electricitate pentru cei 600 000 de locuitori ai orașului. Cu forțele astfel desfășurate, Gaddafi jurase să „meargă din casă în casă, din ușă în ușă, din stradă în stradă, din om în om, până când curăța țara de toate gunoaiile și spurcăciunile”. L-am întrebat pe Mike Mullen ce impact ar fi avut instituirea unei zone de interdicție aeriană. Practic nici unul, mi-a răspuns el, confirmând faptul că, din moment ce Gaddafi folosisese exclusiv forțe terestre, singurul mod de a opri atacul asupra orașului Benghazi era să organizăm raiduri aeriene direcționate asupra acelor forțe.

„Cu alte cuvinte”, am spus, „suntem rugați să luăm parte la o acțiune de interzicere a survolului care o să-i pună pe toți într-o lumină bună, când, de fapt, nu vom putea salva Benghazi în felul acesta.”

Apoi am cerut recomandări din partea poporului. Gates și Mullen s-au opus categoric oricărei acțiuni militare americane, accentuând stresul la care trupele noastre erau deja supuse în misiunile din Irak și Afghanistan. Erau totodată convinși, pe bună dreptate după părerea mea, că, în ciuda retoricii folosite de Sarkozy și Cameron, tot armata americană avea să ducă greul operațiunilor din Libia. Joe era de părere că era o prostie să ne angajăm într-un alt război peste hotare, în timp ce Bill era uluit de faptul că purtam o asemenea discuție.

Dar, după ce am ascultat părerile tuturor, argumentele în favoarea unei intervenții parcă atârnavau mai greu. Hillary era și ea prezentă la discuție, dar de la Paris și prin intermediul videoconferinței; participa la reuniunea G8 și mi-a spus că fusese impresionată de liderul opoziției din Libia, pe care îl întâlnise la Paris. În pofida – sau poate tocmai din pricina – realpolitikului pe care îl aplicase Egipt, Hillary era în favoarea unei misiuni internaționale din care să facă parte și America. În legătură directă cu noi era și Susan Rice, de la birourile ONU din New York, iar ea era de părere că situația îi amintea de eșecul comunității internaționale de a interveni în genocidul din Rwanda din 1994. Rice fusese membră a Consiliului Național de Securitate pe vremea lui Bill Clinton,

în 1994, și era încă bântuită de amintirea inerției dovedite atunci. A opinat că dacă o acțiune, oricât de mică, ducea la salvarea de vieți umane, atunci Statele Unite trebuiau să fie de acord, cu toate că a sugerat că în loc de o zonă de interdicție aeriană, ar fi trebuit să prezentăm o rezoluție care să ceară un mandat mai larg în exercitarea oricărei acțiuni necesare pentru apărarea civililor libieni în fața forțelor lui Gaddafi.

Câțiva membri mai tineri ai staffului și-au exprimat îngrijorarea că o acțiune militară împotriva Libiei ar fi avut consecințe neprevăzute și ar fi întărit convingerea unor țări ca Irakul că aveau nevoie de protecția armelor nucleare împotriva unui eventual atac din partea Statelor Unite. Dar, așa cum fusese cazul și în Egipt, Ben și Tony Blinken simțeau că era și responsabilitatea noastră să sprijinim acele forțe care militau pentru schimbări democratice în Orientul Mijlociu, în special dacă statele arabe și aliații noștri cei mai apropiați erau dispuși să acționeze în același sens. Samantha a fost neobișnuit de detașată atunci când ne-a descris care ar fi putut fi totalul victimelor din Benghazi, în caz că am fi decis împotriva unui atac, dar știam că ținea zilnic legătura cu libieni care implorau să fie ajutați. Aproape că nu a fost nevoie s-o întreb care era poziția ei.

M-am uitat la ceas pentru că trebuia să găzduiesc un dineu anual cu comandanții activi din armata SUA și cu soțiile lor, în Camera Albastră a reședinței. „Bun“, am spus, „nu sunt gata să iau o decizie. Dar bazându-mă pe ceea ce am auzit până acum, vă spun ce *nu* vom face – adică nu vom lua parte la o misiune ce implică o interdicție de survol și care nu va ajuta cu nimic în atingerea obiectivului nostru.“

Le-am spus celor din echipă că mă voi întâlni din nou cu ei peste două ore, timp în care trebuiau să vină cu opțiuni reale pentru o intervenție eficientă, inclusiv o analiză a costurilor, a resurselor umane și a riscurilor. „Ori facem treaba ca lumea“, am zis, „ori încetăm să ne mai prefacem că vrem să salvăm Benghazi doar ca să ne simțim noi mai bine.“

Când am ajuns în Camera Albastră, Michelle și oaspeții noștri erau deja acolo. Am făcut fotografii cu fiecare comandant și soția lui, am discutat despre copii și am glumit despre talentul fiecăruia la golf. În timpul cinei am stat lângă un tânăr ofițer de marină care venise însoțit de soție; activase în trupele de geniu din Afghanistan și, în timpul unei misiuni, călcase pe un dispozitiv explozibil improvizat și își pierduse ambele picioare. Încă nu se

obișnuise cu protezele, dar avea o dispoziție bună și era tare chipeș în uniformă. Pe chipul soției sale am citit un amestec de mândrie, hotărâre și suferință ascunsă, cu care eram familiarizat în urma vizitelor pe care le făcusem familiilor de militari în ultimii doi ani.

În tot acest timp, făceam calcule febrile în sinea mea, preocupat de decizia pe care urma s-o iau de îndată ce Buddy și Von și ceilalți majordomi aveau să ia de pe mese și ultimele farfurioare pentru desert. Argumentele aduse de Mullen și Gates împotriva unei acțiuni militare în Libia erau destul de convingătoare. Trimisesem deja pe front mii de tineri cum era pușcașul marin de la cină și nu exista nici o garanție că un nou război nu va duce la alte suferințe de genul acesta sau poate la consecințe mult mai grave, indiferent de ceea ce credeau cei de pe margine. Mă irita teribil faptul că Sarkozy și Cameron mă puseseră în fața faptului împlinit, pentru a-și rezolva problemele politice interne, și disprețuiam profund ipocrizia Ligii Arabe. Știam că Bill avea dreptate: dincolo de Washington nu exista prea mult sprijin pentru ceea ce era America rugată să facă și știam că orice eșec în gestionarea operațiunii militare americane din Libia ar fi agravat situația mea politică.

Mai știam și că, dacă nu preluăm conducerea, planul european nu avea sorti de izbândă. Trupele lui Gaddafi aveau să asedieze orașul Benghazi. În cel mai bun caz, ar fi urmat un conflict prelungit, poate chiar un război civil de proporții. În cel mai rău caz, zeci de mii de oameni urmau să sufere de foame, să fie torturați sau împușcați în cap. Iar pentru moment, cel puțin, eram singura persoană din lume care putea preveni o asemenea catastrofă.

Cina luase sfârșit. I-am spus lui Michelle că aveam să vin acasă peste o oră și m-am întors în Camera Situațiilor Speciale, unde echipa mea revizuisese deja opțiunile și mă aștepta pentru instrucțiuni.

„Cred că am un plan care va funcționa“, am anunțat.

CAPITOLUL 26

În acea noapte am mai avut încă o ședință de două ore în Camera Situațiilor Speciale și am trecut în revistă planul pe care îl gândisem în timpul cinei, punct cu punct, știind cu toții că era imperios necesar să prevenim un masacru în Libia și să menținem la minimum riscurile și povara care atârnau deja pe umerii și-așa încărcăți ai armatei americane. Eram pregătit să adopt o atitudine fermă împotriva lui Gaddafi și să dau poporului libian șansa de a-și numi propriul guvern. Era nevoie de o acțiune rapidă, sprijinită de aliații noștri și în parametrii stabiliți clar de misiunea noastră.

I-am anunțat că intenționez să demarez acțiunea așa cum sugerase Susan Rice, adică încercând să-i determin pe francezi și pe britanici să retragă propunerea de interdicție de survol, astfel încât să putem aduce rezoluția modificată înaintea Consiliului de Securitate, cerând în același timp un mandat mai larg pentru oprirea atacurilor forțelor lui Gaddafi în vederea protejării civililor din Libia. Între timp, Pentagonul urma să gândească o campanie militară care presupunea o diviziune clară a muncii între aliați. În prima fază a campaniei, Statele Unite urmau să oprească înaintarea forțelor lui Gaddafi în Benghazi și să distrugă sistemele de apărare antiaeriană, o sarcină pentru care eram în mod excepțional pregătiți, date fiind capacitățile noastre net superioare. După aceea, planul era ca europenii și statele arabe implicate să preia majoritatea operațiunilor. Avioanele de luptă europene urmau să lanseze atacurile specifice menite să împiedice forțele lui Gaddafi să înainteze în zonele populate de civili (stabilind, în esență, o zonă de interdicție de circulație terestră și aeriană), iar aliații arabi urmau să asigure suportul logistic. Și pentru că

Africa de Nord era practic situată în curtea din spate a Europei și nu a noastră, aveam să îi rugăm pe europeni să acopere mare parte din costurile destinate ajutoarelor, ajutoare necesare pentru reconstruirea Libiei și pentru a sprijini țara să facă tranziția spre democrație odată ce Gaddafi era înlăturat de la putere.

I-am întrebat pe Gates și Mullen ce părere aveau. Deși aveau încă rețineri privind implicarea în ceea ce era fundamental o misiune umanitară, asta în timp ce luptam pe alte două fronturi, considerau amândoi că planul era viabil, limita costurile și riscurile privind personalul Statelor Unite și ar fi răsturnat planurile lui Gaddafi în numai câteva zile.

Susan și echipa ei au lucrat toată noaptea cu Samantha, iar a doua zi aveam deja un proiect de rezoluție revizuit pe masa membrilor Consiliului de Securitate al ONU. Principalul obstacol în calea votului era eventualitatea ca Rusia să-și folosească dreptul de veto privind noua măsură, așa că, în timp ce Susan încerca să-și convingă omologii de la Națiunile Unite, nu ne rămânea decât să sperăm că legătura stabilită cu Dmitri Medvedev în ultimii doi ani avea să ne ajute să-i obținem sprijinul, iar ca el să înțeleagă că, dincolo de obligația morală de a preveni atrocități în masă, Rusia, ca și America, avea interesul de a evita un război civil prelungit în Libia și de a împiedica această țară să devină un cuib de teroriști. Mi-era clar că Medvedev avea serioase rezerve legate de o acțiune militară condusă de Occident, dar nici nu voia să intervină în sprijinul lui Gaddafi. Într-un târziu, Consiliul de Securitate a aprobat rezoluția noastră pe 17 martie, cu 10-0 și cinci abțineri (printre care și una din partea Rusiei). I-am sunat pe cei doi lideri europeni importanți, Sarkozy și Cameron, și nici unul nu și-a putut ascunde sentimentul de ușurare pentru că le oferiserăm o modalitate de a ieși dintr-o încurcătură în care singuri se băgaseră. În câteva zile, toate elementele misiunii au fost puse cap la cap, iar europenii au fost de acord că forțele lor vor opera sub o structură de comandă a NATO, în timp ce participarea arabă – din partea Iordaniei, Qatarului și a Emiratelor – urma să ne ferească de eventualele acuzații cum că misiunea din Libia n-ar fi fost decât un alt pretext pentru puterile din Vest de a declara război islamului.

Pentagonul era pregătit și aștepta ordinele mele de a declanșa raidurile aeriene, iar eu i-am oferit lui Gaddafi o ultimă șansă, rugându-l să-și retragă forțele și să respecte drepturile libienilor de a protesta pașnic. Am sperat că atunci când avea să înțeleagă că toată lumea îi este împotriva, instinctul de conservare urma să îl

trezească și avea să încerce o ieșire sigură din scenă, poate într-o terță țară dispusă să-l primească, unde să trăiască până la sfârșitul vieții din milioane de dolari făcute din negoțul cu petrolul și pe care îi transferase de-a lungul anilor în diferite conturi din Elveția. Dar, după toate dovezile, orice legătură pe care Gaddafi o avusese vreodată cu realitatea era definitiv ruptă.

Întâmplarea a făcut să trebuiască să plec în noaptea aceea în Brazilia, unde începeam un turneu de patru zile în trei țări, turneu menit să consolideze imaginea Statelor Unite în America Latină. (Războiul din Irak, la fel ca interdicția administrației Bush asupra drogurilor și politica privind Cuba, nu rezonaseră bine cu cei de pe continent.) Avantajul era că organizasem turneul de așa manieră încât să aibă loc în vacanța de primăvara a Maliei și a Sashei, ceea ce ne-a permis să călătorim ca familie.

Nu avusesem însă în vedere un conflict militar iminent. În momentul aterizării Air Force One în capitala Brasilia, Tom Donilon mi-a adus la cunoștință că trupele lui Gaddafi nu dădeau semne de retragere și că pătrunseseră deja în perimetrul Benghazi.

„Probabil va trebui să emit un ordin în cursul zilei de azi“, m-a anunțat el.

Oricare ar fi fost circumstanțele, lansarea unei acțiuni militare în timpul unei vizite peste hotare ar fi prezentat o problemă. Faptul că Brazilia a încercat, în general, să nu ia partea unuia sau altuia în disputele internaționale și s-a abținut de la votul din Consiliul de Securitate asupra intervenției din Libia nu făcea decât să înrăutățească lucrurile. Era prima mea vizită în America de Sud în calitate de președinte și prima întâlnire cu noul președinte ales al Braziliei, Dilma Rousseff. Economistă la bază, fost șef de cabinet al predecesorului ei charismatic, Lula da Silva, era interesată, printre altele, de îmbunătățirea relațiilor comerciale cu Statele Unite. Atât ea, cât și miniștrii ei ne-au întâmpinat cu căldură când am ajuns la palatul prezidențial, o structură aerisită, modernistă, cu contraforturi în formă de aripi și pereți înalți din sticlă. Timp de câteva ore am discutat modalități de a aprofunda cooperarea americano-braziliană în domeniul energiei, al comerțului și al modificărilor climatice. Din cauza speculațiilor la nivel global privind momentul și locul atacurilor aeriene asupra Libiei, tensiunea întâlnirii a fost greu de ignorat. I-am cerut scuze lui Rousseff pentru eventualele momente jenante create de situația dată. A ridicat din umeri și m-a privit cu ochi încărcăți de scepticism și de îngrijorare.

„O să ne descurcăm“, a spus ea în portugheză. „Sper ca asta să fie cea mai mică problemă a dumneavoastră.“

La sfârșitul întâlnirii mele cu Rousseff, Tom și Bill Daley mi-au făcut semn să ne retragem într-o sală de așteptare, unde mi-au explicat că armata lui Gaddafi era încă în plină mișcare și că acum era cel mai bun prilej de a declanșa operațiunile. Pentru a începe oficial operațiunile militare, trebuia să vorbesc cu Mike Mullen. Numai că sistemul de comunicații mobile, pe care îl știam sigur și de ultimă generație – un sistem care ar fi trebuit să îmi permită să acționez în calitate de comandat suprem de oriunde m-aș fi aflat în lumea asta – nu funcționa.

„Îmi pare rău, domnule președinte... încă avem probleme de conectare.“

În vreme ce tehnicienii noștri s-au grăbit să verifice eventualele fire deconectate sau portale nefuncționale, m-am așezat pe un scaun și am luat o mână de migdale dintr-un bol aflat pe o măsuță. Încetasem de mult să mă mai agit asupra detaliilor logistice ale președinției pentru că știam că sunt în permanență înconjurat de o echipă competentă. Dar vedeam broboanele de sudoare apărute pe frunțile celor din încăpere. Bill, care era la prima sa vizită peste hotare ca șef de cabinet și care fierbea ca o oală sub presiune, era în pragul apoplexiei.

„Incredibil!“, a strigat el cu o voce pițigăiată.

M-am uitat la ceas. Trecuseră zece minute și următoarea noastră întâlnire cu oficialii brazilieni bătea la ușă. M-am uitat la Bill și la Tom, care păreau amândoi gata să strângă pe cineva de gât.

„De ce nu folosim mobilul tău?“

„Poftim?“

„N-o să fie o conversație lungă. Verifică dacă ai semnal.“

După consultări în cadrul echipei mele pe subiectul folosirii unei legături telefonice nesigure, Bill a format numărul de telefon și mi-a înmănat mobilul.

„Mike?“, am spus. „Mă auzi?“

„Da, domnule președinte.“

„Ai permisiunea mea.“

Și, cu aceste trei cuvinte rostite la un telefon care fusese probabil folosit și pentru a comanda pizza, am inițiat prima intervenție militară a președinției mele.

În următoarele două zile, în timp ce navele de război americane și britanice lansau rachete Tomahawk și distrugau apărarea antiaeriană a Libiei, programul meu a rămas relativ neschimbat.

M-am întâlnit cu un grup de directori executivi americani și brazilieni pentru a discuta modalități de extindere a legăturilor comerciale. Am participat la o recepție cu oficialii din guvern și m-am fotografiat cu membrii ambasadei SUA și cu familiile lor. La Rio de Janeiro am ținut o cuvântare în fața a 2 000 de lideri politici, din societatea civilă și din domeniul afacerilor, despre provocările și ocaziile comune celor două țări, cele mai mari două democrații ale emisferei. În tot acest timp am ținut legătura cu Tom pentru a afla vești din Libia, încercând să-mi imaginez scene care se desfășurau la peste 8 000 de kilometri distanță: avalanșa de rachete care străbăteau aerul; cascada de explozii, de moloz și fum; fețele loialiştilor lui Gaddafi în fața atacurilor și calculele pe care și le făceau privind supraviețuirea.

Eram destul de preocupat, dar am înțeles că prezența mea în Brazilia era extrem de importantă, în special pentru brazilienii de origine africană, care reprezentau peste jumătate din populația țării și sufereau de pe urma aceluiași tip de rasism împământenit – și deseori negat – și de pe urma sărăciei, la fel cum se întâmpla și cu populația de culoare din Statele Unite. Am vizitat împreună cu Michelle și cu fiicele noastre o favela întinsă în capătul de est al orașului Rio, unde am trecut și pe la un centru de tineret pentru a urmări un spectacol de capoeira și am jucat fotbal cu un grup de copii de prin partea locului. Până să plecăm, în fața centrului se strânseseră sute de oameni și, cu toate că agenții secreți nu au fost de acord cu ideea mea de a face o plimbare prin cartier, i-am convins să îmi permită totuși să ies pe poarta centrului și să salut mulțimea. În mijlocul unei străduțe înguste, am făcut cu mâna oamenilor cu pielea în toate nuanțele de maroniu: localnicii, mulți dintre ei copii, s-au urcat pe acoperișuri și în balcoane mici, iar unii dintre ei s-au înghesuit pe baricadele ridicate de poliție. Valerie, care ne-a însoțit în această călătorie și a asistat la întreaga scenă, mi-a zâmbit când am intrat din nou în centru și mi-a spus: „Pun pariu că atunci când i-ai salutat, ai schimbat viețile unora din copiii aceia pentru totdeauna“.

M-am întrebat dacă chiar era adevărat. Același lucru mi-l spusese și eu la începutul călătoriei mele politice, justificând și în acest fel, față de Michelle, dorința mea de a ajunge președinte. Alegerea și conducerea unui președinte negru avea să schimbe felul în care copiii și tinerii de pretutindeni se vedeau pe ei înșiși și priveau lumea. Știam că oricare ar fi fost impactul prezenței mele efemere asupra acelor copii din favele, că oricât de mult i-aș fi influențat pe unii dintre ei să se îndrepte de spate și să aspire cât mai sus,

asta nu putea compensa sărăcia lucie în care trăiau zi de zi: școlile respingătoare, aerul poluat, apa otrăvită și tumultul pe care toți le înfruntau doar pentru a supraviețui. Din punctul meu de vedere, impactul meu asupra vieții acestor copii săraci și asupra familiilor lor era neglijabil, chiar și în țara mea. Timpul meu fusese absorbit de efortul de a împiedica situația deja gravă a celor săraci, din țară și de peste hotare, să se înrăutățească și mai mult; voiam să mă asigur că recesiunea globală nu avea să-i lovească implacabil și să le taie șansele și-așa reduse pe piața locurilor de muncă; încercam să implementez o schimbare în condițiile climatice, care amenințau să lovească prin inundații devastatoare și furtuni; sau, cum era cazul Libiei, încercam să împiedic armata unui nebun să împuște oamenii pe străzi. Nu era chiar de neglijat, mi-am spus, atâta timp cât nu mă amăgeam cu gândul că era de ajuns.

În zborul de scurtă durată cu Marine One spre hotel, elicopterul a traversat un lanț de munți împăduriți absolut magnifici, de-a lungul liniei de coastă, și am trecut și pe lângă statuia impunătoare a lui Hristos Mântuitorul, înaltă de 30 de metri și tronând asupra vârfului conic al muntelui Corcovado. Plănuiserăm să vizităm locul în seara aceea. M-am aplecat spre Sasha și Malia și le-am arătat monumentul: o siluetă îndepărtată, îmbrăcată într-o mantie, cu brațele întinse de-o parte și de alta a corpului, proiectată pe fondul cerului albastru.

„Uitați... acolo vom merge diseară.”

Fetele ascultau muzică la iPod în timp ce răsfoiau niște reviste de-ale lui Michelle și scanau din priviri imaginile strălucitoare ale unor celebrități pe care nu le-am recunoscut. Am făcut semn cu mâna ca să le atrag atenția, iar ele și-au scos căștile și s-au întors la unison spre fereastră, au dat tăcute din cap, au făcut o pauză de parcă ar fi vrut să-mi facă pe plac înainte de a-și pune din nou căștile. Michelle, care ațipise ascultând tot muzică, nu a comentat în nici un fel.

Mai târziu, în timpul cinei pe terasa hotelului nostru, am aflat că vârful Corcovado era acoperit de o ceață deasă și că probabil aveam să fim nevoiți să amânăm vizita la statuie. Malia și Sasha nu au părut deloc dezamăgite. Le-am urmărit în timp ce îl întrebau pe chelner despre deserturile din meniu și m-am simțit puțin ofensat de lipsa lor de entuziasm. Din cauza faptului că petreceam din ce în ce mai mult timp monitorizând situația din Libia, petreceam și mai puțin timp în acest turneu alături de familia mea decât acasă, ceea ce îmi amplifică sentimentul – destul de des resimțit în ultima vreme – că fiicele mele creșteau mai repede

decât mă așteptam. Malia era aproape adolescentă, cu dinții strălucindu-i din cauza aparatului dentar, cu părul prins într-o coadă împletită și cu trup deșirat, și era atât de lungă și slabă, aproape la fel de înaltă ca maică-sa. Sasha, care avea nouă ani, încă arăta ca un copil, cu zâmbetul ei dulce și gropițele din obraji, dar am observat o schimbare față de mine și în atitudinea ei: nu mai era așa de încântată când o gădila, părea nerăbdătoare și ușor stingeră atunci când voiam s-o iau de mână în public.

Nu încetam să mă mir cât de echilibrate erau amândouă, cât de bine se adaptaseră situației ciudate și extraordinare în care creșteau, glisând grațios între audiențe la papă și plimbări la mall. Erau practic alergice la orice fel de tratament special sau la genul de atenție nemeritată și voiau să fie exact ca ceilalți copii de la școală. (În prima zi din clasa a patra, atunci când un coleg a vrut să-i facă o fotografie, Sasha i-a smuls camera din mână și l-a avertizat să nu mai încerce asta a doua oară.) De fapt, ambele fete preferau să se ducă acasă la prietenele lor, poate și pentru că în acele familii părinții nu erau așa de stricți în privința gustărilor și a timpului dedicat televizorului, dar mai ales pentru că în acele case era mai ușor pentru ele să creadă că aveau o viață normală, chiar și când agenții secreți erau parcați pe o stradă în fața locuinței respective. Toate bune și frumoase, numai că viețile lor erau departe de a fi normale, mai ales când petreceau timp cu mine. M-a preocupat permanent gândul că nu voi apuca să mă bucur suficient de prezența lor înainte ca ele să părăsească cuibul...

„Putem merge“, ne-a anunțat Marvin venind la masa noastră. „S-a ridicat ceața.“

Ne-am urcat toți patru în Bestie și am pornit la drum pe șoseaua întunecată, mărginită de copaci, până când, la un moment dat, coloana noastră s-a oprit brusc în fața unei piețe intens luminate. O siluetă masivă, strălucitoare părea să ne facă semn prin ceață. După ce am urcat un rând de trepte, cu gâturile lungite pentru a ne bucura de peisajul din jur, am simțit că Sasha mă prinde de mână. Malia și-a strecurat un braț peste mijlocul meu.

„Trebuie să ne rugăm?“ m-a întrebat Sasha.

„De ce nu?“, am răspuns. Ne-am așezat unul lângă altul, cu capetele plecate în tăcere, iar eu am știut atunci că măcar o parte dintre rugăciunile mele fuseseră ascultate.

Nu știu dacă pelerinajul nostru scurt pe vârful muntelui a ajutat la îndeplinirea dorinței mele, dar știu că în primele zile ale

campaniei din Libia misiunea a decurs cât se poate de bine. Sistemul de apărare antirachetă al lui Gaddafi a fost foarte repede distrus. Avioanele europene au pornit în misiune așa cum fusese stabilit (iar Sarkozy s-a asigurat că primul care a traversat spațiul aerian al Libiei a fost un avion francez), și s-au efectuat o serie de raiduri aeriene asupra trupelor ce avansau spre Benghazi. În câteva zile, forțele lui Gaddafi s-au retras, iar interdicția de survol și de circulație terestră a fost instituită în mare parte din estul țării.

Turneul nostru în America Latină a continuat, iar eu am stat ca pe ace în tot acest timp. În fiecare dimineață aveam videoconferințe cu echipa mea de securitate națională și primeam informări actualizate de la generalul Carter Ham, comandantul care supraveghea operațiunile, precum și de la conducerea militară a Pentagonului, înainte de a revizui lista detaliată a următoarelor etape. În afară de faptul că știam clar în ce măsură obiectivele noastre militare erau îndeplinite, voiam să mă asigur că aliații noștri executau partea lor de misiune, iar rolul Statelor Unite nu depășea parametrilor stabiliți. Cunoșteam prea bine faptul că publicul american nu era de acord cu abordarea noastră și că orice greșală ar fi fost fatală.

Am trecut și printr-o sperietură teribilă. În prima noastră zi în Santiago de Chile, Michelle și cu mine am fost invitați la o cină oficială găzduită de Sebastian Piñera, un miliardar gregar, de centru-dreapta, care fusese ales președinte cu doar un an înainte. Stăteam în capul mesei și-l ascultam pe Piñera vorbind despre oportunitățile deosebite ale vinurilor chiliene pe piața din China, când am simțit că mă bate cineva pe umăr și când m-am întors l-am văzut pe Tom Donilon care arăta mai stresat decât de obicei.

„Ce s-a întâmplat?“, l-am întrebat.

S-a aplecat să-mi vorbească în șoaptă, la ureche. „Tocmai am primit un raport că un avion de vânătoare american s-a prăbușit în Libia.“

„A fost doborât?“

„Defecțiune tehnică“, a răspuns. „Doi militari s-au catapultat înainte de prăbușirea avionului, și pe unul dintre ei l-am recuperat, pilotul. E bine..., dar navigatorul e dat încă dispărut. Am trimis echipe de căutare în zona unde s-a prăbușit avionul și eu sunt în permanent contact cu Pentagonul, așa că de îndată ce aflu ceva vă anunț.“

După plecarea lui Tom, Piñera m-a privit nedumerit.

„E totul în regulă?“, m-a întrebat.

„Da, îmi cer scuze pentru asta“, i-am răspuns în timp ce o grămadă de scenarii pesimiste îmi treceau prin minte.

În cele 90 de minute care s-au scurs după aceea, am zâmbit și am dat din cap în timp ce Piñera și soția lui, Cecilia Morel Montes, ne-au povestit despre copiii lor, despre prima lor întâlnire și despre cel mai bun sezon turistic din Patagonia. La un moment dat, o trupă de muzică tradițională chiliană, Los Jaivas, a început să cânte ceea ce părea o versiune spaniolă a melodiei „Hair”. În tot acest timp, am așteptat să mă bată cineva pe umăr. Nu mă puteam gândi decât la tânărul ofițer pe care îl trimiseseam la război, care era probabil rănit sau prizonier sau poate mai rău. Simțeam că explodez. Abia în clipa în care mă pregăteam să urc cu Michelle în Bestie, după cină, l-am văzut pe Tom îndreptându-se spre noi. Abia își trăgea sufletul.

„L-am găsit”, mi-a spus el. „Se pare că a fost găsit de câțiva libieni de omenie și va fi bine.”

Îmi venea să-l pup pe Tom, dar am pupat-o pe Michelle.

Dacă cineva mă întreabă cum e să fii președinte al Statelor Unite, mă gândesc deseori la minutele pe care le-am pierdut stând neputincios pe un scaun, la o cină de stat din Chile, gândindu-mă la granița extrem de fină dintre succes și catastrofă, în cazul de față la parașutarea unui soldat deasupra unui deșert îndepărtat, în mijlocul nopții. Nu era vorba numai de faptul că fiecare decizie pe care o luam era riscantă, ci și de faptul că, spre deosebire de jocul de poker, unde un jucător știe că pierde sau își permite să piardă după câteva mâini bune, o singură eroare în misiunea noastră putea costa viața cuiva și putea zădărnici, atât în presa politică, cât și în sufletul meu, obiectivele mai largi deja realizate.

Prăbușirea avionului de vânătoare a generat vâlvă. Când m-am întors la Washington, forțele aeriene ale coaliției internaționale, net superioare celor libiene, au luat la țintă aproape toate ascunzătorile loialiștilor lui Gaddafi, iar milițiile de opoziție – inclusiv câțiva dezertori de rang înalt din armata libiană – au început să înainteze spre vest. După 12 zile de la începerea operațiunilor, NATO a preluat comanda misiunii, iar numeroase țări europene și-au asumat responsabilitatea pentru respingerea forțelor lui Gaddafi. În momentul în care m-am adresat națiunii pe 28 martie, armata Statelor Unite începuse să își asume un rol de sprijin, ajutând în principal din punct de vedere logistic, al realimentării avioanelor de luptă și al identificării țintelor.

Dat fiind că un număr de republicani au fost foarte vocali de partea intervenției militare, ai fi zis că ne-ar fi felicitat, chiar și cu jumătate de gură, pentru rapiditatea și precizia misiunii noastre din Libia. În timpul turneului meu s-a întâmplat ceva ciudat. Unii

dintre republicanii care ceruseră să intervin în Libia, au decis că acum se situau împotriva acestei intervenții. Au criticat misiunea ca fiind prea amplă sau tardivă. Mi-au reproșat că nu mă consultasem îndeajuns cu Congresul, asta cu toate că în ajunul campaniei mă întâlnisem pentru consultări cu membri ai Congresului. Au ridicat îndoieli asupra bazei legale a deciziei mele, sugerând că ar fi trebuit să obțin autorizația din partea Congresului potrivit Legii împuternicirii de război, care se referea la legitimitatea puterilor prezidențiale; toate bune, dacă aceste reproșuri n-ar fi venit din partea unui partid care dăduse administrațiilor precedente mână liberă pe frontul politicii externe, în special în privința declanșării unui război. Republicanii nu aveau nici o jenă față de inconsecvența lor. Practic, mă avertizau asupra faptului că inclusiv chestiunile de pace și război, de viață și de moarte, erau acum parte a unui joc sinistru și partizan.

Nu erau singurii care jucau acest joc murdar. Vladimir Putin – și, implicit, Medvedev – au criticat public rezoluția ONU ce a permis mandat internațional pentru o acțiune militară în Libia. Era de neconceput ca Putin să nu fi influențat decizia lui Medvedev privind abținerea Rusiei și nu exercitarea dreptului de veto asupra rezoluției, după cum nu credeam că acesta n-ar fi înțeles obiectivele noastre; așa cum subliniasse și Medvedev în replică la comentariile lui Putin, avioanele de vânătoare ale coaliției continuau să bombardeze forțele lui Gaddafi numai pentru că dictatorul libian nu le ceruse acestora să se retragă și nici nu pusese botniță mercenarilor periculoși pe care îi sponsoriza. Dar, evident, nu asta conta. Atunci când a subestimat decizia lui Medvedev, Putin a intenționat să îl pună într-o lumină proastă pe succesorul ales cu mâna lui – un semn, cel puțin așa am presupus eu – că Putin plănuia să preia conducerea oficială a Rusiei.

La sfârșitul lunii martie nu se raportaseră victime în rândurile soldaților americani, și, după ce cheltuisem aproximativ 550 de milioane de dolari – nu mai mult decât cheltuiam, zilnic, pentru operațiunile militare din Irak și Afghanistan – ne îndeplinisem obiectivul de a elibera orașul Benghazi și orașele limitrofe, salvând probabil zeci de mii de vieți. După părerea Samanthei, fusese cea mai rapidă intervenție militară internațională de prevenire a unor atrocități în masă din istoria modernă. Nu era clar ce avea să se întâmple cu guvernul Libiei. Gaddafi a ordonat continuarea atacurilor chiar și după declanșarea bombardamentelor de către forțele NATO, iar opoziția era alimentată de o coaliție dezarticulată de miliții rebele.

Și eu și echipa mea ne temeam de un război civil prelungit. Potrivit diplomatului american pe care Hillary îl delegase ca om de legătură în Benghazi, în relația cu consiliul guvernului în formare de acolo, opoziția făcea afirmații pertinente despre cum avea să arate Libia după Gaddafi, accentuând importanța alegerilor libere și corecte, a respectării drepturilor omului și a statului de drept. Dar în absența unei tradiții democratice și a unor instituții special desemnate, consilierii urmau să depună mari eforturi; și fiindcă poliția lui Gaddafi nu mai era activă, situația securității din Benghazi și a rebelilor din regiune căpătase de-acum un aspect de Vest Sălbatic.

„Pe cine am trimis în Benghazi?“, am întrebat după ce am ascultat unul dintre aceste mesaje.

„Un tip pe care-l cheamă Chris Stevens“, mi-a spus Denis. „Fost responsabil cu afacerile la ambasada americană din Tripoli, care înainte a ocupat o serie de funcții în Orientul Mijlociu. Se pare că el și o mică echipă au ajuns în Benghazi la bordul unui cargobot sub pavilion grecesc. Se spune despre el că e un tip nemaipomenit.“

„Curajos băiat.“

Într-o duminică liniștită de aprilie eram singur în reședință, fetele ieșiseră cu prietenele lor, Michelle lua prânzul cu amicele ei, așa că m-am hotărât să cobor să lucrez ceva. Era o zi răcoroasă, cu aproximativ 15 grade în termometru, cu soare și nori, și, traversând colonada, mi-am luat un răgaz să admir straturile bogate de lalele – galbene, roșii și roz – plantate de grădinari în Rose Garden. Rareori lucram în Biroul Oval în timpul weekendului, pentru că în zilele acelea se organizau vizite ale turiștilor în Aripa de Vest, iar vizitatorii puteau vedea interiorul Biroului Oval din spatele unui cordon din catifea roșie, dar numai dacă eu nu eram acolo. De obicei, lucram în sufrageria sau camera de studiu alăturate Biroului Oval, un loc confortabil și liniștit plin de amintiri pe care le-am strâns de-a lungul anilor: coperta înrămată revistei *Life* pe care se afla o imagine surprinsă în timpul Marșului Selma, semnată de John Lewis; o cărămidă din biroul de avocat al lui Abraham Lincoln, din Springfield; o pereche de mănuși de box primite de la Muhammad Ali; un tablou pictat de Ted Kennedy, cu linia de coastă din Cape Cod, pe care mi-l făcuse cadou după ce-l admirasem în biroul său. Norii s-au împrăștiat, iar lumina soarelui a pătruns puternic prin fereastră, așa că m-am mutat pe veranda din afara sufrageriei, un spațiu superb, izolat, înconjurat de arbuști și flori de-o parte și de o mică fântână arteziană de cealaltă parte.

Luasem cu mine un maldăr de memorii ca să le citesc, dar min-tea nu-mi era la ele. Tocmai anunțasem că voi candida și la următoarele alegeri. Era doar o formalitate, a trebuit să completez niște formulare și să filmez un scurt video prin care anunțam decizia, în contrast izbitor cu ziua aceea amețitoare și rece din Springfield, cu patru ani înainte, când îmi anunțasem candidatura în fața a mii de oameni cărora le promisesem speranță și schimbare. Parcă trecuse o eternitate de atunci, de la acele vremuri încărcate de optimism, energie tinerească și naivitate de netăgăduit. Campania pentru realegerea mea avea să fie o afacere total diferită. Convinși de vulnerabilitatea mea, republicanii se aliniaseră deja să candideze împotriva mea. Observasem că echipa mea demarase deja o serie de strângeri de fonduri pe care le incluseră în agenda mea, anticipând o bătălie costisitoare și agresivă. O parte din mine ura faptul că trebuia să mă pregătesc atât de curând pentru noi alegeri, pentru că, dacă prima mea campanie era doar o amintire îndepăratată, activitatea propriu-zisă ca președinte părea abia la început. Dar nu avea nici un rost să îmi bat capul cu asta. Puteam să citesc și singur sondajele.

Ironia era că eforturile noastre din precedentii doi ani începeau, în sfârșit, să dea roade. Atunci când nu trebuia să mă ocup de chestiuni de politică externă, călătoream prin țară, vizitând fabricile auto redeschise, micile afaceri care fuseseră salvate, parcurile eoliene și echipamentele cu eficiență energetică ridicată ce așterneau calea spre un viitor al energiei curate. Un număr de proiecte de infrastructură finanțate prin programul de măsuri privind relansarea economiei – proiecte de drumuri, centre comunitare, linii ferate ușoare – erau terminate. O serie de prevederi ale Obamacare intraseră deja în vigoare. Îmbunătățisem în multe feluri activitatea guvernului, care devenise mai eficient și mai receptiv. Dar, până la pornirea efectivă a tuturor motoarelor economiei, nimic din toate acestea nu conta prea mult din punct de vedere politic. Până acum reușiserăm să evităm o a doua etapă a recesiunii, în parte datorită miliardelor de dolari în pachete de stimulente alocate în plus pe lângă prelungirea reducerilor de taxe Bush obținute în sesiunea la care fuseseră prezenți parlamentarii nerealeși. Reușiserăm, dar cu mari eforturi. Și, după cum se prezentau lucrurile, noua majoritate din Cameră părea hotărâtă să imprime un ritm foarte lent evoluției economice.

Din momentul în care a fost ales ca președinte al Camerei, în luna ianuarie, John Boehner a insistat să convingă că republicanii

din Cameră aveau toate intențiile de a-și respecta promisiunile din campanie de a pune capăt la ceea ce el numea „cheltuielile iresponsabile din ultimii doi ani pentru desființarea locurilor de muncă” de care mă făceam, pesemne, responsabil. După discursul meu privind Starea Uniunii din 2011, Paul Ryan, președintele Comisiei de buget a Camerei Reprezentanților, prezisese că, urmare a unor cheltuieli scăpate de sub control, datoria federală „va eclipsa curând întreaga economie americană și va atinge niveluri catastrofale în anii următori”. Noul val de membri ai Partidului Republican, mulți dintre adepți ai platformei mișcării Tea Party, îl presau pe Boehner pentru o reducere imediată, drastică și permanentă a guvernului federal – o reducere care sperau ei că va restabili ordinea constituțională a Americii și va scăpa țara din mâinile elitelor politice și economice corupte.

Din punct de vedere strict economic, toți cei de la Casa Albă consideram că implementarea agendei republicane a Camerei, de reduceri masive a cheltuielilor federale, va determina un dezastru absolut. Rata șomajului rămăsese la 9%. Piața locuințelor nu își revenise încă. Americanii încercau și acum să scape de datoriile de pe cardurile de credit, care însumau 1,1 trilioane de dolari, dar și de alte împrumuturi pe care le acumulaseră în ultimul deceniu; milioane de oameni datorau mai mult în credite ipotecare decât valoarea efectivă a locuințelor lor. Afacerile și băncile se luptau cu efectele unor datorii similare și dădeau dovadă de prudență în investiții și împrumuturi. Era tot atât de adevărat că deficitul bugetar crescuse brusc de când preluasem mandatul, în principal ca rezultat al veniturilor fiscale reduse și al cheltuielilor mărite cu programele sociale în lumina a ceea ce era cunoscut acum sub denumirea de Marea Recesiune. La cererea mea, Tim Geithner elabora deja planuri pentru a readuce deficitul la nivelul de dinainte de criză în momentul în care economia începea să-și revină. Am format, de asemenea, o comisie condusă de fostul șef de cabinet al lui Clinton, Erskine Bowles, și de fostul senator de Wyoming, Alan Simpson, pentru elaborarea unui plan pertinent privind deficitul pe termen lung și reducerea datoriei. Deocamdată, cel mai bun lucru era să micșorăm deficitul pentru a stimula creșterea economică, or, cu o cerere globală atât de scăzută, asta ar fi însemnat cheltuieli mai mari, nicidecum mai mici.

Problema a fost că am pierdut argumentul la jumătatea mandatului, cel puțin printre cei care se deranjaseră să se prezinte la vot. Republicanii puteau pretinde acum că respectau voința

poporului prin reducerea cheltuielilor, dar rezultatele alegerilor păreau a fi transformat întregul Washington într-un stol de vulturi ai deficitului. Presa a dat brusc alarma asupra faptului că America cheltuia mai mult decât își putea permite. Comentatorii politici deplângeau moștenirea datoriilor pe care o lăsam generațiilor viitoare. Până și directorii executivi și agenții de pe Wall Street, mulți dintre ei beneficiari direcți sau indirecți ai planului de salvare a sistemului financiar, au avut tupeul să sară în căruța antideficit, insistând că sosise vremea ca Washingtonul să aibă „curajul” de a tăia „drepturile la cheltuieli”, folosindu-se de termenul ambiguu pentru a lovi în Asigurările Sociale, în Medicare, Medicaid și alte programe de siguranță socială. (Puțini dintre ei și-au exprimat interesul în sacrificarea propriilor reduceri de taxe pentru a veni în întâmpinarea presupusei crize.)

În prima noastră discuție aprinsă cu Boehner, legat de nivelurile de finanțare pentru restul anului fiscal 2011, am fost de acord cu o reducere de 38 de miliarde a cheltuielilor, o sumă destul de mare pentru grupul parlamentar conservator al lui Boehner (inițial ceruseră o reducere de două ori mai mare), dar îndeajuns de mică pentru un buget de 3,6 trilioane de dolari pentru a evita pagube economice majore, mai ales că o mare parte din aceste reduceri echivalau cu niște stratageme contabile și nu afectau serviciile sau programele vitale. Boehner semnalase deja faptul că republicanii aveau să dorească și mai multe concesii, sugerând chiar că grupul lui parlamentar nu ne va acorda voturile necesare pentru a mări limita datoriei statutare în cazul în care nu întruneam viitoarele cerințe. Nimeni nu credea că Partidul Republican ar fi acționat de o manieră atât de iresponsabilă. La urma urmei, ridicarea plafonului datoriilor era o datorie legislativă de rutină, respectată de ambele partide, o chestiune de plată a cheltuielilor pe care Congresul deja o aprobase, iar refuzul de a duce această sarcină la îndeplinire ar fi însemnat că Statele Unite nu și-ar fi putut achita datoriile pentru prima oară în istorie. Faptul că Boehner a vehiculat o idee atât de radicală, precum și faptul că și-a câștigat repede adepti printre membrii mișcării Tea Party și ai presei conservatoare, a oferit o imagine asupra perspectivei.

La asta se reducea mandatul meu? m-am întrebat. La lupta de ariergardă pentru a-i împiedica pe republicani să saboteze economia americană și să desființeze tot ceea ce noi realizaserăm? Puteam oare să sper că voi găsi un teren comun cu un partid care considera că opoziția față de mine era un principiu unificator, un

obiectiv care le suprima pe toate celelalte? Exista și o explicație pentru care, când a fost cazul să prezinte propunerea noastră de buget grupului său parlamentar, Boehner a ținut să accentueze cât de „furios” fusesem în timpul discuțiilor, o gogoriță asupra căreia i-am prevenit pe cei din echipa mea să n-o contrazică, de dragul interesului de a menține înțelegerea pe drumul cel bun. Pentru grupul lui parlamentar, nu exista argument mai puternic. De fapt, am observat din ce în ce mai mult că atmosfera specifică ultimelor mitinguri ale lui Sarah Palin, precum și mișcării Tea Party din vară, era una emoțională, aproape viscerală, care migrase de pe marginile politicii republicane spre centru, o reacție față de mandatul meu, total diferită de orice alte strategii sau ideologii anterioare. Era ca și cum însăși prezența mea la Casa Albă ar fi provocat o panică profundă, acel sentiment că ordinea naturală a lucrurilor fusese tulburată.

Și tocmai asta înțelesese Donald Trump când începuse să vehiculeze afirmații despre cum nu m-aș fi născut în Statele Unite și, prin urmare, eram un președinte ilegal. A promis un elixir împotriva anxietății rasiale milioanele de americani speriați de prezența unui negru la Casa Albă.

Ideea că n-aș fi fost născut în Statele Unite nu era o noutate. Cel puțin o glumă a conservatorilor data din vremea în care candidasem pentru un loc în Senat din partea statului Illinois. În timpul campaniei primare pentru președinție, unii dintre suportorii mai câncotași ai lui Hillary începuseră să readucă subiectul în discuție și, cu toate că întreaga ei echipă de campanie dezaprobase această atitudine, bloggerii conservatori și realizatorii de talk-show-uri de radio s-au grăbit să speculeze subiectul, generând un schimb fervent de e-mailuri între activiștii de dreapta. La momentul la care mișcarea Tea Party intrase și ea în acest joc, în primul meu an de mandat, povestea căpătase asemenea înflorituri încât friza teoria conspirației: nu numai că mă născusem în Kenya, dar eram un socialist musulman acoperit, un candidat manchurian care fusese spălat pe creier încă din copilărie – și adus în Statele Unite cu ajutorul unor documente false – pentru a se infiltra în cele mai de sus eșaloane ale guvernului american.

Cu toate acestea, abia pe 10 februarie 2011, cu o zi înainte ca Hosni Mubarak să renunțe la putere în Egipt, această poveste absurdă a început să prindă la public. În timpul unui discurs la Conferința pentru Acțiune Politică Conservatoare din Washington, Trump a făcut aluzie la faptul că ar fi putut să candideze

la președinție, afirmând că „actualul nostru președinte a venit de nicăieri... oamenii cu care ar fi fost coleg de școală spun că nu l-au văzut în viața lor și că nu știu cine este. E pură nebunie.”

La început, nu am acordat atenție. Biografia mea era bine cunoscută. Certificatul meu de naștere exista în registrele din Hawaii și, în 2008, îl postasem pe website-ul meu în replică la primul val al unei mișcări numite „teoria originii personale”. Buniicii mei păstrasera un anunț din data de 13 august 1961, publicat în *Honolulu Advertiser*, și care se referea la venirea mea pe lume. Copil fiind, trecusem zilnic în drum spre școală pe lângă Centrul Medical Kapi’Olani unde mă născusem.

Cât despre Trump, nu îl întâlnisem niciodată cu toate că auzisem de el de-a lungul anilor; știam că era un dezvoltator imobiliar avid de atenție și că, ulterior, se amestecase în cazul celor cinci tineri acuzați că ar fi violat o femeie în Central Park; mai precis, în replică la cazul celor cinci tineri sud-americani și afro-americani închiși sub acuzația de viol asupra unei tinere albe, care făcea jogging (și mai târziu exonerati de vină), plătise anunțuri în patru publicații importante prin care cerea reinstituirea pedepsei cu moartea. Mai știam despre el că devenise cunoscut în emisiunile TV, unde se afirmase ca o culme a succesului și a consumului ostentativ caracteristic sistemului capitalist.

În primii doi ani ai președinției mele, Trump fusese aparent politicos față de mandatul meu, declarând postului TV *Bloomberg* că „în mare consider că a făcut o treabă bună”; poate și pentru că nu mă uitam prea mult la televizor, nu l-am luat în serios. Dezvoltatorii și liderii de afaceri ai orașului New York pe care îi cunoșteam îl descriau ca pe un nebun, un tip care lăsase în urmă o grămadă de afaceri falimentare, care încălcaseră predeverile contractuale, care își țepuiau angajații, făcea aranjamente financiare dubioase și se ocupa acum cu alăturarea numelui său de proprietăți pe care nici nu le deținea, nici nu le conducea. În realitate, singurul contact real pe care l-am avut cu Trump fusese la jumătatea anului 2010, în timpul crizei *Deepwater Horizon*, când îl sunase din senin pe Axe și îl rugase să-l pună în fruntea operațiunilor de izolare a puțului. Atunci când i s-a spus că puțul era aproape sigilat, Trump a schimbat macazul și i-a declarat lui Axe, după ce găzduisem o cină oficială sub un cort imens amenajat pe Peluza de Sud, că era dispus să construiască „o superbă sală de bal” în incinta Casei Albe – ofertă pe care am refuzat-o politicos.

Ceea ce nu anticipasem a fost reacția presei la adoptarea bruscă de către Trump a „teoriei originii personale”, în asemenea hal încât linia dintre știre și divertisment a devenit neclară, concurența pentru audiențe atât de înverșunată, încât toate sursele media s-au întrecut să-i ofere lui Trump o platformă pentru o afirmație nefondată. Acțiunea a fost demarată de Fox News, deloc de mirare, dat fiind că influența și profiturile acestei companii s-au clădit pe aceleași temeri rasiale și resentimente exploatare acum de Trump. Seară de seară, realizatorii de la Fox îl aduceau în prim-plan. În emisiunea *O'Reilly Factor*, Trump a declarat: „Dacă dorești să fii președinte al acestei țări, e musai să te fi născut aici. Și nu e nici o îndoială asupra originii lui... nici măcar nu are un certificat de naștere.” În emisiunea matinală *Fox & Friends* a afirmat că anunțul privind nașterea mea era o făcătură. Trump apărea la Fox atât de des, încât foarte curând s-a simțit obligat să mai vină cu material proaspăt, afirmând că era ceva suspect legat de studiile mele la Harvard, dat fiind că „notele mele au fost mizerabile”. I-a spus Laurei Ingraham că era convins că vecinul meu din Chicago și fost activist radical, Bill Ayers, era adevăratul autor al volumului *Dreams for My Father* (*Visuri pentru tatăl meu*), dat fiind că era o carte prea bună să fi fost scrisă de cineva de calibrul meu intelectual.

Nu numai Fox făcea acest joc. Pe 23 martie, după ce declanșasem ofensiva militară în Libia, Trump a apărut la emisiunea *The View* de la ABC și a spus: „Îi cer să ne arate certificatul de naștere. Pe certificatul ăla scrie ceva ce nu-i convine.” La NBC, aceeași rețea de cablu care difuzase reality-show-ul *The Celebrity Apprentice* la ore de maximă audiență și savura publicitatea în plus pe care emisiunea o genera, Trump i-a spus realizatorului emisiunii *Today* că trimisese detectivi în Hawaii care să verifice certificatul meu de naștere. „Am trimis oameni care să studieze problema și cărora nu le vine să creadă ce au descoperit.” Ulterior, i-a spus lui Anderson Cooper de la CNN: „Mi s-a adus la cunoștință, dragă Anderson, că certificatul de naștere este de negăsit. Mi s-a spus că nu se află acolo și că, de fapt, nici nu există.”

Dincolo de universul Fox, n-aș putea afirma că au existat jurnaliști de top care să acorde, în mod explicit, credit acestor afirmații bizare. Toți și-au exprimat uimirea în mod politicos, întrebându-l pe Trump, de exemplu, de ce credea el că George Bush și Bill Clinton nu fuseseră niciodată rugați să prezinte certificatele de naștere. (De obicei, răspundea ceva de genul: „Păi, știm doar că s-au născut în această țară.”) Nu a existat însă nici o situație punctuală în care

lui Trump să i se atragă atenția fățiș că mințea sau că teoria conspiraționistă pe care o promova era de-a dreptul rasistă. Și în mod sigur nu au făcut nici un efort de a-i cataloga teoriile ca fiind lipsite de substanță, întocmai ca răpirile extraterestreștrilor sau conspirațiile antisemite din *Protocoalele înțelepților Sionului*. Cu cât media le acorda mai multă atenție, cu atât mai credibile păreau aceste teorii.

Nu am oferit un răspuns oficial acestor afirmații, pentru că nu voiam să îi acordăm lui Trump o platformă și mai amplă și pentru că știam că avem lucruri mai bune de făcut. În Aripa de Vest, teoria originilor era privită ca o glumă proastă, iar membrii mai tineri ai staffului meu se simțeau încurajați de felul în care realizatorii emisiunilor de la miezul nopții îl luau peste picior pe Trump, poreclindu-l „the Donald”. Dar am observat și că jurnaliștii nu numai că se înghesuiau să îi ia interviuri lui Trump, dar dedicau foarte mult spațiu intruziunilor lui în politica prezidențială, organizând inclusiv conferințe de presă și deplasări în New Hampshire, unde se vota mai devreme. Sondajele indicau că aproximativ 40% din republicani erau de-acum convinși că nu mă născusem în America și Axe tocmai îmi comunicase că, potrivit sondajelor republicane, Trump era acum în fruntea listei de potențiali candidați, în ciuda faptului că nu anunțase că ar candida.

Am ales să nu îi împărtășesc lui Michelle această veste. Numai când se gândea la Trump și la relația simbiotică pe care o legase cu presa simțea că o apucă nervii. Pentru ea, era un cerc total: o variațiune pe tema obsesiei presei față de insigne și saluturi din timpul campaniei, aceeași dorință din partea opoziției politice și a jurnaliștilor de a legitimize ideea că soțul ei era un „Altceineva” infam și suspect. Mi-a spus clar că preocupările ei legate de Trump și de teoria originilor nu aveau nici o legătură cu viitorul meu politic, ci cu siguranța familiei noastre. „Oamenii au impresia că totul e doar un joc”, mi-a spus ea. „Nu le pasă că există mii de oameni înarmați care cred orice li se spune.”

Nu puteam s-o contrazic. Era clar că lui Trump nu îi păsa de consecințele împrăstierii teoriilor conspiraționiste, pe care sunt convins că nici el nu le credea, dar de care se folosea pentru a-și atinge scopul; își dădea seama că limitele discursului politic acceptabil fuseseră demult depășite. În sensul acesta, nu era nici o diferență între Trump și Boehner sau McConnell. Și ei știau că nu conta dacă ceea ce afirmau era adevărat. Nu ei erau cei care trebuiau să creadă că duceam țara în faliment sau că Obamacare promova eutanasia. În realitate, singura diferență dintre felul în care

Trump înțelegea să facă politică și metodele lor era lipsa totală a oricăror inhibiții din partea lui Trump. El înțelegea din instinct ce anume rezona cu baza conservatoare și le servea aceste discursuri într-o formă needitată. Mă îndoiam că era dispus să renunțe la afacerile lui sau să se supună unei verificări necesare pentru a putea candida la președinție, dar cunoșteam în egală măsură că pasiunile lui, că viziunea lui întunecată, alternativă pe care o propunea și căreia voia să îi confere legitimitate erau lucruri cu care aveam să mă confrunt pe toată perioada președinției mele.

M-am gândit că voi avea destul timp să mă gândesc la republicani, la chestiunile legate de buget, la strategia de campanie și la starea democrației americane. Dar ceea ce îmi dădea o stare și mai proastă în acea zi în care decisesem să lucrez pe veranda Casei Albe era un aspect care avea să-mi solicite atenția timp de câteva săptămâni.

Trebuia să decid dacă voi autoriza sau nu un raid în inima Pakistanului pentru a vâna un obiectiv pe care toți îl cunoșteam – Osama bin Laden – și, indiferent de alte probleme, aveam sentimentul că, dacă operațiunea eșuează, nu aveam să mai obțin un al doilea mandat ca președinte.

CAPITOLUL 27

Ascunzătoarea lui Osama bin Laden fusese un mister încă din decembrie 2001 când, la trei luni după atacurile de la 11 septembrie care au ucis aproape 3 000 de oameni nevinovați, acesta scăpaseră ca prin urechile acului de forțele americane și aliate care luase cu asalt cartierul lui general din Tora Bora, dintr-o zonă muntoasă de la granița Afghanistanului cu Pakistanul. Căutările au continuat fără încetare timp de mulți ani, dar în momentul în care eu am preluat mandatul de președinte, i se pierduse urma. Era, desigur, pe undeva: al-Qaeda se reorganizase și își stabilise baza în regiunea FATA¹ din Pakistan, în vreme ce liderul lor lansa periodic mesaje audio și video, îndemnându-și susținătorii la un război sfânt împotriva puterilor occidentale.

Încă de la prima mea declarație publică despre reacția Americii la evenimentele din 11 septembrie și de la anunțul că mă opuneam Războiului din Irak, cu ocazia mitingului din Federal Plaza din Chicago, în ajunul alegerilor pentru Senat din 2002, militasem pentru concentrarea forțelor în vederea aducerii lui bin Laden în fața justiției. În timpul cursei pentru președinție revenisem la acest subiect, angajându-mă să îl urmăresc pe bin Laden până în Pakistan dacă guvernul de acolo nu era capabil sau nu era dispus să-l prindă. Majoritatea politicienilor de la Washington, inclusiv Joe, Hillary și John McCain, respinseseră acea promisiune drept o șmecherie de campanie, o modalitate a unui senator fără experiență în politica externă de a părea dur. Chiar și după ce fusesem

¹ Federally Administered Tribal Area – Regiunea tribală administrată la nivel federal (în lb. engl., în orig.) (n.tr.)

ales președinte, au fost și din aceia care au crezut că voi abandona subiectul bin Laden pentru a mă ocupa de alte probleme. Dar, în mai 2009, după o întâlnire în Camera Situațiilor de Urgență privind amenințările teroriste, am chemat câțiva consilieri în Biroul Oval, printre care Rahm, Leon Panetta și Tom Donilon, și am închis ușa.

„Vreau să facem din urmărirea lui bin Laden o prioritate”, i-am anunțat. „Vreau să văd un plan oficial de urmărire și de capturare a acestuia. Vreau un raport pe biroul meu la fiecare 30 de zile, în care să-mi descrieți progresele înregistrate. Tom, te rog să introduci asta în directiva prezidențială, ca să ne asigurăm că toată lumea e pe aceeași lungime de undă.”

Au existat motive evidente pentru a mă concentra asupra lui bin Laden. Faptul că se afla în continuare în libertate era o sursă de durere pentru familiile care își pierduseră oamenii dragi în atacurile de la 11 septembrie și totodată o sfidare la adresa puterii americane. Chiar și din gaură de șarpe, rămăsese cel mai eficient agent de recrutare al-Qaeda și reușise să radicalizeze o mulțime de tineri dezamăgiți din întreaga lume. Potrivit analiștilor noștri, la momentul la care fusesem ales președinte, al-Qaeda era mai periculoasă ca oricând, iar amenințările teroriste dinspre FATA apăreau în mod obișnuit în informările mele.

Eliminarea lui bin Laden era, de asemenea, hotărâtoare pentru obiectivul meu de a reconfigura strategia americană de combatere a terorismului. Din cauză că nu ne mai concentrasem asupra micii grupări de teroriști care pusese la cale și executase atentatele de la 11 septembrie și inclusesem această amenințare sub umbrela mai largă a „Războiului contra terorismului”, căzusem într-o capcană strategică, una care a propagat practic prestigiul al-Qaeda, a limitat invazia din Irak, a alienat mare parte din lumea musulmană și a distorsionat politica externă a Statelor Unite timp de aproape un deceniu. În loc să alimentez temerile legate de o vastă rețea teroristă și să hrănesc fanteziile extremiștilor care se vedeau angajați într-un fel de luptă divină, am dorit să amintesc lumii (și mai ales nouă, americanilor) că acești teroriști nu erau decât o bandă de criminali smintiți și înrăiți, criminali care aveau să fie capturați, judecați, închiși sau executați. Și nu exista o altă modalitate mai bună de a le demonstra asta decât prin prinderea lui bin Laden.

Cu o zi înaintea comemorării de nouă ani de la evenimentele din 11 septembrie, Leon Panetta și adjunctul său de la CIA, Mike Morell, mi-au cerut o audiență. Cei doi făceau echipă bună, mi-am spus. Panetta își petrecuse o mare perioadă din cariera politică

în Congres înainte de a fi numit șef de cabinet de către Clinton. În vârstă de 72 de ani, Panetta nu numai că asigura o conducere consecventă a agenției, dar îi și plăcea să lucreze cu oamenii, avea o relație bună cu Congresul și cu presa și avea un nas fin pentru strategiile siguranței naționale. Morell, pe de cealaltă parte, avea acces la informații confidențiale și era pasionat de munca lui, era meticulos și avea o minte analitică și, cu toate că abia împlinise 50 de ani, avea o experiență de câteva decenii în agenție.

„Domnule președinte, e încă destul de prematur“, mi-a spus Leon, „dar credem că avem informații pertinente în legătură cu ascunzătoarea lui bin Laden – poate cele mai credibile informații de la Tora Bora încoace.“

Am ascultat informațiile în tăcere. Leon și Mike mi-au explicat că, urmare a unei activități epuizante și meticuloase, ce presupusesese compilarea și cartografierea schematică a mii de biți de informații, analiștii identificaseră ascunzătoarea unui bărbat cunoscut sub numele de Abu Ahmed al-Kuwaiti, despre care se credea că activa pe post de curier al-Qaeda și avea legături cu bin Laden. Îi urmăriseră telefonul și obiceiurile zilnice, până când ajunseseră nu într-o locație izolată a FATA, așa cum bănuiseră, ci într-un complex imens dintr-un cartier aglomerat de la periferia orașului pakistanez Abbottabad, la 56 de kilometri nord de Islamabad. După părerea lui Mike, dimensiunile și structura complexului indicau faptul că acolo locuia o persoană de vază, poate chiar un membru important al-Qaeda. Comunitatea serviciilor secrete supraveghea complexul, iar Leon mi-a spus că mă va ține informat în legătură cu tot ce vor afla legat de ocupații.

După ce au plecat, am făcut tot posibilul să îmi temperez așteptările. În acel complex putea să fie oricine; chiar dacă era cineva cu legături în al-Qaeda, eventualitatea ca bin Laden să aleagă o zonă urbană populată era foarte mică. Pe 14 decembrie, Leon și Mike s-au întors, de data aceasta cu un agent și un analist CIA. Analistul era un tânăr îngrijit și spilcuit, care arăta ca un membru al staffului din Congres, iar ofițerul era un timp suplu, cu barbă, ceva mai în vârstă și cu un aer cam șifonat, dar profesionist. Era directorul Centrului de Combatere a Terorismului al CIA și șeful echipei de urmărire a lui bin Laden. Mi l-am imaginat baricadat într-un labirint subteran, înconjurat de computere și dosare groase, absent la ceea ce se întâmpla în lumea din afară, concentrat asupra unui munte de date.

Amândoi mi-au explicat toate datele care duseseră la complexul de la Abbottabad, o muncă de investigații realmente remarcabilă.

După toate aparențele, curierul al-Kuwaiti cumpărase complexul sub un nume fals. Complexul era neobișnuit de spațios și de securizat, de opt ori mai mare decât locuințele din zonă, înconjurat de ziduri între trei și cinci metri înălțime, protejate de sârmă ghimpată, iar în interiorul perimetrului se mai ridica încă un rând de ziduri. Cât despre cei ce locuiau acolo, analistul mi-a spus că era vorba de oameni care făcuseră tot posibilul să-și ascundă adevărata identitate. Nu existau linii telefonice fixe, nici serviciu de internet, nu ieșeau aproape niciodată din complex și își ardeau gunoiul înainte de a-l scoate pentru colectare. Dar vârstele și numărul copiilor din principala clădire a complexului păreau a coincide cu cele ale copiilor lui bin Laden. Datorită posibilităților de supraveghere aeriană, echipa noastră reușise să observe un bărbat înalt care nu păreasa niciodată proprietatea, dar se plimba periodic în mica grădină apărută de ziduri.

„Noi îi spunem Pribeagul“, m-a informat ofițerul șef. „După părerea noastră e bin Laden.“

Aveam o mulțime de întrebări, dar principala era cum puteam să confirmăm identitatea Pribeagului? Cu toate că au continuat să studieze posibilele strategii, analiștii au recunoscut că nu erau optimiști. Dată fiind configurația și localizarea complexului, precum și precauția manifestată de ocupanți, metodele care ar fi dat cele mai bune rezultate asupra identității bărbatului ar fi atras suspiciuni; și, fără ca noi să ne dăm măcar seama, ocupanții complexului ar fi dispărut fără urmă. M-am uitat la ofițerul șef.

„Care este evaluarea dumneavoastră?“

Am văzut că ezită. Bănuiam că fusese prezent la etapa premergătoare invadării Irakului; reputația comunității serviciilor secrete avea încă de suferit din cauza rolului pe care acestea îl jucaseră atunci când sprijiniseră insistențele administrației Bush despre faptul că Saddam Hussein construia arme de distrugere în masă. Dar am surprins pe chipul lui o expresie care indica mândria unui om ce reușise să rezolve un puzzle complicat – chiar dacă nu putea să dovedească asta în mod concret.

„Eu zic că sunt șanse foarte mari ca acest bărbat să fie omul pe care îl căutăm“, a spus el. „Dar nu putem fi siguri.“

Pe baza spuselor lor, am decis că aveam suficiente informații pentru a elabora opțiuni de atac asupra complexului. În timp ce echipa CIA a continuat să lucreze pentru identificarea Pribeagului, i-am rugat pe Tom Donilon și pe John Brennan să analizeze declanșarea unui raid. Nevoia de discreție era o sursă în plus de tensiune;

în cazul în care ar fi avut loc o scurgere de informații, ocazia era ratată. Drept urmare, doar o mână de oameni din guvern au fost puși la curent în faza de planificare a operațiunii. Mai exista o piedică: oricare ar fi fost opțiunea aleasă de noi, nu îi puteam implica pe pakistanezi. Deși guvernul Pakistanului a cooperat cu noi într-o serie de operațiuni de combatere a terorismului și ne-a oferit suport vital pentru aprovizionarea trupelor noastre din Afghanistan, nu era un secret foarte bine păstrat faptul că anumite elemente din cadrul armatei pakistaneze și în special din cadrul serviciilor secrete păstrau legături cu talibanii și poate și cu al-Qaeda, folosindu-i de multe ori ca agenți strategici pentru a se asigura că guvernul afghan rămânea în continuare slab și incapabil să se alieze cu India, rivalul numărul unu al Pakistanului. Faptul că, în plus, complexul de la Abbottabad se afla la doar câțiva kilometri de echivalentul pakistanez al academiei de la West Point nu făcea decât să întărească bănuiala că orice le-am fi spus pakistanezilor ar fi putut să ajungă la urechile țintei noastre. Și oricum am fi decis să procedăm în Abbottabad ar fi însemnat violarea teritoriului unui prezumtiv aliat în cel mai incalificabil mod cu putință, aproape comparativ cu declararea unui război, iar miza diplomatică și complexitatea operativă ar fi căpătat cu totul alte dimensiuni.

La mijlocul lunii martie, în zilele dinaintea intervenției din Libia și ale călătoriei mele în America Latină, echipa a prezentat conceptele preliminare ale unui atac asupra complexului din Abbottabad. Aveam practic două variante. Prima era să punem la pământ complexul bombardându-l cu avioane de vânătoare. Avantajele acestei abordări erau evidente: nici o viață de american nu ar fi fost amenințată pe sol pakistanez. Public, cel puțin, această variantă ne oferea chiar și șansa unei dezmințiri, întrucât pakistanezii ar fi știut cu siguranță cine erau autorii atacului, dar ar fi putut mai lesne să nege că ar fi știut, ceea ce ar fi ajutat la domolirea furiei poporului lor.

Studiind detaliile unui atac cu rachete ne-am dat seama că dezavantajele erau semnificative. Dacă am fi distrus complexul, cum era să știm că bin Laden se ascundea cu adevărat acolo? Dacă al-Qaeda nega faptul că bin Laden ar fi fost ucis, cum puteam explica aruncarea în aer a unei construcții din inima Pakistanului? Mai mult decât atât, existau bănuieli că în complexul de la Abbottabad trăiau cinci femei și 20 de copii, alături de patru bărbați adulți, ori atacul nu avea să distrugă doar complexul, dar și multe locuințe din jurul lui. La scurt timp după începerea

ședinței, i-am spus adjunctului statului major, Hoss Cartwright, că aflasem destule informații: nu aveam de gând să autorizez uciderea a peste 30 de oameni în condițiile în care nici măcar nu eram siguri că bin Laden se ascundea în complex. În cazul unui atac aerian, era nevoie de un plan mult mai precis.

A doua opțiune era autorizarea unei misiuni de operațiuni speciale în cursul căreia o echipă de elită avea să zboare în secret în Pakistan, cu elicopterul, avea să efectueze un raid asupra complexului după care să plece din Pakistan înainte ca poliția și armata să aibă timp să reacționeze. Pentru a păstra secretul operațiunii și șansa de a dezminți în caz de eșec, era nevoie de aprobarea CIA mai degrabă decât de cea a Pentagonului. Pe de altă parte, pentru o misiune cu riscuri de o asemenea amploare aveam nevoie de un militar de excepție, motiv pentru care l-am convocat pe vice-amiralul William McRaven de la Departamentul Apărării și șef al Comandamentului de Operațiuni Speciale (JSOC) să ne explice în detaliu ce ar fi însemnat un raid.

Șansa de a lucra îndeaproape cu bărbații și femeile din forțele armate americane, de a fi martor la munca lor de echipă și a vedea sentimentul datoriei ce îi anima, a fost unul din cele mai onorante aspecte din primii mei doi ani de președinție. Dacă ar trebui să aleg un singur om care să reprezinte tot ceea ce este bun în armata americană, Bill McRaven ar fi acea persoană. Un bărbat în jur de 55 de ani, cu un chip prietenos și deschis, cu un umor sec și o atitudine directă și hotărâtă, îmi amintea de un Tom Hanks grizonant – dacă Tom Hanks ar fi fost un pușcaș marin de carieră. La fel ca și predecesorul lui de la JSOC, Stan McChrystal, al cărui adjunct fusese, McRaven contribuise la elaborarea manualului de operațiuni speciale. De fapt, cu 18 ani în urmă, pentru teza lui de doctorat, McRaven studiasse o serie de operațiuni tip comando din secolul XX, inclusiv o operațiune de salvare a lui Mussolini, comandată de Hitler în 1943, și operațiunea de eliberare a ostaticilor de la Entebbe condusă de trupele israeliene în 1976 – examinând condițiile în care o formațiune mică de soldați bine antrenați putea face uz de camuflaj pentru a-și menține superioritatea pe termen scurt asupra unor forțe armate mult mai mari și mai bine echipate.

McRaven a dezvoltat un model de operațiuni speciale care au modelat strategia militară americană din toată lumea. De-a lungul carierei sale bogate, a comandat personal și a executat peste 1 000 de misiuni speciale în cele mai periculoase locuri, iar mai recent a vânat teroriști de temut din Afghanistan. De asemenea,

era cunoscut pentru stăpânirea de sine dovedită sub presiune. În calitate de căpitan al pușcașilor marini, supraviețuise unui accident în urma unui salt cu parașuta, când rămăsese semiconștient, pentru că plonjase 1 200 de metri înainte ca parașuta să se deschidă. (Și-a rănit spatele, mușchii de la picioare și tendoanele din pelvis.) Cu toate că CIA a pus bazele unor echipe proprii de operațiuni interne speciale, Leon a ales să se consulte cu McRaven în trasarea schemei unui raid asupra obiectivului din Abbottabad. Asta pentru că ajunsese la concluzia că nici un agent CIA nu ar fi putut să egaleze priceperea și experiența echipei de pușcași marini ai lui McRaven și a recomandat un aranjament neobișnuit în care lanțul ierarhic pornea de la mine spre el, apoi spre McRaven, care urma să primească autoritate deplină în elaborarea și executarea misiunii, dacă hotărâam să mergem înainte.

Cu ajutorul datelor adunate prin imagini din satelit, CIA a construit o replică tridimensională la scară mică a complexului de la Abbottabad și, în timpul întâlnirii din martie cu McRaven, ne-a explicat cum avea să decurgă raidul: o formațiune de pușcași marini de elită urma să zboare cu elicopterele timp de aproape o oră și jumătate, sub protecția întinericului, de la Jalalabad, Afghanistan, până la ținta vizată, și avea să aterizeze exact în perimetrul complexului. Apoi urma să asigure întregul perimetru, toate punctele de acces, ușile și ferestrele înainte de a pătrunde în locuința principală cu trei etaje, urma să verifice incinta și să neutralizeze orice semn de rezistență. Planul era să îl captureze sau chiar să-l ucidă pe bin Laden, după care să zboare înapoi, oprindu-se pentru alimentare undeva în Pakistan înainte de a se întoarce la baza de la Jalalabad. La sfârșitul prezentării făcute de McRaven, l-am întrebat dacă echipa lui avea să reușească să ducă la îndeplinire misiunea.

„Domnule, deocamdată am schițat doar un concept“, mi-a spus el. „Nu pot spune nimic sigur până n-o să mă consult cu o echipă cu care să fac simulări, abia după aceea voi ști dacă operațiunea la care mă gândesc acum este viabilă. Nu vă pot spune nici cum vom pătrunde în complex, nici cum vom ieși, pentru asta avem nevoie de planuri detaliate din partea aviației. Tot ce vă pot spune este că dacă ajungem acolo, putem executa un raid reușit. Dar nu pot recomanda misiunea propriu-zisă până când nu analizez și eu situația.“

Am încuviințat din cap. „Atunci să o analizăm.“

Două săptămâni mai târziu, pe 29 martie, ne-am întâlnit din nou, iar McRaven mi-a raportat că este încrezător că raidul va putea fi executat. Părăsirea perimetrului, pe de altă parte, avea să

fie un pic mai complicată. Bazându-se pe experiența lui din raiduri similare și din simulările preliminare, era sigur că echipa avea să ducă misiunea la bun sfârșit înainte ca autoritățile pakistaneze să prindă de veste. Oricum, am avut în vedere toate scenariile în care presupunerile noastre s-ar fi putut dovedi incorecte. Ce puteam face dacă luptătorii pakistanezi ar fi interceptat elicopterele noastre, fie la începutul, fie la sfârșitul misiunii? Dacă bin Laden se afla în complex, dar se ascundea într-o cameră de refugiu, motiv pentru care timpul dedicat de echipa operațiunilor speciale s-ar fi prelungit? Cum ar fi răspuns echipa noastră dacă poliția sau forțele militare din Pakistan ar fi înconjurat complexul în timpul raidului?

McRaven a accentuat faptul că planul lui se baza pe premisa că echipa trebuia să evite un schimb de focuri cu autoritățile pakistaneze; iar dacă autoritățile aveau să ne confrunte la sol, sfatul lui era ca pușcașii marini să rămână pe loc și să nu opună rezistență, așteptând ca diplomații noștri să negocieze o ieșire în siguranță. Apreciam foarte mult abordarea propusă de el, care era încă un exemplu de prudență din partea comandanților noștri. Numai că, dată fiind precaritatea relațiilor dintre Statele Unite și Pakistan, atât Bob Gates, cât și eu ne-am exprimat îndoielile serioase pe care le aveam legate de strategie. Atacurile cu drone americane împotriva obiectivelor al-Qaeda din cadrul FATA generaseră o opoziție crescândă din partea cetățenilor pakistanezi. Sentimentul antiamerican fusese și mai mult inflammat la sfârșitul lunii ianuarie, când un colaborator CIA pe nume Raymond Allen Davis ucisese doi bărbați înarmați care se apropiaseră de automobilul lui în orașul Lahore, foarte aglomerat, și declanșase proteste furioase împotriva prezenței CIA în Pakistan, ceea ce condusese la două luni de relații diplomatice tensionate în timp ce negociasem eliberarea lui Davis. I-am avertizat pe McRaven și pe cei din echipă că nu aveam de gând să las soarta pușcașilor noștri marini în mâinile guvernului pakistanez, care avea să se lovească de o intensă presiune publică privind încarcerarea sau eliberarea soldaților americani – mai ales dacă se dovedea că bin Laden nici măcar nu se afla în complex. Așa că voiam un plan de execuție a raidului, oricare ar fi fost, poate chiar cu includerea a două elicoptere de rezervă în sprijinul echipei din complex.

Înainte de a încheia ședința, Hoss Cartwright mi-a prezentat o nouă variantă a unui atac aerian, mult mai precis, care se folosea de drone ce aveau să lanseze rachete de mici dimensiuni, de câte șase kilograme, direct spre Pribeag, în timp ce acesta își făcea plimbarea zilnică. Cartwright era de părere că pagubele colaterale

aveau să fie minime, și, dată fiind experiența soldaților noștri în urmărirea agenților teroriști operativi, era optimist în privința executării misiunii și a evitării riscurilor inerente oricărui raid.

Urma acum să discutăm posibilele cursuri de acțiune. McRaven avea să supravegheze construcția unei replici în mărime naturală a complexului Abbottabad la Fort Bragg, Carolina de Nord, unde echipa de pușcași marini urma să execute câteva simulări. În cazul în care autorizam raidul, cea mai bună perioadă ar fi fost primul weekend din luna mai, a spus el, când nopțile fără lună ar fi asigurat trupelor noastre o acoperire suplimentară. Mai erau de lămurit câteva aspecte legate de faptul că fiecare pas pe care îl făceam în planificarea și pregătirea operațiunii, fiecare zi care trecea, adăuga mai multe nume listei cu cei care cunoșteau intențiile noastre. I-am anunțat pe McRaven și pe Cartwright că nu eram încă pregătit să iau o decizie asupra opțiunii pe care aveam s-o punem în practică, dacă aveam să o punem în practică. Dar, în scopul planificării, am spus: „Porniți de la premisa că misiunea este aprobată”.

În tot acest timp, activitățile de la Casa Albă se desfășurau normal. Urmăream situația din Libia, războiul din Afghanistan și criza datoriei grecești, criză ce izbucnise din nou și începea să afecteze piața americană. Într-una din zile, întorcându-mă din Camera Situațiilor m-am întâlnit cu Jay Carney, care îl înlocuise pe Robert Gibbs în poziția de secretar de presă. Jay era un fost jurnalist care stătuse mereu în rândul din față la tot felul de momente istorice. Relatase evenimentele legate de destrămarea Uniunii Sovietice în calitate de corespondent la Moscova al revistei *Time* și fusese alături de președintele Bush în aeronava Air Force One în dimineața zilei de 11 septembrie. Acum îmi spunea că petrecuse o parte din informarea de presă zilnică jonglând cu întrebările referitoare la validitatea certificatului meu de naștere.

Trecuse mai mult de o lună de când Donald Trump se insinuase în dialogul politic național. Atât eu, cât și consilierii mei am crezut că, după ce vor fi întors subiectul pe toate părțile, cei din presă aveau să obosească și să depășească obsesia pentru originile mele. Cu toate acestea, precum algele dintr-o apă stătătoare, numărul articolelor pe marginea acestor cugetări conspiraționiste părea să crească de la o săptămână la alta. Televiziunile prin cablu difuzau segmente extinse despre Trump și teoriile lui. Corespondenții politici căutau unghiuri noi de abordare sociologică a teoriei originii și a impactului asupra campaniei mele pentru a fi reale, sau

(cu o ironie abia recunoscută) asupra știrilor din lumea aface-rilor. Un subiect major de dezbatere a fost faptul că documentul pe care l-am dat publicității în 2008 era un exemplar „în formulă simplificată” a certificatului meu de naștere, un document standard emis de autoritățile statului Hawaii care putea fi folosit pentru obținerea unui pașaport, a unui cod numeric personal sau a unui permis auto. Potrivit lui Trump și adepților teoriei sale, documentul în formulă simplificată nu dovedea nimic. Eram permanent întrebați de ce nu prezentasem versiunea originală, completă a certificatului meu de naștere? Era cumva acolo vreo informație pe care o scosesem din versiunea simplificată? Adică vreun indiciu că eram musulman? Fusesse oare versiunea originală falsificată? Ce avea Obama de ascuns?

În cele din urmă, am decis că se ajunsese prea departe. L-am sunat pe Bob Bauer, consilierul de la Casa Albă, și l-am rugat să obțină originalul certificatului meu de naștere, în versiune completă, de la arhivele din Hawaii. După care i-am anunțat pe David Plouffe și pe Dan Pfeiffer că intenționez să fac public documentul și să fac și o declarație de presă pe marginea acestui subiect. Era o idee neinspirată, după părerea lor, pentru că n-aș fi făcut decât să alimentez în continuare speculațiile. În plus, să răspund unor acuze atât de grave era sub demnitatea mea, ca om și ca președinte.

„Tocmai despre asta este vorba”, am spus.

Pe data de 27 aprilie, am urcat la pupitrul din camera presei a Casei Albe și am salutat jurnaliștii. Am început prin a puncta faptul că rețelele naționale de televiziune decisese să își întrerupă programul obișnuit pentru a transmite live conferința de presă, lucru pe care nu prea obișnuiau să îl facă. Am vorbit despre faptul că, în urmă cu două săptămâni, când republicanii din Camera Reprezentanților emisese propuneri bugetare în contrast izbitor cu cele propuse de mine, cu un profund impact asupra națiunii, știrile fuseseră dominate de subiectul certificatului meu de naștere. Am făcut, de asemenea, observația că America se confrunta cu mari provocări și decizii, că era cazul să ne așteptăm la debateri serioase și la conflicte uneori înverșunate și că eram sigur că depindea numai de noi să conturăm un viitor mai bun pentru națiunea americană.

„Nu vom putea face toate aceste lucruri dacă ne lăsăm distrași”, am spus. „Nu vom putea face asta dacă ne pierdem timpul acuzându-ne unii pe alții. Nu vom putea face nimic dacă vom continua să inventăm probleme și să negăm realitatea faptelor. Nu ne vom putea rezolva problemele dacă ne lăsăm manipulați

de circari și scandalagii de bălci.“ M-am uitat atent la toți cei prezenți. „Știi că vor exista oameni pentru care, indiferent de ce am spune, subiectul va continua să existe. Eu mă adresez acum vastei majorități a americanilor, dar și presei. Nu avem timp de astfel de prostii. Avem lucruri mult mai importante de făcut. Eu am lucruri mult mai bune de făcut. Avem probleme mult mai importante de rezolvat. Și sunt convins că le putem rezolva, dar va trebui să ne concentrăm asupra lor – nu asupra prostiilor.“

S-a așternut tăcerea. Am ieșit pe ușa glisantă care ducea în birourile echipei de comunicare, unde m-am întâlnit cu un grup de jurnaliști mai tineri din corpul nostru de presă și care ascultaseră declarația mea la televizor. Toți aveau între 20 și 30 de ani. Unii dintre ei lucraseră pentru campania mea; alții se alăturaseră de curând administrației, animați de ideea de a-și servi țara. M-am oprit și i-am privit pe fiecare în parte în ochi.

„Suntem mai presus de toate astea“, le-am spus. „Să nu uitați asta.“

A doua zi, în Camera Situațiilor Speciale, am analizat cu echipa variantele finale ale operațiunii Abbottabad care urma să se declanșeze în acel weekend. La începutul săptămânii, îi dădusem lui McRaven permisiunea de a trimite echipa de pușcași marini și forțele de asalt cu elicopterul spre Afghanistan, iar acum tot grupul se afla la Jalalabad așteptând noi ordine. Pentru a mă asigura că CIA analizase cum se cuvine misiunea, Leon și Mike Morrell l-au rugat pe Mike Leiter, șeful Centrului Național de Combateră a Terorismului, să strângă o echipă de experți care să studieze în detaliu informațiile disponibile despre complex și rezidenții acestuia, și să vadă dacă toate concluziile agenției se potriveau cu cele de la Langley. Leiter a raportat că echipa sa declarase că existau șanse de 40%–60% ca bin Laden să se ascundă acolo, în timp ce echipa CIA apreciasse că sunt șanse de 60 până la 80%. A urmat o discuție despre motivele discrepantei în evaluări. După câteva minute, am intervenit.

„Știi că încercăm să cuantificăm acești factori cât se poate de bine“, am spus. „Dar, până la urmă, șansele noastre sunt 50–50. Să-i dăm drumul.“

McRaven ne-a anunțat că pregătirile pentru raid fuseseră definitiv terminate, iar el și oamenii lui erau pregătiți. Cartwright a confirmat și el că opțiunea atacurilor cu drone fusese testată și putea fi activată în orice moment. Având toate aceste opțiuni aliniate, am rugat pe fiecare dintre cei prezenți să își exprime recomandarea.

Leon, John Brennan și Mike Mullen s-au declarat în favoarea raidului. Hillary a spus că din punctul ei de vedere șansele erau de 51 la 49, și a trecut cu minuțiozitate în revistă toate riscurile unui raid, accentuând pericolul ruperii relațiilor cu Pakistanul sau chiar de a ne trezi într-o confruntare cu armata pakistaneză. A mai adăugat că, în orice caz, având în vedere că aceasta era prima noastră pistă credibilă legată de bin Laden din ultimii zece ani, era de părere că era indicat să trimitem pușcașii marini.

Gates s-a pronunțat împotriva unui raid, dar era deschis unui atac cu drone. A adus în discuție precedentul din aprilie 1980, operațiunea numită Desert One, în care misiunea de a elibera cei 53 de ostatici americani din Iran se terminase catastrofal, după ce un elicopter militar american se prăbușise în deșert și opt soldați muriseră. El ne atrăgea astfel atenția asupra faptului că, indiferent de cât de bine era pus la punct un plan, genul acesta de operațiuni putea oricând lua un alt curs. Dincolo de riscul privind echipa, era preocupat și de faptul că o misiune eșuată ar fi avut un impact sever asupra războiului din Afghanistan. Ceva mai devreme anunțasem intenția lui Bob de a se retrage, după patru ani de activitate, din funcția de secretar al apărării, precum și intenția mea de a-l numi pe Leon în locul lui. În timp ce ascultam evaluarea sobră și bine argumentată a lui Bob, mi-am dat seama cât de valoros era acest om pentru mine.

Joe era și el împotriva unui raid, explicând că, date fiind riscurile mari, ar fi trebuit să amân orice decizie până în momentul în care serviciile secrete puteau afirma cu certitudine că bin Laden se ascundea în complex. Așa cum fusese cazul în mai toate deciziile pe care le luasem în calitate de președinte, am apreciat dorința lui Joe de a cântări atmosfera și de a pune întrebări dificile, uneori, pur și simplu, pentru a-mi lăsa un răgaz să mă gândesc mai bine la ce am de făcut. Știam, de asemenea, că Joe, ca și Gates, fusese în Washington în timpul operațiunii Desert One. Nu puteam decât să-mi imaginez cam ce amintiri avea din acea perioadă: familiile îndoliate, lovitura suferită de prestigiul american, reproșurile și prezentarea lui Jimmy Carter drept un președinte iresponsabil și slab pentru că autorizase misiunea. Carter nu și-a mai revenit niciodată după aceea din punct de vedere politic. Ceea ce mi se transmitea, subliminal, era faptul că puteam avea aceeași soartă ca Jimmy Carter.

Le-am spus oamenilor că le voi comunica decizia mea a doua zi de dimineață. Dacă mă hotăram asupra unui raid, voiam să mă asigur că McRaven dispunea de cea mai largă fereastră pentru

a stabili momentul declanșării misiunii. Tom Donilon m-a însoțit înapoi în Biroul Oval, cu obișnuitele lui dosare și caiete la subraț. Am verificat împreună lista de articole necesare pentru weekendul ce urma. Pregătise, împreună cu Brennan, câte un scenariu pentru fiecare situație neprevăzută. Citeam pe chipul lui tensiune și nervozitate. Ocupa de șapte luni funcția de consilier pe probleme de securitate și încerca să facă mai multă mișcare și să bea mai puțină cafea, dar era o luptă pierdută pentru el. Eram uluit de capacitatea lui Tom de a munci, de a ține minte toate detaliile, de a parcurge volume întregi de memorii și de telegrame și de date, de a rezolva atâtea neînțelegeri și ciocniri între agenții, și toate acestea pentru ca eu să am atât informația necesară, cât și răgazul mental de a-mi putea face treaba. La un moment dat, l-am întrebat pe Tom de unde își lua puterea și hărnicia, iar el mi-a răspuns că era o chestiune de educație. Crescuse într-o familie de muncitori irlandezi, muncise la rândul lui pentru a-și plăti facultatea și lucrase pentru diverse campanii politice, ajungând, în cele din urmă, un reductibil expert în politică externă; în ciuda reușitelor sale, simțea în continuare nevoia de a demonstra de ce este în stare, îngrozit fiind de un eșec.

Atunci am râs și i-am spus că îl înțeleg prea bine.

În seara aceea, la cină, Michelle și fetele au fost într-o formă grozavă, m-au tachinat tot timpul despre „obiceiurile” mele – despre felul în care mâncam alune, luând câteva în palmă și scuturându-le puțin înainte de a le mânca; despre faptul că purtam mereu aceleași sandale vechi prin casă; despre faptul că nu-mi plăceau dulciurile („Tati nu crede în lucruri delicioase... e prea multă bucurie în ele”). Nu-i spuseseam încă lui Michelle despre decizia pe care urma s-o iau, pentru că nu dorisem s-o încarc cu povara unui secret înainte de a ști clar ceea ce aveam de făcut, iar, cu toate că eram mai agitat decât de obicei, ea nu a observat. După ce le-am spus noaptea bună fetelor, m-am retras în Sala Tratatelor și am pornit televizorul pentru un meci de baschet, urmărind mingea cu privirea în timp ce în mintea mea se derulau mai multe scenarii pentru o ultimă dată.

Adevărul e că luasem deja o decizie cu cel puțin două săptămâni în urmă; fiecare ședință îmi întărise convingerea că nu greșeam. Nu eram în favoarea unui atac cu drone, nici măcar unul atât de precis cum era cel planificat de Cartwright, pentru că aveam sentimentul că nu merita să riscăm atât de mult fără a avea confirmarea faptului că bin Laden fusese ucis. Eram, totodată, sceptic în privința acordării unui interval mai mare de timp serviciilor secrete, dat fiind că lunile pe care le pierdusem cu monitorizarea complexului

nu scosese ră la iveală informații noi. Dincolo de toate acestea, având în vedere că planurile erau definitive, mă îndoiam că mai puteam păstra secretul acțiunii pentru încă o lună.

Singura întrebare care se ridica era dacă să autorizez sau nu raidul. Eram conștient de riscurile pe care misiunea le implica. Știam și că puteam atenua riscurile, dar nu le puteam elimina total. Aveam încredere oarbă în Bill McRaven și pușcașii lui. Știam că în deceniile ce trecuseră de la Desert One și în anii ce urmaseră incidentului *Elicopter la pământ* din Somalia, capacitățile forțelor speciale americane suferiseră modificări. Cu toate greșelile strategice și politicile păguboase care marcaseră războaiele din Irak și Afghanistan, se remarcase totuși o anumită structură de profesioniști care dusesse la bun sfârșit operațiuni nenumărate și învățase să facă față oricărei situații imaginabile. Prin priceperea și profesionalismul lor, pușcașii marini aveau să găsească o cale de ieșire în siguranță din Abbottabad, eram sigur de asta, chiar dacă unele din calculele și presupunerile noastre s-ar fi dovedit incorecte.

L-am urmărit pe Kobe Bryant aruncând la coș o minge care s-a lovit mai întâi de panou. Echipa Lakers juca împotriva echipei Hornets, în primele meciuri de play-off. Vechiul orologiu de pe peretele Sălii Tratatelor ticăia încet. În ultimii doi ani, luasem nenumărate decizii, legate de instabilitatea sistemului bancar, de Chrysler, de pirăți, de Afghanistan și de reforma sănătății. Mă familiarizasem astfel – deși nu mă putusem obișnui niciodată – cu atâtea feluri în care puteai eșua. Tot ce făceam sau făcusem implica riscuri, pe care le cântăream în tăcere, seara târziu în aceleași încăpere în care mă aflam și acum. Știam că nu aș fi putut conduce un proces mai potrivit de evaluare a șanselor și că eram înconjurat de oameni de ispravă care mă ajutaseră să cântăresc aceste șanse. Mi-am dat seama că toate greșelile pe care le făcusem și toate încurcăturile pe care le rezolasem mă pregătiseră pentru acest moment. Și, cu toate că nu puteam garanta rezultatul, eram pe deplin pregătit și încrezător în decizia mea.

A doua zi, pe 29 aprilie, într-o vineri, am fost mai mult pe drumuri. Trebuia să ajung la Tuscaloosa, în Alabama, pentru a vedea la fața locului efectele devastatoare ale unei tornade, apoi trebuia să plec la Miami, unde urma să țin un discurs. Între timp, era programat să le duc pe Michelle și pe fete la Cape Canaveral pentru a urmări ultima lansare a navetei spațiale *Endeavour* înainte ca aceasta să fie scoasă din funcțiune. Înainte de a pleca, am trimis un e-mail prin

care îi rugam pe Tom, Denis, Daley și Brennan să se întâlnească cu mine în Sala Recepțiilor Diplomatiei. M-au prins exact în momentul în care familia mea se îndrepta spre Peluza de Sud, unde aștepta elicopterul Marine One. Cu zgomotul elicopterului în fundal (pe care se suprapunea și o mică ceartă între Sasha și Malia), am dat oficial undă verde pentru misiunea Abbottabad, punând accent pe faptul că McRaven deținea controlul operațional total și că doar el avea să fie cel care urma să stabilească ora exactă a raidului.

Lucrurile nu mai țineau de mine acum, chiar mă bucuram că plec din Washington, fie și pentru o zi, că îmi pot ocupa mintea și cu alte treburi și că pot aprecia munca altora. La începutul săptămânii, o furtună cu puteri monstruoase măturase statele din sud-est, tornadele iscate ucigând peste 300 de oameni, ceea ce însemna că aveam de-a face cu cel mai ucigător dezastru natural de la Uraganul Katrina încoace. O tornadă cu diametrul de 2,4 kilometri lovise cu o viteză de 305 km/h statul Alabama, distrugând mii de locuințe și sedii de firme.

Am aterizat la Tuscaloosa, unde am fost întâmpinat de directorul Agenției Naționale pentru Gestionarea Situațiilor de Urgență (FEMA), un tip solid, modest, originar din Florida, pe nume Craig Fugate și, împreună cu oficialii de stat și locali, am traversat cartierele care arătau de parcă fuseseră sub bombardament. Am vizitat un centru de refugiați și am consolat familiile care pierduseră tot ceea ce avuseseră. În ciuda dezastrului, aproape fiecare persoană cu care am stat de vorbă – de la guvernatorul republican al statului până la mămica ce își alina puiul – a avut numai cuvinte de apreciere față de reacția guvernului federal și a echipelor de intervenție care ajunseseră imediat la fața locului; fiecare cerere, oricât de neînsemnată, fusese rezolvată cu grijă și cu îndemânare. Nu eram deloc surprins, dat fiind că Fugate era unul dintre cei mai buni oameni ai mei, un funcționar civil serios, lipsit de orgolii, care nu se ascundea după scuze și care avea zeci de ani de experiență în dezastre naturale. Simțeam o oarecare satisfacție văzând că eforturile lui erau recunoscute, și asta a fost o dovadă în plus legată de ceea ce conta cu adevărat în guvernare, de acțiunile zilnice, aproape neștiute, ale oamenilor care nu doreau atenție și știau ce au de făcut și își duceau misiunea la capăt cu mândrie.

Când am ajuns la Cape Canaveral, am aflat cu dezamăgire că NASA fusese nevoită să anuleze lansarea navetei spațiale în ultimul moment din cauza problemelor unei unități auxiliare de alimentare, dar familia noastră a avut totuși ocazia de a-i întâlni pe

astronauți și de-a petrece ceva timp cu Janet Kavandi, directoarea operațiunilor echipajelor de zbor de la Centrul Spațial Johnson din Houston, și care venise și ea în Florida pentru lansare. Copil fiind, fusesem fascinat de explorarea spațiului, iar ca președinte una din prioritățile mele fusese aceea de a evidenția valoarea științei și a ingineriei ori de câte ori aveam ocazia, și am organizat chiar și un târg anual de știință la Casa Albă, unde studenții veneau să expună cu mândrie roboți, rachete și mașini alimentate cu energie solară. Am încurajat, de asemenea, NASA să colaboreze cu societățile comerciale în vederea călătoriilor în spațiu pe orbită joasă. Acum le priveam pe Malia și Sasha ascultând-o cu atenție, cu ochi mari, pe Kavandi, în timp ce aceasta le explica cât personal și câtă muncă erau dedicate unei singure lansări și le povestea despre propria călătorie, de la fetiță crescută la o fermă de vite din Missouri, fascinată în copilărie de cerul nopții, la astronautul care zburase în trei misiuni spațiale.

Ziua s-a terminat cu ceremonia de absolvire a studenților din Miami Dade, o universitate ce reunea 170 000 de studenți în opt campusuri, cea mai mare universitate din țară. Președintele Eduardo Padron frecventase cursurile școlii în anii 1960, când era doar un tânăr emigrant cubanez, cu puține cunoștințe de limbă engleză și fără șanse la educație superioară. După ce obținuse diploma de profesor asociat acolo și apoi finalizase un doctorat în economie la Universitatea din Florida, refuzase slujbe foarte bănoase în sectorul privat pentru a se întoarce la Miami Dade, unde, timp de 40 de ani, își făcuse o misiune din a acorda tinerilor aceleași șanse pe care le avusese el. El a descris facultatea ca pe „o fabrică de visuri” pentru studenții lui care veneau din familii latino, afro-americane și de imigranți cu venituri mici, primii copii din familiile lor care mergeau la facultate. „Nu abandonăm pe nimeni”, mi-a spus el, „și datoria noastră este de a-i învăța și pe ei să nu abandoneze.” M-am simțit extrem de inspirat de generozitatea viziunii lui.

În discursurile pe care le-am adresat studenților în seara aceea, am vorbit despre idealul american: despre faptul că realizările lor stăteau mărturie ambiției noastre individuale de a ne depăși condiția, precum și capacității noastre colective de a trece peste diferențe și de a face față provocărilor vremurilor noastre. Mi-am amintit o întâmplare din copilăria mea, când stăteam pe umerii bunicului meu și fluturam un mic steag american în mijlocul unei mulțimi adunate pentru a-i întâmpina pe astronauții uneia dintre misiunile spațiale Apollo, după o amerizare reușită în apele insulelor

Hawaii. Acum, 40 de ani mai târziu, le povesteam absolvenților că fiicele mele avuseseră șansa de a se întâlni cu reprezentanți ai noii generații de exploratori în spațiu. Am reflectat asupra schimbărilor petrecute în America din copilăria mea până acum; viața făcuse un ciclu complet – diplomele lor, faptul că fusesem ales președinte, toate acestea erau dovezi ale faptului că America dăinuiește.

Studentii și părinții lor au izbucnit în urale, fluturând stegulețe în culorile Americii. M-am gândit la țara pe care tocmai o descriesem – o Americă plină de speranță, generoasă, curajoasă, o Americă accesibilă tuturor. Eram cam de aceeași vârstă cu acești absolvenți atunci când începusem să cred cu sfințenie în această idee. Și, mai mult de dragul lor decât pentru mine, îmi doream din tot sufletul să fie adevărat.

Mă simțisem încărcat de energie și optimism în timpul călătoriei de vineri, dar știam că, odată întors la Washington – unde sâmbătă urma să particip împreună cu Michelle la Cina Corespondenților de Presă de la Casa Albă –, starea mea avea să se schimbe. Găzduită de corpul de presă al Casei Albe, cina – la care participase fiecare președinte american cel puțin o dată, începând cu Calvin Coolidge – fusese inițial gândită pentru a le oferi jurnaliștilor și celor despre care aceștia scriau o șansă de a-și lăsa divergențele deoparte, pentru o seară, și de a se simți bine. Cu timpul, după ce știrile și lumea divertismentului au început să se îngemăneze, adunarea anuală se transformase într-o versiune a Met Gala sau a Oscarurilor de la Casa Albă, incluzând un spectacol al unui comedian, transmis prin cablu, și reunind circa 2 000 de jurnaliști, politicieni, magnați și oficiali din administrație, plus o pleiadă de celebrități de la Hollywood care se înghesuiau într-o sală de bal pentru a sporovăi, a fi văzute și a asculta un discurs din partea președintelui, discurs care semăna mai mult cu un număr stand-up, în care acesta își tachina rivalii și glumea pe seama ultimelor evenimente politice ale zilei.

Într-o vreme când oamenii din întreaga țară încercau încă să își găsească un loc de muncă, să-și păstreze casele și să-și plătească facturile, după criza economică, prezența mea la un astfel de eveniment exclusivist și extravagant mi s-a părut mereu stânjenitoare din punct de vedere politic. Dar, pentru că fusesem prezent în ultimii doi ani, știam că nu puteam să risc apariția unor suspiciuni în cazul în care aș fi refuzat invitația în ultimul moment; deși știam că McRaven urma să se alătore curând echipei sale de pușcași marini din Jalalabad și, că în câteva ore, era posibil

să lanseze operațiunea, trebuia să fac tot posibilul să mă comport ca și cum totul era normal, dat fiind că sala era plină de reporteri. Din fericire, clovnul numărul unu al națiunii fusese invitat să ia loc la masa *Washington Post* în acea seară, iar aceia dintre noi care știam ce se pune la cale am avut un sentiment de ușurare când l-am văzut pe Donald Trump intrând pe ușă, fiind practic o garanție că presa nu avea să abordeze subiectul Pakistanului.

Într-o oarecare măsură, publicarea certificatului meu de naștere în original și dojana pe care o adresasem jurnaliștilor în sala de conferințe a Casei Albe avusese efectul scontat: Donald Trump fusese nevoit să recunoască faptul că acum era convins că mă născusem în Hawaii, dar a ținut să-și asume meritul de-a mă fi obligat – în numele poporului american – să-mi dovedesc originea. Întreaga controversă a originii mele rămăsese întipărită în mintea oamenilor, așa cum s-a dovedit și în acea sâmbătă când m-am întâlnit cu Jon Favreau și echipa de scriitori care mi-au pregătit speech-ul și care habar nu aveau de operațiunea ce urma. Au scris un monolog inspirat, cu toate că am fost puțin tulburat de o frază care atingea subiectul adepților teoriei originilor și care sugera că Tim Pawlenty, fostul guvernator republican de Minnesota care cocheta cu ideea de a candida la președinție, ascunsese faptul că numele lui complet era de fapt „Tim bin Laden Pawlenty”. L-am rugat pe Favre să schimbe „bin Laden” cu „Hosni”, dat fiind că situația actuală a lui Mubarak era mai potrivită. Mi-am dat seama că nu considera modificarea mea drept o îmbunătățire, dar nu m-a contrazis.

Spre sfârșitul după-amiezii, l-am sunat pe McRaven, care m-a anunțat că din cauza ceții din Pakistan intenționa să aștepte până duminică pentru demararea acțiunii. M-a asigurat că totul era în ordine și că echipa lui era pregătită. L-am spus că nu acesta era motivul apelului meu.

„Spune-le tuturor din echipă cât de mult îi apreciez”, am zis.

„Da, domnule.”

„Bill”, am mai spus, căutând cuvintele potrivite prin care să-mi exprim aprecierea. „Chiar te rog să le transmiți.”

„Așa voi face, domnule președinte”, a răspuns.

În seara aceea am mers cu Michelle în coloana oficială pe Dealul Capitoliului, am făcut fotografii cu diverse VIP-uri și am petrecut vreo două ore pe o estradă, în timp ce oaspeții, printre care Rupert Murdoch, Sean Penn, John Boehner și Scarlett Johansson, savurau un pahar de vin și o friptură cam prea făcută. Mi-am păstrat zâmbetul, în timp ce în mintea mea făceam un fel de echilibristică,

cu gândul la mii de kilometri distanță. Când mi-a venit rândul să vorbesc, m-am ridicat și am luat hârtiile. Cam pe la jumătatea discursului, mi-am îndreptat atenția asupra lui Trump.

„Știi că a fost ținta unor critici în ultima vreme“, am spus, „dar nimeni nu e mai fericit, mai mândru decât *the Donald* de faptul că problema certificatului de naștere a fost lămurită. Și asta pentru că acum se poate concentra pe probleme care sunt cu adevărat importante, de genul: A fost aselenizarea o făcătură? Ce s-a întâmplat de fapt la Roswell? Și, mai ales, unde sunt Biggie și Tupac?“ Sala a izbucnit în râs, iar eu am continuat în aceeași notă, observând „acreditările și experiența“ lui ca gazdă a emisiunii *Celebrity Apprentice* și felicitându-l pentru modul în care gestionase faptul că „o anumită echipă de bucătari nu a impresionat juriul de la Omaha Steaks cu fripturile lor... Acestea sunt decizii care și pe mine m-ar ține treaz toată noaptea. Felicitări, domnule. Felicitări!“

Publicul a început să huiduie în timp ce Trump a rămas tăcut, cu un zâmbet forțat pe chip. N-aș putea spune ce-i trecea prin minte în acele minute în care îl umileam public. Tot ce știu e că prindea la public, iar în Statele Unite din 2010, aceasta era o formă de putere. Trump se folosea de o monedă care, oricât de lipsită de valoare ar fi fost, părea să câștige cât mai mult teren de la o zi la alta. Aceiași reporteri care au râs la glumele mele aveau să-i acorde, în continuare, spațiu de emisie. Iar editurile s-ar fi bătut pe prezența lui.

Depart de a se simți ostracizat pentru enormitățile pe care le debita, Trump era mai mare ca niciodată.

A doua zi dimineață, m-am trezit înainte de telefonul obișnuit din centrala Casei Albe. Luasem o măsură neobișnuită, aceea de a anula tururile publice din Aripa de Vest din ziua aceea, pornind de la prezumția că urma să avem ședințe importante în timpul zilei. M-am decis să joc o scurtă partidă de golf cu Marvin, așa cum făceam de obicei în diminețile liniștite de duminică, mai ales pentru a transmite un semnal că era o zi obișnuită, dar și pentru a ieși la aer și a nu mai sta cu ochii pe ceas în Sala Tratatelor, așteptând lăsarea întinericului în Pakistan. Era o zi răcoroasă și fără vânt și am pierdut trei din cele patru mingi în pădure. Întors la Casa Albă, m-am dus să vorbesc cu Tom. Acesta era deja în Camera Situațiilor de Urgență, împreună cu restul echipei, unde totul era pregătit pentru a putea reacționa conform desfășurării evenimentelor. Am preferat să nu-i sâcâi cu prezența mea și l-am rugat să mă anunțe de îndată ce elicopterele decolau cu echipa de pușcași

marini. M-am dus în Biroul Oval, unde am citit câteva documente, dar, pentru că nu mă puteam concentra, am citit același rând de nenumărate ori. I-am sunat pe Reggie, Marvin și Pete Rouse – toți erau deja informați asupra evenimentelor în desfășurare – așa că ne-am așezat la masa din sufrageria Biroului Oval să jucăm cărți.

La ora două după-amiază, ora Coastei de Est, două elicoptere Black Hawk ce fuseseră modificate pentru a fi mai bine camuflate au decolat de pe baza aeriană de la Jalalabad, cu 23 de pușcași marini la bord, împreună cu interpretul oficial al CIA – un american de origine pakistaneză – și un câine special antrenat pe nume Cairo, declanșând astfel operațiunea Tridentul lui Neptun. Au zburat timp de 90 de minute până la Abbottabad. Am părăsit sufrageria și m-am întors în Camera Situațiilor care fusese practic transformată într-un cartier general de război. Leon era în legătură directă cu noi prin videoconferință, din Langley, și ne transmitea informații din partea lui McRaven, care se afla în Jalalabad, în comunicare permanentă cu oamenii lui din echipa de pușcași marini. Atmosfera era tensionată, cum era de așteptat, iar Joe, Bill Daley și mare parte din echipa de securitate națională – inclusiv Tom, Hillary, Denis, Gates, Mullen și Blinken – erau deja la masa de conferințe. Am primit o actualizare a planurilor de notificare a Pakistanului și a altor țări privind strategiile diplomatice în ambele cazuri, de succes sau de eșec al misiunii. S-au făcut pregătiri pentru o înmormântare tradițională islamică în cazul în care bin Laden era ucis în timpul raidului, o înmormântare care urma să aibă loc pe mare, pentru a evita crearea unui loc de pelerinaj pentru jihadiști. După o vreme, mi-am dat seama că echipa nu făcea decât să comunice vechi informații doar pentru urechile mele. Preocupat de faptul că nu făceam decât să le distrag atenția, m-am dus înapoi, sus, unde am stat până pe la 3:30, când Leon m-a anunțat că elicopterele Black Hawk se apropiau de complex.

Echipa plănuise ca noi să urmărim în direct operațiunea, adică prin Leon, pentru că Tom era îngrijorat de reacția față de o comunicare directă între mine și McRaven, ceea ce ar fi creat impresia că încercam să micromanagez situația – o practică greșită și o problemă politică în caz de eșec. Când m-am întors în Camera Situațiilor, am văzut pe un monitor dintr-o sală mai mică de conferințe o transmisiune live cu imaginea complexului și i-am auzit vocea lui McRaven. Pe măsură ce elicopterele se apropiau de obiectiv, m-am ridicat de pe scaun. „Trebuie să văd asta”, am spus înainte să mă duc în camera alăturată, unde se afla acum

un general de brigadă, Brad Webb, îmbrăcat în uniforma albastră a forțelor aeriene, cu ochii ațintiți într-un calculator. A vrut să se ridice și să-mi ofere locul lui. „Ia loc“, l-am rugat, punându-i o mână pe umăr și așezându-mă pe un alt scaun. Webb i-a informat pe McRaven și pe Leon că eram alături de el și urmăream transmisiunea. Curând, toată echipa s-a înghesuit în camera respectivă.

A fost prima și singura oară, în calitate de președinte, când am urmărit o operațiune militară în desfășurare în timp real și vedeam imagini aproape fantomatice derulându-se pe ecran. Nu trecuse nici un minut de când începusem să mă uit la monitor când unul dintre elicopterele Black Hawk a început să coboare ușor și, înainte să-mi dau seama ce se întâmplă, McRaven ne-a anunțat că elicopterul pierduse pentru o clipă din înălțime și atinsese unul din zidurile complexului. Pentru o clipă m-a străbătut un fior de teamă. În mintea mea se desfășura un scenariu dezastruos – un elicopter prăbușit, pușcașii încercând să iasă din el înainte de a lua foc, un cartier rezidențial în care oamenii ieșeau în fugă din casele lor pentru a vedea ce se întâmplă în timp ce armata pakistaneză se apropia de locul dezastrului. Vocea lui McRaven m-a trezit din coșmar.

„O să fie bine“, a spus el, de parcă ar fi vorbit despre o mașină care lovise un cărucior de supermarket. „Pilotul este cel mai bun și va duce elicopterul la sol cu succes.“

Și exact așa s-a întâmplat. Ceva mai târziu aveam să aflu că elicopterul fusese prins într-un vortex provocat de temperaturi mai mari decât cele anticipate și că sistemul de aerisire a rotorului fusese blocat între pereții înalți ai complexului, forțându-i pe pilot și pe pușcașii marini de la bord să improvizeze o aterizare și o evacuare. (În realitate, pilotul poziționase intenționat coada elicopterului către zid, pentru a evita o prăbușire.) Dar tot ceea ce vedeam eu în acele momente erau siluete neclare, care se așezau rapid în pozițiile indicate și intrau în locuința principală. Timp de 20 de minute care mi s-au părut o eternitate, chiar și McRaven a avut o imagine limitată a evenimentelor – sau poate a ales doar să nu comenteze detaliile căutărilor din fiecare încăpere efectuate de echipa sa. Apoi, cu o rapiditate neașteptată, i-am auzit pe McRaven și pe Leon vorbind, aproape în același timp, rostind cuvintele pe care așteptam să le auzim – încununarea lunilor de planificare și a anilor de culegere de informații.

„Geronimo identificat... Geronimo EKIA.“

*Enemy Killed in Action*¹

Osama bin Laden – nume de cod „Geronimo” pentru această misiune – omul răspunzător pentru cel mai abominabil atac terorist din istoria Americii, omul care dispusese uciderea a mii de oameni și declanșase o perioadă tumultuoasă din istoria lumii, fusese adus în fața judecății de către o echipă de pușcași marini americani. În sala de conferințe s-au auzit câteva exclamații de uimire. Am rămas cu ochii lipiți de transmisiunea din monitor.

„L-am prins”, am spus cu voce aproape șoptită.

Timp de 20 de minute, nimeni nu s-a ridicat de pe scaun, până când echipa SEAL nu și-a terminat treaba: au așezat trupul lui bin Laden într-un sac special; au imobilizat cele trei femei și cei nouă copii prezenți și i-au interogat într-o altă parte a complexului; au adunat computerele, dosarele și alte materiale cu valoare informativă; apoi au atașat materiale explozibile elicopterului avariat, care avea să fie distrus și înlocuit de un elicopter militar Chinnok care survola zona, la mică depărtare. După decolarea elicopterelor, Joe m-a strâns de umăr.

„Felicitări, șefu”, mi-a spus el.

M-am ridicat și am făcut un semn din cap. Denis și-a lovit pumnul de al meu. Am dat mâna cu ceilalți din echipă. Am rămas totuși precauți, pentru că elicopterele se aflau încă în spațiul aerian pakistanez. Abia în jurul orei 6 seara, după ce elicopterele aterizaseră în siguranță la Jalalabad, am simțit că mă eliberez de starea de tensiune. La scurt timp după aceea, McRaven ne-a explicat într-o videoconferință că privea cadavrul chiar în momentul acela și că nu avea nici o îndoială că era vorba de bin Laden; programul de recunoaștere facială al CIA avea să indice același lucru. Pentru o confirmare suplimentară, McRaven l-a rugat pe un membru al echipei sale, înalt de 1,88 metri să se întindă lângă cadavru pentru a compara statura lui cu cea a lui bin Laden despre care se presupunea că ar fi avut 1,95 metri înălțime.

„Hai, nu mă omorî, Bill”, l-am tachinat eu. „După toată planificarea n-ai putut să aduci și tu o ruletă cu tine?”

Era prima glumă pe care mi-am permis s-o fac toată ziua, dar hohotele de râs n-au durat mult, iar fotografiile cu cadavrul lui bin Laden au început să circule în jurul mesei de conferințe. Am aruncat o scurtă privire: era el. În ciuda evidențelor, Leon și McRaven mi-au spus că nu puteam fi 100 la sută siguri până nu

¹ Inamicul ucis în acțiune (n.tr.)

primeam rezultatele testelor ADN, în maximum două zile. Am discutat despre amânarea anunțului oficial, dar relatări despre prăbușirea unui elicopter la Abbottabad începuseră să apară deja pe internet. Mike Mullen i-a telefonat comandantului armatei pakistaneze, generalul Ashfaq Parvez Kayani și, cu toate că dialogul a decurs politicos, Kayani a cerut să facem declarații publice clare despre raid și ținta acestuia cât mai curând posibil, pentru ca oamenii lui să poată ține sub control reacția publicului pakistanez. Conștienți de faptul că nu mai puteam pierde încă 24 de ore, am urcat la Ben pentru a-i dicta considerațiile mele despre ce urma să comunicăm națiunii mai târziu în seara aceea.

În următoarele ore, Aripa de Vest a funcționat cu toate motoarele pornite. În timp ce diplomații luau legătura cu guvernele altor țări, iar echipa noastră de comunicare se pregătea să anunțe presa, i-am sunat pe George W. Bush și pe Bill Clinton pentru a le da vestea și am ținut să îi spun lui Bush că misiunea nu era decât punctul culminant al unui proces lung și dificil început sub președinția lui. Cu toate că dincolo de Atlantic era deja trecut de miezul nopții, am luat legătura și cu David Cameron pentru a-i mulțumi pentru ajutorul susținut pe care cel mai apropiat aliat al nostru ni l-a dat încă de la începutul războiului din Afghanistan. M-am așteptat să am cea mai dificilă convorbire cu președintele ostil al Pakistanului, Asif Ali Zardari, pe care îl aștepta, de bună seamă, o reacție agresivă a concetățenilor lui în legătură cu violarea de către americani a suveranității Pakistanului. Dar când mi-a răspuns la telefon, mi-a transmis felicitări și întregul lui sprijin. „Oricare ar fi fost consecințele“, a spus el, „veștile sunt bune.“ Am simțit o reală emoție în glasul lui când și-a amintit că soția lui, Benazir Bhutto, fusese asasinată de extremiști care aveau legături dovedite cu al-Qaeda.

N-o văzusem deloc pe Michelle în ziua aceea. Reușisem s-o anunț mai devreme despre evenimentele în desfășurare, iar ea, în loc să aștepte în tensiune la Casa Albă, le lăsase pe Malia și pe Sasha în grija bunicii lor și ieșise să ia cina cu prietenele ei. Tocmai mă bărbierisem și îmi pusesem un costum curat și-o cravată, când ea a intrat pe ușă.

„Deci?“, a întrebat.

Am ridicat degetul mare în semn de reușită, iar ea mi-a zâmbit și m-a îmbrățișat. „Este nemaipomenit, iubitule“, a zis ea. „Chiar nemaipomenit. Cum te simți?“

„Deocamdată, ușurat“, am răspuns. „Dar mai întreabă-mă o dată peste vreo două ore.“

Înapoi în Aripa de Vest, m-am așezat la birou împreună cu Ben pentru a aduce ultimele modificări declarației mele. Îi menționasem câteva teme pe care trebuia să le ating. Am vrut să vorbesc despre frica împărtășită de toată lumea în ziua de 11 septembrie și despre unitatea din zilele ce urmaseră. Voiam să-i salut nu numai pe cei implicați direct în această misiune, ci și întreaga comunitate militară și a serviciilor secrete care au continuat să se sacrifice pentru siguranța noastră. Voiam, de asemenea, să subliniez din nou că lupta noastră era dusă împotriva al-Qaeda, nicidecum împotriva Islamului. Am vrut să închei reamintind lumii, dar și nouă înșine, că America își face datoria și că noi toți, ca națiune, putem înfăptui lucruri mărețe.

Ca de obicei, Ben a luat toate frânturile mele de gânduri și a scris un discurs în mai puțin de două ore. Știam că discursul acela era foarte important pentru el, dat fiind că, după prăbușirea Turnurilor Gemene, traiectoria lui în viață s-a schimbat categoric, pentru că atunci a luat decizia de a veni la Washington și de a-și pune amprenta asupra acestei lumi. Mi-am amintit și eu frânturi din acea zi fatidică: Michelle tocmai o dusesse pe Malia la grădiniță, în prima ei zi; eu eram în fața Clădirii Statului Illinois din centrul orașului Chicago, copleșit de evenimente după ce o sunasem pe Michelle să mă asigur că atât ea, cât și fetele erau în siguranță; Sasha, care pe vremea aceea nu avea decât trei luni, adormise pe pieptul meu în acea noapte, în timp ce eu mă uitam pe întuneric la știri și încercam să iau legătura cu prietenii mei din New York. La fel ca în cazul lui Ben, cursul vieții mele a fost iremediabil afectat de acea zi, în moduri pe care în momentul acela nu le-am putut anticipa, și declanșând o serie de întâmplări care m-au adus, în cele din urmă, în poziția în care mă aflu acum.

După ce am mai citit în diagonală discursul, m-am ridicat și l-am bătut pe Ben pe spate. „Excelentă treabă, frate“, i-am spus. A dat din cap, o sumedenie de trăiri i s-au citit pe față, apoi a ieșit în grabă din birou pentru a face ultimele retușuri potrivit indicațiilor mele și pentru a introduce textul în prompter. Era aproape 11:30 p.m. Canalele cele mai importante de știri anunțaseră deja moartea lui bin Laden, iar noi așteptam să intrăm în direct. Mulțimi de oameni entuziasmați s-au adunat la porțile Casei Albe, iar mii de oameni au umplut străzile. Pășind în aerul răcoros al nopții m-am îndreptat de-a lungul colonadelor către Camera de Est, unde urma să rostesc discursul și, în tot acest timp, auzeam mulțimea strigând

ritmic „USA! USA! USA!“ Strigătele veneau dinspre Pennsylvania Avenue. Era un sunet care avea să se audă până în miezul nopții.

Chiar și după ce entuziasmul oamenilor s-a mai potolit, toți cei de la Casa Albă au simțit o schimbare în starea generală de dispoziție a cetățenilor în zilele imediat următoare raidului de la Abbottabad. Pentru prima și singura dată în timpul președinției mele nu a fost nevoie să vorbim prea mult despre ceea ce înfăptuiserăm. Nu am mai fost nevoiți să ripostăm atacurilor din partea republicanilor, nici să răspundem acuzațiilor din partea electoratului-cheie despre așa-zisele compromisuri privind unele principii de bază. Nu au apărut nici consecințe neprevăzute sau probleme legate de operațiune. Mai erau încă multe decizii de luat, inclusiv dacă să facem publică imaginea trupului neînsuflețit al lui bin Laden. (Răspunsul meu a fost nu; nu aveam nevoie de aplauze sau de trofee, le-am spus celor din staff, și nici nu voiam ca imaginea lui bin Laden, împușcat în cap, să devină motiv de speculații pentru extremiști.) Încă aveam de muncit pentru a readuce relațiile cu Pakistanul la normal. Și, cu toate că documentele și computerele confiscate din complex s-au dovedit de o valoare inestimabilă, confirmând faptul că bin Laden continuase să joace un rol fundamental în plănuirea atacurilor împotriva Statelor Unite, și în ciuda presiunii enorme pe care am atras-o asupra rețelei sale, pe ai căror lideri i-am urmărit și capturat, nimeni nu se culcase pe-o ureche, crezând că amenințarea al-Qaeda era de domeniul trecutului. Nu aveam însă nici o îndoială asupra faptului că organizația lui suferiseră o lovitură grea, care o aducea și mai aproape de o înfrângere. Până și cei mai aspri critici au fost nevoiți să recunoască faptul că misiunea fusese un succes clar.

Cât despre poporul american, raidul de la Abbottabad fusese un fel de purificare. Oamenii asistaseră deja la zece ani de război în Irak și Afghanistan, cu rezultate neclare. Ei au înțeles că extremismul violent era permanent, la fel cum au înțeles și că nu avusese loc nici o bătălie decisivă și că nimeni nu se predase oficial. Drept urmare, publicul a privit din instinct moartea lui bin Laden ca pe o victorie demnă de Ziua „Z“, într-o perioadă de greutăți economice și de frământări politice. Națiunea avea în sfârșit satisfacția de a-și vedea guvernul victorios.

Pe de altă parte, miile de familii care își pierduseră oameni dragi în 11 septembrie priveau acțiunea noastră dintr-o perspectivă mult mai personală. La o zi după misiune, mapa cu cele zece

scrisori de la alegători conținea un email tipărit de la o tânără pe nume Payton Wall, care la vremea atacurilor nu avusese decât patru ani, iar acum avea 14. Mi-a explicat că tatăl ei fusese într-unul din Turnurile Gemene și o sunase înainte ca acestea să se prăbușească. Mi-a scris că toată viața fusese obsedată de vocea tatălui ei la telefon și de imaginea mamei ei înlăcrimate. Deși nimic nu putea compensa pierderea acestuia, ea dorise să ne comunice, mie și celor implicați în raid, ce mult însemna pentru ea și familia ei faptul că America nu o uitase.

Stăteam singur în Sala Tratatelor și am recitat de câteva ori e-mailul, emoționat și cu ochii plini de lacrimi. Mă gândeam la fiii-cele mele și la cât de tare le-ar fi rănit pierderea mamei sau a tatălui lor. M-am gândit la tinerii care se înrolaseră în armată după 11 septembrie, hotărâți să-și servească patria, indiferent de sacrificii. M-am gândit la părinții celor răniți sau uciși în Irak și Afghanistan – la mamele care primiseră medalia Steaua de Aur pe care Michelle și cu mine le-am consolat, la tații care îmi arătaseră fotografii ale fiilor lor morți. M-a cuprins un sentiment de profundă mândrie pentru cei care făcuseră parte din misiune. Începând cu pușcașii marini, continuând cu experții CIA care îi luaseră urma până la Abbottabad, cu diplomații care erau pregătiți să gestioneze urmările, și până la interpretul american de urdu care rămăsese în afara complexului pentru a-i îndepărta pe curioșii ajunși acolo în timpul raidului – toți acești oameni conlucraseră ca un tot unitar, cu generozitate, fără să fie preocupați de laude sau de recompense sau de preferințele politice, pentru a îndeplini un țel comun.

La toate acestea se mai adăuga un gând: Erau, oare, acea unitate, acel sentiment al țelului comun, posibile numai când venea vorba de anihilarea unui terorist? Întrebarea era săcâitoare. Cu toată mândria și satisfacția resimțite în urma succesului misiunii de la Abbottabad, adevărul era că nu am simțit același entuziasm ca în noaptea în care se votase reforma sănătății. Am încercat să-mi închipui cum ar fi arătat America dacă am fi putut uni țara în așa fel încât guvernul să ofere același nivel de experiență și ambiție în educația copiilor noștri sau în oferirea de locuințe celor fără adăpost, așa cum se întâmplase să se unească pentru capturarea lui bin Laden. M-am întrebat dacă puteam găsi aceeași perseverență și aceleași resurse pentru a reduce sărăcia și efectul de seră, pentru a ne asigura că fiecare familie își poate duce copiii la creșă și la grădiniță. Știam că stafful meu ar fi desființat aceste speranțe ale mele, pe care le-ar fi calificat drept o utopie.

Și pentru că așa stăteau lucrurile, pentru că nu ne puteam imagina o unire a întregii națiuni în jurul altor probleme în afară de amenințarea teroristă și înfrângerea dușmanilor din exterior, am făcut o evaluare a greșelilor președinției mele și a lucrurilor pe care le aveam încă de făcut.

Am lăsat deoparte gândurile ce aveau să mă preocupe în continuare și mi-am îngăduit un moment ca să savurez victoria. Bob Gates urma să participe la ultima ședință de cabinet și avea să primească aplauze din partea tuturor, motiv pentru care era extrem de emoționat. Am petrecut ceva timp cu John Brennan, care luase cumva parte la urmărirea lui bin Laden timp de aproape 15 ani. Bill McRaven a venit în Biroul Oval unde, pe lângă mulțumirile mele cele mai profunde pentru calitățile lui excepționale de lider, i-am dăruit o ruletă montată pe o plăcuță comemorativă. Iar pe data de 5 mai 2011, la doar patru zile după îndeplinirea operațiunii, am zburat la New York unde am luat prânzul cu pompierii Companiei 54/Unitatea 4/Batalionul 9, care pierduseră 15 membri în dimineața atacului, apoi am participat la ceremonia de depunere a unei coroane de flori în perimetrul Zonei Zero. O parte dintre primii oameni care răspunseseră în acțiunile de salvare au servit în garda de onoare în acea zi, iar eu am avut ocazia de a mă întâlni cu familiile victimelor din 11 septembrie, inclusiv cu Payton Wall, care m-a îmbrățișat cu putere și m-a întrebat fără ocolișuri dacă puteam să aranjez o întâlnire cu Justin Bieber (iar eu i-am răspuns că voi putea, mai mult ca sigur, să rezolv).

A doua zi am zburat la Fort Campbell, Kentucky, unde McRaven ne-a făcut cunoștință, mie și lui Joe, cu echipa de pușcași marini și de piloți care participase la raidul din Abbottabad. O machetă a complexului era așezată în mijlocului încăperii, iar în vreme ce ofițerul responsabil ne explica în detaliu desfășurarea operațiunii, i-am privit cu atenție pe cei 30 și ceva de militari așezați pe scaunele pliante în fața mea. Unii dintre ei arătau foarte impunător – erau tineri robuști, ai căror mușchi se puteau ghici prin uniforme. Dar m-a șocat faptul că mulți dintre ei puteau trece drept contabili sau directori de școală, oameni trecuți de 40 de ani, cu păr încărunțit și atitudine modestă. Ei reprezentau dovada vie a priceperii și a inteligenței născute din experiența unora din cele mai periculoase misiuni – experiență care îi costase viața pe mulți alții, a precizat comandantul. Când ședința de informare a luat sfârșit, le-am strâns mâna tuturor celor din încăpere și am acordat echipei Medalia de Onoare – *Presidential Unit Citation* – cea

mai înaltă decorație pe care o unitate militară o poate primi. Oamenii aceia m-au surprins, la rândul lor, cu un dar: drapelul american pe care îl luaseră cu ei la Abbottabad, înrămat și semnat pe spate de fiecare dintre ei. Nimeni nu mi-a spus cine fusese cel care îl ucisese pe bin Laden, iar eu nu am întrebat.

În timpul zborului de întoarcere, Tom mi-a prezentat o situație la zi a Libiei. Am revizuit cu Bill Daley agenda pentru următoarea lună și am citit câteva documente cu care rămăsesem în urmă. În jurul orei 6:30 seara, am aterizat la baza aeriană Andrews și m-am urcat la bordul elicopterului Marine One, care urma să mă ducă la Casa Albă. Am rămas tăcut și am privit peisajul statului Maryland, cartierele frumos ordonate de la sol, și râul Potomac strălucind în lumina apusului. Elicopterul a făcut un viraj ușor, spre nord, către parcul National Mall. Am văzut deodată Monumentul Washington, atât de aproape încât îmi lăsa senzația că putea fi atins; de cealaltă parte, am văzut silueta lui Lincoln, în penumbră, dincolo de coloanele de marmură ale Memorialului. Elicopterul Marine One s-a clătinat puțin, lucru cu care eram obișnuit, semnalând că urma să aterizăm pe Peluza de Sud, așa că am coborât privirea spre strada care se întindea dedesubt, aglomerată din cauza traficului de la ora de vârf – cu navetiști, la fel ca și mine, nerăbdători să ajungă acasă.

MULȚUMIRI

Realizarea acestei cărți a presupus muncă și efort susținut din partea unor oameni cărora le sunt profund recunoscător:

Vechiul meu redactor de la Crown, Rachel Klayman, care îmi este alături de 16 ani, care a contribuit cu inteligența, cu judecata ei sănătoasă și atenția pentru detalii la fiecare rând pe care l-am așternut pe hârtie. Generozitatea, răbdarea și devotamentul ei, precum și munca dedicată au influențat semnificativ rezultatul final. Orice autor ar fi norocos să o aibă în preajmă.

Sara Corbett și-a adus contribuția la acest proiect prin experiența sa editorială și viziunea creatoare, redactând multe versiuni și venind cu sugestii de mare ajutor în tot acest timp. Este o femeie înțeleaptă și optimistă, și a făcut din această carte o lucrare mai bună decât ar fi putut fi altfel.

Cody Keenan, care m-a ajutat să scriu unele dintre cele mai cunoscute discursuri din cariera mea și care mi-a fost un colaborator valoros în ultimii trei ani, realizând interviuri informative, ajutându-mă să structurez cartea cum se cuvine și contribuind în multiple feluri la munca mea.

Ben Rhodes a fost prezent în multe din momentele descrise în această carte și a asigurat munca de documentare imperios necesară pentru fiecare versiune. Mai mult decât atât, îndelungatele noastre conversații și anii de prietenie m-au ajutat să conturez păreri expuse în aceste pagini.

Samantha Power a contribuit cu păreri riguroase, inteligente și incredibil de folositoare. Îi mulțumesc pentru integritatea și pasiunea ei – ea a făcut din mine un om și un scriitor mai bun.

Îi datorez mulțumiri lui Meredith Bohen, care a pus în aplicare cu meticulozitate standardele și etica de lucru excepționale pentru acest demers, prin părerile ei critice și o verificare meticuloasă a informațiilor, de la un capăt la celălalt. În sprijinul ei au venit și doi oameni incredibil de talentați, Julie Tate și Gillian Brassil, pentru a căror contribuție le mulțumesc din suflet.

Tot ceea ce realizez are la bază priceperea, munca și umorul staffului meu extrem de inteligent și de plin de energie, mulți dintre ei fiindu-mi alături ani de zile: Anita Decker Breckenridge a depus mari eforturi pentru a se asigura că pot scrie în liniște și ne-a îndrumat în procesul de publicare. Henock Dory a contribuit la acest volum în multiple feluri și cu un profesionalism demn de laudă, urmărind fiecare detaliu și ajutându-mă să merg înainte. Emily Blakemore, Graham Gibson, Eric Schultz, Katie Hill, Addar Levi, Dana Remus și Caroline Adler Morales ne-au călăuzit munca de publicare. Mulțumiri, de asemenea, lui Joe Paulsen, Joelle Appenrodt, Kevin Lewis, Desiree Barnes, Greg Lorjuste, Michael Brush și Kaitlin Gaughran.

Le sunt etern îndatorat celor care au lucrat în cabinetul și în stafful meu, a căror muncă excepțională și capacitate neclintită de a-și menține optimismul au contribuit semnificativ la realizarea agendei administrației mele. Câțiva dintre ei au scris propriile cărți despre activitatea lor la Casa Albă și despre natura muncii lor, iar aceste scrieri au fost resurse excelente pentru mine (și o lectură fascinantă).

Le sunt recunoscător foștilor membri din staff și colegilor care și-au făcut timp pentru a-mi împărtăși perspectiva personală și amintirile lor din timpul președinției mele și din campania electorală, printre ei numărându-se amiralul Thad Allen, David Axelrod, Melody Barnes, Jared Bernstein, Brian Deese, Arne Duncan, Rahm Emanuel, Matt Flavin, Ferial Govashiri, Danielle Gray, Valerie Jarrett, Katie Johnson, Jack Lew, Reggie Love, Chris Lu, Alyssa Mastromonaco, Marvin Nicholson, Nancy Pelosi, Kal Penn, Dan Pfeiffer, David Plouffe, Fiona Reeves, Harry Reid, Christy Romer, Pete Rouse, Kathy Ruemmler, Ken Salazar, Phil Schiliro, Kathleen Sebelius, Pete Souza, Tod Stern și Tommy Vietor. Aduc mulțumiri speciale acelor colegi care au acceptat cu generozitate să citească și să ofere o recenzie specializată a unor fragmente din manuscris: John Brennan, Carol Browner, Lisa Monaco, Cecilia Munoz, Steven Chu, Tom Donilon, Nancy-Ann

DeParle, Jon Favreau, Tim Geithner, Eric Holder, Jeanne Lambrew, Denis McDonough, Susan Rice și Gene Sperling.

Le sunt recunoscător lui Anne Withers și lui Mike Smith de la Consiliul Național de Securitate pentru revizuirea manuscrisului și lui Bob Barnett și Deneen Howell de la firma Williams & Connelly care mi-au fost consilieri juridici neprețuiți.

Sunt conștient și sincer recunoscător activității susținute și încrederii oamenilor de la Grupul Editorial Crown și de la editura Penguin Random House, care au publicat această carte, în special în această perioadă dificilă de pandemie.

Îi aduc mulțumiri și lui Markus Dohle, care a promovat proiectul de la bun început și a mobilizat cu entuziasm resursele editurii Penguin Random House din toată lumea pentru a face posibilă publicarea acestei cărți. Gina Centrello a fost o parteneră pricepută și constantă, care a mobilizat fiecare departament al editurii Penguin Random House U.S. pentru a se asigura că volumul va fi publicat. Sincere mulțumiri lui Madeline McIntosh și lui Nihar Malaviya, a căror dedicare față de acest proiect și a căror răbdare a fost remarcabilă, dat fiind că redactarea a durat mai mult decât am anticipat.

Experiența și planificarea strategică a lui David Drake și Tina Constable de la grupul editorial Crown au fost esențiale la tot pasul. Nu numai că și-au adus contribuția de creativitate și perspectivă în materie de publicitate și de marketing, dar au colaborat îndeaproape cu colegii lor, cu stafful meu și cu editurile din străinătate pentru a orchestra eforturile presupuse de procesul de publicare a acestei cărți, proces de multe ori extrem de complex. Totodată, ei au dovedit un mare respect față de preferințele literare ale autorului, chiar și atunci când a devenit limpede că ceea ce trebuia să fie un volum s-a transformat în două volume. Mă simt binecuvântat că volumul meu a ajuns în mâinile lor pricepute.

Gillian Blake a citit cu atenție manuscrisul și a făcut observații pertinente privind structura și conținutul acestuia. Viziunea lui Chris Brand, manifestată în conceptul de elaborare – de la copertă până la fotografii și website – a fost inspirată. Lance Fitzgerald a vândut drepturile de publicare a cărții în 24 de limbi, cel puțin până acum, și a fost un mediator excelent între noi și omologii din Regatul Unit și din alte țări. Lisa Feuer și Linnea Knollmueller au făcut minuni, dându-se peste cap să se asigure că această carte va apărea la timp, prin grija și talentul editurilor și a difuzorilor de carte. Sally Franklin a redactat și apoi a rupt nenumărate

programe și a ținut tot procesul sub control, chiar și atunci când acest lucru părea imposibil. Christine Tanigawa a pierdut nopți în șir concentrată asupra fiecărui cuvânt și a fiecărei virgule pentru a detecta eventualele greșeli și pentru a se asigura că scriitura exprimă exact ceea ce gândesc. Elizabeth Rendfleisch s-a asigurat că volumul arată impecabil, și la exterior și în interior.

Mii de mulțumiri celor de la grupul editorial Crown și de la editura Penguin Random House care și-au unit eforturile și au dat ce au avut mai bun pentru această carte: Todd Berman, Mark Birkey, Tammy Blake, Julie Cepler, Denise Cronin, Kellyann Cronin, Amanda D'Acierno, Sue Dalton, Benjamin Dreyer, Skip Dye, Carisa Hays, Madison Jacobs, Cynthia Lasky, Sue Malone-Barber, Matthew Martin, Maren McCamley, Dyana Messina, Lydia Morgan, Ty Nowicki, Donna Passannante, Jennifer Reyes, Matthew Schwartz, Holly Smith, Stacey Stein, Anke Steinecke, Jaci Updike, Claire Von Schilling, Stacey Witcraft și Dan Zitt. Le sunt, de asemenea, recunoscător lui Maureen Clark, Jane Hardick, Janet Renard, Do Mi Stauber și Bonnie Thompson; lui Scott Creswell pentru faptul că a coprodus cartea audio; lui Carol Poticny pentru documentarea excepțională privind fotografiile folosite; și companiei North Market Street Graphics pentru acuratețea paginilor și disponibilitatea de a lucra zi și noapte.

Și, la final, aș vrea să le mulțumesc lui Elizabeth Alexander și lui Michele Norris-Johnson, două scriitoare de elită care sunt întâmplător și prietene de familie, pentru că mi-au pus la dispoziție opiniile lor editoriale neprețuite și pentru că au încurajat-o pe Michelle să aibă răbdare cu mine, mai ales în ultimele luni de scris și redactare, care au fost extrem de agitate.

CREDITE FOTO

Bunicii materni ai lui Barack Obama, Stanley Armour Dunham și Madelyn Lee Payne Dunham (Arhiva de familie Obama-Robinson)

Micuțul Barack Obama cu mama lui, Ann Dunham, pe plajă (Arhiva de familie Obama-Robinson)

Barack Obama în copilărie (Arhivele de familie Obama-Robinson)

Tatăl lui Barack Obama, Barack Hussein Obama Senior (Arhiva de familie Obama-Robinson)

Barack Obama și mama lui, Ann Dunham (Arhiva de familie Obama-Robinson)

Surorile vitrege ale lui Barack Obama, Maya Soetoro-Ng (*stânga*) și Auma Obama (*dreapta*), împreună cu mama lui, Ann Dunham, la Monumentul lui Lincoln din Washington D.C. (Arhiva de familie Obama-Robinson)

Barack Obama cu mama, Ann Dunham (*stânga*), și bunica lui, Madelyn Lee Payne Dunham (Arhiva de familie Obama-Robinson)

Barack Obama și Michelle Robinson se căsătoresc pe 3 octombrie 1992 la Trinity United Church of Christ din Chicago (Arhiva de familie Obama-Robinson)

Barack și Michelle Obama și fiicele lor, Malia și Sasha, la botezul Sashei (Arhiva de familie Obama-Robinson)

Barack Obama în Chillicothe, Illinois, în timpul campaniei sale pentru Senatul SUA, august 2004 (Fotografie preluată din *Barack Before Obama* de David Katz. Copyright 2020 David Katz. Prin amabilitatea editurii HarperCollins Publishers.)

Candidatul statului Illinois pentru Senatul SUA, Barack Obama, rostind discursul din deschiderea Convenției Naționale Democratice din 21 iulie 2004, în Boston MA (Spencer Platt/Getty Images)

Barack și Michelle Obama după discursul de la Convenția Națională Democrată, 27 iulie 2004, Boston MA (Fotografie preluată din *Barack Before Obama* de David Katz. Copyright 2020 David Katz. Prin amabilitatea editurii HarperCollins Publishers.)

Malia Obama îl privește pe tatăl ei, Barack Obama, în timpul campaniei sale din 2004 pentru Senatul SUA, 2 august 2004 (Fotografie preluată din *Barack Before Obama* de David Katz. Copyright 2020 David Katz. Prin amabilitatea editurii HarperCollins Publishers.)

Barack Obama, Michelle Obama și fiicele Malia și Sasha sărbătoresc victoria acestuia în Senat împotriva adversarului său republican Alan Keyes, 2 noiembrie 2004, Chicago, IL (Scott Olson/Getty Images)

Senatorul Barack Obama pe Dealul Capitoliului, 17 noiembrie 2005 (Pete Souza/*Chicago Tribune*/TCA)

Senatorul Barack Obama și șeful său de cabinet Pete Rouse (David Katz)

Senatorul Barack Obama în biroul său de pe Dealul Capitoliului, ianuarie 2005 (Pete Souza/*Chicago Tribune*/TCA)

Senatorul Barack Obama, într-o conversație cu congressmanul John Lewis (*cel cu mâna întinsă*) în fața Casei Albe, 26 ianuarie 2005 (Pete Souza/*Chicago Tribune*/TCA)

Senatorul Barack Obama vizitează o unitate de distrugere a armelor convenționale din Donețk, Ucraina, 30 august 2005 (Pete Souza/*Chicago Tribune*/TCA)

Cetățeni kenieni așteptând sosirea senatorului Barack Obama în fața unui spital din Kisumu, Kenya, 26 august 2006 (Pete Souza/*Chicago Tribune*/TCA)

Senatorul Barack Obama sosește la un miting pentru anunțarea candidaturii sale pentru nominalizarea de către democrați în cursa pentru președinție, 10 februarie 2007, Old State Capitol, Springfield, IL (Mandel Ngan/AFP via Getty Images)

Senatorul Barack Obama își salută susținătorii la un miting din Austin, Texas, 23 februarie 2007 (Scout Tufankjian/Polaris)

Senatorul Barack Obama sărbătorind alături de fiica sa Sasha după victorie, la un bălci din Iowa, în Des Moines, IA, 16 august 2007 (Scott Olson/Getty Images)

Senatorul Barack Obama în fruntea susținătorilor săi, la un festival câmpenesc în aer liber organizat anual de senatorul american Tom Harkin în Indianola, IA, 16 septembrie 2007 (David Lienemann/Getty Images)

Susținători în așteptarea discursului senatorului Barack Obama, candidatul democrat la președinție, și a lui Oprah Winfrey la reuniunea de la Centrul de Conferințe Hy-Vee din Des Moines, IA, 8 decembrie 2007 (Brian Kersey/UPI/Alamy Stock Photo)

Directorul de campanie David Plouffe și senatorul Barack Obama în culisele Convenției Naționale Democrate din Denver, CO, 28 august 2008 (David Katz)

Candidatul democrat la președinție, senatorul Barack Obama, vorbește în fața Columnei Victoriei din Berlin, Germania, 24 iulie 2008 (Sebastian Willnow/DDP/AFP via Getty Images)

Candidatul republican la președinție, senatorul John McCain, și candidatul democrat la președinție, senatorul Barack Obama, depun flori în locul unde s-au înălțat cândva Turnurile Gemene din New York, NY, 11 septembrie 2008 (Peter Foley/Reuters)

Președintele George W. Bush se întâlnește cu liderii din Congres, inclusiv cu candidații nominalizați la președinție, în Sala Cabinetului de la Casa Albă, pe 25 septembrie 2008, pentru discuții pe marginea crizei financiare. *Pe scaune, de la stânga la dreapta:* șeful de cabinet Joshua Bolten, vicepreședintele Dick Cheney, secretarul de finanțe Henry Paulson, republicanul Spencer Bachus, republicanul Barney Frank, liderul majorității din Camera Reprezentanților Steny Hoyer, candidatul republican la președinție, senatorul John McCain, liderul minorității din Cameră, democrata Nancy Pelosi, președintele Bush, liderul majorității din Senat, senatorul Harry Reid, liderul minorității din Senat, Mitch McConnell, și candidatul democrat la președinție, senatorul Barack Obama. (Pablo Martinez Monsivais/Associated Press)

Candidatul la președinție din partea democraților, senatorul Barack Obama, îl îmbrățișează pe David Axelrod, principalul lui expert în strategie și consilier media, în a patra zi a Convenției Naționale Democrate, 28 august 2008, Denver, CO (Charles Ommannney/Getty Images)

Candidatul democrat la președinție, senatorul Barack Obama, la Universitatea Mary Washington în timpul mitingului din Fredericksburg, VA, 27 septembrie 2008 (Fotografie preluată din *Barack Before Obama* de David Katz. Copyright 2020 David Katz. Prin amabilitatea editurii HarperCollins Publishers.)

Candidatul democrat la președinție, senatorul Barack Obama, vorbește la un miting desfășurat sub Gateway Arch în St. Louis, MO, 18 octombrie 2008 (David Katz)

Barack Obama și soacra sa, Marian Robinson, în Chicago, IL, în noaptea alegerilor, 4 noiembrie 2008 (Fotografie preluată din *Barack Before Obama* de David Katz. Copyright 2020 David Katz. Prin amabilitatea HarperCollins Publishers.)

Barack Obama, soția sa, Michelle, și fiicele lor, Sasha (*stânga*) și Malia, în Grant Park, Chicago, după câștigarea alegerilor, 4 noiembrie 2008 (Ralf-Finn Hestoft/Corbis via Getty Images)

Oameni strânși în jurul unui aparat radio în fața Monumentului lui Lincoln, ascultând discursul lui Barack Obama din noaptea alegerilor, 4 noiembrie 2008 (Matt Mendelsohn)

Președintele ales Barack Obama în culise, în clădirea Capitoliului Statelor Unite, înainte de depunerea jurământului, 20 ianuarie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Mâna lui Barack Obama așezată pe Biblie în timp ce este investit ca al 44-lea președinte al Statelor Unite de către judecătorul John Roberts de la Curtea Supremă de Justiție, în fața Clădirii Capitoliului, 20 ianuarie 2009, Washington D.C. (Timothy A. Clary/AFP via Getty Images)

Președintele Barack Obama rostește discursul inaugural la Capitoliul Statelor Unite din Washington D.C., 20 ianuarie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama și prima doamnă Michelle Obama traversează Bulevardul Pennsylvania în timpul paradei inaugurale din Washington D.C., 20 ianuarie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama în Biroul Oval în prima zi de mandat, 21 ianuarie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama mergând de-a lungul Colonadei de la Casa Albă în compania fiicelor sale, Malia (*stânga*) și Sasha, 5 martie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama cu șeful de cabinet de la Casa Albă, Rahm Emanuel, în timpul picnicului cu stafful, 26 iunie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama se întâlnește cu consilierii la o ședință pe teme economice în Sala Roosevelt a Casei Albe, 15 martie 2009. Printre participanți se află directorul NEC, Larry Summers, secretarul Trezoreriei, Timothy Geithner, președintele CEA, Christina Romer, șeful de cabinet, Rahm Emanuel și consilierul șef, David Axelrod. (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama cu liderul majorității din Senat, Harry Reid, înaintea întâlnirii de la primăria din Henderson, NV, 19 februarie 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama o îmbrățișează pe prima doamnă Michelle Obama în Camera Roșie a Casei Albe, împreună cu consilierul șef Valerie Jarrett, 20 martie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama alergând în Colónada de Est cu câinele familiei, Bo, 15 martie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama făcând un tur al piramidelor și Sfinxului din Egipt pe 4 iunie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Cetățeni palestinieni urmărind, din locuința lor din regiunea Gaza, o transmisiune TV a discursului ținut la Cairo de către președintele Barack Obama, 4 iunie 2009 (Ibraheem Abu Mustafa/Reuters)

Președintele Barack Obama de vorbă cu judecătoarea Sonia Sotomayor înainte de ceremonia de investire la Curtea Supremă, 8 septembrie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama se întâlnește cu Denis McDonough, șef de cabinet al CNS, la hotelul Waldorf Astoria din New York, NY, 23 septembrie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

De la stânga: Premierul japonez Taro Aso, premierul canadian Stephen Harper, premierul italian Silvio Berlusconi, președintele Barack Obama, președintele rus Dmitri Medvedev, premierul britanic Gordon Brown, președintele francez Nicolas Sarkozy, cancelarul german Angela Merkel, premierul suedez Fredrik Reinfeldt și șeful Comisiei Europene Jose Manuel Barroso, la summitul G8 din L'Aquila, Italia, în data de 8 iulie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama și consilierul adjunct pe probleme de securitate națională Ben Rhodes în Biroul Oval, 21 mai 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama și membri ai delegației americane, inclusiv (*de la stânga*) consilierul pe probleme de securitate națională, generalul Jim Jones, subsecretarul pentru afaceri politice, Bill Burns și directorul general al CNS pe relația cu Rusia, Mike McFaul, se întâlnesc cu prim-ministrul Vladimir Putin la dacea lui de lângă Moscova, Rusia, 7 iulie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama o conduce pe fiica lui, Sasha, în interiorul Kremlinului, Moscova, Rusia, 6 iulie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama antrenează echipa de baschet a Sashei cu ajutorul asistentului său Reggie Love în Chevy Chase, Maryland, 5 februarie 2011 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama glumește cu secretarul de presă Robert Gibbs și aghiotantul personal Reggie Love (*dreapta*), 26 octombrie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama citind în Rose Garden, Casa Albă, 9 noiembrie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama primind un tânăr vizitator în Biroul Oval, 5 februarie 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Bob Dylan îi strânge mâna președintelui Barack Obama după un concert în Camera de Est a Casei Albe, 9 februarie 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama și procurorul general Eric Holder (*în dreapta, plan îndepărtat*) la Baza Aeriană din Dover, DE, unde participă la ceremonia de repatriere a 18 soldați americani morți în Afghanistan, 29 octombrie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama salutându-l pe Cory Remsburg cu ocazia vizitei de la Spitalul Militar din Bethesda, MD, 28 februarie 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Obama îi salută pe soldații americani de la popota bazei aeriene Bagram din Afghanistan, 28 martie 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Consilierii prezidențiali, inclusiv (*de la dreapta*) secretarul de stat, Hillary Rodham Clinton; secretarul apărării, Robert Gates; secretarul pe problemele veteranilor, Eric K. Shinseki; amiralul Michael Mullen, președintele statului major reunit; și generalul David Petraeus, șef al Comandamentului Central al Statelor Unite, ascultând discursul președintelui Barack Obama despre Afghanistan, ținut la Academia Militară West Point, NY, 1 decembrie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama și prima doamnă Michelle Obama discută cu regina Elisabeta a II-a și prințul Philip, duce de Edinburgh, înainte de plecarea de la Winfield House din Londra, Anglia, 25 mai 2011 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama alături de președintele Chinei Hu Jintao la Casa Poporului din Beijing, China, 17 noiembrie 2009 (Feng Li/Getty Images)

Președintele Barack Obama și Jon Favreau, principalul scriitor de discursuri, corectează o cuvântare pe tema asistenței medicale în Biroul Oval, 9 septembrie 2009 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama, vicepreședintele Joe Biden și personalul superior, în Sala Roosevelt a Casei Albe, reacționează față de aprobarea în Camera Reprezentanților a reformei sănătății, 21 martie 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama le îmbrățișează pe Kathleen Sebelius, secretarul sănătății și serviciilor sociale (*stânga*), și pe Nancy Pelosi, președinta Camerei Reprezentanților, după semnarea Legii reformei sănătății, 23 martie 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama la sediul Pazei de Coastă din Venice, LA, unde este informat despre situația din Golful Mexic ca urmare a deversărilor de petrol provocate de Compania BP, 2 mai 2010. Printre participanți, comandantul Pazei de Coastă americane, amiralul Thad Allen (*așezat în stânga*), John Brennan – consilier al președintelui pe probleme de securitate internă și combatere a terorismului, șeful de cabinet Rahm Emanuel și administratorul Agenției de Protecție a Mediului, Lisa Jackson (*pe scaun*) (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama pe balansoarul de pe Peluza de Sud, cu fiica lui Malia, 4 mai 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama de vorbă cu ambasadorul Samantha Power, reprezentant permanent al Statelor Unite la ONU, după o ședință de cabinet din 12 septembrie 2013 (Pete Souza/Casa Albă)

Laureatul Premiului Nobel pentru Pace, președintele Barack Obama, sosește la ceremonia de înmănare a premiului de la primăria orașului Oslo, 10 decembrie 2009 (John McConnico/AFP via Getty Images)

Președintele Barack Obama și vicepreședintele Joe Biden în drum spre semnarea Legii Dodd-Frank privind reforma de pe Wall Street și protecția consumatorului, 21 iulie 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama se adresează națiunii din Biroul Oval la sfârșitul misiunii militare din Irak, 31 august 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama și vicepreședintele Joe Biden, împreună cu membrii echipei de securitate națională, urmăresc o informare la zi despre misiunea de capturare a lui Osama bin Laden în Camera Situațiilor Speciale de la Casa Albă, 1 mai 2011. *Pe scaune, de la stânga:* generalul de brigadă Marshall B. Webb, comandant general adjunct al Brigăzii de Operațiuni Speciale; Denis McDonough, consilier adjunct al securității naționale; Hillary Rodham Clinton, secretar de stat; și Robert Gates, secretarul apărării. *În picioare, de la stânga:* amiralul Mike Mullen, președintele statului major reunit; Tom Donilon, consilier pentru securitate națională; Bill Daley, șef de cabinet; Tony Blinken, consilier pe probleme de securitate națională al vicepreședintelui; Audrey Tomason, director al agenției de combatere a terorismului; John Brennan, consilier al președintelui pe probleme de securitate națională și combatere a terorismului; și James Clapper, director al Agenției Naționale de Contraintformații. (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama, încadrat de premierul Manmohan Singh (*stânga*) și președintele Devisingh Patil, la o cină oficială de la palatul prezidențial Rashtrapati Bhavan din New Delhi, India, 8 noiembrie 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama, președintele Mahmoud Abbas al Autorității Palestiniene, președintele Hosni Mubarak al Egiptului, și premierul israelian Benjamin Netanyahu în Camera Albastră de la Casa Albă își verifică ceasurile să vadă dacă soarele este oficial la apus, 1 septembrie 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama privește pe fereastra Camerei Albastre de la Casa Albă, 3 noiembrie 2010 (Pete Souza/Casa Albă)

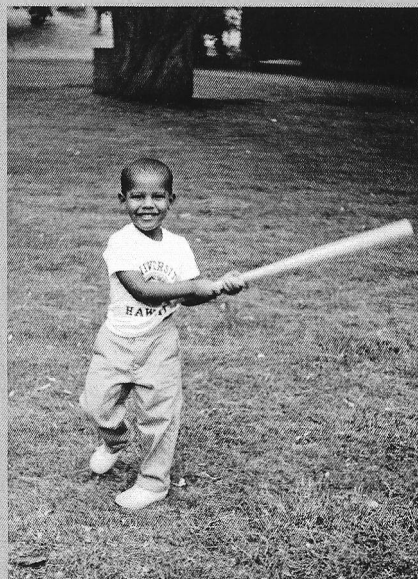
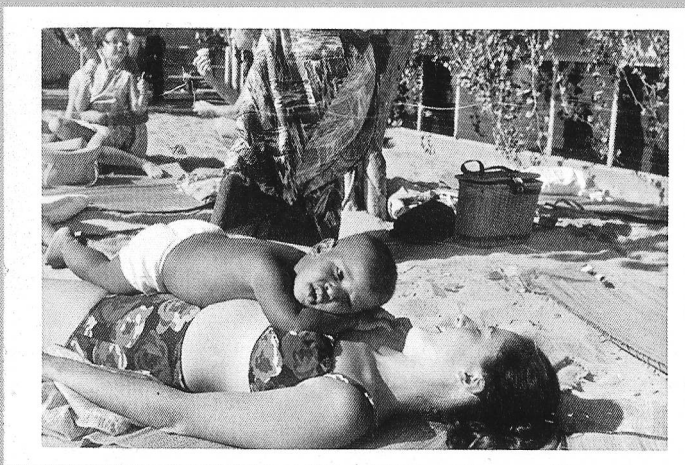
Președintele Barack Obama, prima doamnă Michelle Obama și fiicele lor, Sasha și Malia, vizitează statuia *Hristos Mântuitorul* din Rio de Janeiro, Brazilia, 20 martie 2011 (Pete Souza/Casa Albă)

Președintele Barack Obama pășind de-a lungul Colonadei de Vest a Casei Albe, 8 ianuarie 2011 (Pete Souza/Casa Albă)

Bunicii mei materni, originari din Kansas, și-au părăsit locurile natale chiar înainte de bombardamentele de la Pearl Harbor. Bunicul a servit în armata generalului Patton, iar bunica a lucrat într-o linie de asamblare pentru bombardiere.

«

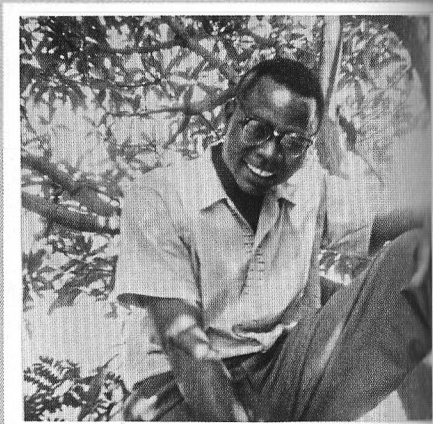
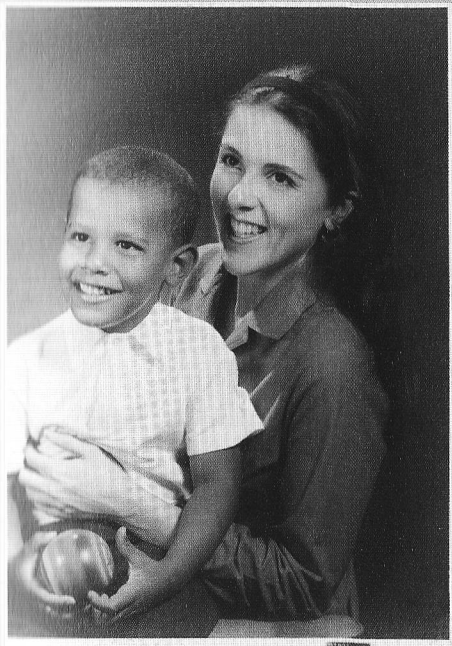

» Când copilărești în Hawaii, drumețiile prin pădure și tolănitul pe plajă sunt drepturi obținute la naștere – sunt lucruri la fel de banale precum folosirea ușii de la intrarea în casă.

«

Eram cât se poate de mândru de mișcările mele cu bâta de baseball.

Mama mea, Ann Dunham, s-a împotrivit convențiilor și a tratat cu neîncredere doctrinele și conceptele absolute. „Viața e complicată, Bar, de aceea este atât de interesantă”, obișnuia să-mi spună.

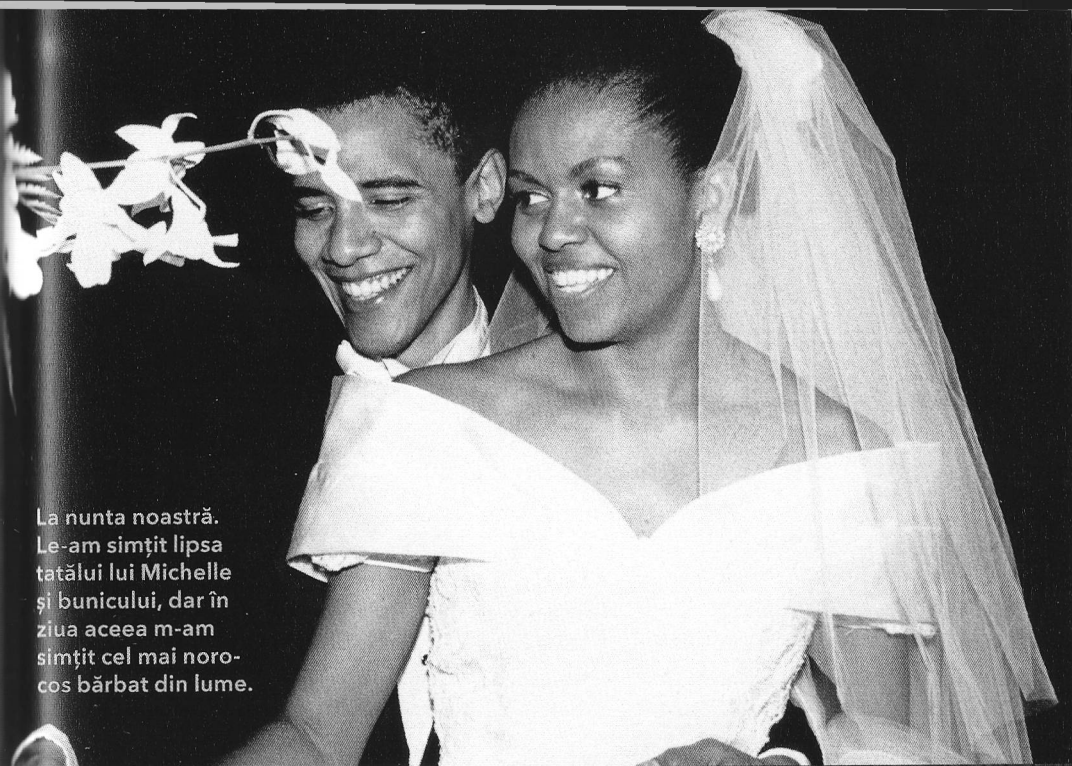

Tatăl meu, Barack Obama Sr., s-a născut în Kenya și a studiat științele economice la Universitatea din Hawaii – unde a cunoscut-o pe mama – și la Harvard. După divorț, el s-a întors în Africa.

Eu, împreună cu bunica și cu mama, în ziua în care mama a obținut diploma de licență în antropologie la Universitatea din Hawaii.

Mama, alături de surorile mele vitrege, Maya Soetoro-Ng (stânga) și Auma Obama.

La nunta noastră.
Le-am simțit lipsa
tatălui lui Michelle
și bunicului, dar în
ziua aceea m-am
simțit cel mai noro-
cos bărbat din lume.

Bucuriile mele.

În timpul unui discurs în
Chillicothe, Illinois, la începutul
campaniei mele pentru Senat.

Eu, arătând incredibil de tânăr, în timpul
discursului inaugural la Convenția Națională
Democrată din 2004, la Boston. Aceasta
a fost probabil ultima zi în care am putut fi
prezent în spații publice fără să fiu recunoscut.

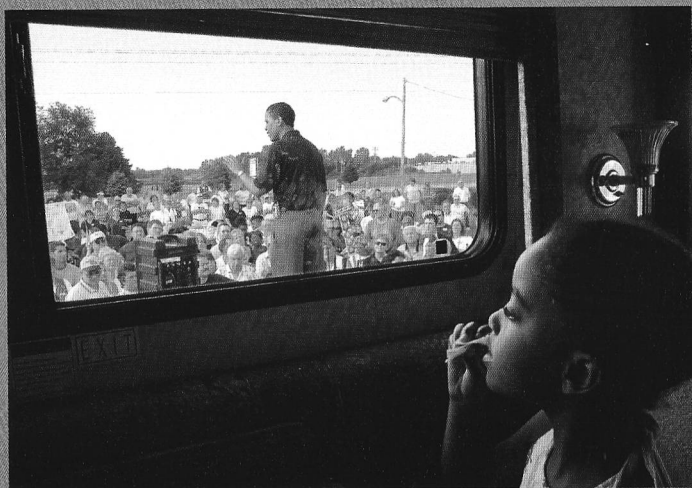
Cu Michelle,
după dis-
cursul de la
Convenția
Națională
Democrată.

»

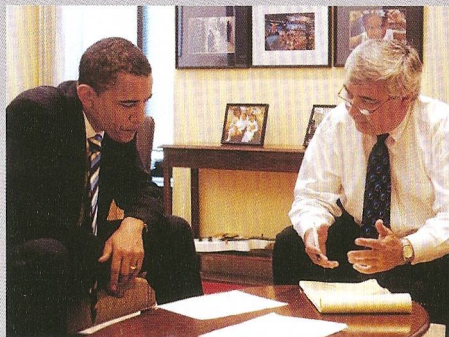
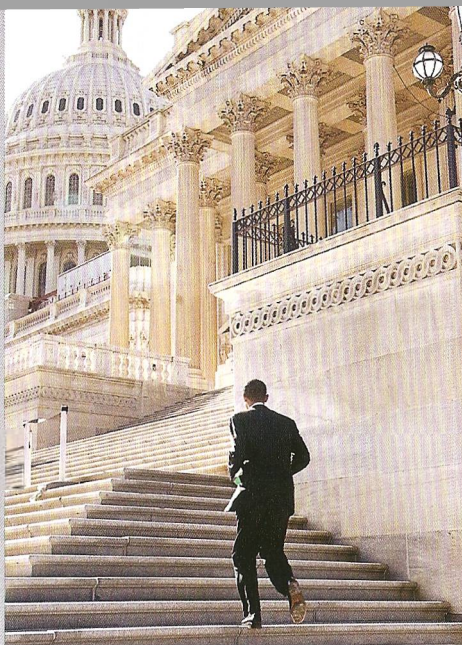

«
După convenție,
am plecat pentru o
săptămână, împreună
cu Michelle și cu fetele,
într-o vacanță cu rulota
în Illinois. A fost prima
interacțiune a fetelor
cu ceea ce avea să se
întâmpile în timpul
turneelor electorale.

»
Seara alegerilor,
în 2004. Am câștigat
cu cel mai mare pro-
cent într-o cursă pentru
Senat din istoria statu-
lui Illinois. Pe fete însă,
mai mult le-a încântat
ploaia de confetti.

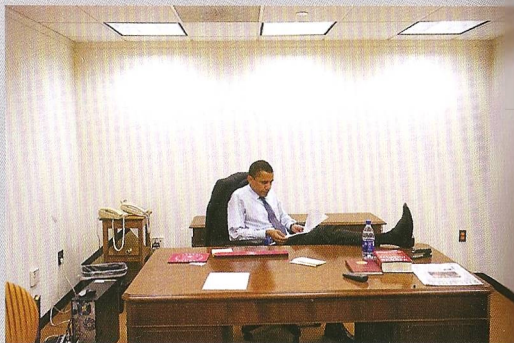
pe 2 noiembrie 2004.

Ca proaspăt senator, l-am convins pe Pete Rouse să vină în echipa mea, ca șef de cabinet. A fost un dar binecuvântat – un tip cu o vastă experiență și o deconță incredibilă, cunoscut tuturor ca „al 101-lea senator”.

»

»
Când am ajuns la Washington, din punct de vedere al vechimii ocupam locul 99, iar asta se putea vedea în biroul meu temporar. Însă, susținut de o echipă extraordinară, am reușit să fac față cu brio oricăror situații.

«
Ca membru al Comisiei afro-americanilor din Congres, am avut prilejul de a lucra alături de unul dintre eroii mei, congresmanul John Lewis.

În anul 2005, în prima mea călătorie în străinătate în calitate de senator, am vizitat împreună cu senatorul Dick Lugar o unitate de distrugere a armelor convenționale din Donețk, Ucraina.

În timpul unei călătorii în Kenya din anul 2006, Michelle și cu mine am vrut să atragem atenția asupra siguranței testelor rapide pentru depistarea HIV, așa că ne-am testat și noi. Oamenii s-au adunat pe străzi să ne întâmpine.

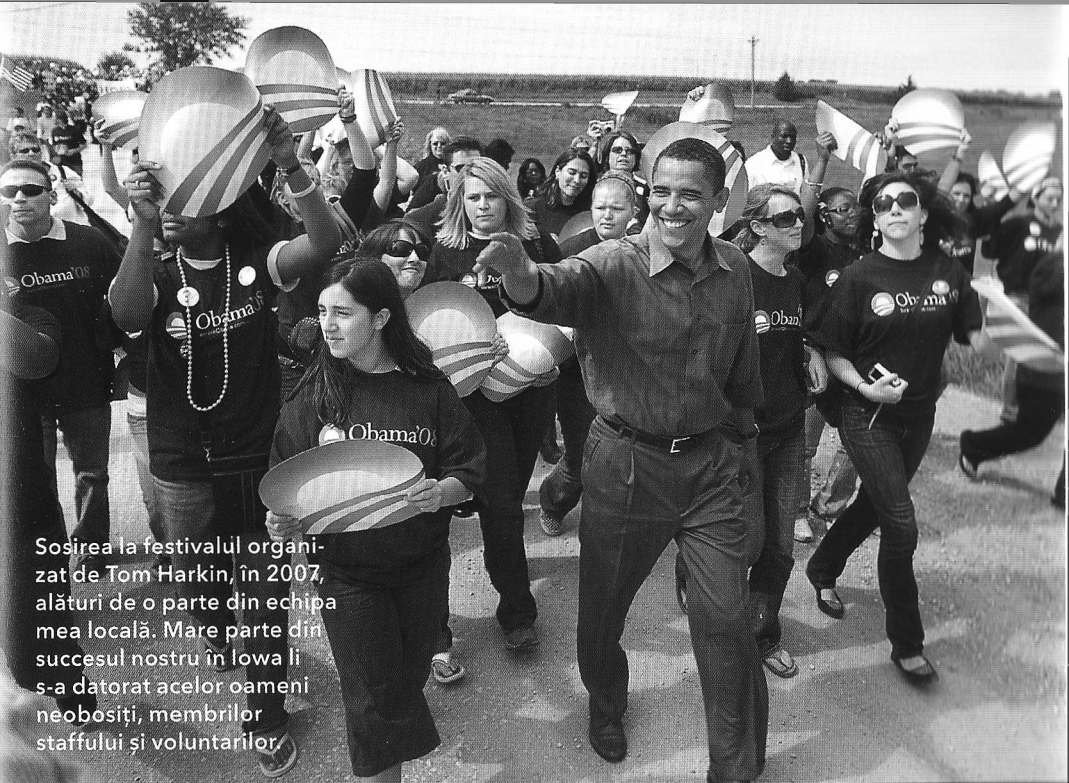

Campanie electorală în Austin, Texas. Devenisem un simbol supradimensionat al speranței, un fel de creuzet pentru milioane de visuri, și mă temeam adesea că avea să vină o zi în care îi voi dezamăgi pe susținătorii mei.

Mi-am anunțat candidatura la președinție în data de 10 februarie 2007. În Springfield era o zi cu temperaturi scăzute, însă eu abia dacă am simțit frigul. Simțeam că pășesc într-o etapă importantă și autentică a Americii.

În timpul campaniei, nu am mai avut foarte mult timp disponibil pentru fete. Așa că ziua petrecută la băilele din Iowa, cu jocuri, gustări și mașinuțe bușitoare, a fost de neuitat.

Sosirea la festivalul organizat de Tom Harkin, în 2007, alături de o parte din echipa mea locală. Mare parte din succesul nostru în Iowa li s-a datorat acelor oameni neobosiți, membrilor staffului și voluntarilor.

Cu mai puțin de o lună înaintea adunării electorale din Iowa, am organizat o reuniune în Des Moines. Având-o pe Oprah alături în deschidere, totul a decurs cât se poate de bine.

IOWA FOR OBAMA

Pe 24 iulie 2008, am rostit un discurs în fața Columnei Victoriei din Berlin, în timpul căruia am declarat că așa cum o altă generație dăduse zidul care despărțea cândva Europa, era acum responsabilitatea noastră să punem la pământ alte ziduri, mai puțin vizibile, între clase sociale, rase și religii.

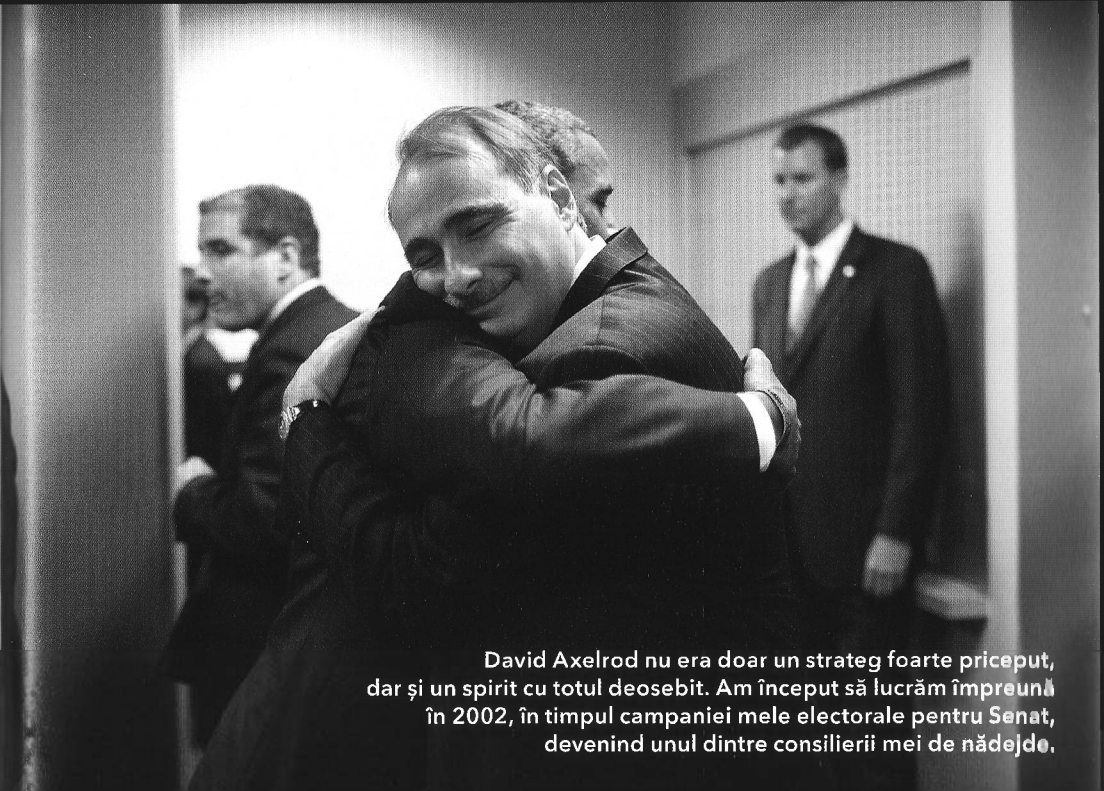
În 2008, John McCain și cu mine am întrerupt pentru scurt timp campania electorală, pentru a comemora la New York victimele atacurilor din 11 septembrie. Câteva zile mai târziu, marile bănci, majoritatea având sediul central la doar câteva străzi distanță, aveau să intre în colaps.

În aceeași lună, în plin declin economic, McCain i-a cerut președintelui Bush să-i convoace la Casa Albă pe liderii grupurilor ambelor partide din Congres pentru a ajunge la o înțelegere în privința unui pachet de măsuri pentru redresarea economică.

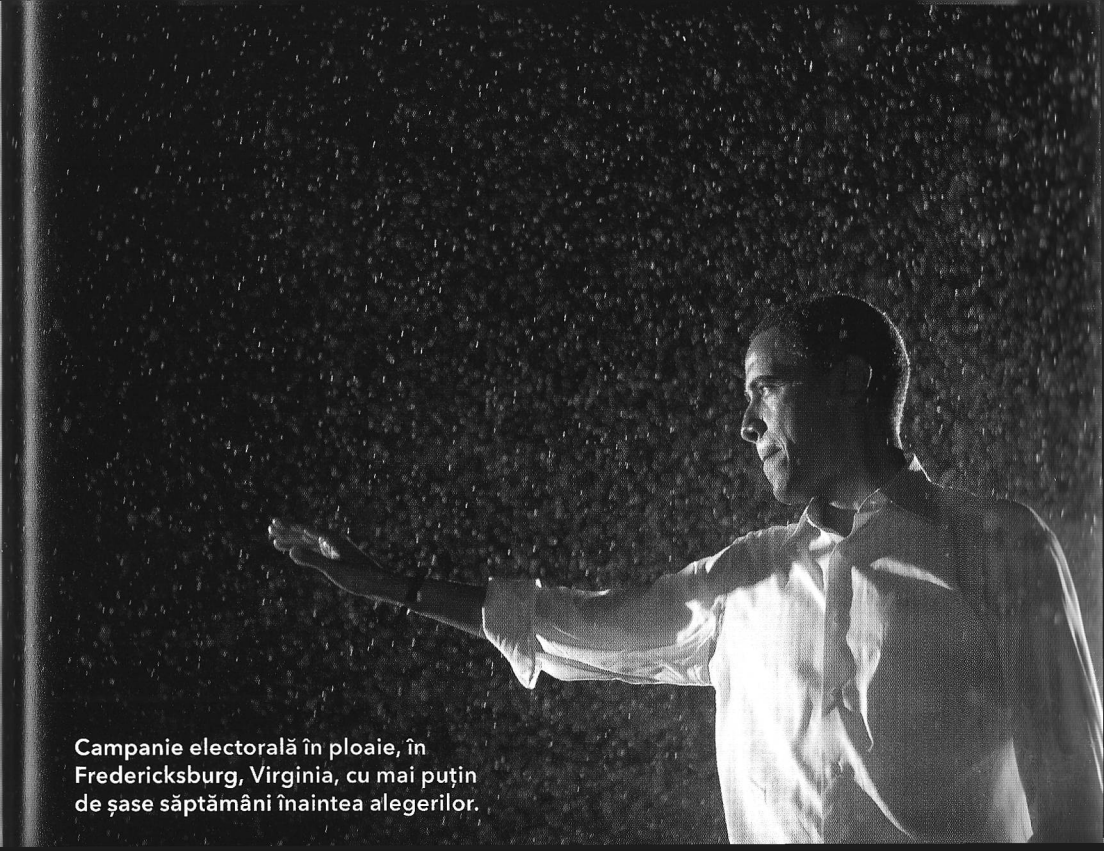

Împreună cu arhitectul campaniei mele, David Plouffe, chiar înaintea intrării în scenă pentru a accepta nominalizarea din partea Partidului Democrat. Un tip calm și foarte manierat, dar și un strateg desăvârșit.

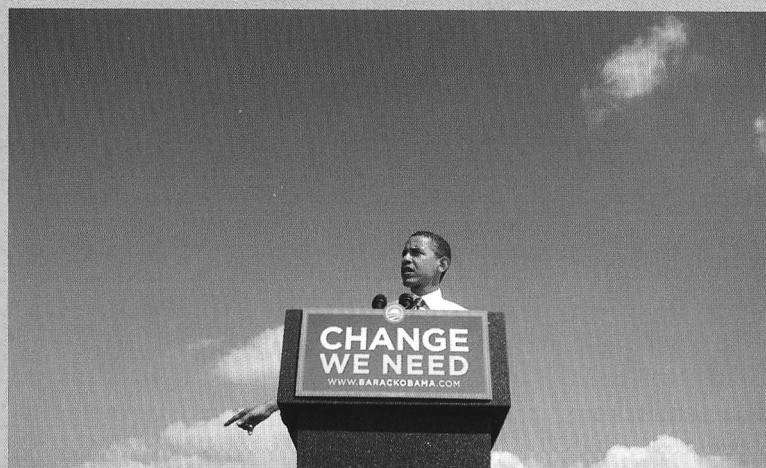

David Axelrod nu era doar un strateg foarte priceput, dar și un spirit cu totul deosebit. Am început să lucrăm împreună în 2002, în timpul campaniei mele electorale pentru Senat, devenind unul dintre consilierii mei de încredere.

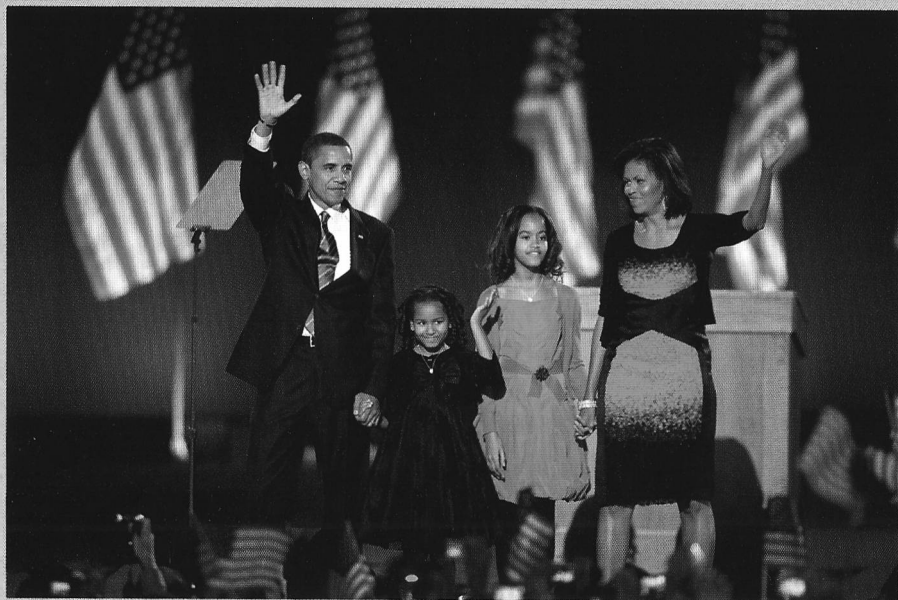
Campanie electorală în ploaie, în Fredericksburg, Virginia, cu mai puțin de șase săptămâni înaintea alegerilor.

« Cea mai mare reuniune a noastră a avut loc în data de 19 octombrie, când am rostit un discurs la Gateway Arch în St. Louis, Missouri. Aproximativ 1 000 de oameni au participat la eveniment.

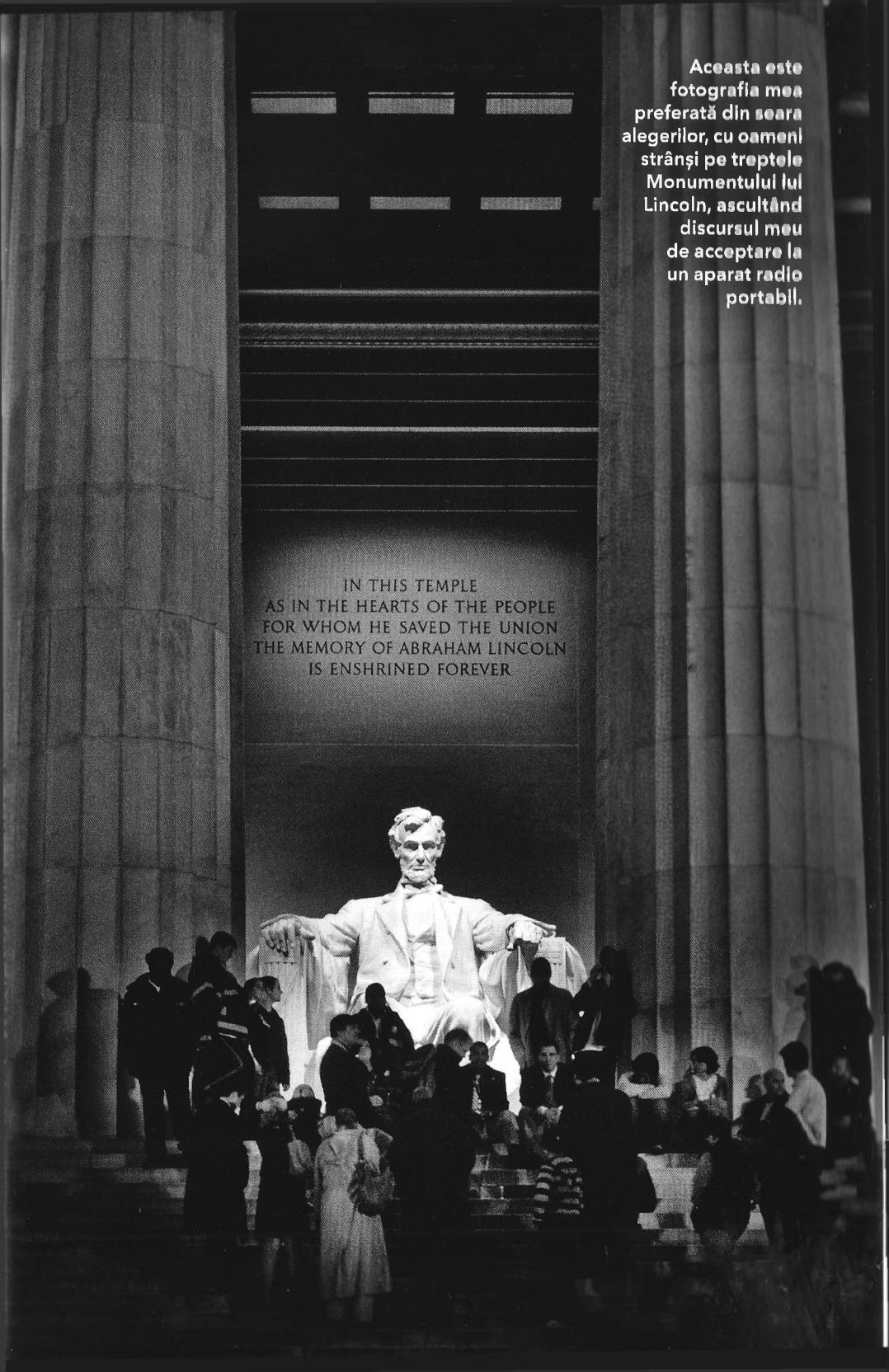
» Alături de Marian Robinson, soacra mea, urmărind cifrele din seara alegerilor. „E un pic prea mult pentru mine”, mi-a spus ea. Și am înțeles perfect la ce se referă.

» În seara alegerilor, mai mult de 200 000 de oameni au venit în Grant Park din Chicago, pentru a sărbători victoria. Malia era îngrijorată că nu va veni nimeni la petrecere, pentru că pe drum nu erau alte mașini.

Aceasta este
fotografia mea
preferată din seara
alegerilor, cu oameni
strânși pe treptele
Monumentului lui
Lincoln, ascultând
discursul meu
de acceptare la
un aparat radio
portabil.

IN THIS TEMPLE
AS IN THE HEARTS OF THE PEOPLE
FOR WHOM HE SAVED THE UNION
THE MEMORY OF ABRAHAM LINCOLN
IS ENSHRINED FOREVER

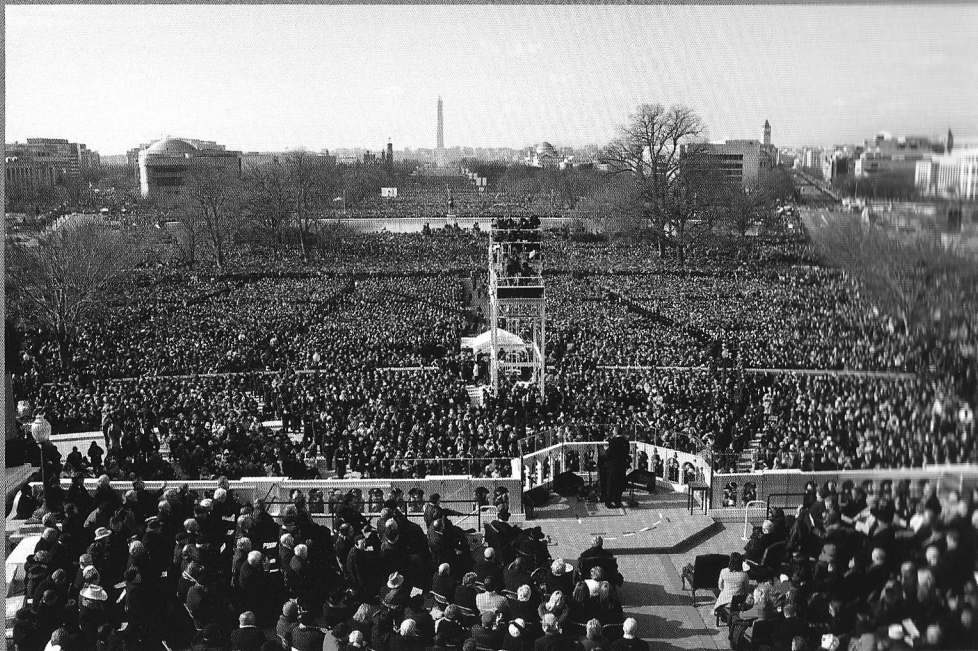

Înainte de a participa la ceremoni-
a de depunere a jurămân-
tului, am spus o rugăciune.

Am depus jurământul de președinte
pe aceeași Biblie pe care Abraham
Lincoln o folosise pe 4 martie 1861.

O mare de americani. Când steagurile acestor oameni fluturau în soare, mi se părea că seamănă cu valurile oceanului. Mi-am promis în ziua aceea că voi da totul pentru el.

La parada inaugurală.
Ca de fiecare dată, Michelle
a atras privirile tuturor.

≈
Prima mea zi în fața
biroului Resolute – un
dar din partea reginei
Victoria, din 1880,
cioplit din carena unei
nave britanice salvate
de la naufragiu de un
pescador american.

«
Cea mai frumoasă
parte a oricărei
zile era când fetele
veneau să mă vadă.

»
Momentul în care
Rahm mă anunță că
în Camera Repre-
zentanților s-a votat
o importantă lege
privind încălzirea
globală. Șeful meu
de cabinet trăia
pentru zile ca aceea,
când înregistram
victorii decise.

»
Un maraton de întâlniri de dumi-
nică, cu echipa mea de consilieri
pe probleme economice, inclusiv
(de la stânga) Larry Summers, Tim
Geithner și Christy Romer.

«
Liderul majorității din Senat
Harry Reid și cu mine ne-am înțe-
les foarte bine încă de la început.
În ciuda diferenței de vârstă și de
experiență, amândoi am avut sen-
zația că vom lucra excelent împre-
ună, în ciuda tuturor așteptărilor.

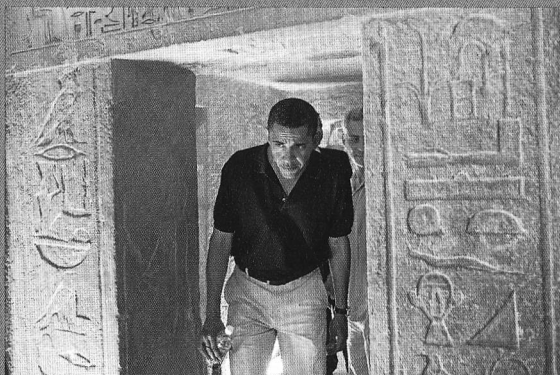
Chiar și în primele luni la Casa Albă, deși eram foarte stresați, Michelle și cu mine am continuat să râdem împreună. Iar faptul că am avut-o aproape pe prietena și consilieră noastră Valerie Jarett a făcut totul mult mai ușor.

Îi și-a făcut apariția la Casa Albă gata să exploreze tot ce era în jurul lui. A fost un cadou din partea cuplului Ted și Vicki Kennedy și într-o clipă a transformat casa noastră într-un cămin.

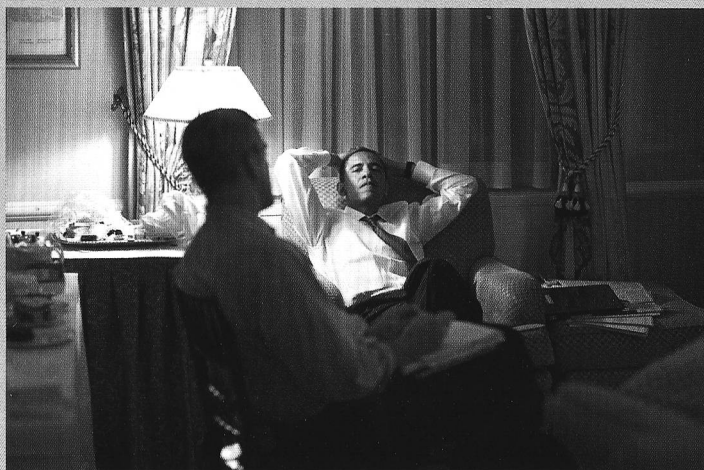
»
 Vizita la Piramidele
 din Giza a fost un pri-
 lej de a ne reaminti
 că lumea aceasta va
 dăinui mult după ce
 noi nu vom mai fi.

«
 Palestineni din Gaza
 urmărind discursul
 pe care l-am rostit la
 Cairo, pe 4 iunie 2009.
 În timpul campaniei,
 îmi propusesem să
 mă adresez comuni-
 tăților de musulmani
 din toată lumea, fiind
 convins că recunoaș-
 terea tensiunii dintre
 Occident și lumea
 musulmană ar fi un
 prim pas către con-
 viețuirea pașnică.

»
 Felicitând-o pe
 Sonia Sotomayor
 chiar înainte să
 fie numită oficial
 judecător al Curții
 Supreme. Aveam
 convingerea că
 experiența ei de viață
 îi oferea posibilită-
 tea de a înțelege pe
 deplin contextul nec-
 esar al deciziilor pe care
 Curtea urma să le ia.

Denis McDonough a fost unul dintre cei mai apropiați consilieri pe probleme de politică externă și, totodată, un bun prieten. Atent la detalii, disponibil pentru cele mai dificile și mai provocatoare sarcini și cu o capacitate de muncă de neîntrecut.

» Președintele francez Nicolas Sarkozy și cancelarul german Angela Merkel – doi lideri cât se poate de diferiți din punct de vedere al temperamentului – la summitul G8, în iulie 2009.

« Ben Rhodes a început să lucreze în echipa mea ca asistent adjunct în Consiliul Național de Securitate și responsabil cu scrierea discursurilor. Contribuția lui s-a dovedit esențială. Mă puteam baza pe faptul că era capabil să structureze un discurs care nu exprima doar convingerile mele, ci și viziunea mea asupra lumii.

O vizită la reședința lui Vladimir Putin care a inclus un lung monolog al gazdei noastre, o cronică amănunțită a tuturor așa-ziselor nedreptăți și trădări, pe care el și poporul rus le-au suferit din cauza aroganților americani.

Fiecare călătorie în care fetele mă însoțeau era mai frumoasă. Iată-o pe Sasha, în vârstă de 8 ani pe-atunci, plimbându-se prin Kremlin cu atitudinea unui miniagent secret îmbrăcat în pardesiu.

Asistentul meu Reggie Love și cu mine am avut un experimentul de a ajuta la antrenamentele echipei Sashei, care era în clasa a patra. Când Vipers au câștigat campionatul cu un scor foarte strâns de 18-16, am sărbătorit de parcă am fi câștigat finala NCAA.

»

«

Cu secretarul de presă Robert Gibbs (în centru), ale cărui umor inteligent și entuziasm ne-au ajutat de multe ori în situații dificile, și Reggie Love, care nu m-a luat niciodată cu ușurele pe terenul de bachel.

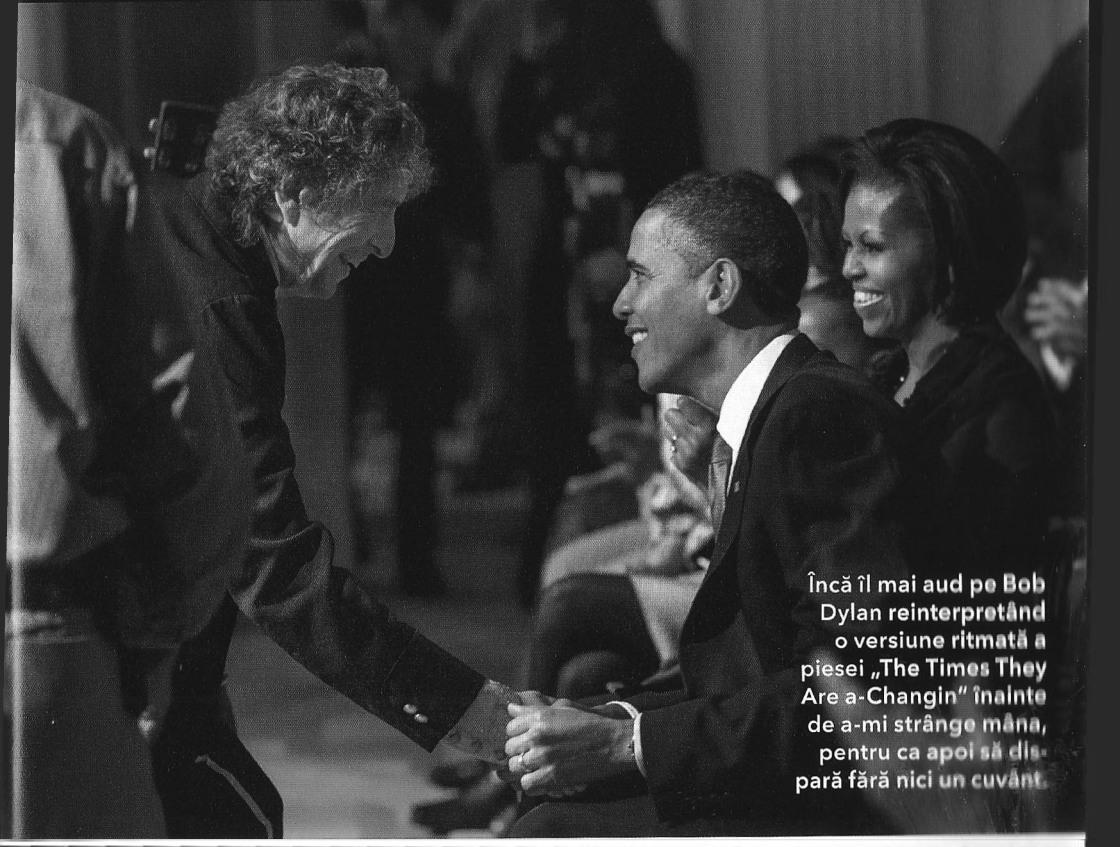
»

Profitând de un moment de pauză pentru a citi. Liniștea nu dura niciodată prea mult.

A black and white photograph showing Barack Obama from the side, looking towards a young boy in a dark suit and striped tie. The boy is looking back at Obama. In the background, a young girl in a dress and cardigan is visible, along with other people.

O parte din argumentele pe care i le-am prezentat lui Michelle înainte de a candida la președinție se refereau la faptul că, dacă eram ales, copiii din toate colțurile lumii și-ar fi văzut viitorul și chiar pe ei înșiși în moduri foarte diferite. Numai asta dacă aș fi reușit și tot ar fi fost suficient.

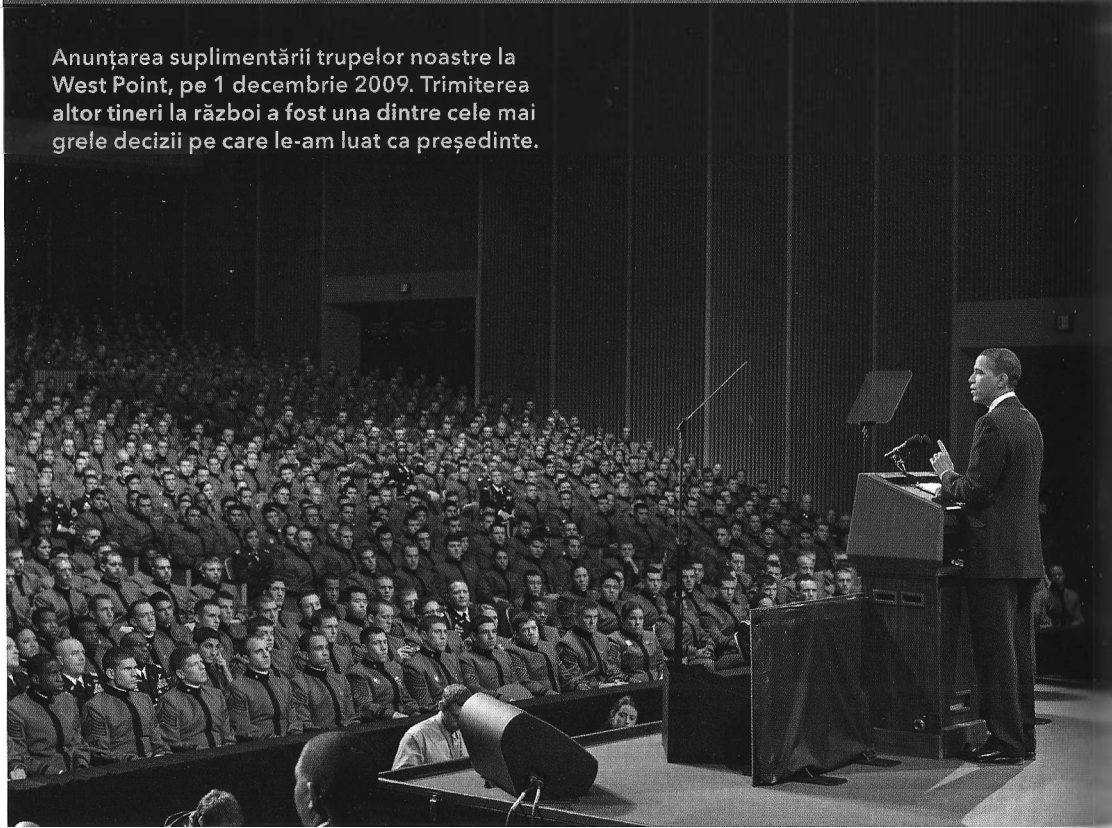
A black and white photograph showing Bob Dylan, with his characteristic wild hair, leaning forward to shake hands with Barack Obama. Michelle Obama is seated next to Barack, smiling at the interaction. They are all dressed in formal attire.

Încă îl mai aud pe Bob Dylan reinterpretând o versiune ritmată a piesei „The Times They Are a-Changin’” înainte de a-mi strânge mâna, pentru ca apoi să dispară fără nici un cuvânt.

La baza aeriană Dover cu procurorul general Eric Holder (în marginea din dreapta), pentru repatrierea celor 18 americani uciși în Afghanistan. Nu era obișnuit pentru un președinte să participe la astfel de ceremonii, dar mi s-a părut important, în calitate de comandant suprem, să-mi aduc omagiul într-un astfel de moment.

Anunțarea suplimentării trupelor noastre la West Point, pe 1 decembrie 2009. Trimiterea altor tineri la război a fost una dintre cele mai grele decizii pe care le-am luat ca președinte.

»

L-am cunoscut pe sergentul Cory Remsburg în Normandia, cu câteva săptămâni înainte de cea de-a zecea sa plecare în Afghanistan. Întâmplător, l-am reîntâlnit în spitalul militar din Bethesda, după ce fusese grav rănit într-o explozie a unui dispozitiv improvizat. De-a lungul anilor, am păstrat legătura.

«

Cunoscându-i pe câțiva dintre oamenii noștri, femei și bărbați, din Afghanistan, în martie 2010, întâlnirea cu ei a fost inspiratoare.

»

Membri ai echipei mele de securitate națională, la West Point. Orele de dezbateri pe marginea planului de desfășurare a forțelor ne-au condus spre redefinirea obiectivelor strategice ale Americii în Afghanistan.

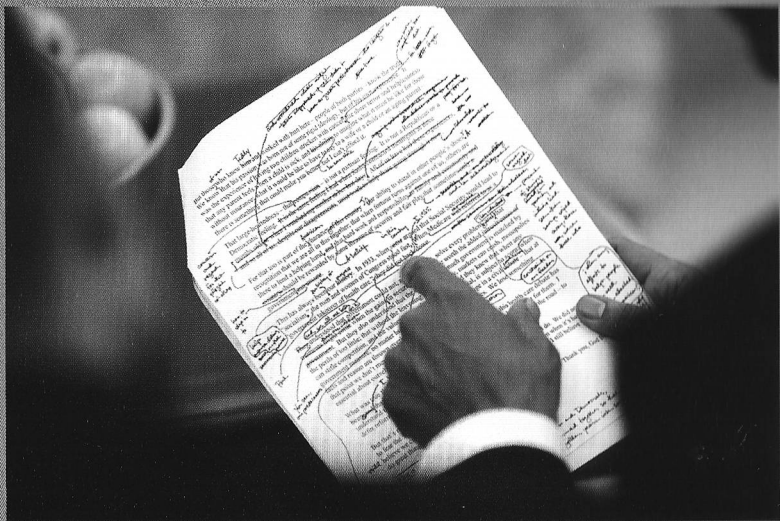

Regina Elisabeta a II-a a întruchipat relația specială dintre Statele Unite și Regatul Unit, iar lui Michelle și mie ne-a plăcut întotdeauna să petrecem timp în compania ei.

Cu președintele
Hu Jintao la Casa
Poporului din Beijing.

»
 Revizuiund discursul pe care urma să-l rostesc în fața camerelor reunite ale Congresului, pe tema reformei în sănătate, cu asistentul meu Jon Favreau. Puteam fi un redactor foarte pretențios.

«
 În Sala Roosevelt a Casei Albe, cu Joe Biden și stafful meu, pe 21 martie 2010, când reforma sănătății a fost validată prin vot. M-am gândit la mama, care murise de cancer, și la toți cetățenii americani care, asemenea ei, aveau nevoie de o astfel de lege.

Sărbătorind victoria cu secretarul sănătății și serviciilor sociale, Kathleen Sebelius, și cu Nancy Pelosi, cel mai dur și mai iscusit strateg pe care l-am întâlnit vreodată.

»

Participând la o sesiune de informare despre dezastrul *Deepwater Horizon*, în timpul unei vizite la sediul Gărzii de Coastă. Comandantul Gărzii de Coastă, amiralul Thad Allen (pe scaun, în stânga), și administratorul EPA, Lisa Jackson (dreapta, plan îndepărtat), au fost membri esențiali în echipa care a gestionat criza deversărilor de petrol.

Un summit în leagăn, cu Malia, care avea atunci 11 ani și o mulțime de întrebări. Aici, voia să afle mai multe despre deversările de petrol.

Membră în Consiliul de Securitate Națională, cu o atenție deosebită la prevenirea dezastrurilor și respectarea drepturilor omului, Samantha Power era și o prietenă apropiată, și un barometru al conștiinței mele.

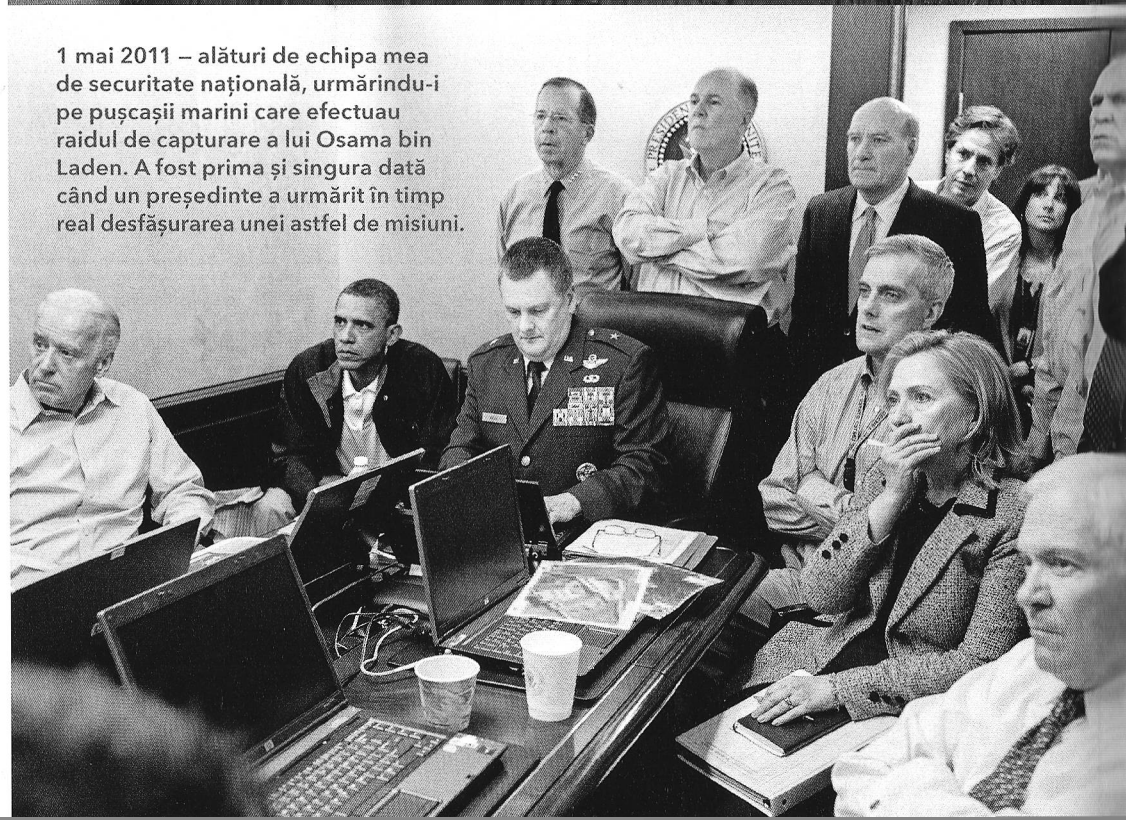
Nu am simțit că merit privilegiul
de a fi în compania figurilor ilustre
distingse de-a lungul timpului cu
Premiul Nobel pentru Pace. Am
privit însă acest premiu ca pe
un impuls adus activității mele.

Cu Joe, în drum spre semnarea Legii
Dodd-Frank privind reforma de pe Wall
Street. Mi-am respectat promisiunea
și i-am oferit mereu ocazia de a-și spune
cuvântul ultimul. În schimb, am primit
sfaturi înțelepte – și am descoperit un frate.

31 august 2010 – înaintea anunțului despre încheierea operațiunilor militare în Irak, așezat la același birou de unde președintele Bush anunțase începerea acestor operațiuni. Un drum lung, dar, în cele din urmă, o promisiune respectată.

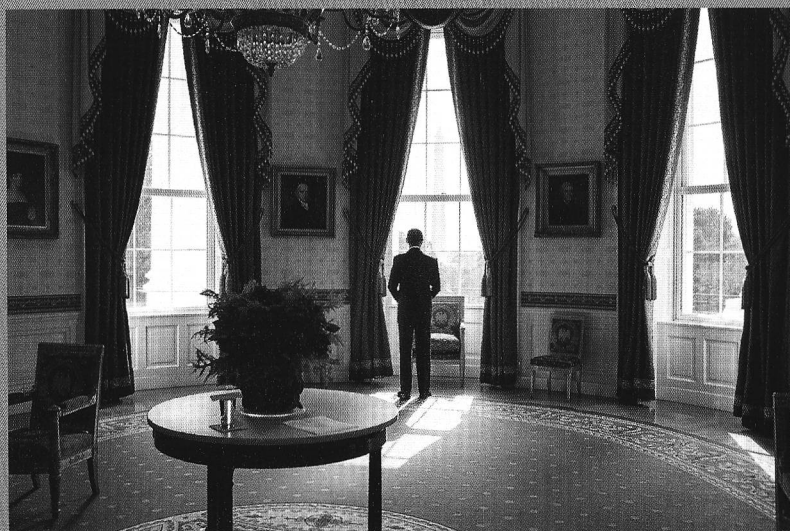

1 mai 2011 – alături de echipa mea de securitate națională, urmărindu-i pe pușcașii marini care efectuau raidul de capturare a lui Osama bin Laden. A fost prima și singura dată când un președinte a urmărit în timp real desfășurarea unei astfel de misiuni.

Participând la dineul oficial găzduit la palatul prezidențial din New Delhi, împreună cu premierul Manmohan Singh, un om neobișnuit de atent și de decent.

»
Președintele Mahmoud Abbas, președintele Hosni Mubarak și prim-ministrul Benjamin Netanyahu verificându-și ceasurile ca să se asigure că soarele era oficial la apus. Era luna sărbătorii musulmane a Ramadanului și trebuia să fim siguri că postul se încheiase, înainte de a ne așeza la masă.

«
Pregătindu-mă pentru o întâlnire cu presa, a doua zi după înfrângerea democraților la alegerile parlamentare din 2010.

Am prețuit dintotdeauna
fiecare clipă petrecută alături
de familia mea. Vizita la statuia
Hristos Mântuitorul din Rio de
Janeiro s-a dovedit a fi magică.

Vreme de opt ani, parcurgerea Colonadei
de Vest mi-a marcat începutul și sfârșitul
fiecărei zile – o navetă în aer liber, de un
minut, de la reședință până la birou și înapoi.

